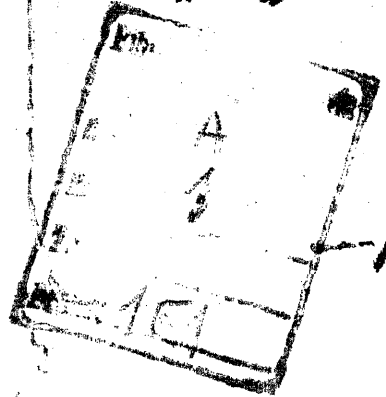
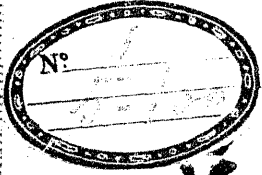

128 2.5

19

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

R. 1173
FRANCISCI
T O R T I

MUTINENSIS PHILOSOPHIÆ,
& Medicinæ Doctoris;

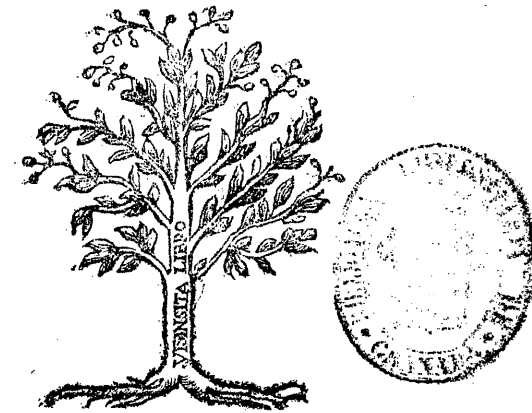
IN PATRIO LYCÆO PROFESSORIS PRIMARIJ;
SERENISSIMI RAYNALDI L.
MUTINÆ, REGII, MIRANDULÆ, &c.
DUCIS MEDICI;

*A Consiliis QUATUORVIRORUM Publicæ Valetudinis, & Societatis
Regiæ Londinensis Sodalis:*

THERAPEUTICÆ
SPECIALIS

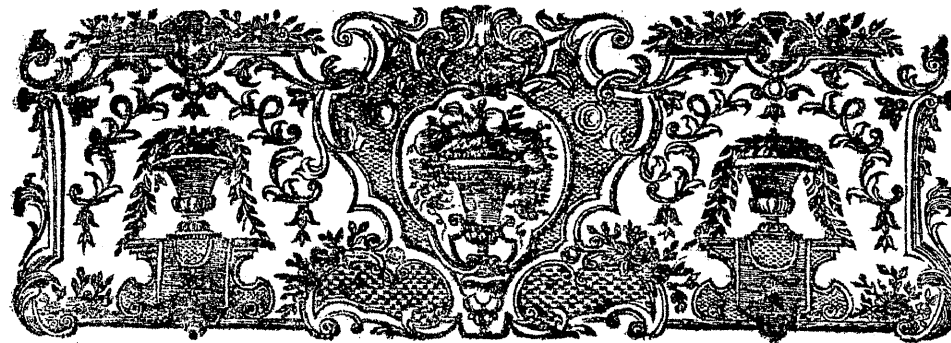
Ad Febres Periodicas Perniciosas,

CUI SUBNECTUNTUR RESPONSIONES JATRO-APOLOGETICÆ
ad Clarissimum RAMAZZINUM: ADDITA in hac SEXTA EDITIONE
AUCTORIS VITA A LUDOVICO ANTONIO MURATORIO conscripta, atque
aliis ejusdem Opusculis.

VENETIIS, MDCCLXIX.
APUD LAURENTIUM BASILIUM.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

LECTORI TYPOGRAPHUS.

*Clarissimi Viri FRANCISCI TORTI Opera Omnia ha-
cusque impressa tibi fisto, Lector Benevole: Therapeutice
quidem Specialem Sexto editam, Responiones Jatro-Apolo-
geticas ad Cl. Ramazzinum quarto, Dissertationes vero
Epistolares, tertio. Editionem secundam Mutinensem Thera-
peutices hic illic ab Auctore locupletatam in hac mea secutus sum, adjectis solum-
modo Epistola Dedicatoria, & Praefatione, ex prima impressione anni 1712. de-
sumptis, quibus te carere nolui, cum eas citet Auctor in sua Prolusione ad
Responiones Jatro-Apologeticas. Utilitati insuper tuae ac commodo studens,
ubicumque Clar. Auctor in suis Responionibus primam suae Therapeutices
editionem notatis paginis, ac Historiis proferebat, ad hanc meam accommo-
davi; eamque prioribus ampliore reddidi additis tum Dissertationibus
quas a Clarissimo, nec unquam satis laudando Ludovico Antonio Maratori,
benigne communicatas ab oblivione & interitu vindicandas censui; tum
Auctoris Vita ab eodem pro sua humanitate, ac erga litteras amore, me
deprecante, conscripta. Vale.*

FRANCISCI TORTI

MEDICI MUTINENSIS

V I T A.

ON ea fortasse postrema laus fuit regionis illius, cui dominantur Serenissimi Duces Atefinsi, egregios nostris potissimum temporibus procreasse viros, qui Medicam Artem editis Libris aut illustrarunt, aut novis subsidiis juvarunt. In Chirurgicis præcipue versatus est *Dionysius Andreas Sancassarius* Scandianensis, Magati viri celeberrimi discipulus; in Anatomicis *Antonius Pacchionus* Regiensis. Præter alia ad praxim Medicam, ac regimen sanitatis spectantia, adversus Pharmacopœæ imposturas scripsit *Fulvius Gherlius* Mutinensis. Utilem insuper Tractatum de Potu Vini calidi, aliaque Opuscula nobis reliquit *Joannes Baptista Davinius* Garfanienis, Raynaldi Ducis Medicus. Præterea ad curandas Febres Malignas & Contagiosas Methodum habemus traditam a vivente *Joanne Baptista Monreali* Medico Saxolensi, quæ utinam aliorum quoque experientia probetur; nihil enim moror Theoriam, sine qua Remediorum utilitas consistere potest. Neque reticendus eximius vir *Antonius Leprotus* Medicus Corrigiensis, cujus curæ antea Clementis XII. Pontificis Maximi, nunc Benedicti XIV. valetudinem (utinam diutissime felicissimam) commendatam novimus. Sua quoque laude minime fraudandus *Hieronymus Vandellius* Medicus Mutinensis, nunc in Academia Patavina Cathedram Chirurgicam tenens, & longe lateque ob felicissimam Chirurgiæ praxim expetitus. Sed qui præcipue magnam sibi celebritatem nominis in Physiçæ & Medicinæ studio ubique conquieserunt, fuere *Bernardinus Ramazzinius* Carpenfis in Lyceo Mutinensi, ac demum in Patavino primarius Medicinæ practicæ Professor, cujus Vitam *Bartholomæus Ramazzinius* Medicus ex Fratre Nepos concinnavit; & deinde *Antonius Vallisnerius* Regiensis Eques, in eadem Patavina Academia nunquam delendæ memoriæ Professor, cujus Vitam literis consignavit, atque universa Opera collegit *Antonius Vallisnerius* junior ejus Filius & Eques, publicus & ipse in eadem Academia Philosophiæ Professor. Tertius accedat nunc *Franciscus Tortus* Medicus Mutinensis, cujus Vitam mihi delineandam proposui tum ad præstantissimi Viri, Patriæque decus, tum ad excitandos in æmulationem ejusmodi exemplo Medicinæ Tirones.

Inter antiquos ac nobiles Mutinensis Urbis Cives *Tortorum* familia recensetur, & vel ipso Sæculo XV. & duobus subsequentibus quosdam ex ea illustres nostræ Urbis Conservatores reperio. Parentibus autem *Francisco Torto*, Tribuno militum (nunc *Colonnello*) & *Columba Marchesia*, natus est Mutinæ *Franciscus Tortus*, de quo nunc agimus, pridie Kal. Decembris Anno 1658. & in S. Johannis Evangelistæ sacro Fonte regeneratus, paterno nomine donatus fuit. Latinæ Linguæ, atque Humanioribus Literis in Patria operam dedit. Philosophiam quoque aggressus, absoluto curriculo, ejus Theses publice proposuit, ac pro iisdem propugnavit Anno Ch. 1675. Ad Jurisprudentiæ studium deinde se contulit; at quum in illius agro nihil amœnitatis conspiceret, plurimum tædii sentiret, ad Medicorum castra convolvit, exemplo etiam ductus *Alexandri Torti* Doctoris Medici, cujus nomen occurrit in veteri matricula adjecta statuto Collegii Medicorum Mutinensium. Desiderabatur tunc publica Medicinæ Cathedra in hac Urbe. Quare editi Medicinæ Libri in præsidium adsciti fuerunt, eorumque ope factus sibi ipse Magister *Tortus*, Theoricam inde sibi parabat. Neque diu post se in disciplinam tradidit Antonio Frassonio, magni nominis eo tempore apud Mutinenses Medico, ut Practicæ Medicinæ compos fieret. Erat *Torto* elegans vividumque Ingenium, tenax Memoria, perspicacia Judicii supra ætatem. Proinde tantæ spei discipulo delectatus Frassonius; eum sine mora ad scrutandum ægrotorum pulsum admisit. Neque pluribus opus fuit, ut *Tortus* sententiis ac præceptis Medicinæ jam non leviter imbutus, in Bononiensi Gymnasio lauream Doctoralem Philo-

sophiæ & Medicinæ Anno 1678. consequeretur. In Patriam regressus, dum non segnia plura Artis suæ documenta sibi procurat, ad eandem alii tradendam repente adigitur, vix annos XXIII. natus. Iisdem nempe temporibus *Franciscus II. Dux*, utpote Literarum amantissimus, & patrii decoris avidus, Mutinense Gymnasium restaurandum curavit, delectis scientiarum & Artium Magistris, ne quid doctrinæ superesset, quod in posterum alienis in Urbibus studiosæ juventuti conquirendum foret. Geminæ Cathedræ ad tradendam Medicinam, præter alias institutæ fuerunt; altera *Bernardino Ramazzino* viro doctissimo, nuper mihi memorato, commendata, altera *Francisco Torto*; & uterque frequenti Auditorum concursu, multaque cum laude suo munere fungi cœpit. Amborum quoque studio & cura factum est, ut abrogata dominante a tot annis Galenistarum methodo, tutior medendi ratio in Urbe nostra succederet, indignantibus frustra antiquioribus Medicis, & Pharmacopolis, quorum plerisque pixidibus exitium grande illatum fuit. Parum; prospera valetudine interea consistebatur *Franciscus Dux*, quamquam in juvenili ætate constitutus: proptereaque *Tortus*, ac deinde *Ramazzinius*, ordinariis illius Medicis tamquam subsidiarii adjuncti fuerunt, ut in toto simul consilio concorditer, quum opus foret, illius morbis mederentur. Angebatur interdum præmatura podagra optimus Princeps; nullum ei tunc erat præsentius levamen, quam Literatorum virorum lecto suo assidentium colloquio frui, inter quos potissimum emicabat *Ramazzinii* multiplex eruditio, & *Francisci Torti* festivitas, qui non minus ad seriam, quam ad leporem compositus, ingenii sui alacritate omnibus præstabat. Is præterea in amorem Poeseos ab ineunte ætate ferebatur, & in Latina æque atque in Italica elegantibus sæpe versibus ludebat, idcirco in aliquot Academicorum Cœtuum catalogum inlatus. Quum vero *Atefinsus Princeps* suavitate Musices in primis oblectaretur, quam in rem selectissimos omnium Cantores ex Italia conquisitos alebat, aliquot sacra Dramata (nos *Oratorj* appellamus) *Tortus* juvenis composuit, quæ typis tunc tradita, & Musicis modis illigata, non mediocrem eidem plausum peperere.

De Mercurii motibus in Barometro difficilis quæstio tunc inter Philosophos fervebat. *Ramazzino* in mentem venit, ejusmodi motuum Ephemerides contexere, suamque sententiam de illorum occultis hætenus causis publici juris facere. Ad eandem quoque spartam exornandam invitavit ille *Johannem Baptistam Boccabadatum* Mathematicum Ducalem, & *Franciscum Tortum*, invenitque obloquentem utrumque. Nemini vel ex ipso vulgo nunc ignotum est, sub nebuloso Cælo Mercurium in Barometro deprimi, sub sereno ascendere. Contrarium forte visum fuerat *Johanni Alphonso Borellio* Philosopho clarissimo, reluctante tamen omnium experientia, & præsertim *Ramazzini*, qui per complures menses singulis diebus Mercurii varios motus diligentissime spectatos in commentarium suum retulerat. Nihil fecius desperatam rem ingenii exercendi causa *Tortus* suscepit, videlicet ostendere, posse excusari, immo & quodammodo defendi errorem facti, in quem *Borellius* prolapsus fuerat, & ratiocinationem ab eo adhibitam consistere posse. Paradoxa hæc Dissertatio locum habuit inter *Ephemerides Barometricas Mutinenses Ramazzinii* Anno 1694. typis Capponii editas. Quo Anno quum *Francisco II. Mutinæ Duci* a morte sine liberis sublato successisset *Raynaldus S. R. E. Cardinalis* ejus patruus, delectus est *Franciscus Tortus* novi Ducis Medicus pari honoris gradu cum *Davinio* mihi nuper memorato, quo ad tuendam valetudinem suam idem Princeps uti prius cœperat. Inter laudanda sui regiminis primordia, hortante potissimum & instante *Torto*, curavit *Dux* ipse *Raynaldus*, ut Mutinensis Respublica Theatrum Anatomicum in publico Palatio excitaret, ac decenti honorario doctum quempiam virum conduceret, cujus esset Medicinæ Tirones ad perfectam Anatomies cognitionem perducere. Ad id muneris advocatus *Tortus* Anno 1698. nulli diligentæ pepercit, ut Civium desiderio & expectationi responderet, tum publicis lectionibus, tum universi Corporis humani sectione membratim identidem exposita. Antea vero, hoc est Anno 1695. Mutinæ prodierat Institutio Physico-Astronomica Auctore P. D. *Cajetano Fontana* Clerico Regulari Mutinensi, in qua is obiter insurrexerat adversus *Ramazzinii* & *Torti* sententias de variis Mercurii motibus in Barometro. Simili conatu contra eandem pugnavit *Jacobus Camerarius* Gottingensis. Verum quia neuter ex iis adversariis Hypothesim aliquam statuerat de hujusmodi abstracto Philosophiæ arcano, & dumtaxat

in impugnando Mutinensium systemate tota res steterat; nihil eis repositum fuit. Majoribus animis deinde in controversiam istam invasit *Gunterus Christophorus Schelamerus* Kileniensis Dissertatione edita, in qua post multa in Mutinensium opinionis congesta, solutionem demonstrativam, ut is ajebat, sibi que persuadebat, Problematis Barometrici exposuit. Calamum tunc rursus arripuit *Ramazzinus*, nulloque negotio ostendit, *Schelameri* demonstrationem in leves auras relinqui, quippe quæ immensi æquivocatione laborabat, & certissimis Hydrostaticis regulis aperte adversabatur. Qua occasione *Tortus* quoque scholastico stylo non solum ad deicienda male jacta *Schelameri* fundamenta se contulit, sed etiam propositis a *P. Fontana* & *Camerario* difficultatibus viriliter occurrit. Idcirco una cum *Ramazzini* nova lucubratione Anno 1698. edita fuit *Torti* *Dissertatio Epistolaris altera triceps circa Mercurii motiones in Barometro*.

Italicis Poetis parum æquum se præbuerat *P. Bouhoursius* e Soc. Jesu Gallicus Scriptor. Istorum autem tutelam susceperat *Johannes Joseph Ursus* Marchio Clarissimus Anno 1703. edito Libro, cui titulus *Considerazioni* &c. Pugnam postea redintegrasse visi sunt Trevoltenses PP. Soc. Jesu. Quamobrem Ursus altero Libro Gallicorum insultum repressit, & pro communi causa commilitones etiam habere decrevit quosdam ex Amicis suis. Tunc *Tortus* quoque expetitus in aciem descendit, & quendam Torquati Tassi insignis Epici Poetæ locum a Gallica censura vindicavit, eum simul offendens cum honesta Poetarum licentia recte componi, & Philosophicis placitis Aristotelis, Cartesii, & Gassendi omnino respondere. Legitur etiam in Tomo II. pag. 175. Operum ejusdem Ursi a Bartholomæo Soliniano Mutinæ typis traditorum Epistola Latina sub nomine *Lazari Augustini Cottæ*. Ejus auctor *Tortus* fuit, ut ex autographo adhuc existente, & ex Præfatione ad Ursi Opera, constat. Verum levia hæc fuerunt, ne dicam nulla, experimenta doctrinæ, qua *Tortus* pollebat. Quod ei famam deinde comparavit, eamque grandem ac perennem, uti sperandum est, fuit illius *Therapeuticæ Specialis*, Opus videlicet, cujus pretium si ex utilitate metiaris, vix æstimare possis. Febres quosdam Periodicas jamdiu animadverterat vir solertissimus, & in medicam praxim intensissimus, miti aspectu primo procedere, dein repente per teterrimum dolum in malignas converti, ac postremam ægris perniciem adferre. Tunc aut nullum ex Chinæ Chinæ usu præsidium petebant stupentes ac delusi Medici, aut ministrata hæc vulgari methodo, viribus destituta deprehendebatur ad subigendum lethale venenum. Ineluctabilis proinde mors consequebatur. Verum *Torto* in mentem venit, ex quo ejusmodi Febres Intermittentium typum primo acceptant, etiam si in Perniciolarum pomæria erumperent, Peruvianæ Corticis virtute posse expugnari, dum tamen inopinato febrilis maligni fermenti augmento uberius vis & copia Corticis ejusdem opponeretur. Egregii viri consilium e vestigio felix probavit eventus. Complures deinde sublimis atque infimi subellii homines certæ mortis faucibus hac methodo erepti fuerunt; eoque res perducta est, ut *Tortus* tot exemplis fretus pronunciare potuerit; Quemcunque hominem a Periodicis Febribus in Malignas delapsis correptum, dummodo xxiv. horæ vitæ ægrotanti supersint, oblatione Chinæ Chinæ super memorata Methodo, etiam frigidus, anhelosus, ac fere cadaverosus appareat, periculum omne evasurum, & breviter etiam pristina sanitati restitutum iri. Vulgata jam erat; Civibus nostris gratulantibus, utilissima hæc Methodus; sed minime fines ipsius Urbis excedebat. Quamobrem *Tortus*, ut bene de omnium salute mereretur, eandem literis consignare, illustrare, publicique juris facere in animum tandem induxit. Prodiit Anno 1709. Libri ipsius *Synopsis*, tum An. 1712. typis Bartholomæi Soliani Liber ipse cum hocce titulo: *Francisci Torti* Mutin. &c. *Therapeuticæ Specialis ad Febres quasdam Perniciosas, inopinato ac repente lethales, una vero Chinæ, Chinæ peculiari Methodo ministrata, janabiles* &c. Multa ibi de Corticis Peruvianæ usu, multa de natura ac varietate Febrium Periodicarum, quæ hominem produunt Theorices non minus, quam Praxeos Medicæ scientissimum; sed hæc disputationibus obnoxia. Non illud certe, quod potissimum Libro originem dedit, hoc est lethaliæ Febrium felicissima ac certa curatio. Hoc autem beneficium in universam Rempublicam collatum tanti ponderis reputabat interdum *Tortus*, ut in Literis ad me datis, quas post hanc vitam Lector accepturus est, pluris faciendum suum Librum diceret, quam innumeros alios de x. Medicæ tractantes. Quod sane ille ajebat non ad ostentationem ingenii sui, non

cæcæ

cæcæ sui amore præreptus, quippe modestissimus homo semper fuit, & de se nunquam gloriabundus loquebatur; sed quia rem, uti erat, contemplatus, plus utilitatis e Libro suo agnoscebat emanaturum, quam ex tot aliis Jatrofophiæ Libris de Morborum qualitate, & cura multa tradentibus, sed nihil certi remediæ adferentibus. Quid enim aliud Medicorum Ars præcipuum sibi scopum finemque statuit, nisi læsam hominis sanitatem reparare, atque ægros, quantum fieri potest, ab interitu arcere? An id præstent tot systemata, tot disputationes, tot de rebus Medicis atque remediis Commentarii, probe ii norunt, qui Medicinam intime norunt. Atque utinam nemo unquam periret Medicorum & Medicinæ ipsius vitio, qui sine Medicis, Natura ipsa curante, fortasse convaluisset. Chirurgiæ propterea major aliqua ex parte laus est, quod homines certe morituros vitæ non raro restituat; hoc autem de Medicis tot lethales morbos curantibus vix affirmes, si sapias. Hinc habes quanti faciendus sit *Torti* Liber.

Atque is profecto omnium plausu non in Italia tantum exceptus fuit, sed per Germaniam quoque, Galliam, Hispaniam, atque Britanniam. In Galliis celeberrimus *Hecquetus* viso Libro sibi amicitiam *Torti* conciliavit, illiusque nomen non semel in suis Libris commendavit; eum Regæ Academia Londinensis in suum Socium adlegit: sunt etiam nobis Literæ Clarissimi *Lancisi*; sunt celeberrimi in Germania Medici *Friederici Hoffmanni*; sunt Medicorum in Valentina Hispaniæ Academia degentium, qui *Torto* tamquam *Pippocrati Mutinensi* gratulantur. Atque ut multos præteream, qui in editis suis Operibus honorificam *Torti* mentionem fecerunt, hoc eodem Anno 1741. doctissimus vir *Paulus Valcarenus*, Medicus Cremonensis, eidem Observationes suas de *Aorte Aneurismate* dicavit, qui Liber Mutinam delatus *Tortum* jam postremo fato sublatum invenit. Repetitæ insuper editiones *Therapeuticæ* ipsius tum Mutinæ, tum Venetiis ejus utilitatem luculentius confirmarunt. Attamen, quod sæpe inter Literas usu venit, non desuit, qui adversus laudes a *Torto* contributas Cortici Peruviano in Arenam descendit. Atque is fuit Cl. *Ramazzinus*, antea non semel a me laudatus, qui tunc in Lyceo Patavino Cathedram primariam Medicinæ practicæ suo nomine illustrabat, & An. 1714. (quo etiam vivere desit) Dissertationem edidit *De abusu Chinæ Chinæ ad Bartholomæum Ramazzinum Nepotem*. Ita vero in Remedium hoc tanti usus, tantæ celebritatis apud Medicos, vires ingenii sui exercuit vir ille doctissimus, ut majora inde incommoda, quam beneficia, effluere inde contenderet, ac pœne videretur profus ejus usum a praxi Medica proferbere. *Torti* nomen in ea lucubratione minime legebatur: ille tamen præsertim se ibi imperitum ab amico viro facile intellexit. Ægre autem ferens ejusmodi Remedium, quo nihil præstantius habemus inter pauca, immo paucissima, quæ hætenus ad expugnandas Febres Periodicas Medicina, seu ut melius loquar, divina beneficentia, suppeditavit, tanto conatu deprimi, tanta invidia onerari, ejusque ab usum unis ferme Mutinensibus Medicis probro dari: sibi silentium imperare nequivit. Jam in sua Therapeutica satis ipse eos improbarat, qui febrili correptis immature nimis Chinam Chinam ministrant, Naturæ industriam prævertentes, intentam nempe ad noxios humani Corporis humores febrili æstu expurgandos; tum qui sine ulla Febrium distinctione Corticem quoque offerunt, quum Febres ab exordio suo Continentes & acutæ ejus indolis sint, ut nunquam ab illo sese edomari assisti patiantur. Ceterum non semel inculcarat, Febrifugum hoc ex diuturna experientia sibi notissimum, suapte Natura innoxium esse, & tunc etiam quum non prodest, minime nocere. Hæc latius exponere, hæc novis rationibus atque experimentis uberius confirmare, suum duxit *Tortus*, prælo traditis Mutinæ Anno 1715. *Responsionibus Jatro Apologeticis* suis ad *Criticam Dissertationem Ramazzini*. Certamini finis jam factus videbatur, quum ex Vita ejusdem *Ramazzini* 1717. publicis typis evulgata, & ex *Johannis Jacobi Mangeti* V. Cl. *Ramazzinio* patrocinantis sistro de Medicis Mutinensibus judicio, sopiti ignis scintillæ aliquot eruperunt. Hisce primo nonnullis volantibus foliis occursum fuit; deinde Libro edito, cui titulus: *Mutinensium Medicorum Methodus Antipyretica vindicata, sive ad nonnullorum Scriptioes eidem Methodo succensentes* &c. Notæ *Ferrantis Ferrarii Mutinensis Medici*, collegarum jussu exarata. Mutinæ Anno 1719. Nullus deinde hincere est ausus. Ipse etiam *Mangetus* An. 1720. literas ad *Tortum* dedit excusatorias & summi erga ipsum obsequii testes.

Perro

Porro optandum erat, ut aliis etiam scriptis Medicinam juvandam *Tortus* susciperet; quid enim expectandum non foret ab homine acerrimi ingenii, incomparabilis iudicii, & per tot annos in praxi Medica exercitato? Ad hoc idem ego ipsemet amicum virum non semel sollicitaveram; & quum ille infirmitatem Artis, & abstrusas morborum causas, & Medicamentorum ineptiam identidem objiceret: reponbam ego, bene etiam nesciri posse de Medicina, qui eosdem defectus prodat, viamque tradat, qua Medicus si non sanare ægrum suis pharmacis certo potest, ei saltem opituletur, & minime obit. Et ille quidem pollicitus mihi fuerat Tractatum de *Febris continuis acuti generis*, earumque methodica cura principiis simplicibus Naturæ & diuturnæ Praxi Observationibus innixa: cujus etiam fragmenta quædam post ejus mortem deprehensa fuerunt. Sed sive negotiis & cura ægrotantium præpeditus, sive rei difficultate, atque adversa valetudine tenuitus, spem ille meam fraudavit. Fateri quippe non pudet, *Torto* in more fuisse (quod & aliis eximiiis Medicis familiare est, immo ne verus quidem Medicus esse quisquam potest, qui secus sentiat) Artis suæ incertitudinem atque impotentiam præcipue in gravibus plerisque morbis arguere, & nonnumquam etiam ridere. Agnoscebat & ille circulatorii aliquid inesse cuius Medici munere fungenti, dum ad morbos curandos accitur, quorum vim & pericula fortasse novit, Remedia non novit; & fingere interea cogitur, se naturæ periclitanti succurrere, quum tamen ab ipsa una natura, si vires adsint, non a suis medicamentis, Medicus vitæ neisque incertus, ægrotantis levamen expectet. Præterea quam parum fidendum sit tot Pharmacis, quibus integra volumina saturantur, & ægrorum crumenæ, fortassis etiam salutis, interdum officitur, omnium maxime is intelligebat. Temperare mihi non possum, quia hæc inferam *Torti* ipsius Carmen in cuiusdam Equi sui mortem.

*Il mio Cavallo è morto. Il poverino
Per soverchia bravura è alfin crepato;
E sol nel suo morir m'ha consolato
La perdita di lui, non il quattrino.*
*Egli era bravo come un Paladino,
Spiritoso, galante, e ben formato,
Veloce, agile, docile, garbato,
Che parca giustamente un Barbarino.*
*Un dolor gli si mosse. Il Mariscalco
Gli diede un beverone. Allor dissi io:
In sedia io più non vò, nè più cavalco.*
*Ipso facto crepo; Gridai: per Dio:
Le Medicine alfin (col suo disfalco).*
Fanno nel tuo mestier, come nel mio.

Hæc *Tortus* ludens; vix enim alium inter Medicos reperisses, qui ipsum æquaret, nedum superaret, doctrina, perspicacia, & circumspicione præsertim in præscribendis medicaminibus, ne incautus unquam perimeret, quos juvare vellet. Præterea Mutinenses Medicos sigillatim describens, de se lapide ajebat;

*Lancetta, e China China,
O almen poc' altro. Il suo più forte sta.
Nella gran Panacea del Passera.*

Neque hoc obstitit, quominus in praxi Medica apud nos præsertim excellentissimus haberetur. Nam quamvis quid sua Ars possit, & non possit, probe teneret, ejusque imbecillitatem rotundis verbis non raro fateretur: attamen ad ægros accitus tam accurata consideratione pulsus, symptomata, habitum corporis, oculorum, vocis, & vel minutissimas præsentis rei circumstantias metiebatur, ut fere semper indolem morbi detegeret, & in præfagiendo vix falleretur, & si qua erat ratio sanandi, hanc impigre adhiberet. Qua in re præsto ei semper fuit admiranda ingenii ac memoriæ velocitas; nam ubi perspexerat, quali morbo decumbens premeretur, & quæque ad propositum casum spectantia animadverterat, singulari agilitate mentis illico recolerebat, quid in paribus ægrotorum casibus aut secundi aut sinistri legisset, aut sibi vel ante annos plures successisset, ut quid in præsentia agendum vide-

videretur, decerneret. Hinc *Torto* fama ingens parta non in Urbe nostra tantum, sed & in aliis regionibus; eaque latius aucta, ex quo illius Therapeutice apud externos quoque rari viri meritum virtutemque celebriorem effecit. Vacabat ab aliquot annis primaria Medicinæ practicæ Cathedra in Patavino Lyceo. Ad eam Anno 1720. per *Bernardinum Zandrinum* V. Cl. a sapientissimis illius Moderatoribus invitatus est *Tortus*, nihilque præmiorum omisum, ut ad consensum illius animus traheretur. Hæc sane speciosa; sed longe majora oblata ei fuerant Anno 1717. & subsequenter a Taurinensi Aula. Erat in ea Urbe perquam illustre *Torti* nomen, amici non pauci, inter quos potissimum eminebant aut ex editis Libris, aut ex multa doctrina *Blancus*, *Fantonus*, *Gagna*, *Richa*, *Cicogninus*. Quum vero Victorius Amedeus Sardinæ Rex, immortalis nominis Princeps, nobilem Academiam illam a se excitatam celebri aliquo viro primario Medicinæ practicæ Professore ornare vellet, conjectis in *Tortum* oculis, cujus tum in Theorica, tum in Praxi Medica satis peritiam habebat peritiam, per *Franciscum Simonium*. Medicum Bononiensem præstantissimum curavit, ut eundem ad Cathedram hujusmodi adduceret. Neque tantummodo offerebatur magnificum Exedræ illi adnexum emolumentum, sed & præclarum Protophysici munus, cujus longe lucrosior auctoritas per universam ditionem Subalpini Regis excurrit, & cujus est Regis ipsius valetudini præesse. Sed hic tantus lucri & honoris prospectus, uti nequaquam prælaudatum *Simonium* a Bononia, ita neque *Tortum* a Mutina distrahere potuit. Patriam iste suam amabat, in qua non minus quam ruri commodas ædes & fortunas possidebat. Carus erat Duci Raynaldo, Benedictæ Viduæ Ducissæ Brunsvicensi hic degenti, amplissimo Collegio Nobilium juvenum, & præcipuis Religiosorum Civiumque familiis, quibus omnibus multo cum honore medicinam faciebat. Major profecto alibi captandi lucri spes; sed hic major quies. Proinde *Tortus* autantem valetudinem suam, aliaque impedimenta causatus, oblata munera recusavit, patriumque Cœlum hilaris Patavino ac Taurinensi prætulit. Et is quidem ne ejusmodi tentamenta recitentur, solite caverat, veritus indignationem Principis, ac Civium querelas. Sed quum ne sic quidem impedire potuerit, quominus res vulgaretur, ejus constantiæ fideique erga Patriam nemo fuit qui non plauderet, gratique animi signa præberet. Tunc ei Serenissimus Dux nobile immunitatis Privilegium sponte concessit, tunc ipsum Mutinensis Respublica in Medicum Consultorem Magistratus sanitati publicæ præfetti, delegit, decenti salario eidem constituto. Tunc ejus Cathedræ duplicatum honorarium fuit; atque is emeritus Professor pronuntiatus cum facultate substituendi; substituitque *Ferrvntem Ferrarium* Medicum, inter discipulos suos ingenii & doctrinæ laude florentem.

Tanto publicæ beneficentiæ favore recreatus *Tortus*, quum non uni valetudinis incommodo jam obnoxius foret, tremulæque præsertim manus exactam, dum ad ægrotantes accederet, pulsus sensationem impedire sibi viderentur: ferme dimisso quotidianæ practicæ exercitio, honestum otium reliquæ vitæ destinavit. Erat illi in Villa Curli ampla domus, aer saluberrimus. Ibi per aliquot anni menses confidebat, otiosam tamen vitam numquam passus. Venatione plurimum vel ab adolescentia delectabatur, corporis etiam exercendi causa. Hanc in senectute quoque contineavit, mirantibus interdum sociis, quod tremente manu is lepores & coturnices exploso tormento conficere posset. Sed quod potissimum tam in Urbe, quam ruri, *Tortum* occupabat, copia fuit consulentium de variis hominum morbis. Per universam nempe Italiam vulgata insignis viri peritia in rebus Medicis effecerat, ut ad eum undique veluti ad nostri temporis Æsculapium ægrotorum & Medicorum Quæstia confluerent. Complures hinc natæ *Torto* Medicæ Consultationes, pars Latinis, pars Italicis literis consignatæ. Instabam ego, ut saltem hæc in omnium utilitatem publici juris faceret. Quibus de causis morem mihi minime gerendum arbitratus fuerit, immo hereditibus, ne ederentur, in mandatis reliquerit, ex Literis ad me datis, quas subijciam, Lector accipiet. Anno 1731. quum ex multis laboribus, atque itineribus jussu Principis Parmam susceptis, ut Henrichettæ Estensi; Ducissæ Parmensi Viduæ adlisteret, gravem contraxisset æstum, improvise paralyti correptus fuit in Tem-

plo Mutinensium Servorum Deiparæ . Delatus in ædes suas , quamquam subtrahata vox esset , & offuscata nimium mentis vires , tantum tamen sibi cognitionis reliquum fuit , ut oblatum a Medicis speciale illud medicamentum , quod *Goccie d' Inghilterra* appellat , nutibus rejecerit . Convaluit deinde , & quoniam relictum nervorum torporem in dextera corporis parte , Saxolensis Salsæ luto disjecit , vegetus ut antea apparuit . Æque ac Raynaldo Duci , acceptissimus postea fuit Francisco III. Duci ejus Filio & Successori , atque ab eo insignitus est titulo & munere *Protomedici* , & *Præsidis Collegii Medicorum* . Eo tamen dumtaxat est usus ad tollendos cum sociorum consensu abusus quosdam ab adolescentibus Medicis & Pharmacopolis investos .

Jam supra monui , *Tortum* a natura compositum fuisse ad Poesim . Magna vis in illo ingenii , mira phantasiæ vivacitas . Juvenis multis Carminibus lusit , in postremis etiam vitæ annis , quum otio frueretur , in Musarum contubernium rediit , usque adeo ut vel postremo morbo decumbens , vigore mentis numquam interrupto , versus , eosque laudabiles , effunderet . In seriis nihil ex eo vidi , quod mediocritatem superet . At in Satyrico lepidoque stilo cum celebrioribus quibusvis certare poterat . Multa ego id genus vel ab eo audivi , vel scripta legi , in quibus peregrina inventio , crebri sales , & invidenda versuum & rhythmorum facilitas . Verum ex his nonnulla vivens ipse stammis dedit . Reliqua Carmina , & quædam Latinæ lucubrationes , aut Epistolæ in Satyram inclinantes , qualis inter cæteras fuit scripta adversus Librum quemdam risu plane dignum , quod Sanguinis circulationem in meridie positam inficiaretur , minime quidem perierunt , sed causæ sunt , cur suis relinquenda sint tenebris . Attamen ne Lectori desit aliquod specimen facietorum illius Carminum , unum juvat adponere , in quo tamen te audire Poetam vera narrantem ne arbitrator .

*Erano passati già due mesi interi ,
Che (scacciati i Franzesi) era tornato
Il nostro Duca a' Stati suoi primieri ;
E l' avevan di già complimentato
Sin gli Osti , i Cuochi , e il Ghetto degli Ebrei ,
E Brugna , ch' aria in Corte ha di Privato :
Nè ancor comparso era a incensar gli Dei
Il Collegio de' Medici , ma fatto
L' aveano a tu per tu sol quattro o sei .
Quando il Prior considerando il fatto ,
Si mise in arme ed in cavalli , intento
A corregger l' error con pubblic' atto .
E deposto il bisunto vestimento ,
Assunse il nuzzial , che suol portare
Per Pasqua , se non fa pioggia , nè vento .
Ed ecco si comincia a rassettare
La triforme parucca , il braghier storto ,
Le grosse scarpe , e il picciolo collare .
Distende poi sotto il mantel , che è corto ,
Una veste ben lunga , che sul petto
Stia ribaltata in ver l' occaso e l' orto ,
Perchè un boccon di fodra di rasetto
Si vegga accompagnar la sottovesta ,
Che fu velluto , ed ora è raso scbietto .
Sopra di cui stan come i fichi in resta
Alcuni bottoncelli arsecci d' oro ,
Caccianti fuor la rubiconda testa .
Per dar poscia al suo volto aria e decoro ,
Ricuopre di farina il crin posticcio ,
E uguaglia il pel biondo , castagno , e moro .
Benechè il Conte Ugolin , birbo massiccio ,*

Com

*Con scusa di nettarlo per istrada ,
Gliel' andasse sbattendo a riccio a riccio .
Così pulito il bel Prior non bada
D' esser privo (qual suol) de' manizzini ,
Perchè loggarli molto non gli aggrada .
Ma presi i Consiglieri a se vicini ,
Risolve andar con essi dal Padrone
A tributar i Collegiali inchini .
A questo fin compose un' Orazione
Che sotto voce andava recitando
Là verso San Giovanni dal Cantone .
Ma più bello è il vederlo in casa , quando
Nanti un scrannin , ch' ei figurava il Duca .
Andava la funzion tutta provando .
Di questo sermoncin pregna la nuca ,
Tentò d' avere l' udienza in Corte ;
Ma per la prima volta gli andò buca .
Ritornò la seconda , e miglior sorte
Ottienne ; ma il lungbissimo aspettare
Al povero Prior fu una gran morte .
Mercoledì avendo voglia di ornare ,
Il Fioran lo tenea per lo tabarro ,
Nè a patto alcuno il volle mai lasciare .
Perchè (dicea) saria colpo bizzarro ,
Che chiamaio il Prior , s' avesse a dire :
E' gito a distillar piscia o catarro .
Qui si scaldaro entrambi , e nel ridere
Le ragion lor , si misero il Cappello ;
E l' Uscier venne a farli discoprire .
Ciò fu cagion di un dissapor novello ,
Che per non più fallir , disser volere
La cosa concertar tutta a pennello .
In primis il Prior fu di parere
Di star due passi innanzi , e il bel Fiorane
Disse : al pari di voi va il Consigliere .
Indi crebbe la rissa per la mano ;
E il Chicrici crepava dalle risa ,
Attizzandogli insieme , ma pian piano .
Fu la quistione alfin così decisa :
Che qual l' avean provata a mezza scala ,
La funzion si facesse in quella guisa .
Fu parimente stabilito in sala ,
Che il Fiorano tacesse , e si sforzasse
Di non gratare il culo alla cicala .
E per l' amor di Dio non disturbasse
Il fil dell' Orazion con ciarle o sputi .
Perchè il Prior saria restato in asse .
Alzata intanto la portiera , muti
Entraro a capo chino , e il Duca affisse
Le luci in lor , dicendo : Ben venuti .
Allora il buon Prior su quel che scrisse
In una carta nel cappello ascosa
Gittò l' occhio furtivo , e così disse .
Da che l' armi Alemanne (oh gloriosa
Memoria !) entrar vittoriose in questa
De gli Azj Eroi Metropoli famosa ;
E che a i Galli troncò l' ali e la cresta*

11

Il Taumaturgo San Geminiano
 Col gran Dio de gli Eserciti alla testa,
 La di cui sola onnipotente mano
 Le mura smantellò della Fortezza :
 Nuditò ho sempre un desiderio franco
 Di vallegarmi a piè di Vostr' Altezza,
 Come ben deve un suddito devoto,
 Cui non cape nel cuor tanta allegrezza.
 Deh perchè mai recise invida Cloto
 Lo stame all' Avol mio, gran servitore
 Già della Casa, e a Vostr' Altezza noto?
 Che adesso ei mostrerebbe il suo buon cuore,
 E ciò, ch' ei non sapeffe, lo direbbe
 Il Padre mio Cugin Predicatore;
 E il Lettor, che sta in Pisa, anch' ei farebbe,
 S' egli qui fosse, un' Orazion stampata,
 E a Vostr' Altezza la reciterebbe.
 A me questa incombenza non è data,
 Ma quella sol d' esporre a nome altrui
 Una succinta ed umile ambasciata.
 Come un Fiume Real si fa con dui,
 O con più Fiumi insieme : così un intero
 Collegio ancor rappresentiamo nui,
 Che uniti i voti omai del cuor sincero,
 Godiamo di veder ristabilito
 In Vostr' Altezza il suo sovrano impero.
 E che (qual fu di Cesar definito
 Nella Scrittura) ciò, ch' è di Rinaldo
 Oggi a Rinaldo sia restituito.
 Così chiuse in Latin; poi tacque; e saldo
 Appena stette il Duca, e sorridendo
 Stargossi in là, come se avesse caldo.
 Poscia ordinatamente rispondendo
 Con benigne e soavi espressioni
 Finì : La vostra Patria a voi commendo.
 Allora in ascoltar que' dolci suoni,
 Fosse per gaudio, o per ardor d' orina,
 Al Prior gocciolarono i calzoni :
 Ond' egli rinculando a testa china,
 Incamminossi verso la portiera,
 Lasciando ivi qualch' orma pellegrina.
 E il Duca : Orsù vi do la buona sera.

Annum octogesimum tertium vitæ suæ jam attigerat TORTUS, quum ad reliquæ
 valetudinarii ac debilitati corporis incommoda accessit Hydropisis. Imperterritus il-
 le in lecto jacens mortem intuebatur lentis gradibus ad se accedentem, immo ad-
 venientes amicos festivo, uti semper consuevit, vultu excipiens lepida cum iis col-
 loquia miscbat. Sed nihil interim prætermittebat ex iis, quæ ad Animæ suæ cu-
 ram apud Deum pertinebant. Is enim (fatendum est) Religionis & Pietatis Chri-
 stianæ observantissimus semper fuit; neque eorum Philosophorum insaniam sibi imi-
 tandam censuit, qui illa tantum speculantur, quæ ad nihil credendum perducere
 possint, sed eorum sapientiam, qui speculationes suas ad altius in se stabiliendam
 Religionis venerationem solcite convertunt. Propterea a Sanctissimo Pontifice BE-
 NEDICTO XIV. cui perfectissimum erat TORTI meritum, ex singulari gratia impe-
 travit, ut sibi adspicienti, sed vix præ surditate audienti, quotidie Sacrum in pro-
 ximo conclavi celebraretur. Denique Sacramentis non semel anxie expetitis, &
 rite ac devote perceptis, tandem die XV. Kal. Martias, Anni 1741. finem vivendi
 fecit.

fecit. FRANCISCUS TORTUS liberali vultu a natura exornatus, omnibus comis, be-
 nignus, humanus. Ejus consuetudine nihil jucundius, quippe qui gravis, quum
 res poscebat, hilaris in reliquis, promptus & acutus in respondendo, sermonem
 suum crebris jocis & leporibus, amœnis narrationibus, cavillator etiam festivus,
 condiebat. Ejus aspectu & verbis mirum quantum recrearentur ægri. Gloriam &
 laudes sponte oblatas amavit; nulla arte, nullo studio venatus fuit, aut emendi-
 cavit. Pecuniæ numquam avidus, immo pene contemptor, propterea quod li-
 beris careret, nullam aut exiguam rei augendæ operam dabat, in suum & ami-
 corum commodum proventibus suis fere semper effusus. Erga quemvis in beneficia
 proclivis, amicos potissimum omni officiorum genere prosequabatur; acerrimus
 contra in controversiis sive literariis, sive alterius speciei, nisi victor numquam
 quiescebat. Duas Uxores habuit, ex quibus nullam prolem suscepit, scilicet Ersi-
 liam Rubeam Anno 1721. e vivis sublatam, tum Blancam Quattrofratri, quam
 Viduam, & postremis tabulis Heredem usufructuariam reliquit. Pauperes vero
 (hoc est il *Desco de' Poveri*) patrimonii sui Hæredes proprietarios decrevit. Ter-
 tiam quoque Medicinæ Cathedram in patrio Lyceo institutam suo ære dotavit.
 Elatum est ejus cadaver ad Eremitarum S. Augustini *Templum*, in quo illius Ma-
 jores quædam locum invenerant; sepultura tamen traditum extra proprium Sepul-
 crum eo in loco, ubi sublequens Inscriptio, marmoreæ tabulæ commendata a ge-
 minis illius amantissimis Discipulis legitur.

FRANCISCO. TORTO.
 IN. PATRIO. MUTIN. LYCÆO,
 PRIMARIO. MEDIC. PROFESSORI.
 OB. AD INVENTAM. METHODUM. PROFLIGANDI.
 PERNICIOSAS. FEBRES. PERIODICAS.
 BENE. DE. OMNIUM. SALUTE. MERITO.
 PROTOMEDICO. AULICO.
 COLLEGII. MEDICOR. PRÆSIDI.
 A. CONSILII. IV. VIRUM. PUBLIC. VALETUD.
 REGIÆ. SOC. LONDIN. SODALI.
 EX. MEDICA. PRAXI. EDITISQ. LIBRIS.
 VIRO. CELEBERRIMO.
 QUEM. ANNOS. LXXVIII. NATUM.
 MORS. SUSTULIT. ANNO. CH. MDCCXLII.
 XV. KAL. MART.
 PRÆCEPTORI.
 ET. BENEFACTORI. AMANTISS.
 JACOBUS. JATTICI.
 SERENISS. FRANCISCI III. DUCIS.
 PROTOMEDICUS.
 ET. CAJETANUS. ARALDI.
 IN. MUTINEN. UNIVERS. MEDIC. PROFESSOR.
 MOERENTES. POSUERE.

Ejus autem solemne Funus ibidem est habitum trigesima post ejus mortem die,
 magno Populi Mutinensis concursu. Honoris causa interfuerunt Serenissimi Ducis
 Sorores Principissæ, Benedicte, & Amalia; hinc assidebant Professores publici
 Academiæ Mutinensis, inde Medicorum Collegium. Sacris operatus est Illustris-
 simus Julianus Sabatinus Apolloniensis Episcopus; & funebri Oratione laudes cele-
 berrimi Viri prosequutus Bartholomæus Saffarinus, Congregationis S. Caroli, ejus-
 demque Academiæ, & Collegii Nobilium Rector, communem mœrorem ob tan-
 tam jacturam in Auditorum animis renovavit. Denique idem Saffarinus, & Fer-
 rarius mihi supra laudatus, ne in publico Gymnasio tanti viri memoria desidera-
 retur, elogium hoc marmore incisum ibi collocarunt.

D. O. M.
 FRANCISCO. TORTI,
 FRANCISCI. TRIBUNI. MILITUM. FILIO,
 PATRICIO. MUTINENSI.
 IN. HOC. GYMNASIO. ANNOS. LX. PRIMARIO. MEDICINÆ. LECTORI.
 ARCHIATRO. AULICO. COLLEGII. MEDICORUM. PRÆSIDI.
 A. CONSILII. IV. VIRUM. PUBLICÆ. VALETUDINIS.
 SOCIETATIS. REGIÆ. LONDINENSIS. SODALI.
 ET. MEDICORUM. SUA. ÆTATE. FACILE. PRINCIPI.
 QUOD. MUTINENSEM. SCHOLAM.
 NVENTA. MAXIME. PROFLIGANDI. PERNICIOSAS. PERIODICAS.
 FEBRES. METHODO. CELEBRIOREM.
 EL. DOTATA. MEDICARUM. LECTIIONUM. CATHEDRA. TERTIA.
 AMPLIOREM, FECERIT.
 BARTHOLOMÆUS. SASSARINIUS. GYMNASII. RECTOR.
 ET. FERRANTES. FERRARIUS. PRIMARIUS. MEDICINÆ. LECTOR.
 GRATI. ANIMI. MONUMENTUM. POSUERUNT.
 OBIT. XV. KALEN. MART. ANN. MDCCXXII.
 NATUS. ANNOS. LXXXIII. M. II. D. XV.

L E T T E R E

DEL SIGNOR DOTTOR

FRANCESCO TORTI

AL SIG. PROPOSTO

LODOVICO ANTONIO MURATORI.

LETTERA PRIMA.

*Perchè non abbia riveduti e dati alle
 stampe i suoi Consigli.*

Anto finalmente ci avete battuto, gentilissimo Sign. Proposto, che me l' avete fitto nella testa. Non avete più a dire, che io voglia più tosto starmene a sbadigliare in Valla, che spendere un' oretta di tempo nel comunicarvi alcuna notizia intorno a gli strappazzati miei Studj; ed a gl' impieghi di mia Professione: cosa tante volte da voi richiestami, acciocchè forse la mia memoria registrata ne gli Annali di qualche illustre Accademia, possa un giorno dopo la mia morte accrescere alla medesima quel discapito, che le avrò recato vivendo. Non avete dico più a rimproverarmi una tal ritrosia, or che vedrete nel Foglio, che qui congiuntamente v' invio, che sarete stato da me puntualmente ubbidito. Ma da che ho speso io l' ora di tempo, che voi volevate, nell' esporre alla vista vostra le mie debolezze, mi fo di buona voglia a spendere di più qualche giornata per farvi sapere (con patto però, che ancor voi abbiate a spenderne alcun' altra per bene intendere) ciò, che sin' ora non avete voluto capire per lo naturale suo verso; cioè, che la mia ripugnanza a far fatte cose, non è altrimenti, come voi credete, o mostrate di credere, modestia vera, siccome non è

neppure, come forse crede alcun altro, mera superbia mascherata d' una finta modestia. Per spiegarvi meglio questo mezzo Paradosso, e per darvi conto ancora d' ogni altra mia simile renitenza, vengo adesso a dirvi il perchè io non abbia mai condisceso alle vostre amorevoli insinuazioni in ordine ad alcune cose, da voi credute atte a darmi qualche riputazione nel Mondo, sopra le quali avete più volte sollecitata, e sovente rimproverata la mia pigrizia. Volete dunque, ch' io vi dica sinceramente, e da buon Amico, d' onde è nata mai sempre la mia ripugnanza di produrmi in codesta sorta di Letterarie Adunanze, ove possa darsi fumo d' affettare o per questa, o per l' altra più comune via de' carteggi, (perciò sempre da me negletti) o per mezzo di qualunque altro simil traffico dell' Erudita Ciarlataneria, un poco di nome? Volete sapere di più, perchè io nulla curante quel poco di credito, in cui forse potrebbe andarmi mantenendo l' esercizio assiduo della pratica Medica, abbia dato, come dite voi, quasi un calcio alla medesima, sin contro le regole della buona Economia, nel tempo stesso, che sembrano pur anche accette al Mondo le mie, per altro debolissime, operazioni, secondate talvolta dalla Fortuna? Volete sapere, perchè io non abbia mai di proposito profeguito il mio Trattato delle Febbri continue di carattere acuto? Volete in fine sapere, perchè io non abbia mai voluto riformare nè dare alla luce i
 b miei

miei Consulti scritti quà e là in varj tempi, ed in varie occasioni, cose tutte da voi troppo amorevolmente considerate, o per utili al Mondo, o per vantaggiose alla mia memoria? Ecco mi a soddisfarvi, anzi a soddisfare me stesso, con rispondervi a capo per capo, rivoltandone però l'ordine coll'incominciare dall'ultimo, e poi finire col primo.

Avanti però, ch'io intraprenda a digerirne la serie, mi conviene per mio scarico, e per regola vostra, premettere questa protesta, cioè, ch'io son per iscrivermi con penna libera, senza prendermi suggezione alcuna nel dire tutte le verità, che possono giustificare le deliberazioni da me prese, e rendere compatibile qualche mia passioncella, nata però da non cattiva radice, ma più tosto da un Zelo onorato, ch'altri forse direbbe soverchio. Considero pertanto in voi il carattere di Confessore, in petto di cui depongo quelle verità particolari; che divulgate potrebbero pregiudicare all'estimazione di più d'uno, forse troppo apertamente da me circoscritto, ancorchè espressamente non nominato; lasciando poi alla vostra Savièzza, ed alla vostra Coscienza la libertà di farne quell'uso, che giudichereste convenevole e lecito, principalmente ove facesse d'uopo difendermi da qualche non meritata censura. Premessa seriosamente questa protesta, m'accingo a dirvi alla papale, e per lo più scherzevolmente per divertirmi, ma veridicamente per informarvi, tutte quante le mie ragioni. E poichè preveggo, che la Commediola parrà un poco lunga, penso per annojarvi meno di dividerla in quattro Atti, voglio dire di rispondere a' vostri quattro Quesiti, tenendo l'ordine retrogrado, ch'io vi dicea, con quattro distinte Lettere, che mi sono prefisso d'andarvi scrivendo, finchè sto in Villa, a tutto mio comodo. Il Prologo è già finito, incomincia la Commedia, io comparisco in Scena colle quattro Lettere, e questa è la prima.

Io non ho dunque mai ripulito i miei Consulti, sieno gli scritti in lingua Latina, o sieno gli scritti nella Toscana (non parlo del solo ripulimento, che pur ci vorrebbe, della Locuzione, perchè alla finfine ciò farebbe cosa più di

noja, che di fatica) non gli ho mai ripuliti, dissi, nè voluto dare alle stampe principalmente per due motivi. Il primo si è, che avendogli scritti in risposta di Relazioni mandatemi da altri Medici, secondo che dalle medesime ho potuto conoscere, su qual sistema sieno esse state lavorate nella Teorica, io per guadagnarli più facilmente, e senza controversia l'assenso di que' Medici nelle Proposte, ch'io facea loro in ciò, che riguarda la Pratica, mi sono andato ingegnando d'accomodarmi per lo più a' loro sistemi, e secondo quelli d'adattare al bisogno le Medicazioni, e i Rimedj opportuni, di modo che ora son andato a seconda de' Umoristi, ora de' Fermentisti, ora de' Poristi, ora de' puri Meccanici, e più sovente di quei dall'Acido, e dall'Alcali, alla forza de' quai bellicosi due Sali è stata attribuita fin quasi al giorno d'oggi dalla corrente de' Medici tanta autorità, ch'io talvolta ho dubitato, se possano senza l'intervento loro, o senza la loro istigazione azzuffarsi insieme due Eserciti. Avendo io dunque per accomodarmi altrui scritto con incoerenza nel Dogma, e con rapporto a varj Sistemi, molti de' quali per altro io teneva, e tuttavia tengo per erronei, o per vani, o per inetti, se avessi a mettere cotai Consulti alla luce, volendoli in oggi, come dovrei, addattare alle mie Idee, mi converrebbe fare una fatica gravosa, che far non voglio, e non adattandoli, passare per un' Uomo da nulla, o molto più debole almeno di quel ch'io mi sia.

Per ragion simile, se non in tutto, almeno in gran parte, penso essere avvenuto, che Molti Medici di grado abbiano scemato di credito, allorchè hanno dato i loro Consulti alla luce; imperciocchè ancorchè gli abbiano scritti sopra fondamenti teorici da essi tenuti per veri, e non a seconda de' Placiti altrui, ad ogni modo variano tanto alla giornata i Sistemi della Medicina, che in capo a due anni putiscono quelle stesse Dottrine, che poco dianzi ammantate di bel colore di novità offentavano l'apparenza d'eterne: ed oh quante Opinioni nate, ed applaudite per robuste a' giorni nostri, dureranno forse meno della vita de' loro Autori!

I miei

I miei Consulti adunque anche riveduti e corretti, alcetto correrebbero al pari degli altri, e probabilmente più degli altri, la medesima sorte in questo genere. Nel genere parimente della Pratica m'accadrebbe lo stesso, perchè io non farei per mettere in campo Rimedio alcuno, che non fosse stato usato in qualche modo da que' Pratici, che hanno di professione trattato di tutti i mali, giacchè un Trattato appunto de' Morbi di Tizio, di Sempronio, e non dell'Uomo in generale, sono le Raccolte de' Consulti, che si danno alle stampe, se pur talvolta alcuno d'essi non è più dell'Uomo in commune, particolarizzato solamente con un N. N. per compire il Catalogo di tutti i mali, che di Sempronio, e di Tizio. Aggiugnete, che ne' miei, oltre non esservi Rimedj nuovi, non s'offerirebbe nè meno molteplicità, nè gran varietà ne gli usuali: cosa che infinitamente annoja colla sua quasi uniformità, o simboleità i Leggitori, e sovente ne scandalizza alcuni di genio amante perpetuamente del nuovo, del raro e del pellegrino: perocchè non possono essi persuadersi di questa gran verità, che il Medicar bene, e con frequenza di successi felici, non dipende dalla pluralità, dalla novità, o dalla preziosità de' Rimedj, ma dal sapere adoperare a tempo que' pochi trivialissimi, che si sono trovati migliori in pratica, e dal sapere altresì non adoperarne alcuno, quando la Natura è disposta per se medesima al bene, senza voler interromperla ne' suoi moti, nè meno tirarla, o cacciarla per forza, ov'ella andar non inclina. Questo è quello che da riputazione al Medico; ma per l'appunto è quello, che non si può stampare ne i Consulti, ed è stato certamente quello, che ha fatto esser Medici di grido que' medesimi, a' quali poi ha più scemato, che accresciuto il credito la pubblicazione de' suoi. Fanno più onore al Medico (credetelo a me) dopo la di lui morte gli uomini dal di lui Consulto guariti, che non fa la stampa del Consulto, per cui furono risanati; perchè in quegli uomini maestrevolmente curati, resta almeno viva per qualche tempo l'Opera del Medico; ma nel Consulto non resta per istruzione de' gli altri, se non la serie

de' motivi, e degli strumenti della lor guarigione, che noti sono a tutti; non il Magistero, con cui furono quelli opportunamente adoperati; nel che solo consiste il vero cardine della Pratica. In questo proposito ripeterò qui ciò, che una volta so d'aver accennato nel mio Libro della China China, cioè che un bravo Falegname, che sappia prender bene le sue misure, farà co' pochi, solidi, ed ordinarj strumenti dell'Arte sua un bellissimo Scrigno, ed un altro cogli ordigni medesimi, e col medesimo legno appena saprà fare un Cassone da riporvi dentro le noci; ed a chi ben la sapesse, saranno forse stati ambidue ad imparare nella stessa bottega, e sotto lo stesso Maestro. Discorretela così d'ogni altro mestiere: Ma il mal da che nasce?

Il secondo motivo più rivelante ancora, per cui non mi son io curato di rivedere i miei consulti, per darli alle stampe, si è, che di qualche centinaio forse, che ne avrò scritto in moltissime Città d'Italia, e fuori, non credo d'aver inteso l'esito di dieci, o dodici. Sicchè dir non potrei, come omninamente avrei voluto, a piè di ciascuno: questo è stato l'evento, o felice, o funesto del mio Consulto. Che in tal guisa recando almeno qualche lume, e qualche vantaggio alla Pratica, non mi faria stato grave sull'esempio del Grande Ippocrate di rendermi benemerito dell'Arte, anche col frequente intercalare d'un'ingenuissimo -- *Mortuus est*. Non avendo potuto far questo, non ho voluto far nulla.

Avrei qualch'altro motivo da aggiugnere; ma mia Moglie col mandato speciale, che ne ha, fa chiamarmi a Tavola; nè io voglio farmi aspettare, nè tampoco trascurar l'occasione, che precipitevole vien chiamata dal medesimo Ippocrate. Scuatemi perciò, s'io vi do occasione d'esercitar solamente per breve tempo la vostra sofferenza in questa mia prima Lettera, che m'ingegnerò di compensare abbondevolmente il danno, ch'or faccio alla virtù vostra, colla lunghezza dell'altre. A buon conto: e una: Aspettatevi la seconda fra poco.

Qui dovea essere la Seconda Lettera, in cui adduceva le ragioni di non aver
b. 2. pro-

proseguo il Trattato delle Febbri Continue di carattere acuto. Ma non si è trovata.

LETTERA TERZA.

Perchè si sia ritirato quasi affatto dall'esercizio della Pratica Medica.

Vengo ora ad appagare la terza vostra curiosità, che è di sapere perchè io mi sia tanto ritirato dall'esercizio cotidiano della Pratica Medica, anche contro le buone regole della propria Economia. Vi rispondo adunque, ch'io sono stato in certo modo necessitato a far questo dalla frequenza de' miei (permettetemi l'usar questa voce senza fare atto oltraggioso alla Crusca) dalla frequenza, disse, de' miei acciachi, per cagion de' quali trovandomi impedito, ora un giorno, ora un'altro; anzi essendo poco men che ogni giorno obbligato al riposo del Letto, sino all'ore assai avanzate della mattina: ho conosciuto di non potere, e forse di non dovere assumere tutto su le mie spalle il peso di custodire la vita d'un uomo, con certezza morale d'aver a mancare più d'una volta dalla dovuta assistenza, e in fine di dovere sostituir'alcuno, che poi forse non vorrebbe vestirsi delle mie idee, per non far la trista figura di Stoppabuco. Per questo motivo in sì fatta materia io non so più contratto con gl' Infermi, da me solo: appena prendo l'obbligazione d'assistere in società; come Sigurtà però sempre; non mai come Principale; perchè a dirvela, avend'io fin qui medicato con qualche fortuna, mal volentieri mi metto più all'azzardo di far l'Indovino, per non incontrar una volta a fronte d'una Vecchiarella sul finir de' miei giorni la mala sorte, che incontro, il Vate Calcante a fronte di Mopsò, che meglio di lui indovinò di quanti Porchetti era pregna una Scrofa, o di quante frutta era carico un Fico Selvatico; per lo che il misero Calcante perdetto presso i Greci tutto quel credito, che s'era acquistato in tanti anni di Vaticinj avverati. Proclive per l'appunto ad una simil disgrazia incomincia a rendermi la durezza, quantunque non peranche eccessiva, dell'udito mio, la quale, per

dir vero, non m'è d'impedimento tanto leggiero per ben medicare, ove io abbia da osservare la voce d'un Infermo aggravato, per cavarne talvolta indizj e presagi, e dove io abbia a ben rilevare la connessione de' discorsi, e per sino le tronche parole, in caso d'oscuri sospetti di qualche alienazione di mente, oppure ove sia d'uopo distinguere in modo particolare qualche basso e profondo subbollimento di Catarro nel petto, o che io io: cose tutte, che per mezzo de' domestici dell'Infermo, sovente rozzi, o confusi, non si possono abbastanza comprendere dal Medico, quanto almeno bisognerebbe. E però veggendomi io far talora la comparfa d'un uomo mezzo stolido, quando son costretto a chiedere altrui ciò, ch'abbia detto in bassa voce l'Infermo, o quando mi vien'egli strambamente ridetto da un fervidore di casa nel più alto tuono dell' -- *Te Missa est* -- mi viene una rabbia tale, che poco manca, ch'io non lavi allora l'onta mia col liquore, che stillarono le reni del suo Padre.

Ma poichè siamo su le baje, voglio dirvene un'altra, che non è poi baja in tutto, bench'io ve la porti in scherzo; anzi è una di quelle ragioni, per le quali volentieri m'attengo dal medicare anche soprachiamato all'altrui cura. Non medico io adunque, come una volta, per la nostra Città, non tanto pe' motivi addotti di sopra, quanto perchè in essa parlando medicamente non vi sono più mali, o se pur ve ne sono, non sono almeno più quelli, ch'erano a' tempi addietro. Mi spiego: una volta in occasione di consultare sopra qualche malato, il Medico informante, narrata la Storia e gli accidenti della malattia, diceva; *questo a mio giudizio è il tal male, la cui sede unicamente, o principalmente* (secondo il caso) *io la congetturo nelle tali viscere, o nella tal altra parte*; e a tenore di tale idea giustificava la cura da lui fatta in passato, e cavava le sue indicazioni per l'avvenire. Adesso vedendo io, che i nostri Medici per lo più non badano a riconoscere le parti affette, nè battezzano con alcun nome le malattie, ma le confondono colle credute lor cagioni, pare a me, che i mali de' tempi andati più non ci sieno, o che non sieno più

più quelli, ch'erano allora. In fatti quando informano qualch'altro Professore, diranno essi per cagion d'esempio: *Questo Signore ha un acido esuberante nel sangue; Quest'altro vi ha una soverchia vischiosità, che impedisce il libero corso, ed il moto circolare del medesimo. Quest'altro poi l'ha d'una tessitura così densa, che la stessa materia non può penetrare per entro i globolotti di lui. Questo ha spollate le fibre de' solidi, sicchè non reggono all'urto de' fluidi, nè hanno il moto oscillatorio convenevole al mantenimento dell'equilibrio de' medesimi. Quest'altro patisce un'esaltazione di bile sfrenata, che suscita fermentazioni diaboliche, trasporti alla testa, e che so io. Ma in buon'ora, che male hanno egli codesti Signori? Asma, Tiflichezza, Paralizia, Podagra, Disenteria, o qualch'altro più disperato malore? giacchè sotto codeste vostre generalità potete comprendere tutti questi, ed ogni altro male, se così vi piace. Battezzatelo dunque una volta con qualche nome secondo il vostro intendere, o dite almeno, come l'hanno chiamato a' suoi giorni i Maestri dell'Arte, che vedremo poi s'egli sia prodotto dalle Cagioni, che mettete alla prima sul Tavoliere, e se da esse sole, o se insieme da altre più particolari, e più prossime; ma a questa positiva determinazione mai non si viene, per non inciampare. Per questo s'inciampa poi nella cura, e si danno talvolta Rimedj anti-isterici, od uterini, per curare un'Ernia intestinale, intesa benissimo per tale da altro Medico al solo sentirne la Relazione senza vederla, ma dal Medico curante nè intesa, nè riconosciuta col tatto, ma presa confusamente per un dolore indetermiato, misto di Colico, e di Matricale, sgridando poi anche il Chirurgo, perch'abbia riposo per carità l'Intestino, e liberata dall'orlo della fossa l'Inferma. Per la stessa disattenzione al tatto si prescrivono per mesi interi (chi il crederia? i Rimedj, che sogliono usarsi nella Colica, quando il male consiste nella slogatura del Femore per una caduta: il che tosto poi vien conosciuto, e messo in chiaro dal Medico soprachiamato. Per cecità confimile in una suppressione di Mensstrui lunga e confermata di Donna nobile, avente già il color Cachettico sul viso, ed il gonfiore*

edematoso ne' piedi, si ardisce di rigettare l'uso de' Rimedj Marziali, intrapresi con tutta ragionevolezza da altro Medico, ed al fine con esito felicissimo adoperati; e col vano supposto di segnalarsi con Paradossi nella stessa Pratica, si sostituisce loro per 25. o 30. giorni tre Libbre di Siero ogni mattina. Nè si ha rossore, quando s'è convinto alla prima prova di sì majuscolo Scorbione, di volerlo canonizzare per via di ridicole stracchiature coll'autorità d'Ippocrate, o di Marziano. Per lo contrario si sprezzano, come immaginazioni Ipocondriache le Soffocazioni, e le notturne difficoltà di respiro, che obbligano a balzare dal Letto, quando la scarsità, ed il rossore delle Urine, e la gonfiezza bottacciata dell'estremità mostrano, che l'Idropisia del petto porta l'Infermo visibilmente al sepolcro. Per lo disuso abituale parimente, per cui non si vuole, o non si fa investigare la natura de' Mali, si giugne a segno di non voler ne meno ascoltare, anzi di sprezzare positivamente gli avvisi di chi preveda opportunamente un minacciato Letargo in Febbre non considerata, se non per Cronica, o di chi tema il precipizio d'una Punta coperta, poco o nulla apprezzata in Soggetto illustre; poi si fanno le maraviglie dell'altro Mondo, quando arriva il torrente addosso; nè si ha vergogna di dire a quel medesimo, che ne avea dato l'avvertimento: *Chi mai l'avrebbe pensato?* Questa esclamazione però non arriva nuova, nè muove a sdegno, ma più tosto a riso, chi è avezzo a sentirsi proporre per Rimedj pellegrini, e per tolti da Cratone, o da altri quei stessi, che fa d'aver'egli uno, o due anni prima, insegnato a que'tali, e dettata loro fin la Ricetta, perchè non errino nell'esecuzione. Ma poco importa a gli uomini onesti la privata ingratitude altrui, purchè ne risenta comodo il Prossimo; importa loro bensì il dover vedere, o sentir tutto giorno, senza potervi metter riparo, le stravaganze, che succedono; e conoscere che succedono principalmente, perchè non si bada bene ad esaminare, e stabilire il Male qual sia, ma arrestandosi sopra ispezioni generali, si va buttando di quà e di là, e si procede senza Metodo, e con andamento analogo a più Morbi; ma sovente op-

posto a quello, che si prende a curare, senza averlo capito.

A tutti veramente possono accadere, ed accadono talora impensate disgrazie; ma Granchj della grossezza accennata non sogliono prendersi in vero, se non da quegli; che si vergognano di visitar la parte affetta, o visitandola non ne fanno la natural positura, come anche da quelli abbagliati dal primo barlume d'un segno equivoco, nulla si curano d'internarsi nell'elame de gli altri Fenomeni congiunti, per poter formare l'Idea positiva della natura del Male, e dire: *questo è il tal Male, il di cui pronostico è questo, e questa dovrebbe esserne la Cura.* Di qui avviene, che quando vedono qualch'altro Medico accertare nel pronostico meglio di loro, dicono ch'egli è fortunato, o pure scaltro nel presagire, quando l'accertare nel predir l'esito nasce dal solo accertare nella natura del Male, conosciuto il quale ogni Libro insegna anche a principianti il dire, se probabilmente l'esito abbia ad essere felice, o funesto, o pure s'egli sia di sua natura incerto. Ma chi, senza formare Idea determinata, va misurando a giornata le febbri, e ne' primi giorni prende per un' Effimera, poi ne' susseguenti per una mite Terzanella doppia una Febbre da mortalissimi accidenti attorniata, non ha ragione di dar nome d'uomo meramente fortunato nel pronostico a chi conoscendola al primo tatto, incalzi con sollecitudine proporzionata al pericolo l'amministrazione de' Sacramenti, o a chi conoscendo il carattere pernicioso d'una Febbre Intermittente, ne sappia predire il precipizio, nel mentre ch'altri sta spensieratamente aspettando il beneficio alterno delle buone giornate, ch'avriano a venire, se la morte non preoccupasse il venir loro. Ci vuol' altro poi dopo tali enormissimi Schicheroni, ci vuol' altro, disse, che mettersi addosso un ridevole timor panico, e senza ponderare giustamente il valor de' Sintomi, sproporzionare ugualmente nell'opposto, ed ordinare il Viatico in una Febbre di non veduta, o non conosciuta Resipola in una gamba, o pure soffocar nelle fasce una Terzana salutar e benigna, per un poco di mal di stomaco nel principio, o per un poco di riscalda-

mento di teffa nel vigore dell'accesione.

Ma riassumendo il proposito del coltume, che hanno alcuni Medici di non nominare quasi alcun male con alcuna nome, quantunque ciascheduno abbia il suo da tanti Secoli: debbo foggugnervi, che codesta infezione s'è trasfusa per consenso, o per contagio anche ne' poveri, e semplici Infermi, i quali addottorati nel mal'uso, non fanno più dire, dove lor duole. Vi farò ridere, se di cento casi similissimi, che mi saranno accaduti, un solo ve ne racconto. Fui, non ha molto, richiesto di consiglio da uno, che meco dialogizzando, come sentirete, si persuase d'informarmi eruditamente d'un male, che pativa, e favellomi in questo modo. Signore, io ho dello Scorbutico nel Sangue. Me ne dispiace, rispos'io; ma che indizio avete voi di cotesto carattere Scorbutico nel vostro sangue? Forse avrete delle macchie livide per la vita, qualche corrosione di gengive, qualche uscita di sangue dalle medesime, o da altre parti anche insolite del Corpo; non è egli vero? Non già per grazia di Dio: non ho alcuna di queste cose, soggiunse egli: Dunque ditemi l'incomodo positivo, che ne provate. Oh può ben ella immaginarsi, or che le ho esposto il mio male, che cosa prova uno, che abbia lo Scorbutico nel sangue, come ho io, Ma pure soggiunsi, ditemelo voi, perchè molti e diversi in diverse persone sono i caratteri, e gli effetti dello Scorbutico; nè io posso immaginarmi quelli della vostra persona, se non me li narrate. Per dirlo, questa cosa mi dell'inquietudine, perchè mi dicono tutti, che lo Scorbutico nel sangue può cagionare col tempo cattivi effetti, ed in fatti io pur troppo sovente li provo. Ed io perciò vi dimando, che cattivo effetto voi ne sentite adesso. Adesso veramente non sento quel gran male, che ho avuto altre volte: ma il mio Medico mi ha sempre detto, che questo Scorbutico malandrino, che ho nel sangue, è la mia rovina. Un malanno che vi colga, stetti per dirgli: Io non cerco cosa ne dica il vostro Medico; cerco dove vi duole, e dove vi è doluto, quando avete quel gran male, che voi dite di avere più d'una volta sofferto. In quanto a questo, certo che ho avuto dolori atrocissimi per questo Scorbutico

co traditore, che me ne ricorderò in tempo di mia vita. E bene in qual parte avete avuto cotesti dolori? Da per tutto. Nella Schiena, ne' Fianchi, nel fondo del Ventre, nello Stomaco, che so io; e ne ho avuto molti e molti attacchi, anzi il Medico, che mai non avea forse voluto affliggermi, perchè mi vuol bene, finalmente una volta arrivò a dirmi, ch'erano dolori partecipanti dello Scorbutico, per lo Scorbutico appunto, che ho sempre avuto nel sangue. Avete voi in quel tempo avuto vomiti? Signor sì. Di maniera più tosto acida? Signor sì. I dolori erano egliino principalmente a' fianchi, alle Reni, e sotto le costole? Per l'appunto. Facevate voi allora urine sottili, o torbide e grosse? Di tutte le sorti, Signore. Avevate voi ardore alcuno, o difficoltà nell'orinare? Assai; ma sapete meglio di me, che questo è il costume dello Scorbutico nel sangue, ed io pure l'ho imparato a mie spese, oltre l'avermelo insegnato il Medico. Bene avete avuto un valente Maestro (m'intendo d'alludere al vostro Male) ma ditemi: Quelle urine torbidastre deponavano elleno poi alcuna seccia, o qualche sabbia nel fondo dell'Orinale? Canchero, e di che sorta; anzi alcuna volta de' Calcoletti, che chiamoli allora con suo stupore il Medico, cioè certe minute pietruzze indurate col calore, e dall'acido dello Scorbutico, che coagulò le materie tartaree (non so se dico bene, come disse il Medico allora) in quel modo, che naturalmente si tartarizza dall'Acido occulto la seccia del vino nella Botte. Benissimo: usciti poi que' Calcoletti, m'immagino, che fate stato bene, non è egli vero? Sì Signore; ma resta tuttavia lo Scorbutico nel sangue, che dicono mi può far di nuovo le stesse burle. Può essere veramente che sì, conchiuse io; Gli accennai nondimeno per qualche precauzione del dolore Nefritico ciò, che credei poterli essere profittevole, secondando però la sua credulità, con dirgli, che il metodo da me prescrittogli, era diretto a correggere al possibile lo Scorbutico carattere impresso nel di lui sangue, a fine di tener in tal guisa lontano, o almeno di rendere più mitte il dolore, e men frequente, e men forte la generazione de' Calcoli. Così ridendo tra me stesso con tutta la fiamma mi passai que-

sta, che avria potuto servire per soggetto d'una Farsetta a Moliere; ma non così potrei passarvene cert'altre in pratica, se continuamente l'esercitassi. E specialmente non saprei passarvene una, la quale effettivamente mi muove la bile, ed è quella di vedere, che non formandosi l'Idea distinta e giusta delle varie spezie di Febbri, che pur ci sono, e sono tra di loro infinitamente diverse, ma considerandosi elleno, quasi tutte a mazzetto senza distinzione veruna s'urta comunemente e vergognosamente in questi due scogli. Uno si è di non dare la China China, ov'ella è necessaria, per esempio in una Febbre Intermittente Perniciosa non conosciuta per tale, o in una pericolosa Comunicante presa erroneamente per una vera Continua, perchè l'Infermo con essa continuamente febricitava, quasi che non sieno due cose infinitamente tra se diverse, benchè da taluno non mai capite, cioè l'aver continuamente la febbre, e l'aver la febbre Continua: distinzione onninamente pratica, e tale, che chi ben non l'intende, non farà mai buon Medico in vita sua. L'altro scoglio più frequente, più scandaloso, e più commune è il darla indifferentemente e farne tumultuariamente uno scialacquo sterminato in tutte le Febbri, anche in quelle, che non ne abbisognano, e che non ne ammettono profittevolmente l'uso, e similmente in ogni tempo, anche in quello, nel quale il fermarle può sovente esser nocivo. Cresce ulteriormente in me la bile al veder cadere quasi abitualmente in quest'ultimo errore quegli principalmente, che in altri tempi m'hanno avuto a mangiar' il naso sul volto, quand'io loro la proponeva ne' casi bisognevoli, e ne' tempi opportuni. Va finalmente all'eccesso la mia secreta indignazione, allorchè sento propormela, ed incalcarmene strepitosamente l'uso ne' casi appunto, e ne' tempi impropri, da taluno, che forse non molti anni prima avrà voluto più tosto lasciar perire un'Infermo, che dargli un tal Febrifugo da me proposto per unico Asilo di sua salvezza. Non ho io dunque ragione; se per fuggir l'occasione d'altercare nella mia vecchiazza con chi non ha in testa i buoni principj dell'Arte, mi vado schermando, e ritirando più che posso dal medicare, a fine di non avere a disturbarmi nel mio interno per

Avavaganzze cotali? Egli è vero, ch' elleno sono state tutte da me prevedute, anzi da me presagite in più d' un luogo del mio Trattato; ma ciò che ha giovato egli? Dirò di vantaggio: che ha giovato d' aver' io istituito a questo solo fine un' intero, e prolisso Capo (ed è il Quinto del Quarto Libro) per render ben cauti i Medici a non fermare così per poco colla China China il corso delle Febbri, spesse volte tanto più depuratorie, quanto più impetuose, mettendo loro sotto gli occhi la gran differenza, che corre tra lo spontaneo scioglimento d' esse Febbri, e l' improvviso supprimerle senza positiva necessità? Dio buono! Non hanno egli veduto almeno quanto, ciò non ostante, abbia avuto che dire contro di me il defunto celebratissimo Ramazzini, che intento a detestare un tale abuso, lasciò trasportarsi dal soverchio fervore a condannarne fin l' uso più regolato, e più cauto? Meglio era forse, ch' io confutassi più freddamente le opposizioni di quel Valentuomo, per non dire, ch' io lasciassi correre senza risposta il suo abbaglio, perchè almanco avessero qualche rimorso del loro inconsiderato operare quelli, ch' erano sì fattamente per abusarsene. Tuttavia non lo pentirmi d' aver detta la verità: nè voglio già per questo far come quel mal morigerato Predicatore, cui rincrebbe d' aver predicato troppo bene, perchè troppo ne rimase compunta l' Anima sua; nè però che non m' cresca il veder nascere dal buon seme, ch' io gettai, tanta Zizania. E poi non volete, ch' io, avendone tant' altre giuste ragioni, mi vada scansando quanto mai posso dal medicare anche per questa? Vi confesso, che se mai da qui avanti mi sentissi maestrevolmente proporre, come alcuna volta m' è accaduto, la China China, dove, o quando la conoscessi inopportuna, non avrei più la kfferenza, che ho avuta allora; nè meno quella, ch' io aveva, quando ne veniva tempo far rigettare indebitamente da altri la mia proposta; imperciocchè m' era più facile il sopportare in quel tempo proposte o ripulse ingiuste da chi non ne conosceva, o non ne credea l' intero vigore, che non mi sarebbe il tollerare adesso d' essere importunato a darla intempestivamente da taluno, cui sapessi d' aver' io insegnato,

sto per dire colla sferza alla mano, di bene adoperarla. Compiangerò più tosto, ma stando, come suol dirsi, alla finestra senza dir nulla, lo scialacquo inutile, e forse talora nocivo, che si fa di sì prezioso Rimedio, e sì prezioso in vero, che se mai per nostra disavventura ci venisse egli meno, resterebbe un mezzo Cadavero la Medicina.

Voi forse non vi persuadete sì facilmente, che in Modena, ove mi riuscì tanto difficultosa l' introduzione del mio Metodo di curar le Febbri Perniciose Intermitte, o Comunicanti colla China China, abbia potuto andar serpendo l' abuso contrario, in guisa, che non ostante l' aver' io date le avvertenze più circospette per tener la Barca in mezzo a i due Scogli detti di sopra, coll' approvazione universale della Repubblica Medica, possa esservi alcuno, ch' abbia il coraggio d' opporsi alle limitazioni ragionevolissime, ch' ivi ho fissate, per metter freno alla preveduta intemperanza d' alcuni, e quel ch' è peggio d' autorizzare in faccia mia il proprio scialacquo, col prenderne tutto il motivo dal medesimo mio Trattato, e pure ella è così. M' è accaduto di trovare (lo credereste!) ehi citando me contro me, ho preteso di convincermi, che sia ragionevole il dare la China China a' Tisici già confunti, ad Idropici, ed a simili altri malati incurabili, come anche in tutti que' Morbi, ne quali non si vedono giovare i soliti loro Rimedj, al che non potendo io acconsentire, m' è convenuto in fine sentirmi dir sul mostaccio: *Non siete voi quello, che tante volte avete detto nel vostro Libro, che la China China è un Rimedio affatto innocente? Perchè dunque non potrà ella sempre tentarsi? Se in questo avete delle Limitazioni da suggerire, o pretendete tuttavia d' averle indicate, doverate immediatamente soggiugnere in que' luoghi medesimi, ove avete piantata la prima massima, e non dare occasione a chi legge di potersi ingannare sul detto vostro.* Immaginatevi voi, che mi conoscete, Signor Proposio, se allora mi subbolliva nel ventriglio il pignattino della bile; pure con tutta la flemma a me possibile così risposi a chi mi fece questo rabuffo: *Io ho detto, egli è vero, in più luoghi del mio Trattato; l' ho detto nella mia Apologia, lo ratifico tutt' ora, e me-*

co. 100

co lo confermano quanti Autori ho io portato in tal proposito, che la China China è un Rimedio di sua natura innocentissimo; e per convincere quegli ostinati Umoristi de' tempi addietro, de' quali non è peranche estinta tutta la razza, ho dimostrato sensibile in eccesso; che d' occulte non ne ha altra, che la Febrifuga. Che non ne ha di Venefiche, o di Narcotiche; ch' ella non fissa gli umori, come una volta acerrimamente m' opponerete voi stesso, ch' oggi la dareste, ove altri la rigettano, e la dareste solamente, perchè ella è Rimedio Innocente. Ho detto in oltre ch' ella non fa spargere il Fiele, non fa diventare Idropico, non fa cadere Apopletico, non fa tornare le Febbri assai più gravi, e più pericolose delle prime; in somma, ch' ella non è quel Rimedio superstitioso, o Diabolico, che l' hanno dipinta, e diffamata alcuni Scribitori, e Medici del Secolo passato, a' quali ha poi chiusa la bocca, e spuntata la penna l' universale costante sperienza in contrario, per tacere, e non ripetere quanto m' è occorso di dirne nel rispondere a ciò, che troppo erroneamente ha opposto in questi ultimi tempi contro di essa il buon Ramazzini; e finalmente ho giurato col Bado, col Mortone, e col Sydenham (i quali pubblicamente prima di me hanno fatto lo stesso) di non aver mai osservato, che di tanti, a' quali l' ho data, abbia ella fatto nocimento ad alcuno. O pensatevelo, se dando io in questi incontri, quando più procurò d' allontanarmene, voglio poi andarne in traccia, e cercare il Boja, che mi frustò. Troppo conosco la calda mia tempera, alla quale se voglio lasciar le redini, ne patisce la Prudenza, e se voglio ritrarle, ne patisco io; sicchè il minor male si è lo sfuggirne al possibile l' occasione.

Non mi beffate no Signor Proposio, perchè io non so essere flemmatico come voi. Già so, che anche adesso mi ripetete in cuor vostro il solito Intercolare, e mi dite: io non niego, che non abbiate qualche ragione, ma fratel mio caro, in capo all' anno vi torna poi ella a conto codesta vostra disdegnosa ritiratezza? Non mi toccate di grazia, vi replico anch' io, mai più questo tasto, se non volete farmi incorrere nella taccia, che diede Platone a

quel Filosofo, il quale con falso scandalosamente maggiore, calpestava il fusto di lui. Voi pure mi conoscete, e perciò potrete nello stesso tempo aver conosciuto, che l' Interesse non è esca bastante per rendermi grato ciò, che non è di mio genio. Dovrete più tosto addurmi il motivo della Carità verso il mio prossimo, se non fosse persuaso, che dove trattasi di Carità, professo tutta la prontezza (quand' io possa) nell' esercizio dell' Arte; ove poi trattasi di profittar nella borsa, lascio quest' utile a chi lo vuole; nè credo allora di mancare alla Carità; perchè non ho tanta profunzione di me medesimo, ch' io mi creda Artefice necessario nella mia Città; massimamente in una Professione, in cui i buoni successi sono sovente opera della Natura, più che dell' industria dell' Arte. Se dunque vogliamo ridurre la cosa al punto Economico, che mi tocca, sentite anche sopra di questo la mia ragione. Io veramente non ho molti beni di Fortuna; ma questi, o soli, o con poc' altro d' accessorio bastano al mio conveniente bisogno: non ho Figli, nè altri che (come ben sapete) si renda degno di veruna mia beneficenza; per chi dunque, quand' anche potessi, ho io a faticare? E poi siccome non son mai stato avido di guadagno, anche quand' io qualche poco più ne abbisognava, con qual coraggio vorreste, ch' ora mi metessi in concorso, ed alle mosse per guadagnare un Pallio di 50. 60. Doppie di più all' anno; dopo essermi dispensato dal guadagnarne ogni anno appunto, stando semplicemente a sedere, uno di mille e cinquecento per lo meno; unito a gradi onorifici, e tali da far mutar condizione ad un povero Galantuomo; qual' io mi sono? Bisognerà ben, ch' io fossi della dolce taglia del Piovàn Bietolone, che ricusò d' esser Vescovo, per non aver la suggezione di benedire i Calici, e le Campane, e poi s' accacciò per Sagrestano nella Chiesa di tutti i Santi, ove ogni giorno sfottava i Calici, e sonava le Campane a Festa. Eh via! discorretemi d' altro, che di questo non voglio sentire a parlar mi. Servitor vostro. E tre.

L. E. T.

LETTERA QUARTA.

*Perchè non abbia data facilmente mano
per essere aggregato ad insigni
Accademie.*

Siamo finalmente alla quarta ed ultima Lettera , più libera , e più ardita di tutte l'altre . Risguarda ella quello , che fu il primo de' vostri Questiti , cioè certa mia non curanza di glorie non meritate , e per questo vane , anzi certa mia positiva avversione al mendicar fama alcuna per via di Negozj , di Maneggi , o d' affettate Aggregazioni ad insigni Accademie , o ad altri simili Confituti . E qui adesso viene il buono Signor Proposto mio caro . Statemi ad udire ; ma con patto , che aspettiate d'aver letto tutto , prima di scandalizzarvi di me . In primo luogo vi dico , ch' io non voglio sforzare le genti , ad avere di me quell' Estimazione , ch' io non mi sia in qualche modo meritata colle mie qualificazioni , favorite però dall' assistenza del Cielo . Di queste adunque ne ha da giudicare nel gran Teatro del Mondo , senza la violenza de' Panegiristi adulatori e parziali , la sola naturale persuasione , che abbiano del valore di esse le Persone , o per sapere , o per esperienza capaci di giudicarne . Fra queste ultime intendo di comprendere il Popolaccio medesimo , che può averci la sua parte anch' esso , in quel modo , che del valore , e della qualità d' un' Opera Scenica s' appartiene il vero Giudizio al sentimento uniforme , che n'abbia tutto il complesso , per altro inegualissimo , de gli Spettatori , e de gli Ascoltanti di essa .

Vi dico in secondo luogo coerentemente a questa mia Massima , ch' io non mi curo di procacciarmi alcun nome per le strade antidette , perchè (guardatevi Signor Proposto , ch' io sto per dar fuoco ad una gran Bomba , che potrebbe ammazzarvi col fumo , di cui la vostra dilicatezza la troverà forse ripiena) non mi curo , dissi , di procacciarmi alcun nome per le strade antidette ; perchè senza tante Arcigogole , fin che son vivo , io mi contento di quel poco di credito , in cui nella mia Professione mi ha collocato il mero favore della Fortuna , sia per la soventemente avventurosa ve-

racità de' presagi , o sia per la non men frequente Felicità delle Cure , forse per essermi spesse volte incontrato in quegli Infermi , che , quantunque aggravatissimi , non aveano per buona lor sorte assolutamente a perire . Dopo la mia Morte poi a me basta , che il mio Nome rimanga col carattere d' Uomo Onesto : che per altro poco mi cale d' esser' annoverato fra Letterati , o fra valenti Medici . Pure se ho da confessarvi con ischiettezza la verità , anche rispetto alle cose Letterarie della mia Professione , arrivo quasi (sospendete di nuovo , vi prego , sino al fine di tutta la Lettera il condannarmi di soverchia Jattanza) arrivo quasi a presumere d' essermi avventurosamente abbattuto di scoprire , e di comunicare al Mondo in iscritto , benchè senza fondo di vero sapere , cosa (do fuoco adesso alla Bomba) per cui spero di lasciar qualche non in tutto dispregievole memoria di me , lungi dall' aver avuto certamente a questo la mira , ma solamente al pubblico bene . Se dunque ho ritrovato casualmente entro la polvere d' una via pubblica , ove tant' altri camminano , una gioja da essi non veduta , la quale mi fa ricco abbastanza : perchè ho io da andare accattando un tozzo di pane per Limosina da questo e da quello ? Ma piano , Padron mio (vi sento dirmi) se vi siete protestato sulle prime di voler riportarvi in tutto e per tutto al giudizio del Mondo , aspettare , che dicano gli altri il pregio del vostro ritiramento : che il dirlo non istà bene a voi ; quand' anche ne parliate con qualche verità . Per questo appunto (vi rispondo io) che voglio rimettermi interamente al giudizio del Mondo ; ho detto a voi solo schiettamente la ragione , per cui mi ci voglio rimettere . So ancor' io , che bene a me non istarebbe il dire cotal ragione a tutti , od a certuni ancora ; ma perchè non pols' io dirlo , confidentemente a voi , come a mio Confessore , chiedendovene nell' istesso tempo l' Assoluzione come faccio , s' egli è peccato ? Bontà di Dio ! non s' ha da poter svelare con libertà , purchè segretamente ad un' Amico Savio il concetto anche favorevole , che s' abbia delle cose sue , senza offendere la Modestia , quando certamente si fa di dirne puramente il vero ? Non niego , che modo più lodevole non fosse il parlar sem-

pre

pre bassamente e con umiltà delle proprie produzioni , se ciò si facesse per vera virtù ; ma io trovo , che codesta in tutti , o quasi in tutti è una mera affettazione , perchè chiunque mette qualche sua cosa in pubblico , non la può creder cattiva , o debole , come la predica . Quanti mai parlano umilmente delle stesse vere loro inezie , solo perchè altri le esalti , mercecchè le credono cose grandiose in lor cuore ? A codesti tali se per avventura da un' uomo libero venisse accordata per vera l' abietta loro Assertione , cosa ne direbbe mai l' affettata loro Modestia ? Oh che smanie ? Che sforcimenti ? Che grugni ? So bene , ch' io potea sperare da voi in opportune occasioni una piena giustizia a quel poco di buono , di cui sembra ch' io vada tronfo e fastoso , senza nausearvi , come forse faccio , colla mia profunzione . Ma Dio buono , se volete farmi o Giustizia , o Grazia , lasciate dunque , che almeno v' informi , perchè altrimenti nè voi forse , nè alcun' altro farà una riflessione , che per una parte a me sembra vera , non meno che forte ; e per l' altra non è tanto facile a farsi da tutti , ma solamente da' Medici , molti de' quali non vorranno , ed alcuni non sapranno farla ; Sicchè molto meno potrete farla voi , s' io non ve l' addito . Additata poi , ch' io ve l' abbia , abbruciate subito questo Scartafaccio : e s' ella v' entra senza farne me Autore , fatela vostra , per valervene contro qualche mio Detrattore , o per giustificarmi della mia freddezza , o non curanza d' entrare nel fumoso Letterario Commercio . Che se per disavventura ella non v' entra , mettetela a monte , che nell' uno e nell' altro modo resterà tra voi e me sepolta e compatita insieme , come spero , questa mia debolezza . Merita ben' ella forse il vostro compatimento , se non per altro , almeno per esser questo il mio primo Delitto in questo genere contro la Modestia , Virtù che ho trovata sin' ora utile per l' altro Mondo più che per questo , nel quale ella a me per la più è riuscita o dannosa , o incomoda , essendomi succeduto più d' una volta , che l' aver io attribuito per Modestia , od accordato con simile connivenza all' indiscreta Scempiaggine d' alcuni il merito di qualche operazione , per altro interamente mia ; l' averne , dico , attribuito , o lasciato attribuir-

ne il merito all' attenzione , ed al sapere del Signor Tale , o del Signor Tale , è stato cagione che il Signor Tale appunto si sia buscata la Gloria , ed il premio , ed io sia rimasto più di quattro volte col famoso *Sic vos non vobis* di Virgilio . Per lo contrario ho veduto che certi stomachevoli Milantatori della propria abilità a furia di ciance si sono fatti largo e cacciati avanti , onde ho conosciuto anch' io per lunga pratica , *Che Fra Modesto non fu mai Priore* . Permettetemi adunque anche voi per questa volta sola , ch' io possa far con voi solo una simil figura di Farfarone , con predicar qualche cosa di me nella prima parte , per ispiegarmi poi più modestamente nella seconda di questa Predica , della quale non avete inteso sin' ora altro , che uno stucchevole Proemio . Favoritemi pertanto della vostra benigna attenzione , ed incomincio .

Avrete già compreso benissimo ch' io sin qui unicamente ho alluso al mio Trattato delle Febbri Periodiche Perniciose , nel quale , come v' è noto , ho dato le regole di conoscerle a tempo , e non conoscendole a tempo ancora , ho dato quelle di curarle infallibilmente mediante un modo particolare d' usare in esse la China China , anche quando sta per perire infallibilmente , e in breve spazio di tempo l' Infermo destituito d' un tale ajuto . La ristampa , che in esso Libro ho fatta del Trattato di Lodovico Mercati , il quale fù il primo (sarà omai un Secolo e mezzo) ad iscoprirne la velenosa natura , senza saperne l' Antidoto , ed un succinto , ma non troppo chiaro Capitolo di Riccardo Mortone , il quale è stato il primo ad osservare e praticare a' nostri giorni in Inghilterra , come io circa i tempi medesimi sono stato il primo ad osservare , e praticare in Italia l' Efficacia di tal Rimedio in Febbri così Mortali , può far vedere , s' io rendendo a' medesimi tutta la Giustizia loro dovuta , meriti nondimeno a confronto ancora di essi , vale a dire , anche dello stesso Mortone , o almen poi a confronto di tutto il restante della Repubblica Medica , s' io meriti , dissi , che del mio Trattato un giorno abbia a dirsi , ch' ei sia stato l' unico Libro , per cui la stessa Repubblica Medica abbia appreso a ben distinguere , e (ciò che più importa) ad infallibilmente curare sù-

fat-

fatte mortalissime Febbri, anche nell'estremo loro pericolo. Imperciocchè quantunque l'Opere del Mortone avessero incominciato a comparire in Italia prima della Stampa del mio Trattato, che non diedi alla luce, se non dopo 17. anni di continua speriienza in quelle Febbri, contuttociò le molte cure delle medesime da me fatte colla China China peculiarmente adoperata a vista, ed a notizia, posso dire non solamente di tutti i miei Concittadini, ma di molti Esteri ancora, e di più e più Medici d'altre Città, precedettero ben di quattro o cinque anni la comparsa dell'Opere del Mortone nella nostra Italia, anzi precedettero di un'anno intero la Stampa delle medesime fatta in Ginevra. Sul fondamento di questa notoria verità non mi resta a dubitare, che non abbia a dirsi un giorno d'esso Trattato, ch'egli sia stato l'unico Libro, per cui s'è appresa chiaramente, e distintamente da' Medici la certa e la vera Cura delle Febbri Periodiche Perniciose di tutte le Spezie da me descritte, spesse volte ancora, per non dir sempre, quando è su l'orlo della fossa, purchè sia capace di vivere, secondo l'ordine delle Febbri, per lo spazio di 24. ore l'Infermo. Questa è la Giustizia, che dopo la mia Morte posso aspettar anch'io da' buoni ed ingenui Professori: nè può già andare a voto la mia aspettazione, perchè ogni buon Pratico è obbligato a conoscere (turatevi adesso le orecchie per non sentire lo scoppio della fumosa mia Bomba) che il solo mio Libro è stato più utile (avvertite bene, Signor Proposto, ch'io non dico più dotto, dico più utile) alla Medicina, ed al Mondo, che non lo sono stati tutti assieme quanti Libri (prescindendo da quelli, che ci hanno portate le Notizie, ed i veri modi delle più insigni operazioni Chirurgiche) che non lo sono stati, torno a dire, tutti insieme quant' altri Libri sieno mai stati scritti dal primo Principio della Medicina sino al giorno d'oggi a beneficio dell'Uomo; siccome da quel tempo sino ad ora non v'è stato Medico alcuno, che abbia salvato, od insegnato a salvare (Gloria a Dio Illuminatore di nostre Menti) con certezza tante persone da certa Morte, quante ne abbiamo salvate il Mortone, ed io, e quante ne ho insegnato a salvar'io (siam lecito il

dirlo) più certamente ancora, e più chiaramente di lui. Non vi sgomentate, Signor Proposto, che la Bomba scoppiando ha solamente colpito nel vero. Eccone chiara la pruova. Dal nascere della Medicina sino a' giorni nostri fra quanti Libri sono stati scritti in tal Professione non è uscito alla luce Libro alcuno Fisico Medico prima del mio, il quale abbia insegnato a salvare con certezza in alcuna sorta di Male Acuto la vita d'un Uomo, massimamente quand'egli è nel maggiore e più certo pericolo di perderla, salvo sempre ciò, che in Inghilterra con pochi tratti di penna da me ristampati nello stesso mio Libro ne avea toccato assai intrigatamente il pre-nominato Mortone. Dunque il mio Trattato, che certamente e chiaramente ha insegnato a far questo in Febbri mortalissime, che frequentemente e massime in certe costituzioni accadono in pratica, ha portato più beneficio al Mondo, che qualunque altro Libro di Medicina per dotto od erudito, ch'ei sia. Un'altra differenza ragguardevolissima passa tra tutti gli altri Libri di Medicina pratica, ed il mio; ed è, che quelli ne' Mali acuti non additano mai, o quasi mai Rimedj, che coll'incertezza del guarire, la quale in essi è perpetua, non abbiano congiunta la necessità d'aspettare la guarigione in capo al tempo, in cui spontaneamente ancora tante e tante volte i predetti Mali acuti guariscono: il che per lo più va alle due, e sovente alle tre Settimane, e più oltre ancora; perlochè non può mai dirsi con certezza in que' casi, che il Male sia guarito in virtù di quei Rimedj, perchè una guarigione sì lenta, e sì prolungata può egualmente attribuirsi alla sola Natura; là dove il guarire delle Febbri Perniciose da me descritte è quasi istantaneo, sempre uniforme, e sempre certo, onde non può naturalmente attribuirsi l'effetto ad altro, che al Rimedio, ed al Metodo da me parimente accennato: cosa che dall'origine della Medicina sino a' tempi nostri (grazie al Sommo Iddio, che ne ha dato il rimedio) non s'è più intesa, nè trovata scritta, almeno con verità, nè in modo, che da tutti possa farsene la pruova, in alcuno di que' tanti Libri, che ha avuto in tutti i Secoli passati la Medicina.

In fatti, principiando da i tempi d'Ippocrate sino ad ora, non s'è trovato Assioma più vero nella Medicina, che l'Aforismo 19. della Sezione 2. del medesimo Ippocrate; nè s'ode perlochè sentenza più comune, nè più frequente nella bocca di tutti i Medici, che l'Aforismo predetto: *Acutorum Morborum non sunt omnino certae praenunciationes vel Salutis, vel Mortis*. E perchè mai questo? Se non perchè non è mai stato trovato alcun rimedio, nè alcun modo, per mezzo di cui in alcun Morbo acuto possa con sicurezza il Medico dire: io sanerò certamente quest'Uomo, che certamente sta per morire, o che almeno sta in pericolo gravissimo di morire, s'io non lo soccorro. Che se si fosse entro alcuno Libro trovato ed imparato da' Medici un sol rimedio col modo peculiare d'usarlo, per mezzo del quale si fosse potuto certamente guarire alcun Male Acuto, più non si sarebbe decantata da tutti l'universale proposizione d'Ippocrate, che ne asserisce sempre incerto il presagio, e l'evento; ma si sarebbe detto in quella vece *Plurimum Morborum Acutorum &c.* e nella cura di que' tal Male Acuto, di cui si fosse trovato un Rimedio certo, si sarebbe detto (ciò che da niun saggio Medico si dicea, nè potea dirsi): Io certamente guarirò quest'Infermo, che sta in pericolo gravissimo di morire. E pur questa proposizione tranquillamente oggi può dirsi, e senza Iperbole alcuna dal Medico, in tutte quelle molte, e diverse spezie di Febbri acute, e mortali, che distintamente ho descritte, e solamente può dirlo, e può farlo, mediante la cura, ch'io ne ho additata; ed io stesso più d'una volta ho avuto il coraggio di premettere questo Pronostico in casi mortali, e non solo nella Plebe, e nelle Genti idiote, ma eziandio in Persone Nobili, ed in presenza d'altre non men ragguardevoli; e n'è succeduto tantosto l'evento pronosticato, anzi al tempo preciso, ch'io l'ho limitato, conoscendo essere ancora in mia mano il farlo seguire alquanto più presto, o alquanto più tardi ad arbitrio mio, e secondo la più circospetta, o la più necessitata esigenza del caso. Ciò che dico adesso, avria forse potuto passare per una Jattanza da Ciarlatano appò qualcuno ne' tempi addietro; ma in oggi, che il

Mondo disingannato lo vede, e cotidianamente lo prova, non ho dubbio veruno, che un giorno non ne faccia dopo di me più d'una pubblica confessione, come a me vivente l'hanno fatta più d'una volta con Lettere moltissimi e provettissimi Professori da me prima non conosciuti, i quali alla pruova sorpresi da' successi maravigliosi, e continuamente felici, m'hanno per loro spontanea bontà voluto dare co' loro privati ringraziamenti un benigno contrategno di sincera gratitudine a ragguaglio della parte loro toccata del pubblico beneficio. Queste sono le Lettere di testimonianza, che vengono dal cuore, e dal vero, e sono quelle per l'appunto, ch'io stimo, non quelle, che sono o col regalo del Libro, o con altri maneggi mendicate, od esorte.

Nè vi pensaste già, ch'io mettendo arditamente il mio Libro in genere di Utilità al di sopra di tutti gli altri di Medicina, non m'intendessi di metterlo nel medesimo grado di Maggioranza, anche in competenza di tutti que' Libri, ch'hanno trattato sin'ora della China China; imperciocchè parmi di poter farlo per due ben giuste, e ben chiare ragioni. La prima si è, che moltissimi di cotai Libri non l'hanno veduta, nè meno in barlume; e que' pochi che l'hanno veduta, non hanno interamente toccata la meta importante di saper additare distintamente la cognizione insieme, e la Cura delle Febbri Perniciose già dette per mezzo della medesima China China. L'altra ragione si è, che que' Libri, quanti mai sono, peccano tutti in uno di questi due Estremi, cioè o di troppo restringere, o di troppo ampliare la virtù di Essa, nel qual'ultimo errore è caduto fra gli altri il buon Mortone ancora; sicchè secondo que' Libri tanto fra di loro discordi, resta con ragione perplesso l'animo del Medico in ordine al darla, o non darla con frutto in certi casi particolari; là dove il solo mio Trattato sul fondamento d'una longhissima ed esattissima osservazione ha stabilito i limiti giusti e veri di tutta l'attività della China China, avendone fatto l'esperimento con tutta l'indifferenza, e senza preoccupazione veruna in tutte le Febbri, ed in tutti quegli altri mali, che hanno in qualche modo de-

periodico, e riandando la serie loro ha costituiti sinceramente i termini, onde incomincia, ed ove finisce, senza passar più oltre la sua virtù. Nè dubito punto, che siccome tosto che la Repubblica Medica ha trovato vero ed utile il mio Metodo nel proposito delle Periodiche Perniciose, ne ha abbracciata incontanente la Pratica, così quando col progresso del tempo avrà sperimentata ugualmente la verità delle mie Osservazioni in ordine all' usarla, o non usarla fruttuosamente negli altri casi, non dubito, dissi, che dal solo mio Trattato non abbia ella a prendere la norma più sicura di valersene, o non valersene nelle altre occasioni, e che non abbia il mio Libro ad esser citato universalmente dai Professori, per definire ciò, che ne' casi controversi, ed ambigui s'abbia positivamente a risolvere.

Poter del Mondo (già sento dirvi, Signor Preposto) ne avete di più de' saggi da darci della vostra grande Utilità. Erà Modestino? Non ne abbiamo mai sentito altrettanto dalla bocca del Guidi in esaltazione di se stesso, e delle belle sue Poesie, quanto dalla vostra in lode di voi medesimo e del vostro Libro, il quale quand'anche abbia portato nella Pratica qualche utile al Mondo, massimamente a' Principianti di Medicina, a' quali avete mostrato di principalmente scriverlo, dovrete sapere in vostra coscienza, che tutto il restante egli non è, che un mero Zibaldone, da far di lui, in tutta la parte Teorica almeno, un fontuosissimo Sardellario. O adesso sì che m' avete toccato dove mi duole, vi replico io, mio sincerissimo, e caritatevole Amico. Dico pur troppo il vero, ed io lo confesso; anzi l'ho già confessato nel Libro medesimo. E sebbene potrei scusarmi col dire, che nell'oscurissima Teoria delle Febbri Periodiche, e delle loro cagioni ogn'uno malamente inciampa, e molto più di me ha inciampato il Mortone: e sebbene più ancora potrei scusarmi col dire, che dopo aver protestato di non saper giugnere a trovarne il fondo, mi son dichiarato di valermi solo di quella qualsivoglia Teorica, per ch'ella, ancorchè grossolana, potea mirabilmente conferire al buon uso della China China nell'esercizio della Pratica; contuttociò di nuovo ne confesso la debolezza involuppata tra le dub-

bietà d'un' eccessivo (lasciatemi usar questo latinismo) d'un' eccessivo Moltiloquio; e mi vergognerei di voler mettere a capitale quel poco di grano, ch' altri forse potrebbe scegliere da tanta Mondiglia, o vogliamo riguardar le Osservazioni, le riflessioni, e le Massime pratiche sparse per entro lo stesso Libro, o que' pochi Sperimenti, che potessero dar qualche barlume per iscoprire il modo del maraviglioso operar della China China nelle Febbri da essa curabili, e in conseguenza della Cagione produttrice delle medesime. Di nulla di ciò, ch'è Dogmatico, torno a dire, io non fo conto in quel Libro: nè mi credeste già così sfrontato, e così sciocco, che scrivendovi ancora in confidenza, avessi voluto dir ciò, che ho detto poco fa di esso, e di me, senza avere a voltar carta, o senza mettervi in un nuovo prospetto anche il rovescio della Medaglia.

A noi dunque. Credete voi per questo, ch'io sia così debole da insuperbirne? Se lo credeste, v'ingannareste di lunga mano. Sapete, ch'io non considero le cose mie, se non quel tanto, ch' elleno pesano, e trovo sempre, che pesano poco: e tanto per l' appunto faccio di questa, esaminandola per lo suo verso. Vi dico pertanto, che forse il Diavolo avrebbe potuto tentarmi di qualche Ambizioncella, s'io avessi saputo a forza d'Ingegno creare un nuovo, ma fido, e vero sistema, per cui fossi arrivato a mettere in chiaro la vera cagione delle Febbri Periodiche (meta, ove non è giunto per anche Ingegno alcuno) e se in vigor del mio Scoprimiento mi fossi poi successivamente avanzato a dedurre scientificamente da esso, e per la cognizione avutane *a priori*, come dicono le Scuole, l'uso del Metodo mio di curare colla China China le Perniciose: avvertite però bene, ch'io ci ho unita la condizione di dedurre dalla Teorica la buona Pratica del certamente guarirle, perchè, a parlarvi da Galantuomo, senza la seconda io non saprei molto gloriarmi della prima, benchè per altro gloriosa non poco; imperciocchè messe ambedue queste cose in bilancio, so che la più utile sarebbe la più pesante; e verrebbe perciò da chichessa anteposta alla più speziosa. Mi saria forse più facilmente potuta salire al capo qualche fummea, se posto ch'io avessi ritrovata, e pub-

pubblicata al Mondo la vera Cagione d'esse Febbri, avessi poi anche a forza di raziocinj, e di osservazioni saputo arrivare non solamente a ben additare altrui il modo d'usare utilmente in esse la China China; ma eziandio a comporre coll'Arte, a tenore de' miei Principj, qualch'altro Febrifugo uguale in tutto di vigore, e di sicurezza alla medesima. Oh se fossi giunto a far tanto, e allora sì, che farei da compatire se qualche poco io ne invaghissi, perchè avrei fatto cosa, che oltre l'essere utilissima al Mondo, farebbe spiccare la perspicacia del mio Ingegno, e stupirne ancora più d'uno; ma io non ho finalmente fatt'altro, che una mera Osservazione pratica, nella quale può dirsi ancora, che urtassi casualmente la prima volta, sin quando incominciai ad andare alla pratica degl'Infermi col mio Maestro, come candidamente ho confessato, e narrato nel Trattato mio. *Homo* (dicea benissimo il Bacone ne gl'Impeti suoi Filosofici) *Homo etiam in quadam veluti occurrentia impingit*: e così accadde a me allora: *Alia*, siegue lo stesso Autore, *sine praeviso, & mediis cognitis exequitur*: e tanto per l' appunto fec'io la seconda volta; imperciocchè essendomi svegliata la reminiscenza di cotale osservazione (forse 18. anni dopo) in un' altro Infermo abbandonato da' primi Professori d'Italia, che lo giudicarono già deplorato: parve a me di conoscere molta analogia col già veduto nel caso, che allora io vedevo, quantunque assai più più grave fosse quest'ultimo; andai perciò raziocinando, deducendo, e combinando nella mia Mente molte cose insieme per ridurle all'esecuzione, ed al fine premeditato, come diffusamente ho esposto nell'antidetto Trattato, descrivendo il caso, e così finalmente secondo ciò, che ne conchiude nel Testo medesimo lo stesso Autore, cioè, che *Medicorum tamen notitiam ex obviis desumit*, presi anche sulla notizia sovvenutami del primo evento, e del mezzo, per cui succedette, presi, dico, la risoluzione ivi narrata, e il giorno appresso vidi l'Infermo quasi ritornato dalla morte alla vita, e dopo lui n'ho veduto cento, e cent'altri sottratti in brevissimo tempo a certissima morte. Per questo solo a beneficio pubblico diedi alle stampe il mio Libro, il quale non pretendo io,

ch'abbia pregio alcuno da se medesimo ma semplicemente dalla materia, di cui tratta.

Come volete dunque ch'io insuperbisca per così poco? Ogni Medico de' nostri già sapeva, o era almeno obbligato a sapere, che la China China scacciava le Febbri Intermittenti: Alcuni pochi sapevano, ch'ella andava curando anche le Communicanti, e Sottentranti ne' Parossismi: Niuno veramente sapeva, ch'ella curasse, o potesse curare quelle, che chiamiamo Perniciose, o Maligne; Nissunissimo, ch'ella le curasse, quand'erano all'estremo: Arcinissunissimo, che ci volesse in quelle circostanze il Metodo, ch'io ho pubblicato per darla con frutto, e con tutta la certezza del buon esito. Ma con tutto questo, cola c'è da pavoneggiarsene nel Ritrovamento mio, se il Rimedio era già stato creato da Dio benedetto, se la virtù sua Febrifuga era generalmente già nota a tutti i Medici; ed anche a' non Medici, e se dopo averne inteso, o veduto il successo, ognuno può sapere adoperarlo al pari di me, senza aver imparato, nè una Dottrina nuova, nè un Rimedio nuovo; sicchè forse ogni Medico si stupisce tra se medesimo, anzi di se medesimo, per non essergli venuto in mente ciò, ch'è venuto in mente a me; e forse se ne stupisce in guisa, che quasi va adulando se stesso d'averlo saputo al pari di me, senza saper di saperlo. Può egli immaginarsi Ritrovamento più Triviale di questo?

Volete voi dunque in fine, ch'io vi dica sinceramente la Lode, che parmi d'essermi meritata? La Lode, che una volta conquistossi nelle Mekaniche certo Omiattolo addottrinato dalla sola frequente Osservazione, e niente più. E' noto il fatto di costui, fols'egli Fachino, Ope rajo, o altra persona Idiota, che se ne stava a rimirare la confusione, anzi la disperazione di tutti quegli Ingegneri, ed Architetti di Roma, che assistevano all'innalzamento e collocamento della Guglia di S. Pietro su la sua base, allorchè videro stirarsi, ed allungarsi in guisa dallo smisurato peso le funi scorrenti per le Carrucole delle Taglie, che non era più possibile tirare alla destinata altezza quella gran Mole. Gridò allora arditamente dal mezzo della Piazza: *Acqua, Acqua babbacioni; bagnate le*

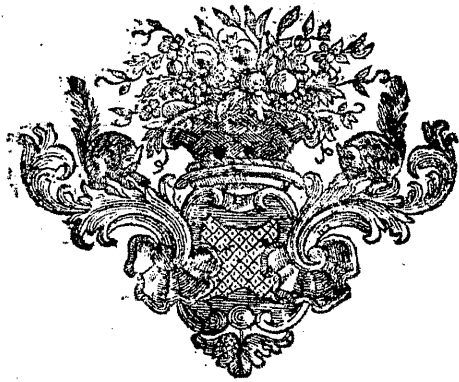
re Corde. Così fu fatto, e le Corde ad onta dell' esorbitante pelo, che le strava, s' abbreviarono, la qual cosa colui sapeva, che dovea succedere a quel modo col lume solo della Sperienza: e fe bene doveano saperla meglio di lui, e per esperienza, e per la ragione a priori tutti que' bravi Architetti, ad ogni modo non seppero allora, o almeno non credertero in quel caso, che la forza del conio dell' acqua gittata con sì poc' impeto su le corde, fosse capace di superare quella dell' immenso peso a lei contrapposto; ma solamente s' accorsero di ciò saper' ancor' essi, quando loro fu suggerito da quell' Uomo per altro Zoticico.

Vegniamo a noi. Morivano senza soccorso tutti, o quasi tutti gl' Infermi di Febbri Perniciose Periodiche, come ogn' un sa. Tutti i Medici con tutte le loro belle Teorie stavano estatici a vederli

morire. Io per la sola sperienza ho loro intonato nel rozzo mio Libro *China China*, Signori miei, *China China*; e la Giulia a gloria di Dio è andata al segno.

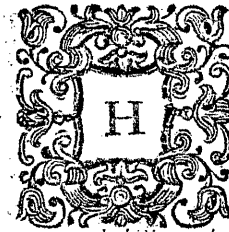
Questa tutta è verità Istórica. Giudicate voi ora, che siete Uom savio, se ho ragione di non curarmi d' acquistar' altro nome, che quello, che può darmi il mio Ritrovamento; e se il mio Ritrovamento è tale, ch' io abbia a insuperbirne per Dottrina, o pure compiacermi sol per Fortuna. Ed eccovi alla perfine, mio Riveritissimo Signor Proposto, appagate, nel mandarvi insieme gli Annali rincescevoli del mal impiegato mio tempo, tutte e quattro le vostre Curiosità; anzi con esse la Quinta ancora, ch' era di sapere, s' io volea più tosto sfarmene a sbadigliare in Villa, che scrivervi de' pochi miei Studj quel tanto, che da voi m' era stato più e più volte con sì obbligante amorevolezza richiesto.

Multa in Modo rei, & Circumstantiis ejus nova sunt, quæ in Genere ipso nova non sunt: qui autem ad observandum adficiet animum, ei etiam in rebus, quæ vulgares videntur, multa observatu digna occurrent.
BACCONUS Lib. 4. de Aug. Scientiarum, & speciatim Medicinæ Cap. 2.

AU-

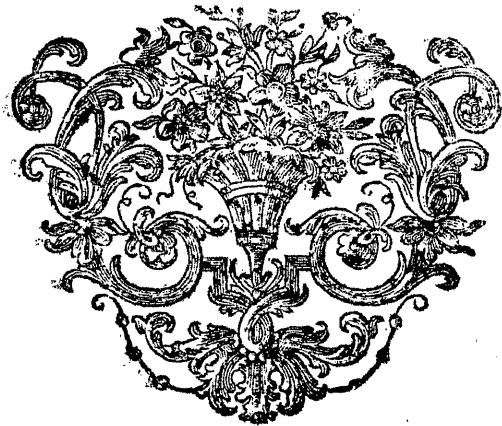
AUCTOR LECTORISUO.

Abe iterum, ac ea denuo, qua primo usus es, excipe humanitate Specialem hanc Therapeuticeam meam, Lector benevole. Cuius suum de illa rursus edenda consilium mihi aperiret Bibliopola, eisdem mox sciscitanti, num quicquam haberem, quod adderem; me plura potius habere quæ delerem respondi: quippe qui supervacanea prænoscebam, tædioque posthac futura legentibus tot, quæ ad vendicandam ab essetis Humoristarum oppositionibus febrifugam, innoxiamque virtutem Peruviani Corticis modo nemini suspectam, aut dubiam, prolixius olim sum persequutus: neque meliorem sortem probabiliter obventuram Theoreticis quoque meis, quotquot sunt, ibidem aggressis, mihi que ipsi (ut sum fassus vel tum cum prouli) parum acceptis; quorum supellex versicolor, & ruditer consarcinata, merx quædam est jam obsolescere incipiens, ut proinde in recentioris, ac speciosioris concursu paucos hodie apta sit ad se licitatores allicere, ac ferme nullos emptores. His de causis, atque ut simul qui severiorem oculis, non minus quam humaniorum rursus exponendus est Liber, non superinducta quidem quicquid in eo extra nudæ præxeos pomeria vagatur, videturque quodammodo superfuere, illud omne resecare optassem, ac penitus amovere. At tantum inde molis sine pari ad pondus supplemento detrabi minime passus est idem Bibliopola, Librum, ut agebat, mutilum iisdem Typis detrectant recudere quibus olim cuderat integrum, maxime cum memetipsum æque detrectantem audiret nova condere, quæ veteribus substituerem, selectioris ordinis succedanea. Qualem ergo Descriptionem meam, quantacunque illa fuit, antea tulisti, talem & modo, quæ & nonnullis hic illic appositis additamentis paullo ætiorum, æquum est ut pariter feras. Sed & aliud quippiam tibi ultra ferendum suspereft: exigit siquidem abs te condecens institutio tua, quisquis indiges plenius insitui, omnemque tum usum admittendum, tum ab usum vitandum Peruviani Febrifugi perfecte callere, exigit inquam, non modo ut Tractatum hunc, et si sublimibus meditationibus cassum, vel ex asse integro, vel saltem quatenus circa praxim (versatur autem & sparsim ubi agit aliud) non renuas attente pervolvere; sed & insuper exigit, ut meas quoque non graveris expendere Responsiones Jetro-apologeticas (*) ad criticam, quæ illis membratim inserta videntur; Dissertationem Cl. Ramazzini de usu recto Chinæ Chinæ nimis stricte, de Abusu nimis late sentientis. Neque vero laborem istiusmodi te pigeat suscipere, cujus postmodum suscepti te, ut reor, non poenitebit. Haud equidem vana ulla me tangit elati animi affectio, cujus stimulis actus mea perlegi tam sollicitè inculcem, quasi hucusque idem hoc Opus, minus forte quam par fuerit, minusve saltem quam mea tulissent vota, de Medica Republica benemerens fuerit habitum, vel re ipsa neglectum; cum potius ex adverso supra expectationem quoque meam illud noverim plenis statim ulnis ab ingenuis exceptum humaniter, viderimque subinde ad metam universalis approbationis feliciter vela faciens, et si ventis tunc undique adversis medico pelago recens commissum; sed tantum me movet rationalis metus, ne quantà forsitan opus erat ad circumspectam Methodum capeffendam, habita fuerit a plurimis illius ratio. Arrisit quippe magis, fervidæ præsertim Juventuti (cujus ausis nequivit sæpe non respondere, saltem prima fronte, felix eventus) arrisit, inquam, magis ea pars, quæ admirandam, & ex se innocuam Chinæ Chinæ virtutem lætè complectitur, quam ea, quæ animadversiones, & cautiones omnes pro usu illius recto, tempestivo, & auto particulatim indigitat, simulque noxas, quas Pharmacum hoc, sua pte cæteroque natura saluberrimum, & innocens, inconsulte vero, ac intempestive adhibi-

(*) Quas ideo ad calcem Therapeutices, scilicet pag. 345. in hac editione adjungere visum est non incongruum.

hibitum, nonnunquam valet inferre. Edepol putassem nunquam, id me vivente even-
tuum, quod seris tantum nepotibus Libro tertio ad calcem cap. 5. fueram raticina-
tus: nempe, Remedio huic olim rejecto, atque proscripito, mox vero cunctis sensim
placituro, suam ipsam tandem obscuram esse, deprehensa cum fuerit, efficaciam, at-
que in despectionem abiturum usum illius, quippe promiscuum nimis, & ultra leges
artis intemperantem. Sane quicumque incedit hac via, non plus sapit, quam sapiat
quævis e irivio lippiens Anicula, emergitque interim a tumultuaria, & inconsulta
hujusmodi praxi, modo præpropere, modo præpostere, adeoque sæpe inutiliter, aut
præter rem, nonnunquam & damnosæ exercita, egregii remedii immane proluvium,
cui posthac, ni male conjicio, vix suffectura est tota Quitensis Regio. Ut huic dis-
pendio parum laudabili, atque in dies crescenti sufflumen aliquod, priusquam ultima
fatam subeam, pro viribus coner imponere, te monitum velim, prudens Lector, ut
postquam Methodum ad sanandas copiosa, & celeri Peruviani Corticis oblatione Fe-
bres Periodicas vere Perniciosas, & plane lethales, etiam cum mors præ foribus est
(dummodo postridie tantum Egri cubiculum ingressura) postquam, inquam, Metho-
dum illam exacte perspexeris, & curationem illarum dignaveris in iis circumstantiis,
ut loqui mos est, omnino Coactam, ad ea etiam, quæ de administratione ejusdem
Remedii in aliis quoque febribus toto Tractatu abunde prosunt, animum diligenter ad-
vertas, & præcipue ad cautiones, quibus eodem utendum pluries indicari ad ista-
rum quoque rationale, ac prudens regimen; quod sane secundum varia præsertim il-
larum tempora, & secundum variam ipsarum naturam, diversasque habitudines, va-
rie admodum debet institui. Harum porro cautionum non pauca specimina me prodidisse
scio, tum olim Lib. 1. cap. 3. 8. & 10. & Lib. 4. cap. 5. tum nuper in hac po-
strema editione Lib. 5. cap. ult. Verum hæc omnia incassum, Amice Lector, nisi si-
mul naturam, species, & differentias febrium curandarum probe dignoscas, & ab in-
vicem per sua signa discrimines: item nisi particularia earum tempora, in nonnullis
breviora, in aliis longiora futura prænoscas, & ad normam præexistentis Fluidorum
apparatus per sua stadia metiaris: tandemque nisi Symptomatum pondus æqua lance
justa videlicet, ac prudenti estimatione perpendas. In hoc studio tibi primus impen-
dendus labor: tum vero rectam, & rationalem, non mere empiricam, Peruviani
Corticis administrationem ex hujus Operis lectione percipies; sin minus de tuo profectu
actum est. Vale.

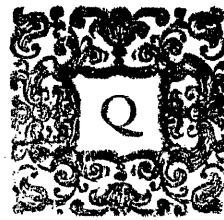

EPISTOLA DEDICATORIA

Et Auctoris Proœmium, quæ leguntur in Prima
Editione anni 1712.

SERENISSIMO,
ET EXCELSO PRINCIPI,
RAYNALDO I.
MUTINÆ, REGII, MIRANDULÆ &c.
DUCI,
DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

Franciscus Tortus Felicitatem.

Quandoquidem ea Famulatus mei auspiciatissimi sors est,
ea clementissimi animi TUI lenitas, ea comitas Maje-
statis, DUX SERENISSIME, ut plane assidua nolis
exigere a me Aulici cultus officia, quemadmodum, & Magnitudinem
TUAM, & obsequium meum cæteroque deceret, sed liberaliter annuis,
ut, iisdem remissius præstitis, tum Exedræ publicæ, tum quotidianæ
Praxeos exequar munia, etiam propterea, quodcumque est mihi (si
quodpiam est) nonnisi donum gratuitum dixerim, a largitate, ac mu-
nificencia TUA mihi concessum. Hoc ipsum vero, quod uni Clemen-
tiæ TUÆ acceptum refero, beneficium, me suadet intime, ut quidquid
ab exantlatis laboribus in publicam utilitatem subsecivis horis valui,
colligere, curisque meis surripere, illud omne SERENISSIMÆ CELSI-
TUDINI TUÆ, quæ mihi fecit hæc omnia, sacratum velim. Una hæc
potissima ratio alacrem cunctanti animum addit, quo fidentius specie
debiti, & in tesseram reverentia tenue hoc Opus Excelsæ TUO illu-
stra.

stratum Nomine TUO quoque voveam patrocinio . Nimia nihilominus audaciae fortasse quispiam insimulare me poterit , qui , vel materiae humilitatem , vel levitatem munusculi , severiore supercilio respiciat . Verum is mirari desinet , meique ausus animositate redarguere , cum noverit , rudem hunc incultae Palladis foetum , nativis alioqui latibalis , quo compitior nonnihil fieret , diutius destinatum , ex ipsius SERENISSIMAE TUAE CELSITUDINIS natu (quo nil gloriosius mihi) in lucem prodire , nec propterea sibi querendam aliunde tutelam , nisi unde iussus est palam vivere , seque spectandum praebere . Sed & insuper ipsius dignitatem materiae , Remedii nempe , cujus usum scriptis hisce peculiariter promovendum suscepi , id unum tueri potis est , quod illud a longo jam tempore coeperit per Aulas , perque ora Magnatum circumferri , eorumque identidem sanatione insigniri , imo quod de eodem ipsam SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM in colloquiis humanioribus verba facientem , & curationibus meis , praeter communem aliquando expectationem , ejus ope feliciter gestis , pro innata benignitate plaudentem , ipse non semel rubore perfusus audierim . Tenuitatem vero muneris . Operis videlicet aequae parum culti , ac parum compti , id forsitan poterit Magnitati TUAE acceptam reddere , quod in eodem arduum de servanda , nec raro , nec forte accipiti , pereuntis Hominis vita negotium agatur , absolvaturque ; qua equidem in re gravissima , cum plurimum ponderis habeat quidquid probabile , nil levitatis potest habere quod certum . Tanta autem me nunquam teneret fiducia , ut Excelso Nomini TUO auderem quicquam vovere ; aut Orbi spondere , quod verum centies constanti experientia non antea comperissem . Maxima idcirco me spes solatur , suadetque , fore , ut benigno , quo affoles , vultu digneris excipere , quod Tuarum in primis , necnon aliarum quoque Gentium prospicit incolumitati , ut qui Politico non minus Regimini , quam Pietatis , & Religionis cultui incessanter addictus , bonas Artes benefica in dies humanitate amplectaris , foves , ac protegis . TU namque , INCLYTE PRINCEPS , ille idem jugiter es , qui , dudum depulsis hostibus , & subtractis alieno jugo Subditis Urbibus , atque Provinciis , mox rebus Belli , Pacisque satis compositis , refectis , quas ipse expugnaveras , Arcibus , revocatis ad suos alveos , & intra novos aggeres vi coercitis deviis Fluminibus , Annona propriis sumptibus pluries instaurata , ampliataque tandem novi Ducatus accessione Dominio , Populorum felicitatem aequae , ac propriae Magnitudinis incrementum , & Gloriam , indefessa noctu & interdum vigilantia , semper exquiris . Sic CELSITUDINEM TUAM SERENISSIMAM ad majora diutissime sospitet Deus , & continuata Regni , ac Nepotum propagatione , mea , & communis amantissimorum Subditorum vota ultro fortunet .

Mutinæ Fride Nonas Augusti MDCCXII.

L. E.

LECTORI BENEVOLO.

Uisquis hujusce Tractatus molem cum praemissa illius Synopsi , poterit Tituli partem cum annexis comparas additamentis , vereor , ne lusu in oppositum verso , Horatianum illud citrudas ,

--- Amphora coepit

Institui , currente rota cur Urceus exit ?

Mibi namque Urceus , quem coeperam instituire , currente rota excrevit in Amphoram ; nec tantum fortuito quidem , sed & inconsulto : ut inde scilicet commodius imbui possent , quibus praecipue ac ferme unice scribo , Artis Medicæ Candidati . Neque enim , ut fatear , refectam hanc a suo Toto adhuc indigesto , & infirmi ,

universalioris Therapeutices Partem ; Pyretologica simplicioris ordinis immixta suppellestile , connexaque Historiarum congerie (utinam non supra modum) pinguefactam , styloque humili , ac pleno , in morem scholasticum exaratam , ausim exponere nisi Tyronibus . Steilissimam autem praemissis , illamque ante biennium circiter edidissimam , prout exigere videbatur , quæ anno 1709. praecessit , ejusdem Synopsi , in Italicis non modo , utrumque & in Trevoltiensibus , ac Lipsiensibus Ephemeridibus subinde divulgata , ni Typographi mora , Operis jamdudum inchoati complementum , interposita non semel plurimum , ac plurimum mensium intermissione , in hanc usque diem protraxisset : quo sane temporis tractu , quantum veritatis , a crebriore experimento petita , in dies accessit eidem Operi , tantundem novitatis demptum videtur .

Ideam hujusmodi condendi Tractatus indidit quondam menti meae , praeter publicam utilitatem fidenter praesumptam , monitum quoque Sapientissimi Baconi 4. de Augm. Scient. Cap. 2. dicentis , Plurimum referre , si Medici aliqui (loquebatur ille quidem de aliis a me) opus aliquod conficiant de Medicinis probatis , & experimentalibus ad morbos particulares ; censebat enim Vir Magnus , Therapeuticam hanc particularitatem , & desiderari adhuc in Arte Medica , & ipsi Arti fore perutilem : quandoquidem , agebat ille , Medici hujusce ætatis particulares Medicinas , quæ ad curationem morborum proprietate quadam spectant , aut non bene norunt , aut non religiose observant ; experientia scilicet non satis tribuentes , iudicio plus nimis . Cum itaque nostris quoque temporibus , quibus sane plurimum est , cum laxus in opinando , tum cultus in scribendo , aliquis tamen , si fas est dicere , sit rerum practicarum neglectus , intantum , ut earum tractandarum ratio in quamdam veluti desuetudinem abire coeperit , ipse , declinatis plerumque additioris Doctrinae Theoreticae , ac peritioris Eruditionis recessibus , posthabitoque simul omni , qui materiam minime deceret , verborum furore , hanc Medicinæ partem quadantenus , & pro modo virium , illustrandam , ac promovendam suscepi , selectaque ad id dogmatica , vulgari , & fusa , quæ Tyrones erudire valeat , scribendi forma , malui utilitate elegantiam , quam elegantia utilitatem supplere . Quod si quid incomptum morosis Censoribus carpendum occurrat , omnem rudioris culturae notam æquo animo feram ; ubi ex hujus , etsi minime perpolitii Tractatus divulgatione vel unum tantum hominem , cæteroqui periturum , aliquando servatum sciam , qui plurimos jam pereuntes , vixque alia , quam quæ hic praestat , Methodo sanabiles savente Deo servatos novi : id , quod suo loco fideliter descriptæ , luculenter patefacient Historiæ .

Impulit quoque animum meum ad hanc ipsam minus tritam Methodum aperiendam (quam pro summa Operis reputo , & quæ circa specialem Peruvianum Corticis oblationem in Perniciosis quibusdam Febribus versatur) firma credulitas , me rem prolaturum , ut plerisque non ante obviam , ita scitu necessariam , Reique idcirco publicæ non parum proficiam . Quamvis enim ea Collegis quoque meis , saltem nonnullis , quibus pluries , vel in consultationibus proposui , vel in colloquiis communicari , vel in praxi oculis subjeci , nota sit , & usu jam capta ; cum tamen illorum non paucos etiamnum lateat , imo forsitan sit quibusdam , alio sensu preoccupatis , minus accepta , quibusdam aliis , haud satis apposite utentibus , suspecta , illam ideo publici juris facere libenter deservi , ut sic Conciuius saltem meis , si non Alienigenis , profum : eo scilicet

animi candore, eaque boni exitus securitate pandens, quæ sum centies, ac centies expertus, ut nullus sane hinc mihi sit metus subeundi notam foedissimam, quam sui ævi Medicis Plinius inajit, eos nempe famam novitate aliqua aucupantes, animas statim nostras negotiari.

Sed quomodo ægre poterat Methodus hæc, pro varia casuum exigentia, secundum circumstantias omnes congruenter tradi, nisi Febrium, ea mediante curandarum, graphica præmittatur descriptio, hoc ideo quoque pensum pro virili parte absolvendum suscepi. Qua tamen in re, si Perniciosarum Intermittentium descriptionem respiciamus, cum unus eminuerit Ludovicus Mercatus, Practicus sui ævi Celeberrimus: si vero respiciamus earum curationem, ope Chinæ Chinæ institutam, excelluerit Richardus Morton, Professor Londinensis. Experientissimus, Primi proinde Auctoris Tractatulum integrum, Secundi vero singulare quoddam Caput, ab eorum scriptis excerpta, ac recensita, & Scholiis quibusdam meis interpositis explanata, huic ipsi Tractatui libuit inferere: mox utroque lumine prævio, propriam quoque earundem Febrium, ad peculiare species redactarum, descriptionem aggressi, simulque curationem, media China China absoluto nãam, tradere: ac tandem Methodum ipsam specialem exponere, Breuium istud Febrifugum apte, ac utiliter in iisdem administrandi.

Pariter, cum non desint adhuc meticulosi quidam, vel præiudiciis imbuti (pauci sint licet) quibus, generaliter loquendo, suspectus redditur usus Chinæ Chinæ vel in ipsis benignis, diuturnisque Intermittentibus, non abs re censui, medicaminis ipsius Innocentiam, operandi modum, & proportionem illius cum Febrium quarumlibet Intermittentium Causis, tam secundum Veterum, quam secundum Recentiorum principia consideratis, examinare, illiusque, in iisdem benignioribus Intermittentibus tempestive exhibendi, tum cautions oportunas, tum formulas vulgatiore præmittere, priusquam peculiarem illius usum in Perniciosis, non modo Intermittentibus, sed & Subcontinuis, describere aggrederer.

Denique, cum nimia sit ex adverso apud alios ejusdem medicaminis æstimatio, tantaque interdum, ut illud cæteris quoque indiscriminatim Febrium generibus, plurimisque aliis Morbis, præsertim periodice recurrentibus, insigniter proficuum censeant: propterea his quoque, in proprio sensu nimium abundantibus, post statutam in Perniciosis Methodum, occurrendum censui. Quamobrem, quasi Corollarii loco, singulas seorsim Febrium cujusque generis species, alioque insuper, sed compendiosius, morbos libuit perpendere, & quibus China China rationabiliter conveniat, vel non conveniat, prælucente simul experientia, decernere: ne scilicet Tyronebus erudiendis ulla desit circa remediis hujus rectam administrationem notitia.

Febrifugum equidem istud, quantum ex se, vulgatissimum est, usitatissimum, simplicissimum, & in prima inventionem sua mere Empiricum, Arboris nempe cujusdam Indicæ, Gannaperide nuncupatæ, Liber, seu Cortex, quem Chinam Chinam dicimus; ejus tamen peculiarem in peculiaribus Casuum plane deploratorum Circumstantiis administrationem, neque simpliciter Empiricam censeo, neque vulgarem, sed selectiora inter Artis præsidia reponendam, quam scilicet ratio quondam dictavit, suavit analogismus, & constans experientia feliciter confirmavit; atque ita quidem, ut vi illius intra paucas horas datum sit, Egrotantes non paucos ab Orci faucibus facile eripere, & pristinae, dictum factum, incolunitati restituere.

Gloriosior forsitan, quam par sit, vocabulo uti videar, Methodum istam identidem Meam appellans; sed haud indecenter hoc me mihi tribuisse crediderim, prope ignarus, me, præeunte nemine, illam in recensitis Casibus, ac Circumstantiis propria tantum observatione, ac experientia comperisse, eamque non semel favente Deo, vel minus credulis suscipiendam præstitisse. Hinc, veritate rei palam cogente, factum est, ut ipse, qui cæteroqui remediis plurimis communiter receptis (quibus nihilominus utor) sæpe non multum tribuere consuevi, usu tamen istius certo Loco, Modo, & Tempore adhibiti, plurimos constanter credam absolute servatos, mortisque imminenti substractos, per curationem scilicet huic uni remedio sic administrato, non vero soli Naturæ, aut prægressis auxiliis, ut in morbis tardioris motus, & lentioris periculi frequenter assulet, adscribendam.

Quid in hujusmodi casibus extra Civitatem nostram agatur, præcise non novi. In finitimis certe Urbibus, iis etiam, quibus plurimi usus est China China, Methodum hæc

hanc exerceri, saltem ut eam fama circumferat, etsi quæserim, non audio: an quisquam privatim teneat, ignoro. Cum longinquoibus haud satis intercedit commercii, ut probe exploratum hoc habeam. Non me quidem latet, Scripta quamplurima eruditissima circa actionem, usumque Peruviani Corticis, & a remotis, & a propinquis Provinciis, ac Urbibus (inter quas & nostra) etiam dum hæc scriberem, imo post editam Synopsim Tractatus mei, in lucem prodisse: ut sciam, ante paucos quoque dies me subaudisse, hujusce ordinis quidpiam fuisse recentem editum a Transalpino quodam Viro Celebri; cujus tamen rei nullam usque adhuc, siue in Exteris, siue in Nostratibus Diaribus, mentionem reperi. Hæc autem illustrium Virorum Lucubrations omnes, vel earum plurimæ, saltem quas mihi videre contigit, in id præcipue colligant, ut Corticem ipsum, & vulgatiore illum exhibendi formulas ad omne indiscriminatim Febrium genus, præter Intermittentes, absque peculiari Specierum earundem, vel Methodi in illis usurpandæ delectu, ampliare conentur. Pro omnibus hæc Febrifugi Anglici ante annos 32. circiter promulgatio in Gallia, cujus remedii usus hodie ibidem est fere promiscuus in quibusvis Febribus, & cujus tota vis in uno Cortice Peruviano, larva quondam imposita nunc spoliato, plane consistit. Sed ut verum fatear, plura, quæ de ipso a pluribus prædicantur Febrium Continuarum Continentium, Acutarum, Inflammatoriarum, & Malignarum a primordiis, aliorumque insuper Morborum longe disparatarum, curationem, nisi magna cum limitatione intelligantur, partim aperte falsa in usu practico, partim dubia admodum deprehendi. Et propterea, ut supra monui, ne quis error obrepat in hac non levi materia, ad complementum Tractatus, singulas etiam aliarum Febrium species (præter Perniciosas pro scopo primario constitutas) placuit examinare, & quibus utilis sit, quibusque frustraneus Cortex, innuere.

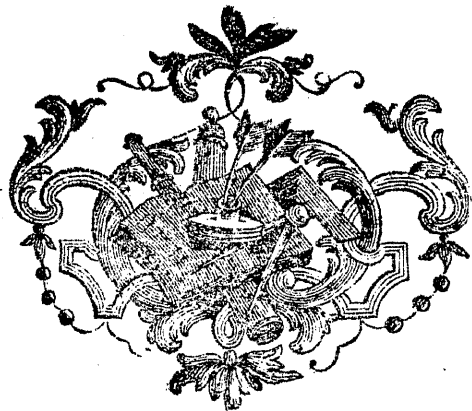
Quod autem Scriptores Febribus quoque Malignis Remedium istud generice, nec proinde semper cum utilitate, accomodantes, minime loquantur, aut possint intelligi de Febribus illis Malignis, de quibus impræsentiarum ago, vel exinde constare videtur, quod illorum Methodus lenta nimium, enervis, ac languida, vel per solam Corticis percolatam infusionem, vel per illius quidem substantiam, sed non satis larga dosi, nec satis apta distributione oblatam, par non sit, teste experientia, extinguendis illico, prout sæpe necessitas exigit, hujusmodi Febribus: adeoque, vel de his vere locuti non sunt, vel adæquatam curationem earum non omnino calluerunt, vel si callere, haud satis perspicue docuerunt.

Unus, quod sciam, rem prope attigit, meque, inscium licet, quodque nondum promulgatum erat sciendi incapacem, in hac materia prævi, citatus Morton, nunquam satis laudatus. Hujus Auctoris Scripta, quorum non pauca est cum meis circa hoc symbolitas, licet ante duodecim circiter annos ad manus meas pervenerint, non prius tamen, quam ante triennium attente pervolvî, eo nimium Tractatu, ubi Methodum videtur indicare, a mea non longe dissimilem. Neque alio nomine Pyretologiam illius percurrere sum aggressus, nisi ut, priusquam hæc, quæ tunc scriptitabam, publicæ luci exponerem, omnes, quotquot possem, hac de re Scriptores, consulere. Cum autem Viri istius Accuratissimi Opera (saltem, quæ apud me extant) impressa fuerint Genevæ anno 1696. ego autem Methodum meam in Febribus Perniciosis anno 1695. plurima cum notione exercuerim, nullus, apud nos saltem, suspicioni locus esse potest, quod Auctorem meorum regulam a Mortono (quamvis id mihi non indecorum foret) vel ab ullo alio Scriptorum desumpserim. Sed quorsum hæc? Neque enim gloriosam inventionis hujusce, quantalacumque illa sit, aucrepor apud universam Rempublicam medicam, eique sponte nuncium remitto, quam assequi datum foret apud Nostrates. Tantum mihi metipso gratulor, quod cogitatis, aut inventis meis, Viri Famigeratissimi auctoritas robur adjungat, & gratulor eidem, quod illius inventa, & cogitata, nimium forte hucusque neglecta, mea (qualiscumque ego sim) fidelis experientia confirmet.

Hanc ergo Febres hujusmodi Perniciosas curandi Methodum (siue mea tantum dicatur, siue alteri cuiquam communis) hanc, inquam, Tyrone docedo, eosque omnes, qui doceri apti sunt; Insulatis vero Professoribus per transennam indigito, paratus ego cæteroqui doceri ab omnibus. Id unum interim stat, quod omni, & quolibet, siue Mortoni, siue aliorum Scriptorum præeunte lumine, qualecumque illud sit, adhuc

adhuc in tenebris non exigua pars Medicorum versatur ; quodque magis dolendum , propemodum inermis visitur , pro repellendo , cum maxime oporteret , præcipiti hujusmodi Februm Perniciosarum periculo : & egomet video passim , nimumque video , dum Egrotantes Methodo mox declaranda curati (ignoscas mihi , Lector , de me ipso aliquid prædicanti , agebat Tullius) alacres surgunt , video , inquam , alios , iisdem plane correptos morbis , sed eodem remedio , eademve Methodo destitutos , præciosore licet , aut etiam seriore medicamentorum apparatu instructos , inevitabili Fatio succumbere . Sane istiusmodi comparatio haud minimo mihi incitamento fuit , ut hunc facile Tractatum ederem seorsum a reliqua , rudi quidem , atque confusa , cæterorum , quos condere tunc meditabar , nunc abs me seponere cogor , materia : præcipue cum plura in dies de hoc Remedio , modo nimis humilia , & restricta , modo nimis elata , & expansa , ad modulum scilicet Scilicet Scilicet Ideæ , impetive illorum ingenii , minime vero ad normam solidæ præceps constituta , non sine veritatis , & publicæ utilitatis detrimento , videam promulgari .

An ipse pro voto scopum attigerim , & an meus hic labor omnibus acceptus futurus sit , adhuc ignoro ; hoc ipsum tamen , quod ignoro juvat sperare . Etenim , si penes Medicam Rempublicam non male meruit Talbotius , tumultuariam , ut sic dicam , licet non prorsus inutilem , Methodum exhibendi Peruvianum Corticem , callida quadam ac mercenaria olim liberalitate , tradens : cur mihi , longe utilioris , ut reor , magisque ingenuæ Methodi Oblatori gratulo , gratia quadam non erit invidanda ? Id vero si apud omnes non liceat assequi , liceat saltem apud Te , Lector Amice , quem a cæteris forte segregat comitas major . Tu ergo , quem præ aliis mihi benevolum spondeo , pro tua erga bonarum Artium Cultores , Promotoreve facilitate , hec conatus meos , qualescumque , fore ut humaniter excipias , confido , si non alio titulo , saltem , ne ulteriora molienti (si quando manum , quam plura interim retrahunt . Operi rursus admovere datum sit) quam indidisti fidenciam , eripias , Vale .

ELEN.

E L E N C H U S

LIBRORUM, & CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

Præstantiam , ac vim Peruviani Corticis adversus Febres Intermittentes , & earum Causas , illius pariter tutelam usumque methodicum in iisdem Intermittentibus , saltem vulgarioribus , aliisque hujusmodi comprehendens .

Caput Primum . Historia primum inventi apud Mutinenses Chinæ Chinæ usus . Innocuum illa , præstantisque Febrifugum . Recursus Februm post eam parcius assumptam contingens , ex adverso perperam allegatus . Pro usu illius , præter Experimentiam , & Rationem , Auctoritas multiplex . Pag. 1.
Cap. II. Pervicax Antipathia , qua nonnulli abhorrent ab usu Peruviani Corticis , illumque proscribunt . Ratio recursum Februm tempestive occurrendi . 9
Cap. III. Princeps oppositio in Chinæ Chinæ usum ex carentia sensibilis evacuationis post eandem assumptam petita , diluitur : Experimenta quædam , tentata ad explorandam illius vim Febrifugam , exponuntur . 14

Cap. IV. Ad placita Humoristarum , & Galenicorum accommodata evacuationum prædistarum sensibilium carentia . 24
Cap. V. Perpensis circa Februm Intermittentium Causas placitis Neoteticorum profitentium Fluidorum Systema , decernitur , ab assumpta China China nullam sensibilem evacuationem fieri debere . Idem multo magis asseritur in Solidorum Systemate , de quo , & de nonnullis eidem coherentibus pauca obiter . 30

Cap. VI. Theoremata ex diversarum Opinionum examine , aliisque Cogitata circa Intermittentium originem . Inde usus Chinæ Chinæ stabilitur , absque ulla necessitate insignis evacuationis . 40
Cap. VII. Usus methodicus Chinæ Chinæ in vulgaribus Intermittentibus diuturnioribus , variæque illam præscribendi formulæ . 53

Cap. VIII. Diligentior investigatio , an

liceat in principio quoque earumdem Vulgarium Intermittentium Chinam Chinam exhibere . 59

Cap. IX. An Chinæ Chinæ oblationem præcedere debeat Purgatio , aut Venæ sectio . 66

Cap. X. Doctrina præcedens de Cortice , modo propinando , & modo non , in principiis Intermittentium , variis confirmatur Curationum Historiis . 71

LIBER SECUNDUS.

Februm Perniciosarum Intermittentium (saltem ab ortu) descriptionem , & curationem continens , ex aliorum Auctorum observatione , additis Scholiis materiam hanc magis illustrantibus .

Caput Primum . Malignus mos , & prava in universam Februm hujusmodi Perniciosarum Natura indicatur . Accurati circa hanc materiam Auctores perpauca . Vis Peruviani Corticis adversus eas eximia . 84

Cap. II. De Tertianæ Perniciose , ex Ludovico Mercato , Scholiis aliquot insuper adjectis . 86

Cap. III. Prima Tertianæ Perniciose differentia , ex eodem Mercato , additis ; ut supra , Scholiis . 89

Cap. IV. De Tertianæ Perniciose ob tenuis humoris putredinem , ex Ludovico Mercato , cum iisdem pariter Scholiis . 93

Cap. V. De Tertianæ Perniciose ex prava humorum natura , ex eodem Mercato , cum Scholiis , ut supra . 97

Cap. VI. De Tertianæ Perniciose ex micella crassorum humorum cum serosis , & tenuibus , ex Ludovico Mercato , adjunctis itidem Scholiis . 99

Cap. VII. De Perniciose Tertianæ ob aliquod accidens , quod succreuit , ex eodem Mercato , cum iisdem Scholiis . 103

Cap. VIII. Prava rursus Perniciosarum Februm Intermittentium natura in-

nui-

nuitur, ex descriptione Richardi Morton, adjunctis pariter ad claritatem fusioribus Scholiis. 106

LIBER TERTIUS.

Continens Febrium omnium Perniciosarum, tum plane Intermittentium, tum etiam Subcontinuarum descriptionem ex propria observatione, illa unque Curatioem, media peculiari Methodo Chinam Chinam in iisdem administrandi.

- C** Aput Primum. Febrium omnium Perniciosarum Periodicarum Natura, Differentiæ, Diagnofis, atque Prognofis, fingillatim exponuntur. 115
- Cap. II. Periodicarum Febrium perniciosus character generaliter expenditur in fua Cauſſa, Varia illarum pravitas, & actio diverſa in triplicem noſtri corporis regionem. Earundem *China China* curandarum Idea quædam præctica generalis. 124
- Cap. III. Methodus exhibendi valide, atque feliciter *Peruvianum Corticem*, adverſus ſingulas recensitas Febrium Perniciosarum ſpecies, etiam in caſibus ferme deploratis. 134
- Cap. IV. Dilucidatur Methodus expoſita, examinatur, & defenditur a male feriatarum diſſertis. Porro circumſtantiæ, in quibus ea locum habet, & in quibus non, indicantur. 144
- Cap. V. Evitare Cenſuram Vulgi difficile, ſi aliquando Æger hac Methodo curatus occumbat. Recenſentur ideo fideliter Caſus omnes lethales, in quibus culpatus eſt inſons *Cortex*, eſſi non oblatuſ, ut & ii, in quibus vere oblatuſ non profuit, iique inſimul, in quibus nec profuit, nec poterat prodeſſe. 155
- Cap. VI. Hiſtoria peculiaris, quæ primam occaſionem inventioni Methodi traditæ auſpicatiſſime præbuit. 160

LIBER QUARTUS.

Curationes inſignes quamplurimas exhibens omnium ſpecierum Febrium Pernicioſarum, alias recensitarum, Methodo jam deſcripta abſolutas, una cum gravi circa hanc materiam Præceſ Problematice.

- C** Aput Primum. Hiſtoriæ inſignes Intermittentium Pernicioſarum, in primam præcipue Corporis Regionem lævientium noſtra methodo jugulatarum. Harum ſpecies ſunt, Primo Cholericæ, & Dyſentericæ, Secundo Suberuenta, & Atrabilis, Tertio Cardiacæ. 167
- Cap. II. Hiſtoriæ mirabiles Pernicioſarum agentium lethaliter in ſecundam præfertim Corporis Regionem, curatarum eadem Methodo. Harum differentiæ ſunt. Primo Diaphoreticæ. Secundo Synæpaliſ, Tertio Algida, Quarto Subcontinua Malignans. 177
- Cap. III. Hiſtoriæ memorabiles Intermittentium Pernicioſarum, agentium ferociter in tertiam primario corporis regionem, eodem quoque ritu ſanatarum. Harum ſpecies unica eſt Lethargica. 195
- Cap. IV. Aliæ inſignes Hiſtoriæ, ab Amicis communicatæ, variarum ſpecierum Febrium Pernicioſarum, curatarum ope *China China* noſtra Methodo adminiſtratæ. 206
- Cap. V. Utrum, quando Pernicioſæ ſecundi Ordinis, ſive octavæ Speciei, nempe Subcontinuæ malignantæ, continuitatem eſſentialem, & acutam aſſectant citiſſime, hoc eſt, in ipſo ſtatim principio, expediat illico, aut liceat *Corticem* adminiſtrare, Febriſque curſum intercipere. Id, eſſi probabiliter sæpe liceat, non tamen indiscriminatim videtur ſemper licere. 225
- Cap. VI. Exempla nonnulla felicia citæ oblationis *China China* in principio Periodicarum Pernicioſarum, greſſu celerrimo ad Continuas eſſentialiter, atque Malignas vergentium. Ea tamen nonnili cautam circa hoc, circumſpectamque fiduciam prudenti Medico videntur præbere. 240

LIBER QUINTUS.

Febrium omnium Continuarum, nec non aliorum quorundam Morborum, præſertim recurrentium, examen continens, docenſque, in quibusdam earum, eorumve poſſit eſſe proficiuus *Cortex*: item, quænam illuſ utilitas ad Prægnantium, ac Puerperarum Febres, & quæ vis ejuſdem in Clyſteribus, ac Epicarpiis adhibiti.

- C** Aput Primum. Generalis præmittitur Febrium diviſio materiæ de qua agitur congruenter aptabilis. 247
- Cap. II. *Peruvianus Cortex* inutiliter exhibituſ in Febribus Continuis Continentibus, ſeu non Remittentibus, tam ſimplicibus (ut vocant) quam Putridis, atque hiſ quidem, tum Symptomaticis, tum Eſſentialibus, tum Solitariis, tum Comitatis, ſive Malignæ fuerint, ſive Acutæ ſimpliciter. *Mortoni* Praxis in hoc caſſigatior detegitur, ac vulgo ſit credita; non tamen plane recipitur. 252
- Cap. III. Explicatur adhuc *Mortonus*: mox ſtatuitur, *Chinam Chinam* utilem eſſe in Febribus Continuis per ſubingreſſum Paroxyſmorum, *Subintranſibus* appellatis, non ita in ſimpliciter Remittentibus, quarum peculiaris natura deſcribitur. In Remittentibus autem periodice, ſive Proportionatis, quæ generali Continuarum nomine ſolent donari, diſtinguitur. Diſſenſus & hic aliquis a Praxi *Mortoni*. 259
- Cap. IV. Allata nuperrime diſtinctio de *Cortice* in quibuſdam Proportionatis utili, & in quibuſdam inutili, illuſtratur quoad hanc poſtremam partem (de

prima enim jam ſatis alias) nonnullis exemplis. 266

- Cap. V. Proficiuus aſſeritur *Peruvianus Cortex*, primo ad Febres Complicatas vulgatiores, puta *Hæmitricæ* &c., ſecundo ad Lentas, præfertim Puerorum, *Hæſitica* abuſive diſtas. Confirmatur exemplis poſtrema hæc aſſerſio. Demum ad Febres ſingulas indigitandas, quibus utilis eſt *China China*, & quibus non, univerſalis earum Categoria, & varia inſimul metamorphoſis, *Corticem* modo admittens, & modo reſpiciens, iconice exprimitur, ac explicatur. 272
- Cap. VI. Enodantur nonnulla Quæſita variis titulis comprehenſa circa uſum etiam ulteriorem *Peruviani Corticis*: Et Primo Quæritur, an ille conveniat aliis Morbis, præfertim periodicis, præter Febres; nec niſi cunctanter creditur, ſpeſtatis exemplis. 283
- Quæritur Secundo, An, ubi *Cortex* vere indicatur, liceat ratione Subjecti illum adminiſtrare citra periculum Mulieribus Gravidis, Puerperis, Abortum paſſis, aut Menſtruas purgationes actu patientibus: & incunctanter aſſeritur, experientia duce. 297
- Quæritur Tertio, An ex eo, quod *China China* ſit Remedium ſuapte natura innocens, liceat eam tentandi gratia indiscriminatim uſurpare in quibuſlibet Febribus, & Morbis, iſi etiam, in quibus communiter deprehendi ſolet inutilis: & negatur. 299
- Quæritur Quarto, An *Cortex Peruvianus* per Clyſteres injectuſ, aut Carpiſ appoſituſ, quicquam curationi Febrium conferre valeat. Primuſ moduſ, utut imbecilluſ, non plane rejicitur. Secunduſ nil prope præbet fiduciæ, languida illinc, hinc inani reſpondente experientia. 306

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

Concediamo Licenza a *Lorenzo Basaggio Stampatore di Venezia*, di poter ristampare il Libro intitolato: *Francisci Torti Mutinensis*, osservando gli ordini soliti in materia di Stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

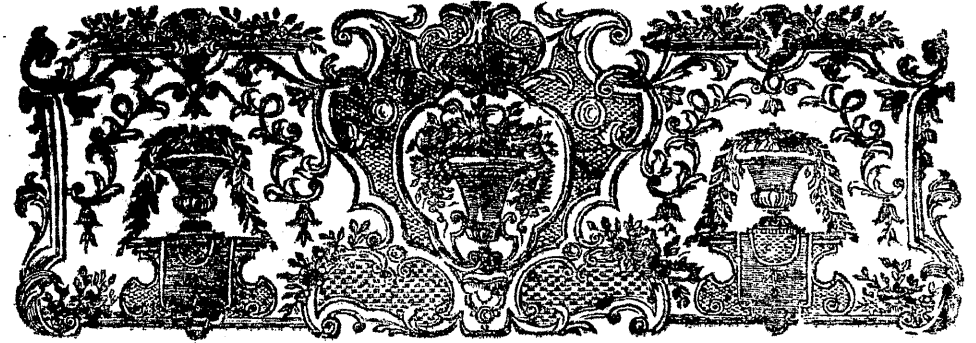
Dat. li 18. Agosto 1766.

(ANDREA TRONKAV. RIF.
GIROLAMO GRIMANI RIF.

Registrato in Libro a Carte 289. al Num. 1372.

Davidde Marchesini Segr.

THE.

THERAPEUTICES SPECIALIS LIBER PRIMUS.

PRÆSTANTIAM, AGVIM PERUVIANI CORTICIS
adversus Febres Intermittentes, & earum Causas, illius pariter tute-
lam, usumque methodicum in iisdem Intermittentibus, saltem vulga-
rioribus, aliaque hujuscemodi comprehendens.

CAPUT PRIMUM.

*Historia primum inveni apud Mutinenses
Chinæ Chinæ usus. Innocuum illa præ-
stansque Febrisugum. Recursus Februm
post eam parcius assumptam contingens,
ex adverso perperam allegatus. Pro usu
illius, præter Experientiam, & Ratio-
nem, Auctoritas multiplex.*

UAM olim sponte impoli-
tam edidi, talem etiam-
num recudi sum passus,
nonnullis tantum hic illic
additamentis appositis, pe-
culiarem Methodum a se-
ptem jam lustris mihi perspectam, exhi-
bendi Peruvianum Corticem, vulgo *Chi-
na China*, vel *China Chinæ*, aliis Galli-
co more *Quinquina*, seu *Kinkina* appel-
latum, pro curandis Malignis quibus-
dam Febribus subdolis æque ac exitiali-
bus, adversus quas, postquam etiam
hominis vitam in extremum discrimen
adduxerint, eximie illum pollere viri-
bus, animadversum cetera non fuerat
apud Nostrates. Priusquam tamen rem
Torti Therap. Spec.

propius aggrediar, operas præstium me
facturum puto, si ad sternendam mihi
planiore viam, nonnulla communio-
rem Febrisugi hujus usum in *Benignis*
tantum, & diuturnis Intermittentibus
respicentia præmittam. Licet autem
hæc, & plura istiusmodi, quæ toto ser-
me hoc primo Libro persequi lubet, su-
pervacanea forte cuiquam videri possint,
ea tamen, si probe spectentur, ad in-
tentum facere, atque ad inveniendam con-
gruam, ut decet, complectamque egregie
hujusce medicaminis administrationem non
parum conducere, poterit, ut reor,
haud difficulter dignosci. Etenim, vin-
dicato ab oppositoribus fieri solitis tam
salubri remedio, nec non inquisita pro-
portione, quam potest habere cum Fe-
brium expugnandarum causis multifa-
riam consideratis, sensim duemur ad
rutam, & rationalem Methodum eodem
utendi in iisdem Intermittentibus, sal-
tem *benignioribus* (quod gradum faciet
ad Methodum quoque, quam pro *Mali-
gnarum* curatione sponendi, suo loco
pendendam) & ad seligendas e vulga-
rioribus utiliores ipsum præscribendi for-
mu-

mulas, dignoscendamque insimul opportunitatem tempestivæ oblationis illius.

Non tamen ideo hic est in animo historiam sive originis, sive inventionis, sive translationis Chinæ Chinæ in Europam a primordio repetere; Id enim cum solertissimus Vir *Sebastianus Badus* jam luculenter præstiterit peculiari Libro Anno 1663. Genuæ impresso, genesim universam remedium, tunc Orbi nostro nascentis, legere potest curiosus quilibet, tum apud eundem, tum apud alios, qui vel mediate postmodum, vel immediate Facti seriem decerpserunt a Bado. Neque pariter mihi mens est ineffabilem saluberrimi hujusce pharmaci virtutem febrifugam, ac operandi modum, sicut nec abditas Febrim Intermittentium causas, per eandem depressas, ex professo, atque intimis ad unguem usque rimari; arduum siquidem opus hoc cum omnes hætenus incassum tentarint, non minus inaniter & ipse tentarem. Sat fuerit suo loco, ubi nodus iste plane intactus relinqui non poterit, tenuia quædam abstrusæ utriusque rei specimina, sive generaliores quædam considerationes tantum non oscitanter proferre. Impræsentiarum vero liceat historiam omnem Chinæ Chinæ ab ingressu, atque progressu illius intra Urbem duntaxat nostram, pro exercita a me in rebus Medicis praxi, obiter auspicari, ne vel a notione intra spatium temporis valde modicum acquisita, vel a parciore, quam par sit, successuum numero animadversiones meas sumpsisse credar.

Ex quo innotuit Europæ Cortex Peruvianus (cujus Planta integra prope *Loxam*, seu *Lojam* humili proceritate abunde succrescens, ab Incolis *Gannapride*, seu *Guananepide*, *Chinanepide*, vel *Guananegide* dicitur) ex quo inquam Liber istius Arboris innotuit Europæis regionibus, Hispaniæ videlicet primum, mox Italiæ, opera quidem, & pietate Emin. Card. de Lugo, aliorumque Patrum Inclytæ Soc. Jesu, de utroque Orbe plurimis certe nominibus, sed insuper ob hoc ipsum de nostro optime meritæ, statim excellentia novi Febrifugi, certo, ac multiplici apud Exteros experimento comprobata, sedulitatem allexit Præstantissimi Viri *Antonii Frassoni*, Præceptoris quondam mei dilectissimi, ut illud pro bono publico, & pro breviori, certiorque Ægrorum curatione in usum deduceret.

Et sane recensendus ille inter primos Corticis receptores, cujus rei testimonium exhibet idem Cl. *Badus* in citato Libro, cui titulus -- *Anastasis Corticis Peruviana*, ubi Epistol. *Frassoni* ipsius inferit sibi inscriptam sub Anno 1656. in qua idem *Frassonus* refert, se ante annos aliquot de Cortice felix periculum fecisse in pluribus, ac signate in splendido Viro D. Comite *Alexandro Eminent. Card. Facchenetti* fratre. Cum ergo circa Annum 1649. translatum fuerit e Regione *Quitensi* in Hesperiam Remedium, nemo neget, quin inter primos, qui illud admiserint, vere sit connumerandus *Frassonus*.

Cæpit ille uti China China (quam etiam *Gentianam Indicam*, *Antiquarium Peruvianum*, *Pulverem Comitissæ*, *Pulverem Card. de Lugo*, vel *Jesuiticum pulverem* vocitarunt nonnulli) post administrata præsidia universalis, & particularis, in Quartanis ultra provectis, quo tempore tum Ægri, tum Medici tædio affecti ad remedia quælibet Empirica, atque etiam anilia solent confugere. Cumque illi curationes ex voto succederent, ad Tertianas quoque Spurias, ut ajunt, tum simplices, tum duplices, benignas tamen, seu saltem non perniciosas, nec non ad alias quascumque Febres Intermittentes (diuturniores scilicet) curandas, pari successu transitum fecit, fretus auctoritate *Badi* ante memorati, aliorumque ævi sui Illustrum Medicorum, quorum testimoniis quamplurimis, iisque gravissimis, *Badus* ipse Opus suum protutela Peruviani Corticis roboravit. Reluctabantur interim, & quoad vixit idem *Frassonus*, semper obstrepere omnes fere Civitatis Medici, adeo ut ad evitandum severum eorumdem tribunal, profugus, & exul Cortex non ausus fuerit in Pharmacopœas introire, sed quasi clam intra Clausura quarumdam Monialium fuerit coactus sese recipere, unde postea illum petebat Vir solertissimus, ut Ægris sibi commissis ministraret.

Dabat autem adultis initio Paroxysmi, quemadmodum tunc solemne erat, ex præscripto Romanæ schedulæ, *drachmas duas* Corticis in subtilissimum pulverem redacti, dosim vero exiliorem natu minoribus, habita ætatis ratione, sive deinde in forma haustus, ut plurimum quidem in Vino, modo tenuiore, modo generosiore; ad *uncias quinque*, plus minus facta, vel etiam ommissa prævia ni.

infusione (quod perinde est) sive in forma boli, sive alio consimili artis ritus, superepoto pariter Vini momento. Hac methode a primo adventu Corticis, ut dictum est, in Italiam, usque ad annum 1677. (quo tempore ad Praxim sub ipso addiscendam me contuli) Febres omnes Intermitterentes longiusculas supprimebat, iidemque non raro, ut mos est, redidivis, repetito semel, aut bis Febrifugo finem imponebat. Quod millies ac millies sine ullo unquam sinistro eventu sibi contigisse, mihi pluries asseruit Vir ille fide dignissimus, ac omni exceptione major. Et egomet postmodum, testis de visu, id ipsum illi perpetuo accidisse deprehendi usque ad annum 1680. (nec enim quispiam, nisi plane vitiligator, adversetur ob singularem casum, de quo infra Cap. x. Hist. XIII.) quo nempe anno diem suum obiit, lacrymabili sane jactura, Vir experientissimus, ac de Urbe nostra admodum benemeritus, qui vel moriens & in hoc profuit, quod eo extincto, extinctæ cum eodem, vel saltem sopitæ fuerint Nostratum fere omnium, qui tunc aderant, Medicorum in Corticem inimicitia; pluries enim ex iis Chinæ Chinæ antea osiores, ac hostes, eadem paulo post, semotis cavillationibus, uti cæperunt. Quæ fors nonnullis quoque aliis peculiaribus obtigit post ejus obitum. *Frassoni* remediis, dum viveret, improbatis; ea namque communibus sensim suffragiis fuere subinde adeo recepta, ut ipso etiamnum *Frassoni* nomine insignita circumferantur. Atque hisce incidentibus liceat amantissimi *Præceptoris* Manibus parentasse.

Ab eo autem tempore cæpit adeo clarere in dies hujusce fama Febrifugi, ut jam nostro ævo nil notius sit in Medicina, nil certius, quam Febres Intermittentes China China depelli. Communis iste mos est omnibus ferme Europæ Nationibus, quod innumera undique scripta luculenter testantur. Hinc est, quod ex tam liberali illius impendio detur ansa pravis hominibus, iniquum de corio humano lucrum facientibus, eandem adulterandi, de quo passim jure merito (quandoquidem verum sit) conqueruntur Auctores, ut proinde alicubi in publicis Nosocomiis in locum genuini Corticis jam prope deficientis, suffectus fuerit pulvis ex Nucibus, aut ex Corticibus Cupressi, & Malorum

aureorum dulcium, item ex radicibus arboris *Perficæ*, *Fraxini*, *Gentianæ*, & hujusmodi, referente præ aliis Eruditissimo *Luca Tozzi*: quibus remediis ter exhibitis, ait quandoque tolli Febres, quæ cæteroqui unica tantum oblatione Cortici Peruviano semper cedere consueverunt.

Enimvero succedanea quævis, sive naturalia illa sint, sive artificialia, nimium distant viribus ab hoc Cortice, ut qui inter omnia hucusque nota, Febrifugum præstantissimum est, ac summe innocens. Præstans equidem præ omnibus, quia præ omnibus infallibiliter, & celerrime Febres omnes Intermitterentes abigit, dummodo nulla partis alicujus solidæ læsio organica sit morbi fomes. Inde fit, ut propinatis semel cuilibet Quartanario, aut Tertianario *drachmis duabus* Corticis, more maxime vulgari, in principio, vel declinatione Febrilis Accessus, possit Medicus absque ulla hæsitacione spondere, ultimum fore paroxysmum illum, nec rediturum alterum. Quid citius? Quid certius? Veritatem hujus asserti, si quis, cui notum non sit, quod notum est omnibus, habeat suspectam, provoco ad experimentum; nec alium Testem, aut Judicem, volo, nisi qui contra hucusque senserit. Ad me quod attinet, testari possum de experientia quinquaginta circiter annorum, quo temporis tractu semel tantum, vel bis, quod memor sum, in casu Febris Quartanæ (absque ullo tamen Ægri detrimento) expectationem meam fecellit Cortex, siquidem ille genuinus fuerit, quod nihilominus credere non recuso. Sed quid tum? Quandoque per accidens materiam combustibilem non comburit ignis: numquid propterea non erit idoneus ad comburendam, cum millies combufferit? Quod vero innocuus, & insons ille sit, experientia pariter mihi satis demonstrasse videtur. Quidquid enim aliis contigerit, cum non teneat de facto alieno, loquor de proprio, testorque coram Deo, & hominibus (quod & plures testantur de suis Ægrotis gravissimi Scriptores) nullum unquam ex meis Ægrotantibus periisse, quod sciam, ob usum Corticis, neque in morbum graviorem, sed in leviolem fere semper, etiam cum reciderit, incidisse; idque pariter mecum perpetuo animadverterunt quot quot sub me Praxim Medicam exercere, & propria

dein experientia sejunctam noverunt. Si quid vero unquam incommodi accidisse tortuito visum sit, ut in nonnullis historiis referam; id certe non culpa remedii tunc contigit, suapte natura insontis; sed ob intempellivam suppressionem Februm plane salubrium, & depurativarum, culpa videlicet Medici, remedium Febrifugum, ubi progressus Februm stabat remedii loco, incaute offerentis. Quod de substantia Corticis semper innoxia a me deprehensa tam fidenter assero, haud ita facile proferre possem de ullo alio medicamento usitatore, praesertim in linea Solventium, quorum tamen tanta esse solet apud Olores Corticis aestimatio.

Si qua nihilominus aliunde quaerenda sit, ac opponenda Cortici criminatio, ea petenda est a *Recidivis* (ut hoc vocabulo ad sensum Artis, aliisque utar in progressu minus exultis) post fugatas ab eodem Febres identidem recurrentibus. Neque hic ego inficias ibo, ut inficiantur quamplurimi, omnem culpam in errata convalescentium, nec semper immerito, refundentes, quin ultro fatebor, exhibito semel, ac unica tantum dosi, Peruviano Cortice, Febrem saepe saepius redire. Nisi hoc unum obstaret, Arborem Vitae in China China superstitem divina Clementia crediderim. Adhuc tamen fidenter respondeo (plura circa hoc alibi prolaturus) primo, quod non semper recidunt Aegri ab assumpto Cortice, ut experientia constat, si praesertim rite, ac per repetitas iusto ordine vices exhibeatur. Secundo, quod ex opposito saepissime recidunt ter, quater, & quinquies, etsi Corticem nunquam assumpserint, sed alia methodo medica fuerint curati, unde posset contra talem methodum retorqueri eadem censura. Sed revera solutis etiam sponte, nullius omnino remedii interventu, sed folius Naturae ope, quandoque Febris, in eadem denuo, citra ullius culpam, relabuntur Aegri. Quid tunc dicendum? Loquamur ingenue. Recidunt Aegri sumpto, & non sumpto Cortice, frequenter Autumno, qua tempestate contumaciores sunt Febres. Recidunt raro sumpto, & non sumpto Cortice, tempore Veris, & in principio Aestatis, quibus tempestatibus, quaelibet methodus felix est, cum Febres tunc temporis etiam suo Marte cito solvantur. Non igitur Medicamentum (inquit egregie Mortonus haec omnia complexus in responsione sua ad ob-

jectionem a Recidivis petitam) sed Febbris indoles in culpa est, si a perenni humorum fonte enutriatur, nec non ab aere, aut alio accidente externo. Sive enim natura, sive arte quaeris sanetur, ad revivescentiam valde proclivis est. Multa enim experientia fretus (perpendantur quaelo verba haec digna consideratione Practicorum, immo & eorum assensu) fidenter affirmare audeo, Febrem a Corticis usu fugatam, & demum recidivantem, licet quacumque alia methodo, vel Febrifugo, vel viribus naturae subacta fuisset, nihilo secius redituram fuisse. Neque minus nervose similia protulerat ante Mortonum Restaurandus in Praefatione Tractatus sui, cui titulus -- Hippocrates De usu Chinae Chinae -- Quid enim iniquius (inquit ille) quam a China China extorquere, ut nequaquam ab ea assumpta revertantur Febres? Numne saepe saepius animadvertitur illarum reditus, postquam fuerint curatae, ab assumptis cathartici, aliisque remediis? Praeterea, an China China tenetur prohibere, ne qui reduce fruitur valetudine, errata in dieta committat, ne causae externae, & animi pathemata Febrim exullem revocent? &c. Nonne quid simile accidere videmus ab efficacia Solstitii hyberni, si quando eo tempore Febris aliqua remisit: namque unus, vel alter paroxysmus in Vere redivivus est, nisi prius revocata fuerit, praesertim per cathartica? Sed interim in medium prodeat remedium pari efficacia Febres profligans, qua China China. Nullum certe suscipit. Dico tertio, quod quando contingit ab assumpto Febrifugo recidiva, non semper accidit vitio ipsius Febrifugi, fermentum febrile imbecilliter, aut imperfecte subigentis, sed saepe etiam, si non semper, culpa convalescentium sibi nimis fidentium. Quarto, quod quoties recidunt, etsi Febbris nonnunquam de simplici possit fieri duplex, semper debiliior illa est: idque fere perpetuum observavi, ut idcirco raro vocetur Medicus pro tali curanda recidiva, adeo levis illa est, & sponte evanescens. Quinto, denique, quod per repetitam, & opportunam Corticis oblationem potest eadem recidiva non modo temper curari cum venerit, sed, quod magis est (dummodo congruum id censeatur) etiam priusquam adveniat, penitus, ut in progressu videbimus, praecaveri. Propterea cum sit ut-

plu-

plurimum in potestate nostra malum istud pro libito avertere, fere non nisi volentes efficere potest huiusmodi objectio.

Soluta, ut reor, hisce responsionibus potiore difficultate, cui & alibi valide occurram, non est cur hic inutiliter tempus teram in refellendo, quod Nebulones quidam scurriliter blaterant, ad teritandum popellum, nempe quod Corticem potantes, intra annum, vel, quod magis ridiculum est, intra septem annos moriantur, sopito videlicet, & postea ferocius recrudescente eodem, vel alio pejore morbo: item quod China China pinguibus obsit, & tantum graciles sanet, aliaque huiusmodi prorsus exhibilanda. Nam praeterquamquod nullus Medicus, quod sciam, quibuslibet adhibitis in Curatione remediis, cuiquam per annum, multoque minus per septennium, sanationem ratam facit (quasi teneatur ad tempus de manutenenda Aegri salute, ut Faber Murarius de consistentia Domus constructae) facillimum insuper est, experientia ipsa impostores istos mendacii convincere. Plures etenim (quos ob digniorem causam alias sum relaturus) ac praeterea plus centum alios, & pingues, & macilentos, per Corticem curatos a decem, & quindecim retro annis, hucusque tamen incolumes, possem adducere: quin memetipsum, qui anno 1696. epotis uno haustu sex drachmis illius, a morte imminente illico evasi, & etiamnum vivo, & etiamnum scribo. Ast hanc Zizaniam nullius ponderis ab ullo, qui Medici nomen mereatur, satam, vix adducor, ut credam.

Sed praeter experientiam, quae sola sufficit ad ostendendum Corticis usum prorsus innocuum, id ipsum etiam, vel nuda ratione spectata, evincitur ex eo, quod nullam vere, qua possit nocere, vim in se contineat Cortex, sive de primis illius, ut ajunt, qualitibus, sive de secundis, sive etiam de occultis sit sermo. Calidus enim ex. gr. & ficus est? Calidiora sunt, atque sicciora Zinziber, Piper, Semen Sinapi, Mithridatium, Theriaca &c. Amarus est? Amariora sunt Absynthium, Ruta, Gentiana, Chamedrys, Fumaria, Centaurium minus &c. Stipticus nonnihil est? Stipticiora sunt Nucum putamina, Noces, Cupressus, Verbena, Aurantium Cortices &c. quae sunt usitatiora, nec prorsus contemnenda Febrifuga, interceden-

Torti Therap. Spec.

te tamen inter illa, & Corticem hoc uno discrimine, quod illa, etsi ut plurimum calidiora, ac proinde magis suspecta, Febrim vix unquam tollant, & Cortex semper. Quoad occultas vero facultates, nullam in eo reperiri datum est, nisi antifebrilem. Neque enim ullam Narcosim praesertim, cum nullum soporem, quia potius vigilantiam, & mentis alacritatem, etiam copiose assumptus, inducat: unde, secundum plurimos, Opii confortium facile admittit, quod secus fieri deberet, si Cortex ipse eadem polleret narcotica facultate, qua Opium; rationabilis quippe subesset de nimio sopore incutiendo suspicio. Insuper si China China (ut clare demonstrabimus in historiis) soporosas Febres, atque Lethargicas momento temporis solvit, & cum illis submovet soporem adjunctum, satis patenter conitat, illam vi potius pollere contraria: tantum abest, ut Causam Febrilem hypnotico veluti vinculo obstringat, praesertim ad tot hebdomadas, quot sunt induciae inter morbum & recidivam, quotiescumque ista contingat, cum, ne per horam quidem, nodum huiusmodi narcoticum injiciat spiritibus. Quod si contendatur, illam exercere narcosim, & quidem diuturniorem, adversus solum Fermentum febrile, haec, ut patet, dici nequit vera narcosis, sed potius absorptio, illaqueatio, aut retusio fermenti, vel quid his analogum, in quo facile conveniemus, quippe in re semper innocua. Ad haec nullas Cortex intra viscera, vel intra fluida excitat turbas, nullum cit vomitum, secessum nullum (quod illi perperam vitio vertitur) non sudores prolicit per vim expressos, non urinas inmodicas, non ullam aliam sensibilem, saltem ut plurimum, promovet evacuationem, quarum tamen aliquam si quando (quod haud infrequenter accidit) habeat adjunctam, placida illa est, modica, Aegro facilis, ac saluberrima. Uno verbo, China China citra omnem molestiam, excepto deglutionis incommodo, materiam febrilem, quaecumque illa sit, undecumque procedat, quocumque tendat, aut ubicumque moretur, materiam inquam febrilem directe petit, corripit, intercipit, aut subigit, eodemque temporis momento celebrem illam, ut ajunt, humorum coctionem, diu, saepe tamen frustra, quaesitam, & a plurimis pro dextero usu cujuscumque Febrifugi requiri creditam,

A 3 quo-

quotiescumque non præxtiterit, ipsa facit, vel saltem ut fiat efficit, correcto fermento Febrili, vel sublato illius affluxu, quæ concoctio statim in Urinis altera ipsa die ab illius assumptione manifestatur, estque phænomenon perpetuum, sicuti summa dignum observatione, ita & facillime observabile; Ut propterea in hac re, quæ non de conjectura, sed de factis est, & cuilibet obvia, diutius immorari non liceat.

Quod si quispiam de arcanâ ista Corticis facultate, de qua tamen plura in progressu, adhuc ulteriora quærat, ut ea fidentius utatur, is quærat potius ab expertis, quid illa præstare consueverit, quemadmodum de Febrifugis, sive Alexipyretis huiusmodi faciendum monet Doctissimus Mercurialis -- De præsidis (inquit) operantibus arcana qualitate minime loquendum est; siquidem, ut scribit Galenus, medicamenta hæc cum sola experientia sint inventa, cogimur fidem eis adhibere, qui longa, & debita experientia testantur, sese ipsa cum fructu usurpasse. Quid autem dicant, qui milles usurparunt, jam proxime disquirendum. Sex idcirco in medium prodeant, universalem totius Reipublicæ Medicæ approbationem secum trahentes, Testes eximii, experti, ac omni exceptione majores, videlicet laudatus Badus, Restaurandus, Monginot, D' Atquin, Sydenham, & Morton, qui omnes præ cæteris mihi dehinc in hac materia semper erunt Antesignani.

Badus Corticis innocentiam testatus -- Sancte (inquit) id jure coram Deo meo; Nec nisi aliunde damna resciscam, profecto ego nescio quid unquam; uspiamve attulerit detrimenti: Scio immo semper egregiam operam navasse, & reportatis tropicis inchoytmis, & manubiis admirandum fuisse, & gloriosum. Hæc ille non minus ingenue, quam cum ibidem fateatur Corticem ter, quaterve illum sefellisse, in quibusdam scilicet Tertianariis, quibus tamen copulati alii morbi, Gallicis potissimum, & Tabidis, quod est extra activitatem illius. Auctoritas unius Badi fecunda est insuper plurimis Celebratissimorum Virorum testimoniis ab eodem adductis, quos inter eminentissimus Conygius, sive Honoratus Fabri. Hic Auctor, paulo post primum Corticis adventum in Europam, peculiari libro suo testatus est, Romæ, ubi mo-

ram trahebat, intra annum aliquot hominum millia pulverem Peruvianum adhibuisse, & non modo innoxium, sed saluberrimum quoque fuisse probatum. Nostris temporibus, eadem Orbis jam pene universi assertio est.

Restaurandus post plurima enucleata Peruviani Corticis præclara facinora -- Id vero (inquit) addidero, me nunquam hoc remedium citra successum exhibuisse, hoc est ejus ope semper curatas fuisse Febres: ac maximam partem me ad ejus usum confugisse in illarum pertinacia, aut cum symptomata verenda comitarentur. Clarius vero ipsam securitatem remedii antecederet testatus -- Ad illud auxilium (dixerat) citra ullum periculi metum confugiendum est, nec permittendum, ut vivi comburantur Egri, ac discerpantur.

Primarius pariter Regis Christianissimi Medicus Cl. D' Acquin de remedio Anglico, cujus basis China est, sic scriptum reliquit -- Nulli unquam remedio potiori jure specifici remedii nomen, quam prædicto adscriptum est; nec enim hæcenus ullum nobis innotuit, quod Febres pari celeritate, & securitate prostigaverit. Revera Quinquina, quæ illius est basis &c. Et inferius ad ostendendam innocuam operationem remedii -- Locus non est (subdit) ut credam ab illius usu imminere discrimen aliquod: æconomice naturali nullam vim infert, cum, non secus ac cætera remedia amara temperata, nihil noxium corpori humano injungere valeat.

Monginotius quoque de præstantia Corticis verba faciens, remedium hoc talis esse indolis asseverat, ut -- Nullum hæcenus (sunt ejus verba) præstantius fuerit a natura productum; ac de eodem in aliis quoque morbis, in quibus nondum usurpatum est; periculum esse faciendum incunctanter insinuat -- Quandoquidem (ait) extra omnem damni aleam usurpari potest medicamentum qualitatis noxiæ omnino expertis.

Sydenham autem hæc habet de Cortice -- Vere affirmare possum, non obstantem tam vulgi, quam perpaucorum e doctis præjudicio, me nihil mali Egri accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse. Paulo vero post -- Et profecto, si tam effectuum durationem, quam Corticis hujus innocentiam, exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quotquot sunt remedia, de-

fer-

ferre nullus dubitarem, cum non tantum in hoc morbo insignium esse virium deprehendatur, sed & in Uteri, & ventriculi etiam affectibus: Tantum abest, ut de ejus insalubritate merito quis conquerratur. Addamus & acrem hujusce Magni Viri querelam in Dissertatione Epistolari ad Cole, petentem eos præcipue (si qui tunc fuerint in ea regione) qui Cortice pro se, & domesticis suis utebantur, & interim eos pigebat (quod & per extensum confirmat Mortonus testis de auditu) eos, inquam, pigebat idem remedium aliis Egrotantibus præscribere, quin & ipsum Corticem ibidem innotescere. Quam querimoniam prodit his verbis Vir iste Clarissimus -- Quamvis vero in Februm Intermittentium curatione egregia præstet, ne dicam miracula, dictus Cortex, atque eodem tum ipsi nos libenter utamur, tum Uxoribus, Liberisque usurpandum imperemus, quoties res postulet (en testimonium innocentie remedii) sunt tamen quibus haud minus jam displicet, quod tam certo, subitoque morbos expugnet, quam olim displicebat, quod non nisi nuper his terrarum oris innotuerat.

Mortonus denique -- Me quod attinet (inquit) ego fidenter dico, idque postquam jam ad 25. annos quotidiano usu ejus vires explorando expertus sum, me nunquam novisse aliquid mali ab usu Corticis cuiquam evenisse, præter surditatem aliqualem (quod tamen ego, hisce nostris in regionibus saltem, non sum expertus) quam sponte illico a morbo evicta, vel pulveris omissione cessare semper observavi. Me hujus remedii nunquam pœnituit, nunquam aliquem Cachecticum, Tabidum, aut quocumque alio morbo affectum, multo minus quasi toxico interfectum novi. Atque ter tantum (ut olim innui) optato eventu, in Febre Intermittente ope ejus sananda, destitutus sum. Alibi quoque hæc eadem nervosus repetit his verbis -- Ego sane, qui jam ad quatuor lustra, & quod excurret, hoc Polychrestum remedium fere quotidie præscripsi, vix aliquid incommodi Egrotantibus ortum inde observavi (quidquid clamose, atque falso oggerant male feriat quidam, atque Ignorantes) quin etiam non nisi ter, uti sincero animo prius asserui, in Febribus Intermittentibus spem meam frustratus est. Utinam idem dice-re licuisset de quoquam alio, quantum-

vis celebri remedio, in cæteris humani Corporis affectibus debellandis decantato. Quibus assertionibus nondum contentus, sed universali insuper approbatione munitus, in hæc alibi tandem prorumpit -- Suffragio jam Professorum pene universali in censum medicaminum salubrium; & maxime efficacium adoptatus est Cortex. Nec de suo jure apud Doctos, & probos Viros decedet ante consummationem seculorum, ut ut ex astutia, malitia, temeritate, aut ignorantia non desinant aliqui hucusque obstrepere, & eg-gannire.

Demonstrata jam satis secundum experientiam, rationem, & auctoritatem præstantia Peruviani Corticis, nocendi necii, superest adhuc ex mente citati Mercurialis hanc ipsam experientiam ulterioribus, præter adducta, gravissimorum Auctorum China China utentium Testimoniis confirmare. Sed cum ex una parte plura quinquaginta Illustrium Medicorum attestations, ut dictum est, circa hoc olim protulerit Badus, quibus modo univèrsa subscribit Respublica Medica, sive Italianam respicias, sive Galliam, sive Angliam, sive Germaniam, sive Hispaniam, sive aliam quamvis (ut verbo tandem dicam) Mundi, saltem politioris, Regionem: ex alia vero parte, cum ego Tractatum hunc, animadversiones tantummodo meas, præsertim practicas, continentem, quovis tum philologico, tum affectatæ auctoritatis ornatu destitutum, ut & toto semper margine lævigatum velim, ideo ab enumeratione Scriptorum Chinam Chinam totis ulnis amplexantium (quorum series numerosa late ultra plurium existimationem extenderetur) lubens abstineo, eosdem doctis Viris satis superque notos jam sciens, aliis vero, si velint, inventu faciles. Non enim apud Garamantas, & Indos hujusmodi notitiam quærere est opus, quandoquidem nullus ab inventione Remedii fuit hucusque, qui de Febribus scribens, siluerit de Cortice. Sed & eandem notitiam, si non integram, saltem luculentam, atque præcipuam colligere quisque poterit ex Notis Clarissimi Nigrisoti Professoris Ferrariensis in editione per eundem repetita Opusculorum De Blegny, Monginot, Restaurandi, & Sponii, ex Zodiaco Medici Gallico excerptorum, & ab eo in unum congestorum in Libro, cui titulus -- Febris China China expugnata -- ubi, præ-

A 4

ter

ter non vulgarem ipsius eruditionem, solidam insuper praxim in usu talis remedii, & observationes summæ veras, ac utiles, meisque (experientia utrinque teste) omnino consonas, deprehendere est: ut propterea Vigum istum inter saniores, & magis expertos hujusce Remedii Patronos jure merito lubeat referre.

Id unum monitos velim Ofores Corticis, ut priusquam eundem damnent, quid de ipso scriptum sit, quid ab expertis asserunt, legere non reculent: neque enim æqui Judicis munere fungi potest, qui antequam judicium ferat, integram Rei causam, aut defensionem renuit audire. Huic, quæso, quem facile pro Tribunali sedentes exercere queunt, ne parcant labori, uti labori crurum non parcat ad supervacue palpandos Ægros, quibus sæpè numero acceptior est sanatione blandimentis cassa, officiosa jugulatio.

Liberum hunc loquendi modum, quem in decursu quoque identidem offendit Lector, & a quo cæteroquin cavere mihi religio est, ne quis mihi vitio plane verat, is attendat velim, procedere hoc ipsum, non ex dicacitate, aut malitia, sed ex ipsius necessitate materix, ad Apologeticam nonnihil vergentis; quippe criminum istud (si vera hæc pandere crimen reputatur) familiare est Auctoribus omnibus, quotquot sunt, qui de hoc Remedio scripserunt experti, & non tantummodo per conjecturas, aut ex aliorum relatu: ii namque, ut obvium est cernere, temperare nequeunt a ludibus, neque a tutela fervidiore tanti medicaminis, sicut nec ab amara, & acri querela, neminem tamen specialiter impetente, quod ei tot futiles objectiones, tot somnia, totque figmenta frequenter opponantur: signum evidens, quod hujusmodi Scriptores referentes ex intima conscientia, quæ vera sunt, & experta sibi, sine querimonia, & indignatione quadam ferre nequeunt vanas, & aperte falsas hujusmodi Hominum inexpertorum, fallacique idea præoccupatorum cavillationes; dato etiam quod nonnulli Corticis Patroni, in illius usu minus temperantes, abeunt aliquo excessu credulitatis, orto nihilominus ex admirabili, & innocua, quam pluries deprehenderunt, illius virtute.

Ob eandem causam, veniam aliquam me assecuturum facile credam, etsi tri-

ta nimis interdum inculcem circa usum hujusce Remedii, quæ ceteroqui pudeat efferre in doctorum conspectu, quorum oculis vulgaris quædam fortasse viscescent; sed qui lustrabit Historias meas, in illis, non modo inexpertorum incredulitatem, & tergiversantium diffidentiam, sed & identidem Adversantium animositatem, mucidarumque rationum, ac doctrinarum oppositionem animadvertet, parcat insimul impugnationi minus conquistæ, triviali, & Minervæ Repugnantium accommodatæ. Quo pacto enim, quæso, dabitur mihi usum validum, & liberalem Chinæ Chinæ in Febribus quibusdam exitialibus suadere iis, qui vel in benignis illam abdicant, atque proscribunt, ex indelebili inanum principiorum præventionem, nisi illis, data etiam eorumdem rancidorum principiorum positione (quæ refellere nimis tædiosum foret, ac tandem inutile) ostendam innocentiam Remedii junctam infallibilitati felicitis eventus?

Sunt namque & hodie (pudet fere hoc in propatulo ponere, licet ita sentientes nec pudeat, nec pigeat palam profiteri) sunt, inquam, vel apud nos, qui contra totius Orbis experientiam, atque consensum, damnant Peruvianum Corticem, æque ac si Arsenicum foret, aut Sublimatum; neque usque adhuc sibi suadere possunt, illum Febres Intermittentes fugare, vel id innoxie saltem præstare, neque norunt (etsi plura norint altioris indaginis) qua dosi præcise ad ipsas abigendas vulgo usurpetur: adeo scilicet exosum illis est nomen Corticis, & gravis ipsa cogitatio de eodem; crescitque in dies illorum aversatio ea proportione, qua crescit ex præclaris operibus fama Remedii. Quod autem in hac Regione contigit, Viris cæteroqui doctissimis, eruditissimis, & ingenuis Professoribus abunde referta, puto rationabiliter contingere posse & in aliis. Liceat itaque minus doctos ad modulum captus eorum erudire, salva integra Eruditorum existimatione: etenim (ut alias sum protestatus) Tyronibus scribo, iisque tantum, qui Tyronibus æquiparari merentur, non maturis, doctisque Professoribus, quibus peculiarem tantummodo Chinæ Chinæ administrationem in arduis quibusdam Casibus, meamque simul experientiam in historiis expressam, fiender exhibeo, ut eam fugaci saltem,

hu-

humanoque intuitu, donare non dedignentur. Cætera, si lubet, ad usum percurrant, & jocum.

CAPUT II.

Peruicax Antipathia, qua nonnulli abhorrent ab usu Peruviani Corticis, illumque proscribunt. Ratio recursui Febrium tempestive occurrendi.

Sunt igitur hodie nonnulli (perpauci licet) præjudicii vetustioris Pathologiæ nondum exuti, qui reluctanter insimul experimento, ratione, atque Orbe toto, adhuc male sentiunt de Cortice, &, quod turpius est, crimen istud tangit præcipue nos Italos, cum tamen omnem ferme, quam intra totius Europæ confinia nactus est famam, ab Italis Scriptoribus primum traxerit Cortex; ut proinde stupidum exclamet Auctor quidam Anonymus (*Helvetius* creditur) in Libello gallice conscripto, cui titulus -- *Les admirables Qualitez du KinKina* -- nobisque exprobrat, quod in Italia, unde antiquiorem melioremque deduxit China China nominis sui propagationem, ibi pauciores, quam alibi, inveniat patronos, cum in Gallia, ubi serius apparuit, tantam existimationem, etiam propter Itatorum testimonia, sit assecuta. Illius ideo verba huc referre non piget -- *C'est une chose assez surprenante, que le KinKina, qui fait aujourd'hui tant de bruit en France, par la guérison d'un nombre infini de personnes, auxquelles il a rendu la santé, trouve si peu de partisans en Italie, où il commença à paroître, il y a pres de quarante ans, sous le nom de la poudre du Cardinal de Lugo Espagnol, & qu'on n'y peut encore croire qu'il soit un remède spécifique pour toutes sortes de fièvres.* Quæ quidem querela justissima est, dummodo plurimum restringatur, neque credulitatem nostram extensam velit ad omnes æqualiter Febrium, etiam Continuarum, species, in quam exceptionem alibi consentire videtur idem Auctor; quandoquidem, Febres Intermittentes (& quæcumque, subdo ego, ab initio tales fuere, necdum omnino a sua natura desciverunt) esse verum objectum actionis Peruvianæ Corticis, asseverat dum inquit -- *Les plus admirables effets de ce Febri-*

termittentes, qui en sont le véritable objet. Quod vero etiam in illis perpetuo ablegatur a quibusdam idem remedium, sane, si non in Fatum quoddam, non in aliud, quam in ingentiam quandam eorum antipathiam potest refundi; Sed & hanc ipsam satis mirari nequeo, quoties hæc, quæ cogitanti occurrunt sæpius, mecum ipse revolvo.

A prima Medicinæ origine ad hæc usque tempora, maxima fuit Medicorum sollicitudo, longo sæculorum tractu incessanter exulta, ut Febrifugum aliquod invenirent, ad sistendos Febrium Intermittentium Paroxysmos. Nil intentatum reliquit illorum solertia, triplex regnum Naturæ, Animale scilicet, Vegetabile, ac Minerale, susquedeque volventium, ut vel aliquid naturale ad hoc aptum detegerent, vel artis adminiculo redderent tale. Usque eo devenit Artis tentamen audax, ut ad Dracones, ut vocant, mitigatos, hoc est ad ipsa venena præparata, & nonnihil retusa, experientia confugerit. Hinc Antimonium, & Mercurius (quæ, ut notum est, nocentiora sæpius sunt præparata, quam cruda) Arsenicum ipsum, Vitriolum, Scammonium, Colocynthis, & hujusce farinae sexcenta alia, paulo ante accessionem exhibita, crebro in usu fuere. Ex his, & similibus fabrefacta sunt Febrifuga *Riverii*, *Muscobii*, & *Du Clos*, *Hercules Bovii*, Arcanum duplicatum *Mynschii*, pulvis *Algoethi*, *Cornacchini*, & id genus alia, nomen veri Febrifugi nequaquam merentia, quorum omnium valde periculorum, ut & aliorum mitioris ordinis, sed plane inutilium, si vellem Catalogum texere, Tractatus iste in amplum volumen excreveret.

De prioribus ergo tantum, scilicet de energeticis loquendo, si ea bis, ter, vel quater fuissent exhibita, fama erat, quod periodus febrilis tandem inhibebatur. Interim vomitus iammanes, enormes feculentus, tormina, cruciatus, anxietates Ægrum torquebant, quandoque non sine vitæ discrimine, &, quod pejus est, sæpè sæpius (dato quod nonnunquam res ex voto cesserit) Febris pari passu, si non etiam pejore, progrediebatur, cum insigni interim virium jactura, & vitalis œconomix detrimento. Proponebantur nihilominus, atque ultro propinabantur, etsi spem pluries fefellerint, constanter, & absque ulla trepidatione aliis

Ægro-

Ægrotantibus, quibus postmodum si Febris de more inexpugnata processisset, sat erat dixisse, eos saltem a pravis humoribus esse purgatos (verius dictum foret melioribus destitutos) quos nisi Febrifugum illud adeo strenue, licet cum aliquo incommodo, evacuasset, maligna, lethalisque illis Ægritudo imminerebat. Sed tandem a Medicis sanioribus, ac ingenuis, immo vel ab Ægrotantibus ipsis cognita proprio sumptu fallacia, ab hujusmodi remediis feriari cœperunt.

Cum vero hanc ipsam auxiliorum penuriam male ferrent utrique, Clinici vero eandem supplere pro virili contendere, idcirco, incautum licet, *In variis abiere vias*, quas inter peculiari mentione digna videtur Methodus propinandi paucis ante accessiones horis medicamentum constatum ex diaphoreticis calidioribus, sudore insimul externis adminiculis provocato, mox offerendi hora paroxyfmi Catharticum, mistura quadam spiritulosa, & diaphoretica solutum, vi quorum remedium, in medio Febris impetu, omnes illæ oppositæ simul coinciderent operationes, ut nimirum Æger jam algens sudare, & e lecto surgere ad alvum deponendam cogeretur; sicque Paroxyfmi progressus confunderetur, atque inturbaretur. Cujus animosæ methodi, quæ paucos habuit sequaces, auctor fuit Celeberrimus Practicus Londinensis *Thomas Sydenham* ad curandas Tertianas Intermittentes, priusquam in iidem vires fabricis, quas in Quartana tantum noverat, experiretur. Perspecta namque paulo post integra illius virtute, de eodem tam bene sensit, ut purgationibus, cæterisque evacuationibus plane posthabitis; nullum aliud remedium illi æquiparandum duxerit, quoad tutum usum, ac effectus promptitudinem, ut nuper vidimus.

Irreparabili itaque deprehenso utilium Febrifugorum, vel Methodi cujuscumque certæ, tutæque defectu, factum est, ut magna pars Medicorum, arti consuetæ, plusquam par sit, fortasse fidentium, Quartanas Febres, & Tertianas diuturniores, crebris, ac usualibus purgationibus, sanguinis missionibus pluries repetitis, julapiis, jusculis, pulveribus ad nihilum, nisi ad Ægri nauseam, tædiumque facientibus, pertinaci usu curare tentaverit; quibus demum nil proficientibus, ad simplicia vegetabilia, Febrifuga

reputata, ut Centaurium minus, Camedrym, Gentianam &c. item ad alia Specifica, sic dicta, carpis apposita, vel digitis alligata, ad Amuleta de collo suspensa, tandemque ad puerilia, & plane ridicula confugere cogebatur. Quod si beneficio temporis in horum remedium administratione inaniter consumpti, sponte naturæ non convalescebat Æger, ad aeris, tempestatum, vel regionis mutationem relegabatur. Altera vero pars Medicorum magis sincera, & Arti fidens tantummodo quantum decet, vel Febres contumaciores nullo pacto attingebat, vel administratis potioribus remediis, & tentatis rationabilioribus, præscriptoque congruo victus regimine, eandem aliquantulum enervatas soli demum naturæ curandas, præmissis tantum ingenio de diurnitate prognostico, relinquebat.

Affulsit interea beneficium lumen cæcutientibus, detesto Peruviano Cortice, in quo vis illa Febrifuga, tot diu quæsitæ laboribus, eminenter emicuit. Sed (mirum dictu) reperitur ex voto Remedium omnis omnino pravitatis expers, Febres momento temporis fugans, nullos in Corpore tumultus excitans, nullam penitus molestiam pariens, ac si nihil sumpsisset Æger, & statim repertum rejicitur, immo cæteris jam dudum rejectis, noxiis, ac inutilibus, quasi deterius foret, postponitur. Numquid forte illud audax quidam Chymiater ex Antimonio, vel ex Mercurio sublimatis eleganti periculo fabricavit? Minime gentium. Non alium Opificem habuit China, quam Deum, & a solo Deo omnem, quam nacta est, febrifugam virtutem recepit. Anne ergo Deus illa utitur in humanum genus specie juveni in ultionem Peccatorum? Cur illi tantam vim indidit, ut ea demum delude remur, ut ea nos perderet? Absit hæc a nobis ingrati animi blasphemia. Si reliquis Plantis, & earum cuilibet injunxit Creator virtutem suam, qua postmodum a nobis detecta, si salubris appareat, fidenter utimur, quare virtute Corticis febrifuga eidem impressa, & a nobis evidenter detecta, pari fiducia non erit utendum? Ast quid dixi, Medico fidenter uti consuetos, herbis, & rebus quarum virtutem perspectam habeant. Quin iis utuntur ut plurimum in fidem Parentum, de quarum natura, & viribus, nullam, nisi confusam, incertam que

que habent notitiam. Illis tantummodo velut egregiis utuntur, quia semper utuntur inutiliter; Cortice vero, cujus virtus perspicua est, & incomparabilis, quandoquidem cum fructu adhibetur, uti, piaculum est.

Viguit perpetuo (liceat paululum digredi, & serio ridere, siquidem quandoque

--- videntem dicere verum

Quid vetat?) ---

viguit, inquam, perpetuo immortalis, & cavillosa garrulitas inter Pharmacopolas non modo, verum & inter Medicos quosdam Pharmacopolarum more philosophantes, acriterque disputantes, an res quamplurimæ refrigerent, an calefaciant. Vetus Theorema est, Acidum omnia refrigerare, Amara calefacere. Dubitatur tamen, an Acetum, aut Spiritus Vitrioli in linea Acidorum refrigeret, & an Cichorium, in linea licet Amarorum, ullo pacto calefaciat. Recentior modo dissensus est inter Neotericos, an voluptuosæ quædam auper in Orbem nostrum, mox & in usum Medicum investæ Potiones, quicquam sanitati, generaliter loquendo, conferant, an detrahant, ut potus Chocolatæ, Thè, Caffee, similiave

Pocula, ab Odriso multum laudata Tyranno.

Laudant promiscue inter Medicos ii, quorum palato nova hæc, & exotica arrident: improbant, qui iidem minime oblectantur, *Juris* antiqui sequaces. Laudo Ego, quia saltem sobillantibus antea Vini spiritum, potiones hujusmodi in illius locum succedat, gravius delinquendi ansam præcidunt. Pariter divisa sunt vota, an Camphora, ut semen extinguere credita, frige faciat intense, an, ut facillime inflammabilis, impense calefaciat. Idem pari contentione quæri solet de Opio, de Vipera, ac de mille aliis rebus maximi ponderis in praxi, quarum scilicet usus præposterus insigniter potest obesse, ut oblatio v. g. Purgantium in principio, aut sine morborum, præsertim acutorum, numquam satis damnata, sed nondum satis ab usu seposita, & hujusmodi. Medicus ergo quilibet, pro captu ingenii sui, prædictis omnibus utitur, unus quidem ad calefaciendum, alter vero ad refrigerandum &c. Sed veritas una est. Cichorium, Acetum, Spiritus Vitrioli, Camphora, Opium, Vi-

pera, vel refrigerant, vel non refrigerant. Alter de duobus Medicis infallibiliter errat, Æger vero pœnas luit.

Delirant Reges, plebuntur Archivi; Neuter tamen culpatur, etiam si error, qui in alterutro est certus, sit in materia quandoque gravi, ut in Opio stupefaciente (neque enim semper in solo calore, vel frigore, vel in solo Cichorio, aut Aceto consistit, quod parum referret) neuter, inquam, culpatur, quia in materia incerta, sua quisque ductus ratione, & sua fultus auctoritate, conscius licet de opposita opinione, & de errandi probabilitate, operatur. Culpabitur forte tanquam de crimine, si Chinam Chinæ offerat, quia virtus illius certissima est, & indubia, nec potest controverti, an febrem tollat, nec ne. Dixi, errorem sæpe contingere in materia gravi, quia sæpe in materia gravi gravissimæ sunt controversiæ, & nihilominus lubricæ determinationes. Quænam, quæso, non viget Quæstiones circa generalem usum *Phlebotomiæ*, quæ a pluribus doctis Medicis, nostri etiam sæculi, fere perpetuo ablegatur? Quænam non leguntur dissidia circa usum illius particularem in Variolis, Morbillis, Peticulis, & hujusmodi? Quænam lites non sunt, ut nuper agebam, circa usum *Purgantium* in Acutis, & in illorum principiis? Hoc non obstante, quotidie præscribitur fidenter utrunque, aut alterutrum, cum scientia contrariæ sententiæ (quæ si vera foret, pro quantum noxia foret, nostra præscriptio!) licet pro alterutra parte, quantumvis probabilior, nulla constans sit, aut indubia experientia, ut in usu Corticis certo febrifugi, & nihilominus adhuc pro suspecto habiti.

Procedamus ulterius. Non modo in rebus incertis hallucinantur aliquot saltem Medici, sed ultro errant (donec veritati hæc libertas, parum fortasse cauta, quippe nimis ingenua) errant, inquam, etiam scienter, si modo velint animadvertere, se nonnullis uti rebus, quibus vel invalidam, vel nullam inesse virtutem, pro obtinendo fine, in quem usurpantur, mille antea experimentis (quidquid in contrarium scripserint vafri quidam, vel nimium creduli) luce clarius deprehenderunt. An graviter peccent, sive ob imperitiam id fiat, sive ob socordiam, palatum simul, & crumenam Ægrotorum, quandoque pauperum, male mul-

multando, videant Theologi. Ego sane remedium, quod pro me ipso non usurparem, alteri numquam præscribam. Non hic præcise loquor de tot Confessionibus Cardiacis, de tot præciosis Medicamentis inutilibus, quibus abutuntur nonnulli, fortasse Corticem improbanter, ac illiusmodi Medicamenta inertia Cortici activo perperam, & frustranea impensa anteponebant, quos proinde incurere in Legem *Repetundarum* autumat *Badus*. Neque sermo mihi est de celeberrimo Lapide Bezoartico a Medicis potius Aegrorum sudores frustra expectantibus, quam ab Aegris ipsis sudores elicente; cujus nihilominus (etsi spem millies frustraverit) tam creber, tamque inanis est usus, absque eo quod, illo etiam nil operante, quidquam metuant, qui præscripserint; sed de abusu loquor magis vulgari, minus forsitan notato, & maxime universali.

Atque, ut cum assumpta hætenus comparatione procedam, nonne illi iidem Medici, quibus tantum est curæ, ne tractu temporis noceat Cortex, quem cæteroqui vident statim prodesse, præbent pro curanda v. g. Scabiæ, post repetitas supervacaneas purgationes, & phlebotomias, tantum succi Cichorii crudi, quantum vix Uter caperet, tantum Serii lactis, quantum vix Labrum, tantum pulveris ex testaceis, quantum vix admitteret *Bulgæ*, licet post longam experientiam certo didicerint, huiusmodi remediis vix unquam Scabiem sanari, quam cæteroqui sanant Viperata intus, & Sulphur extus, tempore idoneo, & cum regimine adhibita? Neque tamen, ex tam copiosa succi illius ingurgitatione, ullam metuunt cruditatem in stomacho; cum ex adverso illud idem Cichorium in Acetariis, Oleo, Sale, & modico Aceto correctum, ac conditum, a pastibus religiose prescribant: neque ullam a tanta seri acerbicilis, aut corruptibilis illuvie læsionem, ullamve a tot pulveribus terreis, crassa quadam Ventriculo, ac intestina obducentibus, obstructionem reformidant, cum cæteroqui sciant terrea huiusmodi ingesta Chlorosim, & malum habitum inducere, præbeantque incunctanter, licet de non curanda intra annum hæc remediis Scabiem moralem habeant certitudinem. Non est tamen, quod plane improbem enarrata remedia, qui-

bus, defectu meliorum, utor & ipse, moderamine tamen, atque fiducia viribus eorum satis perspectis correspondente; sed dico, ridiculum esse, quod illis tam fidenter utamur, China China vero tam trepidanter, cum illinc irritus ut plurimum, hinc faustus semper succedat eventus.

Dicam amplius. Nedum remediis, quorum virtus incerta est, & iis, de quibus certum est, quod non sanant, utuntur Medici, Corticem tanto horrore metuentes, sed & insuper aliis, quorum noxa præsens certissima est, incertissimum vero futurum levamen. Exemplo sint *Cucurbitulæ*, remedium pro Rusticis, ac *Bajulis* ob assuetudinem, & *Vesicantia* pro *Capucinis* ob amorem Crucis, quemadmodum dicere consueverat, cum viveret, nostræ numquam memoriæ moriturus *Malpighius*: quorum *Epispastico* acrimonia dolorifica ex *Cantharidibus*, *Euphorbio* &c. præter partes externas, ad internas usque, *dyfuria* teste, progreditur; & tamen de illorum juvamine res adeo controversa est, ut ab innumeris Auctoribus, tum Antiquis, tum Recentioribus, velut absoluta, ac perpetuo noxia damnentur. Hæc, inquam, quæ Sanis Febrem inducere apta sunt, Febricitantibus graviter decumbentibus affiguntur ab iis identidem Medicis (quos tamen non ob id semper damno) qui leviter Febricitantibus renuunt præscribere Corticem, cujus juvamen præsens certum est; incommodum vero, quod ex Februm suppressione ominanter, somniatum, & ab expertis millies numquam deprehensum.

Huiusmodi equidem terculamenta imaginaria circa usum Corticis, facile condonari, *Chifetio*, *Plempio*, *Serfonto*, *Magneno*, *Paravicino*, *Casato* &c. sicuti nimiam forte circumspeditionem suam censeo condonandam *Jo. Forti*, suam, ut levissimam, cunctationem *Villifio*, suam cautelam *Malpighio*, omnemque tandem trepidationem aliis quibuscumque Magnis Viris, qui vel tempore tantum primi adventus, & nascentis usus huiusmodi Febrifugi fluerunt, vel saltem nondum plenam experimentorum illius notionem habuere. Equum enim tunc erat novitatem remedii examinare, discutere, ac de inusitato eventu, falso licet, nonnihil dubitare: nec ipse quidem tunc egissem aliter, donec prima pauco-

rum experimenta longior tandem tuis comprobasset. At postquam diuturna, & crebra Medentium experientia, votoque unanimi recepta est, ceu utilis, ac innocens illius operatio, nec consensu minus universali rejecta est Scholarum Humoristarum doctrina, cui præcipue innitebantur quotquot inventa fuere contra Corticem Machinamenta, nullus profecto amplius trepidationi, aut hæsitantiæ locus potest superesse, nisi larvata sub specie panici timoris lateat pervicacia.

Atque his positis equidem fateor, me intelligere non posse, cur China Chinæ improbetur, nisi forte eo solum nomine improbetur, quod prodest; reliqua vero approbentur, eo quod non prosint. Memet explico. Adeo assueti sunt Medici uti remediis, quorum Virtus creditur potius, atque supponitur, quam dignoscitur, ut de hoc, cujus virtutem in omni sexu, ætate, temperamento, ac climate sensibilibus tangunt, præ admiratione metuunt (quasi foret aliquid in Natura præstigiolum) ne quid mali, vel doli subsit. Revera qui Chinam Chinæ pro fugandis Febris Intermittentibus respuunt, utuntur constanter, etsi semper frustra, *Absinthio*, *Centauro*, *Chamædryo*, *Gentiana*, *Fraxini Cortice*, & huiusmodi, quærentes sanationem a plantis, quæ nequeunt illam præstare, & ab ea, quæ præstare valet, nancisci nolentes. At Bone Deus! Cortex *Fraxini* pro Febrifugo proponitur ab Antiquis, a quibus *Peruvianus Cortex* proponi nequibat, utpote nondum notus. Cortex *Peruvianus*, detectus postmodum, proponitur a Neotericis. Uterque est *Liber Arboris a Deo datæ*; Uterque dicitur Febres fugare, & quidem uterque sine ulla sensibili evacuatione. Cortex tamen *Fraxini*, dum exhibetur, semper, aut fere semper, exhibetur incassum; Cortex vero *Peruvianus* numquam, aut fere numquam. Quid? ille laudatur adhuc, & usurpatur; iste damnatur adhuc, atque rejicitur. Quænam quæso cæcitas est isthæc? Forsitan si in *Fraxini Corticem* pariter Medentes virtuti nostri Corticis reperirent virtutem, illam pariter haberent suspectam, adeoque fallant eos remedia necesse est, ut illis adhibeant fidem.

Si vero Chinæ Chinæ eandem deneget, quia illius assumptio, Febre depulsa, relinquat homines in recidivam pronos, præter ea, quæ superius dixi,

addo fidenter, quod etiam si soli Chinæ Chinæ imputare velimus recidivas, quæ a tot aliis occasionibus pendere possunt, & frequenter pendet, adhuc tamen non posset eadem culpari, nisi ob imperfectam Morbi judicationem, nequaquam vero ob noxam; Quod equidem incommodum, quacumque alia etiam Methodo sanentur Aegri, sæpissime solet contingere, immo etiam si sanentur sponte, nulloque remedio prorsus adhibito. Duplici autem modo postumus his recidivis occurrere, ut alias tetigi, scilicet vel eas occyissime iterum curando, quoties redierint (quemadmodum in omnibus aliis Recidivis independentem a Cortice contingentibus conamur facere) vel easdem in totum, si velimus, præcavendo, quorum tamen neutrum tam facile vulgari mendendi Methodo valeamus assequi. Apposui conditionem -- *Si velimus* -- tam levis enim est sæpè sæpius accessuum recursus, ut nonnumquam expediat febrilis fermenti reliquias ipsi effervescentiæ Febrili duobus, vel tribus accessibus dissipandas relinquere, quo demum non rite succedente, ad artis ministerium fas est denuo confugere.

Pro curanda itaque Febre iterum recurrente, quemadmodum Cortice non utentibus mos est iterum atque iterum easdem phlebotomias, & purgationes, eisdem Syrupos, & pulveres, cum quibus morbus antea fuerat imperfecte iudicatus, repetere, cum eventus etiam diuturnioris incertitudine, cur non poterit eadem de causa, præmissa etiam, quotiescumque redierit Febri, si cui lubeat, aliqua ventris expiarione, iterum atque iterum repeti oblatio Corticis, usque ad perfectam judicationem, cum certitudine, & promptitudine eventus? Sane in pluribus Morbis, ut *Dysenteria*, *Colica*, *Nephritide*, aliisque doloribus præscribuntur remedia Narcotica, eaque identidem repetuntur, ad impetrandas tantum inducias, cum certitudine recrudescentiæ fortioris, causaque morbi non modo superflite, sed & sæpius ob id ipsum contumaciore reddita; Cur ergo tutius non poterit adhiberi Cortex in eundem, vel potiore finem, eodem jure; quo cum discrimine in aliis morbis usurpantur Narcotica?

Pro inhibendo autem etiam penitus, priusquam ingruat, Febris recursum, in promptu est modus, isque tutissimus, facil-

cillimus, atque ut plurimum certus, repetendo scilicet, Febre statim fugata, & per plures postmodum dies continuando, immo, post aliquod temporis interval- lum, iterum ad aliquot dies renovando lentum usum ejusdem Corticis, sive ma- vis Extracti illius, juxta præparationem, quam Charas instituit, per quam spolia- to (si Auctori sit adhibenda fides) par- tibus inutibus, & Febrifugarum activi- tatem remorantibus, aut infringentibus, remedio, adeo efficax illud redditur, ut, eo congruenter assumpto, omnis omni- no recidivæ tollatur occasio; qua de re idem, si placet, consulatur Auctor. Po- test ne levioze incommodo, minore im- pendio redimi hoc infortunium? Qui Cor- tice non utuntur in Febribus, nonne præscribunt Syrupos ad Septimanas, & Menses, ut sensim per viam alteratio- nis, ut ajunt, Morbum expugnent? Non- ne passim in Febre quavis periodica len- tiore, Apozematis per Epicrasim purgan- tibus per hebdomadas pariter Ægrum fa- tigant, & sæpius incassum? Nonne in aliis casibus extra Febres usurpant deco- cta aliorum Lignorum, & Corticum, eademque protrahunt ad quadraginta, & sexaginta dies, immo illa quotannis repetunt, ut in curatione Luis Venereæ, post plures prophylaxes iterum atque iterum facile reviviscens? Cur ergo Cortex Peruvianus, qui tam strenuum Alterans, tamve Specificum Absorbens est, ut quam cito Febrile Fermentum componat, ac tandem domet, non de- bebent, aut poterit, pro totali Febre eradicacione, ad aliquot dies, ut alia om- nia alterantia, repetitis vicibus usurpa- ri? Sane *judicio nostro* (inquit egregie Baconus) *opinio fuerit magis blanda, quam vera, si quis existimet, Medicamen- tum aliquod tam potens, aut felix fieri posse, ut usus ejus simplex curationi alicui grandiori sufficiat, subditque paulo post. Quæ in natura eximie possunt, ac polleat, sunt, Ordo, Prosecutio, Series, & Vici- situdo artificiosa.* Qua igitur ratione Cor- tice debet sanare perpetuo, dum se- mel tantum offerretur? Anne cætera Febrifuga vegetabilia offeruntur semel? Offeratur ut reliqua, & sanabit longe certius, ac reliqua. Numquid illi onus incumbit, una, vel altera oblatione tollendi febres, & inhibendi recidivas, cum aliis remediis concessum sit per menses Ægrum torquere, angere, &

expectationem deludere? Discant ergo prius Corticem exhibere qui damnant; rite experiantur, & damnent.

C A P U T III.

Princeps oppositio in Chinæ Chinæ usum, ex carentia sensibilis evacuationis post eandem assumptam petita, diluitur: Experimenta quædam tentata ad explo- randam illius vim Febrifugam expo- nuntur.

UNA superest tollenda difficultas plu- rimi habita, & obtrudi solita con- tra usum Peruvianæ Corticis, in cujus objectionis examine paulisper immorari necesse est. Id autem duplici ratione, quia nempe hujusmodi objectio multa, & varia simul complectitur, & quia om- nia, quæ ex illius solutione resultant, ac facere possunt pro usu innocuo Chi- næ Chinæ, generaliter loquendo, mul- to magis facere poterunt pro eodem, loquendo in particulari, nempe in casibus, in quibus nullum aliud Asylum sup- petit, quod est intentum meum, in cu- jus gratiam cuncta, quæ dicta sunt, & plura, quæ mox dicentur, placet præ- mittere.

Opponitur itaque, quod ab assumpto Cortice nulla sequatur sensibilis eva- cuatio, adeoque causa Febre, illiusve fer- mentum figatur, & intus detineatur pro recidiva, vel alio pejore morbo inde imminente.

Vulgatissima hæc oppositio gratis sup- ponens ab usu Chinæ Chinæ intus coer- citas jugularum Intermittentium cau- sas, æque gratis supponit, eas pro cu- ratione semper indicare evacuationem, non vero solam absorptionem, aut cor- rectionem sui. Fundatur insuper illa in absona satis illatione, quandoquidem ab incertissimis Februm causis (de quibus nil certus habemus, quam quod sunt in- certæ) ad impugnamdam certissimam Cor- tice operationem præcedit: oppositis enim plane gressibus est incedendum, ab in- fallibili videlicet, ac uniformi ejusdem actione, in varias Februm species sine manifestis evacuationibus exercita, ad rimandam occultam, & molis sæpius in- conspicuam, earumdem causam, semper æqualiter expugnatam; ne scilicet ab ignoto ad confundendum notum, sed ut a noto ad detegendum ignotum ordinata

me-

methodo convertamur. Hanc methodum philosophandi, in hac speciatim re, di- scere nos non pudeat a Celeberrimo Jo: *Alphonso Borello*, Matheseos Professore, qui de Febre, & de fermenti, seu cau- sæ febrilis extinctione verba faciens, & ab hoc opere sensibiliores evacuationes excludens, suum assertum ex actione Pe- ruviani Corticis confirmat his verbis -- *Hinc deduci posse videtur, quod Febres nunquam, aut raro curari queunt ob co- piosas humorum purgationes, & ejectiones, cum fermentum febrile exigua molis esse soleat; quod evincitur ex curatione Februm cum rigore advenientium a Cortice febrifuga, ab India nuper advecta, quæ abs- que ulla ejectione, aut per alvum, aut per sudores, vel per urinas, Febrem tollit.*

Non tamen universaliter certum est quod *Borellus* primis hujusce remedii tem- poribus facile concessit, & quod nimium supponitur ab Opponentibus, nempe quod nulla umquam post epotam Chi- nam Chinæ sequatur evacuatio sensibili- lis, cum nonnumquam aliquæ per su- dores, per urinas, & per secessum ob- ferventur, ut indicabo in historiis, insi- gnes evacuationes, licet (quod ingenue fateor) ut plurimum non succedant. Sed si non succedunt insignes, nonne adfunt evacuationes consuetæ, post de- bellatas per Corticem Febres insigniter mutata, quæ possunt sufficere? Nonne alvi fæces sunt manifesta Corticis tin- ctura infestæ? Nonne Urina semper co- piosior nonnihil redditur, croceo utplu- rimum, vel alio quovis morbo colore in citrinum converso, & crassa, vel tenui consistencia in mediocrem, cum si- gnis costionis, statim mutata? Numquid sub istis solis evacuationibus, etsi consu- etis, latere non poterit Fermentum fe- brile, vel portio saltem illius activior a Cortice absorpta, vel quomodolibet se- creta, ac inde cum reliquis quotidie ex- cernibilibus more solito foras detrusa? De evacuatione, seu dissipatione insensibili, quæ haud improbabilitate cum *Cl. D' Ac- quin*, & aliis posset in medium afferri, ne verbum quidem hic facio, ne videar latibula quærere, ac diverticula. Istam tamen non adesse, vix ullus impugna- tor probare posset.

Sed demus, quod uti sæpe non adest sensibilis copiosa, ita numquam adit ul- la, vel sensibilis, vel insensibilis eva- cuatio. Demus insuper, quod Causa Februm

debilitata tantummodo, non debellata intus remaneat, sitque veluti portio fer- menti resistans quasi sopita, ut iterum reviviscat. Quid tum? Anne semina Pe- ponum asservata gignent Cucurbitas? Sic & semina Tertianæ, vel Quartanæ residua, si per incuriam, dimisso cura- tionis progressu, sibi sinantur, ad sum- mum Tertianam iterum, vel Quarta- nam reproducent. Neque enim, si res examinetur, quicquam deterius succede- re consueville demonstrant ipsæ, quæ nonnumquam subsequi solent, Recidivæ consimiles, ut Hydropses, Cachexias, Apoplexias, & mille alia infortunia, post seculum adventura, inde præfagiant, reclamante licet quotidiana experientia, nonnulli Vaniloqui.

Vaniloquos appello hujusmodi Homi- nes, qui hæc; & similia effutunt de Cortice, tamquam de re ab intrinseco noxia; nec nisi pravos effectus, postquam febriles paroxysmos inhibuit, producere apta. Non tamen ideo plane negaverim, ex illius quoque (non secus ac ex cujus- vis alterius selecti medicaminis, cibive ipsius) incongrua aut intempestiva obla- tione, inopportunaque inde secuta Fe- brium suppressione, suboriri forsitan non- numquam posse quidpiam incommodi, ut *Cap. 8. & 10. hujusce Libri, & Cap. 5. Lib. 4.* serio perpendemus. Neque enim semper hoc remedio, quantumvis egregio, indiscriminatim, & absque me- thodo, seu cæca quadam libidine Febres illico quomodolibet supprimendi, quovis earum tempore, & in quavis circum- stantia forsitan uti licet: sed tantummo- do ad certas leges, & regulas toto hoc Tractatu in hunc finem descriptas, ex- tra quas, si illud prorsus empirice præ- scriptum, videlicet præter tempus, & ordinem sibi debitum, optato, & bono careat successu, id illi minime vitio ver- tendum, sed inconsultæ, aut intempe- stivæ oblationi, ut suis locis peculiari- ter adnotabimus.

Cæterum, ut redeamus in viam, per hoc etiam quod depulsa tempore idoneo per usum Corticis Febre, aliquod forsitan illius semen intus remaneat, nil aliud tandem probatur, etsi totum, quod op- ponitur, concedatur, nisi quod, vel ante oblationem Corticis debeat prius Cor- pus exacte purgari, quod fidentibus pur- gationi permittitur, vel ad summum, quod a Cortice semel tantum exhibito, nec

nec satis prius purgato corpore, imminuat ejusdem morbi recidiva, quod nequaquam negatur. Hæc ipsa vero quam levis in tali casu regulariter esse solet, & sua radice mitior; quam cito iterum curari valeat, impetratis interim languenti robori induciis, quam facile denique possit etiam penitus præcaveri, & portio reliqua Fermenti febrilis, seu caulæ morbificæ radicibus averruncari, jam satis, ut reor, præcedenti Capite demonstravimus.

Quoniam vero de Causa ista Februm Intermittentium eliminanda tanta est anxietas, liceat de eadem, quæcumque illa sit (de quo fufius infra) generaliter quærere, an sermo sit de causa, ut ajunt, Conjuncta, quæ scilicet paroxysmum præsentem actu producit, an de Antecedente, quæ futuros est producit, & vel secundum paucos universæ massæ sanguinæ intime confusa est, vel secundum plures alicubi latet in corpora veluti in sua Fodina, ut statis periodicis affundatur sanguini, illumque in notum effervescentiæ febrilis ad tempus cieat, ut ab eo postmodum media tali effervescentia illum despumante segregetur, & hac ipsa arte foras per consequens eliminetur. Si itaque de causa Conjuncta protrudenda sit sermo, cum accessio quælibet sit particularis judicatio, cui regulariter sponte naturæ subsequitur particularis aliqua, sive insensibilis, sive sensibilis evacuatio, aut crisis, per sudores ut plurimum, vel per urinas (unde paroxysmus actu solvitur) non est cur a China China id optemus, quod jam nobis Natura ipsa fermentationis, aut ebullitionis ministerio sponte largitur. Si vero loquamur de causa Antecedente, eum ista, ut verbo Antiquorum utar, nec sit, nec possit esse in suo Foco concocta (sive dicatur minus probabiliter in sanguine dispersa, illique citra tumultum confusa, sive probabiliter in alio loco distincto congesta, conclusa, nec adhuc excarcerationi, aut excretioni matura) cum, inquam, non sit concocta intra quamcumque, ut ajunt, Mineram, nec queat concoqui, usquequo non subjacet fermentationi sanguinis: item cum non lædat, nisi quatenus cum illo ebullit, aut effervescent, nec, nisi quatenus ebullit, aut effervescent, queat segregari, hinc est, quod nulla utilis exigi possit citra

fermentationem, aut effervescentiam febrilem ejusdem evacuatio.

Porro ea ipsa medicamenta arte parata, evacuantia per secessum, per vomitum, aut etiam per sudores, quæ, perperam licet, Febrifugi nomine solent audire, paulo ante paroxysmum exhibitata, si plus expellant, quam sit pro illo paroxysmo congestum, atque excretioni jam sponte dispositum, tantum abest, ut profint, quin potius absolute nocent, & morbum augeant (sintque hodie idcirco fere obsoleta) agitando videlicet, confundendo, irritando, ac perturbando quod quiescens adhuc, & inconspicuum, ut verbo Hippocrati utar, nondum lædebat. Id ipsum, quod a medicamentis materiæ incoctæ vim inferentibus dictum est fieri, quotidie pariter observamus (quæ nobis est regula infallibilis a Natura constituta, ne crudos adhuc succos exagitemus) in spontaneis illis excretionibus, quæ per vomitum, & per secessum in Accessionum principio, & per sudorem, vel per urinam in fine, copia nonnihil exuberante contingunt. Ab illis namque profusis evacuationibus, non modo in principio, sed in ipso etiam paroxysmorum sine subortis, nonnisi longos morbos, aut difficulter solubiles, omnes, quotquot sunt, Præctici experientia ducti ominentur.

Cum ergo qui Febres Intermittentes curare aggreditur, nil aliud possit intendere, nisi submovere paroxysmos, & ad coctionem (verbo iterum usitato sit venia) causam perducere: & eum postremum illud per viam evacuationis, ut notum est, nequeat obtineri, reliquum est tantummodo, ut, sublatis per Chinam Chinæ accessionibus, ipsa demum antecedens causa, quæcumque sit, ad intestinam secretionem, & inde secretionem spontaneam excretionem paulatim disponatur, per viam alterationis, in ipsa quoque minera, ut ajunt, vel foco sup, ne lædat, cum sanguini advenierit; quod ab eadem China China diutius usurpata haud infirme præstari, dummodo congrua servetur proportio inter vim, aut copiam peccantis materiæ, & remedii dosim, cuilibet in hæc palæstra, vel mediocriter exercitato quotidie sit obvium.

Si ergo Febrifugum, sive Alexipycum illud de genere alterantium est, vel

si majoris, medicamentorum agentium, ut ajebant Antiqui, a tota substantia, & ex specificis proprietate, cur ab eo quærimus evacuationem, quam a nullo alio quærimus, aut quærere possumus Alterante, a nullo alio Specifico, a nullo denique alio simplici Febrifugo etiam imperfectius agente? Quid, quæso, evacuant celeberrima illa Febrifuga unanimi tot sæculorum consensu ex classe vegetabilium petita, & alias memorata, Centaurium nempe, Imperatoria, Camædry, Pentaphyllus, Gentiana &c. quid earumdem Plantarum sales, quid Theriaca ante accessiones exhibita, quid cor Leporis comestum, quid Animalcula de collo suspensa, quid tot alia carpis appolita, a quibus nihilominus citra ullam evacuationem subita paroxysmorum fascinatio, frustra licet, speratur? Cur igitur uni Cortici Peruvianæ imputatur febrilium Accessionum suppressio cum nulla sensibili evacuatione conjuncta, quando cætera quoque Febrifuga non modo solventia non sunt, aut ullo pacto sensibilibus vacuantia, sed maxima etiam ex parte adstrictoria, & stiptica, ut vidimus?

Minus inverisimiliter forsitan nonnulli consententes cum *Frider. Hoffmanno* fieri a China China præcipitationem quamdam Materiæ febrilis, obijciunt postea carentiam successivæ evacuationis illius: qui equidem operandi modus, scilicet per præcipitationem, ab ipsis Antiquis tuit tributus Febrifugis quoque suis specificis; inter quæ numerabatur *Pulvis e Cochlearum testis a Crollio* descriptus, & *Conchis Margaritiferis, seu matre perlarum calcinata, ex oculis Cancrorum &c.* Quæ Medicamenta præcipitatione quadam vim illam effervescenti, & paroxysmum excitandi ab humoribus tollere posse (ut *Cerevisiæ aciescenti creta injecta adimitur aciditas*) vel ipse explicare conatus est verbis modo relatis, suo tempore, *Daniel Sennerius*, quem nec latuit effervescentia Acidis, & Alkali, nec Fermenti Febrilis nomenclatura.

Sed neque ista fortasse præcipitatio (quæ physice explicata, ut absorptioni succedanea, contemnenda non est) neque, inquam, ipsa inducit necessitatem insignis, atque conspicuæ evacuationis. Etenim, si hujusmodi præcipitatio supponatur fieri intra sanguinem, ea non poterit attingere materiam antecedentem, quæ probabiliter nondum sanguini confusa

est, nec cum eo effervescent, sed solummodo illam portiuunculam, quæ eidem pro uno tantum paroxysmo est mixta, siquidem partitis tantum vicibus censenda est fieri hæc qualiscumque affusio novi fermenti, & sic non alia requiritur evacuatio, præter illam ordinariam, quam Accessio quælibet, dum solvitur, secum ferre solet, & quæ revera contingit. Si vero talis præcipitatio, ad hoc ut tollere possit materiam plurium paroxysmorum, qui per Chinam Chinæ inhibentur, supponatur contingere in ipsa (ut vocant) Minera, seu Foco extra Sanguinem, quatenus materia Febrilis ibidem veluti congesta, ob immediatum remedi illuc pertingentis contactum, cum eodem remedio effervescent, inde uniat, ac postmodum præcipitetur, quandocumque etiam hoc fieret, quod non absolute negatur, id ipsum absque alia tunc facta sensibili evacuatione, saltem supra consuetas (intra quas, ut vidimus, latere potest hostis depulsus) id ipsum, inquam, plane sufficeret. Neque enim quidquam amplius ab Arte, vel a Natura extorquemus per viam alterationis atque coctionis in succis febriliter effervescentibus (immo & in non effervescentibus, ut in Acido Venereo per utilitatem decoctiones absorpto, & successive præcipitato) dum defæcationem eorum promovemus, media secretionem particularum subsiditiam, & præcipitatarum, quæ respectu totius fluidi sunt mollis admodum exiguæ, illarum postea excretionem serius nonnihil, sed tutius a Natura, expectantes, quam Arte tentantes, sæpè sapius quo Natura ipsa verget incerti. Quod idem prius faciendum est, curatis per Chinam Chinæ Febribus, ne materia Febrilis (si ita etiam lubeat) præcipitata, nec adhuc excreta, intempestive iterum commota exaltetur potius, quam educatur, ut luculenter testatur experientia.

Multo minus (ut & hoc obiter tangem) assentiri possum consentibus, quod eadem China China Febrilem causam, in tota sua latitudine sumptam præcise figendo, succos nempe effervescentes una cum Fermento febrili, ipsamque simul cruorem consilipando, vel ex opposito eodem nimium strictos, aut ad stagnandum dispositos præcise rarefaciendo, vel dilatando, suam munus absolvat, in quo nobiscum quoque sentit *Villivus* clare in-

quiens -- Annotetur, quod hoc remedium non quemadmodum vulgaria febrifuga sanguinem figendo, aut etiam fundendo, accessiones febriles sistit. Nam, præterquam quod non est cur China China dicatur causam Febris potius figere, quam solvere cum Conygio, vel eandem retundendo tantum, aut aliter subigendo, enervare, ac tandem devincere, male insuper infertur ex eo, quod illa Fermentum febrile absorbeat, aut præcipitet, & hoc nomine, si sic lubeat, etiam figat (quod in hoc sensu est totum id, quod exquiritur ab arte) male, inquam, infertur, quod alios etiam figat, aut vitiose constipet humores, ipsumque cruorem, qui ejusdem extranei fermenti accidentale, & insons subjectum est. Novi etenim per experientiam, quod, si uni Febricitanti pulsus sit magnus, & plurimum elatus, ac effervescentia febrilis æqualiter expansa, cum vaporoso undique calore, alteri vero sit parvus, atque omnino depressus in ipso etiam febris vigore, quæ proinde sepultam habeat effervescentiam, & calorem absconditum, utriusque nihilominus propinata China China pulsus in naturalem mediocritatem, fugata æqualiter febre, illico restituit, illi quidem arteriam nimis elatam veluti deprimentem, ac fluidum contentum constipando, isti vero illam nimis depressam elevando, contentumque cruorem veluti rarefaciendo: ut sileam, quod illa tam Febres (uti videbimus suo loco) quæ sunt de genere Colliquativo, quam quæ sunt de genere Coagulativo, indiscriminatim sanat. Qui duo effectus oppositi nequeunt directe præstari ab una, & eadem China Chinæ uniformiter agente, nisi quatenus illa absorbendo causam febrilem, quæ pro diversa fluidorum dispositione modo unum, modo alterum effectum producit, eosdem pariter, licet oppositos, indirecte, & alternatim producit effectus.

Hinc est, quod illa nihil intra corpus nostrum sensibiliter innovando, præter expulsionem febris, ejusque symptomatum, sicuti nullas sensibiles excitare solet, ita nec ulla soleat cohibere evacuationes criticas inchoatas, sive per secessum illæ sint, sive per aliam quamlibet viam: supprimat vero symptomatibus tantum, & a Febris demum sublatis antea pendentes, supprimatque præcise per hoc, quod Febrim illarum productricem delet, non quia illas vi quadam adstri-

ctiora cohibeat. Ob id Gravidis non modo, sed & Puerperis, vel Menstruas purgationes patientibus tuto exhibetur; neque tamen Menstrua, vel Lochia naturaliter fluentia sistit, aut nimium promovet, ut videbimus in historiis -- Quo pacto ergo (inquit Mortonus) pharmacum, quod in Puerperio salubriter ministratur inter Obstruentia numerari potest? Veteres isti Philosophastri, qui Etiologiam omnium morborum ex humoribus & manifestis qualitatibus petendam esse duxerunt, ubi sine aliqua evacuatione sensibili, febriles fermentationes illico a justa dosi Corticis exhibitæ, sopitas viderunt, inde experientia reclamante, & rei ipsius natura, nescio quam omnipotentem Construendi, & Obstruendi facultatem Pharmaco inesse commentii sunt. At sane Cortex febriles fermentationes neque facultate obstruente, neque desobstruente sistit, verum vi sua Alexipharmaca, qua eximie præpollent. Quocirca non est, quod quisquam hisce terriculamentis, insomniis, & deliramentis Philosophicis ab usu Polychrestis hujus Pharmaci terreatur.

Quoniam vero hæc suspicio, aut opinio, quod China China suum munus cohibendi febres exercent per hoc, quod figat illarum causam, admodum communis est in ore Medicorum quorundam, non secus ac in ore Vulgi, ut propterea hinc recidivas graviores, & mille mala ominentur, lubet idcirco opinionem istam nonnihil examinare, & (semotis etiam plurium Auctorum tali sententiæ ex diametro oppositorum validis rationibus, quos referre superfedeo) illam blandiuscule excipere in bono sensu, non in eo videlicet, in quo intelligitur ab opponentibus, sed in eo in quo congruenter potest intelligi, & in quo verosimiliter puto eam esse veram, & admittendam, utpote effectus Chinæ Chinæ satis naturaliter explicantem.

Recolligendo itaque hic, quæ sparsim dicta, & dicenda sunt, extra dubium est, Chinam Chinam non agere in fluida, ut ea in universum figat, neque hoc ab ullo asseri posse; sed ad summum, quod figat causam febrilem fluida ipsa perturbantem, & effervescente facientem. Non figi sanguinem, aliosque succos utiles, offendit perfectio actionum naturalium, vitalium, ac animalium statim a febre depulsa ope Corticis. Oshendit idem, ut modo dicebam, criticarum

273

evacuationum cujuscumque generis inchoatarum continuatus progressus a China China assumpta, pulsus solutus, ac liber, cum prius depressus esset, atque conclusus, evanescentia fixationum ipsarum, seu tumorum Lienis, aut Hepatis a febris productorum & mille alia, quæ circulationem perfectam, & inculpam fluiditatem succorum evidenter patefaciunt, non modo conservatam assumpto Cortice, si antecederent adfuit, verum & restitutam, si defuit.

Ad solam itaque causam, seu materiam febrilem, humores nostros, ante mixtionem talis materiæ cæteroqui bene se habentes, agitantes, perturbantem, & effervescente facientem, toti contrahitur decantata fixatio. Sed equis certo novit materiam illam, quæ Fermenti Febrilis nomen sortitur, non esse aliquid in sanguine, vel alio quolibet succo nimis exaltatum, aut a vinculo mixtionis solutum, quod figi idcirco debeat, ac deprimi? Hoc sane a probabilitate non multum abluat. Verum, quoniam ignota natura talis fermenti, nequit circa hoc quidquam præcise determinari, fas sit pro nunc indeterminante tantum, sed simul valde verosimiliter sic ratiocinari.

Hæc causa febrilis nobis incognita, ubicumque delitescat, & quantacumque sit, non erit, saltem ut plurimum, molis, aut quantitatis insignis, immo, sepositis jam, atque exhibitis humoribus imaginariis Antiquorum, fas est credere cum Doctissimo Borello, quod sit succus, vel humor quidam molis sæpius exiguæ, quem fortasse cochlear unum caperet, per intervalla sanguini affusus, illumque in motum febrilem concitare aptus. Qui enim quandoque exeunt copiose per vomitum, aut per secessum, humores, præsertim in Tertianarum principio, non sunt veræ februm Causæ, illis enim exeuntibus febris solvitur, vel saltem mitesceret, cum tamen contra potius augeatur, ac exacerbetur; sed sunt effectus Causæ febrilis, molis, ut ajebam, exiguæ, ut ut tumultum illum, & immaturas excretionem inducentis. Certe quicumque perfecte sanus, & bonis humoribus scatens comedat ova piscis Barbi, vel Fungos noxios, vel Emeticum vehemens, aut Catharticum, paulo post copiosissimos per vomitum, & per secessum effundet humores. An

propterea exigua non fuit moles Causæ suscitantis tantam evacuationem humorum minime peccantium, sed a violenta irritatione expressorum, & ab assumpto tantum pravo cibo, vel pharmaco corruptorum? Ad vitandam magnam molem fluidi sani, sufficit immixta exigua moles fluidi vitiosi. Una Vini mucidi, acidi, aut inclinantis pinta potis est inficere, aut corrumpere dolum integrum Vini meraci. Portiuncula spiritus Vitrioli injecta in phialam olei Therebinthiæ totum liquorem effervescente facit. Cur & totum sanguinem non poterit inficere, ac in effervescentiam cedere immixtus illi paucus liquor febrilis?

Hoc rationabiliter posito, supponamus hujusmodi succum febrilem (quem præ activitate magna in parvitate molis nomine Fermenti donarunt Auctores) a China China vere desigi, sed simul examinemus quo pacto vere desigi posse. Non profecto per veram narcosum, ut vidimus, ut patet experientia, & ut patere cuique potest ratione. Non ergo alia via, nisi per modum illaqueationis, & vinculi, seu per coactum, & coaptationem particularum Fermenti cum particulis Febrifugi, hoc est per ingressum illarum intra poros istius, eo pacto, quod Acida Alchalinorum porositates subeunt, ut Lemeryo placet: uno verbo, per absorptionem Fermenti factam a Cortice illud combibente, absorbente, atque hoc pacto a reliquis humoribus, quos inquinabat, vel inquinaturus erat, separante, & in hoc tantummodo sensu, si loqui sic lubeat, figente.

Sed hoc est unice quod quæritur a Medico, hæc est intentio primaria, quam adimplere studemus cæteris omnibus Febrifugis specificis in curatione Februm Intermittentium, omnibus Alexipharmacis in curatione Malignarum, omnibus Antidotis in correctione Venenorum, omnibus Chalybeatis in refermentatione succorum stagnantium, omnibus Antivenereis, Antiepilepticis, & Antiscorbuticis in medela talium affectionum, omnibus denique generaliter Alchalicis in absorptione quorumvis Acidorum. Istiusmodi ergo fixatio, seu potius separatio; & specifica castigatio febrilis fermenti tantum abest, ut prava sit, quin potius sit omnine id, quod ab Arte potest exquiri, ut notum est, pro curatione ipsarum Februm.

brum. Et sicuti in Morbis antedictis non sumus solliciti de successiva evacuatione Causæ peccantis absorptæ, molisque pariter perexiguæ, sed illam committimus Naturæ, eandem Causam sic absorptam, vel perfecte subigenti, vel per consuetas ut plurimum excretiones, sive sensibiliter, sive insensibiliter evacuanti, ita pariter non est cur major sit in casu depulsarum febrium nostra sollicitudo, maxime cum quotidie videamus febres gravissimas, & periculosissimas sponte sine ulla sensibili evacuatione per viam coctionis, ut ajunt, ab ipsa Natura integre, ac perfecte sanatas.

Et sicuti etiam quandoque contingit in prædictis Morbis, ut tractu temporis illorum Causa, etsi antecederet absorpta, per accidens reviviscat, vel quod vitio viscerum, aut fluidorum universali iterum regeneretur, sicque Chlorosis, Scorbutus, Lues Celtica, & hujusmodi sæpius repullulent, quo fit, ut eodem Chalybe, Cochlearia, Guajaco &c. rursus curentur, absque eo quod istis medicamentis imputetur vitium de *fixata nec evacuata* Causa illorum productrice, deque inde secuturis recidivis, aliisque morbis deterioribus: ita etiam si fermentum febrile semel absorptum aliquando reviviscat, ac veluti a Cortice illaque ante iterum dissocietur, ac sejungatur, vitio vel naturæ diutius illud foventis, nec prompte subigenti, aut expellentis, vel alimentorum fermentescibilium ingestorum, vel aeris; vel tempestatis &c. quæ omnia illud rursus exaltare valent (ut ope solius aeris vim emeticam iterum resumit Stibium diaphoreticum) aut si vitio Viscerum, fluidorumque universali idem fermentum denuo reproducatur, non propterea culpandus est Cortex de *fixata*, ac veluti in Visceribus sequestro posita, sine ulla retensione, Causa febrili, vel de eadem insimul *non evacuata*, vel de cruore *constipato* pariter, atque *fixato*, ut perperam intelligunt, blaterantque nonnulli opposites. Atque hic, meo iudicio, est probabilior modus agendi Peruvianæ Corticis, seu generalior, ac crassior, congruentior tamen illius explicatio. Non enim suppetit animus perscrutandi penitus modum plane admirabilem, quo præse Febrifugum istud agit in fluida, vel in reconditas Febrium Intermittentium Causas, cum me imparem agnoscam intimæ explanationi sensibili, qualem

nostri seculi eruditio, & solida ejusdem non verbalis, philosophandi consuetudo exigeret.

Haud inficior, me aliquando tentasse experimentum aliquod, vi cuius possem Chinæ Chinæ actionem in varia fluida a longe saltem subolfacere, sed incautum; neque enim quicquam supra id, quod retuli, licuit deducere. Dicam tamen quod contigit. Illam superinjeci diversis liquoribus, modo sejunctis, modo conjunctis, puta succis Limonum, ac Aurantium, Aceto, Aquæ, tum dulci, tum salis, Oleo, Bili bovinæ, Lymphæ caninæ, Urinæ humanæ, Salivæ &c. Parum autem, ac fere nihil alterari ab immixto Cortice talium liquorum sapores dignoscere, qui gustaverunt, nisi quantum adjuncta illius amarities, atque stypticities ferebat, perinde ac quodlibet aliud Amarum, & stypticum, minime tamen febrifugum, iidem confusum, tulisset. Pariter sapor Corticis, postquam liquores illos absorpsit, iterum exsiccati non magis alteratus est, quam par fuerit, habito ad liquorum absorptorum sapores adjunctos respectu, quod cuilibet similiter Amaro, & styptico non febrifugo illis immixto contigisset.

Sed quia non satis actum videbatur, explorando quid ageret Cortex immixtus fluidis Brutorum Animalium, quæ Febribus Intermittentibus non videntur obnoxia, ut Homines (fortasse ob maximam victus illorum diversitatem, quæ maximam quoque diversitatem succorum procul dubio producit) placuit ideo eandem Corticis commixtionem instituire cum aliquot succis humanis præter jam dictos & præcipue cum Sanguine, ac Bile. Quoad primum, videlicet Sanguinem, nihil animadversione dignum datum fuit intueri, neque verum id reperire, quod ab aliquibus traditur, Chinam Chinam nempe sanguini recenter educto commixtam, illius coagulationem impedire. Haud diffiteor, quod diviso intra quatuor vitrea vasa *sani* hominis sanguine per unam phlebotomiam extracto, tardiuscule concrevit portio, cui Cortex Peruvianus inerat, quam duæ portiones, quibus ille non inerat; Sed hoc ipsum procedere a ruptione fibrarum facta per agitationem sanguinis, requisitam ad commixtionem illius cum Cortice, nec non ab ipsa pulvere materia (idem enim præstitisset alius quivis pulvis injectus) quæ fibra-

fibrarum earumdem distractionem, propter sui intermixturem producit, me satis certum reddidit idem phænomenon, quod in alia portione sanguinis æque observavi, in qua videlicet Mali arboris corticem pulveratum immiseram, quæque tardius etiam concrevit, & concreta flaccidior apparuit ac portio, quæ Chinam Chinam admiserat. Ob id etiam tenacius adhærebant parietibus Vasorum portiones sanguinis impermixti, quam portiones utroque pulvere scatentes.

Quoad secundum vero, nempe quoad Bilem humanam, idem quodammodo mihi sum visus observasse, ac in bubula, hoc uno excepto, quod absorptio bilis humanæ Cysticæ, nequaquam morbosæ, instituta per infusionem Corticis; & descensus istius intra eam, longe lentior, & observatu difficilior apparuit, ac intra bubulam, quia longe crassior, opacior, ac densior est bilis humana cystica (saltem quæ fuit ad manus, & quam alias etiam licuit inspicere) quam bubula pariter cystica. Quod igitur observabilius mihi visum est in Cortice respectivo ad bilem bovinam (humana pro nunc seposita) & respectu habito ad alios liquores eadem bile tenuiores, fuit modus, quo inæqualiter diversos liquores istos absorbebat ipse Cortex in pulvere redactus. Cum enim ille acida omnia, item aquam, & dulcem, & salinam, urinam &c. ægre admodum absorberet, bilem tamen celeriter combibat, adeo ut in reliquis illis liquoribus bile minus crassis, minusque ponderosis, siquidem bilis eadem illis immixta subsidebat, pulvis Chinæ Chinæ, ut mos est, diu inataret, cum in bile crassiore, atque graviore mergeretur, ac fundum peteret, celeritate non multum absimili, licet non tanta, ac subsidebat in oleo omnibus illis fluidis longe leviori. Eadem vero China China impositabili cum aceto mixtæ, immo etiam mixtæ cum aceto simul & saliva (quæ duo fluida a bile sejuncta ægre combibebantur a Cortice) visa est celerius adhuc, vel saltem æqualiter mixturam illam absorbere, ac solitariam bilem. Sed istæ qualescumque observationum vix aliquid effatu dignum suggerunt, pro explicatione etiam remota, operationis admirandæ Peruvianæ Corticis in Febrium Causas, tum quia idem spectaculum modo parum absimili, licet non plane eodem, observabatur in corticibus

pulveratis aliarum plurius Arborum, & Fruticum, aquæ, aceto &c. diu innatantibus, in bile vero celeriter subsidentibus (levi tantum inter illorum, & Chinæ Chinæ descensum intercedente discrimine) tum quia parum refert observare quid China China operetur intra bilem qualemcumque, cum nos lateat quinam sit, vel esse possit ad causam Intermittentium constituendam bilis concursus. Interim tentamen meum, etsi irritum, fas sit curiosioribus retulisse.

Si quid autem ex his licet arguere, illud est fortassis, quod China China (& ad illius normam aliarum proportionaliter Arborum cortices) intra suas porositates facilius admittat minimas humoris biliosi particulas, illasque promptius combibat, & absorbeat; quam particulas minimas aquæ, aceti &c. quod constare videtur ex faciliiori illius intra bilem ponderosiorum, atque crassiorum descensu, quam intra aquam minus ponderosam bile, minusque crassam. Suppono etenim, seu potius ex re ipsa deduco, nudam Corticis, ut & aliorum lignorum materiam, femotis omnibus interclusis porositatibus, esse specificè graviorem tum aqua, tum bile suis adhuc poris, si quos habet, scattente, omnemque intra eadem fluida innatandi vim, quam suapte natura habent omne fere ligna (quæ proinde specificam gravitatem, talium fluidorum gravitate minorem, data scilicet paritate molis, habere dicuntur) procedere ex multitudine, atque amplitudine eorumdem pororum intra ipsa ligna copiosissime latitantium; sive hujusmodi poros vacuos dicamus, sive aere, aliaque subtiliore materia repletos, quod parum refert: adeoque quo laxior est lignorum compages, illa eo facilius emergunt, difficilior vero, quo strictiorem habent texturam, ut in Illice, aliisque lignis densioribus observare est, si mergantur, fundum petentibus. Hoc supposito, dicendum est, quod Chinæ Chinæ pulvis porosus impositus tum bili, tum aquæ, in utroque liquore ideo *sensim* mergatur, & fundum petat, in quantum intra illius porositates tantum bilis, & tantum aquæ subintrat (præstante id potissimum circumambientis aeris pressione) quantum sufficit ad tollendam levitatem, non quidem absolutam, quam nulla obtinent corpora, sed respectivam, quam scilicet nudis ejusdem Chinæ Chinæ particulis ad-

jungebant interspersa spatiosa, sive inania, sive aere tantum referta, aliave quavis materia levior, tum bile, tum aqua subingredientibus. Et licet gravitas adjuncta particularum subintrantium non sit major gravitate specifica suorum liquorum, quibus imposita est China China, sed æqualis: cum tamen sit major gravitate materiarum intra Corticis poros præexistens, & ab eisdem exclusæ, adeoque junctæ nudæ Corticis materiarum, quæ aqua, & bile gravior est, componat novam gravitatem, mole nequaquam adacta, majorem specifica gravitate subsectorum fluidorum, hinc est, quod in utroque liquore China China descendit atque submergitur, ut in aqua mergitur Navis per ingressum ipsius aquæ intra cavitatem illius. Cum itaque facilius, atque celerius id fiat in bile, licet graviore, ac fiat in aqua, licet minus gravi, concludendum est omnino, quod facilius, & citius absorbeatur a Cortice bilis, quam aqua, adeoque quod pori Corticis habeant figuram magis dispositam, & aptam ad suscipiendas minimas bilis, quam aquæ particulas.

Quænam vero individualiter sit ista proportio, quam habent particule bilem constituentes, magis ac habeant particule componentes aquam, acetum &c. cum poris Peruviano Corticis inexistentibus; arduum est definire, ignota nobis gennina talium particularum, ut & pororum hujusmodi particulas admittentium, figura. Præsciendendum tamen ab hac specifica determinatione, videtur ista major facilitas posse refundi in illam, quam bilis (præsertim bubula, in qua experimentum clarius emicuit) manifeste præsefert unguinosæ oleositatis speciem, quæ analogam quodammodo Bilis, & Olei structuram videtur indicare, licet Olei; & Bilis tam diversum sit pondus, ut olim mihi hæc, & similia curiose inquirenti, non injucundum spectaculum licuerit observare. Immissis intra vitreum tubum æquis circiter portionibus primo Bilis humanæ crassioris, densioris, fuscoque, ut dictum est, colore præditæ: secundo Bilis Bovinæ longe minus crassæ, minusque fuscæ: tertio Aquæ: quarto tandem Olei, omnes illi liquores sedem sibi a primordio, ordineque antedicto assignatam retinere. Concusso postmodum, & moto susquedeque Tubo, ac proinde confusus omnibus, quilibet liquor paulatim

suam sedem sponte repetiit, ibique subsistit, humana scilicet bile immediate supra Tubi fundum, bile bubula supra humanam, Aqua supra bilem bubulam, & Oleo supra Aquam locum tenente. Cum ergo, ut supra retuli, fere æque facile mergatur Cortex intra Bilem longe graviorem Oleo, ac mergatur intra Oleum ipsum: mergatur vero difficillime intra Aquam Oleo quidem graviorem, sed levior Bile, satis patet id præcise non pendere a majori, vel minori gravitate illorum fluidorum comparative ad gravitatem Corticis, sed a facilliori, vel difficilliori ingressu particularum cujuscumque fluidi intra poros illius, unde facilius redditur augmentum ponderis ejusdem Corticis, ac proinde etiam facilius illius submersio in Bile graviore, quam in Aqua minus gravi. Itaque, cum submersio hujusmodi fere æque facilis sit in Bile, ac in Oleo, Bilis autem, & Olei plurimum analogæ sit structura, licet utriusque fluidi plurimum diversa sit gravitas, hinc est, quod Bilis potest habere majorem proportionem cum poris Corticis, ut eos subintret, ac habeat Aqua; & consequenter hujusmodi proportio potest haud irrationabiliter refundi in quasi oleagineam Bilis structuram poris Corticis fere æque facile aptabilem, ac sit eisdem aptabilis structura Olei.

Hanc Bilis, & Olei similitudinem in structura plurimi suadent effectus utriusque similes. Sic licet fatear cum *Glissonio*, Bilem non minus quam Aquam extinguere ignem, neque flammam facile concipere, æque tamen certo expertus assero cum *Etmullero*, & aliis, eam, si vehementiori igne urgeatur, absumptæ aqueæ humiditate, plurimum unguinis exhibere, inflammabilis olei adinstar. Pariter ab Oleo, & a Bile aivus redditur lubrica, & ab utroque liquore solvuntur colores. Denique sicuti gutta olei supra pannum v. gr. laneum decidua, illum statim pervadit; ita gutta bilis eundem penetrat, sed paulo tægnius: gutta vero aquæ hæret globuli ad instar in ejusdem panni superficie, nec illum pervadit; unde quod levius est in hoc casu citius penetrat, penetrat paululum tardiuscule, quod gravius, nullo pacto penetrat, quod medio modo se habet inter utrumque in genere gravitatis. Non ergo varia præcise liquorum gravitas, sed varia partium illorum componentium figura, varique il-

la-

larum in casu nostro cum poris Chinæ Chinæ proportio faciliorem, vel difficiliorem reddit illorum absorptionem, & consequenter submersionem ejusdem Chinæ Chinæ, quæ proinde fere æque facile mergitur in bile, etsi graviore, ac mergitur in oleo leviore, minime vero facile in Aqua, Aceto &c. licet liquores isti sint ut graviore oleo, ita bile leviores. Symboleitas autem nonnullarum partium bilis cum oleo sicuti fortasse sufficit ad hoc, ut bilis admixta Aceto, Salivæ &c. reddat liquores illos, utpote sibi arte implicatos, facilius aptabiles poris Corticis, cum cæteroqui sejuncti a bile ægre admittantur ab eodem: ita ex adverso non sufficit ad tribuendam bili nec levitatem, nec promptam inflammabilitatem olei, propter consortium aliarum partium conjunctarum, & illam integrantium, puta terrestrium, aquearum &c. quæ id tandem efficiunt, ut bilis, quantumvis quoad apparentiam plurimum, & quoad substantiam non parum oleaginea, nullatenus tamen sit Oleum, sed Bilis.

Quod de Bile, & Oleo constat per experientiam, potest fortasse per conjecturam credi de fermento febrili, sive ad illud constituendum bilis concurrat, sive aliud fluidum oleosæ forsitæ naturæ particeps. Potest enim contingere, quod tale fermentum æque facile, & forte facilius absorbeatur a Cortice, saltem quoad particulas magis noxias, & febrilis tumultus reas, ac ab eo absorbetur ipsa bilis, effata postmodum, ac enervi remanente ejusdem fermenti sic retuli: portione supersite; sicuti contra potest minus feliciter exerceri talis actio in idem febrile fermentum ab aliis Corticibus, atque pulveribus Febres infirmius pellentibus, quemadmodum illi idem pulveres bilem ipsam, oleumque nonnihil diversimode absorbent, ac illam absorbeat Cortex noster, etsi in illa non longe absimiliter submergantur, atque præcipitentur. Ratio autem tam insignis diversitatis inter actionem Peruviani Corticis, & actionem aliorum Corticum, non admodum insigni diversitate bilem ipsam absorbentium, videtur aliquo modo illi esse ex ipsa partium Chinæ Chinæ componentium analysi, & notabili ejusdem ab aliis Corticibus diversitate: liquidum (admissio quod asserunt Artifices fide digni) China China, præter alias peculiare suæ texture prærogativas,

habet hanc insuper, ut quadruplum circiter Salis contineat, exhibeatque comparative ad aliarum Arborum Cortices. In qua fortassis etiam Salis copia, simul ac peculiari configuratione, ea potest eminenter contineri Virtus febrifuga, quæ in aliis Corticibus minori Salis, etiam debilioris, quantitate præditis, infirmior est, ad hoc, ut febrile fermentum ab eisdem salibus recundi possit, atque dulcescere.

Ex hac occasione nequeo plane subscribere doctissimo *Fabri* ex inclita Societate Jesu Viro Celeberrimo, qui sub nomine *Antyni Conygi* Chinam Chinam propugnaturus, inquit, illam componi ex minimis talem determinatam figuram habentibus, quæ porositates Fermenti febrilis per vim, & cunei adinstar pervadens, ac ipsum trituans (non absimiliter, ac ferrum solvit Aqua Stygia) reddat illud, & impotens ut lædat, & depositum ut excernatur, Porus enim ob rationes dictas crediderim, fluidas fermenti particulas ingredi (saltem sensibilibus) poros Corticis, sicque a Cortice absorptas illaqueari, & infringi, quam particulas Corticis ingredi poros fermenti, ea præsertim vi, quæ valeat illius texturem pervolere solvere, licet ingressum etiam reciprocum particularum Corticis in porositates fermenti nequaquam rejiciam, cum non minus a Cortice, quoad maximam licet sui partem præcipitato, saporem aliquem mutuentur fluida, ac humectationem pariter, & saporem a fluidis Cortex intusus. Uteumque, sive absorptum dicatur, sive distractum febrile fermentum, facile postea est intelligere, quomodo, si opus sit, possit illud foras protrudi; id siquidem nullo negotio fieri poterit, ut alias diximus, per ordinarias Naturæ vias, per alvum scilicet, per urinam, per sudorem, aut per insensibilem transpirationem, non quidem evicta, copiosa, & repentina semper evacuatione (id enim paucula sæpe illius moles non exigit) sed modica, & sensim, sub velamine scilicet consuetarum excretionum, non quantitate notabiliter adacta, sed qualitate tantum mutata, licet vix dignoscibilis, mox prodeantium.

Et in hoc solo sensu concedere non renuo, aliquam quandoque exigi posse, & probabiliter etiam sæpe contingere, causam morbificæ evacuationem ab assumpto Cortice; hanc ipsam tamen absolute

necessarium esse, non æque concederem. Possè enim per solam variationem texturæ partium, liquores plurimos a sua Crasi desciscere, & per novam earumdem partium coaptationem in pristinum restitui, absque eo quod ab illis quicquam dematur, aut sensibiliter separetur, satis ostendunt vina æstate morbida facta, & fugientia, autumnò vero nonnumquam sponte redeuntia; idemque confirmat Urina a solo frigore corruptionem patiens, per calorem vero iterum clarescens, ac restituta, & alia id genus, mutata scilicet in iis sola particularum componentium textura, & situ. Quod idem, data proportione, succo, aut humori febrili, per contactum intimum Chinæ Chinæ posse quandoque accidere, citra ullam omnino illius evacuationem, non est cur absolute negemus.

Huic opinioni non parum videtur favere *Borellus* alias citatus, qui pro Febrium curatione solam salium fermenti febrilis retusionem, edulcationem, & contemperationem requirit, mediante commixtione salium diversæ naturæ, qualia sunt, quæ in China China delitescunt. Potius igitur (inquit) eo quod salium separatio ab humovibus, & expulso frustra speratur (& hic notetur insperata salium morboforum extractio, & eductio) prædicti sales contemperari, & dulcorari possunt, vel admiscendo fluida Menstrua appropriata, vel adhibendo Salia contraria, ut experimur in Aqua forti, quæ acedine salina Vitrioli, & Aluminis componitur adeo valida, ut possit argentum corrodere, & dissolvere in Atomos minutissimas. Huic vero Aquæ forti si addantur Sales ammoniaci multo magis acres, quam sint Vitriolum, & Alumen, nedum vim majorem corrodendi non acquirit, sed e contra eam vim, quam habebat, amittit; adeo enim retunditur, & debilitatur, ut nequeat amplius argentum corrodere. Similiter mixtura Salis Nitri, & Sulphuris accessibilis est, & addito Sale ammoniaci, accendi nequit. Alibi postea Sal prunellæ ex eisdem Nitro, & Sulphure combustis compositum, inflammationes tollit, & fusionem succorum coagulatorum promovet. Sal quoque, & pulvis Cornu Cervi, & Cancrorum, acedinem acidissimam retundunt, & tollunt: & ipsum acetum distillatum plumbo affusum, dulcedinem Saccharo similem acquirit. Ex his ergo, &

ex aliis exemplis, quæ adduci possunt, constat acedinem salinam fermenti febrilis retundi, dulcificari, & destrui omnino posse ab aliis Salibus admixtis contrariæ naturæ. Sed jam satis concessimus hisce minutis disquisitionibus, ex quibus nihilominus obvium est conjicere non modo quam difficilis, & dubia sit explicatio ulterior modi individualis (de genericis enim notionibus quilibet novit loqui) quo Alexipyretum istud agat in causam febrilem; verum etiam quam parum consistens sit eorum opinio, qui ut a Cortice reportata de Febribus credant victoriam, optima evacuationum spolia ostentanda requirunt.

C A P U T IV.

Ad placita Humoristarum, & Galenicorum accommodata evacuationum prædictarum sensibilitatem carentia.

RESTITANTE adhuc intra caliginis mirabili agendi modo Peruviani Corticis, iterum monuisse non erit inutile, quod, quemadmodum nulla, ut vidimus, potest adduci congrua explicatio actionis illius, nisi dilucida habeatur cognitio Causarum Febres Intermittentes materialiter, ac efficienter producentium, ita sine eadem dilucida cognitione, nulla contra illam potest adduci nervosa oppositio. Cum vero omnes, quotquot circa Intermittentium naturam, & causas circumferuntur, hypotheses (si candide velimus fateri) nondum scopum attigerint, quælibet objectio proinde contra certam operationem Corticis perpetuo laborat suppositione quapiam fundata supra hypothesim aliquam saltem incertam, immo probabiliter falsam. Sic difficultas, quæ tanti fit de carentia evacuationis post assumptum Corticem, supponit, quod causa Febrium sit aliquid, quod debeat absolute sensibilitate eliminari, non solummodo temperari, aut retundi, non aliquid stagnans, quod tantum egeat moveri, non aliquid fixum, quod expetat exaltari, non quicquam exaltatum, quod exigat deprimi, non quid intempestive influens, quod debeat inhiberi, non quid obstructum, quod indicet referari &c. quæ tamen omnes, & similes hypotheses, nullius sensibilis evacuationis necessitatem inferentes, sua nequaquam carent probabilitate. Sane causas

fas aliorum plurium Morborum periodicæ recurrentium, in Asthmatis, Arthritidis, Epilepsiæ, & hujusmodi, præmissis (ut loqui consuetum est) universaliibus, non evacuatione semper insensibili, sed alterantibus, temperantibus, edulcorantibus, decoctis exsiccantibus &c. radicibus extirpare pro viribus artis conamur, non sensum postea evacuationis materiæ dispositæ uni Naturæ linquentes.

Exemplo sit inter vulgaria, sed maxime proficua medicamenta, Aqua Stibitata *Pomponacii*, ex Antimonio crudo, lapide Pumice, Salla parilla, & Visco Quercino infusis, atque decoctis confecta, quæ ad morbos innumeros, eosque gravissimos, tum venereos, tum alterius analogiæ, contumacisque naturæ curandos, quam facillime solet usurpari. Nonne illa, licet, quandoque notabiles excretionem habeat adjunctas, sæpius tamen absque ulla insigni evacuatione, immo sæcibus, & urinis aquæ epotæ quoad quantitatem vix correspondentibus, humorem Ischiadicum v. gr. absumit, ulcera sanat, scabiem pustulosam emendat, cachexiam tollit &c. resflorescente quam cito vivido faciei colore, & maturescente simul fructu optimæ renutritionis? Et tamen sæpius, ut dixi, vel nil excernitur, vel, si quid excernitur, id fit non raro per modicam succi alicujus præva qualitate peccantis quantitatem, qui sub consuetis evacuationibus, quoad apparentiam vix immutatis, delitescens, cum reliqua excrementorum turba indiscriminatim foras abigitur.

Nollem itaque suspicari, allatam objectionem, adhuc inniti mucidæ suppositioni a Scholis jamdudum exsibilatæ, ac explosæ, de celebri quaternario Humorum, tum alibilium, ut vocabant, tum excrementitiorum numero, quibus putrescentibus attribuebantur Febrium Causæ, Biliosum scilicet humorem Tertianæ assignando, Pituitosum Quotidianæ, Melancholicum Quartanæ &c. quod figmentum antea sæculis vix condonandum. Sat sit eos humores admittere, quos cernimus, & quibus humectamur, non quos per metaphysicas abstractiones imaginabantur Antiqui. Sunt autem isti, Chylus, Sanguis ipse, & ab eo secreti liquores, iique, sive in usus digniores reservati, sive ut inutiles foras protusi, sive post longa itinera in eundem reduec, quorum generum diversorum sunt

Latex nerveus, seu mavis spirituum animalium continuatum syntagma, Serum ipsius sanguinis, Lympha eundem Cruorem duplici Pumine perluens, Pinguedo, cæterique peculiare succi, ut Pancreaticus, Salivaris, Stomachicus, Biliosus, alique complures, tum a Conglobatis, tum a Conglomeratis Glandulis prodeuntes, quorum Catalogus hujus loci non est, & quorum nihilominus compositio, ac integralis constructio ab innumeris Salibus pendet, ex quorum varia combinatione, tum saporis alteratio, tum motus eorum inordinatio, tum denique actionum, & naturalis œconomix læsio paulatim emergit. In his ergo humoribus alteratis, & vitiata illorum crasi, seu mavis structura, compage, & motu quærendæ sunt Febrium Causæ, non in fictitiis, & imaginariis.

Talia quidem commenta etiamnum amplectentes, absit, ut aggrediar refellere; Nam, præterquamquod hodie sine stomacho nequit audiri hujusmodi controversia, illud præterea certum est, quod prorsus incaustum hanc Provinciam adornandam susciperem. Neque enim sperare fas esset, quod hujusce Tractatus, vel lectioni vacare vellent, vel rudi admonitione respicere qui tot gravissimorum Scriptorum Opera, ex quibus propriæ hallucinationis medelam addicerent, vel legere neglexerunt, vel iisdem præoccupato jam animo inspectis, nondum respicere. Sane istos, omnia per consequens Artis Medicæ recentiora incrementa, quantumvis certa, quantumvis utilia, cæco quodam, ac irrationabili instinctu respicientes, haud leviter peccare crediderim, ut qui plurimos Antiquorum errores crassos, atque palpabiles, quibus nonnumquam curationes morborum innixæ sunt, adhuc retinent, adhuc sectantur: cum tamen ubique profest apud Neotericos tot Experimenta, & Dogmata inconcussa, ex quibus hujusmodi errorum correctio, saniorque proinde medendi methodus, a veteribus Hippocratis præsertim, immo & ipse Galeni placitis nequaquam aliena, statim emergeret. Scrutetur Medicus necesse est, & examinet quidquid, saltem cum plausu, & cum aliqua non contemnendæ novitatis fama, scriptum est hinc illinc, facitque ad majus complementum Artis, quod Præci Medicinæ Patres integre præstare

flare non potuerunt, licet innumera æternum venerabilia præstiterint, plura fortasse daturi; quam si, a quibus nihilominus corriguntur, si diutius vixissent. Si quid autem certum, ac evidens, sive ex Antiquis, sive ex Recentioribus noverit quispiam depromere, id alacriter felicitat; si quid vero in alterutris, vel in utrisque rationi, aut experientie minus consonum repererit, id totum animose respuat; prius tamen expendat, ac trutinat, antequam iudicet. Nisi hoc pacto se gerat Medicus, vereor, ne sibi, ac conscientie suæ inexcusabili defectu desit; neque enim id peragit, quod ab eo stricte consuevit exigere quisquis se illi committit, ut nempe recte pro viribus pensiter quidquid bonæ valetudini conservandæ conducit. Talis autem omisso, ut patet, est de re admodum gravi, tum ratione subjecti, tum ratione rei ipsius, cum ex vi talis omissionis Medicus quandoque terat iter, oculo ipso iudice, omnino fallax, a quo tamen, si quæ Scriptis undique tradita sunt, probe calleret, procul dubio desisteret. Sed hæc Tyronebus tantum. Jam vero claudamus hos rivos.

--- sat præta biberunt.

Quandocumque igitur veteri Doctrinæ de Humoribus superstructa sit objectio Corticem culpans de sensibilis evacuationis defectu in Februm expulsionem, licet hoc nomine audienda non sit, lubet tamen, data etiam tali hypothese, respondere, quod Februm, ut & aliorum plurimum Morborum solutio dupliciter, ut ajunt ipsi Humoristæ, solet contingere, scilicet, vel per *Crisin*, cui de more adjuncta est aliqua evidens evacuatio, vel per *Pepsimum*, per quem absque ulla evacuatione solvitur Morbus. Atque postremus iste modus est admodum frequens, & consistit secundum Galenum in quadam vel *maturatione*, vel *deductione* in *mediocrem temperiem*, quam idem Galenus *Cochionem* vocat, seu *Pepsim*, eamque docet, ut modo dicebam, in *sola succorum alteratione* consistere. Hujusce doctrinæ semina prius jecit in *lib. de Affect.* Magnus Hippocrates, eamque insuper remediis antifebrilibus, nil evacuantibus, adaptavit, dicens -- *Ea vim habere in his Febris* (loquitur de Tertianis, ac de Quartanis) *ut pota corpus conservent in consueta caliditate, ac frigiditate, & neque præter naturam calen-*

fiat, neque frigeat. Quid obstat ergo, quo minus dicatur China Chinæ istam succorum moderationem, istam deductionem in mediocrem temperiem, istam corporis in consueta caliditate, ac frigiditate, quam diebus a paroxysmo vacuis sortitur, conservationem inducere, seu mavis illam bilem, vel melancholicam, in quibus putrescentibus causa Februm somniatur, a putredine vindicare?

Fortè obstat celeritas illa, qua momento temporis jugulatur Febris, cum cæteroqui *Pepsimus* lentiorum consuescat habere progressum? At cur vitio vertere volumus Peruvianæ Corticis ipsam celeritatem, & energiam operandi, humoresque tumultuantes cito compescendi, quam in omnibus aliis specificis adeo quærimus, & commendamus? Denique, si nimia illi virtus obest, in promptu est remedium. Cortex sanat æque, si subeat, illico, ac per longiusculas moras, Una dolis Paroxysmos sistit, & pluries paulatim repetita eosdem præcævet; eadem vero diminuta ab initio, ac lentim exhibita, diutius nonnihil humorum coctionem, & morbi solutionem protrahit. Sic qui metuit Torrenti e directo aggerem opponere, eodem oblique, ac sentim opposito impetum illius infringit, ut eurus paulatim dessectat. En ergo, quo pacto per Chinam Chinæ lentam humorum alterationem, præparationem, ac *Pepsim* assequi possumus. Huc forte respiciens acerrimus Humorista, & ipsius Circulationis Sanguinis injuriis osor *Restaurandus*, etsi *bilem* a reliquis humoribus *secretam* pro Februm Causa conetur statuminare, attamen loco evacuationis (quam experientia ductus, ut mox videbimus, maxime improbat, Chinam Chinam ideo impurgatis Aegris præscribens) loco, inquam, evacuationis, id potius a Peruviano Cortice quærit, & assequi semper gloriatur, nempe, ut *talis humor*, ex vi remedii, *massam iterum subeat*, qua *secessum fecerat*, unde *temperetur*, ac *nutritioni aptius evadat*, non *secus ac Aqua Deserti* (sunt illius verba) *in Mara dulcis facta fuit a ligno, quod Moyses injecit ex mandato Dei ad alendos Israelitas.* Hæc Auctor ille de China Chinæ experientissimus, qui idcirco illius usum Hippocratis doctrinæ summe consonum demonstrare contendit Tractatu peculiari in hunc finem edito.

Hanc ipsam succorum attemperatio-

nom

nem absque sensibili evacuatione multo magis admittit, atque tuetur in China China *Monginotius*, qui licet immunis a præjudiciis Humoristarum data nihilominus eorum suppositione, ait -- *Sæpe fieri, ut pauca subsit materia evacuanda, id quod illi supponunt, deferente humorum æstu, maximam illorum partem contemperari, & ad idoneum statum a natura deducti, quæ in rectum usum remedium adaptavit*, -- assertque in confirmationem exempla eorum, qui *paroxysmos experti vehementissimos, nullis usi remediis, nullaque manifesta naturali, aut artificiali humorum exclusione, febres tamen subito defunguntur, nullo inde secuto verendo symptomate.* Cui proinde textui appositas hæc notas subdit Cl. *Nigrifolus in lib. alias citato. Nonne pepsimo mitiscantur humores? Nonne, juxta D. Præceptoris effata, libro de Veteri Medicina, concentratione, & permixtione meliora, ac mitiora omnia sunt in Homine? Cur etiam Acidum febrile superstes in sanguine mortificari similiter, ac dulcificari concentratione non poterit? Idem quoque dixerat Cl. D'Acquin, qui dans pariter per modum concessionis, aliquid resistere in corpore, & valis post depulsas ope Corticis febres, subjunxit. At vero, etsi reliquæ quædam in corpore delitescerent, illæ hujus (nempe Corticis) ope temperantur, ac Nature gratiam recipiunt, vel saltem per reiteratas, & continuas digestionem concoquuntur, maturantur, & discutuntur.*

Quod si nihilominus hujusmodi temperationi, sive coctioni succedentem quis optet evacuationem, is sciat, eam non posse cum fructu, quantum novi, per artem tentari, sed necesse esse, quod illam molliatur, atque perficiat Natura. Quorsum enim virgendum est, ut causa morbifica expellatur? An per vomitum, vel per secessum? At, si Fermentum febrile sæpèpius emeticum est, atque catharticum, ut experientia testatur, & ob id ipsum contumacius: item, si fugatis per Corticem Febris, quodlibet Catharticum, vel Leniens, ut ut leve, febrem revocat, quo jure speranda est expulsio causæ morbificæ a medicamentis eidem Causæ analogis, & morbum eundem prius depulso certo certius revocantibus? Deinde, si humor peculiaris, qui Febres Intermittentes gignere creditur, stabularetur intra cavitates Intestinarum

immediate, aut Stomachi, quasi iidem vel innatans, vel adhærens, unde purus, & impermixtus citra opus secretionis posset educi; atque insuper a tali suppositione non multum ablueret experientia, in tali profecto casu aliquis rationabilior, primo aspectu Purgantibus, vel Emeticis locus esse posset: quemadmodum iidem, saltem levioribus, locus est, illisque identidem utimur ad educendum noxium, venenatumve cibum ingestum, priusquam ille Lactearum valvulas prætergrediatur. Sed jam clare dignoscimus rem aliter se habere, hoc est, vel Fermentum febrile in talibus cavitatibus vere non esse, vel saltem ab iis per hujusmodi medicamenta, & tentamina de more nequaquam educi: constat enim experientia, neque a Natura per repetitas vomitiones, aut alvi defectiones in paroxysmis Februm sæpissime contingentes, neque ab Arte cuncta hæc provocante, Februm causam vel tantillum submoveri; quinimmo sæpèpius fortiolem, & contumaciorum reddi. Cum itaque probabiliter hinc deducamus, vel idem Fermentum longe altiores radices habere, saltem quoad scaturiginem suam, licet adhuc occultam, vel illud alteratione potius, atque attemperacione sola demulcendum esse, quam irrita expulsionem tentandum, non est ideo, cur hujusmodi fidamus evacuationibus, easve a China China, per solam alterationem febrifuga pertinaciter velimus exquirere.

Dicant ingenue, si velint, ipsimet, qui opponunt, quot Quartanas, quot Tertianas *Autumnales* (de Vernis enim non loquor, qualibet Methodo, etiam minus restæ, sicut multo melius si sibi relinquuntur, cito solubilibus) per repetitas purgationes sanaverint; vel, si renuant ipsi fateri, dicant tot Scriptores, a crebro Catharticorum-usu spirituum dissolutionem, succorum perturbationem, ac viscerum enervationem, loco sanationis succedere clamitantes. Inter hos unus audiatur iterum *Monginotius*, qui Purgantium effectus cum effectibus Chinæ Chinæ conferens, hæc habet -- *Ab his* (loquitur de Purgantibus) *atteri vires, robur Ventriculi, aliarumque partium infringi, concoctiones imperfecte obiri, hinc perennem pravæ humorum generationem inquit generationem, non extirpationem) subsequi, experientia patet. Quamobrem febres ab illis potius sæpèpius foventur, quam abolentur, cum ex*

opto-

opposito, si in usum ducatur hoc remedium, videlicet Cortex, sæpe uno ictu declinantur accidentia ab aliorum usu plerumque metuenda. Super quo textu dignæ sunt, ut per extensum lustrentur solidæ, doctæque animadversiones citati Nigrifoli.

An ergo per urinam tandem, vel per sudorem sollicitanda erit humoris peccantis expulsio? At per istas vias soli humores, qui sunt in sanguine, atque in coctione subacti solent excerni. Quo pacto ergo materia antecedens (conjuncta enim quolibet paroxysmo subigitur, & expellitur) quæ vel sanguini citra ullam secretionem confusa est, vel probabilius eidem nondum immixta, sed adhuc extra illum degens in loco particulari, poterit per glandulas renales, vel per cutaneas evacuari? Sed frustra est, quod diutius de postremis hisce excretionibus verba faciam, pro quibus obtinendis, quando-cumque etiam possent prodesse. Ars est remediorum inops, & effectuum incerta. Tota fiducia, jam scio, reposita est in Catharticis, quæ tamen, quantum observare licuit, vix aliud unquam Ægrotantibus præstare novi, quam quod illis præstaret Fungorum noxiorum usus. An & ius pro Intermittentium medela loco Peruvianæ Corticis malimus præscribere? Claudamus hoc Caput textibus duorum, vel trium Auctorum satis oppositis, quos etsi prolixiores, contra quod proposueram, non piget transcribere.

Nemo mirretur (inquit Morton de Intermittentibus verba faciens) veteres Medicos futilem, atque inanem operam navasse huic morbo debellando: Sensibus enim magis quam par est confisi, humores in receptaculis nescio quibus stagnantes fomitem morbi fuisse somniant, inde quo toto celo errantes, utramque curaticis paginam longo apparatu medicaminum Deobstruentium, & Evacuantium impleverunt, idque methodice, licet absque certa aliqua indicatione a natura rei ipsius desumpta, sed in propriis ipsorum Muscæ excogitata. Cumque morbificum hunc fomitem penitus eradicari impossibile crederent, absque sensibili humorum evacuatione, copia medicaminum Incidentium humores præparabant, ut Remediis evacuantibus magis obsequentes fierent. At hos ipsos Medicos appello, noverint ne unquam, nisi fortuito, hac methodo, ut ut diutius protracta, quemquam perfecte sanatum? Ne quod atti-

net, ego simplicem Tertianam, eamque admodum benignam, & legitimam inde non raro in Hemitritæam, vel Quartanam mutatam esse, cum Hydropis, aliisque duris symptomatis sociatam observasse memini, Natura hisce Venæ sectionibus, & purgationibus incaussa lacessita. Hujus male, & infelicis præceos (quæ per multa sæcula cum magno Ægrotantium incommodo inter nostræ Artis professores invaluit) τρεῖς τριῶν est falsa Ætiologia. Non enim, nisi ex accidenti, ut in Plethora, Cachexia insigni &c. (de quibus posthac dicetur) ulla omnino evacuatio indicatur; Verum ut plurimum istæ evacuationes, Naturam inaniter lacessendo, veræ curationi multum officiant, saltem copiam Antidoti (videlicet Chinæ Chinæ) admodum ingrata multo majorem necessario requiri faciunt. Hæc ille philosophica libertate, nimiane, an nimium veridica?

Neque ab eodem dissentit experientissimus Sydenham, qui licet post solutas (& quidem sine ope Corticis) Autumnales, & diurnas Intermittentes, aliquam purgationem admittat per epicrasim institutam, morbo tamen (quod palam inculcat) penitus depulso, eo nimirum tempore, quo, ut ait, non tantum paroxysmi perceptibiles, sed etiam alteratio ista, qualis qualis ea fuerit, quæ diebus illis, in quos Paroxysmus incidere debuerat, persentiscitur, omnino evanuerit, atque unus insuper mensis fuerit elapsus: eandem tamen purgationem, durante vel insensibiliter febrium motu, prorsus abdicat. Et siquidem tunc temporis instituta -- Id tantum, inquit, lucri a purgatione fecerimus, ut morbus contumaciter evadat, subditque: Quotidiana id nos docent eorum exempla, qui in morbi τρεῖς τριῶν, ut Theoriae isti morem gerant, quæ in tollendis obstructionibus, & evacuando humore melancholico (loquitur enim præcipue de Quartana) qui mali fons, & origo vulgo habetur, curationis spem omnem ponit, repetitis purgationibus misere plectuntur; quibus sane quicquid id demum est humorum, quod a corpore divellitur, atque eliminatur, compertissimum est nobis, Febrem altiores exinde radices agere, & pertinacius stationem suam tueri, quam si non fuerit provitata. Quapropter religio mihi est Catharticum propinare &c. additque tandem, quod, etsi post elapsos a fine mor-

bi

bi duos, vel tres menses, potionem aliquam identidem lenitioris vulgaribus confuecat præscribere, singulis tamen vicibus haustulum aliquem paregoricum hora somni assumendum, finita jam medicamenti operatione, successive porrigit, ut nempe, inquit, Paroxysmo se de novo ingredi (etiam post tam insignem spatium temporis) ansam præscindamus, quam aliter forte arripere ex occasione tumultus, atque orgasmus, quos vel mitissima excitant Cathartica.

Idiplum confirmat alius citatus Restaurandus Mospeliensis Univerſitatis Professor, qui licet, uti Galenicorum principis imbutus, Causam Febrilem reputat, ut diximus, in bile a reliquis humoribus secreta, & intra venas accensa, adeoque licet in ipsius peccantis, & secretæ bilis purgationem videatur esse debere propensius; nihilominus sola ductus observatione experimentalis candide inquit -- Experientia quotidiana constat, si Febris Intermittens desinat, nulla prægressa purgatione (id quod sæpenumero contingit, præsertim in Febribus tertianis) convalescenti autem Catharticum datum fuerit, eadem die febrem resurgere. Quia vero locum aliquem ipsi nunquam purgationi reservare vellet, en, quod aliquod quærit latibulum, quo se condat, en, inquam, quomodo ineluctabili convictus experientia, eidem purgationi ipsam rursus anteponat omissionem purgationis hoc alio textu -- Nec tamen purgationem improbarerim, si modo ejus indicans, Cacoehymia, adfuerit, ac Febris character nullus omnino supersit (observentur quæso hæc conditiones). Porro id ut securius succedat, concedendum est aliquod temporis spatium præterire, immo die uno, vel altero ante usum Cathartici, & die subsequente, utile est infusionem Chinæ Chinæ assumpsisse in aqua frigida factam, quod nisi factum fuerit, postliminio redit febris: quare satius sit abstinuisse, quam periculo Ægrum exposuisse: satis fuerint phlebotomia, enemata refrigerantia, & proba diæta, quæ illis præferenda. Videant ergo, qui tantum fidunt Solventibus in Februm curatione, quid testentur ab experientia coacti Auctores ipsi a purgatione minus alieni, in ipsa Februm Intermittentium (ex quibus illatio fiat a fortiori de eo, quod dicendum est in Acutis) diuturniorum medela, Quæ igitur ratione accusa-

tur Cortex. Intermittentes hujusmodi fugans, eo quod non pollet purganti, aut alia insigniter evacuante virtute, cui Februm earundem possit adscribi sanatio?

Revera quo pacto sanitas Hominis febricitantis, sanguinemque proinde (quæcumque hujusce rei sit causa) immodice tumultuantem habentis, poterit obtineri ab ullo remedio vim purgandi, majoresque idcirco tumultus excitandi possidente? Mucet jam, scætetque in Scholis commentitius putrescentium humorum, & in Latrinas ablegandorum, Quatuorviratus, cujus auctoritate jam penitus collabescente, corrui pariter, quæ illi famulabatur, Purgatio. Satis norunt omnes, Cathartica, etiam Minoratiua dicta, immo & quæ Lenientia vulgo appellantur, omnia secundum magis & minus activa esse, & irritantia, medianque quodammodo rationem habere inter Alimentum, & Venenum, plusque accedere ad istius, quam ad illius naturam; & propterea id, quod ab illis expellitur, de more excerni per expressionem violentam, & immaturam succorum sapius utilium, fere ac si veneficum poculum quis sive sanus, sive febricitans assumpsisset, unde noxa plurima, levamen nullum potest emergere. Norunt pariter pharmaca ista corruptiva ingesta, quæ primam vim suam in fibras Solidorum exercent, secundum aliquam saltem portionem sui, necessario Lacteas ingredi, & massam sanguineam lubire, cum illis non minus, ac aliis esculentis pateat indefinenter hujusmodi aditus. Quinam autem inde tumultus, quænam confusio, & agitatio sanguinis, nemo non videt. Neque enim imaginaria illa sympatica attractio, quæ ipsi hodie denegatur Magneti, potest amplius sustineri, præsertim cum tormina, tenesmi, convulsiones, & alia hujusmodi, quæ difficilem non raro purgationem comitantur, manifeste suadeant oppositum. Norunt tandem, quod ad utiles, conferentes, & facile tollerabiles instituendas evacuationes, necessaria est prævia intestina secretio, maturitas, atque concoctio. Harum nullam (siquidem differant inter se) nullum potest efficere, nisi ea præxtiterit, solvens medicamentum. Si præxtiterit, nullo negotio, vel levi adjuncta clysmatis usu, quæ secretionem fecit, faciet & expulsionem Natura. Usus in contrarium

liquis

siquis fuit, præsertim vero in *Acutis*, ut abusus delendus & abolendus.

Non hæc sane docuit, nisi per vim trahatur ad id, quod vere non docuit, Magnus *Hippocrates*, immo ausim dicere, nec *Galenus* ipse, qui licet Aphorismum primæ Sectionis *Hippocratis* vigesimum quartum exponens, purgationem quodammodo admittat in Acutorum principis (in solo tamen casu *materia turgen- tis*) dum verba nihilominus tanti Præceptoris perpendit, videlicet * *In Acutis passionibus raro, & in principis medicinis purgantibus, & hoc cum præmeditatione faciendum* * -- Per hæc verba, inquit, quantum hujuscemodi vereatur purgationes, manifestat *Hippocrates*. Neque enim, subdit idem *Galenus*, minimum periculum est in Morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamenta sint potentia calida; Febris vero, quatenus febris est, & sui ratione, non calefacientibus, atque exsiccantibus, sed potius contrariis, hoc est humectantibus, & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocituram) sed propter humores illam efficientes. Quare majorem oportet ex noxiorum humorum evacuatione fieri utilitatem, quam id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis, detrimentum. Ut autem ista subsequi possit utilitas major, quam noxa, tot tantæque subjungit *Galenus* cautiones, ut fere impossibilis sit casus, in quo liceat, juxta hujusmodi regulas, instituire Purgationem. Cum itaque detrimentum, & periculum ex Purgatione in Febribus, tanquam duo mala certa, fateatur *Galenus*, stentque etiam in Febribus non Acutis: quæ tamen facile in Acutas migrare possunt, ac solent: firma ea ratio, præter tot alias longe potiores, quod Purgantia omnia, ut calida, Febris cui libet, ut calidæ, & igneæ, male congruant; addo ego, quod non in Fluida immediate, ut perperam censet imperitorum vulgus, sed in Solida, seu fibras agent: & cum ex alia parte cesset nostro hoc sæculo ratiocinatio opposita de humoribus putrescentibus evacuandis, ut cessare tot alia non minus erronea, non aliud superest dicendum, nisi, quod mens *Hippocratis*, & ipsius *Galenus* (qui suis quoque temporibus Purgationem vix trepidanter admittebant, in conspectu ma-

joris, quod falso imaginabantur, mali) nisi, inquam, quod mens eorum sit, quoties malum illud, quod timetur, timeri non debeat, toties ab omni purgatione, in Febribus quoque non Acutis, esse abstinendum, vel saltem ea, quotiescumque aliunde indicetur, non nisi summa cautione, atque circumspeditione nobis utendum.

CAPUT V.

Perpensis circa Februm Intermittentium Causas placitis Neotericorum profectum Fluidorum Systema, decernitur, ab assumpta China nulla sensibilem evacuationem fieri debere. Idem multo magis asseritur in Solidorum Systemate, de quo, & de nonnullis eidem coherentibus pauca obiter.

QUEMADMODUM, ut nuper vidimus, nulla, secundum principia Humoristarum, expectanda est, vel expectanda insignis evacuatio post Corticem exhibitum, ad hoc, ut per eum Febres credantur cum ratione sublata, ita nec ulla talis exigi debet ad normam aliarum Thesium, saltem magis famigeratarum, quæ circa Februm Intermittentium causam, & earum genesim frequentius resonant in Recentiorum Scholis. Has ideo quoque sententias, saltem plurimas, cursim recensere operæ pretium est, ut ad modulum earumdem Corticis actionem successive metiamur.

Primo igitur, si cum *Villifio* hujusmodi causa refundatur in diathesim vel acrem, vel acidam sanguinis, succum nutritium, seu Chylum non rite subigentis, sed in materiam periodice, citius quidem, aut tardius, fermentescibilem convertentis, sat erit, quod China Chinæ absque ulla excretionem talem diathesim emendet, cruoremque in nativam crasim quasi dulcorando reducat, sive ut eidem Auctori placet, in novam quandam fermentationem compellat.

Si secundo cum *Sylvio* Succus Pancreaticus, ob moram in ductibus Pancreatis lateralibus obstructis nimium acescens, obice demum præfato, intra tenue Intestinum, vitiose cum bile illuc confluyente effervescat, cruorique per viam Chyli periodice instillatus paroxysmos Febriles producat, sufficet, quod China China, posthabitis evacuationibus, eidem succo Pan-

Pancreatico nimiam adimat aciditatem, vel motum ei naturalem reddat, viscidam forsitan pituitam in ductibus Pancreatis lateralibus incidendo, ad hoc, ut idem succus libere fluens, ac blande cum bile effervescent, blandam quoque, & naturalem in sanguine foveat fermentationem.

Si denique cum *Borello* Intermittentium causa ex nervoso potius, quam ex arterioso genere petita, reponatur in glandulis obstructis ad apices nervorum appensis, unde succo nerveo, a materia aliqua viscida ibidem detento, aciditas, vel alia quævis acrimonia accedat, vi ejusdem fermentescens, Cerebro prius, mox & fibris Cordis motricibus irritationem communicet, & excandescentiam febrilem successive producat, illud a Cortice præstandum erit tantummodo, quod Auctor ipse pro curatione februm exposcit, nempe quod referentur Glandulæ, attenuata crassa materia obstruente, & temperetur, seu diluatur fermentum, ut a Natura ipsa vel per sudores, vel per insensibilem, ut idem innuit, transpirationem, penitus dissipetur.

Tres istæ sunt potiores circa hanc materiam Sententiæ, quarum prima causam Febris agnoscit intra ipsum sanguinem, altera extra illum in succis aliquot eidem refundendis, tertia denique in lactice nervoso ab eodem distito. Sed præter illas, sunt aliæ complures, quæ iisdem, veluti Matribus, videntur subordinari, & quarum, utpote non nihil diversarum, aliqua obiter habenda est ratio, ut illis quoque operationem Corticis ordinariam demonstrarem congruere.

Sic opinioni *Borelli*, ut ordine inverso suas unicuique consentaneas referamus, affines sunt Hypotheses *Mundii*, & *Cole*. Februm Intermittentium causas in nervoso pariter Systemate, diversa licet non nihil via, quærentium; sed actum agere pergam, si hujusmodi placitis accommodare coner actionem Corticis citra ullam evacuationem Febre fugantis, cum ipse *Cole* peculiari Capite -- *De Corticis Peruviani, circa Febres intermittentes sistendas, facultate*, hanc quoque circumstantiam minutim examinando, rem totam plane confecerit, immo ab ipsa evacuationum sensibilem carentia hypothesim suam confirmare sategerit, ut ideo supervacaneum sit hic idem repetere.

Sylvianæ autem hypothesi, cujus exem-

plar retroactis sæculis velut in nube, delineare vitus est Peripicacissimus inter Humoristas *Fernelius*, cum in Mesenterio, Pancreate, reliquisque imi ventris visceribus, eorumque peculiari succo Intermittentium Focum agnoverit, quodammodo divinando, utpote veris Anatomæ luminibus destitutus (nondum enim ductum Pancreatis *Virfungus* detexerat, sicut nec Lacteas inferiores *Asellius*, multoque minus Thoracicum *Pecquetus*, lacticemve Lymphaticum *Rudbeckius*, *Bartholinus*, aut alius quispiam) *Sylvianæ* inquam hypothesi, cui subscribit *Graaf*, & alii, consonant, immo & eandem ampliando, magis illustrant opiniones *Nigrifoli*, & *Tozzi*, quorum primus in glandulis omnibus succos suos sanguini, sive mediate, sive immediate suggerentibus, Februm Intermittentium Mineram reponit: Alter vero in succis pariter omnibus astruit, ad tenaia intestina confluentibus, iisque vitiatibus, ac incongrue mixtis, quin & in aliis fluidis, qui a glandulis lumbaribus, ac mesentericis prodeunt, & chylo, atque allabenti lymphæ commiscuntur; tandemque concludit Februm fermenta, non modo ab his, quæ dictæ sunt, partibus, sed ab innumeris pene aliis suggeri posse. Hujusmodi autem sententiis quam bene quadret operatio Corticis sine evacuatione contingens, vel exinde patet, quod idem *Nigrifolius* usque contendat, per actionem remedii febrile fermentum, absque eo quod per vim illud extrahere tentemus, tum in ipso sanguine, quatenus jam eidem accesserit, tum in suo ipso Foco, extra, vel ultra sanguinem extinguere, sive nempe fermentum illud in Ventriculo, & Intestinis, sive in Glandulis remotioribus hospitetur.

Hypothesi vero *Villifianæ*, quæ plures habuit plaudentes, quam affectas, haud parum conformis videtur opinio *Sydenhamii*, qui totam ponit in sanguine, seu in illius particulis non probe assimilatis, Februm Intermittentium, ut & Continuarum causam, licet non mutatis a Chylo recenti, sed ab ipsa Mine a sanguinea pro nova accessione suppetiis. Eisdem quoque quadantenus videtur accedere ea, quam protulit *Jones*, quatenus & ipse, si non puri sanguinis dyscrasiam, saltem particularum aliquot intra ipsum degentium, & ægre cum ipso circulantium pravam habitudinem, nec non im-

proportionem Chyli, partiumve illius crudiorum, nec bene subactarum, sed aculentium, & cum sulphureis sanguinis tumultuantium, pro causa Intermittentium accusat: mutato tamen ex alia parte modulo suæ opinionis ab Antiquis, eandem causam in Corporis habitu collocantibus, quatenus & ille supradictum febrile Fermentum in eodem Corporis habitu, sive in arteriarum extremitatibus hæere, atque acescere statuit; illincque postea partibus sensibilibus primam vellicationem inferre, ut dein febrilem commotionem sanguini imprimat universo. Ad eandem Villisiam propius adhuc accedit opinio *Sponii*, qui ex improporionata ipidem Chyli cum sanguine mistura, & fermentatione, Februm causam deducit, licet radicem talis improporionis non in ipso sanguine collocet, ut *Villis*, sed in Chylo, propter aciditatem eidem impressam a succo Glandularum tunicæ Pannosæ Ventriculi, atque Intestinorum, nec non a latice Salivari, & Pancreatico (circa quod cum *Sylvio* coincidit) intra quas Glandulas primariam Fermento febrili sedem assignat. In quibus sane Sententiis pro Februm curatione, nil aliud a China Chinæ expetendum erit, nisi, si de prima sit sermo, ut, semotis evacuationibus, vel sanguini universo robur addat, unde facilius particulas minus assimilatas possit ille subigere, vel ut easdem haud satis subactas ad talem recipiendam actionem, sive coactionem disponat. Si vero sermo sit de secunda, sat erit, si Chylosim juvet, ac particulas ejusdem Chyli crudiores, & ad motum seigniores, quæ in extremis hærent, atque acescunt arteriis, ab acore contractio vindicet, & pari cum aliis velocitate circulationi restituat. Si denique sermo sit de tertia opinione, sufficet, quod China Chinæ eandem Chyli aciditatem retundat, vel impediat, correcto Glandularum Ventriculi, & Intestinorum fermento, ob nimium pariter acorem peccante. Quæ omnia sine sensibili evacuatione obtineri facile possunt, ut fufius videre est apud eosdem Auctores, Peruviani Corticis etiam Patronos.

A viciata pariter digestionem, sive id sit culpa assumptorum, sive Fermenti digestivi, remotiorem Intermittentium causam in Stomacho fabricari putat

Fittmullerus, qui postea sensim in Sylvianam Sententiam descendere non refragatur, licet nec eam voto satisficientem existimet, ut qui ordinatos Februm recursus inexplicabiles censet, illorumque rationem se prorsus nescire, ingenua, & magno Viro digna confessione fatetur. Si ergo prima tantum ex allatis causa spectetur, suas in curatione Februm partes satis absolvet China Chinæ, si absque ulla evacuatione digestionem simpliciter corrigat, & fermentum ipsum Stomachi digestivum restituet. Quod si spectentur causæ magis propinquæ ad mentem *Sylvii*, de his jam supra facta est mentio, quantum opus est, & difficultas sublata.

Huic sententiæ affinis est alia, quam tradit *Monginotius*, Fermentum febrile acidum adstruens, a pravo Chylo, vel alimentis assumptis suppeditatum; ex qua suppositione postea deducit, Chinam Chinæ directe pravam ejusmodi fermentum in Febris alterare, alienam illi naturam imprimere, illudve destruere, & in nihilum redigere, ac etiam insensibiliter, si non sensibilibus, & corpore eliminare.

Ita quoque *D'Acquin*, aliud acidum febrile statuens in sanguineis particulis, ab ipsis acquisitum in Vena Portæ, intra quam, velut intra amnem, lentius excurrant, in solo sale fixo Chinæ Chinæ verum ejusmodi acidi correctivum agnoscit, nulla postmodum inde quaesita sensibili evacuatione; quam quoque multo minus in suo Systemate exigit *Blegnyus*, quippe qui autumat Peruvianum Corticem stypticitate, & adstrictione sua, sanguini justam particularem cohesionem, quadam veluti con stipatione, redintegrare.

Sed & ex præcipuis saltem hætenus allatis opinionibus, earumque veluti combinatione, ac commixtione, suam peculiarem condidit *Cl. Sacchus*, fermenti Febrilis radices constituens in obstructione tali Viscerum imi Ventris, facta ab humore viscido, & lento, quæ valeat sanguini per obstructam partem transitum ad tempus impedire, donec, superato obice a nisu ipsius cruoris, propter sui occlusionem effervescentis, idem vicissim recurrat, & superetur impedimentum, & in hoc quoque casu totum Corticis Peruviani pensum erit, vel crassum illum humorem vas obstruens.

struentem, & impulsui sanguinis validiori cedere solitum, immediate attenuare, atque dissolvere, vel ipsi cruori tantam volatilitatem, & penetrationem injungere, quanta par est ad perterebendum, superandum, vel omnino tollendum illud obstaculum.

Sententiam quodammodo huic oppositam visus est prius protulisse *Barbette*, in quantum, non in alicubi præpedita, ut *Sacchus*, sed in aucta per omnes Corporis partes sanguinis circulatione, Februm essentiam generaliter constituit. Sed ex alia parte, cum Intermittentium causam fundet in prava Chyli crudioris, Bilis, & Succu Pancreatici mistura, & inde orta ejusdem bilis regurgitatione per Cavam ad Cor, patet, eam non longe distare a *Sylvii* placitis; adeoque sat esse, si China Chinæ tollat improporionem, quam si succi inter se habent, ut dictum est: qua propter neque in ista, sicut neque in superiore sententia, ulla evacuatione est opus ad amovendam causam febris.

Multo minus eadem est opus in sententia *Dolæi*; licet enim in quacumque parte Corporis, solida, etiam in digito, Februm Intermittentium fomitem existere posse contendat, ordinaria tamen lege, ab obstructione ductuum Chyliferorum, & stagnatione ipsius Chyli, eadem Intermittentes oriri decernit. Quo casu in prompta est dicere, sat esse, quod China Chinæ in expugnatione Februm, absque eo quod quidquam sensibilibus excernat, ductuum Chyliferorum obstructiones simpliciter aperiat, & eidem Chylo, ne in posterum stagnet, occasionem tollat; ut propterea vanum sit, & amethodicum, velle ad fugandam simul Februm, & evacuandam causam illius, eidem Chinæ Chinæ, quam cæteroqui summe commendat hic Auctor, purgans aliquod admiscere, ut ipse nonnunquam, vim illius infringendo potius, quam roborando commiscet; siquidem experientia testatur, per repetitam Chinæ Chinæ solventibus associatæ oblationem, vel nullatenus Febres depelli, nisi per accidens actio diuturna febrifugi prævaleat viribus enervantis adjuncti, vel seriore saltem, debilioremque subsequi curationem, nisi ea per simplicem tandem impermixti Corticis exhibitionem absolva- tur, ut præmissis se junctim de more purgationibus solet contingere. Neque tamen in mitioribus Intermittentibus hu-

Terti Therap. Spec.

justi modi methodum plane improbarem, si quid boni a Solventibus Solitariis cæteroqui observassem; Utrumque sit, ubi Morbi benignitas det inducias, quilibet ad modulum suæ credulitatis potest hac in re sequi methodum, quæ sibi magis ardeat; non sic in casu arduo, ac præcipiti februm Perniciosarum, de quibus *Libro tertio* sumus acturi.

Nullius denique sensibilis evacuationis necessitatem a China China excitandæ infert ingeniosa sententia Famigeratissima *Bellini*, ut quæ lentorem alicujus visceri, sive ingeniti, sive adventitii sanguinem inquinantis, pro causa Intermittentium statuit: hoc siquidem pariter casu sufficet, ut eadem China China sola vi sua absteriva lentorem illum, seu viscidum lentescens incidat, abstergat, & ultro urgeat, illudque sic fluxile redditum motui sanguinis universali, ac æquabili sensim restituat, nulla sensibili facta supra ordinarias illius evacuatione.

Omnium vero expeditissimam, & operationi Corticis facillime adaptabilem, sed intellectui discendi cupido minus acceptabilem hypothesim prodidit Experientissimus *Morton*, Vir longe felicior in usu remedii, quam in explicanda illius actione, vel addita Februm expugnarum causa. Putat hic (præeuntibus quodammodo *Bado*, *Protospatario*, & *Jesepho Donzello*) Chinam Chinæ esse verum Antidotum, adeoque sine ulla sensibili evacuatione Fermentum febrile corrigere, seu mavis extinguere: quo nomine specioso occultam vere, ac admirandam illius virtutem designare contendit. Ab Antidoto, de quo nequit reddi ratio præter experientiam, progreditur ad statuentium, febrile Fermentum esse verum sui generis Venenum, seu, ut inquit, *Delecterium quid in Spirituum Systemate delitescens, quod adinstar fermenti eos adoriens, atque æstro primum exagitans, deinde humoribus, secundo quasi momento, varias mutationes, atque qualitates morbosas, nobis sensibiles impertit.* Qua explicatio- ne, obscuriore adhuc re ipsa explicata, vix ulla pariter potest reddi ratio essentia ipsarum Februm, vel periodorum, vel causarum earundem. Subjectum autem talis Veneni, ut dictum est, solos Spiritus esse asseverat, & hanc ipsam assertionem lætatur in uno *Protospatario* se reperisse, quin & in eandem sententiam conatur alicubi *Badum* trahere, eo quod

C nomi-

nomine Antidoti utentem videat, licet plane adversantem in re videre poterit, quin & asserta *Protospatarii* sic opinantis expresse refellentem. Revera tamen in hac parte *Protospatarium* ipsum *Camparella* præcessit, causam videlicet cunjunctumque Febris, primam, & antecedentem esse quærendam, non in humoribus, inquiens, sed in spiritibus accendentibus, & agitantibus humores.

Quod vero iidem spiritus miasmate quopiam venefico inficiantur in Febris Intermittentibus, etiam *benignis*, singularis, quod sciam, est opinio *Mortoni*, atque, si lubeat, etiam *Protospatarii* (si quidem iste nomen *miasmatis* pro vero Veneno, & non pro quacumque spirituum, minime quidem vitalium, sed Mixto cuilibet nullatenus etiam viventi, inæxistentium excandescencia, morbosam massæ sanguineæ fermentationem suscitare apta, usurparit, quemadmodum, ex dicto ipsius *Protospatarii*, *Donzellus* explicat) ni velimus illis adungere eundem quoque *Josephum Donzellum*, *Protospatario* quodammodo subscribentem, necnon etiam *Talbotium*, qui, referente *Anonymo* quodam alias citato, dicere consueverat, Corticem Peruvianum operari adversus Febrem, ut *Antidota adversus Venena* -- *Ayant reconu*, sunt illius verba, *par les experiences inombrables, qu'il avoit faites en Angleterre, & en France, qu'il operoit*, videlicet *China China*, *sur les Fièvres ainsi que sont les Antidotes contra les Venens, lorsqu'ils sont donnez à temps*: quod quidem verum est, quod effectum clarum in se, sed obscurum in causa, & productionis modo, *Mortonus* tamen, dato quod obscurius, aut infirmius (ut & alii eundem prægressi) Februm causam exposuerit, satis tamen viriliter supra eos utilissimam illarum curationem, per usum animosiorum, atque methodicum Peruviani Corticis, indigitavit, ut suo loco videbimus. Pro nunc ex ista Hypothesi, non secus ac ex cæteris omnibus hucusque recensitis, sufficiat colligere cum illius Auctoribus, nullam requiri pro Fermenti, aut Miasmatis, ut vocant, febrilis extinctione evacuationem, quemadmodum in omnium Antidotorum, & communium Alexipharmacorum usu, pro edomando malignarum Februm veneno, sicut & in administratione reliquorum Febrifugorum vegetabilium, quæ dicuntur specifica, pro eodem

vincendo Intermittentium fermento, qualemque illud sit, quotidie succedit.

Nec aliter quidem potest evenire; nec aliter quoque potest Medicus se gerere in praxi. Etenim, si ulli unquam Specifico Febrifugo locus est (loquor de quovis communiter recepto) semper adversus eum militare poterit ratio, quod causam Febris non evacuet, sed intus detineat. Licet enim plures præmissæ fuerint purgationes, aliæve evacuationes artificialiter institutæ; quando tamen post eas omnes Febris perseverat, ita ut pro sui depulsiōne aliquo Specifico indigeat, semper stat, quod causa Febris perseverantis perseveret & ipsa, & consequenter, quod a Specifico illo nil evacuante non expellatur, sed intus detineatur. Si ergo aliquando non tenet huiusmodi ratio, quando scilicet aliæ præscribuntur specifica, sive id dicatur non officere, eo quia sufficienter jam purgatus sit Patiens (cum tamen haud ita purgatus sit, quin adhuc febricitet, causa videlicet Febris nondum educta) sive ob aliam quamvis emendicatam excusationem, quare sub iisdem excusationibus eadem ratio seponi non poterit, ut citra culpam Peruvianum Specificum efficacissimum possit exhiberi, quemadmodum alia citra culpam quotidie exhibentur imbecilliora, & inania sæpe specifica? Satius ergo sit, evacuationes nil proficientes dimittere, utpote parum congruentes cum experientia, & minime cum allatis opinionibus vulgariorum huiusce materiæ Scriptorum.

Vulgatioribus consulto dixi post Galenicam sectam, quos nuper retuli de hac materia Scriptores; cæteros, utut doctissimos, sed vel minus notos, vel minus acceptos, libenter prætergressus. Non ideo cum Paracelsis, aut Helmontianis hic mihi res est; quorum tamen Ideis apprime congrueret actio Corticis sine sensibili evacuatione exercita, sive illa dicatur Sulphur, & Nitrum peccans corrigere, sive Archæi indignationem compefcere, sive alio simili modo turbas febriles componere. Eos namque præcise selegi, qui ab exoleta Humoristarum schola deflectentes, usque tamen in perturbata, vel assidue ex principiis intrinsecis, vel periodicæ extranei cuiuspiam laticis affluentis culpa, particularum sanguinem integritatem dispositione, ac textura, & in vitiatum proinde multifariam earundem motu, solidis secundario tantum affectis,

Fe-

Febres omnes, quas essentielles vocant, & conjunctam illarum causam, seu Fermentum ipse febrile mecum reponunt. Supervacaneum quippe credidi, pro eadem actione Corticis nil nos cogentis excernere, in novissimo *Solidorum*, ut vocant, *Systemate* Apologiam texere; tum quia huiusmodi remedium unanimi consensu amplexantur in Febris antedicti Systematis Conditores primi, eorumque sequaces; tum quia revera sufficit in eorum sententia, quod Cortex, absque eo quod quicquam sensibilibiter deturbet e corpore, congruas vasorum Oscillationes, vel mediate, vel immediate restituat, eisque adnexum, fluidorum æquilibrium, & harmonicam circulationem.

Neque vero miretur quispiam, qui me a vacuis quibuscumque vocabulis, rem minime declarantibus, cæteroque alienum sciens, in designanda tamen Intermittentium causa, metaphorico *Fermenti* nomine etiamnum utentem videt: quocerte nomine nil hodie magis exosum Mechanicis, iis præsertim, qui antedictum *Solidorum* Systema profitentur, cuiusmodi sunt famigeratissimi viri, *Pitcairius*, & *Boerhaavius*, necnon doctissimus *Hecquetus*, mihi plurimis humanitatis, ac benevolentis suæ argumentis semper colendus, aliique non pauci, tum Transalpini, tum Cisalpini Scriptores, quibus omnibus præclaro suorum Theorematum lumine prævit (ipsis quidem non diffidentibus) celeberrimus Italus noster *Laurentius Bellinus*. Ne inquam præmature nimis quispiam miretur de servata hucusque a me, & in posterum etiam servanda *Fermenti* nomenclatura; sciatque idcirco, malle me incertam meam ingenue prodere, dum vocem *Fermenti*, quidpiam mihi reapse ignotum connotantis, usurpo, quam Provinciam novam suscipere, cui plene administrandæ sim impar; non quidem quod Systema huiusmodi planum non sit, & captu facile vel in ipsis, qui Geometricen vix a limine salutarunt; sed quia per illud, etiam usquequaque adoptatum, nondum satis doceor, ut explicandis sufficiam *ordinatis* Intermittentium *periodis*; quo sane defectu laborat & illud Systema non minus quam cætera. Cum ergo per illud reddi satis nequeat, aut explicari ratio periodi, consequens est, ut neque satis explicari queat ratio causæ, quæ cum

obscura, & inexplicata remaneat, æque potest appellari *Fermenti* nomine, ac quovis alio, dummodo eo nomine causam eandem nos indicare tantum, non explicare fateamur. Insuper cum causa huiusmodi, seu primum principium motus febrilis, quodcumque illud sit, a Fluidis primario affectis de more, ut supra, petendum putem, non autem a Solidis, nisi forsan in Symptomaticis febris; idcirco Systemati *Fluidorum* inherere satius duxi, quam *Solidorum*; etsi hoc ipsum (quodcumque per illud peculiariter quoque fluidorum texturæ quidpiam activitatis tribuatur, ut a Scriptoribus Medico-mechanicis potius, quam Mechanicomedicis, solet attribui) laude non modica dignum censeam, illique in sensibili explicatione rerum vere sensibilibiter explicabilium, quoad plurima libenter assentiar.

Caveat nihilominus (si quidem in hanc messem datum sit quasi furtim, & cursum obrepere) caveat, inquam, qui Artem vere Medicam satagit exercere, ne ad lectulum Ægotantis accedat Mathematicus nimium, seu Mathematicus magis, quam Medicus, ni forte sibi gloriosius putet, meliorem in medicina faciendam Mathematicum dici, quam Medicum. Rationalis equidem Medicinæ Professore omnis esse Matheos expertem, nedum indecorum censeo; sed & hominem ejusmodi, nisi acri admodum polleat ingenio, facile dixerim ad rite capeffendas omnes physico-mechanicas Artis notiones haud sufficienter dispositum. Alium tamen interim universa instructum Mathefi, sive junior ille sit, sive in virili etiam constitutus ætate, monitum velim, nec nisi post exercitam assidue quadragenariam in rebus medicis praxim, crebramque ac sedulam institutam sine præoccupatione observationem, rationali Medicinæ Mathefin applicet; si quidem una tantum ex his conditionibus deficiente, res, nullatenus ex voto succedet. Hinc fit, ut passim præ Medico plus mathematicis, quam medicis disciplinis imbuto, excellet rudior: sed in operibus Artis magis versatus, diagnosimque, prognosim, & curationem morborum per triviales indicationes, ex ipsa rei natura, & observatione depromptas, præ illo feliciter absolvat, etsi eorundem causas, & productionis modum ad regulas geometricas nequeat explanare: quod ex adverso

Ingeniosissime præstabit bonus Geometra. Hic ipse tamen, utut elegantiore reddere sit aptior rationem eorum, quæ evenere postquam evenerint, & quæ profuere, aut obfuerint, postquam profuerint, aut obfuerint; incertissimam nihilominus fateatur necesse est præcognitionem a priori, & præordinationem eorum, quæ sunt eventura, profutura, vel obfutura: quo facile eveniet, ut forte medelam morbi (utinam satis cogniti) per indicationes a remotissimis suæ Mathematicis fontibus conquiritas tentet absolute, ad quas tandem implendas, vel media deficient, vel si præsto sint, sæpe sæpius aberrabunt a scopo. Ob id ipsum (si exemplo rem liceat illustrare) in sanandis infirmis cuiuspiam Torrentis aggeribus, vel dirigendis tortuosis ejusdem fluminibus, præ Viro Mathematicis disciplinis imbuto nonnunquam præstat rudis Homuncio omni jejuno Mathesi, sed ad ripas fluminis natus, & diutinus illius loci incolæ, qui nempe solertem observationem adhibuerit ad cuncta, quæ fiunt varie tumescentibus, & varie detumescentibus aquis. Id equidem (fateor) non accidit ob ineptitudinem principiorum Viri Mathematici; hæc enim in se ipsius vera sunt, & infallibilia; sed ob applicationem eorum haud satis apposite institutam, seu mavis ob implexam, nec satis dignoscibilem rei, cui applicantur, materiam, & ob diversas, incertasque circumstantias concurrentes in facto: neque enim Mathematicus, quantumvis peritissimus, mistos, reflexos, repercussos, & intercisos aquarum fluentium motus, ac impetus, fluctusve ipsos interiores diversis lineis se decussantes, & interfecantes, potest ad leges mechanicas exacte metiri, sicut nec resistentias lateralis soli hic illic varias, multoque minus inæquales hic illic alvei inclinationes; propter quas circumstantias haud satis patentis, factumque ipsum occulte variantes, Torrentis ipse per artem nonnunquam coactus recta progredi, veteremque alveum deferere, haud longo temporis tractu per absconditas, ac ferme imperscrutabiles, sed veras Hydrostaticæ leges, obliquo, ac tortuoso cursu sponte reddit ad consuetum iter, argilla, & fabulo illud idem Incile sensim opplens, ac obruens, quod planum, rectum, declive, & amplum illi non multo ante Mathematica aperuerat industria; quem sane eventum expe-

ctationi contrarium a rudi homine per solam experientiam docto tempestive prævisum, constanterque prænuñciatum implemet non semel vidi, nec sine mea admiratione, alienoque dedecore ipsa re comprobatum. Propterea tamen nequaquam inficiabor, quin data utrinque paritate observationis per diutinam experientiam comparatæ, rudi quovis Homine, utut experto, rem longe melius sit confecturus bonus Geometra.

Idem data proportione dicas de re Clinica; plura quippe sunt in Physiologicis etiam sensibilibus, quin & in ipso architectonico humani corporis ædificio, ædum Mathematicis omnibus, verum & Anatomicis ipsis etiamnum incomperata, & ex compertis obscura non pauca; plurima in Pathologicis circa morbos, eorumque symptomata, & causas ferme incomprehensibilia; innumera in Semejoticis, iis præsertim, quæ ex Hippocratis observatione præsentia respiciunt, admirabilia potius, quam perscrutabilia; infinita propemodum in Therapeuticis, nempe in Remediorum Inventionem, & Compositionem incerta, sive materiam eorum consideres, sive usum ipsum, propter circumstantias etiam identidem diversas, anticipem: circa quæ profecto omnia expertissimus Mathematicus sine consummata in rebus medicis praxi, non potest quin ingeniose nugetur. Cuncta hæc ergo prius experiatur, expendatque exacte prudens Medicus Mathesi instructus: dein sobrie, temperanter, & caute, quantum fert Artis incertitudo, & observatio phenomenon illius, Rationali Medicinæ Mathesin applicet.

Certe animadversiones istiusmodi ex diuturna Naturæ, Artisque observatione prognatæ, impulere me non parum, ut Systemati fluidorum semper adhererem in praxi: ubi enim contendatur, quod in hydraulico-pneumatica humani corporis machina, cui præter vestes, Trochleas, Funes, Tubos, Fistulas, Incernicula, Cola, & organa hujusmodi, insunt insuper diversi generis fluida, quibus intercluditur spiritus summe activus, capaxque tribuere illis omnibus momentum, & vim ad exercendas functiones suas idoneam, ubi inquam contendatur, quod in Machina sic conformata eadem Solida primario ex se ipsis se ipsa moveant, ac exerceant, & ab ipso exordio se movere cœperint, ac exercere, sintque ea tantummodo, quæ

fluid-

fluida urgeant, triturent, ac pinsent, neque quicquam fere aliud præsent fluida ipsa, nisi suum esse fluxile, & fluxile quidem a sola Solidorum vi quaqua versus motum, & actum, plura pro certis in hac Hypothesi supponere necesse est, quæ talia fortasse non sunt; quæque tamen nisi pro certis assumantur, Mathematicis nequit per Medicinam universam tam late spatari, ut eam architectonice regat, efficiatque, ut conjecturalis hæc Ars, quæ simplici est, ut plurimum probabilitate, & nonnunquam divinatione contenta sepositis, neglective humilioribus conjecturis, quas longus usus ad cuiuspiam certitudinis gradum evertit, valeat pari passu eum Mathesi procedere, illive arcte semper inhærere, aut ancillari quasi pedisequa: etenim si vinculum hujusmodi nimium sit, ac ferme individuum, res facile inauspiceto finietur prope leætulum Ægrotantis, etsi in exortu suo speciem prætulerit magistrati e Cathedra auspiciatissimam. Ubi vero Solidorum motus a liquido Fluidorum elatere dicatur emanare, & ab eodem primitus emanasse, ita ut eadem fluida non mere passive se habeant, meliusve, aut infirmius operentur præcite per hoc, quod magis, vel minus fluxilia sint, sed radicitus, & principaliter per hoc, quod talem, vel talem fortiantur texturam, intimamque compagem, latior Rei medicæ campus patet, tam pro intelligendis ordinariis, quam pro corrigendis extraordinariis Naturæ phenomenon. Licet enim secundum congruam, vel incongruam sanguinis, aliorumque laticum fluxibilitatem, & secundum proportionatum, vel improporcionatum eorumdem motum, exerceantur immediate secundum Naturam, vel præter Naturam solidorum actiones; attamen proportio, vel improporcionatio isthæc a iusta, vel alterata Crasi, seu mavis determinata compage, ac textura ipsorum Fluidorum radicitus pendet; ad quorum proinde alterationem, ac restitutionem in pristinum statum, si ab eodem deflexerint, tota convertitur Medicinæ intentio, & opera, cum non nisi media Fluidorum correctione possint medelam suscipere ipsæmet Solidorum alterationum fibræ. Qua dubio procul in re feliciter peragenda, opus est ut Mathesis Arti medicæ quodammodo famulari non renuat, ut revera quadantenus decet, nec nisi usque ad certos progrediatur li-

Terti Therap. Spec.

mites, subsistens deinde nonnihil, ac locum conjecturis concedens, ubi progressui vere scientifico, ipsique adeo Mathematici non est, ut sic dicam, commensurabilis proteiformis materia.

Non tamen ideo sibi quisquam persuadeat, me nullam in ipsis Fluidis, & naturalibus eorum motibus mechanicen admittere, quin potius eam elegantissimam in iisdem suppono, sed nobis inexplicabilem, ob varias, & multiplices particularum fluida nostra, præcipue vero sanguinem, naturaliter componentium, & mole, figura, ac pondere differentium, combinationes, multoque magis ob diversos, & mistos earumdem motus in unum æquabilem conspirantes. Longe minus ad regulas mechanicas explicabilis est vitata in febribus, ac interrupta earumdem particularum dispositio, ac textura: cum enim tunc sanguis præcipue, ob errores in rebus, quam nonnaturalis vocant, & ob præpeditas subinde secretionem confundi incipiat, ac tumultuari, simulque alicubi lentescere, vel torpescere, alicubi exorbitare, & inflari, dubio procul præposteri hujusmodi motus certis regulis nostræ Mechanicæ non sunt determinate explicabiles, sed indeterminate solummodo, ac generaliter, quippe non a Solidis primario affectis, sed a Fluidis intestino tumultu commotis pendentes, a Fluidis, inquam, ipsorum tunc Solidorum vim vi propria superantibus, ac in usum ab officio suo sæpius alienum cogentibus. Cæterum in statu naturali mechanicam sanguinis, & succorum præcipue alibilibium, dispositionem, occultam licet, talis elegantia, ordinis, ac dignitatis reputo, ut in uno vitalium Fluidorum Mechanicæ intimo, nobis abscondito, latere credam principium illius Mechanicæ, quæ solis ascribitur Solidis, in quantum scilicet solis vitalibus Fluidis æthere, & aere turgidis, radicitus saltem, & primitus inesse reor Principium illud Viventibus omnibus insitum, quod negari æque, ac explicari non potest, & ab Hippocrate dicitur Impetum faciens; quodque per participationem intimam a Fluidis derivatur in Solida, ut in solidis Molendini rotas derivatur motus ab aqua jugiter influente: qui sane Molendini motus æque diceretur illius rotis communicatus ab eadem aqua, aliunde licet perenne adveniente, si Molendinum talibus organis

C 3 in-

instructum foret, quæ valerent vi sibi ab aqua motrice, principaliter saltem, impressa, eandem aquam ultro pellere eo nisu, qui potis esset illam reduci gressu in ipsum Molendinum artificiosa circulatione referre. Machinæ humani Corporis Hydraulico-pneumaticæ, cui fert suppetias assiduus inspiratus aer, & affluens Chylus, haud longe dispar est ratio: eandem siquidem vim, quam ratione suæ gravitatis, majus semper in descensu momentum adeptæ, pro movendis solidis Molendini partibus habet aqua, per apertos, ac liberos canales excurrans, eam habet sanguis intestino spiritu pollens, ac intra canales undique clausos coercitus, assiduoque torrentis insequentis appulsu ultra venarum valvulas, regressum vetantes, adactus, ut medio spiritu in nervos transfuso, ipsi demum Cordi eundem sanguinem impulsuro, quam a principio vim dare cœpit, indefinenter pergat suppetitare. Ad normam itaque collationis hujus, aliarumve elegantiorum, quas subministrare possent tot hydraulica, & pneumatica simul, quæ passim videntur in aquis artificiose ludentibus, ingeniosa spectacula, quibus quoque continuatus, hinc flatus immissi, illinc aquæ subeuntis influxus, eam quodammodo diuturnitatem possent impertiri, quam machinæ nostri corporis impertiuntur hinc indefinens aeris, illinc repetita alimentorum ingestio; ad normam inquam crassiorum hujusmodi artefactorum facile dixerim, proportionem hinc inde habita, omnem vim suam motricem, suamque intimum elaterem a solis Fluidis vivifico spiritu imbutis mutuari (anima quidem immortalis, nunc jubente, nunc etiam inscia, etsi jugiter informante) Fibras ipsas oscillantium Vasorum, & contractilitate ab ipsis fluidis medullitis recepta, fluida eadem ulterius urgentium; non autem fluida (si recte conjicio) in circulum acta mere passive se habere, ut a solis Solidis, tamquam a Motoribus sibi prorsus extrinsecis, primam originem sui motus agnoscant.

Haud equidem diffiteor, mutuum dari inter Solida, & Fluida actionem, & reactionem, & a justa proportionem impulsus, & resistentiæ inter utraque emergere congruam naturalium actionum habitudinem, ab æquilibrio virium, & potentiarum hujusmodi resultantem,

ut ab earundem virium improportione resultant actiones morbosæ, ac læsæ; nihilominus, quamvis ad eas concurrant mutuo tum Solida, tum Fluida, atque idcirco non tam facile videatur in simultaneo hoc, & utrinque necessario concursu decernere, cui debeantur primæ; ferme non dubito, quin intra corpoream Animalium machinam principium motus sit petendum a fluidis primo actuantibus solida, a quibus deinde sic actis diuturnitatem sui motus ipsa fluida recognoscant, & sic deinceps vicissitudinario utrinque subsidio: intelligendo semper nomine *Fluidi* quidquid actu fluit, vel aptum est fluere; cum cæteroqui me non lateat, prima ipsorum fluidorum componentia solida esse; quod tamen veræ fluidorum denominationi nil detrahit, quemadmodum nil officit veræ solidorum appellationi, quod Solida ex fluidis sic compositis fuerint a principio suo coagmentata: notum est quippe, Solidiores quasque humani Corporis partes ab exordio fuisse in Embryone mollissimas, mucosas, & fluxiles; cumque in adulto nutriantur illæ, & conserventur assidue in suo vigore a fluidis, ex illis quoque credendum est fuisse constatas, primamque suam vim systolicam, & oscillatoriam a Fluidis recepisse, eandemque ab illis per influxum perennem jugiter mutuari, anima semper, quandiu corpori jungatur, mechanicos illius motus, saltem quos ipsa imperat, modo ineffabili per spiritus exercente. Hunc ergo ordinem in movenda universaliter humani Corporis machina libenter dixerim a Natura assumptum, & constanter servatum a prima ipsa humani cujuscumque Fœtus conformatione usque ad interitum illius, sive deinde prima hæc conformatio dicatur fuisse cœva Mundo a principio creationis illius, & nova tantummodo quotidie nobis apparens per solam *evolutionem*, sive *explicationem* partium jam constructarum, latentium in Ovo muliebri, latente pariter cum Prædecessoribus omnibus, & cum tota posteritate nascitura æque ac non nascitura in primæ Parentis Ovo, specie integra etiam possibili turgido, ut post *Malebranchium* opinantur Neoterici non pauci, iique doctissimi; sive revera in quocumque humano conceptu fabrefiat de novo structura ejusdem corporis, magisterio quidem

dem haud plane inexplicabili, sed tamen mechanico, & vero, ut ego libentius opinor, utque magis cohærenter fert, quod nuper innui, Fluidorum Systema, cui superstructam volui Therapeutice hanc meam ad Febres Intermittentes, ut & aliam compendiarum, quam præ manibus habeo ad Continuas; siquidem hanc ad umbilicum perducere sinant vires, quæque pluries ab opere manum dimovit lubrica nimium, & labilis velutodo.

Cæterum etsi vulgato *Fluidorum* potius, quam *Solidorum* Systemati adhæream, iterum fateri non renuo, plura in postremo quoque reperiri, tum laudabilia, tum ingeniorum assensum promerentia: usquequo enim possumus sensibilibus, & mechanice progredi, dubio procul faciendum, dummodo caveamus, ne Machinam aliter ac ea est, constructam, vel motam nobis fingamus, eamque ideo nostris aptemus regulis, non regulas ipsi Machinæ, ut omnino oporteret. Sic exempli gratia dum in eo Systemate ablegantur *Fermenta* (quæ re, & usu vere sint talia) ab opere naturalium secretionum, quotiescumque sine hujusmodi fermentis, per solam secretionum organorum, & liquidorum secretionum dispositionem, eadem secretionum commode queant explicari, profecto hæc opinio alteri anteferenda, quippe magis consona simplicitati Naturæ. Quod si forte hujusmodi secretionum opus magisterio, vel analysi fieret veluti chymica, cui præter dispositionem instrumentorum, suis, ut sic dicam, opus esset igniculis resolutoriis, saltem occultis, eo casu parum differret a Fermentistarum Hypothesi mechanica hæc explicatio; siquidem ipsi fermento pistorios suos igniculos, ipsique igniculis peculiarem suam mechanicam inesse nullus dubito, quæ videlicet panis massam, ejusque particulas sibi arctius invicem adhærentes a nimio contactu liberat, atque disponit, quo facilius in stomacho subigantur, & vertantur in Chylum.

Atque in hoc quidem opere, quod digestionis est, non secretionis, esto quod minus recte usurpetur *Fermenti* nomen, cui melius substituitur vox *Menstrui*; attamen quidpiam aliud ad hoc munus peragendum requiri præter Ventriculi, & Viscerum circumpremen-

tium motum, cibos tritulantem, pinstantem, & comminuentem, rationi consentaneum videretur. Certe sola Saliva in masticationis actu cibos solidos vix dentibus contritos ita dissolvit, ut eos non æque dissolveret, inerti quopiam liquore madidos, pistillum ullum in ullo mortario; quamobrem Salivam saltem, & probabiliter alios Latices salivæ congeneres in ventriculum influos, & Menstrui cujusdam gerentes munus, eandem dissolutionem principaliter efficere, & promovere crediderim, ut leguminum coctionem faciliorem reddat non tam leguminum eorundem in Lebetæ ferventium, ac fusdeque actorum tumultuaria agitatio, quam prævia eorum maceratio in lixivio dulci: quidpiam namque lixivio analogum inesse Salivæ, aliisque succis, existentibus in ventriculo, & intestinis, præsertim tenuibus, pro ciborum chylicatione, persuasum habeo; vixque quicquam ad hoc præstare autumo actionem viscerum circumprementium; quam tamen minime inficior, conferre nonnihil ad ulteriorem Chyli jam elaborati attenuationem, primasque tenere in adjuvanda, & promovenda protrusione illius in proximas lacteas. Vix enim adduci possum, ut credam, prædicta legumina integra cum corticibus deglutita ab Animalibus pennatis, ne dicam lapillos, & Limaces, ipsumque adeo Ferrum, posse per simplicem Ventriculi, & adjacentium viscerum compressionem, ac motum in Chylum redigi absque Menstrui alicujus concursu, quod actione sua in cunei morem exercita, intimam earum rerum solutionem efficiat, saltem ut solutionem colorum efficiat bilis, quæ crassiora ipsius Chyli recrementa naturaliter solet fluxiliora reddere. Hujusmodi *Menstrui* subblato subsidio, difficile est, intra ventriculum debitam Chylicationem fieri, quantacumque vis extrinsecus premens per potentias mechanicas, in corpore nostro cæteroqui validissimas, ac admirabiles, superpositis muscibus, & circumpositis visceribus tribuatur. Pari ratione difficulter crediderim, ab eadem *molium Solidorum* actione, & motu, posse peragi in Ventriculo hominis dissolutionem, & Chylicationem Ovi gallinæ ad duritiem costi, & detracto tantum putamine, ac investiente, quippe asperiore, pellicula, integri deglutiti

(quod ab Heliuonibus nonnullis joci gratia non semel peractum vidi) nisi dissolvens aliquod *Menstruum* in potiore causam hujusmodi effectus vocetur. Cujus profecto rei conjecturam augent retrimenta ipsa, & fæces per alvum excretæ, nihilque propemodum de manso cibo referentes, tam in Volucris, & Quadrupedibus, quam in Hominibus. Idipsum, inversa regula, videntur confirmare alimenta, quæ in Lienteria, & Cœliaca passione, immo & in nonnullis quandoque febribus inconcocta redduntur, etsi motus molariis Ventriculi, & actio pinstantium Viscerum, ac prementium musculorum in suo vigore maneant, vixque, quoad solida, trahi possit in partem culpæ, fibrarum Pyloro intervientium laxitas quædam; nisi ab omnimoda illarum paralyssi velimus harum ægritudinum causam gratis emendicare. Cuncta tamen hæc, & quotquet ex antedictis Physiologiam respiciunt, nolim ita Lector accipiat, ut me illis plane acquiescentem putet: non enim tam facile mihi prætereunda est plurium illustrium Virorum, & Geometrarum aliter sentientium auctoritas; in quorum tamen castra me nondum sinunt descendere; donec melius erudiar, non modo aliorum plurium in Physicis, & Mathematicis haud minus illustrium Virorum mihi faventium auctoritates; verum & plurimæ, nescio an rationes naturales dicam, an præoccupatio- nes intellectus mei, quas aliquando forsitan in medium proferam, dummodo vita, & otium suppetat, easque vel refellam ipse, si a probabilitate alienas agnoverim, vel, si judicii tantum ancipitis, sanioribus expendendas, & ne hincens quidem, castigandas dabo. Jam vero de his factis, quæ hujus loci non sunt, nisi quatenus *Fermenti* nomen a me in Febribus metaphorice usurpatum, & cæteroqui ubi non bene sonat, aut ubi superfluit, rejectum, longiusculæ huic digressioni occasionem præbuit.

C A P U T VI.

Theoremata ex diversarum Opinionum examine, aliaque Cogitata circa Intermittentium originem. Inde usus Chinæ Chinæ stabilitur absque ulla necessitate insignis evacuationis.

EX collatione vulgararum Opinionum hætenus allatarum idem di-

cendum de similibus, quæ possent afferri: quarum unicuique quædam plus minus inest veritatis portiuncula, licet earum nulla rem integre complectatur, crediderim, erui posse Generalia quædam Asserta sat probabilia, quæ Peruviani Corticis usui plurimum conferre, illiisque actioni apprime respondere videntur: Hæc autem, spectatis phœnomenis, quæ Febres omnes Intermittentes, & singulas earum species, a principio ad finem comitari solent, sunt, quæ sequuntur.

Primo, quemadmodum Febrium Continuarum Continuum radix stationem suam agere videtur in sanguine potius, quam in quolibet alio fluido, ita Fermentum Intermittentium consideratum, ac sumptum, ut scholasticæ loquar, in suo esse completo, ut proxime aptum ad excitandam Febrem, non vero respectu habito ad remotam materiam illius, videtur pariter esse aliquid, quod sanguini potius vel accedat, vel insit, quam alteri succo, v. gr. Nervo, quandoquidem talis succus (bona venia Opinantium aliter) est potius terminus, ad quem quandoque progreditur prava Febrium dispositio, quam terminus, a quo proxime soleant, ut reor, ipsæmet exordium capere.

Secundo, quemadmodum in Continuis memorata radix in sanguine pullulat ab intrinseco, seu ab ipsius particulis constitutivis, sed incongruis, olimque sua alterius amici laticis larva, puta chyli, lymphæ, aeris &c. introductis, ac post diutinam tantum moram fermentescens: ita in Intermittentibus fermentum illud sanguini probabiliter advenit immediate ab extrinseco, velut aliquid extraneum, quod statim lædit, per totum nempe tempus tam Exhorrescentiæ, quam Effervescentiæ febrilis, donec per tempus despumationis subigatur, ac fecernatur.

Tertio, sicuti in illis, videlicet Continuis, materia febrilis sensim, ac sensim, lentaque aggregatione congeritur in sanguine (cum quo secundum minima integraliter coit, circulaturque, etsi segnius) illique tam arte miscetur, ut non secuta, per consuetas cribrorum naturalium filtrationes, debita ejusdem materiæ secretionem, tandem ob illius heterogeneitatem haud diutius sociabilem, suscitetur febrilis effervescentia, qua mediante sensim pariter, lentoque progressu eadem materia ab ipso sanguine subigatur, & intra

intra tempus despumationis necessarium fecernatur: ita ex opposito in istis, videlicet Intermittentibus, Fermentum febrile videtur esse aliquid, quod alicubi aggestum, affatum potius, successivi torrentis adinstar, sanguini adveniat, illique quolibet paroxysmo per commixtionem minus intimam veluti confundatur, quam quod paulatim tempore intermissionis aliunde stillans, ibidem ad turgentiam colligatur vicissim, & vicissim pariter dissipetur. Adeoque principium paroxysmi potius haberi crediderim *ab extra*, in actu primi ingressus materiæ febrilis in sanguinem, quam *ab intra*, in actu turgescentiæ ejusdem materiæ, sensim antecedenter aggestæ, etsi ab extrinseco, ut dictum est, pariter procedentis.

Quarto, cum in sanguinem latex nullus conspicuus soleat introduci, qui non deferatur per viam Ductuum Lacteorum, vel Lymphaticorum sese tandem mutuo concursu exonerantium in Subclaviam, non per alia Vasa, nisi per ista possumus, ratione aliqua præeunte, asserere, quod Fermentum febrile devehatur in ipsum sanguinem, & consequenter quod vel intra aliqua ex istis Vasis, Glandulisve, quas ipsa Vasa pervadunt, congeratur, ibidemque ad tempus stagnet, & ad tempus ab illis excarceretur, vel quod cum illis (etsi extra situm) aliquo saltem modo communicet, ut per intervalla possit in eadem insinuari. Etenim (ne vel hoc intantum relinquam) introductionem lentam, rariusculam, & interminatam rei cuiuspiam exoticæ in torrentem sanguineum derivatæ ab interstitiis, si sint, extremarum arteriarum, atque venarum, & ab iisdem venis potius, quam a lymphaticis cum sanguine refluo absorptæ, de nihilo esse ferme crediderim, quantum sit pro assignanda plana, ut requiritur, ac regulari fermenti febres Intermittentes gignentis semita, & scaturigine, ac pro celeri explicanda, ut opus est, illius irruptione, etsi hac forte via. Pus v. g. Ulceris alicujus absorptum, & sanguini affusum, accidentaliter, ac vagæ cuiuspiam febris causam esse posse, minime inficior. Semota ergo postrema hac Fermenti febrilis in sanguinem refluxum, Venis mediantibus, introductione, remanet; quod illud per Vasa tantum Lactea, vel Lymphatica, uno ex duobus recensitis modis introducatur;

nempe, vel quia intra eadem Vasa, Glandulasque interpositas stabuletur, vel quia cum illis, etsi extra eadem positum, aliquo modo communicet.

Si itaque fermentum istud se habeat primo modo, sitque situm *ad intra*, nullus aptior locus collectioni illius, etiam temporaneæ, neque magis obstructio- num facile solubili, & renovabili capax intra totum tractum Lymphaticorum, & Lacteorum reperitur, quam Glandulæ in Mesenterio sitæ, ubi Chyli, & Lymphæ sit inæqualis concursus, & mutua commixtio. Neque ullum foret Theatrum magis accommodatum ad explicandam scenam symptomatum, non modo horroris, rigoris, & frigoris, sed & reliquorum omnium, quæ in Tertianis præsertim, exercetur in Regione Gastrica, Epigastrica, Hypogastrica, Lumbari, atque Dorsali; si nempe conclusum in Mesentericis Glandulis idem Fermentum, primo vim faciens, ut sua acrimonia, suoque nisu viam sibi parat, postmodum sic furens, exclusum, & per propinqua loca, Ganalemque tandem Thoracicum excurrens, ac successive in sanguinem repens, consideretur.

Si vero sit situm *ad extra*, ita ut cum iisdem Vasis communicet, eademque statim tempore subeat, non alibi possumus Fodinam, seu Focum illius constituere, nisi in locis, unde repleti incipiunt, osculisque suis hiant eadem Lactea, vel Lymphatica. Et sic vel respectu priorum ab Intestinis exordium ducentium, dicendum erit, coacervari in Ventriculo, & Intestinis ipsis, vel in illa saltem confluere Fermentum febrile, sive immediate ab eorum Glandulis stillans, sive mediate a propinquis partibus, puta Pancreate, aut Folliculo fellis subministratum: vel respectu posteriorum credendum erit, ipsum latitare in partibus omnibus, artibus extremis, atque visceribus, unde oriuntur lymphatica. Atque in utroque casu eadem æque facile, ac superius diximus, explicarentur symptomata. Si enim loquamur de primo, cum parum distent a Mesenterio Intestina, idem idcirco, quin immo magis extensum in tali suppositione esset iter Fermenti febrilis per Lactea tum primi, tum secundi ordinis. Si vero loquamur de secundo casu, facilius adhuc explicarentur horror, rigor, ac frigus Intermittentium per confluxum fermenti ab omnibus, extremisque parti-

bus, & glandulis conglobatis universi corporis: reliqua autem symptomata fere æque facile; quatenus tandem eisdem Ductus Chylolymphicos, seu Lacteas secundi ordinis, Receptaculum nempe Lumbare, Lacteamque Thoracicam pari passu (maxima saltem ex parte) subiret idem fermentum. Sola periodus, seu vicissitudinaria ista conclusio, & exclusio, intromissio, & extromissio, generatio, & extinctio Fermenti febrilis nodum maximum præferret, ac difficulter solubilem.

Quinto, licet ex omnibus locis in antecedenti Theoremate recensitis, & consideratis ut talibus, ut in iis probabiliter delitescere possit Fermentum febrile, nullus a me determinate approbetur, nec ullus pariter determinate excludatur; dico tamen, durum nonnihil videri, quod materia febrilis, vel in Intestinis, tamquam in sua sede cumuletur, vel per ipsas in Lacteas primi ordinis excurrat in accessionum principio, per modum laticis transeuntis, sive a Pancreate, sive a Vesica fellea, sive ab alia quavis, si qua est, parte peculiariter cum Intestinis communicante, suppeditari.

Hanc dubitationem suggerit crebra experientia, qua videmus, nunquam, aut fere nunquam, ut alibi dictum est, sive distante, sive instante, sive invadente Febrim Intermittentium paroxysmo, materiam febrilem egredi, vel educi per copiosas, & repetitas vomitiones, ac dejectiones, sive a Natura, sive ab Arte institutas: quod secus semper, aut fere semper fieri deberet, si talis materia in cavitatibus Intestinarum intermissionis tempore cumuletur, ibidemque pacifice otiaaretur (quod pariter arduum intellectu, nempe quod ibi subsideat quovis tempore, nec irriter, sursumve, aut deorsum exeat, nisi fingamus in Intestino cæco v. g. recondi) vel si in eadem Intestina, instante accessione, per Ductum Pancreaticum, aut Choledocum antecederet obstructos, mox referatos, irrumperet succus febrilis. Et hæc ratio non a fallacibus speculationibus, sed ab experimento petita, una est ex fortioribus, propter quas etiam in hisce febribus tam religiose abstineo a purgantibus, & emeticis: quæ tamen, fateor, si in ullis unquam febribus possunt convenire, in Intermit-

tentibus potissimum, nuda quadam, & superficiali spectata ratione, convenire videntur; illisque sicuti olim in gratiam talis indicationis inaniter sum usus, & blandioribus etiamnum (raro licet, & cautius, aliisque solum motus indicationibus) utor, ita semper uter, nisi oppositum mea, & aliena infelicio me docuisset experientia.

Sed & alterum experimentum dat anam huic dubitationi, nempe quod intra cavitates Intestinarum nec stabiletur, nec forte percurrat ab aliis procedens partibus Fermentum febrile, cæteroqui per Lacteas secundi saltem ordinis, & per Lymphaticas, in cruorem delatum. Idud autem peritum est ab usu Peruviani Corticis, qui, quocumque modo agat, & Fermentum febrile corrigat, illud profecto melius, & facilius corrigeret quatuor, aut quinque horis ante febrilem accessum exhibitus (quo tempore corripere omni sua vi idem fermentum proxime ingressurum in Lacteas) quam aliis temporibus a paroxysmo distantibus, quod tamen secus contingit: constat enim experientia, Chinam Chinam exigere pro sua operatione tempus ut plurimum horarum vigintiquatuor, ante adventum paroxysmi inhibendi. Cum ergo China China etiam valide administrata, neque instante, neque invadente, bene vero distante, et supra, paroxysmo, suam exerat operationem, neque agat in materiam futuræ accessionis, nisi post horas longe plures; ac exigat correctio rei existentis in cavitatibus Ventriculi, aut Intestinarum, signum est, ab illa non corripere eandem materiam intra Intestina, sed ab ea quæri in locis penitioribus, hoc est saltem intra Ductus Chyliferos secundi generis, vel altius; & consequenter, quod in illis potius, vel alibi, quam in cavitatibus Ventriculi, & Intestinarum lateat Fermentum febrile.

Hac in re si paritate aliqua uti liceat, subit observare, quod si in Ventriculo, & Intestinis, sive ad modicum, sive ad breve aliquod tempus moraretur succus febrilis benignarum Intermittentium (de malignis enim alibi) viscosus quidem, sed non venenatus, adeoque solum quadantenus, & cum detractione, suscitatur turbas, quas suscitare solet Chylus aliquis veneno extrinsecus propinato infectus, idem quadantenus in Curatio-

ratione illi accidere deberet, quod isti. Sicuti itaque Venenum assumptum, quamdiu est intra cavitatem Ventriculi, & Intestinarum (nisi sit summe deleterium) obsequitur ut plurimum vomitoriis, etiam mitioribus, & oleosis, sicuti & mollioribus laxantibus alvum, eoque sic educto, statim solvitur omnis molestia; secus vero, si ultra primarum Lactearum valvulas sit intrusum, adeoque irrevocabile; ita Fermentum febrile benignarum Intermittentium, pravum quidem, sed non venenosum, quamdiu in illis cavitatibus degeret, & non ultra (quod profecto, instante saltem accessione, infallibiliter certum foret ob imminentem ingressum in Lacteas) deberet obsequi Emeticis, atque Catharticis, sive mitioribus, sive fortioribus, & extrahi e corpore, & sic imminens saltem Accessus inhiberi. Pariter, sicuti Venenum propinatum longe felicius, ac citius corrigitur a sua specifica Antidoto statim ab epoto Veneno, vel paulo ante ipsum epotum assumpta, quamdiu scilicet eadem Antidotus immediato contactu intra Ventriculum, & Intestina potest illud infringere, quam si in penitiores Chyli vias idem sese insinuarit: ita materia febrilis imminens paroxysmi, noxia saltem, ni venenata, longe fortius, ac melius corrigi deberet a specifico Febrifugo Peruviano, si illud exhiberetur tempore illo, quo in dictis jam cavitatibus eadem materia est integre cumulata, & Lacteas ingressura, adeoque parata ad suscipiendam immediato contactu illius actionem, quam si alio tempore propinaretur, dum eadem materia in Pancreatico, vel Choledoco ductu adhuc obstructis, intime recondetur, & forte in ipsis Pancreatis, aut Hepatis glandulis, tamquam in sua scaturigine, esset quærenda. Et tamen, ut diximus, aliter evenit, meliusque inhibetur quo magis distat, quam quo propinquior est paroxysmus.

Non est tamen ideo, quod excludam Ventriculum, Intestina, & Lacteas primi ordinis ab omni suspitione, quod præbeant vel sedem; vel semitam materiam febrilem in sanguinem deferendam, quia nempe neque per purgationes, neque per vomitiones, aut spontaneas, aut artificiales illa educatur: cum me non lateat, etiam venena in Ventriculo existentia neque per vomitum ab iis-

dem excitatum, neque per solventia, aut emetica propinata semper extrahi, aut impediri, ne migrent in lacteas; immo ab iisdem si fortiora sint, & acrioris naturæ, ipsum Venenum acui, & deterius reddi. Quare potius ex hoc deducitur, quod febrilis quoque materia, etiam in primis latitans viis (cum ex se ipsa sæpe emetica, atque cathartica sit, etiam cum benigna est) tantum abest, ut ab emeticis, & catharticis educatur, quin potius, tamquam a similibus, ad nocendum adjuvetur: & si quidem per eas vias sit educenda, potius tentandum id sit blandioribus remediis, ut oleo amygdalarum, sero lactis, & huiusmodi, quam irritantibus, ut in venenorum educatione facere consuevimus: potius, inquam, infertur hoc, quam quod ullo pacto ibi non lateat talis materia.

Sed adhuc posito absolute, quod eadem ibi hospitetur, sive per modum permanentis, sive per modum transeuntis, immo posito, quod illa mediis solventibus, aut vomitoriis, educi non modo possit, sed & revera educatur, datoque per consequens, quod materia illa, quæ in exordio accessionis per vomitum exit, quæque, soluta accessione, postmodum per catharticum educitur, non sit aliquid diversum a materia febrili, per vim expressum, & a quolibet sano homine, cui emeticum, vel catharticum (sæpius cum damno) propinetur, facile educibile, sed sit ipsa materia febrilis accessionem proximam productura: cum tamen eandem accessionem vere non tollat, aut remoretur, quin potius intendat, ac augeat, signum est saltem, quod loco materiæ eductæ nova jugiter ex perenni aliquo fonte succrescit (ut demonstrat irrita quævis, etiam epieratica purgatio) nova pariter gignens incommoda. Quamobrem his stantibus cuique non præoccupato sat obviis, inferendum videtur, succum febrilem, etiam si in Ventriculo, & Intestinis sedem teneat, nec posse radicitus a remotiore aliqua scaturigine sua, Intestinali ipsam mineram instaurante, nec debere, etiam si posset, educi. Est enim ille probabiliter succus quidam naturalis, suumque circulum, & peculiariter, & cum universaliore sanguinis circulo, junctis invicem fluminibus, agens, qui tantum per accidens a sua crasi desciscit, & de-

sciscit totus (sive acida , sive alius generis sit illius dyscrasia , & sive ex intrinsecorum principiorum vitio , sive ex heterogenearum , & alienigenarum particularum intima comixtione illa procedat) adeoque non evacuari , non agitari , non exasperari ; sed leniri , corrigi , & alterari tantum indiget , sive per viam absorptionis , sive alio quolibet attemperationis modo , ut strenue a China China fieri videmus , quotiescumque constans est illius usus , nec maxime refractaria (quod in quibuslibet morbis nonnumquam contingit) totius succi peccantis , viscerumque illum perperam elaborantium , dyscrasia . Posito itaque , ut redeamus in viam , non repugnare absolute , quod fermentum febrile in ipso quoque Ventriculo , & intestinis stabuletur : omnes propterea , quotquot sunt , primas vias comprehendemus inter loca , quæ probabiliter sedem , aut semitam præbent eidem fermento febrili in sanguinem ingressuro . Interim conjecturas , quæ favent illius ingressui per lymphaticas , & per lacteas secundi potius , quam primi generis , retulisse non pœnitet .

Sexto , cum intra Vasa Chylifera , Chylo lymphica (quo nomine Lacteas Lymphaticas , & intra Glandulas iisdem Vasis interpositas , atque utrisque communicationem præbentes , non alii latices admittantur , quam Lympha , & Chylus (forsitan & adeps) dein cum Chylo conjuncti , quin & ab eodem disjuncti , Succus Biliofus , Pancreaticus , Salivaris , & quotquot a Glandulis Intestinalibus , quas *Peyerianas* vocitant , proficiuntur : in istis porro succis , vel omnibus , vel quibusdam præternaturaliter alteratis , acrescentibus , stagnantibus , fermentescentibus , aut alio quovis pacto vitiatis , periodice autem , ac regulariter (typo scilicet variis febribus correspondente) influentibus , proxima Intermittentium materia videtur probabiliter debere consistui . Quod si verum foret , quod supra suspicari sumus , nempe fermentum febrile , ne per modum quidem transeuntis , perluere cavitates Intestinalium , atque Ventriculi , in tali casu vix ullus locus esset imputandi causam febris aliis succis , quam Chylo , & Lymphæ , iisque intra penitiora tantum vasa vitiatis . Alios nihilominus succos modo recensitos plurimum conferre ad vitian-

dum ipsum Chylum , & Lympham , & consequenter ad acuendum ipsum febrile fermentum , quin & ad multiplicanda , atque insigniter intendenda febrilia symptomata ultro crediderim .

Cum vero succi fermentum constituentes , quicumque sint , non videantur posse ad tempus inhiberi , ne influant in sanguinem , nisi per interpositam obstructionem , neque in libertatem pristinam pluries vindicari , nisi per ejusdem obstructionis temporaneam sublationem , aut apertionem ; hinc est , quod vitium peculiare istorum fluidorum , & præ reliquis aliis magis certum , videatur esse *Stagnatio* eorumdem , eaque *temporanea* , etsi quod postrema hæc qualitas , aut conditio adjuncta , quæ regularem ipsius stagnationis periodum includit , difficillime sit explicabilis .

Septimo denique , ex sententiis omnibus diversorum Auctorum Capite antecedente relatis , deducitur quidem veluti corollarium quoddam mineram Intermittentium , seu congestionem febrilis fermenti latere in aliqua ex tribus hisce Regionibus , nempe vel *citra* sanguinem , vel *intra* sanguinem , vel *ultra* sanguinem ; sed ex Propositionibus a nobis hucusque præmissis potius videtur , in altera ex duabus tantum regionibus enumeratis eandem Fodinam esse constitutendam , videlicet , vel *citra* sanguinem , vel *ultra* sanguinem , non autem *in ipso* sanguine ; licet postremum istud , ut minus verisimile tantum , nequam vero ut absolute falsum , hic excludatur .

Ex una itaque parte , vel intra totum tractum Vasorum Lacteorum , & Chylolymphaticorum in sanguinem tendentium , sed alicubi forte obstructorum , sive in loco aliquo prope Lactearum oscula confito , & cum iisdem communicante , hujusmodi Minera statuenda erit : vel ex alia parte , in puris Lymphaticis , ab arterioso , quin & nervoso probabiliter genere jam inebriatis , atque in ipsum denuo sanguinem refluxis , sive in eorum remota scaturigine , glandulive longe distitis , erit quaerenda . Si tamen postremum istud seligatur , id saltem oportet admittere , quod , etsi a principio tam longinquo derivetur febrilis materia , maxima nihilominus ex parte , in memorata jam Chylo-lymphica influat , citra sanguinem posita , ut iis-

dem mediis in ipsum tandem sanguinem asportetur , in quem cæteroque minores dumtaxat ex parte , a membris superioribus immediate potest influere . Ultra hos limites progredi non audeo ; licet me non lateat , quantum ad rectum usum Peruvianæ Corticis , & ad definiendam vim instituentiarum , vel omittendarum evacuationum , pro Febrium Intermittentium curatione , conferre possit ultima inquisitio causarum febris hujusmodi productivum . Immo fateor , me quondam hac de causa , prævisis iisdem Theorematis , quæ supra exposui , altiore hujusce rei tentasse indaginem , Icario tamen ausu , nec sorte multum absimili . Utrumque , incertos , aereosque , ut sic dicam , mentis volatus , in medio demum itinere collabescentes , qualitercumque referre non piget .

Illud itaque mihi aliquando phantasma quoddam , quo , mecum ipse considerans , ab ulcere , vel abscessu glandularum Mesenterii Febres lentas , & continuas fieri , quæ prius glandulis iisdem tumensibus tantum , & obstructis intermittentes fuere : item animadvertens ; quod tuberculo in pede suborto , & tumefacta subinde glandula in Inguine , diaria febris exoritur , quæ dabo procul periodice fieret , si periodice recurreret ejusdem glandulæ tumor : ad consimilia postmodum conficienda ratiocinia circa Febrium Intermittentium causas , per analogismum quemdam transitum feci , hæc quæ mox subdam , commentus . Si aliqua viscida , & glutinosa materia ex ipsis Chyli , & Lymphæ particulis crudioribus , & improprietatis genita , intra loculos earundem glandularum Mesenterii ita *laxe* condensaretur , ut illac transitum omnem , vel fere omnem , tum Chylo , tum Lymphæ impediret quidem ad tempus aliquod , sed tamen , accedente majore fluidorum momento , liberiores progressum eidem concederet , non ita , ut ab illis fluidis penitus ablueretur (id namque non sineret illius visciditas , nisi repetito pluries eodem opere) sed ita , ut simpliciter perforaretur , transitum scilicet pleniori torrenti concedens , eundemque negans exitiori rivulo , aut stillicidio : si , inquam , positio hujusmodi , quam in Pancreate olim *Sylvius* adstruxit , ad glandulas aliquas Mesenterii insigniores posset transferri , profecto longe facilius , & clarior foret hic , quam ibi , tum sym-

ptomatum omnium etiam infrequentiorum , tum ipsorum etiam Circuituum explicandorum ratio .

Enimvero quod glandulæ omnes , quæ Chylum a vasis suis *deferentibus* , idest a Lacteis primi generis , & Lympham a solitariis Lymphaticis recipiunt , ut liquorem utrumque simul missum , quin & in iis adauctum , per Lacteas secundi generis , seu per vasa Chylo-lymphica *effluentia* , ultro promoveant ad Receptaculum commune , & inde ad Canalem Thoracicum , facile possint infarciri , & obstrui quadam veluti mucositate , glutine , aut pulve , inficiabitur nemo , qui utriusque laticis inæqualitatem tum absolutam , tum respectivam animadvertat , Chylus siquidem ex diversis , & disparatis edullis confectus , & ex pluribus succis Intestinalibus illum integrantibus coagmentatus , lentorem facile contrahit , atque crassitiam , quæ illum intra sua vasa , & successive intra glandulas Mesentericas stagnantem potest efficere : Lympha vero mille ob causas vel crassior , vel acidior reddita , non modo eundem effectum producere potis est , sed & a Chylo productum augere , adjungendo scilicet eidem Chylo concretionem ulteriorem , eo pacto , quo ulteriorem crassitiam aptus est adungere Lymphæ idemmet Chylus : unde non modo sibi succus quilibet , sed & alter alteri , motum intra glandulæ loculos valet præpedire , visciditatemque , ac stagnationem mutuam , ubi simul coeunt , impertiri . Adde tandem , ab ipsis succis , Biliofo , Pancreatico (fortassis etiam Adiposo) & glandularum Intestinalium , solitarie quoque aliquando influentibus per Chyli vias , eandem , si aliquo peccent lentiore , aliave ad simul concrendum dispositione , in glandulis Mesentericis obstructionem posse produci .

Quod vero hujusmodi obstructioni , aut infarcitui aliquæ peculiariter ex illis Glandulis , & quidem officio insigniores , ac notatu dignæ , sint magis obnoxie reliquis , magisque dispositæ , sive ob intimæ structuræ compositionem , sive ob aptitudinem situs , sive ob exercitii majorem , vel minorem usum , sive ob succorum affluentium copiam plenioram , aut parciorem , sive aliam quamvis ob causam , facile concedet , qui observavit , Strumas frequentius oriri in Collo , quam in Inguine , Obstructiones in glandulis Lienis potius , quam Hepatis , Inflammatio-

tionem Pleuræ faciliorem esse, quam Peritonæi, Paraplegiam sæpius in sinistra, quam in dextera Corporis parte contingere; & similia, quorum ratio mechanica non est hujus loci.

Quod denique Æstate potius, & Autumno, quam aliis temporibus, ut facilis est Februm Intermittentium generatio, ita facilis sit hujusmodi Glandularum infarctus, & obstructio, suadent costiones stomachi imbecilliores, ob enervata univervaliter fermenta Chylificationis, & dispositio succorum acerbilium, quales sunt Chylus, & Lympha, ad ulteriorem acorem contrahendum, ut illum facile per eas tempestates contrahunt Vina. Adde & hic concursum aliorum succorum Intestinalium, aptiorum tunc temporis (etiam ratione ambientis externi, in nativa temperie inæqualiter excedentis) ad augendam in iisdem Glandulis Chyli, & Lymphæ improprietatem, unde & facilius in utroque latice ad vitiosas ibidem fermentationes excitandas, & successivas præcipitationes, hinc & ad obstructions gigantes dispositio.

Pro glutinosæ autem obstructionis hujusmodi alterna reclusionione, atque occlusionione, obviandum est animadvertere, id ipsum sæpius (irregulariter licet) observari in Ictero ab obstructis bilariis ductibus procedente, ubi scilicet conclusæ bili aliquis nonnumquam referatur aditus, atque iterum clauditur; perforata videlicet quandoque obstructione ab ejusdem bilis impulsu, eademque obstructione iterum coalescente, quod fæces modo flavæ, modo cineræ, colorque faciei, & oculorum, modo minus, modo magis citrinus satis patefaciunt. Periodicæ vero, ut sic dicam, occlusionis, & reclusionis ipsius lymphæ a suis Vasis, & Glandulis, specimen aliquod nobis exhibent nonnulli Coryza, vel Rheumate laborantes, qui e naribus affatim, & e pectore insignem lymphæ copiam emungunt, vel expuunt, quasi illam intra capsulam aliquam coacervatam haberent, idque statim horis, puta matutinis, aut vespertinis: ut sileam similia fieri constanti ritu non modo in vasis, & glandulis infarctis, sed & in amplis quoque cavitatibus. Sic, etsi in plurimis inæqualis admodum sit modus, quantitas, & hora assumendi alimenti, tamen in iisdem regularis admodum est

hora alvum deponendi, sive quotidie, sive alternis diebus, item hora esuriendi, sitiendi, mingendi &c. intantum, ut & dormientes ob id ipsum expergiscantur, licet id ipsum non exigat ulla necessitas, sed quædam potius Naturæ consuetudo, ad certas tamen quamvis occultas Mechanicas leges exercita. Sic pariter mensuram Mulierum excretionem integro Lunæ spatio, quasi alicubi congestam, parum gnari suspicimus; eandem vero (quod magis est) quolibet mense per eos institutam, & apud alios legimus, & in duabus Fœminis ipse vidi, quarum altera Phthysi tandem confecta obiit. Almodum ergo mirum forte non erit in casu nostro, quod aperiat, & vicissim claudatur mollior, recensque obstructio Glandulæ mesentericæ, Ductusve chylolymphici, quando hoc idem, vel simile phænomenon in aliis casibus observamus; sicut nec adeo mirum erit, quod hoc ad regulam quamdam fiat, quotiescumque hujusce regulæ mechanicum artificium, vel mechanici artificii probabilitas aliqua constare possit, ut infra.

His præmissis, ponamus, dicebam tunc (modo vero dico, fingamus) aliquam ex memoratis Glandulis mesentericis insignioribus ita infarctam esse viscido illo, quod diximus, glutine, ut omnem, vel fere omnem Chylo, & Lymphæ illac fluentibus ultra se Cisternam versus, progressum inhibeat. In hoc casu totum Vas Lacteum (sive autem unum sit, sive multiplex, parum refert) quod ab Intestinis ad glandulam protrahitur, Chylo stagnante replebitur; pariterque Lymphaticum inferens integrum, quod in eandem inseritur, ab exortu suo usque ad eundem terminum, lymphæ sua similiter stagnante, utpote exitum non inveniente, sensim repleti necesse erit.

Cum autem Chylus iste sic stagnans assidue non urgeatur ab alio Chylo, quippe inæqualiter, & per interruptas vices influente, & cum influit habente alios ductus patentes, per quos nullo negotio potest insinuari, nullum idcirco patitur conatum (excepto eo levi, quem potest recipere a compressione Viscerum propinquorum, & a Valvulis, tunc tamen feriantibus, Vasis obstructi) nullum, inquam, patitur conatum, vi cuius possit ultro promoveri ad superandum obicem in glandula existentem.

Ne-

Necesse est ergo, totam vim ad hoc opus requisitam exerceri ab humore lymphatico, tum fluidiore, tum valentius, atque velocius, ratione validioris impellentis, tum etiam perenne influente. Hoc facile intelligitur, si consideremus, quod Vas hujusmodi lymphaticum, ut supra obturatum, naturaliter quidem semper irrigatur liquore suo, sed non ita, ut patiat repletionem, aut distensionem notabilem, qualem patietur, si per injectam ligaturam stranguetur, aut obstruatur. Itaque si Vas illud tale quidpiam quodammodo patiat intra glandulam (quantum sit pro interceptando illius liquore) quale patitur ab injecto extrinsecus vinculo, necesse erit, quod paulatim totum Vas, scilicet interstitium omne, quod interceptum a imo illius exortu, usque ad insertionem in glandulam, lymphæ indefinenter influente distendatur usque ad turgentiam insignem ejusdem Vasis, seu usquequo capax illud est distensionis: cum rivuli, si qui sint, per anastomosis, vel aliter cum eodem Vase communicantes non possint supplere omnem defectum causa obstructionis illius resultantem. Et quoniam, repleto Vase cessat quidem introductio liquoris in illud, sed non cessat, quin potius augetur circa primam illius originem conatus primi impellentis (arteriarum videlicet, ac si lubeat, etiam nervorum ibi sese exonerantium) assiduam lymphæ secretionem, & introductionem in idem lymphaticum molientis, adeoque secretam antecedenter, & in ipso præexistentem lympham urgentis, ac indefinenter prementis, accedente etiam aliquatenus valvularum officio, & circumfitorum musculorum motu: hinc est, quod multiplicato per repetitas vices hujusmodi potentiarum nisu, brevi cedat mucosum obstaculum in glandula lentescens adhuc, nec satis solidum, transitumque idcirco prementi, atque acrimonia quoque sua perterebranti liquori concedat, usquequo durat illius impetus, atque vis perforans, & non ultra.

Cum itaque regularis, & continua sit secretio lymphæ ab arteriis (dicamus & nervis) fieri solita, item determinata, plus minus quantitas liquoris secerni soliti, & determinata pariter capacitas Vasis liquoris excipientis, sequitur per consequens, quotiescumque fiat, reno-

veturque hujusmodi summa distensio, determinatum quoque, & fere æquale semper esse debere tempus, quod requiritur tum ad summe distendendum, replendumque ipsum Vas, tum etiam ad superandam resistantiam obstaculi extrema illius infarcientis: sumendo hoc tempus determinatum in aliqua latitudine, prout scilicet magis, vel minus viscida est materia obstruens, & consequenter prout citius, aut celerius communicatur extremo liquori glandulam intime attrahenti vis, atque pressio in prima Vasis origine indefinenter exercita, ubi videlicet impeditam ob incapacitatem Vasis incausum moliantur arteriæ lymphæ secretionem, conamine semper fortiore, quo diutius repetito, & frustra tentato.

Istud autem tempus determinatum intercedens a puncto transitus inhibiti ipsius lymphæ usque ad tempus summæ repletionis, seu ad tempus superati obicis, quod idem est ac dicere totum tempus morbosæ collectionis lymphæ fermentum febrile principaliter constituentis, usque ad tempus exclusionis illius e suo carcere, longius, aut brevius esse debebit, prout major, vel minor erit capacitas ipsius Vasis, spectato diametro, & longitudine illius, & prout magis, vel minus resistens erit viscida materia Glandulæ impacta, quæ liquorem in extremo vase remorabitur.

Potest autem contingere, quod inter plurimas Glandulas, quæ huic vitio peculiariter sunt obnoxie, aliquæ (& quidem numerosiores) appendantur tali lymphatico, pro cuius extrema plenitudine, & successiva contenti liquoris excarceratione mechanice, ut supra, faciendæ, requiratur spatium temporis 48. circiter horis circumscriptum, aliæ vero (minus quidem frequentes) Vas aliud possideant, sive longius protensum, remotiusque derivatum, sive recipiens parcius lymphæ secretæ stillicidium in suo principio, cui ideo pro eodem opere, summæ videlicet repletionis, & quod magis est, successivæ reclusionis, ob majorem primi impellentis distantiam, vel ob illius minorem nisum forte difficilioris, necessarium sit intervallum horarum circiter 72. & aliæ denique sint (nec ipsæ quidem numero plurimæ) quarum Vas ad idem opus non exigat plus quam horas 24. Et sic periodus Tertianæ febris ceteris frequentioris. Quar-

Quartanæ minus frequentis, & Quotidianæ pariter rarioris, poterit haud difficulter intelligi. Quod si duæ Glandulæ sustinent obstruktionem horarum 48. seorsim successive obstruantur, itaut una hodie, altera cras idem vitium capiat. Tertianæ duplex duplicem habens Focum emerget. Si duæ, aut tres Glandulæ ex iis, quæ sustinent suum, ut sic dicam, infarctum ad horas 72. diversis successive diebus infarctum similem suscipiant. Quartana duplex, aut triplex oriatur; & hac proportione fiant Hemitritæi, aliæque Febres Complicatæ. Non tamen absolute negaverim, pro varia glutinis obstruentis visciditate, & consistencia, itaque pro varia humoris gluten ipsum perterebrantis acie, diversas Febrium Intermittentium species ab una forsan, & eadem insigniore Glandula obstructa posse pendere, sicut & varias forsan ejusdem speciei, aut generis Febrium differentias.

Hæc Idea, qualiscumque sit, primam Febris generationem complectens, circuitum pariter illius ob oculos ponet, si perpendamus, quod superato per vim, ut supra diximus, obice, extremum Vasis intra Glandulam obturante, liquor quidem excarceratus per viam recenter apertam facile dilabitur, nec sinit iteram gluten illud coalescere, quousque durat illius impetus, quin potius ipsi Chylo intra Lacteam similiter oclusum stagnanti aditum referat per eandem Glandulam, ut eum secum rapiat; & per Chylo-lymphicos *effervescentes* Ductus cum eodem ad Cisternam properet, & dein in sanguinem delabatur: attamen cum brevis, & temporaneus sit hujusmodi torrentis etiam lentioris affluxus, necesse est, quod conniventibus denuo iisdem Vasis, Lacteo videlicet, atque Lymphatico, idem mucus tum ipsi Glandulæ, tum Vasis lymphatici antecederet obstructi oris extremis adhærens, ad novam concretionem disponatur, cessante, ut dictum est, impetu illum perforante solum, non ablucante, vel abstergente, & succedente, loco torrentis lymphatici jam jam exhausti, lento tantum, ac enervi lymphæ recenter secretæ stillicidio, novam perforati antea glutinis concretionem nequaquam impedire, aut superare valente. Et quoniam idem vitium nativum, vel crassitiei, vel acoris in lymphæ a primitivis suis caulibus adhuc

fovetur, sicut fovetur in Chylo (præsertim tempore morbi) eadem ac antea prava dispositio multoque magis in fermentis, & succis ipsum Chylum adjuvantibus, & ex parte integrantibus: hinc est, quod concessio per vim transitu liquoris urgenti, & perforanti, paulo post idem facile recurrat impedimentum, & vitium, remanente scilicet in parte obstructa portione adhuc maxima Causæ conjunctæ, integroque etiamnum superstitie in fluidis Causæ antecedentis vigore. Cum itaque stato tempore, ut supra, eandem fieri collectionem, & successivam effusionem febriis Fermenti necesse sit, stato quoque tempore renovari opus erit febrilem Circuitum. Hujusce rei rude quoddam specimen in Ictericis, in Rheumate affectis &c. passim observari jam supra notavimus.

Quo pacto vero lymphæ aliquo modo jam peccans, postmodum diu detenta, item Chylus tot succis fermentescibilibus (quales sunt in primis Bilis, & succus Pancreaticus) imbutus, diutius stagnans: quantulumcumque sit illius portio: adeoque, dum stagnat, ferme corruptus, possint, dum Chylo-lymphica pervadunt, Receptaculum commune, & Canalem Thoracicum, incommoda omnia producere, quæ Febrem incipientem comitari solent, qualia sunt Horror, Rigor, Frigus, Dolor dorsi, & lumborum, Vomitus biliosus, alvi Fluxus &c. quilibet ex se facile potest conjicere.

In sanguinem vero suapte etiam fortasse natura tunc male constitutum, delata hæc omnia, quomodo in ea effervescentiam febrilem excitare valeant, tamdiu duraturam, quamdiu succus febrilis subigatur, & redigatur ad Naturæ leges, extraneis jam salibus spoliatus, per diaphoresim, diuresim, aut alia quavis via excernibilibus, optime novit quilibet ex pauxilla puris portione, ab ulceribus etiam externis in sanguinem absorpta, Febres quondam quoque periodi speciem habentes identidem sulcitari observavit. Sed de his adhuc aliquid **Capite octavo.**

Hæc, & alia plurima, Sylvianam quodammodo hypothesein a Pancreaticis ad Mesentericas Glandulas transferentia, menti quondam meæ observabantur, quibus modo, cum nimiam compositionem sapere, nec satis simplicitati Naturæ

etiam

etiam errantis, respondere videantur, nequaquam acquiesco; sed illa, ut manca tantum, & imperfecta profero. Sat sit eadem adumbrasse, ut, si rudem aliquam, ac indigestam veritatis speciem in illis quispiam reperiat, ulteriori cultura ad meliorem frugem reducat.

Possit equidem fortassis adhuc ambigere nonnemo, ut alias tetigi, an Febrile Intermittentium Fermentum sit quid *exoticum* a partibus, vel quibusdam, vel omnibus proficiscens, & a Venis cum sanguine refluxo potius, quam a lymphaticis absorptum, atque ad corporis interiora delatum: quod, licet ægre crediderim, aliquo tamen pacto congrueret cum iis, quæ dixi, & mox dicturus sum de probabili quoque illius sede in aliis Glandulis, etiam circa corporis ambitum, & viscera constitis, cum discrepantia tantum circa vias, per quas inde transferatur in sanguinem. Possit quoque suspicari quispiam alius, an Fermentum hujusmodi sit succus quidam peculiaris nobis adhuc *ignotus*, qui vel per semitas ordinarias Chyli, & lymphæ per vim, ac præter naturam intrudatur, vel per *occultas*, & *nondum patentes* (quandoquidem sunt, ut reor, in corpore nostro succi adhuc ignoti, & ignoræ viæ) ut exinde pariter deferatur in sanguinem. Sed hoc esset explicare ignotum per ignotius. Quamobrem, sepositis iis, quæ nondum patent, si revera illius natura, & existentia in succis, & locis notis sit quærenda, præter ea, quæ supra retulimus, non plane quoque displiceret materiam febrilem, cujus germanam indolem designare arduum quam maxime semper erit, ab universo corporis ambitu in centrum ejusdem per vasa lymphatica derivare, hoc est a Glandulis conglobatis, sive omnibus, sive saltem aliquibus universi corporis, & viscerum illius, unde prima lymphaticorum origo: ut per hujusmodi semitas, ab eadem corporis, & viscerum peripheria, in ipsum sanguinem, quasi in centrum, simultaneo quopiam, & periodico confluxu, difficulter tamen explicabili, adduceretur, immediate quidem respective ad lymphatica superiora, mediata vero per Ductus omnes Chylolymphicos, respective ad inferiora, & media. Sic saltem congrua haberi possit explicatio Harum Febrium mitioris indolis, quæ cum rigore, & frigore, sine ullo alio intestino tumultu solent invadere, & uni-

Torii Therap. Spec.

versali demum sudore facile solvi. Sed, si cui non satisfaceret pro explicandis Symptomatis Tertianarum in infimo Ventre maxime observabilibus ea, quæ posset adduci, irritatio facta a fermento febrili in Cisterna Chyli, aliisque Lacteis secundi ordinis, is ad salvandos enormes vomitus, motumque Ventriculi inversum, & Intestinorum antiperistalticum explanandum, a Lactei primi ordinis, & a succis omnibus intestinalibus illac fluentibus, præsertim vero a bilioso, adjuvamentum quærat.

Si vero de explicandis perspicue hujusmodi symptomatis in prima paroxysmorum invasione fere perpetuis, & circa infimi Ventris confinia valde conspicuis, sit minus sollicitus, influxum succi febrilis in sanguinem, quem nos acervatim fieri posuimus, ipse paulatim factum (cæteroqui non improbabilius) statuatur, succumque ipsum febrilem a quavis affecta corporis glandula, modo hac, modo illa, modo una, modo pluribus, cum Auctoribus non paucis derivet, stillicidio quidem assiduo, sed cruoris excandescentiam periodicam, noxiæque materiæ sensim congestæ expulsi-
viam non inferente, nisi donec succus peccans fuerit intra cruorem ipsum ad turgentiam collectus. Quod quidem pro diversitate loci, seu Glandulæ suppeditantis, & pro varia liquoris, pari postmodum proportione in sanguinem influentis, quantitate, modo per breviora, modo per longiora, semper tamen ab invicem æquidistantia, temporis intervalla, repetitis subinde vicibus, posse continere, haud arduum erit intellectione.

Pro reddenda autem ratione saltem aliqua symptomatum in infimo præsertim Ventre, locisque propinquis invadente paroxysmo apparentium, poterit is fortasse dicere, sanguinem tunc præter naturam fermentescere incipientem, in primo illo conatu ita turgescere intra sua vasa, ut valeat obstruere novo succo febrili, sive per Lacteam thoracicam, sive per solitaria lymphatica perenne affluenti, prohibendo scilicet, ne tunc temporis succus iste recenter adveniens superare possit obstantem valvulam, ad ostium Canalis thoracici in Subclaviam tendentis appositam, vel aliam quamcumque excipiendi lymphaticorum tributo destinatum, atque ab eodem fermentescente, & contranitente cruore compressam. Sic Padus tumens, furens, & ad latera premens nec Gabelli, nec Scul-

D

tennæ

tennæ consuetum facile admittit vestigal, sed illud repercutit. Sicuti autem minora illa flumina intra aggeres suos repulsa, & detenta, plurimas in circumfisis locis excitant turbas, ita & succus febrilis si repercutus, & intra occlusum Canalem Thoracicum, Chylique Lacunam, vel intra quævis solitaria lymphatica per vim coercitus, cum neque ulro propter inhibitum illius progressum, ut supra diximus, neque retro propter inferiorem portionem sursum urgentem, & propter obstaculum valvularum regressum prohibentium, viam sibi parare queat, interimque a stagnatione sua ulteriorem acrimoniam adipiscatur, potis erit suscitare in præcordiis, stomacho, & alibi, angores, vomitus, irritationes, aliaque incommoda, quæ in iisdem locis tunc temporis observantur. Enimvero tumultus non longe minores, immo illis non parum analogos ob eandem fortasse rationem, nonnunquam excitare ibidem solet simplex Chylus, si quando ex cibo paulo ante Accessionem exhibito contingat intempestiva protrasio illius in sanguinem, fermentescere, ut supra, atque tumescere incipientem, ipsique propterea Chylo, quo minus libere possit ingredi, aditum præcludentem. In universa hac rerum serie, atque congerie; Veteribus ipsis, cæteroque coligantibus, non prorsus ignota, tota ratio Intermittentium posita videtur; & hæc persequi fortasse non foret inutile, si omnium humorum peculiarem motum, statumque tempus Circuitus particularis eorumdem distinctius nosceremus: inde namque explicandæ quoque periodi modus forsitan aliquis plausibilior elucesceret. Sed hic est Scopulus, ad quem inseliciter allidunt omnium Opinantium Naves in hoc Mari vela facientium.

Reteneat itaque pro nunc hypothesi probabiliore, & universaliore, scilicet; quod humor febrilem effervescentiam periodicè inducens, sit succus aliquis per accidens tantum vitiat; & vel prævia stagnatione per intervalla statim sanguini affusus, vel congestione paulatim aliunde suppeditata, per intervalla pariter in eodem turgescens, qui propterea suam sedem, aut semitam habeat; vel citra ipsum sanguinem, hoc est circa pylorum, intestina; & lacteas utriusque generis (ut omnia primæ regionis loca indiscriminatim comprehendamus) vel ultra eundem sanguinem, hoc est in Glandulis, Vasisque lymphaticis; hæud difficile erit conjicere,

quomodo China China possit (quod est intentum nostrum) materiam febrilem, vel alterare, ac emendare in ipso suo Foco, vel intercipere, atque corrigere in medio itinere, priusquam in sanguinem deferatur, nulla sensibili præter consuetas facta illius evacuatione.

In primo siquidem casu, cum China China diutius immoretur intra cavitates Ventriculi, & Intestinorum: quod febrile ramentorum illius excretio, & sæcum tinctura satis patet: item, cum ductibus omnibus Chyliferis secundum minimas sui particulas adhæreat, eosque lentius pervadat, poterit nullo negotio febrilem laticem ibidem conditum infringere, combibere, retundere, & ad naturalem crasim reducere, vias ipsas, Glandulasque Chylo-lymphicas abstergere, ac reserare, aliaque hujusmodi diuturno usu præstare, quæ materiam, & occasionem febrilem, nec non ipsius quandoque occasionis initium, ut verbo Hippocratis utar, sine ulla excretionem admodum sensibilitate adaucta, valeant submovere.

In secundo vero casu, ubi fermentum febrile supponatur radicari ultra sanguinem, videlicet in glanduloso, lymphaticoque Systemate, cum istud e sua, ut ajunt, Minera dupliciter possit in sanguinem influere, nempe, vel mediate (& quidem magis abunde) per Chyli vias secundarias, vel immediate (& parcius) per ipsa lymphatica, statim in eundem sanguinem se exonerantia, dupliciter quoque poterit suscipere extra ipsum sanguinem actionem Corticis, & ab eo debitam alterationem recipere, uno nempe loco intra Receptaculum chyli; cæterosque illius ductus lymphæ communes in sanguinem tendentes, in quibus idoneam pariter, ut in primo casu, potest recipere a Cortice alterationem: & siquidem Minera ipsa remotior non plane attingatur, correctâ tamen assidue per continuationem remedii nova fermenti illius affluenti portionem; a glandulis etiam longinquis subministrata, ipsa demum corrigi potest, aut exhauriri remota scaturigo. Altero vero loco correctionem suam potest a Cortice sortiri febrile fermentum ultra sanguinem stabulans, videlicet in ipsis glandulis, viscerum; & corporis ambitum, aliumve quemvis locum occupantibus, unde lymphaticorum origo, vel propagatio: quandoquidem ad extremam hujusmodi glandulosam provinciam potest

equa

est pertingere ipsa tenuior substantia, tinctura, & actio Corticis, mediantibus arteriis in glandulas definitibus, quæ arteriæ ipsum forsitan febrile fermentum (non excludo, si cui lubeat nervorum ministerio) iisdem glandulis antea subministrarunt. Facile namque concipere possumus, non modo, quod materia lymphatica in sanguine (majore saltem ex parte) residens, quæ febrilis quoque fermenti glandulis imprimendi materia futura est, per Corticem alteretur, atque demulceatur: verum etiam possumus intelligere (quod mihi quidem magis aridet) quomodo eadem minimæ Corticis particulæ, sub chyloso vehiculo etiam non integræ, suæque virtute pollentes, sanguinem transeant, illo intacto, videlicet eum notabiliter non immutando, suamque vim integram soli fermento imprimant ultra ipsum sanguinem, sive in glandulis, sive ubivis existenti, atque ibidem per eas absorpto. Quod si etiam ipsi sanguini taliter impressam quis velit Corticis virtutem, ut illum balsamico quopiam robore muniat adversus fermentum ab extrinseco undelibat adventurum, is, licet me plane consentientem non habeat, actioni tamen Corticis citra sensibilem evacuationem febrifugæ plane favebit. Et hæc quo ad virtutem Corticis agentem contra fermentum, suum Focum, sive, ut ajunt, suam Mineram agnoscens, vel citra, vel ultra Provinciam sanguineam.

Quotiescumque vero intra ipsum cruorem immediate orta simal, atque congesta ad turgentiam credatur, quoutque effervescat, febrilis Intermittentium materia (etsi hoc minus verisimile reputem) adhuc facilius erit explicatio actionis Chinæ Chinæ in ipsum cruorem, nulla sensibili evacuatione subsequente; sive id fiat per hoc tantummodo, quod illa fermentum febrile combibat, ac absorbeat, sive illud juxta Conygium disgreget, atque dispergat, ut Aquæ salis retundit aciem Aqua dulcis affusa (quo pacto non inepte fortassis explicaretur dispositio cruoris ad remorbescendum, quatenus scilicet eadem facile renovetur; ni impediatur per continuationem Remedii, salium febrilium coacervatio, priorque unio) sive alio quovis modo ejusdem fermenti energiam reprimat; quæ res, cum multifariam possit contingere, difficile est definire quo pacto præcise contingat, in-

terque varias probabilitates veritatem, quæ una est, exacte seligere.

Cum tamen aliquo ex prædictis modis se habere fermentum febrile certum videatur, æque certum per consequens est, aliquo ex iisdem modis haberi correctionem illius a Peruviano Cortice. Cumque vitiosus latex, qui tale fermentum constituit, vel in se continet, debeat redigi ad naturæ leges, vel per effervescentiam febrilem (resistente plurima illius portione utili, secreta vero inutili) vel per alterationem medicamentoſam, quæ ipsam portionem inutilem magna ex parte rectificet per solam contrariarum qualitatum alterationem, seu per vim occultam, provenientem a tota substantia, ut ajebant Antiqui; sive denique, ut sensibilibus loquamur, per variationem texturæ particularum minimarum febrile fermentum componentium, habitam quomodolibet a commixtione particularum minimarum Corticis; hinc est, quod nulla, vel pauca evacuatione sit opus. Etenim, quandoquidem etiam ad correctionem fermenti aliqua requiratur particularum ejus absorptio, præcipitatio, & excretio, bene possunt hæc omnia integre haberi a China China; cum enim malitia fermenti febrilis consistat in pauca mole (quod bene novit, qui novit, quam pauca sint magnorum etiam morborum semina) potest ulro excerni, quod excernendum est per illas evacuationes, modo sudoris modici, modo alvinæ dejectionis, modo (quod frequentius est) urinæ notabiliter adauctæ, & immutatæ, quæ post depullas ope Corticis febres quotidie observatur. Sane postrema hæc evacuatio, loci scilicet sensibiliter aucti, atque concocti, evidens est, ac perpetua; sanguinisque deservescentiam, atque desæcationem aperte testatur; non quidem fortasse quia China China agat immediate intra ipsum sanguinem, sed quia agit intra Ductus Chylo-lymphicos, quorum latices dum corrigit, & primam sic coctionem juvat, mediate saltem juvat & alteram, quemadmodum videmus ex sola fermenti stomachici correctione debitam statim urinarum coctionem subsequi. Quod eo facilius in hoc casu succedit, quoniam, impedita per Chinam Chinam nova sanguinis conspurcatione, ille facilius se expedit ab inquinamentis antea susceptis, unde urinarum concoctio, earumque uberior proventus emer-

git. Quid ergo de aliis copiosis excretionibus, quæ secundum Hippocratem -- non multitudine sunt estimandæ -- sumus solliciti, cum, quid illæ per Artem institutæ conferre possint ad curationem Intermitterentium, plane ignoremus?

Propterea (iterum repeto) numquam mirari desinam, quomodo in tanta rerum, & opinionum caligine circa Intermitterentium causas, earumque sedem, quomodo, inquam, Virtus Febrifuga Corticis per experientiam clara, tuta, certa, & evidens, quibusdam suspecta reddatur, eo quia nihil insigniter evacuando, doctriinæ Februm, causarumque earundem non satis videatur quadrare. Hoc sane nonnisi ex defectu experientiae potest procedere, & ex defectu fidei erga experientiam alienam, ne dicam etiam ex carentia peritiæ in administratione remedii, si quando illud, vel unica tantum vice, vel bis ad summum, vel pluries quidem, sed parcius quam par sit, præscribant, vel si exhibeant admixtum Catharticis, ad evacuandam, ut opinantur, simul & semel materiam morbificam, vel si eadem Cathartica propinent postdie, aut paucis elapsis diebus ab exhibitio Corticis: signum evidens infirmioris experientiae, tum in illis, tum in Auctoribus omnibus, qui talem Methodum docent, utpote qua nil certius ad revocandam febrem, ut alias diximus, utque luculenter testatur *Restaurandus* his verbis -- *Si nonnulli Chinam Chinam usurpantes, ejus ope febres non expugnant, id illorum imperitiæ adscribendum est. Hodie Chinam Chinam exhibent, postdie purgans porrigunt. Qua die illa data est, febris desinit; purgans autem de novo paroxysmum accersit: adeo sibi invicem adversantur. Ego illam absque successu numquam exhibui. Si ceteri Medici voto exciderint, procul dubio id illorum culpa contigit. Si non hanc culpam, saltem cautelam abstinendi a quocumque solvente vel levi post usum Corticis, fassus est Sydenham ipse, purgationi quondam addictus, in postremis suis Epistolis clara ista protestatione -- *Advertendum autem, quod, cum de Febris Intermitterentibus olim agens, Aegrum sublato morbo sedulo purgatum tri admonuerim, hoc intelligi velim de iis solum febribus (rectius forsitan de nullis) quæ, vel sponte sua, vel alio, sive medicamento, sive metodo, præter Corticem Peruvianum, erant debellatæ. Etenim curatio,**

cum huic remedio, de quo jam loquor, imitatur, purgatione nec eget, nec eandem plane fert. Ita potenter dictus Cortex sine ope Cathartico non solum paroxysmis, sed & discrasia, quam corpori iidem inflixerunt, subvenit. Vitandæ itaque ante omnia evacuationes qualescumque, cum vel blandissima catharsis, quinimmo Enema e lacte saccharato (hæc autem cautela est nimia) in morbi discrimen certissime, forte in morbum ipsum, denuo Aegrum conficiet.

Quod si nihilominus quispiam contenderet, succum febrilem Lacteas alicubi subeuntem non esse liquorem per accidens tantummodo viciatum, solitumque in statu naturali illac cæteroqui confluere, cujus proinde crasis solum indigeat alterari, illiusque elaboratio, secretio, aut motus redigi ad Naturæ leges; sed potius vellet, illum esse aliquid plane præternaturale, vel mere excrementitium, insuperque tale, quod omnino debeat, ac possit assatim e corpore, & electivè ut ajunt, educi, etsi illius extractionem e Minera irritam experiantur quotquot Catharticis, vel aliter evacuantibus medicamentis, Quartanarum v. g. (idem dic data proportione de Tertianis, ac Quotidianis) curationem tentant: in hoc casu, unicuique mordicus ita sentienti, relinquendo in primis Methodum suam positam in manu consilii sui, luberet tandem palpum obtrudere, & ad dirimendam litem cum eodem mitius deinceps agere. Quamobrem in rejectam hucusque sententiam per modum concessionis quodammodo descendendo, Antagonistam hujusmodi, si quis forte esset, sic alloquerer. Estne purgandum? Eja, purgemus. Mittendus etiam est sanguis? Mittamus. Omnifariam evacuandum adhuc est? Evacuemus, extenuemus, excarnificemus (non sic forsitan supra corium suum luderet Antagonista) At post tot lanienas, saltem incassum, ni cum detrimento patratas, quando tandem Rutam, Serpillum, Verbenam, Chamædrym, quando Mithridatium, aut Theriacam, aliave Febrifuga Specifica, invalida tamen, & inertia comparative ad Corticem, præscribimus, quando carpis Bursam Pastoris, vel Auriculam Muris contusam: quando telas Araneorum, vel Ovi pelliculas digitis admovemus: quando denique Animalcula infontia Aegrorum collo suspendi jubemus, & alias hujusmodi, vel aniles, vel dolorificas nu-

gas, ante Chinæ Chinæ adventum jam familiares (quarum tamen nullæ materiam febrilem evacuunt) usurpamus, tunc saltem, nisi citius, exhibeamus Corticem, ut solemne erat vel ipsis mediculis Auctoribus, qui tantum superficie tenus Chinam Chinam noverunt Orbi nostro primum nascentem: exhibeamus, inquam, tunc Corticem, si non alio titulo, certe ob remedium inopiam; quoniam non sine pudore fateri cogimur, ad conterendas, ni sponte solvantur, diurnas Intermitterentes, si Corticem demamus, Artem prope deficere.

CAPUT VII.

Usus methodicus Chinæ Chinæ in vulgariibus Intermitterentibus diuturnioribus, variæque illam præscribendi formulæ.

Statuto in antecedentibus Peruvianum Corticis usu, tamquam innocuo, utili, & nonnumquam necessario ad profligandas Febres Intermitterentes, consequens est, ut vulgatiore, selectioreque illum præscribendi formulæ methodice prosequamur, in gratiam saltem Candidatorum Artis: cum cæteroqui satis notæ sint, proflentque ubique variæ, ac multiplices eundem præparandi, ac propinandi Regulæ.

Atque, ut a primæva Praxi mea exordium ducam, ipse quidem, statim ac per obitum Præceptoris evasi mei juris in Arte Medica, Methodum, quam didiceram, præcise prout didiceram, & prout a Romana Scheda docebar, sæpissime in usum deduxi. Itaque, præmissis omnibus ex Arte præmittendis, pro certa subinde Februm adhuc vigentium curatione, dosim integram duarum drachmarum Corticis; ex Vino, ut mos erat, exhibebam hora ingruentis Paroxysmi, & quidem die vehementioris insultus, si Febris v. g. Tertiana, duplex erat; quippe observaveram, quod si die minoris Cortex fuisset exhibitus, correspondens tantum Paroxysmus, levior videlicet, inhibebatur, graviore superflite, ac Tertiana duplici in simplicem mutata: si vero die gravioris accessus propinatus fuerat, minor quidem immediate sublequebatur Paroxysmus, gravior autem correspondens, non modo supprimebatur, sed & post illum alter minor; nec ullus alius deinceps viscebatur. Quod si eadem

Tertiana, aliave Febris Intermitterens simplex erat, nulla animadversioni huic erat occasio.

Quia vero, fugatis Febris, frequentes Recidivas, quæ suboriri consueverant, ægre ferebam, eisdem quodammodo mihi reputans indecoras, de iisdem quoque præcavendis, serio, ac sollicitè intra memetipsum cogitare cœpi. Quamobrem ad repellendum pro viribus Februm reditum, per octo circiter sublequentes dies, omni mane *Semidrachmam* pulveris exhibebam per modum alterantis cujuspiam, ratus, me probabiliter inter paucos dies consecuturam a Cortice illam humorum, ut ajebant, præparationem, quam alias per plures mentes a centum Julapiis, & jusculis frustra quæsieram; immo, quo certior fierem de prohibenda recidiva, elapsis iterum quindecim, plus minus, diebus, utut optime convalesceret Aeger, per alios saltem sex dies *scrupulum unum* ejusdem Corticis singulo mane sumi jubebam, qua repetitione, juxta exigentiam casuum, quandoque etiam pluries instituta ante reditum Febris omnem fomitem, ac omne fermentum pro recidiva superflites non raro penitus tollebam. Et hac methodo etiamnum utor, si quando Febres Intermitterentes longiusculas per Chinam Chinam curare aggredior.

Non absimili admodum via incedunt hodie cautiore quamplurimi, qui ad tollendam sensim, nec uno quasi istu comprimendam febrilem effervescentiam, ipsum Corticem exhibent a principio per modum levioris alterantis, imminuta scilicet semper, ac parca dosi (puta ad *Semidrachmam*, vel circiter) idque semel tantum in die, tempore, quo accessio defertur, vel omnino cessavit, sive in forma solida, sive in aqua etiam aliqua stillatitia, puta Card. b. Scorzonæræ &c. potius, quam in Vino; quam dosim semper æqualiter ad plures, & plures dies protrahunt, usquequo nempe Febris extincta sit, ac ultra etiam, ut præcaveatur regressus. Atque hanc quoque methodum in naturis, palatissime delicatulis, & in debiliore Februm diuturnitate haud infrequenter, & ipse teneo.

Sed si causa Februm valida sit, uberior, & contumax, ob merum vero imminentium symptomatum, vel ob aliam justam rationem congruum videatur, Februm longas admodum moras non admit-

tentem, suppressere, tunc satius est prius exhibere dosim integram *duarum drachmarum*, postea sensim imminuta dosi procedere; sic namque citius, & infallibilius effectum consequimur. Neque enim *sex scrupuli v. gr. pulveris*, per *sex successivos dies assumpti*, æquivalent activitati, licet æquivalent ponderi *duarum drachmarum* uno haustu assumptarum; quod, ut maxime verum est, ita & maxime notandum in praxi. Hinc est, quod unus Medicus, cum *drachmis sex*, vel cum *unc. j. Chinæ Chinæ*, quamlibet Febrem Intermittentem diuturniorem sanet, & etiam præcaveat: alter vero cum *unc. iij. vel iiij. vix*, ac ne vix quidem, id assequatur; si videlicet primus *drachmas duas* prima vice porrigat (quibus solis Febrem immediate suppressit) dein post unam, vel alteram diem, *drachmam unam* iterum propinet, ac sequenti die alteram similiter *drachmam*, demumque interposito octo circiter dierum spatio, *semidrachmam* quotidie per alios octo dies continuos exhibeat, qua methodo omnis fere semper inhibetur recidiva: alter vero *tres uncias* integras ad *scrupulum unum* quotidie (prope inutiliter) impendat. Sane una tantum libra aquæ affatim effusa par est extinguendo ignitorum carbonum cumulo; duæ vero libræ guttatim, & longiusculis intervallis stillantes tractu temporis difficile idem præstant. Sic purgatio per episcrasim instituta, quamquam persæpe tutior sit, ac utilior purgatione mediocriter valida, non est tamen citior, aut certior, quoad obtinendum sinem evacuationis. Idem dicendum prorsus de Dosi congrua, & integra Chinæ Chinæ, quoad effectum certiorum pellendi Febres, cæteris paribus.

Practicæ hujus veritatis ope decerni quoque posse videtur de usu liberaliori, prudenti tamen, omnium ferme Alterantium. Horum sane doses nostris temporibus sunt adeo diminutæ, & in dies diminuuntur, propter nescio quamdam scrupulositatem magnorum etiam Virorum, minus tamen Practicæ addistorum, ut sæpius fortasse cunctationi huic imputari possit felicitum successuum carentia frequentior, & fraudatio expectationis nostræ, quam jure merito nobis indidit longa Patrum experientia, & auctoritas, sed nimia nostri seculi in usu pratico sefellit cautela. Ad hanc superstitiosam, ut ita dicam, medendi rationem referri quoque

potest austeritas nonnullorum Vini usum pro Chinæ Chinæ infusione, ac assumptione reprobantium, cum tamen illud, pro complendo hoc opere, cæteris quibuscumque liquoribus sine ulla suspicione præferri possit. Neque enim ab illo, etsi nonnumquam generosiore, per infusum tamen Corticem aliquo modo enervato, quicquam detrimenti unquam evenisse dignovi, sicuti nec interesse, album ne illud sit, an rubellum, austerum, an dulce &c. ut proinde liceat innoxie uti eodem, vel in Febribus plurimum intensis, teste experientia, & Sydenhamii auctoritate, quem inter cæteros lubet feligere. Neque enim (inquit ille) *mibi unquam contigit, ut viderem, Vinum, in quo propinatur Cortex (quod jure quis possit suspicari) febricitanti obfuisse; e contra vero calor, sitis, cæteraque Febris symptomata ut plurimum, post assumptam hujus remediai quantitatem sufficientem, mox evanescent, Vino haud obstanti.*

Aliis itidem imitatoribus Methodi, quam sub Arcani nomine tanti vendidit in Gallia Talbotius Anglus, in usu est sciam Corticis percolatam infusionem ex Vino, rejecta ipsius Corticis substantia (ne videlicet stomachum gravet) ad *unc. v.*, vel *vj.* propinare, idque assidue repetere, interposito quatuor scilicet horarum intervallo, incipiendo a remissione cujuslibet Paroxyismi (nequaquam vero a principio) usque ad alterius adventum, & sic primo ad plures, & plures dies, deinde mane tantum, & sero, tandemque semel tantum in die, ad plures usque hebdomadas sensim procedendo, Febre etiam sublata.

Sed, ut verum fatear, licet hanc præparationem absolute non improbem, sua quippe præstantia nequaquam carentem, ea tamen minus arridet, non quidem ratione temporis exhibendi Febrifugi, quod potius cum aliis commendo, cum tutius sit hostem fugientem, Febrim nempe, insequi a tergo, quam venientem aggredi a fronte: sed primo, quia debilis admodum est hujusmodi modus, & tardioris effectus, immo etiam incerti; secundo, quia sic fieri solet inutilis consumptio remedii præstantissimi, ac in urgentissimos casus solite potius servandi, cum pro tali infusione necessaria sit magna quantitas Chinæ Chinæ, ad uncias nempe sex, vel octo, ut ipsi fatentur Auctores Galli, pro uno tantum Ægro per-

perfecte sanando. Accedit, quod hujusmodi infusio, partitis etiam vicibus instituta, non nisi in pluribus Vini libris, longa postmodum mora vappescens, potest institui: siquidem cuilibet uncia Chinæ Chinæ, una saltem Vini Pinta Parisiensis, continens *unicas xxxij*, immo, secundum *Lemeryum*, duæ Pintæ solent affundi. Quod sane impendium Corticis ad excessum usque producitur pro morbo vulgari, qui cum exigua cæteroqui Corticis, & liquoris mole curari potuisset. Et revera solo Cortice tali infusioni superflite, rejectoque jam ut effecto, ac inutili, plures Ægrotantes pauperes sanatos novi, cum tamen pro uno ditioze vix tota, quanta erat, infusio suffecerit. Tanta est substantiæ Corticis etiam per infusionem præcedentem enervati activitatis, & tam debilis est activitas simplicis infusionis illius, etiamsi vegeti. Hanc nihilominus Methodum amplexa est Gallia fere universa, postquam ea usi sunt omnes Regii sanguinis Principes, & Sacra ipsa Regis Persona, cui tamen vere protulit ipsa Corticis epti substantia. Edita proinde est, ac promulgata eadem Methodus cum approbatione Aulicorum Medicorum, scilicet Clarissimorum *D'Acquin, Fagon, Le Bel, & Du Chesne*, accedente universali aliorum totius Regni Medicorum usu.

Laudabilior tamen meo judicio est mos eorum, qui facta dilutioni, ut supra infusione unciarum duarum, vel trium Chinæ Chinæ, eandem non percolatam, sed nonnihil turbidam, eadem pariter, ut supra, dosi, iidemque temporibus, cum non absimilibus intervallis præbent; qua demum prope assumpta, reliquæ portioni Chinæ Chinæ in fundo subsidentis, novum Vinum, quin etiam tantillum novi Corticis (ut & factitabat Talbotius) affundunt usque ad veteris, & novi pulveris absorptionem: sic enim citius, & certius sortiuntur intentum. Sed neque hoc plane satisfaciatur, quatenus pro occasione nimis levi nimium pariter sit Chinæ Chinæ proluvium, nimisque diu vexantur Ægri nauseosa, & frequenter repetita ingrati medicaminis oblatione. Si ferat nihilominus Ægri stomachus, nec eum pigeat expensæ supervacaneæ, hujusmodi methodum improbare non audeo.

Sunt aliæ plures China China utendi formulæ, singulæ suo robore præditæ: ex ea siquidem parantur Tincturæ admo-

dum efficaces, Extracta pariter non parum activa (plus minus tamen pro ratione menstrui, ac modi eandem conficiendi) quæ sicut simplicem Corticis substantiam superant quadam jucunditate saporis, efficiuntque ideo, ut assumantur facilius, ita ambigo, nec sine causa, an æquent virtute, ac energia operandi, ut quandoque opus esset, præsertim si hujusmodi artefacta diutius asserventur, immo nisi sunt valde recentia. Quod si auctoritati Famigeratissimi *Malpighii*, & aliorum in hoc velimus subscribere, sanæ tincturæ potius, quam substantiæ, quippe lignæ, ac proinde gravioris, sicut & administrationis paulatim potius, quam cumulatim institutæ, usum tutiorem reputabimus. Ego vero sollicitus de certitudine, & promptitudine eventus, ubi præsertim aliqua urgeat necessitas, circa primum caput, meum adhuc votum suspendo, etsi satis felicem sæpiuscule (haud diffiteor) Extracti pariter, ac Tincturæ experientiam nactus. *Mortonus* tamen in administrando Cortice exercitatissimus, dum Tincturam suam satis elegantem, neque cum Vini spiritu (qui aliorum mos est) extractam commendat, eidem nihilominus aliquot drachmas pulveris in substantia præmittit pro fundamento Curationis. De dosi autem, quod secundum est, quid sentiam, jam dixi superius: nec majorem requiri quantitatem in Casibus vulgariis Intermittentium, aut tunc edixerim; reor, utut idem *Mortonus* dosim agere soleat, non alio nomine, nisi quia spurium, & effectum Corticem genuino, & integro copiose mixtum, nostris temporibus suspicatur. In *Schedula Romana*, inquit ille, *dosis drach. ij. præcise adultis præscripta erat: Jam autem quia Cortex ad ultimum est, coacti sumus saltem unc. j. nonnunquam duas, vel tres ingerere, priusquam scopum attingere possimus. Drachmas duas vix jam sufficere Infantium, ac puerulorum Febribus fugandis, cuilibet in Medicina exercitato notum est. Sic ille.* Hujusmodi autem fraudem in Cortice apud nos Ego, ut verum fatear, nondum deprehendi, eundem nimirum effectum, ac primis temporibus, a consueta dosi etiamnum reportans.

Pariter cum Conservis Rosarum, Absynthii, Violarum &c. admixta China Chinæ, speciei Opiatæ, vel Electuarii utiliter exhibetur; item, quod commodius est, cum Syrupo de Absynthio, de

Cortice Citri &c. vel cum solutione Tragacanthi, in formam boli redigitur, vel cum saccharo, & idoneo liquore coquitur ad consistentiam Syrupi. Sic ego sæpius tinctura ejusdem forti in Julapium redacta pueros, quibus amarum ingratum est, ni fallantur specie dulcedinis, curare consuevi. En mea illius descriptio.

R. Chinæ Chinæ in tenuissimum pollinem redactæ unc. j. Irroretur Vini spiritu quousque humescat tota, mox infundatur in unc. xvj. Vini albi genevosi. Digeratur in B. M. tepido per biduum, vel triduum, agitando Vas pluries in die, dein facta per hincem valde rarum colatura, cum forti expressione (ut portio saltem tenuior substantiæ, Cortici trahatur) adde Sacchari albi clarif. unc. viij. Et in Vase fictili coquantur lento igne ad consistentiam Syr. Dosis unc. j. unc. j. s. unc. ij., & ultra, si lubeat. Julapium istud eo efficacius erit, quo turbidius, & substantia Corticis magis imprægnatum, secus vero quo magis perspicuum. Poterit autem in tali calu, vel si adultis sit præscribendum, acui, & roborari additione substantiæ Corticis ad scrup. j. vel ad drach. s. pro qualibet uncia, quæ commixtio tempore oblationis valde utilis esse potest, nec multum incommoda.

Omnibus hisce modis, quorum unicuique sua vis inest, exhibitionis debita, continuata dosi, tum in Paroxysmo, ut olim, tum extra Paroxysmum, ut modo, & quidem partitis vicibus, Peruvianus Cortex, in tenuissimum pollinem (quod ungue notandum est) probe redactus, Febres omnes Intermittentes fugat, modo citius, modo tardiuscule, prout magis, vel minus valida, copiosa, aut frequens fuerit illius oblatio. Harum tamen Formularum nulla ex relatis promptiorem sortitur effectum, quam ea, quæ primum fuerit inventa, exhibendo videlicet *drachmas duas* Chinæ Chinæ per aliquot horas (quod tamen minime necessarium) in Vino antecederet infusæ; invadente Paroxysmo, vel, si mavis, eodem declinante: siquidem in principio accessions metus est, ne vomitu tunc temporis facili rejiciatur: illo enim Paroxysmo transacto, certo certius non redit alter. Et si constanter; ac opportune repetatur remedium modo ad *drachmam*, modo ad *semidrachmam* ad plures dies, semelque tantum, vel bis in die, prout opus videbitur, videlicet priusquam semiconfossus hostis vires resumat, præca-

vetur etiam recidiva. De reliquo non est, cur simus admodum solliciti de elegantia illius præparatione, nisi id fiat gustus gratia, vel ob difficultatem assumptionis ex parte Ægrorum; tunc enim Tincturas tantum, vel Extracta, aliasve Remedii contractiones, per infusionem, decoctionem, expressionem &c. cogimur antepone substantiæ illius. Extra hujusmodi occasionem absque ullo fuco exhibeatur Cortex; quandoquidem, quocumque modo offeratur, nostram semper expectationem implet, eo fortior, quo simplicior.

In hanc rem audiatur Mortonus, qui de Chinæ Chinæ Tincturis, Extractis &c. verba faciens, concludit -- *Audeo palam affirmare, multa, ac diuturna experientia fretus, Chinam Chinam simplicem, & in substantia exhibitam (modo in pollinem seu Alcohol arte prius redacta fuerit &c.) certius, ac compendiosius vires suas exercere, atque finem optatum attingere, quam si multa arte, aut igne torqueatur, ac nativis viribus spoliata, more pomposissimo, exhibeatur; adeo ut in istis præparationibus oleum, & opera perdat. Neque cuiquam auctor ero, ut nugas hujusmodi captando, atque reapse nihil efficiendo, temporis pretiosissimi jacturam faciat. Alibi pariter idem inculcat, sic inquit -- *Febres sane Substantia Corticis citius, ac certius, quam quacumque speciosissima ejus Tinctura, Extractio, vel Elixire fugari, atque fugatas ad recidivationem minus aptas esse certo certius constat. Quod idem paucioribus his dixerat Blegnyus -- Porro, me iudice, simplicissimæ præparationes, & quæ minus artificium redolent, omnibus præferendæ sunt.**

Neque tamen primos Chinæ Chinæ Fautores latere istæ, quæ recentiores vulgo reputantur, illam præparandi formulæ; siquidem de ipsis expressam mentionem facit laudatus Badus, qui non modo Extracta, & Tincturas (quas inter celebris est, quam profert ex descriptione Jo: Gregorii a Gonzalez Medici Cæsarei) sed etiam Sales, & Spiritus ejusdem, immo & Aquam stillaticiam, vel tunc fabrefactam indigitat, de cujus tamen viribus nollem inexpertus quicquam spondere.

Sed tanto luxuriantium præparationum apparatu nondum contenta ostentatio Medica cogitavit adhuc de adjungenda huic Achilli, qui sibi solus sufficit, aliorum

Me-

Medicaminum inutilium (utinam non contrariorum) societate, si non titulo expugnandæ Febris, saltem leniendorum Symptomatum: quo nomine laudanum opiatum, ubi præsertim symptomatica diarrhæa, vomitusve frequens febribus adjungatur, communiter (nec tamen male) solet Cortici commisceri. At licet injuria cæteroque annektatur Chinæ Chinæ confortium cujuscumque remedii (ubi enim ea convenit, convenit sola) cum omnium Februm Symptomata quantumvis gravia, devictis per Corticem Febris, tollantur penitus; attamen, si cui lubeat eadem addere, non sine plurimorum Scriptorum auctoritate, addat, licet ut plurimum supervacue.

Id unice admittere nequeo, etsi eorum nonnulli facile admittant, aut suadeant, nempe quod Cortici ulla Cathartica, ut ut levia, admisceantur, vel post eam oblatam propinentur; per solos enim Clysteres repetitos latius est negotium absolvere. Usu namque satis didici (quod & a Scriptoribus magis expertis est animadvertum) ea ipsa familiaria Remedia, quæ vix, ac ne vix quidem, naturam alimenti transcendunt, suntque convalescentibus usui ordinario ad alvum lubricam servandam, ea inquam ipsa, post assumptum Corticem Febres iterum suscitare. Quamobrem ea certitudine, qua Febris per Chinam Chinam expellitur, eadem pariter per Cathartica revocatur. Quod diutina observatione adeo constans reperiri, ac adeo perpetuum reputo, ut olim Quartanario cuidam bimestri, per Corticem curato, & adhuc nihilominus querulo, quod plura mala ex istiusmodi curatione meceret, quam ex Febre non satis diu (ut aiebat) gestata, impatiens responderim, quod si tanti Febrim suam faceret, ut, ea sublata, re meliore per me spoliatum se cederet, paratus eram illico Febrim ipsam illi medio Cathartico restituere. Melius consultus renuit, & vixit incolumis.

Quoad modum dæctandi Ægros tempore Febrifugi oblatis, ego (quidquid aliis placeat) eandem servari jubeo victus rationem, qualem pro ratione Febris ante Corticis usum præscripseram, servato congruo semper intervallo inter cibum, atque remedium, quemadmodum in aliis quoque casibus mos est, ut scilicet purior, quantum fieri potest, ac impermixta deferatur quo tendit substantia reme-

dii. Neque ex hac praxi ullum unquam incommodum in stomacho Ægrotantium, quale describitur ab iis, qui ventriculum jejunum nolunt, sed cibis referunt, ut melius Corticem ferat, contigisse memini. Forsitan id illis accidit, qui quarta quaque hora plures uncias infusionis Chinæ Chinæ stomachum inundant, assument. Non sic certe in præscriptione mihi familiari. Ingurgitationem idcirco, ac frequentem ciborum præsertim solidorum oblationem, quæ nonnullis aridæ, in hac saltem Regione laudare nequeo.

Intra hos cancellos vulgo subsistit usus frequentior Peruviani Corticis, tum quoad dosim, tempus, & modum offerendi remedii, tum quoad Febres, quæ pro scopo activitatis illius communiter designantur. Innumeras equidem alias Chinæ Chinæ præparationes, atque illius ante infusionem prævias irrorationes, commixtiones &c. ex plurimis Auctoribus huc afferre possem longiori ordine, sed crambem millies recoctam abnuo recoquere: nonnullas tamen ex iis, quæ præstantiores creduntur, in gratiam Tyronum tantummodo minime gravabor transcribere. Interim, antequam pergam, mihi generaliter dixisse sufficiat, *drachmas duas* genuini pulveris, sive solitarii, sive aliis Febrifugis associati, & quomodolibet, una vice, tempore idoneo exhibiti sive in forma liquida, sive solida, sive in Aquis stillaticis, sive in Vino (quod Ego, præsertim si tenuius sit, cæteris liquoribus antepono) quamlibet Intermittentem fugare: eundem vero pulverem pro arbitrio, & pro morbi exigentia, parciore dosi ad plures dies similiter exhibitum, ac subinde etiam repetitum, ejusdem Febris reditum ut plurimum prohibere. Ne tamen sicco pede aliorum præscriptiones transigere videar, vel negligere elegantiores, ut spondei, nonnullorum formulas hic apponam.

Sydenham in *Observationibus Medicis* simpliciore hanc habet. *R. Peruviani Cort. sub. pul. unc. j. Conf. Ros. rubr. unc. ij. M. Capiat Æger quantitatem nucis mosch. majoris, mane & sero quotidie, diebus a genuino paroxysmo vacuis, donec totam confectionem absumpserit. Repetatur porro ad ves alias vices, interjectis semper diebus quatuordecim.* In Epistolis postmodum ab eodem conscriptis, postquam experientia profecerat, unciam unam pariter ejusdem Corticis Syrupu Caryoph., aut de Rosis sic-

ficcis commixtam, vel duobus Vini libris infusam exhibet, duodecim partitis vicibus, singulo quadrihorio, tempore intermissionis; ea scilicet proportionem, ut intra duos tantum dies tota quantitas absumatur, atque octo tantum interjectis diebus, remedium repetit, idque ter, vel quater renovat ad arcendas recidivas.

Idem Auctor pro Infantibus sequens (ut inquit) Julapium solet conficere. *R. Aq. Ceras. nigr. Vini Rhenani an. unc. ij. Corticis Peruviani sub. pul. drach. iij. Syr. Caryoph. drach. j. M. f. Julapium. Capiat cochlear unum, alterumve, pro ratione ætatis, quarta quaque hora, donec paroxysmi non amplius discrucient, instillando alternis dosibus (si diarrhæa adsuerit) Laudani liquidi gut. j. vel ij. Limpidam autem ex diligenti percolatione infusionem Corticis, quam pro delicatulis præscribit, nullius fere roboris esse plurima fretus experientia pro certo habeo. Claris hujusmodi infusionibus, exigua Corticis virtute imbutis, anteponebam potius Vinum Monginotii (cujus tamen nullum mihi fuit unquam experimentum in praxi) paratum tempore vindemiarum ex China China immixta, in pulverem redacta, illiusque probabiliter viribus media fermentatione validiuscule imprægnatum.*

Mortonus autem Corticis strenuus administrator illum exhibet per octo, decem, vel duodecim vices ad drach. j. singulo trihorio, vel quadrihorio, tempore absentis paroxysmi, modo in forma pctus, modo in forma boli, vel pillularum. Quæ quidem dosis sic repetita, quemadmodum excedere solet exigentiam Intermittentium benigniorum, ita nonnunquam non æquat, ut suo loco videbimus, exigentiam quarundam Perniciosarum, utut Methodos aliorum efficacia superet. Formulæ autem illius sunt sequentes. *R. Aq. Card. b. unc. ij. Aq. Epid. Syr. Caryoph. an. drach. ij. Chinæ elect. sub. plur. drach. j. M. f. haustus, qui absente paroxysmo illico propinetur, repetaturque tertia, vel quarta quaque hora ad iij., x., vel xij. vices. Vel*

R. Cort. Peruviani elect. in subtiliss. pol. linem redacti drach. j. Syr. Caryoph. q. j. M. f. bolus sumendus, ut supra. Vel

R. Pul. Peruviani subtiliss. tritii unc. j. vel unc. j. ss. Syr. e Rub. Idæ q. j. Balsam. Peruv. scrup. j. vel drach. ss. M. f. Elect.

de quo sumat Ager quantitatem nucis mosch. tertia, vel quarta quaque hora extra paroxysmum. Vel

R. Pulv. febrifug. elect. & subtil. tritii unc. j. vel unc. j. ss. Mucilag. Gum. Tragacanthi Aq. Plantag. extract. q. j. M. f. Pill. mediocres deaur. quarum viij. x. vel xij. quarta quaque hora intermissionis deglutiat.

Pro iis autem, qui ægre ferunt substantiam Corticis, post dosim aliquot drachmarum illius pro fundamento curationis prius propinatarum hac tinctura utitur ad perficiendam curationem. *R. Cert. Peruviani crasse pul. unc. iij. Coque leniter in Aquæ fontis lib. i. ad medietatis consumptionem: deinde f. Colatura, atque reliquias Decocti, eadem Aq. quantitate recens affusa, coque, & cola iterum, hoc modo repetendo operationem ad tertiam vicem, vel donec tota Corticis amarities fuerit extracta. Denuo omnes colaturas commisce, & adde Aq. Epidem. Syr. Caryoph. an. unc. iv. vel v. M. f. Apozema, sive Tinctura, de qua sumat Ager unc. iij. v. vj. quarta quaque hora extra paroxysmum, vel sæpius ad libitum.*

Ex Zodiaco Medico-Gallico præter Remedium Anglicum, seu præparationem Talbotii, de qua infra, & alias præparationes aliorum, habemus specialiter hanc Opiatam non inelegram. *R. Quinquina pul. Ecl. aut Flor. Centauri min. sub. pul. Theriacis an. part. equal. Confice ex his Opiatam, de qua sumat Ager bis in die drach. j. ss. sex dierum spatio, superhibendo haustum Vini rubelli optimi, & Aq. Plantag. vel Buglessi. Eandem, meo iudicio, efficaciorum (quippe Chinæ Chinæ plus admittentem) reddit Cl. Nigri solus immutans hoc pacto. *R. Chinæ Chinæ pul. unc. ss. Fl. Centaur. min. pul. Mitridat. cpt. an. drach. ij. M. & cum Syr. de Absynthio, vel de Cort. Citri, vel Aurantiorum f. pill. (non præscribit molem, aut pondus singularum, sed facile est id cuique determinare) quarum sex, vel saltem quatuor assumat Ager quotidie, superhausto cratho Vini generosi, vel Aq. Card. b., aut Senchi &c. continuando usum talis Opiatæ per aliquot dies, etiam sublata Febre, ad recidivæ præcautionem.**

Ex eodem denique Zodiaco, & ex ipso Nigri solo innuere solum juvat, minime vero transcribere celebrem præparationem Talbotii, utpote satis notam, sci-

scitu facilem, relatu operosam, & a vulgari infusione parum discrepantem. Me tamen vade, ea per se imbecillis est; quidquid enim roboris eidem inest, illud a crebra tantummodo, & diuturna ejusdem oblatione procedit. Cæterum excellentia, quæ illi a nonnullis tribuitur, eo quia virtutem nudam Corticis in se contineat extractam a crassiore substantia, quæ proinde rejicitur (sed peperam) ut effæta, tanta revera haud est, quanta creditur: & plane versute id factum ad velandum remedium cognitu nimis facile, ut scilicet pro arcano posset venditari. Id unum expedit animadvertere, quod quotiescumque simplici infusione uti velimus, idque sinat morbi benignitas, opus est dosim saltem duplicare, & macerationem duorum, vel trium dierum præmittere, ac sæpiuscule vas liquoris concutere: ut sic liquore, quantum fieri potest, imprægnato, probabilem fortiamur effectum ab infusione duplicatæ dosis, quem a substantia dimidiæ certum consequeremur. Qui magis elaboratas expetit hujusce Remedii præparationes, illiusve Tincturas, Extracta &c. adeat Badum, Sturmium, Rosinchiium; Lemeryum, Donzellum, Deleum, Monginotium, Talbotium modo memoratum, seu potius Blegnyum pandentem arcana Talbotii, Helvetium, Charas, & alios, quorum plurimos etiam reperiet in uno Antidotario Mediolanensi acervatim citatos.

Similiter cum Confectionibus Cardiacis, ut de Hyacintho, Alchermes &c. solet a nonnullis simpliciore apparatu, & retenta illius substantia, misceri Cortex, supervacanea, quidem impensa, sed eventu nihilominus æquali, dummodo illius sit dosis, usufque sufficiens, cujusmodi exempla passim videre est apud Auctores fere omnes Cortice utentes. Mixturis autem hujusmodi, præsertim vero Opiatis amaricantibus paulo supra relatis, uti possunt ii præcipue, quibus occasio est Corticem velandi, vel quia Aegrotantes panico terrore percussi renuant assumere, vel quia ipsi erubescant palam offerre, eo quod alias incaute nimis, aut studiis propriis ducti, illum damnaverint: odor enim, & sapor Theriacis satis notus, simulque amarities Centauri saporem Chinæ Chinæ celabunt, ac obruent. Quod reliquum est, ut ingenue loquamur, cum quidquid illi com-

miscetur (etsi simpliciter bonum) eadem sit imperfectius, non est cur mole remedii augeatur adjuncto aliquo imbecilliore, quod a sola China China efficiam fere totam debet mutuari. Satis apposite in hanc rem aiebat Doctissimus Sydenham . . . . *Qui aliquid Cortici adjiciunt, præter vehiculum eidem in ventriculum transmittendo necessarium, aut ex ignorantia peccant, ut mihi videtur, aut dolo malo, a quo Vir probus ex animo abhorrebit.*

Extensionem vero Remedii istius ad alias Febre expugnandas, puta Continuas, Malignas &c. a nonnullis propositam, vel usurpatam: item ejusdem injectionem per Clysteres ab Adriano Helvetio descriptam, & a me quoque aliquando institutam, variosque illius usus ad alias Aegritudines, hic loci, ubi de usu tantum vulgari ejusdem in Intermittentibus agitur, examinare supersedeo, cum ex professo de his omnibus suo loco sim plura dicturus.

CAPUT VIII.

Diligentior investigatio, an liceat in principio quoque earundem Vulgarium Intermittentium Chinam Chinam exhibere.

QUÆ diximus hætenus de tuta, citata, ac certa actione Peruvianæ Corticis in diuturniore Febrium Intermittentium progressu exhibitæ, & quæ de Causis ipsarum Intermittentium superficie tenus tetigimus, omnem locum videntur surripere propositæ quæstioni, an scilicet illam etiam in principio earundem liceat offerre; quandoquidem omnibus temporibus: & quo citius, eo melius: morbum semper tolli debere, si possibile sit, extra dubium videtur. Sed non est plane ita; Alia namque quærendum est prius, quod magis refert, nempe an vere hujusmodi Febres ab initio liceat suppressere (quod & circa usum suorum Alexipyretorum adnotarunt Antiqui) præscindendo, an id mediante Cortice, vel alio quovis Febrifugo tentare expediat: nam quotiescumque id facere congruam censeatur, nil profecto melius Cortice in hunc finem occurret. Sed non est res parvi momenti decernere, an congruat tempori.

Pro hujusce nodi solutione lubet aliqua ex parte convenire cum Sydenhamio ad-

admonente -- *Curandum esse ante omnia, ne præmature nimis hic Cortex ingeratur, ante scilicet quam morbus suo se Marte aliquantisper protriverit, nisi collabescens, & jam fractæ Ægri vires* (virium autem collapsus in morbi principium nequit contingere, nisi ob ingravescentiam Symptomatum, quam ideo satius fuisset exprimere) *eundem temporis suggerendum esse distoverint.* Sed quia ratio illius innititur suppositioni, quod causa Intermittentium, æque ac Continuarum rota delitescat in sanguine, alia idcirco nobis, hac de re diversimode sentientibus terenda est via, ut nihilominus, etsi discordes in ratiocinio, fere coincidamus in Praxi. Jamque in hanc rem præsto est quædam *Avicennæ*, aliorumque plurium Scriptorum distinctio ipsi quoque *Sydenhamio* accepta, qua uti solebant pro regula præctica curandi Febres, insignem aliquam cutaneam eruptionem, v. gr. Variolarum, vel Morbiliarum secum ferentes, quas si vere pro *Depurativis* (sic dictis) seu *Perfektivis* habebant, neque sanguinis missionem, neque ullam aliam opus illud inturbare valentem, celebrabant operationem: sed totum negotium committebant Naturæ sanguinis depurationem suo tempore media ejusdem ebullitione maturanti. Si vero *Corruptivas*, talis erat illarum nomenclatura: reputabant ejusmodi Febres, illas totis viribus artis statim aggredi, moderari, ac tandem expugnare conabantur. Hæc eadem itaque sit nobis norma, & distinctio in resolutione allati Problematis; si nempe Febres Intermittens *Depurativam* sanguinis, aliorumve succorum rationabiliter censetur, ea uti expers periculis, & facile tolerabilis, vel nonnihil diutius, vel etiam omnino sinenda est, vel vulgaribus tantum remediis, cum circumspicione tamen, tractanda. At si ejusdem sanguinis, vel visceris alicujus lævia, ac veluti *Corruptivam* videatur, tunc ab ipso *exordio* per Corticem supprimi poterit.

Pro hujuscemodi autem distinctionis ulterioris explicatione, & præctica utriusque casus dignotione, huc iterum revocanda sunt in gratiam Tyronum, quæ de Febribus adnotavimus Capite præcedenti: ex duobus siquidem, vel tribus Theorematis generalibus ibidem relatis tota pendet solutio Problema-

tis, & varia, rationalisque administratio remedii.

Suppono itaque ex jam dictis, Febres tam Continuas (eas saltem, quas putridas appellarunt Antiqui) quam Intermittentes in hoc convenire, quod illarum scena intra sanguinem peragatur: idque vel perpetuo, vel saltem ut plurimum, ob rei alicujus non exacte miscibilis, aut improbum cruorem convertibilis, copia vero, aut activitate supra modum luxuriantis, heterogeneitatem. Suppono pariter, easdem Continuas, & intermittentes in eo ipso, in quo diximus convenire, ab invicem discriminari per hoc, quod illud congruum, nec probe miscibile, quod Continuas parit, illarumque Fermentum appellari potest, sit aliquid ipsum sanguinem integraliter constituens cum ipsa specie cruoris assidue, licet forte imperfectius circulum agens, & cum Chylo, lymphâ, aere &c. longo temporis tractu insensibiliter aggestum, sed nec unquam post diutinos labores eidem cruorem assimilatum, vel assimilabile, neque per repetitas circulationes in naturalibus viscerum Cribris secretum, aut expulsum. Quare facta sensim determinato illius cumulo, qui non amplius a reliqua utili sanguinis massa dilui, ferri, aut abscondi queat, eam necesse est, levi qualibet accedente occasione, insurgere luctam, & intestinam discordiam, quæ Febrilem effervescentiam, aut ebullitionem constituit. Hujusmodi autem effervescentia plurium dierum curriculo pari passu procedens, nec interrupta, sed æquali vigens duratione, unius accessionis adinstar (aliquam tamen etiam obscuram exacerbationem non excludentis) vel integram sanguinis depurationem ab intestino inquinamento, vel ejusdem integram pariter conspurationem, corruptionem, aut inflammatoriam stagnationem asciscit, unde dispar exitus aut salutis, aut mortis.

Intermittentium vero Fermentum, ut reor, est aliquid, quod sanguini confusam potius, quam mixtum, eundem cruorem nequaquam vere constituit, neque adhuc in eo specie liquoris assimilabilis delitescit, sed illi accedit omnino ab extrinseco, velut aliquid ab eodem plane diversum, quod periodice aliunde suggeritur, tanquam e Fodina peculiari, a sanguine distita, ut eandem ebullitionis (periodicæ tamen, non assidue ut supra)

sc-

scenam intra ipsum cruorem exerceat. Sed & hic idem succi extranei ingressus in sanguinem, seu illius intra istum confusio dupliciter potest contingere, nempe, vel quatenus intra breve temporis intervallum (quantum videlicet intercedit inter unum & alterum paroxysmum) succus hujusmodi paulatim congeratur, & intra idem intermissionis tempus sensim ad turgentiam, mox & effervescentiam pertingat, vel quatenus affatim, & unico impulsu (successive tamen ad breve aliquod temporis spatium continuato) cruorem invadat, illumque statim perturbet, ac in febrilem effervescentiam cieat. Circa hoc haud diffiteor, quod licet primo modo facilius reddatur propositæ quæstionis solutio, & explicatio actionis Corticis non tam in correctionem succi vitiosi affluentis, quam in subsidium, & adjuvamentum cruoris recipientis; secundus tamen modus, ut jam diximus, magis arduus, tanquam phænomenis Intermittentium omnibus, præcipue vero quæ in invasione contingunt; explanandis, magis consentaneus.

Crediderim itaque haud improbabiler, in exordio paroxysmi Febrilem Intermittentium succum febriferum Lactæas statim Venas, sive omnes, sive secundi tantum ordinis, undelibet illa iidem accesserit, pervadere, eo quidem pacto, quo Chylus per eandem delabitur: in quo itinere mirum non est, si peregrinus humor ille eandem excitet turbas angoris stomachi, vomitus, & alvi fluxus, quas etiam excitare solet Chylus ipse ex re aliqua prava, ne dicam venenata, aut confectus, aut saltem infectus, ut proinde analogia quadam venenosus quoque aliquando dici possit succus ille Chyli venenosi vices quodammodo gerens, ut alibi dicemus. Quo forsitan nomine excusandus foret alias citatus *Mortonus*, si Venenum suum Febrile hoc pacto intelligeret, sed revera se aliter explicare videtur. Ad ipsum vero cruorem jam jam pertingens in axillari latex antedictus, a scaturigine sua fervidior longe dimotus non modo ratione naturæ suæ, tunc cum sanguine non sociabilis, sed forsitan ratione suæ actualis frigiditatis (respective scilicet ad naturalem fervorem sanguinis ob partium heterogeneitatem assidue fermentescentis) facile est intelligere, quo pacto postquam rigorem, & horrorem excitavit in regione Lumbari, in Dorso, & Scapulis, ut-

pote locis, per quæ excurrunt lactææ insigniores, & Canalis ipse Thoracicus tali tunc succo scatens, facile inquam est intelligere, quo pacto idem Febrilis latex sanguinem ipsum, cui pleno gurgire infunditur, quodammodo frige faciat, saltem usquequo moram trahit citra Cor, intra Axillarem & Cavam, suumque illi motum tam fermentativum, quam circularem inturbet, ac ad tempus retardet. Indicio sunt pulsus arteriarum depressus, ac ferme abolicus, extremorum perfrigeratio, labia pallida, facies universa insigniter immutata, & hujusmodi. Sed & conjecturam hanc augeat vulgata liquorum artificialium in Vasa sanguifera Viventium Brutorum per Syringam injectio, ex qua eadem suboriri symptomata, cuique obvium est experiri. Tandiu autem durat hæc Scena, quandiu durat extranei succi intra cruorem ingressus: quo absoluto, ac subinde acquisita ab eodem Succo intra utrumque successive Cordis sinum intimiori quadam cum sanguine commixtione, majorique calore, ac ad effervescentiam dispositione, factaque idcirco primam tumultuaria utriusque succi confusione, mox lucta, sensim quod intrusum est, ab ipso præpollente sanguine quodam quasi attritu comminuitur. Demum suscitata per mechanicam necessitatem cuique sensato fat notam, succi utriusque ebullitione, ordinata subsequitur partium miscibilium societas, & immiscibilium secretio; unde paroxysmus media heterogenei facile separabilis (quippe confusi potius, quam mixti) exclusione, vel subtractione qualicumque, omnimode solvitur.

In hoc opere vicissitudinario per repetitos novi Succi febrilis accessus exercito, illud Lampadi nostræ vitali, sanguine, velut oleoso pabulo, sustentata (si methaphorice saltem, ni physice sic loqui liceat) illud, inquam videtur accidere, quod veræ lucernæ accideret, si per intervalla, & regulato stillicidio supra elychnium ea parte, quæ oleum inter & flammam mediat, aquæ guttula una, vel altera concideret. Aqua etenim recenter affluens, oleoque intra elychnium præexistenti confusa, statim ac ad flammam, quæ debet ali (ita cum vulgo potius, quam cum Philosophis loquor, ut expeditius me explicem) pertingit, flammulam eandem subinde languescere cogit, ac prope emori. Sed paulo post resumptis

viri-

viribus ipsa flamma oleosis particulis ad-
iuta certamen init, & excitato crepitu
tandiu durat lucta, quandiu præpollen-
tes olei particulæ, illisque inhærentes
ignæ, aqueas pessundant, subigunt, ac
explodunt.

Hæc collectanea potius hinc inde ex-
cerpta, quam mea, seu ex aliorum opi-
nionibus resultantia, & per transennam
tantum oculis eruditorum oblata, serio
meditantibus, non longe fore distare a
probabilitate reperientur. Quidquid ta-
men sit, ea probare mei nunc instituti
non est; Sat erit, si assensum aliquem
ab ingenuis assequar in re abscondita,
cujus principium verax nos latet. Id
solum fidenter audeam proferre, nempe,
per istam succi febrilis coacervationum
extra sanguinem, & dein subitanam
(successivam tamen, ut supra) eidem
affusionem, dummodo ea non aliunde
repugnet, longe melius explicari, ut mo-
do innuebam, Intermittentium phæno-
mena, quam per lentam, & paulatim
factam congestionem intra ipsum sangui-
nem, sive hæc dicatur absoluta plane
ante febres, plenoque acervo in singu-
las postmodum Accessiones dividendo,
sive tempore ipsarum Februm, partitis
tantum portionibus, quolibet intervallo
repetitis, aut reproductis, non quidem
ab extrinseco, sed ab ipso sanguine, ve-
lut ex radice, prodeuntibus; Quod pa-
riter mihi dari, si licet, citra probatio-
nem peto. Probari autem maxime pos-
set ex ipsa Peruvianæ Corticis actione,
quæ impedit precise febriles Intermitten-
tium accessus, antequam fiant, & solas
Paroxysmorum sese mutuo excipientium
periodicas renovationes, in Febribus Sub-
intransantibus; seu per subingressum Con-
tinuis, nequaquam vero suffocat ipsam,
qua Cortex offertur (si sit inchoata, vel
imminens) earundem Intermittentium
accessionem, neque tollit Febres essen-
tialiter Continuas, sicut neque illam ac-
cidentalem, quæ Continuis per subin-
gressum quandoque superest, sublata pe-
riodo, continuitatem. Hæc enim, quæ
uni jam sanguini inhæret, non tollitur
per Corticem, ut per eum tollitur sta-
tim periodus, sed sponte absumitur in-
sensibiliter, in quantum nulla amplius ab
extrinseco accedit copia auxiliaria novi
Fermenti febrilis, quæ suppetias ferat,
utpote per Corticem impedita.

Ex hoc patet, Chinam Chinæ assum-

ptam forsitan relinquere sanguinem in eo
statu, in quo eundem reperit, ut dice-
bamus Capite antecedenti, illique tan-
tum occasionem præbente, ut a materia
heterogenea propriis viribus se ipsum ex-
pediat, mediante præconcepta efferve-
scentia. Quod quidem opus, ut ab eo-
dem sanguine citra impedimentum pera-
gi possit, ipsa China China occurrit. Fer-
mento febrili adventuro, & ne vel in-
fluat, vel saltem nonnisi correctum, va-
lide obsistit; atque ita non in Febrem
(quæ non corrigitur facta, sed præca-
vetur ne fiat) neque in sanguinem di-
recte agit, sed in solam causam Febris
aliunde illuc tendentem. Et hæc obser-
vatio non est parvi momenti in praxi;
siquidem ducit nos in cognitionem, quod
symptomata Februm, quantumvis gra-
via, dummodo ab iisdem Febribus pro-
ducta, atque pendentia, nullæ indigent
post subratas Febres directo remedio;
sed sufficit, ut per Corticem pugnemus
adhuc adversus causam Febrilem, ut
eadem certius avertantur Febres, a qui-
bus produci solent, atque foveri talia
symptomata, contra quæ cæteroqui,
quoties pendeant ab alio vitio sanguinis
non periodice febrili, vel facta sint idio-
pathica, nil valet Cortex.

Istæ, & aliæ non absimiles observa-
tiones practicæ me trahunt in senten-
tiam, quod huiusmodi remedium parum
agat in sanguinem, repurgando illum a
febrili miasmate præconcepto, aut eun-
dem firmando contra miasma sensim ac-
cessurum intermissionis tempore; sed po-
tius agat immediate in ipsum Fermen-
tum febrile, priusquam sanguini immi-
sceatur: sive postea illius influxum di-
catur avertere, aut quomodolibet impe-
dire, sive illud (influxu non impedito,
ut probabilius videtur) corrigere, ac
emendare. Quod dictum intelligo, etiam
si fermentum non modo in primis viis
stabuletur, vel ad eas quomodolibet per-
tingat, verum etiam si degat in glandu-
lis remotis, & in ipso corporis habitu,
quo dubio procul China China, ejusve
tinctura, a fluidis nostris extracta potest
pertingere, tanquam ad Mineram, præ-
tergrediendo sanguinem, atque intra il-
lum transitorie vagando, altius tendens,
si altior sit Mineræ fermenti: præter-
grediendo, inquam, ipsum sanguinem
habentem in se (si quidem in se tunc
habeat) miasmata febrilia disgregata, &

di

dispersa tantum, atque confusa, agendo
vero contactu immediato in nudum fer-
mentum, ubicumque illud lateat. Intra
istas conjuncturas lubens subsisto, nec ul-
terius transcendere suppetit animus, ea-
terius espono uni tantum probabiles: ne-
que tamen ullam ipsarum adopto.

Sed si res ita se habet, dicit quispiam,
allata nuper distinctio Februm Intermit-
tentium in *Depurativas* & *Corruptivas*
(in cujus distinctionis gratiam cuncta
hæc fuere præmissa) corrumpit omnino;
siquidem nunquam ut depurativa cruo-
ris considerari poterit ulla Febris Inter-
mittens, quæ suum focum non habet in
Sanguine: neque is proinde dici poterit
unquam peccare, nisi quatenus periodi-
ce conspurcatur a succo febrili, a quo
cæteroqui per se ipsum immunis est:
adeoque Febris Intermittens semper erit
Corruptiva, nunquam vero Depurativa
sanguinis, nisi ex suppositione, quod ea-
dem ipsum antecederet infecerit. Qua-
propter una corrumpet ipsa Praxis ex ad-
ducta distinctione resultans: quo ad usum
Peruvianæ Corticis, qui proinde nulla
potius interposita mora, ut sentiunt Au-
ctores quamplurimi, statim ab initio præ-
scribendus erit, prohibendo scilicet, quam-
primum fieri potest, ne sanguinis infi-
ciatur. Vanum est enim velle illum, qui
per se purus est deputari per febrem;
quod idem est ac expectare, quod im-
purus fiat, ut postmodum depuretur.

Si hoc ductus ratiocinio controversam
exhibitionem Corticis in principio Inter-
mittentium benigniorum indiscriminatim
suaderem, non aliud profecto agerem,
nisi quod ante me Gravissimi Scriptores
egerent, & quod Practici Celeberrimi ad-
huc agunt, & agi debere non siue solida
ratione contendunt: potest enim revera
bene fieri utrumque, etsi forsitan non
æque bene. Quia tamen ego in hac ma-
teria forte sum delicatior, & cautior,
ac sibi quispiam persuadeat, ideo non
tam facile, ut vulgo creditur, in hanc
sententiam delabor. Dico itaque, san-
guinem vere in Intermittentibus per se
non peccare, nec, quantum est ex hoc
Capite, depuratione indigere, cum se ha-
beat mere passive, ad recipiendam con-
spurationem ab extrinseco. Adhuc ta-
men, si non indiget depurari sanguis,
indiget depurari Corpus universum a vi-
tioso succo sanguinem inficiente, vel in-
diget idem succus depurari ab illis, quæ

præternaturaliter ipsum alterant, infi-
ciunt, & vitiosum, seu stagnantem red-
dunt. Cum autem experientia conser-
rare, raro per naturales, & ferre nunquam per
artificiales evacuationes ante ipsam Cor-
ticis oblationem in principio institutas,
Corpus a tali succo, seu Fermento fe-
brili radicitus expurgari: insuper, cum
talis succi congrua alteratio, correctio,
vel purificatio per Chinam Chinæ quo-
modolibet obtenta (dentur semper lo-
cus veritati, maxime vero cum agitur
de hominum vita) relinquat nos incer-
tos de modo genuino, quo ejusmodi at-
temperationem consequemur, spectata
quoque incertitudine opinionum circa ip-
sas Intermittentium Causas, quæ opi-
niones omnes, & singulæ, non plus
quam par sit faciendæ sunt in praxi,
cum securitate semper ubicumque liceat
instituta: propterea non sine aliqua
præmeditatione, aut limitatione decer-
nendum est in principio huiusmodi Fe-
brum usus Corticis, ne forsitan supra ex-
plicatam depurationem aliquo modo im-
pediat, aut remoretur, eamve saltem
nimis imbecilliter præstet. Adde, quod
cum Febrifugum istud, etsi optimum in-
ter cætera, totam tamen radicem, vel
scaturiginem haud semper perfecte tol-
lat, aut attingat (quod crebriores Re-
cidivæ oblationi præmaturæ Corticis,
ubi causa Februm valida sit, pertinaci-
ter succedentes nonnumquam videntur
testari) nec alius proinde suppetat mo-
dus succum illum certo absumendi, vel
corrigeni, quam sinere, ut partitis vi-
cibus, atque portionibus transferatur in
sanguinem, ut ibidem ope Febrilis effe-
vescentiæ, partim assimiletur cruori (si
sit quid capax) partim vero, vel etiam
in totum (siquidem sit quid omnino dis-
symbolum) foras eliminetur: idcirco eti-
am pro supprimendis universaliter hi-
sce Febribus in earundem principio per
præcocem Corticis oblationem, haud ita
facile, aut indiscriminatim calculum
meum appono.

Sed & alia circa hoc ipsum adhuc oc-
currunt animadversione digna, prius-
quam propositum quæsitum integre re-
solvatur. Nam ex una parte, non mo-
do ex concursu Februm aliquandiu sibi
relictæ, nec statim præpeditæ, id com-
modum sequitur, quod hac via per re-
peditas succi febrilis asportationes in san-
guinem, & per repetitas utriusque lati-
cis

cis ebullitiones idem succus secundum partem saltem vitiatam per vices sensim absumatur, unde spontanea plerumque Intermitterentium solutio; sed hac eadem occasione potest insuper contingere, quod idem sanguis aliis ingentibus impuritatibus scatens, licet non dum lædentibus, media effervescentia febrili iisdem quoque paulatim repurgetur, atque hoc etiam nomine Febrem sinere tantisper expediat, nec statim suppressere. Ex alia vero parte potest æque contingere, quod idem sanguis, per se forsitan non bene dispositus, ab influente insuper vitioso succo ultro inficiatur, ac labem majorem contrahat, impotens eo magis hostem advenientem integre superare. Sive potest contingere, quod, etsi sit probe dispositus, ab energia tamen, copia, vel pravitate succi affluentis adeo obruatur, ut nequeat ab eodem se penitus expedire, sed aliquid subinde non subactum remaneat, quod vel accessiones protrahere, vel Febrem continuam inducere sit potest. Sive denique contingere potest, quod, licet benignioris naturæ, facilliorisque subactionis sit succus febrilis, sanguis item sit validæ constitutionis ad ipsum subigendum; adhuc tamen, si diutius protrahatur Februm duratio, tandem idem cruor per crebras, & diutinas desagrations paulatim enervetur, ac vapidosus fiat: unde, vel eodem in Visceribus minus volatilifato gignantur obstructions, vel in minera ipsa febrili facilius redatur novi succi morbosi generatio, eisdemque (facta scilicet circulari noxa) pro nova semper periodi repetitione proventus. Atque ita pro diversa habitudine tum cruoris, tum extranei fermenti, Febris Intermitterentis modo Depurativa dici poterit, modo Corruptiva. Quod maxime verum reperit ut in praxi; quandoquidem non raro Intermitterentes diurnæ, vel ut ignis Naturæ purgator (ut aiebat *Hoffmanus*) a pluribus aliis morbis sanant, & ad longum tempus ab iisdem præcavent; ut ideo quandoque sit optabilis hujusmodi occasio, quæ cujuspiam quasi lixivii loco fordes omnes universaliter abluat, quas nulla forsitan medica prophylaxis valeret abluere. Nonnunquam vero ex opposito eadem Intermitterentes, puta Quartanæ, vel etiam Tertianæ longiores sanguinem adeo, & viscera infarciunt, ac lædunt, ut ex earum vel diurnitate, vel pravitate, pravus item ha-

bitus, cachexia, aut hydrops haud infrequenter suboriatur.

Quamobrem, ut totum tandem negotium ad praxim contraham, ea Febris Intermitterens Depurativa censenda erit, ordine habito tam ad universum Corpus, quam ad ipsum cruorem, saltem data occasione, ac eo, quo explicuimus modo, quæ tantundem succi febrilis qualibet accessione maturat, & expellit, quantum fuit introductum in sanguinem, nullis pravis restitibus ejusdem reliquiis; immo aliis, si quæ inibi præextiterint, cum eodem depulsis. Itaque in tali Febre genuina sit necesse est, & plane inculpabilis intermissio, vividus Naturæ vigor, & facilis symptomatum tolerantia: eademque symptomata, etiam si alicujus sint intensio, non tamen modum excedant, habito respectu morbi, temporis particularis ejusdem (alia siquidem debet esse intensio symptomatum in principio, alia in augmento, & statu) subjecti ægrotantis, regionis, & tempestatis. Item sint vel signa, vel saltem rudimenta coctionis, excretionis moderatæ, & congruæ, morbo itidem respondentis, aliaque Practicis sufficienter nota. Et in tali casu, licet Chinæ Chinæ usum non improbem, immo forte proficuum fore minime inficiar, attamen tutior mihi videtur via usu illius aliquantisper supersedere, tum ob rationes superius allatas, tum etiam quia, si quando ex suppressione Februm inchoatarum contingat, aliquam Fermenti febrilis reliquiam in suo foco non integre extinguere, sitque inde possibilis (quod incertum est adhuc) alicujus alterius morbi generatio, in quem commutentur Febres præmature suppressæ (quemadmodum ex intempesta suppressione Scabiei nonnunquam depurativæ, Ulceris antiqui, Fistulæ, Fonticuli &c. gravior quandoque pullulat morbus) satius fuisset, illas prius tulisse paulisper, in nullum tutiorem morbum commutabiles, vel eas vulgari tantum, cauta tamen, & prudenti methodo tractasse, vel denique ipsi Naturæ industriæ morberum medicatrici prorsus curandas reliquisse. Industriosam morborum medicatricem cum *Hippocrate* Naturam voco; sed propterea nollem (& hoc semel monuisse sufficiat) Naturæ nomine intelligi quandam veluti Reatricem imaginariam, quæ corpus architectonice gubernet, sed mechanicam ipsam nostræ corporis dispositionem a summo Opifice con-

conditam, cum Solidorum, & Fluidorum vicissitudinario ad invicem motu reciprocantium proportionem tali, ut ea mediante (anima vero immortalis eminenter agente) motiones omnes, coctiones, secretiones, & excretiones &c. organici Hydraulico-pneumaticis, aliisque ad regulas præfertim staticas, absolvantur.

Corruptiva vero dicenda erit ea Intermitterens, quæ opposito modo se habebit, ac supra descripsimus: videlicet, quæ succum febrilem haud integre subigit, aut expellit, sed potius eidem alias adjungit a se ipso commotas impuritates, cujusque ideo symptomata graviora sunt, quam par sit pro ratione morbi, cæteroque cum facilitate, & utilitate solubilis. Quod quidem ex duplici capite potest procedere, nempe vel ex pravitate quadam causæ febrilis, vel ex ipsarum Februm nimia diurnitate. In primo casu vitium rursus se potest tenere, vel principaliter ex parte Succu febrilis, sive copia, sive qualitate, sive inæquali, & irregulari (etiam intra eandem accessionem) influxu peccantis, vel minus principaliter ex parte ipsius sanguinis antea etiam male dispositi, vel ex parte utriusque. Quomodocumque autem hæc fiant, quæ pluribus sane modis fieri posse videntur, certum est saltem, hinc emergere identidem suspectam paroxysmorum extensionem, quæ ad continuitatem gradum facit, pariterque accessionum inæqualitatem, inmodicam intensioem, irregularemque in ipsa accessionis declinatione, nedom in principio, recrudescentiam: item sæpenumero emergere symptomata gravia, ut stagnationes fluidorum intra viscera, deliria, comatosos affectus, & hujusmodi, quæ adhuc magis metuenda sunt, si cum signis cruditatis appareant. In secundo vero casu vitium fere omne se tenere videtur ex parte ipsarum Februm, quæ licet benignæ sint, in symptomatis moderatæ, & a miti causa (contumaci tamen) pendentes, tantam nihilominus sortiuntur longitudinem durationis, ut sanguis ex toties repetita effervescentia, & ut ita dicam, lucta defatigatus, exhaustus, ac spiritibus depauperatus, tum piger in circulo, tum torpidus in fermentatione; tum refractarius in secretionibus, tum viscidus alicubi, tum alicubi terosior, & fibrarum inops evadat; indeque mille trahat morborum semina, nisi aliqua saltem eidem impetrentur induciæ, ut tantisper resur-

Torti Therap. Spec.

gat, fortius dein, si opus sit, pugnaturus. Et in utroque casu, quolibet corruptivæ Intermitterentis tempore (ipso non excluso, ubi hæc possint coire, morbi principio) expedit Corticem exhibere, & Febrem suppressere modis omnibus, & formulis luculenter jam recensitis.

Quia vero & in hoc aliquis potest utiliter haberi delectus, e re fore putarim, si præ sola Februm diurnitate præscribenda sit China Chinæ (& hoc ultra Quæsitum de oblatione in principio) eam epicatrice, ac imminuta dosi propinare, ut scilicet vel in hoc imitemur Naturam, lento quodam gradu in eodem opere proviribus absolvendo procedentem. Si vero præ gravitate symptomatum sit usurpanda, id fiat magis viriliter, ea scilicet proportionem, quæ ipsi exigentia respondeat, quemadmodum sumus dicturi tum alibi, tum maxime *Capite 5. Libri 4.*, ubi Quæsitum eandem de ancipiti oblatione Corticis in principio quarundam Intermitterentium Perniciosarum potiore jure instituemus. Prout enim citius, vel tardius opus est Febres suppressere, plus etiam, vel minus Corticis est offerendum, idque crebrius repetendum, vel rarius: quandoquidem in nostra omnino potestate est Febrem sistere eo præcise, quo volumus tempore, si in Cortice exhibendo sinus versati, dummodo congruens detur, breve licet, temporis spatium, ut fufius pariter alibi dicturi sumus. Fateor equidem, quod cum character Febris Corruptivæ supra descriptus raro benignis Intermitterentibus accidat, vel possit accidere in illarum principiis, quoniam neque diurnitas combinari potest, ut patet, cum illarum principio, neque pariter cum eo ferocia symptomatum, ut quæ in Intermitterentibus non Perniciosis noanisi post plures periodos potest apparere, tollentes jam rationem principii ab iisdem Intermitterentibus, si Quartanam excipias, cujus principium videlicet late satis extensum hujusmodi characteris est capax: fateor, inquam, quod penes me vix locum habere solet in earundem Intermitterentium benignarum principio Chinæ Chinæ usus. Immo ultro lubens edico (licet tanta, tantisque rationibus de virtute, ac præstantia ejusdem hucusque prædicaverim) me fere nunquam in illis etsi diurnioribus confuevisse Corticem exhibere, nisi vel supervenientia gravia symptomata, vel Ægrorum tædio

E

affe-

affectorum preces me cogant. Mihi namque solemne est, saltem per totum Ver, & per primam Æstatem (quibus tempestatibus benigniores ut plurimum sunt, & depurativæ, etiam cum diuturniores sunt Febres (quasi perpetuo ferari ab exhibitione ejusdem Corticis, quem in usus longe digniores ampla manu profusus reservo.

Neque etiam diffiteor; esse quandoque, rarissime licet, quædam pernicaces Intermittentes, quibus curandis præsertim ab initio sit impar Cortex, quibusque alia idcirco medela conveniat. In iis etenim, etsi Fermentum febrile per Corticem copiose, vel diutius assumptum absorbeatur, remanere tamen potest in Visceribus ferax, & fixa radix assidue reproductiva novi fermenti consimilis, vel materiæ illius saltem remotæ, quæ potius Toti prospiciendum esse suadeat per alia remedia, quam ipsi Fermento per sola febrifuga. Memini siquidem, me observasse nonnunquam Febres hujusmodi Intermittentes benignas, adeo refractarias, ut ea facilitate, qua pluries redibant ante usum Corticis, eadem quoque recurrerent, etiam dum actu illæ ad prophylaxim assumebatur, etsi ope illius fuerint antea pluries depulsæ. Hujusce naturæ fuit Tertianæ modo simplex, modo duplex, quæ Nobilem Virum, Patritiumque Lucensem, Præfectum Aulæ Sereniss. Principum Mutinæ, Dominum Marchionem Nicolaum Luchesium corripuit. Hic an. 1709. dum Corrigii decumberet, cujus Urbis Gubernatoris munere tunc fungebatur, circa morbi initia (nec tamen prima) morem, ut inquit, Patriæ suæ secutus, Corticem sumpsit suo Marte, vix conscio Medico. Sed postmodum tota Ætate, Autumnoque anni illius, mox Hyeme, ac Vere anni subsequæ forsan duodecies recidit, duos identidem, vel tres, quatuor, vel quinque Tertianæ pariter nunc simplicis, nunc duplicis paroxysmos patiens: ad nihilum valente, pro impedienda Recidiva, repetita Soli mutatione, vel diuturno usu Corticis, modo meo, modo aliorum Medicorum consilio, modo proprio Marte, modo Amicorum suavis, & quidem diversis formulis, ac Methodis etiam Transalpinis, assumpti; qui tamen Cortex pro iisdem Febribus qualibet vice ablegandis consuetum munus egregie præstabat. Sed & sponte quo-

que pluries abiit Febris, abiitque pariter aliis sine Cortice curata remediis; redibat tamen æque sponte soluta, ac aliis remediis depulsa. Et sicuti Cortex ad præservationem assumptus eam minime arcebat, ita nec cæteræ prophylaxes sedulo institutæ illam remorabantur tantillum, sive sermo sit de Purgantibus epicraticis, sive de obstructivis, atque omnifariam alterantibus Remediis, sive etiam de iis, quæ loco Febrifugorum habentur.

Licet autem hæc monstra raro contingant, neque rarius contingere soleant ubi Febres absque Cortice curatæ sunt, nihilominus me quodammodo retrahunt, efficiuntque quo minus Febres istas, ubi nulla suadeat necessitas, vel notabilis earum diuturnitas, per hujusmodi remedium curare aggrediar, Unde subit mirari, quomodo Obstruatorum Corticis adeo me tangat magistræ Scutica, ut non semel contigerit, quoddam Ægrotantes ab iisdem aliquando deceptos, ne dicam seductos, priusquam se mihi committerent, voluisse mecum pacisci, ne Corticem (quasi in hoc sim nimis) illis unquam præscriberem, mori potius sine illo, quam ope illius sanari, ut ajebant, contenti. Quod sane eo magis ridiculum mihi visum est, quo certior sum, inter Medicos Cortice utentes neminem in Curatione Benignarum Intermittentium, quas sæpe pro Depurativis habeo, me parciosem esse, magisve sobrium circa usum illius.

C A P U T IX.

An Chinæ Chinæ oblationem præcedere debeat Purgatio, aut Venæ sectio.

REMANET adhuc alia solvenda quaestio, quæ Scriptorum vota dividit, an scilicet quocumque Febris Intermittentis tempore offeratur Cortex, debeat prius Corpus purgari.

Si hac quoque vice vellemus, ut maximo jure possemus, subscribere Sydenhamio, in promptu esset resolutio Problematis, dicendo nempe cum ipso, quod -- Neque Catharsi, multo minus Venæ sectione subducenda est materiæ febrilis pars aliqua, quo liberius Cortex suo fungatur munere: Cum enim (inquit ipse) ab utraque labefactur quodantenus œconomia Corporis, eo promptius, certiusque recrudescens Paroxysmi, evanescente semel pul-

72715

veris vi; quod & paulo inferius confirmat subdens -- Quod si Medicamenta purgantia sabinde adhibeas (adhiberi scilicet solent eo prætextu, ut obstructiones expediantur, atque humores in primis viis stabulantes exturbentur) vel si quod præcipuum est, in constitutione epidemica Venæ sectio celebretur, fiet, ut morbus in longissimum tempus procurrat, atque interim, ut Ægri mille symptomatis, iisque periculosissimis exponantur -- Hæc Sydenham.

Sed ut illius, aliorumque seposita auctoritate, dicam pauci quod sentio, & mitius agam, quam credam, respondeo, facile esse ex alibi dictis colligere, me quidem a purgantibus in hoc quoque casu parum, vel nihil commodi unquam sperare, immo potius profiteri, si non absolute debere cum Sydenhamio, posse saltem præscribi in Intermittentibus Chinam Chinæ non modo impune, sed cum ratione, & cum felici successu, ut sum non semel expertus, cum idoneum tempus adfuerit, nulla purgatione præmissa; nihilominus ex alia parte ad evitandam calumniam, & ad aliquam Corporis expiationem, dummodo cautam, quin & ad meliorem forsan dispositionem pro suscipienda Febrifugi actione, posse prius alvum leniori, & venam secari; immo utrumque præsidium de more congruere nequaquam diffitebor, quippe hoc ipsum mihi quoque ferme solemne est.

Haud equidem tanti facio cautelam istam, quin sæpè sæpius vel alterutrum, vel utrumque ex dictis præsiidiis æque bene omitti posse sim certus, maxime cum neutrum, & præsertim purgatio, de qua principaliter procedit quaestio, nec ratione Febris, nec ratione causæ indicetur; immo & ratione Febris, si sit plurimum tensa, & ratione causæ, si sit facile agitabilis, potius prohibeatur, eoque fortasse magis, quoniam curatio, ut supponimus, est Cortice peragenda: siquidem, ut adnotat Restaurandus -- Revera huic medicamento nihil magis repugnat, quam cathartica: quamobrem (subdit) id remedium in usum duxi majori emolumento impurgatis meis Ægris, præmissa solum phlebotomia, injectis Clysteribus, exhibitisque jusculis refrigerantibus --- Sed purgationem circumspiciam, & levem, quæ sæpius etiam uno, vel altero Clystere injecto (& quidem tutius) potest suppleri, non rejicio, quin & admitto; sed solum admitto, inquantum ea exigatur

ab aliis peculiaribus corporis ægrotantis dispositionibus, neque ab ipsa Febre prohibeatur; non vero inquantum directe indicetur a Febre, vel a causa immediata ejusdem Febris. Huc forsan respiciens Hippocrates de Affectionibus in curatione Tertianæ, & Quartanæ Febris incipientium, non legem imponit de instituenda universaliter ante usum Specificorum sui temporis purgatione, sed conditionaliter loquitur in utroque casu, suadetque pharmacum dari tantummodo -- siquidem Æger impurgatus sinuerit -- siquidem videbitur tibi non purgatos esse -- signum evidens, purgationem in prædictis Febribus & absolute, & ante usum Specificorum omitti posse, eamque, ubi oportuna censeatur, solummodo instituendam esse occasione aliarum præexistentium corporis dispositionum; quæ Februm hujusmodi curationem per Antifebrilia absolvendam (ubi veræ illæ adfuerint) possent remorari.

Quia tamen non pari semper passu, sive in quibusvis Corporibus, sive in quibusvis Anni temporibus incedendum est, priusquam de eadem purgatione, vel sanguinis missione instituenda specialius judicium feratur iterum cum Sydenhamio distinguere oportet (quod non parvi est in præxi momenti) inter Febres Intermittentes, Vernas, Æstivas, & Autumnales; de Hybernis enim non loquor, quippe quod tali tempestate incipiant fere nullæ, vixque ullæ soleant occurrere, nisi earum aliqua, ut Quartana, Æstate, vel Autumno orta, in Hyemem protrahatur. Alius ergo est status sanguinis, & fluidorum Vere, alius Æstate, & alius Autumno, quemadmodum diversus est status liquoris cujuspiam, qui fermentatur, qui fervet, & qui deferbit. Vere siquidem succi omnes corporis nostri, non secus ac succi Vegetabilium, spiritu turgent per Hyemem compresso, & vivifico Anni juvencentis, Solisve calore perfusi, quaquaversum alacriter expanduntur, suntque ideo facile in fermentationes depurativas, & utiles secretiones proni. Æstate vero idem succi nimio fervore acti faciles fusiones patiuntur, dissipantur, ac sensibili, & intensibili transpiratione evaporant. Autumno denique ex prægressa Æstatis deflagratione spirituum inopes, & enerves redditi, vappescunt ut Vina, aut acorem contrahunt, unde in lentores, flagnationes, concretiones,

atque, his quodammodo oppositas, dissolutiones, ac corruptiones (aucto scilicet ad excessum ipsius concretionis gradu) haud difficulter aguntur.

His stantibus, si pro Febris Intermittentis curatione Verno tempore China Chinæ uti contingat (raro tamen tunc ob Februm brevitatē, faciliemque earum solutionem hujusmodi occasio solet contingere) suavior sum, ut tali tempestate, quæ Hippocrati quoque pro instituenda, ubi conveniat, purgatione, & Venæ sectione, videtur accommodata, levis aliqua præmittatur corporis expiatio, & concurrente vel modica plenitudine, ætate congrua &c. etiam sanguinis missio. Neque vere obstat usui circumspicito solventium ante oblationem Chinæ Chinæ ea, quæ inter hanc, & illa intercedit dissymboleitas supra allata ex Restaurando, & propterea ut fatear, non æque cavendum ab iisdem Solventibus ante, ac post exhibitum Corticem: quandoquidem in primo casu non impeditur, ut usus satis docuit, futura illius actio, sicuti in secundo deletur prægressa. Sint tamen ex usu ad majorem cautelam Solventia tantum mitiora, v. gr. Cassia sola ad unciam circiter, vel cum drachma una, aut altera Cremoris Tartari admixta, sive Cremor ipse Tartari ad unciam pariter, sive Syrupus aureus ad uncias tres, vel quatuor, cui superbibatur serum lactis, vel aqua Nuceria ad libras tres, vel quatuor, sive aliud simile diluens, & sine ulla quantum fieri potest irritatione alvum leniens medicamentum.

Si autem China Chinæ utendum sit Æstivo tempore, tunc in purgandis Corporibus, & sanguine mittendo cautius est incidendum; siquidem cum alvus tunc temporis soleat ut plurimum esse lubrica, bile scilicet magis fluxili, & validius illam vellente, sat erit pro eadem alvo abluenda potius, quam sollicitanda, Serum Lactis simpliciter ad libras aliquot absque ullo, vel saltem cum levissimo vehiculo (puta pauco Cremore Tartari) propinare, vel Oleum amygdalarum dulcium sine igne recenter expressum, & tantillo juris dilutum, ad unc. iv. circiter, maxime si notabilis succorum acrimonia Ventriculi, & Intestinorum tunicas vellit, cum inani, & sicca, vel etiam humida vomituritione. Phlebotomia pariter, vel parca sit, vel etiam omittatur, diebus præsertim canicularibus, nisi

fervor quidam sanguinis, ejusve quasi turgentia, Ætas vegeta, plenus habitus, & vasorum distensio id plane suadeant; experientia etenim clare comperimus, sæpe tali tempestate, eadem ipsa phlebotomia, aut purgationis die, febrem ex simplici duplicem fieri, quod tamen etiam haud raro sponte contingere, etsi nil tale Medicus præscripserit, nequaquam inficiabor.

Denique, si Autumno pro curatione Intermittentium, præscribendus sit Peruvianus Cortex (minori, generaliter loquendo, adhibita religione in purgando, quam in sanguine mittendo, præsertim si Febris curanda Quartana fuerit, quarum Februm feracior est illa tempestatas) ipsum Cremorem Tartari ad unc. j. vel Electuarium lenitivum, vel Cassiam, eadem dosi (admixto etiam, si lubeat, tantillo Rhabarbari) vel quid antedictis analogum, pro alvo lenienda, ex usu esse posse censuerim, superepoto juris potius tenuioris, vel hordeacei, si aeris temperies ad frigidiorē inclinēt, quam Serri, largiore haustu. Sanguinis vero missionem parca semper manu, & nonnisi validis suadentibus indicationibus (quæ in Intermittentibus tunc maxime vix possunt adesse, nisi ingravescant symptomata) esse instituendam, ex jam descripta ipsius sanguinis diathesi videtur satis constare.

Exinde patet, quod quo minor est Februm, atque Symptomatum intensio, eo liberalior esse potest Solventium moderator usus; & contra parcius, quo major est, & Februm, & Symptomatum vigor. Hinc in febribus Lentis, & Chronicis, vel ad Chronicas saltem tendentibus (Intermittentibus tamen) tutior censenda est levis purgatio, etiam epicraticè instituta, ante oblationem Corticis, quam in aliis nonnihil fortioribus, in quibus, ut dictum est, pro ratione majoris, aut minoris intensiois ipsarum, nec non Symptomatum earundem, plus vel minus indulgendum est purgationi ab aliis casuum singularium circumstantiis indicatæ, dummodo Febris ipsa intensa nimis non omnino prohibear; quo casu prorsus est abstinendum ab omni Solvente, & tota Intestinorum expiatio Clysteribus absolvenda.

Neque inconsulte conditionem istam rursus appolui in usu Solventium, nempe illa posse adhiberi, si ab aliis circumstantiis exigantur, nec prohibeantur a Febre

bre. Præter enim id, quod pluries tetigimus, & præter noxam, quam suapte natura certo scimus semper inferre Purgantia etiam mitiora, nisi summa cum cautione usurpentur (non hic loquor de morbis acutis, in quibus Cane pejus, & Angue vitanda esse, clamat Auctoritas, Ratio, & Experientia) præter, inquam, hæc, & alia innumera, quæ hujus loci non sunt, possum testari fortuito quidem experimento, sed non fortuita animadvertione, me Æstate, & Autumno Anni specialiter 1707. peculiari solertia in id totum fuisse, ut observarem quid præstarent in Intermittentibus, quarum ferax fuit annus ille, evacuationes tum spontaneæ, tum artificialæ. Id quod sine ullo Ægrotantium discrimine licuit experiri, cum magna pars eorum ab aliis primitus Medicis curaretur, ut Cortici aversis, ita purgationi facile indulgentibus: pars alia, etsi mihi uni commissa, illum potare renuerit: & alia denique me parum proclivem ad eum præscribendum invenerit. Istitis autem Ægrotantibus vel sine Cortice, vel eo solum tardius assumpto curatis, cum plurimæ, etiam sponte sua, obtigerint dejectiones, hac arrepta occasione potui melius memetipsum examinare, num ex vi alicujus præjudicatæ opinionis, plus quam par esset, a Solventium usu distraherer. Ut rem paucis perstringam, & Caput claudam, aliquem tantummodo casum subnectam obiter.

I. Domina Barbara Catanæa, Serenissimæ Ducissæ Mutinæ gloriosæ recordationis Cubicularia primaria, duplici Tertiana laborabat circa initia sua fortis. Hanc cum Doctis. Amicus, atque Collega, Serenissimique pariter Ducis Medicus, D. Davinius, & Ego insimul curarem, eamque a principio ad finem morbi assumptioni Chinæ Chinæ, ut pluries (modeste quidem) edixit, repugnantem agnosceremus, ab illius propterea oblatione toto morbi decursu abstinuimus. Riguit illa, sudavit, & alsit, ac præterea (quod unice notari velim) contumaci, copiosaque diarrhæa spontanea ad plures hebdomadas vexata fuit. Febris tamen, vix moderato primorum accessuum impetu, usque perseverabat. Suppressa est diarrhæa; at Febris nihilominus paripassu processit. Rediit denuo eadem diarrhæa ad tempus non breve; Febris vero interim adhuc eadem. Iterum diarrhæa suppressa est omnino, & Febris minime

Torti Therap. Spec.

immutata: nil proficientibus videlicet repetitis Venæ sectionibus, nec jusculis alterantibus, nec Febrifugis amaribus vulgaribus, nec aliis quibuscumque remediis, quorum enumeratio nimia hic esset. Tandem cum Febris videretur declinationi propinquior, remissa scilicet vi, sed perseverante jugiter contumacia, præscriptum est a Collega (neque enim semper conveniebamus) Apozema solvens ad plures dies, Ægra, ut reor, inflante, meque mox non dissentiente, quippe qui Doctissimo Collegæ potius, quam mihi fidentis, posse credidi ad istius quoque experimenti incudem soliditatem meæ opinionis examinari. Sed cum exinde potius augeri Februm, quam imminui dignosceremus, dimisso Apozemate, curationem Naturæ commisimus, & Tempori. Revera a solo tempore emerit medela morbi. Febris namque prima die Septembris orta, omnibus evacuationibus irritis, ultra Brumale Solstitium perseveravit, tandem sponte, ac post feriacionem omnimodam a remediis paulatim evanuit.

II. Monialis quædam Carmelita Extalceata, habitus gracilioris, valetudinaria, & Tertianis æstivis obnoxia eodem pariter anno ex simplici Tertiana decubuit. Quadam intermissionis die Serum Vaccinum depuratum ad libras aliquot bibendum præscripsi: ex quo tot biliosæ dejectiones cum tolerantiâ subsecutæ sunt, ut idem remedium altera intermissionis die propinare non dubitaverim. Dejectiones adhuc plures, & faciles; idemque contingit aliis vicibus, repetito Sero. Febris de Tertiana simplici facta est duplex; sed accessiones mitiores ambæ, ac veluti ex divisione unius fortioris resultantes. Alternis idcirco diebus (de aliis remediis nullam mentionem facio, cum non sit opus) idem Serum offero, & temper cum pari successu dejectionum copiosarum, summe biliosarum, spumofarum, & facile excretarum; Febres tamen semper æquales. Substiti ab usu Serri ad aliquod tempus; sed Febres non subsistere. Cum vero alvus non flueret, Serum rursus, Ægra poscente, alternis diebus potari permisi. Sumpsit forsitan vigesies toto morbi decursu. Mirum quot, & quanta dejecerit sine fructu. Stupidus fere, eo quod nunquam Serum simplex, ut assolet in progressu, sed semper dejectionibus acerrimis (non tamen plane humoralibus) infectum redderet, usum illius nihilominus interdixi.

E 3

Post

Post aliquot dies Febris adeo immutata est, ut prope evanescere visa sit: recruduit tamen paulo post. Iterum ad aliquot dies Serum exhibitum pari exitu. Tandem perseverante pertinaciter Febre, dimissis evacuationibus, Peruviano Cortice particulatim assumpto, eademque in recidiva, quæ post mensem contigit, repetito, curata est.

III. Unus ex tenerioribus Ephæbis Serenif. Ducis nostri *D. Marchio Joachimus Salviati* Florent. simplici Tertiana Intermitte correptus, materiam porraceam plane humoralem, oleo adinstar, adeo copiose per vomitum excernebat (respondente paulo post non absimiliter alvo) ut vix credibile videatur, habita ætatis ratione; vomitus siquidem solus quatuor librarum pondus facile superabat. Perseveravit sic per plures accessiones Febris semper intensa, sed plane intermittens, & copioso semper sudore soluta. Tractu temporis immixtæ sunt excretiones, sed durantibus Febris per artem sunt evocatæ. Exhibitum scilicet est aliquoties Oleum Amygd. Serum Vaccinum modo simplex, modo Syr. ros. aur. associatum, unde faciles, & copiosæ dejectiones, sed irritæ. Post mensem Febris dedit inducias; at paulo post revixit ferocis, ut prius iisdemque copiosis comitata vomitibus. Iterum purgatus est Æger, præscriptaque sunt, præter Juscula alterantia (non omissa suo tempore Venæ sectione) salia etiam Vegetabilium Febrifugorum, quoniam Æger ob saporem Corticis ingratum erat ei omnimode adversus, quidquid ex Patria sua identidem audiret adversus repugnantiam hanc puerilem. Procebat nihilominus Febris, institutæque insuper per repetitam Rhabbarbari infusionem epicraticæ purgationes nequaquam cedebat. Uno verbo, septies saltem recidit, semperque graviter, Febre modo simplici, modo duplicis Tertianæ typum servante: & sæpè sæpius cum videretur imminui tam quoad intensiorem, quam quoad extensionem, statim nulla occasione recrudescere ferocior, & primis perpetuo conjuncta vomitibus. Post duos tandem menses cœpit Æger tædio victus, nec ullis sublevatus evacuationibus, Corticem assumere per modum alterantis cum levamine notabili, sed non prout expectaveram. Aucta est idcirco nonnihil dosis Corticis; sed eodem pariter tempore aucta est Febris, ut consueverat statim ac cœperat imminui. Sus-

picatus sum de effœta substantia Remedii, de cujus infirma qualitate aliquid antecedens indicium habueram. Eo itaque rejecto, substitutus est melior Cortex, exhibitusque dosi modica tunc, cum Febres incrementum suum validius capiebant. Statim uno ictu suppressæ sunt, & cum illis symptomaticæ excretiones: continuatoque leviter, ac repetito per aliquot dies remedio perfecte sanatus est Æger, una tantum post mensem Febrem passus, quæ intra horas quadraginta sudore sponte soluta nullo ulteriore indiguit Corticis auxilio, aliore remediorum apparatu.

IV. *D. Viennam Mellinam*, canoram Scultennæ nostri Sirenem, ultra bimestre spatium Tertiana duplici affectam nulla purgatio (prout illi spondebat, quoties præscriberet, Medicus senior, & osor Corticis) unquam sanavit. Hanc sine alia evacuatione illico sanavit oblatum Cortex, & recidivam leviolem repetitus sustulit.

V. *Tres filios D. Comites Sorre* Tertiana duplici intermittente per æstatem correptos, Syrupu de Cichorio cum Rhabbarbaro quotidie utentes, & quotidie pariter copiose alvum exonerantes, exacta semper victus ratione servata, tumidos tamen, & inflatos per tres menses, & ultra assidue decumbentes vidi, donec Hyemale Solstitium opem aliquam, Vernali vero Æquinoctium (nonnisi tamen post plures, ac plures recidivas) integram valetudinem attulerit.

VI. Idem omnino *tribus aliis* contigit *filii D. quondam Joseph Galliani de Caccapanis*, Mutinensis Patritii, quorum neque Febribus, neque inflationi ventris quicquam profuit diurna, levisque purgatio, sicut nec torminosa, quæ uni eorum contigit diarrhæa spontanea. Hos omnes procul dubio, transacta aliquot tantum dierum epicratica purgatione citius, & certius sanasset Cortex. At minime solus ipsæ Curæ incumbēbam (illos enim majore assiduitate invisebat de more *D. Candrinus*) neque in Febribus exitus cæteroqui salutaris, neque in subjectis puerilibus facile illas ferentibus, magna erat in me ipso ad eum proponendum proclivitas.

Plurimos casus haud absimiles Ægroantium ab aliis præsertim Medicis purgationi liberalius indulgentibus curatorum, ad quos invisendos accersitus fui, quosque nullæ purgationes, sed solus tan-

dem Cortex liberavit, non afferam, ne longior sim. Paucos inter tot, qui possent adduci, retulisse sufficiat, ut quam parum conferant purgationes, etiam benignius institutæ, in Intermittentibus (iis saltem, quibus altiores radices sunt) palam fiat: ut ideo parum interfit, etiamsi illæ non semper religiose præmittantur oblationi Corticis, præcipue si non ob morbi diurnitatem, sed ob supervenientiam symptomatum (quæ duo in praxi sunt valde distinguenda) offeratur remedium. Sed jam illius administrandi fors varia tam in principio, quam in progressu vulgarium Intermittentium, ad leges scilicet, & normam cautionum tum in hoc, tum maxime in præcedenti Capite expositarum ex sequentibus Historiis clarius apparebit.

CAPUT X.

Doctrina præcedens de Cortice modo proponendo, & modo non in principiis Intermittentium, variis confirmatur Curationum Historiis.

ETSI ad Febrium *Corruptivarum* categoriam revocaverimus eas etiam Intermittentes, quæ sola diurnitate nostri Corporis œconomiam notabiliter pervertunt, earum tamen curationes per Chinam Chinæ feliciter absolutas non lubet referre; cum hujusmodi casuum tanta suppetat copia, ut quilibet Medicus in usu hujusce remedii vel mediocriter versatus centenas facile Historias istius generis possit congerere. Ea propter nonnullas tantummodo in medium proferam, in quibus aliquid occurrat ad rem nostram notatu dignum, quod nimirum respiciat vel oblationem Corticis in Intermittentium benigniorum *principiis* vario cum successu administratam, vel eandem usurpatam tantum in illarum *progressu* ob supervenientiam graviorum symptomatum; eorum tamen, quæ remotum solummodo periculum a longeminantur, non quæ proximum, & præceps afferunt; quandoquidem de hisce postremis specialior suo loco habenda est consideratio. Ut ergo ab iis exordiar Casibus, in quibus præcox contigit exhibitio Corticis, nullo prævio examine, an Febris curanda *Depurativa* fuerit, an *Corruptiva*, progrediendo postmodum ad eos, in quibus Corticis oblatio fuit maturior

(Febribus scilicet jam ad *Corruptivas* vergentibus) in promptum sunt qui sequuntur.

I. *D. Flaminia*, Uxor Clarissimi quondam Viri, *D. Nicolai postea Comitis de Sanctis*, a Secretis, & Status Consiliarii Serenif. Ducis nostri, dum Lauretum pergeret, in medio circiter itinere sub die ipsa Æquinoctii Autumnalis anni 1704. correpta est simplici Quartana Intermitte, adeo quidem leve, ut cum vespertinis tantum horis recurreret Ægra somnum placidum traheret per noctem, & mane vegetior surgeret, ac ante morbum: idque sibi perpetuo accidisse quamdiu vixit Quartana, pluries asseruit. Post paucos dies ab invasione Febris in Patriam redux, in medio pariter itinere, mihi unde illa discesserat proficiscenti occurrens narrat quæ sibi contigerant. Suavorum, ut bene se regat in itinere, remedia postea, si opus fuerit, administraturus in Patria cum illuc appulerim. His auditis, iter profectur: cumque alia de causa Bononiæ per duos, vel tres dies moram trahere cogeretur, jussu vigilantissimi Conjugis eximios aliquot inclyti illius Archilycei Professores consuluit, qui habito forsitan gracilioris constitutionis, ætatisque paululum inclinantis respectu, vi quorum impari diurno morbo ferendo fortassis Ægram sunt suspicari, Extractum quoddam Chinæ Chinæ (ut mihi relatum fuit) satis blandum, partitis, & parvis dosibus assumendum statim præscripsere. Annuit iis libenter amantissimus Conjugis, qui mirandas quondam noverat, me præscribente, in lethali ægitudine Filii sui unici Corticis vires: illiusque proinde Extracti sufficientem quantitatem Ægra secum detulit Mutina, ubi cœptum Bononiæ usum prosecuta est cum notabili paroxysmorum imminutione. Mihi interim in Patriam restituto narratur quæ acta sunt, Ægra tamen submurmurante, se quodammodo gravius habere, & quandam veluti majorem lassitudinem percipere post imminutas accessiones, ac antea. Culpatur tamen iter: ast ego (subdo, quod libenter illi adstissem, cum Professores Bononienses consuluit, ut nonnullas animadversiones meas circa Ægræ statum ex notione rerum jamdudum prægressarum petitas, iisdem minime consiliis potuissem exponere, executurus postea quidquid illis placuisset, re clarius intellecta. Dixissem nempe, illam ex gravi-

bus prægressis animi pathematis (occasione præfertim gravissimarum ægritudinum Conjugis , & Filii) etsi nunquam complete ægotantem , valetudinariam tamen perpetuo fuisse , ac in Cachexiam , vel pectoris hydropem , quandoque proclivem , suadente id diuturna modica licet pedum , ac tiliarum intumescencia , scabiei cujusdam retrocessione &c. , quibus pravus dispositionibus adhuc latentibus in una lance positus , & levibus Quartanæ ademptis accessibus in altera , censuissim Viro illos doctissimos , rem totam Naturæ concedituros fuisse , ut ego dubio procul insitissim , reservato usu Corticis in casu tantummodo gravioris recrudescentiæ . Ad hæc instabat amantissimus Conjugis , progressum remedii suspendi , si mihi de rebus prægressis optime conscio illius usus non arderet . Huic tamen respondi , me quidem dubitare , an feliciorem partem elegerint Magni illi Viri ; sed non proinde mihi constare de opposito , neque conjecturas meas esse tanti ponderis , ut eorum placita infirmare valerent : neque solum optasse , posse illas tunc iisdem exponere , esto forte super illis idem quoque potuerit cum ratione decerni , quod decretum jam fuerat . Tandem omnem hæsitationem reseculi concludens hæc omnia fortasse locum habere potuisse in integra , non cum jam remedium magna ex parte Febres sustulerat : neque ideo suspiciones meas , forsitan vanas , effectum jam prope completum debere , aut opportune posse impedire . Et revera , paucis vix elapsis diebus , Febris in totum evanuit . Paulo post lassitudo cœpit ad articulos determinari , & sensim in arthritidem universalem , ac dolorificam , cui nunquam Ægra obnoxia fuerat , commutari . Quid multis ? Duravit ad longum tempus arthritica affectio non sine aliqua pulsus perturbatione . Invocabatur tamen Numen aliquod denuo Quartana Febris , ut accederet , quemadmodum colebatur antiquitus , ut procul abesset . Accessit , & nonnihil levaminis attulit ; non tamen affectionem sustulit : immo Ægra & Febre , & arthriticis cruciatibus longa vicissitudine alternatim torquebatur . Post plures tamen , & plures menses , repetitis sudoribus , in accessionum declinatione , medio etiam diaphoreticorum usu , promotis , tandem convaluit ; resitante solum diuturna in partibus affectis imbecillitate , de qua etiamnum , humidioribus

bus præfertim tempestatibus , quandoque conqueritur .

Ex hujusmodi casu posset forte illustrari Theoria constituentium causas Intermittentium in Nervoso systemate . Sed , si illum ad leges in antecedentibus fancitas fas sit revocare , dicendum erit , ob inhibitum influxum fermenti Quartanarii (quodcumque sit illud) in sanguinem , vel saltem eodem , priusquam influat correcto atque retulo , cessasse quidem febrilem effervescentiam , per quam deputabatur sanguis , non modo a suprascripto affluente fermento , sed & data occasione , ab aliis quoque impuritatibus non febrilibus intra illum præexistentibus ; veruntamen remansisse superstitem in eodem cruore , velut in Mari , sedata licet procella adhuc turbato , motum quemdam , vel dispositionem irrequietam ad facile fermentescendum , illi impressam a prægressa effervescentia , seu ab humore , qui effervescentiam hujusmodi suscitavit . Hinc particulæ sanguinis suo nocte jam ingenio non bene dispositæ fluctuantes adhuc , atque tumultuantes , neque sibi placide cohærentes amplius , ut cohærebant in statu sano , loco febrilis ebullitionis clandestinam , & occultam potius iniere fermentationem , ac inde imperfectam secretionem , vi cujus impuritates ejusdem Cruoris antecedenter aggestæ decubuerunt ad articulos , necnon etiam ad universalem corporis habitum , quasi Rheumatismi adinstar . Et hoc casu locum habere videtur , quod non semel se observasse refert Sydenham . (Iubdens tamen hoc esse unicum incommodum , quod a Cortice allatum noverit unquam) nempe , quod qui pluries Chinam Chinam assumpserint , Rheumatismo fiant ad breve tempus nonnunquam obnoxii : quo tamen mihi , ut verum fatear , alias nunquam videre contigit , hoc , & sequenti casu excepto , ubi quoque usus Chinæ Chinæ diutinus aut exuberans non fuit , sed fortasse potius immaturus .

Itaque a posteriori videtur constare , quod satius fuisset , vel Febrem , quæ depurativa erat ; sinere , quousque talis mansisset , nec Corticem exhibere , vel saltem priusquam exhiberetur , sanguinem ab inquinamentis suis mundare , sive remediis diaphoreticis occasione deservescentiæ febrilis facile in actum reducibilibus , sive diureticis , aliisque similibus , præmissa etiam blandiori ventris expia-

tionem , quin & parca forsitan (quam Ægra facillime , non obstantibus iis quæ diximus , ferre consueverat) sanguinis detractione : ut sic purus , & fluxilis , quantum fieri potuisset , redditus idem Cruor , inhibita postmodum Febris commodo tutius , atque tranquillius perferri valuisset .

II. Haud longè ab similitè contigit D. Pegault Obstetrici olim Aulicæ , habitu corporis valde obeso præditæ , atque a toto tempore suæ mansionis in Italia (quippe , quæ Parisiensis erat) variis ægritudinibus obnoxia , fluxui scilicet immodico sanguinis ab utero , efflorescentiæ cuidam cutanæ acerrimæ per singulas Æstates , aliisque diversis incommodis , quæ robustam licet , sæpius perturbare consueverunt . Hæc anno 1700. dum appropinquaret , immo immineret partus Serenissimæ Ducissæ Mutinæ , correpta est Tertianæ simplici Intermittente latis valida , & non modicæ diurnitatis signa præbente ob copiosos vomitus , & alvi defectiones , profusoque in ipso Febris augmento sine levamine sudores . Quapropter , cum ei admodum curæ esset excipere partum Dominæ tum suæ , tum meæ , rogavit me , ut Febrim quam cito vellem suppressim saltem , si penitus extinguere datum non esset . Tertio itaque vix elapso paroxysmo , præmissaque diebus antecedentibus phlebotomia , & Clysterum administratione , Corticem propinavi , cujus usu opportuno continuato , impetratæ sunt induciæ Febri , quantum exigebat opus illud , quod propterea ad ultimum usque terminum feliciter perduxit . Post mensem circiter recidit , & curata est methodice , purgata scilicet , aliisque consuetis omnibus adjuncta remediis . Sed neque plane profecit hæc methodus : siquidem alias recidit , nec semel ; quamobrem nova Corticis oblatione , quam efficaciter imploravit , iterum est sanata . Sed (quod adnotavit Sydenham , ut supra diximus , & quod forsitan Transalpinæ magis , quam Cisalpinæ genti est familiare) non multo post vagos in regione præfertim lumbari passa est dolores , a Rheumatismo non longè ab similes : ac demum , iisdem flexuræ genuum pertinaciter infixis , non sine incommodo descensum scalarum , & stationem ipsam ad aliquod tempus valuit exercere , nec nisi serius in pristinum restitui . Illud insuper de illa notandum , quod quotiescumque fumebat Corticem (sumpsit autem pluries , ac pluries per

modum alterantis) toties illi alvus copiose fluebat , ferme ac si solvens aliquid ea sumpsisset , quod & aliquando se observasse Mortonus asserit , & Sydenhamius -- ob peculiarem , ut inquit , quorundam corporum temperiem , atque idiosyncrasiam . -- iique proinde Auctores in tali casu Laudanum miscet cum Cortice ; neque tamen per hoc admodum feliciter ea curabatur , ut retuli : iisque diebus , quibus feriebatur ab assumptione Corticis , (ut pluries mihi placuit experiri) illis eisdem alvus in statum naturalem redibat . Quod sane in ulla alia persona mihi nequaquam contigit observare ; cum in Italis Ægris aliquam potius alvi siccitatem , quam lubricitatem , utpote -- operationem tam suæ naturæ (eodem Sydenhamio iudice) quam morbo plane contrariam -- consuecat inducere .

Atque hi duo casus respiciunt oblationem Corticis haud satis felicem in Intermittentium principio , ubi sanguis depurari indigeat non modo a fermento febrili , verum & ab aliis inquinamentis in eo præexistentibus : nunc duos alios subdram longe minus felices , & notatu dignos quos , mihi nuper tantum , sexdecim videlicet annis a prima hujusce Tractatus editione mihi contigit observare , commostrantes eandem oblationem ne semper quidem tutam in ipso febrim intermittentium , plane tamen depurativarum progressu .

III. Estate Anni 1728. dum Ruri agerem , Nobilis quidam Adolescens a Villa mea mille passus distans corripiebatur levissima intermittente Tertiana , primum simplici , mox dupli , sed quæ intra paucas horas copioso sudore integre solvebatur , remanente per totum tempus intermedium omnimoda actionum alacritate . Perseverante jugiter hujusmodi statu , nil profus faciendum duxi , sed totum negotium Naturæ relinquendum ad excoquenda per ignem febrilem tam blandum quæcumque fluidorum vitia , quæ ob prægressos errores , præfertim in potu , insolatione , & nimio corporis exercitio commissos , potuissent in ægotante latere . Jamque vigesimus tertius præterierat accessus , cum ab importunis precibus Adolescentis alias a me rejectis tandem commotus , illi morem gerendum censui , Peruvianum scilicet Corticem dosi saltem paulatina eidem præscribens , præcipue cum ille clam domum meam ob idipsum pedibus venisset , mihi que asseverasset , sed

fed falso, nullo amplius, aut ferme nullo sudore paroxysmos levissimos, nec ultra tres, vel quatuor horas protractos, solvi consueviffe. Præscripti ergo *tres drachmas* Corticis in sex partes divisas, & intra sex pariter dies omni mane sumendas. Assumpsit ille, & circa tertiam, vel quartam diem febris evanuit. Cumque vero duas alias portiones superflites duobus diebus subsequentiibus ad præcautionem potasset, prima post absolutum medicamen die, ex improvise correptus est paroxysmo, quem Oppidanus Chirurgus epilepticum reputavit, cui tamen morbo Adolescens ille numquam antea fuerat obnoxius. Nunciata mihi per eundem Chirurgum eventus serie, statim venam secari iussi; quæ tamen operatio, nonnisi post horas quinque, vel sex fuit celebrata: ab ea vero motus convulsivi, seu jactationes Corporis cœpere quidem, ut fuit relatum, illico imminui, sed eos excepit profundus sopor, vi cujus Aeger ferme exanimis videbatur: qua de re novam iterum venæ sectionem præcepi, & perseverante jugiter sopore, ac oppressione mentis, vessicantia quoque brachiis, & cruoribus affigenda proposui. Hæc tamen omnia cum incassum acta intellexerim, mane sequenti Aegrum mihi invisendum omnino credidi; quem cum deprehendissem obmutescentem, ac veluti obdormientem, sed nonnullos nihilominus motus, quos per evulsionem capillorum ipse excitaveram, facile edentem, eosque tunc observassem sopiti potius, atque subdeliri, quam Epileptici hominis proprios, securitatem omnimodam Matri sum pollicitus, ut revera contigit, etsi nonnisi post horas 38. per novæ, ac unicæ febriculæ supervenientiam ab ejusmodi paroxysmo integre liber evaserit. Evasis tamen, neque amplius usque adhuc quidquam simile, vel ullum aliud incommodum passus est, optimam quippe, ac firmam valetudinem Deo dante assecutus. Una remanserat adversus Corricem Parentum querela, quam tamen ego statim sustuli, asseverans febrifugum ex se insens fuisse, ac strenue suo munere functum; me potius haud satis cautum in concessione mea, & subdolo Adolescentis relatum nimis credulum ingenue confessus.

IV. Inclinate Autumnus ejusdem Anni Urbi restitutus in consilium vocabar pro Aulico Equite nostro florentis æta-

tis, qui dum Viennæ Aufriacæ hyberno tempore moram traheret, levi Tertiana duplici intermittente, & copioso sudore solvi consueta, fuit ibidem correptus. Eam tamen ad decimam sextam usque diem protractam cum diutius ferre ob impatientiam detrectaret, Medicus, etsi quodammodo invitus, fervidis petitionibus illius tandem indulgens, Chinam Chinam frequenti haustu, per breviam videlicet intervalla potandam præbuit; quo factum est, ut sequenti die febris nullatenus apparuerit, sed ejus loco successerit perturbatio quædam Ventris infimi, tremor Viscerum, evaporatio ad caput, & dein manuum, ac digitorum convulsiva contractio: itaut affectio isthæc ab Epileptica parum abluere visa esset, nisi mentis, & sensuum omnium usus integer aliud suassisset. Injuncto statim Clystere, sedata sunt omnia; notus tamen bis, aut ter, etsi levior rediit insultus, qui postmodum irregulariter se se exerere non desit. Progressu temporis supervenere iterum febres, quæ per sexaginta dies, & ultra, modo Tertianæ, modo Quartanæ typum referebant, modo nonnisi erraticarum more invadabant; hisque etiam vigentibus recurrebat identidem insultus ipse, quamvis debilior. Febris tandem per amara depulsa, remansit nihilominus larva quædam transitoria ejusdem insultus, quæ a primariis Urbis illius Medicis pro mera hypochondriaca affectione fuit habita consensu unanimi. Cum tamen ea post epotas etiam quasdam Thermales aquas recurrere, quamvis imbecillius, nequaquam cessasset, reditus ad nativum aerem pro medela fuit Aegrotanti præscriptus. In Italiam itaque reduci meo suatu secta est vena prope hyemale solstitium, non neglectis familiaribus quibusdam remediis, quæ Medicus illius ordinarius præscriperat, quibus extenuata quidem remansit hujusmodi affectio, non tamen plane sublata; illius namque eradicationem ad Vernum Aequinoctium differre fuit opus, martialibus tandem remediis absolvendam.

Hi duo itaque Casus satis clare videntur ostendere, non quod Cortex in se, vel ex se sit unquam noxius, quemadmodum quispiam male feriatas posset opponere. Cortex enim hisce Casibus febrim intercipientem non aliud præstitit, nisi quod debebat, & quod solet etiam tunc

gunc cum pereuntis hominis vitam ab imminente vindicat morte; sed solum videntur ostendere, quod Medicus debeat summa cautela procedere in supprimendis quocumque vero specifico febrifugo (si quid aliud sit præter Corticem) Febris depuratoris, non modo in earum principio, verum etiam in earumdem progressu, quando nulla id exigunt symptomata, sed potius oppositum suadet facilis Aegrotantis tolerantia: potest enim nonnumquam contingere, raro licet, quod non modo saburra in sanguine præexistens, & laetens; sed & ipsum fermentum febrile a Febrifugo absorptum non integre subigatur a Natura, itaut possit vel insensibiliter dissipari, vel per urinæ vias, uti frequentius mos est, vel per alias æquivalentes excerni; sed feratur per Metastasin infrequentem quidem, sed tamen possibilem, ut in duobus hisce casibus, ad caput, vel alio, ibique non contemnenda producat phænomena, quamvis millies in similibus Casibus id non acciderit. Quamobrem Medicos monitos velim, ne februm omnino depurativarum, & plane salutarium, etsi nonnihil provectarum, ullo vero febrifugo suppressionem etiam paulatinam tam fidenter, ut sæpe assolet, tentent, nisi earum diuturnitas sensibilia quæpiam gignat incommoda, quorum ratione Febres hujusmodi ob solam diuturnitatem suam videantur jam Naturam nonnihil corruptivam adipisci: quod non prius quam ultra quadragesimam diem solet de more contingere. Interim tamen sicut nimiam fidenciam in animosioribus per exempla isthæc temperandam credidi, ita ne nimiam trepidationem pavidoribus incutiam, ad feliciora exempla oblationis Chinæ Chinæ in ipso Intermittentium principio progredior.

V. Matrem meam, tunc prope octogenariam, adhuc tamen robustam pro ratione ætatis, & sanguine satis vegeto etiamnum referam, querulam licet, mense Novembris anni 1706. Quartana Febris adorta est. Tribus elapsis accessibus mediocris intensiois, cum non satis fiderem virium nonnihil prostratarum robori, id tam provecta ætate facile resolubili, & cum nihil incongruum intra illius sanguinem præexistens agnoscerem, quod occasione febrilis incendii indigeret absumi; sed contra metuerem potius ejusdem cruoris conspurcationem

a Fermento febrili (quod tractu temporis non semper perfecte subigi solet) vel saltem enervationem ipsius sanguinis a modici etiam temporis lucta, seu effervescentia, ad ejusdem fermenti subactionem requisita; idcirco ab ipso initio sufflamen aliquod paroxysmis imponendum duxi, ne nimium excurrerent. Quapropter statim Corticem ad *scrup. j.* quotidie mane propinavi, per modum scilicet levioris alterantis, ratus me forte intra decem, vel duodecim dies febriles accessus ad summam extenuationem, vel ad totalem abolitionem paulatim deducturum. Sed mea me fefellit opinio; siquidem tertia die assumpti remedi, qua die quarta accessio expectabatur, vix ea sensibilis sit: quare continuato ad duos alios tantum dies, eadem quoque dosi, eodem medicamine Febris penitus abiit contra expectationem meam. Substiti proinde ab usu Corticis expectans post aliquot dies reditum Febris, quam nonnihil sinere decreveram; sed ea non amplius reversa est. Immo, cum post aliquod tempus occasione cujusdam errati in visu, vomitum nocturnum passa esset Aegra, cui se adjunxit incalescentia febrilis, hæc nihilominus pari velocitate sponte abiit, ac advenerat. Neque ab eo tempore usque ad ejus obitum ullum insultum febrilem experta est Genitrix mea, quæ Deo favente deinceps vixit incolumis.

VI. D. Margaritam de Marchefis 76. annos natam, & alioqui sanam, Hyeme Anni 1708. Febris Quartana corripuit. Tribus elapsis paroxysmis, Filius Chirurgus domum meam petit, consilium capturus, an Corticem Matri debeat offerre, nec ne. Absente me ab Urbe, Juniores Medicum, quem tunc instituebam in Praxi, allocutus est, votum illius saltem excerpturus. Cautus Adolescens se præbet ancipitem; subdit tamen sibi notum esse, quod Matrem meam in principio Quartanæ eo remedio feliciter ipse curaverim. Hac noticia contentus Chirurgus, nec quicquam ultra quærens, statim prima die vacua, post tertium paroxysmum exhibet Matri suæ *drach. j.* Corticis: altera die pariter vacua, alteram similiter Corticis *drachmam*, & die quarti futuri paroxysmi *drach. ij.* quibus epotis, idem quartus paroxysmus minime apparuit, nec ullus alius deinceps: immo nec recidiva, nec ullum

ullum amplius (quod unice notandum occurrit) ex suppressa cito Quartana successit incommodum , sed integra plane , constans , & inculpata valetudo .

VII. *Filiolus* bimus , uniculusque *D. Petri Joannis de Padronis* , cæteroque vividus , ac probe valens , Febre Quartana duplici ex improvise corripitur , quæ illum intra paucos dies plurimum extenuat , angit , atque debilitat . Huic præmissis aliquoties intermissionis tempore nonnullis cochlearibus *Sir. de Cichorio* cum *Rhabbaro* , qui alvum vix tantillum subduxit , exhibitum est statim Extractum Peruvianum Corticis , pauco Syr. ex Corticibus Citri edulcoratum , paucaque similiter aqua ex ejusdem Floribus aromatizatum : quo per aliquot dies exhibitio , sublata penitus est Febris , cui successit nullo interturbata incommodo perfecta sanitas .

Ex tribus hisce postremis exemplis cum pateat ex adverso adhibitum esse feliciter in ipso Intermittentium principio Peruvianum Corticem , videtur inferri posse , quod ubi nil purgandum in sanguine præexistit , sed solum peccat in ipso fermentum febrile adveniens ab extra , capax tamen tractu temporis , si paulatim restitit ; febrem naturæ anticipit in corruptivam convertere , non ab re sit eodem nonnumquam in ipso pariter principio , caute tamen , ac prudenter uti . Modo transitum faciamus ad alias recensendas historias itidem felices citæ oblationis Chinæ Chinæ in febribus corruptivam naturam nondum quidem adeptis , sed tamen ad eam acquirendam non longe dispositis .

VIII. *Amita mea Monialis* 78. annum agens , insultum apoplecticum ante tres circiter annos passa , atque ex eo hebes jam , immemor , ac ferme stupida reddita , anno demum 1708. capitur Tertiana duplici suapte natura Intermittente , cum paroxysmis tamen sese invicem excipientibus . Vix elapsis primis diebus , quibus præsidia medica consueta , & possibilia usurpata fuerant , eo devenit stupiditatis , ut nec cibum capere , nec urinam reddere , neque aliud quidpiam sciens , aut volens , exercere potis esset , durante accessione , præsertim potiore , vel saltem nonnisi circa extremam declinationem ejusdem , cui postea fere immediate subsequeretur altera cum rigore paulo minore . In hoc statu dixi Mo-

nalibus assidentibus (quoniam Ægrotans eo passu ad obitum tendebat intra paucos dies , non tam ratione Febris , quam ratione adjunctorum) non aliunde quicquam spei superesse nisi forsitan ex tentamine Chinæ Chinæ , si eam aliqua hora minoris stupiditatis deglutire valeret : cujus tamen remedii administrationem , utpote in tali statu difficilem , & probabiliter inanem , earum arbitrio relinquebam , ut solum si luberet , tentarent . Faciles se præbuere Moniales : & quoniam intra Clausura Pharmacopolium uluale habent , statim attulere remedium , quod summa charitate , & industria administratum fuit , & quasi vi illata , ab Ægra deglutitum ad *semitrachmam* . Vespere repetitum est eadem dosi , & facilius hautum , quoniam declinabat jam fortior accessio . Mane sequenti oblatum est ac *drachmam unam* (semper enim facilius potabat) & vespere ad *semitrachmam* cum debito intervallo , & congrua ab alimento distantia . Altera die , propinato ad *semitrachmam* pariter mane , & sero eodem remedio , vix tantillum Febris apparuit , quæ brevi postmodum , continuato paulisper medicaminis usu , disparuit omnino . Hoc autem mihi nequaquam mirum . Illud potius miratus sum , & etiamnum miror , quod soluta Febre , statim Ægrotans adeo vegeta , prompta , & memor evaserit , ut vix talis fuerit ante insultum apoplecticum , nedum ante Febrem . An vero phenomenon istud plane mirandum Cortici adscribendum sit , an acerbo & continuo tumentium hæmorrhoidum dolori (quod symptoma sublata pariter Febri statim supervenit) anceps hæreo . Eventum tamen non assimilem ab usu Corticis refert de suo Avunculo *Morton* , *Hist. 26. De Proteiformi Febr. Intermitt. genio* . Perseveravit ad aliquot hebdomadas , paucas tamen , Ægra in hoc statu , solum hæmorrhoidum dolore vexata , & adjuncta alvi siccitate , Clysterum usum ægre admittente . Tandem sive propter hoc , sive ob intermissum præmature nimis , nec diu continuatum , aut repetitum Corticem (metu scilicet , ne ab illius actione emerferit in hoc uno casu hæmorrhoidum tumor , ac dolor) Febris rediit , & cum ea mentis , ac sensuum torpor consuetus , quin etiam major . Aderam forte tunc ab Urbe , neque Ægram inveni , nisi

post

post tertiam diem , quo tempore vix percipiebat , quæ circa eam fierent , aut decerentur , meque ipsum vix dignoscebat . Quinta die cum esset nonnihil vegeta , sibi , ut ajebat , brevi morituræ insitit ministrari Sacramenta Ecclesiæ , quibus integre munita , redeunte statim accessione , quæ vehementer invasit , fere lathargica facta est , & deglutendi impotens : ac propterea de China China propinanda ne cogitandi quidem fuit locus ; quamobrem nullo perturbata remediorum incommodo , septima circiter die animam Deo reddidit . Ex hoc casu , si non aliud in rem nostram , saltem efficaciam remedii in subjecto constitutionis jam descriptæ , veterum affectionum temporaneam correctionem , & vitæ ipsius , laboriosæ licet , protractionem ab administrato , necessitate cogente , circa initia remedio , subit animadvertere .

IX. *Aliam Monialem* ex ordine Carnelitarum Excalceatarum , anno 76. natam , habitu corporis a multis jam annis cachectico , & squallore faciei cadavericum prope æmulante refertam , suffusione oculi utriusque fere obcæcatam , antiquoque insuper , & continuo asthma laborantem , ita ut unum , vel alterum gressum movere non posset , quin anhelitu gravissimo ipsam loquelam præpediente corripereur , Autumno an. 1707. invasit Tertiana duplex Intermittens , nec admodum fortis . Roganti , ut præmissis leniente levissimo , phlebotomiam jamdiu intermissam , antiquitus vero pro minuenda spirandi difficultate , sibi (etsi ex tunc etiam cachecticæ) familiarem , æque ac proficuum permitterem , annui limitata ad tres , vel quatuor uncias sanguinis detractio : ex qua facillime tolerata nullum sive commodum , sive incommodum subsequi dignoscere potui . Processit Febris de more nonnihil intensior in augmento morbi . Cumque in quinto Paroxysmo , quintaque pariter die non parum somniculosa videretur , licet quo ad alia non plus gravaretur , quam par esset : perfectis , quæ illi aliunde imminabant periculis , si Febris vel rantillum ingravesceret , vel modice protraheretur , præscripsi *scrup. j.* Extracti Chinæ Chinæ quotidie mane assumentum : quo bis tantum adhibito septima die vix umbra Febris se prodidit . Continuato deinceps , Febre licet jam extincta , ad alios tres dies eodem remedio ,

Ægra integre convaleuit , & (quod magis refert) sine ulla penitus recidiva .

X. *Alia pariter Monialis* , degens in Cœnobio S. Clara senex gracilis , & valedudinaria , inclinante Æstate anni 1709. corripitur Quartana simplici intermittente . Hæc ante quatuor circiter menses passa erat insultum levis Apoplexiæ , statim solutum per decubitus materiam ad nervos partis sinistræ (unde ejusdem partis stupor universalis) nec non ad nervos opticos , & linguæ motorios , unde hæsitatio sermonis in ista , in oculis vero senestratorum objectorum repræsentatio , & tandem stabilis caligatio . Superveniente Quartana credidissimè , auctoritate *Hippocratis* , materiam in nervos tum deturbatam , tum influere valentem , posse attenuari , digereri , atque resolvi ; sed fortassis ætas , & debilis constitutionis languor obstiterunt . Quamobrem , licet Febris primis insultibus non admodum gravis videretur ; cum tamen paulo post sumpsisset incrementum , & robur , metum aliquem incussit tum Ægræ , tum mihi , ne scilicet ea suapte natura debilis pluribus accessibus valeret diu sufficere . Eapropter cum potius debilitari , quam refici partes affectas , & præcipue visionem , quotidie noscerem : in iplo etiam morbi principio , videlicet circa quintum (ni fallor) Paroxysmum , vel eo vix transacto , cœpit Corticem offerre ad *drach. ss.* singulo mane . Substitit Febri etsi valida post sex circiter oblationes ; nihilominus continuatum est remedium usque ad dies 14. postea , quiete duarum plus minus hebdomadarum interposita , iterum exhibitum est ad *drach. j.* quotidie per tres dies . Immo ad majorem præcautionem altero simili intervallo posito , circa Æquinoctium Autumnale rursus exhibitata est quotidie *drach. j.* Corticis per alios tres dies ; unde stabilis sanatio , & præservatio absque ullo alio incommodo ; immo potius cum levamine , & alacritate ad motum , sola oculorum caligatione supervenit : a qua nihilominus nequaquam impedita est , quin sola , & sine adminiculis etiam post biennium quaquaversum vagaretur , & consueta munia mediocriter exerceret .

Atque Casus istos circa oblationem Corticis bono successu institutam in principio Intermittentium , *corruptivam* nondum naturam vere adeptarum , sed tamen in eadem proclivium , retulisse sufficiat . Modo nonnullos alios circa eandem oblationem præurgentia symptomata

quod

tum administratam, Febre scilicet in deterius labente, recenscamus.

XI. Honeſtus Juvenis *Franciscus Degeſti*, ſtrutura corporis univerſa ad Tabem apprime diſpoſita donatus, cujuſque Frater jam tabibus, & Mater peripneumonica obierant, correptus eſt Anno 1699: circa medium Auguſtum Quartana ſimplici, quæ paulo poſt duplex eſt facta, illique adjuſta Tuſſis importuna noctu, & interdium præcipue vero toto acceſſionis etiam declinantis tempore Ægrotantem concutiens, cum plurimo ſputo materiæ ſpumofæ inſpidebat. Hunc a principio hortatus ſum, ut Febres ferret, opem poſtea idoneo tempore laturus, & citius etiam, ſi Tuſſis admodum increbrefceret. Tulit ille tacitus Quartanam duplicem per duos Menſes, tuſſimque contumaciſſimam, & moleſtiſſimam, qua ad maraſmum uſque deductus eſt, cum tanta ſputi ſpumofi copia, ut quanta fuerit, vix credi poſſit. Deerat a ſputo omnis purulentia, non omnis tamen deerat intermiſſionis (qualiſcumque) die febrilis incalſcentia; cætera Tabidum conſumptum referebat. Ruſus accitus Ego, ac prædiſta omnia conſiderans, ſtatim, paucis præmiſſis, exhibui Corticem ad *drachmas duas* in Vino, ingruente Paroxyſmo graviore, & conſeſſim utraque jugulata eſt Quartana, tuſſisque inde manifeſte imminuta, ipſumque adeo ſputum. Per octo dies aſſumpſit *ſemidrachmam* ejuſdem pulveris, & interim ſedata eſt Tuſſis, Febre jam ante depulſa. Hinc ad duos Menſes abſuit æque Febris ac Tuſſis; ſed circa brumales Solſtitium utraque reverſa eſt, & utraque repetito pulvere iterum fugata. Quia tamen Quartana modo duplex, modo ſimplex, levior licet, irregulariter nonnumquam redibat, & cum eadem Tuſſis acerrima, ſputumque ſuſpectum, ideo Æger coactus fuit pluries idem Remedium parca doſi haurire, donec prope Solſtitium Æſtivum Anni 1700. a Febre, Tuſſi, & Macie, cui in dies ſuceſſebat proba nutritio, perfecte ſeſe extricavit, nullum amplius morbum ab eo tempore paſſus ad Annum uſque 1727., quo tempore e vivis ſublatus eſt.

XII. *D. Carolo Antonio de Agnanis* Sacerdotis. Tertianæ ſimplex Intermittens, quæ illum die 26. Julii 1707. adorta eſt, poſt ſeptem leviores circuitus duplex eſt

facta, æque tamen adhuc intermittens, ac levis. Curata eſt methodice, ſed loco levaminis, potius paulatim exacerbata eſt Febriſ, quæ eouſque proceſſit, ut rigoribus, tremoribus, ac concuſſionibus intolerabilibus in invaſione Ægrum vexaret, ſuccedente dein plurima in ſomnum proclivitate, cum torpore mentis ſat gravi, & poſtmodum delirio: quæ tamen omnia ſymptomata copioſus tandem ſudor una cum Febre ſolvebat. Inſtabat Mater, ut Chinam Chinam præſcriberem, Natum impari oneri morboſo credens. Renueram tunc ego, ut qui vigintiſimam ſaltem diem jam prope imminetam expectare decreveram, vires enim erant ferendo. Tranſacta vigintiſima, Febriſ fit fortior, illiuſque ſimul ingravescunt ſymptomata; inſuper urina craſſa eſt, pauca, & impenſe rubra. Renovantur querelæ de Cortice non adhuc propinato. Conſtabundus hærebam, videns morbum in ſummo vigore, quem proinde tunc veluti ſuffocare minime audebam, certus (ut opinabar) de recidiva longiore, cum tamen Febriſ adhuc intermittens ſecuritatem cum diurnitate polliceretur. Augebatur interim nonnihil qualiſbet acceſſione ſopor, atque delirium. Et licet ſolveretur utrumque, ſoluta Febre: cum tamen relinqueret aliquod veſtigium fui, inſtante viriliter Matre (mibi dubio procul infortunia quæ accidiffent, exprobratura) Corticem præſcripſi ad *ſemidrachmam* tantum mane ante Febrem, & ſero declinante Febre. Sed cum poſtremus acceſſus iuſdem non modo ſymptomatis, ſed & ultra morem gravioribus fuerit comitatus, ſequenti die doſim duplicavi, ut & die tertia. Statim Febriſ abiit; Urinæ factæ ſunt concoctæ, & omnia tranquilla. Sumpſit Corticem iterum ad *drachmam ſemis*, ſemel tantum in die ad modicum tempus: quo elapſo, Ruſ adiiit, ubi paulo poſt, ſpontanea diarrhæa ſuperveniente, perfecte convaluit, duos vel tres tantummodo Tertianæ paroxyſmos poſt Æquinoctium Vernum anni 1708. iterum paſſus.

XIII. Generoſum Virum, Supremum Domæſticæ Ducalis Rei Præſectum, *D. Comitem Ludovicum de Marſciano*, Quartanæ prope bimeſtris, ni fallor, qua tenebatur (contigit id anno 1696.) ad nauſeam uſque tenebat. Curabat illum de more *D. Davinius*, meque tunc pro-

pter ægri tudinem impedito, & cæteroqui in conſilium vocari ſolito, ſocius illi jungebatur in curatione Vir Scriptis ſuis, & multifaria eruditione Clariffimus, ac Orbi notus, *D. Bernardinus Ramazzinus*, Comprofeſſor quondam meus, ſummopere colendus in Lycæo Mutinenſi, poſtea ſuſpiciendus in Patavino, ubi Primariam merito occupavit Præſ. Med. Cathedram. In morbi progreſſu accitus ſum & Ego, ut qui meam jam cœperam circumferre convaleſcentiam. Nobis itaque omnibus in conſilium vocatis, ſuum Æger de ſumendo Cortice deſiderium ardens expoſuit. Jam Lien illi cœperat nonnihil intumeſcere, ac propterea ne ultro, ut mos eſt, duranteſ Febribus intumeſceret, inſtabat eaſdem illico ſupprimi. Me autem præ cæteris mirabatur conſtantem, quem faciliorem ſibi perſuaerat, quippe tunc a morbo graviffimo Corticis ope convaleſcentem. Ponderato ſymptomate, & iis omnibus, quæ contra uſum Corticis adduci potuiſſent (quatenus metuendum foret, ne plus ob ſuppreſſam hoc pacto Febrem augetur lienis tumor, quam ſi illius curatio vel omitteretur, vel remediis conſuetis abſolveretur) decretum fuit, paucis præmiſſis, eſſe annuendum votis Ægri, qui propterea ſtatim ſumpto Remedio eodemque modis jam dictis continuato, tum a Febre, tum a Splenis tumore abſque ulla recidiva liberatus eſt: niſi forte Moroſus quiſpiam recidivam morbi illius appellare velit lethalem ejuſdem ægri tudinem poſt ſeptennium a cauſa evidenti productam, Febrem videlicet acutam, ex ſuppreſſa cutanea quadam habituali affectione oriundam, & intra 14. dies per abſceſſum ad anum imperfeſte judicatam; quo demum abſceſſu prius in Gangrænam converſo, mox difficulter curato, tranſlatoque interim Ægro in aerem paluſtrem, Febril erraticam ſubſecuta eſt, quæ tractu temporis lienis tumorem aſcivit, dein Iſterum, mox Hydropem, & mortem.

XIV. Gracilis Uxor *D. Franciſci Guicciardi* Cantoris egregii anno 1708. duplici Tertiana Intermittente laborans, intra paucos dies, acceſſionibus ſeſe mutuo excipientibus, eo devenit, ut jam verſaretur in non levi diſcrimine, teſtante id pulſu exili, motibusque manuum, & linguæ tremulis, cum ſubſultibus tendinum, & hujusmodi gravibus

ſymptomatis, ratione quorum Viatico Euchariſtico fuit munita. In Conſilium vocor, & quoniam reliqua remedia ex arte præſcripta fuerant, & Febriſ adhuc motum ſenſibilem ſuæ invaſionis ſervabat, priuſquam iſte obliteraretur, ſtatim Corticem Peruvianum propoſui. Obſtabat, vel videbatur obſtare inſignis, & amplius lienis tumor tempore morbi, brevi licet, genitus, qui *D. Floranum* Medicum curantem, Doctum, ætateque magis provectum, nonnihil hæſitantem reddebat. Conſtantem nihilominus hortatus ſum, ne in gravi periculo præſentaneum, quod ſpondebam Corticis auxilium omitteret ob ſuſpicionem augendi lienis tumorem, quem tractu temporis poſtea Ægra ſuperſtite curare poterat, niſi, ſublata per Corticem Febre, ſponte evaneſceret: quod pluries mihi contigiſſe aſſeverabam. Annuit ille; & oblatiſ in remiſſione Febril *duabus drachmis* Chinæ Chinæ, & *drachma una* quotidie per duos ſequentes dies, Febril omnimode depulſa eſt. Præſcribitur tamen ad majorem cautelam alia *ſemiuincia* in octo parte dividenda, qua ad impediendam recidivam aſſumpta, præter illius expectationem Splenis tumor evaneſcit in totum: & ſic eodem ſere tempore a Febre ſimul, & a tumore lienis curata eſt abſque ulla penitus recidiva. Plures Caſus iſtiusmodi, præſertim Quartanis, tumore Viſcerum inſimi Ventris comitatis, & per Corticem una cum tali ſymptomate fanatis, aſſerre poſſem, quos tamen, utpote triviales, & paſſim obvios, ſatius eſt ſilentio prætereire.

XV. Non æque tamen ſilentio præteream (ne ſcilicet meæ numquam deſim ingenuitati) Caſum ſingularem inter tot felices minus fauſtum, qui non mihi quidem, ſed meo quondam Præceptorum contigit, dum viveret; quamquam nec illum inter meos connumerem, neque Cortici imputandum credam, ut ei forte imputarunt muſſitantes quidam Cynici illius temporis. Referam tamen, ut alii judicent.

Meus itaque colendæ ſemper memoriæ Præceptor, *Fraſſonus*, Nobili cuidam Viro Quartana Febre per menſem circiter detento, & ſupra modum vexato, cum notabili anhelitus difficultate, atque œdematoſo pedum tumore, ante Febrem exortis, & cum ea in dies creſcentibus Chinam Chinam exhibuit, & Febrem ſuſlu-

fulsit. Post aliquot alios successive dies tumor œdematosus suapte natura in incrementum pronus major est factus ad tibias, & crura sensim procedens Ventre non immuni; atque ita, increbescente anhelitus difficultate, intra paucos tandem menses a serosa colluvie universaliter obrutus Æger Fato cessit, Hydropicus Abdominis simul, & Pectoris.

Si Casum hunc iusta lance obiter pensitare velimus, pro Cortici idemnitare subit animadvertere, non modo ante illius oblationem, verum & ante Febrem inchoata jam esse utriusque Hydropis rudimenta, cui Causæ quoque prægressæ (quas modo recensere non vacat) plurimum contulerunt: unde ex præexistente dispositione in actum jam partim deducta potius quam ex suppressione Februm, quibus non solum vigentibus, sed & ante eas, ab alia causa ortum duxerat, Hydrops ille accensendus videtur, quemadmodum egregie distinguit *Ravundus Restaurandus* -- *Vel enim* (inquit ipse) *Hydropem præcedunt Febres, præsertim Quartanæ, sicuti Celsus adnotavit, vel hæc subsequuntur Hydropem. Posterioribus his inutiliter exhibetur China China; quandoquidem sunt productum causæ, ut plurimum curationem respicientis. Id remedium aliquando a me usurpandum est in gratiam Ægrorum illud effragrantium, solatium aliquod illis quaesivuro: desinebat revera Febris, sed paucis post diebus revertens, vel saltem Hydropi nihil detrahens, ut plurimum lethali* -- Quod & confirmat propria experientia *Cl. Nigrifolus* in Scholio ad hunc Textum -- *Non eadem est ratio* (sequitur *Restaurandus*, celebris licet Humorista) *si Febres antecedunt Hydropem: nam non admodum difficulter curantur, nam sæpenumero Hydrops recedit, dummodo omnia convenienter accedant, præsertim in cathartico usu, quæ eadem die Febres revertantia, hoc pacto Hydropi augmentum, & fomentum præbent.*

Sed etiam præter hoc, quod maxime verum observatur in Praxi, certum est ex adverso, & omnibus notum, plurimos ex Quartanis per Chinam Chinam nequaquam depulsis sponte sua in Hydropem labi. Immo Ætate anni specialiter 1707. non paucos vidi in Urbe nostra ex Tertianis simplicibus, atque duplicibus, quibus Cortex administratus non fuerat, intra paucos dies tumidos

factos, ac veluti Anasarca (rectius pectoris Hydrope) correptos obtulisse, inter quos Puerula *D. Comitissæ Sorre*, tres circiter annos nata, Parentum suorum antea deliciæ, mox luctus. Contra, eodem tempore Germanus quidam ex ignobiliore famulatu Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominæ mææ, Quartana triplici laborans, cum universali Corporis, præcipue vero Abdominis intumescencia, itaut jam Hydropicus conclamaretur, curatus est a *D. Clerici*, me tunc absente, vocato, per Chinam Chinæ: per quam fugatis Febribus, fere sponte, vel saltem paucissimis, atque levissimis adminiculantibus remediis, Hydrops ille, plus quam incipiens, utpote Februm vel soboles, vel comes prorsus evanuit. Immo, dum hæc actu conscriberem, *Quartanarium Sacerdotem Ecclesiæ S. Viti Restorem* China China ipse curavi, cui Quartana simplex in duplicem conversa pedum, tibiarum, crurum, nec non ipsius abdominis intumescencia intulerat, cum respiratione difficili, & ad quemcumque corporis motum valde anhelosa. Huic ergo, sublata ope Chinæ Chinæ Febre (simplici tantum leniente præmissa) partes omnes antea turgidæ, sponte, ac brevi detumuerunt, & respiratio in statum omnino naturalem rediit, itaut libere ambulare: ac ipsi venationi indulgere facile potuerit. Et licet mox recidivam sit passus quoad Febres, non tamen ullam passus est intumescencia, aut anhelitus difficultatem; unde nullo negotio, post modicum temporis repetito remediis usu, prorsus convaleuit.

Si ergo ex una parte sine usu Chinæ Chinæ Quartanæ Febres sæpius Hydropem accerunt: ex alia vero parte, si ope illius evanescit cum Quartanis Hydrops inde productus, ut modo retuli, cur in casu unico, ubi, fugatis per eandem Febribus, processit ultro jam inchoatus Hydrops; adscribendus erit ille ipsi Chinæ Chinæ, non vero antecedenti dispositioni post depulsa Febres adhuc superstiti? Exempla Febricitantium, quibus Hydrops adungebatur, curatorum ope Chinæ Chinæ, sunt adeo in Praxi obvia, adeoque familiaris est huiusmodi curatio utentibus Peruviano Cortice, ut minime hæsitavit idem *Restaurandus* peculiare Caput inscribere -- *De Hydropis succedentis Febribus Curatione ope Chinæ*

China China: ubi plures adducit historias huiusce generis notatu dignissimas. Idem vide apud *Monginotium*, *Jonesium*, *Blegnyum*, *D'Acquin*, *Badum*, *Glantzium*, & alios; quod Lectori lubet indicare, ne unum tantum uni Casui videar opponere, cum præsent mille favorabiles.

His stantibus, decernat modo pro libito quicumque vult super eodem Casu inausito superius allato, intra annos triginta unico, quantum novi, videatque, an tanta illum teneat fiducia, ut Corticem propterea vel absolute noxium valeat damnare. Ad me quod attinet, crediderim, illum non sufficisse quidem curationi Hydropis a Febre nequaquam pendens, ut sufficit curationi ipsius Febris; minima vero putarim ulli eorum obfuisse: cuius rei exemplum non absumilem afferam ipse *Lib. 3. C. 5. Hist. 5.* Quod si vere obfuisse contendatur, id saltem præcipitanter non impetetur Remedio suapte natura infanti, sed inopportune forsitan, aut præmaturæ illius oblationi. Hanc ob causam constitutæ a nobis sunt, quæ in antecedentibus existant, pro congruo illius usu Regulæ, ac Exceptiones: quibus cum hoc Casu collatis satis patet, suspectam de inani eventu quo ad sublationem Hydropis esse potuisse ab initio oblationem Febrifugi. Quandoquidem, etsi vere Depurativa non erat Febris adjuncta, itaut Corticem absolute respueret, neque tamen erat vere Corruptiva, itaut plane eundem admitteret, quippe Hydropem illum ante ipsam sponte ortum nequaquam producens. Notum est autem, quodvis Remedium, utut innocuum, sæpe non prodesse, & nonnumquam etiam obesse, si minus tempestive administratur -- *Sed hoc est peccatum temporis* (inquit *Badus*) *non est Medicinæ peccatum.*

XVI. Eo ipso tempore, quo curabam *D. Comitissæ Nogarolæ* a Quartana simplici in *Pernicialem* conversa, insignemque illius curationem specialiter describendam *Cap. 6. Lib. 3.* trahebam felicissime media valida methodo tunc primo a me excogitata offerendi Chinam Chinam in casibus huiusmodi, eodem quoque tempore habebam præ manibus *D. Geminianum Levizzanum*, Virum Patritium, decumbentem ex Tertiana Intermitte primo simplici, mox duplici, tandemque naturam *subcontinuum*, & *corruptivam* adeptam. Circa morbi initia, cum errata in victu prægressa, & repletionem Ventriculi Therap. Spec.

culi fateretur Æger, oblatum est vacua die, nempe 13. mensis Septemb. an. 1695. Elect. lenitivum ad *unc. j.* mox altera die vacua correspondente celebrata est phlebotomia, & in progressu administrata sunt ex arte coniueta remedia. Cum hæc nihil proficerent, sed Febris quotidie magis invalesceret, vocatus est in consilium *D. Ramazzinus*, cuius suavis exhibitus est 23. Septembris die inter reliqua Cardiacæ Lapis Bezoardicus, & die 25. affixa sunt femoribus vesicantia, ob motus artuum convulsivos, gravemque totius nervosi systematis affectionem. Quia vero morbus in deterius labebatur, & qualibet accessione pulsus fiebat humilior, ac abolitioni proximus, aliorque feralis artus omnes universaliter detinebat ad plures & plures horas: ideo metuentes ambo, ne una, vel altera accessione superveniente Æger occumberet, de antevertendo totis viribus paroxyimo eramus solliciti; idque sperabamus quidem unanimiter a China China, sed cum hoc discrimine, quod *D. Ramazzinus* ei non satis fideret in tali casu ad exitum tendente (esto quod periodi adhuc non obscure se proderent) Ego vero certam illi fiduciam adhibere, eo quod insignes ejus vires in casu longe graviore, & morti proximo, nempe in memorato *Comite Nogarolæ* actu experirer. Cum autem die 27. illius mensis Corticem exhibissem eidem *Comiti*, & mane diei 28. eum jam morti ereptum, ut referam suo loco, invenissem, eadem die 28. Septembris enarrans *D. Ramazzino* casum, & exitum felicem, omnem ab eo hæsitantiam submovi circa oblationem Chinæ Chinæ in hoc quoque casu magis vulgari, etsi gravissimo. Quamobrem ea ipsa die 28. quamirius effectus Corticis die prægressa oblatis *D. Comiti Nogarolæ* jam per Urbem celebrabatur, illum obtulimus *D.* quoque *Levizzano*, sed methodo tantum vulgari, ut vulgaris adhuc quodammodo dici poterat (quantumvis gravissima, sed tamen inducias aliquas adhuc præbens, morbi conditio. Oblatus ergo est Cortex ad *drachmas* tantum *duas* juxta morem, quoniam sufficiens erat a futuro paroxyimo distantia, ut vis remedii iusta dosi exhibiti in actum deduceretur. Repetitus est dein illius usus die ejusdem mensis 30. ad *drach. j.* & per quinque dies sic continuatus: unde celer, & integra Febris quondam *benignæ*, mox naturam *corruptivam* sensim adeptæ, solutio.

XVII. D. Carolo Tamburino, præclaro, & egregiæ indolis Adolescentis, postea Cassinensi Monacho. Quartana correpto, in tertio Paroxysmo supervenit ex improvise cæcitas fere omnimoda cum dilatatione pupillæ utriusque oculi. Symptomata hoc visus abolitionem minitans uno, vel altero repetito Febris accessu D. Candrinum illi assidentem impulit, ut de Febre gravissimi huiusmodi affectus productrice suppressenda cogitaret. Super hac re tamen me privatim consuluit, & annuentem habuit; dein consilio inito cum D. Ramazzino (sic exigente Ægrotante) sancitum fuit inter ipsos, Corticem nulla mora interposita esse propinandum: quo factò, statim subsistit Febris, nec amplius rediit, visusque sensim cœpit in pristinum statum reduci, mediantibus etiam aliis remediis materiæ jam parti infixæ discussionem promoventibus: quod egregie præstitum fuit, remanent tantummodo ea visus imbecillitate, quæ pro acutiore, ac minutione obtutu, openi Specillorum exposcit.

XVIII. Pro Coronide casum hunc addam, qui meo quondam Præceptori pariter contigit, & qui signate adnotetur velim, cum super hoc uno fundata primo fuerit Praxis mea circa usum meliorem Corticis, translatum scilicet, atque promotum ad curandas Febres Exitiales, de quibus tum Libro sequenti, tum præsertim tertio. Casus autem fuit huiusmodi.

Patritius quondam Vir D. Othavio Massellus quinquagenarius, habitusque Corporis summopere obesi, corripitur Febre Quartana simplici Intermittente circa annum 1678. Post aliquot Paroxysmos incipiunt accessiones fieri aliquantulum fortiores, & in sua duratione protrahi. Observantur tractu temporis in vigore febrilis effervescentiæ aliqui motus tremuli, & subsultus tendinum, lingua fit scabra, urinæ imminutæ, ac crassæ, mensque non omnino constans: soluta tamen accessione, solvuntur omnia. Quia vero quolibet Paroxysmo gradatim intenduntur eadem symptomata, & paroxysmi iidem majorem extensionem acquirunt, de propinando celeriter Cortice, priusquam Febris reddatur Continua, decernit *Experientissimus Frassonus* curans. Et quoniam eundem Ægrotantem amicitia ergo invisere solebat alter Medicus majoris auctoritatis, & gradus, licet nec majoris eruditionis, nec æqualis experientiæ, huic quoque communicari *Frassoni* consilium, con-

gruum visum est assidentibus. Horruit hic, iis auditis, mala innumera Ægro ominatus, si China China oblata fuisset, cui potius remedia Cardiaca, & Bezoartica substituenda esse clamabat, repetita insimul, quæ paulo ante luculenter celebrata fuerat, Venæ sectione, hirudinum quoque, & cucurbitularum appositione instituta, & aliis huiusmodi. Hæc *Frassono* relata impedimento fuere, ne Corticem offerret; protestabatur tamen, quod cuncta male cessura erant Amico Ægrotanti, neglecto usu Corticis opportuno. Differri in alteram saltem accessionem huiusmodi remedium instabant Consanguinei Ægrotantis. Periculum esse in mora, respondebat *Frassonus*: se tamen nolle, altero Medico non approbante, immo palam improbante, Corticem exhibere. Interim non obstantibus, quotquot præscriberentur, Cardiacis, aliisque præstidiis, novus de more Paroxysmus accessit, iidem, sed longe intensioribus stipatus symptomatis, quibus insuper singultus frequens, atque importunus addebatur. Neque evanuerit brevi, ut antea, eadem symptomata, sed tantum imminuta fuere cum proportione aliqua ad decrementum Febris, quæ tamen protrahi cœpit usque ad alterum paroxysmum, remissionem tantummodo modicam passa loco consuetæ intermissionis. Intra duas, vel tres accessiones mortem futuram non sine lacrymis ominabatur *Frassonus*, omissionem culpans ex una parte, & ex alia gratias Deo reddens, eo quod fors veluti quædam obsisterit oblacioni Corticis, quem fortassis inaniter, & cum calumniæ periculo tentatum (quandoquidem tentatus foret) ex iis, quæ subsequuta erant, suspicabatur. Clamabat contra alter Medicus, optimum consilium fuisse, abstinuisse a Cortice, quippe remedio semper quidem suspecto, maxime vero in hac Febre, occultam prius, mox remediorum methodicorum ope develatam malignitatem præferente. Clar. interim J. C. Philologus eximius, & Mathematicus Seren. Ducis, D. quondam Jo. Baptista Boccabadatus, Amicus Ægrotantis amantissimus, *Frassonum* privatim interpellavit, suavitque, ut Corticem vellet exhibere, posthabitis alterius Medici in Curam nequaquam vocati sophismatis, quotiescumque eo remedio Ægrum sanari posse haud improbabiler crederet, quem cæteroque ad

exitium properantem, ipse clare dignoscerebat: subdens insuper, æquum non esse, ut propter Medicas cavillationes, vel politicas cautelas, vel vana officia periret homo, intentato remedio probabiliter profuturo. Ad hæc respondebat *Frassonus*, occasionem suapte natura præcipitem jam lapsam esse, Febrem jam, nedum Continuum (etsi remittentem) sed & malignam esse redditam, & consequenter Cortice inexpugnabilem. Interroganti vero, num saltem sine damno posset remedium tentari, ultro respondebat, se credere Corticem in hoc casu æque insontem, ac invalidum: nolle tamen proinde dubio tentamine illum Ægrotanti præscribere, nec subire speciem ejus ut occisi, quem brevi fors ipsus erat peremptura. Si res sic habet, subjunxit alter: offeram ipse; nec refert, si Virum mihi amicissimum, cæteroque moriturum jugulasse dicar, quem interea forte servare per remedium tutum in periculo certo, & in occasione ancipiti, extra spem non est. Hoc dicto, abiit statim, drach. ij. pulveris Chinæ Chinæ a Monialibus emptas secum detulit, eaque ex Vino, ut mos erat, Ægro potandas dedit ingruente paroxysmo: quo non sine magno discrimine tandem transacto, novus non rediit. Inscius rei gestæ alter Medicus triumphum canebat, reportatam de morbo victoriam Cardiacis adscribens. *Frassonus* vero totius successus conscius jam factus, dolo laudabili, eundem Corticem adhuc præscribebat ad *semidrachman* singulo mane in forma boli, sub nomine Confessionis Alchermes, & de Hyacintho. Hæc pia fraude citra aliud pharmacum Æger a reliquiis febrilibus, a motibus convulsivis, singultu &c. intra paucos dies feliciter evasit, nullam omnino dein recidivam passus.

Hujus eventus menti meæ tunc validæ impressi crebra postmodum reminiscencia quemadmodum mihi occasionem præbuit olim excogitandi Methodum efficaciorum China China utendi pro Febrium Perniciosarum tum Intermittentium, tum Subcontinuarum medela, ut nuper innui: ita postea fidentius animum addidit pro faciliore, vulgarique illius usu in quibuslibet Intermittentibus non plane quidem Perniciosis, sed ob adjuncta in progressu gravia symptomata naturam *valde corruptivam* nactis. Sic nuper (ut

unum, alterumve huiusmodi exemplum cursum subnectam) tenellam Virginem, Neptem ipsius Præceptoris mei *Frassoni*, Tertiana duplici primum Intermittente, mox Subcontinua cum præexistente Chlorosi, ac Cachexia detentam, dum transacta decimaseptima morbi die Febris in Acutam jam sensim degenerantis indicia se proderent cum notabili periodorum obscuracione, China China bis in die parca dosi propinata fatis laudabiliter curavit: Chlorosi quidem pro tunc superflite, sed & ea quoque propriis remediis opportuniori demum tempore sublata. Aliam denique (ne longior sim) Adolescentulam, Infectoris cujusdam filiam antiqua item Cholorosi, tussis molestissima, diurna quoque simul Tertiana duplici Subcontinua, quæ acuta palam symptomata tandem alciverat laborantem, unde illi vel Vitæ periculum proxime imminabat, vel transmutatio Febris in habituales (id quod macies insignis cum calore ad tactum acerrimo, tussis contumax, & symptomatica indefinens sudatiuncula fatis indicabant) exhibitus in his circumstantiis Cortex, idemque ad diutinum tempus continuatus, ac repetitus, perfecte sanavit.

Atque has tandem Historias, quarum ferme quælibet rationalem, & cautam Chinæ Chinæ administrationem ostendit in Febribus Intermittentibus, suapte quidem natura benignis, sed quopiam sui progressus tempore ob superventum graviorum symptomatum naturam *corruptivam* adeptis, placuit recensere: immo & aliquam ex iis inserere, in quibus Febris neque Perfectiva quidem, sed neque ex se plane Corruptiva, alicui morbo etiam insanabili præorto, vel saltem præconcepto, supervenit, qualem *num. xv.* supra retulimus. Quæ sane omnia non alio nomine hic fuimus complexi, nisi ut multifariæ oblacionis Peruviani Febrifugi in quibuslibet Intermittentibus non Perniciosis, ut & in quibusvis illarum circumstantiis, & quolibet pariter ipsarum tempore institutæ, exemplum aliquod prostraret modo magis, modo minus felix, ad illustranda secundum praxim, confirmandaque cuncta, quæ antea statuimus, & ad complementum integrum primi hujusce Libri: cui propterea, omnibus jam, quæ in eo proponere contigit, absolutis, Deo dante, finem imponimus.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER SECUNDUS.

Februm Perniciosarum Intermittentium (saltem ab ortu) descriptionem, & curationem continens, ex aliorum Auctorum observatione, additis Scholiis materiam hanc magis illustrantibus.

CAPUT PRIMUM.

Malignus mos, & prava in universum Februm hujusmodi Perniciosarum Natura indicatur. Accurati circa hanc materiam Auctores perpauci. Vis Peruvianii Corticis adversus eas eximia.

AM vero postquam latiuscule speciati sumus, fas est paululum vela contrahere, & recta deinceps terminum petere, in quem ab exordio, totoque pariter primi Libri decursa saltem indirecte collimavimus. Etsi autem, quæ hætenus tradidi, reputem talia, ut cum subsequenti- bus, licet longe certioribus, non male cohærent, quippe nec in semetipsis vana, nec in praxi absona, vel contemnenda: si cui tamen ea non prorsus arrideant, liberum sit ei sentire quod velit in rebus identidem tam incertis, ac dubiis, me quidem hic loci minime reluctante. Quamobrem mutata in totum priore scena, fingere saltem non renuo, fallaces fuisse usque adhuc omnes ratiocinationes meas. Atque hac fisione supposita, do lubenter cuicumque (nec piget) Chinam Chinæ in benignis Intermittentibus, etsi fuerint diuturnioris, aut difficilioris judicationis, non adeo liberaliter esse usurpandam: do, quod ignoto nobis modo intimiore operationis illius, quasi agentis incantamenti adinstar, detur anla suspicandi, quod causa Febris intus detineatur, quod Febris ipsa consopiat potius, quam sanetur, post repetitam quandoque pluries, ac pluries remedii oblationem nihilominus reversura. Hæc, inquam, omnia do cuicumque contra Febrifugum istud pertinacem etiam-

num antipathiam foventi: immo fateor, quod hæc ipsa qualiscumque nonnullorum constans averlatio, quantumvis vana, non potest, quin mihi metipso, oppositum licet palpanti, sed de imbecillitate mea, ut par est, demisse sentienti, quidpiam vel demat, vel saltem enervet fiduciæ meæ: ut propterea Peruvianum Corticem rariuscule in iisdem Intermittentibus benignis, quæ scilicet non raro *depuratoriæ* sunt, nisi aliqua inde emergens urgeat necessitas, consuescam præscribere, ut alias edixi. Quod forte haud facile credidisset quispiam ex iis, qui me pro hujusmodi remedio in antecedentibus quasi declamantem (neque tamen disti me pœnitet) ac veluti pro aris, & focus dimicantem legerit.

Revera minime ex animi proclivitate ingenita erga illud, remedium istud tueor, vel opiniones meas, vel dicta mea, quæ parvi facio: sed miseros tantum Ægrotantes studeo tueri ab exitio, cæteroqui nonnumquam irreparabili, quomodocumque illos & prompte, & certo tueri valeam, Neque enim refert in præcipiti casu, & instante morte quærere, utrum tollatur omnino, an solum consopiat, vel figatur Causa Febris, sicuti neque, an Curatio sit quodammodo Palliativa, & an metus sit Recidivæ. Qui enim jam prope moritur, quoquo modo sanari queat, sanetur saltem ad tempus, ut iterum possit ægrotare, ut in posterum, dummodo serius, possit occumbere. Hoc unum si sponderem, non quid minimum sane sponderem. Quid si integram, favente Deo, incolumitatem polliceat? Cum ergo istam & firmam, & tutam opportuno Peruvianii Corticis usu in quibusdam Casibus, etiam ferme deploratis, obtineri posse plurimum.

rimum usu compererim: ideo, posthabitis Theoriis omnibus, quæ fallaces esse possunt, & fortasse ut plurimum sunt, certam tantummodo sanationem in certo periculo ostendam; quod est potissimum totius nostri Tractatus argumentum.

Contigit itaque aliquoties, ut Intermittens Febris quælibet, maxime vero Tertianæ tum Æstivæ, tum Autumnalis, tantam præstaret pravitatem, eamque primis paroxysmis adeo occultam, adeo latentem, ut quantumvis Medicus (nisi admodum cautus sit, & expertus) nil tale metuat, illa tamen inopinato tertia, quarta, vel quinta accessione Ægrum tollat de medio, omnibus artis conatibus plane irritis, excepto peruviano Cortice: cui uni, si valide usurpetur, indita fuit a Deo facultas, hominem in extremo periculo constitutum præstante auxilio ab Orci faucibus eripiendi, dummodo ad vigintiquatuor horas circiter victurus sit, quatenus scilicet per totidem distet a nova accessione ipsum proxime interemptura. Priusquam tamen certam Methodum prodamducendi in usum strenuum istud Medicamentum in hujusmodi casibus, in quibus posse illud perficere, ne per somnium quidem ante me (absit a verbo veritatis jactantia) cogitaverat quisquam apud nos necesse est, casus ipsos, seu Febres illas peculiare, atque exitiosas, in quibus specialiter convenit, exacte describere: maxime cum istiusmodi Febres constituent intra genus Intermittentium speciem suam determinatam, in varias etiam differentias seu sublaternas species divisibilem. Neque enim illæ, licet non admodum frequentes sint comparative ad Intermittentes benignas, sunt adeo infrequentes, ut quolibet anno aliquas saltem earum cuilibet Medico Ægros plurimos invisenti non contingat observare; immo audeam asserere, illas in quibusdam constitutionibus præsertim fervidioribus, & prope dies in primis caniculares, necnon etiam ultra Autumnale Æquinoctium, adeo familiariter nonnunquam, grassari, ut nescio quid, fere dixerint, Epidemici redolere videantur. Atque ideo non parum forte præstitero, neque Monstri cujuspiam in Medicina perrari jugulationem tradidero, sed morbi ferocissimi, & passim obvii, suamque, ut dictum est, speciem apud Medicos saltem accuratiores obtinentis, si Febrium harum prius Naturam, aut morem describam, ut possint dignosci; mox Me-

Terti Therap. Spec.

thodum exhibendi in iisdem Peruvianum Corticem proferam, ut possint expugnari.

Ne tamen videar affectare novitatem, ubi ea vere non est, palam profiteor, in ore Medicorum identidem subaudiri illarum nomenclaturam, easque vulgo *Perniciosas* appellari. Sed id fere tantum dici consuevit, cum jam hominem interfecere: quasi Medicus eo casu non ultra teneatur pro sui tutela, nisi de aperiendo post obitum Ægrotantis nomine Morbi inopinato lethalis facti, sitque satis, si re infeliciter gesta stupidus exclamet, ac terrefactus -- *Quis unquam credidisset?* Neque plane reprehensibilis hucusque fuit hujusmodi excusatio: cum retroactis temporibus vix tantillum luminis proflaret Medicis pro tempestiva fraudulententi hujusce Morbi dignotione, aut curatione. Etenim nulla fere apud Auctores (exceptis infra recensendis) facta reperitur nisi per transennam mentio Intermittentium *Perniciosarum*: & siquidem reperitur; nulla tamen peculiaris earundem præscribitur cura, sed oscitanter prætermittitur: dum ex adverso *Benignarum* sola periodo se prodeuntium, & septeno ut plurimum circuitu sponte cessantium, graphica traditur descriptio, & copiosissimus instituitur pro ipsarum curatione remediorum apparatus.

Unus inter Antiquos excipitur, ut qui utrumque egregie præstitit, *Ludovicus Mercatus*, Vir celeberrimus suorum temporum, & duorum Hispaniæ Regum, Philippi Secundi, & Tertii Protomedicus, qui Tertianarum Intermittentium Perniciosarum descriptionem æque ac curationem distinctam pro viribus Artis illius seculi incomparabili sedulitate complexus est. Illius deinde animadversiones Diagnosticas tantum, atque Prognosticas in fide Auctoris potius, quam ex propria observatione retulit, ac in epilogum satis luculenter contra xit *Daniel Sennertus*, ommissa tamen multifaria primi Auctoris curatione, singulis Perniciosarum speciebus, aut differentis ab ipso constitutis, accomodata. Et quasi nil de hac re possit ipse testari, priusquam sena *Mercati* referre aggrediatur, hanc veluti protestationem partes tantummodo relatoris agens præmittit - *Verum, licet Tertianas Febres Intermittentes omnium Putridarum brevissimas, & securissimas esse, unigo tradatur: quia tamen Ludovicus Nereatus lib. de febr. 6. experientia sibi compertum*

F 3

seri-

scribit, etiam tertianas nonnunquam periculo non carere, febres etiam Intermitteutes inopinato Aegros non paucos perdidisse, breviter complecti libet, quæ ille adnotavit -- Reliqua vide apud eundem Sennertum suo loco. Alii quoque Auctores (quod & alibi sum dicturus) Perniciosas Intermitteutes dari scripserunt, aut docuerunt exemplis, sed obiter; nemo autem, quod sciam, Spartam hanc, ut Mercatus, adornandam suscepit.

Inter Recentiores vero Richardus Morton Præcticus Londinensis felicissimus Intermitteutes Perniciosæ descriptionem sub aliorum potius Morborum nomine, quam sub nomine ipsius Febris (cujus tamen idem morbi sive veri, sive crediti, sunt mera symptomata) aggressus est: & quod magis refert, illius Curationem ope Chinæ Chinæ (mihî quoque, antequam ipse sua ederet scripta Urbe mea teste comperram) auspiciato attigit, & experientia multiplici confirmavit; licet apud nos, nescio quo Fato, perexiguam, ac fere nullam visum sit fidem obtinuisse; forte quia, vel quæ protulit de suo Veneno Febrili, & de actione Peruvianæ Auridoti in illud, communiter parum arriserint, vel quia larva illa Proteiformis, quam ipse febribus Intermitteutes imposuit (eisdem sub aliorum morborum specie, omni suppressa Febris signatura, latere asseverans) illas adeo velarit, ut potius Morbos illos, quam Febres velle curare per Chinam Chinam sit creditus. Quod equidem, sicuti in his terminis falsum esset, ita sic intellectum pro falso forte reputatum est? licet Auctor omni laude, omnique fide dignissimus, si atente legatur, vere aliter sentiat.

Cum itaque contra Methodo clarissima in Perniciosarum Intermitteutes descriptione procedat Mercatus Illi propterea, urpote Primo Observatori, concedenda est in præeundo dignitas ordinis. Et quoniam tam dilucide scripsit, ut non facile fas sit æquali claritate, ac ordine idem præstare, liceat potius, quam vel id intentare vel Lectorem illuc relegare cum incommodo, liceat, inquam, quæ ipse exaravit, transcribere ad literam, prout jacent in Codice meo, & brevibus tantummodo Scholiis appositis, a veteris Doctrinæ Zizania tantillum purgare. His absolutis, Mortoni postmodum sensa libet adjicere in subsequentiis, ad hoc, ut Lector commode possit utramque de-

scriptionem ob oculos positam, cum utilitate simul conferre: ut demum, tantis toto secundo hoc Libro præmissis luminibus, clarius quæ ex observatione mea, & diutina praxi, ipse tandem sum prolaturus in tertio, valeant intelligi, credi, & in communem usum adoptari.

C A P U T II.

De Tertiana Perniciosa ex Ludovico Mercato, Scholiis aliquot insuper adjectis.

IN eo febrium genere, quod febres complectitur tertio die exacerbationem efficiunt, perniciosa hæc, neque satis vulgata, aut cognita tertianæ species, non sine magno laborantium exitio, & Medicorum admiratione reperitur. Quæ sane ut rarius accidit, ita difficilior noscitur, graviusque ob id invadit, & ob ignorantiam, majorem infert terrorem, & admirationem; & quod perniciosius est, negligenter curatur. Quis enim credet usquam, tertianam febrem posse lethalem fieri, eo maxime cum ab Hippocrate dictum sit: Quocumque modo intermiserit, periculum abesse significat, & mille aliis in locis tertianam brevissimam, securissimamque esse. Sed mirari jam desinat quisque, cum experimento non admodum raro constet, febres multis modis intermitteutes inopinato laborantes non paucos perdidisse, decepsisse Medicos, vel doctissimos. Quamobrem quod experimento mihi in hac re habeo comperit, hoc una capite patefacere studui.

S C H O L I U M I.

Auctor reapse ad Perniciosæ Febris genus solas tantum Tertianas tum simplices, tum duplices refert; quod quidem frequentius, & infortunio magis præcipiti solet contingere: nihilominus etiam Quartanis Intermitteutes tam simplicibus, quam duplicibus, aut triplicibus eundem characterem (rarius licet, ac lentius) nonnunquam accedere, satis ostendunt Historia ultima Libri antecedentis, aliæque in subsequentibus exponendæ. Idem quoque videre est apud Donatum, Morconum, & Horstium. Idque ipsum pariter Intermitteutes quibusvis quandoque accedere posse; nullus dubito. Pravam autem hujusmodi Februm naturam satis aperte in ipsa definitione patefacit, ubi eas lethalem nomine statim designat.

Est

Est itaque perniciosa tertiana febris quædam, quæ simulata tertianæ circuitus effigie, lethalis, & mille accidentibus periculosis implicata existit. Tertianæ tamen vocabulo, & simplicem, & duplicem subaudiendam esse diximus, cum utramque perniciosam esse haud raro mihi, & multis comperitum sit.

Fieri quidem perniciosam aliquam tertianam, contingit uno e sex modis. Primo quidem, occasione membri alicujus præcipui, in quod decumbat humor, quem natura a vasis ad eorum extrema transmittit: nam cum membrum ex præcipuis sit, dubium non est, vitæ periculum impendere ex læsione quavis in ipsum illata, haud secus quam in turgentibus humoribus, a quibus factam affectionem ob id periculosam arbitramur, quod incremur, ne humor turgidus in aliquod membrum princeps irruat. Secundo talis efficitur, quia humor, qui a vasis ad prædicta extrema efficitur, tenuis admodum sit, & summe putridus, qualis censetur tenuissima bilis copioso ichore plena: quo fit, ut qui hac febre laborant, frequentissime syncope corripiantur, & eo, quod facillime exolvantur, inanitione periclitentur, sudore enim pernicioso dissipantur, quod sex humoris vitio, spirituum, & alituræ substantiæ plurimum cum sudore habeat. Tertio ab humoris (non putredinem quidem) sed summam pravitatem, vi pravorum alimentorum contractam, cujus constat meminisse Hippocratem 7. popul. tex. 81. referentem causas, & occasionem cholæræ morbi, quem in has febres commigrare plerumque refert, ut optime intellexit Vallesius: aut prodeunt sic vitiosi ob ustionem, & peculiare vitium, quale sortiantur bilis vitellina, prassina, æruginosa, & quæ in confinio est atræ bilis, quippe cum tanta sit horum humorum pernicies, si accedat insuper putredinosus calor, eosdem adeo excitat, & acerrimos reddit, ut quocumque ierint, perniciosissima inferant, & lethalia accidentia. Multi vero ex barbaris Medicis arbitrati sunt, impossibile esse; ex prædictis humoribus febres fieri, cujus census fuere Isaac, & Ravius, Avic. Serapio, & Halia, eo quod humores ejusmodi, ut Averro 7. collig. scripsit, de natura essent veneni: quos protinus in quovis affectu natura per vomitum trudit, licet lethaliter sæpius: & nituntur probare suum dogma ex Aris. qui 4. meteor. proferit, ignem, & quæ ignea sunt, putre-

scere non posse. Verum si quis rem ipsam, & auctores penitus consulat, reperiet, hos humores, & febres, & alios etiam affectus excitasse: nam primo eorum meminit Galen. lib. 12. method. in exemplo de juvene febriente, qui æruginosam evomit choleram, & ob id convulsione correptus. Zoarrus etiam expresse 3. thes. febrium reminiscitur, quæ ex his humoribus concitantur, dicens: Febris, quæ fit de genere transitionis febris ephemeræ ad febrem cholericam, si fuerit de genere prassinæ, aut æruginosæ, habebit accidentia magis fraudulenta. Item dicit: Febris ex cholera, quæ in ultima caliditate, ac siccitate existit, cum substantia densa, & crassa, sicut est cholera vitellina, prassina, & æruginosa, febres perniciosas gignit, & Aver. 4. collig. scripsit etiam in confirmationem hujus veritatis. Pejor specierum caulonis est illa, quæ fit ex cholera zinzaria, vel prassina, & tertiana insanabilis. In tanta autem Auctorum controversia censeo primos sensisse, non posse fieri febrem salubrem ex prædictis humoribus, non autem ex toto negasse ejus generationem. Quinimmo ex eorum rationibus ego colligo, non raro posse succrescere febrem interpolatam: nam ut Isaac scribit, tantum est odium, quod natura habet cum cholera prassina, & æruginosa, quod non patitur ejus malitiam in vasis: quo fit, ut certius sit ab hoc umore febrem interpolatam fieri, quam continuam; quam sane fore gravissimam, & malignam, nemo dubitabit. Quarto, tertiana efficitur perniciofa, ob humoris crudi, & inæqualis crassitiei, ac tenuitatis maximam copiam: cujus ratione more febris syncoptalis humorosæ: tertiana etiam talis efficitur, unde non raro, sicut illa cordis calorem, ita hæc totius corporis calorem extinguere nititur, & ob id periculosissima existit. Quinto, non minus perniciofa efficitur ex adjuncto aliquo accidente, nimirum ob aliquem defluxum, quem calor febrilis mox a principio concitat, cujus ratione thorax, pulmo, & cor non raro, aut ventriculi os anxietate, difficili respiratione, & pulsus interceptione, mille modis periclitantur. Quod etiam & longo gravius accidere conspicimus, si uterus, aut uteri aliquid vitium febrilis caloris vehementia in consortium trahatur. Sexto vero & ultimo perniciosior efficitur tertiana ob venenosam ac pestilentem, & contagiosam aliquam humoris, qui e vasis ejaculatur conditio-

nam, qui sane eo quod moveatur, longe graviora efficit accidentia. Quinimmo die intermedio latitans, & quiescens, ac humoribus aliis adjunctus videtur nil mali efficere, neque corpus laborare, post vero in accessione propriam naturam, ac venenosam conditionem, non sine magno laborantis malo offendit. Hæ sunt in universum, optime Lector, causæ hujus perniciosi mali, quas hucusque adinvenire valui, quarum omnium seorsum meminisse opus erit, ut cujusque consistant natura, signa, & medendi ratio, si prius omnis tertianæ perniciosæ in communi signa, & præfagium scripsero.

SCHOLIUM II.

Cum notabilem in his Febris diversitatem noverit Auctor tum ratione sævitici, & pravitatis ipsæ veluti intrinsecæ, tum ratione celeritatis motus, tum ratione symptomatum variæ conditionis plûque, vel minus intensorum, tum denique ratione aliorum adjunctorum, in oculis etiam, atque speciei diversæ, mirum est, quam ingeniose conatus sit, cunctas hujusmodi differentias distinguere per suas causas, labentibus licet innixus sui sæculi fundamentis. Negari idcirco non potest, quin ipsis in tenebris aliquod caspitanti lumen affulerit, vi cujus nonnunquam abstrusam hujusce materis veritatem a longe saltem salutarit. Sic & Philosophi Ethnici, innumeris licet erroribus involuti, in veritates quandoque orthodoxas inficit impigerunt. Si vixissent Atavi nostri in hæc usque tempora, fortassis & supra nos profecissent. Ob id semper colendi, & suspiciendi, dummodo non eo usque, ut nos ab ætioribus inquirendis avertant, aut remorentur: unde quis merito nobis exprobet, cum Tacito fœcordiam nostram -- dum vetera extollimus; recentium incuriosum.

Monstrant quidem tertianam fore perniciosam gravia quædam & perniciose accidentia, quæ statim primo accessu necessum est hæstitandum reddant Medicum. Hujus naturæ est laborantis vultus, prima accessione cadaverosus, aut nimis tumidus, cum pulsus inæqualitate, parvitate, debilitate, aut interceptione, vel asphyxia. Urina nimis crassa, & prævi coloris, inquietudo insolita, anxietas, syncopis, animi deliquium, exsolutio, & frigidis sudores, vel toto accessions tempore inordinati rigores, difficiles respiraciones, deliria, aut somni profunditas, vomitus

etiam æruginosus, paucus, cum gravi nausea: & qui non confert. Alvi fluxus pinguis, dysentericus, variegatus, aut synceri humores, ingens totius corporis gravitas, aut inquietudo, & fitis quæ nullo potu sedatur. Sed præcipue tertianam perniciosam esse ostendunt hæc signa, & alia, quæ cæteris tertianis sunt communia, cum ab eis nondum ex toto in die quietis liber evadit laborans: sic etenim malum pertendit delirium aut somnus, qui usque in diem quietis protrahuntur: item eadem die languidos, inquietos, anxios, & siticulosos superesse laborantes, aut alio quovis accidenti oppressos, quantumvis febris vel levissima, vel nulla appareat. Sic rigorem vigente febre superesse perniciosum censemus: aut rigoris tempore corpus sudare, vel sudando frigere, animo linguæ, & plurimum vexari. Quæ sane omnia diligentis animo expendat Medicus oportet, ut discat primo accessu quantum mali affectio minari possit.

SCHOLIUM III.

Diagnos in universum completa est, & Medici præctici consideratione dignissima, quia omnia signa generaliter comprehendit. Sæpe quidem ex istis pauca concurrunt, ac quandoque vix unum tantum; quod tamen, si vehemens sit, & ex deterioribus, plurimi faciendum est. Nec ideo fraudulenti quieti subsequenti intermissionis nimium fidendam, sicut ex opposito neque nimis metuenda afflictio, qualiæcumque gravis. Et in hoc judicium difficile: quod, ut maxime oporteret, ita maxime nequit doceri.

Aiqui licet prædictas tertianarum species perniciosas esse constet, non subinde existimandum est, omnes fore lethales: quædam enim perniciosæ, & timore plenæ sunt, aliæ in alios morbos migraturas se ostendunt: nonnullæ in diutinos affectus, & plerique licet sævissimis accidentibus insigniantur, non omnino lethales existunt. Sic profecto quæ ex defluxu ad membrum aliquod princeps fiunt, plerumque perniciosæ sunt, & lethales, sed ex his quædam magis, & quædam minus: quæ autem ad cerebrum tendunt, lethales sunt, si in lethargum, aut pœrenitidem commigrent: quæ vero in cor irruunt, sive ex oppressione, sive ex humoris vitio: omnes lethales sunt. Inter quas hæc est differentia, quod hæc, quæ ex oppressione sunt, in principio accessions interficiunt,

quæ

quæ vero ex humoris vitio, non nisi in declinatione, ob virtutis, & caloris vitalis dispendium. At si in os ventris humores irruant, partim fiunt lethales, & partim secus: nam si ex ventre per vomitum fiat copiosa, & spontanea vacuatio, conestabile est conferre, si laborans toleraverit; sin aliter, minime: verum, si plurimum laborans conquereatur, & nihil notatu dignum excreverit, vereri oportet, ne præ nimio dolore succumbant vires, & morbo non sufficiat. Item si syncopis frequenter accidat, mortem ocyssime venturam monstrat; sin aliter, minime, sed morbum fore gravem: Quod si in secur malum incumbat, vel morbi diurnitatem, vel hydropem pertimescere oportet. Et tandem in his omnibus malignam, & continuam febrem posse subsiqui existimandum est; sic profecto ex his, qui ex putredine tenuium humorum exolvuntur, vel subitum virtutum casum, vel hæticam febrem vereri oportet: hoc quidem consumptis tenuibus solidorum membrorum humiditatibus, illud quidem nimium resolutis spiritibus. Qui vero ex crudorum, & inæqualium succorum copia laborant, plerumque suffocatione periclitantur, & maxime incunte accessione: vel saltem febris in diuturnissimum commigrat affectum. Item qui ex humoribus adustis, & omnino perniciosis infirmantur, vel in casionem, vel in hæticam febrem, vel in gravem dysenteriam degenerant. At qui fluxu alicujus humoris simul cum febre interpolata detinentur, vel suffocantur catarrho (ut ajunt) suffocatio vi accessions evocato, vel cessante tertiana, difficulter deinceps respirant, aut tale symptoma patiuntur, quale fuerit membrum, in quod defluxus prolabiitur. Cæterum, qui venosio, & pestilenti humore abundant, licet interpolata febre corripiantur, non est id minori periculo versantur, quam qui pestilenti alia febre laborant, sed forsitan majori, quod in die accessions venosificus ille humor valde moveatur, quod solet in pestiferis morbis perniciosissimum esse, & sic non raro conspiciamus, subitam morte quamplurimos inopinato interisse.

SCHOLIUM IV.

Prognosis pariter undequaque absoluta, tam hic, ubi generaliter instituitur, quam infra, ubi instituitur specialiter, quamlibet perniciosarum differentiam respiciens. Digna ideo ubique, ut diligenter perpendatur sicut Diagnos, ita & Prognosis Auctoris, quarum postrema eo venior,

quo funestior. Febres namque vere Perniciosæ ægrum interimunt sæpius (nisi illis cito; & valde Cortice opitulemur) quam in diuturnos morbos commigrent. Nonnullas equidem, antequam in ipsidem curandis Cortice uterentur, etiam sine illo sanatas vidi; ac paucas, & difficillime. Sed eheu! quod vidi contra ipsidem sublato, quos vix dubitem fuisse sanabiles, Cortice exhibitio, si tunc virtutem sibi integram, validamque (quod testulente comperi) ejusdem administrandi methodum perfectam habuissent.

His habitis opus erit, uniuscujusque prædictarum causarum seorsum meminisse, ut cujusque consistant peculiaria signa, præfagium, & propria, ac genuina curandi ratio.

CAPUT III.

Prima Tertianæ Perniciosæ differentia ex eodem Mercato, additis, ut supra, Scholiis.

EFFICITUR quidem perniciosæ tertianæ fors, & differentia, quod humores transmittat natura errans, aut impetens in partes, & extrema vasorum membri alicujus cordi, vel alteri membro principi vicini. Accidit profecto hoc mali genus his corporibus, quibus adeo totius corporis vasa, vel obstructa, vel carne, aut pinguedine oppressa sunt, quod ad extimas vasorum propages, & eas quæ degenerant in carnosas partes sese natura exonerare minime possit, vel quod ipsa nimis languida, & impotens sit. Quo fit, ut cum e vasis majoribus primum se nitatur exonerare, humorem ad partes internas per vasa sibi proxima studeat transmittere; qua in re conestabile est, necessario humorem transmissum prope aliquod membrum princeps prolapsurum. Occasio autem transmittendi humores communis naturæ est cum reliquis febribus interpolatis, nimirum copia, aut vitium irritationi naturæ sufficiens, sed in hac febre non æque valens, quod longe a partibus præcipuis non possit pellere, vel impedita, ut dictum est, si id sua sponte possit.

SCHOLIUM V.

Quod inquit Auctor, fieri per affluxum, humorum decumbentium in partes, mediantibus venis illuc eisdem propellentibus, intelligere facile possumus, fieri per stagnationem eorumdem, mediis arteriis illuc delatorum, nec pari facilitate absorptorum a venis, sive sanguiferis, sive

lym-

lymphaticis. Reliqua fundata supra vanas hypothefes de Natura tranfmittente in partes internas, & viscera, cum non possit, five propter imbecillitatem propriam, five propter impedimentum aliquod, transmittere ad remotas, & externas, corrigantur mechanice, & redigantur ad eundem modulum.

Verum licet in hac febris sorte hæc sint communia, nihilominus tamen duplex ex hac causa suboritur febris conditio, duplicia, & varia accidentia, & longe diversa signa, ac ex consequenti varia præstigiendi, & curandi via, quæ omnia specialius expendisse oportet.

Ad primum igitur accedendo, conjectandum est, transmissum humorem ad extrema vasorum membri præcipui, aut juxta ipsum, vel esse copiosum, vel malignum: quippe ex hac varietate reliqua, quæ sequuntur necessum est insigniri. Verum potissima varietatis ratio ex membri, prope quod incumbit humor, natura, & præstantia petenda est; si vero in venulas juxta cor vitiosus humor illabatur, tunc procul dubio syncopem, pulsus parvitatem, frequentiam, inæqualitatem, & aliquando omnimodam asphyxiam sequi necessum est. Quæ omnia accidere solent, cum faciei rubore, sudore, & oculorum cavitate ob impensam spirituum vitalium resolutionem, ex quo subitum virium casum, & inopinatum mortem vereri oportet, ac plerumque in accessionum inclinatione, vigore vitali simul cum febrili calore solutis. Quod si humorum crassities potius quam malitia prope idem etiam membrum causam præstiterit, tunc quidem pulsus magna inæqualitate inter magnitudinem, & parvitatem pollet, ubi parvitas elucet magis, & intercadens nonnunquam efficitur, ac non raro myurus deficiens. Torpet laborans, fronte exsudat, & maxime frigidum, suspiciosus est, & nesciens referre quid sentiat, plerumque angore premitur, & impotens ad motum, quasi gravi onere pressus efficitur. Ex qua sane affectione laborantes, vel cum frigido sudore, & pulsu formicante, aut omnino deficiente, tertia, aut quinta accessione pereunt, vel si has effugerint, gravi febre, eaque continua, & plerumque de malignarum sorte, corripuntur.

Si tamen ad vasorum extrema, quæ ad ventris os terminantur, vel juxta ipsum projectus e vasis humor profluat, ibidemque diu immoretur, dolorem orisque ventriculi morsus sequi est necessum, nec non & cardiacum affectum, cum biliosis, æru-

ginosis, aut nimis crassis, aut viscidis vomitibus, cæterum minutis, aut præcedenti ingenti nausea, utpote humore penitus in carnis venulis imbibito (nam in reliquis tertianis licet copiosior in ventrem confluat bilis non quidem ad carnem oris ventriculi, & per venas alimenti, sed ad cavitatem per communes canales) quod quidem monstrat anxietas, inquietudo, exolutio pulsus, vel ingentissima frequentia, & parvitas, vel raritas, maxime si prope syncopim fuerit laborans, ut multis videatur febre carere, adest & frigidus prope frontem sudor, faciei pallor, oculorum grandis cavitas, & calor. In quo quidem vereri oportet (ni cito præveniatur, potissime si frequentior succrescat syncopis) mortem quinta accessione, aut ante, nisi affectus factus fuerit continuus, in quo jam nihil transmittitur in os ventris, utpote cessantibus accessionibus, & humoribus intra vasa manentibus, licet ob id laborantes non omnino videantur periculo cavere, verum præbet expectandi inducias, quod accidentia majori ex parte cessaverint.

SCHOLIUM II.

Quæ dicuntur in ambobus hisce locis de translatione febrilis humoris per vasa alimentum deferentia (quæ pariter, non pro Venis, quæ revehunt, sed pro Arteriis, quæ deferunt, sunt habenda) ad Cor, & ad os ventriculi, non sunt omnino extra probabilitatem inquantum Fermentum febrile sanguini affusum, per omnes Arteriolas, & si cui lubeat, etiam per Nervos, (inquinato eadem occasione illorum succo) ad ea viscera tendentes potest dispergi. Probabilius tamen crediderim, Cor ipsum ab affluente intra suos sinus una cum sanguine eodem febrili latice, molestiam fere omnem, quem patitur, posse recipere; Ventriculum vero eam mordicationem pati, non modo a succis intestinalibus, motu inverso in eum assurgentibus, propter irritationem factam a Fermento febrili in ductibus Chyliferis, & partibus circumjacentibus (unde & tunicarum, nervorumque stomachorum contentus) verum etiam a succo glandularum ipsius ventriculi, aut depravato, aut immaturo, & per violentam expressionem ab illis emillante, illius lenile officium spasmodice vellicante, portionemque febrilis fermenti forsitan constituentem. Quæ omnia, & singulis suis temporibus Auctor nosse non poterat. Animadvertentem denique dignum est, quod legitur Cap. Si tamen ec. prope finem, nempe Febrem hujusmodi Cardialgia comitamam quarta, vel quinta accessione mortem minari, nisi affectus factus fuerit continuus. Revera etenim observatione didici, rem ita se habere: ac proinde peioris conditionis esse hanc Febrem, si sit Intermittens, quam si fiat

fiat Continua; si quidem tunc cesset, ut affolet, symptoma ferox lethalis Cardialgiæ: sicut æque verum est, quod ex hujusmodi transmutatione Febris Intermittentis in Continuum impetrantur quidem induciæ, non tamen aufertur periculum; sed saltem differtur.

Verum si vel ad capitis vicinam partem mutatur humor, vel ad ipsum caput, aut omnino ex humore vapores conscendant, in gravem somnum laborantem delabi, vel in gravem aliam ex soporiferis affectionibus conspicias, maxime si caliginosus, & ex crassa materia oritur prodeat vapor: sicut dum acris est, & mordax, in paraphrenitidem migrat affectio, cessat tamen in die quietis. Cæterum si humoris aliquid errabunda natura illuc miserit, non omnino ad antiquum statum laborantem redire conspicias: ac pertimescendum est, ne tertia, aut quarta accessione iterum in ipsum caput novo humore irruente omnino essentielle fiat malum. Quod sane ostendit dies intermedia, in qua laborans non omnino respicit, si vel dormierat, vel phrenetico aliquo affectu laborabat.

SCHOLIUM III.

In Capite Tragediam fieri, vel propter stagnationem succi febrilis, per arterias cum sanguine ad Cerebrum, & meninges delati, vel propter illius adhuc vividam transmissionem in nervorum principia, superatis glandulis corticalibus ejusdem Cerebri, certum videtur, nedum probabile.

Præterea si in jecur humores irruant, minus quidem periculi est, sed affectio mox continua fiet, & morbus diuturnior ob ingentes obstructions, & magnam jecoris imbecillitatem. Cujus occasione in hydropem sic affecti non raro deciderunt, quod nosces ex majoribus pulsibus, majorique febre, dolore ipsius hepatis, cum gravitate, & difficili respiratione, donec febris solvatur. In plerisque enim ex his qui hac occasione laborant, iussicula quædam in principio accessionum reperitur, sicca quidem, & cum ipsius jecoris ponderoso dolore, præludium quidem futuræ in ipso inflammationis.

SCHOLIUM IV.

Hepar affici periodice, ut periodice afficitur Cor, Ventriculus, & Caput, in Intermittentibus Perniciosis præcise non novi; nec ob id fortasse illas (quippe, ut fatetur Auctor, minus periculosas, & potius diuturnas) Perniciosarum, nomen proprie mereri crediderim, ut qui hunc characterem adscribo Febribus Intermittentibus

citationis motus, & inusitata sævitiæ. Quæ de Diagnosi vero, ac de Prognosi dicuntur in casibus enunciatis, ut & quæ dicuntur in sublequentibus, nulla indigent limitatione, aut additione, quippe quæ sunt exactissima; quod semel tantum hic monuisse sufficiat.

Utcunque, & ad quovis membrum humor irruat, diligentissime cognita, & accepta occasione curationem aggredi oportebit: quippe si in his malis differas, periculum acerrime accerles: procraftinatio enim in his nunquam non fuit perniciofa. Commune autem præceptum sit, five in cor, five in cerebrum, five in ventrem irruat humor, maxime si vitiosus sit, protinus expurganti medicamento uti, haud secus quam in quavis alia humoris turgentia facies, præcautus, ne in membrum princeps agitati humores irruant: verum expurgantia medicamenta non tenentur transgredere rhabarbari vires. Itaque cognita ex prædictis signis accessionis prava conditio, mox sequenti die citra cunctationem corpus purgabis manna, vel cassia fistula, cum infuso rhabarbari, vel syrupo ex novem infusionibus. Cui usui censeo proficuum fore dilutum drach. j. rhabarbari, cum unc. ij. & ss. mannæ electæ, vel pulpæ cassiæ fistulæ drach. vj. superbitis unc. iij. & ss. syrapi solutivi rosarum. Item drach. v. catholici, cum drach. j. rhabarbari. Quo facto, si sequens accessio par afferat periculum, & æque gravia symptomata, pronunciatu prius discrimine, & viribus constantibus, sanguinem detrahes ex dextra basilica. Verum si vires ex purgatione, & accessionum gravitate lapsæ sint, ex salvatella, vel talo censeo plus commodi laborantes suscepturos. Quibus factis pro virium robore, & enematis alvo laxiori facta, & aliquando irritata, his, quæ acris sint, victu utendum erit copiosioris nutrimenti, sed facili, ea lege, quam cap. de tertiana exquisita adduximus: si tamen accessionis periculum ex humoris copia suboritur, consultius te facturum arbitror, si mox a principio sanguinem miseris, maxime viribus robustis existentibus, & urina aliquo modo id poscente, idque prima, aut secunda quietis die, præsertim si symptomata non accidant vitio oris ventriculi, quo tempore a sanguinis detractione abstinendum esse, fere omnes consulunt Auctores; nec displicet in hoc tertianarum genere vel a poplitis, vel a manus dextræ, vel sinistrae venis sanguinem fundere, quo longius a partibus affectis, & quarum ratione pe-

riculuz succrescit, humorem distrahbas: quo facto, ante quintam accessionem, si fieri potest; Egrum purgatum aliquo ex prædictis pharmacis. Postea autem curandum est, omni arte ad extimas partes, & carnosum genus humores evocare duriusculis frictionibus, & linteis odorato aliquo suffumigatis, extremas partes ligare, aut plurimas, & minutas cucurbitulas toti corpori affigere, quibus extremæ, & extimæ corporis partes patentiores sint, & ob caloris in eis revocationem humores ad ipsius naturam pellat: quo forsitan a periculo suffocationis liberabis, & accidentium immanitatem compesces, Servabis tamen hanc legem in adhibendis cucurbitulis, frictionibus, & ligaturis, quod in his accessibus, in quibus periculum suffocationis imminet, eis uteris parum ante accessionem, & ipsa adhuc incipiente, quo ad extimas motum a natura humorem evoces: in reliquis vero, quibus ob distationem caloris periculum incumbit, censeo tutius esse in die quietis naturam ad extrema evocare, ut dissuecat a consuetudine mittendi ad interiora, quam dum laborantes dissipantur humoris malitia, his auxiliis ulterius spirituum, & calorem dissipare. Sed ad peculiaria cujusque membri affecti auxilia temporarium est devenire.

SCHOLIUM V.

Curacionem, tam modo, quam imposterum sicco pede temper transigam, ne a proposito nimium aberram. Universaliter tantum dico, eam esse prompte, & quam cito in hisce casibus instituendam; quippe (ut inquit Auctor) si in his malis differas, periculum occisive: procrastinatio enim in his nunquam non fuit perniciosa; quod maxime locum habet, ubi negligatur Methodus apta ad inhibendos paroxysmos lethales, qualis est ea, quam proponemus Libro sequenti. Interim Methodus curandi ab Auctore adducta, licet non sit notionibus nostri sæculi omnino coherens, ac proinde non levi castigacione indigeat, circumspicita tamen admodum, & prudens est pro ratione illorum temporum, adeoque admittenda etiamnum, & in pluribus usurpanda, dummodo in Purgationum usu, quem tantopere metuit Auctor, mitius adhuc, & rimidius procedamus, ac præscripserit ipse, potius ex consuetudine, quam ex voluntate nonnihil delinquens. Cæterum illius religio, atque cautela in tractanda leniter, ut decet, effero hoc morbo, vel ex eo patet, quod, etiam ubi soporosi affectus lethaliter ingruant, Vescicantia nihilominus, indiscriminatim in hisce casibus Medicis vulgaribus adeo familiaria, sibi vero (ut ex hoc satis patere videtur) suspecta, nulquam proposuerit.

Præmissis igitur his, quæ generalia, & omnibus membris communia sunt, cordi, si in hac affectione patiatur providendum est, non quidem frigidis epithematis, ne penitus in seipsum sese inserant, & insipient humores, quinimmo ante accessionem unguento naphthæ, aut ejus oleo cum pulveribus electuarii de gemmis vel diamargationis frigidi, & granæ: In accessione vero, quia opus est, quod juxta existit resolvere (ante enim non resolvere, sed roborare solum expedit) oleo Matthioli, & electuario de gummis, aut de hyacintho ipsius regionem inunges: & oleo etiam Angelicæ, quod in discutendis, & evocandis ad extem humoribus miram habet efficaciam. Item hæc eadem adjicies oleo, & unguento naphthæ cum prædictis pulveribus, aut aquam stillatiam ex cinnamomo cum guttis odoratissimi vini; interius tamen ea porriges, quæ & flatus corde irruentes discutiant, & longe ab ipso, si quid ibidem moratur, pellant, ac rursus ipsum roborent, velut sunt tabellæ diamargaritonis frigidi, aut electuarii de gemmis, & modico diamusco confectæ vino, aut aqua stillatitia cinnamomi. Verum quod efficacius esse arbitror, est electuarium de hyacintho miris encomiis a plerisque commendatum. Ante accessionem tamen cucurbitulis uteris, & in die accessionis rarius, & in hypochondrio sinistro: ac in dorso e regione cordis, si forsitan cogaris adhibere, scito opus esse aliquam scarificare, ne plus quam excoces extra, intus magis allicias.

Quod si caput periclitari, & pati videatur, præmissis distractionibus, crurum lavacris, & evacuationibus, quæ satis sint, oxorrhodino utendum est, maxime in quietis die. Quod si ea die accidentis alicujus, sive delirii, sive profundioris somni aliquid supererit, vel sanguinem detrabes ex vena cephalica juxta carpum manus, vel cucurbitulas in brachiis scarificabis; quas si parum ante accessionem adhibueris, magis ex usu facies; nam in die quietis eas affigere oportet a cruribus ad nates, in die vero accessionis a cervice ad nates per dorsum. Providendum etiam est, ut laborans acetum rosaceum olfaciat, a quam rosaceam, & alia frigida odoramenta, quæ latius scripta reperies libro hujus operis 7. in correptione accidentium, quæ febribus succrescere solent.

Si tamen ventriculi os pati in hac febre compertum sit, præterquam quod mox scri-

CAPUT IV.

De Tertiana Perniciosa ob tenuis humoris putredinem ex Ludovico Mercato, cum iidem pariter Scholiis.

guinem mittere recusabis (sunt enim hujus visceris accidentia, maxime dolor, ex his quæ summopere vires labefactant, non solum ut sanguinis detractionem non ferant, si accessio præcessit, & vereamur talem futuram quæ sequitur, veram neque morbum adhuc ipsum, nisi vires post accessionem iterum robustæ appareant, maxime si consliterit jecur in os ventris bilem rejicere: quo tempore tutissimum erit ex dextra basilica, aut salvatella sanguinem mittere; nam si vires in die accessionis etiam languidæ supersint, cavendum est ab hoc auxilio) protinus aliquo ex prædictis pharmacis, quæ purgationi idonea esse diximus, utendum est. Ac si vires adeo esse dejectas consliterit, per epicroasim purgabis singulis diebus intermediis, pauxillum purgantis exhibens cum syrupo acetoso, aut cichorii, & violarum. Et a purgatione ventrem roborabis oleo melino, rolarum, & omphacino, sparsisque desuper pulveribus coralli, rolarum, fantalarum, & diarrhodonis. Cataplasma etiam conficies ex tosto pane, vino rubro madefacto, cum prædictis pulveribus, & oleis, vel ex eo quod ex fuffure, vino, & ejusdem pulvisculis conficitur. Cui etiam (gratia vitandi animi deliquium) modicum acetii addere poteris: tandem omni arte curandum est, aut roborare, aut quodammodo adstringere, ut vel non recipiat venter, vel si quid receptum habet, occisive pellat. Quod si id fieri sit difficile, studendum est, humorem in os ventriculi fluxum compescere, & attemperare, vel aquæ calidæ potibus, vel succo granatorum, agrestæ, papaveris, aut de portulaca, vel potu aquæ frigidæ, vel (ut etiam vires roborentur, & spiritus reficiantur) vini albi, & optimi modico haustu. Cæterum quod satius esse frequenti experimento comperimus, est vel ante accessionem clystere aliquo, quo laborans aliquid purget, uti: vel saltem vomere, maxime si id ventriculus tentaverit, & in ejus cavitate aliquid immorari consliterit, non tamen instante accessione, ne vomitorii motibus, & auxiliis plus bilis ad ventrem ipsum evocetur. Curandum quidem est in hac febre, si his quæ diximus non cedat, correctionem, & præparationem humoris moliri, ut vel copiosus purgetur, vel natura promptius ipsum devincat. Quod si in alterius naturæ febrem tertiana hæc migraverit, longe salubrius fore existimato.

Efficit non minus perniciosam Tertianam tenuis, seu biliosus humor plurimo, & copioso ichore permixtus, secretisque, & separatus ab aliorum humorum consortio, & in extrema vasorum projectus, ubi summam nanciscitur putredinem: tum quod ipse sit vitiosæ naturæ, tum quod alii non temperetur, tum etiam quod locus sit arctus, & conclusus. Quibus etiam accedit, ut affectus gravior fiat, corpus esse raræ contexturæ, & porosum, & maxime excalescens, ita ut possint partes extimæ, & extrema vasorum facile suscipere prædictos succos. Quem sane affectum etiam accidere comperimus his, qui plurimos horarios fructus ingesserunt, ut Hippocrat. 7. popul. tex. 81. de cholera morbo recenset, qua parte etiam in maligno morbo, & ut Vallesius exponit, in febres intermittentes degenerari refert; qui sane succus cum putrescit, quocumque loco sit, adeo est perniciosus, ut gravissimam, & perniciosam non raro efficiat tertianam, maxime si laborans raræ sit contexturæ, & facilis resolutionis. Quo profecto fit, ut ex ingenti illa putredine, quam statim illius succi conditio, & peculiaris natura contrahit, & ex prædicta hominis contextura, facile qui sic afficitur, resolutione, & anxietate animo linquat, aut syncopi, & mille aliis accidentibus prematur. Quippe tales succi adeo malefica qualitate sunt affecti, ut ex motione, vel levi eorum agitatione laborantes occisive prædictis symptomatis corripiantur, affectio quidem syncopali minutæ, ut refert Avicen. ien. 1. 4. tractat. 2. cap. 53. per similes, nomine tantum febris syncopalis minutæ, in qua sane dispendium sit immodicum spiritus ob sanguinis attenuationem, atque etiam ob expultricem facultatem immoderantius in toto corpore concitatam: quod etiam ex imbecillitate retentricis plerumque accidere monet Galenus 12. method. cap. 6. ut paulo inferius latius sum probaturus. Hujusmodi enim humores quam citissime exhulant, quia tenuiores a febrili calore reduntur, in iis maxime quorum retentricis imbecilla existit, qua ratione diaphoreticis sudoribus sic affecti exsolvantur. Quapropter

pter tria necessaria in hoc affectu reperiuntur, nimirum humorum tenuissimorum in ventriculo, & universo corpore copia: secundum vitium imbecillitas: tertium vero vitiosa meatuum, & venarum in laxitate compositio, a quibus procul dubio necessum est sussequi immodicam resolutionem, & subitum virium lapsum.

S C H O L I U M I.

Totum hoc Caput dignum est, ut attente legatur, illiusque omnia fere dogmata ducantur in usum. Theoria ipsa non paucam laudem meretur; in ea siquidem elucet perspicacia Auctoris, adjuvantis bili ab iis, quæ illam temperare valent, lecretæ, consortium copiosi ichoris, ulteriorem labem incongrua mistura sua illi communicantis. Si Auctoris innotuisset via, qua illi humores in sanguinem possent vehi, nonne Sylvianam hypothesein fere attigisset, permutato tantum ichore illo in succum Pancreaticum, tunc temporis nondum detectum? Curatio quoque illa peculiaris est summe cauta, paucisque modificatis, aut semotis recipienda, præsertim ab initio, cum scilicet occasio, vel opportunitas exhibendi Corticem nondum adfuerit.

In hoc Capite, cum iterum recensent Auctor elegantem Hippocratis Textum, quem & primo Capite attulerat, simulque Doctissimi Vallesii expositionem, utrumque lubet huc transferre, ut a Divino etiam Senæ notatas videamus huiusmodi Perniciosas Febres, vel aliquam saltem illarum speciem. Inquit itaque Hippocrates loco citato, juxta interpretationem Eruditissimi Mercurialis -- Cholericæ affectiones magis in Æstate fiunt, & Febres Intermittentes, & quibus horrores accedunt. Hæ quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perveniunt. Verum cavere oportet. Judicat autem tales morbos maxime quinta, & septima, & nona dies. Melius tamen est cavere usque ad decimanonam. Juxta Vallesium vero sic habet Textus -- Cholericæ præcipue in Æstate, & Febres Intermittentes, & quibus rigore accedunt, hæ aliquando malignæ fiunt, & ad morbos acutos perveniunt; sed cavere oportet. Maxime autem tales morbos arguit quinta, septima, aut nona? melius autem usque ad quatuordecimam observare. Hinc ergo Hippocratis Textum sic exponit idem Vallesius -- Dicitur Cholericæ -- id est Cholericas morbos fieri præcipue in Æstate &c. Addit -- & Febres Intermittentes, & quibus rigores accedunt, * -- quæ periphrasis significat Febres Tertianas præcipue, deinde vero & Quartanas &c. Addit nunc Hippocrates, hæ Febres in Æstate ortas aliquando malignas fieri, & in Febres continuas, & acutas mutari; ac proinde cavere oportet, id est timere, & cavere caute (sunt verba aurea) neque quippiam erroris committere, etsi principio exiguus prorsus morbus, & contemptibilis esse videatur &c. & paulo post subdit, quod suspectos semper habeamus morbos, qui aliqui ob propriam figuram videantur esse secures; tandemque concludit -- Hippo-

cratem nolle, nos ad Intermittentibus Æstivalibus securos esse, usque dum præterisse quatuordecimam periodum (an potius diem?) viderimus, neque fieri continuas. Quæ interpretatio, ut patet, restringit sententiam Hippocratis, saltem ad genus illud pravatum Intermittentium, quæ in Continuas, Acutalque degenerant. Istæ autem in linea Perniciosarum, etsi admodum periculosa, sunt minus formidabiles reliquis, vel saltem longiusculas, etiam cum interemerint, præbent inducias, ut supra diximus. Si ergo in his tantopere metuendum est ex Vallesio, quanto magis erit metuendum de terribilibus illis, quæ Intermittentes adhuc manentes, quarta, vel quinta accessione, post dolosam intermissionis quietem, hominem jugulant.

Quamobrem qui sic laborant, vel levem corporis motione animo deficiunt, faciliter citra levamen sudant, pulsus habent parvum, debilem, ac frequentissimum, urgent vigiliæ, saput vaporibus infectatur, adest vomitio, aut inanis nausea, quam antecedit oris amaritudo, inappetentia, & tenebrosa vertigo, ut Hippoc. refert 4. aphor. 17. ac mox sequitur syncopis. Vultum etiam, qui sic affecti sunt, Hippoc. habent quam simillimum, ob ingentem resolutionem citra dolorem in aliquo signato loco. Tandem loquens Avicenn. citato capite de febre ex huiusmodi humore oborta, profert eam esse acutam, & quandoque non sufficere in ea virtutem usque ad quartum: quo fit, ut jure optimo inter lethales numeranda sit.

Curationem autem hujus febris longe aliter institues quam reliquarum: quippe in hac præter levem quamdam purgationem, quam pari ratione a principio mali, & antequam vires labantur, institues, omni arte cutis coarctanda est, & humores densandi. Sic profecto, quo citius possibile fuerit, corpus purgabis syrupo solutivo e rosæ Hispanis, cum decocto corticum myrobalanorum citrinorum, vel cum unc. ij. mannæ, & eodem decocto, vel pulveribus earundem corticum, cum pulpi cassiæ fistulæ, vel rhabarbari infuso largiori cum syrupo rosarum. Deinceps tamen humorem compesces ante accessionem syrupo rosarum siccarum, & violarum, ana unc. fs. syrapi rosarum unc. j. aquæ deauratæ unc. iij. cui adde pulveris diamargaritonis, aut coralli, aut electuarii de gemmis gr. vij. quibus humores densiores fiunt, & longe melius coquantur. Sed humores amplius densabis, ineptioresque ad fluxum, & putrefactionem reddes bis, quæ intus sumuntur, qualis naturæ est ty-

rugus

rupus rosarum siccarum, de malis puniceis, de portulaca, & papavere, cum aquis, aut decoctis rosarum, portulacæ, oxalidis, cum aqua ferrata, aut deaurata. Cæterum prodesse non parum comperies, abluere in aliqua prædictarum aquarum boli Armeni, aut terræ sigillatæ scrup. j. aut drach. fs. cum modico syrupo papaveris, aut agrestæ: hoc sane medicamentum, præterquam quod humores densat, & corpus comprimit, inbibet quoque putredinem, & viscera roborat, ac præcavet. Confert etiam id, q. R. pulveris triasantali, & rosatæ novellæ, ana drach. j. succini scrup. j. sacchari rosati soluti in aqua rosacea, quod sufficiat, ut fiat electuarium in rotulis, cujus sumat laborans drach. j. & fs. cum haustu frigidæ aquæ, aut alicujus ex dictis. Utilissimum quoque est aliud, q. R. conservæ rosarum unc. ij. pulveris electuarii de gemmis, aut diamargaritonis frigidi drach. fs. confectiois Alchermes, vel de hyacintho scrup. j. succini, ossis de corde cervi, pulveris granæ ana scrup. fs. misce, & fiat conditum: Cordi præterea, ac cerebro roborantibus, providebis, ut Galen. consulit lib. 12. method. cap. 6. Sic quidem primo facies attemperanda est frequenter aq. rosarum, & plantaginis cum modico aceto rosaceo. Cujus indicationis gratia involvitur etiam Ager linteo aqua rosarum madente, aut conspergitur multo rosarum rubeorum pulvere, vel myrtillo- rum. Verum ut ex toto syncopiticis accessio- nibus, & sudoribus subveniamus, adhibere oportet epithema foeminarum mammis, aut virorum testibus, q. R. aquæ rosarum unc. x. aquæ oxalidis, & buglossæ, ana unc. j. & fs. vini optimi unc. ij. aceti rosati unc. fs. pulveris margaritarum, fantalo- rum, coralli, seminis acetosæ, succini, ana unc. fs.

S C H O L I U M II.

Potissima indicatio, quam pro curatione elicit Auctor, est, ut humor densetur, a fluxu, & putrefactione prohibeatur, & quantum fieri potest, ante accessionem compescatur. Quæ quidem indicatio maximi est momenti, illamque nonnunquam mihi contigit cum fructu adimplere, priusquam vires Peruviani Corticis plane nossem in hinc Febribus, bolo isto, duabus, vel tribus ante accessionem horis exhibitio, quo etiamnum utor in casibus non extreme periculosis, & in quibus nondum placeat ad Corticem devenire. R. Theriaca rec., Conf. Hyacinth., Salis Absynth. (vel, pro re nata, Crystall. Mont. præp.) ana

scrup. j. Laudani opiat gr. j. vel ad summum gr. ij. M. f. b. sumendus, ut supra, supereporo Vini rubelli momento, vel haustu modico Acque Plantag., Buglossi, vel totius Citri, prout magis placebit. Quod remedium eximie confert, præsertim ubi evacuationes immanes, & quasi Cholericæ Paroxysmum ingruentem solent comitari, atque ideo valde gravem, ac tandem perniciosum reddere.

Aer, quomodo & cutis, attemperetur, refrigereturque frigidis asperginibus, sparsis humi floribus, & foliis rosarum, pampinorum vitis, falicis, cannarum, & myrti, superparfa aqua rosacea cum modico aceto: item eundem aerem stibellabis linteo aliquo madido aqua frigidissima, aut rosaceo cum modico aceto. Præstat quoque cordis regionem inungere unguento, q. R. pulveris electuarii de gemmis, & diamargaritonis frigidi, ana. drach. j. lapidis Bezoar. gr. xv. pulveris granæ drach. fs. olei foliorum nymphææ lutæ, aut olei rosarum omphacini unc. ij. ceræ albæ, quod sufficiat, ut fiat linimentum molle: item prædictos pulveres unguento rosaceo excipies, addeque terræ sigillatæ drach. fs. rasuræ eboris, & cornu monocerontis scrup. j. & eandem partem inunges. Thoracem etiam, & abdomen illines hoc unguento, q. R. olei rosati omphacini, & myrti unc. ij. olei melini unc. j. bulliant cum unc. ij. aquæ rosarum ad contumptionem aquæ, & adde pulveris rosarum rubeorum drach. j. fantalorum omnium, ana drach. fs. ceræ q. s. ut fiat unguentum. Hepati etiam, ac fronti gratia inbibendæ dissipationis, adhibebis præsidium, q. R. mucaginis tragacanthi, & seminis psyllii, & citoniorum unc. 6. albumina duorum ovorum, misce, & prædictas partes illine, spargeque desuper pulverem, q. R. fantalorum omnium, rosarum, seminis arnoglossæ, ana drach. j. Quibus profecto & sudoris impetum, & virium resolutionem compesces: id tamen prudenter, & paulatim facito, ne ex cutis densitate intensior fiat febrilis calor. Securissimum tamen est, & utile jecur illinire oleo rosaceo omphacino cum pulveribus fantalorum, positus desuper panis aqua intybi madidis, vel succo agrestæ, & aqua plantaginis, rosarum, & solatri. Maximi etiam sunt momenti, ce- rebri adhuc roborandi gratia, odorata cinnia tum naribus, temporibus, ac pulsibus adhibita, tam super faciem rovis modo insperfa, cujus censendus est id, q. R. rosa-

rum,

rum, fantalorum omnium, opodii, ana scrup. ij. ambræ gr. iij. moschi, & camphoræ, ana gr. ij. aquæ myrti unc. j. aquæ rosarum unc. iij. misce ad cuius penam odorata omnia frigida prodesse possunt.

SCHOLIUM III.

Quantum ad morborum curationem conferat bene disposita Aeris temperies, satis patefacit varia locorum, & tempestatum salubriorum, vel insalubriorum constitutio, varias quoque gignens nonnunquam constitutiones morborum, ob id modo facilius, modo difficilius sanabulum: ut si team, quæ hac de re per se nota, tum sparsim, tum cumulate in Libris peculiaribus olim scripsit Hippocrates, & quæ plurima eruditione, ac doctrina, plurimoque styli nitore edidit Doctissimus Lanciscus Pontificius Archjater -- De nativis, deque adventitiis Romani Cæli qualitatibus, & de emendanda accidentalis Aeris illius insalubritate.

Certe nostro Seculo, quo Aer non modo Thermometrorum, verum & Barometrorum, Hygrometrorum, & Anemometrorum examen subire coactus est, atque ita, ope Fistulæ Torricellianæ, Staticæ quoque iudicium sustinere, quin & mirabili Scloppe Pneumatici artificio, propriæ elasticitatis vim dimerendam exhibere, non secus ac violente Machinæ Boylianæ tormento, pati dimotionem e sede sua, vacuis tandem relictis, quæ antea tam pertinaciter occupaverat, latibulis, inanitionem sui stupentibus quidem, sed tamen ferentibus, Ars quoque Medica his inventis dirior facta, Aeris ipsius, quo nil ad vitam magis necessarium, penitus cognitum usuram meliorem coepit instituire. Hinc Eruditissimus Ramazzinus Libro suo jam edito -- De Principum valetudine tuenda, -- sano consilio monet, non negligendum esse varium Aeris pondus, quod nobis exhibet assidua inspectio Barometri, qua facta animadversione, quemadmodum Sanorum valetudinem tueri, ita & Egrotantium casus dignoscere, præcavere, necnon iis opportune subvenire valebimus. Idque eo magis, cum plausu, & utilitate eximia poterimus assequi, quo remotior est a vulgari sensu cognitio, quam medio Barometro acquisivimus, de vario variis temporibus Aeris pondere: ut proinde assertione, cæteroque propemodum paradoxa, liceat statueri, Barometro iudice, Aerem nebulosum, pluviosum, ac turbidum, e contra id, quod censuit Famigeratissimus Borellus (quem tamen fortasse fecellit magis observatio circa experimentum minus exacte instituta, quam ratiocinium inde elicatum) leviolem esse Aere sereno, sicco, & perspicuo: pariterque eundem Aerem leviolem esse in Australi, quam in Boreali constitutione, licet huiusmodi phænomeni nondum a quopiam satis dilucidati difficillima sit explanatio; ut ideo tam famose Problematis adhuc germana solutio desideretur.

Neque enim ipse inficiabor (ut hoc quoque innuam, perfunctorie licet) ea, quæ anno 1693.

Academico potius lusu, quam philosophice, ac serio circa hanc materiam conscripsi in peculiari Dissertatione mea, *Ephemericibus Barometricis Cl. Ramazzini adnexa*, ad tutamen aliquod ipsius Borelli, minus forsitan, ac fuerit creditum, hac occasione decepti, rem minime tetigisse: sicut neque negaverim, id a me ac postea quidem fuisse præstitum iis omnibus, quæ in altera Tripartiti Dissertatione iterum edidi anno 1698. In ea siquidem, licet non plane improbabilia censam, quæ Viris Doctissimis Rodolpho Jacobo Camerario Medico Profets. Tubing., & P. D. Cajetano Fontana Mutinen. reposui: immo, licet reputem absolute vera, & demonstrabilia ea saltem, quæ adversus hypotheseim alterius Cl. Vivi Guntheri Christophori Schelhameri Prof. Medici kilon. haud hæsitanter ibidem adstruxi, nihilominus neque hinc solidam Problematis solutionem emeruisse, lubens admitto. Aliud est enim aliorum hallucinationes, aliud rei ipsius naturam detegere. Quod ea non hoc, vel illo modo se habeat, facile est assequi: quo vero præcise se habeat, difficile. Interim neque diffitebor, ea, quæ adversus Schelhamerum protulit eodem tempore, quo illius hypotheseim ipse rejeci Clarissimus Ramazzinus, eaque pariter, quæ contra repetitos ejusdem Schelhameri conatus recenter adduxit Vir Perspicacissimus Jacobus Placentinus, eaque tandem, quæ pro solutione completa controverti Problematis, nupera ad Celeberrimum Scroekium Epistola, ex elegantissimo Famigeratissimi Leibnitii experimento, typis tradidit idem Ramazzinus, illustravitque demum laudatus Placentinus, plurimum saltem luminis contulisse, ad dilucidandam hanc rem, ceteroqui satis obscuram. An ea nihilominus sit proinde plane confecta, adhuc ambigo. Sed quæcumque sit ratio phænomeni, certe experimentum ipsum accuratis Medicis, pro utili Egrotantium regimine, juxta varium Aeris statum, aliquod opis afferre posse, extra dubium videtur: quemadmodum extra dubium est, eundem Aeris statum, siquidem medianibus hujusmodi observationibus, non bene dispositis pro Egrotantium salute deprehendatur, artificialis alicujus correctionis esse susceptibilem, eorumque indigentiam aliquo modo aptari posse, ut multiplici industria hoc loco conatus est facere noster Auctor, in iis tantum ungendis nimis industrius.

Vitæ etiam subvenire his oportet paulo ante accessionem, vel in ipsius accessionis principio, sit autem ex his, qui citissime nutriunt, & modice adstringunt, sint carnes assæ, & elixi gallorem testes, & qui austervis cordiantur; vinum sit rubrum modice acerbum, dilutum aqua frigida, aut decocto bordei, vel radice buglossæ. Præterea cum linquunt animo, vino mali punici calidi pane excepto, item renutriendus est Ager crebris, & minutis citationibus ejus alimenti, quod non ocysime dissolvatur, velut est caro perdicum, caponum, vitu-

vituli, & ejus aliquod ex his confectum cum pane loto, & saccharo: fructus item acerbi, & putredini resistentes. Potus sit ex vino rubro, ut dictum est, aqua fer-rata, aut deaurata diluta. Quod si morbus præstiterit expectandi indolentia, & vires ad meliorem statum redierint, urinaque rubicundior apparuerit, non erit ab re ex salvatella dextræ manus modicum sanguinem extrahere, aut iterum aliquo ex prædictis pharmacis per epicrasim purgare, donec affectionem mitiorem esse factam comperiamus.

CAPUT V.

De Tertiana perniciofa ex prava humorum natura, ex eodem Mercato, cum Scholiis, ut supra.

ADEO sunt perniciofa naturæ, & conditionis bilis vitellina, prassina, & æruginola, ut dubitatum sit quemadmodum antea diximus, inter Arabes Medicos, possintne ex eis febres succendi: cum hoc tamen præter adductam Auctorum mentem, nos etiam ex his nonnullas vidimus, quarum natura adeo fuit perniciofa, ut pestilentem affectum æmulari viderentur: sunt autem ex his humoribus hac lege, & ratione.

Media Æstate ob ingentem resolutionem propriæ humiditatis humorum, aut nimiam exustionem, & maxime si subito frigus occurserit his corporibus, quæ improba, & biliosa nimis usa fuerit instituitione, adustam bilem, prassinam, æruginosam, & in confinio atræ bilis existentem succrescere non raro visum est: præsertim si homo ira, furore, aut aliis vehementibus animi pathematis percitus fuerit. Quo quidem tempore mirum non est, si febre corripiatur, eam fore periculosam, etiam si Tertiana fuerit. Quippe si vires non admodum dejectæ sint, si humorum copia non grandis, certum est, naturam posse, quod intra venas molestum fore persentit, aut degustat, pellere. Quod si ad emunctoria, & corporis canales pellere non possit, poterit quidem prope partes sentientes sensim, & paulatim projicere, ut facile vel præmissa solutione dissolvatur: quo fit, ut more solito tertio quoque die id efficiat, quia sic humoris conditio postulat.

Dignosces quidem hanc febrem tertianam ab humoribus pravis ortam ex vehementissimis horroribus (quod humor sit mordax Torti Therap. Spec.

cior) & qui diutius protrahuntur ob humoris crassitiem: quippe synceri sunt; & citra nativam humiditatem. Febris, mox a rigore vehementer crescit, quod humor suapte natura sicissimus, & exurentissimus sit, sicut crassissimus: nam illi baud secus accidit, quam pici, & resinæ, dum succenduntur, quæ licet crassam habeant compagem, ocysime inflammantur. Mox vero ab inflammatione sitis, & linguæ asperitas, nigredo & ingentissima siccitas succrescit. Oculi ob magnam spirituum resolutionem cavantur, & coloratio universa facies (licet cadaverola) efficitur, anxius, inquietus, & universo corpore compunctus, ac veluti exulceratus Ager hinc inde vagatur; qui neque potu, neque ventilatione, neque respiratione subsidium suscipiat. Urina ignea, ac veluti lixivium apparet, pauca, & cum cinericio, vel fursuraceo sedimine, aut cum pinguedine supernatante: pulvis mediocri magnitudinis, non admodum debilis, dum viget febris; cæterum frequentissimus, & celerrimus, die autem quietis parvus, debilis, durus, & creber subest, quod vires ex accessione abierint, respiratio crebra, alvi dejectiones opinas, pingues, aut bilis vitellinæ, porraceæ, aut æruginosæ naturam referentes, plerumque dysenteriam efficientes. Vomitus quandoque alicujus dictorum humorum substantiam, & colorem æmulatur, cum angore maximo, & animi deliquio. Laborantes parum aut nihil sudant, quod crassior & sine humiditate sit materia, nisi prope mortem cum diaphoreticus erumpit.

SCHOLIUM I.

Quæcumque sit, & qualicumque succorum mixtura, quæ bili dat denominationem prassinæ, æruginosæ &c., certum est, ut inquit Auctor, hujusmodi humores acerrimos media Æstate, & ferventissimis potissimum tempestatibus observari. Equè certum est, quod eorundem humorum excretio sive syncera, sive variegata, magnum semper facessit negotium: & quotiescumque apparuerit, dat semper ansam suspicandi, aliquam pravitatem subesse, quæ morbum reddat non contemptibilem, etiam si alioqui mitem, quod & Hippocrates docuit.

Quod sane malum mille pericula afferre solet, ac multis modis perniciosum efficitur; nam cujusvis prædictorum humorum talis est natura, & conditio, ut etiam citra putrefactionem, aut succensionem, & quam-

quacumque partem interius, vel erodant, aut gravius aliud malum machinentur, ne dum cum in extremis vasorum, & prope partes sentientes jam putrescunt, initio etiam putredinis a vasis majoribus sumpto. Quo profecto tempore certum est, ipsam febrem mediante validissima virtutum exsolutione, laborantem, aut interimere in febris ipsius inclinatione, aut occisime labefacta natura in causonem, vel gravissimam aliquam febrem migraturam, & quod certius est, ni arte, aut diligentia preveniatur, in habituales febres. Tanta enim est primarum humiditatum, & substantiarum membrorum, in quibus hi humores putrescunt, resolutio, ut non ultra quartam accessionem visum sit laborantem in heclicam migrasse, maxime si gracilis sit, juvenilis ætatis, & suapte conditione rari habitus, & contexturæ.

SCHOLIUM II.

In Prognosi occurrit animadvertione dignum; quod ista perniciose Tertiana species ultra quartam accessionem non extendatur, seu, ut ait in fine Capituli, quinta ad summum accessionem non transeat; sed vel intra hoc terminos necesse sit, vel in Causonem, aliamve gravissimam febrem, ac tandem certius in habituales commutari. Ergo quantum teneamur Divina bonitati, quæ presentaneum remedium dedit, vi ejusdem & ab occisima morte, & ab aliis periculis eandem longiore afflictione tandem inferentibus, certo pessimum evadere.

Non fert maligna, & atrocissima hujus morbi conditio in exhibendis auxiliis moram ullam; nam cum certum sit, hujusmodi humores nullum posse beneficium, gratiam, aut coctionem a natura recipere (immo ut inquit Averroes 3. collect. corrumpani formam specificam illius) procul dubio necessum est, protinus humorem purgare, maxime si inconvenientem regionem incumbat ipse sua sponte. Quippe si in superiorem ventrem irruat, vomitibus, cum accessio instat (quo facilius excernatur) & venter nauseabundus apparet, minuendus est. Servabis tamen hoc præceptum in ejus educatione, ut maxime ipsum admisceas humectioribus cibariis, & copioso potu, tum ut facilius venter evomat: tum vero ut sine noxa; gravis enim, & periculo plenus est hujusmodi humoris contactus, & ob ipsum humidis præsidii compescere, & attenuare opus est. Quod si in inferiore

ventrem humorem irruere persenseris, aut saltem ad nullam aliam se partem inclinare, per ipsum expurgabis; id quod caute facies: sive enim purges, sive secus, periculo res non caret: quippe scimus, vel levissimis pharmacis gravissimas accersiri dysenterias, quod si has effugias, contrahet laborans, quo fit, ut prudentia, & maturo consilio opus aggredi, aut ab eo subsistere tenearis. Sic profecto in hujusmodi humoris purgatione, blandioribus, verum seligentibus pharmacis admixtis rem ages: illud quidem ne nimis exacerbetur humor, hoc vero, ut percas succus citra aliorum agitationem excernatur: id quidem facies cassia fistula superbibito lactis sero, in quo prius rhabarbari drach. j. maceraveris, aut ipso diluto copiosiore facti, vel syrupo ex jx. infusionibus violarum, cum infuso scrup. iv. rhabarbari, vel hordei cremore cum prædicto rhabarbari infuso. Item coctione Hamech simplici, superbibito copioso haustu aquæ hordei cum saccharo, aut seri lactis, vel decoctionis violarum, & feminis malvarum. Præstat & manna dissoluta in aqua hordei, vel violarum, sed robusta corpora optime ferre poterunt drach. j. & ss. electuarii de ptyllo, vel catholici drach. iv. cum copiosa aqua oxalidis, vel hordei. Quo etenim semel facti, non licet plurimum inniti in sanguine extrahendo: quippe prædicti humores, neque corpus eisdem scatens id plurimum exoptulant, neque innoxie ferunt, plerumque a sanguinis missione continua evadit febris, quod impotens, sanguine detracto, natura ad pellendum a vasis noctuum superfit. Verum si vel simul sanguinem aliquo modo redundare (quod raro exultis humoribus accidit) vel opus esse comperias, id quidem ex salvatella manus dextræ facito. Postmodum vero humores, & universum corporis habitum, ac viscera etiam humectare, curabis plurimum, & modice refrigerare, pusillus enim calor natus, qualem hæc corpora habent, nec evacuationem, nec refrigerationem innoxie ferunt, sed ut Galen. 12. method. in doloribus ab erodentibus succis ortis consulit, paulatim & sensim lenire, sic sequenti die a pharmaco copiosam aquam hordei cum syrupo violarum, aut saccharo rosaceo, vel decoctum violarum bibendum dare oportet, quo & vis medicamenti, & humorum acrimonia retundantur, abluanturque: Clysmatis præterea utendum est, maxime cum laborans dormit.

miturus est: quæ sane conficito ex decoctio hordei, vel violarum, aut feminis malvarum, & papaveris, cum saccharo, & oleo rosarum, violarum, & vitellis ovorum. Præterea summo mane, aut prope somnum, laboranti porriges aquæ hordei, acetosæ, violarum, scorcioneræ, vel per mortarium lapideum excolatæ unc. vj. syrapi acetosæ, de succo limonium, rosarum, aut violarum unc. j. Confert & saccharum rosaceum, seu violaceum magis, quibus admisce roborandarum virium gratia margaritarum præparatarum, aut electuarii de gemmis serap. j. Præstat & diacorallium cum mucilage feminis citoniorum, & ptylly pondere drach. j. Eiusdem usus est, quod ex his omnibus conficitur forma boli, & pondere duarum drach. summo mane exhibitum. Sed ferunt non contemnendi Auctores, & Conciliator etiam adstruit, alexipharmacum nullum reperiri in arte medica his humoribus pretiosius, quam crystallum, cujus drach. j. in subtilem pulverem redacta, & aqua dissoluta, mire opituletur: ego autem arbitror, id forsitan occulta quadam proprietate illi accidere. Verum si dysenteria ex prædictis humoribus prodeat, vi sua adstringente extra omnem expectationem prodesse comperimus: censeo tamen admiscendum fore aliquod ex prædictis pharmacis. Exterius vero corpus refrigerante Galeni, aut rosaceo, vel unguento ex cucurbitulis juxta dorsum inunges, aut eordi epithemata appones, ea lege, quæ capite de Tertiana exquisita scripsimus.

SCHOLIUM III.

Quam vana spe autem id expectare liceat ab aliis remediis, ostendit curatio. Magna Remediorum, ex mente Auctoris, hic nullum fere locum habent, etenim, si de purgatione sit sermo: Certe id facies (inquit ipse) sive enim purges, sive secus, periculo res non caret &c. Si vero de sanguinis missione loquamur, -- Egrotantes hujusmodi (subdit ille) tale præsidium non innoxie ferunt, & plerumque a sanguinis missione continua evadit febris. Magnis ergo Remedii fere profectis, quid sperandum superest a levioribus, & nullius ferme vigoris, saltem respectu habito ad tantam indigentiam, ut narunt Prædicti? De crystallo quidem non contemnendam mentionem facit Auctor (selecta fere semper remedia indigitans) pro corrigendis pravis illis humoribus recensitis; & ego quoque experientia fretus eidem remedio in mitioribus saltem casibus, ut paulo ante innui, non parum tribuo. Sed ferente jam, sparsis quaque varsum fluctibus, Torrente, frustra infirmioribus hujce instructus.

Pugnat in adversas ire Notar aquas. In hac sane procella si quis consulisset Mercatum, jure merito contremiscentem, quaerens, an liceret Lignum Ceticis amplecti, certum plane pro naufragio evitando refugium, videlicet Specificam certum pro manufactandis effertis humoredi humoribus, nullum carquoque beneficium, gratiam, aut coctionem (ut omnimoda certitudiae affimer Auctor) a Natura recipere optis, quid, quæ, respondisset? Multitudine, aut hesitante.

Quod tamen majoris momenti arbitror, est vitium summe humectantem, & facili, atque copiosioris alimentis insituere: ob id jura caponum, & carnes pullo- rum ex lacte, aut hordeo nutritorum ex usu esse comperimus, & ex oleribus decoctam lactucam, aut scariolam, & boraginem: tandem potus sit hordei aqua, vel purissima cum saccharo. Quod si vires laborantis labi videantur, consultissimum est, vinum tenue, album, & maxime dilutum præbere: tandem si affectionem persflare adhuc contingat, existimandum est, jam in alterius naturam commigrasse, nam ex prædictis humoribus non transcendit quintam accessionem: quamobrem juxta naturam ejus, in quam degeneravit, curationem insitues.

CAPUT VI.

De Tertiana Perniciosa ex miscella crassorum humorum cum serosis, & renuibibus ex Ludovico Mercato, adjunctis itidem Scholiis.

CUM in humanis corporibus intra venas humores abundant ea copia, quæ naturam irretit ad sese deonerandam; cæterum quæ non adeo gravet, quod ad extrema vasorum pellere non possit, fit quidem, ut humorem pellat ipsa tertio quoque die: sed quod frequentius est, more duplicis tertianæ singulis diebus, maxime prope noctem ad extrema vasorum, & præcipue juxta os ventriculi humorem transmittat, quo febris syncopali humorosæ similis existit. Quo fit, ut ob ejus copiam, quæ sui respectu major est, quam fuit respectu majorum vasorum, a quibus pellit natura, procul dubio adeo graventur, & offendantur universi corporis partes, ut hac sola ratione tertiana, quæ sui nature salubris foret, perniciose efficiatur: cui accedit, humorem esse mixtum ex tenui bilioso, & crasso, cujus crassitiam veluti

ex congelatione, & condensatione factam arbitramur. In cujus febris natura expendendum primo est, qua ratione hi humores gravent naturam in extremis vasorum, cum intra majora non adeo graves existerint. Secundo, qua ratione ob id perniciofa existat. Circa primum conjectandum est, humorem hunc concretum, quem secum movet biliosus, & tenuis humor, qui in accessionem prorumpit, cum ad extrema venarum funditur, non protinus, aut simul ad dicta loca transmitti, nec simul incallescere, sed paulatim proficitur, ac succenditur; tum quod copiosus sit, tum quod inæqualis. Quo fit, ut tenuior pars primo succendatur, & ex crassioribus, quæ primo transmittitur, & reliquæ sic successive, ut natura pellit. Præterea cum mox tenues partes succendantur, quæ crassæ sunt, simul incallescunt, gravioreque & rariores fiunt, eo quod ex calore, quod crassum est, oxyssime fundatur, & liquetur. Quo fit, ut ea humorum copia, quæ vasis majoribus non erat magna, nunc in extremis vasorum liquata, & fusa maxima fiat, gravis, & ponderosa, ex quo procul dubio sequitur, perniciosam, & periculo plenam efficere febrem, cum vereri oporteat, ne universi corporis calor ex copioso illo humore suffocetur, extinguaturque, aut laborans syncopi frequenter corripiatur. Finitima quidem est hæc febris conditio ei, quam Medici syncopalem humorosam vocant, cujus Galen. 12. method. meminit nomine febris cum redundantia crudorum succorum, licet ex continuaturam fiat genere, transactis primis accessionibus, quod impotens sit natura longe a cordis vasibus humores illos crassos, & copiosos pellere, hæc vero intermittens.

SCHOLIUM I.

Torquet in hoc Capite se ipsum Auctor, ut explicet modum, quo detradi supponit ad extrema vasorum, ibique succendi inæqualiter crassos, & tenues humores. Ignorato fluidorum motu runc temporis occulto, mirum non est, si in tot fragmenta sæpius labebantur. Prædecessores nostri etiam Dôctissimi. Quæ nihilominus ille adstruit de inæquali crassitie, ac tenuitate humorum irregulariter effervescentium, sive, ut loquitur, succensorum, omnino locum habent in isto casu, si modo sensibilibus explicentur. Quæ pariter addit de condensatione, congelatione, ac concrectione eorumdem humorum crassorum, commixtorum cum biliosis, & tenuibus, videntur non-

nihil congruere cum iis, quæ ex principiis Acidæ, & Alcali hodie deducunt quamplurimi. Quocumque tandem modo meliore hæc explicentur (quod Theoreticis relinquo) certum est saltem, vi hujusce Febris, seu Causæ illius immediatæ, inæqualem ebullitionem intra sanguinem suscitari, sive deinde id fiat ob heterogeneitatem particularum præexistentium in ipso sanguine, illumque ex parte constituentium, sive ob peculiarem, inæqualemque dispositionem, aut compositionem febrilis Fermenti in sanguinem influentis, sive propter utrumque.

Verum ob id gravis, licet procul a partibus cordis, & ventriculo, aut jecori vicinis eosdem valeat pellere; e quo vereri oportet universi corporis caloris extinctionem, & ob id differunt etiam hæc febres ex occasione periculi; nam in illa vereri oportet, ne humorum pondere, & copia cordis calor extinguatur, quod prope ipsam existat plenitudo, in hac vero ne totius corporis calor pereat, præterquamquod (ut dictum est) aliqua humorum crassorum portio prope viscera transmittatur, licet in utraque ob vitium, & damnum ventriculo illatum laborantes periclitentur. Triplex igitur causa necessaria est hujus febris generationi, crudorum nimirum humorum copia ventriculum & carnosum, ac arteriosum genus opprimens, virium infirmitas, quæ caloris paucitatem sequitur, & vitiosa angustorum meatuum, & venarum compositio.

Cognosces autem hanc febrem ab his humoribus inæqualiter crassis, & copiosis provenire, quod lente, & cum diurno, ac moroso rigore incipiat, quem nonnumquam interrumpit calor quidam, veluti flamma exurgens, quam iterum rigor compestcit, ita ut per intervalla rigeant, & incallescant qui sic affecti sunt. Quod symptoma illis succrescere censeo, quia humor copiosior est, & crassior (potius profecto) quam quod simul totus possit a natura pelli, & si pellatur, simul succendi. Quo fit, ut pars post partem succendatur, & primo quæ in eo tenuior est, post vero quæ crassior. Dignosces etiam id, quod laborantes tarde incallescant, ex toto, & quod calor diu duret, & non admodum sit extensus, sed per aliquod intervallum flammea in corpore compareat caliditas, sed mox cesset, & mitis appareat calor: quod licet ita sit, anxium reddit laborantem ob pressuram, & gravitatem arteriarum, & musculorum totius corporis, quam fusi, & copiosi præstant humores. Impotens etiam

101

SCHOLIUM II.

Ob id, signum Febris hujusce speciei quasi Pathognomonicum esse dicit Auctor, quod nec augmentum, nec status, nec declinatio æqualiter fit; sed in augmento aliquando inclinatur Febris, deluditque Medicos, dum potu exhibitio, aut etiam eo non exhibitio, iterum increfcit, idemque non raro repetit in statu, aut etiam in ipsa declinatione; quod maxime verum est in Praxi: & ideo summe pariter observabile ad plurimos eneres vitandos.

Verendum profecto est in hac febre, ne unum e tribus malis laboranti succrescat. Primum, ne laborans in augmento ipsius febris, cum jam incallescere coepit universum corpus, antequam ex toto incallescatur, suffocetur. Quippe eo tempore rarior efficitur materia ob fervorem, quem contrahere incipit, quo fit, ut compressione vasorum, & extinctione caloris in toto corpore, vel in syncopem gravem, & periculosam, vel in mortem prolatur Aeger; quod si quis quæsierit, qua ratione in hac febre, quæ suffocatione interficit, laborantes pereant in statu, & prope ipsum, cum in reliquis quæ hoc modo interficiunt, in principio laborantes suffocatione periclitentur: dicendum est, hoc esse principium hujus febris, quatenus ad eam portionem attinet, eo quod natura non transmittat simul humores a vasibus, sed paulatim usque ad statum: quo fit, ut eo tempore (præterquamquod funduntur, & effervescent, & liquantur) copiosiores utraque ratione sint, quam in principio, & ob id eo tempore calorem suffocent magis. Secundum, si forte natura sese a syncopi tueatur, peritimescere oportet gravem, & diuturnum aliquem affectum subsequaturum; nam cum tertiana hæc plerumque sit nimis extensa, facile continua efficitur, vel saltem sub ingressum duarum tertianarum. Quarum occasione non raro succrescere solet. Tertium malum, nimirum malus corporis habitus: quippe cum calor in dies impotens reddatur, procul dubio verendum est, ne etiam bonum sanguinem conficere non possit, ac subinde neque corpus probe nutrir, & malum habitum ex consequenti subsequi.

Videtur profecto posse hanc febrem curationem suscipere simillimam ei, quam febribus syncopalibus humorosis proficuum esse Auctores scribunt, siquidem in omnibus febre æquales existunt: in qua re non in parvam dubitationem incidimus, siquidem Galen. non satis aperte monstrat, an liceat in

G 3

hu-

toto febris tempore efficitur laborans, & cum anxius sit, sese movere nequit, quo fit, ut molestius ferat, & veluti obtusus sensibus existat. Calore videtur carere, & sibi plerumque premitur, & a potu gravius se habet, præcordio in principio inflato, corpus totum ampliori mole, quam pro naturæ modo, tumens, color omnino vitiat, aliisque albidior, quam pro naturali habitu, & aqua inter cutem laborantibus persimilis, vel lividus. Urina copiosa subalbida, copioso sedimento, & crasso plena apparet. Pulsus ex parvitate, & magnitudine inæqualis, aliquando interceptus, & quo magis crescit febris, evidentiores sunt prædictæ differentiæ, quo eo tempore rarior fiat humor, & vehementius naturam premit, celeritas tamen & crebritas non plurimum a natura dissident, ita ut plerisque videatur febre carere. Sæpe etiam animo deficiunt, & aquæ potu non levantur, neque aspersione aquæ supra faciem, quæntimo frictioibus, & vinculis melius se habent: respiratio frequens est, & suspiriosa: in febris autem inclinatione laborantes maxima cum inquietudine ab umbilico ad caput exsudant, & licet febre carere appareant, adhuc accidentia aliquot supersunt, quibus constat nimio pondere laborantes confri: tandem hoc est in hujusmodi febribus tamquam pathognomonicum signum, nimirum, nec augmentum, nec statum, nec declinationem æqualiter fieri, sed in augmento aliquando inclinatur febris, deluditque Medicos, & potu exhibitio, aut citra ipsum iterum increfcit, in statu vere plerumque novum incrementum, & aliquando declinationem, & postea aliud incrementum susceperit, quod pari pensu in declinatione cernimus. Præter id hoc habet proprium, & peculiare, quod accidentia, quæ propria sunt principii reliquarum febrium, sibi vehementiora sint, & majora prope statum, quam in principio: quo fit, ut eo tempore inæqualitates pulsus, laborantis suffocatio, & periculum sine dubio sint majora: ratio est, quia cum hæc mala in hoc affectu ex arteriarum compressione, & caloris suffocatione prodeant, & hæc eo tempore commodius fiant, in quo major fuerit plenitudo, & hæc major sit prope statum, quia in hac febre usque ad id tempus semper a vasibus aliquid pellat natura ad minora, & quod pellit magis attenuetur prope statum, fit profecto, ut eo tempore accidentia principii eluceant magis.

Terti Therap. Spec.

hujusmodi febribus sanguinem mittere, aut expurgare, cum solum frictionibus utendum esse consulat, nec immerito quidem, cum in hac febre crudorum humorum maxima copia subsit, præcipue juxta ventriculi os, quæ sanguinis detractionem plerumque intercudit, nec rursus expurganti pharmaco videtur esse a principio utendum, cum corpus plenum sit, & ob id non cessurum medicamentis: quo profecto fit, ut in dubium vertendum sit, quid agere oporteat. Quippe solum uti frictionibus, insufficientes est tanto malo, nec licet corpore existente pleno, quod Galen. interdixerat 4. de sanis. tuend. Quamobrem censeo Avernoem a Galen. dissensisse 7. collig. qui non esse solum agendum frictionibus scripsit, cui favet Trallianus qui neque mediam, neque multam frictionem sufficere docet, Rasius etiam 6. conti. cum Trallian. purgantia protinus consulit. Verum si quis rem hanc diligentem expendat reperiet procul dubio, hujusmodi febris longe diversam esse medendi rationem a curatione febris syncopatis humorosæ, & continuæ. Nam præterquam quod in Galen. doctrina non expresse constat hujus febris notitia, ejus, quæ illi assimilatur, 12. method. non dissimilis est curandi ratio. Sed dato, quod verendum sit sanguinem mittere, aut expurgare in illa, in hac vero ambo auxilia prærequiruntur, & utrique superest a principio commodissima occasio. Primum quidem eo, quod plenitudo illa, quæ in hac febre subest, non sit adeo copiosa intra vasa, quia tantum est plenitudo in potentia, quæ in extremis vasorum efficitur actus, certum est subesse locum expurgationi: at si cum sanguinis præsentia adsit copia illorum humorum, quos & crassos, & tenues esse diximus, ob id credendum est, non deesse occasionem mittendi sanguinem. Qua propter cum in hac febre periculum sit, ne in accessionis principio, aut statu, ex humoris effervescentia, & plenitudine, calor universi corporis suffocetur, ob id, si sanguinem præesse simul comperit fuerit, vel occasionem malo præstitit sanguinolentæ evacuationis suppressio, demendus sanguis est, vena basilica dextri brachii scissa, idque semel, aut bis pro virium robore: sin aliter, cavendum est a sanguinis detractione tanquam a magno malo: Nam plerumque sic affecti calore, & viribus carent. Verum si prædictor humores tantum dominari consuet, a purgatione, & seligenti pharmaco facta,

principium curationis auspicari oportet ex syrupo solutivo rosarum, cum infusione foliorum senæ, aut cum expressione agarici, vel carthami. Prodest & diacatholicon, in decocto senæ dilutum, vel diaphœniconis modicum cum confectioe Harvech simplici. Post hanc vero purgationem sanguis demendus est, quod si opus fuerit magis probo, quam ante purgationem, & coctionem, si antea missus non fuerit. His tamen factis, omni arte curandum est corporis calorem evocare, atque excitare, quod facilius possit copiam humoris discutere, quippe in hoc malo frictionibus, & ligaturis, ac cucubitis, licet utamur, non quidem ut evocemus humorem ad extimas partes, ut in reliquis dictum est, cum potissima ratio periculi sit copiosior humor, aut caliginosus, & frigidus habitus in partibus carnis, sed ut solum calorem ipsum sopitum excitemus, evocemusque ad easdem. Quod sane faciens leviusculis, sed longioribus frictionibus, quibus, quod facilius evocari ad cutim possit, facile sequatur, & cum is sit calor, & spiritus, is procul dubio succrescit. Item parvis, & frequentibus cucubitis, quibus ablatis, universum corpus suffumigabis, & perfricabis calidis linteis, quod sane facies parum ante accessionem, aut in ipsa, & per vices, & intervalla in ipso augmenti tempore, ut per carneas partes aliquid ejus, quod ibidem moratur, antequam calorem offendant evanescat, aut calor, qui id conterat, excitetur. Curandum etiam est, ut in die quietis laborantes per alvum deficiant clysmatis, & suppositoriis acrioribus, vel vomant, quod profecto grandi diligentia exequendum est, quod si his omnibus factis animo linquant, etiam incipiente accessione modicum panis vino madefactum porrigere oportebit, qui etiam odorem reficiendi sunt: quod secundo, aut tertio iterabis, donec incalescere corpus, & calorem conspicue excitari comperias. Ac si eo pulsus parvitas devenire videatur, quod efficacioribus auxiliis opus sit, porriges cum modico vino pulverem, q. R. aromatici rosati drach. j. margaritarum præparatarum scrup. ij. pulveris electuarii de gemmis scrup. j. pulveris ossis de corde cervi drach. j. rasuræ cornu monocerotis unc. ss. misce, & cum melle rosaceo fiat bolus, cujus porrige scrup. j. Quo facto, cor, & dorsum inunges unguento, q. R. olei liliorum, & de semine Angelicæ, ana

unc.

SCHOLIUM IV.

Circumspersionem tamen suam in purgando satis ostendit idem Auctor verbis illis -- Formidare in his oportet copiosas purgationes, rectiusque forsitan dixisset, etiam modicas. Sat ergo fuisset superius dixisse -- Curandum est, ut die quietis laborantes per alvum deficiant clysmate, & suppositoriis.

In hac sane febre, & somno, & vigilia opus habemus: quippe somnus concoquit, & vigilia digerit. Item opus est vitium instituire extenuantem, & parcum, ac sæpius, aut ex longis intervallis, vinum fere his omnibus ex usu est, si non dormierit laborans, noctu, sin aliter, diu. Providendum etiam est, ut laborans quam minime turbetur, distrabaturve aliquo animi pathemate, quod sic affectis summopere nocet.

CAPUT VII.

De Perniciosa Tertiana ob aliquod accidens, quod succrescit, ex eodem Mercurio, cum iisdem Scholiis.

unc. j. olei cinnamomi drach. ij. pulveris cariophyllorum, & naphthæ, ana scrup. j. diambrae gr. j. pulveris florum rosamarinum drach. j. croci scrup. j. bulliant cum odorato vino in duplici vase, & facta expressione prædicti partes inunge. Ventriculo etiam providebis unguento, q. R. olei nardini, & nucis mulcatæ, & absynthii, ana unc. ss. cariophyllorum drach. j. galliæ muscatæ gr. x. ceræ q. s. ut fiat unguentum. Mammis vero fœminarum, & virorum testibus adhibebis, quæ odorata sint, & calorem concilient, velut est vinum calidum cum aqua mellis, & pulvere aromatici rosati, & diacymini.

SCHOLIUM III.

Difficultatem curationis demonstrat controversia de sanguine mittendo, & de instituenda purgatione, licet utrumque præsidium tandem Auctor admittat. Neque enim hæc Febris species revera est adeo exitiosa inter reliquas, ut aliquam Curationem, ut ajunt, methodicam saltem circa initia non patiat.

His factis in die accessionis, studendum est in diebus quietis humorum copiam minuere, & cruditatem, & crassitiam moderari, quod facies addito oxymelite, vel syrupo de corticibus citri, ac modico syrupo de duabus radicibus cum aquis cinnamomi, anisi, fœniculi, Angelicæ, vel de radice Chinæ, ac procedente affatu non recusarem, oxymellitici scyllitici modicum adicere. Postquam præparationem si coctio apparenter eluceat, plenius corpus purgabis his, quæ superius diximus, aut pilulis aggregativis, vel de agarico. Verum si lentius naturam concoquere consuet, satius esse duxi, per epicrasim corpus purgare pilulis ex malliche, rhabarbaro, & agarico, aut pilulis ex hiera Galen. & agarico, vel prunis Damascenis ex decocto senæ conditis, aut infuso rhabarbari, & agarici, vel carthami decocto: Formidare enim in his oportet copiosas purgationes, ne humore copiosus in ventrisculum irruente, citius in irreparabilem syncopen concidant. Præterea si ve purgent, si ve opus aliquod agere velint, lecto non surgant, ne commoti humores citius syncopem excitent. Interim tamen providendum est hæmorrhoidibus, & mensibus: tandem post prædictas purgationes, theriaca cum modico vino utendum est, aut aromatico rosaceo, & vino passulato, vel diacymno.

EST itaque quinta perniciosæ tertianæ species ea, quæ non ex propria conditione, & natura talis efficitur, sed ex aliquo accidenti, quod illi succrescit, cujus ratione ipsa periculosa efficitur, quantumvis suo more salubris, & signis firmata securissimis existat. Sic profecto hac lege uno e duobus modis aliquam tertianam periculosam fieri conspiciamus. Primo, quando crescente calore in accessione ipsa pituitosus, aut crassus ob contractam fusionem, & tenuitatem ab ipso calore præstitam, instillat, decumbitque in aliquam partem, ac velut suffocativum (ut ajunt) catarrhum, si ex capite; vel difficilem respirationem, aut orthopnoeam, si ex thorace; vel articulares, & gravissimos dolores concitat, si in articulo prædictus humor prolabatur; quippe certum est, non raro contingere his, qui caput habent catarrhosum, humidum, & fluxionibus obnoxium, si febre tertiana corripiantur, tempore accessionis ob calorem tantam defluere pituitæ fluxilis copiam, quod in gravissimam suffocationem, aut lateralem dolorem pleuritico dolori persimilem occisime periclitari videantur, sicut his, qui asthmate laborant ob crassos, & viscidos humores, thoracis vasa, & partes obsidentes ab eodem calore

G 4

liqua-

liquari, & moveri, excitareque difficillimam respirationem, & gravissimam orthopnoeam. Ita prorsus his contigisse scimus, qui articulare morbum pati sunt assueti, quibus vi caloris suis humoribus, tenuior quaedam pars in articulos migravit, qua quidem gravissimæ, & molestissimæ sunt tertianæ accessiones. Quæ omnia finita accessione protinus aliquando cessant, eo quod calor, qui humores liquavit, eodem discutere valuit, aliquando vero ejusdem mali, quod excitavit, aliquid adhuc superest, quod molestam, & non raro periculosam minatur fore venturam accessionem, si malum malo succrescat. Secunda quidem hujus tertianæ species suboritur, cum febrilis calor iterum in consensum allicit, commovens corruptos vitiososque ibidem morantes succos, quibus motis, accidentia succrescunt, tota accessionis duratione æque gravia, ac periculosa, his quæ hysteriis feminis accidere assolent.

Signis profecto in hujusmodi tertianis non plurimum opus habemus, cum constet, prædicta accidentia, quæ illi succrescunt, non accidere ob caloris febrilis, aut humoris peccantis, vel membri, in quo humor febrilis incumbit, vitium: sed accidentia longe diversa esse a natura prædictorum, esseque symptomata, quæ aliis humoribus ab his, quæ tertianam efficiunt, diversis, propria sunt. Quippe affici catarrho, aut difficulter respirare, vel articulos dolere certum est, distinctum quid esse, & accidentale a natura febris tertianæ: & ob id cum hæc accidentia succrescunt, conjicies tertianam fieri perniciosam ex accidenti, & non ex nativa sorte.

S C H O L I U M I.

Circa universum hoc Caput dico, quod si accidentia, quæ succrescunt febrilibus, te e sint talia; ut nullam habent cum Febre commotionem Causa, vis potest peculiaris species Febris Perniciosa exinde constitui; nam hoc nomine Perniciosa etiam dici potest Ephemera, si illi grave aliquod accidens superveniret. Oportet itaque diligenter animadvertere, an succrescentia accidentia omnino sequantur Periodum Febris, itaut ea invadente invadent, & ea cessante cessent. In tali enim casu potius censenda sunt symptomata Febris, quam alterius naturæ, etiam si motus febrilis, tantum data occasione, ea suscitare videatur; scilicet, si non sequantur Periodum, motumque febrilem. Sic, si Mulieri semper in accessione superveniat passio aliqua,

Hysterica dicta, quæ non alio tempore invadat, & soluta Febre, temper solvatur, reputanda erit soboles Fermenti febrilis (licet tantum per accidens) in subjecto disposito, & intra ejusdem fluida turbas illas suscitantis: idæque dicendum crediderim de Colica, de Vertigine, ac de ipsa nonnunquam affectione Epileptica, una cum febrilibus Paroxysmis recurrentibus in hæc assueti. Fateor equidem, accidentia per se hæc hic ab Auctore enumerata, nempe Catarrham Jussicatorum, dolorem Pleuriticum, stridorem Asthmaticum, & Arteriosos dolores, quæ cuncta illi forte sapienter videre contigit, ubi rarius, ac tere nunquam in Perniciosis videre contigisse, quin potius alia frequentius observasse perniciem inferentia, quæ ipse nominatim non recenser, & quæ ego specialiter recensito Capite primo Libri sequentis.

Verendum quidem est in his tertianis, ne aliquod ex prædictis malis, quæ calore accessionis fiunt, vel laborantem suffocet, vel iterum revertatur, essenziale fiat, & proprium. Quapropter sic affectos in die quietis præcavere oportet, ne iterum revertatur malum, & in accessionibus periclitentur.

Curandi ratio in hac affectione, peculiaris sibi præscribit considerationes, quas maximi esse momenti censeo. Prima sane est, quod in ipsa accessione, ubi majus imminet periculum, id præcaveamus juxta symptomatis, quod succrescit, naturam: In die vero quietis curandum est, ne iterum revertatur. Namque in curatione ipsius tertianæ nil novi agendum est præter id, quod in reliquis tertianis salubribus ex usu esse diximus: præterquamquod hæc paulo celerius, atque diligentius expostulat curari: ne si diutius protrahantur accessiones, & frequentius repetant, aliquo ex prædictis modis laborans in ipsis periclitetur. Sic profecto urgente fluxionis periculo, sive ad fauces, sive ad thoracem, sive cum dolore, aut secus, vel cum difficili respiratione, & orthopnoea, omni arte curandum est fluxum a capite ad alias partes divertere, quod facies brachii vehementer fricatis, aut ligatis, vel si ipsis cucurbitas apposueris, bis in singulis horis, quod fluxio illuc evocetur. At si grande periculum immineat, ipsas scarificare oportebit, postmodum scapulis iterum alias affigere, quo status a thorace discutiantur, & aer partibus dilatatis commodius recipi possit. Quod si lateralis eluceat dolor, brachii sat est ipsas appenere, & discutientibus, ac siccis præfidiis prope partem dolentem uti, ut succulis ex millio, & fursure, chamæmelo, & sale: Nam si inunctionibus, aut evaporatoriis utaris, laxiore facta parte copiosius ipsa recipiet, & fluxionem evocabis. Sic profecto iterum providebis juxta affectionis, quæ succrescit, indigentiam, ut Lib. nostro de Mulierum affectionibus abunde dictum est. Podagricis, aut quibusvis aliis articulo-rum doloribus nihil adhibebis, ne, si frigidum sit, ad principalis membrum repellas; si vero calidius, plus ad affectas dolore partes attrahas, sed blandioribus auxiliis curandum est, laborantem ab accessionis servitia, eruere, quod leges fusius libro nostro de arte medendi morborum intern. proprio capite. Cessante vero accessione, providendum est, ne iterum præcedens symptoma revertatur, quod facies ejusdem præsidis, quibus si præsens fuisset, curasset: hoc uno in considerationem adhibito, quod si fieri possit, uno & eodem præsidio febrili, & symptomati provideas, sive sanguis mittendus sit, sive corpus purgandum. Verum, si id complicationis conditio non ferat, symptoma auferendum est, ac si sanguinem miseris, ex ea parte, & vena facito, quæ vel capiti mandanti, vel thoraci, a quo malum oritur, e directo respondeat: aut a jecore, & venis majoribus, si articulosum membrorum genus pati videatur: vel ex iato, si aut menses, aut hæmorrhoides deficiant, vel iterum cessanti consistit. Quod quidem pari beneficio proderit febrili, & accidenti haud secus, quam expurgans medicamentum, si eadem lege præstiteris: quippe ea adhibebis primo, quæ materiam accidentis respiciant; postea vero quæ febrilem licet aliquando mixta adhibere oporteat medicamenta, utrumque nimirum respicientia. Verum si ex prædictis accidentibus aliquod jam firmatum esse constet, quod liquido cernes, eo quod die etiam quietis adhuc perseverat, non omnino posthabita febris curatione, ipsi ex toto innizendum est, quod supererit, idque quæres proprio ejus capite, ut & universalis, & particularia auxilia probe administrare possis. Verum si morbus præstiterit expectandi inducias, majori diligentia studendum est tertianam febrilem curare, si quidem illa vicem causæ moventis gerit, & ea curata facile accidentia delitescent.

S C H O L I U M II.

Cum ergo in hisce casibus ex mente Auctoris - sic affectus præcavere oporteat, ne iterum revertatur malum, & in accessionibus periclitentur, supposito quod malum hujusmodi sequatur accessionem, velut umbra Corpus, soli idcirco Paroxysmorum præcautioni (quoniam facile hodie possumus) per usum Chinæ Chinæ insistentum esse, nullus dubito, omittis tot medicamentorum catervis, quæ ad tollendos hujusmodi affectus solent usurpari: pro quibus in tali casu submovendis unus ceteroqui sufficit Cortex, ut constat etiam ex Historiis xi., & xvii. Cap. x. Libri primi relatis, de Tussi Tabem minante, & de vitio Obocacatione, per Quartanam indutis, & per Chinam Chinam curatis. Quoties enim strenuum titus febrifugum conveniat (ut in similibus casibus, si graves sint, protecto convenit) non est, cur de tot aliis remediis instrumentibus æque ac superfluis sumus solliciti. Cardio Præneos versatur non in multiplicitate, sed in elastice remediorum, simulque in opportunitate nocenda, & captanda occasione. In illidem propterea circumstantiis idem morbus remediis iidem ab uno Medico tollitur: ab alio non ita. Ordo quippe, seu tempus peculiare administrati remedii exitus varietatem parit. Ars quævis Mechanica paucis Instrumentis perficitur, eademque iidem a duplici Artifice inæqualiter exercetur, parium Instrumentorum usu dispari diversitatem faciente. Haud aliter modicus medicamentorum apparatus (quem in numero sitis parco vere consistere, & nihilominus sufficere, aliquando forsitan ostendam) in manu periti Medici, Morbis tere quibuslibet sanabilibus lanandis par est. Octo tantummodo voces Musica, si rhythmicè disponantur, concentibus omnibus, utur diversis, edendis sunt satis: inconcinne vero, vel intempestive prolata, & dissonant, & harmoniam perturbant. In regenda sanitate, quæ in fluidorum, & solidorum harmonia consistit, analogismi par ratio. At de hac latius.

De Tertiana Perniciosa ob humoris venositate, quæ necessaria ad curationem, & notitiam existant, reperies libro &c.

S C H O L I U M III.

De eo denique, quod innuit Auctor circa Sextam speciem Tertianæ Perniciose tum dignoscendam, tum curandam, nil dico, cum eam ad commune Februm Malignarum, & Pestilentium genus reducat, communemque cum illis Diagnosim, Prognosim, atque Medelam alibi instituat; quod hujus loci non est.

CAPUT VIII.

Præva rursus Perniciosarum Februm Intermittentium natura innuitur ex descriptione Ricardi Morton, adjunctis pariter ad claritatem fusoribus Scholiis.

VARIAS Perniciosæ Intermittentis icones hæcenus nobis exhibuit *Mercatus*: modo versicolore illius imaginem, diversos, ut ait, morbos mentientem pingat *Mortonus*, simulque vim eximiam Peruviani Corticis pro tanto hoste debellando testetur. Testetur, inquam, ipse, me asserverante, seu (quod dignius est) ipse doceat, me solum testante. Æquum est enim, ut quemadmodum ille ante me insignia Corticis experimenta in casibus admodum arduis, & nonnunquam in Perniciosis Febris, de quibus impræsentiarum est sermo, tentavit, ac feliciter absolvit (quod Historiæ ab eo descriptæ satis ostendunt) ita in earundem Februm descriptione, ipsarumque per Corticem curationem tradenda, primas teueat: ego vero ad confirmanda illius asserta tantummodo calculum addam ex propria, & multiplici experientia petitum. Ingenue tamen repeto, quod & olim Lectori præfatus sum, me nempe circa hoc nihil, ne analogice quidem, desumpsisse a *Mortono*, cuius Opera, quæ penes me existunt, tempore, quo primum, satisque notum in Urbe mea tentamen ini (permittentibus id ipsum quamvis spe nulla aliis Comprofessoribus tum Nostratis, tum Exteris) nondum erant cusa, ne dum mihi nota. Et licet in ipsis admodum near a Bibliopola, Tractatum Pyretologicum seorsim prius impressum fuisse, illius profecto nullam unquam ne per famam quidem notitiam habui. Sed hoc nil interest. Si de opposito quis velit, valeatve suspicari, sciat, majorem mihi fore laudem, ac gloriam, si Viri Clarissimi potius, quam meo fretus consilio, prima experimenta (ut ut rationabilia) dicar tentasse. Utcumque, ego de hac nostra in Methodum non longe absimilem, sed tamen diversam, coincidentia adeo mihi complacuit tunc, cum *Mortoni* Pyretologiam illustravi, antea (fateor) ferme neglectam, ut, jus promeritum eidem redditurus, parum quidem abfue-

rit, quin Tractatum ipsum integrum reimprimi curarim (quem tamen a fronte ad calcem attente a cunctis considerari velim) illique meas observationes, casuumque consimilium Historias adnexerim. Id autem aggressus essem, ut quamplurimas veritates practicas inibi existentes, sed vel non satis patentem, vel non satis perspectas, & fortasse minime creditas in propatulo ponerem. Iis etenim alicubi dilucidatis; & ab aliquo identidem excessu (si fas sit dicere) castigatis, melior forsitan fors accessisset, majorque itidem perlegendibus utilitas. Sed ex alia parte, cum quidquid in eo Tractatu propius videtur respicere *Perniciosas* Intermittentes, erui possit partim quidem ex Capitibus, ubi de signis Intermittentis Febris tum Diagnostis, tum Prognosticis, sed præcipue ex Capite speciali, ubi de Genio Intermittentium versatili, alioque morbos etiam acutissimos simulante, sermonem habet; idcirco hoc unum saltem *Caput* ad unguem transcriptum hic inferere lubens decrevi. Ne vero cum *Mortono* aliter agerem, ac egerim cum *Mercato*, congruum duxi illius quoque sensa perpendere, nonnullisque animadversionibus tantillum augere, propriam subinde, & apertam Perniciosarum Periodicarum Descriptionem, ac Curationem promulgaturus, Peruviano Cortice valide administrato feliciter absolvendam. Quod quidem intelligendum est, ut tunc dicturus sum, non modo de eadem Febre suos adhuc typos, etsi crudeliter, patenter tamen servante; sed de ipsa etiam jam in *Continuam* conversa, & obscuratis, nondum tamen plane abolitis periodis ad exitum properante, cum nempe jam frigidus universaliter Ægrotans cum minutulis sudationibus fere sine pulsu jacet, moribundo similis, dummodo usque in alteram Exacerbationem (a qua per diem naturalem circiter distet) valeat sufficere. Priusquam ergo ista propius aggredier, mihi interim præcludat.

RIGARDUS MORTON

De Proteiformi Intermittentis Febris Genio.

Exempla Februm Intermittentium Cortice Peruviano curatarum adjungere,

re, irritum plane atque inutile esset, postquam *Cl. Badus*, *Sturmius*, cæterique Remedii hujus Polychrestii Fautores hanc Provinciam jam dudum susceperint: Et nemo hodie (quod scio) de viribus hujus Remedii Febrifugi dubius hæreat. Quandoquidem autem ob vehementiam Symptomatum, ubi Natura fere integra acris simulatur ad lucem cum veneno hostili insinuendam, hæc Febres haud raro plerisque alios Morbos, eosque acutissimos simulare soleant, Corticis tamen viribus ceptant, & si Cortex non exhibetur, sæpius funestæ evadant; operæ pretium duxi Exempla aliquot hujusmodi Februm, quas nuperrime observavi, seligere, scriptis mandare, atque publici juris facere. Atque equidem hoc pensum eo lubentius aggredior, quia Nemo adhuc (quantum scio) hoc subjectum tractavit, cujus cultura ad Praxim Medicinalem promovendam maximi momenti mihi esse videtur. Si quidem inter innumera illa symptomata hæc Febres comitari solita, nullum est quod non aliquando adeo vehementer lægat, ut vita Ægri inde in præsens discrimen adducatur, & Typus Febris in variis suis stadiis Algoris, Caloris, & Sudoris abscondatur penitus, & opprimatur, itaut neque ex Urina, Temperie, Pulsu, vel alio quoque solito modo distinguatur possit; verum sub larva Algoris funesti, Vomitionis indesinentis, Diarrhææ torminosæ, Cholæræ morbi, Colicæ ventriculi, Hemicranie periodicæ, Apoplexiæ, Syncopes, Rheumatismi, Spasmi universalis, Pleuritidis, Peripneumoniarum, Doloris lateris punctorii, vel alterius Morbi secure delitescens, Medicum a scopo suo non raro abducat, Symptoma quidem interea Remediis propriis, sed incassum, tentatur; Nam, posthabito Fermento Febrili, proxima effervescentiæ periodo, priora, aut deteriora symptomata inexpectato recrudescunt, Medicus Syssipi saxum voluit, atque Æger vitæ dulcissimæ dispendio, aut saltem magno sumptu, ignorantie vel incuriæ Medici pœnas sero luit.

SCHOLIUM I.

Supervacaneum jure merito reputat *Cl. Auctor*, hisce temporibus scribere curationes Intermittentium vulgarij ope Chinæ Chinæ absolutas; sed ex adverso æque merito necessarium censet, ac opportunum recensere curationes earum Intermittentium Pernicialium,

quæ hominem in maximum vitæ discrimen adducentes, Cortice nihilominus rite oblato æque prompte curantur ac benigniores. Hanc itaque praxim illustrare maxime interest, præcipue cum ea extendatur ad Febres ipsas recentem continuitatem adeptas, dummodo fuerint Intermittentes ab ortu, & post acquisitam continuitatem, consuetas adhuc incrementis, & decremendi vicissitudines, atque periodos fervent. Illas enim considerandas esse ut Intermittentes; & ut tales Cortice pariter certo curari, nos docet præter *Mortonum* *Dostissimus Sydenham* in Epistola ad *Bradyum*, ut videbimus eum *Cap. 5. Libri 4.*, tum *Cap. 3. Libri 5.* Nos itaque in hac Praxi Medicinali parte promovenda *Mortoni* morem secuti, post itacutani Methodum nostram offerendi Corticem in hujusmodi Febris, cæteroque lethaliibus, complementum ejusdem methodi ab exemplis suo loco subnectendis mutuabimur.

Non sine magna ratione hoc remedium hic, & alibi ab Auctore Polychrestum dicitur, quippe vere ad multa, & magna perutile in linea Alexipyretorum. Utinam ad alios morbos similia possideremus; sed paucis demptis, quorum virtus certa est, & utilitas evidens. Ars nostra Medicamentis superfluis alioqui ditissima, bonis, certisque, quæ innotuerint, caret: immo forsitan ob hoc ipsum est inops, quia inutilibus, dubiisque superfluit. Obruit nempe vel ipsum Medicum supervacaneam Pharmacorum copia: quandoquidem ægri nimium e mille figmentis una, quæ forte vix est, practica veritas potest secerni. Deme (audeo dicere) ab Arte Medica Phlebotomiam, Purgationem, Chalybem, Chinam Chinam, Ipecacuanham, Opium, Therias, Viperam, Mercurium, divèrsaque Antivenerea, Lac, Serum, aliaque non multa, & ferme nudam reddes. De Chirurgia, quod est ad remedia quedam, non absimile sit Judicium. Perita namque manus sæpe sola, vel ferro prudenter, vel igne caute, vel fasciis eleganter, & cum tegimine instructa, quamplurima præstat. Contrectatio vulnerum crebrior; & medicaminum multiplex appositio, vana sæpe, immo plerumque noxia Artis ostentatio est. Super hac re satis diserte suis temporibus *Cæsar Magatus*, illumque secutus *Sepralius* (quodcumque sit, quod de utroque tert judicium *Sennertus*) nostris vero temporibus *D. Bellor* ejusdem *Magati* Sectator novissimus, sive deinde hujus cum illo conformitas fortuito tantum contigerit, quod non repugnat, sive potius de industria, ut in peculiari Epistola notat, & in pinguiori, quod meditabatur Opere, se ostensurum fore videbatur *Accuratissimus Saneassanus*. Utcumque, Inventum primum rarè solutionis vulnerum, *Romanis Chirurgis*; morem vero ablegandarum turundarum, *Apparicio* quidam *Vasconi*, mox & *Lemosio* tribuit ingenue *Jo. Baptista Magatus*, *Cæsar* Frater: Methodum aut hujusmodi praxeos rationalem ipsi *Cæsari*, quem fuisse docteque tuetur in suis *Considerationibus Medicis Tom. 1. Partis 3.* At hoc nihil ad nos. Sicuti ergo pauca Chirurgo remedia, ita & non

non multa sufficiunt Clinico. Inter ea locum sane non infimum tenet China China, immo auctim dicere, quod omnibus palman præcipiat. Magnorum equidem remedium nomina sibi vindicant antonomastice Venæ sectio tantum, atque Purgatio; sed istiusmodi privilegium illis quandoque competit, quandoque non. Ego Magna voce quæcunque sanant: & eo majora, quo melius.

En quomodo Perniciosas Febres describit Auctor, quasi sub aliorum morborum acutissimorum larva delitescentes, nec proinde in propria specie cognoscibiles (adeo obscurari putarum naturam) sed exitiales interim, atque funestas, nisi Cortice statim domentur. Ex quo porissimum effectu debellatæ jam Febres effentiam, veluti a posteriori, deducit, aut aliunde deductam confirmat.

Fallitur hic Auctor, dum se istarum Febrium primum Observatorem, aut Relatorem credit, etsi a semetipso tantum didicerit. Vidimus jam quid scripserit de iis, & quam luculenter Mercatus, qui Vallium, Zoarum, & Averroem quoque hujusmodi Febrium non omnino ignarus censet, ut ex eorum textibus ab ipso Mercato allatis, & de insanabili Tertiana mentionem facientibus, videtur posse deduci. Vidimus, pariter, aut saltem enunciamus, quomodo Lucubrationem ipsam Mercati per compendium denno transcripserit Daniel Sennevis. Ab ullo quidem alio peculiarem institutum fuisse Tractatum, peculiaremve Curationem non novi; a pluribus tamen aliquam obiter, Instructiosam licet, ac sterilem factam fuisse mentionem, facile est palam facere. Sic Lazarus Riverius Practicus Celeberrimus Tertianarum Intermittentium prognosim designans -- *Prognosis*, inquit, *desumitur ab Hippocrate Aphorismo 59. sect. 4. -- * Tertiana exquisita septem circuitibus ad summum judicatur. * -- Et Aphorismo 43. ejusdem sectionis. -- * Febres quocunque modo intermiserint, periculum abesse significant. * -- Quod tamen intelligendum est, subdit idem Riverius, de Tertianis Febribus omnis malignitatis expertibus. Dantur enim Tertianæ Malignæ, quamvis evidentes habeant intermissiones, Egrotantes tamen non raro de medio tollunt. Præterea multa Febri Tertiana possunt supervenire, quæ vitæ periculum inferre possunt, quamvis Febri ex se periculosa non sit. Clarius autem pravam Tertianarum perniciosarum naturam exprimit, ubi de Febribus pestilentibus agens, ait, tales esse quandoque Febres Intermittentes, his verbis -- *Quamvis dixerit Hippocrates, febres Intermittentes periculo carere, quomodocunque intermiserint, id tantum intelligendum est de iis, quæ nullius sunt malignitatis participes. Videmus enim singulis fere annis, in hac saltem regione, Febres tertianæ intermittentes, quæ summa malignitatis sunt participes, tertia, vel quarta accessione Egros de medio tollere: alias, quæ eos in gravissimum vitæ discrimen conjiciunt, maxima symptomatum severitas -- cujusmodi etiam exempla referit in Centuriis suarum Observationum. Hieronymus Mercurialis de Tertiana Intermittente**

tente verba faciens habet hæc incidenter -- *Tertiana, quæ fit a bile æruginea, non solum periculosa, verum etiam exitiosa est -- agensque postmodum de Tertiana notha, idem raptim confirmat ea sententia Avanzoar. Unius itidem Casus perniciosi hujus generis, quasi prodigii cujusdam meminit Hercules Saxonis, Hæc de Tertiana crassiculo fermare conscribens -- dico, se esse salutarem (intellige Tertianam) quia ratione motus materie non admodum salutaris; si moveatur maximo cum impetu ad os ventriculi, qui habent os valde sensibile ventriculi, fit Cardialgia talis, quæ desinit in syncope, & mortem: quale exemplum memini me vidisse, dum essem Junior. Pompejus quoque Sacchus Cardialgiam considerans, ut Febrium symptomata, eam leviter adumbrare videtur Tertianæ Perniciosæ speciem, quæ propter adjunctam Cardialgiam fit talis, inquit obiter -- *Cardialgia Fabriciantes, etiam ex intermittente Febre, ad extremum vite ducit, & multoties perimit, bile morsetis oris ventriculi cum summo dolore vires resistente, cum perverisione Cerebri, & Cordis, cum quibus prædictum officium summam habet connexionem.**

Alii insuper, quos summatim præstat, quam operose recensere, de iisdem Perniciosis Intermittentibus, perfunctorie licet, locuti sunt, inter quos Epiphanius, Donatus, Hoffius, Rבודius, Restaurandus, Sydenham, Salmur, Sylvius, Kimmelerus &c. ut propterea opinioni, quam de se uno Mortonus habuit, locus non detur. Quia vero omnes hucusque recensiti Scriptores, Mercato excepto, nec non, si velis, Restaurando, etiam, & Sydenhamio, aut infra, Praxim Medicam suis luminibus vix tantillum in hac linea promoverunt, Mortonus vero nervosam, ceitamque curationem viriliter docuit: ideo non injuria plurimum sibi tribuit, si non quod ad descriptionem morbi, saltem quo ad curationem; quamobrem non modo excusationem meretur, verum & laudem. Me quoque reputabam Ego Methodi quondam meæ in Perniciosis Inventorem unicum; cum tamen Methodum non valde ab similem ad eandem jam tum quoque, & ante me, ut testatur illius Scripta, in regione sua exerceret Mortonus. Immo cum ipsa Italia, Senis nempe, Florentiæ, in Regno Neapolis, & Romæ referent Bado, adhiberi coepit, fere statim ac innotuit Cortex, Miscellaneas ad Febres, ut ajunt, & Hemitritæos (cujus Febri miram curationem ope Chinæ Chinæ a se absolutam in quodam Sacerdote ex Capuccinorum familia idem Bado per extensum describit) quin & ad Continuas simpliciter profigandas; ulterius, cum postremis hisce temporibus, sub Cælo præsertim Romano, ac Hetrusco, prout indicare videntur Opuscula inde profecta, in usu sit idem remedium, non secus ac in Gallia, ad omnes pariter Febres, quas humorales vocant (utinam semper cum fructu) & signata ad eas, quæ præcipiti periculo mortem minantur, non potest, quia inter illos, saltem

fortuito, etiam Intermittentes Perniciosæ quoquo modo comprehendantur.

Testem expertum jam mihi se præbuit hujus rei laudatus nuper Doctissimus Lancisus nitidissima Epistola sua, quam quidem, utpote ratione elegantis suæ publica luce dignissimam, hic placuisse inferre, nisi uberior erga me Auctoris humanitas, & laudum minime promeritarum copia, mihi metum habitanti, curamque supellestem meam satis noscenti, suffragamentum imposuisset, ne incaute foras excurrerem. Paragraphum tamen unicum, rem perstringens, ex rota liceat excerpere Epistola. Opus tuum (ita Vir Amplissimus) de Febribus Perniciosis Cortice China China potissimum subactis, plura sunt, quæ mihi, cuiusque Artis nostræ Professoribus expectatissimum efficiunt: illud tamen maxime desiderium meum excitat, quod Romæ observaverim in epidemica istiusmodi Febri constitutione, anno 1695. ex Aquis stagnantibus orta, Corticem illum specificum Antidotum fuisse. Quamobrem, cum studia nostra in solam veritatem querendam directa sint, futurum confido, ut observationes meæ suis animadversionibus, & commentariis accuratissimis sint plurimum illustranda. Cum autem nuperrime tantum, ac proinde sera hæc ad me notitia pervenerit (profecta scilicet nimis jam præli opera) obstititque angustia temporis, ne Clarissimi Viri Observationes, siquidem illas, ut videtur innuere, typis ediderit, mihi tempestive parere poterim, congruum duxi, incidenti hac ejusdem affectione, id ipsum, quod paulo ante generaliter conieci, specialius in præsentia, validiusque confirmare.

Ur ad Mortonum redeam se reputantem Observatorem unicum Intermittentium Perniciosarum, minime silentio prætereundum videtur, quod, cum Restaurandus, ut supra innuebam, descriperit, atque illustravit historici Curationem Febrium Syncopalium, Cardiacarum, Diaphoreticarum, Hepaticarum, Hamitricæorum &c. ope Chinæ Chinæ, etsi cæspitante, ac methodo languidior, satis patet, aliquam saltem Perniciosarum quarundam curationem per usum Chinæ Chinæ innotuisse huic Auctori. Immo cum Scripta sua pluries postmodum recusa jam olim primo evulgarit Auctor iste, aliqua facile poterat, si non debuerat (neque enim teneret nosse quilibet, quod scripsit quisque) Mortonus, posterius, ut mihi videtur, scribenti præluxisse, notitia, quod non sibi soli, verum & Restaurando observatæ fuerint nonnullæ exitiales Intermittentes, & quod ipse Restaurandus per oblationem Corticis eas curaverit, aliisque eodem remedio, per vulgaram tamen tantummodo illius infusionem, curandas proposuerit. Sydenham pariter in Epistola responsoria ad Bradyum sibi scribentem anno 1670. in peculiari paragrapho mentionem facit Intermittentium quarundam (quas nos, Lechburgias appellabimus) in quarum principio, loco symptomatum, consuetorum

rum, veræ potius Apoplexiæ symptomata apparebant, ut mox videbimus; quas tamen Febres solo interim Cortice sanabiles censet. Hæc quidem obiter quoque Sydenham. Quod vero specialiter, & forte a reliquis valde distincta, in arduis quibusvis, ac multifariis Perniciosarum Intermittentium circumstantiis, ac differentiis, extremisque Egrotantium angustiis usurpetur Cortex (quo indicriminatum, ut ajebam, utendum esse in omnibus Febribus, haud facile assentiar) seu, quod usurpetur modo peculiari, quo opus est, dosique, ac Methodo determinata ad rite obtinendum effectum, hoc est, quod non adeo tritum adhuc censo, & quod uni forte Mortonio necum innotuisse crediderim.

Progreditur nunc Auctor ad recensendos morbos (melius dixisset gravia symptomata aliorum cæterorum Morborum potius, quam Febri Intermittentis propriis) sub quibus abditam latere Intermittentem Febrem, conatur probare, ex periodico eorundem symptomatum recurso, & ex medela per Corticem affecti apta Egrotantibus hujusmodi; alioquin quasi de repente, ut inferius inquit, animam efflaturis, nullaque alia arte sanabilibus. Quam tamen Febrem adeo absconditam statuit, & omni veræ Febri characterē destitutam, ut neque ex urina, temperie, pulsu, vel alio quoque solito modo, aut iudicio distinguī possit, aut accuratissimo Observatori se prodar. Ego vero fateor, nō talem obscuritatem nunquam observasse, nisi cum jam tertia, vel quarta accessio Egrotantis ad extrema fere deduxerit. Cæterum primis accessibus manifestissimam semper, & non raro blandam Febrem Intermittentem deprehendi: & si forte aliquando sero vocatus sim, postquam res in præceps ruert, facillime pariter ex Adstantium, aut Egrotantis relatu, de præcedentibus paroxysmis, atque periodis concipis factus, Perniciosam Febrem (ut ut algidus, ac sine pulsu appareret Eger) semper dignovi, & quemlibet Medicum facile dixerim ad hujusmodi diagnosis teneri. Sic illas omnes palam dignovit, atque distinxit Mercatus, ut videre est apud illum, ubi de simulato dolore Pleuritico, Catarrho suffocativo, Asthma, Rheumatismo &c. mentionem facit. Ista autem omnia, non ut morbos, sed ut accidentia Febri Periodicæ patentis, non vero absconditæ considerat. Iterum, equidem fateor, enumerata nuperrime accidentia, a Mercato, neque Mortonio in Perniciosis observata, mihi per raro occurrisse, quemadmodum alia nunquam mihi cum Mortonio comperta forte non observavit Mercatus, ut jam adnotavi in Scholiis ad ipsum Mercatum Cap. 7. Schol. 1. & ut dicturus sum de Differentiis Perniciosarum ex observatione mea, Libro sequenti, Cap. primo.

Sed præter Mercatum, Sydenham quoque hujusmodi Febrium Perniciosarum accidentia alios morbos simulantia, pro meris earundem symptomatum expresse dignovit, atque

que ut pro talibus tantum haberentur, monuit his verbis in citata nuper ad *Bradym* Epistola -- *Hic autem commemorare libet, quod sub primis hujus Constitutionis annos symptoma quoddam insignis Febribus Intermittebantur quandoque supervenerit. Nempe earum Paroxyfmi non cum rigore, & horrore, quos postea Febris excipit, irradebant, sed Aeger isdem plane symptomatis tentabatur, ac si Apoplexia vera laborasset, quae tamen nihil aliud erat, ac utcumque hunc affectum emularetur, quam ipsa Febris caput impetens &c. Hoc autem in casu, quantumlibet evacuationes omnes, cuiuscumque demum generis sint, indicari videntur, ad revellendos scilicet ex cerebro humores, ut in apoplexia primaria fieri solet; eadem tamen omnino omittenda sunt, utpote quae originaria hujus symptomatis causa, Febris nempe Intermittenti, prorsus adversantur, ac proinde mortem accersant; quod & ipse novi. At e contra expectandum, donec paroxyfmi fronte sua evanuerit, quo tempore Cortex, modo citius idem ingeri non poterit, quam primum est exhibendus, & in intervallis ab hujusmodi accessibus liberis idem sedulo repetendus, usque dum perfecte convalescit Aeger.*

Sic ubi, praegrado Veneni summe Deleterio, Spiritus adeo percussus sunt, ut a primo actu sese iterum nullatenus expandere valeant, Aeger, qui primum horum paroxyfmi inultum, ex instituto Naturae, comitari solet, consueque protrahitur, donec Aeger Deliquit frequentius recurrentibus confectus, tandem Fatis cedat. Interea Remedia intus, vel extra ad flammam vitalem resuscitandam incassum applicantur, Febris autem nullo indicio ex Urina, Temperie, vel Pulsu, accuratissimo Observatori sese prodit.

SCHOLIUM II.

Quae passim obtrudit Auctor de veneno febrili spirituum expansionem plus, aut minus impediendo, ordinem habent ad illius Hypothesin, qua considerando Corticem Peruvianum ut Antidotum, Fermentum febrile ut Venenum respexit. Equidem Peruvianum Corticem, sive Antidotum vocites, sive Absorbens specificum, Febris praesertim Intermittebantur additum, parum refert; in quo sensu non male quis Chalcybem appellaret Antidotum Chlorosis. Sulphur Antidotum scabiei, & sic de pluribus aliis remediis ad alios morbos. Pariter Causam Febrilem, sive Fermentum dicas, sive Venenum, nisi aliud addas, res aequae obscura est, & tota fere discrepantia videtur consistere in vocibus; nihilominus communis acceptio utriusque termini aliquid in re valde diversum solet importare. Quid per *Fermentum febrile* soleat intelligi

gi a plurimis Auctoribus in explicanda Intermittebantur causa, & quid intelligam ipse, generaliter saltem, atque confute, vidimus alias; statimque ad minimum, illud esse succum aliquem incongruum, ac heterogeneum, cum sanguine non probe miscibilem, adeoque illum in morbosam fermentationem, seu mavis effervescentiam concitare aptum, donec ab eo secernatur, & expellatur: cui succo sensibili, atque, ut ajunt Scholae, quantitativo, peculiarem in Corpore nostro sedem habenti, velut vero, & palpabili Elemento, si posset determinari, accidentaliter postea sit varia, & modo minor, modo major, modo maxima, & incomprehensibilis aetivitas, aut acrimonia, quae proinde nonnunquam maligna, & venenata per nostrum debilem intelligendi modum queat appellari. Cum enim vitiosa succi hujusmodi dispositio non in universa illius quantitate, sed tantum in salibus aliquot parva molis, & peculiaris naturae, aut configurationis in ipso existentibus, quibus refusus, vel solutus, aut quomodolibet enervatis, restituitur debita crasis eidem succo peccanti: quod omnibus universaliter competit nostri corporis humoribus quoque modo vitiat: hinc est, quod sales hujusmodi, dum talis naturae sunt, ut vulgarem tantum, ac benigniorem excitent effervescentiam, etsi simul quoque afficiant Spiritus, sintque molis, ut diximus, inconspicuae, verum tamen veneni nomen nequaquam mereantur: mereantur vero cum talis naturae sunt, ut vere delecterium, ac ineffabilem, efferaeque pravitate praesferant characterem in ipsorum praesertim textura exotica, & sapore abominabili inde procedente repositum. Quid ergo per *Venenum* generaliter quoque, an indistincte debeat, aut soleat intelligi, ex his ipsis, quae modo per transennam diximus, sufficienter potest dignosci: fatique liquet, characterem hujusmodi febrilibus succis nonnunquam quidem accedere posse; sed tamen ut plurimum non accedere.

Mortonius autem simplex, nudumque Venenum deleteria vi praeditum esse contendit id omne, quod Febrim gignit, & quod dici consueverit in solis *Malignis*, ac *Pestilentibus* Febribus de Veneno ingenito, explicari solito relative ad duo venenorum genera, quorum alterum figit, alterum dissolvit humores, ac perfundat Spiritus, ipse ad omnes etiam *Benigniores* Intermittebantur absque notabili distinctione, nisi pro diverso majoris, vel minoris intensionis gradus tradit. Cumque Ficus Febriferas, duat *Pharaonis* vocant, in Sardinia nascentes, & Tertianam Febrim causantes (ut ex *Conciliatore*, & *Cardano* refert *Badus*, & ex *Badus* ipso *Mortonius*) iidem manifestis qualitatibus poliere credat ac Cortex eandem Tertianam fugans, visum propterea est illi in duobus hisce quo ad effecta contrariis, & quo ad sensibiles qualitates similibus, eam statuendam esse abditam oppositionem, quae inter Venenum intercedit, & Antidotum. Quod si quis ab eo quereretur, non quidem plane quid sit, & quale Venenum febrile, sed saltem

tem ubinam, aut unde generetur, coenam subiecto primitus inhareat, a qua postmodum imprimatur in Spiritus, cum in illis immediate gigni non possit; item quo pacto sit aliquando tam mire, cum tamen sit semper Venenum, quodammodo per intervalla vel reproductum, vel motum, & alia hujusmodi: etsi plurimae ex his instantiis omnes torqueant in quocumque philosophandi systemate, vereor tamen, ne Ille, pluraquam caeteri, tandem cogereetur respondere, se potius metaphorice, & per analogismum quendam, quam stricte, & proprie Veneni nomen usurpasse. Et sic in assignando hujusmodi Veneni vehiculo quantitativo, primave illius scaturigine, cum aliis forsasse coincideret.

Neque satis eidem suffragari videtur ingenua confessio, quam sponte profert, ad evitandam difficultatem explicationis suae Hypotheses: se nescire scilicet Venenorum aequae ac Antidotorum naturam, sicuti & naturam spirituum, in quos Venena primario agunt, & Antidota, *satisque esse, Philosophum modestam Philosophiam professum, sana mente quaedam ignorare, quam insane nugari; & delivare.* Ad nihilum, inquam, videtur valere hujusmodi confessio; quia, quemadmodum ineffabilis virulentia Cicutae, Arsenici, Cantharidum &c., ipso notante *Mortonio*, reapse latet sub determinato, & palpabili vehiculo substantiae quantitativa talium Plantarum, Mineralium, Animalium &c. (rectius forsitan sub determinata combinatione salium essentialium, seu particularum illas componentium, talem, ac talem determinatam figuram habentium) quae Plantae, Animalia &c. possunt a nobis indigari, tanquam subiecta illius virulentiae nostris spiritibus communicabilis: ita cum proportione dicendum foret de Veneno febrili; ac propterea munus Auctoris esse fluidum aliquod, seu solidum designare, cui, tanquam subiecto, inhareat, seu, in cuius salium, particularumque figura, atque textura consistat ipsa caeteroquini inexplicabilis virulentia Fermenti febrilis. Sane secundum generalem, & indeterminatam illius appellationem morbos omnes a peculiari Veneno oriri, possumus asserere, omniaque eorum remedia, quae Specifica vulgo appellantur, Antidota nuncupare.

Auctorem tamen nonnihil juvat ejusdem Tractatus, in quo conatur ostendere quam similia sint, plus minus, Febrim, ac Venenorum accidentia, quomodo in diversis Febribus diversorum pariter nominatum Venenorum observetur Character, & similia, quae in praxi prorsus contemnenda non sunt, sed immo quae perpendantur digna. Et, ut verum fatear, cum in Febribus saltem Perniciosis, adeoque Malignis, accidentia quandoque talia contingat, qualia a Toxicis propinato solent suboriri, nullus dubito, quin tunc saltem venenatum dici queat, sterili quidem nomenclatura, illarum Fermentum. Id propterea a *Mortonio* unice peroptasset, ut loco talis Veneni vehiculum potius aliquod sensibile quemadmo-

dum supra innuebam venenositatem nonnunquam suscipiendi capax, pro causa Febrim ordinaria artulisset, seu succum aliquem, saepius quidem, vel semper incongruum, non vero semper venenatum; sed aliquando talem, & aliquando non: hoc est succum vitiosa quidem, sed benigniore dyscrasia ut plurimum praeditum, nonnunquam vero etiam sylvestri, ac exotica, sive (quemadmodum loqui mos est) venenata, ut nonnihil fufius suo loco videbitur. At vehementi, quam praeconeperat, tenaciter adhaerens idea, quod Cortex Intermittebantur benignas ac aequae malignas vincens, esset ubique vera Antidotus secundum rigorosam, obscuramque per consequens hujusce termini significationem, omnes indiscriminatim Febres ab ipso devictas, veri quoque veneni obscuri, pariter, ac ignoti, sobolem esse, sibi haud difficulter persuasi; quod tamen in hisce terminis nonnisi difficulte poterit aliis forsitan suadere.

Ad modulum autem suae hypothesos causa per affectionem spirituum a veneno variis perculforum explicare conatur per totum Caput, ubi semper nomine diversorum Morborum gravissima Perniciosarum symptomata designat, iidem Febribus, secundum ipsum, omnimode absconditis. Utis nihilominus est ad proxim illius descriptionem quam ideo ad calcem usque Capituli legenti considerate expedit: quamvis in ea non modo Perniciosas Febres a *Mercato* descriptas, verum & alias aut quas, confirmatae affectiones, aliosque morbos quendam forte periodum praesertinentes, sub specie Febris quodammodo latentis identidem pingat. Qua in re, cum *Morbus* essentialis cum *Symptomatis* Febrim videatur quasi confundere, possitque idcirco Auctor nosse vel in praescribendo Cortice notari de excessu, vel de defectu in describenda Febre, hinc forsasse est, quod miror, quam par fuisset, illi a plurimis sit adhibita fides, dum tamen in iis, quae ad Perniciosas Intermittebantur revera trahi possunt (quae ubique in toto Capite sunt permulta) fidem omnimodum mereatur.

Pari modo, ubi in primo Stadio Paroxyfmi, Fomes Venenatus Spiritus tantum opprimat, ut non ultra solitam Sphaeram sese possint expandere, absque indicio Febris praesentis, de Nausea Aegritudine, & Vomitione Aeger unice conquiritur, donec Veneno a Cortice Peruviano, vel alia Antidoto subacto, Spiritus in nativum statum restituantur.

Nonnunquam Venenum Febrile sub initium Paroxyfmi glandulas Intestinorum petit, & Fluxum Alvi torminosum, vel Dysenteriam excitat. At, cum Spiritus diu uno tenore opprimuntur, haec symptomata viut continua, stas Periodis exacerbantur, & periodica evadunt, sine

Febri indicia manifestis, & vires Opiatorum, & Adstringentium longe superant, donec a Cortice Peruviano cum Laudano commixta, Causa, sc. Fermentum Febrile, Massam colliquans, æque ac Symptomata inde orta auferantur.

Ubi Venenum Emeticum simul ac Catharticam naturam participat, Eger frequentem vomitione & dejectione detinetur, & nisi Spiritus in primo Paroxyismi Stadio expansione legitima virulentiam excutiant, formatur inde Cholera morbus, Febre neque per Pulsum, Urinam, vel Temperiem se manifestante. Ventriculo interea, aut Intestinis, aut utrisque simul ab acrimonia Humorum intensissime venenata Spacelatis, Eger brevi Fatis sedere cogitur, aut saltem post Inducias infidas datas, a veneno, proximo Paroxysmos recrudescente, Symptomata eadem crudelia & funesta revirescunt, nisi a tempestiva Antidoti Febrifugæ exhibitione antevertantur.

A pari gradu Veneni non raro observari Egros, præsertim antiqua, & confirmata hujusmodi Febre lacestos, denuo (typo Febri legitime amisso) perpetua Nausea, Aegritudine, Vomitione, Sudore colliquativo, Suffocationibus Hysteriis, cæterisque id genus Symptomatis in genere Nervoso pene confectos, atque Animam quasi deropente effaturos, quos debita Dosis Corticis (nulla alia arte sanabiles) illico restituit.

SCHOLIUM III.

Quod de antiquis, & confirmatis Febris hic inquit Auctor, locum magis habere videatur in Recentibus Perniciosis tunc, cum (ut videbimus in descriptione, & in historiis specialibus earundem) Eger post tertiam, vel quartam accessionem algidus factus, & sine pulsu, typo jam legitime Febris amisso, confectus jacet, quasi de repente animam effaturus, quem tamen nulla alia arte sanabilem debita Dosis Corticis illico restituit. Profecto verba ista sunt aurea; complectuntur siquidem descriptionem Egrotantis vere ad extrema redacti, nec Febrem amplius suam tactui Medico exhibere potentis, deficiente scilicet Calore, & Pulsu: quod quidem pluribus Perniciosis familiare est, ut videbimus suo loco. Complectuntur pariter mirandam virtutem Corticis, Egrotantes hujusmodi illico restituenti, quod verissimum est, si debita, ut inquit, Dosis administratur. Quanam autem sit Dosis debita,

suo loco dicemus, & quidem regula certiore, dispositioneque elegantiore, & magis ordinata; ac doceat ipse Mortonus. Tandem complectuntur Prognosim (heu nimis certam!) de morte hujusmodi Egrotum, si Corticis auxilio sint destituti. Funestum hunc eventum fati ostendit crebra experientia, fatisque illum patefecere lethalia prognostica Diligentissimi Mercati, incautum a Veteri Medicina præsidia querentis; ut proinde nullus sit locus invidæ, malignæ assertioni, quod hujusmodi Febres in tali statu Cortice statim, intra unum videlicet, aut alterum diem, jugulatae, sine ipso etiam, & tutius sanatae fuissent, vel quod sponte simpliciter sua sanatae sint. Loquamur aperta, & vel invita, ac refractaria ore tenus, intime tamen, & in corde suo assentiarum siemens pervicacia. Obeunt non oblato Cortice fere omnes in eo statu; & si quis intercentum servatur, non nisi longa, & difficili iudicatione convalescit. Contra oblato congruo Cortice servantur fere omnes, & (quod illi uni inter remedia naturalia competit) servantur illico. Hujusce asserti veritatem melius patefaciet Methodus nostra, & evincunt Exemplum Curationum satis numerosa, & insignia.

Unicuique etiam in Medicina versato notum est, horrendos Dolores (& iis, qui a Toxico propinato proveniunt non minores) Lumbos, & Crura spasmodice lancinantes, non raro primos insulsum Februm intermittentium legiimarum, præsertim Quartanarum comitari solere, durante Algore, & Rigore, donec Spiritus multo nisu expansi, ac agitati parces sint Veneno activo eliminando. Flamma autem inde accensa, Spasmi dolorifici sensim cessant: Verum, ubi Spiritus vi veneni non tantum deprimantur, sed etiam in statum Explosivum universim adigantur, nonnumquam deprehendi totum Corporis Systema inde perpetuo algens, idque diu, ac sine ulla Febri nota; totam autem Machinam interea Spasmi universalibus, iisque horrendis, & versatilibus hinc inde vellicatam, & lancinatam. Nec mirum est, si Eger perpetua Aegritudine, Vomitione, atque deliquiis inde confectus (ut fieri solet) brevi Mortem oppetat, nisi Ars tempestive Naturæ languenti succurrat.

Haud raro etiam Spiritus a natura sua debilitate, vel obstructione, atque præsertim a Frigore percepto, vel alia quavis causa evidenti ansam præbente, in statum explosivum adiguntur; unde partes aliquæ singulares, præsertim Thoracicæ, Pulmones scil. Pleura, Diaphragma, aut Ventriculus, ac Intestina vellicantur, & Spasmi lancinantur. Eger præ atroci dolore,

per-

perpetuo alget, atque Deliquiis frequentibus, Suffocationibus, & Vomitionibus fatigatur, sine aliqua nota Febri evidenti; Urinam claram reddit, & sine Pulsu Moribundus jacet, quousque Spiritus veneno isti Arte, vel Natura expansi flammam in Massa denuo excitant: Morbus autem a Cholera morbo, Pleuritide, seu Peripneumonia, duntaxat ex Tussis & Pulsus defectu, Vomitionis, & Doloris excessu, Deliquiis, & extremorum Frigiditate dignoscendus est.

Sæpe etiam Egros de dolore lateris unius, aut alterius puncto conquecentes novi, in quibus tamen Febri reuera deprehendere non potui per plures dies, nisi quod Pulsus paulo justo celerior erat. Postquam autem Venæ sectione, & usu Laudani cum Alexipharmacis commixti, isti Spasmi mitigabantur, atque inde vis Spirituum Elasticorum aucta fuit, signa flammæ in Massa accense, quam citissime sese prodiderunt. Urina tincta est, & turbata. Pulsui fortitudo, ac celeritas pari passu accessit. Temperies universim incaluit, sicut clamosa evasit, Aphthæ linguam, atque Os cooperuerunt, At ad Flammam, & doloris Exacerbationem statim periodis recurrentem semper, quasi ad Cynosuram, auspiciato cursum meum dirigens, Copia Corticis Peruviani cum Laudano commixti, & intervallis Paroxysmorum exhibiti, Venenum subegi, & Egrotantes a Febri, ac dolore penitus liberavi.

Præter cætera omnia mihi pluries mirari contigit, post subactionem Veneni Febrilis ab Expansione Spirituum quadantenus effectam, cum ex Pulsu forti, ac celeri, Urina intense rubra, ac turbata, Temperie calida, cæterisque indicia, Febris sese palam ostendat, Artus hisce Doloribus Spasmodicis, statis periodis recurrentibus, & more Rheumatismi versatilibus esse affectos, cum Tumore, & Ardore partium laborantium a nisu Spirituum in his partibus sese expandere satagentium. At hosce Dolores, adhibita Venæ sectione debita, usu Corticis Peruviani copioso extra Paroxysmum ministrato feliciter semper prostrigavi.

Denique Cerebrum, primo insultu Febris legitime non tantum Vertigine, a Spiritibus veneno activo oppressis, ac turbatis, verum etiam Dolore Acuto, vel Gravativo, a nisu Spirituum in membranis sese expandere satagentium, cuiusvis Medico notum est.

Nonnumquam autem Spiritus hoc Tempore Febri adeo opprimuntur & turbantur, ut Egrotans more Apoplecticorum, durante toto Paroxyismo, sine Febri indicia Mortuo similis jaceat; & eadem Symptomata simul cum Paroxyismo subsequenti sæpe recrudescant: Quibus Symptomatis utut Venæ sectione, Vesicatoriis, cæterisque ejusmodi Apoplexiæ veræ Remediis jure merito succurrendum sit: Revirescentia tamen eorum sine Cortice præcaveri nequit.

SCHOLIUM IV.

Notandum hic est, quod de gravibus symptomatis repetit (pluries enim idem superius dixerat) illa scilicet proptis remediis esse curanda. Circa hoc constanter assero, non improbanda quidem esse remedia, quæ possunt vel minuire, vel tollere gravia illa symptomata, quæ mortem videntur minari. Dico tamen, eadem remedia, præcipue si Egrotanti onerosa sint, vel dolorifica, post Chinam Chinam valide oblatam adhibenda non esse, quotiescumque adfit moralis certitudo, ipsum Egrotantem ab illa saltem accessione esse evasurum: ea enim superata, & altera per Corticem impedita, cessant sponte symptomata. Hanc vero moralem certitudinem habebimus, si jam Paroxyismus coeperit de suo vigore, & symptomata illius de sua intensione remitti: asperiora enim remedia, quæ tollendis nonnumquam hujusmodi symptomatis apta creduntur, officere potius, quam proficere ipsi Febri, nuper vidimus ex Sydenhamio Schol. 1. Pariter dico, nulla esse adhibenda conquista remedia ad præcautionem; sed solum sufficere purum Corticem offerre, illumque omnium aliorum remedium jure merito exulantium loco (Clysteribus, si sit opus, exceptis) justa, & assidua dosi repetere assertioni meæ de successiva symptomatum quorumlibet evanescentia, post depulsum ope Corticis Febres, prout etiam tetigimus Cap. 8. Libri primi, plene adstipulatur Monginotius inquiriens -- Observandum, venit, quod crebra experientia edoctus, dico, id præterea illi (videlicet Chinæ Chinæ) peculiari inesse ut plerumque extinguat maximam partem symptomatum Febres comitantium, ut imi Ventris inflationes, & dolorificas tensiones, jecoris, & lienis, aliarumque partium infarctus, ciborum fastidium, concoctionem lesam, diarrhæam, aliaque accidentia, quæ, cessante Febre, una usplurimum desinunt.

Atque eo libentius inculco, omittenda esse alia remedia ad correctionem symptomatum, & ad eorundem præcautionem, quoniam non parum asperam in Curatione, quam rationalem vocat, video ab Auctore usurpari Methodum, dum passim ab eo asseruntur in medium, quasi forent artis blanditiæ, Vesicatoria, Cathartica, Emetica, & hujusmodi. Mirum sane a Viro commenta Veterum Theoretica palam reprobante, & notationes per consequens postremo hoc seculo satis

H

ob-

obvias possidente, veterem tamen praxim minime castigatam adhuc retineri. Et tamen, si attendamus illationes, quæ ex Recentiorum inventis coherenter traduntur, longe humaniorem, saltem ut plurimum (neque enim remedia nonnunquam rigidiora ab usu plane Medico, ubi ea vere indicentur, ausim proscribere) simpliciorum, ac utiliorum, esto minus magnificam medendi methodum, etiam præcisò Cortice, proficemur. Sed hanc veritatem, quam præiudiciis forsitan consuetudinis præoccupatus haud satis videtur dignoscere in curationem Februm, satis luculenter fatetur in curationem Februm, ubi de Methodo rationali verba faciens. *Quantum dedecet, inquit; probum, ac misericordem Medicum adeo in Corio humano ludere, Artem nostram in Lanienam frequentati Epispasticorum applicatione convertere, atque tandem Ægrotantis vitam incertis, atque hallucinantibus ratiocinationibus nostris temere subicere, quarum penas Æger crumena, ac vite sue dispendio non raro luit.*

Hemicraniam Periodicam etiam observavi a nisu Spirituum in membranis Cerebri sese expandere conantium, quam spatio bidui, Venæ sectione, & usu Corticis penitus sustuli; licet in hujus Symptomatis Curatione, Venæ sectio, Vesicatoria, Emetica, Cathartica, Errhina, Masticatoria ad hebdomadas aliquot spem meam deceperant.

SCHOLIUM V.

Casus iste, quem Histotia 17. de se ipso conscripta confirmat Auctor, satis ostendit (quod & in aliis ejusdem Historiis videre est) illum, non modo Febris Intermittentibus, gravi aliquo symptomate alium morbum veluti simulante, comitatis, mederi Cortice; sed & aliis vere morbis, periodice quodammodo recurrentibus, in quibus, sicuti nulla omnino Febris indicia adesse constanter affirmat, ita illam nihilominus latenter foveri, gratis omnino videtur asserere, quasi sub tali prætextu affectet usum Peruvianæ Antidoti: pro qua tamen in hisce quoque casibus rationabiliter adhibenda, quotiescumque eventus feliciter responderet, supervacaneum foret ad reddendum legitimum illius usum præsentiam Febris mendicare, ubi ea non est. Sed revera de constanti eventu, & Chinæ Chinæ constanter adscribendo in hujusmodi casibus, plurimum du-

bito; neque proinde tantum vitium Peruvianæ Cortici inesse reputarim, neque tantumdem beneficii ab ipso ausim exigere.

Quo genus Versatilis morbi hujus Proteriformis ad vivum depictum dignoscatur, & ut inde sciatur, quo pacto Naturæ hisce Symptomatis laboranti tempestive succurri possit, Historias huc spectantes hic subnectam, quibus unam Historiam admodum raram subicere non pigebit Febris a dolore Nephritico ortæ, Symptomatis horrendis Spasmodicis stipatæ, & Cortice curatæ; uti & efficacis nostri Febrifugi prius memorati, ubi vires Corticis ob diutinam assuesactionem, vel peculiarem Ægri dispositionem defecerant.

SCHOLIUM VI.

Historias tandem, quas hic recenset Auctor, utile erit apud eundem videre. Ex illis, fateor, non omne id, quod expectabam, accepi. Perniciosas Febres haud satis expressas video; sed tamen aliquas earum ibidem describi, atque curari extra dubium est: Alias quoque, ut modo retuli, nostrum negotium minime tangentes identidem afferri, est æque certum; idque ordine relativo ad ea, quæ in hoc Capite (quod propterea est veluti illius Historiarum Elenchus) firmat de variis Morbis, latentem Intermittentem velantibus. Cum ergo hujusmodi Historiæ, ac Dogmata Curationem Februm per usum Chinæ Chinæ nonnihil tumultuatiam exhibeant, & forte Remedium transferant, ut diximus, non nihil extra limites suæ activitatis (ita abundamus omnes in sensu nostro) propterea minutiori aliquantulum, distinctaque indagine opportunum erit in decursu hujusce Tractatus querere, quanam sint Febres, præter Intermittentes benignas, de quibus jam *Lib. primo*, in quibus Cortex conveniat, & in quibus non: itemque quomodo ubi conveniat sit usurpandus, quatenus nempe fortiore Methodo, seu qua dosi, quo tempore, & ordine, ad hoc, ut cum insigni Ægrotantium, cateroqui summopere periclitantium, utilitate, & cum non tenui Medici præscribentis laude, queat administrari. Quod juxta experientiam meam qualemcumque, sequenti Libro sum proxime præstiturus, ubi ad Perniciosas protinus Febres, hucusque ex aliorum tantummodo descriptione relatas, sermonem meum specialiter convertam.

THE-

THERAPEUTICES SPECIALIS LIBER TERTIUS.

Continens Februm omnium Perniciosarum, rum plane Intermittentium, tum etiam Subcontinuarum descriptionem ex propria observatione, illarumque Curationem, media peculiari Methodo Chinæ Chinæ in iisdem administrandi.

CAPUT PRIMUM.

Februm omnium Perniciosarum Periodicarum Natura, Differentiæ, Diagnos, atque Prognosis singillatim exponuntur.

ASSUMPTO jam toto Libro antecedente in transcribendis, & dilucidandis aliorum placitis circa Perniciosas Intermittentes, æquum est in præfenti, ut secundum observationes nostras earum descriptionem, divisionem, ac dignotionem, ipsamque tandem media Peruvianæ Corticis oblatione, curationem prosequamur, nostram videlicet Methodum exponendo, defendendo, & curationum historiis, ut par est, confirmando.

Febris ergo Periodica Perniciosa (præcæteris autem Tertiana cum simplex, tum duplex) ea est, ut vidimus ex *Mercato* -- *Quæ, simulata Circuitus effigie, lethalis, & mille accidentibus periculossimis implicata existit.* Haud equidem, proprie loquendo, simulatam ipse dixerim *offigiem Circuitus*, cum hunc, & verum præferat, & manifestum; sed potius simulatam dixerim, ex *vi Circuitus, effigiem benignitatis*; atque ideo illius Malitia ex mille accidentibus periculossimis, quibus implicata existit, nobis principaliter depromenda videtur, & secundum illorum præcipuam diversitatem in varias classes distinguenda. Porro generaliter Febris hæc Periodica Perniciosa vel talis est, ut perseveranter intermittat, efferamque naturam suam tantum prodar immuni quopiam, & peculiari symptomate febrilem Paroxysmum comitante, cuius ferociam exitialem minime tollit intermedia quies, quæ cæte-

roqui securitatem ex Hippocrate pollicetur: vel talis est, ut, intermissione paulatim deperdita, ad Continuum, & Acutam, sæpius quidem lente, nonnumquam & festinanter tendat, cum extensione gravium quorundam, variorumque symptomatum ad tempus ipsam turbulentæ quietis. Utroque modo Perniciosum characterem induit, diversimode adhuc in utraque linea sese prodeuntem.

In prima itaque linea, ubi Febris Periodica etiamnum suam cum intermedia apyrexia regulariter servat (saltem usquequo, rebus omnibus in præceptis actis, cuncta, ut mos est, obscurentur, ac confundantur) septem ut plurimum modis præcipuis solet interimere, quorum quilibet a funesto quopiam, & peculiare symptomate Februm comitante, cæterisque ferociæ palmam præripiente, dependet; unde a diversitate primarii, lethalisque symptomatis diversitatis Febris hujusmodi Intermittentis emergunt differentiæ, potius a sensibilibus accidentibus, ut nuperrime diximus, quam ab ignota illarum intima essentia vel ab obscuris earumdem causis petita: Illa autem symptomata sunt. I. Vomitus, & Alvi fluxus vehemens, Cholericus ut plurimum, nonnumquam, & Dysentericus similis. II. alter Ventris fluor similis fluxui, sæpius (ut ajunt) Hæpatico, quandoque etiam Atrabilari. III. Cardialgia. IV. Sudor frigidus, ac Diaphoreticus. V. Syncope. VI. Algor indefinens, quem nec calor ullus, nec sudor excipit. VII. Soporosus affectus gravis, & ab Apoplexia parum distans. Et hæc sunt differentiæ Febris Periodicæ Perniciosæ in prima linea constitutæ, nempe veram adhuc intermissionem servantis. In secunda vero

linea, ubi Febris Intermittens semetipfam mutare affectat, & continuitatem acquirere, unam tantum, quæ in ordine *Osava* est, differentiam sortitur, hanc ipsam videlicet, quod ad Continuum, & Acutam vergat, licet pluribus modis, varioque symptomatum præeunte, & comitante apparatu, in hunc unum scopum collimet.

Quod si lubeat melioris ordinis gratia hæc varias Perniciosarum Februm differentias ad terminos Scholarum, & ad peculiarem Categoriam reducere, in promptu erit, supposita generali Intermittentium omnium tum simplicium, tum duplicium, tum triplicium divisione in Benignas, & Malignas, istas iterum subdividere in Comitatas ferale aliquo symptomate verum morbum simulante, immo & æquante, adhuc tamen Intermittentes, & in Solitarias, seu nullo peculiari symptomate, sed potius multiplici, & vario comitatas, & ex dispositione intima in Continuitatem, atque, ut vocant, Acutiem quam maxime proclives. Comitatas adhuc Intermittentes rursus subdividemus, habito respectu ad conjunctum symptoma, in Colliquativas, & Coagulativas, ut Continuarum etiam Malignarum mos est. Ad Colliquativas erunt referendæ quatuor priores species enumeratæ, quas mutato nomine ab ipso symptomate vocabimus I. *Cholericam*, vel *Dysentericam*. II. *Subcruentam*, vel *Atrabilem*. III. *Cardiacam*. IV. *Diaphoreticam*: siquidem hanc ad Colliquativas referre velimus, cum forte etiam ad Coagulativas possit quandoque pertinere, ad easdem vero Coagulativas revocabimus tres posteriores species, videlicet I. *Syncoalem*. II. *Algidam*. III. *Lethargicam*. Et sic primum membrum propositæ divisionis explebimus. Quo ad aliud vero membrum ejusdem divisionis, in quo collocavimus Intermittentem nullo peculiari, distinctoque symptomate comitatam (quam idcirco *Solitariam* diximus) sed ex natura sua in Continuitatem, atque acutiem valde proclivem, hanc sub una tantum specie reponemus, cujus tota ratio erit hæc ipsa, quod ad Continuum essentialiter, & acutam tendat, licet inde in innumeras differentias accidentales (quotquot scilicet sunt accidentales omnes Februm Continuarum differentię) possit subdividi, & *Subcontinuum* simpliciter nuncupabimus:

eamque, utpotè differentiatum omnium, etiam inter se oppositarum, facile succumbibilem, ad nullum determinatum genus sive *Colliquationis*, sive *Concretionis*, alligabimus, cum modo ad unum, modo ad alterum, frequentius tamen ad Coagulativum soleat pertinere.

Omnes ergo istas differentias, quæ sunt potiores a me observate, & sub quibus alias congeneres lubuit complecti, fas est exponere, si non quantum exigit pondus materiæ, saltem quantum sat est, ut eadem valeant probe dignosci, Lectorem plura cupientem relegando ad descriptionem, quam ex *Mercato* transcripsimus Libro præcedenti, ut ideo frustraneum sit omnino alibi actum rursus agere. Exordiendo itaque a differentiis prioris ordinis, & specialiter ab iis, quæ spectant ad genus Colliquativum, hæc earum sit series.

Primo necat hominem Perniciosa Intermittens, potissimum Tertiana (Quartana etenim, aliave Intermittens rariuscule in primo membro nostræ divisionis locum habere solet, sæpius vero in secundo, ubi ad continuitatem vergat, & ad acquirendam acutiem) necat, inquam, Tertiana Perniciosa, quando circa Paroxyismi initium, cui de more vomitus biliosus, sæpe etiam nonnihil copiosus, similisque dejectio solet associari, vehemens contingit, violentaque, ac simultanea excretio sursum, atque deorsum humorum vitiosorum, prave insimul qualitate, atque immodica quantitate peccantium, si ve sinceri illi sint, si ve variegati, & bile ut plurimum prassina, vel æruginosa referti: quibus nonnumquam vomitibus, ac dejectionibus copiosis, & crebris, singultus adjungitur, vox (ut ajunt) clangosa, aut rauca, oculorum concavitas, angor stomachi, sudatiuncula minuta circa frontem, pulsus exilis, extremorum, perfrigeratio, aut livor: uno verbo, omnia accidentia, quæ Cholera morbum comitari solent, a quo tamen distinguenda est hæc affectio quasi Cholericæ, in quantum est merum symptoma Febris supra consuetam intensiorem adauctum, & Febris ipsius periodum, ac motum subsequens, velut umbra corpus. Hæc quocumque tempore appareant, etiamsi non omnia, immo etiamsi extremæ semper non sint intensiōis modo descriptæ, hanc tamen sequenti periodo certo minantur, ac mortem, intermedia quiete ad nihilum

sub-

suffragante præsertim si morbus adhuc fuerit, ut plerumque assolet, in augmento.

Contingit alias, ut affectio, fere dixerim, Semidysenterica potius, quam Cholericæ invadentem Paroxyismum concomitetur, quatenus humores in primis biliosis, & aliæ etiam naturæ, tum acres, ac erodentes excernuntur, ut post ipsos mucus cruentus exeat tam sursum, quam deorsum, cum tenesmo, & torminibus, stomachique dolore, perinde ac si illius membranæ divellerentur, & excoriarentur, ut revera celophagum excoriari invenimus in humoris excreti transitu, & vomendi conatu. Hujusmodi excretionem cruentam, & dolorificam minus periculi secum trahere, sæpius observavi, quam supra descriptam. Et licet Febris in hoc casu videatur intensior, est tamen magis expansa; nec secum fert funestam illam perfrigerationem, angorem, ac sudatiunculam, etsi singultum admittat, jactationem irrequietam, urinarum croceam rubedinem, linguæ scabritiem &c. unde facile in Continuum migrat, aut inflammationem aliquam minatur: ac proinde non parum & ipsa portendit periculi.

Secundum peculiare symptoma funestum, peculiarem pariter Perniciosæ Intermittentis differentiam constituens, est quidam alvi fluxus loturæ carniū similis, qualem Veteres fluxum dictum Hepaticum describere. Istud autem symptoma, licet aliquando ab Hominibus obesis præcipue viderim tolerari, nec illis mortem inferre, sed potius, superata procella, morbi diurnitatem: ut plurimum tamen funestum observavi, atque exitiale, priusquam noscerem modum prohibendi Febrem cum annexo symptomate. Solet ergo nonnumquam vel invadente, vel etiam declinante accessione suboriri placida quædam, frequensque, ac copiosa dejectio, quæ intra paucas horas nullo fere sensibili Ægrotantis incommodo ad magnam molem, & pondus excrescit. Materia ista plane serosa videtur; sed subcruenta, Ægrumque primo nil tale mentem brevi deducit ad summam virium imbecillitatem cum pulsu minuto, ac exili, & extremorum notabili perfrigeratione; vox attenuatur nonnihil, oculique concamerationem contrahunt. Cæterum sitis non molestat, mens est vegeta, nec de alia re conqueritur patiens, nisi de summa virium prostratione, ac proclivitate in lipothymiam, quæ facile quod

Terti Therap. Spec.

que, si e lecto surgere velit, solet succedere. Evanescente Febre sensim sedatur tumultus, qui raro diem Intermittionis occupat, si vero occupet, veh die sequenti! Cum autem recurrente accessione ideam recurat alvi fluxus, augeaturque & ipse circa morbi statum (incrementum tunc suscipientibus accessionibus) vix fieri potest, quin intra duos, vel tres ab invasione symptomatis Paroxyismos Æger succumbat.

Hoc idem certius etiam, ac citius evenit, si alia quædam fiat excretio non materiæ loturæ carniū similis, sed sanguinis atri, ac nigricantis modo concreti, modo dissoluti, modo ex utroque mixti: quæ dejectio (cujus sæpe mentionem facit Hippocrates, & quam forte Antiqui Atrabilem vocitarunt) si copiosa sit, & ad libras ascendat, ut assolet, supra memorata symptomata facile infert, & successivam sub specie placidæ cujusdam defectionis celeriter mortem.

Tertium symptoma, quod mortem haud raro solet accerere est Cardialgia. Contingit hæc, quoties invadente Paroxyismo Febris Tertianæ, dum adhuc rigor, & horror Ægrum infestat, si ve etiam dum idem Æger incipit incallescere, illum simul corripit acerrimus morsus oris ventriculi (cujus orificium superius Antiqui Cor vocavere, illiusque morsum symptoma malignum appellavit Hippocrates) cum pauca ut plurimum, vel inani vomituritione. Si ergo in Febre Intermittente, præcipue vero, ac forsitan unice in Tertiana, contingat hujusmodi morsus, comitemque habeat, ut assolet, frequentem animi defectionem, ratione cujus hæc affectio a nonnullis syncope stomachina nuncupatur, cum pulsu exili, facie Hippocratica, luctuosis suspiriis &c. sitque dolor ille, seu mordicatio tam ferox, ut quandoque pro expiratione reddantur clangores, & ululatus (non enim quilibet stomachi dolor, etsi sensibilis, utpote in Tertiana familiaris, pro vera Cardialgia habendus est, atque ut lethalis metuentus) si ve breviter deinde sint hujusmodi accidentia, & tantummodo torqueant Ægrum in principio accessionis, si ve usque ad statum ejusdem protrahantur (quo tamen diutius, eo pejus) vita est in discrimine; & quocumque Paroxyismo, si ve secundo, si ve tertio (raro enim in prima invasione id accidit) appareant, metuendum est, ne uno adhuc, vel al-

H 3

tero

tero ingruente paroxysmo, de vita sit actum: quandoquidem vix quintana accessione morbus iste cum tali circumstantia solet transcendere.

Quarta fraudulentior est ea Febris, quæ nullo præcedente pravitate indicio Ægrum invadit more solito cum horrore, rigore, & frigore, cui succedit calor, & statim sudor aliquantulum præcox, qui equidem Febrem videtur primo aspectu alleviare, sed revera post illum potius intenditur Febris, quam remittitur; immo eo fortior videtur fieri, quo copiosior est sudor. At ille non est terminus occultæ fraudis, hinc enim potius longitudo morbi significatur, quam mors. Quod potius est, frigesit paulatim sudor, & in diaphoreticum sensim degenerat. Sudat perpetuo Ægrotans, & defluit undequaque frigido sudore perfusus: sicque perpetuo algens, & sudans, sicut cera liquatur, dissolvitur, & deficit. Pulsus celer est, minutus, ac debilis, respiratio sit anhelosa, & frequens, dissipantur spiritus, & virtus universaliter languet. Mens sola lucidissima est, & sentit homo, se paulatim mori. Nisi autem hoc illa ipsa accessione succedat, in proxime futuram tantum protrahitur.

Alia etiam via nonnihil diversa algidum sudando fieri, & occumbere Ægrotantem aliquando novi, quem cæteroqui in similibus circumstantiis jure quis diceret cum suspitione tantum longitudinis evaluurum. Occumbit ille tamen inopinato, in quantum transacta feliciter rota fere accessione solummodo circa tempus declinationi proximum incipit minuto, frigidoque sudore perfundi, frigidusque & ipse fieri, ut marmor: licet sudor paucus sit, & viscidus, ac prope declinationem tantum apparere incipiens, adeo ut in tali casu (rariore quidem) videatur loco declinationis succedere mors, quam facies Hippocratica illico facta, & paulo ante præmonstrat, & paulo post secum trahit. Atque istæ sunt quatuor priores Perniciosarum Intermittentium differentiarum de genere Colliquativo, videlicet Cholericæ, vel Dysentericæ, Subtruentæ, vel Atrabilaris, Cardiacæ, & Diaphoreticæ. De Coagulativo autem genere sunt tres, quæ sequuntur, Syncoptalis nempe, Algida, & Lethargica. Continuando itaque ordine successivo feriem assumptam.

Quinto sanctos reddit quos comita-

tur nonnumquam, Tertianæ Intermittentes paroxysmos Sycope vera, non solum cum ea fuerit Cardialgiæ, ut crebro assolet, succedanea, verum etiam cum primaria fuerit, simplex, & solitaria: vi nempe cujus Æger nullo licet dolore percussus frequenter, graviter, & absque causa manifesta languet, exolvitur, & animo deficit, sive de latere in latum se velit convertere, sive solummodo brachium, aut manum tentet loco movere. Concurrit & hic pulsus depressio, & vicissitudinaria ejusdem defectio cum parvitate, & celeritate, sudores minuti circa collum, & frontem, oculorum cavitates, caligatio, & languor, ac denique universalis virium collapsus, ut continuis odoribus, & irrorationibus Æger recreari indigeat, ne deliquium, quod nihilominus patitur, crebrius patiatur. Si hæc sint durante augmento, vel statu accessionis accidentia, quantumvis tranquilla subsequatur intermissio, res Ægrotantis male agitur, nisi provida Medici cautela futuras accessiones mature præcaveat; si etenim sibi metipsum blandiatur Medicus, vel quia minus gravem reputaverit prægressam afflictionem, vel quia transactæ procellæ memoriam infida obliteret malacia, facile est, quod brevi pereunte Ægro impingat in turpe illud -- *Non putaram*, eique postmodum exprobretur illud aliud *Hippocratis* de Leonide filia -- *Medicus non intellexit: puella mortua est*.

Sexto modo Tertiana Perniciosa hominem jugulat, cum Frigus quoddam mortiferum incipienti Paroxysmo jungitur, quod non, ut assolet in Benignis, paulatim evanescit, ut illud sensim calor excipiat; sed protrahitur, & protrahitur, maximamque partem paroxysmi occupat, itaut nec pulsus resurgat, nec calor ad tactum conspicuus erumpat: quamobrem post horas & horas Ægrotantem adhuc in principio accessionis diceret. Siticulosus est propterea, gemebundus, anxius, cadaverosus. Si in ipsa accessione, qua primo se prodit symptoma istud ferox, Æger satis non cedat, ægre saltem, & nonnisi post longum tempus incipit tantillum incallescere, & pulsus antea absconditus sese nonnihil exerere, itaut tamen parum frequentiarum, aut celeritatis supra statum naturalem ostendat, sitque adhuc non parum depressus, cum mihi ad tactum calore, voce tamen paululum clangosa, & lingua nonnumquam scabra, urina vero vel

copio-

copiosa simul, ac tenui, vel pauca, ac impense rubra. In hoc statu durat Æger per torum tempus Intermissionis, quo ad alia satis bene se habens, sed subsequente accessione ut plurimum moriturus. Sin autem symptoma istud Algoris protracti sit mitius, & subsequens reviviscentia pulsus tantillum vegetior, calorque aliquantulum vaporosus, diuturnioris potius morbi, quam mortis erit præfagium. Sed ista vix aliud quam usus potest sufficienter docere.

Septimum denique lethale symptoma Perniciosæ cui libet Intermittenti, non uni Tertianæ familiare, est gravis affectus soporosus, seu profundus Lethargus, qui paroxysmos febriles sæpe sæpius comitari consuevit. Contingit iste quandoque in principio accessionis, quandoque in augmento: & crescente Febre, servata proportione, cum eadem crescit, quemadmodum ea declinante paulatim declinare solet: resistente tamen ut plurimum aliqua in soporem propensione, etiam tempore Intermissionis, quæ affectum paulatim radicari, & ad Idiopathicum tendere satis admonet. Proinde si negligatur, nec inhibeatur progressus, Lethargum una, vel altera accessione mortiferum, ac omni arte invincibilem, fortis Apoplexiæ instar, fere dixerim certo potestendit. Cum hujusmodi affectus incipit, Æger primo est in soporem pronus, a quo excitatus, statim in somnum relabitur; paulo post fit immemor rerum immediate ante gestarum, unde non raro matulam poscit, deinde mingere obliviscitur, atque interim dormitat; nonnumquam obloquitur, nec suos conceptus valet exprimere; & licet sui erroris sit compos, se tamen nequit corrigere, aut continere: immo quandoque balbutiens, vel verba mutilat, vel unum pro alio profert, non secus ac si levi Apoplexia in linguæ paralyfim degenerante foret detentus. Ingravescente tandem sopore omnino jacet, ac stertit naribus, neque ulla voce, ulla vi, frictione, ligatura, cucurbitularum, aut vesicantium appositione, immo nec igne quandoque actuali valet excuti; & siquidem excutitur aliquantisper, statim in eundem soporem, immo in profundiorum recidit, nec nisi declinante accessione incipit expersilci. Quod si una, vel altera vice respiciat quidem, sed semper paulo diffusilius, aut si soporosæ affectioni adjun-

gatur singultus, tertia ad summum, vel quarta accessione, inevitabili fato succumbit.

Sunt istæ septem differentiarum magis conspicuarum Perniciosarum Intermittentium Comitatarum, quæ naturam etiam tuam perfecte, vel quali perfecte Intermittentem servantes, in aliquo accessu valent, atque consuecunt inopinato hominem de medio tollere. Harum plurimas complexus est *Mercatus* sub prima tantum Tertianæ Perniciosæ differentia; reliquis vero saltem implicite sub titulo *De eadem Perniciosa ob aliquod accidens, quod succrepsit*, ubi nihilominus (ut quod est fatear) diversitas potius alias recentet explicite, quas quoque *Mortonus* indicat, quam istas. Cum tamen quas recentet ille, rarius, ac fere numquam mihi observare contigerit, quemadmodum ipsi *Mercato* forte non contigit observare nonnullas ex iis, quas recentet ego, ideo data opera eadem subricui, frequentioribus tantum mihi compertis contentus. Non est tamen ideo, quod ab aliis allatas excludam, cum mille sint viæ, quibus ad Stygem itur; sed eas inter infrequentiores tantum connumero. Omnes nihilominus, quotquot sunt, quæ Vitæ periculum inferunt ex quovis adjuncto symptomate, sive de genere Colliquativo illud sit, sive de Coagulativo, tacite comprehensas volo, eademque simul methodo dico curandas.

Licet autem in enunciatis Intermittentibus Perniciosis nonnumquam accidat, ut Ægrotans lethalem aliqui accessione, ægre licet, ac difficillime sustineat, vitamque protrahat usque ad tempus subsequente accessus, totoque hoc tempore intermedio vere febricitet, esto sit algidus, sine pulsu, ac moribundo similis; atramen adhuc Febrem hujusmodi Intermittentem appello, vel saltem ad Intermittentes refero cum *Sydenhamio*. Cujus rei ratio mihi est, tum quia Febris hæc orta est Intermittens, & talis conservata usque ad extremum exitium, in cujus latitudine confusus omnibus, mirum non est, quod ipsa obscuratur periodus, tum quia etiam in extrema illa rerum angustia eadem Febris, utut recentem continuitatem referens per violentam extensionem sui (cito tamen, & infauste finendam) Cortici nihilominus rite, & celeriter administrato fere æque facile cedere consuevit, ac si primis accessibus

manifeste Intermittentibus ille fuisset exhibitus. Cæterum proprie, ac stricte loquendo, quando Intermittens Perniciosa hominem non interimit repente in eo accessu, in quo manifeste tentat interire, sed eum constituit in eo statu deplorabili, quem supra retulimus, tunc non amplius vere Intermittens dici potest, cum jam sit Continua: uti pariter talis est, quando octavam differentiam infra describendam nanciscitur, retenta tantum in utroque casu obscura quadam specie primævi circuitus, vi cuius adhuc Intermittentem placuit appellare, habito respectu ad originariam illius dispositionem. Et hoc est quidpiam peculiare, quod supra communem existimationem tradere intendo de actione Corticis adversus Febres hæc; tandem vere Continuas, Malignas, & Exitiales, sed Intermittentes ab ortu, vel Intermittentibus saltem analogas.

Omnes ergo in prima linea recensitæ Febrium Perniciosarum differentiarum denominationem, ut patet, desumunt principaliter, ac fere unice ab insigni aliquo, feralique symptomate, quod se solo perniciem videntur inferre; sive illud ab humorum violenta dissolutione, ac coagulatione, sive ab eorundem concretione, ac coagulatione procedat. Hoc autem præceptum symptomata nonnumquam tam inexpectatum supervenit, ut veluti totum simul, unoque ictu minime præmonstrato erumpat; & tunc non prius se prodat, ac hominem interimat. Sed hoc rarum est: neque potest accidens huiusmodi cadere sub dignatione, aut curatione medica. Immo neque solet tale symptoma in prima sui invasione tantæ intensiois esse, quantam illi in singulari uniuscujusque descriptione supra assignavimus, neque universione aliorum accidentium inibi expositorum satellitio stipari; cum enim res eo devenit, jam clara est, & unicuique nota. Quamobrem superius relata totam Tragœdiam fere exactam ostendunt, non imminuentem tantum, aut incipientem.

Pro magis tempestive itaque dignatione, ac præcautione periculi animadvertendum est, magnum illud, ferocisque symptoma (qualecumque sit ex recensitis) quod Febri Intermittenti Perniciosum imprimis characterem, in primo sui exortu, ordinaria Naturæ lege esse nonnihil mite, tolerabile, ac, ut ita dicam, in parvo contractum, ita tamen, ut primum esse

non designat: quemadmodum fœtus Tigridis sua non caret ferocia, etsi recens editus: cuius pravitatem sufficienter demonstrant alia signa enumerata insimul apparentia, etsi nec semper omnia, nec ab initio tam sæva. Progrediente vero parumper morbo, cuncta cito intensioem acquirunt, & grandiora fiunt, adeo ut altero ab invasione primarii symptomatis paroxysmo haud difficile sit certo de malitia morbi decernere, & de ingruente periculo. Quapropter cautus sit oportet, oculatus, & expertus Medicus in omnibus simul conferendis, considerandis, ac ponderandis, quotiescumque perniciosi symptomatis præsentia appareat, aut saltem illius suspicio non levis. Etenim in negligendo, aut temere contemnendo quæ contemnenda non sunt, sicut & in formidando quæ non sunt formidanda, expertos quandoque Medicos hallucinari certum est. Utrumque equidem malum; sed primum pejus.

Ut vero monitum istud illustretur ex praxi, sit hoc exemplum. In aliquo Febri Intermittenti paroxysmo symptoma quoddam grave ex supra relatis se prodat, sed non adeo clare, quin Medicum relinquat adhuc ancipitem, an vere perniciosum sit, an benignæ quoque Febri, sed intensioris proprium, ut oris Ventriculi mordax dolor, vel vomitus simul, & alvi fluxus sat validus in principio Febri Tertianæ, vel importuna in somnum proclivitas &c. quæ singula postmodum mitescant declinante Febre, & evanescente evanescant. Cum ergo omnia hæc signa sint nonnihil æquivoca, ac inter benignum, & malignum quodammodo media, solumque pro ratione minoris, vel majoris intensiois suæ, aut diversæ impressionis in subjectum patiens, modo pro trivialibus, modo pro perniciosis habenda, quippe modo cum salutari, modo cum interimente Febre conjuncta, necesse erit recurrere ad alia signa concomitantia, quæ supra enumeravimus, ex quorum varia syndrome, ac collectione, & præcipue ex illorum incohærentia cum morbo, facile occultam malitiam licebit suspicari. Sic si absoluto paroxysmo quoddam ob grave aliquod symptoma, & ob alia etiam signa suspecto, quædam remaneat die Intermissionis linguæ siccitas, nedum scabrities, sive insolita Ægri nec febricitantis, nec de quopiam certo dolentis jactatio, inquietudo, vel suspiriorum

ad

ad quoddam levamen emissorum frequens eruptio, vel inanis identidem, nullaque occasione concita vomitatio, vel alvi defectio sincera, vel intempestiva in somnum propensio, vel alia huiusmodi a perito Medico facile observabilia, in tali casu (nisi ab affectione hypocondriaca, aliave causa manifestata procedant) metuendum est, ne subsequente accessu vera Cardialgia, aut affectio quasi Cholericæ, aut Lethargus fere inextinguibilis palam fiat, unde constituatur Æger in summo discrimine. Cavere etiam oportet, ne illa eadem exceptio, quam in parenthesi apposui, nobis imponat, ne scilicet nomine affectus hypocondriaci perniciosos symptomatum characteres donemus, eo quod Patiens Hypochondriacus esse soleat, vel credatur talis; ideoque minuta, & delicatissima, prudenti tamen, non auguratoria opus est disquisitione, atque animadversione in hisce casibus, in quibus

----- *sepe exiguus Mus*

Augurium tibi triste dabit.

Præ cæteris autem id, quod certius Perniciosum Characterem in suspecto primario symptomate præfacit, inter signa concomitantia est Pulsus, loquendo tamen de primis sex Perniciosarum Intermittentium differentiis; septima enim differentia non a Pulsu, sed potius a respiratione, immo a simplici, & solitario symptomate saporis (cujus intensiois gradus ex se facile est mensurabilis) solet dignosci. In illis itaque hoc perpetuum est, ut semper Pulsus toto afflictionis tempore, atque illo etiam elapso, notabiliter deprimatur plus minus, pro ratione majoris, vel minoris intensiois perniciosi symptomatis: cum ex adverso, ubi symptoma vulgare est, etsi alioqui onerosum, pulsus consuescat resistere, oppressusve statim resurgere. Ut ergo certam quandam regulam habeant Tyrones pro distinguendo symptomate pernicioso ab eo, quod, licet simile sit, perniciosum non est, tamquam ad Lydium lapidem (nisi illud se solo se prodat) recurrant ad Pulsum, sciantque in Febribus Intermittentibus, quæ vel I. affectione quasi Cholericæ, aut Dysentericæ, vel II. fluxu Subcruento Hepatico dicto, aut Atrabiliari, vel III. Cardialgia, vel IV. Sudore Diaphoretico vel V. Syncope, vel VI. Algore Juncto adjunctis necare solent, summum extremumque gradum talium Acciden-

tium esse, quando omnimodam Pulsus abolitionem inferunt casu iudice. Ubi enim ad hunc statum deventum est, universionalis subsequitur, nisi prius apparuerit, totius corporis, præcipue vero extremorum frigiditas, aut livor, facies hippocratica, indeque mors. Et licet nonnunquam ad duos, vel tres dies etiam in eo statu protrahatur vita, certum tamen fere semper subsequitur exitum; nisi illud tempestive reparat rite oblatus Peruvianus Cortex. Atque propter hanc asphyxiam, & algorem sineestum Ægrotantes huiusmodi non alio titulo pro Febricitantibus habendos, aut dignoscendos esse autumat Morionus, ut vidimus, *typo jam* (ut inquit) *legitimæ Febris amisso*, nisi quia Cortice Peruviano sanantur: Febræ videlicet Intermittente sub larva aliorum Morborum delitescente, & occulta, seu magis secundum *Mercurium*, & secundum nos manifesta, variisque illiusmodi perniciosi symptomatis comitata. Cum itaque gradus extremæ intensiois symptomatis perniciosi Pulsus abolitionem, in sex speciebus nuper expositis, soleat inferre, mensura congrua illius erit exacte observare quantum afficiatur, deprimatur, ac langueat Pulsus præsentis symptomate, quantum illo superato desinat a validitate sibi debita, quantum singulis certaminibus deperdat vigoris, uno verbo, quantum distet ab extremo gradu suæ concentrationis. Quæ sane omnia in justa lance posita, & cum aliis quoque signis collata non minimum diligenti, & experto Observatori suppeditant indicium crescentis periculi, simulque argumentum tempestivæ præcautionis.

Dixi, Pulsus rationem primas tenere in examine perniciosorum symptomatum, relative tantum ad Sex priores Febrium differentias primi membri nostræ divisionis, non vero relative ad Septimam, quæ Capitis affectionem soporosam unice respicit; in ea siquidem non parvitas, aut imbecillitas Pulsus, sed potius turgentia quædam, ictusque validitas, qualis in essentiali apoplexia solet percipi, persentiscitur, cum aliqua nonnumquam raritate potius, quam cum insigni frequentia conjuncta. Nascentem tamen, atque paulatim crescentem in Pernicioso Comatosum affectum, quantum opus est, ut oportune valeat dignosci, jam satis exacte, ordinatimque paulo supra descripsimus.

Su-

Supereſt aliud membrum diſiſionis nuper ſtatutæ, juxta quod *Oſtava* emergit Pernicioſarum periodicarum Species, quatenus illæ intermiſſionem ſuam paulatim amittentes, ad omnimodam Continuitatem, & ſimul Acutiem latenter, ac malignanter tendunt. Non ergo hic loquor de placida illa, benignaque continuitate accidentali, quam nonnunquam Intermittens Febris acquiri, cum primo de Simplici fit duplex, aut triplex, mox tandem ſubintrans, adeoque, preſſe loquendo, Continua per hoc præciſe, quod protrahatur nonnihil duratio levior paroxyſmorum, ſuapte natura (ſi tempus ſineret) perfecte ſolvendorum, quo ſane caſu unus paroxyſmus, ſæpiuſcule etiam anticipans, ſupervenit alteri, priuſquam integre ſolvatur præcedens; ſed his non obſtantibus ſub illa etiam accidentali, & benigna continuitate, adhuc eadem ſervatur perſiſtus, idem prope inſaſionis modus, cum ſenſibili etiamnum rigore, horrore, aut frigore, eademque ſolutionis ſaltem diſpoſitio, ſi non totalis ſolutio. Ad hæc Patiens Febrem hujusmodi per paroxyſmos ſeſe leniter excipientes, & Subintrantes diſtos Continuum redditam, fert facillime, ferme ac ſi ea eſſet adhuc Intermittens, nullumque grave ſymptoma patitur præter vulgaria, niſi paulo majorem inbecillitatem virium, a frequentiori luſtamine citra conſueta intervalla repetito fatigatarum. De his, inquam, Febribus, hujusmodi continuitatem ſibi proriſus accidentalem, ſimulque benignam acquiruntibus modo ſermo mihi non eſt; nullum etenim ex ſe minantur periculum, nec aliter exigunt tractari a perito Medico, ac tractentur veteræ Intermittentes, aliqua tantum adjecta circumſpectione; adeoque viribus etiam Corticis, ubi illum adhibere velimus, æque facile cedunt ac Intermittentes omnino, ut ſuo loco repetemus. Non per hoc tamen fit, ut aſſeram, Febres a primordio Intermittentes ſimplices, mox duplices, aut triplices, demum Continuas per ſubingreſſum factas nequire ad Continuitatem eſſentialem, atque periculoſam, quin & ad ſummam pravitatem, & malignitatem progredi; hoc enim eſſet negare quod experientia conſtat, & cuncta fere deſtruire, quæ proxime, ac etiam alibi ſum prolaturus; ſed velim intelligi, quod quotieſcumque Intermittens Febris fit Continua per ſubingreſſum eo,

quod dictum eſt, & quo ſæpe aſſolet modo, omnique proinde caret gravi, malignoque ſymptomate, de illa, quippe minime Pernicioſa, impræſentiarum mihi non eſt ſermo; ſed de illa tantum, quæ Continuitatem acquiri ſimul, & Acutiem, ac pravitatem, & tunc tantummodo, quando illam acquiri: ſive deinde hoc fiat per viam paroxyſmorum ſubingreſſentium, ſive alia quacumque via, ſiquidem alia (quod non crediderim) via id poſſit contingere.

Oſtava igitur, & ultima Pernicioſarum Periodicarum differentia, ſeu ſpecies eſt, cum Febris nullo licet præcipiti ſtipata ſymptomate, pluribus tamen aliis gravibus, ſibiſque impropriis paulatim afficitur accidentibus, quibus Febres Acutæ, Malignæque ſolent ut plurimum inſigniri, ac propterea & ipſa de Intermittente ſenſim in Continuum, Acutum, & Malignam migrat. Per hoc autem quod plura, & varia ſortiatur accidentia, ut Continuarum mos eſt, non fit, quod habere quandoque non poſſit aliqua etiam ex iis, quæ expoſuimus in Pernicioſis ſupra deſcriptis, ut Lethargum, Cardialgiam, Syncopem &c. ſed ea ſolet habere in gradu remiſſiore, ut eadem habere ſolent nonnunquam Continuum ipſæ primariæ, non vero in immani, tamque conſpicua intenſione, ut inter cætera quammaxime ſuperemineant, valeantque idcirco ſe ſolis huic Febri & exitium ſumme præceps, & peculiarem denominationem tribuere, quemadmodum eandem illi primario tribuit acquiſita Continuitas. Hæc autem Pernicioſarum Februm differentia poſtrema, quam *Subcontinuum* nomine lubet appellare, abſque aliis ſignis ex ea, quæ paulatim fit, periodorum obſcuratione, & ſucceſſive acquiſita continuitate eſt cognitu facilis. Sed quoniam expedit noſſe a principio naturam hujusmodi Febris, ut illi, priuſquam nos fallat, poſſimus obviam ire, eaque opportune præmittere, quæ tempeſtivo, ſcilicet neque præcoci, neque nimium dilato uſui Corticis viam planiorem, atque methodicam ſternere valent: illius ideo morem, atque progreſſum operæ pretium eſt fuſius explicare, & veriſimiliora, frequentioraque ejuſdem ſigna deſcribere. Hæc vero, licet nec omnia, nec ſemper concurrant, nec eorum quodlibet Pernicioſæ Febris ſemper fit index, plurimam tamen lucem perito Artifici, ea-

deſer

dem pro re nata conſideranti, penſitanti, combinanti, & conferenti poterunt afferre: & eo majorem, ſi illis immiſceatur ſymptoma aliquod nonnihil conſpicuum ex iis, quæ Pernicioſarum conſtanter Intermittentium ſunt peculiaria.

Priuſquam tamen hujusmodi deſcriptionem aggrediamur, opportunum erit præmittere, & adnotare, quod octava hæc ſpecies (quam unicam conſtituimus, quia a ſola continuitate præter ordinem acquiſita omnem pernicioſæ naturæ ſuæ occaſionem nanciſcitur) hæc, inquam, una plures differentias accidentales poteſt ſuſcipere, eas ſcilicet omnes, quas paſſim Auctores Continuis Febribus, præſertim Proportionatis, ſolent tribuere, quales ſunt Horrificæ, Helodes, Aſtodes, Hepiala &c. ut proinde *Mortonus* ipſe hanc noſtram octavam ſpeciem tot differentiarum ſecundam, unoque nihilominus Cortice curabilem, peculiari Capite conſideraverit, quemadmodum videre eſt apud ipſum *De Proteiformi Febris Continuentis Genio*, quamvis a pluribus ſub hoc nomine Febrem quoque eſſentialiter continuam, atque primariam credatur (& revera alicubi videatur) velle comprehendere, dummodo *Remittentem*, ſeu *periodum ſervantem*. Sed cum minutiores hujusmodi differentiarum ope Corticis abſolvendam, ideo ab hac multiplici ſubdiſiſione ad rem noſtram inutili hic lubens abſtineo. Quia vero ad eandem curationem medio Cortice inſtituendam facit aliquid varia ipſius Continuitatis habitudo, hoc eſt diverſa celeritas, modus, & tempus, quo Febris ex natura ſua Intermittens continuitatem acquiri, ideo hanc ipſam diverſam habitudinem in octava hac ſpecie placet conſiderare, atque diſtinguere.

Degenerat ergo Intermittens Febris in Continuum vel in morbi progreſſu, vel in ipſo ſtatim principio. Rurſus ſi in progreſſu, vel hoc fit celeriter, adeo, etiamſi poſt quartum, vel quintum tantummodo paroxyſmum contingat, fiat tamen intra unum, aut alterum circuitum evidenter, ac ſenſibiliter: vel contingit paulatim, itaut ſi poſt quartum item, vel quintum paroxyſmum incipiat Febris aliquam continuitatem aſſeſtare, non tamen ſenſibiliter eam ſit aſſecutura, niſi ſenſim, & poſt plures adhuc circuitus. Si ergo Continua fiat Febris In-

termittens in aliquo ſui progreſſu, ſive deinde id celeriter, ſive paulatim fiat, curanda eſt Cortice in ipſo actu ſuæ metamorphoſeos, in quo pernicioſum incipit induere characterem: idque agendum methodo ordinatim deſcribenda infra *Cap. iii. huiusce Libri*, reguliſque in hunc eundem finem ibidem apponendis. Si vero Febris orta Intermittens fiat Continua in ipſo fere ſtatim exortu ſuo, ut non infrequenter accidit, in hoc caſu, licet ſub octava hac ſpecie Pernicioſa illa continueatur, de ea tamen abſolute intelligi non debent, quæ infra diſturi ſumus de Cortice in Pernicioſis incunſtanter offerendo: cum de oblatione illius in hujusmodi circumſtantia maturam conſiderationem exigente peculiare examen ſimus inſtituri *Cap. v. Libri ſequentis*.

Hoc præmiſſo, tranſeo jam ad exponenda ſigna remotiora Febris Intermittentis modo celerius, modo lentius in Continuum acutam, Malignamque migraturæ: Suſpecta itaque ab exordio ſui erit, ne in Continuum acutam degeneret ea Intermittens, quæ cum paucis, aut nullo rigore ſolet invadere, ſed potius cum ſenſu caloris: item quæ prima die leviuſculam (dummodo tamen vere febrilem) inſert acceſſionem, altera vero die (non altera periodo) fortiorem, & ſic progrediendo motum ſervat graviorem per dies pares, loquendo per modum exempli de Tertiana duplici ab ortu. Quod ſi eadem ſic orta in Simplicem ſtatim mutetur, eſt hoc laudabile ſit, non deſinit tamen eſſe ſuſpectum, ſi primam acceſſionem validam debilis, ut ſupra, immediate præceſſit: poteſt enim facile typus ille mutari, qui ordine inverſo potuit incipere. Proximum pariter imminentis Continuitatis indicium eſt, ſi in Tertiana, præſertim ſimplici (idem, ſervata proportione, intellige de Quartana, quæ, ſi continua eſſentialiter fiat, ſuapte natura ut plurimum lethalis eſt, ut norunt Præſtici) indicium, inquam, continuitatis eſt, ſi quidam appareat intermiſſionis die mordax ad taſtum calor, qui aliquam etiam ſecum trahat pulſus perturbationem, ſitum, aut linguæ ſiccitatem; quæ omnia incendium univerſale jamjam diſponi præmonſtrant. Urina quoque notabiliter pauca, & ſimul rubra, vel crocea, ſicut in omnibus Febribus eſt ſemper ſymptoma ſumme conſiderabile, quantum novi, ita in Intermittentibus non

non parvum faceffit negotium, periculumque saltem continuitatis portendit. Affolet etiam in iisdem ad fulcipiendam continuitatem dispositis apparere faucium & gutturis inflammatio quædam ulcerosa cum crusta alba summi tædii, præ impeditæ deglutitionis incommodo, quam *Aphias albas* nonnulli, *Alcoholans* alii vocitant. Symptoma istud, ut nonnunquam quasi critice appareat circa finem morbi, quemadmodum etiam (& quidem frequentius) postulat circa labia erumpentes; nihilominus ut plurimum mali ominis esse confuevit, vel saltem signum difficilis iudicationis, & peculiaris pravitatis succorum, mediis glandulis illis a sanguine secretorum, aut consecretorum fecerni. Quamobrem quotiescumque apparet huiusmodi crusta, de Febre ad Continuum essentialiter tendente suspicari fas est: immo de eventu sinistro, si præsertim parvitas Pullus, vocis clangor, & singultus (qui tamen hic minus, quam alibi timendus, utpote soboles inflammationis huiusmodi) simul concurrant. Denique omnia accidentia, quæ in Continuis malignitatem subesse, quæcunque sit illius indoles, solent ostendere, illa eadem si in Intermittentibus observentur, idem, si non statim, saltem progressu temporis, prænucciant, excepto delirio temporaneo, quod aliquando in statu paroxysmi fervidioris solet accidere, & statim evanescere citra periculum; secus si in febricula mitiore contingat, vel ea etiam declinante perseveret. Facta vero jam Continua essentialiter, ac Perniciosa Febris suo pte se ingenio patefacit. Et licet lentius procedat, interimatque, ac cæteræ Perniciosa, maximo tamen, & diutius metuen-do non caret periculo, quamvis ab origine fuerit Intermittens. Etenim trahit illa nonnunquam secum sæva quævis symptomata, quæ secum pariter deferunt Malignæ ipsæ Primariæ v. gr. parotides, quas non semel in huiusmodi Febribus contingit observare, perpetua deliria, convulsiones, aversiones a cibo, & maxime a quocumque potu, non secus ac si hydrophobia detinerentur Ægri, & similia Februm summe Malignarum, ac Pestilentium propria, modo ex Colliquativo genere, modo & forsan frequentius ex Coagulativo: quæ omnia unicuique Praxim exercenti se produnt sæpissime. Enimvero tam frequens est hæc una spe-

cies Febris Perniciosa, quæ singula Februm ab ortu Continuarum, Acutarumque sensim sibi asciscit symptomata, licet inceperit Intermittens, vel quasi, ut se sola membrorum alterum generalioris nostræ divisionis merito impleat, quippe quæ plures differentias Perniciosarum a Mercato sub diversis titulis recensitas una comprehendit. Atque idcirco non inutile erit relegere iterum, ut ab initio etiam huiusce Capitis, Lectorem ulterioris instructionis avidum, ad completam descriptionem, quam prodidit idem *Mercatus*, cuius ideo aureum de hisce Febribus Tractatum reculum volumus. & antecedenti Libro integre insertum.

C A P U T II.

Periodicarum Februm perniciosus character generaliter expenditur in sua Causa. Varia illarum pravitas, & actio diversa in triplicem nostri Corporis regionem. Earundem China China curandarum Idea quædam practica generalis.

DISTINCTIS penes præcipua symptomata, & progrediendi modum, frequentioribus, magisque observabilibus Perniciosarum Intermittentium differentiis, & re videtur easdem ultro distinguere penes ipsarum Causas internas, si non ultimas, quod difficillimum, saltem generaliores ad normam eorum, quæ *Libro I. Cap. vi. & viii.* protulimus: quod equidem lubet non asseveranter, sed dubitative tantum, & superficie tenus tentare. Cum enim Theoremata, quæ fundamentorum adinstar ibidem jeci, quantumvis probabilia, & ratione suæ universalitatis non facile falsa, incerta tamen in plurimis agnoscam & ipse, non est cur fidenter admodum explicationem Causarum, utut generalium, huiusce rei illis superstruam. Dicam tamen quæ cum praxi, & curatione cohærent; adeoque si quis notionibus illis, saltem pro quopiam veritatis modulo sibi propositis, utatur, non multum, ut reor, a recto curationis scopo aberrabit: non quia Idea huiusmodi indubitanter vera sit, sed quia ad illius exemplar æque bene curatio succedit, ac si vera esset. Ita ad modulum suæ Hypotheseos, quantumvis obscuræ, certissimam istarum Februm depulsionem per

per usum Peruviani Corticis fassus est se excogitasse *Mortonus*; quod Illi profecto in praxi non male cessit. Ita pariter Mundi systema, licet Sacrarum Literarum testimonis, & Decretis Ecclesie minus, ut videtur, consonum, ad regulas tamen praxeos Astronomicæ, & ad cœlestia salvanda phenomena sufficienter dispositum condidit *Copernicus*. Ita quoque materialia suæ Physices principia, non ut vera, & certo talia, qualia depinxit, sed ad explicandos naturales effectus æque apta, ac si vera forent, protulit *Cartesius*, ob ingenuam saltem confessionem suam commendabilis, secundum quam Cogitata sua, suamque Methodum, etsi explorandis Naturæ arcanis satis accommodatam, non magis tamen pro *Historia*, quam pro *Fabula* vendidat. Utinam vero Magnus Vir, cum de Pallade sua tam moderate senserit, vel conatus suos ad purioris doctrinæ amissim magis adhuc castigasset, vel nullum pravis præoccupatum affectibus Lectorem nactus esset, quem transversum agere, aut egisse crederetur. Ita multo magis ego de ratiunculis meis Theoreticis sentio, siue Fabulæ sint, siue Historiæ: quod citra contentionem sanioribus omnibus dijudicandum relinquo, *reselli* a cunctis, ut aiebat *Cicero*, si opus sit, *sine iracundia paratus*.

Ratum itaque hic habendo, quod jam alibi statuimus, nempe sanguinem in Febribus Intermittentibus se habere mere passive, principii vero activi rationem habere succum quempiam heterogeneum, per intervalla eidem sanguini affusum, & febrilem in eo fermentationem, siue effervescentiam concitantem, cohærenter sequitur, quod in Perniciosis tota ratio, & tota vis, secundum quam illæ tam immaniter sæviunt, vel omnino, vel saltem principaliter pendeat a tali succo, quicunque ille sit, peculiarem diathesim, pravam tamen supra consuetudinem suam, atque sylvestrem, & septicam adeptam, per quam tam gravia, tam ferocia, & varia producat symptomata. Sed cum ignorato huiusmodi succo ejusdem pariter ignoretur natura, & qualitas omnis tum nativa, tum præternaturalis, cumque de eo vix quicquam fuerimus ausi statuere præter motum, viam, atque successivum progressum illius in sanguinem: ideo posito quod talis liquor Fermenti febrilis ordinariam rationem obtinens, in Perniciosis Intermittentibus nescio quid majoris

supra consuetam pravitatis habeat, seu nescio quid ascitæ venenositatis, atque malignitatis (prout diximus Libro antecedenti in animadversionibus ad textum *Mortoni Schol. ii.* & ut fufius infra sumus dicturi) præmissa, inquam, huiusmodi positione, nil aliud superest a Causæ Morbificæ consideratione petendum ad distinguendas earundem Perniciosarum differentias, nisi motus, actio, & distributio ipsius Materie febrilis in triplicem nostri Corporis regionem, nempe primo in primas vias, sic dictas, *secundo* in massam sanguineam, *tertio* denique in principium nervosi generis: penes quem motum, actionem, & successivam propagationem febrilis fermenti in varias hæc Provincias, si illud peculiariter pravum, ac efferum fuerit, illæ eadem, quas supra exposuimus, emergere possunt, & nonnihil dilucidari Intermittentium Perniciosarum differentie.

Itaque prout in primam Regionem, Ventriculum nempe, si lubet, Intestina, Ductusque omnes Chyliferos repit Fermentum istud vehementi quadam, venenata, ac prope arsenicali, erodente videlicet, ac colliquante acrimonia siue ingenta, siue aliunde acquisita imbutum, eosdem ferme producit effectus, ac Chylus quidam ex esculatis venenatis contactus, seu ex eodem veneno plus, minus infectus, perinde ac si Ephemorum Cholchicum quis assumpsisset. Proinde orificium sensibile stomachi acriter mordens, & vellicans, *Cardialgiam* infert, & perconsensum comitem lipothymiam. Eundem vero Ventriculum, Intestina, & annexos Ductus immaniter pungens, & in spasmos, ac contractiones excretorias provocans, affectionem *Cholericæ* similem gignit. Quod si ferocia nonnihil minore sæviat, quatenus succis viscidioribus sit irretitum, adeoque contactum illius etiamnum ferre possint, etsi non sine magna molestia affectæ Membranz, tunc ea sequitur irritatio, quæ prius lentam abrasionem, mox excoarationem illarum partium, denique succorum omnium illuc confluentium, ipsiusque sanguinis illas intime perluentis excretionem inducit: unde stomitus mucosus, simulque cruentus cum conatu dolorifico, alvique fluxus consimilis, ac *Dysenterico* analogus, aut *Dejectio* copiosa *loturæ carniæ similis*, aut alia quædam *sanguinem atrum referens*, solet emergere. Releeratis quippe, & ab-

& abrasis a succo illo sive arsenicali, sive aliæ corrodentis naturæ, etsi succis quoque mitioribus, ut dictum est, non nihil implicito, referatis, inquam, & abrasis Arteriarum Gastricarum, & Intestinalium osculis, immo: vel erosis, vel laceratis excretoriis glandulis ad extrema vasorum appensis, non potest non egredi, qua data porta contentus cruor, aut ferrosior saltem illius portio. Et sic fere statim ac excidit e Minera sua, & incavitatem Ventriculi (data suppositione) deinde in Intestina, & Chyliferos ductus sese insinuat Fermentum istud non modo vitiosum ab ortu, sed indolem insuper Emetico-catharticam in itinere suo, ut ut brevi, propter aliorum succorum miscellam hinc inde mutuatum, potest haud difficulter intelligi, quo pacto nonnullas constituat Perniciosarum differentias: illas videlicet, quæ vel a *Cardialgia*, vel ab affectu quasi *Cholerico*, vel ab alvi fluxu *Hepatico* dicto, *Dysenterico*, *Atrabiliari*, aut quomodolibet cruento, perniciosam naturam suam sortiuntur, simulque secundum nos denominationem *Cardiacæ*, *Cholericæ*, aut *Dysentericæ*, & *Subcruentæ*, aut *Atrabilariæ*. Unde est (ut & hoc obiter repetam) quod facile hallucinentur illi, qui supposita in locis omnibus antedictis Fermenti febrilis præ-existentia, plurimum fidunt Emeticis, atque Catharticis pro Febrium Intermittentium curatione: cum tamen ostendat experientia, cui astipulatur & ratio, quam facile sit remediis huiusmodi cum Fermento febrili maximam symboleitatem habentibus: ut constat ab effectu utrinque pari: quam facile, inquam, sit, idem Fermentum potius acuere, & roborare, quam vincere, & debellare. At de hoc jam forte nimium.

Quod si a Ventrículo, Intestinis, Lacteisque primi ordinis (ut *Libro primo Cap. vi.* tetigimus) iubeat Fermentum febrile proscribere, illudque tantum agnoscere in Lacteis secundi ordinis, non ideo minus facilis erit explicatio singularum Perniciosarum in primam Regionem sævientium, feraliumque symptomatum earundem. Malignum siquidem Fermentum in secundarios Ductus Chyliferos irruens, quasi e suis compedibus excarceratum, tantam in ipsis Ductibus irritationem, molestiam, atque sævitiem exercere potius est, quantam exererit venenatus Chylus e Lacteis primi ordinis il-

luc delatus. Excitata etenim iusta acerrima cum succis quibuslibet ibidem præ-existentibus, simulque mordicatis immaniter cunicis Lactearum, & sensibilibus earum fibrillis, eam necesse est sequi spasmodicam omnium partium infimi Ventriscæ connexarum contractionem, ac convulsionem, quæ succos acerbos, & nondum excretioni maturos, eosque propterea summe mordaces, & efferos (ut qui etiam ex natura sua, Æstivo præsertim, & Autumnali tempore in quibusdam signate corporibus, sunt tales) quæ, inquam, succos acerbos ex Glandulis omnibus Intestinalibus, & ex Canalibus illuc confluentibus, Pancreatico scilicet, atque Choledoco, per vim valeat exprimere. Qui equidem succi sic expressi, præterquam quod ex se ipsis summam vellicationem in stomacho, & Intestinis gignere apti sunt, & illa in violentas excretionem cogere, abradere, excoriare, & inde cruorem ipsum elicere, ulteriorem etiam noxam inferre valent, quatenus Lacteis ipsas tum primi, tum secundi generis permeando, Fermento quoque febrili suppetias ferunt, illudque deterius adhuc, & ferocius reddunt adventu, & societate sua. Addamus fibrarum nervosarum undequaque divisarum consensum multiplicem, potentem inducere Cardialgiam, Lipothymiam, aliaque huiusmodi gravia symptomata, Addamus tandem, si liceat, ex tam violento tumultu, & ex diversis Vasorum Lactearum, Mesenterii, Intestinaliumque contractionibus secundum varias fibrarum directiones excitatis forte fieri posse retrogradum a Chyliferis Ductibus in ipsiusque Intestina tenuia Fermentum febrile, superato vi convulsionibus valvularum obstaculo. Ex quo qualis ibidem fieret succorum Intestinalium cum Fermento febrili miscella, qualisque confusio, & qualis pariter fluxus, atque refluxus in ipsis Ductibus Chyliferis, eosdem succos, idemque Fermentum suapte natura, saltem per alia ostiola, iterum admittentibus (siquidem non plane impossibilis, ut reor, sit talis positio) nemo non videt. His, & similibus modis posse huiusmodi malignum Fermentum solas Lacteis secundi generis occupans, Ventrículo, Intestinis, Lacteisque primi generis antecederet intactis, symptomata omnia Perniciosarum in primam Regionem sævientium producere probabili-

ter.

ter autumno. Indiscriminatim nihilominus & hic, ut jam loco citato, omnes, quotquot sunt, primas vias, velut primum limen ipsius maligni Fermenti in sanguinem ingressuri, lubet adhuc considerare, & eadem universali suppositione retenta, ut coeptum est, deinceps prosequi.

Haud equidem diffiteor, arduum esse definire in quonam consistat intrinsece peculiaris illa, & determinata virulentia, quam identidem supra consuetam pravitatem suam solet acquirere febrile Fermentum, sive hinc, sive inde illud derivetur, dum singulas producit Perniciosarum species: quam pravam diathesim alcitiam intantum malignam, & venenatam voco, in quantum eam dilucide nequeo explicare. Pro usu tamen pratico sat sit dicere, eam esse in casibus nuperrime recensitis ubi primarum statim viarum tumultuaria subversio suboritur, eam, inquam, tunc esse febrilis fermenti naturam, qualis plus minus est, ut modo dicebamus, indoles vehementiorum Emeticorum, atque Cathartico- rum, seu qualis est natura, ut rem proprius designem, ipsorum succorum nostri corporis Choleram Morbum producentium. Sane morbus iste, quantum ex accidentibus patet, causam agnoscit Veneno simillimam: Tertianæ item Perniciosæ modo memoratæ saltem earum aliquæ, maximam habent similitudinem cum Cholera. Itaque qua ratione lethalis esse consuevit Cholera morbus, eadem quoque ratione lethales sunt ut plurimum huiusmodi Febres: eamque similitudinem, quam cum Veneno extrinseco habent humores, & succi Choleram efficientes, illam eandem habet cum eodem Veneno succus febrilis, pro talium Febrium causa receptus. An vero tum illi, tum iste habeant acrimoniam quandam veneficam prorsus ineffabilem, aut talis conditionis, quæ semoto etiam obscuro hoc nomine queat sensibilius explicari, præcise non quæro, istamque litem, quæ ad purum nomen ferme reducit, nec ad praxim conducit, Theoreticis subtilioribus ad extremum usque apicem discutendo relinquo.

Si tamen liceat super hac re per analogismum quendam crassiuscule ratiocinari; quoniam exactius non possumus absque sophismatum periculo; dicam, illud esse data proportione discrimen inter

succum febrilem, cum Tertianis benignis, & eundem cum Perniciosas modo descriptas excitat, illud, inquam, quod intercedit inter Antimonium uno modo, idemque alio modo præparatum, secundum quas diversas præparationes in linea Emetici, atque Cathartici, modo benignius, modo violentius præstat utrumque, aut alterutrum, varie videlicet alterata, vel immutata heterogenearum illius particularum textura. Sed, ne longe admodum per remotiores comparationes a fluidi humani Corporis recedamus, nonne videmus quantum discrepet a flavâ bile quo ad acrimoniam, & pravitatem bilis æruginosa, & glauca, sive utraque sit idem humor varie alteratus, sive tertium quid ex diversorum succorum commixtione resultans? Nonne pariter plures succi suapte natura, si seorsim sumantur, plane innocentes, evadere possunt Naturæ nostræ infesti, acerrimi, & erodentes, si simul misceantur? Quid, si viciati jam sint seorsim singuli, & a crasi sua desciscentes, ut in casu nostro, atque insuper insimul mixti? In hoc forte uno consistit tota ratio formalis, ut scholastice loquar, Emetici, atque Cathartici, quæ reperitur in Fermento febrili relate ad illius actionem in primas vias, ratio coagulantis, aut dissolventis relate ad actionem in Massam sanguineam, & ratio stupefacientis, aut aliter lædentis respectu ad actionem, quam exerit in principia nervosi generis, concurrente videlicet insimul cum eo dispositione *medii*, & *termini ad quem*. Hinc tota Malignitas, Venenositas tota quarunlibet Perniciosarum in quantum solummodo occulta, in quantum occultus latex ipse febrilis, alique confluentes succi, eorumque varia commixtio, necnon commixtionis eorundem varia proportio. Sic videmus, unam, & eandem Thermalem Aquam (quamcumque velis) statim ac e prima scaturigine simplex prodit, talem determinatam vim, suæ Fœdinæ, vel, ut ajunt, Mineræ correspondentem, sive bonam, sive malam secum deferre: si vero diversas in progressu, & deteriores Mineras perluat, diversam pariter ac deteriore pro diversitate Mineralium, sive Fossilium, quorum salibus adventitiis impregnatur, subinde naturam nancisci: unde indoles primigenia notabiliter alteratur, ac deterior evadit, necnon quandoque venefica.

Idea

Idem cum proportione dicendum de Fermento febrili in casu nostro. Est enim, ni fallor, intra confinia maximæ probabilitatis credere, quod Febrium Intermittentium fermentum, seu latex extraneus, qui primo, & principaliter sanguinem in periodicam excandescantiam, aut effervescentiam concitat, sit quidem ex se ipso, statim ac e Minera sua purus egreditur, indole quadam peregrina præditus, quæ cum natura cruoris minime conveniat, sitque adhuc deterior, cum Perniciosas, quam cum Benignas intermittentes gignit; sed neque extra rem est ulterius suspicari, quod ille idem latex febrilis fiat adhuc deterior ratione pravæ, & variæ dispositionis, quam invenit in diversis locis, atque regionibus, per quas transit, vel in quibus hospitat. Atque ideo, quatenus a termino suæ scaturiginis ad terminum sui confluxus in sanguinem progreditur, & in varios succos morbosos impingit, cum quibus confunditur, ac commisceatur tum intra primas vias, tum intra ipsam cruoris Massam, talem probabiliter ex huiusmodi commixtione acquirit dyscrasiam, quin & virulentiam, atque malignitatem, quæ Febris cæteroqui benignæ, perniciosam naturam, eamque variam pro varietate succorum, quibus diversimode inficitur; valet imprimere. De pravitate illius violentæ Emetica, atque Cathartica intra primas vias acquisita, & intra easdem immaniter exercita, variasque idcirco Perniciosarum species constituentes, jam satis hætenus. Ad reliqua nunc pergendum.

Prout igitur idemmet febrilis latex succis non quidem vehementer Emeticis, aut Catharticis, ut in primo casu, pravus tamen, & incongruis secum raptis, in secundam Regionem, seu in sanguineam Massam delabitur, venenositatem alii generis, primæque regioni (quam ideo vel innocue transigit, vel magna ex parte declinat) non admodum insensam solet exerere. Hæc in duas ut plurimum species potest subdividi, quatenus duplex insigne sanguini damnum solet inferre, ipsum videlicet vel coagulando, vel nimium solvendo concurrente insimul vitiosa aliqua dispositione, aut labe intra eundem sanguinem præexistente, ipsamque pravi Fermenti diathesim ad hanc, vel illam noxam specialius determinante. Proinde talis nonnumquam ex huiusmo-

di commixtione resultat indoles Fermenti febrilis, ut Venenorum fixantium adinstar (quorum prostrat ex Vegetabilibus, Animalibus, & Mineralibus numerosa seges) in sanguineas particulas, & spiritus torporem quandam inducat, cui primum fermentativi, mox & circularis quoque motus retardatio succedit. Hinc vel *Syncope cardiaca*) constipato potius, quam rarefacto, cum primum appellit ex Cava ad dexterum Cordis sinum, cruore) vel universalis quasi coagulatio, aut congelatio ejusdem cruoris, *Algor* partium indefinens, & abolitio pulsus absque restitutione ulla, vel saltem pauca, & exili subsequi solent. Idque fortasse, ut clarius me explerem, duplici potest ratione contingere. Vel enim succus febrilis diathesim modo enunciatam sortitus statim ac sanguini affunditur, illum plane constipat omnino circa Cor, & circa Pulmones, vel in Pulmonibus, vel intra Cor ipsum. Et in hisce casibus, in quibus vel mortiferam *Syncope*, vel suffocationem repentinam inducit in ipso accessionis principio, Cor ipsum non prætergreditur, neque per Aortam ultra Cor distribuitur ad insciendam reliquam cruoris massam, cum statim interimat. Vel pravitatem suam minus immaniter exerit succus ille in ipsum sanguinem, itaut totum iter a Lacteis ad Aortam possit complere, & Accessionem febrilem ad augmentum usque, statumque perducere. Et in hoc casu illam specialiter potest in universo cruore producere effervescentiam, quam *frigidam* vocant, quæque ex puris acidis cum puro sale volatili commixtis solet emergere, ut in plurimum liquorum citra manifestum caloris sensum effervescentium commixtione observamus. Quæ cum suis limitationibus posita paritate, non adeo captu difficile redditur, quomodo talis esse possit indoles Fermenti febrilis, talisque salium illius cum salibus cruoris inexistentibus proportio, ut consimilis excitari possit effervescentia, Febrium *Algidarum*, *Syncopalium*, vel similitum, si quæ sint aliæ, productiva, quod satis potest succedere, cum Fermenti febrilis indoles tum nativa, tum asciticia, acida peculiariter est, & coagulativa.

Contra, quandoque ex succrescente mixtura, quam diximus, talis resultat indoles ejusdem Fermenti, ut Venenorum potius dissolventium adinstar (quorum pari-

pariter plurimæ sunt, notæque species ipsiusmet sanguinis compagem discindat eita, ac veluti explosiva divulsione partium illius fibrosarum, necnon serosiarum fusione præcipiti, unde sudores statim colligati, frigidi, ac *diaphoretici* emergunt: quanquam hoc etiam a concretione partium sanguinis fibrosarum, ut supra, & inde succedente serosiarum effluxu possit procedere. Atque omnibus hisce pravis conditionibus stipatum febrile Fermentum, si activum sit valde, imbecilleque inveniat atque dispositam ad suscipiendam celeriter aliquam ex prædictis impressionibus sanguinis crasim, eas statim (modo unam, modo aliam) Febrium differentias gignit, quas vel *Syncope*, vel *Algor* funestus, vel frigidus, ac *Diaphoreticus* sudor Perniciosas, & lethales reddit, quasque ideo *Syncopales*, *Algidas*; & *Diaphoreticas* dicimus.

Quod si alterutram, ut supra, sortitum sit Fermentum Febrile venescam diathesim, & præcipue coagulantem, quippe frequentior: dissolvente tamen etiam quandoque minime exclusa: eam vero sepius, ac lentius in usum deducat, si ve quia illam in remissione gradu possideat, si ve quia minus dispositam inveniat sanguinis compagem, ut impressionem huiusmodi valeat suscipere; tunc ea lento processu introducit dispositio, quæ Febrem ab ortu Intermittentem sensim in *Continuam*, *Acutam*, atque *Malignam* convertit. Cum enim venescum huiusmodi Fermentum Coagulans (idem ratione in oppositum versa intellige de Colliquante) non ita facile intra unum paroxysmum integre subigatur, quin aliquas sui reliquias intra cruorem suapte etiam natura male dispositum relinquat: cumque in dies renovatis accessibus recens semper febrilis huiusce succi renovetur influxus, novaque per consequens, crasi sanguinis semper imbecilliore reddita, resistit illius portio non rite subacta, non potest, quin ex congestis repetito cumulo portionibus talis tandem fiat earum acervus, qualis Febrem essentialiter *Continuam*, *Acutam*, atque *Malignam*, ex vitiosa sanguinis stagnatione, aut nimia etiam fusione gigni consuetam, solet producere. Et hinc ea emergit Perniciosa Febri natura, quæ *Oscuram* secundum nos speciem passim obviam, cæterisque omnibus, ampliore constituit, *Subcontinuum* nobis dictam, cujus indoles

multiformis tunc cum suum complementum est affecuta, tot & tantis solet sociari symptomatis, quot & quanta sunt ea, quæ Febrem a primordio Continuum, atque Malignam comitari consueverunt: cum hac insuper posteriore addicione, ut ultra Continuitatem hic succrescat nova Periodus, non quæ obscuram exacerbationem pluribus Continuis ex natura sua familiariter imiteretur, sed quæ æmulatur, licet remissius, pravam Perniciosarum Intermittentium accessionem, adeoque fatigatas jam vires ultro prostruens, & ob id febrem huiusmodi reddens supra Malignas essentialiter, & ab ortu tales, metuendam.

Denique, prout ad prima tertiæ Regionis confinia pertingit, eademve occupat Fermentum febrile, licet pluribus modis Cerebrum, ac principia nervosi generis possit afficere, & vere multifarie nonnumquam afficiat inferendo deliria, motus convulsivos &c. unico tamen graviore modo, cum citiore inferit perniciosam, solet obesse, *Soporosum* videlicet affectum profundissimum inducendo. Id autem videtur contingere, quatenus idem Fermentum extraneis, ut dictum est, salibus, aliunde quoque derivatis imbutum, talis naturæ, & gradus venenositatem acquirit, ut Mandragoræ, aliisve soporiferis Venenis analogice respondeat, suamque exerat virtutem non tantum intra Massam sanguineam, verum etiam, & quidem principaliter, in nervosum laticem, seu; quod idem est, in spiritus animales, quibus ab infecto sanguine vel subministratur materia narcotica assiduo appulso ad glandulas corticales Cerebri pertingens, & inde in nervosum genus diffusa, vel consueta denegatur; nec influit, uti fas esset, pro restaurandis iisdem spiritibus ad obeunda sensus, & motus munia: sanguis enim narcosi infectus forsitan stagnare cogitur in extremis arteriis pro eorundem spirituum instauratione ad Cerebri Corticem desinentibus. Hinc fit, quod exacto citra omnem tumultum primarum viarum itinere, quin blande, & subdole fascinatæ cruoris spiritibus specie tranquillitatis cujusdam torpentibus, sensim ab accessionis initio altius sese insinuet Fermentum febrile. Cum vero plurimam sanguinei Torrentis congelationem nequeat producere, ut in Febribus *Algidis* supra descriptis, particularem saltem in Cerebro stagnationem, & fibrillarum

ejus nervosarum relaxationem ob spiritus vel interceptos, vel ex narcotica materia confectos, inducit. Talis autem, tamquam vehemens nonnunquam est huiusmodi dispositio a Fermento sanguini confuso introducta, ut ea duranter per totam extensionem Augmenti, & status Accessionis febrilis Ager lethargicus jaceat, ac ferme apoplecticus, donec subacto prope declinationem eodem Fermento (nisi prius Ager occumbat) dissolutoque sanguinis torpentis vinculo, & superato ejusdem stagnantis obice, spiritibusque primævæ volatilitati, fibrisque Cerebri primævæ tensioni restitutus, paroxysmus solvatur, & cum paroxysmo ipsum ferale Symptoma soporosi vehementer affectus. Et hinc denique illam Perniciosæ Intermittentis differentiam, quæ a Comatoso lethali affectu denominationem capit, & *Lethargicam* dicimus, videmus expositam.

Quod autem unum, idemque Fermentum in diversis subjectis, ætatibus, tempestatibus, aliisque circumstantiis possit varias venenositatis tum Colliquativæ, tum Coagulativæ species suscipere tam ob multiplicem plusque, vel minus ætivaritatem suam, quam ob diversam dispositionum habitudinem subjecti, in quo agit, quales requiruntur ad diversarum Perniciosarum differentias constituendas, facile sibi suadere poterit quicumque ab uno, eodemque veneno, æqualem in se ipso semper acrimoniam servante, prout altiora sensim Corporis penetrabilia pervadit, diversisque ejusdem Corporis succis sese immiscet, ea omnia, etsi varia, & inter se nonnunquam opposita animadvertat successive produci symptomata, qualia in enarratis Februm speciebus supra descripsi; indicio satis conspicuo, longe majorem esse, ac esse videatur, symbolesitatem Causarum accidentia huiusmodi, dissimilia licet, producentium: eamque proinde a nostris humoribus accedente præsertim aliorum mixtura esse facile susceptibilem.

Hicce universis generaliter, & superficie tenus libatis circa variam indolem Fermenti Perniciosæ Intermittentes producenti, obvium est consicere, quod etsi in diversas species, aut differentias distinximus, Mercato præeunte, easdem Perniciosas Febres, ut quæ tantum distant a benignis Intermittentibus, quantum distat Morbus salutaris a Morbo lethali, & tantum differunt inter se ipsa, quantum

fere differunt *v. gr.* Cholera Morbus, & Apoplexia: nihilominus si spectemus Fermentum illas & istas producens, unum ab alio non plus quam accidentaliter videtur differre, quatenus accidentale est uni, quod habeat acrimoniam intensioris gradus, ac habeat aliud, & quod commixtionem salium peregrinorum, & exoticorum aliunde mutuatorum admittat. Quod si alicui rixas Logicas affectanti aliqua in terminis *Generis, Speciei & Differentiæ* confusio, aut discrepantia subesse videatur, litem hanc agat cum ipso *Galeno*, & illam componat pro libito, neque in quamcumque partem trahat, annuentem habebit. Dico igitur, Fermentum Intermittentium tam Salutarium, quam Perniciosarum idem esse: quo ad rem ipsam, sive, ut loquuntur Scholæ, *substantialiter*, habito respectu ad Intermittentem, & ad Periodum; *accidentaliter* vero differre, habito respectu ad malignitatem uni adjunctam, & alteri non: quemadmodum accidentaliter differunt Boleti venenati a non venenatis, flavabilis a bile glassea &c. Sic Antimonium crudum, vel diaphoreticum (ut prosequar comparationem, qua usus sum alias) quo ad substantiam non differt a Vitro, aut Flore Antimonii, quia revera semper Antimonium est, saltem ex radice; differt tamen accidentaliter secundum diversam præparationem, juxta quam in primo casu innocens est, in secundo vero sæpissime noxium, nec carens omni suspitione Veneni.

Uniformem istam utriusque Fermenti naturam (quod est ad principia essentialia) satis patet Peruvianus Cortex, & illius actio febrifuga utrinque æqualis, experientia teste; neque enim virtuti illius cedit minus Perniciosarum, quam Benignarum Intermittentium Fermentum, aucta tantummodo, ubi opus sit, juxta exigentiam dosi Remedii, ut aucta est in maligno Fermento energia fortior nocendi. Quod si illud cæteris succis nocentibus mixtum dicatur aliam a consuetata naturam acquirere, & in tertium quid veneficum converti, cui non amplius competat ratio indolis primigeniæ, dico adhuc experientia fretus, quod cum venenum istud tertium ex plurium succorum combinatione, seu potius confusione resultans, habeat pro basi Fermentum febrile Intermittentium proprium, ut ostendit adhuc Intermittio ipsa, atque Periodus:

us: cumque Fermentum illud suapte natura consuecat cedere actioni Corticis, cedit eidem Cortici etiam tunc, quando evadit pars integralis talis veneni; adeoque ex sola simplicis huiusce Fermenti retensione totius veneni (si modo loqui sic liceat) Perniciosas producentis infringitur activitas. Sic in præparatione Venenorum usui Medico deservientium, ex sola unius partis activioris refractione integra totius veneni habetur correctio, etsi illud non sit Agregatum per accidens, ut in casu nostro, sed Mixtum verum ex Mineralium, aut Vegetabilium genere. An vero simili ratione, ut conjeci, & non alia dometur a Cortice Fermentum, quod Perniciosas gignit, ignoro: quod dometur æque certo, ac Benignarum Fermentum, fere usque ad extremas angustias, indubitanter assevero.

Hoc autem, quod diutina fretus experientia, quæ in dubium revocari nequit, affirmo, alia etiam planiore spectata ratione, videtur ita debere contingere. Itaque considerare est, quod, cum diversarum benignarum Intermittentium species, Quotidianæ scilicet, Tertianæ, & Quartanæ ab uno Peruviano Cortice æqualiter expugnentur, necesse est, earum Causas, in aliqua ratione præcipua univoce convenire, propter quam earum extinctio uniformiter sequatur, licet specie dicantur differre, spectata dissimili earum natura, periodo, & symptomatum societate. Hæc autem communis Causa, si variam periodum respiciamus, videtur esse posse stagnatio temporanea alicujus succi in sanguinem ingressuri, eaque modo longior, modo brevior quo ad durationem, & forte modo, in remotiore, modo in propinquiore loco succedens: qua sola per Corticem sublata, omnis æqualiter tollitur diversarum Februm periodus. Et cum in ratione Periodi Intermittens Perniciosa, *v. gr.* Tertiana, minime differat ab Intermittente Tertiana salutari, hinc est quod utraque, quantum ex hoc capite, per Corticem æqualiter expugnetur.

Si vero respicimus succum ipsum hic, & nunc varie, seu per diversa intervalla stagnantem, adeoque diversimode etiam nonnihil se habentem, & constituentem Fermentum ipsas diversas salutarum Intermittentium, puta Quartanarum, Tertianarum &c. species producentia, etsi ista ob hoc ipsum, & propter diversitatem symptomatum, quæ pariunt, diversam

quoque inter se dyscrasiam habere minime dubitem, adhuc tamen in illis radicalem quandam symbolesitatem, & uniformitatem semper servari crediderim, ratione cujus non obstante aliqua difformitate convenient univoce in præcipua quadam vitiosa dispositione supra quam cæteroqui fundatur, vel cui accedit diversa nonnihil hic, & nunc ipsorum Fermentorum habitudo. Suadet hoc vulgaris experientia, qua constat, tam Tertianæ, quam Quartanæ Fermentum ab uno, ut diximus, & eodem Peruviano Cortice æqualiter retundi. Suadet hoc succus ipse febrilis, qui probabiliter, ut ajebam, semper est idem latex, vel saltem de eodem genere, concisus, & stagnans, & ob longiorem solum, vel brevioris stagnationem modo hac, vel illa tempestate, modo in hoc, vel in illo loco contingentem, nonnihil diversimode vitiat. Suadet denique alia experientia, qua notum est, quam facilis sit, & crebra metamorphosis unius speciei Intermittentis in aliam, quod nonnisi a symbolesitate Fermentorum potest procedere. Si enim toto celo diversa, & fere ad invicem contraria supponantur Tertianarum *v. gr.* & Quartanarum Fermenta, arduum erit intelligere non solum quomodo contingat huiusmodi transmutatio, verum etiam quo pacto unus & idem Cortex possit in illa opposita agere, ut agit: nisi velimus totum opus refundere in diversos Corticis sapores, ut opinatur *Thomas Doncellus*, vel nisi clarius talem supponamus propter huiusmodi sapores Chinæ Chinæ constitutionem, ut Salium Hermaphroditorum adinvicem oppositas etiam inter se acrimonias æqualiter temperet, eo pacto, quo data proportione una, & eadem simplex Aqua acidam *v. gr.* æqualiter, ac salisam sui additione acrimoniam diluit.

Cum itaque minus, quam differant ad invicem Tertiana, & Quartana benignæ, differant inter se Tertiana perniciosa, & Tertiana benigna (istæ enim sunt ejusdem speciei, teste eadem periodo, secus ac illæ) hinc est, quod utriusque Fermentum æqualiter dometur a Cortice, ut ab eodem domatur æqualiter Fermentum Tertianæ, & Quartanæ benignioris. Cum enim tota diversitas Tertianæ benignæ, ac malignæ nobis elucescat ex solo symptomate pernicioso huic adjuncto: & cum tale symptoma non differat ab alio simili non pernicioso

ciofo in Tertiana benigna apparente: ut vomitus *v. gr.* in ista moderatus, in altera immanis: cum, inquam, non differat nisi ratione majoris intensiois, ita forte nonnisi ratione majoris intensiois consecuta dyscrasia, aut acrimoniae suae, quaecunque illa sit, differt Fermentum Tertianae perniciosae a Fermento Tertianae non perniciosae, adeoque tota illius malignitas, ac venenositas, quae ineffabilis dicitur, non aliud est nisi major intensio activitatis ejusdem Fermenti febrilis; cuius indoles solita cum ignoretur, aequae ideo ignoratur intensio insolita. Sed quo pacto per Corticem rite administratum illa corrigitur, eodem quoque corrigitur & ista, Fermento scilicet istius aequaliter retuso, licet in hoc casu nocentior, quam in alio ejusdem sit vis. Sic idem telum aequali nisu vibratum in eandem corporis partem, prout magis, vel minus acutum est, modo leve, modo lethale vulnus infligit; si vero omni acie sua tam quando acutius est, quam quando est obtusius, per eandem limam aequae spoliatur, ab infligendo tam lethali, quam leviore vulnere aequaliter prohibetur. At istiusmodi ratiocinationes nodis quamplurimis inextricabilibus implexas, nonnisi ut nutantes velim accipi caligantis intellectus mei caespitationes.

Firmiore talo deberet posse per hanc arenam incedere, si materia fineret, Medicinae practicae bene jugata Mathesis, quae utinam aequae feliciter applicari posset Morbis ut loquebantur Antiqui, Similibus, sive in intemperie constitutis, adeoque Febris tam simplicibus, quam putridis, ut pariter aiebant, atque malignis, ac applicatur Morbis Organicis. In his certe quoniam Solidorum affectio vel solitaria est, vel saltem praevalet Fluidorum laesioni, locum satis amplum potest habere Mechanicis, anatomicis, chirurgicis, clinicisque simul observationibus juncta: id quod in rebus ad Opticem pertinentibus quam maxime elucescit. Immo & eandem ingeniose usurpatam ad plures alias extendi posse nequaquam negaverim Medicinae provincias, ut luculenter restantur tot practica non minus quam subtilia, & docta Clarissimi in dies Haecquetii, aliorumque nostri aevi Scriptorum tum alibi memoratorum, tum etiam non memoratorum Opera Medico mechanica, in quibus esse Solidorum systema proba si sternatur, sua tamen quoque vis non

plane denegatur Fluidis insito quaqua-
versum turgentibus spiritu.

Haud aequae facile forsitan procedit res in explicandis Morbis inorganicis vulgo appellatis, seu Similibus, & specialiter Febris, quarum abstrusa, & implicata natura mechanicum utrumque systema non parum fatigat. Quia vero Aetiologia earundem Februm, in quibus, ut reor, Fluida per se exorbitant, atque organo suo Solida ipsa consecutive afficiunt, ac laedunt, melius concordare videtur cum observationibus Naturae, si fluidorum systemati superstruatur, quam si superstruatur systemati solidorum; optandum idcirco superest, ut iidem Celebres Viri, vel iis jam emeritis, alii posthac mechanicis itidem principiis innixi, post sedulam praxim Medicam a diutino tempore exercitam, conatus suos ultro urgeant, ut hanc Spartam adornent per Mathesin fluidis quoque humani corporis, eorumque tum peculiari texturae, tum motibus intestinis, quoadusque licet, applicitam, etiam si res ardua haec sit, ac perdifficilis, maxime cum nondum satis compertam habeamus omnium singillatim sectorum naturam, vim, & secretionis modum, immo nec circulos satis calleamus eorundem particulares, aut varias velocitates, qua singuli circumaguntur, ut ad Circulum universalem concursu redeant inaequaliter aequali. Allaborandum nihilominus aequae dixerim hac etiam via; neque tamen, ubi sic exigat rerum ordo, pigeat quemquam petere principium motus, non immediate quidem a Solidis in prima sui creatione sic ineffabiliter constitutis, sed potius a Fluidis spiritu suo insito, & elastica vi, quantum par est, abunde pollutibus, illamque jugiter in Solida transferre valentibus.

Haec rursus si forte teratur universaliter semita, quam antehac calcavere tot alii praecleari Viri universa Mathesi praestantes, quamvis, ut fatear, theoriam Februm, praesertim Periodicarum, ut & omnium, quas Malignas vocitamus, aut Pestilentes nondum satis extricarint; nullus tamen dubito, quin improbo, ut dici solet, labore adhibito, plurimus saltem sit emerurus Tyronibus praesertim instituendis profectus; esto quod ob peculiarem conditionem materiae nimium inaequalis, & variae, nimiumque irregulariter mobilis, non omnis circa hoc ab Arte suapte natura conjeaturali demi queat

incer-

incertitudo. At de his iterum satis, universalis namque isthaec innuere si forte licet, inculcare amplius non decet, ne iis, qui longe supra nos eminent, philosophandi leges temere videamur velle praescribere. Resumptis ergo crassioribus nostris fermentationibus, ad Methodum curandi Febres Perniciosas pro scopo unico nostrae specialis Therapeutices assumptas, quo coepimus gradu pergamus.

Munus ergo sollertis Medici, qui Perniciosam Intermittentem dignoverit, erit statim paucis praemissis, quae indicationibus universalibus, prout e re videbitur, respondeant, vel iis omissis, si occasio sit praecipua, erit, inquam, munus illius statim ipsi Fermento directe occurrere, ut imminentem paroxysmum periculo saepius, atque terrore plenum antevertat, vel saltem imminuat, ac leniat. Considerata itaque gradata omnium praegressarum, praecipue vero postremae accessionis intensio, & inde elicita conjectura futuri accessus, necnon habita mensura distantiae illius, eam plus, aut minus, citius, aut lentius praemittat remedii Febri-fugi quantitatem, quae enervando plus, aut minus, citius, aut tardius, prout opus esse videbitur, Fermento adventuro sit satis; adeo vel omnino praecaveatur Paroxysmus, vel, si plane id non liceat, vel forte non libeat, saltem leniatur, ut vires aegrotantis ferendo sint, usque ad integram paroxysmorum sublationem, quae omnino est in arbitrio experti Medici etiam quo ad tempus, & modum.

Hac in re rite gerenda expediret praeculis habere Theoremata illa generalia Februm Intermittentium proprietates nonnullas respicientia, quae Capite vi., & viii. primi Libri protulimus. Nobis ideo congruum est, ut saltem fingamus pro crassiore quadam, sed utili curationis idea, quod illarum Fermentum, etsi in loco peculiari adeo repositum, ut viribus Catharticorum, atque Emeticorum sit ut plurimum inaccessible, & radicatus inextinguibile, habeat nihilominus cum primis viis, & specialiter cum Ductibus Chyliferis sive propinquiores, sive remotiores aliquam communicationem, ad hoc ut possit, quoadusque e suis loculis proruperit, easdem vias subire. Quod equidem fieri poterit vel per eadem ostiola, per quae Chylus primum ingreditur, vel etiam mediis aliis communicationibus, quae per totum Lactearum tractum a pri-

mo illarum exortu usque ad locum infectionis earum in sanguinem plurimae sunt, ut ostendit lymphae Chylum ubique diluens, & Lacteis potissimum Mesentericis (Chylo jam per eas in sanguinem advecto) recenter adveniens, ex observatione Malpighii, Nuch, Muniks, aliorumque recentiorum Anatomicorum. Ponamus insuper, Chinam Chinam in tenuissimum pollinem redactam, & quomodolibet deglutitam, si non ipsam Fermenti Fodinam directe, & immediate petere, saltem in Intestinis ipsis, & Ductibus Chyliferis ad longiusculum tempus morari, illisque ad modicum intervalum adherere: quod non plane negabit qui animadvertet, res plurimas nutritioni ineptas, etsi ob molem, figuram, & pondus ad secedendum ab intestinis magis dispositas, ad longum tamen tempus in iisdem de more delitescere, antequam cum Chyli recrementis crassioribus foras amendantur. Id ipsum autem eidem Chinam Chinam non modo potest accidere, sed vere accidit, ut ramenta illius excreta, & faeces alvinas tinctura ejusdem infectae longe satis ab illius assumptione palam testantur. Atque ita actionem Chinam Chinam adversus Fermentum febrile per immediatum etiam utriusque contactum facile erit intelligere; & eo facilius, si praeter iter Corticis per Intestina consideremus insuper necessarium progressum particularium illius in Lacteas, necnon longiusculam earum moram in iisdem Lacteis, in quas saltem, & per quas aliquando vehi debet Fermentum febrile ad sanguinem tendens, quicunque sit terminus, a quo in easdem illud delabatur. Denique ponamus, eandem Chinam Chinam si non crassiore, tenuiore saltem substantia sua, succis intra Intestina hospitantibus intime immixta, quod idem est ac dicere, virtute sua iisdem communicata, & impressa, Fermenti admixtae massam aliquam impraegnantis, eisdem succos ita alterare, & suis viribus roborare, ut continuato assidue illius usu evadant apti ad praestandam medelam Fermento febrili, cum quo alicubi sunt commiscendi, & ad illud retundendum, quoties eidem committentur. Quemadmodum enim, si pravi sint, possunt illud deterius reddere, ita si virtute polleant Febrifuga sibi a Peruviano Cortice communicata, non modo illud non acuent, sed balsamicam, quam quodammodo acqui-

Terti Therap. Spec.

I 3 sic

ferunt, naturam ipsi demum Fermento impriment, pro residendo eodem ad nocendum inertis, etiamsi non statim ac retusum est, præcipitur, sed in ipsam Massam sanguineam se insinuet, dummodo tamen assidua sit, & valida per novam Febrifugi ingestionem illius retusio.

Quod si etiam velimus nobis suadere eandem Chinam Chinam vel sanguinem munire adversus Fermentum adventurum, vel depurare illum, ac abstergere ab eodem Fermento intra eundem, veluti in sua Minera degente (quod alias cæteroqui non sumus lubenter amplexi) immo si velimus, eam altius penetrare ad lustranda remotiora quæque ejusdem Fermenti seminaria, non ideo sub hac hypothese pro correctione ipsiusmet Fermenti febrilis minus feliciter curationem instituemus. Atque hoc dictum volo, etiamsi metuamus, quod China China nudum Fermentum adorta vel in suo Foco, vel tantum in suo itinere, *Causam* ejusdem Fermenti *producentem* nequaquam tollat. Neque enim de hoc quod pro dubio ad summum, ac incerto haberi potest, adeo solliciti esse debemus in casu ocyssime extremo, ut ob id præfens, & certum exitum velimus negligere, maxime cum impetratis induciis, tractu temporis vel natura ipsa, vel Ars, vel ætas, vel corporis exercitatio, vel anni tempus integram medelam consuefiant subministrare. Certe in Cancro serius exitum minitante mos est adhibere Curationem, ut vocant, *Palliati-vam*, quæ mortem tantummodo protrahit, nec unquam sanat. Quidni ergo in casu præcipiti Febris Perniciosa liceat, imminente morte, uti (cum præsto sit) Curatione vera, & satis firma, ubi potiore jure, quam in Cancro, ipsa optabilis esset simplex Palliativa? Denique, si ex *Cornelio Celso*. *Multa in præcipiti periculo recte sunt, quæ alias essent omittenda: meliusque est anceps experiri remedium, quam Ægros certo exitio relinqueri*, cur in eodem præcipiti, certoque exitio omittendum erit remedium suapte natura tutissimum, & minime anceps, quod vel in morbis periculo carentibus communiter solet administrari? His ergo pro fundamento, aliis vero, quæ præmissimus, pro modulo agendi nobis propositis, facile est, ut juxta exigentiam casuum diversorum in ardua qualibet Februm Perniciosarum circumstantia, & temporis angustia. Peruvianum Corticem

rite, & cum fructu valeamus offerre; nihilominus, ut firmiore talo in hoc possumus incedere, Methodum ipsam Specialem, certis regulis constitutam, & variis casibus, quæ in Praxi contingunt, accommodatam, vel saltem haud difficulter aptabilem, pro Medici videlicet curantis judicio, & pro diversa identidem eorundem casuum exigentia, jamjam aggre-dior luculenter exponere.

C A P U T III.

Methodus exhibendi valide, atque feliciter Peruvianum Corticem adversus singulas recensitas Februm Perniciosarum species, etiam in casibus ferme deploratis.

PER hoc, quod Febres Perniciosas antea descriptas Peruviano Cortice curandas velim, non ideo cætera remedia rejicio, quæ, priusquam ingruat ferrox perniciosa solo Cortice domabilis, locum habere solent, & vel universalem humorum sensibiliter peccantium alterationem, vel etiam peculiarem (quantum conjectare valeamus) Fermenti febrilis correctionem, aut mitigationem respiciunt. Rideo equidem, seu potius doleo, quod iis solis adeo fidamus, ut in eorum usu enervi, & imbecillo teramus assidue, ac inutiliter tempus, & verum, validumque Febrifugum illis possideamus: magisque rideo, dum in ea curandi ratione, quam *scrupulosam*, & *superstitiosam* festivo appellat *Baconus*; rixas pueriles identidem audio inter -- *Tenaces propositi Viros* -- sive circa numerum foliorum herbarum cujuscumque domesticæ, puta lactucæ, jusculo incoquendæ, vel amygdalarum emulsioni addendarum, an scilicet quinque sint plures, quatuor vero pauciores, quam par sit, vel circa usum Endiviæ potius, quam Cichorii, eo quod nonnulla certe sit talium Vegetabilium (et si succedaneorum ad invicem) ut & salium eorundem diversitas: quasi in stomacho, & corpore nostro mille cibariis longe diversis assueto citra sensibilem humorum, aut sanitatis alterationem, quicquam insigniter diversum mediante usu jusculi medicati per quatuor, vel quinque dies assumpti possit efficere Endivia supra Cichorium. Proh quanta est delicatulusorum aliquando Medicorum discordia circa delectum herbarum aliquot conyvalium, in qua-

quarum tamen usu promiscuo tantus est Coquorum non modo, sed & Botanico-rum consensus!

Rideo pariter, sed risu Sardonio, cum a nonnullis non ob credulitatem (quod condonandum foret) sed ob garrulitatem, & vanam quandam ostentationem artis, ne dicam sui, pretiosa potius, sæpe inutilia, quam vulgaria, & minus conquistata remedia, meliora tamen (quæ scilicet ex mente *Plinii* -- *pauperimus quisque cœnat*) præscribi video, vel vulgaribus ab alio Medico propter eandem indicationem præscriptis substitui, ad captandum popellum: quasi Concharum, vel Cornu Cervi pulvere, quo ad effectum longe præstaret pulvis Margaritarum, aut effectum Magisterium earundem, magisque excelleret, ubi indicetur potus ferratus, extinctio (debilior licet, Auri, quam Chalybis candentis, quemadmodum pretio supra Chalybem excellit Aurum. Ostentationes sane ridiculæ, simulque nauseosæ, esse quod ad illarum fulcimentum hand difficile sit nugatorias comminici ratiunculæ, ab ingenuis, cordatisque Viris despiciendas, & minime audiendas. Medicis hujusmodi optima supra cæteros memoria est opus, ne scilicet quod semel ab alio propositum repudiarunt, ut noxium in tali morbo, & subjecto, in eo ipso post annum tanquam utile proponant, affectatæ olim reprobationis oblit: quod aliquando contigitse memini.

Non ergo pro curatione Februm Perniciosarum de remediis inutilibus loquor, vel de utilium æquipollentium inutili, nimiumque religioso defectu; sed loquor de congruis omnibus recta, & ingenua Methodo administratis, eaque, quoadusque possunt prodesse, suis loco, & tempore esse usurpanda, ultro concedo. Cum tamen vita Hominis est in discrimine, nec nisi per promptam inhibitionem Paroxysmi Febrilis possumus declinare exitum imminens, tunc factem, nisi prius, aliis remediis posthabitis ad Peruvianum Corticem debemus confugere; nec, nisi cum nostræ conscientie detrimento, perspectis jam illius viribus, possumus, ut reor, hujusmodi auxilium certum æquet ac innocuum omittere. Nimium suadet hoc ipsius certitudo mortis, & certitudo remedii illam impediens; si quod enim est in Medicina certum de morte præsagium, illud est unice in casibus Perniciosarum septem præsertim priorum specie-

rum, cum illæ jam pulsus abolitionem, algorem universalem, lethargum mortiferum &c. intulerunt. Quæ sane certitudo funesti præfagii tanta nonnumquam est in moribundis, vel in agone constitutis ex qualibet Febre ab ortu Maligna, ut ipsa evincit experientia. Qui enim ad statum jam memoratum devenit Æger, etsi non statim expiret, sed per diem adhuc tantillum resurgat, accessione tamen correspondente certo perit, ni fervetur ope Corticis, de cujus præsentaneo auxilio non minor est, ac esset antea de imminente morte certitudo. Liceat exemplo rem explicare, satis, ut puto, apposite. Si quisquam natandi nequius mergatur in vasto gurgite, nec illi quidquam circumproferat, quod possit prehendere, ut emergat, is profecto, licet semel, aut bis conatu suo naturali, & vi subeuntis aquæ, sursum trusus efferatur nonnihil, cito tamen, & certo suffocabitur, ni illi baculus, vel quid simile porrigatur ab adjutrice manu. In gurgite mergitur Æger ex Perniciosa Febre algidus factus, & sine pulsu, utut paululum relevari semel, ac iterum videatur. Lignum extrahens e gurgite est Peruvianus Cortex rite porrectus. Manus adjutrix est manus Medici, illum methodice, ac opportune porrigentis.

Non una tamen præcise est Methodus in omnibus hisce casibus adhibenda, sed potius duplex, habito respectu ad duplicem ordinem Februm Perniciosarum. Rursus utraque adhuc varia evadit nonnihil pro diversitate motus, seu velocitatis ipsius Febris modo magis, modo minus celeriter in præceps ruentis: itemque pro diversitate temporis, quo vocatur Medicus, seu pro longiore, aut breviori intervallo, quod illi superest ad agendum, postquam vocatus fuerit pro inhibitione imminens exitii. Juxta varias igitur hujusmodi circumstantias varia quoque aliquantulum est, nempe modo lenior, modo fortior Methodus exhibendi Corticem, ut mox apparebit.

Et quidem generaliter loquendo, Methodus fortior convenit magis septem prioribus Perniciosarum speciebus, quas in primo membro latioris nostræ divisionis sumus complexi; & sunt, quando Febris quantumvis Exitialis suam Intermissionem, suumque Circuitum etiam servat. Atque eo validior ea esse debet, quo celerior est motus ipsius Febris

ad exitium properantis, & quo brevius est intervallum temporis, quo distat Accessio, quodque ad illam inhibendam Medico superest. Methodus vero lentior magis convenit octavæ, & ultimæ speciei, quam in postremo membro ejusdem primæ divisionis solitarie collocavimus; & est, quando Febris Intermittens ab ortu ad Continuum essentialiter Acutam, & Malignam tendit. Atque hæc ipsa quoque Methodus, levior licet respectivo ad Methodum supradictarum, nonnihil fortis aliquando (& quidem magis, vel minus) debet evadere, prout velocior, aut lentior est motus ipsius Febris ad Continuum essentialiter tendentis, proutque majus, vel minus est spatium temporis, quod superest Medico vocato ad impediendam continuitatem.

Exordium itaque ducendo a validiore, & quo ad effectum celerem mirabiliore Methodo, septem priores Perniciosarum Intermittentium differentias respiciente, vel eam, ut dictum est, adhibere contingit, quando Febris minus præceps in suo motu ob gravissimum symptoma maximum quidem periculum portendit, sed non immediate: verum probabiliter post duos circiter (anteactorem respectu habito) paroxysmos; & tunc etiam si minus valide usurpetur Cortex, nempe more fere vulgari, adhuc sat est; vel eandem methodum contingit adhibere (quod frequentius accidit) cum jam Febris ferali symptoma, quodcumque fuerit ex recensitis suo loco, Ægrum in tali statu repente constituit, ut vix illam, quam actu patitur, accessionem videatur posse transigere, cum morali certitudine quod alteri non sit futurus superstes, & in tali casu validissima opus est Corticis oblatione.

In quoecumque autem ex duobus casibus modo recensitis reperiatur Æger, Perniciosam Intermittentem quamlibet passus ex prioribus septem speciebus, statim ita curandus est, ut quo citius possibile sit, viæ omnes, per quas Fermentum futuræ accessionis transire debet, ut inde elutrietur in sanguinem, Peruviano Cortice abunde conspergantur, omnesque, quotquot sunt, succi in primis viis cum Fermento alteram accessionem producturo commiscibiles, omnes, inquam, eodem pulvere inebriantur; adeoque Ventriculus, Intestina, Vasa Chylifera, omnesque succi per eadem Vasa reptare soliti, hoc pulvere Febrifugo copiose scateant

neceffe est, ut hospitem efferum sive in illis latentem, sive illis accessurum, excipiant ut par est; illum videlicet enervando, debellando, ac mansuefaciendo, ne ultra pergens, ultra lædat.

Ad hoc opus cito absolvendum de more non minus requiritur, quam quantitas *sex drachmarum* pulveris, nec plus, quam *uncia una*, ad impediendum scilicet futurum accessum, & *tantumdem* circiter postea ad firmandam valetudinem, & inhibendam recidivam. Quæ quantitas modo celerius, modo lentius debet absumi, prout magis, vel minus distat imminens paroxysmus, & prout majus, vel minus est imminens paroxysmi periculum. Sciendum est enim, ut dicebamus *Cap. I. & viii. Libri primi*, ad sistendam Febrem quamlibet Intermittentem sufficere quidem *drachmas duas* pulveris, si uno haustu assumantur longe satis ab accessione futura, nempe vel in principio, vel saltem in fine accessionis antecedentis (loquor de correlativa ad eam, quam intendimus inhibere) sed si talis distantia non adsit, ita ut paroxysmus, qui debet impediri, distet *v.g.* per *xxiv.* horas tantummodo, vel etiam minus, & tamen opus sit illum impedire ratione periculi, quod secum laturus est (non loquor de paroxysmo vel jam invadente, vel quam proxime imminente, sive lethali, sive mitior ille futurus sit, quoniam ad eum curandum pertingere tempestive nequit actio Corticis) in tali casu necesse est, quod copia pulveris suppleat defectum temporis, & quod ipsa quantitas adaucta absumatur ea proportionem, & ordine, ut primus haustus, si offeratur in forma liquida, vel prima oblatio, quomodocumque fiat, consistat tali quantitate pulveris, ut potius sit probabiliter ipsum paroxysmum vel sistere, vel per plurimum enervare: quod facilius assequeremur per primam oblationem validam, a paroxysmo inhibendo magis distantem, quam per reliquas, quarum actio serius in actum deducitur. Et hinc est, quod si primo offeratur in paucâ dosi, etiam si postmodum, vel frequenter exhibeatur, ut mos erat *Talbotii*; & aliorum, vel copiose etiam, sed prope accessionem, facile fraudemur sine nostro; secus si longe ab accessione fortius, prope vero accessionem debilius agamus. Utrunque autem ea proportionem facientem, quæ securitati effectus, & casuum

exi-

exigentia modo majori, modo minori apte respondeat.

Hanc autem regulam, & consona proportionem dispositam distributionem remedii paulo infra melius determinabimus, atque exemplo illustrabimus, ut vim remedii cum brevitate temporis, quod superest ad impediendum futurum accessum, commensurare possimus, & cum prævia cognitione, ac quasi ex certa scientia id assequi in casibus arduis, quod in vulgaribus quasi fortuito nonnumquam contingere observavit *Monginotius* inquitens -- *Notandum venit, si invasio* (intellige Corticis) *admodum valida fuerit, aut si crebrius fuerit exhibitâ, nonnullos a primo etiam paroxysmo liberationem obtinere: unde Medicamento plurimum laudis accedit.* Et licet hanc citam curationem in casibus minime urgentibus, in quibus tantummodo illam observavit; minus firmam censeat, illique propterea anteponat (nec forsitan male) nonnihil lentiores; in casibus tamen præcipitis exitii, eadem, utpote coacta, hanc exceptionem pati non potest: satius est quippe recidere segnius in Febrem, quam cito mori. Sed & de rara in hisce ipsis casibus recidiva aliquid infra sumus dicturi.

Si itaque Æger in talibus circumstantiis sit constitutus, ut probabiliter duos adhuc *ex gr.* ferre possit, etiam si intentiores futuri sint, paroxysmos, quantum scilicet Febris sit motus non adeo præcipitis, & perniciosum symptoma habeat adhuc quandam mediocritatem: in hoc casu (siquidem fidendum sit morbo, sui nullam sæpe servat proportionem, adeo non raro post accessum levem sequatur immediate lethalis alter) in hoc, inquam, casu, declinante accessione, vel ea integre soluta sufficit *drachmas duas* Corticis, prout de more in Intermittentibus Benignis. Quia tamen Febris Perniciosa habet nescio quid prævitatis, & pertinaciæ supra Benignam, ideo ad majorem cautelam, si Febris præsertim duplex fuerit (loquor de Tertiana per modum exempli, & de hac semper intelligi velim, quippe magis obvia, & pernicioso characteri magis obnoxia) ad majorem, inquam, cautelam utile erit, sequenti die, minoris scilicet afflictionis, *unam* adhuc *drachmam* præscribere, ipsoque futuri paroxysmi fortioris die pluribus horis ante accessio-

nem adhuc alteram; sic enim dubio procul paroxysmus ille majoris afflictionis non succedet, sicut nec subsequens levior. Quod si, ut dicebam, suspicio de symptoma pernicioso sit minor, & periculum magis distans, Febrisque tantum simplex, possumus etiam solis *drachmis duabus* antecedenter paroxysmo exhibitis contenti esse, & observare quid inde sequatur, priusquam Corticem repetamus, cum morali certitudine, quod, etiam si correspondens paroxysmo adveniat, levior is erit, & longe minoris periculi; adeoque poterimus, si velimus, etiam per *semidrachmas* pulveris vel semel, vel bis in die exhibitas, paulatim accessiones imminuere, & intra paucos dies in totum extinguere. Mihi tamen semper magis probabitur Methodus validiuscula, ubi suspicio perniciæ justum fundamentum habeat; tum quia infidus est ordo, & inæquale incrementum accessionum, quæ quandoque nos fallunt; tum quia, cum innocuum semper repererim in quacunque dosi remedium istud, non est cur ubi decernitur necessarium, hæreamus in parva, maxime cum fortius operetur, quo fortius exhibetur: & quo fortius operatur, eo minus sit semper periculum, quod repellulet Febris recisa.

Si vero ob neglectas Febres, nondumque ab ullo Medico curatas, vel ob easdem non satis a curante Medico observatas, aut observabiles propter occultam illarum malitiam, repentinamve, ac præcipitem mutationem, si, inquam, ob has, vel similes causas Æger (quod sæpe contingit) jam fuerit in exitium, sitque ideo in tali statu, ut jam frigidus, anhelosus, ac fere cadaverosus appareat, & quod pejus est, in eodem statu diutius perseveret destitutus auxilio Corticis, Medico videlicet illius restitutionem tentante per sola Alexipharmaca, atque Cardiaca vulgaria: in tali casu, dummodo vita in futuram saltem accessionem protrahi debeat (quæ conditio omnino requiritur ad evitandam calamitiam, non vero quia China China ob sit, cum nequit prodesse, ut fusius explicabimus sequenti Capite; neque enim hominem intra illam ipsam accessionem expiraturum vel Cortex, vel aliud quidquam sanare valet) in tali, inquam, casu, licet res in angusto sit posita, & insuper postredie *v. gr.* adventura sit no-

va

va Accessio procul dubio cæteroqui lethalis, nihilominus ut omni conatu statim tentanda est viriliter introductio liberalis quantitatis Peruviani Febrifugi, posito quod Æger possit illud deglutire; hæc enim difficultas, quæ in lethargicis præsertim facile occurrit, non semel in causa fuit, ut quispiam remedio destitutus occubuerit, qui fere certo convaluisset, si potuisset assumere,

Ponamus itaque per modum exempli, quod Ægrotans aliquis post duos paroxysmos *v. gr.* Tertianæ simplicis Intermittentis, quorum prior levissimus fuerit cum nullo, vel paucis stomachi angore in principio accessionis, & alter nonnihil fortior cum dolore mordaci oris ipsius Ventriculi, tertium patiatur fortissimum cum tali, tantoque morfu ejusdem stomachi, ut primo ejulans, ac ululans, dein clamandi impotens, jactabundus, nauseabundus, animo deficiens, cum pulsu pertinaciter abscondito, oculis concavis, suspiriis luctuosus, sudatiuncula frigida, & hujusmodi, videatur animam efflaturus. Ponamus pariter, quod a Natura, atque a Remediis adjutus, & recreatus post plures & plures horas tandem incipiat reviviscere cum levi aliquo ad tactum calore, pulsu, utut minutuli, elevatione, morfusque ventriculi imminutione, adeo ut Medicus morale certitudinem habeat de vita in futuram accessionem protrahenda, sed simul æqualem de morte tunc temporis adventura una cum Paroxysmo febrili, qui, quartus cum sit, cæterisque de more ferocior, quippe cum morbi statu coincidens: & die septima, in hoc certe casu lethalis omnino futurus erit. Ponamus adhuc, quod statim ac appareat ea symptomatum remissio, quæ sinit Ægrotantem loqui, ille tum animæ primum, tum rebus deinceps suis successive consulat, ad quæ peragenda non parum temporis necessario requiruntur. Omnibus hisce tandem peractis, mane sequenti (quæ dies est ab accessione vacua) ponamus denique alterum Medicum in consilium vocari; Ægro aliquantulum quidem, sed parum respective ad dies antecedenter correspondentes allevato, & quo ad actus externos aliquantulum vegeto, ad motum non segni, & ad respondendum, licet languidiuscule, prompto: sed ex alia parte, remanente pulsu adhuc exili, &

nonnihil celeri, sudatiuncula quadam viscida cum splendore faciei, nausea, aut aepsia cum quadam sensatione molesta in regione stomachi, oculis cavernosis, voce sepulta, suspiriis identidem anhelosis, & nonnunquam singultuosis: itant de futura accessione sequentis diei, ac per consequens de futura morte inter Medicos curantes facile conveniat, nisi impediatur paroxysmus (quod primo loco requiritur) ad impetrandas saltem inducias pro iis, quæ supersunt, symptomatis ex arte corrigendis, & pro tollenda pulsu celeritate, & frequentia febrili, etiam extra paroxysmum noviter introducta, quæ tamen nullo negotio etiam sponte post inhibitum paroxysmum cum reliquis symptomatis solet evanescere. Cum vero nullum in Medicina remedium sit, a quo possimus promptam inhibitionem paroxysmi sperare, nisi a Cortice Peruviano rite administrato, iste propterea in hoc statu, quin & in pejore (in quo ne ipsi quidem Medici cæteroqui Cortice utentes, illum posse proficere quondam credidissent) nulla mora, vel cunctatione interposita, proponendus est a Medico recenser vocato, & nervose exhibendus.

Obstat equidem in hoc casu brevitatis temporis (quæ aliquando etiam major est in aliis casibus) obstat, inquam, brevitatis temporis, quod superest usque ad futurum accessum. Et certe in tali temporis angustia *duæ drachmæ* Corticis, quæ requirunt pro actione sua totum saltem spatium, quod intercedit inter unam, & alteram accessionem, non sufficiunt ad impediendum, quin immo neque ad minuendum quantum opus est proximum paroxysmum, qui quoque, etiamsi levior foret, & cardialgia minus feroci comitatus, adhuc tamen hominem viribus jam destitutum, qualem supra descripsimus, dubio procul juglaret. Igitur in hoc casu necesse est, ut Æger, quo citius fieri poterit, saltem *drachmas sex* Corticis deglutiat, primo quidem haustu *semiunciam* circiter, & reliquum partitis vicibus, *ex. gr. drachmam unam* post horas sex, vel octo, & post similem intervallum alteram, habita cautione, ut ultima oblatio, si proficua futura est pro paroxysmo proximo, distet ab eodem paroxysmo per horas circiter duodecim; quæ enim China China exhibetur paucis admodum ante access-

accessionem horis, ea pro inhibenda accessione hujusmodi nihil valet, nisi forte inquantum præcesserit horis congruis alia quantitas roborari capax ab hoc adjecto. Quo nomine etiam expediet in casibus brevissimæ a paroxysmo distantie, oblata dosi ampla tempore remotiore, aliam portionem repetere etiam non longe a paroxysmo, licet cæteroqui hujusmodi oblatio prope Febrem magis influat ad impediendos subsequentes paroxysmos, quam ad avertendum imminens, tali oblationi nimis immediatum. Quod dictum est de *sex drachmis*, intelligi potest de *uncia integra* in casibus summe urgentibus ante paroxysmi adventum absumenda, & prudenti partitione distribuenda.

Sin autem imminentis paroxysmi propinquitas sit talis, ut reddatur dubia quoad effectum etiam prompta oblatio *trium*, vel *quatuor drachmarum* Corticis ob temporis brevitatem, & Ægrotantis instans exitium, ut *v. gr.* si paroxysmus lethalis per duodecim circiter horas tantummodo distet, tunc ad *sex usque drachmas* simul unica vice (quod pluries feliciter a me, & ab aliis me suadente factum est) licebit transcendere, *duabus*, quæ supersunt, *drachmis*, in duas sequentes dies reservatis, si Æger tamdiu supervivat: quemadmodum, si distantia a paroxysmo sit plurima, ut in Quartanis, vel etiam Tertianis, Medicusque sit præsens postremo accessui perniciem aperte præmonstranti, abeatque ideo totum tempus tum declinationis paroxysmi, tum subsequentis intermissionis, pro præscribendo citra tumultum Cortice, sufficere prima vice exhibere *drachmas tres*, vel etiam *duas*, ut paulo ante dicebamus, dein *drachmam unam* identidem, & frequenter repetere, singulis *v. gr.* sex horis ante adventum paroxysmi, aliisve modis supra expositis, donec quantitas *sex drachmarum* circiter sit absumpta.

Brevi hac, facili, & valida servata Methodo per totum tempus, quod accessionem antecedit (supposito, quod illud sit horarum plus minus viginti quatuor, ab incæpto usu remedii usque ad horam futuri paroxysmi) idem paroxysmus vel inhiberi solet omnino, vel levissimus apparere, vel saltem procul dubio non lethalis esse; quæ fors non contingit ullæ aliæ Methodo in usum du-

stæ, ut, si solam infusionem Chinæ Chinæ more *Talbotii*, *Hævetii*, aliorumve quantumvis frequenter usurpemus, vel si alio quocunque modo procedamus, nisi *unciam* circiter, si affectus sit præceps, ejusdem Chinæ Chinæ in pura substantia assumpserit Æger, vel tantum saltem Extracti recentis, aut validæ tincturæ Corticis, quantum potest æquare virtute *unciam unam* ejusdem substantiæ ante adventum futuri paroxysmi, cum animadversione etiam, quod dimidium integræ dosis Æger jam uno tantum, vel duplici haustu habeat assumptum duodecim circiter horis, si fieri possit, longe ab ipso paroxysmo, siquidem necesse est, bonam quantitatem intra breve tempus hausisse, & hausisse longe ante horam quantum fieri potest, futuri paroxysmi,

Propterea qui infusionem *trium*, vel *quatuor unciarum* Chinæ Chinæ præscribunt factam in magna liquoris mole, & plurium dierum spatio potendam, in casibus Perniciosarum Intermittentium moram non admittentibus, invalide utuntur Cortice: cum talis Methodus vix valeat in benignis, atque diuturnis Febris, minus agente quantitate *quatuor unciarum* parvis dosibus usurpata, ac agat quantitas *uncie unius* larga dosi, brevique temporis spatio administratæ, ut diximus *Capite vii. Libri I.* Adde insuper, tantum interesse non solum Corticem præscribi in quantitate liberali, intra breve tempus absumenda, verum etiam talem quantitatem distribuere ea, quam diximus, proportionem, ut data pari quantitate, *v. gr. uncia una* Chinæ Chinæ, eaque intra æquale tempus, *ex. gr.* intra viginti quatuor horas absumpta, in casu pari Febris Perniciosæ, adhuc tamen potest sanari Plato *v. gr.* & non sanari Socrates, præcise ob inæqualem administrationem remedii, quatenus Platoni oblata fuerit primo haustu *semiuncia* Febrifugi, & reliquum ad *drachmam*, & *drachmam*; Socrati vero oblata fuerit *drachma una* singulo trihorio *v. gr.* juxta *Morthoni* Methodum, vel aliter. Cum enim sic, & nimis imbecilliter agatur primis horis, a paroxysmo futuro magis distantibus, in quibus incidit occasio præceps, ac tota agendi opportunitas, & fere incassum agatur secundum dimidiam circiter portionem remedii, postremis horis inutilibus

bus administrati, hinc est, quod in casu præcipiti nullus sequatur effectus, qui ex adverso sequeretur per oblationem *seminciæ* primis horis, cui quidquid distributive, & parce postmodum suppeditatur, satis est. Et hoc necesse est, quod sciant, atque intelligant ii, si qui forte sunt, qui, ut ului Chinæ Chinæ plaudere videantur, tanquam rei sibi notissimæ, Pittacorum more, quod minus perspicue hinc inde exciperunt, consule repetunt per vicos, & per capita, scilicet audendum esse, & Chinam Chinam in Febribus quibuscunque crebro, & liberaliter esse propinandam: Hoc enim iactare sine experientia, & tradere sine lege, est remedium contemptui exponere, & semetipsum censuræ ob asserti nimium late patentis animositatem, & ob frequentem carentiam succensus.

Positis autem in tuto hac stricta Methodo Ægri rebus, ad ulteriorem expugnationem Fermenti febrilis, & ad præcautionem Recidivæ, morbo, ut ita dicam, in medio sui vigoris suffocato, necesse est insistere in usu remedii per plures dies, illudque postquam ad dies aliquot omissum est, ad plures alios denuo repetere; alterna siquidem reciprocatio temporanei usus, & omissionis illius mirifice conducit ad intentum, præstatque ipsi usui non interrupto. Expediet idcirco non semel opus aggredi modis, & formis luculenter expressis *Lib. I. Cap. præsertim vii.* ut ideo hic idem repetere non sit opus. Illud addam tantummodo, quod in casibus Perniciosarum, qualis est, quem attuli paulo supra per modum exempli, satius est primis diebus post segatum paroxysmum, & præcipue si aliqua febrilis incallescens, ab ultimo paroxysmo relicta, constanter non nihil perleveret (quod tamen per duos tantum, vel tres dies solet observari) satius inquam, est primis diebus, quibus Cortex ad prophylaxim exhiberi solet, illum præscribere nonnihil liberalius, ac in benignis, ex. gr. ad *drachmam unam* quotidie per tres circiter dies, dein ad *semidrachmam* bis in die per alios tres dies; unde quemadmodum *sex drachmæ* absumptæ fuerunt paulo ante adventum paroxysmi pro eo impediendo, ita *sex* aliæ postea absumantur pro eodem longius pellendo. Interposita vero quiete *sex* dierum circiter, *seminciam*

adhuc ad *semidrachmam* quotidie sufficiet præscribere pro eodem paroxysmo, si possibile sit, penitus arcendo. Atque ita *duabus uncis* ad summum Chinæ Chinæ in totum absumptis, sed dosi provide inæquali, & quidem intra spatium trium hebdomadarum (comprehendendo quietem intermediam unius hebdomadæ) Perniciosa Febris jugulatur, hominem cæteroqui statim jugulatura: cum ex adverso apud alios, *uncis quatuor*, vel *quinque* enervi Methodo exhibitis vix pellatur Benigna.

Quod si adhuc radix aliqua febrilis repullulascere videatur, illa vel paulisper sibi sinatur, sua sponte cessatura, vel postquam cursus aliquis illi permissus est, præmissa, si lubeat, leni aliqua corporis expiatione, vel sanguinis missione, iterum repetatur usus benignior ejusdem Corticis, v. gr. ad *semidrachmam*, vel ad *scrupulum unum* quotidie mane per dies duodecim circiter ad impediendam omnem Febris revirescentiam sive in forma potus, sive in forma boli, sive in Extracto, aut Tinctura, sive cum Syrupis, aut Conservis, sive alio quovis modo, quod parum refert, ut fufius citato *Cap. vii. Lib. I.*, ad quod etiam in hoc casu Lectorem remitto. Atque hæc est Methodus valida pro curandis illis Febribus Intermittentibus Perniciosis, quas in primo membro divisionis genericæ collocavimus, quæ videlicet etiam in sua pravitate nativam adhuc servant intermissionem.

Exponenda superest alia Methodus temperatior pro curandis illis, quas collocavimus in secundo membro, & Octavam Perniciosarum speciem constituunt, scilicet *Subcontinuarum*, earum nempe, quæ ex Intermittentibus ad Continuas, & Acutas tendunt. Ista autem Methodus, quam lentiolem voco, respectu habito ad supra descriptam, non semper adeo lenta est, ut aliquam non exigat celeritatem, neque tam levis, ut validum quandoque non admittat operandi robor, & dosim Corticis liberaliorem. Ab hoc ut cito me expediam, sat erit generaliter dicere, quod pro Medici curantis judicio varian-da est dosis Chinæ Chinæ, & repetenda illius oblatio ea proportione, quæ sensim valeat ita enervare paroxysmos ad continuitatem vergentes, ut priusquam adveniat tempus probabile futuræ Continuitatis, atque (ut ajunt) Acutiei, iidem

parox-

paroxysmi omnino sublati sint, absumpti scilicet intra tale tempus apta distributione *drachmis sex* Peruvianæ Corticis. Paroxysmis etenim sic inhibitis, seu, non recurrente nova accessione, mirum est, quam facile ipsa evanescant semina, & rudimenta succrescentis cæteroqui Continuitatis.

Ponamus itaque & in hoc casu, quod tranfactis quatuor, vel quinque paroxysmis Tertianæ Intermittentis, quos inter aliquis calor, atque siticula mediarit ipsa intermissionis die, & quibus invadentibus minor semper qualibet accessione facta fuerit sensatio frigoris, adeo ut levis tantum, & brevissima evaserit extremorum perfrigeratio, ponamus, inquam, quod post hujusmodi paroxysmos, longiorem etiam extensionem, majorem semper intensionem, & breviorum, ac obscuriorem intermissionem habentes, subsequatur alter, cui loco intermissionis succedat tantum notabilis remissio, perseverante cum siti etiam linguæ siccitate, inquietudine, iactatione, calore ad tactum acriore, dolore capitis, urinis paucis, rubris, ac crassis, & aliis hujusmodi: adeo ut Febris de Intermittente jam facta sit Subcontinua, seu Continua per subingressum, non quidem per simplicem initiorum paroxysmorum extensionem, sed propter violentam intensionem, & validiorem simul extensionem eorundem; unde sub hac proportione palam fiat, quod Continuitas ista, quæ per subingressum paroxysmorum initium sumpsit, minime velit in hac linea subsistere, sed ultra pergere ad Acutiem, atque Malignitatem, simulque ad Continuitatem essentialem, post duos circiter paroxysmos acquirendam, nullaque amplius periodo, vel nonnisi obscurissima distinguendam; in quo statu vel inutilis omnino, vel saltem imbecillus admodum semper est Cortex, ut *Lib. V.* dicemus.

In hoc ergo casu Acutiem proxime, & Perniciem longiuscule præmonstrante, præmissis suo tempore; quæ debebant præmitti, & repetita etiam, si opus sit, pabio ante usum Febrifugi, ut casus quidem ferre videtur, Venæ sectione, vel omissa tali repetitione, si jam antecederet plenitudini, & exigentiæ sit satisfactum, aut si nova accessio jam prope imminet, vel non admodum distet, danda statim est opera, ut paroxysmus imminens continuitatem majorem aliaturus enerve-

tur insigniter, non autem inhibeatur omnino: quoniam cum effervescentia febrilis admodum valida sit in hoc casu, in quo intermissio jam evanuit, fortasse minus conveniens est illius repentina, & violenta suppressio, maxime cum nec onus, nec alter paroxysmus mortem sit allaturus, sed solam Acutiem. Evanescat siquidem imminente paroxysmo, per repetitam usum Corticis magis enervatur & alter, donec sensim tertius omnino tollatur, & paulo post etiam ipsa cæteroqui invalescens continuitas. Hoc autem citius, vel lentius agendum est, prout magis, vel minus distat primus Accessus, & prout magis, vel minus celer est motus, quo Febris ad continuam vergit, majorve, aut minor ad succumbendum oneri dispositio Ægrotantis.

Redeundo itaque ad casum jam positum, in quo Medicus post elapsam quintum paroxysmum cogitet sequenti die de impedienda continuitate, sexto accessu validius adventura, dico, quod præmissis antea permittendis, statim poterit exhibere mane, v. gr. *Scrupulos quatuor*, vel *drachmam j. ss.* Corticis, vespere vero *drachmam ss.*, vel *scrupulos duos*. Dic autem ipsius Accessus, mane *drachmam unam* solam, vel *duos* tantum pariter *scrupulos*, totidemque sero declinante Febre, offerre sufficet, & sic per duos, vel tres dies continuare, infumendo scilicet quotidie partitis vicibus *scrupulos* tantum *quatuor*, vel circiter pulveris: posito quod primo die, primoque haustru liberalior aliquantulum fuerit, ut supra, dosis assumpta. Et quia, ubi agitur de Febre ad Continuitatem, atque Acutiem properante, suspectus cuiquam videri poterit Vini usus, propterea ad majorem cautelam in hac Febris specie expediet Corticem offerre in aliqua aqua stillatitia, puta Cardui benedicti, Scorzonæræ &c., vel eandem Aquam loco Vini ipsi Cortici assumpto in forma boli superbibendam præscribere; quamquam (ut fatear) neque in his circumstantiis vini, præsertim tenuioris, usum unquam noxium sim expertus.

Sublata in hunc modum periodo, & successive evanescente, quæ supererat, Febre, ne facile eadem repullulascat; utile erit post quietem unius, vel alterius diei, immo etiam trium, vel quatuor, Corticem rursus offerre ad *drachmam ss.* modo semel, modo bis in die juxta majorem, vel minorem Ægri dispositionem ad

ad recidivam, quod oculato Medico haud difficulter constabit. Atque ita pro varia ista Ægrotantis dispositione, & Febris indole, brevior, aut diuturnior esse debet, & citius, aut tardius, crebrius, aut rarius, ac per breviora, aut longiora dierum intervalla retumi usus ejusdem Corticis; hac tamen cautella generali semper adhibita, ne scilicet usus crebrior transeat in abusum. Abstulisse siquidem satis est duas, plus minus, uncias Chinæ Chinæ in substantia, quomodolibet id fiat, pro una ægritudine integra; quod enim non præstat hæc quantitas, nec præstat major. Immo non semel observavi pendente ipso Corticis usu liberaliore (qui pertinaciter a nonnullis in Benignis Intermittentibus perperam instituitur.) Febrem insimul rediisse; illa videlicet cum remedio sibi familiari reddito aliquod tandem societatis foedus ineunte.

Quod si celerrimo gradu Febris ad Acutiem, & Continuitatem properet, itaut statim ac incipit obscurari intermissio præter indicia superius exposita, aut illis similia, appareant etiam, ut quandoque assolent, alia fortiora, qualia sunt motus artuum tremuli, aut convulsivi, subdelirium non plane intermittens, vox tremula, urina subjugalis, singultus, aut alia hujusmodi, tunc gradu pariter velociore debet incedere Medicus in exhibendo Cortice ferme ad regulam Methodi in Perniciosis Comitatis constanter Intermittentibus usurpandæ. Ut enim se habet respectu illarum imminens exitium, ita se habet respectu istarum imminens Acuties; utrumque magna quidem celeritate impediendum, non tamen omnino pari, quoniam dispar quo ad tempus est extremum utriusque periculum. In casu itaque Perniciosæ post aliquot Intermittentes accessus motu celerrimo in Continuum degenerantis, expediet prima oblatio (quæ semper, ut alias diximus, cæteris longe validior esse debet, ut cum fructu efficaces esse possint leviores; quæ debent subsequi) expediet, inquam, prima oblatio duas saltem; vel etiam tres drachmas Corticis exhibere, dein altera die drachmam unam mane, & sero: postea ad drachmam semis transcendere modo semel, modo bis in die, prout opus erit, donec absumatur prima uncia circiter Corticis: reservata alia uncia vel integra, vel dimidia, distribuenda pro prophylaxi eo modo; & ea proportione quæ Medi-

co curanti videbitur opportuna, ut satis, superque jam diximus.

Nec est, quod quispiam meticulosus liberaliorem dosim, diuturnamve repetitionem Corticis eo, quo diximus, modo reformidet; præterquam enim quod major quantitas, & diuturnior oblatio ob leviolem causam in usu jam fuit, & est quotidie, diversa quidem methodo: apud alios, & præsertim in Gallia, nec tamen quidam detrimenti a tanta, & supervacanea Corticis ingurgitatione ad plures videlicet, ac plures illius uncias, suboriri intelligimus: addere insuper possum & ego experientiam meam, quæ respective ad usum innocuum Chinæ Chinæ generaliter est annorum circiter L., præter experientiam præviam Præceptoris mei, ab ipso Corticis in Italiam adventu initia sua sortitam; respective vero ad usum largiorem in Perniciosis Febribus est annorum XL., quod potest sufficere ad firmandam ancipitem pusillorum fidem. Et quoniam Virorum omnium honestorum experientia, agentium de Corio humano, acquiescendum est, lubet adjicere quoque experientiam Mortonii ab annis xxv. petitam, & Sydenhami. *Nunquam* (inquit Mortonus) *me poenituisse memini, quod Corticem frequenter, & copiose exhibuerim; Inde enim sepe appetitum magis firmatum, coctionem alimentorum in Ventriculo restitutam, generi nervoso robur adjecum, & Habitu Corporis a statu tabido in Athleticum mutatum observavi.* Quæ quidem omnia sæpissime mihi quoque observare contigit. Immo copiosæ, ac repetitæ Corticis oblationi tantum tribuit citatus Auctor, ut incommoda, quæ aliquando Febres fugatas sequuntur in aliquibus qui Cortice solum usi sunt quantum par fuit ad pellendam Febrem, & non ultra, adscribat nimis parco Corticis usui, Fermentum febrile ob id ipsum supprimentis potius, quam subigentis: adeoque subdit, hujusmodi incommoda resistentia, quæcunque sint, *A repetito, & justo Corticis usu absque quacunque alia methodo sponte cessare: tandemque concludit -- Culpentur ergo Medici, qui ipsum satis copiose non exhibuerunt, Aut Ægri, qui ejus repetitionem respuebant, non vero pharmacum, quod insons est.* Sydenham pariter in Febribus præsertim Continuitatem affectantibus, in quibus cæteroqui magis suspecta videtur esse debere copiosa Corticis quantitas,

titas, illum liberaliter exhibet in substantia præcise ob hoc ipsum, quod Febris ad Continuum disponitur. *Observandum est* (inquit ille) *quod quo magis Febris sive sponte sua, sive regimine calidiori ad continuitatem accedat, eo major Corticis quantitas exhibenda: itaut nonnunquam viderim morbum hunc nonnisi sesquiuncia, vel uncis ejusdem duabus cessasse.* Sed de hoc fulius adhuc sequenti Capite.

Denique pro coronide monendum superest, quod cum in casibus Perniciosarum quarumlibet, & præsertim postremarum, quæ octavam differentiam constituunt, earum suppressio contingat ut plurimum circa statum morbi universalem (si enim periculum continuitatis in ipso statim se prodar principio, suo loco quaeremus, an tunc quoque expediat Corticem administrare) cum, inquam, morbi mutilatio, ut ita dicam, contingat in medio illius cursu, ideoque tunc facilius recurrere posse videantur recidivæ, reciso quidem, sed non ab omni forsitan radice penitus evulso febrili fermento ob remotam scilicet productricem causam, quæcunque fuerit, fortassis adhuc vigentem: propterea in hujusmodi casibus utilis erit, recidivam, si contigerit, non statim iterum reprimere, sed aliquantum sinere, quoniam semper debilior est ac fuerit invasio prima, suamque Febris facilius, ac diutius, quam tunc, servat Intermisionem; atque ideo satis est efficaciter egisse a primordio periculi. Cæterum quæ subsequitur levior invasio vulgaribus tantum, congruisque, & cautis remediis erit tractanda, donec vel sponte, vel consueta Artis Methodo perfecte curetur. Quod si his non obstantibus vel diutius; quam par sit, protrahatur, vel iterum cum periculo recrudescat Febris, vel ad continuitatem essentialem tendat, tunc prompte, & sine ulla cunctatione repetendus est Cortex sive fortius, sive temperantius, juxta exigentiam casuum diverforum, & secundum regulam in *Histories sequenti Libro* subdendis servatam: quod omne pariter faciendum est eodem modo, quoties sive bis, sive ter, sive etiam pluries pervicax, & indomitæ fere cervicis Febris valide recruduerit.

De diætâ servanda eo tempore, quo juxta Methodum utratque remedium in usum ducitur, nihil habeo, quod addam supra id, quod obiter dixi de hoc Cap. viii.

Libri primi: maxime cum facile sit cui libet Medico vel mediocriter versato, alimentum in debita qualitate, quantitate, & temporis distantia præscribere; præsertim ubi vel Methodus curativa lenior, vel mera prophylaxis sit instituta. Ubi vero præ manibus sit Methodus validior, in qua copiose, & frequentius exhibetur Cortex, attente magis quo ad partitionem, & caute magis quo ad quantitatem victus est offerendus, ne cum eo confundatur intempestive remedium. Sed hæc ipsa cautella cito desinit, cum brevitatis unius diei naturalis, qua negotium magna ex parte solet absolvi, difficultatem ullam vix possit admittere.

Circa hoc tamen illius non sum sententiæ, ut cum nonnullis credam, crebrum, & pleniorum ciborum usum conferre Cortice utentibus; imo cum permixtio medicamenti cum cibis apud me sit semper suspecta, quo enim purior, & simplicior permeat Chyli vias substantia Remedii, eo activior est; & validior, satius duco, quod ea servetur victus ratio, quæ congruit naturæ morbi in data positione Acuti jam facti; ut propterea solliciti admodum esse non debeamus, saltem in Regione nostra (ut *Libro* etiam primo innuebamus) de cibo offerendo, quasi in adjumentum Remedii. Atque ideo præter Vinum, in quo frequentius propinatur Febrifugum (esto quod & in Aquis stillatitiis, & in forma solida cum fructu æque offeratur) præter Vinum, inquam, quod portionem aliquam alimenti supplere potest, convenientius juscula carniæ, ova sorbilia, fercula ex illis confecta, panatellæ, emulsiones ex seminibus peponum, ex Amygdalis recentibus, & hujusmodi.

Quo ad intervallum vero inter cibum, & Corticem, ego hanc regulam generalem teneo, ut quando Remedium offertur, Ventriculus sit a cibo, si fieri potest, vacuus, vel saltem sit peracta digestio: & quando cibis offertur, Remedium pariter, majore saltem sui portione, sit e Ventriculo ad Chyli vias propulsum. Idcirco quatuor saltem horis ante cibum exhibeatur Cortex; elapsis vero quatuor itidem, vel quinque horis ab assumpto tenuiore cibo iterum repetatur, & sic deinceps toto tempore, quo durat frequentior oblatio ejusdem Corticis: Hanc tamen regulam quandoque variare expedit, ubi urgeat necessitas tum nutriendi, tum Fe-

brifugum exhibendi: quo casu, partito singulis sex horis cibo dilutiore, ac tenui, horis demum intermediis (videlicet tribus elapsis ab assumpto iusculo) potest exhiberi Cortex, immo etiam paulo post, vel paulo ante assumptum iusculum, si sit opus; quandoquidem aliquam alimentorum, praesertim liquidorum forte & solidorum) societatem non prorsus excludit remedium istud, facile Fermentorum nostrorum objectis, ut Fermentis ipsis nostris accommodabile. Quae itaque pro regula generali circa hoc sunt prolata, non adeo religiose intelligenda sunt, quin variam pro diversitate casuum, & Methodi adhibita, ampliationem, aut limitationem juxta Medici curantis iudicium identidem patiantur.

Haec ergo est Methodus completa curandi Febres Periodicas Perniciosas per usum Chinae Chinae. Superest, ut Methodum eandem hucusque expositam, quae omnem forte legentis cuiuspiam expectationem (tam facilis illa est, & obvia) nondum implevit, licet supra plurimum expectationem mea saepius, & Aegrotantium impleverit vota, sequenti Capite dilucidemus, examinemus, & a praecipuis, quae obtrudi facile possent, objectionibus vindicemus. Jam enim mihi videor audire non paucos dictis meis succensentes, & palam clamantes

Quid dignum tanto tulit hic promissor biatu?

Docuit, inquiet aliquis curare Febres suapte natura Intermittentes mediante *uncia una*, vel *altera* Chinae Chinae, quod Lippis jam, atque Tonsoribus notum. Docuit, inquiet alter, experimentum periculosum, ferme deploratos curare tentans, temeraria affatim, exuberante Corticis oblatione. Docuit denique, concludent alii, sive recoxit, quod ante illum docuit praeter alios etiam *Mortonus*, ob id ipsum a sanioribus universaliter reprobatus. Haec jam, & similia meis scriptis ominor. Etsi vero vel ob inania huiusmodi praerudicia, vel ob alienam incuriam, vel ob denegatam fidem, vel ob pervicaciam (neque enim unquam crediderim, quod ob nequitiam) in contemptum cadant haec mea nullus dubito, quia ipsi contemptores, vel obtrectatores mei, si qui futuri sint, Methodum istam, quam palam fortasse spernent, clanculum tandem usurpent, vel siquidem eam aperte profiteantur, confidenter apud ignaros ja-

stent, velut sibi jamdudum compertam, antequam mihi. At hoc parum refert: nullam enim hinc famam quaerito, sed Proximi utilitatem; nec me vana tangit prurigo garrandi, per quem vivat hac arte servatus homo, dummodo vivat. Cum longior autem dies, & diuturnus usus, isque dubio procul felix, universalem approbationem, juvat sperare, huic Methodo conciliaverit, tunc justitiam, quam mihi forte Naturae complures denegabunt viventi, reddent extincto. *Tempori, Juddici aequissimo* (ita monere videtur exemplo Celeberrimi *Harvei*, hisque ferme verbis innuere *Cl. Ramazzinus*) *Causa committenda, & despicendi Obtrectatorum latratus, neque responso dignandi, donec tandem ferietur livor, qui ut plurimum in vivis pascat, ac cineribus parcat.* Sed & istud perinde mihi erit ac illud: quippe qui reprobantes audire vivens nolo, approbantes extinctus nequibo.

CAPUT IV.

Dilucidatur Methodus exposita, examinatur, & defenditur a male feriatorum dictis. Porro circumstantiae, in quibus ea locum habet, & in quibus non, indicantur.

NE quae exilimet quispiam, eo quia plurimum tribuerim Methodo expositae pro curandis Perniciosis Febribus supra descriptis, in ardua fere qualibet eorundem circumstantia, extremaque prope Aegrotantium angustia, velle me Methodum eandem jactanter venditare pro peregrino quodam Cogitato, aut Invento, quod menti hominum unquam nec occurrerit, nec potuerit occurrere; cum tamen admodum similem ante me excogitarit (me quidem inscio, cum antequam excogitarem, & in usum duxissem, non promulgarit) *Mortonus*, aliique forsitan privatim suo Marte tentarint, aut excolluerint, absque eo quod illam peculiari dignam reputarint historia. Non ea sane mihi mens est; nec me laet, quam parum distet a communi usu Inventum istud, quippe quod habet pro basi Remedium vulgatissimum, & pro scopo Febres Febribus eidem Remedio communiter adiectis analogas. Non ergo Methodum hanc propono, ut rem abstrusae, atque sublimis indaginis, sed ut rem summam, atque admirandae utilitatis, a cunctis qui-

dem facile excogitabilem, sed a paucis excogitatam, & a perpaucis excultam, qua mediante servantur quamplurimi, caeteroqui perituri, & sine qua plurimi pereunt, qui certo fervarentur, pereuntque praecise per hoc, quod Methodus ista sive obvia, sive recondita, sive vulgaris, sive peculiaris, sive aliena, sive mea, communiter non noscitur, nec in usum ducitur. Quod si quis illam ante nos se novisse jactitet, etsi pudeat pro hac gloria decertare, adducat in exemplum curationes nostras, quas sumus allaturi, aequales pondere, ac priores tempore, & manus vindictas dabimus. Sed aliud est decantare quod pluribus jam Libris nimium liberaliter vulgatum est, ex ideali quadam conjectura, Chinam Chinam omnibus generaliter Febribus, & quolibet earum tempore posse convenire, in casibus autem arduis, ubi vere convenit, nescire praescribere pro exigentia affectus curandi; aliud per praxim methodicam, propria observatione sibi comparatam, certisque regulis constitutam, pronuntiatio contra communem expectationem successu, utilissime administrare, seque vadem eventus praebere in agone rei.

Invento huic qualicumque (siquidem Inventi nomine velimus illud dignari) incipit jam prope contingere, quod contigit olim jocosum. Invento satis noto de Ovo stante, quod postquam viderent, sciebant omnes, & priusquam viderent, sciebat nemo. Sciunt autem ex Nostratibus Medicis ingenui non pauci, qui me praeventem in hoc saltem uno secuti sunt, & imitati; digni tamen, ut illos in longe pluribus sequar ipse, sciunt, inquam, & experiuntur, quot modo sanantur hac via, qui prius inevitabili forte interiebant. Sed jam male sonat (nosco) delicatis auribus repetita pluries haec cantilena, quam nihilominus vel invito saepius extorquet sinceræ veritatis studium, non inanis jactantia.

Quidquid autem singulare habet haec Methodus, si quidquam habet, a duobus pendet. Unum se tenet ex parte Morbi, alterum ex parte Methodi ipsius. Ex parte Morbi mirabile est prorsus, non praecise quod Febris Intermittens, etsi violenta, per Chinam Chinam depellatur; sed quod depellatur Febris, quae licet fuerit Intermittens, jam Continua facta est, Maligna, & Exitialis, & quidem in eo statu, in quo Aeger lethalius undi-

que stipatus synptomatis videtur jam morti proximus cum algore universali, frigidove sudore, pulsusque ipse nullam amplius Febris habitudinem prodat, cum vix prodatur se ipsum. In quo equidem statu de nullo fere Remedio cogitare consueverant Medici, nisi de Cardiacis, ut vocant, & restaurantibus vires, quorum tamen pretioso apparatu instructi, ne dicam infarcti, Aegrotantes ditissime moriebantur. Ex parte vero Methodi peculiare quidpiam est, quod China China eo modo, & ea proportione exhibeatur, ut consuetam activitatem suam valeat transcendere non modo curando morbum, qui a nullo amplius remedio videtur curabilis, quippe ferme deploratus, & quem propterea non oporteat attingere: verum etiam illum curando intra breve temporis intervallum, intra quod Benignam Intermittentem, si vulgaris quaelibet usurpetur Methodus, non valet curare, & intra quod, etsi Angustum, si curaret, non curaret amplius, si videlicet serius actio illius esset protrahenda, & priusquam talis actio se posset exerere, novus se exereret paroxysmus.

Haec sunt, quae Methodum hanc *Peculiarem* reddunt, atque spectabilem, cum caeteroqui summa illius in hoc tantum consistat, ut augeatur supra vulgatiorem dosis Chinae Chinae videlicet *ad drach. vi.*, vel *ad unc. i.*, quod distribuatur determinata quadam proportione, ut prima oblatio sit potis, Febrem non longe distantem valido ictu plectere, atque mulcare, & quod haec dosis sic aucta, & sic distributa intra breve spatium temporis absumat integrè, ac etiam, si opus sit, tota simul. Quae omnes circumstantiae, si singillatim considerentur, sunt leves quidem, & quasi fortuito inventae, sicut fere fortuito olim applicitae (ratione tamen duce) Casibus quibusdam, quibus parum, vel nihil profuturæ reputabantur; sed si considerentur conjunctae, ubi agitur de servanda pereuntis hominis vita, praestant effectum (atque frequens equidem est occasio praestandi) praestant, inquam, effectum & citum, & certum, & tutum, & admirabilem: uno verbo talem, qualem revera assequi nullus antea Medicinæ Liber, sive ex Hippocratica, sive ex Galenica, sive ex Chymica Schola unquam nos docuit.

Ut magis elucescat peculiaris haec Novitas cordatorum oculis, ponamus exemplum.

plum. Notum est omnibus, Pleuritidem copiosa non modo, ac repetita pluries, quantum finit virium status, phlebotomia curari, verum etiam id fieri per Specifica, ut ajunt, propinata, puta Dentem Apri in pulverem redactum, Mandibulam Lucii piscis, & hujusmodi. Hac nihilominus apud omnes vigente notitia, quot pereunt quotidie Pleuritici, quibus jam ad extrema redactis inutilia sunt, nec proinde amplius administrantur prædicta præsidia? Si ergo Medicus aliquis ratione, & multiplici experientia frusus doceret modum certum sanandi eos, etiam cum jam stertor bronchia pulmonum obsidet, suppresso spuito, cum pulsus exilissimus, facies Hippocratica, & anhelitus sublimis mortem præ foribus esse, & postridie cubiculum ingressuram prænuunciant: doceret autem id assequi per oblationem copiosorem, & intra breve statutum tempus crebro repetitam, Dentis Apri v. gr. itaut loco scrupuli unius, vel semidrachmæ, quæ est dosis usitatior, semiunciam v. gr. affatim offerret, ac subinde statis brevibus intervallis oblationem parciosem renovaret, donec uncia una quamprimum esset absumpta, is profecto peculiarem, & novam Methodum prodidisse, merito diceretur curandi Pleuritidem jam fere desperatam, licet remediis, pro morbo illo curando notissimis id præstaret. Sic Lazarus Riverius, eo quia Febrem Malignam Epidemicam intra biduum ab exortu, Parotidum Ægros fere omnes, quos corripiebat, necantem curare, & sanare cœperit iterata solum phlebotomia, & purgatione in eo gravi statu administrata, Methodum suam nomine *Insignis Experimenti, quod silentio præterire sit nefas*, donare minime dubitavit *Cap. de Febre pestilenti*. Sicque pariter, qui modo prædicto provectam, ut supra, Pleuritidem sæpius sanaret, *insigne experimentum* se peregrisse, & *specialem Methodum* curandi Pleuritidem in eo statu se reperisse, haud immerito gloriaretur, etsi vulgarihus tantum id ageret, notisque remediis: quia videlicet, quos alii sanare nequeunt, ipse sanaret, præcise ob *peculiarem* notorum Medicamentorum administrationem, in quo uno tota sita esset prærogativa talis actionis. Ob id jure maximo agebat Magnus Verulamius hanc materiam egregie suo more pertractans -- *Sciant pro certo Medici, posse, plura Medicamenta ad morbum aliquem gravem curandum recte*

prescribi, quæ debito ordine, & debito intervallo sumpta curationem præsent: quorum singula si per se tantum sumerentur, aut si ordo inverteretur, aut si intervallum non servaretur, fuerint prorsus nocitura: etenim (liceat hic ex eodem auctore alibi dictum repetere) -- Quæ in natura eximie possunt, & polleant, sunt Ordo, Prosecutio, Series, & Vicissitudo artificiosa. Perfectio rerum consistit in parvo. Excellentem Picuram non reddit præcise congrua colorum electio, sed & consona dispositio. Crassiora quæque lineamenta efformant effigiem. Pauca, & tenuia efficiunt similem.

Sed neque in aucta dosi, & proportionata distributione Chinæ Chinæ mere consistit vis, & utilitas Methodi expositæ. Aliud namque requiritur, quod designari quidem potest aliquo modo, ut jam pro viribus factum est, sed nequit plane communicari. Tria sunt circa Methodi usum scitu necessaria, *Ubi* nempe usurpanda sit, *Quando*, & *Quomodo*. *Ubi* respicit Febres omnes, in quibus potest, aut debet administrari; *Quando* respicit tempus opportunum, & *Quomodo* quantitatem medicaminis, & proportionatam, celeremque distributionem illius. Contra *Ubi* peccatur, quando non dignoscitur natura FEBRIUM, in quibus conveniat, ac proficit, & in quibus non, exhibendo v. gr. ubi nequit agere, vel omittendo. ubi miranda quandoque præstare possit. Circa hoc autem plura jam huculque protulimus, & non pauca posthac, præsertim *Lib. V. tumius* prolaturi, ut nempe istud *Ubi*, quod plurimum refert, perspicue dignoscatur. Contra *Quando* peccatur, cum tempore inopportuno exhibetur Cortex, nempe vel procrastinando in occasione præcipiti, & offerendo nimis sero, cum lapsa est occasio, morsque jam proxime imminet, vel exhibendo nimis celeriter ob timorem Panicum: cum cæteroqui fatius esset, Febrem vel nonnihil, vel omnino, sinere. Et de hoc pariter actum est, & deinceps agetur. Denique contra *Quomodo* delinquitur, cum quantitate medicamenti, & illius distributionem non aptamus debita proportione Febri modo majorem affatim, modo minorem Corticis copiam, modo lentiosem, modo citatorem repetitionem, & modo æqualem, modo inæqualem illius partitionem intra congruum tempus exigenti. Et circa hoc quoque, ut reor, quantum sat est, quid sentiam aperui, spe-

speciales cautiones, obfervationes meas experimentales candidè aperiens.

Haud equidem inficior, hanc ipsam dosim largiorem, atque etiam nonnihil celeriter absumptam in usu esse apud Mortonum (idem quoddammodo dici posset de Sydenhamio, aliisque compluribus Exteris) atque ab eo nonnumquam applicati, seu applicitam fuisse Febribus Perniciosis supra descriptis; ut pariter fuit ab eodem applicita (forte nimis quam par fuerit, sed tamen minus, quam fuerit hactenus creditum, ut videbimus) aliis quibusdam Febribus, ne dicam Morbis omnibus aliquid periodici redolentibus. Et propterea factus sum alibi, atque hic iterum fateor, Methodum meæ consimilem uni forte Mortono ante me innotuisse, ut testantur illius historiæ annuum sæpius 1690. quandoque & 1680. connotantes, licet Opera ejusdem serius impressa illam nobis non aperuerint, nisi post cœptum a me meæ Methodi usum, ut Historia peculiaris *Capite vi.* hujusce *Libri* exponenda, & aliæ deinceps *Libro sequenti* manifeste patefacient. Si tamen aliquis chronologiæ hujusmodi fidere nolit, meque velit a Mortono, vel aliis Auctoribus instructum, parum refert; hinc enim, ut alibi dixi, plus mihi gloriæ, quam pudoris emerget; emerget siquidem gloria saltem imitationis in melius evectæ, si gloriola qualiscunque inventionis denegetur.

Illud tamen mihi fidenter tribuo, aliis quem compertum volo non ob contentione quidem præminentiam, sed ob utilitatem tantum Ægrorum curationem: nempe aliquam, nec prorsus levem esse discrepantiam inter meam; & Mortoni Methodum. Ille enim, cum dosim non augeat, nisi ob suspicionem, quod Cortex sit adulterinus, ut videlicet *drachmæ sex* hujus adulterini fortiantur effectum *drachmarum duarum* genuini pulveris, uti vidimus jam *Capite vii. Libri primi*, eandem dosim non distribuit proportione satis valida, ut quandoque opus est in casu præcipiti, ideoque in talibus casibus forte fallax erit Mortoni Methodus, *sex illas drachmas* præscribens, & dividens in sex partes æquales, singulis quatuor horis assumendas, quæ est Methodus illi magis familiaris, nimis languide incipiens, & nimis prope Accessionem inhibendam desinens. Inquit itaque ille differens de Præparatione, Electione, & Exhibitione largiore Corticis -- Nonnumquam vix decimam illius partem in Capsis, Mercatorum genuinam deprehendi -- & paulo post subdit -- Corticem, qui profertur in officinis venialis, reapse maxima ex parte esse spurium, effectum, ac putidum, testes appello Medicos &c. Quin & res ipsa idem clamat: quare enim dosim solemnem *drachmarum duarum* adultis olim præscriptam, hodie in Febrium curandis ad tot uncias augete coacti sumus? En ergo quâ ratione dosim adaugeat. Denique (quod & alibi retulimus) clarius inquit -- *Dosis drach. ij. præcise a Adultis præscripta erat; jam autem, quia Cortex adulterinus est, coacti sumus saltem unc. j. nonnumquam duas, vel tres ingerere, priusquam scopum attingere possimus &c.* Hoc posito, cum finis adauctæ dosis sit solum, ut intra illam totam quantitatem includantur saltem *drach. ij.* germani Corticis, illa pariter distribuitur lento, & æquali progressu, nulla habita Febrium Benignarum, vel Malignarum, lentiorum, aut velociorum, casuumve magis, vel minus urgentium ratione: ac proinde curationes insignes, quas nonnumquam videtur absolvisse Morton, absolvit fere fortuito per dosim liberalem in validas quidem, sed non quantum aliquando par esset, portiones distributam; genuini probabiliter Corticis, pro adulterino habiti. En illius generalior præscriptio -- *Adultis præscribendus est Cortex, prout plus, vel minus genuinus sit, ab unc. ss. ad drach. vj. unc. j. unc. j. ss. unc. ij.* Infantibus, ac Pueris pro ratione ætatis a *drach. j.* ad *ij. iij. iv.* Neque tantam molem unica vice ingerere necessarium est, cum satius sit partitis vicibus, *drach. j.* scilicet, *drach. ss.* scrup. j. quarta quaque hora, respectu ad ætatem habito ministrare. Hæc ille.

Ego vero, cum fraudem: ac fucum hujusmodi in Cortice a nostris Pharmacopoliis electo, & dispensato, raro, vel nunquam deprehenderim, solisque *drachmis duabus* in ordinario Intermittentium cursu opatum effectum semper sortiri consueverim: idcirco *sex drachmas*, quas in casibus arduis celeriter præscribo, præscribo ut bonas, neque ut æquivalentes quibus tantum, sed ut triplo fortiores quam duæ, immo etiam plus; cum sex conjunctæ, quas aliquando mihi contigit & assumere, & exhibere, longe plus agant, ac sex separatim, & per intervalla absumptæ, ut jam diximus per extensum *Cap.*

vii. *Libri primi*. Cum itaque plurimum interit, ut prima, nonnunquam etiam altera, oblatio sit valida, ubi videlicet præceps imminet periculum, ideo Methodus *Mortoni*, in quibusvis casibus non plus, quam *drachmam unam* Corticis singulis tribus, vel quatuor horis præscribens, etsi præter Auctoris existimationem genuinus ille fuerit, si versemur in præcipiti casu, erit infirma. Et hæc est ratio propter quam Curationes, quas adducit in suis Historiis, licet insignes profecto sint, universaliter tamen non sunt admirabiles: immo propter hanc ipsam rationem censeo, Ægros aliquot gravius affectos, quos refert; quibusque Cortex opitulari nequivit, Methodo forte nostra sanari potuisse, cum plurimos haud ab simili modo laborantes, hac eadem Methodo sanatos noverim. Cæterum nunquam satis in hoc laudari potest idem Auctor: omnesque propterea, quotquot sunt, Medicos efficaciter hortor, ut scripta illius circa Februm Curationem Peruvianæ Cortice absolutam, ac præsertim Experimenta, & Historias Curationum attente legant, nec negligant, aut contemnunt; plurimum enim veritatis hujusmodi Historiis inesse, nullus dubito, in illis etiam iisdem casibus, in quibus videtur esse nimius, ut nonnunquam est, in præscribendo Cortice citatus Auctor, nempe in ipsis Continuis. In his enim consideratis, & sumptis in eo statu, in quo ille easdem sumit, atque considerat, nempe in statu manifestæ, & periodicæ remissionis, bene potuit, potestque nonnunquam, si non semper, esse proficuum Cortex, quatenus Febres hujusmodi aliquem tunc characterem Intermitterentium præferunt, licet illas sub tali etiam circumstantia nomine Februm *Continuum* designet præter morem in Scholis usitatiorum. Quod hic obiter monuisse sufficiat; cum hoc idem, quod communi forsan æquivocationi circa illius asserta ansam dedit, exactius ad trutinam revocandum sit *Libro V.*

Haud sum nefcius, quod & nuper inveni, scrupulosus quibusdam, & in praxi parum versatis, largam nimis videri posse cum quantitatem Corticis universalem, cum dosim particularem a me in Perniciosis præscribi solitam. Sed de nihilo est cavillatio respiciens generalem quantitatem, ut de hac prius loquar: cum enim a in uno Ægro non solet transcendere

unc. j. ss. vel *unc. ij.*, aut saltem cum paulo ultra extendatur pro curanda simul *Febre*, & impedienda *Recidiva*, nullo modo culpari potest hodie: hæc etenim minor est quantitas, quæ impendi consuevit. Gallia universam Chinam Chinam usurpat ad *unc. tres*, quatuor, & ultra, ut vidimus *Cap. vii. Libri I. Sydenham* in Observationibus ad *unc. quatuor* in substantia longo, & repetito usu per modum alterantis ascendit: immo illum in Epistolis seri us impressis, in quibus cum *Mortono* ferme concordat, duas unica brevi temporis spatio assumendas, sæpius præscribere consuevit, adnotavimus jam *Cap. antecedenti. Monginotius* Vir cautissimus, & in usu Chinæ Chinæ versatissimus hanc regulam generalem tradit agens de præparatione Remedii in *Zod. Med. Gall. August. 1681.*, nimirum -- *In Curationem unius Individui impendendam esse sesquiuunciam, vel unc. ij. Quinquæ, immo aliquando superandam illam quantitatem pro varietate occasionum.* Quid multis? Prostat experientia *Mortoni* de usu Corticis in substantia usque ad libras duas tractu temporis exhibitæ *Exercit. x. hist. 29.* Cui dosi liberali adscribit Ille vegetiorem contractum ab assumente Vetiua corporis habitum: quod & ipse nonnunquam observavi, ac in historiis retuli *Cap. x. Lib. I.*; adeoque balsamicæ huic remedio vires inesse, videtur exinde deducere idem *Mortonus*, qui dosim idcirco illius uberiorem semper anteponebat pariori.

Quo vero ad dosim particularem, primis præsertim cyathis liberaliorem (in quo consistit major efficacia Methodi nostræ) nullum circa eam video cunctationi lucum, quandoquidem æque innoxie Ægris exhibentur, quantum centies expertus sum, tres, vel quatuor simul *drachmæ* tenuissimi pulveris, ac exhibeantur *duæ* more vetustiori; extracta namque a Fermento ventriculi Corricis tinctura febrifuga, & utili, intrusisque per lacteas particulas tenuioribus, crassior, & lignea substantia per alvum sensibilibiter amandatur, quemadmodum solemne est, oblata etiam cæterorum omnium lignorum substantia, puta Santalorum, Salsæ, Guajaci, & similibum. De innocentia Remedii intrinseca jam satis *Capite prim. Lib. I.* De eadem vero etiam in aucta dosi egregie subdit idem *Monginotius* in contextu supracitato, post arbitrariam, & indeter-

minam

minatam supra unicas duas dosis taxationem -- Cum nihil mihi in animo obversetur, quam ut optimum quodque, & usu probatum adferam, dosim eo usque extuli, ratione, & experientia testibus. Cum ab hujus Remedii usu omne omnino absit periculum, satius est ad majorem quantitatem ascendisse, quam in minori hæsesse; ut Curationis *de opare's* sequatur. Idem plane asserit *Charas*, loquendo de dosi Extracti sui in hunc modum -- *Mais il n'est pas nécessaire d'être scrupuleux sur la dose de ce remède: car il a cet avantage, que l'augmentation de la dose un peu au de là de l'ordinaire, ny la reiteration des prises ne laissent aucune mauvaise impression, & ne peuvent faire mal a personne.* Ita sentiunt Auctores omnes in præscribenda, & adhibenda China China exercitati. Et hæc quo ad dosim Adultis administrandam, quam, ut frequentior, pro modulo plus minus adduxi; ex ea namque facile est perito Medico, pro portione elicere dosis Pueris, & Infantibus præscribendæ pro ratione ætatis eorum: jacto semper fundamento, quod, etsi liberalior nonnihil sit ipsa dosis, agitur de Remedio suapte natura innocuo, & de Aborbente æque inculpabili, ac cætera, quibus assidue utimur, sed magis specifico.

Neque pariter negaverim tam meæ, quam *Mortoni* Methodo objici posse, quod suppressis in ipso Morbi vigore Februm paroxysmis aliquando recidant Ægri. Sed hoc excellentiæ ipsius Methodi nihil videtur detrudere: nam præterquam quod sæpissime non recidunt, & præsertim quo magis ad extremum fuerint redacti, & præterquam quod recidiva vel inhibetur continuato remedio, vel, si prorsus inhiberi non possit, saltem debilius solet esse radice sua, ut diximus agendo de oblatione Corticis in Benignis Intermitterentibus, adhuc tamen, etiamsi recidiva certo recurreret, & si gravis æque foret ac ante (quod profecto non accidit) adhuc, inquam, hoc nihil officeret in nostris casibus, ubi agitur vel de exitio certo, ac imminente, vel de periculo quam maxime impediendo, aut saltem suspendendo. Sicuti enim, si quispiam ex gravi Febre delirans se præcipitem daret in puteum, esset extrahendus e puteo, etiamsi recens emersum eadem Febris certo esset interemptura: ita in hisce casibus Æger est subtrahendus naufragio suo per

Torti Therap. Spec.

Corticem, qui unicam, certumque remedium est, etiamsi contendatur esse Palliativum, ut sic dicam, aut foret Narcoticum (quorum nempe pro leviori occasione frequens est usus) Causam Febris consopiens, ac ad tempus figens, ad impetrandas scilicet saltem inducias adversus mortem. Ea enim tunc temporis propulsata potest deinde Medicus, qui Cortici satis non fidat, aliam pro libito Methodum, si quam se putat habere meliorem, eligere pro eradicatione integra Causæ morbificæ. Caveat tamen, ne remedia, quæ Cortici putat ad prophylaxim substituenda, mortem iterum, quam Cortex propulsavit, accersant. Interim fat sit, si usu illius nostra Methodo administrati protinus vivat Æger, qui cæteroqui proxime moriturus erat, præsertim cum vivat non moriturus paulo serius: quod tamen quis flocci pendat? sed victurus diutius, suosque dies naturaliter impleturus. Si tamen, postquam intra duos, vel tres dies ab Orci faucibus eyidenter ereptus est, atque ad infebrecitationem omnimodam redactus, obnoxius remaneat uni, vel alteri recidivæ leviori, post duas circiter hebdomadas contingenti, id æquo ferat animo. Feret autem, si memor fuerit periguli recenter elapsi, & si animadvertat, difficulter a remedio naturali restitui posse sanitatem fere in instanti, ut restituitur a Cortice, absque ulla recidivæ suspitione; hujusmodi enim modus agendi miraculosus foret, solique Deo reservatus. Sed revera nonnunquam transfatæ procellæ obliti Ægrotantes, & ab hominibus male feriatas, cum recidissent, seducti facile exclamant quandoque, satius fuisse Febrem sinere, a qua fortassis evassissent absque tædio tot recidivarum, quam illa violenter suppressa diuturniore incommodo præcocis sanationis pœnas tandem luere. Profecto receptum beneficium non exprobrarent si Febri illos jugulanti restituti fuissent; sed prohi Viri est, cunctos servare, quos potest, & ferere beneficium, etiamsi sit messurus calumniam. Non sic ajunt postea, cum alios cernunt, in similibus circumstantiis hoc remedio, hacque Methodo destitutos perire.

Fateor equidem, quod, quando Febris Acuta jam facta ferri potest, nec hominem propterea interimit, sed suum cursum integre, ac feliciter absolvit cum universalis tandem, & critica fluidorum depuratione circa finem (dico integre, atque

K 3

feli

feliciter: sæpius enim hoc fit imperfecte, & tunc quoque ex imperfecta iudicatione plures recidivæ contingunt) melius, ac tutius quo ad suspicionem recidivæ iudicatur morbus, ipso etiam fatente *Mortino*, quam si per Corticem impedito febrilis effervescentiæ progressu: etiam si retusum simul sit, correctumque ipsum febrile Fermentum: integra impediatur per consequens eorundem fluidorum, & præcipue sanguinis despumatio; quod circa citam nimis, validamque, ubi opus urgens non sit, Corticis oblationem observavit & *Monginotius*, a nobis super hoc ipso citatus *Cap. antecedenti*. At non proinde coercetur intus morbi fomes, totis suis viribus iterum resumptis æque reviviscens ac antea, sed longe debilius resurrecturus; siquidem aliqua sui parte possit resurgere, reviviscere, aut reproduci. Illud namque discrimen mihi videtur intercedere inter Febrem solutam primo, & resectam secundo modo, quod intercedit inter Arborem radicibus evulsam, & eandem ab imo trunco securi recisam. In primo casu ita extirpata est Arbor, ut nullum amplius possit emittere surculum. In secundo quoque certe integre resecta est; nihil tamen obstat, quominus tenuius aliquod a detruncata radice pululet germen, minime qualibet sirpicula facile averruncandum. Ita est profecto in casu Febris per Chinam Chinam curatæ. Non modo obruncatus est Paroxysmus, sed prope radicem resectus, absorpto videlicet, correcto, enervato, ac retuso Fermento febrili; remotiores tamen, & universales Cautæ, quæ ipsum genuere Fermentum, etsi hac ipsa via enervatæ sint, non tamen sunt adeo domitæ, ac radicibus evulsæ, quin novum adhuc Fermentum, licet infirmius, aliquamve iterum illius portionem valeant progignere: qua de re fusius infra *Lib. iv. Cap. V.* Sed quorsum hæc? Objectioni siquidem de periculo recidivæ, ubi agitur de impendente morte, nullus est locus, ni velimus in re seria fabellam renovare, qua fertur sitientem quendam proxime suspendendum patibulo, Vinum montanum portare renuisse, quippe quod taxoso loco genitum tractu temporis Calculum Vesicæ gignere poterat. Ne tamen festiva hac tantummodo, valida licet responsione velle satisfacere videar, ingenue repeto, quod pluries observavi, vel saltem quod mihi observasse sum visus (quod quidem

ex historiis suo loco afferendis poterit quisque melius conjicere) perraram nempe contingere consuevisse recidivam in iis, quibus Methodo valida oblatus est Cortex in extremo prorsus eorum periculo; contra vero faciliorem, quando periculum aliquantisper ab extremo distabat, ut cum Æger duas adhuc Accessiones, vel unam saltem poterat probabiliter sustinere.

Est & alia Ægrorum non querimonia, sed potius despicientia adversus hanc Methodum, & est huiusmodi. Tam cita est, & tam facilis illorum sanatio, nulla scilicet concurrente famosa operatione, nullo fere labore, dolore nullo, ut vix noscant, aut credant, etsi videant, se ab insigni liberatos periculo, quasi pretiosa illis non videatur acquisita sanitas, quæ non empta fuerit vel ingenti auri pretio, vel ingenti ipsorum cruciatu. Non ita foret, si copiam Lapidis Bezoartici nil agentis deglutissent, si torminosa, & nauseosa potassent pharmaca, vel si cucurbitulis, aut vesicantibus excarnificati ægre convalescent. Proh magna innocui, & benigni Remedii calamitas! Eo quod facile est, mansuetum, & minime dolorificum, vilescit. Sed & alia adhuc est ratio, propter quam vilescit sanitas per Corticem adeo mirabiliter acquisita. Ea est, quia Ægri assueti sunt credere, quoties evadunt a morbis, semper evaluisse propter illa remedia, quibus sunt usi, licet nullum fuerit sive certum, sive sensibile illorum juvamen: ideoque etiam per Corticem sanati, non illi, vel Medico præscribenti plus tribuunt, ac tribuant aliis remediis, quorum pendente usu alias convalescere, licet sæpius non propter illa convalescerint, sed beneficio Naturæ. Hæc autem exceptio vere Cortici nullatenus competit, quippe qui statim sensibiliter, & semper suum munus absolvit in ardua fere quacunque circumstantia; ei namque uni in tota Medicina datum est privilegium hocce, ut Medicus ante oblationem illius possit spondere subitam, certamque saltem moraliter Salutem, & restituto Ægro possit intra se modeste gloriari, exultare, & sibimetipsi dicere-- *Hunc Hominem certo pereuntem hoc uno Remedio vere servavi*. Sed hoc, quod probe dignoscitur a Medicis, minime dignoscitur ab Ægrotantibus; adeoque illis minus conspicua redditur singularis excellentia Remedii, Medicique illud apte, & opportune

ne præscribentis industria. Verum hoc quoque parum refert. Et quoniam in aliis quandoque casibus laudatur a sanato Ægrotante Medicus, cum illius salutem nil fere præstitit, haud ægre ferat, si aliquando non laudetur, cum præstitit plurimum.

Denique illud, quod maxime exponit calumniæ Methodum istam, est necessitas illam quandoque adhibendi in talibus circumstantiis, ut forte Homini intra tres, vel quatuor horas animam efflaturo, illam contingat inutiliter administrare, & *subire speciem ejus, ut occisi, quem fors ipsius peremit*. Circa hoc oculatus valde sit oportet, cautus, ac peritus Medicus in dignoscendis casibus, ubi sit, vel non sit locus congruus actioni remedii, præsertim in *splendida persona, ne, si non servet, occidisse videatur*. Et, ut repetam quod *Capite* antecedenti obiter monui (est enim hæc magni momenti circumstantia) scire oportet, quod, sicuti ad hoc, ut virtus Corticis etiam copiose administrati in actum possit perfecte deduci, requiratur debitum temporis intervallum, xxiv. circiter horis circumscriptum, ita ne inutiliter exhibeatur necesse est, ut per xxiv. circiter horas vitæ sit homo, cui debet exhiberi: adeoque oportet, ut ultra paroxysmum atrocem, quem actu patitur, vita illius sit protrahenda saltem in alterum, seu quod in illa Accessione occumbere non debeat, sed ad minimum in proxime sequenti. Caveat idcirco sibi Medicus, ne calumniam subeat, videatque, ac attente perspiciat, si vigente aliquo terribili paroxysmo vocetur, an a tali Accessione evasurus sit Æger (quod haud difficile dignoscet, si expertus, & peritus sit) priusquam Corticem propinet: Neque enim statim ac vocatur; semper opus est illum immediate præscribere, sed satius est declinationem aliquam etiam hoc nomine expectare. Si enim aliqua symptomatum appareat remissio, & quædam Ægri jam fere morienti reviviscencia, utut ferme sine pulsu, & cum aliis lethalibus signis idem perseveret, alacriter exhibendus est Cortex cum spe probabili, ne dicam certa de servando homine propter moralem certitudinem, quam habet Medicus de impediendo futuro Accessu.

Quod si res Ægrotantis eo devenierit, ut vita illius etiam intra paucas horas sit in discrimine, sive quia paroxysmus jam inchoatus videatur non posse ad declina-

tionem pertinere, quin prius Æger deficiat, sive quia idem paroxysmus, non inchoatus quidem, sed quam proxime instans, nec proinde per Corticem amplius inhiberi capax, ultimus absolute, lethalisque futurus esse videatur: tunc, licet melius cautum foret famæ Medici non exhibendo Corticem, qui neque paroxysmos ipsos Benignarum Intermittentium vel inchoatos, vel proxime instantes valet coercere, adhuc tamen, ne caritati erga proximum suum ullo modo desit, ut quodammodo videatur deesse, si ob metum calumniæ negligat, vel omitat auxilium in talibus circumstantiis incertum quidem, ac probabiliter inutile, sed nihilominus innocuum, & forte servandi capax, adhuc, inquam, crediderim, eundem Corticem a Medico misericorditer offerri posse, plano tamen prius, & aperto præmissio prognostico, incunctantique protestatione de futura probabiliter inutilitate innocui cæteroque tentaminis. Id eo magis licet aggredi (si non titulo curandi, saltem titulo indulgendi, atque tentandi, ut dictum est) si tale auxilium ab Assidentibus, vel ab ipso Ægrotante expresse expectatur, quandoquidem fama Remedii paucis ab hinc annis fatis perpesta est, & vulgata cuique, dummodo Æger ipse jam fere non agat animam, Febrisque ex natura sua sit capax remedii, & non aliter. Aliud est enim illud tentare in Febre, cui cæteroque conveniret, ni mors proxime instaret, aliud tentare in ea, cui nunquam, ne antecedenter quidem, convenerat, Illud, quamvis successu careat, condonandum; istud non ita.

Etsi tamen omnes quotquot excogitari possunt cautelæ, frustraneæ quandoque futuræ sint, ita ut a male feriatis hominibus nihilominus male audiat Medicus, qui Homini paulo post vita functo Corticem præscripserit, qualiscunque tunc fuerit Ægri status, qualiscunque illius, vel Assistantium efflagitatio, & qualiscunque propria protestatio ante remedii oblationem, non ob id Christianum Medicum decet abstinere prorsus ab usu talis remedii, ubi aliqua congruens ratio id exigat, vel tenuissima quævis non plane irrationabilis spes salutis in longinquo etiam asfulgere, aut transpici posse videatur, ut si Ægrotus sit juvenis, & cæteroque validus. Mihi etenim non semel contigit, licet non semper contigerit, Hominem

non modo a lethali paroxysmo futuro parum distantem; sed etiam in eo, quem patiebatur, expiraturum creditum; quin & prope expirantem ope Corticis Peruviani copiose, & celeriter ministrati servare, ut ex Historiis posthac afferendis patebit; etsi etiam post restitutam sanitatem, & calumnias Detractorum, & querelas Convalescentium, & beneficii minime cogniti contemptum, & mala cuncta, quæ supra recensui, sim pluries expertus. Quid, si Cortice inutiliter ministrato Ægrotantes huiusmodi occubissent? Idcirco desperatis omnino nunquam offerendus est, ne sine spe juvenis infametur. Atque eo magis ab illo abstinendum, vel eo saltem cautissime utendum, si cum circumstantia status Ægri plane deplorati concurrat altera circumstantia temporis, de invadente jam, vel istante quamproxime paroxysmo: quo casu duabus, vel tribus horis ab assumpto Cortice, debet probabiliter Æger proxima jam Fata sua subire. Satis ergo semper est, si fieri possit, remissionem Febris, ut supra diximus, expectare, ne orta ex morbo calamitas in remedium refundatur: uti non modo propter horam oblationis intempestivam, paulo videlicet ante paroxysmum, sed forsitan (crediderim ego) ob hanc ipsam Morbi dispositionem, in Perniciosis præsertim facile, aliquando in Anglia quid simile contigisse refert Sydenham, subortæ inde cunctationis nebulas dissipans, usumque Corticis, quodammodo tunc factiscentem, nervose restituens.

Quod dictum est de Cortice non exhibendo deploratis omnino, & citissime morituris, intelligendum est etiam de casibus (rarioribus quidem) in quibus Perniciosa Febris conjunctam habeat insignem aliquam læsionem organicam Viscerum, supra quam nullam habet ditionem Cortex; quare si a tali potius vitio, quam a consueto Fermento producatur Febris, hæc tolli nequibit a Cortice, qui nil potest adversus huiusmodi Causam. Si vero eadem Febris periodi rationem habeat a Fermento ordinario, læsio vero organica Visceris alicujus, puta Gangræna, Ulcus, Abscessus &c. sit vel quid adjunctum per simultaneam coincidentiam, vel symptoma productum ab ipsa Febre, tanquam effectus a sua causa, in tali quoque casu, etiamsi per Chinam Chinam removeatur periodus, non tamen remo-

vebitur Gangræna, Ulcus, Abscessus &c. sicut neque Febris illa Continua, quæ huiusmodi affectiones comitari solet, aut subsequi, & quæ vel citam mortem, vel diuturnitatem morbi, ut plurimum inextinguibilem, consuevit inferre. Hæc quidem coincidentia in Perniciosis nostris non est admodum frequens; ubi tamen ea contigerit, frustra est præscribere Corticem: quemadmodum in ipsis diuturnis Intermittentibus, quas Ulcus aliquod internum, externumve profundum foveat, plurimi experti sunt, & fassi ingenui Scriptores; utpote ego ipse postquam testari, maxime si labes aliqua insignis Thoracem præ cæteris occupaverit; sed de his fufius alibi.

Addamus pro coronide aliam nec levem, nec infrequentem, fere dixerim, calumniam, quam subire solet hæc Methodus: eam videlicet, quam aliæ Methodi curandarum Februm, seu potius non curandarum, ut suam collabescentem sustineant existimationem, necessitate quadam tutelæ culpabilis, huic affigunt. Primo itaque loco nonnulli Chinæ Chinæ insensissimi, soloque illius nomine exhorrescentes, qui scilicet eam nullo examine prævio ab usu jam medico proscriptere, mirum est dictu, quot nugæ, quot ineptias, quot blaterationes, quot jurgia in illam effutiant. Illorum interim Methodus in curandis Febris, nostra rejecta, & exhibita, ea ipsa est, quam lepide describendo deludit Celeberrimus Lucas Tozzi peculiari Capite -- De Methodo, qua reguntur nostris temporibus, qui se Galenicis jactant, ad quod curiosum Lectorem relego. Alii sunt, qui China China vix audent uti in Febris Intermittentibus Benignioribus, atque diuturnis, postquam videlicet omnes Pharmacopæorum alveolos incassum exinanierunt. Apud istos Methodus nostra male audit; temeraria quippe, Empirica, & phantastica, semel per accidens utilis, pluries vero noxia, reclamantibus licet experientia, & ratione, reputatur. Præter hos nolim facile credere alios quoque reperiri posse, qui Methodo hac quomodolibet excerpta, vel intellecta, neque inutili in praxi reperta, quasi tamen eos pigeat, ipsam, aliamve parum absimilem palam profiteri, pudeatve alienum quodammodo morem sequi, ea clanculum, ut ita dicam, utantur, etsi cæspitanter, atque casu tantum nonnunquam utiliter.

Mi,

Mi, si qui sint, illam identidem, ut opinor, subfrigide, ac quibusdam tantummodo additis limitationibus laudabunt, sive laudabunt quantum sat est, ut ea possint uti sine exprobratione, si deprehendantur in facto, sed simul quantum sat est, ut possint opponere, & cavillationes adducere, eamve nonnihil (parum licet experti) reformare, vel castigare tunc, cum eadem sibi proponitur, vel missitare saltem, cum ab aliis exercetur. Quod tamen ex his omnibus nemo ex prava intentione peccet, sicuti me certum reddit ipsorum integritas, ita æquum est, ut Lectores reddat æque certos integritas mea, me quoque in decursu totius Operis semper respicere, atque corrigere opinionem tantummodo Adversantium, non mores: etsi præter intentionem alicubi forsitan, ut & hic, mihi exciderint verba, quæ aliud sonare videantur. Cum itaque ex oppositibus istis nemo, ut ajebam, peccet ex prava intentione, sed *primi* ex præoccupatione quadam vetusta, *secundi* ex terrore Panico, & stiptica quadam circumspectione, *postremi* vero ex mutila experientia, sophisticis ut plurimum ratiociniis coinquinata: ideo pandere huiusmodi Methodum aperte decrevi, ut sublata dubitandi, murmurandive occasione, omnibus indiscriminatim prosum pro viribus, nominique deinceps meo hac spontanea qualicumque oblatione & consulam, & caveam.

CAPUT V.

Evitare Censuram vulgi difficile, si aliquando Æger hac Methodo curatus occumbat. Recensentur ideo fideliter Casus omnes lethales, in quibus culpatus est insons Cortex, etsi non oblatus, ut & ii, in quibus vere oblatus non profuit, atque insimul, in quibus nec profuit, nec poterat prodesse.

CAVEAT tamen sibi quantum velit, & quantum lubeat prudens Medicus, nunquam Censuram Adversantium virgam declinabit: & quoadusque vivet Ignavorum blateratio, eousque culpabitur Cortex, & qui Corticem præscripsit, si quando unus tantum inter centum, suapte naturâ patenter jam moriturus, moriatur assumpto Cortice. Sed, bone Deus! aliud est mori sumpto Cortice, aliud est mori propter assumptum Corticem; nihilominus apud homines huius-

modi idem est mori aliquando post eum assumptum, ac propter eum assumptum; cum tamen non propter assumptum Pharmacum, nec propter assumptum Cardiacum, Bezoarticum, aut alia sexcenta dicuntur unquam mori tot, qui istis assumptis quotidie moriuntur. Anne soli Cortici injuncta est necessitas vel sanandi etiam deploratos, vel necandi quos sanare non valuerit? An quisquam venditavit pro Pharmaco immortalitatis, ut præstet primum? An aliquam habet, ut habent tot alia, quæ passim præscribuntur, noxiam, aut deleteriam qualitatem, ut præstet secundum? Cum vero tam præstans non sit, ut omnes sanet, præsertim in agone constitutos (licet forte sanet ex iis etiam nonnullos) num propterea ut Venenum audiet? Hic sane adamussum quadaret, quod ratione longe minore protulit olim Botallius, & ex Eortallo nostris temporibus Sydenham, quorum uterque cum liberaliorem sanguinis missionem in Febris Pestilentialibus usurparet, seque culpam resciret, si quando aliquis tali adhibita Methodo occumbat, *Verum* (inquit) *Nebulones nequissimi, & ignavissimi in id semper culpam convertere satagunt, non quod nocuit, sed quod per nefas a cunctis vituperari exoptant. Aut si id nequitia non faciant, ignorantia tamen efficiunt: utraque certe pernicioosa, sed illa magis.*

Non equidem ego in hanc querelam effundor, eo quia mihi, quod memor sum, unquam contigerit casus aliquis, qui alicui etiam in dicacitatem prono potuerit ansam præbere similia effutiendi; sed potius conqueror, quod hæc aliquando ab ignaro vulgo, vel deliris hominibus promulgata sint in Casibus quandoque Illustrium Personarum, quæ obierunt, quibus vere Cortex non fuit oblatus, quibusque utinam oblatus fuisset. Cæterum de novo possum testari coram Deo, & Homnibus, ut alias paviter testatus sum, me nunquam ulli Corticem exhibuisse, cui ille obfuerit, vel potuerit mihi serio mediantanti suspicionem illam incutere de damno illato: excipiendo semper hic, & ubique suspiciones in historiis secundæ huic Editioni additis adumbratas, usumque minus tempestivum pharmaci cæteroqui innocui respicientes. Ne vero alicui intra Urbem nostram conscio de casibus quibusdam lethalibus, in quibus aliquando fama mendaci culpatus est Cortex, minus

can-

candida videatur assertio mea, placet hic Calus ipsos obiter recensere, & ab iniqua calumnia insontem Corticem vindicare.

Sed prius circa hoc generaliter velim notari, quod, quando Ager, qui in extrema angustia Corticem potavit, vita fungitur ante adventum futuri paroxysmi, scilicet correspondentis ei, quo pendente oblatus est Cortex, non potest tunc idem Cortex culpari non modo de damno, ut patet, sed neque de inefficacia: quandoquidem in tali casu perit Ager in ipso paroxysmo, quo oblatus est Cortex, diutius protracto. Effectus autem Corticis est, inhibere correspondentem, ut diximus; adeoque quotiescunque vivente Aegro usque ad tale tempus correspondens paroxysmus inhibeatur, Cortex jam suum munus absolvit, sive deinde Ager successive sanetur, ut vere afolet, sive etiam inhibito licet paroxysmo, adhuc occumbat ob aliquam v. gr. labem adjunctam, quæ Febriculam Continuam foveat, sublata etiam periodo, lethalem, ut in nonnullis Casibus contingit, immediate infra subdendis.

Primo igitur loco fama tulit apud nonnullos, Clarissimum olim Virum D. Nicolaum de Sanctis, A secretis, & Status Consiliarium Serenissimi Ducis Nostri, in potrema ægitudine sua (qua Fato cessit) assumpto juxta hanc Methodum Cortice obiisse; sed falsum est. Sumpsit quidem alia remedia vulgaria, & obiit; Corticem autem vere non sumpsit: nec obiisset fortasse, si vere sumpsisset. Torquet adhuc animum meum memoria de Cortice non oblato tunc, cum tempus aderat, de non tentato saltem etiam tunc, cum præterit. Quatuor eramus curantes Medici, D. Dandrinus, D. Ferrarius, D. Davinius, & ego, qui propter levem quandam invaletudinem, qua paulo ante correptus fueram, postremus accessi, nec primis, ut alias consueveram, morbi diebus interfui curationi. In alia difficillima ægitudine ejusdem Patientis non sine fructu tale remedium, vix vix indicatum, cum aliis tamen quam plurimis longo temporis tractu præscriptum, & ab eo morbo contra ipsam expectationem nostram evasit. An Cortex simul cum aliis remediis, an sola Naturæ actio opus illud absolverit, ignoro. Eadem fiducia propositus fuit una-

nimter Cortex per modum alterantis in novissima ægitudine, tempore congruo, cum videlicet Febris Tertiana duplex, fat valida, & per subingressum paroxysmorum Continua, suas adhuc servabat periodos; sed & unanimiter (postquam paratus fuit in pyxide, & secundum tenuem portiunculam ab eodem libatus) ab ulteriori illius oblatione superfedimus victoriam a sola Natura sudatiunculas quoddam tentante per viam vel crisis, vel lentioris coctionis, concordi voto sperantes. Sed quid? Non multo post intenditur morbus; tandemque irritis Cardiacis, & Bezoarticis ruit in præceptis. De tentando Cortice remanet anceps judicium. Creditur inutilis futurus, timetur calumnia, nec offertur; eoque intentato occumbit Ager, superstitite intra pyxidem Cortice: Medici vero subeunt calumniam de eodem perperam oblato, dum eos pœnitent non tentasse ob calumniæ metum.

Secundo loco Nobilissima Matrona Domina Gertrudis de Sarvoitalibus, Eminent. Cardinalis Soror, Marchionissa Rangona, anno 1707. post paucos paroxysmos duplicis Tertianæ in soporem incidit tam gravem, tamque profundum tempore accessionis cujusdam, ut de illius Vita maximopere a curantibus Medicis dubitaretur. Duo erant hi; unus quidem Junior (talem quippe respectu alterius licebit illum appellare) alter vero Senior, nempe Cl. Ramazzinus, qui durante Patavinorum Studiorum intermissione Mutinæ agens, amplissimæ huic Matronæ operam suam, ut quondam consueverat, in hac quoque ægitudine præstitit. Apposita sunt statim, gravi hoc ingruente symptomate, ex eorundem curantium Medicorum præscripto Vefficantia, atque peculiaria remedia; jam enim universalis præcesserant. Tandem advocor & ego tempore, quo sopor nonnihil incipiebat una cum accessione remitti; ipsa namque Patiens paulo post me noscens est allocuta. Statim Corticem valide administrandum propono ad impediendum paroxysmum correspondentem. Annuit meis motus rationibus, meisque, si fas sit dicere, sibi fat notis experimentis D. Ramazzinus in curatione præcipuus (quidquid olim minus favorabiliter in suis Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus scripserit ille de Cortice in hisce præsertim circumstantiis, aliud scilicet

licet sentiens ante annum 1695. & aliud post) cunctante tamen, nec nisi præ auctoritate ipsius D. Ramazzini, pluribus nominibus sibi æltimabili, consentiente altero Medico; quamobrem parata est illico *seminuncia* Chinæ Chinæ e vestigio potanda, saltem pro medietate; sed inculcante rursus eodem Junio Medico adesse tempus commodum pro expectanda majori remissione, prima oblatio, quæ a me illico proponebatur, lenius (me quoque officiose consentiente) protracta est. Sumpsit itaque Nobilissima Ægrotans tantummodo *drach. j. ss.* circiter pulveris uno haustu circa noctem. Mane diuiculo alia similis saltem dosis debebat exhiberi, & reperi post aliquod breve temporis intervallum, prout fert Methodus mea; sed quia constanter asseverabat antedictus Junior, qui permanentius adstabat, accessionem illius diei consuevisse esse parvi ponderis, quod tamen non facile admittebant domestici, nec proinde opus esse tam festina Corticis oblatione, nescio, an ipsius, An Assidentium deliberatione loco Chinæ Chinæ cibus fuit exhibitus. Cumque paulo post ipse supervenissim, sub fiducia rerum mihi narratarum (maxime cum statim a cibo remedium opportune amplius exhiberi non posset) circa meridiem tantum illud propinari posse censui. At inopinatum ante tale tempus nova Accessio, quæ debuerat esse minor ex relatu, violenter Ægram corripuit cum tanta mentis hebetudine, ut Chinam Chinam oblato non valuerit assumere, actum deglutitionis edere nescia; illam enim, postquam ore diutius agitaverat, deglutire credens, expuebat: nec inde potuit ullo modo eam per oesophagum demittere, sed facta omnino lethargica, mane sequenti obiit, annum implens ætatis suæ LIII. Forte tamen, ne dicam certo, non obiisset, si primo haustu *quatuor*, vel *sex drachmas* pulveris, ut facile poterat, assumpsisset.

Tertio D. Candrinus Medicus, qui post receptam Methodum meam (recepit autem statim ac vidit) plures ea mediante perfecerat curationes eximias, in ultima ægitudine sua, cui medebatur, me per accidens absente, D. Davinus, pauloque post simultaneo officio medebatur pariter superveniens & ipse, sæpius mihi inculcabat, ut memor essem de propinando Cortice more meo quotiescum-

que se offerret occasio; noscebat enim, Febrem Continuum cum exacerbationibus obscuris, & irregularibus, qualis erat ea, qua detinebatur, Corticem nondum plane admittere. Levis aliqua remissio circa decimamquartam diem, & sudores inde erumpentes cum facili tolerantia bonum omen tractu temporis videbantur spondere: adeoque etiam si aliquis forte tunc locus esse posset usui Corticis, non tamen opportunus admodum, necessariusque videbatur. Interim transecta die xxi. labuntur vires. Circa xxiv. morbus in pejus ruit, D. Davinio plura incassum meditante, & agente, mihi post duorum dierum absentiam in Urbem recenter redeunti, proponente, antequam Ægram inviserem, an novam venæ sectionem, an potius Corticis usum seligerem in hoc casu, in quo nonnisi censuram prævidebat ex utroque remedio, quodcumque eorum inutiliter administraretur. Restat ideo conferimur ad invisendum Ægram, ut alterutrum seligamus: sed eum jam properantem ad interitum cum gravi anhelitu, & pulsu deficiente reperimus. Et quoniam nullus phlebotomiæ, vel ulli remedio, virium robur exigenti, locus erat, Corticem potius tentari posse credidimus, licet probabiliter sine fructu, ut pleno palam ore protestati sumus. Assumptis ergo prius Ecclesiæ Sacramentis, meliore quo potuit modo, levem Corticis portionem potavit; sed crescente jugiter gravi anhelitu, & pulsu ruente, impotens factus est ullam amplius portionem assumere: immo, etiam si potuisset, abstinentum præcepimus ab ulteriore oblatione in statu jam evidenter lethali, quo in sequens tantum mane protracto, intra diem xxvii. expiravit, & intra annum ævi sui IL.

Quarto tandem Vir Patricius D. Joseph Gallianus de Coccapanis annum agens 64. quem quondam laborantem Tertiana Perniciosa Cholericæ sanaverat Cortex, ut suo loco dicemus, Æstate anni 1708. post superatam in principio Veris gravem ægitudinem Tertiana simplici corripitur, cujus prior Accessus accidentaliter creditur a Ægrotante, atque a cruda repletionem pendens ob vomitum adjunctum materiæ inconcoctæ. Accitus ego secunda morbi die, infebriticantem omnino deprehendi, & in omnibus vegetum, Tertianam nihilominus Febrem

sequenti die se prodituram, eidem pronuncians. Tertia die mane illudit illi mihi de inani prognostico: adeo sibi fidebat, nil incommodi percipiens. Redit tamen post meridiem Accessio comitata dolore stomachi satis sensibilis, & vomitu laborioso, quæ duo symptomata illi semper fuere in Febris omnibus familiaria. Duravit per quatuor horas vexatio; quæ me vesperi accedente, blandaque remedia præscribente evanescebat. Mane sequenti potat Oleum Amygdalarum dulcium, quo materia biliosa placide per alvum educitur. Optime tolerat, totaque die immunis a Febre Amicos admittit, & cum iisdem amœne confabulatur. Altera die, quæ erat morbi quinta assumit bolu[m] confectum ex crystallo mont. præp. Conf. de hyacintho, ac Tantillo Theriacis recentis; & tranquille se habet per totum mane. Accedo hora suspecta, quæ erat tertia pomeridiana, & invenio illum recenter expersæ factum a somno cum vi, & impetu, ratione insomniæ cuiusdam, in quo sibi visus est expellere Diabolum sub aspectu mulieris ad se accedentem. Narrat somnium istud, aliudque insuper plane festivum; de utroque ridet, & interim præterlabitur hora tertiæ Accessionis. Moror adhuc ibi per aliquod tempus; dumque discessum meditor, inquit ille: *modo non admodum bene me habeo.* Hoc dicto, statim turbatur pulsus, insurgitque angor stomachi, & proclivitas in vomitum. Præscribo jusculum tenue, identidem potandum ad demulcendam humoris acrimoniam, misturam anodynæ ex absorbentibus, incrassantibus, & Cardiacis, cochleatim sumendam, foras externos, aliaque huiusmodi, & ab eo quo me trahit statuta hora Consultatio quædam gravis. Post horas quinque circiter redeo (versabamur autem circa secundam noctis horam) & ab Assistentibus, priusquam Ægrum invisam, intelligo; immanem fuisse irritis auxiliis omnibus illius Accessionis Cardialgiæ, adeo ut Æger vix loqui valeret interciso sermone, & irrequietus huc illuc assidue jactaretur. Intra memetipsum statim cogitavi de Cortice propinando, metuens exitium in quarto Accessu; sed Ægrum subinde suspiciens, invenientem in eo statu, ut potius metuendum esset de morte in illa eadem Accessione, quam in altera, mutato consilio abstinui, alia

tantum cardiaca remedia substituens: factoque interim furente prognostico, & præscriptis Ecclesiæ Sacramentis, discessi lubdus, quod si forte Accessio illa perveniret ad declinationem, ita ut spes esset, vitam posse protrahi in alterum Accessum, mane Corticem exhibere. Mane igitur quandam sensuum promptitudinem, quam etiam maximam habuit in assumendis Sacramentis, observans, etsi Febris adhuc vigeret, & protraheretur potius intentæ, quam ad remissionem vergeret, cæteraque omnia mortem proximam minarentur; unum haustum Corticis satis moderatum (hærebam enim non parum) exhibui post tres dein horas alterum oblaturus. Sed accedens rursus, ut hunc exhiberem, novi Ægrum semper in deterius labi, nec illam Accessionem, quippe nondum declinantem, prætergressurum esse; ideoque ab ulteriori Corticis oblatione suspensi, illum pro deplorato omnino reputans, ut nimium circa secundam noctis horam confirmavit eventus. Atque ita periit Amicus, qui forte non perisset, vel saltem non perisset tunc, si illi post secundum statim paroxysmum integram Corticis dosim propinasset. Sed quis quantumvis oculatus tam præceps exitium in tanta tranquillitate prænovisset?

Hæc sunt, de quibus Medicos moneo in curatione Perniciosarum, indigus præaliis, ut admonear ipse, esto quod mea nonnunquam prælagia fortunet eventus: quo demum capti popellus, atque plebecula;

----- *Me quoque dicunt*

Vatem . . . sed non ego credulus illis ab inopinato identidem successu doctus oppositum. Mihi tamen in casu tam repentino, & minime præmonstrato (præmonstraverat tamen aliquid Accessio secunda, licet tam præceps non indicavit exitium) mihi, inquam, in hoc casu nulla per Urbem objecta est omisso, quæ vere a nemine mihi poterat objici nisi a me ipso, ut qui forsitan in persona minus splendida statim Corticem obtulisset; forte tamen etiam non. Sed si obtulisset in hac post secundum tantum paroxysmum, qui fuit primus, quem inspexerim, pluresque postea, ut suspicari fas est, contigissent recidivæ, vel si in earum aliqua obiisset Æger, quid quæso dictum foret de Cortice, quid dictum, immo

immo quid non dictum de me? Evitavi tamen Censuram, quia obiit vulgari curatus methodo; non evitasset, si curasset feliciter Cortice. Utinam ita egisset tunc, ut modo Censuram paterer. Videant ergo, quam crasse hallucinentur ii, qui censent (si qui sunt, qui censent) in enarratis Casibus propinatum fuisse toto conatu Corticem, cum vere propinatum non fuerit, vel saltem pro non propinato habendus sit: cuius rei veritatem, ac seriem Assidentes, & Consanguinei Defunctorum possunt testari. Quia vero ingenuitati meæ, vel publicæ fidei nunquam deero, fateor (quod late Obtristatores Corticis) in nonnullis Casibus præter recensitos fuisse a me exhibitum Corticem, & nihilominus Ægrotantes illos æque obiisse, ac obiissent eo non assumpto: adeoque minime inficior, illum aliquando, raro licet, inutilem esse, ut sæpius sunt quævis remedia; sed absolute nego esse noxium, præsertim si methodice adhibeatur.

I. Ita contigit, ne quicquam reticentem, alteri Viro Patrio *D. Antonio de Quatrinis*, cui medebat ego adjuncto mihi in iocieria *D. Davinio*. Illi itaque pendente cursu simplicis Tertianæ addita est dysenteria ferox, & essentialis, quæ tunc fere epidemice vagabatur per Urbem. Utroque Æger vexatus morbo, brevi frigidus factus est, singultuosus, & fere sine pulsu. *D. Davinius* tunc me sciscitatur, cur Corticem non proponam, ut mihi mos est, in tali angustia. Respondeo, dysenteriam esse essentialem, nec sequi motum Febris, adeoque illam Cortici Febres cum suis tantum symptomatibus tollenti non simul censuram. Desperatis tamen rebus tentandum censuimus. Itaque oblato valide remedio, nulla amplius observatur febrilis recrudescencia horis periodicis, sed perseverante pertinaciter dysenteria cum indicibus sphaclatæ partis, intra paucos dies Æger vita fungitur. Forte in hoc casu majorem, quam China China, contulisset opem Ipecacuanha tempestive oblata, & si præfatio fuisset, etsi nec æque certum, nec forsitan semper æque tutum, innocensve remedium sit Ipecacuanha in linea Antidysentericorum, ac China China in linea Alexipyretorum.

II. *P. Felix de Tagliacucchi* ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci de Paula, quem curabat *D. Riccius*, in quo-

dam Tertianæ, non sum memor an simplicis, an duplicis paroxysmo, sudoribus diaphoreticis frigidissimis abunde diffusus cum totali asphyxia, sensibus licet vegetus, jam moriebatur. Absente ab Urbem curante Medico advocor ipse, ut qui tunc felicissimam Curationem in illa vicinia abolveram in casu valde consimili. Ancepi ego, an suffecturus sit Æger usque ad declinationem accessionis, quippe inscius de morbi cursu, & de rebus gestis, ut nihilominus Amicorum adstantium petitionibus morem geram, & præmissis prius prognostico de infauso exitu, adducor, ut Corticem ad *unc. ss.* ni fallor, statim præscribam, sed incautum; nam perseverantibus iisdem sudoribus intra illam eandem Accessionem post paucas horas, viventium numero deletus est.

III. *D. Franciscus de Favallottis*, quem *D. Davinius* curabat, detento duplici Tertiana ob gravissimum Comatosum affectum perniciose, Corticem more meo propinandum esse, consultus credidi; erat enim meo iudicio morbus eo remedio sanabilis, & opportunum tempus oblationis illius. Sed, nescio quo Fato, quæve infausa Pharmacopolæ, aut Assidentium diligentia, illi percolata tantum infusio, seu potius decoctio *unicæ unius* Chinæ Chinæ exhibetur per statuta intervalla loco ejusdem Chinæ Chinæ in substantia, liquori, ut proposueram, conjugendæ. In hoc æquivoco moramur per duos ferme dies: dumque aliam pyxidem similem paratam video, eidem semper innixus credulitati indico, satius esse pro tunc superfedere sufficientem jam assumpti remedii reputans quantitatem pro impedienda Accessione proxime futura. Redit tamen illa eodem forti, lethargicoque comitata symptomate. Miror novitatem rei, & melius inspecta pyxide errorem deprehendo. Cogitavi statim de præscribendo validius remedio (non enim tunc cum Collega curante illuc conveneram) sed renui facere solus, & tantummodo superaccitus, nec mihi metipsum amplius satis fidens in eo rerum statu. Interim Æger fit summe lethargicus, & deglutendi nescius. Die sequenti habitus est pro expirante; aliquot nihilominus tenues cyathos illius percolatæ decoctionis cochleatim hausit, vitamque præter multorum expectationem ad tres, vel quatuor dies frigidus, & sine pulsu, simulque sine exacerbatione protraxit, donec pari passu deficiens tandem expira-

rit, qui forsam remedio nervosius oblato sanari potuisset.

IV. *D. Ludovicus Cæsar de Carandinis* valetudinarius perpetuo, & in Tabem pronus, diuturna Quartana Ruri detentus, quæ tractu temporis pertinacem diarrhœam, mox & vomitum cum summa virium defectione, & corporis extenuatione secum traxit, Urbem transfertur, & *D. Riccio* Medico suo ordinario curandus committitur. Invenit is, ut retulit, Quartanam non amplius Intermittemem, suos tamen circuitus etiamnum manifeste servantem, & comitatam prædictis symptomatis, maxime vero vomitu fere assiduo. Cumque Accessio quælibet Ægrum fatigaret tali proportione, ut paucis in posterum suffecturus videretur, cogitavit ille de præscribenda China China ad *drach. ij.* more vulgari. Quia tamen continuas introducta, quæ si essentialis fiat, de more lethalis esse consuevit (ut norunt Practici), rationalem aliquam illi suspitionem incutiebat de infructuosa oblatione, me ideo in consilium vocavit. Annui ego, atque animam adjeci, eo quia adhuc manifesta mihi narrabantur signa periodi, inter quæ frigus in accessione invadens, naturamque Febris Intermittentis etiamnum designans in ipsa accidentali, ut ita dicam, & recentis continuitate. Quoniam vero non longe distabat paroxysmus, hunc prius observari debere censui, antequam plane statueretur oblatio Corticis. Advenit Febris, quæ Ægrum fere sustulit, remansitque ille cum pulsu vix perceptibili etiam in majore Febris, & symptomatum remissione. Tunc statim ad *drach. ij.* præscriptus est Cortex, & sequentibus duobus diebus ad *drach. j.* mane, & sero; sicque Accessio die correspondente non rediit. Continuata est ad aliquot alios dies eadem China China, non quidem amplius in substantia, quia eam nauseabat Æger, quomodolibet offerretur, sed in Extracto ad *scrup. j.* bis in die. Jamque nullum omni no. periodi indicium amplius visebatur; sed nihilominus nec resurgebat pulsus, nec tollebat lentam febricula, nec removebantur, licet paululum remitterentur, symptomata. Interim Æger languidior fiebat; tandemque diarrhœa sensim colliquante, vomituque vix cibum admittente, statimque rejiciente confectus expirabat. In hoc casu, quin vitium aliquod grave latuerit in partibus

solidis, nempe in Visceribus, minime dubito; præstitit tamen Cortex quod potuit, & vitam, ut reor, ad aliquot dies protraxit.

V. Alium Casum addam de Piñore quodam, nomine *Dominico de Villanis* a *D. Candrino* curato, qui cum Quartana longissima Hydropem simul confirmatum patiebatur. Venter illi immaniter turgibat; sonabat percussus, & repercutiebatur Aqua. Facies similiter turgibat, & intra palpebras inflatas, ac diaphanas adeo condebantur, ut vix apparerent oculi. Pedes æque insigniter intumecebant; brachia vero, tibiæ, & crura summe gracilia, extenuataque apparebant. Sed mirum! Ipse marasmus erat tumor: casu namque compressæ digito partes istæ foveam profundam nil tale cogitanti exhibuerunt; quare subdueto calculo nonnisi ossa, & pellis arida, sero subcutaneo flaccide turgida, tactui se se offerrebant. Erat insuper totus ad sensum frigidus, identidem singultuosus cum pulsu summopere exili, & ægre cibum capiebat. Solum mente constabat, languide loquebatur, & noscebat se paulatim mori. Ad hæc paroxysmum Quartanæ suæ periodice patiebatur, quo durante semper profunde somnolentus jacebat, ut mortuus videretur, donec declinante paroxysmo aliquantulum, semper tamen imperfectius reviviseeret. In consilium vocatus, immo expresse accitus, ut tantum inspicerem, non ut curarem, renuebam ipse quidquam proponere Homini chronicis jam morbis insanabilibus ferme confecto, atatemque insuper sexagenariam agente; sed ab Amicis illius, atque domesticis postmodum rogatus, ut quidquid etiam inutiliter tentari posset, vellem tentare, & curanti Medico prompte cuncta executuro indicare, ansum Corticem proponere. Uno verbo, Cortex oblatus est, & repetitus pluries suis temporibus, statimque sublata est periodus, & comatosa affectio conjuncta. In eum deinde statim devenit, ut per menslem jusculum Viperinum, aliaque remedia reliquis affectionibus respicientia potuerit assumere, Corticis quoque usum imminuta, & continuata dosi per intervalla repetens. Usque tamen durabat Hydrops cum extremitatibus maxime excarnibus, & nihilominus maxime tumidis. Revixit singultus summumque simul cibi fastidium, sensimque Æger post tres

cit-

circiter, ni fallor, menses ab oblato Cortice (quos omnes dubio procul ope Corticis vixit) decessit e vivis. Atque hanc historiam, quam jure merito inter triumphos Corticis numerare possem, quia mortem Ægrotantis inevitabilem, & imminentem longe ferius, quam par erat, protraxit, intereventus nihilominus infausus lubet collocare.

VI. Obiit quoque *D. Flaminia de Ingonis* Matrona spectabilis, de cujus ægritudine vix, quantum sat est, sum memor; memini tamen quæ præcipua sunt. Ab initio Tertiana simplici laboravit ex gravi animi pathemate, & facile remedii ordinariis liberata est. Recidit illa, atque iterum similiter sanata. Recruduit denuo morbus, Febrisque non Intermittemens, ut antea, sed Continua apparuit cum periodicis obscurissimis exacerbationibus! Ingravescente morbo *D. Davinius* fit mihi curationis socius. Administrantur quæ sunt ex arte, sed irritò semper successu. Tandem erumpunt duæ Parotides, unaque earum satis insignis. Evanescit tamen utraque citra suppurationem, ac subinde paulo manifestiores videntur fieri Exacerbationes, & Remissiones Febris; verum in ipsis exacerbationibus gravis sopor se prodit cum summo virium languore, pulsuque minime consistente. Re in pejus ruente,ambo cupidi prohibendi exacerbationes Febriles, soporosis symptomatis mortem portendentis productrices, decernimus de tentando usu Corticis. Auctor sum ipse: consentit Collega. Prima vice assumit illa, sed difficulter, profundo quippe sopore oppressa: qua de causa potis non est remedium repetere, sicque incæpto inauspicato opere; dein imperfecto remanente, Ægra paulo post lethargica prorsus e vivis sublata est.

VII. VIII. Decessere denique mihi, abique eo quod historias per extensum referam, nil proficiente usu Corticis etiam tempeste administrati, duo Religiosi Viri ex Carmelitarum Excalceatorum familia, quorum unus septuagenarius, debilis, & valetudinarius erat, obiitque correptus Tertiana duplici, perniciose, & exitialis facta ob continuitatem, & acutiem irritò Cortice progredientem. Alter vero Juvenis erat, qui a Febre primum Acuta, & Continua Proportionata, mox & ab Intermitte, in quam recidit, fuerat sanatus, & quidem semper sine Cortice. Recidit ille tertio, febriculas iterum In-

termittentes longiusculas passus, & Cortice leviter per modum alterantis assumpto denuo sanatus est. Recidit quarta vice. Et quia Febres videntur ad acutiem vergere cum tendentia ad soporem, præmissis ex arte in tali casu præmittendis, offertur iterum Cortex validiuscule in formam Opiatæ; sed incassum. Omititur idcirco illius usus nondum plane completus, aliaque remedia volatili, & dissolvente virtute prædita substituuntur; sed frustra: Juvenis namque cum pulsu raro, & quodammodo, ut videbatur, laudabili, profundum in soporem labitur, vix potis cibum capere; tandemque singultuosus, & anhelosus cum pulsu minuto, & celeri Deo suam piam animam reddit.

Sunt hi fideliter Casus omnes Ægrotantium tractu annorum ferme XL. defunctorum, quorum sum memor: eorum videlicet, quibus Cortex incassum a me propinatus fuerit in Febris Perniciose antea descriptis, quas cæteroqui idem Cortex eadem methodo, sed opportuniori tempore, & in circumstantiis magis propitiis administratus curare potuisset. Nonnullos equidem alios præter hos, paucosque casus, in quibus irritò pariter successu oblatum est remedium istud, referam *Lib. V.* Ast id contigit in Febris tantum quibusdam essentialiter Continuis, vixque paululum, ac ne vix quidem remittentibus, pro quarum medella cum suapte natura anceps sit actio, & effectus Corticis, ipsa quæ subsecuta quandoque est, carentia successus, nobis eo loco suppeditabit fundamentum suspicandi de ipsius inefficacia in Febris illiusmodi, in quibus ideo nonnisi certa quadam adhibita distinctione ut vere proficuum admittetur. Sed hæc hujusce loci non sunt.

Ut vero ad recensitos nuperrime casus, in quibus inaniter ministratus est Cortex, fugaci saltem intuitu convertamur, statim animadvertere est, eundem Corticem prioribus quatuor Ægrotis proprie non fuisse propinatum, vel saltem nostra non servata, aut non completa methodo. His etenim fere contigit, quod contigit (ne vel minimum quidquam supprimam) Patrio Viro, Serenissimæ Ducalis Cameræ Generalis Procuratori, *D. Gaspari de Quattrefratis*, qui anno 1697. ex Tertiana Perniciose Diaphoretica irritis omnibus curantis Medici conatibus jam plane confectus, Chinam Chinam potare cœ-

pit

pit quatuor circiter ante obitum horis, unoque tantum, vel altero assumpto haustu spiritum edidit, remanente domi remedio, Pauperi cuiquam levius febricitanti dispensando. Idem etiam contigit, & quidem patentius, uni ex ejusdem Nepotibus, qui vix unica ante obitum hora, dum scilicet illi suffocans stertor jam in bronchiis inflammatorum Pulmonum obstreperet (occumbebat enim Perioneumonius) tam enixè Chinam Chinam expetiit, eamque sibi denegari tam ægretulit, ut ad solamen morientis liquorem aliquem amaricantem sub specie Chinæ Chinæ eidem offerre decretum fuerit. Cum vero casu præsto esset ibi ipsum remedium, paucula statim illius portio exhibitæ est, quam summis vix attigit labiis, cumque id abunde sufficere, præfens ipse subjunxerim, substitit ille: & sic expleta imaginatione sua post horam circiter expiravit.

Hujusmodi ergo, atque similibus Ægrotantibus nemo profecto jure dixerit, oblatum fuisse Corticem. Aliis autem pluribus ex iis, quos recensui, licet vere oblati fuerit, id tamen actum fuit desperatis jam æque rebus, mortè quamvis paulo plus distans, tentandi scilicet solum; vel indulgendi causa, paucisque tantum: ut ex relatu patet, fuit oblati in circumstantiis, quæ valeant ostendere (quod a me non negatur perpetuo) invalidum nonnumquam, incertumve in difficillimis quibusdam casibus esse posse robur remedii, cæteroque saluberrimi, & admirabilis, cui par non est, nec unquam fuit in linea Alexipyretorum. Ex opposito namque plus centum illustres historias Hominum ab imminente morte servatorum possem adducere, quarum non paucas sequenti potissimum Libro Num allaturus: relicta unicuique, qui sibi os strenue perfricuerit, libertate blaterandi, me donasse nomine non potentium fervari, quotquot China China necavit; nomine vero sanatorum, quotquot ea nequivit occidere.

Quod si aliquibus Cortice perperam vel languidiuscule, dosique irregulari, aut priusquam, plusquamve deceat imminuta utentibus, vel præteribentibus ubi non conveniat, ut in Febris essentialiter Continuis, & in extremo earum periculo, ille non videatur operare, non id in medicaminis, vel Methodi meæ vitium vertant, sed in culpam Methodi

suz, si quam habent, aut habere credunt: si enim huic (quam protuli in eum finem, ut qui eam non satis callent, callere possint) fidem velint adhibere: eamque integre non renuant amplecti, feliciores procul dubio post hac curationes absolverent.

Sed eheu! nimium sortassis Methodum hanc amplectentur nonnulli, & indiscriminatim in usum ducent, nimiumque forsitan intemperanter tractu temporis illam Medicis suggerent importunæ mulierculæ, adeoque in abusum, & tandem in contemptum, culpa scilicet utentium promiscue, & sine delectu, cadet Remedium eximium, fietque tandem de Cortice, quod jam perperam factum est, ac quotidie fit de Cardiacis, & Bezoarticis. Neque enim legitime mortuus vulgo crederetur homo, cui non sit prope mortem oblati Cortex, quæcunque sit Febris, aut quæcunque affectio, quæ illum jugulet, quemadmodum legitime mortuus vulgo non creditur, qui ventre pretiosis lapidibus, eorumque confectioibus turgido Lethem non tranat. Cumque hoc pacto Remedium alioqui saluberrimum sæpissime inatilitate exhibitum fuerit, ac inde fundamentum aliquod acquisierit Obrektorum dicacitas, a communi etiam Saniorum æstimatione fortasse decidet, ac in legitimis quoque casibus, in quibus vere proficeret, rejicietur. Verum quid angor sollicitus de futuro, cum satis proficit unde conquerar de præsentis? Sat sit huic occurrere;

--- maneant seros ea cura Nepotes.

CAPUT VI.

Historia peculiaris, quæ primam occasionem inventioni Methodi traditæ auspiciatissime præbuit.

PRÆMISSIS Casibus omnibus, quos mihi memoria suggessit, infaustum eventum sortitis, licet semper sine crimine Corticis, & sæpius etiam sine assumptione illius, saltem ad leges Methodi expositæ, jam tempus est, ut plurimum inter quamplurimos faustorum, & si fas sit dicere, admirabilium seriem subnectam. Priusquam tamen illos certo ordine ad peculiaria redigam capita Libro sequenti, unum a cæteris lubet fecerere, & seorsim exponere, quippe qui huic Methodo primam dedit originem, mox incre-

crementum, & famam. Fuit autem hujusmodi.

Vir Generosus D. Comes Bailardinus Nogarola, tunc Præfectus Aulæ Serenissimi Ducis nostri, annum agens LIII. sanguineo temperamento, habituque corporis carnosio præditus, & podagricis insultibus, fluxuque sanguinis hæmorrhoidalis periodice obnoxius, sub finem mensis Augusti 1695., fluente adhuc, nec diminute quidem hæmorrhoidali stillitudo, corripitur Febre Quartana simplici Intermitte. Accitus ego, inveniensque *Malum bene compositum*, sanguinisque excretionem, modum Naturæ servantem, nil insigniter agendum, vel movendum duxi: quapropter; præscripta tantum modo victus ratione, jnculo matutino paucis herbis alterato, nec non emulsione sem. melon. cum tantillo pul. Cornu Cervi in vigore accessionis potanda, clysteribusque blandis ad alvum lubricam servandam identidem injiciendis, suasor fui, ut Febrem, suapte natura, eaque præsertim tempestate diuturnam futuram, æquo ferret animo absque majore remediorum apparatu, dummodo intra consuetos limites illa subsisteret; me postea paratum offerens ad eam Peruvianum Cortice fugandam, postquam cursum suum non nihil exegisset, & postquam ego Æquinoctii non longe distans phenomena observassem, ne scilicet ea diutius in Autumnum protracta, auctaque insimul, quæ jam supervenerat, lienis obstructione, radices ageret non facile per totam Hyemem extirpandas.

Transactis sex Circuitibus, die 18. Septembris (erat autem dies septimam periodum immediate antecedens) Febris extra ordinem Ægrum invadit, repetitque die 19. ut consueverat. Mane sequentis diei, nempe die mensis xx. cum protraherentur nonnihil reliquæ antecedentis accessionis, & sanguinis hæmorrhoidalis fluxus esset notabiliter imminutus, ac insuper Ægrotans assereret, se perentiscere remota quædam indicia, vi quorum horis pomeridianis novam accessionem præstolabatur, statim præmissis clystere ex lacte, & saccharo, Venam brachii secari jussi, & sanguinem detrahi ad *uncias decem*. Post meridiem circa horam xx. rediit Accessio, ut sibi prænunderat Æger, atque eundem servavit motum diebus pariter xxi. & xxii. subsequentibus ut de triplici Quartana nulla posset esse *Torii Therap. Spec.*

dubitatio. Quia tamen nativam ea servabat intermissionem, & quod paroxysmi majorem extensionem cum aliqua postpositione acquirerent, ideo iisdem remediis inhæsi, addendo tantummodo paululum Salis Prunellæ jnculo matutino, propter aliquam subortam urinarum imminutionem, ut nempe blandioribus istis remediis hostem demulcere datum esset, abstinendo a fortioribus illum exasperare aptis, donec saltem Æquinoctialis anomaliz præterlaberetur influxus.

Die Mensis xxiiij., quæ sexta erat a triplicatione Quartanz, D. *Darvino* urbana forte quædam officia Ægrotanti præstante, occasionem arripui illum mihi adjungendi socium in curatione. Habita Consultatione, statuitur methodus fere eadem ac antea, febrisque circa horam xxij. suum renovat accessum sub oculis Medicorum, consueto, minore tamen cum frigore invadens. In hoc Paroxysmo, scilicet in vigore ipsius (ut mane restitit Uxor vigilantissima) Æger passus est levem aliquam oblocutionem, quod symptoma in nullo alio unquam morbo tota vitæ suæ tempore passus fuerat, ut & notabilem quandam capitis, & membrorum tremorem cum aliqua etiam rerum ab ipso paulo ante expetitarum oblivione. Symptoma istud magnum mihi timorem incussit; quare iterum convocato Collega, nova inita est Consultatio, novaque sunt præscripta remedia, aliaque proposita vicissim; & vicissim rejecta, ut in opinabilibus mos est.

His non obstantibus die xxiv. vespere circa horam 24. rediit accessio, in qua nullum quidem subdelirium observatum est, sed loco illius altus sapor, a quo difficulter admodum excutebatur vocatus Æger, atque concussus. Obliviscebatur bibere, & mingere, postquam Scyphum, & Matulam postulasset; immo utrunque vas facile illi manibus excidebat, postquam prehendisset.

Die xxv. confessus est peccata sua, & post meridiem, longe etiam ante accessionem (erat enim dies Quartanz primariæ juxta vetus morbi stadium) adaucti sunt notabiliter motus tremuli membrorum, ipsi Ægrotanti sensibiles, quin & illis socium se adjunxit singultus: quæ symptomata ansam dedere disquirendi, an Vesicantia, aut Emplastrum Sinapismum apponi possent partibus arthritidi obnoxii; factoque rei examine, statuta fuit

L

Si-

Sinapismi Emplastri appositio, & vespere in usum deducta. Ingruente postmodum circa tertiam noctis horam paroxysmo cum frigore semper minore (ulque tamen sensibili) in profundum adeo soporem demersus est Æger, ut quibusvis plane functionibus edendis impar esset, perinde ac si fuisset Cadaver; nec nulla qualibet dolorifica Artis industria executi poruit per multas horas. Non loquebatur, non movebatur, nec oculos aperiebat, sed tantummodo involuntarie mingeat, nil tale sentiens. In hoc statu permansit ad plures & plures horas, tandemque ligaturis, & frictionibus summe dolorificis, cucurbitulis tractis, & evulsis, Vesficantibus statim incunctanter apposis, spirituque salis ammoniaci naribus admoto, & sale volatili cornu Cervi in os intruso, Deo dante, in eum statum sensum devenit (appropinquante scilicet jam Febris declinatione) ut prope Auroram Venerabile Eucharistiæ Sacramentum valuerit assumere.

Mane vero jam facto, die nempe mensis xxvi., cum conspicua nonnihil esset remissio Febris, atque symptomatum (omnia tamen, etsi paulum remissiora, ulque perseverabant, sopor videlicet gravis, singultus, & Febris ipsa; quæ jam de Intermittente continua facta per paroxysmos se mutuo excipientes ad continuam essentialiter celerime properabat) cum, inquam, nonnihil conspicua esset ejusdem Febris, symptomatumque remissio, statuta est nova sanguinis missio sat liberalis, videlicet ad libram, partitis tamen vicibus: qua celebrata, & ab Ægro bene tolerata, supervenit jussu Serenissimi Ducis (cui summopere cordi erat Viri tam egregii vita) Bononia accitus Clarissimus, & in Patrio Archilycæo Professor quondam eximius D. Jo. Galeatus Manzius. Is intellecta facti serie, & approbata methodo in usum ducta, salem insuper Viperæ, spiritumque fuliginis, & similia remedia proposuit ad præcautionem præcipue, & sublationem soporosi symptomatis. Sed & hæc, ut & alia præmissa, incassum usurpata fuere: siquidem paulo post, videlicet longe prius, & longe magis ac consuevisset antea, cepit gravari caput, obmutescere nempe Ægotante; qui paulo ante haud difficulter loquebatur, & in profundum, assiduumque soporem jamjam labente, nullumque motum edente, excepta ea vio-

lenta universi corporis concussione, quam identidem fuscitabat, absque eo quod illum a somno excuteret, importunus, frequensque singultus. Sic perseveravit ulque ad horam 23. quo tempore cum nonnihil magis frigeri visus esset, de invasione novæ accessionis incidit suspicio, præscriptumque fuit, spe fere nulla, cochlear Julapii gemmati cum paucillo lapidis Bezoartici, exhibendum tantummodo circa v. noctis horam, siquidem Æger quidquam deglutire valuisset. Revera tamen non 23. hora diei, ut creditum est, sed solum circa quartam noctis advenit accessio; id præmonstrante non tantum levi extremorum perfrigeratione, verum & aliqua pulsus concentratione, majoreque symptomatum omnium, & præcipue soporis, atque singultus intensio. Tunc sane talia fuere, tam gravia, tamque funesta cuncta accidentia, tantaque, & tam patentia proximæ mortis signa, ut Parochus Sacramentum extremæ unctionis illi ministrans anxie festinaverit pro complenda functione, metuens scilicet, ne expiraret Æger, priusquam ille sacrum opus absolveret. Remansit itaque Patiens ulque ultra nonam noctis horam quasi in vero mortis agone, quo postmodum tempore perexigua quædam dare cœpit motus, & sensus specimina, ac proinde in sequens mane vitam adhuc, ægre licet, protraxit.

Itaque mane diei xxvii. circa horam 14. a nobis inspectus, vix capax inventus est deglutendi plurima quoque adhibita industria cochlear illud Julapii gemmati, quod assumpsisse debuerat nocte præcedente, si potis fuisset. Quapropter considerata proportione, qua celeriter, atque vehementer augebatur Febris, & cum Febre lethargus, motus convulsivi, & singultus: item clare inspicendo hæc omnia jam ad novum incrementum non longe disponi (quod satis præmonstrabant singultus frequentior, subsultus membrorum crebriores, & mistatio assidua, involuntaria, ac pertinax cum intermixto narium stertore) unanimi omnium nostrum voto sancitum est, nil amplius superesse spei, futuramque accessionem, quacumque hora invaluisset, fore ultimam Vitæ, etsi juxta calculum Quartanæ simplicis accessio hæc non incideret in diem majoris afflictionis, sed in antecedentem, hoc est in correspondentem diei primæ metamorphoseos. Etenim absque ullo dierum calculo revera impossibile

bile videbatur, posse Ægotantem ab imminente accessione evadere, etiam ut mortem tantum differret in subsequenter; minime cum adeo invalescerent quotidie paroxysmi, eorumque symptomata, ut nulla amplius observaretur in illis quartanaria proportio, nec amplius distingui posset accessio gravior, nisi in quantum semper gravior erat novissima. Commissa ergo tantummodo Assidentibus cura Ægrum cochleatim per juscula refocillandi, si fuerit opportunitas, discedebamus concordēs in funello prognostico, quin & in hora circa circum futuri interitus; quæ hora cum ad summum circa ad mediam noctem designaretur, immo cum eam D. Manzius propiorem adhuc metueret, inscit ille deferri statim Serenissimo Duci ferale prælagium, sibi que Mutinæ (ut ajebat) inutili quamprimum parari quadrigam, qua vestus posset eadem die Bononiæ restitui. Fuit autem ille de instante, certa que morte Ægotantis adeo persuasus, ut, cum in medio itinere a quodam Equite sibi obvio interrogaretur de statu D. Co. Nogarolæ, absque ulla hæsitacione responderit (etsi consensu mei tentaminis, quod mox subdam) eum jam probabiliter mortuum esse, vel, siquidem adhuc viveret eo momento, tandiu non esse victurum, ut ille Mutinam petens vivum amplius posset invenire.

Interim dum Quadrigam præsolaremur simulque ubi conveneramus moraremur paulisper, D. Manzio discessuro urbanitatis officia præstituri D. Davinius, & ego; ego, inquam (quem præ familiaritate, mutuoque amore summe pigeat tantum Virum, & amicissimum perire) plurima volutabam mente, plurima meditabar pro eo salvando, quem Febris a primordio Quartana jam jam jugulabat, & quem dosis duarum drachmarum Peruviani Corticis ante paucos dies oblata, ut tunc in usu erat, a tali excidio citra dubitationem præservasset. Præ cæteris autem mentis observabatur casus D. Ottavii Maselli Lib. I. Cap. X. Hist. 18. recensitus, dicebamque intra me. Quantumvis lethalis & esse videatur, & reapse sit status istius Ægotantis, certe vel viveret, ut vixit Masellus (etsi tunc minus graviter affectus, sed in hunc eundem statum tendens) vel, inquam, viveret, vel saltem serius occumberet, si posset aut inhiberi omnino, aut notabi-

liter enervari imminens paroxysmus: quo enervato, tantillum temporis lucraremur pro magis semper enervandis, ac paulo post debellandis subsequenter paroxysmis, ut & symptomatis probabiliter concomitantibus, quemadmodum videram in præcitato casu ante annos 17. circiter mihi forte observato.

Pro hoc autem opere perficiendo (me secreto alloquens, prosequerbar) etiam in casu Febris, recentem quidem continuitatem adeptæ, quin & Acutæ, Malignæ, atque Exitialis jam factæ, sed nativum adhuc periodi characterem servantis, pro hoc, inquam, opere abolendo potis esset China China, quantum est ex intrinseca virtute illius, ut vidi in recensito casu, si tempus sufficiens adesset, requisitumque ad opus hujusmodi, & si in Ægotante adesset capacitas ad deglutendam tantam molem remedii. Quo ad tempus, non minus tunc requiri censebam, aut novebam in Quartanis sive simplicibus, sive duplicibus, sive triplicibus, quam totum intervallum, quod est inter unam & alteram accessionem Quartanaria proportione sibi respondentem, idemque data proportione credideram de Tertianis, sive simplicibus illæ fuerint, sive duplices, quod perinde putaram, nec male; sic namque me docuerat experientia, quoties duas tantum drachmas Corticis uno haustu in principio accessionis obtuleram, quibus correspondentem solum accessionem, non intermediam, inhiberi observaram. Quo ad impotentiam vero Ægotantis, hanc evidenter agnoscebam in difficili oblatione materiæ cujuscumque fluidæ, etiam gustui non ingrata, cochleatim facta; quid fieret ergo (dicebam contra pariter intra me) si offerrem pulverem copiosum, nauseosum, & ægre deglutiri aptum in plurimo liquore? Primæ autem difficultati occurrebam ipse nihilmet subdens: Forsitan insignis quædam quantitas Corticis celeriter, si fieri posset, in ventriculo illius intrusa, efficeret intra breve tempus, quod solet efficere intra longiusculum quantitas modica. Secundæ vero difficultati, quæ aucta remedii mole simul crescebat, sic reponeram. Fortasse si ab insigni, quam reponeram, & insolita Corticis quantitate tantum Tincturæ recentis valido vehiculo extractæ (non quidem nudæ, sed tenuiore insimul, optimeque triturata ejusdem substantia imprægnatæ) posset educi, quantum pos-

et in pauca mole æquare virtute *sex*, vel *octo drachmas* puri pulveris, fortassis, inquam, & deglutiri intra breve tempus cochleatim posset, & intra breve tempus Accessionem instantem licet, saltem infringere, vitamque prorogare in crastinam diem. Sed si ab hodierna in crastinam, & sic deinceps, continuato congruenter, magisque postea temperanter usu remedii?

Statuto intra me, quoties consensissent Collegæ mei, tentamine, statim hæc omnia, qualia cogitarem, combinarem, & seriatim deduxeram, palam feci, amplâ protestatione præmissa, me nulla omnino spe ductum ea proponere, sed tantummodo ne mihi sollicitudo ulla superesset, extincto Amico, de non communicato consilio, frustraneo quidem forsitan, ac inutili, sed simul innocuo, quod mihi non Ars, quæ ibi locum habere nequebat, sed cæcus quidam, & inutilia quoque tentaturus amor suggererat. Cum autem interrogarer a Collegis, quo pacto hæc omnia generalia, & dictu speciosa in praxim demum, usumque peculiarem ducere cogitarem, item qualis futura esset hæc tinctura Corticis, num ab aliis in hisce casibus hæc acta viderim, aut legerim, & similia, respondebam: me nondum specialiter cogitasse de modo tenendo; aliquem tamen mente revolvere; neque idcirco vidisse me, aut legisse exempla hujusmodi; vidisse tamen unum aliquo modo simile, cum Junior essem, in Ægroto sola *drachmarum duarum* Corticis oblatione sanato; sed præsentem Casum esse longe magis præcipitem, & plane desperatum, neque me proinde quidquam sperare, sed votum tantum permisivum exquirere, dummodo id rationale, & tutum in talibus circumstantiis iisdem videretur, & non aliter. Quotiescumque enim non solum pro inutili, verum & pro temerario, aut damni suspecto ab illis reputaretur tentamen meum, summa animi tranquillitate, atque interna quiete abstinere ab eodem eram paratus, ut qui ab infausto, qui præ foribus erat, eventu, si non calumniam, derisionem saltem me reportaturum noscebam.

Annuit illico, qui primus interpellabatur, *D. Manzjus*, admissio mecum supposito, quod vere quævis diligentia inutilis futura esset, invalidumque, ac irritum quodlibet, utut conquestum Artis

tentamen. Atque hoc serio tenens, quod res ipsa clamare videbatur, statim discessit. Annuit pariter eadem confirmans de re plane deplorata *D. Davinius*, mihi que uni rei totius agendæ penum denuo concessit; suo tamen æque ac antea continuato, ut spondit usquequo viveret Æger, ad eundem accessu.

Nulla itaque mora interposita abii; atque ad Pharmacopolam ingressus iussi extrahi celeriter strictam tincturam ab *unc. ss. Chinæ Chinæ* cum vino malvatico in B. M., quæ tinctura cum forti expressione substantiæ Corticis elicita, & ad pauca cochlearia redacta, non sine difficultate ipso mane diei xxvij, circa meridiem propinata fuit Ægrotanti, cui ab initio vi adhibita os apertum est; & aperto injectus liquor. Una plus minus elapsa hora (sive id contigerit ope vini, sive ope remedii) cœpit ille loqui, interciso tamen sermone, quod mihi animum addidit ultra pergendi ad paroxysmum imminentem validius anteverendum. Assumpta itaque *unc. j. novæ Chinæ Chinæ*, & ea Vini spiritu irrorata, mox addita aliqua Vini malvatici portione, novam tincturam extrahi iussi per simplicem infusionem cum expressione validissima, cui admodum saturatæ, & turbidæ adjici curavi modicam quantitatem Vini tenuis; inde evaporato Vini spiritu in B. M. liquorem restringi iterum iussi, cujus majorem portionem per clysterem injectam volui (quod factum ab alio quopiam nondum noveram) minorem vero per os exhibui circa horam 24. Quæ omnia sine difficultate acta sunt, Ægro facilem se præbente, somnolento licet; obtuso, suisque motibus convulsivis, & importuno singultu indefinenter vexato. Nocte autem ipsa, qua expectabatur funestus Paroxysmus circa horam sextam, levis tantummodo, vixque observabilis facta est accessio cum omnium admiratione: quare mane subsequente, nempe xxvij, Septembris potis fuit me ad Lectum illius appropinquantem amabiliter amplecti, & osculari, ut & Consanguineos, ac Amicos intimos, eosque alloqui, & cum iisdem de rebus omnibus alacriter differere cum integro mentis, nec non modico corporis vigore; quod omne ipse jam cernens, vix oculis meis fidebam, mirabarque (quod mirabantur, & alii omnes) mei felicitatem tentaminis, cui simile nemo in hac urbe, ne per somnium quidem, antea pere-

peregerat, aut viderat. Atque ita post cursum decem dierum ab inchoata triplicitate Quartanæ intra 24. horas, quin etiam citius in hunc statum devenit, qui mane antecedente derelictus plane fuerat ut conclamatus, & pro tali a cunctis inevitabili Fato habitus, ut & rationaliter habendus.

Eodem nihilominus mane repetita est oblatio Corticis ad *drach. ij.*, ad arcendum certius paroxysmum illius quoque diei, eo quia in eam diem inciderebat Accessio præcipua juxta periodum antiquam Quartanæ simplicis. Cum tamen ea minime apparuerit, statuta deinceps fuit a me pro pluribus diebus sequentibus continuatio Corticis dosi tantummodo diminuta, per modum scilicet levioris alterantis, prius ad *drach. ss.*, postmodum ad *scrup. j.*, donec penitus abolita fuerit quælibet, utut levis umbra periodi.

Sublata in hunc modum quavis periodo, & redacta ad summam exilitatem febricula permanente, sive Continua, quæ postremis angustis diebus irreperat, expugnato lethargo, sedatisque motibus membrorum tremulis, ac convulsivis, unus supererat singultus, qui pertinaciter perseveraverit per undecim dies irritis ante hunc terminum omnibus remediis erat enim tam vehemens, ut facile audiri posset etiam in aliqua distantia transeuntibus per viam. Exacto nihilominus, ut dictum est, undecim dierum curriculo, cessit tandem, nescio an Cortici, an pluribus aliis remediis tam internis, quam externis constanter adhibitis, & applicitis. Inter hæc mirabilis fuit, quantumvis aspera Vescantium, & Sinapismi Emplastri tempore procellæ appositorum operatio, quibus remediis per raro cæteroqui, & in quibusdam tantum, quæ non facile simul coeunt, circumstantiis uti consuevi. Ab illorum autem appositione in casu enarrato excitationis vesiculis, & excoriatis genubus, effluxit per mensem, & ultra quantitas incredibilis materiæ putridæ, quæ ipsa sæpius strata, & pulvinaria penetrabat, non sine mea admiratione: qua demum evacuatione completa, easdem, aliasque etiam articulationes corripuit Arthritis, quæ eousque vagata est huc, & illuc, donec illi supervenerit iusto moderamine, & stillicidio fluxus hæmorrhoidalis, ultimum tandem universæ Ægritudini finem imponens intra 40. dies ab enun-

Torri Therap. Spec.

ciata triplicitate Quartanæ. Circa brumale equidem Solstitium ejusdem anni 1695. (ut nihil subiceam) cum Tridentum usque profecisset, Serenissimi Ducis Sponsam Serenissimam gloriosæ etiamnum recordationis excepturus, eique famulaturus in itinere Mutinam usque, leviores aliquot febriculas passus est, quas facile tulit per totum iter, consueta nunquam mania intermittens; ab iisque, priusquam Mutinam pertingeret, nulla ope medica perfecte liber evasit.

Atque hæc est ingenua narratio historiarum morbi, & Curationis illius: de cujus narrationis veritate in omnibus, & singulis ejus partibus absque ullo addito fuco non est quod quisquam dubitet: nam præterquamquod non desunt de hac re testes oculati omni exceptione majores; ipse insuper apud me servo univertam, & exactam descriptionem Casus, singularumque circumstantiarum illius Italico conscriptam idiomate, firmatamque, ac roboratam propria manu, & characteribus Generosi pariter Viri *D. Comitiss Aloysii Nogarolæ filii Ægrotantis*, quam huc non transtuli, eo quia plura continet ad rem nostram minime facientia, variasque sermocinationes singulis Consultationibus habitas, quæ molem historiarum inutiliter augerent. Quæ tamen hic inserta visuntur, ab ipsa descriptione sunt excerpta, ut cuique curioso non pigebit offendere.

Alios equidem casus, quos Libro sequenti sum relaturus, etsi non minus insignes sint nuper exposito, immo ipsorum nonnulli sint eodem adhuc mirabiliores, non tamen, ut hunc, ex peculiari quadam descriptione penes me asservata possum colligere; pendente siquidem ægritudine memorati Nobilis Viri otium aliquod mihi suppetebat, quod inde non ita suppetiit: quippe tunc solutus eram recenter nodo aulico per obitum Serenissimi Francisci II., necdum obstrictus eo, quo nunc teneor immeritus. Quamobrem cum fere cuncta fidere memoriæ labili fuerim subinde coactus, quotidianam omnium expositionem modo persequi est impossibile; & quancumque etiam facile id foret, esset tamen nimis prolixum, etsi ex alia parte majoris foret utilitatis. Aliud est enim describere Morbum lethalius jam symptomatis stipatum, aliud est videre gradatim progressum ipsius Morbi in talem statum pervenientis, ad hoc ut

L 3

pos-

possimus recte noscere, quantum præstiterit remedium in eodem vere ad exitum tendente, non vero propter imminentem fortasse Crisim, vel ob Judicantis imperitiam, aut præoccupationem tali apparente, ac perperam credito. Id tamen fidenter exigam a Lectoribus meis, ut scilicet pro certo habeant, quod licet compendiosius quæ supersunt, historias sim relaturus, & licet minutas illarum circumstantias, ac seriem ordinatam nequeam exprimere (quod tamen ubi poterit fieri pro modo fiet) attamen, non nisi quæ certo mihi comperta sunt, scribam, quæ nempe vel ex schedulis impositis, sed veridicis, apud me loco Adversariorum, aut Historiarum servatis, vel ex ipsa mea indubitata reminiscencia deprompta sunt. Neque enim Historionum more quidquam attollere, sed castigatissime, prout Virum candidum decet, cuncta referre mihi lex est. Quod tamen si non plane quispiam admittat, hunc ad Sanatorum, Assidentium, Con-

sanguineorum, & Amicorum eorundem Tribunal appello.

Etsi vero (ut pro coronide repetam quod alias protuli) etsi, inquam, has, & cæteras hujusce ordinis protestationes sparsim habitas, tam abunde hæctenus edidisse contigerit, ut eas, fere dixerim, videar jactasse: absit tamen, ut alio id egerim, agamve studio, nisi ut mearum, quotquot sunt, assertionum veritatem, ac ingenuitatem (de utraque enim æque lum, nec parum, sollicitus) coner in propatulo ponere, atque hæc tandem via, prævio scilicet multiplicis, & indubitabilis experientia lumine, & cunctis pateat, me pro ingenii modulo (si Sydenhami verbis uti liceat) me, inquam, pro ingenii modulo omnes animi nervos in hoc intendisse, ut, si quo modo fieri possit, Morborum (dicam ego, Februm Perniciosarum, saltem Periodicarum) medela post cineres meos majori cum certitudine administraretur.

THE

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER QUARTUS.

Curationes insignes quamplurimas exhibens omnium Specierum Februm Perniciosarum, alias recensitarum, Methodo jam descripta absolutas, una cum gravi circa hanc materiam Praxeos Problemate.

CAPUT PRIMUM.

Historiæ insignes Intermittentium Perniciosarum, in primam præcipue Corporis Regionem servientium, nostra methodo jugularum. Harum species sunt, Primo Cholericæ, & Dysentericæ, Secundo Subcruenta, & Atrabilaris, Tertio Cardiaca.

IN ORDINE aliquo procedat historiarum omnium, cæteroqui nonnihil disparatarum, & octo celebrioribus jam recensitis Februm Perniciosarum speciebus respondentium series, congruum hic loci censeo commodiorem illam divisionem sequi, secundum quam Cap. II. Libri III. distinximus illas in triplicem ordinem, habito respectu ad triplicem nostri Corporis regionem, in quarum aliquam peculiariter plus quam in aliam nonnullæ ipsarum sævire solent. Qui quoque ordo, si bene spectetur, ab aliis divisionibus antea præmissis non multum abluat.

Juxta hanc ergo divisionem ad primum ordinem connotantem primam regionem reducuntur species istæ Perniciosarum, quas alibi jam Sylviano more peculiari donavimus nomenclaturâ; nempe, Primo Cholericæ, & Dysentericæ, Secundo Subcruenta, & Atrabilaris, Tertio Cardiaca. Et harum Historiæ primo hoc Capite describentur. Ad secundum ordinem connotantem secundam Corporis provinciam referentur primo Diaphoretica, Secundo Syncopalis, Tertio Algida. Quarto Subcontinua malignans; Et historiæ istarum sequenti Capite comprehendentur. Ad tertium denique ordinem respi-

cientem tertiam pariter Corporis regionem revocabitur unica species, nempe Leithargica. Atque illius historiæ successivo pariter Capite narrabuntur. Et sic sub tribus tantum Capitibus Historias omnes octo specierum Februm Perniciosarum a nobis statutarum, nulla servata temporum, aut conditionis personarum ratione, ordinate complectemur, quibus postquam alias non abimiles ab Amicis in nostræ Methodi confirmationem communicatas junxerimus, hunc tandem Librum claudemus arduo quodam in Praxi circa hanc materiam Problemate, cuius dilucidationem aliæ nostræ non parum promovere poterunt peculiare historiæ. Cohærenter itaque ad divisionem ut supra admittam inter historias hujusce Capitis primam sedem teneant.

CHOLERICÆ HUMIDÆ.

I. **D.** Joseph Gallianus de Coccapanis, cujus obitum præcipitem ex Perniciosa Cardiaca paulo ante descripsimus, laborabat anno 1696. Tertiana simplici intermittente, comitata vomitibus biliosis indefinentibus, & biliosa pariter defectione correspondente. Cum alias consuevisset morbo hujusmodi cum symptomatis similibus, præsertim cum copioso vomitu, corripri, itaut non semel constitutus fuerit in Vitæ discrimine, tulisset tamen semper, etsi ægre, labores consueros, adjunctus remediis usitatoribus, blandiebat ipse mihi conjectans quod & hunc pariter morbum remediis istis, quæ jam in usum ducebantur, adhibitis esset laturus. Ast quarta, ni fallor, vel quinta accessione tam immanis, tamque ferox, tam frequens, tamque copiosus vomitus supervenit cum simultanea sem-

L 4 per,

per, ac per brevissima intervalla repetita dejectione materiæ, biliolæ, ferolæ, & corruptæ, ut utroque motu Aeger jam fere confectus, universaliter perfrigeratus jaceret cum pulsu ferme abolito, oculis cavernosis, singultu, anxio anhelitu; supinoque decubitu, quippe jam impotens se vel erigere, vel convertere in alterutrum latus, ut vomeret, vel alvum identidem irritatam exoneraret. In hoc statu, in quo dubitabatur, an posset quidquam ingratum gustui deglutire, vel deglutitum retinere, cum iustula ægre deglutiret, & deglutita rejiceret; immo in quo Sacri Ministri eidem ut absolute morituro assidentes, nec non ego ipse metuebamur, ne non usque in crastinum victurus esset, in hoc, inquam, statu ausus sum cum censuræ periculo præscribere Corticem (quò mediante paulo ante evaseram ipse a morte propinqua) & quidem ampla dosi juxta Methodum antea descriptam, remediumque intra horas aliquot congrua proportione repetere, ut jam tradidi *Lib. III. Cap. III.* neque enim opus est eandem crambem pluries recoquere. Hinc factum est illico, ut subsequens paroxysmus nequaquam accesserit, licet quo ad reliqua adhuc moribundus Aeger videretur. Paroxysmo autem inhibito, & impetratis induciis, pulsus cœpit nonnihil elevari, & Aegrotans, esto difficulter, atque tardiuscule incalescere; quare, continuato remedio, & liberaliore consueto facto, etiam ultra Medici indulgentiam Vini usu (vix enim aliud quicquam assumere poterat, aut retinere prius præfertim diebus) sensim convalescit, intra non multos dies fere a morte revocatus in vitam, quam ad duodecim inde annos sine ulla recidiva nervose protraxit.

II. *Uxor Bartholomæi Giannasii* binos passa cum dolore ventris, vomituque, ac secessu copioso in Accessionis principio, Tertianæ simplicis paroxysmos, quos protalibus minime noverat, tertium ferocissimum subit, in quo cum ingenti intestinalium, stomachique dolore humoralia immodica excernit sursum, atque deorsum sine intermissione, unde frigide reddita, & sine pulsu cum pallore mortali, oculis concavis, acutis naribus, collapsis temporibus, conclamata creditur, & quidem confecta dolore colico. Advocor nihilominus, describiturque mihi ab Aegra vix loqui valente, ut & ab Assidentibus ipsi-

morbus sub specie doloris intestinalis, nulla facta Febris mentione. Carentia fere omnimoda pulsus, & carnis frigiditas non sinebant me certiorari de Febre, multoque minus de natura, & specie illius. Intelligens tamen non sine labore, & ex vi interrogationum repetitarum, recursum alternum cum anticipatione regulari, & cum proportionali augmento intensiois symptomatum semper similitum, facile suspicatus sum de Tertiana Perniciosa abscondita, ut *Mortonus* loqui consuevit. Statim itaque ad Corticem confugi, non ea quidem dosi, quæ valeret Febrem plane suppressere (quippe adhuc hærebam nonnihil anceps de natura morbi) sed ea tantum, quæ valeret eandem imminuere, & observaturus interim melius quod mihi tunc confuse tantum describatur. Altera die pulsus revixit, licet minutus, & paululum frequens, carnis tepor aliquis redditus est, cæteraque omnia minus gravia apparere; quod mihi de Tertiana Cholericæ præbuit fortius indicium. Vespere cum coactus essem recedere ab Urbe, noctu vero expectaretur quartus paroxysmus, aliquam rursus, sed levem præscripsi portionem Corticis in forma boli Cardiaci, meque mane reversum sponendi, ut Aegram curiosus inviserem, nec operi christiana pietate incepto ullo pacto deficerem. Cum autem nocte invalisset Febris etiam anticipans, Aegra moræ impatiens præ dolore, vomitu, atque secessu consueto, licet tolerabiliore, alium me absente Medicum summo mane accessiri curavit. Dum iste varia pro solvendo stomachi, ventrisque dolore (neque enim alium morbum accusabat Aegra, neque ex pulsu frigido, ac vix perceptibili poterat Medicus cæteroque Cortici amicus quidquam aliud conjectare) ipse superveni, & de periodo certior jam factus, ac de Perniciosa Tertiana, amicum Medicum monui de vero morbo; ac de inchoato jam usu Corticis, vi cuius illa accessio, ut sit gravissima, aliquid nihilominus susceperat moderamen respectu prioris. Obstupuit ille his auditis, mihique inceptam citrationem meam absolvendam concessit libens, & de exitu curiosus. Statim ergo Chinam præscripsi valida Methodo, statimque pariter Febribus, vomitibus, torminibus, & dejectionibus modum imposui, non quia morbus ad declinationem vergeret (sub-

sequen-

sequentes etenim crudeles recidivæ patefecerunt oppositum) sed quia febrifugum larga dosi sumptum cuncta composuit. Perseveravit ea in usu ejusdem febrifugi diminuto, & sana visa est; paulo post tamen Febris eadem, licet parum manifestata quo ad alias febriles circumstantias, clare repullulavit quo ad symptomata prædicta, & periodica. Quoniam vero hæc minus fortia se prodiderunt, curationes primas tentavi Methodo, ut loqui mos est, rationali, per usum scilicet Eneumatum anodyhorum, per oblationem *Olei amygdalarum, Chrystall. mont. Salis absynth. Theriacæ recentis, Conf. de hyacinth. Laudani odiani* &c. mox his non proficientibus, Febreque cum dictis symptomatis invalescente transitum feci ad usum *Syrupi de China China Cap. VII. Lib. I.* descriptum, cui in progressu ipsam Corticis pulveratam substantiam placuit adjungere. Sed cum hæc quoque nihil proficerent, mihi que jam metum incussisset effera quædam, quæ his non obstantibus successit Accessio, ne in subsequente periret Aegrotans, ad validam Methodum rursus confugi, unde omnimoda statim Febris, & mentis Cholericæ affectionis abolitio. Post aliquod tamen diuturnum tempus iterum periodica affectio semicholericæ alternis diebus se prodidit, Febre vix, ac ne vix quidem sensibili. Hanc blandius tractavi remediis, & sine Cortice sanasse sum visus. Dum ecce ex improviso ea iterum caput extulit, sed alia sub larva; siquidem loco excretionis flavæ, ac viridis, cruenta impenso, ac nigricans, ut mihi relatum est, successit dejectio. Huic pariter nondum Cortice, sed aliis interim remediis; donec materiam altera periodo datam esset inspicere, obviam eundem esse censui, utut exilitas pulsus quam maxima non levem mihi terrorem incuteret. Cum vero die afflictionis modica, nec ullius pravi coloris fuerit excretio materiæ per secessum, & nulla per vomitum, substiti, nec Corticem præscripsi: sensim autem interea morbus inducias dedit. Non multo post gravidam quadrimestrem mihi notabilem ventris illius intumescentiam exploranti se prodidit Aegra non ante conscia; idque ex certis signis ante paucos tantum dies sibi constasse indubitanter asseruit. Dimisi illam non bene credulus; sed iterum vomitus, nec levis quidem, sed nec immodicus, alternis diebus illam torquebat

dum febrili tamen incalescentia, & cum debita pulsus emicatione: quod per tres ante menses nunquam deprehenderam. Venam ideo in brachio secari iussi, cum antea præ exuberantia excretionum, & pulsus exilitate non ausus fueroim. Visa est melius habere, resumptis viribus, carnibus, & modico faciei colore. Aliquam nihilominus fere citra Febrem passa est vomitus, & biliolæ dejectionis recrudescentiam alternis diebus, typoque adhuc tertianario recurrentem, quæ postmodum appropinquante brumali tempestate sensim disperit; unde Aegra stadio suæ gestationis satis feliciter exacto partum edidit naturalem, sana iam reddita, & in novæ tantum gestationis recidivam prona.

CHOLERICA SICCA.

III. *Geminianus Campiolus* ætatis annorum XLIX. habitus admodum gracilis, aspectusque squallidi, ac luridi, Tertiana simplici correptus cum inani, sed diuturniore vomituritione, post tres, vel quatuor accessus eo pervenit, ut illi jam continua, ac indefinens fieret in vomitum propensio, vi cuiuslibet omnia, & protulenta assumpta statim rejiciebat, tantumque ova sorbilia (quæ tamen, ut & alia quæcunque, admittebat ægre) ad breve aliquod tempus retinebat. Extra vero occasionem cibi assidua erat, ut diximus, in vomitum proclivitas cum nonnulla etiam, parca licet biliolæ materiæ acrimæ rejectione. Alvus pariter respondebat vomituritioni, sæpe scilicet Aegram sollicitans, paucam vero, ferosamque identidem excretionem pariens, Præscripta sunt remedia ex arte; sed incassum: adeo ut ingravescentibus paroxysmis, & duplicata jam Febre, auferentur in dies symptomata. Pulsus debilis fiebat, & celer; immo Febris a primordio intermittens post acquisitam duplicitatem, aliquam etiam continuitatem affectare, quin & adipisci videbatur. Jamque res in angusto erat posita, neque illi administrari Sacramentum Eucharistiæ permittebat metus rejectionis. Lingua sicca erat, arida, & scabra; urina pauca, crassa, & rubra: aderat quoque jactatio assidua, virium exolutio, oculorum concameratio, & tandem singultus. Præscribo Corticem copiosum in plurimos bolos divisum, partitis vicibus cum vino tenuiore ex cochleari-

sumendos, si Æger possit assumere. Vi sibi illata nonnullos deglutit, & retinet. Renuit laborem sumendi reliquos. Hortor, suadeo, insto, ut assumat, si illi ceteroqui morituro jucundum est vivere. Annuit tandem, assumit, & retinet. Sic perseverans evadit ab Accessu futuro, qui nempe non advenit. Incipit sedari vomitus, & alvus densari, ac fissi. Perseverat adhuc levis Febricula superstes ad duos dies, quæ continuato usu Corticis cito definit. Denique per septem, vel octo dies usurpato per modum alterantis remedio, eo solo, clysteribus ex lacte identidem injectis, perfecte sanatus est absque recidiva. Duobus, vel tribus inde annis elapsis, eodem morbo, iidemque prorsus symptomatis corripitur. Priusquam ad extrema descripta perveniat, circa quartum videlicet, vel quintum paroxysmum, præscribo Corticem dosi modica, terque, vel quater debilius repeto. Sanatur perfecte, pariterque non recidit.

D Y S E N T E R I C A.

IV. **U**nus ex famulis Splendidi, ac Nobilis Viri D. Marchionis Camporei duplici Tertiana Intermittente, plurimum tamen intensa, vexatus cum biliosis vomitibus admodum laboriosus, ingruente tertio paroxysmo potiore materiam primo porraceam, & vitellinam vomere cœpit, atque dejicere, mox mucositatem quandam cruentam copiosam, qualem in vera Dysenteria contingit observare; cum hac tamen differentia, quod hujusmodi excretio in Dysenteria per alvum tantummodo fieri solita, in hoc casu fiebat etiam per vomitum, ita ut ex inspectione talis materię per vomitum excretę, quisque illam prodixisse per secessum, indubitanter credidisset. Alia insuper observabatur differentia inter hanc excretionem, & eam, quę in vera Dysenteria contingit, quod scilicet in hoc casu dolores, atque cruciatus Ventriculorum præcise occupabant, non vero Intestina, in quibus tormina nulla presentiebantur, licet ab omni tenesmo non essent immunia. Sævum hoc Symptoma maximam Ægrotanti satisfactionem inferebat, linguę scabritiem, urinarum paucitatem, crassitatem, croceumque impense ruborem; Febris vero tum intensior facta, tum magis extensa, jam ad con-

tinuam essentialiter tendere conspiciebatur. Repetita est ideo die minoris afflictionis Venę sectio antea celebrata, & injecti clysteres ex jusculo, cremore hordei, lacte chalybeato &c. item continuatus est usus seri Vaccini antea præscripti, aliaque in usum revocata, quę humorum omnium fervorem, & acrimoniam temperare, ac retundere apta sunt credita. Quarto nihilominus Paroxysmo graviore, qui motu admodum obscuro, nulloque fere frigore se prodidit, rediit longe violentior ac prius eadem excretio ex muco copioso, & cruore mixta, per alvum quidem abunde, sed satis diminue per vomitum. Irrequietus Æger nesciebat momento temporis stare loco: clamabat, ululabat, sibi erodi, atque divelli stomachum identidem repetens, nil videlicet proficientibus diluentibus, oleosis, incrassantibus, anodynis &c. Non equidem compatiebatur cor, neque pulsus (proinde non erat hæc Cardialgia) sed ferocia nihilominus doloris, Febris intensissima, ardor universalis, vigilię pertinaces, concidentia faciei, & carniū repentina extenuatio, vel aliquam inflammationem internam præ foribus esse prænuñciabant, vel irreparabilem transitum in Febrem ardentem, hoc adjuncto symptomate facile lethalem. Hærebam hic (fateor) circa oblationem Corticis; immo proclivior eram in continuationem Methodi inceptę propter rationes quamplurimas; sed cum plura jam incassum methodice administrassem, nec eventum meliorem ominari fas esset, nisi per promptam inhibitionem paroxysmorum (siquidem hanc amplius licuisset assequi, progrediente jam celeri passu ad eorum continuationem Febre) idcirco tandem decrevi Corticem offerre, methodo tamen nonnihil leviori, ea videlicet, quę pro curatione Perniciolarum Octavę præsertim speciei descripta est *Lib. III. Cap. III.* Oblata itaque, & repetita temperanter China China in forma boli, eique superbibenda præscripta Aqua Plantaginis, statim subsequentes paroxysmi vix perceptibiles sunt redditi cum manifesta Febris intermissione, mucosę, cruentęque excretionis omnimoda suppressione, urinarum coctione, somno modico, & sufficienti linguę antea arecentis humectatione: adeoque intra tres dies fere sanus visus est, factusque subinde post alios duos, vel tres perfecte talis, nul-

lam

lam expertus recidivam, sed simplicem tantum Ephemeram post menses a causa procatartica, & evidenti oriundam. Pulsus & hic est iterum, nescio quo anno, similem morbum cum simili symptomate: & eadem methodo ab ipso anxie expectata citius adhuc sanatus est; nec amplius, quod sciam, ægrotavit.

S U B C R U E N T Æ.

V. **P**istor quidam nomine *Joseph Cerchiarius* anno 1697. in secundo simplicis, intermittensque Tertianę paroxysmo, serosa quadam, atque subrubra, simulque copiosa dejectione corripitur. Contingit hæc in ipsa Febris invasione, & per modicam quoque accessionis extensionem perseverat: ab ea tamen quicquam incommodi, vel doloris Æger non percipit præter notabilem virium prostrationem. Cumque die subsequente satis leviter se habeat, sitque omnino infebriticans, nondum putat se indigere ope Medici, ac proinde, tertium præstolatur paroxysmum, antequam decernat de implorando auxilio. Succedit itaque tertius Accessus, in cujus principio statim plurimas habet sedes materię copiosissimę subcruentę, ac loturę carniū similis, qualis est ea, quam nomine *Fluxus Hepatici* donare consueverunt Veteres. Prodiat hæc tam facile, tamque blande, seu, ut melius loquar, tam subdole, ut Æger inde levamen potius aliquod, quam detrimentum capere sibi videretur saltem ab initio; sed progrediente copiosis, & repetitis vicibus dejectione, tanta sensim, ac talis supervenit virium prostratio, ut non amplius potis esset ullo pacto de lecto surgere ad alvum deponendam, quin & in lecto decumbens frequentem patiebatur lipothymiam. Ob id statim advocor; narraturque mihi, quę similiter, licet longe mitius, contigerant accessione antecedente. Inspicio materiam totam (erat autem plurima) quę veram loturam carniū referebat, nec quicquam aliud. Intueor Ægrum adhuc frequenter dejicientem, oculis cavernosis, voce clangorem edente, acutisque naribus præditum. Pulsus illi exilis, celer atque minutulus, & successive palam deficiens: languet ille, exsolvitur, & frigidus universaliter jacet, etsi a pluribus jam horis febricitet, immo etsi in augmento. Ac-

cessionis jam antea incaluerit. Quo ad reliqua, satis bene se habere videbatur. Non sitiebat admodum, optime constabat mente, nulla tormina, nullosque patiebatur cruciatus, ac tantummodo, se assidue deficere, mortemque propro jam gradu accedere sentiens, ac noscens allevarebat. Præscribo statim corroborantia, fluxum compescentia, & vires instaurantia, quantum sinit angustia, & circumstantia temporis; atque ita ab accessione illa paulatim, difficulter licet, evadit. Sequenti mane fluxus sistitur sponte, ut contigerat etiam post secundum paroxysmum; vires tamen, & pulsus notabilem exsolutionem patefaciunt, itaut novę certo accessioni consimili nequeat Æger sufficere. Munitur ideo Sanctissimo Viatico, deinde assumit *unc. ss. Corticis*. Vespere duas pariter potat ex Vino ejusdem Corticis *drachmas*. Die sequenti nulla redit accessio, neque pariter ulla dejectio. Diebus aliquot sequentibus utitur eodem remedio in modum vulgaris alterantis, & perfecte curatus est absque ulla unquam recidiva. Neque hic quisquam obtrudat, morbum jam forte cum tali evacuatione fuisse solutum, neque Corticis adscribendam curationem; nam primo in similibus casibus, priusquam Cortice uter, alium profecto progressum, alium exitum observabam; secundo nimium frequens est, nimisque immediata post Corticem quolibet morbi tempore propinatum sanatio, ad hoc ut semper ea Naturę adscribi possit, vel Casui; tertio generaliter advertendum est, quippe hoc in plurimis occasionibus militabit, quod qui sanantur per Corticem tertio paroxysmo periculoso, sponte sanati credi nequeunt; quartus enim saltem paroxysmus, si tertius præsertim validus fuerit, de more inevitabilis est, ac semper intensior, ut norunt Practici.

VI. Reverenda Monialis *Mater Maria Joanna a Cruce* Carmelita Excalceata, & Monasterii Redrix anno 1703. post duos Tertianę simplicis Intermittentis paroxysmos tertium patitur copiosissima dejectione loturę Carniū simili comitatum, cujus tanta est ferocia, ut Ægram semiconfectam, frigidam, pulsu, voceque carentem, & præ nimia evacuatione prostratam omnino, exsolutam, & jam prope deficientem reddat. Debilis illa constitutionis, & valetudinaria habitualiter erat ante,

ante. Facile ideo est conjectare, cum hoc adjuncto qualis evaserit. Jam prope mori videbatur, languida, anhelosa, & animo deficiens, illique propterea Sacramenta Ecclesie celeriter sunt ministrata. His absolutis, præscriptæ sunt *drach. vj.* Corticis ex Vino potandæ partibus vicibus longe ante horam quarti paroxysmi; tertium siquidem Cardiacis dictis, aliisque spirituosissimis remediis, non sine magna tamen difficultate transegit, in subsequenti probabiliter defectura: quo remedio statim cohibitus est, alioqui futurus accessus, & una cum eo subcrenata lethalis dejectio. Perseveravit deinde aliquandiu in usu remedii ad prophylaxim, vixque levem tractu temporis recidivam, cito, & sponte solutam, passa, perfecte convaluit.

ATRABILARES.

VII. **M**iles quidam præsidarius Urbis nostræ in tertio pariter Febris Tertianæ paroxysmo, quantum colligere licuit ex confuso illius relatu, dejectionem passus est impense nigricantem, ac veluti ex cruore, partim concreto, & partim dissoluto conflata. Referbat illa nonnihil fluxum copiosum sanguinis hæmorrhoidalis; sed revera color ater, excrementis ipsis mollioris consistentiæ intime, ac exacte permixtus, aliorum illius accusabat originem. Prodibat hæc pariter etiam syncera, & excrementis impermixta, sanguini atro simillima, qualem vocarunt Antiqui *Atrabilem*. Copiosam valde observare erat, frequentem, & cum impetu erumpentem hujusmodi dejectionem, hominemque insimul facie Hippocratica plane insignitum, frigidam in extremis, ac lividum, totum cadaverosum, pulsusque ferme carentem, & in lacu terræ hujusce materiæ præ paupertate sepultum potius, quam natantem; ab illa tamen irritis conatibus, & jactatione irrequieta sese expedire tentantem. Præscribuntur idcirco quamcivissime Sacramenta Ecclesie omnia, deinde peruvianus Cortex, valida Methodo, sed spe fere nulla. Mane sequenti manet anceps judicium de invisendo Ægro, ob suspicionem probabilem de morte illius. Vivebat tamen; sed summe prostratus viribus, ac pulsu, atque adhuc subfrigidus. Renovatur usus medicamenti, ut mos est, levioris dosi; nec aliud quidquam præter hoc, & victum præscribitur. Altera die levissi-

ma fit Accessio, in eaque pulsus incipit attonsi, & corpus tantillum calefieri, sedata jam, nec redeunte atra dejectione. Eadem proportione singulis postmodum diebus in melius Æger profecit: quare, nulla amplius renovata Accessione, & continuato nihilominus pro prophylaxi ad nonnullos dies remedio, cito, integre, & absque ulla pariter recidiva convaluit.

VIII. Decumbentem adhuc anno 1696, vix convalescere incipiens a Perniciosa Febre, a qua evaseram ope Corticis copiose poti, ut referam sequenti *Capite*, cum *De Cervius* Amicus amaræ simul, suavisque memoriæ, mihi tenerrime affidens nunciavit, se habere præ manibus Ægrotantem mihi notum, & alias me quoque socio ab eodem curatum, nempe *D. Antonium Mariam Zanni*, cujus hæc fuit ægritudo. Tulerat ille tam facile aliquot Tertianæ simplicis Intermittentis paroxysmos, ut die vacua potuerit electo surgere, consuetoque scribendi muneri vacare. Et revera die ipsa feralem Accessionem mox describendam proxime antecedente, computa gravia suæ administrationis exacte reddiderat, cum die subsequente circa meridiem consueta corripitur Febre, cui repentina, copiosa, & immanis adjungitur dejectio materiæ atrosanguineæ. Hujus autem tanta fuit ferocia, ut Ægrum eadem die sine pulsu ferme confectum, universaliter summe frigidum, & carnibus veluti arefactis, ac induratis præditum cum voce clangosa, singultu, aliisque funestis symptomatis, jam jam in agone constituerit. Hac mihi enarrata historia sciscitatus est *D. Cervius*, num in hoc casu locum posset habere Cortex, quem in casu meo mirabile noverat, metuebat siquidem, ne symptoma expositum immutaret adeo circumstantias, & naturam ipsam morbi, ut res per ullum febrifugum nequiret absolvi. Respondi alacriter, dummodo Æger in crastinum viveret; pulsu, licet perexiguo, restituto, incunctanter statim offerendum esse largam dosi Corticem, quo nempe futurum accessum impediendo, impediti quoque, ac inhiberi debere symptoma ipsum dejectionis atrocitatem ab ipsa plane accessione pendens, certo censebam. Mea ille confirmatus assertionem (erat quippe, uti cautus valde, ita & facile meticulosus) statim Ægrum adiit, eumque inveniens in statu aliquo vitæ sperabilis usque ad novum paro-

xyf-

xyfimum, pro eodem impediendo Corticem obtulit ad *sex drachmas*, ut a me viderat assumptum. Hoc uno Febri finem imposuit, & cruentæ dejectioni; unde paulo post salus integra subsecuta est: quod miratus idem Medicus, lætabundus statim nunciavit mihi, de reliquis postea neque conficio, neque curioso, quippe iterum paulo post ægrotanti. Suasi tantummodo diuturnam Corticis repetitionem, quam, an usurparit, ignoro: crediderim tamen. Vixit porro restitutus Æger ille per annos XIII. quibus exactis, tumore quodam imi Ventris correptus est fere universali, verumque Hydropem æmulante, sed tamen inflammatorio, & comitato Febre Continua intensiore, quæ tumore sensim decrescente nihilominus magis intendebatur; hisque omnibus brevi confectus, diem suum celeriter obiit.

CARDIACÆ LEGITIMÆ.

IX. **D.** *Lucratia Vaucaria* Vidua, Tertianis Febris cum bilioso impense vomitu, & dolore stomachi non contemnendo frequenter obnoxia, a quibus non semel male plecti consuevit. anno 1707. correpta est pariter Tertiana Febre, circa initia quidem naturæ consimilis, sed in progressu longe ferocioris, quippe quæ tertia accessione veram Cardialgiam sibi comitem adscivit, quæ tamen Cardialgia ad duas plus minus horas tantummodo perseveravit, remediisque oleosis, edulcantibus, anodynis, & hujusmodi cessit. Die sequenti Febris præter consuetudinem facta est duplex non sine quopiam ventriculi morsu in ipsa invasione, quod mihi ansam dedit cogitandi de propinando Cortice, priusquam quarta ingrueret fortior accessio. Sed quia fera admodum erat hora, quippe non longe distans hora futuri gravioris accessus in anticipationem proni, & quia denique minus metuebam in subiecto solitum, seu saltem similem laborem fere consueto, ac metuissim in alio minus assueto; ideo supersedi pro tunc a præscriptione Corticis. Sed me facti fere pœnituit altera die; vehemens siquidem per totum principium, augmentum, atque etiam statum accessionis increbuit Cardialgia, vi cujus Ægra sibi erodi, & mordicari a Canibus ajebat orificium stomachi. Ejulabat, dum poterat; sed sæpius intercepta voce desiciebat animo; sicque alter-

natim ululans, suspiria edens profunda, vomitus inanes tentans, & animo deficiens, subfrigida cum minutis circa frontem sudoribus, cum pulsu exili, & crebro, cum facie, semimortuam referente, oculis caligantibus, & temporibus collapsis, animam jam prope reddere videbatur. Quia vero per brevissima intervalla nonnulla identidem prodebat signa reviviscentiæ, pulsusque tunc temporis nonnihil relurgebat, & appropinquante hora declinationis, cætera quoque tantillum remittebantur symptomata, ideo Ægra remediis etiam pro re nata adhibitis adjuncta, potuit a tam forti accessione evadere, remanentibus tamen non modicis postremi paroxysmi reliquiis. Supererat quoque summa stomachi subversio, imbecillitas, & ciborum omnium nauseatio, vox clangosa, jactatio frequens, frequensque pariter suspiriorum emissio. Quamobrem vel citam, & certam suspicatus mortem in futuro paroxysmo graviore, si Cardialgia rediisset, vel periculosissimam saltem Febris continuitatem, si ea non rediisset (quæ continuatas eandem quoque mortem, segnius licet, erat æque probabiliter allatura) Corticem valida Methodo statim præscripsi, non tamen validissima, quoniam non pauca intererat adhuc inter prægressum, & futurum paroxysmum fortiozem temporis distantia. Ope remedii, post leviozem, quæ parum distabat, accessionem, fortior altera vix conspicua fuit, vixque aliquis stomachi leviusculus angor; quapropter, repetito paulatim remedio, intra septem, vel octo dies e lecto surrexit incolumis. Transactis autem aliquot diebus, cum alvus ipsi non satis obediens videretur, meque perraro accedentem non facile posset consulere, suo Marte portiunculam Aceti solutivi in condimentum radicum cichorii pro Acetario elixarum assumpsit. Forte paulo post ipse superveni, qui, re intellecta, Febrem altera die reversuram indixi. Sed prognosticum non fuit exacte verax, cum enim altera die ad eam accessissem, intellexi, Febrem jam nocte ipsa immediata ab epoto solvente, etsi leviozem, illam corripuisse. Quia vero Febris ipsa nullum fere laborem intulit, Corticem non amplius exhibui; sed duobus tantum vel tribus elapsis paroxysmis levioribus, eadem sponte subsedit: Ægraque perfecte, ac permanenter, nullo amplius per os usa solvente, sanata est.

X. Al-

X. Alteram mulierem nomine *Admantam*, Ancillam in Domo Camporea, simillima Cardialgia cum duplici pariter Tertiana, quam describere supersedeo, correptam, cui ministrata jam fuerant Ecclesiæ Sacramenta, quippe quæ proxime moritura credebatur, & vere videbatur, id suadentibus assiduis ex vomitu, atque acerrimo stomachi morfu deliquiis cum abolitione pulsus fere omnimoda, facie hippocratica, frigidis sudoribus, & intercepta loquela, hanc, inquam, mulierem juvenclam (neque tamen hysteri- cam) intra paucos dies sanavit confestim Peruvianus Cortex, descripta jam Methodo oblatus, Recidamque levio- rem leviuscule pariter propinatus in totum sustulit.

CARDIACÆ SPURIAE.

XI. **A** Nno 1708. D. *Rosam* uxorem D. *de Roncaelis*. Doct. Med. Tertiana Intermittente cum stomachi angore, præcordiorum æstu, anxietate, animique defectione aliqua detentam, & auxilium Corticis implorantem, non satis unanimis erant in voto, ut exaudirent duo curantes Medici, D. *Clericus* videlicet, atque alter Medicus in illius societatem simul vocatus. D. *Clericus* primus in curatione, meæ probe conficiendo Methodi, meique moris, facile annuebat petenti, eo quia etiam præcedente accessu eadem symptomata non contemnenda observaret. Cumque postremo illo paroxysmo fortior adhuc esset, & diutius perseverans stomachi dolor, secumque frequentiore traheret animi defectionem, Ægraque se apprimè explicaret de sensu mordicationis acerrimæ in ore ventriculi, assereretque Febre declinante, se ferre nequire alium similem paroxysmum, neque hujusmodi affectionem habere quidquam hysterici, sed esse merum, & grave symptoma Febris, justum sibi mortis timorem incutiens, adderetque insuper, Clarissimum D. *Ramazzinum* longe levioribus de causis Tertianas admodum mitiores usu Corticis alias eidem sustulisse; ideo D. *Clericus* non modo se facile præbebat, sed & sponte instabat, ut offerretur Cortex, priusquam novus paroxysmus (erat enim prope statum morbus) funestam Cardialgiam inferret. Contra alter Medicus non plane consentiebat sisti, aut suffocari morbum ad statum tendentem) in quo non adeo urgentem, ut narrabat Ægra, a-

gnoscebat occasionem, reputans angorem illum stomachi non transcendere consuetos benignarum etiam Tertianarum limites, neque adeo male vexari Ægram revera, quantum præ timore præconcepto eadem asseverabat, cuncta (ut agebat ille) aliquantulum magnificans. Maritus anceps cuiusdam opinionis calculum suum apponat, advocat me tempore declinationis ipsius accessionis. Exponunt quod sentiunt ambo curantes Medici; neque unus ab altero adeo discrepat, quin uterque sit descensus in opinionem illius, cui accedam ego. Hæsitavi tantisper & ipse, laudabilem Febre remissionem inveniens, quin & proximam infebritationem, mulieremque audiens satis alacriter differentem. Sed & hoc ipsum me movit, ut crederem, eam probe noscere, quæ tam exacte referebat; & cum de affectione, veram Cardialgiam saltem æmulante, ac ab ea parum distante, minime dubitarem, videremque D. *Clericum* alias non facile meticulosum, in hoc casu summe metuentem, tutiorem partem eligere satius duxi, & Corticem expetenti non denegandum credidi. Propinatus autem ille est ipsa jam penitus declinante accessione ad drach. ij. mane sequenti ad drach. j., & similiter ad drach. j. vespere: & abolita est statim omnis Febre. Ne vero suspicio incidat, fuisse exhibitum remedium morbo jam sponte evanescente, animadvertendum est, quod Recidivam levio- rem non post passam est Ægra. Si quod enim certum indicium est, Febres sumpto Cortice fugatas, ab eodem vere fuisse depulsi, non autem sponte solutas, illud inter cætera est Recidiva post 20. circiter dies levi qualibet de causa contingens, esto etiam, quod ea non contingente sæpius solutæ videantur ope Corticis Febres cæteroqui lethales, nec sponte solvendæ. Recidivam itaque, ut agebam, non multo post passam est Ægra, & quia novo simul, levio- re licet, dolore stomachi premebatur, eodem iturum remedio curata est integre.

Quod autem eo anno obscurum non nihil remansit circa hanc Curationem (neque enim status Ægræ ad periculum plane conspicuum adhuc pervenerat) anno sequente dilucidatum est. Cum enim eandem Tertianam insigni, & metuenda (dicimus tamen etiamnum spuria) Cardialgia yere comitatam observassem, eodem curante D. *Clerico*, meque citius ac antea-

in

in consilium vocato, sed ulteriorem morbi progressum expectare, & observare volente, coactus sum festinantes, & methodo validiore Corticem propinare, cunctatione cæteroqui mea in grave periculum prope impingens, prius scilicet de eodem nimium certiorari sollicitus.

XII. Non multo post obitum D. Joseph Galliani de Coccapanis. D. *Anna Victoria de Forciolis Marchionissa* ejus Uxor corripitur Tertiana duplici non plane Intermittente, nulloque cum sensu frigidis invadente. Protrahitur morbus usque ad nonam diem absque ullo gravi symptomate, remediisque vulgaribus caute tractatur. Eo tempore incipit Accessiones comitari dolor, angor, & morfus stomachi non contemnendus, modum tamen non excedens. Crescit in dies symptoma, & cum symptomate Febre. Monet illa me, ut caveam, ne sibi quoque contingat, quod contigit, paulo ante Viro suo: se enim magnum in stomacho mordicationem, sævumque dolorem pati, constanter conquerebatur. Ægre tunc expirabat, & suspiria potius edebat; acuebat vocem, dum clamabat præ dolore, & vicissim obmutescere, clamare impotens; illam tamen remediis vulgaribus, & bezoarticis (erat quippe in sudorem non negligendum proclivis) usque curabam; ipsa vero mihi quotidie, placide licet, obtrudebat casum defuncti conjugis, & eadem via eodem se tendere, quamvis segnius, asseverabat. Revera dolorem oris ventriculi in dies majorem fieri constabat, illique adungebatur inanis, ac dolorifica pariter vomituritio ad horas & horas perseverans, ac lipothymiam secum sæpiuscule trahens. Febre ipsa difficulter se se exerebat: jamque vix amplius dignoscebatur illius accessus, sed sibi constanter æqualis jam prope fiebat; quod ideo majorem mihi in præscribendo Cortice suspensionem incutiebat de successu irritum. Cum tamen de Cardialgia, si non legitima, quæ violentius corripit, & certius interimit, saltem spuria & nihilominus admodum periculosa, manifeste constaret, insuperque de Febre ad Continuum essentialiter celeri jam gressu tendente, decrevi Corticem exhibere festina, & validiuscula methodo. Quo factum est, ut intra tres, vel quatuor dies (assumptis scilicet primo haustru drachmis duabus Corticis, & drachma una mane, & sero per duos dies) Febre desierit, con-

tinuatoque ad *semidrachmam* quotidie per aliquot dies eodem remedio, Ægra ipsa laudabiliter convalescit. Cum tamen esset Rus profectura ad aeris mutationem, iterum correpta est Febribus similibus quo ad typum, sed levioribus quo ad intensiorem & quo ad symptomata; quare, iisdem Febribus methodo prius vulgari tractatis, mox sibi relictis, nec tamen cessantibus, fuit opus, Corticem iterum, sed leviter & per modum lentioris alterantis exhibere, a quo illæ integre depulsi sunt, Ægraque, superveniente paulo post diarrhœa spontanea, ab omni suspitione recidivæ penitus liberata.

XIII. Inter plane insignes non referam curationem *Uxoris meæ*, Tertiana primum simplici, & Intermittente (Cardiaca tamen Notha) mox duplici, & sub continua detentæ, usque Corticis haud illaudebilitate sanatæ, non referam, inquam, inter penitus insignes hujusmodi curationem, licet eam & non vulgarem, & notatu dignam reputarint Amici Professores, mihi, Domique meæ perpetuo faventes. Gravia equidem fuere morbi accidentia, graviusque præ cæteris acutus stomachi dolor ad plures & plures horas invadente Febre respirationem æque impediens ac vocem. Cum tamen pulsus tunc etiam temporis satis rigeret, me non insignis: urgebat metus. Quia vero symptoma illud cæpit occupare plurimam Accessionis partem, Febre post quintum Accessum duplex, & sub continua fieri, ideo, ut abundare potius, quam deficere in cautela, Corticem præscripsi, & liberaliter, & fere dixerim præ mature. Eadem die assumpti remedii Febre supra expectationem meam visa est subsistere: sed revera, plurimis licet horis post ponens, noctu accessit, mitior tamen, & ultima. Continuatus est usus remedii ad aliquot dies pendente convalescentia. Sed cum Ægra etiam vigente sanitate esset obnoxia dolori acerrimo in regione hepatis, vi cujus aliquoties isterica visa est fieri, licet nec complete, nec permanentem in hac quoque convalescentia idem insurrexit dolor, hincque verus successit Isterus, cujus rudimentum fortassis erat dolor ipse Ventriculi in Accessu Tertianæ tam fortiter premeus. Curatus autem est Isterus propriis remediis; & licet pertinaciter pluries recurreret cum unico insimul febrili Accessu, cujus statim soboles erat Isterus ipse, continuato tamen vulgari remediorum usu, omnimode sublatus est. Successit

cessit postmodum molesta convalescentia, plurimis incommodis de genere hypochondriaco identidem scatens, quibus circa Solstitium hybernum sopitis (decubuerat autem illa sub finem Æstatis) mox circa Æquinoctium Vernum reviviscentibus, & paulo post in totum extinctis, pristinae, Deo dante, valetudini est restituta.

XIV. Dum hæc primum disponentur Prælo, D. Comes Antonius de Marchettis Præses Armorum Civitatis Regii, Patriciusque illius Urbis, decumbebat ex Intermitte Tertia simplici primum, mox duplici. Jamque septima transierat dies, cum ingruente octavæ diei paroxysmo suapte natura leviore, parumque cæteroqui, conspicuo, ab insigni insimul Cardialgia correptus est, vi cujus frequenter animo deficiens cum pulsu exili, & laboriosis sudatiunculis, totam accessionem non sine gravi periculo & assidentium metu transegit. Gravis hæc accessio cum novo symptomate jugiter conjuncta anam dedit tribus curantibus, doctisque Medicis conjectandi, eam esse probabiliter accessionem nonæ diei insigniter anticipantem; sed illa vix paulum declinante vera successit potior Accessio cum renovatione ejusdem Cardialgiæ, quæ eoque processit, ut de Vita Egregii illius Viri, de cujus salute Urbs tota erat merito sollicita, non parum metuerent iidem cordati Medici, qui proinde præter medica præsidia subitam quoque Sacrorum administrationem insitui jussere. Mane sequenti (agebatur jam dies morbi decima) consilio inito, statutum est inter eosdem Medicos tentare paroxysmorum, adjunctique symptomatis mitigationem, & omnimodam paulatim abolitionem per usum Chinæ Chinæ. Quamobrem parata est tinctura levis ex illius *unc. j.* extracta cum *lib. v.* ni fallor, aquæ cujusdam stillatitiæ, cujus percolata infusio exhiberi decernebatur ad *unc. iv.* vel *v.* singulo trihorio. Et quoniam hujusmodi infusio ipsis præscribentibus Medicis visa est nimium diluta, ideo roborata est additione *semi-drachmæ* Corticis in substantia, adjunctæ cuilibet infusionis, seu tincturæ cyatho. Advocor interim & ego Regium Lepidi hac una de causa, annuente ipso, ac tantum non imperante Serenissimo Duce; dumque hora ejusdem diei 14. illuc pervenio, video actu exhiberi pri-

um cyathum infusionis cum additione antedicta. Narratur mihi morbi series, periculumque tum prægressum, tum imminens ex Accessione, & Cardialgia, quarum utraque primis horis nocturnis expectatur, durante nihilominus, actantummodo imminuta Accessione antecedente, Febreque idcirco continua jam reddita. His intellectis, quoniam conveniebamus omnes in Indicatione, & Remedio, nil aliud mihi proponendum superfuit, nisi methodus validior, quam propterea pro viribus inculcavi, eo maxime quia methodus blanda videbatur relinquere Ægrotantem adhuc obnoxium periculo, & Remedium dedecori. Acquiescere statim ratiocinio huic Docti illi, & ingenui Professores, unanimiterque vota sua meo quacumque associare. E vestigio igitur oblatae sunt *drachmæ tres* Corticis ex Vino, octoque circiter horis elapsis repetitæ sunt *duæ alie drachmæ* pariter ex Vino, alia vero *sesquidrachma* noctu offerenda relicta est. Hæc statuta, & magna ex parte impleta jam methodo, discessi hora 21. Mutinam redux, relinquens prognosticum, quod nocte sequente levissima, ac vix perceptibilis futura esset Accessio, & quod continuato ad *drachmas* tantum *duas* altera die remedio, Accessio subsequens (ipsius videlicet undecimæ diei) nullo pacto esset adventura. Ita adamissim evenit, prout literæ curantium Virorum me certum reddidere. Protractus deinde est usus Corticis ad aliquot dies, primo quidem ad *drach. j.* deinde ad *drach. ss.*, eoque post debitum temporis intervallum modice repetito, probe restitutus est Æger, & supra plurium expectationem a vera recidiva servatus immunis, utut liberum vivendi regimen, debilior nativa stomachi constitutio, & habitualis, insignisque Tibiarum tumor vix tale quidpiam futurum suaderent. Haud tamen inficior, familiaria ipsi incommoda usque permansisse, de more tamen semper circumgesta, unamve insuper, ac alteram Febriculam, occasione præsertim assumpti suasu Pharmacopolæ solventis, exacto circiter bimestri spatio illum corripuisse: quæ tamen Febriculæ uni statim venæ sectioni, aliisque levissimis, paucisque remediis facile, ne dicam sponte, cesserunt.

CA-

CAPUT II.

Historia mirabiles Perniciosarum Periodicarum agentium lethaliter in secundam præsertim Corporis Regionem, curatarum eadem Methodo. Harum differentia sunt: Primo Diaphoretica, Secundo Syncopalis, Tertio Algida, Quarto Subcontinua Malignans.

DIAPHORETICÆ.

I. ANNO 1696. tot, & tam varias experiebar in me molestas, insolitasque sensationes, quas hic referre non vacat, meque a me ipso tam diversum noscebam, ut lethalem mihi ægritudine impendere, nisi per quampiam aliam salubrem affectionem Chronicam, puta Quartanam, præservatus forem, pluribus amicis conterraneis ore tenus, exteris vero media literarum communicatione, non semel nunciaverim. Hac de causa ad præcautionem (metuebam etenim violentum aliquid in nervoso genere, vel circa originem illius) plura præter morem meum meditatus sum, & expertus. Ipso namque Januarii Mense bis mihi venam secui: adventante Vere venas hæmorrhoidales aperui; atque ex ipsa pharmacia alterantia non pauca, præcipue Chalybis Tincturam, aliaque non infimæ notæ deprompsi, & in usum duxi.

His non obstantibus, die septima Julii correptus sum Febre levi, & brevi, cum paucò horrore invadente, & cum modico sudore penitus soluta, ut ideo de correspondente typo probabiliter tertianario, non esset dubitandum. Itaque post unam intermissionis diem rediit Accessio similis, quæ tamen hoc unum habuit peculiare symptoma, ut durante toto tempore augmenti & principio status, plane obsurdierim, quod nihilominus symptoma cum Febre facile evanescente facile pariter evanuit. Sequenti die, Amicorum curantium suasu (erant hi D. Cervius tunc vivens, D. Davinius, & D. Ramazzinus: adstabat vero praxim tunc mecum observans D. Clericus) Amicorum, inquam, curantium suasu, quoniam non magna videbatur mittendi statim sanguinis jam antea pluries educti indicatio, serum vacuum depuratum ad libras tres, & ultra potavi, a quo serosa pariter, celer, & copiosa est subsequuta dejectio. Cæte-

Torti Therap. Spec.

rum immunis a Febre, hilaris, Amicos libentissime excipiens, & vix decubatum in lecto patiens, totam diem alacriter transegi. Altera autem die tertius de more rediit accessus, in cujus principio potius, quam in augmento, quandam pariter, sed leviolem, atque breviolem passus sum surditatem. Paulopost dum quietus, & sine ulla jactatione consisterem, aliquam ad sudandum propensionem perferri; & licet hæc præcox nonnihil videretur, attamen blandiebar ipse mihi, breviolem fortassis inde ominatus accessionem. Apparuit itaque statim sudor circa pectus, brachia, collum, & frontem, qui cum perseverasset, nec Febbris inde imminueretur, coegit me mutare prognosim, & longam saltem, ni gravem mihi præfigere ægritudinem. Sudorem illum ad aliquod breve tempus bene tuli; sed dum quartum mutarem indusium, mihi que adjutricem manum præstaret Chirurgus forte ibidem præsens, visus sum mihi de repente hanc sensationem pati, ut scilicet crura transversim uno ictu mihi obtruncarentur, & veluti semifectus exfolverer: adeoque symptoma, quo premebar, paululum meditatus exclamavi -- sentio aliquid in me, vi cujus veli quam cito morior, vel sensationum mearum compos non sum -- Duravit hæc sensatio per aliquod spatium temporis: cum tamen interim motum haberem, & sensum in illis iisdem partibus liberum, ac exquisitum, mentem alacrem, pulsum validum, faciemque, ac oculos (quod in opposito speculo intuebar) a naturali statu parum, ac fere nihil distantes, agebam, me vix mei compotem esse posse, cui, dempta Febre, robusto mors tamen proxima videretur: forte igitur hypochondriaca quæpiam illusionem tentatum me censui.

Post hæc paulatim remittitur sensatio illa molestissima; sed sudor notabiliter augetur, & cum sudore ipsa Febbris, quæ cæteroqui minui debuerat. Agnosco tunc, me colliquari ex continua, & semper adaucta sudoris etiam male repentis profusione. Pullus sit parvus, & celer, viresque non parum labefactantur. Superveniunt interea mihi faventes Amici Medici, & stupent novitatem rei; nondum tamen præcipitem exsolutionem, quam ego mei concius me patenter experiri iisdem inculco, plane approbant. Non dissimulata tamen rei valde gravis veritate, iudicium suspendunt ad duas horas, post

M

cas

eas scilicet elapsas me iterum inspecturi; remanente tantummodo apud me præter *D. Clericum* Adstantem *D. Cervio* Collega quondam meo. Redeunt itaque hora statuta *D. Davinius*, & *D. Ramazzinus*; & cum me undequaque sudore frigidiusculo diffluentem inveniant, audiantque ab aliis, & ex pulsu ipso dignoscant, quantum de hora in horam deterior fiat conditio mea, statim præscribunt ea omnia, seu ea pauca, quæ in hisce arduis calibus suppeditare potest curta Medicinæ suppellex. Perseverat nihilominus pari passu sudor, intenditurque eo magis Febris; minutus, exillisque fit pulsus, crescit exolutio virium, maximaque fit mihi angustia, compressio, & flamma sensatio circa præcordia, nihilque mihi magis laboriosum, ac noxium, quam somnus, a quo, statim ac illum cogebam admittere, lassitudine victus illico expergisebar cum repentino tremore, anxietate, & inexplicabili molestia, ut ideo quietem illam omni cura studerem evitare. Jamque nox erat admodum protracta, nec plusquam per unam, aut alteram horam distabat dies. Cumque mihi celeri passu viderer deficere, sciscitatus sum *D. Cervium* (qui cum *D. Clerico* insomnem totam noctem ibidem transegit) ut explorato pulsu, & pensitato mature statu meo aperte diceret, quemadmodum nostræ ferebat amicitia, an crederet, posse me expectare diurnam lucem pro assumendo Santissimo Viatico, ut jam vespere communi consensu sancitum fuerat, an potius periculum esset, ne diem preveniret mors, uti videbar ex sensationibus meis posse suspicari: quo casu omni celeritate mihi ministrari, prout Catholicum decet, Sacramenta omnia enixe precabar. Nequivit tunc lacrymas choibere tener Amicus (quem in interitu suo paribus lacrymis perlui) præ manibus pulsum meum detinens, diuque contrectans; tandemque post non brevem hæsitantiam, inquit -- Tam parum distat dies, ut probabiliter credi possit adhuc tempellivam unius, aut alterius horæ dilatio; interim admonebimus post pauxillum adhuc temporis Parochum, ut cuncta disponat satis prompte, ut sollicitudini etiam tuæ morem geramus -- Atque ita valde diluculo ex largitate infinita Dei absoluta sunt cuncta, completoque præcipuo Animæ negotio, & condito successivè testamento, animum etiam converti ad sanitatis curam, Et cum jam a viginti-

quatuor horis febricitarem ex novissima accessione, essetque nihilominus ea vel tunc longe infensior, ac fuissent antecedentes tempore summi vigoris, sudorque etiamnum protraheretur non tanto quidem profusio, sed cum difficillima semper tolerantia, clareque cognoscerem, quod etsi illa die sperare possem leviusculam Febris, & colliquativi symptomatis remissionem, vitæque ipsius protractionem, adhuc tamen sequenti die mors mihi inevitabilis imminabat, statim *sex drach.* Corticis Peruviani in tenuissimum pollinem redacti mihi afferri jussi, quem manibus ipsis meis, tremulis licet, in Vino infundere volui, & aservari in pyxide usque ad adventum reliquorum Medicorum mihi faventium, re prius cum *DD. Cervio*, & *Clerico* communicata.

Accedentibus itaque *DD. Davinio*, & *Ramazzino*, postquam diversa illorum audiivi ratiocinia, & proposita hic inde remedia (circa quæ omnia non pauca utrinque ambages fuere) consueta inter nos libertate loquendi eisdem obstrinxi, ne gravarentur fateri, quod ego jam optime conscius periculi mei evidenter noscebam: nempe *Primo*, remedia vulgaria, circa quæ plurimas audieram dubitationes, & noveram difficultates, id certi præferre, ut essent imparia huic morbo sanando; *Secundo*, futuram saltem Accessionem per 24. circiter horas tantum distantem, ab hujusmodi remediis inhiberi non posse; *Tertio*, eam periodum absolute crassina die futuram esse ultimam vitæ meæ. Judicium hoc absolute prolatum dum cauta tergiversatione modificare tantillum studebat *D. Davinius*, Artis nostræ, & præfagiorum ejus incertitudinem recolens, periculum tamen maximum nequaquam dissimulans, *D. Ramazzinus* in eum conversus -- Cum Professore (inquit) sanæ adhuc mentis, suumque statum perspicue dignoscante, ulli officiosæ dissimulationi locus non est. Dein conversus ad me -- Ingenue (inquit) vera fateor, quæ dicta sunt de nostrorum remedium incertitudine, atque imbecillitate; fateor pariter, ab illis crassinam accessionem inhiberi non posse; fateorque insuper eandem, si non absolute inferat mortem, talem saltem illaturam esse perniciem, ut quod cras non contingit, postredie tamen sit eventurum. Sed (subjunxit) quid aliud ex hoc inferre potest vir prudens, nisi quod tentanda sint omnia Artis conamina, eaque, qualiacunque sint, manus Dei adjuatrici committenda cum

cum indifferentia ad exitum quemcumque? Suspiciabatur siquidem ille, quod cognito pro irreparabili exitio meo nulli remedium incommodo me vellem subicere. Ad hæc itaque respondi: non alia de causa me exquisivisse judicium illud de statu meo, & ingenuam confessionem de inefficacia præsidiorum mihi propositorum; nisi ut remedium majoris spei in casu ferme deplorato ipse quoque proponerem. Corticem idcirco in pyxide aservatum ambobus inspicendum exhibui: Casum *D. Comitii Nogayolæ* anno antea facti sanati *D. Davinio* commemoravi, & casum *D. Léviziani pag. 140.* descriptum *D. Ramazzino*, alioque casus non absimiles successivè innui: aliquid simile de me ipso, saltem pro tunc hac eadem via nequaquam desperans. Atque ita implorata prius, si iisdem placuisset, dein impetrata permissione, quam illico consequi fuit facillimum, *sex integras* Corticis *drachmas* in Vino paulo ante infusas uno haustu potavi. Quid plurâ? Tota quidem die Febris perseveravit in eodem fere statu, sed sudores (semper circa frontem, collum, & pectus) satis moderate fluxerunt, noctuque, cum placide non nihil quievissem, fere omnino fuere suppressi. Mane sequenti remissa notabiliter est Febris, neque hora suspecta quicquam suscepit incrementi, immo conspicua magis declinatione, etsi esset dies afflictioni destinata, semper decrevit; adeo tertia de post assumptum pharmacum ab omni Febre immunis omnino remanserim, atque ab omni symptomate.

Supererat, ut Corticem repeterem ad diutinum tempus; sed quia menti meæ a pluribus jam mentibus, ut dixi, alte infixum erat, indigere me morbo depurationis ad abluendas, & abluendas meorum fluidorum sordes (quas plurimas esse ex inusitato plurium mensium torpore, segnitie, somnolentia &c. alias conjeceram) ideo decrevi absolute, velle me Recidivam, quam certo oppetiebar, pati potius, quam eandem forte declinando per continuatum usum Corticis fluidorum mei Corporis depurationem forsitan impedire; leviozem interim, ac diuturniorem relapsum in Febres mihi metipso ominatus. Quod si, ajebam, contingat, ut recidiva hæc sit peior (quod non facile tamen crediderim) radice sua, vel eidem æqualis, mihi sat sit semel vixisse: neque enim mens est contra stimulum cal-

citrare, si sit in Fatis, ut moriar. Per dies undecim Febre vacavi. Octo ex his jam præterierant, ego vero non sine magno labore valebam e cubiculo egredi: adeo namque ponderosas citra tumorem tibias sentiebam, ac si plumbo essent obductæ; indicium mihi manifestum futuri relapsus. Undecima tamen die omni conatu, quem exerere poteram, adhibito. Ecclesiam (inter quam, & domum meam sola media erat Via) adivi, die videlicet 25. Julii, domumque reversus, statim a prandio Febre iterum correptus sum, quæ duplicis Tertianæ Subcontinuæ ab initio typum habuit, nullo sudore, nulloque præcipiti symptomate comitata. Cum autem ab illa, remissionem forte sufficientem ut Cortici obtemperaret circa initia saltem servante, curari renuissem per usum repetitum ejusdem remedi ob rationes allatas, acquisivit illa paulopost characterem Febris acutæ, a qua methodice ab iisdem *DD.* mihi faventibus sedulo curatus sum, superata videlicet opportunos auxiliorum usu intra undecimam diem acutie, vi cujus in novum grave, sed non tam præceps discrimen adductus eram. Pariter intra vigesimam modificata est quædam, quæ rursus succreverat, recrudescencia, & abolita intra quadragesimam omnis Febris, etsi longam postmodum convalescentiam nocturnis, anomalisque motibus Februm æmulis interspersam duxerim.

Illud denique non prætereundum (atque hujus historiæ prolixitas nonnullarum brevitate compenset) quod, etsi aliquot ab hoc morbo præterierint menses, atque ipse Ruri degens satis firmo talo spontaneis laboribus; & assiduæ venationi indulgerem, si quando tamen Rheda vehebar, pedibus, ut mos est, supra Rhedæ pontem inpositis, statim eam, vel similem saltem experiebar transversim in mediis cruribus sensationem, quam tertio *Diaphoreticæ perniciosæ* paroxysmo fueram expertus, adeoque, ne leviusculè saltem animo deficerem, quod prope sentiebam, opus erat, ut tibias horizontaliter collocarem, vel aliquo saltem modo, sive manu, sive aliter suras fortiter comprimerem, tremulo durante Rhedæ motu, quo auxilio adhibito nihil amplius percibebam incommodi, duravitque sensatio ista ad duos, vel tres menses, ut ideo tunc, quantum licuit, ab usu ipsius Rhedæ abstinere fuerim coactus. Tractu

dein temporis non diuturno hoc ipsum qualecunque evanuit incommodum, & ab eo tempore in hanc usque diem mihi (Deo dante) valetudine firmiore ac antea perseveranter uti licuit.

Historiam autem hanc prolixam non ideo per extensum exaravi, quia eam inter insigniores colloco (plures enim graviores, si non quo ad malum exitum utrinque imminentes, saltem quo ad statum actualem Ægrotantium longe majori languore obistorum, & tantum non expirantium, in subsequenter strictius sum relaturus) sed quia, cum mihi de cunctis intime conficio omnia phænomena probe innotuerint, eorumque adhuc sim memor, operæ pretium duxi cuncta enarrare ad illustrandam praxim, ut possimus quandoque percipere, quod sæpe Ægrotantes nequeunt se solis, nisi a nobis minute interrogantibus adjumentum capiant; fatis dilucide exponere.

II. Vix evaseram ab enunciata ægritudine, nec adhuc convalescentiam meam plane compleveram, cum ab otio ruris accitus fui ad curam Præclarissimi Viri *D. Marchionis Joannis Galliani de Coccapanis* a Secretis, & Status Conciliarii apud Serenissimum Ducem. Is tunc sexagenarius & ultra, & gracilis, arthriticus, nephriticus, studiisque, curis, & arduis assidue negotiis defatigatus, in quarto Tertianæ Intermittentis paroxysmo sudorem tam copiosum, & laboriosum passus est, ut ab eo sensim refrigerato, & incrementum Febris loco declinationis inferente, brevi fuerit ad extrema redactus. Decumbebat jam perpetuo supinus sine ullo motu, & anhelosus; sudatiunculam assiduam, frigidam cum carnis summe frigidis, & extremitatibus impense lividis patiebatur, pulsumque potius nullum, quam formicantem habebat. Non loquebatur sponte; interrogatus tamen respondebat; sed sepulta, & clangorem edente voce. Urina illi mingendi immemori omnino suppressa cum distensione vesicæ, sed absque ulla perceptione stimuli. Lingua nigra erat, & aspera, duobusque hiante ore spiritu arefcens. In hoc statu, in quo non amplius distinguantur temporaneæ paroxysmi vicissitudines, incrementi videlicet, aut decrementi, sed angustia semper majore cuncta ruebant in præceps, Ægerque ad interitum properabat, vix cibus capiens; & sacris jam Ministris plane commissus,

peracta prius ope Catheteris meliore, quo licuit, modo lotis extractione, Corticem illi propinare tentavi: quod cum tandem non sine difficultate successerit, cumque methodum meam in actum exercere perfecte potuerim, ille intra paucos dies incallescens, nec ullis deinceps accessionibus prehensus, sensim, paulatimque restitutus est, & post diuturnam, laboriosamque convalescentiam (ratione dysuriæ superstitis) perfecte sanatus, obnoxius tantum consuetæ Arthritidi, atque dysuriæ, quibus periodice duntaxat recurrentibus, ad annos XV, vegetam, activamque vitam inde protraxit, donec expleto LXXVI. annorum cursu, e vivis decesserit, atroci dysuria confectus, & duplici post obitum reperto Vesicæ Calculo.

III. *D. Comes Andreas de Sanctis* filius unicus *Cl. quondam D. Nicolai* a Secretis, pariter, Statusque Consiliarii anno 1707. duos faciles sine tamen frigore invadentes passus paroxysmos Tertianæ simplicis, lato modo loquendo, intermittentis, adeo ut die vacua ipsam secundam Accessionem subsequente ægre in lecto detineretur, catervas amicorum excipiens, & cum illis tota die amœniter confabulans, tertium subiit paroxysmum sine frigore pariter, simulque sine ullo symptomate invadentem. In augmento Febris sudare cœpit; cumque illi amans Genitor emulsionem ex seminibus melonum confectam circa horam status vellet exhibere, observavit pulsum magis depressum, ac fuerit in principio accessionis. Advocat statim ille me, serius alioquin adventurum, anceps videlicet, an emulsionem ab Ægro avide expetitam offerat. Observo & ego pulsum celerem, minutum, ac insigniter depressum; observo profusum sudorem, & jactationem irrequietam. Suspendo emulsionis oblationem, & judicium de morbo ad semihoram. Cumque omnia in pejus, & in præceps ruere satis prænoscam, præscriptis pro tunc Cardiacis refrigerantibus, aliisque usitatoribus in simili casu remediis, Corticem primo a Pharmacopola larga dosi parari jubeo, & asservari, dein in flos, alium Medicum in consilium vocari. Fuit is *D. Davinius*, cui cuncta naravi; & quia tota metamorphosis intra unam, vel alteram horam initium cœperat; dixi; me Corticem mea methodo exhibendum parasse, si circa vesperam clariora, & certiora forent indicia imminens, quod me-

tue-

tuebam, exitii. Calculum ille suum addidit sententiæ meæ sub conditione perseverantis, aut adaucti periculi, meæ fideus experientiæ quo ad modum exhibendi, non satis adhuc intime, ut paulopost, eidem notum. Vespere itaque iterum inspecto Ægro, sudorem adauctum, & frigidum comperimus; pulsum vero magis depressum, & celerem, faciem concidentem, oculos languentes, & irrequietam undequaque jactationem cum luctuosus suspiriis. His visis, statim præmissis Eucharistiæ Sacramento, Corticem, ut paratus fuerat, exhibuimus. Nocte perseveravit frigidus sudor cum anhelitu frequenti, ut ideo anceps *D. Ferrarius Assidens*, an ea ipsa hora Extremam Unionem illi administrari curaret, metuens, ne in crastinum non viveret, me noctu advocari studuit, qui tamen ab extrema hac sacra functione pro tunc superfedendum duxi. Atque ita, cum mane aliquantulum recreatus, & paucis sudore diffuens Æger reperiretur, strenue repetitus est Cortex: ex quo quarta inhibita est Accessio, cujus loco brevis, sed copiosa, & celer subsecuta est diarrhœa biliosa, colore Corticis notabiliter infecta. Continuatam est autem ad aliquot dies more consueto remedium, Ægerque Brevi, quippe Juvenis, atque robustus ad pristinam valetudinem redactus est, nulla unquam, ne levi quidem Recidiva interruptam.

SYNCOPALIS.

IV. ANNO 1695. paulopost absolutam non sine plausu (uni quidem Deo sit gloria) *D. Comitissæ Nogavolæ* curationem, obstrepente adhuc per aures Amicorum fausto hujusmodi curationis rumore, anxie advolvit ad me *D. Candrinus* Medicus, instans, ut cum eo ad invisendum *D. Marcum Martini* professorem Musices, Amicum suum jam perreuntem in tertio Paroxysmo Syncopalis Tertianæ, me citissime vellem conferre, inspecturus, utrum in hoc casu locum ullum (quod tamen vix sperabat) posset habere peculiaris mea, quam nuperrime audierat, Peruvianum Corticem offerendi ratio. Amico morem gerens, statim cum eodem accedo ad Ægrotantem, invenioque jam sacrum Ministrum Animæ commendationem auribus illius intonantem; & candela accensa ad os apposita, spiri-

Terti Therap. Spec.

tus exitum expectantem. Hoc viso spectaculo, ambo flectimus genua, piæ ceremoniæ complementum præstolantes, spectamusque a longe faciem Ægrotantis cadavericam, calorem plumbeum, oculos semiclausos, albumque tantummodo exhibentes, anhelitum sublimem, supinumque sine motu decubitus. Excusate Medicus mecum, & veniam poscit asseverans, quod ante tres, vel quatuor horas, Febre scilicet incipiente, non tam cito periturus videbatur Ægrotans. Revera dum ibi aliquantulum moraremur, agnovimus veram Syncopem fuisse in actu tunc cum advenimus, Ægrumque jam sensim ab eadem leviculcule resurgere. Pulsum exploravimus, nec nisi aliquot vix perceptibiles, & cum inæqualiter intermissione distantes pulsationes observare datum fuit, etsi Febris augmentum jam caperet, & tota, quanta esse poterat, esset remissio ipsius Syncopes. Sic pariter & alia se habebant symptomata, remissa videlicet intantum, ut non amplius in ipso mortis agone esset Æger, prout fuerat paulo ante, sed tamen itaut ad vesperam circiter (erat autem tunc meridies) esset tantummodo protrahenda Vita, videlicet utque ad statum Accessionis. In hoc prognostico concordēs discessimus, dixique ego Assidentibus in eo statu nil ausis exposcere: quod si Æger vespere viveret, vesperum illum iterum inviseremus. Dum petebamus domum, inquit *D. Candrinus* - Si viveret Æger vespere, quid tum? Subjunxi -- Si viveret; sique non moriturum crederem nisi futura Accessione, tentarem quod peregi in casu *Comitissæ Nogavolæ*. Sed nec is probabiliter tandiu viveret: frequens enim, & gravis hæc Syncope imminentis jam mortis prænuncia est; neque volo ego sub hujusmodi incertitudine subire calumniam inevitabilem, vel saltem derisionem, qua illudetur mihi, tamquam desperatos omnes uno remedio temere restituere præsumem. Hoc dicto tantillum substi, quasi me dicti pœnituisset; atque interrogavi, num Æger ex Pharmacopœa Fratrum ejusdem Medici medicamenta desumeret: & cum respondisset affirmative, hanc fraudem honestam velle me tentare subjunxi, ut scilicet pararetur validissima (qualem præscripsi in casu *Comitissæ Nogavolæ*) Corticis Tinctura, quæ nomine missuræ cardiacæ insigniretur, offerreturque Ægrotanti post duas, vel tres horas, si

M 3

vi-

viveret, nec esset in agone: hoc tamen pacto fideliter inito, ut si sanitatem acquireret, liceret arcanum de velare; sed si occumberet, tantum Confectionis, de Hiacintho, vel Alchermes, Aqua aliqua cardiaca dissolutæ, describeret in sua tessera Pharmacopæus, quantum par esset pro æquando prætio absumpti Corticis; ne scilicet mihi calumnia inde eveniret, vel saltem derisio. Factum est illico prout edixi. Extracta est Chinæ Chinæ Tinctura fortis, & Ægro malevivo post duas circiter horas oblata, & non multo post repetita. Vixit adhuc, atque ab Accessione illa, Syncopeque simul evasit. Die sequente exhibitus est Cortex in substantia ad drach. j. mane, & sero. Altera die, qua expectabatur quartus. Paroxysmus, vix apparuit levis umbra Febriculæ. Adhuc tamen nemo illum victurum credebatur; adeo languidus, adeo debilis, adeo attonitus, & tantum inconcinne gemebundus apparebat. Sed quid multis? Continuato ad aliquot dies, ac repetito remedio cito sanatus est; & longam licet convalescentiam cum intermixtis levioribus Recidivis, nec non diuturnam virium imbecillitatem passus, perfecte convaluit; & in præsentem usque diem nonagenario major feliciter vivit.

A L G I D Æ.

V. **D.** Joseph Barbarius Tertianæ Intermittere, primo simplici, mox duplici Ruri detentus (ita tamen ut leviter se haberet, & quotidie potis esset electo surgere) ut mihi se committeret, in Urbem delatus est. Eadem sui adventus die, dum solita Accessione corripitur (erat autem dies morbi quinta) adeo perseveranter frigus, ut nunquam frigori succedat consuetus calor. Jamque plures horæ erant elapsæ ab invasione accessiois; & tamen nec pulsus elevabatur, sed summe depressus, frequens, ac humilis permanebat, qualis videlicet fuerat in ipsa invasione, nec caro ullum calorem externum acquirebat, cum tamen ille intense sitiret, & in se contractus, ac non nihil hebes de nulla alia re conquereretur. Primo aspectu culpavi illius obesitatem, ratione cujus calor, & pulsus, ut mos est, difficiliter sese exererent: sed cum protrahi hunc statum usque in alteram diem cum minima tantum remissione observassem; cumque paroxysmo paulo post sub-

sequente singula intendi vidissem symptomata, Ægrumque jam Algidum universaliter fieri ut marmor, plurimis licet horis elapsis, pulsuque (si fas sit dicere) omnino carere, respirationem augeri, colorem faciei plumbeum, extremaque livida evadere cum aliquo etiam mentis torpore, & funesta tenuium urinarum paucitate, statim Sacramentis Ecclesiæ præmissis Corticem Peruvianum præscripsi valida methodo, quo solo intra triduum ab omni accessione, & consequenter ab omni periculo liberatus est: quoniam & calor blandus expansus est per universum corpus, & pulsus paulatim elevatus, ac simili proportione restituta respiratio, ut & restitutus naturalis faciei color, urinarumque debita cum abundantia simul quantitate consistentia. Paucis postea elapsis diebus, a pauxilla pariter, & sine exacerbationibus superflite Febre immunis evasit intantum, ut valuerit denuo Rus adire. Ibi tamen leviores aliquot, brevioresque Recidivas passus est; Urbique etiam ipsi restitutus per totam hyemem accessiones nonnullas irregulares, & erraticas identidem tulit, quas levioribus primo remediis tractavi, mox soli Naturæ commisi, & adventanti Veri; quo nempe sponte, ac facile evanuerunt.

VI. Strenuus, & ob id celebris Bajulus Urbis nostræ, Julius Salviolus anno 1707. decumbebat Tertianæ, ut retulit, (Febre non satis novi, an simplici, an duplici; curabatur siquidem ab alio Medico, cujus nomen libenter subiteo) vi cujus Febre septima, ni fallor, morbi die de repente ruit in præceps, consueta videlicet, sed ferociore Accessione illum inopinato de medio fere tollente. Terrefactus jure merito Medicus de alio non cogitat; nisi de Sacramentis celeriter ministrandis; & de vulgaribus Cardiacis. Cumque Ægrum mane sequenti (erat enim tunc sero) minime victurum crederet, dixit Adstantibus, ut retulerunt, quod si forte viveret in crastinum, nunciarent: alias se minime redituro. Funesto huic præfagio justam occasionem dedit Algor universalis Ægrotantis, & perseverans abolitio pulsus. Cum vero in hoc statu permansisset Æger per totam noctem, mane nescio quo spiritu ductus, institit advocari non Medicum suum, sed me, qui alias in casibus arduis, & signate de vulnere quondam Abdominis penetrante illum feliciter curaveram in Nofocomio. Advocor itaque per internun-

cium

sum titulo caritatis, ut Homines jamjam pereuntem velim solari saltem, si non sit locus curationi, mihi que interim subtrahatur circumstantia, quod ab alio curetur Medico, cum quo nulli alii facile est convenire. Accedo ad Ægrum, illumque intueor a se ipso valde dissimilem, exhaustum videlicet, ac si a duobus jam mensibus ægrotasset; pulsum diligenter perquirens, non percipio; carnem vero universi corporis sentio frigidam, ut marmor, urinamque paucam video, ac impense rubram. Cæterum mente alacrem, parum siticulosum, atque oculis adhuc vividis, sed supra consuetudinem micantibus præditum reperio. Tum inquit ille -- Jam nosco, & sentio me mori. Deo dante munitus sum Sacramentis, & promptus ad implendam voluntatem Dei. Curabar ab alio Medico, qui me jam mortuum putat, heri siquidem sine pulsu me dereliquit; an modo sim in eodem statu; ignoro: agnosco tamen, me sic diu vivere non posse. Nihilominus obsecro te, ut velis curam mei suscipere, & dimissis omnibus delicatulis inspectionibus adjuvare me, si ullus (quod vix credam) locus est salutis meæ -- Denique cum me hæsitantem nosset; ne scilicet viderer injuriosum alteri Medico, cum quo cæteroqui de remedio convenire erat impossibile, nil intentatum reliquit, ut me suaderet ad opus: recolens, quod ab antiquo Pater ejus fuit famulus Patris mei: quod idem meus Genitor Ægrotantem ipsum suscepit ad Sacrum Baptismatis fontem, & similia. Sed mea jam me satis suadebat conscientia, ne illum forte sanabilem desererem, intentato remedio innocuo, & probabiliter salutari, videlicet Cortice, priusquam nova insurgeret lypyriam referens, & plane lethalis accessio.

Difficultas erat circa modum offerendi remedium, & evitandi calumniam, si occubisset Æger, vel censuram inurbanitatis, si incio Medico curante obtulisset. Proposui ideo Febrifugum, ac præscripsi in schedula juxta dolim, & methodum in hisce casibus mihi familiarem, dixique Ægro, & Adstantibus, statum illum esse summe periculosum, ut ipsi noscebant, non tamen esse plane desperatum; & si quidquam esset; quod posset illum sanare, esse id solum, quod in ea schedula præscriptum prostabat (eo siquidem solo plures etiam pejus degeneres sanati fuerant). an vero id ipsum illi

eventurum esset, me plane ignorare. Monui idcirco, ut iterum, ac statim advocaretur Medicus curans, illique nomine meo ostenderetur ea schedula; & quandocumque ipse eam approbasset, eadem uterentur: sin minus, sequerentur opinionem, quam velent; neque enim amplius opus erat interventu meo, dum eo remedio uterentur, prout præscriperam, multoque minus, si non uterentur. At cum mihi obtruderetur (quod & ego certo prævidebam, neque ideo conscientia meæ videbar integre satisfecisse) hoc esse idem, ac nihil agere, ob prævitam indubitabilem rejectionem, & prescriptionem remedii, intimo quodam impetu motus sum ad id exequendum, christiana videlicet impellente caritate, quod nunquam peregeram, & quod nunquam posthac, nisi in similibus circumstantiis acturus sum. Spreco metu calumniam, neglectoque omni officio, Vitæ Ægrotantis infenso, auxilium sponendi, statimque domum meam adii, & Corticem, quem penes me ad domesticos usus asservo (nil autem aliud medicamento sum degit domi meæ, neque ipsa Theriace) in Vino dispolui partitis dosibus exigentia proportionatis.

Et quoniam casus urgens Nobilissimæ Virginis me celeriter advocabat longe ab Urbe, opus plene adimplendum commisi Juveni praxim sub me additenti, qui egregie opus ad suum complementum propevit, unde redux ego in Urbem inveni Ægrotantem (primus quippe fuit ille præ nobilibus, penes quem fuerim) jam excalescentem; & pulsu aliquo donatum. Cumque nulla amplius ab epoto valide medicamento Accessio apparuerit, sensim ac sensim intra paucos dies integre restitutus est. Dolui equidem, quod pendente usu, & actione Corticis, cum Medicus ordinarius nil tale sciens, & ad Ægrum suum invisendum sponte reversus, pretiosa illi medicamenta, ipsamque resurgente pulsu Salvatellæ sectionem præscripisset, Adstantes simulassent cuncta fieri, quæ ille quidem præscriperat, sed quæ vere nullatenus fiebant magisque doleo, quod dum lætabatur ille de curatione felici, quam lubentissime illi concessissem, rem totam revelassent eidem, & in me forte indignationem illius concitassent. Sed quis plebeculam novit continere? Uno verbo; me vix bis, aut ter Ægrum invasente, tota curatio felicissimè

M. 41

me

me peracta est. Et licet ob diuturnitatis impatientiam ad paucos tantum dies passus fuerit Aeger remedium paulatim assumere, & deinceps renuerit illud repetere: immo licet prava victus ratione uteretur, & laboribus, ac ludis nervosis intemperanter indulgeret, nullam tamen unquam recidivam fuit expertus. Quod magis fortasse miratus erit Medicus ordinarius, qui re Corticis intellecta maximum illi timorem incusserat de morte nihilominus propter usum Corticis intra annum inevitabili Fato subeunda.

VII. *Jacobus N.* Auriga Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominæ meæ laborabat Tertiana duplici, illique medicinam faciebat alius a me. Is cum morbum repente fieri prope lethalem nosset, me accivit, qui, ut teneor ex officio, lubenter accessi. Algebat jam a duobus diebus Aegrotans, pulsus erat illi vix perceptibilis, sudatiuncula frigida collum, frontem, & superiores artus occupabat; Urina crassa erat, pauca, atque admodum saturata, anhelosa respiratio supinulque decubitus. Adhuc tamen manifesta erant nonnihil statis horis subobscuræ cæteroque accessionis indicia, necnon perceptibile levamen aliquod matutinis horis. Oblatus illi est ideo nulla mora interposita Peruvianus Cortex methodo mea, atque intra paucos dies sanatus est Aeger, novam tamen post mensem circiter recidivam passus, a qua debiliore quidem, sed diutius protracta, novo tandem usu Corticis perfecte liberatus est.

VIII. Ad Algidas referam quoque Febrem, mihi cæteroque in exortu suo ignotam, qua detinebatur *D. Marcus Antonius Orignonus* Sacerdos septuagenarius circiter, & in Juventute sua celebris Cantor. Curabatur ille Febre, ut aiebam, nescio quo a Medico Chinæ Chinæ penitus adverso: erat nempe ille idem; qui curabat Bajulum *Salviololum* nuper relatam. Is Febrem carere periculo, ac benignam esse, semper asseveraverat, ut latum fuit, cum nocte quadam (nescio quo casu) Aeger ruit in præceps; perfrigeratur repente totus, minuto sudore circa pectus diffuit, & circa superiores artus; sit subinde anhelosus; pulsusque fere abolito languet, ac deficit. Diluculo summa celeritate advocatur Medicus, qui re inspecta institit statim administrari Aegro festinanter deficienti Sacramenta Ecclesiæ, non aliud quicquam agendum superesse,

passus. Interrogatus postea, unde tam præceps exitium in morbo, quem ultima etiam visitatione tutum pronuciaverat, respondit ea ipsa nocte morbum eundem malignam impense naturam adeptum fuisse, neque de repentinis hinc mutationibus prævidendis, aut prohibendis, sicut nec reparandis, Medicum teneri. His auditis, convocatus est alter Medicus, nempe *D. Florianus*, ut casum inspiceret, consultaturus postea de remediis cum Medico ordinario, si locus fuisset. Inspecto autem Aegrotante, & intellecta rerum serie, respondit iste: exitium esse irreparabile; deinde subdidit, forsitan in hoc casu locum habere posse peculiarem quandam meam methodum exhibendi Chinam Chinam, prout a me in colloquiis familiaribus alias audierat: ideoque hortatus est consanguineos Aegrotantis, ut me potius advocarent, & abiit. Ne vero ego renuerem alienam curationem suscipere solus, vel cum Medico Corticem non admissuro altercari (abstinere siquidem a curationibus alienis, & ab altercationibus mihi summa religio est) innuit, optimum consilium esse, ut preces porrigerent Sereniss. Ducissæ Brunsvicensi, ejusdem Sacerdotis benignissimæ Proteatrici, ut me ad illum invivendum, atque curandum mittere dignaretur. Ita ad unguem factum est. Accedo itaque jussus ad Aegrotantem, & invenio in statu supra relato. Nil valet ipse respondere præ languore interrogationibus meis, neque ab Assidentibus quicquam aliud extorquere possum, nisi quod tolerabiliter se habere videbatur diebus anteaestis, sed quod nihilominus illum assidue febricitantem crediderunt, etsi Medicus bene habentem pronuciasset. Tandem protulerunt tamquam rem indubitatam. Illum diebus semper imparibus, & alternis pejus notabiliter habuisse. Hac una fretus circumstantia, Corticem illico præscripsi *ad unciam semis*, quam intra tres, vel quatuor horas duplici haustru potavit. Die sequenti pulsus aliquantulum resurrexit, nec ulla sensibilis accessio observata est. Repetitus est Cortex *ad drachmam unam* mane, & sero die subsequenti, dein per aliquot successivos *ad drachm. ss.* semel tantum in die, intra quos dissipatis lethaliibus omnibus symptomatis Febris evanuit, remanente tantummodo maxima virium imbecillitate, & recurrente post duas, vel tres hebdomadas una, vel altera recidiva levior, eodem Corti-

ce

ce repetito sublata, sed difficili convalescentia superstiti: adeo non prius, quam post tres menses, valuerit domo egredi, & sacrificium offerre. Vixit tamen ad plures annos incolumis, atque vegetior ac antea.

IX. Ambigo, utrum ad Algidas pariter, an potius ad Diaphoreticas (quippe quæ particeps utriusque naturæ visa est ante inhibitum illius progressum) referam Febrem, qua die 17. Februarii anni 1709. correptus est Nobilissimus Adolescens *D. Comes Claudius Rangonus*, robusto æque, ac obeso corporis habitu præditus. Curabat illum Medicus, cujus quoque nomen lubet subicere; non enim cum Opinantiibus uspiam mihi res, sed tantum cum Opinioniibus: utque mihi in exponenda morbi historia fuit relatam, Febris Aegrotantem primo invasit cum rigore, & obscuro frigore, diurno tamen, ita ut nonnisi post plures horas pulsus depressus, ut tunc temporis affolet, se se extulerit. Frigori fere statim præcox successit sudor in partibus superioribus, quo tum perseverante, tum mox cessante, Accessio nihilominus protracta est admodum, ac tandem soluta. Secunda die bene se habuit, non perfecte tamen creditus immunis a Febre. Tertia die rediit Accessio secunda anticipans cum quadam vomitione, frigus fuit adhuc minus sensibile, sed longinucle protractum: cæteræ Paroxysmi vicissitudines, sudor nempe immaturus, & declinationis protractio, eodem progressu passu processerunt ac antea. Quarta die levius habuit, omni tamen Febre non plane carens. Urinamque reddens turbam, crassam, rubram, & paucam; quamobrem a Medico curante præscripta est phlebotomia, clystere præmissa. Vespere tamen motu inexpectato novus Paroxysmus supervenit, quo Tertiana de simplici facta est duplex Continua, saltem Spuria, sive per subingressum. Die sequente, morbi videlicet quinta, cum nova, & proportionata anticipatione rediit mane hora 15. Accessio ex primariis tertia cum exiguo rigore: adeo pulsus initio Accessionis se minime concentravit, ut mos erat; verum etiam post duas horas, & ultra ab invasione Accessionis, sensibilibus apparuerit. Statim vero, & ex improviso quadam erupit universalis cutanea efflorescentia cum papulis rubris, quæ insignem Aegrotanti molestiam intulit; subinde vero pulsus depressus est, itaut per aliquot horas omnino lapsuerit, nec ullo

actu potuerit percipi. Ambigebatur tantum, an in sinistro carpo obscura quædam perciperetur pulsus formicantis imago; sed hæc eadem credita est illusio ab ipso Medico curante, vel motus arteriolæ extremorum digitorum tangentis Medici, & valide comprimentis. Jactabatur tunc irrequietus Aegrotans, nesciens momento temporis consistere, potumque impatienter poscebat inexplibili siti vexatus, lingua licet non admodum arescente. Sudatiunculam interim, evanescente jam efflorescentia cutanea, patiebatur circa pectus, & frontem cum angustia, & inquietudine usque crescente.

Horret Medicus his visis, & jure pavet, sociumque in subsidium curationis exposcit. Accedo ego celeriter accitus, & quoniam sperabile videbatur, pulsus adhuc posse resurgere, febrilemque calorem posse se se exerere, licet ad aliquot jam horas uterque lateret, dedi manus adjutrices, ut ea præsidia adhiberentur tum interius, tum exterius, quæ motum humorum, & sanguinis promovere credi solent (quidquid sit de veritate rei) atque ideo cucurbitulas siccas universo corpori affigi consensu, frictiones insimul celebrari, sibiisque diaphoreticum subinde exhiberi, superepotis liquoribus, qui vim illius qualemcumque adjuvare possent: subdens insuper, quod resurgente, ut sperabam, pulsus, oportebat tempestive cogitare de inhibendo altero Paroxysmo periculosissimo, ac probabiliter lethali. Administrata itaque sunt cuncta, & plures elapsæ horæ ab ipsa administratione; nec tamen pulsus redire noscitur, etsi cæteroque pulsus insigniter elato, ac turgido dotatus naturaliter sit Patiens, obesus licet. Crescit interim jactatio vorticosa, sitisque nullo potu explebilis; sudor ardentis pectoris, & colli jam indusia madefacit, sicco, & vix subtepido existente reliquo corpore, manus pariter circa carpum sudant subfrigidæ, frons vero, & capilli copioso sudore distantur frigido, aut male tepente, necdum umbra pulsus apparet. Admonitus Aeger de periculo confitetur peccata sua, Venerabile Sacramentum Eucharistiæ mox assumpturus. Interim ego a duabus jam horis & ultra inculcabam Medico, necesse esse statim confugere ad usum validum Chinæ Chinæ, nec aliud quicquam superesse, a quo Vita Aegrotantis posset servari: altera quidem die dummodo tandiu

diu viveret, novus debebat ingruere ex suborta jam Febris duplicitate Paroxysmus, & subsequente postmodum die valde diluculo gravior alter, atque lethalis. Fatebatur ille periculum prælens, fatebatur inevitabilem quartam accessionem (& inde consequenter mortem) Febrem tamen, duplicis licet tertianæ typum servantem, ut jam Continuum, atque Malignam Cortici minime cessuram, mordicus sustinebat, ipsumque idcirco Corticem in illa nullo pacto convenire non posse. Opponebat insuper habitum corporis obesum, in quo non profuturam Chinam Chinam hariolabatur. Obtrudebat etiam in casu jam pereuntis celebrem causæ morbificæ, & humorum fixationem, ac inde futuras recidivas. Has ego cum lubenter admitterem, immo & anxie exquirere profiterer, ac tantum inducias morti, subdebat animose, sæpius etiam Ægrotantes obire cum China China in stomacho, neque diversa asserentem esse non nihil præoccupatum favore hujusce Remedii, neque se idcirco experientiam meam acquiescere posse (*Experientia siquidem sine ratione*, confidenter agebat, *est Navis sine Rege*). neque in meam sententiam æquo animo esse descensurum, nisi alius quispiam Professor votum decisivum apponeret. Atque ita, licet nonnullas identidem interlaseret officiosas protestationes, humaniorum recordationum titulo convaliditas, me tamen propositi sui tenax usque carpebat. Instabat denique, oblationem Remedii prorogari saltem in sequentem diem, substituens interim illi, immo anteponeus Lapidem Bezarticum, non tam ad promovendum sudorem illum symptomatiacam, quo durante videbat Ægrum in præceps ruere, quam ad resistendum malignæ, ut agebat, qualitati, pulsum deprimenti, cujus elevationem China China, ipso iudice figens, præstare nequibat. Ferebam ego patienter hæc omnia, atque ad singula placide respondebam, reponeus tantummodò adversus petitam dilationem non modò occasionem præcipitem, sed & Casum funestum, quem *Lib. 3. Cap. 5. Hist. 2.* retuli de prædefuncta Genitrice D. Decumbentis, cui ob ejusdem Medici cunctationem nequivit ad complementum Cortex administrari. Tandem mea fretus experientia, ne dicam, quaedam supra Auditorem quondam meum auctoritate, simulante me acriter fervore

servandi, quem ob frivolas cavillationes perire noscebam, coactus sum erumpere in hanc animosam propositionem coram præcipuis Æquitibus Urbis nostræ, ipso paulo post concilio Serenissimo Duce Domino meo -- *Ni Æger iste Chinam Chinam cito hauriat, uti præscribam, illum perendie moriturum præannuncio; si cito hauriat perendie sanum fore; utrumque autem ea certitudine, qua ignis congrue applicitus comburit stuppam, & non comburit non applicitus* -- Cum vero his non obstantibus suæ sententiæ immobiliter adhereret Medicus curans, nec aliter conquisitus reperiretur, laboretur autem occasio præceps, Ægerque jam inciperet sensibilis, atque universaliter perfrigerari, durantiibus iisdem symptomatis, & præsertim omnimoda pulsus abolitione, Nobilissimus æque, ac omnifaria eruditione conspicuus D. Decumbentis Frater Primogenitus D. Marchio Joannes Maria, qui me uti suum Medicum ad curationem superacciverat, cognito, pro eximio, quo poller, mentis acumine, parique prudentia, rationum pondere, meaque plurimum fidens imbecillitati, & tribuens experientiam (quam pro Cymbula cum Rege humaniter habet) insitit ea, qua semper assolet, comitate, ac morum suavitate, ut peragerem libere quidquid eocasu proficuum crederem; asserens, id non ægre laturum Medicum curantem, quem ideo hæc audientem, atque silentio tacite comprobarem, secum adduxerat ab Ægrotante ad me. Suspensa itaque ad breve intervallum temporis, quæ proxime celebranda erat, Sanctissimi Viatici oblatione, præmissa est illi, quippe longiusculum tempus exigenti, celer oblatio Corticis jam parati ad *drachmas tres* ex Vino tenuiore potandas (Medico curante cubiculum quidem intrante, forte ne socius criminis videretur) atque evesligio celebrata est pariter Eucharistici Sacramenti administratio, circa horam nempe inclinantis diei vigesimam tertiam. Supervenit forte tunc temporis; me vix recedente, *Di Davinius* conquisitus tempore disputationis, ut dissidium componeret, sed non inventus, qui præterlapsam agnoscens consulendi occasionem, circa oblationem remedii, Ægrumque intelligens aliis intentum, abiit illo nequaquam inspecto. Rediit tamen circa primam noctis horam, quo tempore pulsus inceperat nonnihil se exerere, &

labae-

laboriosus sudor imminui. Admonitus est de rebus disputatis, & actis, ac de suo circa eas iudicio requisitus. Respondit ille: Remedium jam esse propinatum; nec proinde locum esse disputationi, an esset propinandum, nec ne. Interrogatus postmodum, quid ipse speraret ab usu remedii, eidem fortassis haud satis fidens in tali angustia (quippe qui in præcedente, licet longe majore, Ægrum non viderat) respondit, Chinam Chinam, ut & alia quoque remedia, habere sua vigoris, & inefficaciæ tempora, adeoque in quibusdam Constitutionibus mira præstare, in aliis nequaquam; quod & in suis *Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus* asseruit jam *Cl. Ramazzinus* (licet in illis de Perniciosis nostris nulla sit mentio) Corticem scilicet in calidis; & siccis Constitutionibus prodesse; obesse vero in frigidis, & humidis. Cum vere ea tempestate, qua nondum Ver advenerat, nullum adhuc periculum factum esset de Cortice, in aliis quandoque tempestatibus plurima operato, nullum, inquit, eo casu ferri posse de futuro eventu iudicium. Subdidit tamen præter alia, ut amicum decet, officiosa verba circa usum, & opportunitatem hujusce remedii plurimum tribuendum esse peculiari experientiam meam, atque his dictis discessit. Eo vix abeunte, ipse adveni circa primam pariter noctis horam, inveniensque pulsum sese attollentem, & sudorem symptomatum pari proportionem sese imminuentem, alacri animo *drachmas duas* novi Corticis similiter ex Vino potandas circa horam octavam ejusdem noctis offerri jussi, mane vero hora 15. *alteram drachmam*. Atque ita inæquali hac artificiosa partitione, intra horas sexdecim *drachmas sex* Corticis fuerunt absumptæ.

Inspecto tunc temporis Ægro, Febrem inveni admodum conspicuam cum calore universim expanso, & cum pleno, ac valido pulsu, ad quem forte respiciens *D. Davinius*, qui mane quoque sponte Ægrum inviserat, phlebotomiam (ut mihi mox retulit) si supervenissem, proponere meditabatur; sed cum non supervenerim, urbane dimissus recessit, non rediturus. Accedens autem ego, atque Ægrum inveniens jam universaliter excalesfactum, pulsuque insigni præditum, utut non modice febricitatem, tanquam rem habens in vado, nulli alii remedio

incerto fidere volui; sed soli Cortici, nullo adjumento indigenti (leviore tantum inde servata Methodo) unice insistere. Immediatè post meridiem, majorem adhuc caloris, & Febris intensiorem percipere mihi sum visus cum pulsu insigniter elato, ac turgido. Vespere autem notabilem inveni Febris remissionem (utut eam exacerbata esse, fuerit falso prolata) cum sudore blando, ac universali, modico tamen, nec admodum copioso, cui successit nox tranquilla cum placido, & semel tantum interrupto somno, occasione scilicet sumendi *alteram*, quam præscripseram, *drachmam* Corticis; qua epota, pacatum iterum somnum usque in sequens mane Æger protraxit. Erat hæc dies suspecta, morbi nempe septima, qua die circa horam 13. contingere debebat Accessio gravior, quarta videlicet, supputatis tantum primariis. Ast cum ego accederem hora 16. (neque enim ulla me angebat sollicitudo citius accedendi, ob moralem certitudinem de falso futuro eventu) inveni Ægrotantem, ut prænuceveram; in tuto, exigua videlicet Febre detentum, urinam non amplius imminutam, rubram, ac crassam, sed copiosam, subcitrinam, ac diaphanam reddentem cum suo eneoremate, omnibusque signis costionis: uno verbo sanum quo ad sublatam lethalem periodum, & quo ad omnia, exceptis reliquiis sensibilibus Febris jam continuitatem adeptæ, quæ tamen reliquæ intra duos tantum dies (quibus *semidrachmam* Corticis quotidie hausit Æger ad complendam unciam illius) penitus extinctæ sunt, nullo alio concurrente remedio. Extirpata celeriter in hunc modum Febre, per septem dies vacavit ab usu Corticis, & cujuscumque remedii (quo tempore non parva fuit difficultas in detinendo domi Ægrotante) quibus elapsis iterum sumpsit primo mane *drach. j. ss.* Corticis, altero *drach. j.* & per tres alios subsequentes dies *drach. ss.* pro qualibet vice; & sic novam *semunciam* Corticis ad præcautionem assumpsit. Interjecta vero alterius hebdomadæ quiete, aliam rursus *semunciam* in octo partes divisam intra octo pariter dies (quotidie scilicet ad *drach. ss.*) absorpsit, remedioque terminum posuit die ipsa Verni Æquinoctii, nullam inde, Deo dante, recidivam, nullumque incommodum passus, utut causam Febris intus detentam, fixatam, coercitam non nemo diceret, *Furemque domi latentem*, &

noce-

necdum expulsam, nova damna illaturum hariolaretur.

At bone Deus! Etsi recidisset, ut ipse praeferam posse contingere, quid tum? Nonne is antea, minime expectata recidiva, peribat? Ast inquiet aliquis, qui rem non vidit: Sanatus esset etiam aliis remediis, Lapide scilicet Bezoartico, Cardiacis, & huiusmodi. Effatum huiusmodi non tam facile admittent periti Medici, & ingenui. *Mercatus* certe, cui notus non erat Cortex, longe aliam prognosim instituit in talibus circumstantiis. De *Mortono*, quippe suspecto, etsi veridico, non loquor. Verum concedatur. Nemo tamen spondere hoc ausus est cum Lapide Bezoartico, ut ego ausus sum experientia fretus, spondere cum Cortice. Tandem hoc factum fuit: neque tam cito, neque tam blande ullis aliis remediis salutem obtineri potuisse, ut obtenta est usu Corticis, tot Syrupis, tot Confectionibus, tot Cucurbitulis, tot Vessicantibus locum surripientibus. Subdet tamen quispiam. Forte tunc erat terminus naturalis morbi. Ita profecto. Febris tertiana duplex continua & tandem maligna (talem quippe descripsit ipse Medicus curans) cum urinis ab ipso initio turbidis, & immunitis, cum sudore frigori Febris statim succedaneo, quæ die quinta constantem inferat, omnimodamque pulsum abolitionem cum sudoribus symptomaticis, partialibus, & male tepidis, iactatione irrequieta &c. vere solet, dictum factum, ex se solvi feliciter, & aboleri. Hæc adamussum est via, qua quotidie ad salutem iter, sed æternam. Miror sane, quod ante factum nemo hæc tam secunda præviderit, cum ego fidenter prædixerim, innixus tamen virtuti Corticis, meæque de ipso, ac de mea Methodo experientia. Sed esto; demus hæc omnia, ipsique insimul Soli lucem denegemus. Quid inde? Saltem (infero) Cortex non nocuit, neque obstitit huic palam adveniendi felicitati, vel humores figendo, vel aliud quodpiam crimen patrando. Potestne minus tribui remedio tam evidenter admirabili, & pereuntis Hominis liberatori? Sed neque hoc plane concedatur, si quindecim ab hinc annis ephemera corripatur Nobilissimus Patiens. Vivit interim perfecte sanus, vivetque favente Deo. Hoc mihi fat est, etsi forte contendatur, illum aliunde vivere.

X. In genere pariter Algidarum Intermittentium insignis est ea, quam me suadente, licet curationi nequaquam præfente, felicissime absolvit *D. Candrinus*, ut subinde ab eodem accepi, in ægritudine *D. Sigismundi Nardæ* prope octogeneriæ. Hanc itaque in quadam Accessione Febris tertianæ universaliter frige factam, nec amplius recalescentem, pulsu penitus destitutam, & jam pro deplorata communiter habitam (id suadente morbi præcipitis violentia, atque ætate decrepita, cum ceteris algoris funesti, & deficientiæ pulsu symptomatis) intra paucos dies integre restituit Peruvianus Cortex post Extremam Unctionem mea Methodo administratus, Ægra ad multos postmodum annos superstita.

SUBCONTINUA MALIGNANS.

I Numeras propemodum Februm huiusmodi speciei referre possem historias, & quidem quoad accidentia plurimum dissimiles, in curatione autem simillimas; quatenus omnes jugulatæ sunt uno Cortice Peruviano, modo celerius, modo lentius, modo parcius, modo liberalius, prout opus visum est, administrato. Sufficiat tamen selectiores nonnullas adducere; atque una, vel altera fusius descripta, cætera strictius, proportionem scilicet a peritis facile intelligibili, transigere, quarum nihilominus momentum minime levius est, sed saltem æquale, etsi tale non semper appareat, ut ab Ægrotantibus ipsis satis notis, eorumque Assidentibus potest facile quilibet saltem Nostras certior fieri.

Nolim tamen pusillum aliquem, qui viderit in prægressis, & in subsequentiis Historiis, Sacramentorum administrationem præcessisse fere semper ante administrationem Chinæ Chinæ, sibi suadere id factum in gratiam remedii, quasi illud sit experimentum aliquod periculosum, quod tentare non liceat, ni prius consulatur Animæ; sed sciat, videatque, id factum esse ob exigentiam affectus summe periculosi, & exitii certo imminenti, quoties ob accidens aliquod China China illud remorari potis non fuisset. Quamobrem in illis casibus non aliud actum est in hac linea, nisi quod æque actum foret semoto etiam Chinæ Chinæ usu actumque est ideo præcise ratione Morbi, non ratione Remedii.

XI. D.

XI. D. *Jacobus de Carrettis* Sacerdos, Serenissimi Principis Foresti Estensis Cappellanus, duplici Tertiana laborabat, intermittente quidem, sed longas, sibique immediate succedentes accessiones habente. Tractu dierum aliquot, non obstantibus remediis ex arte adhibitis, Febris cœpit quadam continuitatis speciem præferre, ut & symptomata Februm acutarum propria; servabat tamen adhuc periodos suas, obscuras quidem, se ab aliquo nihilominus brevi rigore, levissimaque extremorum perfrigeratione conspicuas. Succedebat autem statim calor maxime mordax, Coma quoddam semper pervigil, urina summopere saturata, & quoad quantitatem admodum imminuta, summaque perpetuo linguæ ariditas, atque scabrities sine siti, immo cum omnimoda non curantia potus. Prosecutus sum nihilominus curationem vulgari methodo, prout incœperam: sed irrita successu: exacerbationibus etenim jam fere abolitis quoad signa exteriora, cæterisque omnibus in pejus ruentibus, res eo sensim devenit, ut jam de vita illius actum esse pronunciaverim, spiritualibus tantum auxiliis, Sacrisque Ministris eundem committens; neque enim alium quempiam videre facile est, signis talibus plane lethalibus, non repente, sed paulatim de die in diem acquisitis stipatum, qui paulopost non occumbat. Jacebat siquidem supinus immobiliter quoad omnia membra, brachiis exceptis, ruebat in pedes, respirabat crebro anhelitu, & ore semiaperto, linguam nigram prorsus habebat, scabramque veluti folium borraginis, quam insuper nequibat exerere, dentesque nigro pariter, ac denso lentore obritos. Nullum verbum articulate proferebat; submurmurabat tamen assidue, sermone quodam balbutiens minime intelligibili, iactabatque brachia, quasi quidpiam vellet præhendere per aerem, sed tandem tremulis unguibus nil aliud, quam floccos linteorum carpebat, plicas cum eorum fimbriis modo casu conciens, modo ignarus iterum explicans. Hoc territus spectaculo abii: innumque jam prope attingens januæ vestibulum, conversus ad *D. Franciscum* Fratrem ejus me comitantem, condoleo cum eodem de Fratris iactura. Dum vero sejungor ab illo, remque jam plene desperatam esse inculco iterum, subdo insimul quasi per modum contemptus, posse tantummodo tentari remedium, quod

forte potuisset prodesse, si citius fuisset ausus tentare; sed modo neque sperabile esse levamen ullum, neque possibilem in ægro deglutitionem remedii, ridiculumque esse in tali statu quicquam experiri. Animum tamen mihi addidit sedulus Frater ut præscriberem quicquid luberet, se offerens paratum ad omnem diligentiam; ut ægro cochleatim remedium ingereret: mecumque pactum iniiit de non revelando cuiquam nostro tentamine, ne aliis quidem Fratribus, jam cubitum euntibus, illique curam ægri corpoream relinquere, ne scilicet remedio infanti opprobrium eveniret, aut culpa in casu evidentissime deplorato. Sub hac conditione præscripsi *unc. ss.* Corticis, quo citius fieri posset (siquidem absolute posset fieri) illi offerendam, subdens Fratri, ne mane (erat enim nox) si Æger viveret, victurusque esset saltem usque ad tempus novæ, obscurissimæ exacerbationis, aliquid ultra præscripturum. Haussit æger cito, licet particulatim, totam dosim, & mane vixit adhuc; cumque aliquam remissionem leviusculam esset assequutus, prout semper horis matutinis quoquo modo antea consueverat, alacriter aliam semunciam Chinæ Chinæ præscripsi satis calenter absumendam. Hanc pariter assumpsit; ne longior sim, cœpit vespere, Febre non amplius exacerbata, melius se habere, & melius adhuc deinceps progredi; adeoque consueta methodo ad dies aliquot in usum ducta, repetito videlicet sensim remedio, pristinam tandem sanitatem cum segniori tamen convalescentia recuperavit, nunquam amplius recidens, sed plurimis licet ab eo morbo annis elapsis perfecta perfruens valetudine.

XII. Uxor Aurigæ cujusdam Aulici Tertiana duplici violenti motu, validæque intentionis detinebatur, cujus videlicet Paroxysmum quemlibet vix tantillum remissum, plurimumque a solutione distantem, excipiebat superveniens alter, adeo ut Febris esset indefinenter Continua; motum tamen sensibilem servans Intermittentis adinstar, Præmissa, & repetita sanguinis missione, aliisque remediis methodicis, quoniam Febris ad gradum æqualis continuitatis properabat, taliaque celeriter acquirebat symptomata, qualia Febris malignis, atque lethalibus competunt, decrevi Corticem temperanter saltem adhibere. Erat autem ægra hæc tunc perpetuo vigil,

perpetuo sticulosa, arescebant fauces, & lingua, jactabatur assidue, & non semel absque causa manifesta insigniter deficiebat animo. Urinam tenuem, substantia reddebat, & quantitate modicam, pulsumque nonnihil quidem resilientem servabat in remissione Febris, sed in augmento, & statu summe inæqualem. Præscripto leviter, scilicet ad *semidrachmam* in forma boli cardiaci, Cortice per duos dies (semel tamen tantum in die) parum profici visum est quod symptomata, quæ graviora potius fiebant, quatenus aliqua insuper aderat mentis confusio, & torpor; quod symptoma Sacramentorum ministracionem urisit. Febris tamen ipsa ad majorem aliquam remissionem videbatur interim pertinere. Quamobrem eundem Corticem mane, & sero repetendum duxi; quo circa nonam morbi diem peracto, Febris coepit sensibilibus imminui, & perfectam fere intermissionem acquirere; adeoque remedium fidentius continuatum est: sed interim pone unam aurem una Parotis apparuit, & altera die pone alteram altera. Tunc, fateor, non parum hæsitavi circa continuationem Corticis; sed meis motus rationibus, eidem remedio insistendum censui, rursus tamen semel in die, quoniam & Febris parvula facta erat, & Chinæ Chinæ quantitas decens absumpta. Quid plura? Intra decimam quartam morbi diem paulatim evanescere Parotides, & intra decimam septimam omnimode Febris, convalescente citissime (resumptis quippe facillime viribus) Ægra, nullum inde incommodum, nullamve recidivam passa.

XIII. *D. Catharina Mundatovia* septuagenaria ingruente Hyeme laborabat Tertiana duplici, per subingressum paroxysmorum Continua, eamque curabat *D. Candrinus*. Cumque accessiones ita inciperent se se mutuo excipere, ut de Continua essentialiter jamjam ille metueret, quod symptomata vehementiora insuper suadebant, cogitavit de offerendo Cortice; anceps tamen cum esset non parum, me statim in consilium vocavit. Ego cum remissionem laudabilem Febris accessu meo invenissem, nec symptomata reputassem adeo vehementia, quin solutio morbi via ordinaria sperari posset, idcirco reservata Corticis oblatione in casu majoris exigentiae, pro qua tempus sufficiens superesse mihi suadebam; ab hu-

jusmodi oblatione tunc super sedendum duxi. Sed paulopost me disti, & facti ferme poenituit: altera namque die exacerbatio fere insensibiliter, & subdole invaluit; in augmento autem, & statu, tota quanta esse potest in Juvene, & tempore æstivo, fuit intensio, & violentia symptomatum. Linguae ariditas, & sitis nullo potu explebilis, jactatio assidua; & integumentorum projectio, urina crassa, & rubra, anheliitus anxius, calor mordax, pulsus tamen interim exilis, celer, & inæqualis, motus manuum, & linguae tremuli, subsultus tendinum, ardor faucium, & ipse singultus erant accidentia morbi. Sperabam equidem, hæc omnia consuetæ remissionis tempore debere remitti insigniter; sed aliud successit ab eo, quod expectabam: protracta namque est Febris, & protracta pariter sunt symptomata. Quamobrem cum mane sequenti cuncta adhuc non parum vigerent, licet parumper remissa, dubius hærebam, metuens, ne lapsa esset occasio exhibendi Corticem. Cum tamen Venæ sectio, aliaque valida præsidia sufficienter ministrata fuissent, & periculum esset in mora, si in levioribus hæreremus, non modo ad Corticem confugi, sed quia metuebam imminens exitium in exacerbatione; vel sequenti, vel saltem correspondente, præmissis præ casus urgentia Ecclesiæ Sacramentis, illum validiore aliquantulum methodo usurpandum, ac mox repetendum duxi, quod illico factum est: & (mirum disti!) cessit æque facile Febrifugo Cortici Febris illa jamjam Acuta Continua, sed indolis a primordio periodicæ, ac si prorsus Intermittens fuisset. Quamobrem intra paucos dies perfecte libera evasit Ægra, duas tantum, vel tres leves periodos Tertianæ simplicis intermittentis passa circa Æquinoctium Vernum.

XIV. Vexabatur anno 1708. Tertiana duplici insigniter continua *D. Lucretia de Pincettis*, septimum, ni fallor, agens gestationis mensem, eamque curabat *D. Davinius*. In ipso morbi statu, absolutis jam plene remediis generosioribus, & ingravescente nihilominus cum suis symptomatis Febre, non parum periculi in eo præsertim statu portendente, advocor & ego, qui licet accedam hora majoris remissionis, invenio tamen ægram intense admodum febricitantem, asseriturque mihi, eam vere tunc temporis melius se habere, ac alio quovis temporis. Vix credo

do ego, posse in hac Febre observari incrementum sensibile, licet Adstantes affererent, Febrim qualibet nocte cum sensibili, & extenso rigore exacerbari. Redeo mane, narraturque mihi, Exacerbationem illam, quæ admodum intensa vere observabatur, invasisse cum manifesto rigore, ac frigore Intermittentium more. Huic innixus assertioni Corticem propono, statim ac aliqua fiat exacerbationis remissio, potandum. Annuit subridens *D. Davinius*, & Corticem præscribit leviuscule (sic namque conveneramus) in forma boli. Sed cum Ægra deglutitioni inassueta difficulter bolos prima vice assumpsisset (assumpsit tamen) potui autem se promptam offerret, ideo *D. Davinius* Chinam Chinam iterum præscripsit, copiosiore quidem, ut optabam, sed, ut illi mos est, in dilutiori infusione; propterea hortatus sum ego Assidentes, ut diligenter agitent Vas, priusquam remedium exhibeant, ut scilicet turbida, quantum fieri potest, evadat potio, & Cortice imprægnata, repetantque bis in die oblationem. Discedimus ambo; dumque mox inter nos familiariter loquermur, novissimè ego *D. Davinum* officiose potius, quam ex animo consentientem in usu Corticis, sollicitavi, ut sensa sua libere aperiret. Cui instantiæ respondit, se quoque probe memorem effectuum utilium Chinæ Chinæ a me in Casibus arduis feliciter ministratæ, cogitasse paulo ante de eadem hic adhibenda: sed revera post serium examen se phantasma hoc rejecisse, & modo tantum consensisse propter me, eam cæteroqui non præscripturum profecto, si curationem egisset solus: subdens se non reputare Febrim illam expugnandam Cortice, quam pro Acuta potius, & fere æqualiter Continua noverat, quidquid de nocturno, ac periodico frigore, aut horrore vendiderent, vel imaginarentur (nisi ab alia causa id forte penderet) assidenter mulierculæ -- Mane sequenti accedo de more ad Ægrotantem, quam die antecedente reliqueram cum Febre vere intensa, & cum symptomatis valde gravibus, Febrimque Acutarum, & ab essentia Continuarum propriis: Cumque nondum advenisset *D. Davinius*, interim interrogavi diligenter Adstantes, an ea quoque nocte Ægra consuetum rigorem passa esset. Et cum respondissent, affirmative, ac constanter confirmassent, quod dixerant de noctibus an-

tecedentibus, licet tunc quoque vigeret valide Febris, præsertim quoad frequentiam pulsus (quam tamen ex parte refundebam in gestationem) neque *D. Davinius* accederet adhuc, hortatus sum Ægram remedium averfantem, ut illud e manibus meis vellet assumere, priusquam discederem. Haud difficilem ea se præbuit; quamobrem ego assumpta pyxide, & effusa, abjectoque liquore pulveri subsidenti supernatante, subsidentiam illam crassam, paucoque liquore saturatam, indidi copiose in os illius, quæ cum gustasset, deglutissetque portionem satis insignem, renuit bibere quod remansit. Discendenti mihi occurrit obviam *D. Davinius*, cui rem gestam enarro, & insto, ut hortetur Ægram ad complendum opus. Ille vero subjunxit, posse nos contentos esse hoc Catone; atque, hoc remedio jam pro viribus nostris administrato, ad alia progredi, licet cum spe perexigua, quæcumque forent, quæ valeremus eligere. Abii ego, adiit ille, Ægraque superstitem portionem minime assumpsit. Quia tamen assumpserat insignem, intra duos, vel tres dies, oblitteratis statim exacerbationibus, invita, ut ita dicam, sanata est; dissipatitque sensim paulopost minutioribus Febris reliquiis, ad Partum quoque naturalem feliciter perducta.

XV. Alteram mulierem gravidam octimestrem similiter curavi, nomine *Lauram de Artiolis*, laborantem Tertiana duplici per subingressum continua, sed ad continuum essentialiter, acutanque proferante, intensissimis quippe symptomatis sitis, ardoris, vigilæ, nausæ, vomitus, & aliis hujusmodi comitata, usque tamen incertis quidem horis, sed alternis constanter diebus nonnihil remittente. Huic præmissis remediis methodicis, & repetita præsertim quæ maxime indicabatur, phlebotomia, cum majus in dies impendere periculum clare cognoscerem, crescentibus scilicet symptomatis, & præcipue delirio fere continuo, non sine gravi metu imminentis, prout signa omnia indicabant, abortus, cæpi Corticem præscribere per modum alterantis, dosi videlicet perexigua. Jamque vix bis assumpserat, cum nocte quadam in vigore exacerbationis ad remissionem vergente, abortum passa est, subsequente paucolochiorum effluxu. Admoneor de successu jam prævisto: & quoniam alia magis urgere videntur, super sedeo parumper ab usu.

usu Chinae Chinae, substituoque missionem sanguinis ex pede; incaluerat enim ad intentum usque ruborem facies, & mens erat subdelira. Visa sunt nonnihil augeri puerperia, & tota illa die leviuscule se habuit; die tamen sequente (verfabamur circa undecimam ni fallor; & fere semper in omnibus casibus Subcontinuarum oblatio Corticis peracta est inter septimam, & undecimam diem: quod semel hic monuisse sufficiat) die, inquam, sequenti, procedentibus licet nonnihil copiosius lochus, Febris valde exacerbata est, & cum Febre symptomata omnia, itaut vita esset in non levi discrimine, Agraque ob id Sacramentis Ecclesiae munita, Pulsus quippe celerrimus erat, minutulus, & minime resistens, linguae, & faucium ariditas maxima, sitisque inexplebilis, vomitus fere assiduus materiae porraceae, summa ciborum averlatio, quaedam adhuc alienatio mentis, respiratio frequens, infelixque decubitus. Cum vero Febrem huiusmodi considerassem, ut procedentem a prima radice, sive a fermento, nullam fere cum partu, vel abortu Communionem habente, iterum renovavi usum Corticis etiam liberaliorem; quo mediante intra duos, vel tres dies ut mos est, ab exacerbationibus, & paulopost sensim ab omni Febre immunis evasit, procedentibus semper (quod notatu dignum est) tempore usus Corticis repetitionis illius tertium renovatae, rite, & juxta casus exigentiam puerperii.

XVI. *Monialis* quaedam prope octogenaria, ac ideo jam emerita, & Cenobio Sanctae Mariae Magdalenae, quod diu gubernaverat, percara, laborabat duplici Tertiana per subingressum Paroxysmorum continua, suotque motus satis obscuros habente. D. Davinio curanti, quippe Medico illius Monasterii ordinario, in societatem adjunctus propono usum Corticis, septima die vix elapsa; Febris enim fere ardens fieri videbatur; tanta erat sitis, ariditas totius cutis, & sine quiete jactatio indesinens; quae morbi, & symptomatum intensio aetati minime congruens magnum facebat negotium, & sollicitabat auxilia. Cum autem non conveniremus semper statis horis, referere mihi Moniales, D. Davinium relinquere arbitrio meo liberam praescriptionem Corticis, si mihi placuisset praescribere, ut & dosim illius. Praescripti ideo ad drachmam in forma boli quotidie mane per tres dies, & ad semidra-

chmam bis in die ad alios tres dies: Substitit Febris; sed perseverabat sitis, non obstante potu refrigerantium liberaliter permisso. Iterum praescriptus est Cortex ad drach. ss. semel tantum in die, cujus usu depulsa jam Febre, melius habuit Aegrotans; non tamen adeo feliciter convaluit, quin opus habuerit identidem repetitione Chinae Chinae ob duas saltem, quas passa est, recidivas in diuturna sua, & difficili convalescentia. Morituram certo credidisset quisque intra undecimam ad summum, ni per Corticem inhibitus fuisset morbi progressus. Vixit tamen adhuc ad sesquiannum, quo exacto, ut D. Davinius retulit, obiit Pleuritica, aut Peripneumonica, vigente extremo frigore algidissimi Januarii anni 1709.

XVII. D. Dominicus de Traeris inclinante Aestate anni 1708, corripiebatur ab aliquot jam diebus Tertiana duplici per lubintrantes Accessiones continua, semper quidem intensa, sed obscuris exacerbationibus, ac remissionibus vicissim inter puncta. Et cum malum in die augeretur ultra debitam proportionem, non obstantibus remediis ab alio, qui eidem assidebat, praescriptis, me quoque accivit, qui curationem postmodum solus exegi ob subortam immediate ipsius Curantis aegritudinem. Eo igitur tempore, quo primum ad Aegrum accessi, vix distinguebantur Exacerbationes, & Remissiones: distinguebantur tamen; & ab initio morbi longe clarius fuisse distinctas, certiorabar a cunctis. Lingua illi aridissima erat, labiaque praerubore flammea, & arefacta, urinae crassae, rubrae, seu crocae, ferme ac si Aeger vero Ictero laborasset: manus, & digiti assiduo tremore oblidebantur, mens confusa erat, & difficulter se explicans, cum aliqua tamen advertentia, & cognitione; nec semel, licet rariuscule, apparuerunt motus singultuosi. Pulsus tantum validus erat, frequens tamen supra modum cum acerrimo ad tactum calore. De vehementi aliqua suspicans ego Capitis in somnis, & subdeliri affectione, statim repetita nova praeter celebratas ab initio sanguinis detractione, alvoque per clysterem subducta, & largo, quae tamen Aeger, licet arefscens, parum gustabat, imperato Aequae, aliorumque refrigerantium potu, Opiatam praescripti ex Confectionibus Cardiacis, aliqua ex parte; majore vero ex China China compositam, de qua bis

ac

ac ter in die sumebat quantitatem modicam; itaut Methodum meam pro Subcontinuis Perniciosis descriptam impleteret; quo factum est, ut intra quatuor circiter dies decremento quotidie manifesto Febris illa ad Ardentem tendens integre, ac nullo negotio sublata fuerit sine ulla penitus recidiva; ni recidivae nomine donare velimus simplicem Tertianam, quae tum correptus fuit circa Solstitium Aestivum anni sequentis, tum facile insimul liberatus.

XVIII. Clarissimus Jctus. D. Peregrinus Barberius Consiliarius Justitiae Serenissimi Ducis, annum agens aetatis suae 59. post diuturnam, gravemque aegritudinem Romae, ubi a longo jam tempore domicilium statuerat, contractam, postque plures Recidivas aequae graves inde subortas, tandem ope Chinae Chinae in eum valetudinis statum devenit, ut valuerit adventante Vere, Roma relicta, fieri redux in Patriam, debilis licet, taloque mala firmus. Varia post reditum passus Mutinae per totam Aestatem incommoda, die tandem secunda mensis Septembris Febre corripitur, quae Tertianae duplicis, Subcontinuae tamen, typum periodicum servat. Accidentia morbi tertia statim aegritudinis die satis gravia se produunt, sitis nempe cum linguae ariditate, jactatio, capitis dolor gravativus, mentis obtusio quaedam, & perexigua morbo si sui status dignotio, urinae intenso rubore, & quantitate insigniter imminuta peccantes &c. Matutinis tamen horis tum Febris, tum symptomatum omnium succedit quotidie non contemnenda remissio. Administrata rursus Venae sectione, quae non longe ante morbum ob non modicum sanguinis sputum ruffi rejectum fuerat celebrata, adhibitisque aliis pro renata remediis, qualia methodice praescribi solent, morbus procedebat Acutorum gressu, ancipitis quidem exitus signa jugiter praebens, sed quinta potissimum die majus etiam portendens periculum. Sexta nihilominus tanta, talisque apparuit praegressae Exacerbationis remissio, eaque sensim proportione illa processit, ut vespere nullus fuerit, consuetae caeteroqui, quotidianae Exacerbationis insultus. Duravit malacia isthaec usque ad vespertas septimae diei: cum ecce ex improvviso tam vehemens succrevit Exacerbatio, ut vita illius in non leve discrimen fuerit adducta. Aderant quippe non modo sympto-

Terti Therap. Spec.

mata quintae diei longe intensiora, sed & insuper alia graviora; delirium siquidem supervenerat tale, ut nec quicquam ad rem loqueretur, neque Medicum, aut Affidentes nosceret, neque de quoquam, eopostmodum sedato, memor esset amplius. Delirio successit atoporosus affectus a Lethargo parum distans, vi cujus clamose vocatus vix palpebras attollebat. Pulsus hoc casu exilis erat, inaequalis, parumque consistens, respiratio crebra, lingua scabra, urina fere nulla, eaque lixivialis. Mane sequenti nonnulla equidem, sed paucula observata est remissio Febris, atque symptomatum, vi cujus validam oblationem Corticis sum meditatus; sed me cunctantem reddebant suspensiones de labe aliqua forsan latente in infimo, vel medio Ventre, quod mihi per literarum jam indicaverat Amicus doctissimus, solleisque Anatomicus D. Pacchianus Romae illi medicinam faciens; auxeratque postmodum suspensiones huiusmodi diuturnae, & difficillima convalescentia, praegressum sanguinis sputum, dolor quinta ipsa morbi huius die inter mediis, infimisque Ventris confinia subortus, & respirationem reddens nonnihil difficilem, egestio saecum a longo jam tempore nonnunquam sanie quadam, vel ichore infectarum, cum tenesmo temporaneo, quasi haemorrhoides internae, vel Intestina potius (quod sum suspicatus) cuniculoso quopiam, aut sinuoso ulcere obsiderentur &c. Verum his omnibus in gravi, celerique periculo tandem sepositis, mane ipso octavae diei morbi Corticem propinavi ad unc. ss. & sero ad scrup. iv. Per totam diem Febris semper facta est remissior, sed noctu hora insolita, quippe interturbata periodo, iterum exacerbata est sensibiliter cum pulsu elato, & aliqua sensuum hebetudine, necnon cum superveniente surditate, ut Acutorum mos est, sive ut morem esse Chinae Chinae opinatur Mortonus. Die tamen nona iterum scrup. iv. Corticis mane tantum praescripti, observaturus vespere quid inde succederet. Cum autem Febris vespere procederet quidem, sed non exacerbaretur neque tunc, neque noctu, die decima Venerabilis oblationem, eo mane caeteroqui destinatam, sum remoratus, novi interim Corticis scrup. iv. iterum exhibens. Hinc vespere Febris sensibiliter remissa est; ego vero propinata jam intra horas 48. uncia una Chinae Chinae subliri pro tunc. Una

N

deci-

decima die Febris facta est remissior, & longe remissior adhuc die duodecima. Cum tamen Aeger, dimissa jam sordiditate, inciperet conqueri de superfluitate mentis segnitie, sibi naturaliter valde prompto omnino insolita, multumque incommoda, idque infanti Cortici adscriberet, inflitit propterea, ut remedium aliquod Caput roborans illi praescriberem, quod fungere-tur vice Antidoti, Chinam Chinaam, ut putabat, hebetescere facientem corrigentis. Id statim me praestitutum spondi: rursusque infcio novam Chinam Chinaam ad drach. ss. in forma boli, ut ajebam, Cephalici, bis in die sumendam evestigio praescripti; cuius usu cum Caput sibi in dies roborari assereret, simulque obli-terarentur leviores, noctu identidem obre-pentes accessiunculae, recuperata tandem longe firmiore ac antea valetudine, frau-dem illi meam revelavi, & risu unanimi laudata est infons deceptio.

XIX. Peregrinus Zecchinus Febre Ter-tiana duplici, valida, celeriterque Sub-continua facta detentus, cum Exacerba-tionibus vehementibus aequae ac obscuris, ordinatis tamen, urina supra modum ru-bra, vigiliis gravioribus, crudaque, & ad excessum vergente alvi lubricitate, tam-violenter torquebatur ab huiusmodi Fe-bre, ut cum jam appropinquaret morbi status, & fere obliterarentur incrementa, & decremenda accessionum, facile decre-verim, imminente septima morbi die, of-ferre modicum Peruvianum Corticis, quo-niam reliqua remedia praescripta tam Chi-rurgica, quam Pharmaceutica, invalida deprehendebantur pro imponendo, ut par-fuisset, moderamine effervescentiae febrili-nimum late fuerint. Priusquam ergo sep-tima invaderet de more fortior Exacerba-tio, praescripsi Corticem ad drach. j. in forma boli mane, & sero sumendam, cum Aqua Card. bened. superibenda tum eod-je, tum etiam sequenti, ni prius ipse ad Aegrum invisendum rediissem. Sumq; sit; eaque die, ut ferebat morbi conditio gra-vissime habuit. Immo cum de vita illius prope actum esse crederet importuna, lo-quaxque ejusdem Soror, accessit ea ad me mane sequenti valde diluculo, ferme in-crepans, eo quod ad Aegrum proxime mo-riturum, extremisque Sacris nondum mun-icium, non adhuc rediissem. Uno ver-bo, adeo laesit patientiam meam gratians muliercula, ut coactus fuero primo re-spondere: me certe scire, nil damni ex

mora meo Aegrotanti emergere vel potuis-se, vel posse, dummodo interim constans esset usus jam praescripti remedii, cuius ef-fectus nondum sensibilis esse poterat, tan-demque subungere, quod, si erat illa im-patiens morae, Medicum diligentiore-m quaereret, & abiret abs me. Reposuit illa mihi, se id facturam, dummodo ipse per-mitterem, nec aegre ferrem; quandoqui-dem id poscebat quamprimum valde dete-rior Aegri status. Tunc ergo considerans, posse me subire censuram de caritatis defe-ctu erga Aegrotum pauperem, insuperque posse contingere, ut in Medicum aliquem Cortici infensum facile Mulier incideret, qui mala saltem succrescentia incepto Corticis usui posset adscribere, eoque pro-inde rejecto, inertia substituere, ne dicam noxia, meamque idcirco cessationem ab opere posse per accidens Aegro perniciosam fieri, & fortasse lethalem, Christiana sta-tim pietate motus, -- Redi Mulier, dixi, ad Aegrum tuum, ad quem & ipse mox re-dibo solo caritatis intuitu, ne scilicet quem servare manibus hisce debilioribus spero, forsitan sub valentioribus pereat -- Paulo-post ad Aegrum accessi, & graviter quidem se habentem, sed non ut suspicabar, inve-ni. Nil itaque innovando, consuetos tan-tummodo Corticis bolos cum Aq. Card. be-ned. continuandos duxi, quorum ope in-tra triduum a Febre plane liber evasit. Cumque subinde valde copiosa Crisis per-urinan, modica insimul comitante diar-rhoea, cessitque, absque ulla etiam Re-cidiva perfecte convaleuit.

Non multo ante eadem sorte, eadem methodo, eodemque morbi non absimilis tempore, curaveram Rev. D. Nicolaum de Septis Ecclesiae Albareti Archipraesby-terum prope octogenarium, nec proinde morbo tam gravi lussaturum, nisi fuisset Cortice adutus, quo mediante, a Fe-bre statim evasit sine Recidiva, vitam-que ad biennium feliciter protraxit. Il-lius tamen curationem ordinatim descri-bere superledeo, ut & postremam mere senilem, cui lente succubuit, aegritudi-nem, ne longe sim.

XX. Idem D. Dominicus de Traeris, paullo ante memoratus, sub initium Au-tumni 1710. concurrente non una causa procatartica correptus est Tertia duplici Subcontinua cum symptomatis non lon-ge absimilibus iis, quae non multo ante retulimus, sed paululum remissioribus. His adjungebatur oblo cutio quaedam, &

repetita plurium Lumbricorum excretio per vomitum. Transacta die morbis septi-ma, meditatus sum oblationem Corticis, dummodo aliqua, ut consueverat, appa-ruisset remissio in octavae principio; me-tuebam siquidem ex observata obscuratio-ne praecedentis Exacerbationis, Febrem jam in continuam essentialiter degenerasse. Apparuit autem remissio non modo consueta, sed ut verum fatear, etiam ma-jor ac consuevisset: cumque praecessisset nox satis tranquilla, & aliquis in carpis ob-servaretur mador, mihi visus sum praevide-re declinationem morbi Cortice non indi-gentem. Nihilominus nec satis fidens in-constantiae morbi, nec quicquam metuens ab usu Corticis, quandoquidem etiam bona Crisis fuisset imminens, neque inutilem plane reputans Corticem in verminoso appa-ratu, illum praescripsi in forma Opiatae ad semunciam absumendam pro medietate statim, & pro altera medietate altero mane. Sumpsit ille, ut praescriperam; nec ulla amplius facta est exacerbatio Febris: immo renovata eadem Opiata, intra qua-tuor successivos dies absumenda, ad drach-mam nempe unam Corticis quodlibet mane, omnis omnino sublata visa est radix Febris, comitante videlicet usum Corticis copiosa, & critica excretionem urinae, illamque sub-sequente critica pariter, copiosa, & diutius protracta expulsiōe nocturni sudoris us-que ad liberalem pulvinarum humectatio-nem. Verum his non obstantibus post ali-quod spatium temporis breviusculam reci-divam passus est tribus levioribus Tertiana Febris accessibus, a quibus tamen statim post salvatellae apertionem convaleuit.

Historiam autem hanc non ideo retuli, quia in ea vires Corticis fuerint eximia: puto enim morbum ex se fuisse tunc tem-poris propensum ad declinationem, & Cri-sim saltem imperfectam; sed retuli solum-modo, ut pateat experientia duce, huius-modi remedium Crises quoquo modo di-sposita vel promovere pro viribus, & pro dispositione materiae, vel eas saltem non impedire, aut remorari, ut ex Historia etiam hanc praecedente manifeste constat.

Tempore quoque primae aegritudinis ejusdem D. de Traeris Casus alter contigit, longe praestantior, ac vere admirabilior de Febre inaequaliter remittente, sed mali-gna, & effera, qua detinebatur D. Gomi-nianus de Emilianis Sacerdos, & Ludima-gister, quem curabat D. Ferrarius. Hic deinde me socium, voluit eo nomine, ut

decernerem, an oblatio Corticis more meo, quam meditabatur ipse probe con-sciscius methodi, & efficaciae illius, locum habere posset in tali Casu. Sed Historiam describere superledeo, quia illam ab eju-sdem relatu paullo infra Lector habebit. Aequum est autem, ut illi uni adscriba-tur curationis honos, qui me cunctantem prius habuit (fateor) quam consentien-tem. Eiusdem pariter Sacerdotis Matrem eodem tempore ad extrema ferme reda-ctam, & ambobus nobis curantibus ope Corticis restitutam describet idem D. Fer-rarius, ejusque itidem Historiam inter communicatas infra reponam.

CAPUT III.

Historiae memorabiles Intermitterium Per-niciosarum, agentium ferociter in ter-tiam primario corporis regionem, eodem quoque ritu sanatarum. Harum species unica est.

LETHARGICA.

IN hac Februm Perniciosarum specie postrema Lector animadvertat velim, eam esse graviorem ac esse videatur. Et licet in Casibus infra positus non semper describantur simul accidentia lethalem morborum saporis intensiorem indicantia; semper tamen cum Lethargum profundum dico, intelligo vere id, quod hoc nomine venit apud Medicos. Neque enim hyper-bolice loqui, sed fideliter morbos describere mihi mens est, & quidem dissimulando potius nonnihil, quam amplificando illo-rum gravitatem: quod plane factum est quoque in antecedentibus omnibus. Si enim exactam Aegrorum hypotyposim prosequutus essem, profecto sicuti aliqua Historia, ubi nonnunquam id quoquo mo-do actum est, mirabilis visitur, ita quaer-libet alia non minus mirabilis appareret. Caeterum quam gravis sit haec species Lethargicae Cerebrum lethaliter impetentis (ita ut, qui sic moriuntur, febricitantes a Medicis parum doctis, vel non parum vasis, non ex Febre, sed ex Apoplexia casu suborta mortui dicantur) satis osten-dit observatio, quae hic velim considere-tur; nempe quod in Febris hujusce spe-ciei fere semper contingit Recidiva, saepe etiam gravis, subsequiturque difficilis con-valescentia ex difficillima eradicatione causae ad nervorum usque ad principia

translatæ, ibique secundum aliquas sui reliquias tenax contubernium agentis. Sed jam quæ modo dicta sunt ex re ipsa elucescent.

I. Decumbebat duplici Tertiana Intermittente, intensa tamen, detentus D. Comes Alphonfus Saxus in medio cursu floridæ adolescentiæ suæ, eumque curabat D. Riccius. In quodam graviore Paroxysmo circa decimum quartum morbi diem incidit Ille repente in profundissimum soporem, a quo difficillime expergiscebatur. Gravitas symptomatis, & extraordinaria Febris intensio, eo adjuncto manuum tremore, qui bibentem in actione sua penitus impediēbat, amantissimos Parentes impulit, ut pro servando Primogenito suo alterum etiam Medicum consulerent. Accitit ego vespertinis horis inveni illum gravissimo somno oppressum, non respondentem, etsi alta voce vocatum, vixque oculos aperientem, dum valide concuteretur, & dolorificis cruciaretur irritamentis. Apposuerat ideo statim Vessicantia, præmissis antea venæ sectionibus, aliisque remediis Medicus curans. Et quoniam sudor quidam in illius Accessionis progressu erumpere videbatur, proposuit idem Medicus Lapidem Bezoarticum ad hujusmodi excretionem promovendam; quod remedium subenter admisi, sudoris inde progressum, & Febris, symptomatiquæ perniciosi remissionem sperans. Redeuntibus autem nobis circa primam noctis horam suppreffum invenimus conspicuum antea eruptione quadam universali sudorem; cujus loco particularis, & minuta tantum supererat circa frontem sudatiuncula cum majori Febris intensione, universali fere tendinum subsultu, & Lethargo inexpugnabili, adjunctoque insuper natium stertore, & spiritu sublimi. Metuens ego, ne in illa ipsa Accessione diutius protracta occumberet Æger, non ausus sum Chinam Chinam proponere, nisi sub conditione, quod pulsus post aliquot horas explorandus ab Assidente Juniore Medico mecum praxim observante polliceretur securitatem aliquam de protrahenda Vita in alteram saltem Accessionem. Interea proposui grana duo Salis volatilis Vipere statim exhibenda ex cochleari cum liquore idoneo, quibus superbibendam præcepi, si fieri posset, liberalem Aquæ quantitatem: dein Adstantem monui (D. Riccio cunctis, quæ proposueram, consentiente) ut adimpleta conditione, quam illi indigitaveram, ex pulsu dignoscenda,

in noctis decursu drachmas tres Corticis majori, qua posset, celeritate exhiberet Ægrotanti, dummodo is deglutire non prohiberetur a somniculosa sua stupiditate. Deo dante, qua diligentia peracta fuere Animæ negotia in lethargico, eadem quoque fuere absoluta reliqua morbum respicientia per oblationem Corticis: & mane paucula aliqua observata est Febris remissio, ut & aliqua mentis, ac sensuum alacritas. Atque ideo cum ea die levior tantum Accessio fieri consuevisset, speravi continuationem remedii posse tempestive impedire. Paroxysmum graviorem, atque adjunctum soporem, tertio quoque die, ut mox intellexi, aliquo modo antea etiam recurrere solitum. Sed præter consuetudinem, & præter expectationem curantis Medici, ea ipsa die afflictionis demere minoris nova, & vehementior adhuc facta est Exacerbatio cum motibus convulsivis jugiter apparentibus, & cum lethargo fortiore; itaut nec per capillorum evulsionem, nec per aliam quamcunque dolorificam vim illatam responderet, dimoveretur, aut oculos aperiret. Tunc vere credidi, mortem imminere, Cortice ante paucas horas oblato ad eam impediendam haud satis idoneo, propter viciniam insolitam vehementiam talis accessionis: etsi aliqui major Febris accessio ab epota China China nonnunquam contingens in bonis haberi soleat ab Auctoribus; quod & ipse non semel observavi, observavitque præ omnibus Anonymus alias citatus his verbis: *Ce Febrifuge semble encore quelque fois allumer la fièvre après la première prise. Mais il ne l'augmente, que pour la mieux combattre, & ce desordre apparente est la marque la plus assurée de son triomphe, car plus il a rendu un accès violent, plus on est assuré qu'il ne sera pas suivi d'un autre* -- Sed ego hoc casu aliud tum suspicatus ob vehementem intensiorem Febris non modo, sed & simul symptomatit. Repetito nihilominus interim Sale Viperino, meliore, quo datum fuit, modo, & juvenili, robustaque coadjuvante natura, sustinuit ille revera eandem accessionem, in cujus progressu aliqua facta est profundissimi soporis diminutio. Propterea statim repetitus est Cortex ad unc. ss. duplici haustu, Febrisque post aliquot horas cœpit remitti (prout de more jam suo) & cum Febre lethargus. Cum vero appropinquasset hora

gra-

gravioris accessus, qua obitum illius sibi nunciari metuebat, expectabatque trepidans afflicta Genitrix, loco novæ accessionis major apparuit veteris declinatio, intantum, ut ea ipsa die vegetus mentis, ac sensuum, & quo ad Febrem satis leviter se habens, ab omnibus vel rudibus & famulis, nedum Amicis, Atque Nobilibus evidenter cognitus fuerit. Procedente itaque per gradus levamine, & continuato juxta methodum Chinæ Chinæ usu brevi remansit a reliquis febrilibus liber, ut statim a periodo liber remanserit, & a soporoso symptomate. Febris solutionem comitata est copiosa prius, ac critica urinarum excretio, mox & diarrhœa spontanea non sine infectione quadam mucosa, & subcruenta, torminibus tamen casta, quæ ad aliquot dies moderate, & cum facili tolerantia processit, clysteribus tantum ex lacte, & saccharo identidem injectis, Sic integram nactus est. Ille valitudinem sine ulla recidiva, aliore unquam amplius salutis incommodo, excepto pertinaci tendinum subsultu, qui sicuti toto Ægrotudinis tempore valide perseveravit, ita & tempore convalescentiæ, immo & post ipsam non plane subsistit; sed sanum quoque, ac vegetum non modo noctu inter dormiendum, verum & interdiu, dum commederet, biberet, aliudve ageret, per aliquot hebdomadas afflictauit. Ast tædio tantum affectus, non noxa; tandemque sponte penitus evanuit.

II. Eodem fere tempore accersitus fui ad invendum Judæum quemdam, nomine Lazarum Pacificum. Is, ut retulit Medicus curans, post Febrem primo validam, mox lentorem, atque diuturnam, insuper diarrhœam contraxit, quæ postmodum in dysenteriam migravit eadem durante Febricula. Demum dysenteria rursus in diarrhœam conversa, cœpit simul Febris typum manifestum acquirere Tertianæ duplicis intensioris. Tantum scilicet valent alvinæ dejectiones sine costione, aut sine prævia intestina secretionem ad abigendas Febres. Hæc autem Febris in invasione sua soporem simul ascivit admodum profundum, quo circa declinationem Accessionis evanescente, stupidus, attonitus, & immemor ad plures horas Æger remanebat. Cum vero symptoma istud quotidie cresceret, adeout fieret quasi continuum, pari pacto, ac tales fiebant, se mutuo excipientes paroxysmi fe-

Torti Therap. Spec.

briles; cumque a principio Accessionis usque ad statum, & ultra, lethargus tam fortis ingrueret, ut jam mortem minaretur intra unam, aut alteram Accessionem in Subiecto morbi acutie primum, mox & diuturnitate confecto, Corticem Peruvianum proposui larga dosi celeriter exhibendum, adducens in exemplum casum recentem D. Comitis Saxi. Et quoniam nondum mihi fuerat occasio ostendendi, vel communicandi huic Medico, cujus nomen & hic juvat reticere, quantum in similibus casibus Cortex valeret (nondum enim mihi cum illo contigerant, quas supra innuimus Cap. II. Hist. 9. circa hujusce remedii administrationem altercantiuunculæ) subdidi, ut curiosus attenderet, visurus nempe, quæ cæteroqui non tam facile credidisset, Annuit ille tunc, meæ morem gerens assertioni, etsi non bene credulus (nescio autem cur non annuerit postea in aliis casibus, cum in hoc efficaciam remedii clareprehendisset) & Corticem præscripsit, prout illi indigitaveram. Et ecce statim imminuto paroxysmo, oblationem validiusculam Corticis subsequente, alteroque profus inhibito, symptoma ipsum soporis simul evanuit; quare brevi a Febre, a lethargo, & a diarrhœa liberatus est Æger. Tunc stupente Medico eidem communicavi plura illi incomperata circum usum Corticis, monique ex corde, ne negligeret quæ candide communicaveram, si Ægrotum suorum salutem, & propriæ existimationi optabat prodesse. Excepit ille monitum satis humaniter; sed paulopost memoria excidit. Recidit autem Æger post tres circiter hebdomadas in easdem Febres, sed leviores, aliqua tamen adhuc in somnum propensione comitatas, quibus methodice prius curatis, nec tamen abeuntibus, denovo repetitus est Cortex ad semidrachmam bis in die, cujus ope absque alio incommodo perfecte convaluit.

III. Eximius Jctus, & Serenissimi Ducis a Secretis, & Status Consiliarius, D. Gaspar Joannardus Febre corripiebatur Tertiana simplici intermittente, cum paucis tamen rigore invadente, cujus duobus jam paroxysmis elapsis celebrata est dievacuo phlebotomia, indicata a plenitudine, & ab urina rubra, crassa, & pauca. Eo ipso die circa vesperras leviter incaluit, & aliquam alterationem suscepit, quæ tamen mane sequenti soluta est. Circa meridiem redit Accessio tertia principalis, qua invadente incipit

N 3

Æger

Æger præter morem nonnihil obloqui, mox difficulter conceptus suos exprimere, quod & ipse noscebat, impotens tamen sese corrigere, dum unum verbum pro alio identidem proferebat. Tandem dormire cœpit: sed somno tam forti, ut difficulter posset ab Adstantibus excitari, & siquidem excitabatur, minime ad rem respondebat, iterumque labebatur in somnum. In Accessionis statu sopor imminuebatur: principia tamen nervosi generis in capite graviter affici, demonstrabat motus tremuli manuum, & subultus tendinum. Declinavit nihilominus satis feliciter Paroxysmus, & mane sequenti satis leviter se habuit Ægrotus vix tantillum febricitans. Repetita est ideo statim phlebotomia, præmissa clystere, & acta quæcunque ex arte in hilce circumstantiis peragi solent. Vespere sexta die, rediit febricula correspondens quartæ diei: & licet leviuscula fuerit, aliquem tamen mentis, & loquelæ torporem mox & soporem induxit, quod mihi cæteroqui ancipiti ansam dedit, ut decernerem de ministrando celeriter Cortice, priusquam quarta ingrueret (septima die) fortior Accessio. Consilium statim communicavi D. Candrino Assidenti, nil tale opinanti, nec exitium tam præceps, ut ego suspicabar, adhuc metuenti. Meis tamen annuens votis, atque rationibus (quas scilicet vel ipsis Auditoribus meis, qualis ille fuerat, libenter expono) noctu in remissione Febris obtulit Corticem, cujus *drach. vj.* duobus haustibus sejunctis assumpsit. Pateriens octo horis ante quarti fortioris Paroxysmi adventum. Visus est ille interiri bene se habere; sed adventante Accessione formidabilia supervenere symptomata, quæ cæteroqui mitiora speraveram, delirium scilicet manifestum cum manuum, & linguæ tremore, dein lethargus insuperabilis, & cuilibet refractarius cruciatui, motus convulsivi artuum, & totius corporis, ac insuper progressu Accessionis frequens, importunusque singultus. Vere a Cortice tam prope Accessionem oblato inhibitionem Paroxysmi nequaquam sperabam; sed neque illum cæteris majorem fore, immo potius a China China, ut frequentius assolet, nonnihil imminuendum, credidissim. Quod autem assequi tunc datum non fuit, fidenter expectabam de more subsequente Accessione, deducta videlicet in actum

medicaminis activitate; pro cujus eventus ulteriori probabilitate, novum Corticem offerri curavi in gravissimæ illius Accessionis, quam quidem ægre transegit, remissione: non retardata tamen interim administratione Sacramentorum. Paulo post cœpit se exerere virtus recens roborata Febrifugi; quippe nullus amplius rediit Paroxysmus, nulla oblocutio, sopor nullus, nec ullum ex iis, quæ antea visebantur, symptomatis. Atque ita intra tres circiter dies ab omni penitus Febre immunis evasit. Paulo post Rus adiit; ubi postquam ad aliquot dies permanens, dum Corticem per modum levioris alterantis assumebat, iterum nihilominus correptus est Tertiana duplici, quæ tam levis visa est, ut renuerit ipse in Urbem regredi ad curationem illius. Quinto tamen Accessu me illum Ruri inveniēte, & redeuntibus iisdem omnino symptomatis, etsi aliquantulum mitioribus, coactus fui valida rursus methodo Chinam Chinam præscribere, a cujus usu ipsum superfedere jusseram statim ac Febris revixit: qua epota, sedata sunt omnia, subsequente interim sudore universalis, sed modico, quo reliquæ Febris discuti visæ sunt. Recidit ille nihilominus in Febres mitiores, quæ sine Cortice remediis tantum vulgaribus sopitæ sunt, sed & iterum post aliquot dies suscitæ, sibi que solis relicta, donec tandem beneficio tempestatis sponte evanuerint. Ab eo tempore nullam amplius Febrem passus est præter Ephemeram tempore Veris, a causa procatartica oriundam. Licet autem cuncta sui Gradus munia perfecte obiret, non tamen robustam valetudinem, qua fruebatur ante morbum, plane resumpsisse videbatur; adeoque nonnunquam usus est remediis domesticis, puta, Vino absynthite, Syrupo de Cichorio cum Rheo, & similibus. Cum vero Autumno sequenti meditarer illi nervosiores prophylaxim instituire, tinturamque chalybis, præmissis præmittendis, ad aliquod tempus offerre, ex improviso gravissimis actus negotiis Romam migravit, ubi rigidissimo supra morem Hyemis anni 1799. tempore correptus Peripneumonia, ni fallor, ibi tunc temporis Epidemica, intra paucos dies non levi hujus Urbis jactura diem suum obiit.

IV. Nobilissima Matrona D. Marchionissa Octavia Capraria Montecuccola, jam pro-

proxime octogenaria, Febrem Tertianam patiebatur adeo absconditam; adeoque difficulter explorabilem ex pulsu (quippe summe inæquali, ac systematico fere semper, præcipue vero tempore Paroxysmi) adeo latentem, inquam, Tertianam patiebatur, ut ea potius ex sopore profundo, de tertio in tertium invadente cum obscura quadam extremorum frigiditate, quam ex ullo alio charactere magis proprio distingueretur. Symptoma istud insigni pro vero Morbo habitum Modicos curantes discordes reddidit de repetenda phlebotomia ab initio jam celebrata, obstabat quippe ætas, & habitus corporis cachecticus reputatus, ac in Hydropem pronus ex recenti quadam infirmitate, quam non multo ante passa erat Bononiæ cum suspitione etiam tum incipientis Hydropis juxta assertionem curantium Medicorum. Ad componendum dissidium advocor & ego, qui ex relatu nondum probe conscius periodi tertianarii, considerans affectionem capitis fere ut morbum essentialem, suspicansque simul quicquam aliud latere ob insignem pulsus inæqualitatem Ægræ, ut asserbatur, etsi ferme octogenariæ, minime familiarem, insuperque observans, habitum illius nil cachectici vero præferre, calculum apposui pro altera sanguinis missione: qua feliciter peracta, & redeunte nihilominus per circuitum manifestum sopore profundissimo, ac Febre, facile deprehendi naturam soporis lethargici esse aliam ab ea, quam ex relatione conjecturam. Certiorum adhuc de hoc me reddidere Assidentes, qui Circuirum sibi quoque observatum asseverabant, illumque prooxysmum jam tertium esse fatebantur, quo vere sopor parum ab Apoplexia videbatur distare; atque in eam facile forsitan degenerasset, nisi Accessionis remissio intulisset quoque remissionem symptomatis usque ad eum gradum, ut commodum licuerit Sacramentorum administrationem perficere. Periodo rite intellecta, dignovi statim, confugiendum esse ad Peruvianum Corticem pro inhibendo Lethargo insimul, & Paroxysmo. Sed quia vix a longe, & quasi per modum neglectus memorando Corticem ad impetrandas inducias (cum periodicus esset, & soboles ipsius Febris periodicæ sopor ille mortiferus) quia, inquam, vix Corticem memorando alter e duobus Medicis potior in Cura protinus exornascebat, ego ad evitandas fervidiores

altercationes, quas semper dedecere duxi Viros maturos, gravemque personam agentes, præsertim in Praxi, & ad servandam insimul viâ certiore Matronam gravissimæ, & ocyssimæ periclitantem, dum Medicus curans Lapidem Bezoarticum constanter proponebat, velut remedium nobile, ut ajebat, & strenuum, hac Arte lepida usus sum, ne dicam fraude insonte.

Lapidem in primis Bezoarticum summis laudibus extuli, eumque esse veram illius morbi antidotum, proclamavi: opportunissimum autem illius usum fore die septima (erat enim illa dies quinta, tertiusve Febris Accelusus) ad excitandum probabiliter sudorem universalem, optimum futurum pro morbi solutione. Interim vero subdebam: quærendum esse remedium aliquod tutum, atque canonicum, quod valeret quodammodo Chinæ Chinæ adinstar reprimere, & enervare futurum Paroxysmum, si posset fieri, & cum eodem fortasse symptoma soporis; non vero figere, & suppressere affatim ipsum Paroxysmum, ejusque Causam, quemadmodum fieri fertur (ajebam) a China China. Memineram forte tunc, me legisse apud Cl. Lucam Tozzi (quem Auctorem sciebam esse in debita existimatione apud Medicum curantem) post laudatum ab eodem Auctore ad Febres intermittentes pulverem Corticis Peruviani, postque alia ab eo enumerata illius succedanea, memineram, inquam, me legisse hæc verba: *Meminit alterius pulveris Bartholinus, de Gannaperide dicti ad eundem usum.* Corticis autem Peruviani Planta ipsa, ut refert Badus, & alii, utque hodie satis notum est, ab Indis vocatur (præter alia, quibus donatur, nomina) *Gannaperide*, quod dubio procul Cl. Tozzium latuit. Hac itaque arrepta occasione, levem hanc, nulliusque momenti hallucinationem Tozzi ex industria secutus sum, quod nempe *Gannaperide* sit aliquid a China China diversum: dixit que ideo Medico curanti, posse nos interim uti *Gannaperide*, quam loco Chinæ Chinæ commendat ex Bartholino Lucas Tozzius, seu saltem Extracto illius; non enim tam facile cognita illud erat, ut Cortex ipse.

His auditis, Medicus curans nil quærens de natura Plantæ, ne hospes in Botanica videretur, licet hujusce notitiæ carentia

tia Viro docto vere nil detrahat, in fide Celeberrimorum *Bartholini*, & *Tozzi* annuit, Quamobrem præscriptum est statim ad *drach. j.* in forma boli extractum *Gan-naperidis*, seu (quod satis noverat Pharmacopola) Chinæ Chinæ; idque mane, & sero continuatum. Appropinquabat interrim Accessio quarta, diesve septima, qua ex pacto celebrari debebat solemniss oblatio Lapidis Bezoartici; sed interim coactus ex improvise idem Medicus alio migrare longe ab Urbe, enixe commendavit Assidentibus, ut memores essent, in illa Accessione prædictum Lapidem offerre, sicut ego hora congrua eram præscripturus. Quia vero jam *quatuor drachmas Extracti*, quantum sat erat, recentis assumpserat Nobilissima Patiens, Accessum Febris sortita est satis tolerabilem, & cum breviori, minusque profundo sopore conjunctum: quapropter, ut hostem fortius insequere jam fugere incipientem, loco Lapidis Bezoartici *novum Extractum Chinæ Chinæ* præscripsi. Et quoniam absentia Medici illius ab Urbe valde diu erat protrahenda, cœpi ad obtinendum majori certitudine intentum, uti ipsa China China in substantia, in formam boli redacta; & sic fere integram alterius Paroxyismi suppressionem sum nactus, ut & soporis adjuncti: continuato autem post depulsionem Febris ad aliquot dies remedio per modum levioris alterantis, feriatu postea sum diu ab eodem. Interim vero tres alios, vel quatuor passa est Ægra leviores paroxyismos, modico tantum sopore comitatos, quibus rursus levissima Corticis ope depulsus, diuturniorem nonnihil, sed minime incommodam sustinuit convalescentiam, ac inde congruam valetudinem usque ad annum 83. ætatis suæ: quo demum tempore senilibus morbis confecta vivere desit.

V. Ridebit fortasse quispiam, quod inter præclara Corticis facinora reponam sequentem historiam; plaudet tamen, & Cortici, & mihi, qui æqua lance cuncta pensitans, vim exinde medicaminis eximiam, & candorem insimul meum dignoscet.

P. *Crescentius ab Angelo Custode Carmelita Excalceatus* (in hoc namque Cænobio frequentius, quam in aliis, Perniciosas Febres mihi contigit observare) tulerat jam, & ordinaria Methodo superaverat Æstate anni 1708. Tertianam duplicem continuam, vix tantillum remittentem, omnesque acutæ Febris cha-

acteres præferentem; immo unam & alteram reci diavam pariter transegerat, biliosa diarrhœa inutiliter comitatum, lentoque semper pepalimo, vulgaribus tantum remediis promotum, sine ulla unquam ope Corticis ad bonum exitum perductam, Remansere tamen perpetuo signa imperfectæ judicationis, ac præ cæteris urina pauca, & impense rubra, irritis semper omnibus conatibus pro perficienda, & complete firmanda valetudine. Denique sub finem tempestatis Autumnalis correptus est Tertiana simplici intermittente, cujus duos ante adventum meum passus erat Paroxyismos satis leves. Cumque accessissem die vacua secundum Paroxyismum subsequente, & scirem, illum paulo ante pluries, ac per epicrasim etiam sufficienter purgatum remediis ipsi familiaribus, præscripsi modicam sanguinis detractionem, a gravativo præsertim capitis dolore, rubraque urina indicatam, celebrandam tamen post tertium futurum Accessum; altero nempe intermissionis die, ni ego Aulicis tunc curis distractus prius redisset ad illum invisendum. Advenit itaque sequenti die tertius Paroxyismus, in cujus principio Æger præter morem cœpit balbutire, variaque inconcinne loqui; & obloqui modo cum advertentia, sed impotens sese corrigere, vel coercere, & modo nullatenus compos sui. Post hæc in somnum delapsus est profundissimum Apoplectici adinstar, unde creditus est ab Assidentibus cito expiraturus. Circa vespertas invaserat illum Paroxyismus; jamque nox erat, dum hæc contingerent. Cum vero nec ipse accedere legitime impeditus, nec me invenirent, ut saltem possent alloqui, solliciti Patres me incaustum quærentes, alium Medicum sibi amicum, familiaremque, nempe *D. Roncaleam*, advocarunt, qui viso spectaculo statim in ipso Febris augmento ratione præcipitis symptomatis phlebotomiam, quam pro die sequente ipse præscriperam, celebrandam esse judicavit; nec male. Sed pro sua erga me urbanitate subjunxit: se quidem phlebotomiam illico instituendam minime dubitare; verum si meum super hoc votum vellent, possetque tempestive exquirere, id illi pergratum futurum, Atque his dictis, discessit.

Advolarunt itaque rursus domum meam anxii Patres ubi cum non adesset, præsolati sunt adventum meum usque ad sextam circiter noctis horam; neque enim mi-

hi

hi domum citius redire datum fuerat. Re intellecta, exprobavi illis officium urbanitatis, Ægrotanti fortasse noxium, renuique post tot horas elapsas a præscriptione Medici phlebotomiam vel admittere, vel suspendere Ægro non prius inspecto. Quamobrem ipsis licet officiose reluctantibus ad eum accessi, & inveni lethargicum quidem, & stertentem, sed dum clamose vocaretur, oculos aperientem, & submurmurando respondentem: quorum neutrum, ut retulerunt Assidentes, antea ullo pacto præstare potuerat; immo cum tantisper ibidem morarer, illumque variis modis conarer excitare, loqui cœpit, & veniam petere de incommodo mihi illato hora inopportuna, pergens tamen ultra, cœpit obloqui, aliaque effari extra rem, & minime cohærentia, dein in soporem relapsus est, sed minus profundum. Hæc, & alia attente considerans prognosticum istud elicui, nempe, illum certo evasurum ab ea Accessione, sed certo quoque in altera correspondente periturum, non obstante qualibet phlebotomia, aliove ordinario artis auxilio, nisi per Corticem Paroxyismus ipse venturus prompte inhiberetur. Hoc statuto, Remedium præscripsi valida methodo in sequens mane exhibendum post Sanctissimi Viatici administrationem, Epoto autem Cortice levis facta est ipso intermissionis die insolita Accessio, jam parata pro duplicanda Tertiana, ut magis lethalis evaderet subsequens, suapte natura gravior. Hanc tamen novitatem nihili feci, certus de inhibendo Paroxyismo fortiore, ut omnino contigit. Atque ita fere statim a Febre, a sopore, & mentis segnitie, aliisque symptomatis plane liber evasit: quod Patribus mirabile quidpiam ferme supra Naturæ vires visum est.

Præ cæteris autem peculiari observatione digna fuit insignis mutatio coloris faciei, & urinæ; fere namque per tres menses colorem subcitrinum, palpebrarumque subtumidas circumtuleraat, urinam vero perpetuo croceam, rubramve, ac iramminutam reddiderat: neque diutina diarrhœa spontanea, neque epicraticæ purgationes, neque deobstruentia, aliaque similia remedia quicquam profecerant. Statim vero ac Corticem assumpsit; adeo bene coloratus, & vividus factus est, urina adeo decenter mutata est, citrina scilicet, palearis, ac concocta constanter reddita, viriumque robur adeo vigorose

resumptum, ut fere superfluum reputarit Æger uti novo Cortice ad prophylaxim, ut illi præscriperam. Obsequens fuit nihilominus, quo ad hoc, sed nequivit se continere, quin consueta munia tam domi, quam extra exqueretur: quod illi sibi nimium, narratisque signis fidenti, incastum exprobrabam.

Jamque mensis circiter erat exactus, cum quodam die paulo post Brumale Solstitium ante fores Alceterii alia occasione prætergrediens ego vespertinis horis sciscitatus sum aliquid de illius valetudine, responditque Janitor: me opportune advenisse, illum namque paulo ante domum reversum, denuo Febre correptum jacere. Accedo ad eum, & modice febricitantem invenio, Accessione a principio ad augmentum progrediente. Nullus illi tunc sopor, obloquutio nulla; sed tantum conqueritur de intenso capitis dolore. Interrogatus, an diebus antea ullam Febrim perenserit, respondet negative; subdunt tamen Assidentes, se dubitare, illum die quoque ad normam tertianarii circuitus correspondente, levem aliquem Febris insultum passum fuisse, licet nec decubuerit, nec officia sua, quæ tamen exegit infirmus, intermiserit; quod ipse tandem non amplius negavit, sed umbram Febris, imbecillitatisque appellavit. His auditis, subjunxi -- Quonian modo nullus est motus de ferali sopore, aliove gravi symptomate, quod nos cogat ad Corticem statim confugere, sanguinisque missionem alias præscriptam, & modo a dolore capitis rursus indicatam, omittere, sed nobis suppetit congruum tempus ad omnia, eras mane nulla interposita cunctatione detrahatur sanguis ex brachio ad *uncias octo* -- Cætera præscripsi de more, & abii. Mane valde diluculo nunciatur mihi, Ægrotantem nocte in statu Accessionis in profundissimum soporem incidisse, ut olim, ac proinde quæri, utrum eo ita se habente debeat celebrari phlebotomia, an agi quidquam aliud. Phlebotomiam ego illico celebrandam inculco, accessurus subinde ad alia peragenda, si opus sit. Detraeto sanguine accesso, invenioque Ægrotantem sopitum, supinum, stertentem, Apoplectici adinstar. Minime tamen apoplecticum esse deprehendo, quoniam & alta voce vocatus, & varie concussus, oculos identidem aperit, se erigere tentat, & voces aliquas edit claras, sed extrarem,

rem, & alias interruptas; ut proinde symptoma Febris sit ejusmodi lethargus. Relabitur tamen Aeger statim in somnum, & videtur in agone versari, ut propterea nullus sit locus Cortici: adeo vehemens adhuc est Febris, nullatenus in remissionem prona, tamque breve intervallum temporis, quod superesse videtur ad expirandum. Praescribo interim cucurbitulas siccas partibus inferioribus affigendas, vesicantia vero & inferioribus, & superioribus artubus, liquores spirituosos cochlearum ingerendos, ipsumque tandem Corticem parari jubeo offerendum, si tempus sinet. Sed quid? Jam ruit ad mortem, nec ulla spes salutis affulget. Dimittitur ideo ut deploratus omnino. Cortex ipse paratus nequit exhiberi, nec tempus ullum superesset illius actioni, etsi exhiberetur; immo secunda portiuncula vi quadam in os ingesta, exit eadem, qua intromittitur, via. Reponitur ideo, ne per lineam effusus subeat nihilominus apud malefarios homines calumniam de occiso Aegrotante; ipse autem Aeger in vero jam agone constitutus post aliquot horas in illa ipsa Accessione, qua primo decumbit, expirat, comprobans generale praesagium. *Mercati*, nempe, quod *Perniciosae*, quae ad cerebrum tendunt, lethales sunt, si in lethargum, aut phrenitidem commigrent.

Vixit ille profecto ope Corticis, ut persuasum habeo, per mensem; quo elapso complevit, quod antea jam complere debuerat, nisi auxilium a Cortice retulisset. Defecit tamen hic Regula, quam alias universalem posui, Recidivas nempe post Corticem assumptum esse consuevisse sua radice leviores. Sed una exceptio Regulam non tollit. Est autem congruum, non nihil perpendere varia in hoc casu, notata digna. Primo namque obvium est conjicere, quam parum felix, & quam imperfecta fuit pluries solutio morbi toties reviviscentis; licet exacta, diligentique Artis methodo per tres circiter menses curati, modicaque, ac tolerabili, longa tamen diarrhoea spontanea comitati; quin immo leviusculis purgationibus (diarrhoea videlicet subsistente) epicraticè repetitis, morbus vel perseverabat vigens, vel sopitus redibat, intantum ut post haec omnia, postque tam longum tempus valuerit in Tertianam Perniciosam iterum assurgere, mortifero quidem lethargo insignitam, sed tamen Cor-

ticis actioni illico obsequentem. *Secundo* meditatione nostra dignum videtur id, quod non sine rationi suspicari essent plurimi, & forsitan ego ipse, si in primo hujusmodi difficultis Aegritudinis ortu fuisset propinatus Cortex, tunc scilicet cum Febris tertiana duplex continua aliquam, praesertim stata quadam hora inter levioris Accessionis decrementum, & incrementum fortioris media, remissionem periodice praeseferebat, vi cujus forsitan usui illius locus aliquis adesse poterat: si inquam, ab initio Cortex fuisset oblatus, & Febris cohibita, cuncta vero, quae secuta sunt, aequae secuta essent, tot nempe Recidivae, & tandem mors, dignum nostra, ut aiebam, meditatione est id, quod in tali casu de Cortice effemus suspicari, non immerito quidem, falso tamen, ut patet. *Tertio* subit animadvertere, & repetere, quod jam dictum est, nempe Hominem absolute moriturum altera caeteroqui Accessione, ni Corticem assumpsisset, tunc, cum assumpsit, eotamen mediante vitam vegetiorem ac antea (quod sane mirandum) protulisse saltem ad mensem. *Quarto* denique, quod licet Cortex, qui semel eripuit a morte, reputari soleat a me ita eripuisse, ut in Recidivis metus aequalis infortunii remanere non debeat, maxime quoniam nova, & aequaliter valida Corticis assumptione, infortunium aequale, si redeat, videtur posse repelli; attamen nonnunquam, etsi raro, ut in hoc casu, redire potest idem prorsus exitum talique insuper vehementia, impetu, ut prima jugulet Accessione, neque ullum vivifico Cortici locum concedat.

VI. Infelicem exitum P. Crescentii pensabit facile felix, quantumvis laboriosa sanatio *Menialis* cujusdam ex eodem Ordine. Haec anno pariter 1708. Tertianam foporosam satis intensam passa est, sine frigore invadentem, & periculum aliquod minitantiem; a qua tamen absque adjumento Corticis solis remediis vulgaribus cito supra expectationem meam (qui longam saltem, ni gravem, ominatus fueram aegritudinem) liberata est. Post aliquot dies recidit insigniter, in secundo paroxysmo gravissimum lethargum passa. Proinde ea ipsa die declinante paroxysmo praescripsi Corticem *ad drach. j.* vespere; mane sequenti *ad drach. j.* pariter; sero *ad drach. j. st.* & mane alterius diei, quod die expectabatur tertius paroxysmus, *ad drach. j. st.*

sa.

sa. Sperabam fore, ut ingestis longe ante hunc Accessum per horas circiter duodecim *drachmas tribus*, & *semis* Corticis, non computata postrema oblatione Accessioni proxima, Febris inhiberetur; sed mea me fecellit opinio: rediit namque Accessio laetis gravis, & cum eadem aequae gravis sopor. Quid si China China non fuisset oblata? Miratus sum pervicaciam morbi; & quoniam durante illa Accessione nihil aliud poteram moliri, cucurbi tulas dolorificas, & Vesicans Emplastrum cruribus affigi jussi, non omisso internorum remedium volatiliam usu; atque inter ea praecipue Salis Ammoniaci spiritus tum externe, tum interne adhibitus est: quibus auxiliis adjuncta Aegra evasit non sine difficultate a Lethargica illa Accessione. Mane sequenti, praemisso Sanctissimo Viatico (erat quippe adhuc somniculosa valde) exhibui paulopost *drach. ij.* Corticis uno haustu; nec altera die rediit ulla Febris; ullusve sopor, sed vegeta insigniter apparuit. Sumpsit nihilominus per sex continuos dies *drach. ss.* ejusdem Corticis quotidie ad praecautiorem; sed tamen non multo post recidit cum sopore. Illo crescente ad eum usque gradum, ut Aegra per horas plurimas supina jaceret vix quicquam sentiens, utut molestum, ac dolorificum, neque proficientibus spirituosis liquoribus, aliisque remediis internis, aut externis, praescribo *drach. vj.* Corticis, quas omnes partitis tamen vicibus intra unum diem, ni fallor, absorbet. Cessat illico Febris, sed non omnino sopor, qui gravis adhuc, etsi minus, periodice recurrit alternis diebus, ut antea recurrebat Febris. Adjuvatur consuetis, novisque volatilibus remediis, ex C. C. ex Vipera, & aliunde petitis: atque inde levamen aliquod suscipit. Adjungitur tamen nonnumquam sopori periodico periodica quaeque Febricula; sed haec vix dignoscibilis. Tandem post renovatos quavis desinente menstrua purgatione (& quidem pendente cursu trium, aut quatuor mensium) soporis insultus, typo semper tertianario invadentes, saepius sine Febre, rarius cum ea, sed leviori, tandem, inquam, appropinquante Hyeme desit utraque affectio, & sanata est Aegra, aliqua tantum superflite, de qua toto etiam morbi tempore graviter conquereretur, capitis imbecillitate, quae pariter tractu temporis paulatim evanuit.

VII. Decubuerat diu Venetiis, & qui-

dem, ut ipse retulit, valde graviter, anno 1709. Cubicularius Domini de Prougen, cui nomen *Alexander Landinus*, tandemque ab omni periculo evaserat ope Corticis, quem proinde salibus quibusdam associatum ex curantibus Medici praescripto secum tulit in itinere. Mutinam redux, ut pro re nata rursus assumeret. Iter ille suum feliciter transegit, absolvit; sed paulopost diarrhoea biliosa correptus est, valde copiosa, torainosa, viresque admodum desiciente per dies duodecim. Accitus ego Serum Vaccinum praescripsi per dies nonnullos, paucisque aliis remediis, ab altero, qui eidem affidebat, prius oblatis, visus est satis laudabiliter judicari, & convalescere. Paucis tamen diebus elapsis (tantum scilicet evacuatio profecit) iterum labitur in Febrim tertianam intermittentem, primo levem, ut retulit idem Assidens, mox validam, in cujus videlicet paroxysmo tertio soporem insignem cum aliqua oblocutione passus est. Quarto autem Accessu idem symptoma adeo vehemens increbuit, ut Decumbens ad plures horas immobilis, ac fere Catalepticus jaceret. Advocor rursus, & invenio hominem ab octo jam horis, velut simulacrum quoddam, supino ventre decumbentem. Oculos ille quidem servabat apertos, ac diaphanos, atque ob id tantum a cadavere aspicientibus distinguebatur, eos tamen attonitos, ac immobiles, nec quidpiam cernentes. Concussus, excussus, vellicatus, confricatus nil sentiebat, nec linguam, nec oculos, nec membrum ullum movens, aut retrahens. Diffusebat autem profuso sudore in partibus tantum superioribus, ac maxime circa caput, nondum tamen frigidum. Facies subcitrina erat, palloreque infecta mortali. Pulsus solus robur aliquod ostentare videbatur. Ob id Aegrum posse fortassis ab illa Accessione evadere, moriturum tamen altera, cunctanter conjeci. Statim praescripsi clysterem acrem; ori vero salem volatilem Viperinum, ad aliquot grana industrie ingerendum, naribusque spiritum salis Ammoniaci frequenter admovendum curavi, non omissis frictionibus, ligaturis dolorificis, cucurbitulis siccis, & aliis hujusmodi remediis spiritus excitantibus, & ad motum, ac sensum munia obeunda revocantibus: post quorum usum, quandoque respiceret Aeger, & deglutire valeret, Corticem tandem *ad semunciam* exhibendum

dum præcepi. Prioribus administratis, visus est tantillum expergisci, ut proinde valuerit assumere Sacramentum Eucharistiæ: Febrisque interim suam declinationem noctu fortita est. Mane itaque prout dixeram, nulla mora interposita, rerum omnium ante gestarum prorsus immemori offertur China China pura, quam ex Vino oblatam, quia statim vomitu rejecit, opus fuit repetere in forma boli. Vespere *duæ drachmæ* exhibitæ sunt; atque *totidem* mane sequenti, qua die lethalis paroxysmus exspectabatur. Sed dictum factum: incantamenti adinstar (ut de salvatellæ aperitione jure minore ajebat Galenus) sublata est Febris, sopor, stupor, & quidquid funesti nudius tertius apparuerat, cum omnium admiratione; neque enim tam insignem mutationem potest facile mente concipere, nisi qui inspexit. Ad præcautionem tamen Corticis usum immiautum continuavit Æger ad paucos dies: unde omnino in pristinum restitutus est. Resumptis ille viribus Bononiam proficiscitur, ibique iterum post tres hebdomadas Febre corripitur, mox revertitur Mutinam, ubi Febris pro Tertianâ duplici statim se prodit. Accitus iterum ego die majoris afflictionis Ægrotum invenio obloquentem, atque intense febricitantem. Copiosæ mihi narrantur excretiones diebus antea prægressæ, præsertim sudoris immodici; Febris tamen his non obstantibus tunc incrementum, & vires. Præscribo Clysterem injiciendum mane sequenti, ac successivam præcipio salvatellæ aperitionem, dein post horam Chinam Chinam *ad drachmas duas*. His peractis omnibus, die tertia vix redit umbra Febris; sed loco illius vomitus biliosus, & consimilis dejectio succedit cum quadam mentis hebetudine. Offertur iterum Correx *ad drach. j.* & altera quoque die similiter exhibetur. Aboletur Febris omnino; sed perseverat torpor quidam actionum cum capitis dolore. Renovantur clysteres, & simul usus levior Corticis, videlicet *ad drach. ss.* quotidie per dies quinque cum *gr. ij. Salis volatil. Viper. in forma boli, super hausto cyatho aquæ betonicæ*. Sublatis reliquis symptomatis, solus superstes manet capitis dolor ad dies quatuor, vel quinque: quibus exactis, superveniente biliosa diarrhœa, & vomitu consimili cum facili tolerantia, solvi videtur; sed revera, eadem licet perseverante diarrhœa, & recurrente identidem bilioso

vomitu, idem perseverat ad aliquot dies gravativus capitis dolor, qui tandem paulopost sponte evanescit, Ægrumque ab omni prorsus incommodo reliquit incolumem.

VIII. Vir honestus *Jacobus Bavianus* decumbens ex Tertianâ duplici, Perniciosa ob adjunctum soporem letargicum, inferentem grave periculum vitæ, curabatur a *D. Clerico*, qui probe jam verfatius in usu congruo Corticis, hunc obtulit Ægrotanti, illoque periculo, ut mos est, statim subtraxit. Unam aut alteram recidivam leviozem, & sopore carentem passus Æger; vulgaribus evadere remediis; cum ex improvise rursus recidens in secundo Paroxysmo tam insignem lethargum patitur, quem describere supersedeo, ut vix credi possit ab illo evasurus. Tunc & ego in consilium advocor, interimque pendente adventu meo vena secatur; sed affectio soporosa æque perdurat. Supervenio tandem, & Corticis usum validiorem; si Æger alte dormiens, vix oculos aperiens, syllabasque tantum aliquas incoherentes edens, deglutire sit potis, Corticis, inquam, usum validiorem celeriter repetendum censeo. Offertur, assumit Æger; assumitque subinde Sanctissimum Viaticum. Evadit ab illo Accessu; nec alio tentatur, quippe munitus novo Cortice paulatim assumpto. Recidit tamen post aliquod tempus, sed longe minus graviter. Quia vero aliquam non levem prodit in somnum proclivitatem, Cortice iterum modice assumpto, & sensim continuato, integrè convalescit. Idem post annum Quartana corripitur, a qua, post aliquod tempus duplici, & mox triplici reddita, lento, sed diuturno Corticis usu iterum liberatur; robustiorque subinde, ac coloratior factus, quam antea inculcata fruatur valetudine.

IX. *Filiolus* blandulus, & unicus *D. Comitis Jo: Baptiste Saxi*, Collegii Nobilium Convictor, detinebatur Tertianâ duplici per subingressum paroxysmorum continua, cujus symptomata gravia fuerent crebri vomitus porracei, simulque verminosi, dejectiones consimiles, maxima ciborum averfatio, atque hæmorrhagia e naribus frequens, & cum excessu copiosa. Hic dum consueta Artis methodo caute curaretur, incidit in soporem profundissimum, in exacerbatione Febris invidentem, & usque ad remissionem il-

lius

lius perdurantem. Renovabatur symptoma quotidie, Ægerque jam decolor, ab effusione cruoris, & viribus destitutus non erat par ferendo morbo quotidie magis illum opprimente, torpidumque, ac hebetem assidue detinente. Cum ergo ad summum devenisset vitæ periculum, jamque facies illi adeo immutata esset, ut vix vestigia servaret naturalis idæ, illi Chinam Chinam, dummodo possem, ministrare decrevi. Et cum assumendæ amaræ Corticis potioni, vel bolis deglutendis impari cognoscerem, præscripsi remedium in forma Julapii, in quo tamen plurima Corticis latebat, utroque addebatur substantia; eoque copiose pro ratione teneræ ætatis, & frequenter exhibitio, paucis clysteribus interjectis, intra paucos dies Febrim omnino sustuli; Lumbricos, & soporosum symptoma adjunctum.

X. *D. Joannes Buzzalinus* post acutam ægriitudinem, quam duplex Tertianâ Continua intulerat, sat bene compositam, incidit in affectum soporosum, quem delirium, atque convulsio præcesserant, adeo gravem, ut fere Catalepticus videretur. Pulsus illi erat exilis, vixque tactu perceptibilis, Ipse vero immobilis quoad decubitus: haud difficulter tamen assumebat oblata, etsi cum stupiditate delirus. Notitia habita, quod Febris, quæ huic fere symptomati dedit originem, & quæ adhuc sub ipso, ut inquit *Mortonus*, larvata latebat, fuit ab ortu suo periodica, ansam dedit mihi circa decimam quintam morbi diem accito, ut cunctanter proponerem *D. Ferrario* curanti usum Corticis, quotiescumque aperitio Salvatellæ & Vessicantia illico apposita non proficerent. Cum ergo intra dies ea nil proficissent, ille autem adhuc deglutienti capax videretur, cum jam Sanctissimum Viaticum assumpsisset, illi celeriter ministratum tanquam proxime morituro; idcirco præscriptus est eidem, statimque oblatus Peruvianus Cortex methodo modice valida, frequenter scilicet, sed non larga-dosi, ut sensim observaretur actio medicaminis: quod cum prodesse non nihil visum sit, alacriter continuatum est; eoque intra septem circiter dies integre restitutus est Æger ab omni stupiditate, & Febre constanter immunis.

XI. Similis pariter Catalepticò videbatur in quadam Tertianæ duplicis Subcontinæ recidiva *Petrus Pini*, quem a primæ ægriitudinis liberaverat Cortex a *D.*

Ferrario illum curante præscriptus. In novo itaque Febris reditu: quæ pariter continuitatem aliquam redolebat ut ante: cum sopor insuper gravissimus eidem adjungeretur, qui etiam tunc cum videbatur remitti, hominem tamen atonitum detinebat, ac fere immobilem, loquela tantum aliquo modo superflite, & deglutienti facilitate, cogitavit Medicus de communicando mecum casu, ei, quem supra descripsimus, non multum ab simili, ut decernerem, an & hic offerendus esset Cortex, nec ne: quoniam modo major, modo minor ad leges periodi febrilis observabatur intensio symptomatis, caput tamen quotidie gravius obruentis, & præceps periculum minitantis. Accessi ergo ad invisendum Ægrum, cui proinde Corticem exhibendum duxi. Cumque omnino, quo posset, modo, repugnantiam suam medicamento ingrato, sibi que cognito ostenderet, mortem ego illi severe minatus, ni assumeret, vel invitum sumere, & congrue reassumere coegi: quo auxilio depulsa paulopost, ut assolet, Febris, mentis alacer, ac vegetus factus est, & absque alia recidiva perfecte sanus.

XII. Anno 1707. affidebat Medicus Junior praxim mecum observans Nobilissimæ Virgini decumbenti longe ab Urbe. Ea occasione invisit ille quendam Ægrotantem nomine *Nicolaum Amici*, in Pago Florani degentem, & a Medico illius vicinæ curatum. Detinebatur Æger Tertianâ duplici per subingressum continua, suas tamen periodos adhuc non obscure servante. Proceperat ad decimam quartam diem Febris, & supervenerat primo delirium, mox sopor gravis, qui singulis accessionibus gravior fiebat. Proponebat Medicus Junior cæteris abunde jam administratis usum Corticis, prout a me usurpari aliquoties viderat; præsertim in *D. Comite Alphonso Saxo*, cui adfiterat; renuebat autem Medicus curas, haud satis conscius de efficacia medicamento in hisce casibus, multoque minus de methodo mea. Cum ergo inter ipsos non convenisset de remedio, me interpellarunt per literas, sic expresse jubente ipso *Loci Domini*, *D. Marchione Philippo Antonio Coccapano*, *Aulæ Serenissimi Ducis Præfecto*, Viro omnium amantissimo, atque omnibus pariter dilectissimo tum propter eximios mores generis nobilitati conjunctus, tum propter summam erga egenos omnes, & præsertim Subditos suos bene-

ficien-

ficentiam. Statim ac intellexi morbi feriem, & gravitatem symptomatis, facile votum edidi pro valida oblatione Corticis, præsertim si forte cæterorum remedium incapax fuisset Æger, & manifeste cæteroque periturus. Interea qui aliquantisper distabat ab extremo statu, in hoc temporis intervallo ad illum devenit, nova accessione, novoque sopore ferocius ingruente, itaut vix Sacramentorum administrationem valuerit admittere. Dum ergo conelamatus credebatur, fuit oblatus Cortex methodo valida, Ægerque præter expectationem servatus. Recidit tamen alias, longamque convalescentiam, & improspere valetudinem passus, ab omni tandem morbo liber evasit, talisque permansit ultra biennium, quo tempore (ut mox intellexi) Pleuritide correptus vitam cum morte commutavit.

XIII. Inter soporosas quoque Febres enumerare lubet sequentem, licet vere non tam ratione soporis, quam ratione Continuitatis acquisitæ, aliorumque symptomatum periculosa evaserit. Sed quo in ea proclivitas in somnum fuit symptoma fere continuum, nec leve, præcessitque Febrem ipsam Comatosus affectus gravis, ideo illius historiam coronides loco ad hanc soporosarum speciem placuit revocare.

Illustrissimus, & Reverendissimus Episcopus Urbis nostræ D. Ludovicus Comes Masdonus, septuagesimum sextum agens ætatis annum, Nephritidi obnoxius, Rheumati, & Podagræ, post duos insultus levioris Apoplexiæ, in non levem totius sinistri lateris paraplegiam commutatæ, Tertiana subinde correptus est, Intermittente quidem, sed duplici. Cum vero longe ab Urbe degeret, quo se contulerat ad mutandum aerem, neque ibi assiduum plane haberet curantem Medicum e propinquiore Civitate accitum, Virum cæteroque diligentem, ac Doctum, sed cujus opera se non admodum indignum reputabat, res eo devenit, ut Febri suas quidem patenter servaret Exacerbationis, & Remissionis vicissitudines, sed non perfectam amplius attingeret solutionem. Interim somniculosus ille assidue jacebat, viribus summe destitutus, & summe pariter emaciatus, longe ab habitu suo naturali. Status illius Serenissimo Duci relatus movit animum Celsitudinis suæ, ut me mitteret ad invisendum decumbentem Præsulem, quem reperi vix transacta decimaquarta morbi die febricitantem in-

tense in vigore Exacerbationis, remisse autem aliis temporibus. Interea tamen præter soporem non quidem profundum, sed fere continuum maximam observavi quovis tempore linguæ ariditatem, quam comitabatur loquela ob id nonnihil difficilis, vox, ut dici solet, clangosa, urina impense rubra, & quantitatis perexiguæ, ac tandem singultus. Imbecillitas Ægri me paulisper detinuit ancipitem, an illum exponerem itineri, ut in Urbem Lectica vestus transferretur. Deo tamen dante satis feliciter factus est redux; vixque elapsa imminente nocturna Exacerbatione, statim illi oblatus est Peruvianus Cortex *ad drach. j.*, die videlicet 15. Julii 1710. vespertinis horis. Sequenti die repetitus est mane tantum *ad scrup. iij.*, cæteris vero diebus *ad scrup. ij.*, primo bis in die, deinde semel tantum, eo quia prima statim Febrifugi oblatione admodum enervata, & paulopost omnino abolita remanserat Exacerbatio periodica. Quia vero non plane extincta erat Febri, quæ secundum tenues sui reliquias assidue perseverabat, & cum ea rubor, ac paucitas urinarum, linguæ ariditas, & ipse nonnunquam singultus, ideo brevi quiete interposita iterum renovatus est usus Remedii *ad scrup. ij.* quotidie usque ad complementum *unciarum duarum* a principio ad finem morbi: quibus absumptæ quoque sunt Febri reliquiæ, & fugata connexa symptomata, itaut hoc uno auxilio, & interjecto clysmatum usu sine ulla purgatione, aut sanguinis missione (quæ duo notatu digna) non modo sit restitutus in pristinum sine ulla recidiva, sed & adeptus habitum corporis meliorem, atque pleniorum ac antea dignissimus Antistes, cum universalis totius Civitatis, Gregisque sui læticia, & plausu.

C A P U T IV.

Aliæ insignes Historiæ, ab Amicis communicatæ, variarum specierum Febrium Perniciosarum, curatarum ope Chinæ Chinæ nostræ Methodo administratæ.

NE FIDEI tantum nostræ innixa prodeat in apertum veritas eorum, quæ ad ostendendam efficaciam Chinæ Chinæ nostræ Methodo administratæ summo hucusque candore protulimus, haud erit incongruens, Historias aliquot Curationum non minus insignium, ex alie-

na quoque fide, ac experientia depromptas, in medium afferre non in vanam quandam ejusdem Methodi gloriam, sed in publicam utilitatem, & unius testimonium multiplex veritatis. Quoniam vero qui præ cæteris talem Methodum amplius sunt, & experti perutilem in Febrium Perniciosarum periodicarum curatione, fuerunt, quos quondam ut Filios amore, & disciplina colui, modo honore ut Socios, & Collegas (quem admodum eos pariter colit & Lyceum, & Civitas) illorum propterea hac in re præ multis expertorum, ac omni fide dignorum, Historias quasdam mihi humaniter communicatas peculiari hoc, & sejuncto Capite placuit propriis nuperrime recentitis adnectere.

Per hoc autem quod duos tantum Professores, Methodum meam, (& quod magis refert) occasionem, ac opportunitatem eadem utendi in Perniciosis præsertim Febribus apprime callentes; præ aliis selegirim, nolim argui, quod desint in hac Urbe quamplurimi, qui China China frequenter utantur primæva præcipue Methodo in vulgaribus saltem, ac diuturnis Intermittentibus; perpauci enim modo sunt illi (licet sint aliqui) quibus plane exosum sit istud Febrifugum. Immo addam, nec desesse quoque Ingenuos aliquot, qui cum viderint, aut intellexerint faustos, qui ab anno 1695. in hanc usque diem mihi pluries obtigerant eventus ex liberaliore dosi Chinæ Chinæ in arduis jam memoratis circumstantiis oblata; consideratis ab eo tempore majori animi contentione, majorique fiducia ac antea iis omnibus, quæ cohærenter ad experimenta mea sibi visa reperere apud alios etiam Auctores, Peruviano Cortice viriliter utentes, suam tandem sibi Methodum comparare cœperunt, qua non contemnendas identidem curationes per Chinam Chinam absolvent. Hos inter peculiari, & honorifica mentione dignus occurrit *D. Davinius*, Aulicus Collega meus Eruditissimus, qui paulopost exactam mihi feliciter anno prædicto 1695. ipso interveniente, *D. Comitibus Nogarolæ* Curationem *Lib. 3. Cap. 6.* descriptam, aliasque plures, illo nedum præfente, sed & concurrente absolutas, quas nuper *Cap. 2. hist. 1. 3. 9. 14. & 16. retulimus*, Methodum ampliorum, ac profiteretur ante, cœpit amplecti, media scilicet copiosioris Corticis infusione intra copiosum liquorem partitis vicibus absumen-

dum, ut Galli docent, Anglice Auctores: qua Methodo curationes cæteroque difficiles non sine sua, ut pluries factus est, admiratione ad bonum exitum postea perduxit. Ab hac deinde Praxi ad Theoreticas considerationes conversus, Lucubrationes quasdam in tutamen humiliter Febrifugi, *Hætoræ* plane robore conflatas, tum Latino idiomate, tum Hætoræ conscripsit, easque proprio velato nomine intra annum 1708. Diariorum litterario, quod tunc sub titulo *Musei Minervæ*, vulgo *Galleria di Minerva*, Venetiis cudebatur, voluit insertas, meisque etiam experimentis, & curationibus (meo licet, ut par erat, sicuti & proprio suppresso nomine) corroboratas. Cum tamen nuperrime præclarum aliquem Casum hic inferendum ab eo expecterim, intentum a sequei a modesto Amico nullatenus licuit. Atque ita illius modestia, ut semetipsam laude promerita, meum saltem Tractatum ulteriori auctoritate fraudavit.

Liceat nihilominus vim quodammodo aliquam officiose, prout amicum decet, eidem inferre, & ex iis ipsis Lucubrationibus, quas vere se scripsisse mihi olim factus est, prostantque sub nomine *Hætoris ex Valle* in antedicti *Diarii Tomo sexto*; quidpiam saltem excerpere, quo mea nedum confirmantur asserta, sed & quædam dissipetur caligo, quam iisdem undequaque veris possit quadantenus offundere involuntarius nescio quis error, sive (ut ipse domesticæ suæ Academicæ morem servans loqui consuevit) *Hallucinatio* quædam, quæ forte eidem de minutulis circumstantiis minus sollicito irrepsit, retractis videlicet eo loci ad inferiora tempora meæ Praxeos initis: quæ sane chronographica variatio communem quodammodo repræsentans eandem praxim meam, plane tunc Mutinæ singularem, & cæteris omnibus incompertam, cum praxi conterraneorum Medicorum illam aperte potius tunc improbantium, non parum mihi fasset negotii, de factorum, dictorumque meorum veritate servanda omnique delenda contrariæ suspicionis umbra prout hominem probum, honestumque decet, sollicito, ne forte turpem notam Nebulonis, aut Impossoris, quasi pro meis aliena vendicans, subire periclitares.

Etsi vero leviora hæc persequi speciem quandam garrulitatis præferat nemini pro-

profuturæ; malo tamen, fando quæ vera sunt, delicatulus nimium apud Catones videri, quam silendo mendax apud Momos, & Zoilos. Meæ potius me pœnitent inconsiderantiæ, qua mihi metipsum necessitatem quandam regerendæ hujusmodi Cantilenæ, nil tale prænosens, imposui tunc cum primam inventionem curandi per Chinam Chinam Febres Periodicas perniciosas in Urbe mea, mihi uni, ut ferebat veritas rei, utque notorium erat apud nos omnes, libere, & candide atque, atque ut quid vere meum (quicquid illud erat) in publicam utilitatem proferre; & dono libenter dare ingenua facilitate cordis pluries asserui, in prima scilicet editione hujusce Therapeutices, tum præfando ad Lectorem, tum in ipso Tractatus limine, tum denique magis expresse Cap. IV. Lib. III. Sed quænam quæto gloriola foret isthæc, ut eam reluctante veritate, vana quapiam impotentia animi tunc affectasse credi possim, postquam ibidem apertis literis fassus sum, Methodum meam, quantumvis in Praxi utilissimam, & in successibus sæpe admirabilem, ortum tamen suum traxisse ab experimento fortuito, nullâ doctrina, nullaque sublimi perspicacia mentis, sed paucula tantum industria meâ comparatâ, cui etiam experimento similia habuisse subdidi ante me in Urbe sua (me quidem patenter incio) Richardus Morton? Quia vero fuisse me hujusce rei Auctorem primum in Urbe mea, effectum est, quod veritati ad amussim consonat, quædam modo me cogit necessitas, ut dubitationes omnes removeam, quas circa hoc scriptis olim suis præter intentionem Amicus cæteroque favere intendens, nonnullis forsitan, ut subaudio, haud satis gnaris potuit incutere, priusquam curationum historias ab aliis Amicis, qui meam tunc Methodum illico sunt amplexi, communicatas subnectam,

In præcitato igitur Diario anno 1708. Venetiis impresso series quædam visitur quindecim Epistolarum de Chinæ Chinæ viribus, datarum partim sub anno 1696. partim sub anno 1697. Italico idiomate ab eo conscriptarum (Latinam Dissertationem Academicam ejusdem Auctoris, & de eadem materia datam Mutinæ anno 1699. ibique pariter insertam pag. 119. hic prætergredior) quarum titulus est -- *Abbagliamenti Medicinali d' Ettore dalla Valle sopra gli effetti della China China*

&c. -- In earum itaque prima data sub die 21. Novembris 1696. pag. 237. ejusdem Diarii hæc leguntur -- *Quest' anno dall' uso della China China qui si sono veduti effetti maravigliosi. Due tra gli altri, ch' avevano Febbri acute ridotti all' estremo colpo smarrito, e freddo estremo universale, che ha durato de' giorni interi, per mezzo di questo rimedio copiosamente bevuto in vino, si sono tolti quasi di braccio alla Morte. Gli affetti poi dalla quartana hanno in sì breve tempo recuperato l' appetito, il sonno, e le forze, che s' io non fossi testimonia di vista, nol crederei. Nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle Febbri croniche, ma quasi alla Morte, e dalla felicità de' successi ha preso tanto di credito appresso li Medici, e Cittadini, che nelle Febbri maligne, vicino all' estrema Unzione, di quella si vagliono, come unica, ed ultima speranza de' disperati &c.* In margine autem ipsius Narrationis ex se indeterminatæ sequentes sunt annotationes peculiare & regione impressæ -- *Sig. Conte Nogaroli -- Sig. Antonio Maria Zani -- Signor Conte di Marsigliano -- Padre Lettore de' Cappuccini &c.*

Atque ut a Narratione exordiar, ex ea confirmatur aperte quod nuper retuli, scilicet Medicos hujus Urbis, etsi tum conscios de experimentis meis, & de noviter per illa detectis Chinæ Chinæ viribus, nondum tamen conscios satis fuisse Methodi meæ, nec Febrium specialium, in quibus ea locum haberet: immo neque evasisse conscios tempore, quo impressa fuit Epistola isthæc, sub anno quidem 1696. data, sed anno tantum 1708. in lucem edita, nulla ulteriore addita limitatione, quæ cæteroque probabiliter fuisset addita; si tunc saltem satis nota extitisset nostratibus Medicis praxis mea. Nec enim in maligis promiscue Febribus, neque in Ægrotis omnibus desperatis; ac morti proximis, ut indicare videtur ipsa narratio, sed solum in iis, quibus ex Perniciosa quapiam Periodica Febre id contigisset, mihi mos erat China China uti peculiariter administrata: quod satis palam facit Tractatus meus universus, cujus proinde scopus fuit, quemadmodum in prima illius editione pluries sum protestatus, ad tollendas hujusmodi hallucinationes etiam tum (utinam non etiamnum) vigentes circa factum, ejusque modum, Perniciosas, seu malignas Febres, in quibus China China vere prodest, in suas

190

species dividere, & ab iis, in quibus non prodest, discriminare, methodumque simul tradere Febrifugum hocce specialiter in iisdem administrandi.

Per eandem insuper Narrationem videtur liquere, Medicos Urbis nostræ operum Chinæ (illam me præscribente) tunc Spectatores, usque tamen activitatis illius semper uniformis in praxi, fuisse se junos, tempore scilicet, aut peculiari Constitutioni identidem adscribentes; quod constanti illius virtuti, & peculiaris administrationis modo, præ cæteris vero noviter detecto lumini tum in conjectanda ulteriore Chinæ Chinæ energia, tum in dijudicandis Febrium omnium eadem curabilium speciebus, debuisset adscribi. Id omne deduci posse videtur ex verbis illis -- *Quest' anno dall' uso della China China qui si sono veduti effetti maravigliosi; operatio siquidem Chinæ Chinæ non est alligata talibus, vel talibus temporibus, sed talibus, ac talibus Febribus, & tali, ac tali modo illam in iisdem exhibendi.* Quod si frequentius una Constitutione succedant admirabiles illius effectus, quam alia, id accidit præcise, quia una Constitutione magis quam alia regnant febres quædam Periodicæ malignæ, atque præcipites, una China China certo domabiles, æque simul incidunt in manus Medicorum tum earum naturam, tum Febrifugi rectam administrationem callentium. Cæterum effectus mirabiles, qui tunc fuere Mutinæ observati, observati quoque fuissent antea, & antea fuisset Mutinæ compertum, quod ejusmodi febres possent China China curari, simulque comperta fuisset Methodus illam peculiariter pro earumdem curatione usurpandi, ut millies observati deinceps sunt iidem effectus, postquam hæc omnia favente Deo ipse detexi, & pro bono publico promulgavi. Tantum autem abest, quod quicquam ex his fuerit Medentibus nostris compertum, quin potius ipsa vulgarium Intermittentium, puta Quartanarum ec. completa, felixque curatio per Chinam Chinam ordinaria eorum temporum methodo oblatam obtenta, pluribus tunc esset admirationi magis quam usui; quod de se ipso sincere fatetur Relator ingenuus, cæteroque in Arte medica veratissimus, & Peruviano Cortice utens, verbis hilce ob candorem suum Cedro dignissimis -- *Gli affetti poi dalla Quartana hanno in sì breve tempo recuperato l' appetito, il sonno, e Torti Therap. Spec.*

le forze, che s' io non fossi testimonia di vista, nol crederei.

Tandem ex ejusdem narrationis textibus simul collatis eruitur, quod anno 1696. nostrates Medici nondum aliud perciperant (atque hoc tantum percepisse est pauculum quidem) nisi quod curationes a me peractæ anno præcedente, quæque in dies peragebantur, & quarum rumor ob insuetam novitatem in Arte per Urbem universam circumferebatur, fiebant a me sola China China dosi majore ac esset in usu ægris pluribus prope morituris exhibita, nec quicquam amplius, quia nil amplius meæ Schedulæ in Pharmacopoliis cuique prostantes demonstrabant; ego vero nedum id Medicis amicis, forsitan & non penitus amicis, pro bono publico sponte, ac sincere aperiebam; sed & regulas, & modum rationalem felicitis oblationis illius, dummodo Febrium natura ex se ferret usum remedii, in quibusdam tantum, utut lethalius, admirandi, in quibusdam aliis, utut mitioribus, inutilis, & in aliis quibusdam incerti. Sed quia hæc omnia scitu necessaria in Consultationibus, & familiaribus colloquiis a me tam caute, tam urbane, tam comiter declarari nequibant, quin tandem deberent expresse doceri; parum dispositos idcirco reperi ad ea attente, ac benigne excipiendâ promissæ barbæ Auditores; adeoque mirum non est, quod perperam putarint nonnulli voci publicæ magis auscultantes, quam meæ, posse servari per Chinam Chinam tumultuarie, ac sine lege in vino copiose epotam omnes fere quibusvis acutis, malignisve febribus detentos, etsi deploratos, ac morti proximis, idque forsitan æque perperam in praxi tentasse, quemadmodum videtur innuere citata narratio verbis illis, non aliud, quam copiam Febrifugi pro medela universali indicantibus -- *per mezzo di questo Rimedio copiosamente bevuto in vino -- & paulo post -- nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle febbri Croniche, ma quasi alla Morte; e dalla felicità de' successi ha preso tanto di credito appresso li Medici, e Cittadini, che nelle Febbri maligne vicino all' estrema unzione, di quella si vagliono, come unica, ed ultima speranza de' disperati --* Ex opposito neque mirum est, quod nonnulli alii cohærenter ad priorum fallacem conjecturam putantes, me vere indiscriminatim tunc omnibus

nibus Ægrotis ex quacunque acuta, vel maligna febre ad extrema redactis Chinam Chinam offerre consueviffe, & quidem perpetuo in vino (cum tamen modo in vino, modo in Aquis stillatitiis, modo in forma solida consueverim prore nata præscribere) mirum inquam non est, quod de præxi mea tunc obmurmurarent, illamque modis variis traducendo tentarent evertere, eo ipso forsitan tempore, quo clam, sed inconcinne imitantes, optato identidem fraudabantur eventu. Mirum potius esset, ne dicam ridiculum, si nec hodie eandem fatis calentes, quia forte non satis calentes naturam febrium, postquam non poterunt evertere, nec bene assequi, crederentur tamen illius Inventores in hac Urbe primi; talesve credi affectarent, aut pateantur. Et hæc quo ad sensa narrationis non aliud, si rite perpendantur, quam distorionem, factorumque meorum confirmationem continentia, nec nisi votis ad favorem propensis ab Amico, qui primæ Perniciosarum curationi anno 1695. mihi peractæ stupens interfuit, exarata.

Ex notis vero prædictæ narrationi appositis confirmatur pariter exitus felix modo memoratus curationis per Chinam Chinam a me primo absolutæ in generoso quondam Viro D. Comite Bailardino Nogarola, ex triplici Quartana perniciofa ad extrema redacta: cujus tamen Febri symptomata (parcat quæso Relator certe non satis memor) nequaquam fuere perfrigeratio universalis, nec pulsus abolitio: ut in præcitata narratione videtur innui, sed profundissimus lethargus, singultusque violentissimus cum motibus per Corpus universum tremulis, & convulsivis, quemadmodum ex descriptione mea habetur Lib. III. Cap. VI. Non tamen negaverim accidentia perfrigerationis universalis, & abolitionis pulsus anno vere 1696. (qui fuit annus subsequens curationi D. Co. Nogarolæ) potuisse forsitan contingere Secundo ex Ægrotis ibidem relatis, ut eo anno contigit aliis pluribus a me descriptis, quos inter D. Marchio Gallianus de Coccapanis, & D. Joseph illius Frater immo & ego ipse, ut in historiis prima, & secunda Capitis secundi, atque prima Capitis primi hujusce Libri per extensum narravi.

Discrepantia potior, & gravior momenti, ut obiter nuperrime tetigi, versatur circa tempus prædicti experimenti

mei in præcitato Comite Nogarola primum habiti: eventus, liquidem ille contigit, non anno 1696. ut contingere alii cum eo acervatim in notis prædictis enunciati, sed anno 1695. Mense Septembri quemadmodum a me relatum fuit in prima editione hujusce Tractatus Lib. III. Cap. VI. excerptumque fideliter ex Scheda originali historiæ per D. Co. Aloysium sanati Equitis filium subscripta: cujus præcisi temporis plures extant circumstantiæ plane innegabiles, scriptæque memoriæ tam in Urbe, quam in Aula: facillime petendæ ex iis omnibus, quæ idem D. Co. Bailardino ante, & post ægritudinem suam palam, publiceque peregit; præterquam quod contemporanea fuit curatio viri Patricii D. Geminiani Levizzani descripta jam Lib. I. Cap. X. Hist. xvi. nec non alia longe memorabilior immediate subsequuta in D. Marco Martini, & relata hujus Lib. Cap. II. Hist. iv. eas namque omnes æqualiter successisse constat anno 1695: a quo tempore præxi hæc mea exordium sumpsit, & ante quod tempus nemo certe in hac Urbe perniciosarum periodicarum curationem per Chinam Chinam administrationem noverat; nec quemquam adeo perfricatæ frontis reperiri posse crediderim, qui audeat oppositum effuti. Aliud est enim, quod quispiam forte apud nos, vel etiam alibi curaverit media China China: aliquam ex hujusmodi Febribus ante seram promulgationem Tractatus mei, non nisi anno 1712. in lucem editi, scilicet post exercitam a me publice per annos 17. præxim in eodem Tractatu tardius expositam, adeoque aliud est, quod curaverit, me centies ac centies viam præmonstrante; aliud est, quod id egerit ante me, nempe ante annum 1695. tunc enim revera vix apud perpaucos nostris in usu erat, ut ad Lectorem præfatus sum olim, Chinam Chinam exhibere, & quidem more vetusto, ac in diuturnis tantum intermittentibus omni acutis, atque perniciose carentibus; nec enim aliter antea factitabam & ipse.

Quoad alios casus in eodem margine annotatos nil habeo quod addam; cum enim anno vere 1696. idem evenerint, semper magis assertionum mearum veritatem roborant. Revera casus D. Antonii Maria Zanni a me ipso relatus est Cap. I. hist. viii. hujusce Libri: mihi namque eam curationem ascivi, quia, ut ibidem retuli, eam D. Cervio illum curanti ipse

ipse suggesti eodem tempore, quo egomet per idem remedium a Perniciofa Diaphoretica supra enunciata evaseram, ipso D. Cervio, & D. D. Davinio & Ramazzino, mihi faventibus, meoque quod in propria causa molitus eram tentamini, facile annuentibus.

Historia pariter Febris D. Comitum Ludovici de Marsciano, quæ paulopost meam convalescentiam contigit D. Davinio curante, D. vero Ramazzino & me superaccitis, ea in quam ipsa vere contigit anno 1696. & a me descripta fuit Lib. I. Cap. X. hist. xiii. Eam vero Febrim inter benignas intermittentes, cujusmodi reapse fuit illa, simpliciter retuli, vulgari quippe usu Corticis facile sanatam, nec enim in ea quicquam notatum dignum observare datum fuit, nisi facilem evanescentiam Tumoris in liene, qui depulsa per Corticem Febre statim obliteratus remansit.

De P. Leffore ex Cappucinorum familia per usum Corticis anno itidem, ut dicitur, 1696. (forsan non nihil serius) sanato nullam habeo notitiam certam: siquidem eum ipse nequaquam curavi; si tamen is forte fuit quidam P. Augustinus e Corrigo in Cœnobio Mutinensi Lector, & mihi cæteroqui notus, eum curavit D. Davinius per Chinam Chinam more vulgari exhibitam; a febre Tertiana (ni fallor) duplici, lenta solum, atque diuturna, si vero fuit ille quispiam alius, febrisque ipsa e genere Perniciosarum, & per Chinam Chinam a quocunque curata, cum id anno pariter 1696. asseratur Mutina contigisse, me non potuit non habere prævium quicunque curationem illam peregisse dicatur.

Ex his patet, Curationes in prædicto Diario adumbratas, quatenus Periodicas Perniciosas respiciunt (de vulgaribus enim nulla mihi sollicitudo) ad meam methodum ab origine debere referri, quemadmodum ad eandem suas, longe licet ante primam editionem mei Tractatus exactas, ingenue referunt Professores immediate infra subdendi: quorum tandem Historias mihi communicatas meis hætenus exaratis annexo.

HISTORIÆ COMMUNICATÆ ab Excellentissimo D. Francisco Clerico in Lyceo, & Urbe Mutinensi Pub. Med. & Chirurg. Prof.

UT primum mihi occurrit Synopsis Tua de Methodo exhibendi Corticem Pe-

ruvianum in Febribus quibusdam Perniciosis, incidit in animum, Vir summe Colende, nonnullas hujusce generis Febrium Historias tuis adjungere, cum earum China China expugnandarum Methodum didicerim a Te jam antea me in Praxim Medicam humaniter instruente; & præcipue eo tempore, quo D. Comiti Baiardino de Nogarola triplici Quartana Continua laboranti adfuit, qui tunc ob morbi ferociam ab exteris etiam Medicis pro deplorato habitus, solo Peruviano Cortice Tua hac Methodo a Te solo feliciter administrato anno 1695. citra expectationem convalescit. Tanti Remedii, illudque propinandi, Methodi nunquam oblitus, quoties tulit occasio, hæc Febres veluti jugulando, quamplurimos ab Orci faucibus eripui, præcipue anno elapso, quo tempore, grassantibus hujusmodi Febribus, Medicus Xenodochii Militum sæpè sepius feliciter tanti Febrifugii vim experius sum.

I. Vir quinquagenarius, duplici Tertiana Continua tenebatur invadente cum frigore, & declinante cum sudore; Hunc torquebat magnus æstus, & summa jaectatio, in Febri vigore sitis inextinguibilis, dolor Capitis & Cardialgia, quæ per dejectiones biliosas qualibet vice solvebatur. Exhibitis omnibus iis auxiliis, quæ in Tertianarum curatione Aus Medica præstare valet, & parum proficientibus; Febres iisdem semper symptomatibus stipatæ vigesimam usque quartam diem attigerunt, qua peracta, consueta Febre correptus est, sed intensiori, & longiori frigore, & cum fuit circa statum, in tam profundam lethargum incidit, ut adhibitis validioribus cruciatibus, cum sudore copiosissimo profusus, ac stertentem, nullo modo expergiscere liceret. Tota nocte hoc patio se habuit, matutinis vero horis parumper remissa est cum symptomatibus Febris; hinc metu ne altera adveniente accessione e medio tolleretur, drach. vj. Corticis Peruviani in vino generoso præscripsi, quo assumpto altera die vix febricitavit, & sic tertia, & quarta sequenti, intra quam omnino evanuit Febris; Hoc tamen non obstante per alios octo dies ejusdem Corticis drach. j. quolibet mane assumebat. Circa sextam ab infebrecitatione diem apparuit ad aurem sinistra Parotis, & post octavam altera ad dexteram, quibus retrocessis, denuo irregulares Febriculæ Patientem infestaverunt, quæ tamen Corticis ejusdem usu

evanuerunt, & Ager pristinae sanitati restitutus est.

II. Miles Tertiana simplici cum frigore, vomitu, & diarrhoea correptus est: quarta die; quae vacua esse debuerat, recurrit Febris, & quinta servis adeo stipata symptomatibus accessit, ut singultus, pulsus parvus, & frequens, algor in universa cute, inius summus aestus, sudor frigidus, & dilutus uno ictu apparuerint, unde nova recurrente accessione Aegrum certo certius moriturum putavi. Cognita ergo Perniciosa Febris conditione, Corticis Peruviani unc. ss. Aegro propinavi, & per tres subsequentes dies drach. j., quibus completis, cessantibus supraddictis symptomatibus, a morbo omnino evasit, & quarta post Chinam assumptam die per Xenodochium deambulanti inveni. Cum vero alvus esset adstricta, me inscio, unam ex Pillulis quam Aegrotantibus ad solvendum ventrem, prout necessitas postulabat, exhibere consueveram, ab adstante desumpsit, & altera die ab assumpta Pillula iterum accessit Febris cum tanta symptomatum vehementia, ut certe moriturus videretur, dum sine pulsu, frigidum, sudore diaphoretico madefactum, cum respiratione frequenti, & absque lequa inspexerim. Iterum Corticis Peruviani unc. ss. exhibui, & per quatuor sequentes dies scrup. ij. deinde loco alterantis scrup. j. per octo alios dies, & Ager ab assumpto Febrifugo paulatim perfecte sanitati donatus est.

III. Gibbus quidam, unus ex Assistentibus Xenodochii Militum, dum Febres hujus naturae grassabantur, Tertiana simplici correptus: quinta die de stomachi dolore conquereretur; declinante vero Febre cum sudore bene se habebat. Sexta die, quae intermissionis futura erat, denuo invasit Febris cum alvi fluxu, & intensiori ventriculi morsu; hac vero declinante omnia cessabant. Septima morbi die tanto impetu recurrit Febris, ut acerrimo dolore ad Ventriculum, & Intestina excitato, sanguinem per superiora, & inferiora eiciens, frigidus, viscidoque sudore perfunderetur, & inde vox clangosa, pulsusque fere nullus perciperentur. In tam praecipiti Casu statim Corticis unc. ss. exhibui, quam rejecti; iterum eandem dosim, sed partitis vicibus propinavi, & post hanc vomitus sedari omnino, sanguis per inferiora immitti, & aliquantulum vesici pulsus videbatur. In noctis progressu caetera

symptomata paulatim remissa sunt, licet ferme cadaver esset Ager. His statibus, per subsequentes dies ad scrup. j. Corticis praescripsi, & quarta die Febris evanuit; hinc per alios octo dies ad scrup. j. propinavi, & interim praeter quoque mei expectationem integre convaleuit.

IV. Aurifex Febre Tertiana duplici continua correptus, quae usque ad octavam diem regulariter processit; in invasione enim frigus aderat, magnus aestus, & sitis in statu, & sudor in declinatione, licet nunquam ad infebrecitationem deveniret. Perpetuam tantum, & tantum contumacem vigiliam, ac corporis agitationem observavi, unde bis repetita sanguinis missione, & exhibitis iis remediis, quae Ars suggerit, nunquam meae occurrit menti, fore ut ille nova adveniente Febre de repente periclitaretur. Sed vespere Aegrotantis cubiculum ingrediens, eum in visis decubitu supinum, convulsus, brachiis contractis, & oculis apertis attonitum. Vocatus non respondebat, pulsus erat parvus, & frequens, respiratio brevis, & difficilis, & omnia mortem minantia. Dum cucurbitulis, vel frictioibus sub plantis pedum, vel exhibitione spiritus Salis ammoniaci cruciabat, cervicem attollens, & brachia quassando, in clamores tantum erumpebat. Statim unc. ss. Corticis praescripsi, quem summo cum labore (expers enim erat mentis, & convulsus ore) propinavi. Totam noctem in tam deplorabili statu transiit; mane declinante Febre supraddicta symptomata parumper declinarunt, Aegerque mentis compos Adstantes coepit cognoscere: unde denno pro tribus vicibus drachmam Corticis praescripsi, dein successive drachmam semis per aliquot dies, & tunc temporis cessante Febre una cum omnibus symptomatibus, a morbo lento pede se restituens, optime convaleuit.

V. Miles post triduum ab invasione Febris deferebatur ad Xenodochium, quem dum in visis, ante vespere obiturum certe credebam. Interrogatus aegre respondit: quartam esse sui morbi diem, & Febrim primam, & secundam accessisse cum frigore pariterque cum sudore evanuisse; tertia vero die denno correptum se a Febre cum frigore tamen minori, paucio calore ad exteriora, sed maximo ad interiora, & post octo aut decem horas ab accessione apparuisse sudorem copiosius emanantem. De quarta vero Febre, qua tunc laborabat, se nihil scire

aje-

ajebat, nisi quod pessime habebat. Tunc ego pulsum tangens, quomodo haberet nescivi, cum ne primam quidem pulsationem enumerare potuerim: carpum enim traheans glaciem tangere mihi sum visus. Talis erat Aegrotantis status; jacebat nempe ille sine pulsu, sudore frigidissimo, & copioso per totum corpus persusus, & tanta singultus frequentia irritatus, ut vix verba facere posset. Cardialgia, & Ventris torminibus cruciabat, defectiones nigricantes, ac sanguine immixtas reddebat, eaque die plusquam quinquaginta sedes habuerat. Totum corpus pulsibus lividis, & nigricantibus coopertum, facies calaverosa, lingua arida, sitis inextinguibilis, urinae nullae, summa jaestatio: uno verbo, tanta erat symptomatum congeries, & ferocia, ut absque dubio brevi moriturus cunctis videretur Aegrotus. Interim quid agendum dubitavi, cum deesse tempus exhibendi Remedii metuerem, eo raptum ad mortem properante: nihilominus de Corticis innocentiae certus, statim ejus drach. vj. in Vino generoso infusas propinavi, & iterum vespere drach. j. Mane de eventu curiosus ad Xenodochium me contuli, & Aegrotantem aliquantulum calefactum, cum aliquo, licet exiguo, pulsu inveni, & sudorem, singultum, defectiones sanguineas, & omnia supraddicta symptomata remissis: compertum: unde continuato Febrifugi usu ad drach. j. singulis subsequentibus diebus, intra paucos dies omnino a Febre evasit. Sexta die ad anum tumor apparuit, qui suppuratus, & expurgatus cicatricem admisit, & Patiens pristinae sanitati restitutus est, nullamque passus est Recidivam.

Quamplurimas alias harum Februm Historias Tibi communicandas haberem, Vir Egregie, quas lubens omitto, ne pagina succrescens locum Observationibus tuis eripiat, quae miram hujus Remedii methodice, ut Tibi mos est, atque efficaciter administrati, vim absque aliorum calculis satis superque evincunt.

HISTORIAE COMMUNICATAE
ab Excellentiss. Ferrante Ferrario Mutinensi. Profefs. Eruditiss. & in Exedra publica meas vices supplente.

POSTULAS a me, Clarissime, ac Humanissime Vir, Casus aliquos, quos China utenti observasse mihi contigerit in Praxi, & jam libentissime obedio. V. Torti Therap. Spec.

rum tui quoque sunt, quos nunc scribo; Horum enim alios Te consulente, alios, Te Methodum tuam mihi jam antea communicante, curavi. Debet Tibi Urbs nostra felix hoc de Peruviano Cortice periculum, cum pro Febribus Perniciosiss expugnandis mirum hunc certumque Remedii modum apud nos tentaverit nemo. Debeo Ego Tibi quidquid deberent caeteri; Cum tamen id, quod publici juris jam fecerat Curatorum tuarum felicitas, intinuis mihi amor, & ingenuitas tua aperuerit, in communi beneficio fortiori praeter caeteris vinculo obstrictus sum Tibi. En ergo Casus aliquos ex iis, quos in usu Corticis, pro Febribus quibusdam Perniciosiss curandis, mihi datum est observare.

I. Anna Campagnoni mulier valetudinaria, & doloribus uterinis saepesepius obnoxia Mense Julii Anno 1706. Febre correptus cum rigore, & vomitu. Vocatus postera die, ut curarem, bene habentem inveni, nempe omnino sine Febre, cum pulsu valido, bilarem, & nil de incæpto morbo sollicitam. Tota eadem die, quae morbi erat secunda, ita se habuit; unde ex iis, quae evenerant, facile fuit de Tertiana Intermitte judicium ferre. Postero mane circa meridiem Febris iterum invasit cum aliquo ventriculi morsu, & vomitu bilioso, licet perpauco, durante tamen per plures horas irriti vomitus conatu. Pulsus in longum tempus parvus at tamen circa vespere omnino elevatus, Febre per sudorem universalem optime remittente. Praescripsi pro venturo mane levisimum medicamentum solvens, paratum nempe ex olei amygd. dulc. rec. expressi unc. iij., Mannae elec. unc. ij. & decoc. cordial. fol. q. f. ex quo aliqua sequa est alvi defectio, & melior Agra referente, stomachi status. Tota eadem dies sine Febre acta est. Mane tribus ante meridiem horis invasit iterum, cum levi quidem rigore, & vomitu fere nullo, sed maxima cum agitatione, & per horas plurimas minutissimo pulsu. Crescente vespere, & magis incremente nocte pulsus solutus est, & caetera remissa sunt symptomata. Cardiacæ pro tunc praescribebantur Remedia, & mane dum omnia forent placida, missus est sanguis ex pede, Agra nit morbum suum timentem, ne tamen de eodem satis incerto. Eiusdem diei vespere febricitanti aliquantulum, jaestabunda fuit, & tota nocte in somnis. Mane dum in visis, cum pulsu satis celeri inveniebam, cum magna fa-

ciei mutatione, & virium detrimento. Suspicatus tunc Perniciem Febris, timui mecum ipse feram, quæ deinde insurrexit, tragædiam; cumque circa meridiem redirem, tactu valde frigidam, cum pulsu minutissimo, & vix perceptibili, cum anxietate magna, & frequentibus deliquiis, facile tamen per Aquam Cardiacam, quam præscripseram, repressis, inveni. Duabus elapsis horis rediit iterum, & universo corpore algidam, diaphoretico sudore persusam, sine pulsu omnino, anhelam, & facie calaverosa, lugentibus Marito, & filiabus, morituram comperi. Territus omnino, de ministrandis Sacramentis tantummodo sollicitus fui, propinaturus post hæc, licet contra spem, febrifugum. His administratis, illico hauriendam exhibui Chinæ Chinæ semunciam ex Vino, deinde facta alterius semuncie infusione, ejus post horas quatuor dimidiam portionem, & post alias quatuor alteram dimidiam propinavi. Vixit præter spem omnium, & meam quoque usque ad horam noctis sextam morienti similis. Ex eo tempore melius habere cepit insurgente pulsu, & viribus restauratis. Mane visa est reviviscere, & crescente die magis convaleuit; idcirco, repetito postmodum per plures dies febrifugo, omnino curata est. Alteram intra Mensem Recidivam duplicis Tertianæ passa est, qua brevi per communem Methodum liberata est, & vixit perfectissime sana.

II. D. Catharina Zanni annorum LXV. Mense Augusti anno 1706. Febre correpta est. Invaserat hæc cum frigore, & vomitu, cumque per diem protraheretur, crederetur a Domesticis Febris quædam, ut agebant, Catarrhalis, qua affici alias consueverat. Cum tamen tertia die repereret, vocatus valida Febre laborantem inveni. Mane altero cum non adhuc omnino remitteretur, præmissis Clystere, sanguis ex brachio detractus est. Recruduit eadem die post meridiem Febris, cumque postera dies majoris futura esse afflictionis videretur, cum de tertio in tertium fortiores, & magis præcoces fierent accessus, nil aliud præter cibum, & mature quidem, oblatum est. Rediit paulo post Febris cum frigore, deinde cum mordaci ad tactum calore, & aliqua interdum bilis per superiora excretionem. Cardiacæ tunc Remedia, & pulveres testacei præscribebantur, & pro venturo mane potus ex oleo amygdalarum dulcium paratus. Ex-

inde Febris per subingressum Continua fiebat, servata tamen aliqua declinatione, sed amissa penitus apyrexia. His ita se habentibus optimum duxi, sero vaccino depurato Stomachum, & Intestina diluere, ideoque ad libras duas mane propinabatur: sed Febre majorem in dies vim sumentis missus est denuo sanguis ex pede, & hoc factum est octava morbi die. Processit ea fortior semper, servato tamen periodico, licet obscuriori quodam augmenti circuitu. Undecima morbi die cum Febris consuetos motus tentaret, oris contorsione aliqua laborantem, & verba non bene ferentem observavi. Terruit me novitas rei, sed appropriatis Remediis evanuit hæc prorsus. Decimatercia morbi die, dum ante Auroram augetur Febris, eadem oris obliquitate, & loquendi impedimento, cum gravi insuper sopore tenebatur, unde crescente jam die hirudines Hæmorrhoidibus apponendas curavi, sed spem omnem de restituenda sanitate amisi. Hac nova sanguinis missione, vel potius consueta Febris, licet tunc pauca, subsequente declinatione, melius haberi visa est, & tentatis jam antea Bezoharticis, & aliis Diaphoreticis validioribus sudor aliquis decimaquarta morbi die moveri observatus est. At decimaquinta die cum Febris augetur, Apoplexia correpta est Ægra, quæ in Paralysis lateris totius dexteri degeneravit. Tenebatur sopore gravi; vocata tamen respondebat, quin declinante die mente melius constare cepit. Ut hæc vidi, ratus fieri omnia ratione, & motu Febris, de hæc suppressenda, si per tempus licuisset, consilium cepi; quapropter, licet jam certe apoplecticam in futuris Paroxysmis morituram putarem, non omissis cæteris Remediis, Chinam Chinam exhibui ad drachmas duas, deinde singulo mane ad drachmam unam per sex dies. *Fessor Deum!* cepit sedari Febris, ac sensim restitui Partis amissa motus, ac sensus, secuta postmodum sudorum, ac urinarum copiosa, ac critica evacuatione. Institi ego tunc in usu Remedii, vi cuius propter spem omnium a mortis imminente periculo erepta est. & exinde post dies quadraginta motui adeo restituta, ut sine baculo gressum domi movere potuerit.

III. D. Joannes Buzzalini Mense Julio Anno 1707. Febre correptus est cum paucis frigoris sensu, sed magno capitis dolore. Remisit ea fere omnino in noctis progressu, postera vero die iterum invasit; hinc vocatus,

catus, ut curarem, duplicem Tertianam facile judicavi. Cum peteret Æger, ut si mitti jangais deberet, potius cucurbitulis scarificatis, quam vena secta prius educeretur, genio indulsi, & quantum fuit opus, detractus est. Eadem die invasit iterum Febris cum modico pariter frigoris sensu, sed anticipato per horas aliquot accessu, aucta intentione, atque etiam in diem crassimam extensione. Cum aliqua bilis excretio per vomitum fieret, largum seri vaccini depurati potum præscripsi, ex quo sequuta est magna ejusdem bilis quasi sincera per inferiora expulsio. Interim Febris magis intensa, & anticipatis in dies accessibus fiebat per subingressum Continua. Missus est iterum sanguis ex brachio, non omissis interim Cardiacis temperatis, decoctionibus refrigerantibus, Gelatina ex Cornu Cervi de more parata, & seri vaccini minus largis potionibus. Cum hæc fierent, augebatur morbus, & levi aliquo per noctem adjuncto subdelirio, nec non observatis adhuc plenitudinis in sanguine signis, quippe quod Adolescens erat Æger, & ex antea meri potionibus, malaque victus ratione plenus satis, nulla coctionis intuentis signa, sanguinem iterum ex pede detraxi. Die morbi undecima sudor aliquis, licet tenuis, apparuit; quapropter auxilio per Diaphoretica dato, duodecima, ac tertiadecima die univertsalis factus est, atque modice copiosus, auctis etiam interim, & mellioribus, quoad omnia, factis urinis. His omnibus plurimum remittebat Febris. Quartadecima die minus sudavit Æger, sed copiosius minxit, pulsu interim magis elevato, atque equali reddito. Dum hæc erant, nocte decimaquintam diem præcedente sudor omnino, ac urina evanuerunt, & de repente facta est ad cerebrum metastasis, ex qua delirium, ac artuum terribilis citra expectationem sequuta est convulsio, ac pessima pulsus concentratio. Terruerunt hæc me valde: cumque in auxilium vocarem, nova celebrata est phlebotomia, & post appostas cucurbitulas repetitas affixa Vescicantia. Pulsus interim profundior, convulsio major, artus frigidiores, & facies cadaverosa fiebat, ex quibus moriturus jam certe videbatur. Tota eadem die, atque etiam nocte ita se habuit. Mane, dum mature inviserem, pulsum aliquantisper elevationem, sed tamen convulsam inveni, & Ægrum, licet non omnino, mente tamen adeo constantem, ut Viaticum sumere po-

tuerit. Non amissa est tunc occasio, & aliquo symptomatum decremento, nec non Febre ab sui initio periodica simul collatis, statim propinata est, Te consulente, Chinæ Chinæ portio in forma boli, quam, cum iterum supervenire incœpisset delirium, satis difficulter assumpsit deglutienti nescius, sed tamen assumpsit. Tota eadem die pessime habuit, convulsione fortiore facta, & pulsu fere penitus amisso. Iterum sub vespere, licet extreme delirans, deceptus est Æger, cum biberet, nova Chinæ Chinæ in potu oblatione. Mane metius aliquantulum habebat in omnibus, quapropter alteram Febrifugi portionem suscepit, & parum eadem die deliravit, pulsusque aliquantisper invaluit. Sequentibus diebus drachmam unam Chinæ Chinæ iter, aut quater suscepit, & circa vigesimam quintam morbi diem optima sudorum, ac urinarum subsequente Crisi, Febris sensim evanuit, ac brevi perfectissime præter expectationem omnium sanatus est.

IV. D. Joseph Goldonus Mense Septembris Anni 1707. Febre correptus est cum rigore, & vomitu. Remisit hæc omnino in noctis progressu, sed cum tertia die iterum invaderet, vocabar, ut opem ferrem. Cum de simplici Tertiana certior fierem, in ad mentem intendi, ut perpenderem, utrum aliquem Perniciose characterem reperirem, cum talis constitutio jam antea mihi innotuisset. Nil tunc invenire potui, quod suspicionem aliquam posset inferre; nec enim frigoris extensionem, quam par erat, longiorem, nec vomitum nimium, aut prævæ qualitatis, nec diuturniorem durationem observaveram. Postera die præmissis Clystere celebrata est phlebotomia ex brachio satis abunde; præcesserat enim in Ægro ex more copiosior meri potio. Adfuit tertia accessio valida nimis, sed tamen nullo feralis novi alicujus symptomatis juncta comitatu. Mane sequenti vacuus omnino a Febre fuit Æger, & copiosa seri vaccini, hausta quantitate plurimum, & cum optima tolerantia deiecit. Nocte nihil obdormivit, & circa subsequenti diei meridiem, en repente frequens vomendi impulsus cum paucis partium extremarum frigore. Successere mox inquietudo maxima, stomachi angor, deliquia, dein vera Cardialgia. Pulsu penitus caruit, frigidi facti sunt artus, & brevi frigidissimus sudor abunde per totum corpus effusus est. Territi sunt jure merito Domestici ejus, quippe quod eodem

penitus modo, ut mihi referebant, Frater aliter paucos ante annos occubuerat. Aderam ego tunc, & dum ministrabantur Sacra, infusionem ex Chinae Chinae drachmis sex e vino paravi, & cuius portionem statim, alteram vero quatuor horarum interposita mora, & alteram aliarum quinque in noctis progressu propinavi. Algidus sine pulsu, ac moriturus usque mane semper fuit. Crescente die percipi cepit pulsus, & aliquantulum incallescere; quapropter continuato Remedii usu melius in dies habuit, & veluti renasci, ut ipsemet aiebat, sum omnium admiratione visus est.

V. D. Joseph Moncini, cum Mense Augusti Anni 1708. Febre corripereur cum frigore, dolore stomachi intenso, & vomendi irritamento, opem meam implorabat. Tertia die invasi iterum Febris iisdem propemodum, sed fortioribus stipata symptomatis. Prae caeteris mordax urgebat stomachi dolor, & frequens vomendi, irritus tamen semper conatus, ex quo maxima primum totius corporis agitatio; inde repetiti animi defectus subsequerentur. Pulsus durus erat, & inequalis, hinc Cardiacis ex mixtura Sylviana pro tunc praescriptis in vesperam iudicium de Febre traherem. Cum iterum inviserem, aliquo perfusum sudore inveni, sed querulum, & licet plurimum remitteretur Febris, adhuc magis laborantem. Cum temperamenti gracilis omnino foret, & ante annos aliquot quasi in tabem pulmonum proclivis, statui praemisso Clystere mittendum esse die crastina parca dosi sanguinem ex brachio, quod factum est me praesente, & Egro penitus a Febre immuni. Inclinante die cum iterum inviserem, inveni irrequietum satis, & stare loco nescientem, cum siti, & pulsu frequentiori. Haec omnia suspecta mihi erant valde; hinc cum in crastinum exeundum mihi foret ab Urbe, & ante haerere animo suspicio de hac Febre, D. Francisco Mariae Monici Chirurgo Fratri Egrotantis scriptum reliqui, quod si Febris diris iisdem symptomatibus incrucesceret, Chinam Chinam ad semunciae pondus in vino more solito, ut ipse in aliis casibus a me factum viderat, exhiberet; nam de Fratris vita in quarta periodo dubitabam. Invasit Febris, quae fuit tertia, efferis adeo juncta accidentibus, ut moriturus jam certe crederetur. Prae caeteris immanis aderat Cardialgia, hinc laborum tremor, & convulsio, inde frequentior animi deliquit, pulsus minutissimus, concentra-

tus, & per intervalla affatim latens, atque demum funesta corporis perfrigeratio. Territus jure merito his omnibus Frater, monito, quod praescripseram, bene utens, statim Chinae Chinae drachmas tres e vino exhibuit; cumque sub vesperam redirem, iis omnibus, quae mox narrabantur, symptomatibus adeo male mulctatum inveni, ut bene arreptum consilium meum iudicaverim, quinimmo in noctis progressu drachmam alteram sumendam decrevi. Remiserunt mediam circa noctem symptomata; mane praescripti drachmas iterum duas Corticis interpositis moris sumendas; non enim fidere tunc poteram Febrim, quam intus foveri adhuc sentiebam. Nocte tota irrequietus fuit, & sequenti die, qua accessio quarta futura erat, non adfuit quidem haec, sed motus tot, tamque inequales in Egri pulsu, & statu observati sunt, ut multoties de ejus adventu dubitaverimus. Diem tamen totam hoc modo evasimus, & continuato Remedii usu, Deo dante, morti ereptus est, & maximo quidem cum labore, necnon intercurrentibus postmodum pluribus Recidivis sanitati tandem restitutus est.

VI. D. Geminianus Miliani Sacerdos, cum ruri degeret, prima Octobris die anno 1708. Febre correptus est cum paucis frigore, sed ingenti vomitu, nec non totius corporis circa articulos dolore. Cum parum diebus antea decessisset, ratus totam in alvi defectu Febris causam delituisse, Medicamentum purgans, quin & Catharticum suo Marte assumpsit, ex quo maxima sequuta est purgatio, & exinde major Febris intensio. Quarta morbi die cum a me pro egrotante Filio consilium peteret Pater, insitit, ut statim adduceretur in Urbem, quod factum fuit quinta morbi die duabus ante meridiem horis, Monitus de Egrotantis adventu illico ipse domum adivi, & ut primum pedem intra cubiculum movi, horruil luctum ejus faciem, oculos micantes, acutas naves, incertam, tremulamque vocem, stomachi angustiam, paucam, ac turbidam urinam, & quod praeter caeteris pessimum, pulsum minutissimum, atque convulsivum. Territus tali rerum funestiarum syndrome, statim de Sacramento Confessionis sollicitus fui, quippe qui imminens delirium (nec enim magna res erat dignoscere) praevideram. Interea cum stomachi affectio prope Cardialgiam argeret, ratus particulas adhuc e potu Ca-

thartici Ventriculum, & Intestina irritare, Olei amygdalarum dulc. rec. expressi uncias quinque praescripti, non omisisti interim, quae in tam praecipiti casu opportuna videbantur, Cardiacis pretiosioribus. Tota die ita se habuit, & sub vesperam, cum levis sequeretur dejectio, melius aliquantulum haberi visus est de stomacho, pessimo tamen durante pulsu, & aliquo subsequente delirio: Urgebam interim, ut pro sequenti mane socius mihi jungeretur Medicus, ut me haerentem circa sanguinis missionem confirmaret, quae uti necesse erat, tamen a pulsu pessimo in dubium vocari videbatur. Mane in consilium vocatus es Tu, Domine mi, qui, pensitatis omnibus, calculum tuum meo addidisti de sanguine mittendo, parce quidem, & ex manu sinistra. Tota eadem die, quae morbi erat sexta, ita se habuit, sed circa vesperam pessime habentem invenimus; algidus enim erat, & subdelirans, & vix poterat ob motus marium convulsivos percipi pulsus. Crevit mox adeo delirium, ut in lecto sedens exercitio Literariae Palaestrae, cui olim incubuerat, vacaret cum admiratione simul, & commiseratione constantium. Tunc ego (licet parum profutura opinarer) Vesicantia apponi, & repetitas affigi Cucubitu-facum curavi, quod magna difficultate factum ob Egrotantis contranitentis conatum. Totam noctem sic transegit, sed quamvis mentis expertus foret, quotiescumque labiis apponeretur, aquam copiose ingurgitabat. Mane inveni non adeo delirum, sed potius attonitum, adhuc tamen copioso sudore frigido perfusum, pulsu omnino destitutum, & more solito convulsivum. Bibebat quidquid offerebatur; quapropter perspecto aliquo symptomatum decremento, de China China propinanda mecum ipse reputans, statim me contuli ad Te, ut de eadem consilium ferres. Ut me vidisti petebas, utrum decessisset Egrotus noster; sed cum responderem vivere adhuc, & cogitatum meum de Cortice prolaturus forem praevenisti ipse me subridens, & inquitens: Lubet etiamnum tibi offerre Corticem? Non abnuo; at ignoro, quis in hoc Casu sperari possit eventus. Quod observandum est, ut nedum Plebis, sed & Medicorum quorundam evitemus delirium; sub forma Cardiaci Remedii propinandum est, ne ulla, utut ridicula, in nos deferatur culpa de hominis morte jam perituri. His diebus, quamvis ab Urbe discessurus fores,

meum te contulisti ad Egrotum, & statim Chinae Chinae drachmas tres sub forma Cardiaci Remedii, nempe mixtura facta ex Consec. hyacinth. & Syr. de cortic. Cortici, propinavimus. Mixturam totam assumpsit Egrotus, & cum hoc vidissem, alteram non absimilem paravi, sed cum propinare post meridiem tentarem, jam adeo urgebat delirium, ut totam deglutienti compos haud fuerit. Ea tamen, quam sumpserat, contentus eram, quippe quidem suffectura (si per tempus licuisset) pro imminuenda saltem, si non suppressenda futura accessione. Tota eadem nocte deliravit frigidus, & sine pulsu semper fuit, sed mane sub aurora quieverit, & cum inviserem, inveni aliquantisper calefactum, mente saniolem, licet attonitum, & aliqua pulsu reviviscentia praeditum. Inexpectatum admiratus donum, statim de Sacramento Eucharisticae sollicitus fui, deinde infusionem ex Chinae Chinae uncia una paravi in vino, & copiosam portionem hauriendam tradidi. Hac servata per aliquot dies metodo cepit paulatim insurgere pulsus, & caetera evanescente symptomata; hinc copiosissimis effluentibus Urinis praeter omnium expectationem, ac nostram quoque, revixit, & post breves aliquas Recidivas optime, Deo dante, saluti restitutus vivit. Tunc temporis Mater ejusdem jam septuagenaria Febre tertiana simplici, mox in duplicem, inde in continuam citissime mutata torquebatur cum maxima virium jactura, stomachi angore, ac dolore intenso, deliquit, & pulsu adeo exili, ut vix perciperetur; demum jam fere ad extremum redacta ejusdem Remedii usu per plures dies ad drach. j. exhibiti a Febre tam dira, caeterisque symptomatibus paulatim liberata est; morti una cum filio, cujus funeri eodem tempore jungenda videbatur, felicissime erepta.

VII. Mirandum praeter caeteris omnibus ratione aetatis, & felicitate successus Casum, quem tandem observare datum fuit, lubet subnectere. D. Dominicus Ferrati, totius Urbi ob aetatem ad nonagesimumquartum annum aetate productam notissimus, die decima Aprilis anni 1710. incidit in Febrem cum copiosa, & frequenti diarrhoea. Accitus statim adeo male mulctatum inveni, ut brevi moriturum judicarem; Febre enim intensa, & frequentissimis dejectionibus modo biliosis, modo nigricantibus laborabat. Secunda morbi die Febris, & diarrhoea adeo fortiores fiebant

& c.

Et ea, quæ in homine tam sene esse poterant, tam fractæ vires, ut ne verbum facere quidem posset; quæ propter Sacris Mysteriis rite firmato, nil aliud tunc Arte Medica præstitum, quam Enematum breviorum ex lacte cœlybeato, & Cardiacorum pretiosorum, aliorumque Medicamentorum tam interne, quam externe ad roborandum ventriculum sedula administratio. Nil hæc prodesse videbantur, nisi quod qui tertia, aut quarta die mori credebatur, ad sextam usque morbi diem præter omnium expectationem decessit, quæ die cum mane inuiserem, inveni minus oppressum, quippe a media tunc noctis parte a diarrhœa vexatum. Hora ejusdem diei vigesima rediit hæc copiosissima, ac frequentissima, quin aliquo frigoris sensu in extremis corporis partibus affici observatus est. Desiit aliquantulum in noctis progressu diarrhœa, & mane vivebat adhuc, licet vere miserimus. Post hujus diei meridiem, quæ morbi erat septima, en iterum immanis dejectio, en totius corporis universa perfrigeratio, & aliquis in pectore cataracti sonus. Spem omnem tunc amisit; nihilominus motum ultimum diarrhœæ, atque etiam Febris aliquo modo periodicum mecum ipse considerans, Chinæ Chinæ usus in animo venit, opinatus fore ut, si non Febri, saltem roborando ventriculo conferre posset: cum non desint Auctores, qui ob id eam commendent, & Praxis hoc ipsum confirmet. Hoc clam agere decrevi, & (annuente Te quoque, cui forte per viam occurrens quid faciurus eram communicavi) statim tincturam ex Chinæ Chinæ semuncia, & drachma una Salis absinthii cum Vino per ignem paravi, quam addito Syrupo de corticibus Citri dulcoravi; hinc scrupulum unum ejusdem Corticis in forma boli, & tincturæ uncias quatuor Ægroti sub vespere propinavi. Hora noctis sexta altera unciarum trium ejusdem tincturæ portio exhibitæ est, & exinde substitit diarrhœa, cumque mane inuiserem, virum inveni, sed adhuc pessime habentem. Eadem die parum deiecit, sed valde febricitavit, sub vespere aucta est iterum diarrhœa, & Febri, sed utraque minor, propinatus est scrupulus alter Corticis, & eadem tinctura ad uncias tres. Sequenti nocte parum deiecit, & altera die melius habuit: sub vespere Corticis scrupulum & tincturæ parum assumpsit; noctem bene transegit, mane mutatus omnino est,

adeo ut mirarentur mecum Domestici actionem Remedii; sed Remedium ignorabant omnes. Vegetus, alacris, & more suo lepidus factus est, & quod mirum, sublata omnino diarrhœa, & immixta ad stuporem Febri. Desiit ego tunc ab usu Remedii, cum omnia bene cedere prospicerem; sed quatuor intra dies iterum invasit maxima Febri cum diarrhœa, & copioso ad pectus cataracta. Desperavi tunc vere omnino, & penituit a Remedio desitisse: novum tamen animum induens drachmam semis Corticis cum unciis quatuor, quæ supererant, antea tincturæ propinavi. Evasit ab hac quoque Febre, hinc per alios subsequentes duos dies drachmam semis Corticis assumpsit, deinde de tertia in tertiam diem alteram semidrachmam per duas vices deglutivit, ex quibus a Febre liberatus est. Post tres alios dies iterum drachmam semis Febrifugi sumpsit, & sane asserere possum, Ægrotum diebus a China China vacuis pejus semper habuisse, quam dum Cortex propinabatur; tunc enim temporis alacrior erat, vegetiorque; quin pulcherrima res erat cernere Senem nonagesimo secundo anno consecutum, vitam hoc uno Remedio protrahentem. Per quatuor alios dies a China China abstinui, ratus susceptoram, quam interpositis moris exhibueram. Sed sexta Maji die, quæ morbi erat vigesima sexta, en iterum Febre correptus est cum frigore, & diarrhœa, quarum tamen utraque modum non excessit: tunc tamen drachmam semis Corticis sub vespere, & alteram semidrachmam media nocte sumendas præscripsi. Evasit Febri hæc sequenti mane, & exinde bene adeo in dies habuit, ut jam a morbo restitutus non solum se lecto propriis viribus valeret surgere, ac vegetus per Urbem incedere, sed & Rus pergens, delicatoribus quibusdam suis plantulis sedulus Cultor cum omnium admiratione incumbere. Idem post biennium Tertiana duplici, sub obscuris motibus invadente, iterum correptus, sanguinis missionem e brachio ad uncias sex bene tulit, inde eodem Corticis ad scrupulum j. per plures dies exhibitum rursus curatus est; & prout ætas tam diuturna ferre potuit, satis incolumis redditus, certiore me semper de vi mira Remedii faciens, cujus non exiguum quidem donum Homini tam seni fuisset vel unius tantum diei inducias impetrasse.

Possem Ægros alios quamplurimos sub-

necte-

nectere simili methodo curatos, ut D. Annam Monaci prædicti D. Josephi Matrem a Tertiana Perniciosa cum Cardialgia, & sudore diaphoretico, D. Monicam ejus Nurrum gravidam septimestrem, & abortum ob horrendos vomitus, & deliqua cæteroque passuram, a Tertiana simplici, mox duplici, inde continua liberatas. Sic Puella quædam de Malavossis Angela nomine a duplici Tertiana, in cujus accessione singula immanes patiebatur Epilepticos insultus, tinctura Corticis curata est. Sic Marius Benassi a simplici Tertiana, cujus in secundo, & tertio accessu dejectio decoloris sanguinis, fluxus Hepatici adinstar, & diaphoretici sudores mortem inferebant, evasit. Sic D. Herculi Rebucci prope Mirandulam degenti Tertiana duplex usque ad accessum decimumseptimum protraxit, & eo usque redacta, ut is in accessionibus gravi sopore in lethargum proxime transiret opprimeretur, summa cum Uxoribus filiorumque jam fere omnium lugentium lætitia, feliciter suppressa est. Sic Angela Toni a Tertiana in quarto accessu diarrhœam biliosam, mox diaphoreticam sudorem inducente, Angela Colli octogenaria a Diaphoretica, Ursula Chiapponi, Anna Bacciolani gravida septimestris a Cardialgia liberata sunt. Quin postrema hæc Mulier iterum paucis diebus a partu prioris naturæ Febribus tentata, quæ lochiorum insuper suppressionem induxerant, repetito Corticis usu statim fluentibus iterum peperit, optime convaleuit. Sic denique D. Mario Zuccati, Illustris, ac Reverendiss. Præsulis nostri Co. Majdoni Domestico, Tertiana primum intermittente, mox subcontinua detento, quæ pulsus carentiam, sudorem diaphoreticum, gravissimum soporem, ideoque imminens, certamque mortis periculum induxerat, hoc uno Remedio properanter, & valida dosi exhibitæ, indeque continuato, salus restituta est. Sed ne nimis sim, hos, & alios casus quamplurimos omitto. Tibi vero Vir humanissime, & Orbi toti juramento testor, hæc a me, parum quidem culte, sed minutim, ac fideliter deponita; Puderet quippe Conscientiam meam, & Fidem publicam Peruvianam Cortici partibus nimis studens de-

Peculiarem sane sibi vindicat animadversionem unaquæque ex superioribus Historiis, quas nobis uterque Professor hic inferendas tradidit; præterquam

enim quod in illis omnes fere observantur Febrium Perniciosarum a nobis descriptarum characteres, ac differentiæ, eximia insuper elucet Corticis Peruviani virtus in iisdem curandis, etsi illæ extremam jam ferme perniciem intulerint. Licet autem singulæ singulari quoque sint consideratione dignæ: attamen, quæ in iisdem occurrunt speciatim magis notanda, lubet Lectori obiter innuere.

Ex secunda itaque Historia, communicatam a D. Clerico, patet quam periculosum sit, Homini ex Febribus per Chinam Chinam curato Catharticum exhibere. An utile sit exhibere adhuc Febricitanti, vel per aliam Methodum a Febre liberato, judicet quisque. Quarta Historia graphice pingens Febricitantem Catalepticum convullum, & sine loquela ululantem, & nihilominus Cortice sanatum, non exigui ponderis est, cum hujusmodi accidentia & raro apparere soleant in Febribus, & fere semper, cum apparuerint, soleant interimere. Tertia pariter, & quinta, excreciones immanes atro sanguineas, & nigricantes Febribus associatas exponunt cum symptomatis vere funestissimis, quæ vix unquam a morte queunt sejungi, ni sejungantur ope Corticis.

Inter Historias autem D. Ferrarii insignis admodum videtur secunda, quæ Apoplepticum insultum qualibet Accessione periodice recurrentem, & in Paraplegiam tandem commutatam, describit. Sanatio per Chinam Chinam obtenta satis ostendit, Remedium istud fluida humani corporis nequaquam figere, neque suppressionem Febrium illius assumptioni subsequentem, inducere Apoplexias, aut alia ejusmodi mala, quæ immerito reformidant inexperti. Idem quoque testantur Lethargus, & aliæ soporose affectiones, quæ in iisdem Historiis curatæ visuntur, curatis per Corticem Febribus. Neque minus evincunt oppositum, nullam scilicet inesse Chinæ Chinæ humores fundendi vim, aliæ, quæ ibidem prostrant, Curationes Febrium ab immodica humorum fusione, aut colliquatione pendentium. Tertia Historia est illa eadem, quam ipse retuli nuper Cap. II. n. x. Uniformitas narrationis uniformitatem veritatis luculenter indicat. Sexta pariter, quam ipse innui per transennam supra Cap. II. insignis est, quia non modo Subcontinæ Febri acutiem, ac malignitatem adeptæ, sed veræ Continuæ

novæ Proportionatæ Malignæ curationem eximiam, ope Corticis absolutam, ponit ad oculos. Distinctam autem præ omnibus considerationem meretur Historia septima, quæ Senem nonagesimo secundo circiter ætatis anno Subcontinua Febre longiore, simul & diarrhœa correptum, ac subinde sanatum, robustæque valetudini restitutum, quin & post biennium iterum pari ratione curatum exhibet ope Corticis pluries oblatis. Historiam quoque similem habet *Badus* de Sene nonagesimumsecundum ætatis annum agente, Tertiana notha detento, per Chinam Chinam curato, & post biennium adhuc vivente. Corruit hinc vana eorum suspicio, qui pro reducenda in actum Chinæ Chinæ virtute, virium, & floridæ ætatis robur requiri, autumant. Sane China China longe melius ac Gardiaca quævis sic appellata, Febricitantibus quibusvis, utut debilibus, robur addit, cum Febres submoveat naturale robur exhaurientes; quod illa vere nequeunt præstare. Cessat pariter ex aliis Casibus acervatim ab eodem *D. Ferrario* recensitis occasio dubitandi, num Fœminis *Utero* gerentibus, aut *Puerperis*, possit utiliter exhiberi Cortex, cum utriusque felicitis Curationis ibidem profert exemplum duplex non aspernabile.

APPENDIX.

Petierat a me Bibliopola, arrepta occasione hujusce novæ Editionis, ut cum non paucis auxerim suadente ipso Tractatum meum additamentis, novas itidem non gravaret addere insignium curationum historias, quarum, certe non exigua mihi suppeteret, si eas liberet persequi, copia. Sed ut fatear, morem ille gerere in hoc supervacaneum censui; tum quia satis jam fidei, ni fallor, assequuta sunt apud Rempublicam Medicam effata mea, quibus communis assipulatur hodie Medicorum praxis: tum quia pluralitas casuum inter se valde conformium, quos possem inferere, nonnisi eandem quodammodo crambem eodem fere semper modo recoctam jugiter exhiberet; tum denique quia præter recensitas a me in hoc ipso Tractatu historias vere memorabiles, plures alias ejusdem ordinis olim edidi in *Responsionibus meis Iatroapologeticis ad Clarissimum Ramazzinum*, ubi rem omnem confecisse mihi sum visus, praximque meam satis illustrasse,

& a quibusvis oppositionibus Integre vindicasse. Ne tamen repetitis petitionibus ejusdem Bibliopolæ plene refractarius viderer, quod ipse facere detractavi, fieri saltem a Amico favere astueto, scilicet ab eodem *D. Ferrario* libenter curavi: quod ille quidem peregit suo more nimis humaniter, hæc ad me novissime scribens.

HISTORIÆ NOVITÆ
Communicatæ ab Excellentiss. *D. Ferrarante Ferrario* Mutinens. Prof. Eruditiss., & in Exedra publica meas vires supplente.

TURE quidem merito demandas aliis, *Vir Præclarissime*, ulteriorem divulgationum Successuum semper felicium, quos hucusque peperit, & in dies pariet in Periodicarum Februm Perniciosarum curatione celebris Methodus, Praxisque tua, qua certe nil utilius inventum hæctenus, aut excogitatum in Medicina univërsa. Quid enim allaborandum Tibi, ut tua ulterius comprobet dogmata, cum tota jam huic operi allaboret, ac plaudeat Respublica Medica? Nonne Urbs nostra, quæ Te hac in re legislatorem nedum primum, sed unicum late fatetur, quotidianas curationes hujusce ordinis a nostratis Medicis feliciter gestas Tibi uni, vel tunc cum agis alibi, receptas referre? Utere igitur citra ullam sollicitudinem per totum hoc servitium, ut affoles, anni tempus, Februm licet Periodicarum supra morem ferax, utere, inquam liberaliter, quo melius valetudinem tuam firmes, atque unde etiam prodesse non cessas, honestissimo Ruris otio, cum aliunde jam dedervis unde Febres æstivas fere omnes etiam graviores, & periculo plenas certo sanemus. Manu tua medemur omnes a Te uno in hoc manu ducti. Utinam vero Methodum tuam omnes exacte tenemus in China China rite, opportune, ac, ubi tantum convenit, & prout convenit, administranda, Febresque (quod præcipuum est) dignoscamus a Febribus, tempus a tempore, & modum a modo, quæ omnia utut dilucide a Te tradita fuerint, ac explanata, a cunctis nihilominus haud æque clare sunt forsan percepta, unde identidem abusus emergit, nonnumquam vero & neglectus. Veniam tamen det minus expertis, siqui sint in nimietate peccantes, humanitas tua; viam namque nimis lubricam sternunt ad errorem hinc metus exitii, illinc fallacitas curationis; idque

vandem firmum, ratumque habeas, quod nostrum nemo leges æquissimas a Te constitutas, ut par est, impleturus, quantumvis acutus & sagax, in ipso tamen opere, ubi præferum sit nonnihil anceps usus Remedii, sollertiam, aut perspicaciam tuam unquam æquabit. An eas ego saltem, qui Praxim medicam, & profectio jam diuturnam incessanter exerceo in hac Urbe, satis impleverim, ubi Peruvianum Corticem contigit viriliter adhibere in his, quas recens ad Te mitto, novarum Curationum historiis, Tu Judex es: an impleverim ubi ab eodem contigit abstinere, memetipsum mihi constituo Judicem, quippe satis consensius quanta sit mihi religio, ne hoc insigni, atque insoniti Febrifugo damnose abutar: illud namque fere numquam exhibere consuevi, & consuesco, nisi in Febribus vere Perniciosis a Te descriptis, nec nisi præ urgentia symptomatum, in aliis Periodicis protracta etiam, quo diutius licet, illius oblatione, minime vero in Depurativis, neque in primis statim Februm cum aliquo etiam impetu erumpentium insultiibus, sed ad normam cautionum a Te prudenter præscriptarum, citra circumstantias prædictas ab exhibitione ejusdem Corticis ferari ut plurimum soleo, quem (ut tuis utar ipsis verbis) in usu longe digniores ampla manu profusus refervo.

I. Dominus Franciscus Belleardi Nobilis Mutinensis annum nunc agens septuagesimum quartum, adhuc, Deo favente, satis vegetus, licet Podraga quandoque corripatur, duobus ab hinc annis Tertiana Febre simplici tenebatur, quæ cum invaderet, soporem non levem inducebat: ideoque aliqua, prout ætas ferre poterat, administrabantur remedia. Quartus accedens Paroxysmus in soporem veluti lethargicum impulerat Ægrotantem. Pulsus per horas plurimas fere nullus, membra tenui sudore frigido madefacta: facies terrea, supinum corpus. Quid in homine jam tunc nisi mors proximè metuenda? Circa tamen noctis horam tertiam aliquantulum expergescens, dum appositam labiis aquam biberet, ebibat Chinæ Chinæ drachmas duas, quas prompte paraveram; per noctis decursum alias duas, mane vero circa meridiem alias duas, cum tunc temporis melius longe haberet. Sudavit per totam diem, febriisque abiit, nec rediit amplius ut antea, sævitiam suam post aliquot hebdomadas in breves podagricos insultus tantummodo exonerans.

II. Domina Catharina Ceretti Genitrix Domini in Medicina Doctoris Petri Ceretti, Adolescentis non exiguæ expectationis, Praximque medicam etiamnum mecum exercentis, Tertiana Febre simplici quatuor ab hinc annis correpta est. In primæ, & alterius Febre paroxysmo, nec non earumdem progressu, de dolore Stomachi conquerebatur, intenso, pro quo congrua præscribebantur remedia. Accessit tertia Febre, & Cardialgiam passa est Ægrotans non levem cum magna virium jactura, & deliquit quamplurimis, ita ut ob Matris periculum desperaret Filius. Cum vero non admodum deficeret tunc temporis pulsus, Domesticorum, Nati, & Ægrotantis solitudinem abduxi, Febre ferociam me domitutum pollicitus. Eam vero non omnino suppressere, sed quodammodo cohibere statutum est, idcirco duas tantum Chinæ Chinæ drachmas præscripsimus. Rediit postera die Febre, minoribus tamen comitata symptomatibus, ideoque totam prosequi tali pacto curationem decretum est, ut quotiescumque vires exereret Hostis, oblato Remedio frangeretur. Ita actum est. Res pro votis successit. Propinabatur juxta exigentiam China China, & hac methodo incessit quidem, sed pro lubitu, Febre, & feliciter curata est optima, & benemerita Mulier, quæ etiamnum, Deo dante, vivit incolumis.

III. Franciscus Bonettini annum nunc agens octavum supra octuagesimum, & bis jam antea Apoplexiam, quæ in Paraplegiam degeneraverat, passus, Tertiana Febre simplici tribus ab hinc annis corripiebatur. In unoquoque Februm accessu magno sopore tenebatur; at, dum quartus accederet, ita Capite opprimebatur, ut per diem integrum Apoplexia vere detentus videretur, & animam certo certius proximè effaturus putaretur. Pulsus per horas quamplurimas parvus, & tardus, dein celerior & febrilis factus est. Vespere aliquantulum expergescens, ita ut, cum extreme stiret, Chinæ Chinæ portunculam ebibere sensim potuerit, & paucis ab illinc horis portionem prima majorem. Postera die, dum melius haberet, & omnia a Febre oriri mala dignosceretur, dosim pro more integram Remedii superhausit, ita ut adveniente die qua recurrere Febre debuerat, parva omnino supervenerit, & brevi subinde fuerit sanatus. Hoc eodem Anno 1729. Quartana simplici correptus, & non multum dissimili Capitis symptomate, quo

quo supracitato anno tenebatur, gravatus, China China evasit, vivitque decrepitus, ambulatque per Urbem. An audiendi sint qui Chinam Chinam numquam esse Senibus propinandam, & ab eadem metuentiam esse Apoplexiam autumant, huic me verissimæ Historiæ, uti & non paucis aliis hujusce generis præctis observationibus committo.

IV. Dominum Bartholomæum Cotti, Virum probitate, morumque integritate præclarum, & Serenissimi Francisci Mutinæ Principis Cubicularium emeritum, Febris Tertiana simplex invaserat, cujus exordia, nedum progressum, sudores effusi cum magna virium, & animi jactura excipiebant. A quarto superveniente Paroxysmo pessime mulctatus est, nihilominus Cardiacis remediis suffultus evasit, ita ut postero mane morbi impetu declinasse videretur. At quinta adfuit Febris, quæ sudorem frigidum a meridie per totam usque noctem comitem habuit; ideoque, cum diutius fidere audacia foret nimia, habita non tantum morbi, sed Hominis cæteroque non juvenis ratione, propinata est, & repetita consueto more China China. Domita est Febris, & superveniente hæmorrhoidum familiari stillitio convalescit. Post mensem erraticas nonnullas Febres iterum passus est, quæ mox evanuerunt, & vivit ex tunc alacer, atque præprosperus. Eodem modo a non dissimili Febre post aliquod tempus Domina ejus Uxor, nomine Margarita, correpta curata est, quæ fere nullam exinde passa est, Recidivam, & vivit floridissima.

V. Illustrissimi D. Michaelis Torretti Sereniss. Ducis Mutinæ Consultoris, non impari modo curationem aggressus sum, dum duobus ab hinc annis Febre, quæ Tertianæ continuæ speciem præseferbat, cum intensissimo capitis dolore laboraret. Eo proterva ejus Febris die septimo devenerat, ut, tunc cum aliquantulum declinare nocturnis horis debuisset, gravior mane successerit, & tantum Capiti gravamen, & dolorem intulerit ut, motus fere convulsivos excitaverit, funestumque ipsi Capiti majorem decubitus proxime comminaretur. Ut deterior, quæ pro more dierum expectari debebat futura nocte, Febris aliquantisper cõhiberetur, de propinanda China China animus mox suppeditavit; at cum de splendida, & nedum Sereniss. Duci, sed toti Urbi pericula Persona ageretur, ne mihi nimum sisus vide-

rer, Te Excellentissime Torti, Ruri degentem consulere volui, ideoque Nuncio misso, & habito voto, exhibitum est horis aliquot ante meridiem ad drachmas tres, & post meridiem usque ad vesperam ad alias tres partitis vicibus Remedium. Protracta est usque mane Febris exacerbatio, quæ nullatenus adfuit, sed minoribus stipata symptomatibus: dolor namque Capitis, & cætera omnia admodum fuerunt mitiora. De actione Corticis, de quo dubitabantur, certior tunc factus, ejus usus prosequutus sum, ad exigentiam tantummodo propinando. Mirum dictu, & magis mirum visu. Ingravecebat quandoque Febris; exhibebatur portio aliqua Febrifugi, & cedebat ita, ut similis Equo indomito videretur, cui cõhibendo lupatum fortius perstringeretur. Cursum integrum hoc pacto peregit morbus, sed tandem urinæ, & sudoris superveniente constante Crisi sanatus est. Vir egregius, qui integra jactis, prout indefessum muneris sui exercitium ferre potest valetudine pro bono publico perfruitur.

VI. Illustriss. Domina D. Laura de Fofano Nobilis Matrona Mediolanensis, dum Sanctam Lauretanam Domum pergens Mutinam pertransiret, quadam de repente Capitis stupiditate correpta est, a qua ita male habuit, ut in apoplexiam incidisse credita fuerit. Vocatus fuerat Dominus Leonellus Medicus Mutinensis, a quo plura administrata fuerunt remedia, ut morbus tolleretur. De facto convalescit aliquantulum: at altera superveniente die, cum iterum laboraret, ut antea, adjungebatur D. Caroccius Medicus pariter, & Lithotomus Mutinensis, qui dum febricitantem inveniret, putavit totam a sola Febre, quæ alios fortassis habuisset accessus, ortum duxisse tragediam: Nihilominus cum res esset in ancipiti, Cardiacis, & Cephalicis pro tunc allaboratum est Remediis; & subsequenti mane, dum adhuc stupore Capitis aliquo gravaretur, celebrata est iterum sanguinis missio. Tota die melius habuit; altera vero superveniente iterum sub meridiem apoplectica, & vere moritura visa est, sed clariori, atque fortiori invasióne Febrim accessisse comperitum est. Fortiora in usum revocata sunt remedia, ut Capite levaretur, & de China China propinanda mens fuit, quin a suprascripto D. Caroccio eo modo, quo poterat, ad drachmas duas fuit exhibitæ. Superacutus tunc temporis fui Ego quoque,

quæ, & cum nullus dubitationi locus esset quin omnia a Febre evenirent mala, majori propinandam esse Chinam Chinam doxi arbitratus sum, quod in noctis progressu actum est. Mane melius habuit, ut ita Testamentum condere, & Sacramentis muniri potuerit. Exinde, licet Egrotans, uti nil transactarum rerum conscia, renueret, adstantium tamen, necnon nostris precibus commota, portionem alteram Febrifugi assumpsit, & sub vespere potavit alteram. Cessit omnino ea, quæ insurgere die postera debuerat, Febris, & post paucos dies Mediolanum Cortice munita reversa est, quamvis invita, dum Sanctum iter perficere anhelaret.

VII. Uxor Leandri Cavallieri, Ruralis Procuratoris Illustrissimi Domini Marchionis Levizzani Equitis Mutinensis, nomine Liberata, Mense Julio hujus anni 1729. Tertiana Febre simplici corripiebatur, quæ non extra Benignioris leges ad sextum usque terminum progrediebatur. Cum vero invaderet iste, magna Stomachi angustia, deinde Diarrhœa, nec non subalgido sudore tenebatur. Cum pro more Benignæ Tertianæ fuisset antea curata, & usque tunc fauste omnia contigissent, commutationem Febris obstupui; ratus tamen id fortuito, aut propter erratum aliquod evenisse, non ultra fui sollicitus. At altero superveniente Paroxysmo eo impetu Febris, & citata symptomata devenere, ut Egrotans vita valde fuerit periclitata. Putavi supprimendam illico Febrim, cujus pertinaciam magna, & repetita Chinæ Chinæ dosis tandem edomuit felicissimo cum Egrotantis successu, quæ post mensem irregularium Febricularum accessus aliquot passa, sanitati demum restituta est.

VIII. Admodum Reverendus F. D. Petrus Magelli Ecclesiæ Sancti Joannis Baptistæ Mutinæ Parochus Titularis, nec non Sacræ Hierosolymitanæ Religionis Capellanus, Febre Tertiana duplici continua decumbebat. Huic gravia symptomata, Capitis nempe gravedo, Stomachi, & Intestinatorum irritamenta, sudores effusi, atque intempestivi, pulsus debiles, & magna virium jactura jungebantur. Nihilominus cuncta hæc in morbi decursu remittebantur ita, ut circa diem decimum quartam a Febre evasurus, aut saltem bene habiturus videretur. At postquam omnia ex Chirurgia, & Pharmacia convenientia remedia fuere administrata,

comite, quin potius duce Excellentissimo, & ter semper a me ob sapientiam, & ætatem colendo D. Doctore Davini, Febris repente ita increvit, ut tunc temporis, quo declinare debuisset, sub vesperam suprascriptæ diei quarte decimæ in Leithargum fere impulerit Egrotantem, qui & fæces, & urinas inscius per totam ferre noctem ejecit, & sudore frigido cum pulsu exilissimo fuit peresus. Mane cum aliquantulum mentis feret compos, oblata est valida dosi, & subinde per plures dies repetita China China, quæ morbum non modo edomuit statim, sed futuras Febres inhibuit, & vita periclitantem meritissimum Virum cæteroque senem extremo forsitan imminenti Fato abduxit, qui tandem, dum Ruri degeret, pauca febricula, paucaque Diarrhœa correptus, febrile censum persolvens optima nunc perfruitur sanitate.

IX. Dominicus Carolus Zironi Nobilis Mutinensis, robustusque, & egregius Adolescens, dum hoc eodem anno 1729. Ruvis amoenitate venando præcipue perfruebatur, Febre correptus est, & illico, ut manu medica commodius juvaretur, ad Urbem transferri se jussit, ubi a D. Doctore Montursio primi ordinis Medico dignissimo opem postulavit. Febris in Tertianam per subingressum fere continuam abierat, & non parvis jungebatur symptomatibus, dolori nempe Capitis intenso, nec non Ventriculi, & Intestinatorum conatibus. Cum in tertia accessione male mulsetaretur, & vomendi, atque desijcendi necessitate quam plurima non modo urgere, sed pulsu languido, & virium jactura deficere videretur, vocatus fui Ego quoque, ut gravissimæ præstantissimi Juvenis indigentia digitum apponerem. Pessime habentem vere inventi, sive pulsus exilitas, vultus languor, viriumque prostratio spectaretur. Cum plura antea in usum revocata fuissent præsidia, Cardiacis pro tunc Remediis pugnatum est. Postero mane, dum adhuc pessima Egrotantis esset fors, & de eventu anceps nimis ferem, meam suprascripto D. Montursio opinionem aperui de propinanda porportione aliqua Chinæ Chinæ, qua non omnino supprimi posset Febris, sed saltem in futuro Paroxysmo ti-mendum non foret exitium, & de ejusdem Febris natura redderemur certiores. Annuit ille, & tres Febrifugi drachmæ fuerunt exhibitæ. Mirum dictu quos conatus, quam lustram exercuerit die postera Febris, quam

quæ se ferocem præ foribus ostendit, & capui non parum effereus, modo vomendi, modo deieciendi conamina cum magna Ægrotantis agitatione infinxit. Cum ab ungue, ut dici solet, Leonem apte tunc dignoscere, fortiori, & continuata Remedii dosi fractæ illi sunt vires, & a periculo deinde eductus est egregius Adolefcens; qui sensim convaluit, & Rus iterum post mensem peregit, ubi, etiam dum pro præservatione Chinam Chinam quandoque resumeret, Febris irregularibus captus est denuo, & quibus tandem liber pristinae valetudini restitutus est.

X. Petrus Antonius Crispi, Valetudinario Collegii Nobilium Mutinæ Famulus assignatus, Febre Tertianâ simplici laboraverat, a qua post paucos accessus jam evaserat. Post mensem, & post aliquam victu errata iterum Tertianâ Febre simplici correptus est, cujus prior, & altera accessus graviores Stomachi comites habuit affectiones. Dum tertius invaderet febrilis Paroxysmus animo delinquebat, & vomitu magno torquebatur, cui subinde accessit Diarrhœa non modo, sed identidem sanguinis sincera quasi dejectio. Vocatus illico adfui, & vere moriturum Hominem deprehendi; magna quippe virium erat jactura, pulsus exilitas, & totius corporis perfrigeratio. De propinanda statim China China consilium in arena captum est, cum omnia hæc a sola Febre oriri mala clarissime dignoscerem. Hærebam tamen an ab imminente naufragio foret evasurus, nullatenus non omittendum esse Remedium satius putavi, exhibitum itaque fuit statim, & per noctem dosi valida repetitum. Ab hoc sedata non modo fuerunt supradicta omnia mala, sed ita jugulata est Febris, ut fuerit ex tunc perfecte sanatus, & suo nunc ministerio nervose incumbat nulla exinde Morbi Recidiva, aut infimi Ventris molestia vexatus.

XI. Admodum Reverendus D. Nicolaus Mundatori Sacerdos, Filius D. Catharinæ Mundatori, quam in Historiis suis Historia decimatertia retulisti, Vir dignissimus, & Consortialium Ecclesiæ Cathedralis Mutinæ Massarius meritiſſimus, ætatis ultra sexagesimum annum, & mole corporis athletica præditus, Tertianâ Febre simplici Mense Augusto hujusmet anni supradicti correptus est; cujus primum, & alterum quoque Paroxysmum alacriter, & aliqua in victu errata com-

mittens transiit. Adfuit tertia Febris, quam pariter parum ipse pertimuit, sed cum ab amantissimo Nepote suo male habere dignosceretur, dum sit magna, & linguæ ariditate extrema, nec non sopore deinde gravi teneretur, nec bene mente consistere videretur, vocatus sum sub vesperam, & aliqua præscripta sunt remedia. Sequenti mane facta est per cucurbitulas larga sanguinis educio; optavit enim Eger hoc modo potius, quam per venam sectam institui. Parum adhuc morbi sui timidus, & e lecto surgens diem totam hilaris peregit; at de quarta futura Febre sollicitum reddidi, cum nec exacta pulsus quiete perfrueretur, & maxima linguæ ariditate torqueretur, nec ultra Capitis firmitate valeret. Noctem supervenientem insomnem omnino traduxit, & hora diei tertiadecima cepit magis Capite gravari, pulsus sensim imminui, dein sopore graviore detineri. Eo ves devenit, ut circa meridiem sopitus profunde; & sine pulsu perfusus fuerit frigidissimo sudore. Vocatus non respondebat, & frequenti anhelitu tamquam proximo moriturus supinus decubebat. Ad horam usque noctis primam ita se gessit, qua excussus aliquantisper expergiscatur, & appetitam aquam exarso ore hauriebat. Offensu tunc incapta est China China, cujus drachmas duas ebibat in vino. In noctis decursu aliquantulum calefactus est, & menti restitutus. Sub Aurora iterum drachmas duas Febris fugi, & ante vesperam alias duas assumpsit. Remisit fere omnino Febris, & mutata sunt omnia; hinc putavi rem in tuto positam, & si non integre jugulatum, saltem ita edomitum morbum, ut talem neutiquam pariturus esset imposterum tragediam. At sequenti mane circa meridiem en nova, & inexcogitata adfuit Febris accessio, quæ Ægrotantem pari modo, ut antea, deiecit. Inefficaciam Corticis, quippe non pauca ejus dosi usus fueram, vel nimiam meam confidentiam tunc obstupui, & e medio tollendum meritiſſimum Virum magno mei mœrore arbitratus sum. Cum vero fortissimus ille esset, & temperamento, ut innui, athleticus, ferociam Febris sustinuit, & circa secundam noctis horam potuit iterum Chinæ Chinæ, quam alio Sellaſario petitam, & mihi magis expertam conferri jussi, uncie dimidium ebibere, & sequenti mane alterum dimidium, ex quo (vel quia antecederet adhibitus. Cor-

icæ

icæ non omnino perfectus, aut quia, habita ratione mole corporis athleticæ, largior dos foret adhibenda) non modo a descripta Febre liber evasit Eger, sed debitum usum, ut par erat, prosequendo, a nulla alia usque modo vexatus est, nullamque passus usque adhuc Recidivam, Ruris tranquillissimo perfruens otio floridæ sui Corporis sortis restitutus est.

XII. Monialis quædam in nobili S. Marci Mutinæ Cœnobio nomine Soror Anna Maria Lazzarini annum agens sexagesimum quintum, tumorem Uteri veluti scyrrosum pluribus ab hinc annis, citra tamen magnam molestiam ferens, circa finem Augusti hujus supradicti anni Febre tenebatur, cujus varios accessus muneribus suis operam navans sustinuerat. Cum vero de die in diem magis gravaretur, tandem operam medicam imploravit. Continua Febre laborare deprehensa est, cujus tamen (ipsa referente) plures cum frigore passa erat accessiones. Habita maturiori indagine, cum de quarta in quartam diem fortior invaderet Febris, Quartanam designare haud fuit difficile, quam insuper infimi Ventris dolores, & frequentes secessus, Stomachique angores comitabantur. Convenientia administrabantur remedia, & die magis opportuna celebrata est Phlebotomia, cum ad tollendam plenitudinem huic infra annum sæpius etiam Ægra fuisset assueta. Febris interea ita invaluit, ut de quarta in quartam diem symptomata acriter augerentur, donec tandem, cum septimus invaderet Paroxysmus Diarrhœa biliosa, & vomendi conatibus cum magno Ventris dolore, & lipothymia, pulsu languido, atque sudore subalido torquebatur, & de ejus vita actum subinde videbatur. Periclitanti hoc modo benemerenti Moniali æquum duxi Chinam Chinam congrua dosi exhibere, & repetere, ne supervenientibus novis Febris occumberet. Ab oblatione Remedii mire sanata fuit a Febre, nec ulla alia illi subsequuta est, nec facta usque adhuc Tumoris immutatio, aut augmentum, sed pristina sua, quæ nunquam vere tranquilla fuit antea, salutis sorte perfungitur.

Et en, quos religiose quidem descriptos, referre placuit Casus, quibus alios addere possem quamplures interrupta, cui per annos multos incumbo, Praxi observatos, & infallibili hoc in usus mirabiles tantum, quibus perficiendis unice est idoneum, a me semper servato Remedio sanatos.

Torii Therap. Spec.

His ergo historiis omnibus sufficienter, ut reor, illustrata est praxis Methodi nostræ pro curatione Februm Perniciosarum tum Intermittentium, tum Subcontinuarum, mediante usu Peruviani Corticis. Quia vero hæc postremæ modo citius, modo tardius, seu modo in ipso exortu, modo in progressu tantum ad Acutiem, & Malignitatem vergunt, neque tamen utriusque circumstantiæ eadem videtur esse ratio; ideo statuta in præcedentibus Corticis oblatione, ubi Febris Intermittens, sive Subintrans in lentiore progressu suo essentialem continuitatem affectet, considerandum superest, an idem agendum sit, ubi pariter idem contingat in ipso principio; quod jam sequenti Capite peculiariter disquiretur, cum arduum sit hoc, magnique ponderis, ac utilitatis Problema, cujus sicuti frequens occasio occurrit in Praxi, ita exactum necesse est, ut præeat, accurataque indagine instituat scrutinium.

CAPUT V.

Utrum, quando Perniciosæ secundi Ordinis, sive ostiæ Speciei, nempe Subcontinuae malignantes, continuitatem essentialem, & acutam affectant citissime, hoc est in ipso statim principio, expedit illico, aut liceat, Corticem administrare, Febrisque cursum intercipere. Id etsi probabiliter sæpe liceat; non tamen indiscriminatim videtur semper licere.

Fausitas Casuum recensitorum aliorumque plurium, quos lubens Subticeo, & ob usum Corticis Peruviani tempestive exhiberi, & nonnullorum infelicitas ob ejusdem remedii vel omisam, vel debiliorem, vel nimis seram administrationem, præbet occasionem non levem arduo Problemati: an scilicet in ipso statim principio nonnullarum Februm Perniciosarum, in quibus non aliud, quam hoc, suppetit opportunum tempus pro utili Corticis oblatione, liceat, nulla mora interposita ipsum Corticem ministrare, & nascentem Anguem in ipso exortu confringere, priusquam Hominem interimat: quod equidem modo quæritur ordine habito ad id, quod quærebatur pariter in principio vulgari Intermittentium, ut vidimus Lib. I. Cap. VIII. Hoc autem Quæsitum, quod in septem speciebus Perniciosarum primi

P

or-

ordinis, nempe *Comitatarum*, quæ naturæ perpetuo *Corruptivæ* sunt, locum non habet, cum apparente clare peculiari symptomate pernicioſa, certum exitium inferente, quocumque morbi tempore illud appareat, ſtatim deveniendum ſit ad Corticem modo una, modo altera methodo jam deſcripta offerendum, locum habet quam maxime in ſolis Pernicioſis *Solitariis* (quarum tamen in praxi valde frequens eſt numerus) in ſolis, inquam, Pernicioſis *Solitariis*, nempe octavæ Speciei, ſeu ſecundi Ordinis, quas *Subcontinuas* appellavimus, tunc cum non pedetentim, ut ſæpius aſſolent, ſed illico, ac celerrime ab ipſo primordio ad Continuas acutas, & malignas properant cum magno Vitæ diſcrimine, quod impediri ut plurimum poſteſt uſu ejuſdem Corticis, ſi ſtatim exhibeatur, ſecus vero, ſi protrahatur illius oblatio, & Febris interim æqualem, eſſentialemve continuitatem acquirat. Cum ergo alias dixerimus, Corticem offerendum eſſe in hiſce Febris in principio continuitatis earumdem, locuti tunc fuimus de continuitate, in progreſſu tantum illarum incipere ſolita. Modo autem quæritur, quid agendum, ſi principium continuitatis cum ipſo ferme coincidat Morbi principio.

Ut melius intelligatur a Junioribus ſtatus Quæſtionis, quam analytice lubet pertractare, ponamus exemplum. Sit Febris Tertiaria duplex, quæ prima die invadat matutino tempore cum frigore medico, & naufea quadam, cæterisque conſuetis ſymptomatis. Subſequatur calor ad tactum valde mordax, ſitis, & linguæ ariditas non facile humeſtabilis. Protrahatur diutius Accessio; & cum pauco, nec univerſali ſudore remittatur quidem notabiliter, ſed non ſolvatur perfecte. Sequenti die poſt meridiem nondum ſoluta prima Accessione fiat nova exacerbatio cum frigore leviffimo, breviffimo, vixque perceptibili, cui ſuccedat paulo poſt calor, & reliqua febrilia ſymptomata, intentionem plus quam modicam præſeferentia. Nocte ſequenti male habeat Ægrotans, & tantummodo antelucanis horis ſomnum capiat, vi cujus madorem quidem univerſalem, ſed ſudorem quoque particularem circa frontem patiat, & ad apyrexiam tandem deveniat, ſed vix talem. Superveniat interim ſudore nondum completo frigus

breviffimum cum brevi pariter pulſus contractione, quæ acceſſionem inferat tertia die cæteris graviorem, longiorem, iſdem ſymptomatis, ſed fortioribus, aliisque etiam, ſi lubeat, comitatam. Perſeveret hæc ſatis intenſa uſque in ſequens mane, quartæ videlicet diei. Aliqua poſtmodum ſe prodente illius remiſſione, eodem mane, præmiſſo clyſtere, Vena ſectetur, ni prius ſecunda die id factum fuerit; immo ſi factum fuerit, ſed iterum indicetur, quarta hac, ut dictum eſt, die repetatur ante exacerbationem tali die acceſſioni veteri ſuperventuram, ipſa veteri nequaquam ſoluta. Succedat Exacerbatio de more, & inde nova remiſſio, ad aliquam quoque intermiſſionem vergens, ſed obſcurius adhuc, ac vice antecedenter correfpondente. Tempore huiusce remiſſionis quæritur: an Cortex poſſit exhiberi aliquo pacto, non quidem ad inhibendum infantem Paroxyſmum quintæ diei (quod neque poſſet obtineri tam cito) ſed ad eum infringendum nonnihil, ſi poſſibile ſit; adeout continuato modica viciffim, & viciffim puſilla doſi remedio, ſperabile ſit, quod Febris coerceatur tali fræno, ut nec libere debachetur, augeaturve, quantum cæteroqui ferret illius apparatus, nec repente prorfus ſupprimatur, ſed intra quatuor tantum, vel quinque dies liſtatur penitus, & aboleatur non ſine ſuſpicionem recidivæ, vel diuturnæ convaleſcentiæ, loco longioris, ac iudicatu difficilis ægritudinis, vel mortis ipſius; quorum alterutrum jam videtur minari violenta, ulroque celeriter pergens Febris incipientis natura, non amplius Corticem domabilis, ſi ad eſſentialem, quæ prope imminet, continuitatem pertingat.

Ob hanc equidem rationem, & ob hoc grave periculum nullus videtur locus propoſito Problemati; rem enim, quo citius fieri poſteſt, eſſe ponendam in tuto, nemo non dicit: immo ex noſtris principiis *Cap. VIII. Lib. I.* jam conſtitutis non aliud poſſe dici videtur. Cum enim ibi ſtatutum fuerit, Febres Intermitteſtes etiam benigniores, eo ipſo quod naturam *Corruptivam* fuerint adeptæ (quod præcipue ex ſymptomatis gravioribus deducebatur (eſſe quovis earum tempore curandas per uſum Chinæ Chinæ ulterictem illarum progreſſum inhibentis, idem multo magis dicendum videtur in iſtis Pernicioſis longe periculioſioribus, quip-

quippe greſſu celerrimo ad acutam continuitatem, ac malignitatem tendentibus, & conſequenter naturam *Corruptivam*, ut videtur patere, ſtatim acquirentibus. Sed hoc idem principium, cui etiamnum inſiſtendum eſt, ſi attente perpendatur, videtur aliquo modo obſtare, & impedimento eſſe, quominus in opinio-nem de offerendo in hiſce circumſtantiis celeriter Corticem, præcipiti ſtatim voto descendamus.

Enimvero juxta id, quod obiter tetigimus *Cap. II. Lib. III.* cum in huiusmodi Febris præter Fermentum febrile ſanguinem inquinans, & efferveſcere faciens videatur ſuapte natura, & ex principiis intrinſecis peccare ipſemet ſanguis; qui propterea nec fermentum aſſuſum ſubigit prompte, nec prompte ſecernit, multoque minus deſecat ſe ipſum media ebullitione, ſed potius nativas, & collectitias ſuas impuritates ipſi fermento inſtanti mutuo quodam fœdere conjungit: idcirco etiamſi per celerem oblationem Corticis obtineatur abſorptio ſpecifica, ſeu individualis Fermenti febrilis, non propterea obtinebitur correctio maſſæ ſanguineæ, in hoc caſu ab origine ſimul peccantis, & peculiari depuratione certo indigentis; ad differentiam Februm non modo Intermitteſtum, ſed & Subcontinuarum *benignarum*, ſeu talium per ſubintrantes tantum Accessus, ac proinde *Subintrantium* appellatarum, in quarum poſtremis ſanguis pariter non plus, vel paulo plus peccat ac in benignis Intermitteſtibus; ut *Libro V.* videbimus.

Neque ſatis nerveſe videtur ex hoc poſſe deduci, quod ſaltem de duobus principiis febrilibus, quorum unum advenit, & alterum in eſt ipſi cruori, de duobus, inquam, corrigatur unum, videlicet ab extrinſeco adveniens, & ſic, quod cauſa morbifica ſaltem pro medietate dome-tur; nam hæc ipſa ſubactio Fermenti febrilis, quæ tollit quidem a ſanguine efferveſcentiam, quin & efferveſcendi occaſionem, ſed non tollit impuritates, quibus rationabiliter in hoc caſu ſcatere creditur, ob hoc ipſum, quod efferveſcentiam inhibet, tollit de medio instrumentum fortius depurationis ejuſdem ſanguinis, quod eſt ipſa efferveſcentia. Quamobrem, licet dempto uno principio de duobus activiore videatur, & ſit correctæ, ſive abſorpta pro dimidio Cauſa morbifica, quæ tamen remanet, illius portio contuma-

cior poſteſt evadere, & apta forſan tractu temporis, torpidior licet, ad plura fulcitranda mala; quod ſecus fortaffe fieret, ſi relictæ alio principio agente per efferveſcentiam febrilem abſumeretur. Sed per circulum jam revertimur, unde diſceſſimus. Vel enim iſta efferveſcentia evaſura eſt depurativa ſanguinis, vel corruptiva. Si primum, non eſt opus Corticem; contra, ſi ſecundum. Corruptivam quidem videtur oſtendere gradus celerrimus ad Continuitatem, & Acutiem: at tamen res aliter poſteſt ſe habere ac videatur; & tunc minus congruenter forſan uſurparetur Cortex, cum in hoc caſu vere agnoſcatur neceſſitas depurationis in ſanguine, quæ non agnoſcitur immediate in benignis Intermitteſtibus, ut vidimus *Cap. VIII. Libri I.* nec in ſimpliciter Subintrantibus, ut modo dicebamus. Quamobrem hic creſcit cautela de non impedienda fermentatione, vel ebullitione cruoris depurativa, quotieſcumque talis ea ſit, vel vere ſit futura, licet ab exordio corruptiva videri potuerit.

Jamque ad apicem difficultatis devenimus, & conſiſtit in hoc, quod non æque facile in principio dignoſcere poſſumus, ut in progreſſu, an Fermentatio, vel efferveſcentia febrilis Depurativa ſit, an Corruptiva; ſæpe etenim, quæ Depurativeſſe videtur, aut eſſet futura, tractu temporis præter expectationem noſtram fit Corruptiva, & e converſo. Et niſi ab ipſo exordio in hiſce Febris celeritimi motus dignoſcat Medicus, an ad depurationem tendant, an ad corruptionem, & niſi Corticem, ubi corruptiva ſit Febris, ſtatim exhibeat, actum eſt quantum ſit pro uſurpando utiliter Corticem; quoniam abolita paulo poſt omni periodo, ac permutata in Continuum eſſentialiter Febre, irrita eſt, & fruſtranea oblatio Febrifugi, & quod pejus eſt, etiam non raro cujuſvis alterius remedii. Atque hic duplex eſt ſcopulus, in quorum alterum facile eſt Impingere, nempe vel omit-tendo oblationem Corticis, dum tempus opportunum eſt, poteſtque inhiberi in ipſo principio, aut etiam in augmento ſuo progreſſus morbi, qui ex tali omiſſione (in hoc caſu graviffima) ad mortem fortaffe poſtmodum terminabitur, vel exhibendo ipſum Corticem in principio, aut augmento morbi, qui cæteroqui ſalubriter, & fortaffe tutius terminaretur.

Si res ista spectetur a priori, seu ante factum, contra usum Corticis facit: primo, quod etiam si Febris huiusmodi ab exordio Corruptiva videatur, tamen aliquando talis non est in progressu, sed post primum impetum, quo violenter erumpit, nonnumquam sensim mitescit, & majorem, veramque intermissionem acquirit vel sponte, vel ordinariis prudenter curata remediis. Contra est secundo, quod, etsi Corruptiva non modo videatur, sed talis revera sit Febris, hominemque tandem deducit ad periculum etiam extremum, ut Malignarum, Acutarumque ab exordio mos est, nihilominus exitum verum adeo certum, & præceptum non est, ut in Perniciosis Comitatis, septem videlicet reliquarum specierum; adeoque in istis Febris Solitariis, ac Subcontinuis semper usque ad extremum vitæ sperabilis est aliquo modo salus vel a Natura, vel Arte sine usu Corticis, in extremis huius circumstantiis nequaquam proficiente, ut in aliis memoratis speciebus. Et hæc pro ostendenda carentia necessitatis absolutæ offerendi Corticem. Sed & pro innuenda illius inefficacia, incertitudine, atque insimul noxa (habito scilicet ad præcocem oblationem, non ad ipsam innocui cæteroqui medicaminis substantiam respectu) contra insuper est tertio, quod, si in hisce casibus valetudine quoquo modo recepta finiendis offeratur Cortex in principio, & morbi cursus vix coeptus sistatur, id sit minus laudabiliter, minusque congruenter, quam si expleto naturali cursu subsistat. Etenim vel Febris, quæ Corruptiva videbatur, nec tamen erat, prohibetur quominus integram cruoris despumationem, atque defecationem absolvat, difficulter, vel saltem cum aliqua incertitudine a Natura postmodum absque febrili effervescentia sperabilem: vel, si Corruptiva quidem erat Febris in prima eruptione, sed non talis permanitura, ut supponimus, impeditur pariter ea naturalis intestinalis secretio, ebullitioni tandem paulatim successura, quæ dicitur Cœtio, quæque utut difficulter fiat, sit tamen, quomocunque superstes sit Æger; esto etiam quod nonnumquam ex huiusmodi difficultibus, atque identidem imperfectis iudicationibus, a Natura, vel Arte sine Corticis usu peractis, adeo male plectantur homines, tenuisque viscerum, & crassis humorum adeo labefactetur, ut pejor sic sanato superstit dispositio, vitæ brevi-

tatem, incommodumve notabile, aut habituale inducens, quam si in principio fuerit quomodolibet Febris illa suppressa. Contra denique est quarto, quod licet semper, ubi adest aliqua Intermissio, Febris quælibet quocunque tempore, certo saltem, si non plane tuto sisti contuescat, non tamen certo semper impeditur pertinax, & repetitus illius recursus, si in impetu suæ eruptionis suppressa fuerit; immo nec semper æque certo ac in aliis casibus ea sistitur in hoc, ubi nempe statim coeperit aliquam continuitatem acquirere ab essentiali parum distantem, licet ut plurimum, ac fere semper sistatur: ut propterea ex dictis hucusque (quæ incunctanter propono, & admitto, ut rationabilia, & vera) nec semper tuta, nec semper utilis, nec perpetuo certa de consueto effectu esse videatur oblatio Corticis circa initia Subcontinuae Perniciosæ, ut in casu proposito. Qua olim de causa egomet post curatam in memetipso ope illius Tertianam Perniciosam, ut *Hist. I. Cap. II. huiusce Lib.* tradidi, neque Recidivam præcavere per continuationem Remedii, neque eam typo Tertianæ duplicis denuo invadentem curare volui, me scilicet insigni sanguinis depuratione indigentem reputans; nec ideo satis apte curatum credens, si Febris rursus me graviter impetens statim fuisset suppressa; quidquid sit, an de me ipso recte tunc iudicaverim. Atque hæc est facies rei spectatæ a priori, & ante factum.

Sed si res eadem spectetur a posteriori (& hoc est, quod animum meum torquet, ac pluries torfit) si, inquam spectetur res ex alia facie, cum videlicet Æger, qui ab initio passus est Febrem per aliquod breve spatium temporis Intermittem omnino, vel saltem quasi intermittentem, adeoque tunc temporis Cortice ferme citra dubium sanabilem, tractu dierum aliquot occumbit, de quo certo quodammodo dici potest post obitum --- *Hic Homo post quatuordecim morbi dies defunctus, si ante dies decem Cortice fuisset usus, vere tunc viveret*, fateor quod talem intra memetipsum experior sollicitudinem de non oblato statim Febrifugo, ut me non solum poeniteat non obtulisse, sed & pigeat vel ob vana erga alios Medicos officia, vel ob metum calumniæ, si recidisset, vel serius etiam occubisset, omisisse, utut etiam propter recensitas antequam rationes simul abstinerim. Nec

minus ferme contristor, dum recordor, quot mihi quondam perire ex Perniciosis Intermittemibus Comitatis Ægrotantes, priusquam nossem Methodum meam, licet nulla tunc fuerit in me, vel esse poterit omissionis culpa, quam cæteroqui dubio procul modo subirem, si methodum ipsam in rationabilibus circumstantiis omitterem satis conscius de efficacia, & innocentia illius. In casibus enim Perniciosarum Comitatarum offerens Corticem haud vereor dicere cum *Mortono* -- *Id facio conscientiae causa, utur ex præconcepta opinione reclamant Amici, Medici, vel ipsi Ægrotantes* -- Et hæc est ratio ingenua, propter quam mordicus eo casu quandoque sustineo in Consultationibus, offerendum esse Corticem non propter gloriam præminentiam in consulendo, vel in sanando, in casu, inquam, certi, & præcipitis exitii, ex Comitatis Intermittemibus resultantis, non in casu ancipiti Subcontinuae solitariae incipientis, in qua vel ipse sæpius hæreo, & sæpius abstineo. Cæterum, ubi agitur de Remedio Febrim alioqui plane lethalem certo tollente, Vitamque hominis statim perituri statim servante, hic est, ubi nequeo connivere, ne desim, ut modo aiebam, conscientiae propriae, mea maxime fretus experientia, in pluribus sæpenumero opponentibus desiderata, & per nugatoria tantum sophismata reluctans. Quamobrem ab una Perniciosæ Febris differentia ad aliam facto per rationem transitu, in Subcontinuis quoque Solitariis malignantibus curandis, ne frustra post factum doleam, operando, ut ante factum, dum tempus est, serio pensitem intra memetipsum inquiring -- *Hic Homo, qui fortassis post aliquot dies periturus est ex hac Febre, quam cæteroqui statim cohibere possum, debetne modo poni in tuto cum levi aliqua scrupulositate superstitæ, an incerto Fato relinqui?*

At hic iterum fit reditus ad primum Problema, explicatum tantummodo hucusque, nec tamen adhuc solutum, quin etiamnum sub clarioribus terminis repetendum: An scilicet pensitatis hinc inde, & admissis omnibus, quæ supra retulimus, adhuc nihilominus expediat in principio, aut etiam in augmento Febris descriptæ hominem probabiliter (non tamen æque certo, ac in aliis Perniciosarum speciebus) intra paucos dies periturum, certo servare cum suspitione intempestivæ suppressionis morbi, recidivæ frequentioris,

Torti Therap. Spec.

vel diuturnioris male firmæ habitudinis, forsitan contrahendæ ob impeditam depurationem fluidorum, media febrili effervescentia cæteroqui probabiliter subsequeturam, si absque usu Corticis idem homo minus celeriter, & per viam Criseos, aut etiam Cœtionis, ut ajunt, convalesceret; An illum periculosæ incertitudinis sub spe firmioris valetudinis obnoxium relinquere, & consueta tantum methodo eidem mederi sine adjumento Corticis, nonnisi circa morbi initia hic profuturi.

Ad hocce terminos redacta Quæstio, claritatem quamdam videtur jam præferre pro solutione sui ipsius, saltem aliqua, si non integra, & omnimoda. Quoniam tamen agitur hic de re gravissima, & in praxi frequenter obvia, donari velim negotio tanti ponderis disquisitionem ulteriorem, & prolixius adhuc examen, etsi jam -- *bis terque recolem*. Haud equidem fuisset difficile paucioribus rem totam complecti, minusve cunctanter, aut minus cælpitanter de eadem decernere; sed brevitatis, hoc falcem loco, in minorem Tyronum utilitatem cessisset, minus vero cunctabunda dicendi forma, in arrogantiam quamdam, qua veluti ex *Tripode* certa nimis dedissem responsa in re, circa quam in praxi vere non semel hæreo. Quia vero plurimum conferre potest ad solutionem Problematis, vel ad partem illius alterutram seligendam, ingentia prius, & severiore nonnihil indagine quærere, quid vere agat China China in Febres, cum illas sistit; & specialiter perpendere, quodnam intercedat discrimen inter curationem ipsarum Februm vulgaribus tantum remediis, vel etiam sponte Naturæ absolutam, & inter eam, quam Corticis oblatione consequimur: idcirco in hanc consideratione parumper immorari nunc libet, priusquam ulterius procedamus in materia, quæ modo controversiam patitur, ut scilicet, si quicquam decernimus, quid vere decernamus, appareat, pateatque quid sperandum sit, quidve metuendum ex cita suppressione Februm exitus cæteroqui ancipitis, ab administrato circa initia Cortice coercitarum.

Ante omnia tamquam Theorema non alienum prorsus a veritate illud præmitti, & admitti quodammodo posse videtur, quod olim prodidit *Thomas Campanella*, Febrem scilicet suapte natura

simpliciter morbum non esse, sed potius Remedium contra morbum, cum reapse, si modum servet, evadat tandem remedium Cause, immo quodammodo & remedium sui ipsius. Atque id saltem ut verum potest admitti, ubi Febris depurativa fuerit, ut pluries diximus; ubi vero fuerit corruptiva, licet hoc nomine veluti per accidens morbi naturam induat; attamen, cum ex instituto ipsius Naturæ excitari videatur ad hoc, ut causam morbificam maturet, ac concoquat (ut verbis Antiquorum utar) hoc alio nomine, spectata, ut sic dicam, intentione Naturæ, non immerito etiam Remedium potest audire, quemadmodum eam ab Hoffmanno vocari *Ignem Naturæ purgativum*, diximus alias. Effervescentia enim febrilis, quæ ab heterogeneis particulis, salibusve dissymbolis sive originariis, sive adventitiis, intra humani Corporis fluida ad turgentiam congestis, vel assidue, vel per intervalla excitatur, eo tendit, ut huiusmodi particularum subtractionem, aut secretionem molliatur, atque hac via ipsorum fluidorum depurationem, & naturæ illorum Crasis restitutionem producat. Per accidens autem videtur contingere, quod vel immodica sit, & immanis succorum effervescentium, ob causam scilicet vehementiam, vel copiam, excandescantia, vel quod eadem effervescentia sit debilior, quam par sit, pro obtinendo sine depurationis, adeoque in neutro casu (ob rationes quidem oppositas) obtineri queat tentata cæteroque fluidorum desiccatio. Per accidens pariter est, quod ex improprietate particularum agentium, & patientium, moventium, & commotarum, vel nimia fiat fluidorum fixatio, unde stagnationes, & inflammationes, vel quod peccantium particularum congeries, atque saburra tanta sit, ac talis, ut mole, vel activitate partes utiliores superet, adeoque naturam fluidorum texturam plane dissolvat, pervertat, corrumpat, vel ipsa continentia Vasa per vim aperiat, aut etiam disrumpat, atque omnibus hisce modis inferat mortem. Cum vero hoc, quod per accidens fieri dicimus, non raro fiat, sitque accidens, cum contingit, inter contingentia maximam: ideo cum Febrem acutæ naturæ partem præcurantibus habemus, eam veluti morbum, & quidem naturæ ancipitis, considerare consuevimus, & ut talem curandam suscipere.

Duplici autem via, ut alibi jam vidimus, cum ad salutem terminatur, solvi solet eadem Febris (sive per curationem Artis, ut vocant, Methodicam, sive sponte Naturæ solvatur) videlicet vel per *Crisim*, vel per solam, ut ajunt, *Coctionem*, sive *Pepasimum*: atque utroque modo vel perfecte, ac omnino, itaut non recurrat morbus; vel imperfecte, & cum suspitione aliqua Recidivæ, quæ proinde morbo tam per *Crisim*, quam per solam *Coctionem* soluto, & tam in spontanea, quam in artificiali curatione, non raro succedit juxta plura Hippocratis effata, qualia sunt -- *Quæ relinquuntur in morbis post judicationem, recidivas facere consueverunt -- his, qui non ob justam causam levius se habent, fidere non oportet -- Qui morbi diebus paribus judicantur, male judicantur, ac lubenter repeunt &c.* -- propter quas observationes practicas optamus quandoque, ut Febris, quantum par est, protrahatur, neque sua sponte tam cito subsistat: secus ex ipsa spontanea, sed præcoci suppressione, Recidivam metuimus, atque ominamur.

Cum ergo Methodi vulgaris ope exercetur curatio, Medicus nil aliud agit, quam remove impedimenta, quæ sanationem vel per *Crisim*, vel per *Coctionem* possent remorari, eaque pro viribus conatur administrare, quæ eandem *Coctionem*, aut *Crisim* adjuvare posse creduntur; adeoque non aliud efficit, quam effervescentiam fluidorum, & præsertim sanguinis, moderari, scilicet vel promovere tantillum, si opus videatur, vel, quod frequentius est, sufflaminare, ut sic redacta, quantum licet, ad opportunam mediocritatem ebullitione, possit deinde a Natura sponte fieri, quod faciendum est pro requisita eorundem humorum despumatione. Atqui hac in re Medicus, ut Inspector morbi, & ut Naturæ Minister, adiutorque se gerit, eidem Naturæ deserviando, & laborantem adjuvando, ut morbum vincat: eo pacto, quo Chirurgus cavi Vulneris, aut Ulceris repletionem promovet, non quidem carnem ipsam, quæ ope Naturæ succrescit, regenerando, sed removendo impedimenta, ulcus scilicet abstergendo, fasciisque, ac splenis consolidationem adjuvando, a sola Natura sic adjuta vere absolvendam.

Cum vero Chinæ Chinæ usu curatio Febrilium perficitur, ipsa directe extinguitur febrilis effervescentia: illiusque inhibetur progressus, & noxa quævis inde emer-

ra.

Atque ita Medicus se gerit ut Dominus, & Arbiter morbi, & ut Instaurator Naturæ, morbum scilicet Remedio illum subigente repellens, ac vincens, Naturamque ipsam vel labentem, vel lapsam, non ad se erigendum blandimentis invitans, aut irritamentis simulans, sed totis viribus suis sustentans, ac erigens: eo pacto, quo Chirurgus, dum membri alicujus luxati repositionem, vel fracti ossis coaptationem absolvit, morbum ipsam directe tollit, Naturamque propriis viribus impotentem se restaurare manibus ipsis suis sublevat, & in pristinum restituit. Equus indomitus, & effrænis (ut rem eandem pluribus explanem exemplis) Equus, inquam, indomitus, quandoque est Febris. Ab eo Vita hominis trahitur, velut Currus, quo Fata sinunt. Medicus moderator est, Aurigæ instar, lora tenens. Si vulgari utatur hic methodo in curatione Febris, id agat tantum, vel studebit agere, ut medium furens Equus teneat iter, ne in foveas hinc inde paratas obliquus feratur, Currumque, vel Hominem perdat; non vero impediet, quin cursum suum Equus expleat, usquequo illi suppetunt vires, & furor, non sine gravi metu, quod dum

Fertur equis Auriga, nec audit curvus habenas,

offendat ille tandem ad obicem aliquam, ad quem allisa male consistens facile frangatur machina. Quod si China China utatur Medicus, id agat, ac si retracto magistra manu convenienter fræno, Equum vi sistat, aut retrogradum faciat, & hoc pacto totius incerti cursus declinet pericula.

Hæc quidem, quæ tantam præferunt speciem, vera sunt pro statu præsentis. Inquirendum superest, an eandem retineant speciem pro statu futuro, cui quoque necesse est, ut prospiciat providus, & prudens Medicus. Ut hoc feliciter assequamur, non abs re erit aliam instituire comparationem, qua examinemus, quodnam adhuc intercedat discrimen, generaliter loquendo, inter curationem Febrilium tum absque usu Corticis, cum medio Cortice peractam, & curationem aliorum morborum nequaquam Febrilium, ac præsertim Chronicorum; hinc enim non parum luminis forsan emerget ad id, quod quaeritur, clarius explanandum. Et ut a curatione Febrilium sine usu Corticis, ideo vel a Natura tantum, vel ab Arte remediis, ut ajunt, methodicis insti-

tuta exordiamur, ea inter huiusmodi curationem, & curationem aliorum morborum, præsertim diuturniorum, est discrepantia, ut Febres sic curatæ, vel etiam sponte solutæ per se ipsas, & ex se ipsis, videlicet per ipsam effervescentiam suam continuatam, vel repetitam, & ritate, atque cum moderamine semper protractam, solvantur, ut ignis accensus extinguitur tandem per ipsam pabuli sui consumptionem; atque hac via sunt remedium, ut diximus, non tantum suæ Causæ, sive Fermenti, verum & quodammodo sui ipsius: quandoquidem ipsum febrile, ut utile nonnunquam futurum sit, incommodum tamen, ac proinde quoquo modo morbosum semper est. Morbi vero Chronici, saltem quamplurimi, qui citra ullam effervescentiam, aut ebullitionem & fiunt, & sanantur, sæpissime saltem, ne dicam, semper, curantur per depressionem aut absorptionem ipsius Causæ morbificæ, seu principii cujusdam salini peccantis, per huiusmodi absorptionem inconspicui redditus, nec amplius lædenti: qua ratione per usum Saliæ parillæ v.g. alteriusve similis alterantis, corrigi quotidie dicitur humorum dyscrasia multiplex in morbis quamplurimis diuturnioribus.

Hac posita diversitate, videtur id subsequi, quod Curatio Febris, quæ per deservescentiam ipsam febrilem rite, feliciterque perductam, atque integre, ac perfecte solutam, seu *judicatam*, absolvitur, ita defæcat eo casu succos effervescentes, & ita segregat per despumationem quamdam fermentum peccans, ut difficillima sit amplius ejusdem reviviscentia, aut cum succis jam depuratis nova commixtio, præsertim cum non minima illius portio tempore deservescentiæ secerni non solum, sed & excerni consuefcet. Ex opposito curatio morborum Chronicorum nequaquam febrilium, quæ per absorptionem solam principii peccantis peragitur, ita principium illud deprimit, illaqueat, ac abscondit, ut rationalis superstit suspicio, quod tractu aliquo temporis possit illud, levi quapiam data occasione, rursus sui juris fieri, exaltari, conspicuum reddi, & in libertatem rursus aliquam vindicari, nisi provida Natura illud, priusquam denuo exalteretur, excernat. Et ob hanc rationem morbi huiusmodi Chronici, nonnunquam etiam Herculei, longe feliciter curantur per supervenientem Febrem validam, quæ com-

P 4

pleto

pleto cursu *perfecte* postmodum *judicetur*, quam per quamlibet Curationem artificialem, per absorbentia, & specifica; ut & per evacuantiâ quavis (quæ vi *excretoria* tantum, sed non *secretoria* possent) absolutam; sed vero contingit, si Febris morbo Chronico superveniens *judicetur imperfecte*, ut sæpe assolet; tunc enim ex imperfecta Febris judicatione, & ex morbo adhuc *superfite*, geminatur incommodum. Atque hæc est differentia, quæ intercedit inter Curationem Februm, ut ajunt, Methodicam, aut etiam Spontanæam, & inter aliorum plurimum morborum minime febrilium curationem.

Hæc autem ipsa curatio, quæ competit morbis, ab humorum effervescentia minime genitis (ut aliam partem assumptæ comparationis prosequamur) ea, inquam, ipsa est, quæ Febribus adhibetur, quando curantur ope Corticis; eo enim, & fermentum febrile absorbetur, & occasio effervescentiæ non minus, quam effervescentiæ ipsa denitur ab humoribus. Quamobrem Medicus Cortice utens, ubi vere Febrim, seu effervescentiam ipsam curare expediat, illique validum sussilamen impendere (cujus rei opportunitas modo controversa est) vere dici potest mederi Febrim, illiusque Cautæ: utens vero vulgari methodo, dici potest potius eidem Febrim blandiri, litare, & sacra facere, tantum ne noceat, ut blandiri nos est Equo furenti, ne ponatur fræno, cum nequit eodem cohiberi; ni fortassis illam violentioribus remediis irritando ad nocendum lacestat, ut acriori regimine furentem Equum exasperando, perulantior ille redditur, aut magis refractarius.

Hujusmodi ergo curatio, quæ per Corticem peragitur, & fit per absorptionem principii peccantis, hoc pacto depressi, & inconspicui redditi, vere fit per *Cognitionem* sui generis *peculiarem*, ut tetigimus *Lib. I.* non eam scilicet, quæ Naturæ patienti competit, sed quæ competit Arti agenti, qualis est, quæ pari ratione fit in Morbis febrili effervescentiæ carentibus. Hæc tamen curatio per absorptionem facta, seu per *artificialem Cognitionem*, præsertim in morbi principio, obnoxia pariter est nonnunquam, & aliqua saltem ex parte, novæ reviviscentiæ principii absorpti, ni tractu temporis illud a Natura subigatur *perfecte*, aut e corpore eliminetur, vel nisi ab Arte ipsa pessundet per diuturnam, & per

intervalla repetitam oblationem remedii. Quæ conditio, cum sint incertæ, ipsæ alias Corticis in Intermittentium *Benignarum* principio proscripsi *Lib. I. Cap. VIII.* nisi illæ fuerint manifeste *Corruptivæ*; nisi enim tales sint, nulla est necessitas statim confugiendi ad Corticem neque ex parte morbi suapte natura salutaris, neque ex parte Remedii, etiamli administraretur serius, semper nihilominus etiam tunc profuturi. In curatione itaque Februm facta per solam absorptionem, aut depressionem Febrilis fermenti, & præcipue in illarum principio, locum pariter videntur habere posse suspiciones *Hippocraticis* suprarecensitæ de facili Februm imperfecte judicatorum recursum, quemadmodum locum habet eadem suspicio Recidivarum, & æque militat in curatione non ab simili, ad alios Morbos non febriles communiter adhibita, ut non raro eventus patet, utque notavimus jam *Lib. I.* & paulo supra confirmavimus.

Cum tamen hæc eadem suspicio minime remoretur Medicos a curationibus tot morborum per remedia sales humorum peccantes absorbentia, vel, si magis placeant, disgregantia, aut quovis alio modo corrigentia, quotidie exercitis; quinimo cum suspicionem hujusmodi infringat spes, quod Natura resumptis viribus depressum jam, devinctum, & detentum compedibus hostem per consueta excretionum loca vel sensibilibiter excernat: eadem idcirco spes in concursu ejusdem suspicionis videtur eo magis fidentes possenos reddere in hujusmodi quoque curatione Febribus adhibenda, quo majus est in hoc morbo, quam in illis periculum, & quo major est in hoc remedio, quam in illis certitudo effectus. Et sicuti in curationibus, quæ ad Chirurgiam pertinent, quasque supra tetigimus per modum exempli, ut in coaptatione partium Ossis fracti, vel in occludendis statim omni arte periculosis, amplis, & penetrantibus Abdominis vulneribus, obvii tantummodo Morbi citam sublationem, subitamque, quantum licet, Naturæ, & membrorum redintegrationem quærimus, difficillimam deinceps, viisque naturalibus sæpe carentem, saniei, puris, vel cruoris excretionem uni Naturæ industriosæ absque magna sollicitudine relinquentes: ita, suppressa statim, ut sic dicam, per Chinam Chinam Febre periculum minitante, non videtur attendenda plurimum soli-

sollicitudo de sensibili aut insensibili expulsiōne pauculæ materiæ absorptæ, a Natura jam victrice facile institienda per tot naturales, & amplas, quæ hinc illinc prostant, patentque vias.

Denique quoniam curatio Februm, quæ fit ab Arte ope vulgaris methodi, ut & ea, quæ sponte fit a Natura (& hæc quidem non est exigui ponderis consideratio) illarum judicationem sortitur modo bonam, atque perfectam, nempe ad salutem: modo imperfectam, nempe ad alios morbos, aut Recidivas: modo malam, nempe ad mortem: curatio vero, quæ fit per Corticem, semper sortitur judicationem saltem imperfectam; & non raro etiam perfectam, ac optimam; hinc est, quod ad excludendum usum Corticis in principio Februm exitus cæteroqui ancipitis, opus esset, ut Medicus haberet certitudinem de futura Recidiva, & quidem graviore ex usu Corticis, & judicatione perfecta, & salutari, abstinendo a Cortice, vulgaremque tantum methodum usurpando. At revera vulgaris Methodus non vere sibi, sed ipsi innititur, ut vidimus, effervescentiæ febrili, quæ aut Criseos, aut *naturalis Cognitionis* instrumentum est. Hæc autem ipsa effervescentia, cum simul sit instrumentum modo depurationis fluidorum, modo depravationis, & corruptionis eorum, non tantum pugnat adversus Causam morbificam, verum etiam (vel tunc cum proficit) adversus Ægrum, quem mille cruciatibus torquet: cum Cortex ex opposito contra solam nervosè pugnet sine ullo tamen tumultu Causam Febris.

Non tamen ideo inficias ibo, quin iterum fateor, & quod fatetur *Mortonus* ipse, meliorem esse curationem, quæ fit per desintegrationem febrilis effervescentiæ, quando *perfecte* succedit, ac sit ea, quæ fit medio Cortice per inhibitionem progressus ipsius effervescentiæ febrilis: prior siquidem, ignis adinstar, est Remedium sui quasi per absorptionem, & consumptionem Causæ: Cortex vero per solam illius absorptionem, vi cujus ita compefcit fluidorum turbas, ut aliquis forte tumultus queat iterum suscitari. Etsi enim hoc remedio non sola (quod perperam quispiam credat) tollitur effervescentia, sed ipsa simul, ut diximus, occasio effervescentiæ: attamen occasio isthæc non æque tollitur usu Corticis absorbentis, ac tollatur ope incendiæ febrilis, fermentum ipsum, quod effervescentiæ occasio est, ve-

luti comburentis, quando *integre*, atque *perfecte* hujusmodi opus absolvit. Proinde (ut redeamus ad nos) pars alterutra notari Problematis in Praxi non est casu, sed summa cum animadversione, & prævia consideratione eligenda. Cum enim, si subsequutura esset mors, idque nobis certo ab exordio morbi innotesceret, procul dubio offerendus esset Cortex: & si subsequutura esset salus per crisiâ perfectam, aut per perfectam coctionem, idque nobis similiter constaret, satius esset, meo iudicio, circa initia hujusmodi Febris abstinere a Cortice; ideo utroque hoc scopo nobis propositis æquum est, cum se se offert agendi occasio, examinare diligenter conditionem rei, ut tutiorem insimul; & prudentiorem partem eligamus in casu utrinque nonnihil, cum discretitate tamen, ancipiti.

Dubium interim non est, quod si in æqua lance ponatur utraque Problematis pars, non præponderet ea, quæ suadet oblationem Corticis, cum lonæ majus sit, quod imminet ex illius omissione, quam ex oblatione periculum, possitque insuper istud facilius, & probabilius evitari, Natura videlicet ipsa, etiam præcisa effervescentia febrili, per mitiorem fermentationem morbosas particulas in sanguine resistentes secernente, & tractu temporis per loca idonea expellente secundum eam saltem portionem, quam non valet plane subigere. Sane si imminentes datum esset prævidere, ac præcavere hujusmodi Febres, sive illæ *Corruptivæ* futuræ essent, sive etiam *Depurativæ*, quod nobis profus occultum, adeoque si foret in potestate nostra

--- *venienti occurrere morbo*, procul dubio omnibus, quibus possemus, remediis præcautionem febrilis effervescentiæ tentarem, etiam si impedita hujusmodi effervescentia, quotiescumque ea depurativa futura esset, ipsa pariter præpediretur cruoris depuratio. Quia enim tunc esset incerta futura hæc depuratio, certus vero morbus, & consequenter incerta salus, esset autem sperabile quoquo modo depurationis opus tum a remediis ipsis Febrim prævenientibus, ac impediendis, tum ab aliis successive adhibendis, tum a Diætâ, tum ab ipsa Natura suarum secretionum, excretionumque nequaquam oblita: ideo cum ratione institueretur Prophylaxis pro inhibenda imminente Febre, fortassis Hominem interem-

teremptura, vel in morbos Chronicos, & insanabiles, vel in flatum valetudinarium, Vitæque brevitatem deductura; & fortassis ex opposito etiam profutura. Quidni ergo, si Febrem imminuentem licet (utinam æque fieri posset, ac liceret) impedire, ne adveniat, quidni, inquam, liceat impedire, ne progrediatur?

Quamvis autem hæc valde præponderent alteri Problematis parti, magisque adhuc præponderent, si celeritas, qua Febbris ad Continuum properat, pendeat, ut nonnumquam potest pendere, non tam a prava præexistente sanguinis diathesi, quam ab influxu copioso, ac celeri ipsius Fermenti redundantis, & per copiosum proinde, ac celerem Corticis usum procul dubio reprimendi: non tamen ideo contemnendæ sunt suspiciones haud irrationabiles in contrarium, quod nempe aliquando saltem satius sit, propositas Febres sinere progredi, quam statim suppressimere; & consequenter congruum erit videre, ubinam talis suspicio possit habere locum probabilem, vel saltem ubi non possit habere. Statutis etenim circumstantiis, in quibus animose possit, debeatve Cortex offerri in istarum Februm principio, spero scilicet in conspectu gravioris, evidentisque periculi metu malorum, quæ forsitan suboriri possunt, & forsitan non, facile erit prudenti Medico se ipsum hic & nunc determinare ad hanc, vel ad illam partem, prout magis, vel minus indicari videbit. Februm suppressionem, scilicet, prout magis, vel minus accedunt ad eas, de quibus ratione adjunctorum, & circumstantiarum, minime dubitandum est, quin sint statim sistendæ, tanquam vere Corruptivæ, ut infra.

Si ergo Febbris orta Intermittens, statim vero *Subcontinua* reddita, & ad Continuum essentialiter citissime progrediens, qualem a principio descripsimus per modum exempli, si, inquam, ista, præter enunciata ibi, vel similia symptomata, habeat peculiariter ab exordio sui symptomata aliquod ex iis, quæ Febrem Intermittentem Perniciosam reddunt, puta *Leihargum*, *Synopem*, *Cardialgiam* &c. non quidem in eadem præcipiti intentione (tunc enim uti Comitata denominaretur ab illo symptomate Perniciosa, non a Continuitate) sed neque in gradu plane vulgari, hoc est, cum distincto aliquantulum charactere non modici ponderis: eo casu Febbris absolute pro *Corruptiva*

habenda est, & ad exitum non multo post terminanda; siquidem præter imminuentem Continuitatem, & Acutiem, habet insimul nescio quid præcipitis in adjuncto peculiare symptomate intenso, quod certam perniciem præmonstrat. Vix enim fieri potest, quod post principium hujusmodi grave, mors non subsequatur in statu, in quo cuncta fortiora futura sunt: adeoque in talibus circumstantiis minime hæsitandum est circa oblationem Corticis in ipso principio, priusquam essentialis Continuitas, brevi superveniens, occasionem tollat cito labilem. Porrigendus autem est Cortex Methodo placidioris, ne uno istu suffocetur Febris; eo tamen vigore porrigendi, qui potis sit statim eandem Febrem valide plectere, & enervare, exhibendo v. gr. *drachmam unam mane, & sero per tres, aut quatuor dies, vel drach. j. s. prima vice, & semel tantum ea die; mox drach. unam mane, & sero secunda die, semidrachmam vero tantum bis in die per tres, sive quatuor sequentes dies*. Uno verbo, ea proportionem incedendum est, quam exigit motus Febris lentius, vel citatius ad Continuum tendentis, cum sufficiat nobis eo passu, & eo motu progredi, qui apte sufficiat ad prohibendam Continuitatem essentialem. Hoc posito in tuto, quo blandius operandum in cohibenda Febre, eo melius. In istis casibus, ubi alicui in usu remedi non satis veritate, & nescienti exacte metiri proportionem inter activitatem Febrifugi, & extenuationem Febris, obscuritatem aliquam, aut confusionem offundat antedicta, is poterit uti laudabiliter, & cum fructu *Mortoni* methodo æqualiter Chinam Chinam distribuentis, *drachmam unam* videlicet singulo quadriflorio usque ad extinctionem Febris, licet talis methodus facta collectione sit nonnihil superabundans in dosi, nimisque fortasse celeriter hoc loco Febrem suffocet. Nihilominus satius est sic agere cum aliquo excessu, quam nimis imbecilliter, cum deest notitia debitæ proportionis: ne scilicet si *Æger*, non subacta per Corticem nimis parce exhibitum Febre, naturali ferocia morbi succumbat: dicatur culpa Corticis obiisse, & ipse demum Cortex *videatur occidisse, cum non servaverit*. Qui vero talem proportionem rite noverit, longe melius finem assequitur, immo eo præcise tempore, quo vult assequi, impendendo longe mi-

morem Corticis quantitatem, sed dosim modo largiorem, modo parciorem alternando, suspendendo, & crebrius, vel rarius repetendo pro morbi exigentia, & pro complemento propriæ intentionis. Illud tantummodo animadvertendum, quod si symptoma grave perniciem minitans eamminitetur, vel cito pariter immineat, & sine intervallo temporis essentialis Continuitas, tunc statuta jam ut necessaria oblatione Corticis, opus est uti ea ipsa methodo, quam descripsimus *Cap. III. Libri* antecedentis pro curandis Perniciosis istis ad Continuas Acutas tendentibus in suo progressu. Quod enim dictum est fieri debere in progressu, faciendum similiter est in principio, si eadem suadeat necessitas, adeoque & in hoc casu *duæ, vel tres drachmæ* Corticis, si opus sit, prima vice poterunt exhiberi. Sedata autem Febre, Recidiva erit præcavenda modis iisdem, vel similibus, qui eodem *Cap. III. citati Libri*, & alibi fuere propositi, quosque hic repetere supervacaneum foret.

Inventa jam circumstantia aliqua certa, in qua valde opportunum est, aut necessarium exhibere Corticem in descriptarum Februm principio, cum proportionem possumus sine determinata tamen regula uti hoc exemplari pro dignoscendis cæteris circumstantiis, in quibus rationabiliter liceat idem aggredi. Quo magis ergo Febbris Subcontinua in suo principio ad Continuum Acutam celeriter vergens juxta indicia suorum symptomatum accedet ad naturam perniciosam, Intermittentibus veris, seu Comitatis familiarem, adeoque valde præcipitem, etsi peculiare aliquod symptoma perniciosum non plane eluceat, eo magis sidenter tentare poterimus usum Corticis. Quo vero minus accedet ad talem naturam, sed potius nonnihil benignioris, lentiorisque progressus habebit ad Acutiem, & ad Continuitatem, etsi & a principio illuc tendat, eo cautius, & temperantius utendum erit ipso Cortice, illum videlicet vel plane omittendo, vel saltem minus celeriter exhibendo, procrastinando scilicet eadem segnitie, qua moveretur Acutiem, & Continuitatem versus ipsa Febre, cum advertentia tamen, ne occasio interim præterlabatur. Atque in hisce Febris quandoque contingit uti cum maxima securitate Febrifugo circa earum augmentum, aliquot paucis nempe transactis diebus, in quibus nonnulla facta est ignis febrilis dif-

flatio, acceditque illarum motus ad motum usitatorum reliquarum Subcontinuarum Malignantium, quarum exempla protulimus in Historiis, qualesque jam diximus Cortice curandas in ipsarum progressu, & transmutatione.

Tota difficultas reducitur ad primos dies, in quibus aliquando non prius Intermittens est Febre, ac in Continuum migret, qui casus non infrequens est in praxi: immo sæpissime plures Acute Febres sic incipere consueverunt (neque enim semper oriuntur Continuae essentialiter, neque semper tales paulopost deprehenduntur) idque præsertim contingit iis tempestatibus, & Constitutionibus, quibus Intermittentes Febres solent vigere, puta *Ætate*, *Autumno*, aut *Vere*, rarius vero *Hyeme*, quo tempore Febre Continua ut plurimum vere Continua oritur, & sibi semper, si non æqualis, saltem valde similis: secus aliis temporibus, ut dicebam, quibus potius videtur, quod Febres suapte natura orientur Intermittentes, nec nisi per accidens, etsi quamcito, in Continuas degenerent; de qua diversorum generum continuitate fusius verba facturi sumus *Libro V.*, ubi *Subintrantium*, *Proportionatarum*, & simpliciter *Remittentium* Februm variam indolem declarabimus.

Inhærendo itaque arte Problemati restricto ad primum illud principium Februm propositarum, & statuto, quod Cortex statim in illis propinandus sit, si aliquod symptoma Perniciosum analogum simul appareat, immo etiam quod idem faciendum sit, proportionem adhibita, in casibus peculiari quidem, & valde gravi symptomate vacuis, sed nihilominus ad naturam perniciosam accedentibus, hoc est de futuro tandem exitio valde probabiliter suspectis, non aliud mihi dicendum superest pro clariori, magisque specifica determinatione, nisi quod posito hoc scopo, quilibet in illum collimare debet pro ratione sui captus, sui metus, suæ spei, & suæ credulitatis. Mihi sane non alia mensura est, nisi metus meus modo major, modo minor, modo nullus, tam pro determinatione exhibendi, vel non exhibendi Corticem, quam pro electione modi, methodive illum modo citius, modo tardius, modo lentius, modo celerius, modo crebrius, modo rarius, modo parcius, modo plenius offerendi: quibus omnibus in casibus pro renata utor arbitrio.

trio meo, finens, ut & alii utantur suo. Felix, quem nulla præoccupat intemperantia animositatis, aut formidinis vehementis affectio, sed quæ sunt metuenda metuit, quæ spernenda spernit, & quæ speranda sperat, Ast & hic vere

---- Pauci quos equus amavit

Jupiter, ---- quos inter nec ego sane.

Ubi, vero rationabilis metus prudentem, & expertum Professore ab initio merito occupaverit; cumque sit res maximi momenti non servare periclitantem, cum possis, sed sinere in discrimine, ac tandem perire, quem certo sanare posses; hinc est, quod in valde ancipiti tutior pars eligenda videatur, & quocumque morbi tempore valde periclitetur hominis vita, ea sit omni, quo datum est, conatu statim ponenda in tuto, saltem pro imminente periculo, non neglecta prævisione futuri. Facit pro hac determinatione consideratio, quod in casibus istis res non se habet, ut in Intermittentibus vulgaribus, in quibus si congruum non censetur Corticem offerre in principio, potest ille pro libito offerri in progressu; ast hic si non offeratur statim, occasio prætervolat jactura irreparabili: facitque magis paritas inde a fortiori deducta, nempe quod sicuti in principio Intermittentium benignarum, a quibus abest omne periculum, potest secundum plurimos impune offerri Cortex, ita & multo magis id fieri poterit in principio Subcontinuarum Perniciosarum, cum quibus non leve conjungitur, & ex quibus semper majus impendit periculum. Facit pariter alia consideratio, quod sicuti in Perniciosis Intermittentibus Comitatis, ex. gr. Tertianis, tuto semper, & non raro sine ulla recidiva, ut retulimus in Historiis, offertur, Cortex in fine tertiarum sæpè sæpius Accessionis, hoc est die morbi quinta, ita videtur æque tuto, & simili cum sorte offerri die quarta in istis: neque enim citius postquam nocere Circuitum febrilem, & intermediam apyrexiam, utut brevissimam, & fugacem, quæ oblationi Corticis fundamentum præbet. Discrepancia autem unius, aut alterius diei parum immutare videtur conditionem hujusce rei. Immutat tamen aliquo pacto, quia cum Subcontinuarum istarum Solitariae sint de genere Februm Acutarum simpliciter; Intermittentes vero Perniciosæ, seu Comitatis sint de genere Peracutarum, & nonnunquam etiam Acutissimarum, quin-

ta v. gr. dies, quæ in Perniciosa Solitaria habet rationem Principii, in Comitata potest habere rationem Status, quo tempore minor est difficultas in coercendo impetu Febris, præsertim exitum certum afferentis, quam in principio istius anceps insuper periculum tantummodo minitantis. Sed & hanc difficultatem non nihil enervare videtur alia practica consideratio in contrarium, qua constat, quod æquali cum fructu, & securitate exhibetur Cortex, ut pariter vidimus, in his ipsis Subcontinuis Malignantibus, tardiuscule tantum Continuitatem suam acquiruntibus; puta die octava, aut nona: ut proinde æque bene fieri posse censendum sit in Principio eadem cogente necessitate, quod non male actum reputatur, ac reperitur in Statu, immo & in Augmento ipso, quemadmodum etiam in Historiis sequenti Capite describendis patet.

Discrimen tamen aliquod (ut nihil subtilem) adhuc intercedit inter suppressionem Intermittentis Comitatis, Subcontinuarumque Solitariae, sed tardigradae, ex una parte, & inter suppressionem ejusdem Subcontinuarum, sed velocioris, ex alia. In Perniciosis siquidem Intermittentibus Comitatis tota, vel fere tota malitia se tenet ex parte fermenti Cortice domabilis, pauca, vel nulla infectione superflua in sanguine. Item in ipsis Perniciosis Subcontinuis, sed tendentibus pedetentim, ac lentiore progressu ad Continuas essentialiter, vitium videtur pariter se tenere, præcipue saltem, ex parte ejusdem fermenti, seu portiois illius resistantis, nec quolibet Accessu integræ subactæ, fere ut in Subcontinuis benignis, seu mere Subintranantibus, secundo vero tantum ex parte sanguinis: & propterea in ipsis quoque sic progredientibus locus congruus videtur inhibitioni progressus ulterioris absque ulla gravi suspitione, in iisdem autem ad Continuas celeriter tendentibus vitium magna ex parte etiam a cruore pendere, jam supra suspicati, ut proinde non pari forsitan passu, aut certitudine processura sit contra istas actio Corticis. Potest tamen adhuc ex alia parte hic conjici, quod alias conjecimus, quodque etiamnum diligenter perpendendum videtur, nempe quod istæ quoque pendere possunt principaliter ex Fermento ipso vel copiosiore, vel crebrius influente; & in hoc casu, de quo non pauca est probabili-

tas,

tas, ampla esset, ut patet, offerendi statim, & copiose Corticem occasio, atque libertas.

Hæc tamen rursus hæsitanter, & data opera tantum problematicæ prolata, melius examinent, experianturque prudenter cordatiores Viri; neque enim semper ausus sum exercere, quod modo videor suadere, five id factum sit ob diurnam consuetudinem in contrarium, five ob præjudicia quædam in mea forsitan mente adhuc latitantia. Quod autem a me actum est, aut observatum, tum paulo infra, tum sequenti præsertim Capite fideliter describam, ut cæteris, si qui sint, minus expertis pro modulo valeat deservire. Interim in hunc finem lubet præmittere practica observationem Mortonii; siquidem ex ea, quænam sit (ipso referente) diversitas inter oblatum & non oblatum quandoque Corticem in harum, aliarumque etiam graviorum Februm principio, valde notabiliter videtur elucescere. Nupevrime: inquit ille de Febris Continuis in genere: in familia Vicini mei Domini Man (ubi octo ad minimum simul decumbebant uno, eodemque modo primum correpti) sex quos invisi ante tertium diem morbi, scilicet priusquam venenum (subintellige febrile) ex mora exaltaretur, mera Corticis exhibitione, cum, vel sine Venæ sectione, pro tridui integræ restitui: Dominum vero ipsum, atque ejus Conjugem (qui opem medicam ad septimum, vel octavum diem distulerunt) ex Orci faucibus non nisi spatio Lunæ integræ difficulter admodum, usu frequentium Vesicatoriorum, Alexipharmacorum, cæterorumque ejusmodi Antipeffilentium remedium liberare potui. Cortex hic nihil valebat: Delirabant enim, lipothymia, subsultibus tendinum, cæterisque divinis in genere nervoso symptomatis afficiebantur Patientes, petechiis etiam, atque eruptione miliari quaquaversum interspersa notabantur. Hæc Mortonus, cujus observatio experimentalis non parum afferre potest fiduciæ pro exhibendo in Subcontinuarum malignantium principiis Cortice vel utiliter, vel saltem innoxie. Ulteriore adhuc fiduciam potest addere Sydenhamii auctoritas in Epistola ad Bradyum, ubi hæc habet, quæ Lector attente perpendat velim. At vero Tertianæ, Quotidianæque, et post unum, alterumve paroxysmum omni-

no videantur intermittere, tamen non ita raro (quod & a me ante est notatum) postea ad Continuarum fere speciem vergunt, & ad remissionem tantum, etiam diebus, quæ intermissionem pollicebantur, accedunt, præsertim ubi Eger lecto desexus, regimine justo calidiori, aut medicamentis Febri per sudores ejiciendæ dicitur, fuerit muliatus. Hoc in casu, a remissione quantumlibet exigua (id enim mihi unum superest) ansam arripens, pulverem (intellige Chinæ Chinæ) quam proxime a paroxysmo (quantum conjectura valeo) ingerendum propino. Immo nendum in hoc, sed & in Paragrapho immediate subsequenti magis aperte idem profitetur, inquit: Febres quasdam ex Intermittentium genere nonnunquam grassari, quæ post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem Continuarum nituntur: subditque, nulla mihi est religio, Corticem vel in maxime Continuis hujus speciei sumendum proponere, qui ad apyrexiam certo agrum perducet, modo assiduus Lectuli calor, & intempestivus Cardiacorum usus Continuitatem Febri non conciliaverint: quo in casu Peruvianum Corticem nihil quicquam profecisse plus semel observavi. Ex quibus omnibus patet, Auctores istos minime vereri Corticem offerre in Subcontinuarum Perniciosarum principio, videlicet ante tertium morbi diem, vel post unum alterumve paroxysmum, vel paulopost.

Animadvertendum est autem, quod aliquando, licet rarissime, Febres hujusmodi tali vigore, impetu, & celeritate ad Continuas Continentes tendunt, ut nequeat ullo pacto impediri a Cortice etiam circa initia ptopinato illarum progressus: quo fit, ut illum inutiliter quandoque administrari contingat, quod & Sydenhamius adnotavit, procedunt videlicet hujusmodi habitudine Febri non tantum a regimine calidiori, & ab intempestivo Cardiacorum usu, aut ab assiduo Lectuli calore, ut inquit idem Auctor, verumetiam, & quidem principaliter (ubi præsertim Causæ istæ proca-tharticæ non adfuerint) a copiosis impuritatibus præexistentibus in sanguine, & ab influxu parioris fermenti commotis; atque iterum potius ab his, quam ab ipso copioso fermento, modicas, aut exiguas sanguinis impuritates agitante. In hujusmodi casu facile est rem dignoscere saltem a posteriori. Cum enim effectus boni

boni Corticis sit citus, certus, statimque sensibilis, eo ipso, quod semel validiuscule, seu bis, ac ter modice administratus nil proficit sensibiliter, certum est, Febrem, etsi obscure periodum quandam servantem, a fermento Intermittentium proprio nequaquam pendere: & tunc vel ab usu Corticis cessandum est, vel saltem non illi uni fidendum, sed aliis remediis tractanda Febris, non quidem quia nocuus (quod sciam, aut unquam noverim) possit esse Peruvianus Cortex, cum non proficit, posito quod congruenter sit adhibitus; sed solum ne inutiliter administratur. Privilegium enim, quod competit ex jure præscriptionis immemorabilis reliquis remediis, quod scilicet iis utamur credentes, quod insensibiliter tractu temporis proficit, contulerintque saluti intra 14. vel 20. dies acquisitæ (intra quos sanantur & rustici qualibet Medicina destituti) non competit Corticis; neque illud huic concedendum esse præsumpserim, quippe Remedio post annos 60. apud nos adhuc recenti, ac impuberi, nec mucida, & seculari, ut res exigit, barba insignito.

Difficultas, itaque, si qua est, non consistit in hoc, quod exhibitus Cortex fortasse non proficit, seu Febrem non tollat in casu nostri Problematis; sed consistit in hoc, quod proficit nimis cito, Febremque submoveat intempestive, cum fortassis expediret sinere eam vel aliquantisper, vel omnimode progredi. Et circa hoc tandem, non obstantibus iis, quæ supra retuli pro illius usu in Febrium designatarum principio, iisque pariter, quæ sequenti Capite sum allaturus ex propria experientia, lubet nihilominus patefacere, quæ in contrarium mihi visus sum observasse, si non experientia mea (quam cum cautela proportionata arduo Vitæ humanæ negotio semper instituire, & exercere studui, ut Virum probum, & honestum decet) saltem fortuito ex aliena experientia, animosioribus, minusve peritis ratiociniis, sive majoris inconsideratis præjudiciis innixa. Non hæc loquor de Professoribus veris, quos semper colam: loquor de Chirurgis quibusdam (non omnibus) audacibus æque ac imperitis, & superficiali quadam inconcinna Theorice tinctura infectis, quos ex Gallia huc advexerunt bellicæ Cohortes, ac Turmæ, tunc cum vasti Torrentis ad instar Serenissimi hujusce

Dominii ditionem ferme universam, Urbesque omnes, ac præcipue nostram, quippe cæterarum Matricem, occupavere, donec Germanis, Nostratibusque simul armis, & Copiis depellerentur. Celticarum itaque Legionum Chirurghi non pauci (cæteris sua sit laus, sitque major tot Viris Illustribus floridissimi illius Regni, Academiæque, ac Universitatum illius) in principio quarumvis Febrium, quoquo modo periodo habentium, dilutam infusionem aliquot unciarum Chinæ Chinæ suis Ægrotantibus sine ulla ferme methodo propinabant: quo fiebat, ut persæpe advocaret tractu temporis ad eos invisendos; quoniam & inde plures, contumacesque recidivas, & malum corporis habitum, & nonnunquam acutas Ægritudines contrahebant. Quæ mala cum pluribus accidisse observarim (licet plurimis etiam res ex voto successerit, aliisque eadem infortunia contigerint Cortice nequaquam curatis) aliena impensa, alienoque periculo didici, aut mihi didicisse sum visus Corticem Peruvianum indiscriminatim in omnium Febrium etiam periodicarum principiis fortasse non semper tuto exhiberi. Inter hos memorabilis mihi visus est casus *D. de Beaupreux*, Honestissimi Viri, & Gallicæ Militiæ Præfecti, quamvis hic fortasse minus, quam alii alibi, errarit Chirurgus curans, sive potius Pharmacopola; utroque enim ille munere fugebatur.

Laborabat Vir iste Nobilis Tertiana duplici, ad Continuum Acutam celerrime properante, cum acerrimo inter cætera symptomata capitis dolore, levem quandam mentis alienationem ipsi dignoscenti inferente. Illi statim obtulit valde perperam Pharmacopola Tartarum Emeticum, deinde Chinam Chinam paravit, & ex Vino bibendam præcepit, vel saltem infusionis illius (Chinæ Chinæ substantia quoad majorem partem in fundo remanente) ad cyathos plures, statim horis sumendos. Assumit ille, & Febris incipit mitescere; dolor tamen capitis acutus perseverat. Accitus ego sanguinis missionem præcipio, & de continuando usu Chinæ Chinæ ambigo anceps. Expetit tamen Æger continuationem remedii, illique animum adjicit ignarus Pharmacopola. Sino ego utrunque (neque enim aliud agere in mea potestate erat) in manu consilii sui. Profecit

quitur Æger usum Corticis, & a Febre paulopost liber evadit. Sed licet infebriticans, non tamen bene se habet. Dormit parum, sibi ipse videtur noctu non plane mente constare, medio quasi inter somnum, & vigiliam statu se habens, accusansque dolorem capitis gravativum fere continuum. Suadeo illi novam sanguinis missionem, frequentemque clysmatum injectionem cum circumspetto, & parco victus regimine. Cuncta renuit; operaturque, & vivit suo Marte. Redeunt Febres, repetitur usum Corticis, me nequaquam vocato: illisque fugatis dum me per Urbem fortuito offendit, narrat quæ gesta sunt; conquirereturque graviter de contumaci capitis dolore. Et quoniam intra Arcem cui præerat, proxime se recepturus erat ob imminentem Urbis expugnationem, nostramque per consequens liberationem, suasi saltem ex officio meo, ut sibi quammaxime caveret, & curam diligentem adhiberet. Sed paucis elapsis diebus, eum laboriosam; irregularemque noctu, & interdiu vitam traheret, imminente prandio repente Apoplecticus factus est, statimque vita functus, me quidem illum vix vivum, ac jam expirantem (quod post unam, vel alteram horam contigit) reperiente. Certe mihi incongrua, & intempestiva visa est Emetici, ac Febrifugi oblatio: nihilominus fortasse idem contigisset, si aliter fuisset curatus: præstititque non parum funesto eventui & prava dispositio, & præposterum regimen victus. Sed & repentina rapidæ Febris suppressio aliquamhinc sibi vindicat suspicionem.

Contra in Perniciosis Intermittentibus septem priorum specierum, videlicet pernicioso symptomate *Comitatis*, cum repentinus inopinato contigebat morbi prolapsum in exitum, stupidi, attonitique curantes Chirurghi, & ipsi Medici, ne per somnium quidem cogitabant de porrigendo Cortice, cum tamen tunc temporis tempestivus fuisset illius usus. Hujus generis infortunium obtigit infelici Principi, *D. Duci de Lesdiguières*, ex Optimatibus Regni, & Nobilissimæ suæ Familiæ Unico, ac Ultimo. Cum laboraret Ille Tertiana duplici, sibi comparata ob laboriosam Expeditionem Tyrolensem: & cum post usum immodicum, diuturnumque Syrupi de Papavere, lethargicum repente soporem in quodam

paroxysmo contraxisset, Medicus autem terrore perculsus statim Tartarum Emeticum larga dosi exhibuisset; superaccitus ego interrogavi num Febris periodum aliquam antea servasset, & num diebus antea factis aliqua in accessionis initio observata fuerint soporis indicia; sed responsum retuli a Medico curante, symptoma illud esse plane novum, & quid distinctum a Febre, quæ nihilominus satis intensa observabatur periodicæ adinstar in suo vigore constitutæ; Æger vero quasi Apoplecticus jacebat. Erumpente non multo post Emetici operatione, ab acrioribus etiam clysteribus inferius proritata, & subsequente postmodum noctu accessionis remissione, mane statim plura proposui, Cortice nequaquam excepto, quippe qui conjectabam, Febrem obscure admodum mihi descriptam esse vere periodicam. Sed nil ex iis, quæ proponebam, admittebatur. Dabantur mihi a Medico officiosa, verba, prætereaque nihil. Venæ sectio tantummodo communi suffragio sancita jam fuerat, & celebrata non sine aliquo etiam levamine. Tandem cum Laudanum opiatum mihi proponi non sine horrore audissem, eo scilicet nomine, ut diaphoresim promoveret ad solvendum penitus morbum, qui jam semiconfossus credebatur vi Emetici, palam edixi: ferendum prorsus esse a Narcoticis, neque fidendum ei mentis alacritati, quam Generosus Princeps adhuc conabatur ostendere, cunctos benigne excipiens, meque ipsum non antea visum prompte, ac humaniter alloquens; immo cum expresse prædixissem Assidentibus, posse subsequente forsitan die renovari, quod contigerat antecedente, tanquam funestus Haruspex male audii a quodam de Familia, qui prognosticum longe diversum, ac longe feliciter a curante Medico acceperat. Itaque neglectis omnibus monitis meis, altera die lethargo consimili correptus infortunatus Princeps diem suum obiit, remediis omnibus, etiam asperioribus, quotquot a Medico suo, & a Primario Chirurgo Serenissimi D. Ducis de Vandomo superaccessit (quibus invicem acriter altercantibus Ægrum reliqui) excogitari potuere, in usum adhibitis; cum tamen Cortex valide administratus Accessionem, atque Lethargum mortiferum probabiliter inhibere potuisset. Atque his ex Gallorum aliquot Ca-

sren-

strensum Chirurgorum abusu (doctissimos cæteroqui, ac eximios tam Chirur-
gos, quam Medicos politissimæ Nationis illius iterum excipio) circa oblationem Chinæ Chinæ in omnium fere Februm Periodicarum principio, & circa omissionem illius in Perniciosarum curatione, incidenter exceptis, Caput hoc lubet claudere, reservatis in subsequens Historiis ex nostra Praxi, & observationis depromptis.

CAPUT VI.

Exempla nonnulla felicia citæ oblationis Chinæ Chinæ in principio Periodicarum Perniciosarum, gressu celerrimo ad Continuas essentialiter, atque Malignas vergentium. Ea tamen nonnisi cautam circa hoc, circumspiciamque fiduciam prudenti Medico videntur præbere.

NON OMNES equidem curationes, quas modo tum relaturus, Februm Subcontinuarum Malignantium absolutæ sunt oblatione Chinæ Chinæ in primo præcile morbi principio, sed tantum nonnullæ. Aliæ vero sunt absolutæ vel in augmento ipsius morbi, vel solum in principio, sumpto secundum majorem suam latitudinem, & extensionem. Nullæ autem in principio tam stricte sumpto tentatæ sunt, quin tertia saltem morbi dies vel præterierit, vel inclinavit; cum in prima morbi invasione, immo nec altera die, possimus esse satis certi de Idea Febris, multoque minus de periodo: quod tamen omnino necesse est pro congrua exhibitione Corticis. Cum ergo primi principii, & primi progressus morbi parum dispar sit ratio, ubi præsertim principium ipsum latitudinem aliquam, nempe ad tres saltem dies, necessario admittit, hinc est, quod Historiis invicem haud exacte similibus animadversiones Capite antecedenti præmissas, in præsentis corroborare aggredimur, ab iis incipiendo; in quibus ab ipso statim initio oblatus est Cortex, & progrediendo ad eas, in quibus oblatus est in augmento, vel circiter. Hoc igitur ordine servato.

I. D. Joseph Caroccius, e Nursia, Lithotomus Urbis nostræ peritissimus, anno 1707. corripiebatur Febre, cujus ortus, atque progressus fuit hujusmodi.

Prima die cum levi horrore Ægrum invasit. Postridie mane vocatus D. Candrius invenit illum Febre carentem: proinde non rediit amplius ea die ad ipsum invivendum, Medico vix recedente, iterum accessit Febris, qua vix tantillum remissa, insignis noctu facta est exacerbatio, tertiam diem præpropere anticipatione præveniens. Vehemens ultra modum fuit hæc tum ratione intensio, tum ratione symptomatum, inter quæ lignate soporosis affectus eminuit. Jacobus Æger somniculosus perpetuo, stupidus, interrogantibusque vix, atque confuse respondens, vixque pariter imitandi memor. Urina illi pauca, ac insipida rubra, vomituritio frequens, sed fere inanis cum sensu gravativo in regione ventriculi, anxietas, & præcordiorum æstus. Accito mane tertiæ diei celeriter Medico, eodemque mirante morbi faciem adeo diversam redditam pendente cursu horarum 24. vix audebat ille clysterem præscribere, meque interim in consilium vocari instat enixe. Accedo & ego, haustumque olei amygdalarum dulcium sine igne recenter expressum, statim ut exhibeatur, suadeo, cuius blanda operatio per vomitum, perque secessum subsequuta, incidit, ut meditata fueram, in horas cujuspiam leviusculæ remissionis. Vespere accedens solus, cum ulteriorem adhuc venturo mane sperarem Febris remissionem, non obstante validam etiamnum eorundem symptomatum duratione, præcipio adstantibus, indici curanti Medico statim hora sequentis diei conventum nostrum; mihi namque mentem esse mittendi sanguinem, & subinde statim Corticem exhibendi, haud obscure iisdem aperui. Contigit forte, ut viciniæ, & amicitia causa Ægrum inviserit Cl. D. Ramazzinus, Mutinæ casu moram trahens, qui pensitato illius statu, & intellecta intentione mea, sciscitatus est primum, num ante plures horas Ægrum inspexerim; & cum responsum retulerit, me vix tunc discessisse, subjunxit humaniter, ut illi mos est, se quidem plurimam excitationem habere pro asserto meo, attamen non agnoscere locum ullum, neque tunc, neque (& quidem multo minus) in crastinum consultationibus Medici, ullius remediis sed rem Sacerdotibus potius, quam Clinicis esse committendam. Adeo gravis erat in ipsa incipiente remissione status Ægrotantis. Quarta nihilomi-

minus, quæ subsequuta est, die, cum remissio esset mane, ut conjectaram, non parum conspicua, statim Venam secari jussi, Medico ordinario facile annuente, & satis liberaliter sanguinem detrahi. Erat hæc hora correspondens horæ matutinæ secundæ diei, qua Medicus infebriticantem Ægrum deprehenderat. Cumque eadem periodi proportionem paulo post expectanda esset accessio nova, & mox ipsa adhuc vigente nova ferocis exacerbatio, tum continuitatem essentialem illatura, tum fortem soporosis affectum gravem: propterea credens Ægrum his omnibus diu non sustenturum, habita ratione principii adeo vehementis, ad Corticem statim confugiendum duxi, durante adhuc aliqua periodi specie, priusquam ea integre obliteraretur. Præscripsi idcirco Corticem in forma boli ad scrupulos tantum duos, una hora, vel altera a missione sanguinis expectans, an vere, qui credebatur imminere, appareret Accessus longe gravioris superventuri prodromus. Et revera non multo post ille se prodidit; quare vespere hora incipientis (qualiscunque) remissionis, Corticem iterum præscripsi, sed ad scrupulos quatuor. Noctu valide exacerbata est Febris, cum minore tamen symptomatum, præsertim vero soporis apparatu: quamobrem Febrifugium quinta die ad scrupulos duos mane, & fero repetendum duxi, & sic deinceps, unde maxima morbi imminutio sexta die; septima vero omnimoda Febris solutio.

Obtenta Febris expulsionem, per duos vel tres dies feriatus sum a Corticis oblatione, & clysteribus frequentibus usus sum ad alvum subducendam, atque iterum per intervalla resumpto usu Corticis modo ad drachmam, modo ad semidrachmam, modo per longiora, modo per breviora intervalla, prout metus recidivæ, aut ejus indicia plus, vel minus mentem meam torquebant. Decumbentem neque sanum, neque ægrotantem, sed medio quodam valetudinario modo se habentem, perduxi ad diem vigesimamprimam: qua die motu Naturæ spontaneo plura vomuit cum tolerantia, & notabili subinde levamine; unde critica morbi solutio ea reputata est. Sed neque id plane evenit. Melius quidem habuit, viresque antea fractas resumpsit; sed nocturnas identidem, levesque Febriculas nullum typum servantes per-

Terti Therap. Spec.

tulit, a quibus solo victus regimine, solaque patientia liber evasit, intra quadragesimam diem perfecte convalescens.

II. Eodem fere tempore D. Antonius Pacchionus Sacerdos, & Phonscus Ecclesiæ Cathedralis, Vicinusque meus, correptus est Tertiana duplici, non admodum quidem intensa, spectato calore ad tactum blando, & modica pulsus frequentia, sed per paroxysmos sese mutuo excipientes statim Continua. Pulsus illi parvus, atque depressus ab initio, linguaque admodum scabra, & arida sine ulla appetentia potus, urina tenuis, mens hebes, tarda, & querelis vacua. Tertia die cum sponte, nullo assidente, nullaque occasione solus e lecto surrexisset, in terram procidit pronus, ubi quasi obdormiens paulo post repertus est, dicens: se propinam erectionem exinde minime tentasse, etsi potens, quoniam grata illi ibidem obvenerat post casum quies. Quarta pariter die, cum absentibus itidem assidentibus ad alvum deponendam in remotiorem locum se contulisset solus, novum casum passus est, nec nisi post dimidiam horam deprehensus humi jacens longe a cubiculo, vere dormiens, ac stertens. Expergefactus narrat iter, & itineris occasionem, immemor tamen, an alvum exonerasset, nec ne: etsi reduci potius, quam eunti casum obtigisse, asseveraret. Aiebat interim, se licet rei non bene conscium placide obdormisse, quasi ægre ferens se ab eo loco dimotum fuisse, rem tamen quodammo- do stupens, sed nihil curans. Repetitum istud haud leve phænomenon reliquis, adjunctum acutiei signis, inter quæ insignis fuit mutatio, ac extenuatio celer faciei, me impulit (peracta jam sanguinis missione, aliisque paucis remediis, morbo incipienti possibilibus) impulit, inquam, confugere ad Corticem, quoniam aliquo adhuc horrore interpuncta observabatur periodus Febris. Metuens igitur ego, ne in statu tantæ cruditatis, properantis acutiei, & latentis insidiæ, funesti aliquid, vel sinistri saltem, cui non facile mox occurrere, cito superveniret Ægrotanti, Corticem illico, quarta ipsa videlicet die, cœpi præscribere ad scrupulos quatuor in forma boli. Quinta die drachmam ꝑ. ss. assumpsit partitis vicibus: &

Q

1711-

tantundem sexta: septima *drachmam tantum*, & obliterata est Febris. Substiti tunc ab usu remedii, Ægerque bene habuit ad paucos dies, perseverante tantummodo eadem, ipsi minime connaturali pulsus exilitate, atque concentratione, viriumque languore, cum appetentia tamen ciborum. Rediit post aliquot dies Febricula (feriente me semper ab usu Corticis) quæ duplicis pariter Tertianæ Subcontinuae typum habuit. Donec ea placide processit remediis methodicis caute per aliquot dies ipsam tractavi; sed cum supervenisset mentis hebetudo, atque balbuties vera, cum impotentia, seu difficultate in exprimendis conceptibus suis, statim iterum eadem, quin & validiuscula methodo Corticem præscripsi, & Febris cum symptomate sublata est. Diuturnam nonnihil convalescentiam nihilominus passus est ille; nec nisi post aliquod spatium temporis nativam mentis alacritatem suscepit, etsi quoad reliqua redactus in pristinum. Eam tamen ipsam integre recuperavi non multo post, eaque, favente Deo, etiamnum (semper exinde sanus) valde laudabiliter utitur in cunctis, & in suis præsertim Modulationibus.

III. Faber Murarius, nomine *Petrus Antonius Arlottus*, patiebatur Tertianam duplicem per subingressum paroxysmorum continuam; eamque intensissimam. Huic nullum erat valde formidandum peculiare symptoma præter delirium aliquod, cum remittente tamen Febre evanescens. Tanta nihilominus erat Febris intensio, ut de genere ardentium ea videretur, omniaque symptomata febrilia, sitis videlicet, linguæ siccitas, jactatio, præcordiorum æstus, urinarum paucitas, ac flammeus color, vigilia contumax, & similia, talem speciem præferebant, ut acutiem veram, & æqualem Febris continuitatem præforibus esse, palam ostenderent; minor quippe quotidie fiebat admodum illius remissio, & obscurior periodus, quæ tamen usque perseverabat. Instabat ille, tolli celeriter Febrem, cui ferendæ imparem se fatebatur. Et licet frequens sit in ore Ægrotantium, præsertim eorum, qui validis Tertianis etiam salutaribus detinentur, hujusmodi querela, hoc tamen casu metuebam, & ipse, cæteroque non facile meticulosus, quod metuebatur & Æger; vel saltem inevitabilem morbi diuturnitatem, si eum mansue-

facere licuisset, suspicabar. Quamobrem præmissis præmittendis juxta exigentiam intensæ Febris, quinta morbi die cœpi simul præscribere Corticem, sed diminute, ad *drach. ss.* videlicet mane, & sero: idque cum per duos dies peregissem non sine levamine, dosim adauxi ad *drach. j.* per alios duos dies; sed semel tantum in die: fuitque sensibilis inde juvamen; adeoque intra nonam circiter, vel decimam Æger a Febre remansit immunis. Repetito vero post aliquot dies ad præcautionem per modum leviusculi alterantis remedii, perfecte convaluit, nullum exinde incommodum, nullamque penitus recidivam passus.

IV. *Cristophorus Landuccius*, Homo provectoris ætatis, duplici pariter Tertiana vexabatur per subingressum Continua. Violenta Febris intensio, omniaque simul symptomata acutiem indicantia, qualia fuerunt ariditas, atque scabrities linguæ, subdelirium, anhelosa respiratio, urinarum tenuitas, stupida capitis affectio, manuum tremor, totiusque nervosi systematis oppressio imminens in ipso morbi principio, me facile adduxerunt, ut metuerem Hominem ætate satis provectum, aliis morbis jam fractum, vertiginosum a longo tempore, atque furdasum, morbo increbescenti minime suffesturum, Quapropter præmissis præmittendis pariter, ad normam affectus, subiectique curandi, circa ipsa morbi initia, vel saltem circa primum augmentum Corticem exhibui validiuscule, ad *drachmas* scilicet *duas* uno haustu, remediumque ad *drachmam unam* altero die bis obtuli, ac dein ad *semidrachmam* per aliquot subsequentes dies; unde Febris quamcito desit, optima statim, ac diutina subsequente valetudine. Post aliquod tamen tempus haud breve, cum Febrifugum ad prophylaxim præscriptum assumere neglexisset, levioribus aliquot Febriculis fuit iterum correptus, a quibus cito, & facile (non bene sum memor, an sponte, an repetito Cortice (convaluit intantum, ut novam, juvenemque veterem prædefuncta, valuerit, aususve fuerit etsi senex ducere Uxorem.

V. *D. Joseph Ludovicus Agnanus*, duplici Tertiana per paroxysmos se mutuo excipientes continua laborans, etsi non leviter febricitaret, tamen nonnisi post aliquot dies, augmento scilicet morbi progrediente, cepit præbere segniora quo-

que acutiei advenientis indicia. Urgebat interim ille me, urbane quidem sed fere dixerim importune, ne sinerem progredi morbum, cum liceret illum per Corticem corripere, allegans & gracilem habitum suum, & *D. Carolum Fratrem* a me paulo ante Corticis ope sanatum, Febre tamen valde diutius protracta, eaque constanter intermittente; ut *Cap. x. Lib. i. Hist. xii.* narraui. Ad hæc sponsor fui, me attento animo cautelam omnem impleturum, ne mihi occasio excideret, nolle tamen interim inhibere progressum morbi nullum adhuc mihi timorem incutientis, mihi, inquam, obquamdam illius in sudorem proclivitatem morbi lentam solutionem speranti. Cum nihilominus Æger mihi quotidie exprobraret moram, cresceretque non parum intensio Febris, atque symptomatum, simulque virium dejectio in subiecto valde gracili, morem gessi petitioni illius. Quod quidem nedum congruum fuit, sed & necessarium: quandoquidem cum mitius essem aggressus, ac diminute oblationem Corticis, Febris vero jugiter increbresceret, illique inciperet inter alia adungi singulus (symptoma in Febris mihi perpetuo metuendum) coactus fui celeriter, ac pleniore dosi illum præscribere. Intra tres, vel quatuor dies, ut mos est, Febris plane recessit. Plures tamen (quod prætereundum non est) recidivas subiit Æger, etsi leviores, non obstante continuato, ac opportune repetito usu Corticis: adeo tandem Febriculas nonnullas irregulares propriis interim, publicisque negotiis addictus per urbem circumtulit, donec sponte potius, quam Artis ope, illæ evanuerint.

VI. *D. Nicolaus de Pincettis* tunc Mutinæ agens, postea *Saxolensis Militiæ Tribunus*, Tertiana duplici subcontinua plurimum intensa laborabat, illique medicinam faciebat *D. Candrinus*. Is in primo augmento morbi cum videret imminere uniformem continuitatem Febris, intendique symptomata acutiem jam jam demonstrantia (inter quæ non levis stomachi affectio, & angor) me quoque in consilium vocavit, ut Ægro impatienti, & irrequieto solamen daret. Decreverat ille jam meis alias circa hoc ratiocinationibus imbutus, Corticem tentare, illumque proinde jam pararat, meum tantummodo calculum expectans, ut exhiberet: in quam sententiam quo facilius

me traheret, meas mihimetipsi obtrudebat, regerebatque rationes, Fateor, quod etsi clare noscerem imminere acutiem, & æqualem continuitatem Febris, Corticis imposterum minime forsitan cessuræ, attamen quia eam superabilem a natura Ægroti robusta sperabam per viam ordinariæ coctionis, fateor, inquam, quod si solus curassem, fortassis abstinnissem a Cortice. Sed quoniam remedium paratum erat, incerta spes mea, Æger impatiens, & præceptis parum obtemperans, cumque præcipua alioqui remedia satis apposite præcessissent, præbui manus adiutrices usui remedii suapte natura innocui, neque tunc intempestivi. Sumpsit ergo Decumbens Corticem largiuscula dosi, ut citius desineret usus ingrati medicaminis, impatiens natura Ægri diuturnitatem remedii minime laura: & qua celeritate Corticem absorpsit, eadem Febrem depulit non amplius reversuram, utut paulo post, ac in ipsa convalescentia indulserit & Vino, & cuicumque appetitui adverso exigentiæ boni regiminis.

VII. Nobilis, & Splendidus Vir, privatarum discordiarum Sedator eximius, & Pacifer, *D. Comes Rupertus Fontana* corripiebatur Tertiana duplici subcontinua eodem tempore, quo corripiebatur alia consimili Clarissimus quondam, atque ut temperamento analogus, ita & ætate non longe major, *D. Nicolaus de Sanctis*, qua, ut alias retuli, confectus obiit. Erant utrique haud inæqualia symptomata, vel si qua intererat differentia, graviora erant ex parte Comitum, quam ex parte Ministrum, adeo ut iudicio omnium, qui utrumque Ægrotum officii, & amicitiae gratia invisebant (erant autem permulti, & quidem Civitatis Proceres) longe majus impendere illi, quam huic videretur periculum: mihi vero minor erat formido de morbo *D. Comitum Fontanæ*, quoniam illum morbos etiam Herculeos ferre consuetum noveram. Patiebatur autem is frequentem lipothymiam cum stomachi angore, virium prostratione summa, summaque pulsus depressione, gemebundus ut plurimum languido questu, membris contractus, subfrigido sæpe sudore diffuens, & tempore majoris afflictionis actorum immemor; cum Minister e contrario priusquam in præceptis rueret, satis alacriter se gereret, pulsusque consistentem: & spem critici

sudoris exhiberet. Præcessit nihilominus ruina Ministri, ut præcesserat nonnihil invasio morbi, majorque fuit mei ipsius, aliorumque Medicorum cunctatio circa oblationem Corticis ibi, quam hic, ubi medebat solus, & ubi jam ex alieno periculo oculator fiebam, ne ultro fiderem incertæ spei. Quamobrem serio pensitatis omnibus, circa primum morbi vigorem Corticem propinandum censui, exhibuique larga dosi, quam cum post plures horas tentarem repetere, portionem illius Æger vomuit, retenta tamen tum priore dosi, tum modica portione secundæ. Ægre quoque, licet imminuta dosi cum deinceps offerretur, tulit remedium ingratum stomachus averfus. Utcumque tamen tulit intantum, ut valuerit Patiens intra duos, vel tres dies a Febre simul, & ab omni symptomate liberari, absque ulla penitus recidiva.

VIII. D. Comitissa Hippolyta de Savignanis Scapinella, ætate media anni 1706. consistabatur Tertiana duplici subcontinua plurimum intensa, agebatque insimul quartum gestationis mensem. Cum videret anxius, & prudens Coniunx, Febrem jamjam in Continuum, acutamque migrare, nosceretque quam grave malum sit, Utero gerentem morbo acuto corripit, pluries institit, ut Corticem Peruvianum (quem mihi familiarem in casibus arduis sciebat) vellem præscribere, quin immo non semel mihi segnitiam meam in hoc casu exprobravit, veritus, ne sero nimis, ideoque in cassum tentarem, quod tempestive neglexerim. Fidebam ego contra robusto, & juvenili Ægre temperamento, & tolerantia cuidam symptomatum, cæteroqui valde gravium, quæ recensere superfedeo. Cum tamen sudor quidam quasi colliquativus sine ullo levamine vires valde prosterneret, urina pauca esset, ac flammea, initis refrigerantibus, & copiosis quibuscumque potionibus, perpetuæ urgerent vigilæ, assidua jactatio corporis metum abortus incuteret; Febris vero jam proxime omne periodi indicium videretur amittere, Maritusque irrequietus opem Corticis imploraret, factus sum petitioni indulgens, morbo jam ad statum prope vergente. Exhibitus ergo est Cortex mane, & sero ad drachmam unam per duos dies; postea per aliquot alios ad drachmam semis quotidie; & facile statim, prout de more, liberata est Ægrotans a Febre,

atque ab omni febrem comitante Symptomate, vitæque tum illius, tum fœtus (quarum utraque periclitabatur non parum) in tuto est posita. Sed hic notandum occurrit quod inde successit, quodque candide refero, velut partim militans pro remedio, partim adversus usum remedii in circumstantiis descriptis.

Vere, ut modo sum factus, morbus erat circa vigorem suum, ad quem properabat summa vi, summoque impetu: quamobrem mihi visus sum exhibendo Corticem (licet vere periculum non leve esset in morbo, & in mora remedii) mihi, inquam, visus sum incendium effræne domus cujuspiam suffocare per stationem trabium, tectique proxime cremandi, non per effusionem aquæ extinguentis: nihilominus si præsidium certum neglexissem, & Ægra obiisset, simulque fœtus, quæ infelix jactura! quæ Medici incuria! Vixit itaque; sed pluries ac pluries recidit, Tertianis modo simplicibus, modo duplicibus correpta, & modo sanata per usum methodicum remedium vulgare, modo sponte, modo per Corticem. Rus adiit, ibique pariter febriculas aliquot tulit. In urbem reversa, & optime habens, partum edidit felicem; processere egregie puerperia, Febremque ne Lacteam quidem sensit; immo ex occasione obliterated est tibiaram tumor œdematosus, eidem cujuslibet gestationis tempore familiaris, Completo puerperio Febribus iterum Tertianis intermittentibus, primo simplicibus, mox duplicibus tentatur, iisque diuturnis, & ipso Veris tempore inexpugnabilibus, a quibus tandem sponte Naturæ potius, quam Artis ope (neque enim tunc Corticem mihi placuit adhibere, sed Febris pertinaciam patientia vincere) perfecte convaluit; tantumque deinceps floridi coloris acquisivit, ac roboris, ut nunquam antea melius habere visa fuerit, licet anno subsequente morbo acuto correpta (data tamen occasione evidenti) diem suum obierit Fato ineluctabili, ut *Lib. V. Cap. IV.* in alium finem opportune adnotabimus.

Interim ex adverso hoc insuper notandum venit, quod quemadmodum illi, quam Cortex curavit, pertinaces obtigerunt recidivæ, ita similes, immo etiam pertinaciores, iisdem ferme temporibus obtigerunt uni ex illius filiis simul cum matre decumbenti, sed nullo unquam

Cor-

Corticis usu curato. Quæ collatio; qualibet contingente recidiva, semper fiebat a me, jugiter admirante in curarione tam dispari tantam paritatem, ac uniformitatem eventus.

IX. Sacerdos quidam, cujus nomen subitico, ne Medico, qui curam illius gessit, & meliorem fortasse partem elegit, videar me cavillose quodammodo succensere, vel promeritæ laudis quidpiam detrahere; Sacerdos, inquam, iste me consulturus de suo, quod infra subdam, incommodo, prænotionis causa narravit mihi: se ante anam circiter a violenta Tertiana duplici correptum fuisse, in cujus accessu primo statim delirus cum stupiditate, ac mentis hebes factus est. Tertia die his, & aliis gravibus symptomatis territus Medico, ac de ruina præcipiti, nec forsitan immerito metuens, ea ipsa die tertia Chinam Chinam exhibuit, cujus usu ad aliquot dies protenso suppressa est febris omnino sine relapsu. Post dies L. circiter translata forsitan ad principia nervorum, ad quæ pariter ab initio tendebat, febrili materia, stupore crurum, & gravi ad motum segnitie caput, dein balbutie, seu interceptione quadam liberæ loquelæ. Jamque ferme annus integer exactus est, nec dum tamen, plusibus licet remediis a Medico suo ordinario præscriptis, libere incedit, aut loquitur: Quid frugis reportaturus sit ex præscriptis a me, in facris latet.

Super hoc casu, si quid liceat conjectare, credi potest, quidpiam pejus eventurum fuisse, ni Cortex statim fuisset oblatus: fortassis enim quinta die lethargicus obiisset ægrotans. Quod si dies quinta potuisset tuto expectari, priusquam exhiberetur Cortex, forte vel morbus ab exordio violentus nonnihil de sua ferocia, ut nonnumquam assolet, remisisset, discretis magis paroxysmis redditis; vel si talis perseverasset, dummodo non intulisset mortem, majori certe cum securitate, & absque metu novi, gravisque morbi, febris per Chinam Chinam foret depulsa. Sed quis de his audeat ante factum quicquam certo vaticinari?

X. En statim eventus oppositus in hoc alio casu, quem in Pernicioso potius Intermittentibus, quam in Subcontinuis indicassem, ut ferebat ordinis ratio, si mihi citius innotuisset: Utcumque, neque in hoc loco inopportune memorabi-

Torti Therap. Spec.

tur. Narravit mihi nuperrime non sine laudabili sollicitudine junior, sed non exiguæ expectationis Medico, se non multo ante habuisse præ manibus Tertianam febrem, cujus primus accessus cum frigore incipiens plurimam habuit cum intensione extensionem; quapropter cœpit animo remote volvere oblationem Peruviani Corticis, quociescumque febris ad continuitatem properasset, ut facile eventurum suspicabatur, nil aliud cæteroqui metuens, quia non ullum aliud symptoma deprehendebat. Secunda accessio cum aliqua vomituritione, & modica dejectione materiæ œcerni solitæ invadens, longe brevioram habuit extensionem, & minorem pariter intensiorem cui perfecta de more successit apyrexia, ita ut Æger die vacua difficulter tulerit, se in lectulo detineri: atque hic rerum status omne delevit a mente Medici de China China propinanda consilium. Paroxysmus tertius sine ullo frigore Ægrum invasit, sed cum vomitibus aquosis, & dejectione unica materiæ nullius pravæ qualitatis, cui paulopost successit alia quædam meri, & atri sanguinis, qualem descripsimus *cap. I. Lib. III.* Quæ dejectio frequentior facta, & ad septem, vel octo vices repetita, sine ullo quidem dolore, sed semper cum exitu copioso nigricantis tum concertis, tum dissoluti sanguinis, quasi ex venæ cujuspiam varicosæ rupturæ ille prodiret, in eo ipso paroxysmo Ægrum Sacris Ecclesiæ properanter munitum de medio sustulit. Hujusmodi certe pernicioso, ac lethali symptomate comitatas Intermittentes, nisi in eo, quo illud apparuit, accessu hominem interfecerint, Peruviano Cortice valide oblato brevi sanari & diximus, & exemplis confirmavimus in Historiis. Atque idipsum contigisset, ut reor, hoc casu, si dejectio secundæ accessio, quæ modum naturæ servavit, quidpiam saltem hujusmodi tincturæ prætulisset, ita ut Medico de necessitate sistendi febrem per oblationem Corticis suspicari valuisset, vel etiam si hujusmodi oblationem necessariam tantummodo reputasset (ut ferme reparavit prima accessione) titulo impediendæ continuitatis, de qua tamen metum rationabiliter submovit secunda ipsa mitior accessio. Sed & hic divinationibus magis opus esset, quam conjecturis.

Hinc patet, quam lubricæ sint, ac

Q 3

ful-

fallaces conjecturæ nostræ, etiam cum maximam videntur præferre speciem probabilitatis; quod maxime verum elucescit in prænarratis, ubi una observatio aliam quandoque videtur infirmare. Propterea cum mihi satis adhuc exploratum non sit, neque nisi diutina, prudenti, & cauta experientia sit explorabile, quinam constanter sit profectus, & consequenter quidnam rationabiliter sperandum, quidve metuendum ex prope Corticis oblatione in Febris, de cita, & celeri continuitate, acutie, atque malignitate acquirenda suspectis, ideo ab ulteriore, aut firmiore voto lubs abstinere, donec longior dies, aut crebrior occasio, & eventus, experientia nondum integræ solidiora fundamenta, majus complementum adjiciat. Non enim æque experiri licuit, aut licet circa Februm subitam suppressionem utur benigno id fiat, innocuoque intrinsece medicamento, ubi morbus est naturæ adhuc ancipitis, nec in certam perniciem plane propensus, præcipue circa prima illius initia indeterminata etiamnum, & instabilia, ut licuit, licet, semperque licebit, ubi vel morbus nonnihil protensus pravam inclinationem suam, si quam habet, clarius patet, vel pernicioso, ferali, funestoque stipatus symptomate, certum, ac inevitabile portendit exitium, ibi namque prorsus incunctanter exhibendus est Cortex Methodo nostra, suis locis descripta, eamque postquam publici juris est facta, salva conscientia negligi, aut omitti non posse, æque certo crediderim, ac credam sine nota impietatis omitti non posse oblationem funis, aut baculi, qui præsto sit, Homini submerso in gurgite, & ob defectum manus auxiliatricis pereunti.

Qua animi constantia hoc assero, &

asserui toto *Lib. III.*, qui propositum ferre totius Operis solus continet, non sum ausus asserere Capite præcedenti in calibus & circumstantiis ibidem recensitis, utut Historiæ felices superius allatæ aliæque consimiles, quas possem asserere, id ipsum haud inefficaciter suadeant. Mihi sat sit, observationes meas, praximque meam circa hoc circumspectam in medium adduxisse, ut inde docti, prudentes, & experti Viri, quodque magis refert, a præjudiciis immunes, eandem praxim non sine exemplo valeant in usum revocare, eamque vel ampliare, si nimis cautam, restrictamque reperiant, vel moderari, si audaculam. Vix tamen possibile reputo, eam ullo temeritatis stigmate posse notari, si cautionibus luculenter expressis, a Viro temperanter fidenti in actum deducatur. Sufficiat ergo non pusillis quidem, neque audacioribus, sed moderatis tantum, & cordatioribus lumen aliquod, utut incertum, ac dubium, per animadversiones, & conjecturas meas prætulisse: ex iis etenim vel titubanter prolatis, nec uspiam firmatis facile cuilibet sollerti ingenio pro re nata constare poterit, quid ipsa mea identidem suadeat, quidve dissuadeat hæsitantia, vel subitentia. Atque ita longe melius, ac si quicquam temere pronunciassem, quodnam sit cauti simul, ac providi Medici munus, & officium, tacitus innuam, & quempiam forte præcipitanter nimis de hac materia scripturum,

----- *nil scribens ipse, docebo*

Quid deceat, quid non,

ratus interim, me, cum non ultra valeam, alieno commodo satis præstiturum, si

----- *fungar vice cotis, acutum*

Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi.

THERAPEUTICES SPECIALIS LIBER QUINTUS.

Februm omnium Continuarum, necnon aliorum quorundam Morborum, præsertim recurrentium, examen continens, docensque in quibusnam earum, eorumve possit esse proficiuus Cortex: Item quænam illius utilitas ad Prægnantium, ac Puerperarum Febras, & quæ vis ejusdem in Clysteribus, ac Epicarpiis adhibiti.

CAPUT PRIMUM.

Generalis præmittitur Februm divisio, materiæ, de qua agitur, congruenter aptabilis.

PXPLEVI hætenus quod sponderam, loquutus non modo, quod præcipuum erat, de opportuna, & minus trita oblatione Peruviani Corticis in Febris Intermittentibus Perniciosis, verum etiam de vulgari illius usu in aliis omnibus earundem Intermittentium non malignantium speciebus. Quia vero magni hujusce Remedii activitas hæc quoque pomæria transcendit, sed forte nonnihil ancipiti, itaut illis vis nulla adversus ullam Continuarum speciem ab aliis quibus concedatur, quod falsum vidimus saltem in Perniciosis continuitatem aliquam recenter adeptis, ab aliis vero, quod æque falsum diximus, vix maxima illi tribuatur adversus omnes ipsarum Continuarum species, immo adversus alios Morbos per intervalla potissimum recurrentes, idcirco ne quid nostro huic qualicumque Tractatui desit in hac materia, lubuit veluti Corollarii loco quintum hunc Librum instituere, ubi omni, qua licuerit, claritate, ac certitudine patefiet, in quibusnam aliis præter jam dictas Februm speciebus, & Morbis China China vere conveniat, & in quibus vere non.

Exordium itaque ducendo a Febris, quibus universali consensu magis congruit remedium istud, quam aliis quibuscunque Morbis, necesse erit aliquam earum

divisionem præmittere, & explicare, ut de quibus vere loquamur, dum usum Corticis in illis vel approbamus, vel reprobamus, sine ulla æquivocatione innotescat. Hæc ergo, quæ sequitur, nobis erit divisio, si non omnibus numeris absoluta (quandoquidem id omnino perficere ad ritus scholasticos inutile simul, & contentiosum foret) saltem sufficienter commoda in eum præcipue finem, in quem illam congruimus; eritque magna quidem ex parte ab Antiquioribus deprompta, sed insimul ad Neotericorum leges, quantum sat est, disposita, retento tamen adhuc in generalioribus præsertim membris veterum terminorum, quippe notiorum, sono: esto falsis ut plurimum suppositionibus, quas minime admittimus, innixa primum fuerit eorum usurpatio.

Dividebant igitur Antiqui, saltem quamplurimi, nosque pariter impræsentiarum cum illis sub præmissa nuperrime protestatione, Febras omnes in Simplicibus, Putridas, & Pestilentes, seu Malignas; neque enim Pestilentes a Malignis differre dicuntur, ut notum est, nisi penes majorem in illis, quam in istis malignitatis gradum. Nos autem tertium hoc membrum generale Pestilentium, seu Malignarum omittimus modo; tum quia illud non alias Febras sub se continet, nisi antedictas, *Putridas* scilicet, ac, si velis, etiam *Simplices*, & solas, & omnes, vel saltem plurimas; tum quia cum tota diversitas earundem Malignarum ab iisdem non Malignis in nulla alia re sita vulgo statueretur antiquitus, nisi in venenata quadam qualitate, putredini, ut asebant, in Putridis superaddita, ipsisque secundum aliquos Simplicibus, ac minime

putridi associabili, non est, cur sub duplici classe eandem penitus rem iterum producamus; tum denique quia malignitas ista (in quocunque illa consistat) si sit adjuncta Febribus, quæ per Corticem curari queant, quando sunt in statu benigno, non officit, quominus eadem in statu quoque maligno per illum curentur; secus si malignitas conjugatur cum Febribus in statu etiam non maligno Corticem respuentibus. Propterea de ista malignitate Febribus accidentali sufficiat in divisione nostra aliquam tantum mentionem facere, ubi ea Febribus Cortici obtemperantibus fuerit associata, ut quæ nonnullas accidentales, perniciosas tamen, ut alibi vidimus, ipsarum Febrium differentias constituit. *Simplicem* ergo Febrim vocabimus cum Veteribus *Ephemeram*, seu Diariam, cujuscunque sit generis, *Synochum* imputrem dictam, & *Hecticam* quam postremam dividimus in *Primariam*, quæ a principio invadit, & *Secundariam*, quæ, vel particularibus affectionibus, puta Phthysi, aut consimili vilcerum corruptioni, vel aliis nonnullam Febribus, præsertim Ardentibus, solet succedere, quatenus illæ, de genere licet Acutarum ab ortu, in Hecticam tamen veram, sed Secundariam tractu temporis migrant.

Putridas autem, sive Humorales Febres (quorum terminorum nota est significatio, quantum exigit generica designatio reliquarum Febrium) dividebant Veteres in Continuas, & Intermittentes, rursumque Continuas in Continentes, seu Synochos, & in Proportionatas, seu Periodicas. Nos vero majoris claritatis gratia pro fine nostro, & absque læsione substantiæ rei prima quidem duo recipimus membra generalia, seu duo latiora Febrium genera, *Continuarum* videlicet, & *Intermittentium*; sed Proportionatarum genus subalternum non a Continuis solis derivamus, verum partim a Continuo, partim ab Intermittente summo genere, non ordine quidem plane metaphysico, sed ordine physico, ac pratico: absque ulla etiam Scholarum injuria. Haud equidem immediate ex Continua, & Intermittente Continuum Proportionatam deducimus, sed mediate, & per gradus physicos suæ compositionis, sui que exortus, videlicet ex Continua Remittente, & ex Intermittente Communicante, seu potius *Subintrante*: adeoque *Continuas*, ut infra ex-

plicabimus, non dividimus immediate in Continentes, & Proportionatas, ut mos est; sed in *Continentes*, & quoquo modo *Remittentes*, sicut dividimus *Intermittentes* in *Discretas*, & *Subintrantes*, licet Subintrans stricte loquendo vix amplius dici queat Intermittens: deinde ex *Continuis* quomodolibet *Remittentibus*, & suo loco describendis, simul ac ex *Intermittentibus Subintrantibus*, Continuas *Proportionatas*, seu Periodicas componi dicimus. Cum enim Febris Continua *Proportionata*, seu *Periodica*, sit revera mediæ inter Continuum, & Intermittentem naturæ, habeatque communem cum Febre Continua ut sic rationem Continuæ, & cum Intermittente rationem Periodicæ, non est extra rem illam ponere velut tertium quid ex Intermittentis, & Continuæ concursu, seu major ex Fermentorum earundem mixtura resultans, & de utriusque natura participans. Ita ex duobus Animalibus diversæ speciei unum tertium progignitur; & ita in eodem Stipite, uno Ramo Aurantia, altero Citrea Poma ferente, unus & idem medius Ramus exurgens veluti Hermaphreditus inter illos (norunt hæc quotquot elegans inquisitionis artificium, & amœna monstra callent, Hortorum luxui inde Progenita) Poma edit ex Citro, & Aurantio mixta,

Mixturæque novas frondes, & non sua Poma.

Haud aliter in Febrium genesi Febris Continua Proportionata ex Continua simul, & ex Intermittente quasi conflata visitur in praxi, qualis prostat in Ideali nostra Febrium *Arbore* Cap. V. hujusce *Libri*: adeoque coherentem ad praxim, & ad intentum nostrum, quod clarius deinceps elucescet, & in cujus gratiam hæc dicta sunt, Febres *Putridas* appellatas immediate quidem dividimus in *Continuas*, & *Intermittentes*, sed utraque æqualiter ad *Continuum Proportionatam* gignendam, ut infra, disponimus.

Primo itaque loco Febris *Intermittens* vel *Discreta* est secundum paroxysmos, plane disjuncta, adeoque Legitima, vel est Subintrans, & consequenter Notha. *Subintrans* (ut de hac prius loquar) dicitur, quando priusquam deficiat unus paroxysmus suapte natura finiendus, subintrat alter; & si valde propinquus sit, vel immediate ante absoluta prioris solutio, cum alter succedit, hujusmodi Febris dicitur tantum Communicans, vel Coal-

ter-

terna, & adhuc naturam veræ Intermittentis retinet, aut plurimum redolet: si vero paroxysmus prior, tunc cum alter subingreditur, non sit admodum propinquus solutioni suæ, tunc hujusmodi Febris dicitur Subintrans; jamque incipit a natura veræ Intermittentis nonnihil desciscere, & lenta quadam metamorphosi in *Continuum Proportionatam* transmutari: idque eo magis succedit, quo major est paroxysmorum sese mutuo excipientium commixtio, concurrente insimul intima dispositione cruoris ad æfluandum assidue, ut fufius dicemus Cap. III. *Discreta* ex adverso vocabitur quæcumque accessiones suas plane distinctas habeat, quemadmodum veram, & Legitimam Intermittentem decet. Hæc autem vel irregularis est, nullum scilicet typum, nullum certum Circuitum, nullamque determinatam periodum fervans, & *Erratica* dicitur; vel has omnes condiciones, atque periodos certas stato ordine servat, & dicitur *Periodica*. *Periodicæ* tres sunt potiores, & omnibus acceptæ species, quarum quæ quarto quoque die invadit, *Quartana*; quæ tertio quoque die, *Tertiana*, & quæ quotidie, *Quotidiana* vocatur. Rursum notæ sunt, absque eo quod crambem hanc recquamus, illarum subdivisiones in Legitimas, & Spurias, sicut in *Simplicibus*, *Duplicibus*, vel *Triplibus*, &c. Item earum complicationes, aut commixtiones cum aliis tam ejusdem quam diversi generis, unde *Complicata* dictæ, quas inter celebris est Semitertiana, aut *Hemitertius*: pariterque tritæ sunt degeneraciones, seu transmutationes earum quandoque omnium in *Subintrantes*, mox in Continuas tum *Acutas*, tum *Lentas*, veræ nonnullam Cacheticæ, nonnullam Marasmodis, quin & Hecticæ ipsius æmulas &c.

Sed & his vulgatoribus, ac majori ex parte Benignis, addamus hic loci cum *Mercato* Perniciosas, seu Malignas Intermittentes; immo non quidem addamus, cum hæc non aliæ sint, quam prædictæ, sed in gratiam Corticis Peruviani specialiter, & mirifice in illas agentis, consideremus easdem sub qualitate, more, aut characterè Malignarum; quod omnibus quidem Intermittentibus potest competere sive ab intrinseco, sive ratione alicujus adjuncti funesti symptomatis, morbum gravissimum simulantis modo sub una differentia, modo sub alia, ut vidimus suo loco, sed præcipue Tertianis, quibus quælibet spe-

cies malignitatis facile accedit. Cæterum Quartanæ quoque lethargus non raro, quibuslibet autem aliis saltem Continuitas essentialis, & inde Malignitas potest, ac solet nonnunquam accedere, eaque tam de genere Colliquativo, quam de Coagulativo; ut proinde quod de Tertiana, quippe potiore, dicitur, data proportione intelligendum sit de quacunque Intermittente. Præmissis itaque antedictis illarum divisionibus, subdividimus Tertianam tam simplicem, quam duplicem ratione moris in *Benignam*, & *Malignam*. De Benigna jam satis. *Malignam* distinguimus in *Solitariam*, & *Comitatis*, videlicet in eam, quæ ex prava natura sua ad Acutam, & Malignam, & Pernicialem vergit, & in eam, quæ talis repente fit ob adjunctum ferale aliquod, & peculiare symptoma, morbo ipso, quem mentitur, & Febre, quam comitatur, deterius. Cum autem hujusmodi Malignum symptoma in Comitatis ab humorum colliquatione, vel concrectione necessario dependeat, propterea Febris eodem *Comitata* in *Colliquativam* dividitur, & *Coagulativam*. Colliquativæ soboles sunt *Cholerica*, *Subcruenta*, *Cardiaca*, & *Diaphoretica*. Coagulativæ vero, *Synopalis*, *Algida*, atque *Lethargica*, de quibus omnibus jam suo loco. Malignæ autem Tertianæ *Solitariæ* (idem dic de Quartana &c.) unam tantummodo speciem ponimus, quasi, ut *Mortonus* inquit, Proteiformem, quam *Subcontinuum* dicimus, neque illam ad ullum determinamus Colliquationis aut Concretionis genus, cum ad utrunque sit identidem, & alternatim disposita. Et hæc est, ut & alibi nostra Intermittentium divisio.

Divisio autem *Continuarum* nobis erit in *Continentes* appellatas, & *Remittentes*. Continuæ *Continentes* sunt (loquor cum communiore) illæ, quæ nulla vicissitudine exacerbationum, aut remissionum notatæ, a principio ad finem una veluti accessione protenduntur, sive id fiat per æqualem semper, sive semper crescentem, sive denique per semper decreascentem continuitatem, & dicuntur Synochi putridæ. Continuæ vero *Remittentes* (quas nomine Continuarum simpliciter placeret appellare, nisi nomen istud Continuis Proportionatis longa tituli possessione communiter tributum foret) ex adverso sunt, quæ non una continuitate vel semper æquali, vel semper crescente, vel semper decreascente sunt

sunt præditæ, sed tali, quæ licet jugiter perseveret, aliquas tamen patitur identidem obscuras, nec certo plane ordine recurrentes exacerbationes, seu motiunculas, aliquasque pariter suscipit remissiones, sed eas quoque nec admodum conspicuas, nec certo prorsus ordine redeantes: adeoque a Continuis Continentibus *Remittentes* istæ distinguuntur secundum nos præcise per hoc, quod non adeo fixam, ut illæ, habeant continuitatem suam, sed plane inæqualem, & quidem vel inordinate talem, vel ad summum ordine quodam pendente potius a rerum externarum, seu non naturalium usu, quam ab intrinseca radice; non vero distinguuntur per hoc, quod habeant continuitatem suapte natura ordinatam inæqualem, & certo quodam typo distinctam, ut habent Continuas Proportionatæ. Istæ siquidem, nempe *Continuas Proportionatæ, seu Proportionales*, quæ secundum nos ex Subintransitibus, & Remittentibus supra explicatis assurgunt, magisque ad Intermitteutes in exortu suo, magis vero ad Continuas, & Acutas in progressu spectare videntur, sunt illæ, quæ licet nunquam omnimode solvantur, certas tamen, & periodicas habent incrementi, & decrementi vicissitudines, & juxta diversitatem periodorum, Februm Intermitteutium adinstar (ex quarum fermento saltem partialiter pendet) *Quotidianæ, Tertianæ, aut Quartanæ Continuas, sive simplices, sive Duplices &c.* aut solo etiam retento generis nomine, *Continuas* simpliciter, licet forsitan minus apposite, nuncupantur, ut paulo ante diximus; de quarum indole æquivoca fufus acturi sumus *Cap. III. hujusce Libri*. Harum subdivisiones, seu differentie accidentales plurimæ recensentur, quarum aliquæ Tertianam, aliquæ Quotidianam Continuas respiciunt. Quæ ad *Tertianam Continuas* pertinent, sunt præ cæteris *Causon, seu Febris Ardens, Assodes, Helodes, Synopalis minuta &c.* Quæ vero respiciunt *Quotidianam Continuas*, sunt *Hepiala, Synopalis humorosa &c.*

Continentium autem ab antiquis aliæ dicebantur *Essentiales, sive Primariæ, aliæ Accidentales, sive Secundariæ, aut communiter Symptomaticæ*. Hæc tamen divisio (ut fatear) omnibus indiscriminatum Continuis aptari solita, præcedebat potius, quam subsequeretur divisionem Continentium, Proportionatarum, nec male: quandoquidem Continuas Propor-

tionatæ, non secus ac Continentes, sunt *Essentiales*. Sed nobis pro dilucida nostræ intentionis explicatione commodius est essentialium, & Symptomaticarum divisionem a Continente derivare, tanquam a potiori, non excludendo præcisione nostræ rationem Febris Essentialis ab ipsa Proportionata. Interim hoc pacto Symptomaticas ad Continentium genus, ad quod saltem plerunque spectant, revocasse non piget. *Essentiales* erant Antiquis, suntque & nobis illæ, quæ ex ingenito universali ac proprio fluidorum vitio concurrente peculiari determinatæ partis affectione excitantur. Symptomaticæ autem ex adverso appellabantur illæ, quæ non ex primario fluidorum vitio, sed ex peculiari nonnullarum corporis partium affectione puta Inflammatione, Erysipelate &c. ortum suum trahere videbantur. Sed cum pluribus placuerit, *Platæo* duce, illas potius ut *Essentiales* respicere, & adjunctum Erysipelas, Inflammationem &c. considerare velut quiddam ab iisdem Febribus, tanquam a primo fonte promanans; eas idcirco non *Symptomaticas*, sed potius *Comitatas*, hoc est, peculiari morbo, aut incommodo in aliqua corporis parte ab iisdem excitato, stipatas lubuit nominare: quæ opinio plurimis etiamnum Neotericis arridet. Nos cunctis morem gerendo, quoniam id rei nostræ non officit, ut litem componamus unicuique aliquid detrahentes, & aliquid superaddentes, retenta divisione nostræ Februm, ut ajunt *Putridarum* in Intermitteutes, & *Continuas, Continuarum* in Remittentes (quibus Proportionatas subnectimus) & in Continentes, nec non admissa hac postrema, scilicet Continentium in *Essentiales, seu Primarias, ut supra, & in Accidentales seu Secundarias, aut communiter Symptomaticas, eadem* rursus Continentes *Essentiales, majoris claritatis gratia, subdividimus in Solitarias, & Comitatas.*

Primaria, seu *Essentialis Continens Solitaria* est Synochus jam supra exposita, ex sola fluidorum dyscrasia nullo insigni concurrente, vel concomitante solidarum partium vitio, genita; & in tres species dividi solet, quarum quæ pari semper passu, & intensione procedit, dicitur *Acmaistica*; quæ paulatim semper crescit, *Epacmaistica*; & quæ paulatim semper decrescit, *Paracmaistica* -- Comitata vero est, quæ cum aliquo morbo particulari a se genito, vel saltem cum gravi quopiam

Sym-

Symptomate morbum verum simulante, aut etiam æquante, copulatur, estque illis ortu prior, aut saltem simultanea, ut iis originem dedisse credi possit. Cumque id potissimum accidat media Colliquatione, vel Concretionem fluidorum, idcirco in *Colliquativam* dividitur; & *Coagulativam*. *Colliquativæ* Febris toboles erunt *v. gr. Diabetica*, quæ scilicet immodicum Urinæ profluvium, *Diaphoretica*, quæ nimium, sudorem, *Dejectoria*, quæ frequentes alvi dejectiones inducit, & aliæ hujusmodi, quæ humores nostri corporis nimium fundendo, ac dissolvendo, enormes evacuationes, partiumque, quibus mediis illæ exercentur, molestas, atque morbosas affectiones sibi asciscunt comites. *Coagulatoriæ* vero Febris (quæ variis vel in una, vel in pluribus corporis partibus, aut visceribus, fluidorum stagnationes; aut concretionem inducens, alios morbos vel affectiones saltem graves pro morbis habitas gignit) *Coagulativæ*, inquam, Febris erunt toboles, *Morbillosa, Variolosa, Scarlatina, Cattarrhalis, & aliæ* pariter hujusmodi, immo & *Inflammatoria* quævis, aut *Erysipelatosa*, ut *Pleuritica, Arthritica, Anginosa &c.* dummodo Inflammatio a Febre, non Febris ab Inflammatione ortum duxerit.

Symptomatica autem Febris nobis erit, quæ vero alicui morbo particulari, cui juncta est, sed ortu posterior, non dedit originem, verum illam ab eodem recepit; cujus sententiæ fuit & olim *Galenus*, subscribens *Prædecessoribus suis -- A Febribus* (inquit ille) *male habere, & vexari Antiqui dicebant eos, qui sine certa inflammatione, aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut, ut generatim, & univèrsim dicam, absque aliquo membro eximie præ aliis affecto egrotabant. Quod si vel propter lateris, aut pulmonis, aut alterius cujusdam partis inflammationem febricitabant, non jam febricitantes ipsos appellabant, neque Febribus vexari dicebant, sed Pleuriticos, aut Peripneumonicos, aut Hepaticos, aut similibus aliis nominibus nuncupabant.*

Symptomaticam ergo, respectu habito ad partes, ex quarum affectione illa suboritur, dividemus in *Officialem, & Privatam*. Officialis dicitur ea, quæ pendet ab actione vitata partis alicujus, cuius officium sit publicum, hoc est institutum in gratiam totius corporis, vel in gratiam speciei; quæ vero pendet a vitio

partis, cujus actio privata sit, & sibi soli deserviens, vocabitur *Privata*. *Officialis* erit idcirco Febris *Lactea* Puerperarum, & *Alba*, seu *Pallida* Virginum Chlorosi laborantium. *Privata* autem Symptomatica dividetur in *Fixam & Vagam*. *Fixa*, quæ alicui parti determinatæ laboranti, velut radici suæ, primitus adhæret, cum a pluribus, diversisque omnium plane corporis partium morbis pendere possit, subdividitur saltem in species aliquot frequentiores, & magis obvias, quales sunt *Inflammatoria* (quo sub nomine *Erysipelatosam* quoque comprehendendo) *Pustulosa*, seu *Tuberculosa, Ulcerosa, & Lenta*, ea scilicet, quæ ex latente, contumaci Viscerum, imi præsertim Ventris obstructione, tanquam a causa procedit, ipsa labefacta eorumdem viscerum glandulorum intimiore substantia. Quæ enim citra Viscerum labe ex diuturna tantum Februm Intermitteutium duratione, & successiva earum in Continuas transmutatione progignitur, adeoque obstructiones ipsas, easque etiam vulgares, etsi durabiliores, producit, vel productas, & antea genitas auget, esto etiam, quod vel maciem, vel Cachexiæ initium valeat inducere, ad *Lentas* tantummodo essentielles ex *Intermitteutium* non ad *Symptomaticas* ex *Continuarum* stirpe debet referri. Ad *Inflammatoriam*, seu Phlegmonodem *Symptomaticam* spectabit Febris, quæ ab aliqua procedat Febrem ipsam præcedente partis alicujus Inflammatione; si enim Febris Inflammationem præcesserit, vel si utraque simul etiam fuerit excitata, Febris potius Comitata vocabitur, quam Symptomatica, ut supra diximus; & hac de causa juxta regulam modo traditam, una, eademque specificè, non individua-liter, Febris, *v. g. Podagrica, Pleuritica &c.* modo Symptomatica, modo Comitata dici poterit. In suppositione igitur, quod Febrem vere præcesserit *v. gr. punctorius dolor lateris, Tussis, & difficultas spirandi, Febris hujusmodi Pleuritica* reducetur ad Symptomaticam Privatam *Fixam, & quidem Inflammatoriam*; ita & *Anginosa, Arthritica, & alia* quævis, quæ ex qualibet prius inflammata corporis parte processerit, quarum seges copiosa existit, ac propemodum innumera. In eadem suppositione, quod Febri det anam comes affectio, non Febris affectioni comiti, ad *Pustulosam, seu Tuberculosam* pertinebit Febris *Herpetica*, quæ ex Herpete,

pete, & Scabiosa, quæ ex Scabie; ad *Ulcerosam* vero *Dysenterica*, quæ ex Dysenteria, & *Tabida*, quæ ex Phthysi, vel alio quocunque ulcere sive interno, sive etiam externo, cavo, & sordido, originem ducat: sicuti ad *Lentam* Symptomaticam spectabit Febris *Marasmodes*, quæ cum summa corporis extenuatione, ac consumptione, & *Cachetica*, quæ cum universali, ac insigni illius tumefactione, mortiferoque pallore conjungitur. Et hæc de Symptomatica Fixa. *Vaga* ex adverso Symptomatica nobis nuncupabitur, quæ nulli peculiariter parti de more addita est, immo nec ulli præcisè Februm generi, sed a nonnullarum partium actionem tam privatam, quam officialem edentium, morbo præexistente procedit, & per varias, quas facile suscipit, identidem vagatur Februm species. Hujus ordinis erunt Febris *Verminalis*, *Veneræ*, seu *Gallica*, & *Scorbatica*, quæ omnes ex certis quidem, sed variis partibus graviter affectis possunt pendere, & per diversa Februm, etiam non Continentium confinia vagari. Ad hæc, si possibilis sit generaliter mutua commixtio Februm Putridarum Continuarum, puta Symptomaticæ cum Essentiali, vel Continentis cum Proportionalata &c. hinc emergent quoque *Continuæ Complicatæ*, complicationi Intermittentium cum Intermittentibus, vel cum Continuis, proportionem respondentem.

Hoc denique coronidis loco circa Symptomaticas animadvertendum, quod pro intentione nostra non modo consideramus ut tales Febres illas, quæ a morbo partis alicujus originem traxere, verum & eas (cujuscunque fuerint speciei, vel generis) quæ licet ortum ab iisdem non traxerint a primordio; talem nihilominus in progressu cum aliqua ex ipsis affectionibus connexionem acquisierunt, & tale fœdus iniere cum illis, ut Febris eadem, quæ primo fortasse hujusmodi affectionem genuit, ab eadem postmodum circulari quadam, veluti reciproca causalitate, alimentum, fomitem, atque diurnitatem suam mutuetur: quo casu Febris de Comitata in Symptomaticam transit. Atque istæ metamorphoses passim obviæ, etsi scholasticæ nugæ videantur, sedulo animadvertendæ sunt in praxi, easque hic lubens obiter indicare, quandoquidem sic una, & eadem Febris pro va-

ria sui habitudine modo curationi per Corticem instituendæ opportuna est, & modo non.

C A P U T II.

Peruvianus Cortex inutiliter exhibetur in Febris Continuis Continentibus, seu non Remittentibus, tam simplicibus (ut vocant) quam Putridis atque his quidem, tum Symptomaticis, tum Essentialibus, tum Solitariis, tum Comitatis, sive Malignæ fuerint, sive Acutæ simpliciter. Mortoni Praxis in hoc castigatior detegitur, ac vulgo sit credita; non tamen plane recipitur.

JUXTA allatam nuperrime divisionem, & terminorum acceptionem, quæ nisi ordinate præmissa fuisset, ac per extensum explicata, ab aliquibus uno, ab aliis alio modo potuisset intelligi, jam seorsim examinare fas est singulas obiter Februm Continuarum species, ut quibus sanandis China China competat, & quibus non competat, clare determinemus.

Generice interim præmittendum est tanquam Theorema inconcussum in Praxi, quod energia Peruviani Corticis unice se se exerit adversus fermentum illud, quod per intervalla sanguini affunditur, ut diximus *Lib. I.* illumque in febrilem effervescentiam concitat; minime vero adversus fermentum, quod in ipso jugiter sanguine radices habet. Hinc sequitur quod post Febres vere Intermittentes nullæ aliæ in linea Continuarum occurrant Cortice curandæ, nisi illæ, quæ accidentalem, ut sic loquar, continuitatem adeptæ, suam tamen primævam originem vel potiore saltem suæ originis partem agnoscunt a fermento extraneo in eundem sanguinem influente, ut ipsarum Intermittentium mos est.

Hoc jacto fundamento, cui constans, quantum novi, astipulatur experientia, facile erit deducere, quod nullis Febris Simplicibus dictis, videlicet nec *Ephemericis*, neque *Synochis imputribus* (quibus ob citam, & facilem solutionem superfluous esset, etiam si prodesset) multoque minus *Hecticis* veris, tam *Primariis*, quam *Secundariis*, cujuscunque sit indolis fermentum pertinax, quod illas fovet, Peruviani Corticis aptetur actio.

Quoad Continuas Putridas dictas, si-

ve

ve Humorales, si Continentes illæ fuerint, more scilicet a nobis exposito, hoc est nullis Exacerbationum, aut Remissionum vicissitudinibus interpunctæ, fuerintque pariter *Essentiales*, atque *Primariæ*, tam *Solitariæ*, quam *Comitatæ*, & tam de genere *Colligativo*, quam de *Coagulativo*, singulæque tam *Malignæ*, quam simpliciter *Acutæ*, extra dubium videntur, illarum quibusvis stabile intra cruorem, diversumque valde ab Intermittentium fermentum habentibus, Corticem Peruvianum opitulari non posse.

Quia tamen nec obesse ex sui natura crediderim, aut unquam credidi, neque aliorum favore Corticis opinantium, illudque remedium in quibusvis etiam Continuis Febris approbantium, auctoritatem temere seponendam duxi in juvenute præsertim mea; ideo tunc meæ minime fidens Minervæ nondum satis expertæ, de Cortice in *Continuis Primariis*, & *Continentibus* exhibendo periculum aliquod innoxium, aliorum fretus auctoritate, ut dictum est, faciendum censui. Sed ut ingenue confitear, præscripto aliquoties non paucis Ægrotantibus, parca quidem, sed congrua, & partita dosi, sub specie boli cardiaci remedio, vel nullum inde levamen, sicut nec damnum ullum emergere agnovi, vel illud beneficium tantummodo, quod aliis remediis vulgaribus adscribendum facile crederetur, tunc cum morbus, exacto jam Acutorum curriculo, finem suum sive bonum, sive malum assequitur; neque enim promptiorem antedicto, sicuti nec feliciter terminum in iisdem Febris usu Corticis obtentum potui dignoscere, non modo cum ipse præscripti, sed & cum a *Fraffone* Præceptore meo (postquam scilicet Remedii vires in *Casu xvi. Cap. X. Lib. I.* descripto fuit expertus) præscriptum vidi. Penes me autem, cui operatio Corticis semper prompta, & celer apparuit, etiam cum diminute præscriptus est, apparuit, inquam, semper talis, habita saltem proportionem ad dosim præscriptam in aliis casibus: idcirco quotiescunque morbus Cortice curatus suum de more stadium absolvit, ut contigit tunc, profecto illius curationem Cortici non magis tribuam, quam cæteris remediis, aut ipsi Naturæ. Et ideo in hujusmodi Febris quavis incrementi, ac decrementi alternatione carentibus, inutilem saltem, atque frustraneam crediderim, ingenue

loquendo, oblationem ejusdem Corticis; nisi adhibita industria aliqua, mihi hucusque ignota, sensibiliores effectus datum sit intueri: licet non desint, qui nedum sperent se assecururos, sed & censeant jam assequutos modum, quo aliis adminiculantibus auxiliis, commixtisque medicamentis, puta, Opio, flore Salis ammoniaci, Viperarum sale &c. Corticem ipsum, qui basis reliquorum est, ad *Febrifugi universalis* fastigium elevent. Neque hoc (ut nihil subtileam) plane intentatum ipse reliqui; sed nec rem acu tetigisse mihi sum visus, neque tanta tantummodo, minimeque suspecta admittenti, ulla amplius mihi superesse ultro experiendi cupiditas.

Cæterum si quis sit locus Cortici in Febris Continentibus, is erit ad summum, atque etiam rariuscule, non in Continentibus Originariis, sed in iis, quæ ab Intermittentibus, vel Subintran- tibus ortæ, prius in proportionatas, mox & in Continentes degenerant. Istæ enim sicuti in puncto suæ metamorphoseos solent sæpiuscule curari Cortice, ita fortasse nonnumquam eodem curari poterunt, etiam postquam fuerint in eadem Continentes saltem de recenti, penitus transmutatæ, vigente scilicet adhuc in illis aliqua primævæ originis conditione etiamnum corrigenda per Corticem, quæ insuper obstare poterit occultis suppetiis a primo fonte extraneo fortasse latenter, & indefinenter sanguini accedentibus. De his tantummodo Febris recenter Continentibus factis fortasse locutus est *Sydenham*, dum eas post amissam intermissionem vocat nomine *maxime Continuarum hujus speciei*, in quibus cum fructu asserit Corticem exhiberi; *dummodo intempestivus Cardiacorum usus ulteriorem Continuitatem Februm non conciliaverit: quo in casu, Peruvianum* (inquit ille) *Corticem nihil quicquam profecisse, plus semel observavi, quemadmodum alias retulimus.*

Quoad Febres vero *Symptomaticas*, tam *Privatas*, quam *Officiales*, tam *Fixas*, quam *Vagas*, tam *Lentas*, quam *Acutas*, *Inflammatorias*, *Ulcerosas* &c. a quibusvis organicis partium vitiis pendentes, nemo, quod sciam, tam animosus fuit hucusque, ut in illis proficuum esse Corticem, absolute pronunciarit, salvis infra subdendis; nam præterquamquod Febres hujusmodi Symptomaticæ consuescunt de more, ac ut plurimum potius ad Conti-

nea-

nentium genus Cortici inaccessum referri, quam ad aliud, utpote a stabili vitio affectæ partis progenitæ, habent hoc insuper, ut nonnisi sublato eodem vitio possint auferri; quod opus pariter solet excedere vires ejusdem Corticis. Id quod intelligendum est, tam si vitium organicum, puta Ulcus, Tumor &c. sit in aliqua parte nobili, & interna, quam si sit in ignobili, aut externa, dummodo Febris a tali affectione ortum, aut fomitem suum agnoscat, secus si agnoscat a fermento consueto, habeatque per accidens comitem aliam, sive præcedentem, sive simultaneam recensitorum generum affectionem.

Ne vero quod experientia propria compertum habui circa hæc omnia silentio præteream, præsertim in confirmationem, quod tenuissima sit, vel nulla vis Corticis adversus Febres *Symptomaticas*, nedum *Continentes*, verum & *Remittentes*, atque *Periodicas*, fateor, me pluribus Tabidas nondum consumptis, & præter quotidianas Febris putridæ dictæ periodos valde conspicuas, vix tantillum Febris habitualis appellatæ tempore remissionis habentibus, Corticem obtulisse, tum ut eorum petitionibus indulgerem, tum etiam ut ipsas nimium increbrescentes periodos inhiberem. At licet ex usu remedii aliquod sensibile levamen ad aliquot dies fere semper observarim, cum manifesta etiam quandoque (non tamen semper) Exacerbationum conluetarum interceptione; attamen morbus paulopost vires refumens cursum suum jugiter prosequatur usque ad interitum Ægrotantis; quod infortunium (præter alios casus, quos sub ticeo, ne longior sim) eximii Matronis, *D. D. Marchionissæ Fortunatæ Gherardine* tabidæ, gravidæ, & ope forsitan Corticis ad felicissimum partum perductæ; ac dein Vita fundæ, demumque *Marchionissæ Lucretiæ Mollæ* pariter tabidæ contigisse memini. Nec aliter se quoque observasse refert in similibus casibus *Cl. Nigrifolus*. Contra, novi Militum in Xenodochio istu scloppetum vulneratum, & ob diurnitatem, profunditatem, ac sordem vulneris copioso pure scarentis, Febricula irregulari correptum, cui tandem superveniens Tertianæ cessit actioni Corticis, supertulisse adhuc ad longum tempus vulneris ulcere, nullam cum extincta Tertianæ, ut patefecit eventus, causæ, vel fomitis cognationem habente. Sicuti enim cum Febris fermentum suum præcise recipit a parte insigniter læsa, qui Symptomaticarum mos est, fermentum illud est indolis diversæ a solito Intermittentium fermento, habetque Focum Cortici forsitan inaccessum, unde inutiliter his etiam causis ministratur remedium: ita quando verum Intermittentium fermentum præcise luxuriat, etsi aliqua vigeat alicubi junctum labes, eventus nihilominus actioni Corticis proportionatus, intacta provincia extra ditionem posita, ab illius oblatione poterit expectari.

Sic, si Febris alicui Corticem admittenti, ut sunt Intermittentes omnes, & Continente nonnullæ, adjungatur per accidens Verminosa affectio, hæc non impedit, quominus Febris curetur eodem Cortice, neque enim ea Symptomatica erit, cum non a Lumbricis, sed a consueto pendeat talium Februm fermento, verum potius censenda erit Comitata illiusmodi affectione. Quod si vere a Lumbricis pendeat, sitque vere *Vaga Symptomatica Verminosa*, simulque ex ordine earum, quæ Cortici consuecunt obtemperare, adhuc tamen Cortice tractari poterit, tum quia in ea recognosci potest fermentum ipsius ordinarium, tum quia etiam ipsi Causæ suppositæ, Lumbricis nempe, idem Cortex convenire censetur (quacunque id ratione fiat) ut suo loco videbimus. Et sane non semel Febres periodicas, in quibus Vermes si non integram causæ, saltem cum causæ rationem habere visi sunt, Cortice sanatas vidimus, ut patet etiam ex una, aut altera ex nostris Historiis. Posito autem, quod Cortex ex vi peculiaris virtutis, qua pollere dicitur ad curandas Verminosas affectiones, curare quoque per consequens possit Symptomaticam aliquam non modo ex Intermittentium stirpe, verum & Vagam Verminosam inde genitam ex Continentium genere, attamen cum id non efficiat eo casu (dato quod possit efficere) ex vi febrifugæ virtutis, sed ex vi alterius, qua Vermes dicitur respicere, ideo hic a nobis id minime attenditur, sicuti nec attendetur in nostro Februm Stemmata infra ponendo, ubi Cortex nonnisi ut Febrifugus consideratur; utque talis nulli Continenti, præsertim Symptomaticæ, prodesse potest ex natura sua sed tantum fortasse per accidens, quatenus Causæ Febrem hujusmodi producenti per accidens opponatur.

Hac occasione quaeri posset, quid sit agendum, si Symptomatica aliqua Vaga, vel

vel Fixa sit de genere non Continuarum, sed Intermittentium, nempe, an ea ratione suæ naturæ Corticem admittat, an ratione causæ illum respuat. Sed breviter dico, me Symptomaticas Febres præsertim Fixas, collocasse sub genere Continentium, quia: revera Continentes ut plurimum sunt, aut Remittentes simpliciter, vel ad summum Proportionatæ: Intermittentes enim esse posse Symptomaticas, communiter negatur in Scholis, nisi Symptomaticæ vocentur omnes Intermittentes, eo quia ex obstructione alicujus Ductus, aut Glandulæ oriri dicantur. Verum usus invaluit, ut pro Symptomaticis habeantur illæ tantummodo Febres, quæ non a levi obstructione facile superabili, quæ per se morbus non est, sed a vitio aliquo, & fixo, & gravi solent procedere; cujusmodi vitium non videtur Febrem Intermittentem gignere posse. Quotiescumque vero eam progigneret, cum illud non sit Cortice superabile, ut superabilis fortassis est obstructio alicujus ductus Lymphatici, vel Chyliferi, Febrem Intermittentem (hac data hypothesi) producit, ideo etiam in Intermittente vere Symptomatica, & a gravi labe particulari progenita, si sit possibilis, Corticem minime prodesse crediderim. Dux siquidem alias expressæ conditiones simul requiruntur ad felicem usum Corticis, nempe primo, ut Febris Continens non sit; secundo, ut ab aliquo gravi, & peculiari partis cujuspiam vitio non pendeat.

Quod si quaeratur, quid saltem sit agendum, si morbus alicui Febrem Continuum gignere solitus, vel cum eadem associari, ut inflammatio aliqua, associetur Febrim Intermittenti, vel ab eadem dependeat, dico, hujusmodi casum rarum, alioquin forsitan possibiles, sed non consuetos, non cadere sub regulis generalibus; indicationes tamen in ipsa facti inspectione sumendas esse a potiori. Quamobrem in data positione, si Febris sit Symptomatica, & pendens a morbo, v. gr. ab Inflammatione, indicationes erunt sumendæ ab ipso morbo per Corticem minime curabili. Si vero sit Comitata non quidem symptomatica simplici, ut ut gravi (tunc enim absolute curandam esse Cortice, vidimus jam *Lib. III.*) sed vero morbo, cum illa in tali casu huic originem dederit, indicationes sumi poterunt ab ipsa Febre, quæ idcirco ut Intermittens etiam curari poterit Cortice, si urgeat aliqua necessitas, se-

cus si non urgeat; hac enim non urgente, satius est forsitan pugnare remediis, utranque affectionem æque respicientibus, quam Cortice Febrem solam respiciente, cujus extinctioni fortasse non subsequetur extinctio morbi, licet a Febre geniti, cum possit ille suas jam jecisse radices, iisque seipsum alere, quin & Febrem sibi propriam, Continuum nempe paulatim accersere.

In hanc rem sit brevis ista casus infrequentioris Historia, videlicet de non mentita Pleuritide, copulata cum Febre Tertiana duplici, ne Subintrante quidem, sed vere statis horis Intermittente. Eximius, aliasque memoratus *Vir D. Comes Rupertus Fontana* anno 1708. cepit decumbere cum quadam Rheumatis specie in pectore, & faucibus, quam affectionem nomine Gravedinis appellabat, accedente insimul motu quopiam febrili, qui vespertinis horis cum horrore, & frigore, molestaque inter respirandum sensatione invadebat, & mane sudore medico superveniente solvebatur. Post tres, vel quatuor dies cepit fieri aperte difficilis respiratio, simulque dolor lateris punctorius apparuit satis acerbus hora præsertim ingruentis paroxysmi; tandemque Pleuritis, saltem Spuria dicta, se prodidit deficiente tantummodo consueta cæteroque Febris Continuitate: siquidem servabat hæc exactissime typum Tertianæ duplicis, cujus minor accessio, superveniebat quidem majori nondum solutæ, sed inter ipsam mitiorem, & subsequenter fortiorum manifesta intercedebat aliquot horarum apyrexia. Quia vero toto paroxysmorum admodum intensorum tempore valde graviter torquebatur Ægrotans, itaut præ nimio dolore lateris, difficili respiratione, & tussi molesta, fere deliquium animi patienteretur, implorabat auxilium Corticis, cujus ope a Tertiana duplici Subcontinua, & ad Acutam properante alias convalescerat. Ast ego renui, non satis credulus remedium hujusmodi in Febre, licet Intermittente, cui conjuncta erat pectoris inflammatio, & cui forsitan (ut tunc suspicabar) inflamatio ipsa primis diebus latens originem dederat, posse sufficere ad integram curationem, præsertim cum sputum subcruentum copiosum, & ad coctionem tendens, satis procederet. Igitur Ægrum tractavi ut Pleuriticum, non præcise ut Febricitantem tertianarium, & curationis successit ex voto: siquidem circa undeci-

decimam morbi diem sudoribus in sine accessionum abunde fluentibus, sputoque insigniter subruento, & subflavo, copiose pariter per tussim excreto, tum Febris, tum dolor punctorius evanuerit; illa quidem prius, iste posterius. Etenim extinctæ Febræ aliqua inter respirandum, & screandum tristis sensatio parte affecta superflua remansit, quæ post aliquot dies ope sputi semper cruenti, semperque copiosi tandem disparuit. In hoc casu ordinatus morbi progressus me non coegit ad usum Corticis, quæ tamen Ægro poscente, quotiescunque minus congrue processit morbus, fortassis obtulisset, licet animo non plane fidenti. Non est tamen ideo, quod improbem conjecturam oppositam, quin potius illam admitto, nempe quod si Corticem obtulisset, non modo statim cessisset Febris, sed & illo tempore sublata, ipsa forsitan facilius evanisset inflammatio, uti ab eadem Febre non minus probabiliter pendens, atque progenita.

Cæterum quæ data occasione hic luit apponere de usu ancipiti Corticis in Febribus Intermittentibus Symptomaticis, si quæ sint, vel morbo Comitatis, nil detrahunt, quin potius robur adjiciunt iis, quæ de minima, vel nulla illius activitate adversus Febres Continentes omnes, tam Comitatas, quam Solitarias, tam Symptomaticas, quam Essentiales, locutus sum, & adhuc expertus loquor cuius etiam sententiæ sunt omnes præcipui Scriptores (si attente asserta eorum perpendamus) cum moderamine, ac delectu Cortice utentes.

Quod si Mortonus, in administrando Cortice plurimum versatus, ubi de illo agit, & de virtute illius Febrifuga, inquit, quod -- *Febres Continentes Inflammatorie, æque ac Intermittentes hac antidoto penitus absque aliqua recidivatione quotidie evincuntur, ac extinguuntur* (quem Textum de aliqua animositate satis modeste notasse visus est Cl. Nigrifolus) animadvertendum est, ut sequenti Capite fusius diceretur, Mortonum per Febres Continentes revera intelligere non Continuas omni alternatione carentes, ut nos cum communiori intelligimus, sed Continuas Proportionatas, seu manifeste, ac periodice sese remittentes, ac exacerbantes, quas omnes indiscriminatim, quomodocumque remiserint, ac alternatim recruverint, Cortice semper (utinam vere

semper) sanabiles esse contendit. Hanc limitationem innuit ille in ipsa Præfatione suæ Pyretologiæ ad Lectorem, ubi idem ac supra repetendo, clarius tamen se explicat, inquit -- *Febres Continuas Synoches dictas, & quascumque alias sive Inflammatorias, sive Colliquativas, quosque typum suum servant* (& hic notanda iatis explicita conditio typi) *reapse a polycresto hoc remedio rite exhibitio æque certo, ac cito ac Intermittentes ipsas fugari.*

Hinc est, quod ex professo considerans Inflammatorias ipsas, Pleuriticam nempe, Scarlatinam, Morbillosam, Variolosam, &c. quas omnes Cortice quandoque curandas vult, tunc tantum eodem vere curabiles censet (quidquid sit de hujus asserti nimium forsitan late patentis soliditate) cum Continentes, eo quo intelligit modo, fortuito evaserint, & quando permanserint tales: hoc est manifestis Exacerbationibus, ac Remissionibus præditæ; secus cum fuerint veræ Synochi hisce vicissitudinibus cassæ, aut si in quopiam sui cursus stadio constiterint, in quo nondum ulla fuerit, ferius tantum, & in alio stadio observanda ratio periodi. Cum enim hæc non adfuerit, Febrilique Inflammatoria veræ, ac secundum ipsum semper malignæ Synochi naturam, & motum jugiter æqualem pro se tulerit, tunc Corticem nullo pacto posse prodesse, constanter, apertisque literis asseverat -- *Febris Synochus* (inquit ille de Febribus Continuis in genere) *unam tantum generalem indicationem suppeditat &c.* subditque -- *A Cortice Peruviano nihil opis omnino jam expectandum est, donec spiritus antidoti vires regeve possint, & a veneno sopiti* (quælibet namque Febris, ut alias adnotavimus, secundum hunc Auctorem a veneno plus minus activo ortum ducit) *Cardiacis, Alexipharmacis &c. exsuscitentur, & munitis suis iterum fugantur.* Quo factò, Febris genium suum non mutare, & in Synochem Benignam transire non potest, ejusque mutationis speciem exhibere in Exacerbationibus, & Remissionibus periodicis, singulis, vel alternis diebus recurrentibus, & pro ratione viæ horiæ parte, plus minus manifestis. Et paulo supra -- *A gradu veneni* (dixerat) *intensissimo suboritur Febris Synochus, ubi utut mitia sub initium cuncta apparent symptomata, quia spiritus primo in munitificati luctu instituentæ impares redduntur; Febris tamen plus minus maligna est.*

est: spiritibus enim mortificatis, Antidotus febrifuga (intellige semper Corticem) nullius est usus, donec Arte vel Natura venenum quadantenus subigatur, & Febris typum Benignæ, seu Synochis induere incipiat. Quod idem etiam repetit, atque confirmat ubi de apparatu Variolarum -- *Siquidem* (ait) *Cortex Peruvianus, ubi venenum spirituum vires vel æquet, vel superet* (quod in quaque Febre maligna, ac Synocha accidit) *nihil omnino valet, ut in Exercitatione præcedenti observavimus.*

De Inflammatoriis autem Febribus agens, Pleuritica nempe, Scarlatina, Morbillosa, Variolosa &c. eas, ut aiebam, non in primo sui cursus stadio, neque unquam dum eundem semper tenorem servant, ut Synochorum mos est, nempe ubi -- *Venenum* (ut inquit) *morbificum in statu spiritu depresso, ut in Cæteris Malignis Febribus, vires Corticis Peruviani, aut alterius cujuscumque Antidoti specifica spernit, sed in progressu earundem, fidenter curat eodem Peruviano Cortice, sub hac tamen semper conditione, ac circumstantia, ut videre est ubique apud ipsum, quod Febris jam in Remittentem regulariter, & Recrudescentem degenerarit, & non aliter -- Sin ob reliquias* (subdit ille de Methodo mendi morbillis) *veneni hætenus non subactas Crisp fuerit magis imperfecta, ut in Morbillis malignis, & Epidemiis, indeque Febris Synoches cum Exacerbationibus, & Remissionibus quotidianis conjuncta superflua fuerit, eam incunctanter Cortice Peruviano profigare oportet.* Nec aliter sentit ubicunque Febrem Inflammatoriam, aut etiam non Inflammatoriam, sed simpliciter Continentem (intelligendam tamen suo more, ut supra) Cortice Peruviano curandam proponit.

Verum si liceat super hac re pro modulo meæ ingenuitatis aperte loqui, quando Febris Synochus, sive Solitaria illa fuerit, sive Comitata, Inflammatoria &c. ad eum statum devenit (devenit autem rariuscule, cum potius per decrementum insensibile solvi consuecat) ut in periodice Remittentem degeneret, tunc sane ex se ipsa facile, ac omnimode solvitur absque adjumento Corticis, quem propterea in tali casu minime præscriberem, nisi diuturnitas Febris, fermentum ordinarium atque sejunctum Intermittentium accusans, illiusque pertinaciam extincta et-

Torti Therap. Spec.

iam Inflammatione superstitem ostendens, plane me cogeret, utut idem Mortonus alacrem nobis addat animum universali assertionem quod -- *Quando Febris speciem Continentis* (intellige semper Proportionatæ) *induerit, spirituum robur superest, quod sufficit ad vires Antidoti in actum deducendas, cujus exhibitio ad Veneni* (intellige semper Fermenti febrilis) *reliquias frangendas apprime necessaria est, Corticis scilicet Peruviani, cujus vires in hac æque certo, & cito efficaces, ac Intermittente curanda, multo usu, & communi Medicorum consensu comprobantur.* Sed de hoc quoque, quod aliqua distinctione, ac limitatione videtur indigere, in sequentibus ex professo.

Interim obiter indicare liceat, quod sicuti non facile admittimus id, quod ille agens de Febribus Continuis in genere universaliter adstruit, nempe -- *Febrem quamcumque Synochum nunquam posse sanari, donec typum suum mutet ac fiat Synoches, sive ut vult, Continua Periodica, quasi possibilis non sit sanatio ullius Synochi in Proportionatam non permutatæ, ita nonnisi difficulter possumus universaliter admittere alterum, quod inquit ipse, nempe, quod quotiescunque eadem Synochus in periodice Remittentem, & Recrudescentem migrat (migrat enim nonnunquam) vires Corticis in ea æque cito, ac certo efficaces sint, ac in Intermittente.* Atque id difficiliori adhuc admittimus, si Febres hujusmodi a principio jam Continentes, seu Synochi, mox in Continuas Proportionatas conversæ, non Solitariæ fuerint, sed vel Variolis, vel Pleuritide, vel alia inflammatione Comitata. Ita nobiscum sentiunt aperte Sydenhamius, Nigrifolus, & alii -- *In Continuis Epidemicis* (inquit Sydenhamius) *debellandis non alios effectus ex ejus* (videlicet Corticis) *usu expectare liceo, quam eos, quos hodie in Pleuritide, Peripneumonia, Angina, ac id genus Febribus Inflammatoriis videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest.* Nigrifolus vero in Schol. ad Blegnum diversimode sentientem -- *Ab ejus, nempe Chinæ Chinæ, usu* (inquit) *in internis inflammationibus abstinere melius semper sum arbitratus, nunquam in internis inflammationibus illam propinare ausus fui; quin parum felici exitu semper ab aliis exhibitam vidi.* Hæc Viri isti experti, licet non desint, qui eam in quibusvis indisci-

R

mina

minasim Continuis, Ardentibus, & Malignis Febribus etiam incipientibus, quin & signate in Pleuritide, ratione ipsius quoque inflammationis, usurpandam contendant, sed in experti. Pro officiosa tamen *Mortoni* excusatione, fas est suspicari, eidem forsitan crebriuscule contigisse in regione sua, quod non semel mihi anno praesertim 1708. contigit in mea, nempe, quod Febres Inflammatoriae periodicae simul, & talem praese tulerint remissionem, ut Intermittentes ipsas aemulari, ne dicam aequare viderentur, ut in casu *Co. Fontanae* paulo ante descripto. In quibus sane circumstantiis cum Febribus pro Essentiali, atque Primariae se prodiderit, nec non de natura earum quae iam cum Solitariae sunt, Cortice saepius consuescunt curari, credere non venio, quin Viro illi animosiori felix sapientiale potuerit eventus favere. Facile autem est Homini ex propria industria semel, atque iterum remedio quopiam feliciter utenti, & eventus minus falsos, si qui fuerint, in alias postmodum causas refundenti, a particulari, infrequentius licet repetito bono successu, in universalem credulitatem, & assertionem labi. Quamobrem id saltem dari debere *Mortono* crediderim, forsitan & incunctanter concedi, quod si quando contingat (quid enim vetat posse contingere in quibusdam aliis Constitutionibus, quod contigit mihi non semel anno 1708.) Febrem Pleuritide comitatum vere Primariam, & essentialem esse, quemadmodum a pluribus Scriptoribus habetur perpetuo talis, itaut Febribus Pleuritidi, non Pleuritide Febri originem dederit, simulque contingat eam febrem esse Periodicam, Subintrantem more crediderim, inquam, posse concedi, quod tunc non abs re sit, immo sit rationabile China China ut in ipso maxime Morbi principio; neque haec plane in expertus loquor; sedus vero si Pleuritis sit essentialis, & comitata huiusmodi febri, non Febri, comitata Pleuritide; quod attente Juniores animadvertant velim, & forte cum Junioribus etiam Seniores. In propatulo itaque posita quantum interim sat est, *Mortoni* mente, clarius adhuc a nobis devalanda uti Auctoris in usu Chinae Chinae nimium prodigi a plurimis habiti, satis constat, totam illius liberalitatem in administrando Cortice pro curatione Febrium Continuarum extendi simpliciter ad Continuas Remittentes, ac

Proportionales, tam Comitatas quidem, quam Solitarias, & tam ab ortu, quam ex transmutatione tales, minime vero ad Synochos, seu Continentes veras, nisi quatenus istae, mutata in progressu natura, & facie, in proportionatas, seu saltem Remittentes migraverint.

Supereft ergo, ut de istis Proportionalibus, ac Remittentibus (quae tamen postremae secundum nos considerantur quantum in se ipsis, ut diversae ab istis Proportionalibus) peculiariter agamus, perpendendo, an vere in illis omnibus proficius sit Cortex, ut *Mortoni* videtur asserere, dato quod alicubi per accidens illum non prodesse ratione symptomatum assereret. Sed cum negotium istud nec sit facile, nec contentandae indaginis in praxi, immo sit res haec ponderis, & saepe obvia (cum valde raro occurrat Continuae Febribus, Putrida dista, quae aliqua non possit sive manifesta, sive obscura, sive ordinata, sive inordinata Exacerbatione, & Remissionum vicissitudine) illius ideae examen plura exigens, & plura comprehendens, in sequens Caput reservabimus, varia circa hoc distinctione processuri. Interea sat fuerit, eas Continuarum species recensuisse, ac seposuisse, in quibus minime proficius Corticem experti credimus. Posito namque ex una parte, quod ille in Continuis Continentibus Primariis, ac Essentialibus tum Solitariis, tum Comitatis, tum Malignis, tum simpliciter Acutis, sicut & in Symptomaticis distis nequaquam proficit, & posito ex alia parte, quod in Intermittentibus omnibus tum Benignis, tum etiam Malignis miranda praestet, etiam si istae aliquam continuitatem redolere incipiant; haud difficile erit discernere, quid statuendum sit reliquis Febribus inter duo haec extrema constitutis: quippe quo magis ad Intermittentium naturam accedent, eo facilius Cortice curabiles erunt censendae, dummodo a nullo gravi solidarum partium vitio procedant (quae, ut diximus, est altera conditio necessario requisita pro utili actione Corticis) quo vero magis accedent ad naturam Continuarum Continentium, seu Synochorum, eo difficilius, cui sane ratiocinio ipsa admissim, quantum novi, respondet experientia. Jam vero hanc ipsam majorem, & minorem approximationem ad alterutrum ex illis extremis, in reliquis, quae supersunt examinandae, Febrium speciebus

bus (ne scilicet nos fallat haec remota nimis, & indeterminata inspectio) quam proxime dimetiamur.

CAPUT III.

Explicatur adhuc Mortonus: mox statuitur, Chinam Chinam utilem esse in Febribus Continuis per subingressum Paroxysmorum, Subintrantibus appellatis; non ita in simpliciter Remittentibus, quarum peculiaris natura describitur. In Remittentibus autem periodice, sive Proportionatis, quae generali Continuarum nomine solent donari, distinguitur. Dissensus & hic aliquis a Praxi Mortoni.

CONVENIT ergo nobiscum, ut vidimus, vel ipse *Mortonus*, Corticem scilicet nullis Continuis Febribus, quae alterna careant remissione, ac exacerbatione, proficius experientia dignoscitur. Discrepancia nostra hucusque sita est in hoc, quod cum ambo has Febres quaecunque remissione carentes Synochos appellemus, ut appellant Scholae, ille has ipsas Synochos, non Continentes postea vocat, ut eas vocant Scholae, sed simpliciter Continuas, dum nos cum iisdem Scholis non continuas tantum vocamus, sed & Continentes. Ex adverso dum Febres manifesto, ac periodice Remittentes nuncupat ille Continentes, seu Synoches, nos pariter cum Scholis eas non Continentes dicimus, sed vel Continuas simpliciter, vel Continuas Proportionatas. Sed & alia insuper inter nos est discrepancia, scilicet quod ille omnibus Febribus Continuis periodum servantibus, seu quomodolibet etiam Remittentibus (quas parum refert si Continentes appellare velit, vel aliter) asserit Corticem vere prodesse: nos vero id quandoque, & quibusdam facile concedimus, quandoque autem, & in quibusdam aliis, nequaquam. Prima discrepancia consistit in vocibus, quibus explicatis tollitur aequivocatio. Altera consistit in re essentiali, qua explicata, crescit dubio procul dissensus noster, ut in sequentibus.

Sed ad tollendam prius aliam aequivocacionem, quae mea fortasse culpa posset obrepere, ob aliquam novitatem a me inventam sub nomenclatura Remittentis Febribus, advertendum est, ut innuebam *Cap. I.* hujusce Libri, me per Febrem simpliciter Remittentem intelligere spe-

ciem Febribus ex ordine Continuarum a Proportionata valde diversam, sicuti per Subintrantem intelligo speciem Febribus ex ordine Intermittentium valde diversam pariter ab eadem Proportionata, adeoque secundum me omnis quidem Proportionata potest dici etiam Remittens, atque quoquo modo Subintrans; quatenus & Remissionem necessario subit, & Exacerbationum minime solubili mutuum supervenientiam admittit, sed nec omnis Remittens, nec omnis Subintrans potest dici Proportionata juxta acceptionem meam mox clarius explicandam pro constituenda idea quadam istarum Febrium, si non absolute vera quoad Theoriam (neque enim id sustinere ausim, neque ob id cum quoquam dimicare) saltem utili, & congrua quoad Praxim, quantum sit pro Cortice rite administrando, & pro indigitanda vera in iisdem Proportionatis illum offerendi opportunitate.

Quamobrem Febrium istarum naturam, & incerta per consequens Aegrotantium

Fata, si liceat mihi;

Fingere arbitrio meo;

graphicam illarum descriptionem pro modulo mei captus prosequar fidenter ut infra, praemissa interim protestatione, me a multiplici earum subdivisione ad rem nostram inutili, uti haecenus abstinui, ita & nunc consulto abstinere: esto quod illae non minus, quam Intermittentes, & Continentes, modo Solitariae sint, modo Comitatae, & tam Colligativae, quam Coagulativae; immo forsitan Symptomaticarum sortem subire possint. Malignarum vero characterem praeter ceteris tam facile suspiciunt, ut nil facilius; adeoque plurimas saltem, si non omnes, Perniciosarum Intermittentium differentias (praeter consuetas Intermittentium vulgarium, quas cum communi indicavimus in divisione, & infra apponemus in Febrium Schemate) haud difficulter sortiuntur; immo veram, & genuinam Subcontinuae in Malignis Intermittentibus descriptae naturam referunt. Illud enim rationi valde consentaneum videtur, nempe, Malignas Febres maxima ex parte a fermento Intermittentium cum fermento Continuarum commixto, & valde inaequaliter influente, progigni (quod & agnovisse vixi sunt Veteres in descriptione Hemitritae saepius maligni, atque lethalis) unde crebrae reduplicaciones, horrores, sensus caloris, & frigoris in-

eadem parte, aliæque consimiles sensationes, quæ non minus sunt indices exoticæ malignitatis, quam occultæ miscellæ fermenti Febres Intermittentes producentis cum insito Continuarum fermento. Cum itaque consonet probabilitati, ut dicebam, hæc conjectura, Febres nempe *Malignas*, quod adnotat & *Restaurandus*, ab *isidem causis*, ac *Intermittentes*, magna saltem ex parte, *ortum ducere*, nulla Febbris aptior erit malignitati suscipiendi, quam Febbris quælibet Proportionata Continua, præsertim Tertianis. Verum istas proportionatarum diversas habitudines hic examinare non vacat, utpote rem nostram minime alterantes; sive enim malignæ illæ sint, sive non, parum refert, quantum sit pro suscipienda actione Corticis, dummodo cæteroque sit locus oblationi opportunæ illius: hoc vero non a præsentia, aut absentia malignitatis, sed a natura fermenti prædominantis, Febremque Proportionatam principaliter producentis, omnino dependet. Hanc unam idcirco inter alias habitudines lubet perpendere, quæ huiusmodi Febres actioni Corticis suscipiendæ magis, vel minus dispositas, potest ostendere.

Contrahendo itaque huc, quæ alibi sparsim diximus, & posito quod alias firmavimus valde probabiliter, nempe fermentum omnium Febrium suapte natura Continuarum intra massam sanguineam oriri, delitescere, ac exaltari; fermentum vero Intermittentium extra sanguinem gigni, ac commorari ad tempus, & ad tempus in eundem sanguinem periodice influere, sequitur per consequens, quod Febris *Continua Periodica*, seu *Proportionata*, quæ de continua simpliciter ratione continuitatis, & de Intermittente ratione periodi participat, ex utroque fermento particulariter constituatur. Verum & hic aliqua opus est explanatione, priusquam ulterius procedamus,

ne cum hac quasi Hermaphrodita Proportionata *Subintrantem* simpliciter, vel simpliciter *Remittentem* confundamus, sed singulas seorsim minutioni indagine prosequamur, ut cuilibet Quæsitio in titulo proposito seorsim pariter, & particulatim satisfiat: quod quidem ut facilius Tyrones valeant percipere, non erit abs re aureum hic *Sylvii* dogma præmittere, quo expresse monemur, *Aliud esse continue febricitare, aliud Febre continua laborare*; Adeoque posse quampiam febrile quidem assidue, sed tamen per Febres intermittentes sibi invicem supervenientes, quas ideo *Subintrantes* libet appellare.

Per *Subintrantem* igitur Febrem (quæ strictè loquendo Intermittens amplius non est, quatenus *Æger* ea detentus nunquam febrile desinit, cum unus Paroxysmus subintret, priusquam prior plane solvatur) per *Subintrantem*, inquam, intelligo Febrem ex natura sua Intermittentem, & per accidens tantum Continuum; quatenus per accidens est, quod novus Paroxysmus accedat ante perfectam solutionem antecedentis, qui cæteroque suapte natura perfecte solveretur, si novus serius accederet. Id, quod manifeste cernitur in Tertianis duplicibus, sæpissime Subintrantibus, in quibus cum secunda accessio priori cito supervenit, de more inter ipsam secundam, & tertiam (quæ non tam cito solet succrescere) aliqua intercedit major remissio apyrexia proxima: signum evidens dispositionis naturalis ejusdem Febris, et si Subintrantis, ad omnimodam solutionem. Et hæc Febris pro Intermittente habenda est, & ut talis curanda Cortice temporibus opportunis, perinde ac si foret pura Intermittens, ut ostendit experientia: nequaquam vero habenda est pro Proportionali, nisi tractu temporis unus Paroxysmus ita urgeat alterum, ut restitente in quolibet accessu notabili portione Fermenti febrilis minime subacti intra massam sanguineam, stabile quoddam exinde gignatur intra ipsam sanguinem febrile fermentum, ex supradictis portionibus fermenti extranei, & ex impuritatibus in ipso cruore præexistentibus coagmentatum, quod constituat inibi saltem per accidens radicem Febris Continuæ; cui sane si novus rursus accedat, ut assolet, fermenti extranei influxus, Febris quæ a principio fuit mere Subintrans, per accidens saltem, in testina metamorphosi in Proportionatam mi-

migrabit. Dupliciter igitur considerari potest Febris Subintrans, scilicet vel quando talis est, quia unus Paroxysmus supervenit alteri prope solutionem existentis; & in tali casu Febris huiusmodi ex quasi pura Communicans, quæ quoad sic perseverat, veræ Intermittenti æquiparanda est in omnibus, & præsertim in usu Corticis: vel quando talis est, quia unus Paroxysmus corripit alterum a sua adhuc solutione distantem; & in hoc casu Febris Subintrans ad Continuum Proportionatam vergit, ac in eam facile transmutatur. Sed per hoc non fit, quin sit adhuc mera Subintrans, & quin, usquequotalis est, obediatur Cortici, cui etiam ut plurimum cedere consuevit, statim ac in Proportionatam cessit, si ille tempore fuerit exhibitus, priusquam scilicet Febris nova metamorphosi de Proportionata in simpliciter Remittentem transferat.

Per *Remittentem* autem simpliciter (quæ strictè loquendo Continens vere non est, cum aliquibus polleat interdum incrementi, & decrementi notis) ex adverso intelligo Febrem suapte natura Continentem, remittentem tantum per accidens, seu, ut ita dicam, Continentem *Spuriam*. Memet explico. Raro visitur in praxi Febris Continua, quæ vel in eodem semper tenore perseveret, vel semper decreseat, qualis est Synochus Acmaistica, Epacmaistica, & Paracmaistica, sæpissime vero observantur Febres, quæ licet ab intensione sua non multum unquam recedant, aliquibus tamen horis, ut plurimum incertis, & modo diurnis, modo nocturnis, modo matutinis, modo pomeridianis, aut vespertinis, alicujus incalescentiæ, ut & alicujus nonnunquam refrigerii notas obscure præferunt; id quod potius dignoscitur postquam contigit, & *in facto esse* (sit venia rancidis veterum Scholarum terminis, rem tamen satis exprimentibus) quam dum efficitur, seu *in fieri*. Hoc autem non procedit ex influxu fermenti Intermittentium proprii, sed potius vel ex inæqualitate fermenti Continuarum insiti, cujus materia summe inæqualis esse potest, & inæqualem propterea fermentationem, aut effervescentiam inducere, vel influxu novi Chyli, novi scilicet cibi, ac novi potus, per alternata stomachi fermenta, & per vitiosos succos præterlabentis, at Cruori ab intrinseco conspurcato, atque effervescenti, veluti novus hospes, se se

immiscentis, novasque proinde, sed obscuriores turbas excitantis, ut in ipsa Hæctica simplici fieri observamus tribus, vel quatuor horis a partu, itemque in Febribus Inflammatoriis Pleuriticorum, aliorumque, Cortice de more, ut dicemus, non curabilibus. Vix enim possibile est, quod quidquid sive alimentale, sive medicamentosum, sive comestibile, sive forbile, sive potulentum ingeritur ab *Ægro* Febrem Continuum patiente, aliquam in adventu suo, vel in sua digestionem, aut subactionem alterationem in effervescentibus jam fluidis non producat, concurrente insimul varia rerum non naturalium, ut vocant, habitudine; sicut vix possibile est, ut rebus isdem postmodum subactis aliqua in isdem fluidis non succedat tranquillitas. Quod si in Synochis veris, atque legitimis id non contingit saltem sensibilibus, ut in illis adsit eadem novi cibi, novique potus assumptio, æqualiterque concurrat varia rerum omnium non naturalium dispositio, ac usus; hoc fit, quia in illis tanta est, tamque valida sanguinis effervescentia, ut quidquid de novo accedit, sit parum sensibile, paucamque, aut nullam sensibilem mutationem inducat, cum potius a præexistente tumultu absorbeatur, ac secum rapiatur confusum, & inconspicuum. Sic aqua turbidi fluminis inconspicua est in Mari æstuante: non ita in eodem minus procelloso. Status autem sanguinis in Continua Remittente longe minus æstuosus est, quam in Synocho; æstum tamen suum qualemcumque habet ab intrinseco, & quod novi habet ab extrinseco, siquid habet, recipit a rebus externis, non a fermento Intermittentium: adeoque Febris Remittens, qualis a nobis intelligitur, de genere Continuarum est in radice, & a fermento illarum viribus Corticis inextinguibili originem suam agnoscit; unde & ipsa virtuti ejusdem Corticis refractaria censenda est, ut usus me docuit.

Jamque videor mihi, circumscribendo confinia Subintrantium, & Remittentium, naturam *Proportionatarum* adumbrasse. Istæ namque & fixam quandam Continuitatem habent quam non habent regulariter meræ *Subintrantes*, & claram quandam periodi rationem obtinent, quam non obtinent simpliciter *Remittentes*. Proportionatæ siquidem habent hoc perpetuum, ut cum continuitate non levi distincta plura quidem, ac minus habeant periodi ind-

cia, eaque ordine certo, sive quotidie, sive alternis diebus, sive per majora intervalla, & sive cum anticipatione, sive cum postpositione ut plurimum regulari recurrentia, ut Periodicarum Intermittentium mos est. Immo cum sæpissime referant typum Tertianæ duplicis, manifestus in illis est ejusdem character ob alternam similitudinem exacerbationum, quæ sunt diebus imparibus, & dissimilitudinem ab iis, quæ diebus paribus accidunt, quatenus videlicet una die major, altera minor, una citior, altera tardior est Exacerbatio, & sic alternatim; ut proinde dubitandum minime videatur, quin ad Proportionatam gignendam (& hæc tandem est summa rei) concurrat tum prava sanguinis dispositio ad æstuum aspidue ex principio, seu fermento intrinsecum, ut de Continuis dictum est, tum novus adventus alterius fermenti recen- ter, ac periodice aliunde influentis, ut de Intermittentibus.

Quia vero ex una parte uni fermento extinguendo, aut corrigendo par est Peruvianus Cortex, alteri vero non: & ex alia parte inæqualis esse potest in Proportionata hujusmodi fermentorum concursus, sive commixtio, adeo modo fortius sit fermentum continuitatem producens, modo fermentum producens periodum, unumque eorum in ea Febre teneat locum principii essentialis, alterum accidentalis: idcirco eam Proportionatam Cortice curabilem dico, cui est essentialis periodus, & accidentalis continuas, non sic eam, cui essentialis est continuas, & accidentalis periodus, seu (ne videar distinctionibus metaphysicis rem practicam implicare, ac involvere) eam magis, quæ naturam *Subintrantis* redolet, quam quæ redoler naturam simpliciter *Remittentis*, seu denique illam, quæ phænomenis omnibus inter se collatis, talis apparet intellectui practice judicanti, ut si eidem demi posset mali portio, quam infert noviter recurrens exacerbatio, ipsa probabiliter portio præexistens, ac exacerbationem patiens, sponte evanesceret; secus si appareat talis, ut etiam dematur eidem quidquid mali noviter accedit ex ipsa exacerbatione, adhuc tamen remanentia videatur superstes, fixa, & pertinax ea mali portio, quæ durabilem, & stabilem Febrem continuitatem valeat conservare. Hanc distinctionem a posteriori me docuit usus ipse Chinæ Chinæ, & varius pro va-

ria illius Febbris ratione inde observatus effectus. Id quidem dignoscere a priori non ita facile; sed neque tam difficile, quin credam, eum, qui omnibus rite pensatis practica quadam securitate ipsum non novit, saltem ut plurimum nomen boni, ac experti Medici nequaquam mereri.

Approximatio igitur major, vel minor ad alterutrum ex recensitis speciebus, Subintrantis nempe, vel Remittentis tantummodo Febbris, haud difficulter a perito Medico dignoscetur in praxi, licet nulla mensura certa hujusce rei possit constitui, sed pendeat quam maxime a judicio, & peritia ipsius Artificis. Si qua tamen saltem generalis potest indicari Tyronibus, ea est hujusmodi, nempe quod, quo clarior est, manifestior, & in suo typo magis regularis periodus, eo certior est effectus, ac usus Corticis, quia tunc Febri præfert magis naturam Intermittentis Subintrantis, quam Continuae Remittentis: adeoque si exacerbationes sibi invicem respondeant typo periodicarum Intermittentium vero, & proprio, ipsaque exacerbatio non per meram incalescentiam se prodat, somnolentiam, capitis dolorem; aut gravitatem vel per quandam pulsus elevationem, atque turgentiam sensim obrepentem, & potius *in facto esse*, quam *in fieri conspicuam*, sed per motum aliquem adstantibus ipsis sensibilem, ac observabilem, nempe vel per frigus aliquod, ut breve, ac leve, extremorum, aut nasi, vel per horrorem, aut horripilationem, aliquam, per unguium livorem, per oscitationem, aut pandiculationem, per internam quandam sensationem, auræ alicujus æmulam, uno verbo; per motionem aliquam motibus Intermittentium analogam, quæ introductionem fermenti per lacteas accuset (quod & confirmare potest aliqua simul incidens vomitum, vel nausea) in tali casu Cortex fidenter, cæteris illum coindicantibus, poterit exhiberi; secus, vel nonnisi cunctanter, si notæ febriles sint potius in linea caloris, quam frigoris, ut supra, & eo minus si obscuriores illæ sint, aut irregulariter valde contingant fere in morem Simplicis Remittentis. Et hæc pro diagnosi desumenda ab ipsa Exacerbationum invasione.

Sed & alia signa nobis præbet ipsa Remissio, siquidem remissio Proportionatæ ad Subintrantem accedentis typum periodorum sæpe exprimit clarius, ac ip-

fa invasio. Posito enim, quod Febri habeat proportionem Tertianæ duplicis, etiam si una die *v. gr.* post potioram exacerbationem remissio sit obscurior propter celerem supervenientiam minoris exacerbationis; attamen altera die post istam, nempe minorem, clarior apparere solet remissio ante supervenientiam tertiarum fortioris; & hac proportionem procedunt reliquæ. Quare ista vicissitudo alternæ remissionis majoris, atque minoris, est index Circuitus Subintrantium proprii; & ideo in hujusmodi remissione sensibiliore conspicua est pulsus tranquillitas non modo respectively ad statum ipsius exacerbationis; verum etiam respectively ad tempus ipsum exacerbationem postremam antecedens, calor ad tactum blandus est, aut parum mordax, apparetque aliqua, utut imperfecta sudoris, aut urinæ copiosioris excretio. Remissio autem Proportionatæ accedentis ad simplicem Remittentem non habet eam, quam diximus, correlativam inæqualitatem, sed æque obscura est una, ac altera die, pulsus non minus tumultuat post, ac ante ipsam, quæcumque illa sit, exacerbationem; unde parvi momenti est talis remissio, quæ vix apparet, habito etiam ad statum exacerbationis respectu: calor siquidem adhuc sensibilibiter tactum ferit, nec ulla conspicua visitur urinæ immutatio, ullumve laudabile diaphoresis rudimentum.

Dixi, Corticem in postremis hisce circumstantiis nonnisi cunctanter exhibendum videri; experientia enim ostendit, id sæpiuscule contingere, si ille tunc offeratur, quod paulo ante innuebam, nempe quod, etiam si per illius oblationem tollatur motus periodi, non tamen tollitur continuas, quæ illi viget superstes; ex quo patet, illiusmodi Febre vere essentialem esse continuitatem, accidentalem vero periodum; illi namque, etiam si non associaretur periodus illa qualiscumque, adhuc tamen tenaciter adhæret ipsa continuas. Quod si offeratur Cortex in circumstantiis primo loco recensitis, non modo tollitur per eum periodus, verum & paulo post aboletur consequentia quadam ipsa continuas in hujusmodi Febre imbecilliter vigens, vel in eam suapte natura periodicam, quasi per acciden- s introducta.

Insuper non parum confert ad diagnosis Proportionatæ Corticem respicientis, vel admittentis, varium tempus exortus illius, variaque ipsius quocumque tempo-

re nascentis origo. Quoad primum distinguere oportet inter Continuas Proportionatas, quæ Æstate, mediisque temporibus, & eas, quæ Hyeme solent generari. Quæ enim hyberno tempore regnant (regnant autem frequentius, quam tempore fervidiori Febres Continuae Proportionatæ) de more graviore sunt, faciliusque de simpliciter Remittentium natura prædominante participant, quam quæ regnant Æstate, Vere, aut etiam Autumno, quibus temporibus ex Intermittentium Subintrantium radice solent assurgere; immo ausim dicere, Febres omnes Continuas Proportionatas Hyeme ortas, non alias esse, quam eas, quæ Æstate sunt Intermittentes aut tantummodo Subintrantes. Omnis enim earum diversitas videretur consistere in hoc, quod Hyeme sanguis in sua compage strictior, & ob impeditam transpirationem aptior ab intrinseco ad fermentescendum febriliter, eo ipso, quod inficitur fermento extraneo Febrium Intermittentium auctore (quod fermentum tunc temporis inertius est, minusque activum) ab eodem non aliud ferme recipit, nisi primam occasionem effervescenti, periodice repetitam; sed a se ipso, suoque ex penu, nempe ab ipsa intima dispositione sua abunde habet, unde susceptam effervescentiam conservet jugiter, ac ultra protrahat, fermento videlicet infuso supra fermentum extraneum præpollente, illudque secum rapiante, & in propriam naturam transmutante. Oppositum plane solet succedere, saltem ut plurimum, Æstivo tempore, tunc enim laxior reddita sanguinis compages, liberaque gaudens transpiratione, & depuratione universali, minus disposita est, quantum ex principiis intrinsecis, ad febriendum tenaciter, & assidue; adeoque etiam si aliqua in eodem degat impuritas, quæ Febrem sit potis inducere, ea tamen levior est, aut citius, faciliusve dissipabilis ac Hyeme. Quomobrem etsi accedat illi de novo Fermentum febrile extraneum, quod tunc temporis activius est, fortius, atque vehementius; non propterea transit istud in naturam fermenti præexistentis, sed illud superat, ac secum rapit, & dispositionem sanguinis intrinsecam qualemcumque ad febriendum assidue, convertit in dispositionem ad febriendum periodice, seu ad defæcandum periodice effervescentia ab intestinis inquinamentis se ipsum. Et

propterea, universaliter loquendo, tempestatibus fervidioribus Continuae Proportionatae felicitur curantur Cortice, quam rigidioribus, ut Hyeme, propter majorem earum approximationem ad Subintrantes illis tempestatibus, & ad meras Remittentes his aliis. Et hæc quoad varium tempus originis ipsarum Proportionatarum.

Quo vero ad variam ipsam illarum originem distinguere pariter oportet inter Continuas Proportionatas, quæ talis orta est, vel orta est simpliciter Remittens, & eam, quæ orta est Intermittens. In primis casibus maxima est conjectura, quod Febris pendeat a fermento Febrem essentialiter Continuas producente: in secundo casu altera opposita emergit conjectura, quod Febris orta Intermittens suum adhuc nativum characterem in radice servet, etiamsi fiat Continua, adeoque Cortici etiamnum possit se ipsam submittere, ut adnotat Sydenham, dum inquit (siquidem fas sit textum alias relatum hic opportune repetere) -- *Cum autem Febres quædam apud nos grassentur, quæ etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem Continuarum nitantur, tamen ad Intermittentes debeant referri* (en hic quid sit in praxi Continuitas accidentalis) *nulla mihi religio est, Corticem in Continuis hujusmodi sumendum proponere, qui dicto more* (videlicet ad scrup. ij. quarta quaque hora) *iteratus, ad appyretiam certo Aegrum perducet*. In his itaque casibus, & circumstantiis, etiamsi periodus valde obscura sit, & confusa, nihilominus sæpe exhibetur Cortex cum certitudine eventus majore, ac exhibeatur in casu, ubi Febris fuit ab ortu Continua, etiamsi postmodum manifestiores nonnihil habeat periodos. Si tamen eas acquirat manifestissimas, tunc in Subintrantis naturam migrat, & fidenter Cortice tractanda est: sicuti contra, quamvis inceperit Intermittens, eo ipso, quod omnem jam periodi motum amiserit, atque in Continentis omnino, ædum Remittentis naturam transferit, in utrisque solet esse Cortex; quoniam tunc fermento extraneo in sanguinem influenti prævalet jam fermentum in ipso sanguine præexistens, & data occasione succitatum, demumque ex portionibus simul resistentibus extranei non subacti valde coagmentatum, ac ibidem permanenter vigens.

Et hæc est ratio, propter quam agentes de Subcontinua Maligna (quæ cum Proportionata primo coincidit, mox etiam cum Continente, ut in Arbore infra posita) fuimus adeo solliciti, quærentes anxie, utrum in illius præcipiti tendentia ad Febrem essentialiter Continuas liceret in ipso principio Corticem exhibere, ne scilicet præterlaberetur occasio præceps, & sæpius irrevocabilis. Attente siquidem considerandum est punctum istius metamorphoseos, citra quod utilis, & ultra quod inutilis esse consuevit oblatio Corticis -- *Cum enim* (inquit egregie Experientissimus Mortonus de Febribus Continuis in genere) *eadem ipsa Febris brevi temporis spatio genium suum sæpius mutare soleat, Medici interest varias metamorphoses, quas eadem Febris subit, animadvertere, ut inde tamquam Cynosuram ductus, non temerario, & more Empiricorum Febres omnigenas, vel eandem ipsam in diversis suis stadiis seu quantum mutata, una methodo absque discrimine tractet*.

Punctum autem istud, seu linea hæc dirimens in Proportionata unum fermentum ab alio, & unam Febrem naturam ab alia, exprimitur in citato Stipite nostro ea paritate, qua furculus medius insertus in Arbore physica, duorum generum poma ferente, mixti cujusdam generis edit poma, modo de uno, modo de altero magis vel minus participantia, prout magis vel minus ipse participat de succo nutritio unius, aut alterius lateralis rami, in ipsum medium influente.

Verum non est, cur similitudinem a Vegetabilibus emendicemus, cum in promptu sit doctrina Veterum in subiecta materia. Sit pro omnibus Daniel Sennertus, ut qui omnium Prædecessorum vota collegit. Hic verba faciens de Febribus Nothis, eas licet a duobus humoribus mixtis, productas velit, non tamen Compositas vocat; sed Simples, sive incompositas, quippe ab intima duorum in unum coalescentium mixtione indivisibiliter procedentes. Sunt hæc illius verba -- *Febres Nothæ non sunt compositæ: nam licet Nothæ Febris ex duobus humoribus eodem loco, & tempore putrescentibus* (hanc quæso putredinem lubeat benignius interpretari) *oviri possit, ita tamen illi duo humores sunt mixti, ut unum mixtum constituent, & una forma contineantur: unde etiam cum mixtus ille, & ex duobus aggregatus humor putrescit, simplex Febris est, mixtam tamen,*

ac

ac mediam naturam quasi referens. Quidni ergo Notham vocemus nos Febrem Proportionatam, ex Continua, & Intermittente, sive ex utriusque succo radicali simul commixto progenitam? Quæ ergo unum tantum succum infringit China China, Febrem tantum ab eo principaliter succo prodeuntem, utut de utroque participantem, valet deprimere, non vero prodeuntem principaliter ab altero succo, quantumvis similem.

Quod si quis quærat, quibus regulis sit procedendum circa Corticis administrationem in iis Proportionatis, quæ Solitariae, vel Comitatae, respondeo: rationem Febris Symptomaticæ sicuti facilius forsitan potest competere Proportionatis, quam Intermittentibus (siquidem istæ queant esse Symptomaticæ) ita ex adverso reddere illas curatu difficiliore, quam istas, etsi Proportionatae quoque sint naturæ cæteris qui Cortice medicabilis. Idque ob duplicem rationem, nempe & ob vitium, a quo pendet, tali remedio, ut reor, insuperabile, & propter adjunctam periodo Continuitatem, quæ grave quidpiam ulterius est, ab eodem remedio superandum. Si vero quæsitum restringatur ad Proportionatas Comitatas, responsio est, quod si Febris hujusmodi sit Comitata merito symptomate, utut gravi, & novum morbum simulante, hoc non obstat, quominus curetur Cortice, dummodo in illa prævaleat natura fermenti Subintrantium proprii, concurranturque conditiones pro recto usu Corticis requisitæ, ut supra est explicatum. Sed si sit Comitata morbo vero, ipsa autem ex se videatur Corticem admittere, adhuc nonnisi cum summa incertitudine optati successus ille poterit exhiberi tum ratione continuitatis supra periodum adjunctæ, tum maxime ratione morbi connexi, v. gr. *Inflammationis, Erysipelatis &c.* qui morbus, licet ab ipsa Febre in facta suppositione progenitus, suas tamen, ut alibi dictum, potest jecisse in affecta parte radices, quibus se solo valeat subsistere, immo Febrem inde Symptomaticam gignere, sola interim periodo inutiliter sublata, siquidem ullo pacto in hujusmodi circumstantiis possit hæc submoveri.

Quod si morbus Febri associatus plane organicus fuerit cum læsione insigni, satis motum est, hunc reddere Cortici refractarias vel ipsas Intermittentes, nedum Con-

tinuas Proportionatas, quarum nonnullæ etiam Solitariae huic remedio nonnunquam non cedunt, ut diximus, si nempe de natura simpliciter Remittentium a prædominio participant, multoque minus cedunt, si vere sint Remittentes simpliciter, aut si in ipsas jam profus degeneraverint.

Et hic assentiri plane non possumus Cl. Mortonio Remittentes omnes, sive omnes non Synochos (data etiam eidem illarum distinctione in Legitimas, & Spurias) assignanti pro objecto actionis Corticis. Nos enim, licet æque ac Mortonus, ne dicam amplius, admittamus ut Cortice curabiles non modo eas Remittentes Proportionatas, quas ipse vocat Legitimas, seu Simples, quæque vere sunt de natura Subintrantium, verum etiam multoties eas, quas vocat Spurias, seu Mixtas, quæque Malignarum, seu Perniciosarum characterem proxime induunt, quatenus Intermittentium ad instar Comitatae sunt uno, vel multiplicitate verendo symptomate dummodo tamen in illis prævaleat fermentum Subintrantium, seu (quod idem est) Intermittentium, eo, quo explicavimus, modo: nihilominus, hac conditione deficiente, ab objecto activitatis ejusdem Corticis excipimus non modo Remittentes simpliciter a nobis distas, verum etiam plurimas ex Proportionatis descriptis, ut supra, sive Malignæ illæ fuerint, sive non, eas videlicet, quarum fomès magis sit intra sanguinem, quam extra illum.

Certe, si attendantur probe scriptæ Mortoni, quæ candide prostrant in illius historiis, facile constabit, quod ubi Cortex aliquando munus suum non exegit (ut alicubi ingenue fatetur) in Febribus scilicet, quas ipse Mixtas appellat, quæque cum nostris vel simpliciter Remittentibus, vel Proportionatis quidem, sed de simplici Remittente maxime participantibus, plane coincidunt, Febris revera talis erat, qualis a nobis essentiali, licet quoquo modo Remittente, quam de Intermittente Subintrante participans. Atque hinc mirum non est, si eo casu cogitur concedere, se haud raro sortem cæterorum Medicorum participasse, & restitutionem elasticitatis spirituum in quibusdam Remittentibus Febribus, facile in Synochos degenerantibus, Cortice quamvis adhibito, sæpe incerto, sæpe inclassum tentasse.

Ex

Ex alia parte, ubi in iisdem Febribus *Mixtis*, seu *Spuriis*, ut vocat (vocat autem *Mixtas* in sensu valde diverso a sensu nostro) ubi, inquam, in iisdem Febribus eventum felicem sortitus est, & Cortici, nec forsan immerito, gloriam tribuit, non raro tardiusculus, ut pariter fatetur pluribus in locis, & nonnihil difficilis fuit effectus, protracta videlicet ad consuetum tempus morbi iudicatione. At bona venia tanti Viri tarda operatio Corticis copiose administrati mihi, ut alibi factus sum, redditur suspecta non quidem de noxa, sed tantum de incertitudine, an illi adscribenda vere sit gloria, nec ne. Sed interim praxis illius felix id attulit certi, ut Cortice tuto possimus uti etiam in casibus ambiguis de effectu remedii, idque simul attulit utilitatis, ut major fiducia posthac liceat Peruvianum Corticem effectus Confectionibus Cardiacis identidem substituire, ne dicam ob metum fugillationis anreponere. Anteponendum autem procul dubio foret, si quæ Auctor iste se observasse refert in Febribus de Proportionatis in Synochos malignas degenerantibus, velimus attendere, a quibus scilicet plures ex iis evasisse inquit, licet exacto tantum consueto morbi stadio, quibus Cortex ab initio fuerat oblatas, quam quibus oblatas non fuerat -- *Palam autem affirmo* (inquit ille) *me multo plures huiusmodi ægrotantes, Deliriis Subsultibus Tendinum, cæterisque id genus Symptomatis Malignis obsessos ab Orti faucibus Arte liberasse, ubi Antidoti usus curationem auspicabatur, quam cum ab initio alia quacunque Methodo uterer: modo cum accersitus primo essem, umbra aliqua Remissionum, & Exacerbationum superesset. Fundamentum curationis in Cortice semper jacio. Postea pro modulo ingenii, juxta normam Artis, quod a Symptomatis indicatur, efficio, atque haud raro cum opiato successu curationem ad umbilicum duco. Hæc Auctor ille, qui licet utilitatem remedii fortasse per hæc (me quoque iudice) haud satis probet, illius tamen innocentiam in his quoque casibus videtur saltem sufficienter testari. Cætera, si qua sunt in ejus praxi, quæ aliqua castigatione indigere videantur, ea potius illius hypothese, quam ipsi Praxi satis methodicæ adscribenda sunt, & condonanda. Sed & eadem quoque hypothesis, seu Febrium*

Ætiologia, etsi nobis nec arriserit in antea, neque arrideat modo, suis tamen non caret fundamentis, quoad plura solidis, plausibilibus, nec universim contemnendis, ut videre est apud eundem *Mortonum* in *Apparatu Curationis Morborum universalium*, ubi nonnullas etiam ex iis, quas in Scholiis ad ipsum *Lib. II.* protulimus, sibimetipsi opponit, & solvere satagit objectiones.

Ex qualicunque autem nostro in praxi dissenso contra facili resultat conciliatio quædam tot contrariarum assertionum, quæ apud Scriptores minus exactos in hac materia passim occurrunt. Ajunt siquidem nonnulli, Corticem curare, præter Intermittentes, Febres quoque Continuas, atque Malignas, & aliqui non. Utrique recte, utriusque minus recte; utraque etenim propositio de aliquibus Continuis, atque etiam Malignis vera est, de aliquibus falsa: quandoquidem juxta distinctionem nostram curat Continuas, necnon Malignas aliquas, & aliquas non curat; non vero curat omnes, aut curat nullas.

C A P U T IV.

Allata nuperrime distinctio de Cortice in quibusdam Proportionatis utili, & in quibusdam inutili, illustratur quoad hanc partem (de prima enim jam satis alias) nonnullis exemplis.

EXEMPLA curationum Febrium Continuarum Proportionatarum, quas Cortex ad bonam frugem reduxit, plura retulimus, ubi *Subcontinuarum* etiam Malignantium, quæ non aliæ sunt ab his, *Historias* descripsimus, quibus illustrata jam sufficienter est ea pars nostræ distinctionis, quæ stat pro Corticis oblatione; quandoquidem in illis casibus Febrium continuitas erat per accidens introducta, & superaddita præexistenti periodo. Modo casus aliquot lubet describere, ubi in Proportionatis continuitatem essentialem cum accidentali tantum periodo sortitis, Corticis inefficaciam datum fuit experiri.

I. Corripiebatur in medio cursu prosperæ valetudinis *D. Comitissa Hyppolita de Savignanis Scapinella* Febre Tertianâ duplici Continua, quæ inter Proportionatas est omnium frequentissima, Causæ procatharticæ Febris hujusmodi plu-

plurimæ fuerunt tum in ratione victus, tum in violenta corporis exercitatione. Illius Exacerbationes, licet regulares, parum tamen conspicuæ erant in invasione, quæ sine ullo sensu frigoris, immo potius cum levi aliqua incallescencia paulatim obrepente fiebat, tantumque sensibilis circa statum erat ipsa exacerbatio; quemadmodum transacto vigore notabilis erat ejusdem remissio. Uti plethorica tractata est ab initio, semperque methodice in morbi progressu hujusmodi Ægrotans, quo toto tempore, spei accipitis, atque metus identidem signa prodebat. In decursu morbi insitit amantissimus Conjugis exhiberi Corticem, memor, quod eadem ex Tertianâ duplici Subintrante, immo Subcontinua acutiem veram acquirente, ope ejusdem Corticis, ipsoque tunc etiam suadente, ante biennium evaserat, forte, qua diximus. Non ego assensum præbui, respondens: Febrem hanc dubio procul excedere vires Corticis, neque me velle subire censuram vulgi, si citra successum, etiam si citra noxam, illum exhiberem. Acquievit ille dictis meis, maxime cum spondiderim, me non prætermitturum occasionem, si quando eadem apparuisset. Vix transacta decimaquarta morbi die, reddito nonnihil manifestiore Exacerbationum motu, sed & insimul gravioribus factis symptomatis, & cessante, quod antea apparuerat, sudoris universalis rudimento, Capiteque demum fatis gravato, cœpi timere, ne muneri meo deessem, si Corticem omitterem jam mihi propositum a Coniuge, & a clariore aliquantulum Febris periodo indicatum, in circumstantiis crescentis periculi, & Naturæ feriantis ab omni motu critico. Sed ne subirem calumniam in casu carentiæ fausti successus, quoniam Febris ab ortu visa erat essentialiter Continua, Chinam Chinam præscripsi sub forma boli cardiaci, mane, & sero sumendam. Duravit usus illius ad aliquot dies; sed æque perseveravit Febris de more increbescens. Cognito invalido Cortice, usu illius abstinui, curationem aliis remediis pro varia morbi indicatione prosequutus: sed frustra: mille namque supervenientibus diris symptomatis, videlicet suppressione urinæ, nonnisi assidua ope catheteris per plures dies extractæ, & gangrænis hinc inde subortis, aliisque superadditis cruciatibus, die tandem morbi xxvij. obiit.

II. *D. Lucretia de Sigoniis Agnana*, post contractum ex numerosis gestationibus, & ex frequentibus abortionibus, successivisque hæmorrhagiis, habitum corporis subtumidum, & decolorem, præter morem suæ floridæ constitutionis, immo post superatam non multo ante acutam ægritudinem, a qua vix cœperat mediocriter refurgere, recidit iterum in Febrem Tertianam Continuum duplicem, exacerbationes inæquales, & plane inordinatas habentem, ac inconspicue cum quodam tantummodo sensu caloris, & vomitione irregulari recurrentes, exiguamque simul, ac pariter irregularem remissionem sortitas; adeo potius mera Remittens, quam vera Proportionata dici posset hujusmodi Febris. Omni, qua datum fuit, arte, cautela, & industria curata fuit. Seriem remediorum hic prosequi, & indicationes eorum, foret inutile. Sat sit pro re nostra referre, quod post varias ambages, & plura exantlata Vitæ pericula, a die morbi undecimo usque ad decimumseptimum Febris tandem Continua licet, cœpit ad notabilem remissionem redigi, & typo Tertianæ duplicis, uno die gravioris, altero levioris, perspicue distingui: quodque magis est notatu dignum, Exacerbatio ipsa, præsertim validior, aliquo frigore signabatur in morem Accessionis Intermittentis. Per tres Circuitus completos, nempe per dies quinque hunc motum observavi, nec tamen Corticem præscripsi: immo Coniugi, qui alias eodem remedio convaluerat, illum proponenti primis diebus obstiti, sperans vigesimaprimum die, si non solutionem morbi, saltem permutationem in melius. Sed res aliter cessit; tertia siquidem fortior Exacerbatio, utut suo frigore, levi quidem, ac horrore insignita, ferocem se prodidit in flatu, & Ægrotantem male vexavit. Quamobrem transacto jam tertio septenario, & rebus, meliore licet facie quoad speciem, in pejus tamen ruentibus quoad rem ipsam, Coniugi filiis onusto morem gerendum duxi, promptâ Corticis præscriptione. Peractum est id partitis vicibus, & dosi modica, sed quæ Febrem debuerat sistere: attamen jugiter perseveravit, iisdem pertinaciter recurrentibus, obscuriore licet motu, Exacerbationibus; quare cum inanem experirer Corticis operam, postquam in ejus usu sufficienter perstiti, ab eodem seriatim sum, ad consueta iterum remedia revertens. Cum vero nulla profice-

rent, vocatus est in consilium D. quoque Davinius, Ægra tamen ad extremum prope redacta. Invisio gravissimo Ægræ statu, & intellecta morbi serie, ultimisque periodi Febrilis motibus, neque conscius de China China oblata (oblatus siquidem fueram in tumultuaria, & inutili Consultatione, de hoc remedio inter tot alia distinctam mentionem facere) ad me conversus, dum egrediebamur domo Ægrotantis, quam solo fere prognostico dereliquimus, dixit: parum abfuisse, quin proposuerit usum Chinæ Chinæ, atque tantummodo abstinuisset, eo quia a me in illius oblationem proclivi, nullam de ea mentionem factam fuisse observaret ne per modum quidem dubitationis, cum tamen cæteroqui remedium tentari posse videretur, nisi Ægra jam foret suo Fato propinqua. Narravi propterea, quæ immemor subtraherem, quæque incassum tentaveram, refundens omnem culpam in ipsam naturam Febris ab ortu Continuae. Suspicatus tamen sum insuper de aliquo Uteri vicio organico, sive alterius Visceris infimi Ventris, puta, Pancreatis, aut aliarum Glandularum Mesenterii; sed huiusce suspitionis nonnisi remota indicia, nulla vero proxima, aut immediata mihi præluxerant. Vixit illa per duos adhuc, vel tres dies, irritisque omnibus, quæ administrare licuit, remediis, die morbi xxxiiij. desit vivere.

III. Clarius adhuc inefficaciam Corticis in Febris Continuis ab ortu, & per accidens periodicis, patefaciet sequens casus, cujus compendiarie quidem, sed per singulos dies disposita series hic exhibetur. Egregius, Clarusque Adolescens D. Antonius de Roncaleis æstate anni 1709. correptus est Febre, quæ cum nullo rigore, aut frigore illum invasit. Habita est pro Ephemera, ut quæ post 24. horas plurimum remisit; sed paulopost, secunda nempe die, circa vespertas iterum recruduit pariter sine frigore, sed cum vomitu, & stomachi angore, Tertianæ incipientis ad instar, & per dies pares sese moventis. Protrahitur Febris per totam tertiam diem æqualiter intensa, & sine ulla exacerbatione. Exhibetur ea die *Ol. Amigd. dulc. ad unc. iv.* subsequiturque modica dejectio biliosa, nec amplius redit vomitus, vel angor stomachi. Quarta die mane adhuc intensa est Febris contra expectationem;

quare sanguinis missio, quæ cæteroqui statuta erat, ob id suspenditur, ejusque loco offertur cibus ob metum exacerbationis, citioris futuræ creditæ, respectu habito ad secundam diem. Et revera circa meridiem quartæ diei valide exacerbata est Febris, ut suspicatus fueram: quod Ægrotanti ansam dedit, ut a me avidè statim Corticem expeteret, quem sciebat plurimis graviter febricitantibus opem tulisse; sed cum respondissem, Remedium illud non satis aptari huic Febrī, acquievit ille quidem, sed animo turbatus est, illique propterea spondi, me oblaturum Corticem tempore opportuno, quotiescunque Febris remedium admitteret. Quinta interim die mane missus est sanguis, remissa aliquantulum Febre. Vespere subsequuta est Exacerbatio, obscura quidem dum fieret, sed paulopost manifesta. Fuit hæc omnium levissima præter expectationem. Sexta die mane admodum remissa est Febris, Ægerque visus est ab apyrexia non admodum distans. Successit ante meridiem Exacerbatio cum levi, brevique extremorum perfrigeratione. Tunc credidi, Febrem disponi ad acquirendam naturam, & motum Corticis obsequentem, si opus fuisset offerre; de quo tamen ut certior fierem, & remissionem illius Exacerbationis, & motum alterius correspondentem sollicitus expectabam. Modice intenta ea fuit: cum tamen esset in statu, circa vespertas Æger animo deliquit citra causam manifestam, Febrisque ultro protrahata est. Septima die, perseverante Febre, nec alvo satis fluente, præscribitur clyster ex Lacte, & Saccharo, quem diutius retinet, ægre fert, ac tandem reddit, summe biliosa, ac spumosa deiciens, & animo rursus delinquens, dum sedens alvum exonerat. Post meridiem durante adhuc ultima exacerbatione frigidiuscule sudat cum pulsu minuto, & celeri. Propterea rebus in præceptis Febris periodos qualescunque, confestim exhibetur Cortex *ad drach. ij. ss.* Octava die mane exhibetur iterum *ad drach. j. ss.* utraque tamen vice sine fructu: sequitur siquidem pari passu Febris, ac sudatiuncula subfrigida. Vespere videtur pulsus tantillum resurgere, sed parum: quamobrem circa finem octavæ iterum præscribitur Cortex *ad drach. ij.* Nona vero, ne quicquam intentatum relinquerem pro salute Adolescentis plurimis nominibus mihi cari-

rissimi.

rissimi, eundem Corticem (quoniam aliunde non erat sperabile auxilium) per clysterem administrari jussi *ad drach. v. ss.* sed per incassum; in sine siquidem ejusdem nonæ diei frigide sudans, e vivorum statione sublatus est.

IV. Denique decumbebat Mutinæ ex non levibus animi pathematis D. Ludovicus Maggius Canonicus Carpenis lexagenarius, gracilis, & delicatulus. Febris, qua detinebatur, Tertianæ duplicis Continuae regularem typum servabat. Et cum in ea æque elucesceret ratio continuitatis, ac ratio periodi, utra pars prævaleret, haud potui dignoscere: cum tamen admodum sensibilis esset statis horis quotidie remissio, Subintransentem potius, quam mere Remittentem, Proportionatam hanc suspicabar, Progrediente nonnihil morbo, cœpere admodum obscuræ fieri exacerbationes, & remissiones, quæ prius satis patenter sese probebant. Metuens ego proinde, habito respectu ad virium imbecillitatem, & tenuitatem pulsus, ne Æger consuetis licet ab initio jam satis methodicè tractatus remediis, impar progressu temporis evaderet ferendo morbos in dies crescenti, decrevi Corticem illi præscribere mane, & sero *ad drach. ss.* ex ejus remedii usu ad paucos dies continuato omnis plane sublata est exacerbatio Febris; resitante tamen jugiter tenui illo, sed tenaci, ejusdem filo, quod pariter ante usum Corticis, tempore quoque majoris remissionis superstes esse consueverat. Vere tam exiguum erat illud, ut vix nomen Febris mereretur: quare Æger ipse sanum se reputans instabat, ut eum dimitterem ad patrios Lares. Illi tamen annuere non potui, quia nondum extinctum noscebam incendium, cujus fomes alter adhuc vigeat. Uno verbo: postquam per aliquot dies satis vegetus visus fuit, paulatim illi cœpere atteri vires, cœpit vox clangosa fieri, oculi rubore, ac lippitudine quadam perfundi, somnus diuturnus, & intempestivus, placidus licet, ac levis caput obruere, & ipse tandem vix febricitans, nec se febricitare noscens, aut credens, insensibiliter deficere. Quod demum plane contigit circa vigesimam-quartam, ni fallor, morbi diem, qua placide, & sine ullo doloris, aut molestiæ sensu perpetuo quievit, me in posterum relinquens ancipitem de usu, & virtute Corticis in huiusmodi Febris Periodi-

cis, quæ simul stabilem quandam, fixamque, utut levem, continuitatem sunt ab exordio fortitæ. Opinor equidem, ut ingenue loquar, quod ille valde citius obiisset, ni sumpsisset Corticem; Febris namque, pensitatis pensitandis, satis se probebat pro Corruptiva cruoris, & Individui; sed æque censeo, quod dum absorpto fermento extraneo, quotidie influente, sublata est effervescentia periodica, ita & sublata sit occasio, etsi periculo plena, ipsi cruori, forsitan (si per moderatam effervescentiam licuisset) se defæcandi in progressu (quod tamen præ imbecillitate Ægri minime videbatur sperandum) ab impuritatibus in eodem stabili contubernio præexistentibus, a quibus postmodum per sepultam quandam, & inconspicuum ebullitionem citra ullam despumationem effervescentibus, ultima tandem, æque ac si Cortex fuisset omisus, Ægrotanti illata est clades.

Ex his casibus selectioribus, & ex aliis nonnullis, quos possem adducere, immo & ex quibusdam allatis inter infausos, *Lib. III. Cap. V.* recensitos, satis constat, quam incertus sit, & sæpe quam inutilis usus Peruviani Corticis in illis Continuis Proportionatis, quibus plus inest de natura Febris Continuae simpliciter Remittentis, & per accidens periodicæ, quam de natura Subintransentis, ac Periodicæ, ac per accidens tantum continuæ; Febris enim quo magis recedit ab Intermittente, & accedit ad Continuam; eo magis se subtrahit actioni Corticis, atque adhuc eo magis, quo magis continuas illius accedit ad æqualitatem intensiois, atque tenoris.

Eam ideo mihi metipsum metam posui, quam in superioribus per extensum explicui circa usum illius in Febris Proportionatis, mea qualicumque fretus experientia, cui aliquam, crassiusculam licet, conatus sum adaptare rationem. Cæterum, si cui lubeat ulterius experiri, experiatur; puto quidem sine noxa, sed & puto sine fructu saltem sensibili: quamvis me non lateat, nonnullos Febris Proportionatis de natura Remittentium potius, quam Subintransentium, laborantes, & Cortice tractatos feliciter convalescisse, sed exacto tantum Acutorum cursu; cujus rei præter Auctorum testimonia, plura ipse possem adducere exempla. At China China, ut pluris sum passus, propter excellentiam suam habet hoc præjudicium in exsultatione mea,

ut,

ut, cum soleat, ubi convenit, non modo semper prodesse, sed & cito, & manifeste, eo ipso, quod cito, & manifeste, non profuit, minime credatur a me ullo pacto profuisse; ad differentiam aliorum plurium remedium, quæ cum nec cito, nec manifeste (utinam aliquo saltem modo) prodesse soleant, etiam tunc creduntur profuisse, cum non profecerunt, dummodo res, etsi forsitan aliunde, bene cesserit. Quos tamen protuli infuitos eventus, non protuli quasi classem illorum Cortex intulerit, & quasi alii felices non profuerint, ad salutem, sed non citam, ut dixi, pendente usu Corticis, perducti: verum lethales consulto selegi, ut ostenderem, illum aliquando certo in descriptis circumstantiis satis non profuisse, quod æque certo ostendi non posset in casibus exitum felicem sortitis, dum talis exitus oblationi Corticis (etsi tardiusculum tantum, non vero celeriter, ut Intermittentibus affolet) successisset. De reliquo sicuti potest Medicum decipere Febris Proportio-nata a prædominio Remittens simpliciter sub specie Febris a prædominio Subintrantis, & videri Cortice sanabilis, licet revera non sit: ut in relatis postremo calibus, ita potest decipere Proportio-nata, Subintrans a prædominio, sub specie Febris a prædominio simpliciter Remittentis, ac videri ex iis, quæ sunt Cortice inexpugnabiles, & tamen revera eodem Cortice nonnunquam curari; quod non semel mihi meripsum contigit hac in re quandoque minus plana cespitanti. Ideo ubi prædominium Continuitatis sit minus perspicuum, sitque ex una parte locus rationabili dubierati, an Febris Proportio-nata sit Cortici cessura, nec ne, & ex alia parte sit rationabilis suspicio de aliorum remedium invaliditate, minime improbare possim animositatem Medici, qui spre-tis Detrahorum calumniis innoxium medicamentum, etsi tunc ob vigoris circumstantias incerti tentari velit.

Caveat tamen in hoc, ne sibi aduletur, tribuatque remedio plusquam par sit, si res ex voto successerit; sed videat, num illi, an aliis remediis, vel Naturæ adscribenda sit sanitas; facillimum quippe hic est incidere in Paralogismum appellatum, *Ex non causa ut causa*. Sicuti enim non valet hæc illatio - *Ager tandem motuus est sumpto Cortice; ergo propter Corticem ita neque valet hæc alia -- Sanatus tandem est sumpto Cortice; ergo propter*

Corticem -- ad summum enim inferri potest -- Ergo Cortex non obsuit Curationi. Sanitas autem, quando a Cortice vere procedit, facile dignoscibilis est ex insolita, qua acquiritur celeritate; non sic in aliis casibus. Si quid ergo certi quis diutius observet in hac materia, quod ipse non satis observarim, facti prius, ut decet, serio, ac diligenti examine, in publicam demum utilitatem fideliter referat. Id forsitan quondam nobis sperandum erat a Doctissimo *Lanciso*, ut juvat conjectare ex paragrapho Epistolæ Illius ad me conscriptæ, quem retuli jam *Lib. II. Cap. VIII. in Schol. ad Morsonum* pag. 188. quandoquidem certior factus, Virum hunc Amplissimum e vivis decessisse non sine gravi jactura antequam suas edidisset, quas ibidem recensuit, circa hanc materiam Observationes, ut illas edidisset, ex eadem Epistola falso fueram suspicatus.

Hallucinationi meæ haud multum ab-similis ea fuit, quæ nuperrime, ut sub-audio, occupavit nonnullos, quibus vi-sæ nunquam fuere *Constitutiones Epide-micæ Mutinenses*, olim a *Cl. Ramazzino* conscriptæ, exordio ducto ab anno 1690. ad usque annum integrum 1694. quæ sane hallucinatio, quoscunque cor-ripiat earundem Dissertationum ignaros, mihi dubio procul apud hos notam hominis toto hoc Tractatu parum veridici statim inuret. Putarant ergo hi, falso licet, eundem *D. Ramazzinum* tunc apud nos Medicinam facientem, in eisdem Constitutionibus suis argumentum meum (quod ego Medicis Nostratibus ante an-num 1695. nedum intactum, sed & igno-rum asserui) aliquo saltem modo tractasse; idque illis visum est posse deduci ex iis, quæ Vir iste *Cl.* prodidit in Eruditis-sima Dissertatione sua recens edita *De Con-tagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepit*, ubi de China verba faciens, meo-rumque interim assertorum veritatem prop-ria auctoritate confirmans, hæc habet. *Equidem hoc præsidii genus in febribus pe-riodicis miranda præstat, ac præsertim in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdum necant, quarum febrium in Constitutionibus meis epidemicis Mutinensibus mentionem habui; hoc enim febrifugum fermentum il-lud malignum sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso febris accessu intereat.*

Textus autem hujusmodi sensus nec

est, nec esse potest, quantumvis esse cre-datur, aut videatur, Auctorem hunc promulgasse in Constitutionibus suis Epi-demicis, aut eo tempore novisse, *Corticem Peruvianum mirandam præstare in Tertianis malignis Intermittentibus, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdum necant*, quales reapse sunt, quas descripsit olim *Mercatus*, mox *Mortonus*, & ego tandem. Ibi enim de istiusmodi Febribus vere nec egit ille, nec mentionem fecit, cum vix obiter innuerit, in Tertianis Fe-bribus *diuturnis*, & *contumacissimis* a se descriptis, quæ ut plurimum (sunt ejus verba) *citra malignantis suspicionem* po-pulariter grassabantur, *malignum quid ni-hilominus aliquando etiam adfuisse*, vel eas, cum *protrahiores erant, in malignas non-nunquam degenerasse*; subdens insuper, quod *præ multitudine hominum decumben-tium pauci extincti fuere; ac potius ex diu-turnitate morbi, & frequentibus recidivis, quam ex Febrius vehementia succubere*. Sed quotiescunque etiam ex vi paucorum ver-borum, quæ supra recensui, mentionem aliquam de Perniciosis nostris ipsum im-plicite habuisse quispiam contendat, quod parum refert; tantum tamen adest, ut Corticem Peruvianum in iis Febribus, immo in ullis primæ *Constitutionis*, seu *Dissertationis* anni 1690. (quæ potior est in hac materia) commendaret, ut con-tra asseruerit, eundem Corticem in illis omnibus *insalubrem* plane, *dolosum*, ac *noxium* extitisse, quemadmodum late vi-dere est *num. xv. & num. xlvij.* ejusdem Constitutionis. Et propterea illud reme-dium in *Quartanis* duntaxat, ac *Diutur-nis* Febribus, & quidem in *Calidis tan-tum*, ac *siccis constitutionibus* cum *tem-porum*, tum *humorum*, minime vero in *frigidis*, & *humidis*, generaliter usurpa-ri posse, ac revera anno 1691. ad ead-*dem Quartanas, & diuturnas* Febres fuisse feliciter usurpatum, prodidit in sola *Constitutione* ejusdem anni 1691. *n. xxxiv. circa finem*, & *num. xxxv.* quemadmo-dum parum utiliter, ut cum detrimen-to adhibitum fuisse in *Lenis* Febribus, Peculiari male judicatæ succedentibus retulit in *Constitutionibus* annorum 1692. 93. & 94. *num. xxxij. & num. lvj.* Quæ cum clarissima sint, & prostant cuique, non est, quod quisquam nisi cohærenter ad ea textum aliatum veluti interpreta-ri, quasi nempe dicat Auctor ingenuus in confirmationem assertorum meorum,

ut conjeci, utque fas est credere de Ami-co imminentis editionis Tractatus mei optime conscio) quasi, inquam, dicat. Sibi modo notum esse, Corticem Peru-vianum miranda præstare in Febribus Periodicis, & præsertim in Tertianis Inter-mittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis *Ægros* interdum necant: cujus generis, aut naturæ Febrium, ali-quo modo participes dici posse, putat non-nullas earum, quas descripsit in prima ex *Constitutionibus* suis, licet tunc ad illas eundem Corticem parum salubrem credi-derit, talemque se reperisse ea saltem con-stitutione, persuasum habuerit.

Atque his quidem ita se habentibus (ut ad rem nostram reditus fiat) ne quæso de-dignetur pendere quisquis plurima, a nobis circa praxim hujusce remedii haud satis forsitan in antea actis dilucidata in cla-riorem lucem, ut optandum est, aggre-diatur evehere, ne, inquam, dedignetur pendere qua diligentia, qua cautela, & examine, item quam longa; & accu-rata experientia sibi sit opus, priusquam quidquam certi valeat decernere. Quam-vis enim supra laudatus Vir post repe-ritam, & firmam, ut illi tunc visum, plu-rium annorum observationem, & expe-rientiam usque ad totum nempe annum 1694. tam trepidanter, tam restricte, im-mo non raro tam sinistre fuerit opinatus de Cortice in Constitutionibus suis (li-cet, ut verum fatear, etiam sic sentiens eminuerit velut insignior Corticis fautor inter omnes, quotquot tunc aderant, & in hanc usque diem persistere in hac Ur-be, Medicos) quamvis, inquam, tam scrupulose tunc fuerit opinatus de Cortice; facta nihilominus progressu temporis ani-madversione magis exacta, admodum di-versimode sensit. Etenim, perspectis pau-lopoll, ac præsertim anno 1696. illius vi-ribus, cum scilicet ego ipse cæteroqui proxime periturus remedium simul, ac san-nitatem uno haustu potavi, eodem *D. Ramazzino* spectante, atque calculum suum apponere non renuente, cognitaque pariter in aliis casibus haud minoris mo-menti tanti medicaminis efficacia, ut pro-ferat in *Historiis meis* pag. 314. & seq. pag. 141. & pag. 423. his, inquam, omnibus ob eo satis perspectis, aliisque deinde, ut reor, ex propria praxi depromptis, longe majora, & longe magis favorabilia scripsit Ille de hoc celeberrimo Febrifugo. Sic in *Orationibus*, seu *Prolusionibus* suis in Pata-vino

vino Athenæo subinde habitis, & typis editis, ac signate in *Prima*, *Tertia*, & *Septima*, ut & in nuperrima Dissertatione *De Contagiosa Buum Epidemia*, tam late, tamque magnifice loquutus est de virtute illius, velut cujusdam *remedii plane divini*, quod quilibet, ut inquit, *anni tempore, in quacunque regione, ætate, sexu, temperamento, ad Febres periodicas exterminandas miranda præstet*, ut, posthabita in concursu recentioris, certiorisque palam repertæ (neque enim aliud potest inferri) priore experientia, minime veritus sit, suam quadantenus mutare sententiam *more scilicet Magnorum Virorum*, ut de Hippocrate aiebat *Celsus*, & *fiduciam magnarum rerum habentium*. Utinam vero ipsum aliquando imitentur ii, qui non satis adhuc experti, in veritatis tamen injuriam, & in damnum publicæ utilitatis expresse sunt obloquuti de Cortice, ut & ii, qui favore illius nimium præoccupati nimia pariter, ac sæpius inania præcoci calamo scripsere hætenus, vel posthac scripturi sunt de eodem. Sed tam laudabilis animi candor raro visitur, ut qui datus est tantum *Magnis ingeniis, multaque nihilominus habituris, nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt*: quamvis id revera Viros omnes cultos deceret, ac bene moratos, in eo præsertim ministerio (omnia sunt verba ejusdem *Celsi*) quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est.

CAPUT V.

Proficuus asseritur Peruvianus Cortex, primo ad *Febres Complicatas vulgatiores*, puta; *Hemitritæos*, &c. secundo ad *Lentas*, præsertim *Puerorum*, *Hædicas abusive dictas*. *Confirmatur exemplis postrema hæc assertio*. Demum ad *Febres singulas indigitandas, quibus utilis est China China*, & quibus non, *universalis earum Categoria*, & *varia insimul metamorphosis*, Corticem modo *admittens*, & modo *respuens*, iconice exprimitur, ac explicatur.

OMNES dari, vel esse possibiles, quas tradiderunt Antiqui, Febrium Complicationes, haud facile admiserim; dari plurimas, haud facile negaverim. Juxta illos complicari possunt Febres *Putridæ* dictæ cum non *Putridis*, ut quan-

do *Febris periodica Hæsticæ* copulatur in *Tabidis*; quod passim videmus. Item commisceri possunt *Putridæ* cum *Putridis*, & hoc pluribus modis, nempe vel per *Complicationem continuarum* cum *Continuis* (atque hæc, quam *Fernelius* vocat potius *Confusionem Febrium*, quam veram *Complicationem*, reapse mihi videtur *confusio* non modo *Febrium*, sed & quodammodo *intellectuum*) vel *Complicationem Intermittentium* cum *Intermittentibus*, tum ejusdem, quod facile, tum diversæ speciei, quod non ita facile, vel denique per *implicationem Intermittentium* cum *Continuis*: & hic quoque aliqua fortasse contingit *hallucinatio*. Inordinatæ siquidem *Febrium præsertim Intermittentium*, mox & *Proportionatarum reduplicaciones* sæpe *Medicis* imponunt specie *Hemitritæi*, seu *Semitertianæ*, aliive consimilis *Monstri*, ne dicam cum nonnullis, *Chymeræ*. Ex opposito ea, quæ nonnumquam visitur in typis inordinatis *Febrium* nunquam desinentium ordinata vicissitudo, itaut stato ordine, quandoque bis in die, quandoque una die bis, & altera semel, adeoque ter inter duos dies, *Febris* recrudescat, itemque non multo post unam invasionem nova reduplicatio succedat, ista, inquam, vicissitudo, & alia quævis consimilis in praxi non semel obvia tollere videtur perpetuæ, qualem nonnulli reputant, imposturæ suspicionem. Datis itaque ad abundantiam, quidquid sit de veritate rei, ut possibilibus combinationibus *Veterum* ante memoratis, vel saltem earum plurimis, facile est ex dictis colligere, quid de singulis sentiendum sit quoad usum *Corticis* in iisdem.

Si enim commisceantur *Putridæ* cum *Hæsticis*, diximus jam, experientia duce, illa per *Corticem* non submoveri, vel si leniantur, aut quoquo modo sisti videantur, hoc non impedire, quominus *Ægrotans* tabe consumptus suo tempore ad interitum ruat.

Si possibile sit complicari *Putridas Continuas* cum iisdem pariter *putridis Continuis*, certum est, quod si ambæ, vel etiam alterutra ex illis (cujusmodi duorum casuum prostrat icon in *Arbore nostra*, data eorum possibilitate) si, inquam, ambe, vel alterutra ex illis sit de *Continuentium stirpe*, *Cortex* non proderit; si vero fingantur duæ *Continuæ Proportionales*, suspicandum meri-

10

to est, ne parum prodesse possit *adversus* duos hostes *remedium*, quod uni ex illis sæpe non sufficit; vix enim perceptibile est in casu posito, quod in *massa sanguinea* non sit tale (sive præexistens, sive noviter cumulatam) taliterque *radicatum fermentum*, ut vires *Corticis* eludat, etiamsi aliqua extranei cujusdam accedat portio, cæteroqui eodem *Cortice* domabilis.

Quod si *Complicatio* sit *Febrium Intermittentium* cum *Intermittentibus*, sive illæ dicantur esse diversæ, sive ejusdem speciei (in qua linea octo simul *Tertianas* in eodem *Ægro* dari posse *Caprius* non dubitavit asserere) extra dubium est, illis quomodolibet commixtis, ac per varios *subintransitum*, seque mutuo, ac diversimode excipientium *paroxysmorum*, *recursus*, *Continuis* per accidens factis, *Peruvianum Corticem* strenue opitulari, ac si forent *disjunctæ*, atque *discretæ*: dummodo non eo usque sinantur progredi, ut jam *continuitatem essentialem*, ac *fixam*, & in *massa ipsa sanguinea* stabiles radices agentem acquirant, aut acquiescant.

Major difficultas versatur circa *complicationem Intermittentium* cum *Continuis*, non *Continuis* quidem, quæ, quoquo modo adsint, vim *Corticis* solent enervare, sed *Proportionatis*: cuiusmodi esse dicuntur *Semitertiana*, aut *Hemitritæus*, cum scilicet *Tertianæ Continuæ* *Quotidiana Intermittens*, vel *Tertianæ Intermittenti Quotidiana Continua* copulatur. Circa hanc rem, quæ non æque explicatur ab omnibus (cum aliqui ex *Continuis* *symptomaticis*, & *Inflammatoriis*, simul ac ex *Intermittentibus Hemitritæos* component, alii ex variis, & inæqualibus *Intermittentium* tantummodo *commixtionibus*) fateor, me quoque non parum hæsitare, & probabiliter credere, famosam hanc febrem esse de *Tertianarum Intermittentium*, multiplicium tamen, puta duplicium, vel triplicium genere, quæ in hac *Febris* specie suas adeo frequenter repetunt *Accessiones*, ut illam non modo crebris rigoribus, & horroribus suis reddant toto decursu *Horridam*, sive *Horrificam*, verum etiam tali intelione assidue præditam, ut simul de genere *Continuarum* ab ortu eandem repræsentent. Et revera tam facile est, ut licet *Continua* suapte natura orta non sit, talis tamen ob rationes

Forti Therap. Spec.

recensitas evadat, simulque *Maligna*, & sæpiissime *lethalis* nostræ aliquando *Subcontinuæ* *malignantis* adinstar, ut non prorsus immerito ex *Continuæ*, & *Intermittente* quodammodo conflata dicatur.

Si itaque *Hemitritæus*, aut *Semitertiana* vere procedat, ut suspicor, ex *Tertianæ Intermittente* multiplici (*Veteribus* ipsis, saltem aliquibus, non plane dissentientibus) sive ex crebro, & æqualiter inæquali fermenti *Tertianam* producenti influxu, patet, quod *ædificatio* *Corticis* valide, cito, ac frequenter oblati, par est morbo vincendo, dummodo id fiat, antequam *Febris essentialem* *continuitatem* acquirat, quod in enarratis circumstantiis proxime imminet. Cæterum quæ primis diebus apparet in *Complicatis* hujusmodi *Febribus* *continuitas*, sæpe non est *essentialis*, qualis creditur; idque conspicuæ *pulsuum* *concentrationes* *identidem* contingentes palam testantur. *Quamvis Febres quædam* (inquit satis apposite hoc loco *Sennertus*) *continuæ videantur, si tamen sæpius fiat pulsus contractio, illa novi paroxysmi, novique materiæ motus indicium est*. Ob hoc igitur in *Semitertiana*, sic dicta, *Corticem* opportuna tempore exhibendum censeo, & data occasione nonnumquam fidenter exhibui: nec de felici successu inexpertus loquor.

Si vero, juxta communiorum *Antiquorum*, *Febrem* istam ex *Continua Proportionata*, & ex *Intermittente* progeneratam quis velit, cum in illa duplici titulo prævaleat natura *Febris Intermittentis*, aut *Periodicæ*, & minore parte concurrat in eam natura *Continuæ* (ipsa siquidem *Proportionata Continua* participat aliquo modo de ratione, ac fermento *Febris Intermittentis*; sit diximus) major est probabilitas, quod in ea debeat esse *proficuus*, quam inutilis *Cortex*, dummodo ille viriliter, ac tempessive offeratur: nisi videlicet jam *Febris Intermittens*, crebris; & *subintransitibus reduplicacionibus* suis, ipsi *Continuæ*, ejusve præexistenti fermento suppetias *contubernales* attulerit, ipsius præexistenti fermenti naturam adeptas; vel nisi id fuerit jam *subortum*, quod non raro assolet, & quod ad *Semitertianæ* *generationem* concurrere autumat idem *Sennertus*, fretus auctoritate *Spigelii*, & aliorum, videlicet, nisi aliqua lateat in imi *Ventris* visceribus *inflammatio*, quæ *Febri*, cæteroqui *Intermittenti*, *fixam* *con-*

S

tinue

tinuitatem adjungat, Febrem siquidem Semitertianam censet ille (suntque ejus verba) ex Febre Primaria, & Symptomatica componi, & primo quidem natura sua Intermittemtem Febrem esse, cum postea continuus calor accedit ex inflammatione Ventriculi, Intestinorum, & vicinarum partium: quo casu nisi Cortex propinetur, priusquam fiat inflammatio actum est; cum hujusmodi Febris & ex hoc capite, & ex more suo sit pravæ supra cæteras indolis, itaut non modo maligna, verum & epidemica, & contagiosa, & lethalis præ aliis merito reputetur, unde illud Q. Sereni-Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæum

Vulgatur verbis ---

Exempla tamen curationum Hemitritæi, etsi adeo periculosi, usu Corticis absolutarum exhibet, ut alias diximus, *Badius*: item & *Restaurandus* Capite peculiari -- *De Cura Hemitritæi per Chinam Chinam*, ubi animadversione dignum est Scholium *Cl. Nigrosoli* circa Febres hujusmodi Complicatas; quæ omnia consulat *Letos*, nosque a longiore circa hanc materiam eximat mora.

Quoad secundum in titulo propositum, nempe an China China conveniat Febribus Lentis, & Puerorum Hæcticis, saltem abusive dictis, distinguere oportet Lentas, quæ de genere Symptomaticarum ac Continentium sunt, & quæ sunt de genere Intermittemtum a radice, ac proinde Essentialium, quemadmodum utraque species distincta est in Arbore infra posita. In primo enim casu Corticem non congruere, seu saltem non sufficere, jam satis constat ex pluribus dictis. In secundo vero casu nullus dubito, quin conferat; saltem ut plurimum (quantum novi in praxi) imo quin absolute conveniat, usquequo in Lentis hujusmodi aliqua subcernitur originariæ periodi umbra, ut explicite monet *D'Acquin*, qui egregie præ cæteris sphaeram activitatis remedii paucis distinxit, ac circumscriptis; quare etiam si, rebus nimis ultro provectis, per accidens China fortasse non proffit, at tamen fidenter dico, quod rationabiliter, & tuto exhibetur; quoniam convenit naturæ intimæ ipsius Febris. Quamobrem pro statuenda oblatione illius, sufficit dignoscere Lentam a fermento Intermittemtum pendentem, & gravibus viscerum vitiis (inter quæ non connuero vulgares obstructions) minime

copulatam, sufficit, inquam, dignoscere illam a Lenta ex radice Continentium Symptomaticarum, & ex gravibus viscerum læsionibus pullulante. Hoc autem unicuique in arte versato non admodum difficulter videtur posse innotescere; quandoquidem ex ipsius Ægrotantis relatu potest quilibet doceri, num Lentam illam diuturna Intermittemens præcesserit, & ex seipso cognoscere (posito, quod Hæcticam veram a meris Lentis discernat) an aliqua in Lenta hujusmodi observari possit incrementi, & decrementi qualiscumque nota: illius quidem per unguium *v. gr.* fervorem temporaneum, ne dicam perfrigerationem: istius vero per interpolatas *v. g.* nocturnasve sudatiunculas, vel per alia quælibet obscura saltem periodi indicia. In quibus circumstantiis, aliisque similibus, si Febris Intermittemens sive duplex, sive triplex, sive alterius compositionis præcesserit, immo aliquando, præsertim in Pueris, etiam si non præcesserit, sed præcesserit Febris Continua. dummodo tamen in Lenta succedente appareat levis aliqua imago periodi, Cortex exhibendus est cum spe boni exitus, si non certa, saltem probabili, & omnis suspicionis experte. Quod intelligendum est etiam, quamvis Febris diuturnitas Cachexiæ rudimenta simul induceret, habito tamen aliquo ad hujusmodi circumstantiam respectu, simulque habita consideratione, quod a Cachexia ipsa ortum, aut fomitem Febris non trahat: tunc enim referenda esset ad Lentam Symptomaticam vires Corticis eludentem. Hac conditione absente, & concurrentibus reliquis antedictis, Cortex in Lenta ipsa non sine spe propinandus.

Idem dicendum de Lentis illis, quæ Pueros peculiariter vel ex prægressis Intermittemtibus, vel ex simplici etiam *Adephagia*, seu ingluvie obsidere solent, & *Hæcticarum* nomine abusive audiunt, nam præterquamquod ab Hæcticis veris videtur excipere *Hippocrates* ætatem infra completos pubertatis annos constitutam, experientia ipsa solet ostendere, Febres istas a cruditatibus genitas ad Cachexiam sæpius, quam ad maciem Hæcticæ veræ sequacem deducere: etsi, eas cum macie quoque conjungi, nequaquam inficiet; quo casu si macies ad conspicuum gradum producta sit, Corticis effectus valde incertus redditur; non tamen ideo semper ejus usus omittendus. Quamobrem in istis

Pue-

Puerorum Lentis sive ex præcedentibus Periodicis, sive ex nimia voracitate, & ciborum ingurgitatione precedentibus, videtur peccare vel fermentum Intermittemtum, vel materia aliqua ejusdem farinae, vel saltem analogæ, quæ ab usu Peruviani Corticis post universalis congrua propinati correctionem non levem potest recipere, ut non semel usus me docuit, utque melius patefacient nonnullæ ex sequentibus Historiis, quibus alias etiam curationem Lentarum in diversis ætatibus exhibentes placet immiscere.

I. Anno 1696. memoratus alias *D. Comes Andreas de Sanctis* tunc impuber, ex frequenti, ac intempestivo usu fructuum præsertim, & bellariorum, aliarumque rerum saccharo obductarum, incidit in Febrem Acutam Continentem (convalescerat autem non ita pridem ex diuturna Quartana sponte soluta) & periculo plenam, cujus symptomata & gravissima fuere, & insolita adeo etiamnum ambigam, num ea Febris fuerit simul Variolosa, propter peregrinam quamdam eruptionem cutaneam innumerarum pustularum, variolas quodammodo, sed admodum imperfecte, ac abortivo fere dixerim modo æmulantium. Febre non integre judicata, supervenere ignes Abscessus ad articulos, aliasque corporis partes, sanie, & pure summe foetido abunde scatentes, qui Ægrum una cum Lenta quadam Fabricula ad insignem maciem deduxerunt, nec nisi post bimestre saltem spatium sanati sunt, & ad cicatricem perducti. Illis nihilominus plane consolidatis eadem remansit superstes Lenta Fabricula, crescente in dies totius corporis macie nihilque proficientibus iis, quæ pro Febre extinguenda, & pro reparanda nutritione ad longum tempus præscribebantur remediis. Assidebat illi perpetuo *D. Candrinus*, medebaturque *D. Cervinus*, cui & ipse Socius de more adjungebar. Professores isti mihi non semel obtruserunt per modum Quæsti, num in hoc casu locum aliquem postea habere Peruvianus Cortex, quem alias in Febribus Lentis, me præscribente (& interim satis memori casus ipso repetebant) non parum profecisse observarent. Rejecibam ego iisdem amice subridens propositionem, & ajebam: maximam esse inter casus illos, & istum disparitatem. Tandem cum quodam die strictius interrogarer (progrediebatur enim in dies carnis consumptio) cur hoc

casu abhorrerem a tentamine, quod cæteroqui innoxium fatebar, nec nisi de eadem inefficacia, quam in cæteris quoque remediis aperte experiebamur, suspicabar incertus, respondi: me non suspicari, sed omnino credere inutilem Corticem, & ob id timere me censuram vulgi, aliorumque etiam Medicorum, propter radicem Febris a Continente primitus proficiscentis, demumque de symptomata fortasse participantis (metuebam siquidem de novo aliquo latente Abscessu interno) & nullam præsertim periodi speciem præferentis, quantum colligere potui toto morbi tempore, bis licet in die Ægrum invisens. Addebam corporis emaciationem jam ad marasmi gradum perducti, nec esse forsitan ullo pacto possibilem amplius reparationem. Ad hæc reponebant ambo: non omnia, quæ afferēbam, sibi talia prorsus apparuisse; ajebant siquidem, & præcipue *D. Candrinus* incessanter Assidens: levem aliquam se nonnumquam deprehendisse Febris remissionem horis præsertim antelucanis: quo tempore; & somnus placidus, & levis quandoque sudatiuncula succedebat, quam & quædam præcedebat trium, vel quatuor horarum spatium, major incallescencia. Hac una motus duarum assertione, Corticem tentandum censui, qui ad *dyach. s.* primo semel, mox & bis in die præscriptus, intra 15. vel 20. dies, Febrem omnem penitus sustulit, & ad mensum circiter continuatus, integram valetudinem, colorem optimum, robur pristinum, perfectam renutritionem, quin & obesitatem cum aliquo etiam excessu post modicum temporis admirabiliter invexit.

II. Nobilissima Virgo xv. ætatis annum, habitu corporis valde gracili, & fervido prædita temperamento, anno 1707. latrante Syrio, incidit in Febrem Tertianam duplicem, primo Intermittemtem, mox Continuum per paroxysmos sese mutuo excipientes. Quantumvis omni cautela tractaretur, ne Febris plurimum valida continuitatem essentialem, atque acutissimam periculossam acquireret, non aliud tamen utilitatis ab adhibitis remediis licuit referre, nisi tolerabiliorem, sed diuturniorem Febris intensiorem cum periodis obscurissimis, & macie notabili. Ut rem paucis absolvam, progrediente morbo cum copiosis, serosisque dejectionibus, cum profusis sudoribus tenuioribusque

S 2

si-

simul urinis, & jugiter perseverante Febre jam familiari reddite, quæ aliquod tantummodo incrementum suscipere dignoscatur ab incalescentia quadam horis pomeridianis adaucta, cui nocturnus sudor cum vix perceptibili remissione respondebat, pariterque crescente ad gradum insignem totius corporis, præsertim vero brachiorum, & crurum extenuatione irritis omnibus, quæ tam pro retundendo febrili calore, quam pro reparanda, quæ ablucebatur in dies, humiditate, & pro nutritione instauranda, præscripseramus *D. Floranus* Medicus illius ordinarius, & Ego, consilium cæpi de proponendo usu Peruvianæ Corticis, priusquam obscura illa, qualiscunque periodi umbra penitus obliteraretur, Febrisque in habituales distam migraret. Sub conditione alicujus quidem incertitudinis, sed plurimæ insimul spei, & omnimodæ semper securitatis, remedium proposui: nec sine plurima suspitione de carentia successus fuit admissum, ob fixam videlicet, ac fere æqualem Febris perseverantiam, & ob insignem metuendam carni consumptionem cum calore adurente iisdem impresso, tactu judice. Propinatus itaque est Cortex per modum alterantis, scilicet *ad drach. ss.* quotidie, nec nisi post aliquot dies sensibile levamen emerit. Emerit tamen evidenter; & continuato ad non breve spatium temporis remedio, Deo dante, convaluit Ægra, sed tamen plurimum emaciata. Recidit illa quidem pluries, Febrisque semper typum Tertianæ vel duplicis, vel simplicis primo referentibus, sed mox in Lentam degenerantibus, quæ licet exigua, ac vix perceptibilis, ab una tamen ad aliam usque Recidivam protendebatur. Modo curabatur illa eodem Cortice, quando gravior invalescebat Febris habitualis suspicio, modo sine eo, quando Febris moru clariore procedebat, & laudabili diaphoresi judicabatur. Hyberni Solstitii solvit illa vestigal per novam consuetæ Febris invasionem, idemque tributum postremo dedit Verno Æquinoctio sequentis anni 1708. quo elapso pristinas plane vires, habitum corporis pleniorum ac antea, integramque prorsus resumpsit valetudinem.

III. Vividus, promptusque Ephebus Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominiæ, *D. Comes Cæsar Furnius*, postquam passus esset Æstate anni 1708. longam ægritudinem ex Tertiana duplici Subintran-

te, & participante de veræ Proportionatæ natura cum symptomatis valde gravibus, nec Periculo vere carentibus, immo post superatas Recidivas multiplices, a quibus omnibus sine ullo Corticis adjumento, sed consuetis tantum prædiis cum delectu, & peculiari advertentia adhibitis, Deo favente, semper evaserat, Autumnali tandem tempestate convalescentiam suam acturus in paterna domo, adiit Oppidum Finalis Mutinæ, ubi Genitor pro Serenissimo Duce Gubernatoris munus exercebat. Ibi vix elapso Solstitio Hyemali Febre iterum correptus est, quæ juxta relatum *D. Medici* curantis, duplici Tertianæ de genere Subintranctium, ut alias, typum præfererat, cum quotidiana videlicet, pomeridiana, & alternantim graviore exacerbatione sine ullo frigoris sensu recurrente. Cum primum mihi nunciata fuit invasio hæc novi morbi, seu majoris recidiva præteriti, & scirem Ægrum jam fatis a me antea expurgatum, ac repetita (non semel fuaserat id gravis vertigo, & crebra simul, sed invalida hæmorrhagia e naribus) phlebotomia curatum: cumque recenter intelligerem, iisdem de causis rursus celebratam fuisse ope hirudinum novam sanguinis missionem, sedulo monui, ut Cortex, a quo toto morbi decursu abstinueram, præscriberetur, quotiescumque periculum aliquod immineret, priusquam gravius fieret. Patefacto voto meo, nil ultra quæsi.

Tactu dierum aliquot (refero, quæ ex literis curantis Medici apud me servatis excerpto) intelligo, Febrem aliis a Cortice curatam remediis, plurimum quidem imminutam esse, sed æqualiter continuam redditam cum rubore genarum præsertim a cibo, & conspicua admodum macie universali, quod movit mentem ipsius Medici ad præscribendum lac Vaccinum coctum animo ad alterius lactis oblationem aliquando transeundi benigniori tempestate. Post brevem hujusmodi lactis usum refert Medicus, Febrem Continuum increbuisse cum manifestiore semper incalescentia aliquot horis a cibo, tandemque inquit: se periodum observasse Quartanæ Continuæ cum levi quodam frigore recrudescentis, quæritque rursus, quid modo sentiam de China China non oblata. Inculco denuo illius oblationem, etiam validiusculam, nulla mora interposita. Negligitur hæc: & responsum refero, quod jam Febris dubio procul non potest

potest non haberi pro habituali, ideoque in animo esse præscribendi jusculum ex decoctione Testudinis, Cancrorum, & Ranarum, dummodo ipse consentiam. Interim subdit idem Medicus curans: rem esse eo perductam (sunt ipsissima istius verba) ut maxima sit universalis emaciation, virium prostratio insignis, notabilis surditas, facies ferme Hippocratica, vigiliæ assiduæ, dejectiones copiosæ, & summe fœtidæ, oculi caligantes, Febris Continua cum incremento a pastu, genarum rubore, siti ardentissima, labiis aridis; & facium ardore cum molestissimo insimul pyralismo.

Eodem tempore scribit ad me alter Medicus superaccitus, se plane invitum accessisse recenter ad curationem, ubi non Actoris, sed Spectatoris tantum partes erat acturus, atque: se prima visitatione desperatam agnovisse Ægri salutem propter Febrem Continuum cum pulsu ne minimam quidem resistantiam habente, facie Cadaverica, totius corporis macie, ferinis unguibus, assiduisque vigiliis, Diarrhœa, Hæmorrhagia &c. tandemque concludit, aliis signis (ut inquit) lethaliis, adjungi ulcus in Larynge cum screatu veri puris identidem subcreuente, neque levamen aliud adhuc dignosci, nisi moderamen aliquod vigiliarum nonnihil breviorum, quas tamen pensat somnus turbatus, & subdelirio persæpe intermixtus. Ambobus respondi: me hos reputare acutiei potius, quam morbi habitualis effectus, ac signa, maxime cum vix mensis esset elapsus ab ultima invasionem morbi: nihilominus quando jam Æger est proxime acturus animam, sive id contingat ob unam, sive ob aliam causam, prudentis Medici esse abstinere a remediis in eo statu inutilibus. Hoc non obstante, si quid illis videretur tentandum, & siquidem aliqua, utut levis, appareret, aut apparuisset umbra periodi (manebat quippe mente reposita Idea primi morbi) loco Ranarum, atque Testudinum, quas postmodum pro restaurando Ægro superflite non improbassem, si fuisset opus, Chinam Chinam nondum oblatam, precabar, offerrent dosi validiuscula, quam idcirco indicavi, visuri forsitan, quæ antea non credidissent.

Amplexati sunt illi tandem consilium meum, jubar aliquod remissionis, & exacerbationis alternæ in Febre recognoscen-tes; sed loco substantiæ Corticis congruum

visum est illis pro faciliore Ægri assumptione substituere Julapium ex China China, nescio qua vi faturatum, ex cujus usu per sex dies administrati cum nullo levamen agnoscerent, ut retulere (interim tamen non obiit Ægrotans pro deplorato jam habitus;) quinimum cum major fieret, ut aiebant, prostratio virium, Febrisque æque, & cum iisdem symptomatis procedere videretur, iterum Decoctionem non modo, sed & insuper Julapium ex iisdem Testudinibus, & Cancris, se libentius quam Chinam Chinam usurpaturos fatebantur, ni ego renuerem. Quibus tandem fidenter responsum feci: impræsentiarum solo Cortice viriliter agendum esse: reliquis remediis in posterum, si res exigeret, aut sineret. Præscripta itaque quotidie mane per tres dies *drachma una* Corticis in substantia, & *semidrachma* ejusdem per quatuor alios dies superaddita Syrupo de eadem China China ad illum roborandum, iterumque ad alios tres dies exhibita quotidie *drachma una*, Febris coepit paulatim remitti, sed nondum quantum erat in votis curantium Medicorum qui pro reparanda Ægri macie remedia a Cancris, & Testudinibus petita jugiter proponebant, verbisque officiosis tantum non implorabant, ut ego ab illis imploraveram promptiorem usum Corticis. Quamobrem ut ipsis morem gererem (sunt quippe viri docti non modo, sed & Amici) etiam præter credulitatem meam in illud remedium consensu, hac inita passione, ut eidem quotidie mane præmitteretur saltem *scup. j.* vel *drach. ss.* Corticis, quod libenter factum est ad longum tempus, sicque communi concursu, & voto perfecte sanatus est Æger, pristinoque robori, mox & optimæ habitudini restitutus circa Æquinoctium Vernum, ante cujus etiam adventum placuit iterum Ægrotantem novo usu Corticis præmunire. An a Febre Lenta, & prope modum habituali sanatus is fuerit, an ab Acuta, judicet Lector; a Cortice sanatum ambigat nemo.

IV. Æstate proxime elapsa *D. Ludovicus de Arboribus* ruri agens, quo me fortuito & ipse contuleram, insistit, ut Filium suum natu majorem, ipsa pubertatem tamen constitutum, mihi que ab ortu notum, & pessime tunc habentem, vellem invisere ad solamen Matris, non ad curationem Filii, quem pro Tabido

reputabat: Is alias pro Phthysico prope habitus est ob diurnam tussim cum sputo semipurulento, difficultate spirandi, raucedine insigni, & lenta Febricula: sed ab his omnibus sedula adhibita curatione præter mei ipsius, curantis licet, expectationem plane convaluit. Ante tres annos quoque Spinam ventosam passus est in cubito, & in pede, quæ præter læsionem partium per triennium oblectarum, notabilem quoque totius corporis maciem invexit. Post hæc omnia circa prægressæ ætatis initia correptus est Tertiana Febre Intermittente, quæ tractu temporis in Lentam migravit, exsiccatis eodem tempore ulceribus articulorum, perennes cæteroqui ichores fundere solitis. De curatione postremæ hujusce Febris conscius non sum; ab alio enim Medico curatus fuit. Id unum scio, quod adhuc lente febricitans Rus adiit sat male habens, & ab aeris mutatione open queritans, suavis, ni fallor, ipsius curantis Medici. Ibi moram trahens assidue febricitavit cum vespertinis obscurissimis exacerbationibus, & nocturnis circa caput, collum, & thoracem sudatiunculis. Interim ulteriorem, summamque maciem contraxit, & quod pejus, maximam simul spirandi difficultatem, tussim molestissimam, sæpe siccam; sæpe quoque sputo viscido, ac crasso comitatam, cum raucedine assidua adeo gravi, ut audientibus molestiam inferret. In hoc statu illum Ruri deprehendi, dum ante domum ipsius casu transveherer: cumque eundem Tabidum, saltem fieri coeptum & ipse censerem, ut ab omnibus etiam non Medicis censebatur, Patri a me exquirenti, an China China illum, si non sanare, saltem levare potis esset, negative respondi. Cum tamen Interrogarer, num ea citra noxam saltem posset tentari, respondi, quod habito respectu ad primam Febris radicem, tentari poterat, sed parca dosi, quoniam cæteroqui conjunctæ pectoris affectioni non erat congruens, Quod si a dosi parca levamen aliquod emerisset, fidentius postea poterat pleniore dosi usurpari. Præscripsi itaque non in Schedula medica (pudebat enim) sed lingua vernacula, mutato etiam charactere, *semunciam* Chinæ Chinæ in octo partes divisam, & abii, iter meum prosequutus. Assumpta ab eo intra octo dies China China, nunciat mihi Pater, Filium levius se habere, ac mane præfer-

tim videri a Febre immunem, vel saltem infrebricitationi proximum. Tunc aliam *semunciam* in quatuor tantum partes distributam præscribo, eaque pariter assumpta, (narratur mihi, Ægrum bene se habere, non modo quoad Febrem, quæ jam evanuerat plane, verum etiam quoad reliqua omnia. Vix licet credulus, aliam tamen iterum *semunciam* præscribo in octo partes divisam; nec aliud amplius a quoquam audio. Sub finem Autumni offendens Patrem Ægrotantis in Urbe mihi obvium, interrogo illum de valetudine Filii. Optimam respondet obtinere, nec quicquam aliud pati, nisi incommoda a Spinæ ventosa in articulis, usque adhuc tamen etiam consolidatis, relicta. Paulopost ipse occurrit mihi per Urbem circumvagus Filius, quem vix dignosco: adeo carnatus, validus, vividoque colore præditus est. Qualem tunc vidi, talem etiamnum, Deo dante, haud infrequenter video, & (quod mirandum magis est) ab ipsis Spinæ ventosæ reliquiis prorsus immunem.

V. Lectissima Virgo D. Ursula Corsina, gracillima, & universa thoracis, totiusque corporis structura omnino disposita ad Tabem, trigessimam circiter agens ætatis annum, cujus Fratrem, unamque insuper, & alteram Sororem sine ullo prævio sanguinis sputo Phthysis confecerat, corripiebatur lenta quadam Febricula cum tussi valde molesta, & paucis nihilominus screatu. Febricula hæc primis diebus me ancipitem reddidit de natura illius, ambigentem scilicet, an Chronica, & tabem forsitan illatura, an subdole Acuta, malique moris particeps esset; adeo difficilis, & obscurus apparebat illius character. Tractu plurium dierum manifeste se prodidit Febris vere pro Lenta, quam comitabatur tussis assidua, noctu præsertim excrecians, cum copioso subinde screatu materiæ lymphaticæ spumosæ. Sæpius in die, horisque incertis modo noctu, modo interdiu asseverabat Ægra sibi exacerbari, & alias nonnihil remitti Febrem; sed sæpius nil tale pulsus, urina, vel carniū temperies aperiebat. Non negaverim tamen, me bis, aut ter, intra spatium 40. dierum circiter sensibilem aliquam deprehendisse remissionem, & exacerbationem. Reliquum temporis pari semper tenore ac passu Febris lenta commensa est cum acri ad tactum calore tussi

tussi importuna, copioso sputo, albicante, spumoso, & crudo, insignique insuper corporis macie.

Cum non proficerent remedia, quæ plurima fuere, notis indicationibus adimplendis destinata, motus ego a recen-ter, & crebrius apparente sensibiliore nonnihil incrementi, & decrementi Febris vicissitudine, Corticem Peruvianum tentare decrevi, parca quidem dosi, nempe *ad drach. ss.* sed ad plures & plures dies, Ab illius usu visæ sunt aboleri obscuræ illæ febriles exacerbationes; sed Lenta Febris, sibi que deinde semper, aut fere semper æqualis, pertinaciter persistit, quamobrem ab usu Corticis sine fructu, aut sensibili utilitate adhibiti, superfedere coactus fui.

Jam vero ad marasimum ferme deducebatur Ægrotans. Cum autem illi post tot alia incassum usurpata decoctionem radicis Chinæ præscribere aggrededer; nescio quo æstro percitus, radici Chinæ *Kinkinam* etiam adjunxi. Atque ita *ex drach. iij. rad. Chinæ, & drach. ij.* Corticis Peruviani in duabus aquare libris infusus, atque ad medietatem decoctis, duos Syrupos confeci, paucos Syrupos de cortice Citri edulcatis, quorum unum quotidie mansumebat, & constanter perseverabat. Ab usu novi hujusce remedii semel in die, ut dictum est, assumpti, Ægra sensim melius se habere coepit, quapropter usus illius ad XL. usque dies protractus integram valetudinem inferre visus est Febre videlicet tandem devicta, vel ad inconspicuam deducta, tussi admodum imminuta, imminutoque pariter sputo, remanente tantummodo insigni, quæ minime reficiebatur, carniū extenuatione. In hoc statu cum ea haud multum incommode perdurasset, eidem valedixi; animo tamen Lac exhibendi adventante Vere, aliquam interim quietem, & cessationem a remedii cuilibet anteponeis remedio. Sed vix mensis erat elapsus, cum iterum advocabar, ut Ægram inviserem, eadem Febre, eadem tussi, eodemque sputo a pluribus jam diebus laborantem. A remedio, quod manifeste profuerat, indicatione desumpta, iterum Syrupum ex Cortice Peruviano cum radice Chinæ portionibus æquis decocto, turbidum insuper & plurima Corticis substantia refertum, neque semel tantum, ut antea, sed bis in die sumendum præscripsi: quo ad xxx. usque dies continua-

to; Ægra tandem perfecte convaluit, adeout nunquam antea æque valuerit abolita in integrum tussi, & ne vestigio quidem, vel umbra Febris superflite. Quia tamen gracilitas membrorum, præsertim extremorum, non satis refici videbatur, Lac Asinum exhibui ad duos circiter menses, quo pro ratione sui habitus fuit omnimode restituta.

Aliam ex opposito Adolescentulam recens nuptam, ex nativa dispositione minime in Tabem pronam, & Febris manifestiores exacerbationes, sensibilesque remissiones habente diutius vexatam, cum copiosis sudoribus, tussi molesta, & sputo spumoso, eadem pariter methodo curare institui, postquam consueta, quæ non pauca fuere, remedia nil proficere observassem. Sed incassum plane id sum molitus; hæc enim, licet longe minus disposita videretur ad Tabem, inevitabili tamen sorte Tabida facta est.

VI. Frater impuber Sculptoris ænæ Tabulæ Stemma Februm genealogicum referentis, & primæ hujusce Therapeutices Editioni insertæ, laborabat a duobus jam mensibus Lenta quadam Febricula, quæ ad maciem insignem illum deduxerat. Cum pluries invisendi Operis gratia domum Sculptoris adirem, Puerum hunc macilentum, modo jacentem, modo erectum deprehendebam, semper febricitantem pari intensione, cum pulsu celeri, urina male colorata, appetitu vivido potius, quam prostrato, & siti fere nulla. Occasionem Febris videbatur suppeditare diuturnum ulcus Intestini recti, ante aliquot menses a Chirurgico curati quidem, sed imperfecte, aliqua videlicet labe adhuc superflite. Cum interrogarer, data occasione frequentioris accessus mei, an quicquam posset administrari pro curanda hujusmodi Febre, tergiversabar, solum hordei cremorem indigitans pro alimento simul, & medicamento. Tandem cum quadam die sciscitaretur a me sculptor, latinæ linguæ non ignarus, cujusnam generis esset Febris Lenta Fratris sui, quarum Februm varias species in Arbore mea incidenda observarat, respondi hæere me nonnihil circa hoc; sed tamen probabilius credere, eam esse ex illarum potius specie, quas in ramis deliberatis excudebat, quam earum, quas excudebat in ramis Cortice obductis, & consequenter esse veram habitalem potius, quam menti-

tam, insuperque fortasse symptomatam, adeoque Cortice Peruviano probabiliter non curabilem. Dum autem in confirmatione meæ assertionis adducerem æqualem semper Febris continuitatem a me deprehensam; subjungebatur mihi Ægrum nullo ordine, & tantum per accidens invidenti, Febrem nonnullis horis, immo & nonnullis inordinate tamen diebus, intensiorem nonnihil, & nonnullis aliis remissionem observari, ut & exacerbationem illius aliqua nonnunquam brevissima, & fugaci horripilatione notari. His intellectis, nec tamen plane creditis, primo *Syrup. de Cichorio* compositum cum *Rhabarbaro* ad aliquot dies præscripsi, deinde præmissa protestatione de probabili invaliditate remedii, præscripsi Corticem *ad drach. ss.* omni mane per dies octo. Quod cum non plane inutiliter cessisset, cœpi idem remedium offerre mane, & sero ad dies quatuor. Validiori huic impulsui Febris nequivit resistere; sed abiit expulsa. Interjecta vero unius hebdomadæ quiete, rursusque post eam repetito per octo dies usu Corticis *ad drach. ss.* quotidie mane, ita fugata est Febris, ut nunquam redire sit ausa, succedente loco illius decenti corporis renutritione, firmaque in integrum valetudine.

VII. D. *Andreas de Ferretis* Sacerdos quadragenarius (ut aliquod etiam exemplum Lentarum Februm in Subiecto proventioris ætatis asseram) habitu corporis summe gracilis, aduſque, ut loqui mos est, temperamenti, Febris acutis, & ardentibus facile obnoxius, semperque ideo quoties vel ægrotabat, vel convalescebat, de Habituali suspectus, anno 1706. correptus est Febricula quadam ab ipso initio Lenta, quam proinde per duas hebdomadas, & ultra assidue circumtulit. Excarnis ille insigniter evaserat, & decolor, siti assidua premebatur, calorem exhibebat tactum ferientem, & sudatiunculas tantum nocturna patiebatur, a quibus levius se habere ad aliquot horas asseverabat; reliquo tempore summam præfererebat cutis ariditatem. Consilio meo iussu decumbere, subiecit se regimini medico, maxime cum jam inciperet ægre stare, & circumvagari. Febre diligenter inspecta, & quidem diversis horis, eandem fere semper æqualem reperi, non tamen tam exacte, quin pulsus una nonnunquam vice fre-

quentior quam altera, nulla tamen servata lege, reperiretur. Tantummodo asserat ille, se noctes aliquot, vel aliquot saltem noctis horas transigere satis tranquillas Febre tunc juxta sensum illius etiam citra sudorem leviore reddita, cujus tamen levaminis vix ullum ego vestigium clarum mane poteram tactu explorare. Tractatus est blandis remediis per plures dies. Alterantibus scilicet humectantibus, & refrigerantibus. Emulsionibus, Cremore hordei, jusculis Cancrorum, & similibus, præmissa parca sanguinis detractio, & interjectis clysteribus ex lacte, & saccharo, aliisque hujusmodi diutius administratis. Sed cum sine ulla diminutione protraheretur Febris, macies autem ingravesceret, & roridæ humiditatis consumptio, ad usum Corticis anceps confugi: quo *ad drach. ss.* quotidie mane per dies duodecim assumpto, Febris omnino sublata est, & repetito, continuatoque ad longiusculum tempus remedio, inhibita quoque est omnis Recidiva, & restituta in integrum naturalis carniū constitutio. Post duos annos iterum idem decubuit ex duplici Tertiana Continua satis intensa, & diuturniore, a qua per viam methodicam vulgatiorem liberatus est citra auxilium Corticis, cujus tamen usum jam proxime meditabar, ni Febris evanuisse.

Per hoc autem, quod utilitatem Corticis in enarratis casibus expertus commendem, non fit, quod incertum aliquando non fatear in Febris Lentis, a radice quoque Intermittente procedentibus, juvenam illius; non enim desunt casus, in quibus quandoque hoc remedium non sufficit, etsi suffesturum videatur. Hujusmodi exemplum habui, præter alterum supra indicatum, in *D. Paulo Passarino*, qui post duos menses ruralis ægritudinis ex duplici Tertiana Intermittente in Urbem redux factus est cum Lenta Febricula, prægressis periodicis succedanea. Hæc cum ingravescere nonnihil inciperet, & prorsus amittere levem, quam antea servarat, Exacerbationis, & Remissionis umbram: tandem post alia remedia inutiliter administrata tractata est Cortice *ad drach. ss.* exhibitio bis in die, protestatione tamen præmissa de incertitudine juvenaminis in circumstantiis hujusmodi. Licet autem ad nonnullos dies productus fuerit illius usus, nihilominus Æger sensim

con-

consumptus Fatis cessit, Neque diuturna admodum fuit Ægritudo quippe (ut mecum animadvertibat Medicus curans) priusquam Corticem præscriberem, Febris illa aliquem jam acutiei characterem suscipere incœperat. Pectus huic Juveni erat non bene dispositum; alias enim de Phithysi fuerat ille suspectus. Grævolens erat eidem halitus, tussisque molesta cum sreatu materiæ crassioris, minime tamen purulentæ. Quare præcordia saltem non bene constituta fortassis habebat. Alios tamen interim pejus habentes, magisque de Tabæ suspectos, ut in Historiis supra relatis, Cortice sanatos vidi.

Hinc elucescit, remedium istud strenuam operam non semper quidem, sed tamen sæpius navare in curatione Februm Hæcticas æmulationum, præsertim in ætate citra completos pubertatis annos constituta, necnon in aliis etiam ætatibus, dummodo circumstantiæ congruentes pro illius utili administratione concurrant, ut, de aliis quoque Febris

naturæ ancipitis abunde jam dictum est, nec tamen forsitan dictum satis.

Ne igitur hæc in re maximi momenti, a qua non raro pendet Hominis Vita, decipiantur Tyrones, aliive parum versati, quibus cuncta, quæ diximus, post absolutam Tractatus hujusce lectionem (si quidem integram, ut prolixiorum ferre poterunt) facile forsitan memoria excident; idcirco ante complementum ejusdem Tractatus placet hic pro faciliiori, commodiori, & regulari usu Remedii, quoddam veluti locali memoriæ specimen cunctis exhibere in *Arbore* infra delineata, quæ universalem, quantum fat est pro re, de qua agitur, Februm Genesim, & frequentiores earum metamorphoses, atque idcirco congruentem quibusdam, & quibusdam non congruentem, immo & eidem Februm opportunam uno tempore, & alio non opportunam Corticis administrationem comprehendit. Pro cuius itidem *Arboris* clariore intelligentia, e re erit summam præmittere sequentis Pagellæ monita.

Explicatio Arboris generatim.

ARBOR hæc simulat (neque enim graphice potest exprimere) Plantam, cujus Cortex *China China* dicitur. Et quoniam ab Hispanis vocatur illa *Palo de las Calenturas*, referente *Bado*, quod idem sonat, ac *Lignum Februm*, propterea nos quoque commodam hic loci nomenclaturam eandem retinendo, Categoriæ Februm ordine ad rem nostram magis quam ad ritus scholasticos accommodato (non enim rigorosam Februm Synopsim primario describimus, sed illarum obtemperantiam, vel reluctantiam Cortici) volumus insculptam eidem Arbori, Febres ipsas, quas exhibet, magna ex parte extinguenti, cui prælusimus jam altera, utut pusilla *Icone*, simulque *Lemmate* sitis in fronte ipsa Tractatus.

Quia vero tota *Vis insita* est mero Arboris *Libro*, seu puro illius Cortici; nec ultra ipsum extenditur: propterea Febres, quas Cortex certo sanare solet, in nodis Ramorum Cortice obductorum, idæoque & fronde insignitorum, inscribi curavimus; quas vero Cortex non solet sanare, sculpi iussimus in nodis Ramorum decorticatorum, omnique propterea

fronde carentium. Quas tandem modo sanat, & modo non sanat idem Cortex, incisas volumus in nodis Ramorum secundum medietatem decorticatorum, & secundum aliam medietatem Cortice obductorum: quod quidem ea, qua potuit, diligentia, & arte conatus est Sculptor exprimere, ut scilicet dimidia pars Rami, ut sic dicam, Hermaphroditi, duplicisque generis faciem præferentis, productorem suum decortikatam respiciens, dirimatur, quantum licet, ab alia medietate, productorem suo Cortice testum respiciente; idque pariter in ipsa Februm transmutatione, ubi tenuiores sunt surculi, mens fuit aliquo modo abumbrare, ut quantum fieri potuit, innotesceret, usquequo in ipsa etiam metamorphosi sit locus, vel non sit usui Corticis, quemadmodum attente consideranti patere poterit.

Ob eandem rationem non una ex istis mutationibus, propter quas in aliam naturam Febres degenerant, in eadem Arbore expressa videntur, vi cujus metamorphoseos identidem contingentis Febres nonnullæ de admittentibus Corticem evadunt

dunt non admittentes, & e converso. Hinc emergit quidam veluti earum Circulus imperfectus, quo mediante fere quælibet transit in quamlibet, ubi scilicet aliqua sit symboleitas. Sic Intermitentes omnes migrant facile in Continuas, & plurimæ Continuæ nonnunquam in Intermitentes. Intermitentes pariter ab una specie migrant in aliam, ut Tertianæ in Quartanam, & e contra. Continuæ quoque plurimæ etiam ab Intermitentibus ortæ, transire possunt in Hæticam, ut Lentæ, vel etiam Acutæ, & Ardentes, ab iisdem Intermitentibus primitus ortæ. Unde vere quævis in quamvis potest transmutari, ut dicebam, dummodo non adsit inter illas omnimoda dissymboleitas, aut improportio. Sic Hætica v. gr. non potest in Ephemeram, aut Tertianam Intermitentem degenerare cursu retrogrado, etiamsi in aliis casibus detur, aut debeat intelligi in Arbore nostra aliqua Febrium plurimarum Circulatio non modo a Ramis majoribus ad minores, & a minoribus unius majoris ad minores alterius, sed & mox a minoribus ejusdem ad ipsum majorem, ordine, si non plane inverso, saltem quodammodo circulari. Quia ergo transmutationes omnes prosequi non est possibile sine confusione, nimisque implicatione ramorum Arboris, sufficiat pro modulo adumbrasse potiores. Exemplo sint variæ metamorphoses Discretarum in Subintrantes, & Subintrantium in tandem Hæticam. Idem subintellige de Lentis etiam ex radice Intermitente prodeuntibus, aliisque in eandem Hæticam degenerantibus, de Benignis in Malignas conversis &c. intellige, inquam, hæc & similia, ne isthæc Febrium divisio manca magis videatur ac sit, vel distributa in membra non satis opposita. Et hæc universum de constructione *Arboris*.

Explicatio Arboris particulatim.

(A) **E**xhibet Ramum decorticatum, & segregatum ab aliis, Febrium, ut ajunt, SIMPLICIUM.

(B) signat Ramum pariter decorticatum CONTINUARUM CONTINENTIUM PUTRIDARUM, ut ajunt, tam ESSENTIALIUM, quam SYMPTOMATICARUM &c.

Notanda hic occurrunt coalescentia (h) duorum ramusculorum, quorum unus ab ESSEN-

TIALI COMITATA procedit, alter a SYMPTOMATI FIXA, & ambo in unam INFLAMMATORIAM (intellige hæc nomine & ERYSIPELAIOSAM) uniuntur, utrinque communem. Pariter notandum, differentias individuales Febrium inde prodeuntium, nec non aliarum plurium positas esse pro exemplo innumerabilium.

(C) denotat Ramum itidem delibratum, & Spurium Continuarum REMITTENTIUM SIMPLICITER, ex quo affurgit pro medietate Ramus Hermaphroditus PROPORCIONATARUM.

(D) ostendit Ramum suo Cortice polentem Febrium INTERMITTENTIUM DISCRETARUM, & specierum frequentiarum earumdem, tam benignarum, quam malignarum.

Character tamen malignitatis, Continentibus etiam, & Proportionatis sæptus familiaris, exprimitur in solis Intermitentibus, immo in solis TERTIANIS, inter Intermitentes potioribus, idem subintelligendo de aliis Intermitentibus, in quibus peculiare, minusque observatas Febrium differentias constituit. Neque per hoc, quod eadem Malignæ Intermitentes non conspiciantur divisæ in Simples, Duplices, vel Triplices, ut Benignæ, putet quispiam, id quod satis notum est, eo quod subicitur, excludi.

(E) repræsentat Ramum suo pariter Cortice velatum, Spurium que, Febrium Intermitentium SUBINTRANTIUM, qui pro altera medietate producit Ramum Hermaphroditum PROPORCIONATARUM.

(F) exhibet ipsum Ramum Hermaphroditum Febrium PROPORCIONATARUM pro medietate velatum suo Cortice, & pro altera medietate nudum, parte nempe, qua respicit Intermitentes, Ramumque Spurium SUBINTRANTIS, Cortice præditum, qua vero respicit Continentes, Spuriumque Ramum REMITTENTIS, decorticatum.

De hoc Ramo generaliter notandum est, illum, paucis licet surculis, respectu ad alios habito, insignitum, esse tamen plurimum divisionum capacem, quas his repetere minime placuit, non secus ac Ramum Continuarum, & Intermitentium, a quibus proficiscitur; siquidem Proportionatæ quoque, præ cæteris Febribus in praxi frequentissimæ, vel simplices sunt, vel dupli-

CAPUT VI.

Enodantur nonnulla Quæſita variis titulis comprehenſa circa uſum etiam ulterio- rem Peruviani Corticis.

Et Primo

Quæritur, an ille conveniat aliis Morbis, præſertim periodicis, præter Febres; nec niſi cunctanter creditur, ſpectatis exemplis.

VIRTUTEM Peruviani Corticis adeo mirandam in Febribus tum clare; tum etiam ſubolſcure periodicis, nullam proſus eſſe in aliis Morbis, & præſertim in iis, quibus ratione cujuſdam, qualiſcunque Circuitus, aliqua videtur ineſſe cum Periodis Febrium proportionalis analogia, ſibi adhuc nonnulli, nec plane forſan immerito ſuadere neſciunt. Neque caret auctoritate plurium Virorum illuſtrium hujusmodi opinio. *Sebaſtianus* ſiquidem *Badus* putat, Corticem prodeſſe poſſe in omnibus affectibus frigidis, & diuturnis, aſſertque teſtimonium *Hieronymi S. Sophiæ* celebrantis illum in Catarrhis, & Rheumatismis, in Ventriculo firmando, & ſignate in affectibus Hypochondriacis, pro quibus pariter curandis valere Corticem, probat inſuper idem *Badus* auctoritate *Nicolai Suſannæ*, & *Criſtophori Paravicini*, quibus addit *Nigriſolus* etiam *Malpighium*; quod & ex ineditis illius Conſultationibus ipſe nonnunquam deprehendi. *Monginotius* conjeſtat huic Cortici, eſſe in alios uſus haſtenus traductus non fuerit, quam ad Febrium curationem (utor ipſis ejuſdem verbis) Naturam tamen alias proprietates medicas certo indidiſſe pro ſuperandis in genere, aut impediendis quibuſdam aliis fermentationibus alios morbos inducentibus, illis præſertim, quæ ortum debent exuberantiæ ſuccorum acidorum. Ob id & ipſe pro affectibus hypochondriacis, & hystericis præſtantiffimum remedium appellat. Laudat item ad obſtructiones Lienis, Meſenterii, aliarumque partium, ad ſuppreſſiones quarundam evacuationum naturalium, ac proinde ad Chloroſim, alioſque affectus iſtis finitimos, propriamque experientiam in teſtimonium adducit, & alienam invitat. *Blegnyus* eundem Corticem, cuicumque Febris ſpeciei deſtinetur, vel

res &c. item, vel Solitaria, vel Comitata, & vel Coagulativa, vel Colliquativa &c. Sed hic ad confuſionem evitandam, ſat eſt expoſuiſſe quod ad intentum facit.

(GGGG) Monſtrant, mediis complicationibus exiliorum aliquot ſurculorum, a Ramis majoribus prodeuntium, vulgatiores (ſaltem Antiquis) Febrium de genere quovis putrido Complicationes. Implicatio ſiquidem Hecticarum cum Putridis de Intermittentium genere, neque ulla cum utilitate, neque ſine confuſione exprimi poterat.

Ramuſculorum Arboris minutiores Nota.

(a) INDICAT tranſmutationem CAUSONIS, ſeu Febris ardentis, in Hecticam.

(b) tranſmutationem Synochi ACMASTICÆ in eandem HECTICAM innuit. Idem de pluribus aliis, ut dictum eſt, intelligas velim.

(c) duarum pariter Symptomaticarum, ſcilicet MARASMODIS Lentæ, & TABIDÆ Ulcerofæ, inſertionem in eandem indigitat.

(d) denotat ejuſdem TABIDÆ, & MARASMODIS mutuam coalitionem.

(e) exprimit metamorphoſim Tertianæ Simplicis SUBCONTINUÆ Malignantis in Tertianam CONTINUAM ACUTAM, pariter Simplicem, intellige quoque Malignam.

(f) binam comprehendit metamorphoſim ſimul coincidentem, quarum una eſt ejuſdem Tertianæ SUBCONTINUÆ MALIGNANTIS, ACUTÆ, ac DUPLICIS factæ, altera Tertianæ Duplicis Intermittentis Benignæ, primo SUBINTRANTIS, mox ACUTÆ pariter factæ, in eandem Tertianam Duplicem Continuum.

Idem intellige de Quotidiana, de Quartana triplici &c. quæ omnes de Subintrantibus in Acutas æque tranſire poſſunt.

(g) notat utriuſque recentitæ Febris ab ortu Intermittentis, mox in Continuum Proportionatam converſæ, ulteriorem propagationem, & tranſmutationem in ACMATICAM.

(h) denique indigitat per modum exempli communionem originis plurium Febrium de genere inflammatorio, modo ad ESSENTIALES COMITATAS, modo ad SYMPTOMATICAS FIXAS pertinentium, ut notavimus in explicatione Rami (B)

Intellige quid ſimile de pluribus aliis, tam ejuſdem, quam diverſi generis, Cætera per ſe patent.

vel morbo, quem vaporis nomine donant (adversus quem Chinam Chinam eximiam credit) omni hydropis speciei, aut alteri cuiusvis ægritudini, sive illius substantia, sive infusio, sive tinctura &c. exhibeatur, suo semper fungi munere, pro certo habet. *Morton* ad morbos omnes quoquo modo periodum habentes videtur admittere, atque præscribere, præsertim ubi absconditum latere posse credat febrile fermentum; idque probare nititur etiam ex curatione hemiplegiæ periodicæ habita in se ipso. Nec quid ab simile quadam Epistola ad me conscripsit Accuratissimus rei anatomicæ Cultor, atque Promotor *Pacchionus*, Ophthalmiam videlicet periodicam, simulque vehementer dolorificam, & epilepticos insultus proxime minitantem, Cortice curatam asseverans in quodam Eminentissimo S. R. E. Cardinali. Eundem Corticem mirandas vires habere in confortandis spiritibus, & ad sanam, firmamque corporis crasim restituendam Viris hypochondriacis, & hysteriacis feminis dejecta jam quasi corporis œconomia, *Thomas Sydenham* propria observatione ratum facit, additque, magis conspicuum esse remedii effectum in illa hysterica affectione, qua Mulieres *spasmi* affectæ nix edunt fortissimos, & plusquam muliebres, pectora simul ferientes &c. quam in aliis. Lumbricos illum necare, & pellere, plurimi autumant; idque sibi multiplici experientia compertum esse, *Gl. Ramazzinus* asserit pluries in suis *Constitutionibus*, necnon Erudit. *Lanzonus* peculiari observatione. Dolorem Ventriculi acerbissimum flata hora quaqualibet die recurrentem Cortice feliciter a solertissimo rerum naturalium scrutatore, Clarissimo scilicet *Vallisnerio*, sanatum legi. Antiepilepticam, quod magis miremur, esse Chinam Chinam, ipse, qui expertus est in casu nobilis Pueri Epileptici insultibus una cum Tertiana Febre detenti (quo tamen casu ego eam respirerem potius ut mere Febrifugam) scribit *Tozzius*, *De Epilepsia*, credulitatem insuper suam aliis etiam experimentis innixam, innuens. Ad Asthma quoque convulsivum per intervalla recurrens, eandem proficuum esse, nonnulli asserunt: demumque accepi ab Excellentissimo *Corghio*, Mantuæ Medicinam exercente, historiam super hac re notatu dignissimam, quam ex illius Epistola ad me conscripta fideliter excerptam huc

transferre non piget. Est autem huiusmodi.

D. Comes Franciscus Cajetanus Ferrarius Mantuanus, optimæ indolis Adolescens, mihi que sat notus, quandoquidem pluries illum Mutinæ decumbentem curavi, dum in eximio hoc Nobilium Collegio Convictor degeret, Anno 1709. ætatis vero 23. labente Octobris mente, ut habeo ex enunciata Epistola, correptus est Tertiana Intermitte, quæ in vigore accessionis gravem inferebat anhelitus difficultatem, veri Asthmatis æmulam. Ope Chinæ Chinæ sublata Febre, sublata est pariter difficilis respiratio, remanente tantummodo ad plures aliquod hypochondriaca quadam affectione, quæ pariter remediis opportunis curata est. Circa medietatem Aprilis anni subsequentis, nempe 1710. iterum correptus est Febre, sed Continua, & ad acutum vergente, atque (ut puto) periodica, quam vehementer Asthma convulsivum comitabatur. Affectio isthæc ad plures dies omnia Medicorum, & remediorum conamina elusit; vixque bis, aut ter, spirituosis antiepilepticis ad breve temporis intervallum auscultasse visa est; sed paullopost æque recruduit. Itaque omnibus irritis, habita demum ratione tum prioris morbi, & curationis illius, tum affectionis hypochondriacæ ipsi priori morbo superstitis, tum sensationis cuiusdam molestæ, superius orificium Ventriculi, totamque Mesenterii regionem occupantis, tum denique motus cuiuspiam alterni, quo huiusmodi sensatio una cum convulsivo Asthmate recrudescere, sancitum fuit a curantibus Medicis, corticem rursus offerre: quo ad duas uncias successive propinato, & Febris & adjunctum symptoma simul evanere. Nonis Maji revixit Asthma solitarium, scilicet sine Febre, & cum molesto tantum in partibus jam memoratis sentu. Repetitus ideo est Cortex, & trium unciarum assumptione extinctus est morbus. Continuatum est per plures dies ad præcautionem remedium, vixque eodem omisso, fortior rediit morbus, sine Febre tamen, ut & deinceps semper: assumptis vero rursus *totidem* uncias Chinæ Chinæ substitit. Diutius propterea usurpatum est idem medicamen ad prophylaxim; sed eo non obstante, circa medietatem Julii æque ac ante insurrexit Asthma. Mutato proinde consilio, ad alia remedia animum convertere iidem Medi-

ci;

ci; sed nulla unquam arte datum fuit morbum compescere, nisi facto ad Corticem reditu, cujus Extracto antiepilepticis mixto, necnon solitaria infusione, eodem tempore utiliter usi sunt. Morbo vero jam declinante, ad Thermales Aquas confugerunt, quibus feliciter vias permeantibus, bene habuit Patiens usque ad Decembris initium. Eo autem tempore, novo invalescente Asthmatis insultu, eodem medicamine sedatus est. Tunc memoria recolentes Medici levamen, quod intulerant Thermales Aquæ, statim ad valentiora diuretica transitum fecerunt, quibus valetudinem antea dubiam subinde firmam. ac stabilem Ægrotanti reddidere.

In hoc sane casu (si quid liceat animadvertere) China China nonnisi simplicis Febrifugi munere functa est ab initio; Febrim enim pellendo, adjunctum quoque symptoma difficilis respirationis indirecte tantummodo visa est sustulisse; ipsa vero Febris tam primo, cum fuit Intermitte, quam deinceps, cum rediit Continua, videtur fuisse de Perniciolarum Comitatarum stirpe, quarum Iconem aliquam nobis exhibuerunt *Mercatus pag.* huius Tractatus 120. necnon *Mortonus* pagina pariter huius Tractatus 131. In progressu autem cum Asthma, solitarium redditum, & depulsa jam Febris superstes, eadem China China pluries compescuit, in ipso tunc Asthmate a Febre olim primitus excitato, febrile fermentum adhuc quoquo modo latuisse suspicaretur *Mortonus*. Et revera difficilis illius respirationis radicem, si non plane intra Focum febrilem, saltem infra Septum transversum quærendam potius esse, quam supra illud, aut intra Thoracem, satis patefacere visa sunt accidentia concomitantia; quare quod hac occasione contigit Cortice adhibito, forsitan haud ita facile in Asthmate primario, ac idiopathico æque eventurum licebit conjicere.

Denique ut ad institutum redeam, eundem Peruvianum Corticem haud exiguis pollere viribus ad ipsam demulcendam sævitiem, & modificandam Causam Arthritidis, aliorumque huiusmodi affectuum identidem recurrentium, non desunt, qui asserunt. Quoad me tamen observavi non semel, hominibus arthritidi obnoxiiis, atque a Febre periodica per Chinam Chinam curatis, podagram sibi familiarem paullopost supervenisse, eosque ab omni in febres relapsu præservasse. Certe hisce

casibus China China februm causam reprimens arthritidis causam nequaquam repressit, sed potius eam specie Criseos cuiusdam visa est excitasse. Accepi nihilominus a præclaro quodam Concionatore ex Ordine Cler. Regul. se ad sedandos dolores podagricos, quibus crebro obnoxius erat, Chinam Chinam pluries usurpasse ex consilio cuiusdam P. Capuccini, testem expertum se perhibentis, modo ad *sesquidrachmam*, modo ad *drachmas duas* cum magno levamine, itaut assumptis tractu 20. dierum *unciis duabus* & *semis* circiter Corticis voluerit intra illud tempus cum exiguo cruciatu a podagra liberari Hyemali tempestate, cum cæteroqui longe diutius, atque credulius vexari consuevisset. An prædicta omnia vera sint, an sibi blandiantur aliquando tam speciosa afferentes, non parum ambigo, præsertim cum identidem neget unus, quod alter asserit, & uterque propriam experientiam adducat. Cum enim lis agitur inter duos Cortice utentes, præsertim Professores Artis, incertitudinem eventus satis probat assertio hinc inde opposita, quod non æque contingit, quando ab aliquibus non expertis, & perperam præoccupatis negantur cæco quodam modo de eodem effectus palpabiles, quales in hoc Tractatu retulimus: huiusmodi enim controversia, quæ cadere nequit nisi inter Medicum Cortice utentem & inter non utentem, vel raro, & sine Methodo utentem, nullius justæ incertitudinis index esse potest.

Super hac re si mihi dicendum sit determinate quid sentiam, quidve sim expertus, haud erubescere fateri, me nec satis competem esse opinionis, nec, quod magis est: experientia meæ; nam quoad primam, nimis alta, & inaccessa est, jam non dicam luminibus, sed potius fugacibus coruscationibus intellectus mei Virtus Corticis, ut de illius efficacia valeam hic & nunc a priori differere, aut ita opinari, ut cunctis placeam: quo vero ad secundam, ea adeo me semper cohibuit Obrectatorum Corticis dicacitas, ut illum in casibus, morbisve, in quibus nondum communi voto sufficiens creditus est, raro propinare sim ausus, etsi citra omnem penitus periculi aleam id fieri potuisset: qua via conatus sum -- *posticæ occurrere sanæ* -- quam cæteroqui declinare, non succedente effectu, nullatenus licuisset. Ut ut ergo videatur parum decere de rebus hisce haud satis

fatis expertum loqui, en nihilominus quod ex manca, nec plane completa observatione mea circa prædicta potis sum edere: factus est enim (ut aiebat Famigeratissimus Borellus) pauca, & minus elaborata, quam nihil ad Posterum transmittere, ut scilicet (subdant cum Plinio) quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.

Si ergo reminisci liceat eorum, quæ diximus hæsitanter Libro I. circa virtutem Corticis, & circa succos in Februm Intermittentium curatione ab eodem probabiliter correctos sive per absorptionem peculiarem, sive per aliam quamlibet salium peregrinorum iisdem inexistentium retentionem: itidem quæ sumus effati circa vias, vasa, & loca, in quibus vividiores conservari, ac exerceri suspicati sumus illius activitatem, non abs re erit pariter opinari, quod in morbis, qui suam sedem potissimum in Ventriculo, Intestinis, Mesenterio, Glandulis, Ductibusque Chylo-lymphicis obtinent, aliquid opus afferre possit, saltem ut afferre creduntur alia remedia actionis lentæ, minusque conspicuæ. Quod id in morbis hypochondriacis appellatis, & benignius acceptis, in Apepna, Dylpepna, indeque ortis affectionibus, non plane rejiciendum arbitramur. Et licet caput non sit admodum facile, quo pacto Cortex Febrifugus possit opulari Hominibus Hypochondriacis, humores parum dispositos ad febricitandum habentibus: nihilominus, quotiescunque experientia respondeat, credi potest id fieri ea ratione, qua Melancolici, seu Hypochondriaci, & Quartanarii censentur humoribus consimilibus præditi: adeoque censendi videntur eodem quoque remedio curabiles. Utcunque, Corticem restaurare infirmas Ventriculi coctiones, ac inde habitum corporis firmiorem inducere, tono viscerum, infimi præsertim ventris, non solum restituito, sed & in meliorem statum redacto identidem obviam est. Circa quod consideratione digna videtur observatio Mortonii -- De Proteiformi Febris Intermittentis genio, quæ observatio proficit in illius Historia 29. alias etiam a nobis memorata. In ea siquidem describitur *Vetula elumbis, ac paralytica, & LXVII. annum ætatis agens, quæ post assumptas tractu temporis libras duas Chinæ Chinæ, quadantenus iterum juvenescere visa est, appetitum integrum, & firmam valetudinem brevi consecuta: jamque ubi*

octuagesimum ætatis annum pene attingit, vultu vivaciori, ac animo hilariori prædita apparuit, corpore magis erecto, & gressu magis cito, ac firmo incedens, quam ante usum Corticis. Proinde affectionibus etiam suprarecensitis, quæ simul hypocondriacarum nomine audiunt, quæque a vitata digestionem ut plurimum pendere solent, proficius idem Cortex, quoquo saltem modo, censendus videtur.

Memini & ego (ne propria experimenta subiticeam) me cuidam Adolecentulæ hujusmodi affectibus male vexatæ Corticem cæteris non proficientibus præscripsisse; cumque ab ejus usu convalesceret, puto non sine aliis quidem rationibus, quod convalesceret ob ejus usum: cum tamen id non immediate contigerit, neque frequentia prostant hujusmodi exempla, quod hic conjecto, non ea certitudine assero, qua Perniciosas Intermittentes sanatas asserui. Patiebatur illa a duobus jam mensibus assiduam stomachi angorem cum frequentissimis vomitionibus materiæ acidæ, ac ciborum assumptorum, & cum ventris rugitibus, ac eructationibus valde molestis: identidem tentabatur Febriculis levioribus, sed per inæqualia, & sæpius valde distantia, nonnunquam & brevia intervalla recurrentibus, quæ solvebantur levi sudore; & quando Febris aderat, cætera leniebantur symptomata, eademque iterum ea deficiente suscitabantur. Maciem illa contraxerat admodum insignem, virumque imbecillitatem, quæ vix sinebat eam e lecto surgere. Prima, & varia pro varietate circumstantiarum fuere a me præscripta remedia toto morbi decursu. Sed nec oleosa ad leniendos angores, nec testacea ad absorbendum acorem, nec salia fixa ad reborandas fibras, nec aperientia ad referandas vias, nec lenientia epicraticæ præscripta ad abstergendas sordes, quicquam profecerunt. Uno verbo, non *Rhabarbarum*, non *oleum amygdalarum*, non *serum caprile*, non *juscula alterata*, non *sal. Absynthii*, non *tinctura*, nec *magisterium Martis*, non *lac sive chalybeatum*, sive *coctum*, non aliud denique medicamentum visum est morbum dimovere a consuetudine sua. Solus Peruvianus Cortex ad drach. ss. per viginti circiter dies oblatas utranque paginam implere visus est; quod & in aliis quoque casibus non longe absimilibus (forte quidem vel tardiore, vel minus conspicua) mihi nonnunquam contigisse, pos-

possum testari; sed æque possum testari, alias etiam cum nullo plane successu idem remedium me exhibuisse. Immo cum aliquando Uxorem meam ex Tertiana Cardiaci Spuria curassem Cortice, ut in Historiis retuli, plurima postmodum, etiam sibi familiaribus molestiora incommoda de genere hypochondriaco eidem successisse memini. Quamobrem etsi Corticem in recensitis casibus prodesse aliquo modo identidem credam; tamen, nec tam certo, nec tam cito, nec tam insigniter prodest, ut prodest in Febribus. Insuper cum ex duobus casibus Lib. I. Cap. X. hist. iij. & iv. relatis confet, febribus depuratoriis intempestive per Corticem supergressis gravia symptomata convulsiva, sive hypochondriaca emeris, quædam videntur inde elici posse conjectura, quod etiam citra Febrem in iis saltem affectionibus hypochondriacis, quæ non in mera ventriculi male coquentis dyscrasia consistunt, sed in nervoso universaliter genere alta jam convulsionum jacere semina, plane tutum non sit eodem remedio indiscriminatim uti; etsi illud idem in Febribus Corruptivis, & præcipue in Perniciosis, sive plane Intermittentes illæ fuerint, sive ab ortu de Intermittentium stirpe, eisdem fugando, omnia convulsiva symptomata ab iis producta strenue submoveat.

Ad Lumbricos necandos utilem esse posse, suadere videtur illius amarities, succis omnibus Intestinalibus, ubi hospitantur illi, facile communicabilis: siquidem verum sit, ut vulgo creditur, amara Lumbricos necare: quod tamen cum experimentis Clarissimorum Redi, ac Vallisnerii, neque cum meis ante quam hæc primo ederem institutis concordat. Utcunque hæc sint, & quacunque ratione fiant, ego in Febribus periodicis, quas Vermes potius comitabantur, ut reor, quam producebant, pluries Corticem propinavi cum successiva Febris, & Lumbricorum depulsionem, cujusmodi exemplum vidi (non me quidem remedium præscribente, sed aliis Medicis) in D. Comitissa Blanca Febricitante, ac utero gerente, quæ post assumptam per aliquot dies Chinam Chinam copiosos Lumbricos per alvum excrevit. Observavi pariter Mercatorem quandam Venetum, duplici Quartana Mutinæ laborantem (cui post horam ab assumpta me præscribente China China, Accessio inexpectata præter morem supervenit) Lumbricum post tres horas

vomitu rejecisse fatis insignem. In Historiis quoque nostris casus hujusce generis visitur Lib. IV. Cap. III. Hist. IX. habeoque insuper aliud exemplum a Juniore Medico Praxim mecum jam exercente, quod hic subdam. Curabat ille Puerum Febre Tertiana simplici laborantem, quæ præter consueta, & consuetis etiam graviora symptomata insigne insuper intulerat delirium, maximam pulsus inæqualitatem, nec non totius corporis convulsivos motus cum halitu verminoso, & subcinereo sæcum colore. Cum autem symptomata hujusmodi in dies majora fierent, præscripsit ille circa quartam, vel quintam Accessionem Ægro admodum debili Peruvianum Corticem imminuta, sed repetita dosi: quo remedio ad quatuor dies assumpto, nedum Febris, verum & verminosa symptomata evanuerunt. Febre vero jam penitus abolita, & continuato nihilominus usu Corticis, verminosæ dejectiones subsequuntur sunt, quibus absolutis cito Æger, & plane convalescit. An utriusque morbo in recensitis Casibus æqualiter adversatus sit Cortex, an uni Febrim, ad cujus solutionem quasi per accidens sit consequuta Lumbricorum excretio, præcise non novi; siquidem in affectu verminoso solitario haud satis mihi contigit Corticem experiri, ut meam alienæ possim vel opponere, vel juxta ponere experientiam.

De experimentis circa hanc rem extra humanum corpus a me, ut supra innui, aliquando institutis, modo nolim intelligi, utpote quibus haud satis forsitan fidentum est. Etenim, cum in iis adversus solos Lumbricos Vitulinos, atque Tertestres vim Corticis explorare tentaverim, fortasse haud satis efficaciter ab his ad Humanos licet quicquam arguere; quod enim uni Lumbricorum generi adversatur, id alteri potest forsitan congruere, & e converso. Ut enim in diversis speciebus Corporum Vermes internos alentium diversæ sunt eorundem Vermium species, ita diversum cuilibet eorum speciei potest convenire, aut adversari pabulum: etsi minime inficior, dari posse nonnulla quibuslibet hujusmodi Insectorum speciebus pernitentia, qualia vulgo censentur, *Petroleum*, *Mercurius*, *Virides æris* &c. licet hæc vere talia, qualia putabam, ego non deprehenderim. Verum quamvis etiam licuisset mihi Lumbricos humanos (quos minime quærens sæpius inveni, rarius cum

cum quæfivi) facile ad manus habere, & ad experimentum paratos, adhuc tamen mihi metipfi haud integre satisfecisse. Hujusmodi etenim Vermes vel ab hominibus ægrotantibus excreti, vel e denatis per sectionem extracti possunt & ipsi ægrotare quodammodo, aut male se habere, & propterea inæquali inter se robore polle: ut proinde eorum aliqui diutius, aliqui brevius possunt in diversis liquoribus vivere, absque eo quod ad eorum citiorem, vel tardiorum necem liquor ipse multum contribuat, ut eosdem ab ægrotantibus excretos modo citius, modo tardius sponte naturæ mori, observamus. Atque ideo neque hac via quid plane verti mihi visus esset deprehendere, etsi in amara v.g. Corticis infusione Lumbricus aliquis humanus citius obiisset, ac obiisset in alio liquore alius consimilis; ut omittam (quod nostrorum experimentorum incertitudinem auget) cuncta, quæ a nobis in hujusmodi experimentis adhibentur, remedia, a succis, aut fermentis postmodum nostris alterata, probabiliter sortiri posse activitatem diversam ab ea, quam extra humanum corpus præferunt. Hac etiam de causa de seligendis humanis, non æque semper, ut dictum est, inventu facilibus, sollicitus non fui; sed Vitulinos tantum, atque Terrestres, eosque quoad exteriorum apparentiam inter se æqualiter vegetos arripui, & uno, eodemque tempore in amaricantem Corticis infusionem, ac in diversos alios liquores conjeci, observaturus quinam esset eis locus infestior. Atque Vitulinis equidem Lumbricis primario lubenter sum usus (quod antea a quoquam institutum minime novi) quoniam cum Vitulorum æque ac Puerorum vivo hoc morbo laborantium valde similis sit odor, tum eorum halitui, tum omnibus etiam illorum excretis, immo & ipsis carnibus inexistens; propterea nec paucam inter utroque Vermes intercedere symboletatem, persuasum habui. Quamvis autem hinc non nisi incertas, nulliusque forsitan soliditatis conjecturas quis valeat elicere, minime tamen gravabor referre obiter, quæ observarim in eo, quod spectat ad institutum nostrum. Cætera altioris indaginis quærenda apud *Cl. Valisnerium*, pluribus quidem in Lucubrationibus illius, sed potissimum in elaboratissimo ejusdem Opere circa Vermium humani corporis Originem, ac Genesim, ubi peculiare edit

observationes summa cura, ac diligentia institutas, singularemque suam proponit in hac materia, roboratque sententiam, naturalium Philosophorum studio, ac animadversione dignissimam.

Itaque ut rem perstringam, extracta e Vituli recens mactati intestinis numerosa Lumbricorum familia, Lacte, & Chilo inebriata, unum ex illis singillatim, & statim in unoquoque ex hisce, quos mox referam, liquoribus, magno vigente Æstatis calore, uno ac eodem tempore demersum volui, nempe in *Petroleo flavio*, *Mercurio*, *Aceto*, *Vino*, *Bile bubula*, *succo Absynthii*, *Oleo communi*, *Mellicrato*, sive *Aqua mulsa*, Infusionibus *Chinæ Chinæ*, *Aloes*, *Colocynthidis*, & *Viridis æris*, factis in Aqua communi, conjunctaque simul ipsa rerum infusarum substantia.

Statim ac in hisce liquoribus fuere conjecti Lumbrici Vitulini, observabiles admodum fuere motiones, & contorsiones eorum ad finem usque spectaculi hoc ordine servato, nempe ut insigniores apparuerint primo quidem, ac valde notabiliter in infusione *Viridis æris*, deinde in *Petroleo*, mox in infusione *Colocynthidis*, & tandem *Aloes*. In cæteris liquoribus modicæ tantum, nec specialiter observabiles exitere eorum motiones, connumerando inter fluida, ut mos est, ipsum Hydrargyrum, in quo identidem vi illata submergebatur Lumbricus, qui aliquo etiam nonnunquam Mercurii granulo exterius onustus emergebat. Huic postmodum Aqua simplex superaddebatur, ipsius præexistens Mercurii agitatione, quantum licet roborata, qua Lumbricus ab externi aeris immediato contractu, ac injuria tutus evaderebat.

Decem horarum spatio: tota series experimenti instituta est, cujus progressus is fuit. Post horas sex elapsas primus obiit Lumbricus in *Aceto* demersus; post horas octo demersus in *Vino*; demersus autem in *Bile Bubula* (quæ mihi visa est hac occasione graveolens, ac male habens, magisque diluta, & minus ponderosa ac apparuerit in experimentis *Lib. I. Cap. III.* institutis, atque relatis ad exploranda *Chinæ Chinæ* phænomena, ut proinde facile credam, in omnibus individuis etiam ejusdem speciei non esse idem pondus, sicuti non est eadem consistentia bilis eorum) demersus, inquam, in hac bile mortuus est post horas novem circiter, & post novem pariter pro mortuo habitus, qui in *Mellicrato* positus fuerat, licet res-

vera

vera nondum plane extinctus, sed tantum ab interitu parum distans fuerit postmodum deprehensus.

In cæteris liquoribus omnibus vivebant adhuc, & quidem vegeti, suosque motus (in quatuor præsertim liquoribus paulo supra recensitis) jugiter edebant: cum ego tædio quodam affectus, ad comparandam aliquam spectaculo novitatem, hos alios super liquores assumpsi, nempe *Vini spiritum*, *succum Allii* cum tantillo Aquæ solutum, & *Oleum Magni Ducis* Hetruricæ ad Vermes necandos, cum pauxilla pariter Aquæ portione commixtum. Singulis hisce liquoribus unum Lumbricum indidi, ut in reliquis a primordio peregeram; immo illum, quem in *Oleo Magni Ducis*, ut supra, infundere meditabar, eodem *Oleo* prius oblinivi, ac postmodum in antedictam mixturam conjeci. Paulopost Lumbricum in *Vini spiritu* submersum emori observavi: quod mihi incitamento fuit, ut alterum substituerem, qui pariter brevi eandem sortem subiit, ut & tertius secundo extincto statim substitutus. Interim cum reliquos vitam facile protrahere in aliis liquoribus observarem, nempe in *Oleo communi*, *Petroleo*, *Mercurio*, *succo Absynthii*, & *Allii*, *Oleo Magni Ducis*, infusione *Chinæ Chinæ*, *Aloes*, *Colocynthidis*, & *Viridis æris*, necem illorum sum meditatatus, eos a liquoribus, quibus innatabant, extrahendo, & in *Vini spiritum* conjiciendo: qua via singuli successive brevi interibant; scilicet non modo ii, qui in primis condebantur liquoribus, verum & ii, qui postremo, ut dictum est, in Aliorum succo, & in *Oleo Magni Ducis* fuere conditi, ubi scilicet, post horam circiter, viventes adhuc placide morabantur. Tam notabilis autem fuit celeritas necis eorum in *Vini spiritu*, & agitatio eorundem in infusione *Viridis æris* præ cæteris liquoribus, ut non semel ad explorandum, an Vermis aliquis, de quo adhuc ambigebatur, num esset extinctus, vere viveret (quod in Insectis hisce haud ita facile semper noscitur) tamquam ad Lydium lapidem factus fuerit recursus ad infusionem *Viridis æris*, ubi, sicut Lumbricus aliquis, qui non plane mortuus erat, statim motum aliquem edebat, ac proinde iterum submersioni in *Vini spiritu* damnabatur, ibique illico necabatur omnino: ita quoties alii nullum motum edebant, certo mortui deprehendebantur, ac revera tales erant.

Torti Therap. Spec.

Postera die in iisdem Vasis, iisdemque liquoribus fere omnibus, institutum est experimentum Lumbricorum terrestrium, nempe in *Vini spiritu*, *Petroleo flavo*, *Aceto*, *Vino*, *Oleo communi*, *Mellicrato*, *Hydrargyro*, *succo Absynthii*, infusione *Chinæ Chinæ*, *Viridis æris*, *Colocynthidis*, & *Aloes*. Parum absimilis ab antecedente fuit exitus experimenti postremi. Aliqua nihilominus in non paucis, nec levibus circumstantiis fuit diversitas. Lumbrici namque terrestres in liquoribus sibi infestis longe citius extincti sunt ac Vitulini, nisi forsitan id contigit eo quia Vitulini crassi erant valde, ac robusti; Terrestres vero etsi vividi admodum, ac vegeti, erant nihilominus modice graciles; propterea scena hujusmodi spectaculi vix ultra duas horas protraxit. Item in hoc experimento motus, agitationes, saltus, & contorsiones Vermium terrestrium fuere longe violentiores ac Vitulinorum in alio, primo quidem, ac longe sensibilius in infusione *Viridis æris*, deinde in *Petroleo*. In cæteris liquoribus plus minus modicæ. In *Vini spiritu* motus eorum breves, & pariter modici; sed mors citissima.

Necabantur itaque in *Vini spiritu* fere statim ac illum attingebant Lubrici terrestres, eademque ferme celeritate interibant in *Aceto*. In *Viridis æris* infusione, & in *Vino* satis quoque celeriter moriebantur; ita tamen, ut dum unus in eadem infusione *Viridis æris* (in qua Vitulini vivere) extinguebatur, tres, vel quatuor successive eandem sortem subirent in *Vini spiritu*, ut & fere æqualiter in *Aceto*. In *Mellicrato* denique aliquantulum serius necabantur, ac in *Vino*, non tamen admodum sero. In cæteris liquoribus, videlicet *Oleo*, *Petroleo*, *succo Absynthii*, *Mercurio*, infusione *Chinæ Chinæ*, *Colocynthidis*, & *Aloes*, vivebant, & diutius vixissent, nisi ad aliquot eorum torquendos insigniter, in infusionem *Viridis æris* conjecissem, & ad alios statim necandos, in *Vini spiritum*, aut *Acetum*.

Hinc videtur posse conjici, cum primo in *Vini spiritu*, mox in *Aceto*, & tertio loco in *Vino* interire Lumbrici utriusque speciei fuerint observati, videtur, inquam, conjici posse, quod *Vino*, aliisque liquoribus ex *Vino* prodeuntibus, præcipue vero parti illius spirituosiori insit aliquid hujusmodi Insectis inimicum, quod illos hebetet, inebriet, ac tandem occidat, quemad-

T

mo-

modum Gallinas grano Vini spiritu imbuto nutritas, fere ut mortuas ad tempus in terram concidere, vulgo fatis est notum.

Interim nec *Chinae Chinae* infusionem (quod erat nostrum tentamen) nec plures alios liquores ex supra memoratis, utut vario, exoticoque sapore præditos, quicquam contulisse ad illorum Lumbricorum necem, datum fuit observare, quamvis eorum nonnulli Vermibus insensissimi censeantur, & vere videantur in Praxi. An vero in Vermes Humanos agant remedia, quæ non agunt in Vitulinos, neque in Terrestres, & an agant quandoque fortius intra corpus, quæ infirmius agunt extra illud, idipsum est, quod adhuc ignoro, & quod diligentioribus attente magis explorandum concedo.

Quoad alios Morbos quodammodo periodicos (ut redeamus unde longe admodum fuimus digressi) quales sunt *Arthritidis*, *Asthma præsertim convulsivum*, *Epilepsia*, *Præfocatio hysterica*, & hujusmodi, paucis me expediã, dicamque ingenue, nimis altas, & fortes mihi videri istorum morborum radices, ut eas actio Corticis, quantum vere opus est, possit attingere, vel plane confringere: nisi velimus in gratiam Celeberrimi *Sydenhamii* excipere violentos affectus hystericos, quibus revera ex propria quoque observatione habeo potius, unde Corticem aliquo modo proficuum credam, quam aliter. Immo generaliter loquendo, videtur non extra spem omnem, quod *China China* aliquid forsã præstare possit quoad suspensionem, & protractionem intervalli inter unum paroxysmum, & alterum, etiam in aliis Morbis periodicis, iis præsertim, quibus frequentes, & violenti sunt paroxysmi, non quoad germanam, & completam illorum curationem. Cæterum, ut pateat, quam facile sit, & lubricum, ut adulemur nobismetipsis, ni cauti simus in suspendendo iudicio, ubi agitur de nostris votis, & opinionibus favorabiliter explendis, narrare non piget duos sequentes Casus.

I. Mulieri quinquagenariæ a pluribus jam annis Epilepticæ & post trigessimam ætatis suæ in hunc morbum primo delapsæ, Corticem præscripsi ad longiusculum tempus, mox interposita quiete aliqua, iterum atque iterum eam coegi ad repetendam assumptionem præcipue prope tempora, quibus ut plurimum eo morbo consueverat corripi. Perstitit illa præter

consuetudinem suam immunis ab insultu epileptico per notabile intervallum temporis, (& quod magis mirabere) cum aliquando morbus tentasset accedere, adeo languidus, & enervis apparuit, ut illi vix ad momentum temporis caligaverint oculi, defecerint vires, & palluerit facies, subiequente subita coloris, virium, & visionis restitutione, cum antea semper decidere, convelli, spumam ab ore, & locium a vesica emittere consuevissent, Pharmacopola, qui unus concius erat de qualitate remedii, cœpit evulgare, Epilepticam quinquagenariam jam plane curatam Cortice; eum tamen acriter increpui de incauta assertionem, nonnisi duorum, vel trium annorum tractu comprobanda. Et sane pendente ipso usu Corticis diuturniore, unum passa est paroxysmum satis gravem, qui prægressorum invaliditatem, & moram interpositam pensavit. Quamobrem omissus fuit ab Ægrotante usus remedii, & de more cursum suum prosequuti sunt epileptici paroxysmi, quibus non raro tentabatur. Sed revera affirmavit, opinabaturque, se ab assumpto remedio aliquid opis reportasse, asseruitque morbosos insultus toto tempore, quo iis vixit obnoxia, tanto nunquam intervallo feriatos esse, quanto feriatii sunt tunc, cum Corticem assumebat: propterea post aliquos elapsos, menses me alloquuta sponte statuit, vel se iterum experiri remedium, & quavis Luna ad plures dies repetere. An in eo consilio manserit, vere nescio, Epilepticam extitisse, extra dubium est.

II. Adolescens annorum XIX. ab ipso ortu surdaster, ac mentis hebes, post longam, lentamque Febrem tussiculofam, quæ illum ad insignem maciem prius deduxit, postmodum sponte sensim evanuit, Epilepticus subinde factus est. Jamque a pluribus mensibus novi hujusce morbi insultu identidem recurrente non parum vexabatur, cum increbrescentibus in dies paroxysmis eo devenit, ut iisdem per mensem integrum, alternis primo diebus, mox & quotidie corripere. Irritis remediis omnibus, visa tandem est mihi ordinata hæc, & crebra periodus, ipsaque morbi peculiaris origo, videlicet succedanea Febri, quamvis Continuæ, admittere posse, tentamen aliquod desumptum a Cortice, quemadmodum nonnullorum Auctorum mens est. Itaque præscripsi *semunciam* ejusdem Corticis cum

Con-

Conserva florum Pœoniae hoc ordine distribuendam, ut scilicet prima die dimidium misturæ illius assumeret Æger, alteramque medietatem duobus sequentibus diebus, in duas partes subdivisam: quo pacto, prima assumptione *duas* Corticis *drachmas*, reliquis vero duabus *unam* tantum *drachmam* quotidie deglutiebat. Absumpta mistura illa, nova similis denuo parabatur, eadem partitione distribuenda, & sic deinceps: interposita tamen identidem inter unam & alteram semunciam, duorum, vel trium dierum quiete, quibus ab usu remedii feriabatur; adeoque unius Lunæ spatio nonnisi *tres uncias* *Chinæ* in totum assumpsit. Atque, ut verum fatear (ni per accidens id contigit) conspiciam juvamen, primis præsertim diebus, visum est emeruisse; siquidem loco Paroxysmorum alternis diebus, vel etiam quotidie invalescentium, levis tantum vertigo, & oculorum caligatio successit, quæ pariter illico evanescebat, verique propterea paroxysmi invasio ultra dies 15. protrahebatur; immo cum fiebat insultus, levior erat, neque omnimodam inferebat, ut antea, sensuum abolitionem. Duabus interim circiter transactis hebdomadis, quibus habita est cessatio ab oblatione remedii, cum nonnihil increbrescerent iterum paroxysmi, modo scilicet post octo, modo post sex tantum dies, repetitus est denuo usus Corticis ad *semunciam* cum eadem *Conserva florum Pœoniae*. Mistura tamen hæc in quatuor partes æquales dividebatur, quotidie mane sejunctim sumendas, & post trium, vel quatuor dierum quietem, iterum repetendas, ita ut intra mensem *dux* plus minus *uncia* Corticis fuerint usurpatæ. A nova hac oblatione nullum sensibile levamen datum fuit observare: etenim æque ac ante, exactis modo octo, modo etiam quindecim diebus, redibat insultus, parique ratione, etsi nullus postmodum fuerit usus Corticis: & quo majus erat intervallum temporis inter unam, & alteram invasionem, eo fortior paroxysmus inde succedebat; levior vero, cum intervallum esset brevius. Id unum supererat adhuc tentandum, nempe ut uno, aut altero die ante paroxysmi adventum (siquidem illæ præmonstrari solebat ex certis signis ante duos, vel tres dies apparentibus) larga dosis Corticis, v. gr. ad *tres* saltem *drachmas* uno haustu exhiberetur; videbatur enim posse conjici, quod hæc for-

san via protraheretur nonnunquam, aut enervaretur insultus imminens. Neque hoc forsã intentatum reliquisset nisi spontanea, & valde inæqualis, quæ paucopost observata est, intervallorum protractio me ab hoc tentamine retraxisset: quamvis enim quodvis emerisset inde juvamen, merito me reddidisset ancipitem, an illud Corticis potius adscriberem, an Casui. Quamobrem etsi in violentioribus forsã circumstantiis de levamine aliquo non prorsus desperarem primis vicibus, parum tamen sperandum credidi progressu temporis: veritus insuper, ne aliquando major paroxysmorum intensio protractionem invasionis eorundem, ut *Historia* præcedente adnotatum est, nimium compensaret, vel saltem ne morbi pervicacia remedii tandem vires diutino usu sperneret, ac enerves redderet, dato quod primis oblationibus videretur ille nonnihil mitescere; quæ omnia nonnunquam etiam in quarundam contumacium *Februm* curatione experimur.

Ex enarratis itaque casibus facile, ut ajebam, deducitur, ad stabilendum levamen certum in morbis istis Herculeis, paroxysmos inæquales, & modo semel in anno, modo bis in mense, vel etiam in die recurrentes habentibus, requiri perseverantiam plurium annorum in statu sano, & experientiam æqualem in pluribus subjectis, libertatemque experiendi non tantum innoxie, sed & longe a præoccupatione tum Vulgi, tum Professorum Artis.

Denique ut aliquid quoque de morbis quibusdam, non ex sui uatura, sed per accidens periodicis subdam, sit casus iste. *Monialis* quædam dolore acerbissimam patiebatur in ea parte genæ, cui subjacet Os, *Jugale* dictum. Recurrebat hic quotidie, noctu tamen stata hora, tamque vehementer illam excruciat, tamque gravia inferebat symptomata, ut de aliquo gravissimo affectu imminente in nervoso genere suspicarer. Cum ad longum tempus perduraret affectio isthæc molestissima, nec repetitæ sanguinis missiones, nec purgationes, nec revulsiones, nec diuturniora remedia, ut *Salsæ parillæ*, maceratio longiuscule usurpata, nec alia hujusce ordinis quicquam proficerent, tandem confugi ad Corticem, per octo saltem dies *ad drach. ss.* quotidie usurpandum tentandi gratia. Altera die ab incepto remedio sanum sibi dentem, paulo infra locum doloris constitum,

T 2

evc-

evelli, voluit, me licet reluctante. Dens evulsus est post primam Corticis assumptionem, & inculpatæ omnino constitutionis repertus. Ab evulso dente bis tantum eundem Corticem assumpsit; & dolor, qui per mensem hora semper noctis tertia observari consueverat, evanuit; remanente tantummodo sensatione quadam molesta in parte, nempe circa os Zygomaticis in ipsa gena: quæ sensatio ex simplici, utut levi, labri superioris contactu exacerbabatur. Cum tamen ea non magnam negotium haberet, nempe Ægræ urgentem haberet, quippe eam rarius invidentem, substitit illa sponte ab usu Corticis, post trium tantum dierum usurpationem. An levis adeo, & brevis usus remedii, an evulsio dentis sani cum affecta parte nullam ferme connexionem habentis, an Casus levamen attulerit, nescio, aliisque æquo animo dijudicandum relinquo. Id unum addam, me post aliquot menses eandem Mioniam alloquutum intellexisse, ipsum ei dolorem quibusdam temporibus aliquando renovari, & per tres, vel quatuor successivos dies fiata hora periodice recurrere, illique subitam sanguinis missionem (pro cuius celebratione me permittentem habebat) non parum opitulari. Adeoque insuper, repetitam tandem hac ipsa de causa Cortici assumptionem ad septem dies nil opis omnino contulisse: ac idcirco eidem affectioni plane irregulariter recurrenti ipsam identidem obnoxiam fuisse.

Una superest examianda Morbi species in eo, quem semel corripuit, iterum atque iterum recurrere solita, videlicet *Hæmoptoe*, seu Sputum sanguinis, etsi Morbus hic, ut verum fatear, non magis ad Periodicorum categoriam possit reduci, ac possit ad eandem revocari, quæ pluribus familiaris identidem est, Graveo, Rancedo, Ophthalmia, Ægilops, & alia hujusmodi. Cum tamen *Hæmoptoen* non modo ut morbum periodice recurrentem, verum etiam ut Cortice Peruviano curabilem *Mortonus* consideret, immo & per idem remedium posse illius recursum, ipsique conterminam Phthisim inhiberi constanter asserat; peculiarem idcirco hac de re disquisitionem instituire operæ pretium erit, maxime cum ex aduerso Phthisicorum febribus putridis, etiam *Intermittentibus*, nil opis conferre posse eundem Corticem apertis literis testetur expertus ipsemet Auctor, & ego

quoque non unum hujusce eventus exemplum nuper hoc eodem *Lib. Cap. II.* protulerim. Priusquam tamen quid super hoc sentiendum sit proferamus, utrumque *Mortonii* textum fas sit simul conferre, ac expendere; non animo quidem disquirendi, an ulla in iis subsit, vel appareat contradictio, quod meum non est: sed ut posita in propatulo veritate rei, illustretur, ut decet, hæc praxis, & a caliginibus, quibus involuta non nihil est, integre vindicetur.

Inquit itaque laudatus Auctor, & bene inquit, in sua *Phthisiologia lib. 2. c. 4.* ubi agens *De signis Pathognomon. Phthiseos pulmonaris confirmatæ*, & speciatim *de Febre Phthisicorum putrida* hæc habet -- *Ubi primum autem hæc tubercula Pulmonum inflammata in apostemata migrare incipiunt (sive hoc a venæ sectionis satis tempestive, vel copiosæ neglectu, seu a naturali tumorum dispositione in putrefactionem) Febris hæc inflammatoria in Putridam intermittentem transmutatur. Cujus paroxysmi in principio ut plurimum nullum certum ordinem servant, rigore; & horrore sæpius eodem die recurrentibus, sicuti in puris confectione fieri solet. Ubi vero pus jam plane fuerit confectum, hæc Febris typum quotidianæ, aliquando etiam, licet rarius tertianæ imitatur: idque certo diei tempore cum algore, & rigore incipiens, cum intenso calore progrediens, atque adeo tandem in sudores nocturnos, & profusos, & colliquatios desinens. Durante algore, & calore, tussis, & anhelitus cum reliquis molestis symptomatis augentur. Durante vero sudore, & remissione, tussis, & reliquis Symptomatis jam minoratis, Æger placide dormit, vires recolligit, & sibi jam spe futuræ sanitatis concepta ablanditur. Atque hanc Febrem Putridam Intermittentem inter certissima signa Pathognomonica Phthiseos confirmatæ semper habere soleo, quippe quæ sicuti a Pure in Pulmonibus confectione ortum ducit, ita purulentæ pulmonaris index est certissimus. Indeque provenit, quod hæc Febris Putrida intermittens Phthisim, quoties hunc morbum fatalem esse contigit, in extremum usque diem comitari soleat. Cujus paroxysmi cum colliquationibus inde provenientibus magis, vel minus intensi, & protracti sumi pro magnitudine, vel numero tuberculorum in apostemata maturatorum. Nec qui-*

quidem hæc Febris ope Corticis Peruviani, Antibæctici Poterii, vel cujusvis alii medicamenti specfici, quorum vim in hoc casu sepissime sum expertus, neque ulla alia methodo (quantum scio) radicitus extirpari potest: nisi ulcus adeo fuerit benignum, ut medicaminum balsamicorum intus exhibitorum ope sanari, ipsaque sanguinis massa, ubi Febris fomes delitescit, in sanum statum copioso temperantium, atque alterantium usu reduci possit: vel saltem nisi Phthisis sit mere symptomatica, & ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.

Textus ergo iste quemadmodum plane concordat cum experientia, & cum communi Medicorum sensu, ita plane cohæret Theoremate ab omnibus universaliter recepto, & a nobis pluries repetito, specialiter vero citato nuperime *Cap. II. hujusce Libri*, nempe quod ad hoc ut China in febribus Intermittentibus suo possit fungi munere, suasque vires exere, necesse est, quod nullum vitium organicum, nullaque viscerum labe (adversus quam nequit ea pugnare) sit febris Intermittentis fomes, aut causa, intelligendo semper de vera, & minime palliativa hujusmodi Febrium curatione, ut in allato textu intelligendus est, dum loquitur de putridis Phthisicorum febribus *Morton* ipse, inquit -- quod illæ ope *Peruviani Corticis vel cujusvis alii medicamenti specfici* nequeunt radicitus extirpari; & ad tempus nonnunquam intercipi (interitu nihilominus Ægrotantis nequaquam inhibito) neque idem *Morton* de curatione Phthiseos Pulmonaris *Cap. X.* neque ego ipse *Cap. II. hujus Libri* diffitemur. Videamus nunc qua ratione, salvo hoc Theoremate, asserat idem Auctor, *Hæmoptoen*, quæ vitium organicum pulmonis est, per Chinam Chinam strenue sanari; deinde videamus, num salvo per datam hypotheseos utroque illius dogmate, ita ut unum alteri theoretice contrarium non sit, salva simul remaneat veritas, & substantia rei; circa quod vereor, ne plurimum hallucinetur *Mortonus*. Atque ut cuncta hæc claritate omnimoda valeamus persequi, erit e re alterum illius *Textum* hic loci subnectere.

In *Libro* itaque tertio sua *Phthisiologia* ex professo acturus de *Phthisi* ab *Hæmoptoe*

Cap. V. per extensum sic ait -- *Decantatum istud Medicorum adagium, quod Pus sequitur Sanguinem, exinde originem suam traxisse videtur, quod Hæmoptoe celerius, & sæpius quam ulli alii morbo purulentia Pulmonum, seu Phthisis pulsus pulmonaris, succedere soleat. Quod utrum a crassi Sanguinis ob nimiam ejus spensidum eversa, vel a copioso humorum ex universo corporis habitu, qua datur via, in teneros Pulmones affluxu, vel a sanguinis grumosi in ipsis Pulmonibus post Hæmoptoen relicti putrefactione, vel tandem ab ulcere aliquo erosionem vasorum insequenti accidat, parum scio. Hoc tamen perpetuo fere observare licet, quoties scilicet Hæmoptoe præcedit, Phthisin pulmonarem subsequi solere: Ideoque prudentem, & honestum Medicum ad curationem Hæmoptoes evocatum decet, non tantum præsagio de Phthisi subsequutura tempestive prius facto, sua, atque etiam Artis Medicæ famæ consulere, verum etiam quantum in se est, cautionibus, & medicamentis idoneis hunc fatalem Hæmoptoes exitum æque pervenire ac ipsum præsentem morbum curare: saltem nihil in ejus curatione facere, vel tentare, quod Ægrum Phthisi magis proclivem reddat.*

Atque hic plurimum refert inter *Hæmoptoen* accidentalem, & habituales distinguere. Accidentalem eam voco, quæ mere ab accidenti aliquo procedit, uti a vociferatione nimia, exercitio, vel vehementi tussis, ab hæmorrhagiæ solitis suppressione, a lapidibus cretaceis in ipsis Pulmonibus generatis, vel ab aciculis, atque aliis ab extra in eos demissis. Habitalem vero, quæ a vitiosa, acri, & fermentescente Sanguinis diathesi dependet, itaut penus, & fomes morbi intus semper delitescat. *Hæmoptoe* ista accidentalis sicuti rarius post Phlebotomiam, debitum diætæ regimen, & medicamentorum usum curata recrudescit, ita utnunquam profusa, & copiosa hæmorrhagia fuerit, rarissime in Phthisin terminari solet: verum Æger per debitum regimen liberatus paulatim, sicuti post fluxus menstruos immodicos, atque alios ejusmodi fieri solet, evadit, ac si nullum ejusmodi fluxum omnino sustinisset. *Hæmoptoe* vero habituales sicuti ab intestino Sanguinis fermentescentis motu, & ab aperientes vasa acrimonia dependet, ita etiam Febrem una cum accelerato pulsu, & urina subrubra semper conjunctam habet, & post incerta intervalla identidem solet recurrere. Ubi scilicet paroxys-

mus febrilis incertus a Sanguinis adeo ferociter effervescentis impetu recrudescit, tenera Pulmonum vasa, cum motum hunc citatiorem fere non possint, iterum atque iterum debescere solent una cum magno purpurei liquoris dispendio, qui ut plurimum fluere non desinit usque dum Orgasmus febrilis, & motus Sanguinis intestinus inde dependens vel Artis ope, vel sponte sua saltem a quantitate liquoris immutata tenuitas cesset. Et tunc etiam insidæ tantum induciæ dantur, donec vasa iterum a præternaturali Sanguinis motu in paroxysmo subsequenti nimis distendi contingat. Et quidem hæc est fatalis illa Hæmoptoe, quæ ut difficilem curationem admittit, atque Aegro sæpius inexpectato supervenit, ita Febrem primum putridam, dein hæticam conjunctam habet, quæ in Phthisin fatalem, atque incurabilem sæpiissime terminari solet.

Hujus vero Hæmoptoes herculea Antidotus est Cortex Peruvianus, cujus egregias vires in præsentis febrilis effervescentiæ sanguinis extinctionem, atque in futuræ recidivæ præcautionem semper cum felicissimo successu expertus sum, quotiescunque scilicet eum in hunc usum applicui. Et sicuti præsentem Hæmoptoen cito, & tuto sistit, & futuram etiam prævenit, ita Hæmoptoen hoc modo curatam nunquam in Phthisin terminari vidi. Flamma enim hoc modo penitus extincta, & Febre jam evicta, Sanguis illico in naturalem statum reduci solet, adeo ut ne vel minima suspicio inde subsequatur Phthiseos manere possit. Phthisis enim, quæ Hæmoptoen sequi solet, originem suam non tam a vasis exilis debescencia, quam a statu sanguinis inordinato, & hætico ducere videtur. Ideoque utcumque Phthisis Hæmoptoe vulgari modo curatæ usitato succedat, frequentibus scilicet Plebotomiis, medicamentis Emplasticis, Opiatis, &c. quæ vi potius Sanguinis eruptionem supprimunt, quam internum Sanguinis statum alterant; hinc tamen nemo morietur, si flamma hætica intus manens tandem Aegram in Phthisin præcipitet. Quoties tamen præsens Sanguinis orgasmus post Phlebotomiam repetitam, succorum Temperantium, & Julapiorum, vel Electuoriorum, Stypticorum, & Opiatorum, aliorumque ejusmodi (quæ alibi e Capite de Hæmoptoe petenda sunt) usu ita domatur, ut locus opportunus exhibitioni Corticis detur ad flammam febrilem penitus extinguendam, & ad re-

serationem obstructionum, quæ aliter novæ effervescentiæ ansam præbere possint, perficiendam, non tantum Palliativa in præsens, verum revera Eradicativa etiam, & perfecta curatio sine vel minimo Hæmoptoes reditura, vel Phthiseos subsequaturæ periculo obtineri solet. Flamma enim hoc modo perfecte extincta, Sanguis ad motum, & crasim naturalem reducitur, quo appetitus statim redit, Pulmones naturali motu, & temperamento fruuntur, & purpurei Penus dispendia sensim reparantur; donec Ager tandem, licet paulatim, priorem robustum, athleticum statum redintegratum, vel forsitan meliorem quam antea consequitur sine vel minima hætica caloris gradus, vel subsequaturæ Phthiseos metu.

Ex hoc Textu clare patet, Mortonum ex principiis suis primo supponere, Febrem quamlibet, saltem primariam, quomodolibet remittentem, etsi continuam, esse curabilem Cortice, quod nos generaliter prolatum nequaquam admittendum esse, pluries jam diximus; secundum supponere, quod omnis Hæmoptoe, quæ ab externa causa non pendeat, sed ab interna (quam idcirco Habitalem vocat) semper habeat pro causa productrice febrilem sanguinis effervescentiam per paroxysmos incertos, & per incerta intervalla identidem recurrere solitam, adeoque adesse semper in hujusmodi Hæmoptoe Febrem, eamque non symptomatam, sed primariam, sive essentialem, cujus symptomata sit ipsa Hæmoptoe, & proinde hanc unam Hæmoptoen esse sanabilem Cortice; cum ceteroqui eam, quæ ab externa causa procedens, Febrem non habet comitem, sola phlebotomia, & remediis vulnerariis, ac stypticis curari aßerat, nullo de China China verbo habito; signum evidens, quod in ea Hæmoptoe, in qua Chinam Chinam commendat tanquam Antidotum Herculeam, minime considerat eam ut balsamicam, vulnerariam, aut stypticam, sed ut mere Febrifugam, cum subdat id fieri, eo quia remedium istud febrilem sanguinis effervescentiam per repetitos insultus Hæmoptoen producentem, & per incerta intervalla reproducentem compellit.

Idcirco, ut ingenue fatear, haud prorsus rejicienda foret illatio Mortonum, utilem in Hæmoptoe sit prædicta prædicantis Peruvianum Corticem, si vera foret illius hypothesis de Febre saltem erratica per pa-

10-

roxysmos incertos, incertave periodos recurrente, ac propter æstum suum, sanguinisque acrimoniam, tenera pulmonum vasa iterum atque iterum aperiente, ac proinde Hæmoptoen habitualem, ut vocat, comitante non solum, sed & radicitus producente: quemadmodum si vere nonnunquam contingeret, quod Febri cuiquam Intermittenti, etiam perniciosæ, adjungeretur in accessu tanquam Symptoma illius Febri ipsa Hæmoptoe, quæ Febre recurrente recurreret, & declinante cessaret (ut in nostris historiis cruentos alvi fluxus, immo & nonnunquam insultus veræ paralysis cum periodica Febre recurrentes, & per Chinam Chinam indirecte sublatis retulimus) nullus dubito, quin per oblationem ejusdem Chinæ Chinæ Febris subsisteret, & cum ea sputum ipsum sanguinis ab ipsa procedens, absque gravi metu Phthiseos subsequaturæ; dummodo non adesset insignis vasis rupturæ, capax etiam sublata Febre, profundum ulcus in Pulmone relinquere. Hinc plane liquet, omnem fere Mortonum, Hæmoptoen per Chinam Chinam curare molientis hallucinationem (si qua in hoc est, ut esse autumo) non versari præcise circa cognitionem virtutis Chinæ Chinæ, in qua nonnisi confuetam facultatem febrifugam etiam hæc occasione agnoscit, atque considerat; (Ed versari potius circa cognitionem Morbi, & Causæ illum producentis: si enim revera Hæmoptoe ea de causa, & eo modo fieret, quo opinatur Mortonus, nempe a Febre Periodica illam producente, fortasse ad eam curandam China China posset esse Antidotus, ut ipse inquit, herculea, eo pacto quo diximus, eam posse forsitan opitulari Febri alicui periodicæ comitatæ Pleuritide, & hac ratione prodesse per comitantiam eidem Pleuritidi, dummodo Febris illa sit essentialis, illiusque nemum symptoma sit ipsa Pleuritis.

Sed nisi longe aliter circa productionem hujusce Morbi Natura se gerat in Anglia, ac se gerere solet in Italia, aliisque Regionibus, unde tot prodire de Hæmoptoe Tradatus Medici, vereor, ne antedicta Mortonum suppositio abludat a veritate rei; quandoquidem morbus hujusmodi a causa etiam non procathartica genitus Febrem non consuevit habere (quantum novi, & quantum legi) productricem, immo nec irregulariter comitem, sed, ubi ea adfit, mere Symptomatam, nec intermittentem, aut recurrentem quidem, sed po-

tius continuam, atque habitualis subsecuturæ prodromam, aut si sic loqui liceat, ejusdem habitualis inchoativam, adeoque cum res per experientiam Practicis omnibus satis obviam sic habeat, non video quinam locus esse possit Peruviano Cortici, quem ut mere febrifugum in ipsa Hæmoptoe Mortonus usurpat.

Quod si experientiam ipsam Mortonum velimus expendere in historiis eidem Capiti adnexis allatam, tres tantum numero illæ sunt per extensum narratæ. Prima, & tertia nobis exhibent duos Phthisicos vitæ functos, quibus Cortex nullatenus fuit administratus, & per consequens ad illius vim hæc casibus ostendendam utilem nil conferunt. Secunda tantum quidpiam videtur præferre aliqua dignum animadversione. Per hanc describit ille in quadragenario Viro a decem annis tussiculoso, & in phthisin disposito (cui tamen ætati non admodum frequens solet phthisis obtingere) insignem Hæmoptoen respiratione difficili, & pectoris dolore stipatam, cum recidivæ singulis, vel alternis diebus satis notabili, per tres ad minimum septimanas, non obstante frequenti phlebotomia, aliisque remediis, perseverantem. Huic cum insignem Febrem conjunctam observasset intervallis incertis sæpius recurrentem semperque viam sputo sanguinis subsequuturo sternentem, Corticem Peruvianum in haustu mixturæ adstringentis vulnerariæ, ac paregoricæ quarta quoque hora ad octavam usque vicem exhibuit, ac Febrem protinus extinxit, Aërumque per sesquiannum, Symptomatis omnibus imminutis, ipsaque tussi moderatior jam rediit, aprici simul aeris beneficio ad habitum Corporis meliorem ac antea feliciter perduxit. Hic ipse tamen Ager paulo post sui negligens in novam, ut subdit ingenue, Phthisin incidit, quæ e vivis sublatus est.

Hic ergo subit animadvertere, Febrem hujusmodi vel fuisse periodicam essentialem, sputo sanguineo ratione subjecti per accidens comitatæ, adeoque Cortici eam suo Symptomate obsequentem, vel (quod probabilius est) fuisse continuam, & quodammodo inflammatoriam, incerto forsitan ordine recrudescente, copioso autem cruento sputo pariter comitatam, tandemque ope repetitæ Phlebotomiæ, aliorumque remedium, immo & mixturæ antedictæ (in qua læva visitur Remediorum adstringentium, & balsamicorum, paucula vero proportionaliter dosis Corticis) ad vigesi-

T 4

MORTON

mam primam circiter diem, ut mos est plurimum Acutorum sine China China curatorum, solutam cum temporanea restitutione ad pristinum, immo & meliorem statum; qua deinde transacta malacia, in huiusmodi calibus sæpius observari solita, in Phthisim veram rursus, ut affolet, Aeger incidit, atque ut pariter affolet, tandem obiit. Quapropter, bona Auctoris venia, nil exinde concludi video in rem nostram, præcipue cum in vera Hæmoptoe Febris omnis ab initio saltem soleat abesse, & Symptomata esse tunc cum supervenit. Neque satis suffragari videtur id, quod legitur acervatim ad calcem *Historiæ prædictæ* de Vetula quadam septuagenaria hæmoptoica, de Antifabro, & alia puella, de quibus nullam describit historiam, esto asserat eos omnes eodem modo sanatos; nam præterquamquod non omne sputum sanguinis etiam copiosum e Pulmonibus educitur, & præterquamquod illud in *Semibus*, & *Pueris* phthisim tam facile non solet accersere, certum est insuper, quod cum mistura antedicta longe plus recipiat, ut adnotavimus, de remediis vulnerariis insignioribus, quam de Peruviano Cortice, illis potius, quam huic laus tribuenda videtur, maxime cum passim videamus, huiusmodi spata meri sanguinis solo sisti eorundem remedium usu, & non raro sponte Naturæ, præcipue si aliunde quam a Pulmone procedant; ut propterea omnino statuendum sit, quod China non aliter queat Hæmoptoen suppressimere, nisi ubi ipsa Hæmoptoe sit verum *Symptoma Febris alicujus eo remedio curabilis*, quemadmodum de Phthisi loquutus est *Mortonus* ipse in calce *primi Textus* a nobis nuper transcripti, videlicet quod ea ope Corticis Peruviani, vel cuiusvis alii medicamenti specifici sanari nequeat, nisi sit mere *Symptomata*, & ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.

Hæc habui dicenda de Corticis actione adversus morbos extra lineam febrilem constitutos, quibus, vel eorum saltem nonnullis siquidem ille vere proficit, ut Affectionibus Hypochondriacis, Hysteriis, & huiusmodi aliis, lentum tantummodo, & tardum est, non præsentaneum ejus auxilium; propterea ex hoc capite minus certa redditur illius operatio, quæ aliis quoque Causis, vel ipsi demum Naturæ nonnunquam potest adscribi. Quamobrem id saltem candide fateri oportet,

quod & fatetur *Sydenhamius* ipse post celebratas eximias huiusce remedii vires adversus affectionem hystericam vehementer spasmodicam, præ cæteris istius ordinis morbis, ipso iudice, Corticis obsequentem -- *Interim tamen* (inquit ille) *confitendum est, quod hoc medicamentum non ita certo, crebroque huic malo succurrat ac Febris Intermittentibus*. Quæ assertio sicuti vera est in hoc casu, verior a fortiori in reliquis erit habenda. Ulteriore denique nobis suspicionem de exigua Corticis activitate, adversus morbos a Febris Periodicis diversos, aperte suggerit *Mortonus* ipse, de nimia cæteroqui erga hoc remedium credulitate suspectus, in Præfatione suæ *Pyretologiæ*, dum inquit -- *Nusquam hætenus eum* (scilicet Corticem) *titulo Catholici Remedii* (ac si *Archæus ad mentem* *Helmontii* quocunque modo irritatus eo compeferetur) *donandum judicari, ut non desint Auctores, uti videre est in Badi Anastasi*. *Lib. I. Cap. XX. & Medici aliqui hodierni, qui vires ejus in Hydrope, Ictero, Hypochondriacæ affectione, Scorbuto, immo in Peste ipsa, plurimisque aliis morbis tam Chronicis, quam Acutis debellandis, mirum in modum prædicant. Verum, ut rem ipsam dicam, licet hoc remedium præ cæteris quibuscunque amarum absteriva sua, seu quacunque alia qualitate humorum acribus corrigendo, & partium labefactarum tonum confirmando, ad Curationem Hydropis, Scorbuti, Icteri, Hypochondriacæ affectionis, Digestionis eversæ, appetitus prostrati, vel cuiuscunque alterius morbosæ affectionis, incerto cum eventu, conducere nonnunquam observetur, nunquam tamen Corticem officium antidoti præstitisse memini, fomitem scilicet morbi venenatum delendo præterquam in Morbis universalibus acutis, præsertim in Febris Intermittentibus, & Remittentibus veris, ac Spuriis, atque Inflammatoriis, & Colliquantibus, quibus cum prioribus similitudo quedam est. Adde & hic congruam explicationem, mox & debitam limitationem ad normam eorum, quæ quinto hoc Libro statuimus; & germanas Corticis vires in univertum satis perspectas habebis. Id unum cura, ut genuinus ille sit, ac vegetus. Boni Corticis notas apud plures inveniunt; illas ideo de industria subtrici: etsi nec graphica, nec plane uniformis sit apud omnes illius descriptio, sive de sapore, sive de aliis qualitatibus sit*

tes-

fermo; immo non desunt, qui Corticem hunc non e Tranco, vel Radice Arboris, sed e radice detrahi putant. Ita rebus caliginem offundit Locorum distantiam. Bonum ego Corticem reputo, quem experientia talem alias deprehendi.

Quæritur Secundo,

An, ubi Cortex vere indicatur, liceat ratione Subjecti illum administrare citra periculum Mulieribus Gravidis, Puerperis, Abortum passis, aut Menstruas purgationes actu patientibus: & incunctanter asseritur, experientia duce.

QUÆ diximus toto decursu huiusce Tractatus, & quæ passim tradunt Auctores omnes in administratione Corticis magis versati, nullum videntur proposito Quæsitio locum relinquere. Ad tollendam nihilominus omnem, si qua sit adhuc, scrupulositatem in hac materia delicatior, in qua suspicio quævis Prudentiæ soboles est, lubuit hæc pauca seorsim subnectere.

Chinam Chinam vel amarore suo, vel alia quavis qualitate adversari fœtui in utero existenti, nemo ex iis poterit suspicari, qui nostras perulstrarint *Historias*, siquidem *Lib. IV. Cap. 1. Hist. 2.* ex Cholericis, & *Cap. 2. Hist. 14.* ex Subcontinuis Malignantibus necnon *Cap. 6. Hist. 8.* ejusdem Libri prostant casus mulierum Gestantium, usu Corticis valde copioso sanatarum, & debito postmodum tempore vitalem fœtum feliciter enixarum. Sane si ubi adfuere vomitus, & alvi fluxus immanes, Febresque tum Matri, tum Fœtui suapte natura perniciosales, atque insimul adfuit copiosa affatim Corticis exhibitio, repetitio, & diuturna continuatio, partus nihilominus ad suam maturitatem pervenit, quid quæso nobis metuendum superest in quibuslibet aliis Gravidarum Febris ab eodem sæpè sæpius moderatori Corticis usu? At sicuti tres tantum per accidens, ac ob alium finem ibi recensui sceminarum utero gerentium casus in linea Februm Perniciosarum, & in circumspectis per consequens liberalioris oblationis Chinæ Chinæ, ita nonnullos alios in eadem linea possem recensere, quemadmodum nonnullos quoque videre est in *Historiis* a *D. Ferrario Lib. IV. Cap. 4.* mihi com-

municatis; innumeros autem possem adducere in linea Intermittentium benigniorum, atque vulgariarum, consueto, atque parciore usu remedii depullarum in iisdem prægnantibus, cum incolumitate tam fœtus, quam matris. Immo memini, *D. Marchionissam Gherardinam*, *Tabidam*, & Febre insimul putrida dicta detentam, auxilio, ut reor, Corticis, quo non sublata quidem, sed obscuriores redditæ sunt putridæ Febris cum rigore Fœtui infenso antea invadentis accessiones, felicissimum suo tempore partum edidisse, quemadmodum innui *C. 2. huiusce Libri*; adeoque quod Matri prodesse integre remedium non potuit, profuit per accidens fœtui, Puellæ videlicet, quæ paucis ante matris obitum diebus in lucem prodiit, vivitque incolumis, & habitu corporis pollet, ut audio, inter Sorores omnes firmiore. Ut ergo inceptum argumentum prosequar, sidenter asseram, me in Febris Intermittentibus benignioribus, in quibus majus, quod impendet periculum, est Abortus tum ratione concussionis violentæ corporis in frigida, & horrida Febris invasione, tum ratione vomitus, alvi fluxus, jactationis, aliorumque symptomatum, astrictum esse confugere ad Corticem, non tam ad curationem Febris (a qua parum timeo, si sit sincera) quam ad præcautionem ipsius abortus ex Febre imminentis, impedibilis vero, Febris inhibita. Ob id quasi in morem, adagii dicere consueverat *Experientissimus Frassonus Præceptor meus* semper colendus: *Chinam Chinam esse Remedium Gravidarum, & Senum, quippe diuturnis Intermittentibus ferendis imparium.*

Quemadmodum autem centies observavi in Gravidis proficuum Corticem, ita nunquam, quod meminerim, noxium vel observavi, vel suspicari rationabiliter potui. Et licet quis metuat, ne insit eidem vis quædam irritans, ac stimulans, quæ tormina in Ventriculo, & Intestinis, immo tenesimum ipsum valeat excitare, ac subinde abortum parere, ego certe possum testari, me nil tale umquam animadvertisse, immo observasse potius oppositum, ut supra memoravi, in Febris ipsis Cholericis, aliisque Tenesimo, aut Dysenteria accidentali comitatis, in quibus China China Febres submovens, inde producta simul tollebat recentita symptomata. Quod si uni inter innumeros aliquam excitet China China in Stomaco irritationem, id soli

idio-

idiolyncrasia talis subjecti imputandum est, non remedio, nec ab ipso propterea abstinendum in aliis: sicut ab esu Casei abstinere non debet humana species, eo quia Caseus alicui hominum minime conferat. Sed & hic aliqua nonnumquam potest contingere hallucinatio, refundendo crimen aliarum forsitan dispositionum in medicamentis. Memini; nec vetus quidem est casus, *D. Comitissam Blancam* paulo ante memoratam cui febricitanti simul, atque utero gerenti China China a curantibus Medicis præscripta fuerat ultimo tandem suæ ægrotudinis tempore passam esse Tenesimam. Sed hunc ipsum in unico ferme hoc, quem noverim, casu, quis quælopotius non adscribat Lumbricis paulopost usum Chinæ Chinæ copiose per alvum excretis, ut retulimus, quam ipsi Cortici longe prius epoto? Convaluit illa nihilominus ab omni morbo, partum felicissimum suo demum tempore enixa. Pariter si alicui fortasse contigerit observasse abortum ab epota non multo ante China China, ut apud nos quoque *Lib. IV. Cap. 2. Hist. 15.* is si bene animadvertat, inveniet, puto, potuisse abortum non a remedio, sed a morbo, in cuius gratiam forte nimis sero adhibitum est remedium, vel ab aliquo alio accidenti. Ita mihi nonnumquam contigit abortum cernere post venam testam, quæ tamen secta fuerat ad præcautionem prævisi periculi. Neque propterea abstinere ego a venæ sectione in morbis prægnantium, ubi ea cæteroquin indicetur: immo eadem frequenter, & repetitis quoque vicibus identidem utor, tanquam remedium ut plurimum efficacissimo, & tuto, ad solam præcautionem abortus.

Quod dixi de Prægnantibus, cum proportionem dico de Puerperis, Abortum passis, & Menstruas purgationes actu patientibus, quarum nulli denegari potest usus Corticis, dummodo aliunde indicetur, maxime cum nullas illum suppressere evacuationes, alibi statuimus, & cum apud plurimos, ut *Monginotium*, *Mortonum*, aliosque viderimus, eundem ad mentes ciendos, & promovendos directe idoneum censerit, & in *Puerperio* (ut idem inquit *Mortonus*) *salubriter ministrari*. Saltem inferri potest, si huiusmodi etiam Auctores decepti sint, tribuendo Cortici virtutem, quam vere non habet, videlicet mensis, vel lochia promovendi, inferri potest, inquam quod ille saltem nec Menses, nec Lochia cohibeat; neque e-

nim poterunt Auctores illi decipi in facto: multoque minus credendum est, voluisse alios decipere. Sed omnia experientia aliena, jam propriam adducamus.

Quoad Puerperas itaque, ut abortum recentem passas, non admodum frequens est occasio utendi Cortice, nec consequenter frequens mihi experimentorum numerus, cum tempore partus, aut abortus raro suboriri soleat Febris ulla, loquendo etiam de admittentibus Corticem, quæ illius usum circa prima puerperii tempora (de quibus Quæstio posset esse rationabilior) statim exigat, præcipue cum ex rebus partus non bene procedentibus, quibus semper prospiciendum est, æque ac ex consueto fermento, occasionem plurimam Febris quælibet Puerperarum soleat nasci. Quod si partum, aut abortum quavis de causa contingentem, Febris jam antecesserat, ut Quartana, aut Tertiana vulgaris, vix ulla occasio potest esse vel Corticem statim exhibendi, vel inceptum antecedenter illius usum sine ulla, utur brevi (quæ sufficeret) interruptione, continuandi, habita ratione cum morbi moras admittentis, tum aliorum remedium, partum ut plurimum, vel abortum necessarium, quæ oblationi Corticis, in tali casu ex vi Febris minime periculosa, debent anteponi. Vera itaque, ac propria occasio exhibendi Corticem, illiusve usum continuandi tempore ipso partus, abortus, aut puerperii, erit tantummodo, si vel Febris Perniciosa a fermento, de quo jam alibi, pendens, immediate ante partum, aut abortum, vel non longe a partu, aut abortu suboritur, aut si Febris non Perniciosa, sive partum antecedens, sive subsequens, in eum statum deveniat tempore ipso partus, abortus, aut puerperii, ut aliquo modo periculosa evadat: sive deinde id accidat ob Ægræ imbecillitatem, sive ob gravitatem symptomatum, quæ symptomata licet maligna, aut perniciosa adhuc non sint, a lochiorum tamen fluxu, etsi congruo, non alleventur, & consequenter non nisi sublata Febre possint auferri. In his circumstantiis, præmissis, quæ præmittenda sunt ratione partus, aut abortus, siquidem sint aliqua præmittenda, alacri animo offerendus est Cortex, eo prorsus modo, eaque dosi, quæ respondeat exigentiæ morbi, perinde ac si Ægrotans non esset Puerpera; quod a me feliciter actum est non modo in casu

Lib.

Lib. IV. Cap. 2. Hist. 15. relato, ac paulo supra citato, verum & in aliis minus urgentibus, actumque est æque feliciter a *D. Ferratio*, ut constat ex illius *Histories* mihi communicatis, pariterque paulo ante citatis: adeoque (ut circa hoc aperte me explicem) allatas supra condiciones, & circumstantias oblationi Corticis tempore puerperii instituendæ opportunas, non retuli ut necessarias, quasi citra urgentiam insignem neque ille propinari, vel inceptus antecedenter illius usus continuari absque suspitione periculi, sed quia extra illas superfusa visa mihi semper est eisdem oblatio, cum partus ipse, & puerperia rite fluentia soleant plurimum Morborum, Februmve præexistentium medelam se solis inducere. Atque ob id etiam Cortex in Puerperis haud crebro mihi usu venit. Addo, quod retroactis longe temporibus, priusquam me necessitas cogeret ad experimentum, hæsitabam & ipse, non satis conscius de modo intestinae fermentationis excretoriæ lochiorum, aut menstruorum, sicut nec de modo intimo actionis Peruviani Corticis (circa quæ, ac huiusmodi alia Naturæ arcana cæcutient diu *tabescentes omnes Sapientes terræ*) multoque minus de eventu successuro ex similitate utriusque. At, quod inanes speculationes meæ nequaquam præstiterant, satis tandem me suavit, docuitque, nec tamen sine ratione, urgens necessitas, & ex re feliciter gesta lubinde ortus usus diuturnior.

Inculpabilem quoque cohærenter ad antedicta esse Chinæ Chinæ oblationem, pendente ordinario Menstruorum fluxu, non modo evincit a fortiori usus felix ejusdem in fluxu lochiorum tam congruo, quam imminuto, & (ut reor) etiam immodico, verum & idem a posteriori pluries me docuit casus; siquidem non semel mulieribus, quibus præscriperam in Febris diuturnioribus modo ad curationem, modo ad prophylaxim Peruvianum Corticem ad longum tempus, supervenire interim purgationes menstruæ. Cumque me tunc illas minime invivente nescirent præcise, quid agendum sibi, in remedii sine ulla interruptione proseguuntæ sunt, utpote non admonitæ de suspensione illius in tali casu; neque proinde remoram ullam iniecit remedium fluxui, nec ullam promovit exuberantiam; finem vero, pro cuius consequitione illud as-

sumperat, ipsæ feliciter attigerunt. Fortuito naque factus compos tutissimæ administrationis illius in huiusmodi casibus, deinceps in usdem cœpi exhibere incunctanter. Quamobrem ubi opus exigat præscribere Corticem in Febre periculosa (dummodo sit ex admittentibus illum) præscribo tam in hac circumstantia, quam extra illam, & tam copiose, si occasio ferat, quam modice, probe conscius, nullam esse circumstantiam a tempore, ætate, sexu, temperamento, vel alia quavis conditione petitam, quæ usum Corticis cæteroquin rationabiliter indicatum valeat prohibere. Ubi vero Febris careat periculo, & moram admittat, relinquo arbitrio Mulierum plus vel minus meticulousarum, usum illum inchoare, vel non, fluentibus Menstruis, inceptum prosequi, vel suspendere ad libitum, sive ad curationem assumant, sive ad præcautionem, dummodo usum suspensum, absoluto postmodum fluxu menstruo, iterum resumant. Atque eo facilius in eam interruptionem consentio, quoniam extra hanc quoque occasionem utile est, mihi que admodum familiare, Corticis administrationi intervalla aliquot vacua intermiscere, cum scilicet ad prophylaxim pro inhibenda recidiva præscribo. Idque eo præsertim nomine faciendum puto, ne degenerante sensim in quemdam veluti torporem Naturæ diu remedium ferentis tolerantia, ejusdem tandem assidui, placidique remedii vires nimia frangat, infirmetve ipsum ferendi consuetudo.

Quæritur Tertio.

An ex eo, quod China China sit Remedium suapte natura innocens, licet eam tentandi gratia indiscriminatim usurpare in quibuslibet Febris, & Morbis, iis etiam, in quibus communiter deprehendi solet inutilis: & negatur.

Supervacaneum credidissimè universale Sexamen illiusmodi hic instituere, nisi hoc ipsum, tum generaliter tum specialiter in familiari colloquio medico præter intentionem suscipere fuissim olim coactus, atque in terminis quidem strictioribus, minusque disputabilibus; in suppositione videlicet cuiusdam Morbi, in quo ex communi sensu, & experientia Auctorum quoque China China liberaliter utentium, ea reperta sit semper frustranea.

Ut

Ut rem paucis expediam, absque ulla hæsitantia dico, non debere, neque rationabiliter posse Corticem Peruvianum præscribi, ubi hæc duo non concurrant, nempe primo, quod aliqua saltem, utut levis, adsit rationabilis conjectura, ut posse illum prodesse; secundo, quod hujusmodi conjectura non destruat a communi experientia, & constanti assertione Scriptorum Classicorum China China uti auctoritatis, eamque iis casibus se observasse inutilem asserentium: quæ duæ conditiones solummodo possunt concurrere in iis Morbis, & casibus, in quibus nondum factum fuerit, quod sciamus, ullum tentamen illius a Practicis melioribus, aditque nihilominus nonnulla conjecturalis ratio, sive in sanioribus hypothesibus, sive in observationibus nonnihil analogis fundata, quæ suadeat tentamen hujusmodi; concurrentibus siquidem hisce conditionibus, naturalis innocentia remedii tentamen etiam inutile potius est excusare; iisdem vero absentibus, vel contrariis presentibus, illud idem tentamen non modo irrationabile censendum erit, sed juxta varietatem casuum, ac circumstantiarum, vel ridiculum, & imprudens, vel temerarium, vel forte noxium. Atque hic tota rei summa paucis restricta jam visitur.

Jam vero in ipso hujusce disquisitionis limine videri forsitan poterit (ut alicui quondam visa est) contraria iis, quæ scripturus de innocentia Remedii, triplex isthæc assertio. At quilibet diversimode præoccupatus animadvertat velim primo, quod pro curandis morbis remedium usurpandum ratio desumi non debet ex eo, quod noxia illa non sint, sed ex eo, quod positive proficua censeantur, atque ut talia praxis meliorum receperit; alias omnes Confectiones, & Julapia, quæ Cardiacorum nomine audiunt, in quovis morbo, puta in Suffusione, in Surditate, in Podagra, & similibus possent rationabiliter usurpari pro peculiari eorundem morborum medela, parique ratione usurpari possent ad Verrucas, & pedum clavos China China potio, quia hæc non minus quam antedicta Cardiacæ saltem innoxie usurparetur. Quid autem in linea Medica ridiculum magis? Animadvertat secundo, nos asseruisse semper innocuum quoddam substantiam suam Peruvianum Corticem, talemque probasse rancidis inhærendo Adver-

santium principiis ex hoc, quod nullum excessum præferat in manifestis qualitibus, nullamque pariter pravitatem velet in occultis; nullam enim qualitatem, aut vim latentem in eo vere deprehendimus, nisi febrifugam; attendatque nos, id inculcatè adversus primos inexpertos olores Corticis, penes quos (ambigo an majore fatuitate dicam an pervicacia) suspecta erat de venefica quasi, vel pæfugiola natura novitas, & virtus admiranda remedii: Cæterum noxiam millies in hoc Tractatu diximus esse posse, non substantiam illius quantum est in se, quippe suapte natura insontem; sed incongruam, & præ cæteris intempestivam, ac præcœcem oblationem substantiæ illius, etsi per se ipsam insontis: immo eo casu solum esse noxiam oblationem substantiæ illius Febrem sistentis, quia ipsa substantia perfecta est, & naturali suo fungitur officio; sed cum imperite per eam sistatur nonnumquam Febris, quam nullo pacto deceret sistere, quippe Depuratoriæ, & stantem loco remedii, vel sistatur tunc, cum magis expediret ob eandem rationem sistere illam progredi; idcirco facta testæ remanente innocentia substantiæ remedii, noxia evadit imprudens illius oblatio, ut fufius explicuimus in *Responsionibus nostris Jatro -- apologeticis ad Clarissimum Ramazzinum*. Id autem non remedii crimen est, sed crimen Medici remedii insons, ubi illud nullatenus convenit, vel ubi convenit culpabiliter præscribentis. Quid quæso innoxium magis quoad substantiam suam Pane, Carnibus, aliisque salubribus esculentis, quibus quotidie vescimur sani, quibusque utimur etiam in Morbis chronicis? Ecquis tamen proinde rationalis Medicus isthæc indiscriminatum in Morbis acutis, vel in ipsa Febrium invasione suis Ægris præscribat; vel innoxia, quæ præbet Ægris, medicamina suadeat Sanis? Nimis nempe notum est, nimisque vulgatum, quod

..... data tempore profunt,

Et data non apto tempore Vina nocent.

His ergo pariter nominibus noxia nonnumquam esse poterit Peruvianum Corticem, etsi natura sua innocentis, oblatio. Animadvertat denique tertio, administrationem hujusce Remedii, ubi secundum communem meliorum Practicorum sententiam, & experientiam nequit prodesse, quamvis noxia fortasse non sit, posse

posse tamen esse nedam imprudentem, sed & temerariam, quippe de damno fortuito saltem suspectam: circa quod liceat fufius nonnihil pro Juniorum saltem institutione differere. China China, etsi per se ipsam innoxia, neque ullo modo sensibiliter perturbans œconomiam humani corporis, tandem cibus ea non est, sed Medicamentum, aridusque Cortex arboris exotici nobis ignoti, adeoque re ipsa lignum, haud secus ac lignum vere sint scobes cujuslibet alterius arboris, quæ tamen indiscriminatim nequaquam exhiberentur ulli febricitanti, eo nomine, quod sint naturæ per se ipsas innoxie, quia nempe aliquid (ni quid pejus) in stomacho possent inferre gravitatis sensum, ut China China ipsa vere nonnullis hujusmodi incommodum aliquando solet inferre. Ad hæc remedium istud, etsi sripticitatem potius aliquam consuescat inducere, quandoque tamen ventrem nonnullis solvit instar remedii purgantis, tuncque infirmior esse solet, vel brevioris durationis in nostro corpore vis ejus Febrifuga. Si ergo vel alvi sripticitatem inferat, vel alvum solvat cum aliquo, ut facile contingere potest, ægri damno, ubi solius innocentie titulo præter leges ordinarias admittretur, nonne id cum temeritatis nota patratum diceretur?

Sed quid quæso, si vera forent, non tot mala quidem, quæ plurimi somniant anteacti seculi Scriptores ab ejus usu metuentes Icterus, Obstructiones, Hydropem, Apoplexiam &c. sed ea solum, quæ suspicatus est ille idem famigeratissimus Sydenham, qui de illius naturali innocentia, tot, & tanta testatur, ut suis ipsius Textibus alias retulimus? Narrat hic Auctor in Epistola ad Bradium, Febrifugum istud in Anglia in quamdam olim desuetudinem, & contemptum ferme universalem abiisse, eo quod nonnulli ex Febribus Intermittentibus laborantes, eo paulo ante accessionem epoto, paucas post horas obierint, atque ex iis duos, vel tres nominatim profert sibi notos; idemque sibi contigisse in uno ex suis Ægrotis mihi olim factus est Cl. Ramazzinus cum viveret, eo scilicet tempore, quo Cortici amicus erat, & opinionibus meis, quemadmodum videre est in *Responsionibus meis Jatro -- apologeticis* ad eundem §. 32. pag. 104. quas *Responsiones* quasi mei comple-

mentum Operis hortor, ne graventur legere Tyrones, & quotquot materiæ hujus Pyretologicæ, ac omnifariæ administrationis Peruviani Febrifugi completa notione indigent. Equidem, ut ad *Sydenhamium* redeam, infansorum eventuum prædictorum culpam omnem refundit Auctor ille non in remedium certe a se pro innoxio assertum, & habitum, sed in oblationem intempestivam, quia nempe more priorum temporum paulo ante accessionem iis Ægrotis fuerat exhibitum: cui tamen malo asserit facile prospici simplici adhibita cautela exhibendi Febrifugum declinante solum, vel soluto integre paroxysmo, atque hac una via refert fuisse illud primævæ æstimationi restitutum. Existimat quippe magnus hic Practicus, ea infortunia contigisse exhibitio paulo ante accessionem Febrifugo, quia eo tempore cumulata jam tota paroxysmi imminens materia, hæc a vi Febrifugi violenter repressa nequibat amplius methodo naturæ digeri, sed affatim suffocata ægrum affatim suffocabat: cujus sententiæ videtur fuisse etiam Sponius, inquit, nonnullos ex consuetu excitato inter Febrem, & Remedium interuisse: Ego vero, ut ingenue fatear, non paulo ante accessionem quidem, sed actu invadente accessione, in ipso scilicet frigoris, & tremoris initio centies ac centies vidi a Præceptore meo *Frassono* exhiberi Corticem, illumque centies ac centies primis temporibus exhibui & ipse eodem modo in benignis Intermittentibus semper feliciter, ac semper innoxie. Aliam propterea lethaliæ eventuum recentiorum causam fuisse sum conjectatus *Lib. III. Cap. 4.* eamque obiter etiam tetigi in citatis *Responsionibus meis Jatro -- apologeticis* §. 35. pag. 118. Quod si ratio Causalis, propter quam *Sydenham* putat oblationem Corticis instante proxime accessione esse posse, & reapse fuisse lethalem, forte subsistat, quid metuendum non erit ab illius oblatione in iis Febribus, aut Morbis, in quibus ille nullius esse juvaminis communiter deprehenditur, & in quibus ignoramus quinam sit, aut ubi sit cumulus materiæ morbificæ, quænam futura sit inter materiam ipsam, & remedium lucta, vel quodnam tempus illiusmodi tentamini magis propitium? Anne ergo præscribetur animo vere sanandi Tabidis, Peripneumoniciæ, Pleu-

Pleuriticis e Morbi radice talibus, & aliis hujusmodi, postquam experientissimus *Mortonus* (memetipsum excipio, etsi in materia facti testem idoneum) illam est testatus invalidam, & *Sydenham* plane noxiam, amboque ratione simul, & longa experientia freti, non obstante nativa innocentia remedii ab eis veridice decantata, hæc protulere, ut infra protulisse ostendemus?

Non ego hic quæro, an China China Sanguinem, aliosque humores figat, ut plurimi censent e Medicorum vulgo, iique forsitan præ aliis, qui præ aliis ea abutuntur innocentiae titulo; hanc enim opinionem in eo sensu, in quo communiter solet recipi, rejeci jam satis tum *Lib. I. hujusce Tractatus Cap. 3.* tum maxime in *Responsionibus meis Jatro-apologeticis S. 4. pag. 136. & 137.* Dico tamen utroque loco, eam quodammodo figere febrile Intermitteriam fermentum, quodcumque sit, illud combibendo, vel absorbendo per meum intelligendi modum, sive forsitan illud diiugando, & dissipando; ut censet *Antimus Conygius*, sive *Hemoratus Fabri*. Quid possit illa agere in fermentum Continuarum ab essentia, quod certe non subigit, quidve in humores aliorum Morborum effectores, me latet; ac propterea ubi sciam, eam prodesse non posse (non posse autem credam, ubi nunquam ex meliorum experientia profuit) dubio procul prætextu innocentiae suæ nequaquam utar.

Rursus equidem pro mea ingenuitate repeto, nullam ex ejus usu, ubi ea ab imperitis præscripta nullatenus conveniebat, noxam sensibilem observasse, ut id malum observavi sæpius ex usu intempestivo in Febris Intermitteribus, maxime quidem in plane Depurativis nonnihil quoque protrahitis, ut recentibus etiam exemplis annotavi *Lib. I. Cap. X.*, non raro vero etiam in Febris non plane Depurativis illamque propterea suapte natura admissuris, sed nonnihil ferius; neque tamen damnose id semper: nonnunquam enim, rarius licet, Febris hujusmodi omnino immature suppressas, neque rediisse, neque quicquam aliud morbosum peperisse vidi; sed heu quoties vidi & oppositum! nec sine ratione quidem: certum est quippe ex principiis, nostris, quod is, qui Febrim sistit verè *Depuratoriam*, quæque talem cum facili ægrotantis tolerantia se prodit (si quidem

non raro Depurativa est quoque quæ ægrum haud leviter vexat) etsi medicamento utatur ex se innoxio, nihilominus errat; quatenus tollit de medio remedium absumptivum Causæ morbificæ, videlicet effervescentiam febrilem depuratricem infesti Sanguinis, ut illi substituatur aliud remedium mere absorptivum ejusdem Causæ morbificæ, cujus semper certa non est post absorptionem eliminatio, vel subactio perfecta, dato quod nonnumquam id accidat, ut nuper sum factus. Cum itaque qui per Chinam Chinam curare indiscriminatim aggreditur Febres etiam *Depurativas*, præsertim circa illarum initia, spontaneam impediatur solutionem morbi, qui mediis febrilibus deflagrationibus sensim jam *judicatur* per viam lentæ (verbo sit venia) *Cœctionis*, ponatque per consequens in ancipiti spem cæteroqui moraliter certam felicitis exitus, temere, ac præter rationem operatur, peccatque directe contra tritum illud, & summopere verum *Hippocratis*, nempe quod -- *Quæ judicantur, neque movere, neque novare aliquid, sed finire oportet.*

Ut vero ad oblationem Chinæ Chinæ, ubi ea ex communi verè expertorum observatione, ac sensu frustranea, & iners reperta sit, redeam, fidenter dico, non obstante quod in quibusdam ejusmodi casibus, qui pauci revera fuere, nulla sensibilis noxa mihi fuerit observata, temerariam nihilominus esse, nec omni carentem periculo illius administrationem, quantumvis substantia remedii ex se sit innocens. Atque iterum sic progredior: Quæcumque sit vis illius, sive absorbens, sive disgregans, sive figens, sive quidpiam aliud intra nos efficiens, certum est, quod vis illa maxima est, & talis, ut illi par ulla non sit in linea Alexipyretorum, neque Specificorum cujuscumque ordinis, certusque, citus, & constans illius operandi modus maximum supra humores nostri Corporis periodice febrentes dominium ostendit; ista vero vis incomparabilis, in quo consistat, nescimus, nescimus modum; quo ipsa agit, nescimusque tandem obiectum, in quod agit, videlicet Causam febrilem, seu Fermentum febrile. Quid ergo, non obstante innocentia prædicta, possit illa per accidens nonnumquam efficere intra humores nostri Corporis, vel in partes illius solidas: uno verbo, an possit ullo pacto vel

vel sensibiliter, vel insensibiliter lædere, quando ad exercendam incassum vim suam validissimam, & ignotam citra veram occasionem violenter cogitur, ne dicam damnatur, id est, quod pariter me profus-later, & quod propterea me retrahit ab usu illius, ubi eam nequaquam prodesse sit notum. Neque enim hic agitur de vulgaribus, usitatique Specificis, & alterantibus, quorum fere omnium innocentia, si quod est velimus fateri, consistit in hoc, quod neque sensibiliter lædant, ubi non congruunt, neque sensibiliter, ubi congruunt, proficiant, vel si proficiunt (quod incertum est quoque) id nonnisi longo temporis tractu pedetentim præsentent; ut propterea parum interlit, an quis loco Specifici Cephalici crediti, v. g. loco unguis Alcis, Specificum Pectorale, puta Pulmonem Vulpis, vel Lucii mandibulam in vertigine usurpet: idem dic de Farfara loco Betonice &c. sed agitur de Specifico, & Alterante, quod ubi convenit, potest pereuntem hominem ab Orsi faucibus & certo, & statim eripere: idque non per qualitates, ut vocant, Sensibiles (quas tamen possidet, crediturque idcirco non exigui caloris particeps) sed per occultam efficacissimam, de qua plane ignoramus, an sicuti Periodicis febris in nostram utilitatem adversatur: sic alicui forsitan dispositioni fortuitæ nostri Corporis, ubi hostem non invenit quem pessundet, sed alium loco illius plane refractarium nanciscitur, adversatura nonnumquam sit in damnum nostrum. Certe spirituosam quædam potio efficaciter sudorifica, ad leges Artis composita, & opportuno tempore exhibita in subiecto febricitante, simulque in bonam diaphoresim sufficienter proclivi, non leve beneficium potis est revera producere; eadem vero in subiecto, vel morbo ad suscipiendam remedii actionem nequaquam disposito, non leve damnum ex opposito potest inferre.

Verum quid opus est ab aliis remediis exempla depromere, si de China China ipsa, ubi vim suam febrifugam nequivit exerere, quid non absimile suspicatus est Author, centies innocentiam illius intrinsecam religiose testatus & in ejus usum summe proclivis, nempe *Richardus Morton*? Hic igitur in *Phthisiologiae* suæ *Lib. II. Cap. 10.* postquam ad Febres Phthisicorum putridas Intermitteres leniendas, vel suppressivos nonnumquam ad

tempus earum paroxysmos, atque impetrandas inducias, ut inquit, parum fidas, atque incertas (præmissis constanter, ut pariter inquit, lethali de Ægri vi prægnostico) Peruviani Corticis usum proposuit; subinde tamen factus est ad calcem ejusdem Capituli, non modo quod ejus operatio illis casibus non æque certo, ac perpetuo scopum suum attigit, ac in simplicibus Intermitteribus; verum etiam quod ubi eum non proficere perspexit, Ægrotantem (quæcumque fuerit dispositio præcedens) pejor quam antea se habuisse. En illius præcisa verba: *Libere tamen fateor, me non observasse Corticem æque certo, & perpetuo in Febre Phthisica intermittente scopum suum attigisse, ac in Intermittere simplici a mere morbida sanguinis diathesi orta: Ubi autem minus proficere perspexi, semper suspicatus sum jam lædi cerebrum, & genus nervosum; atque Ægrum delirium, & spasmodis magis obnoxium fuisse, quam antea fuerat: Nolo hic Mortonii effectum adeo scrutari, ut disquiram, an læsio Cerebri, & nervosi generis, quam suspicatus est, credita sit ab eo irreperere jam cœpisse ante oblationem Corticis, qui proinde nequaquam profecerit, an successisse oblationi illius, eo quod vis ejusdem proficere nesciens nocuerit. Mihi fat sit scire, quod post ejus usum invalidum Æger in deterius ruerit, ut ab eodem caveam, ubi nequit prodesse. Cæterum quæri posset, qui fiat, ut deliria, spasmi, lethargus, & similia oblecti jam Cerebri, & nervosi generis symptomata, per Chinam Chinam statim tollantur in iis febris, utut Pernicialibus, quæ Febrifugo revera auscultant; minime vero sublata fuerint, sed magis aucta in iis, in quibus illam perspexit invalidam. Sane non erit abs re, si forte id factum suspicemur ab egregia per se remedii vi, sed incassum exercita, & perperam in malum usum, tandemque in noxam traducta. Quod si non irrationabilis est hæc suspicio in casibus, ubi cæteroqui eadem China China nonnihil temporanei levaminis solet nonnumquam asferre, quanto rationabilior erit metus, ne possit obesse, ubi nunquam prodesse consuevit? Apertius adhuc quam *Morton* loquitur in Epistolis *Sydenham* æque exercitatus ac ille in usu remedii, a se pro innoxio ubi congruat habiti: ibi namque post exclusas a ditione Corticis Fe-*

bres

bres Continuas vere excludendas, incun-
stanter subdit, quod si in iisdem libeat
de Peruviano Cortice periculum facere,
non alios effectus (sunt hæc illius præci-
la verba) ex ejus usu expectare licet,
quam eos, quos hodie in Pleuritide, Peri-
pneumonia, Angina, ac id genus Febribus
inflammatoriis videmus, quibus non tantum
non prodest, sed & plane obest: quod qui-
dem intelligendum de Pleuritide morbo
Febrem symptomaticam inflammatoriam
fecum trahente; non de Pleuritide sym-
ptomata Febrim essentialem, vel inter-
mittentem, vel etiam continuam, sed
fatis conspicue periodicantem, nonnum-
quam comitante; quo casu non inutilem
profus Peruviani Corticis operam sum
aliquoties expertus. Quod de Febribus
Inflammatoriis, ab interna scilicet in-
flammatione oriundis, asserit Sydenham,
confirmat cum communi graviorum Scri-
ptorum Cl. Nigrifolus in Libro, cui ti-
tulus -- *Febris China China expugnata*,
& specialiter in Notis ad *Blegnyum n. 19.*
asserens se iis casibus eandem vidisse vel
irrito semper conatu, vel exitu semper pa-
rum felici exhibitam. Neque aliter ipse
mihi pluries observasse suum visus, ut
suboscure saltem indicare in animo ha-
bui, ejusdem Nigrifoli Observationem meis
conformem innuens sub initio *Cap. II. hu-
jusce Libri*. Quis ergo se vadem præbeat,
nullam adesse latentem & nobis occul-
tam internam (quod sæpe accidit) in-
flammationem in iis Febribus, aut Mor-
bis, in quibus contra experientiam com-
munem illius usum tentare præsumimus?

Istiusmodi considerationes, totque Cla-
rissimorum Virorum sano usui Corticis
cæteroqui amicorum asserta nuper relata,
& meis quoque Observationibus consen-
tanea deprehensa, eam mihi cautelam
indidere, ut nedum ab ejus oblatione
semper abstinendum duxerim iis in Mor-
bis, in quibus vere non indicatur; sed
neque Sanis ipsis ad præcautionem (cum
scilicet regnant, vel instant Constitutio-
nes, & tempestates febrium Periodicarum
feraces) fuerim ausus hucusque, vel im-
præsentiarum audeam proponere; mini-
me quidem quia id improbem, sed quia
hæreo nonnihil incertus, etsi de hujusmo-
di praxi, ex se certe non irrationabili,
nulla sit experientia in contrarium; im-
mo potius quæ haberi potuit, sit favora-
bilis. Convalescentibus enim ex iis febribus,
& in relapsum pronis China China

ad præcautionem communiter cum fructu;
quin & necessario exhibetur, eamque hoc
nomine etiam omnino sanis exhibitam
fuisse, & quotannis repeti consuevisse
scimus Invisissimo quondam Galliarum
Regi LUDOVICO XIV. Attamen cum
experientia hujusmodi respectu Sanorum
semper incerta futura sit; tunc cum fa-
vorabilis extiterit, (nescimus enim an
qui China China ad præmunitionem epo-
ta immunis remansit, debuisset ea omis-
sa decumbere, nec ne) solumque certa
queat esse experientia de opposito, si nempe
quispiam China China ad prophylaxim
usus, nihilominus æque decumbar
ac ii, qui nullatenus eam sumplere; id-
circo ab istiusmodi experimento; quod aliis
etiamnum tentandum relinquo, hætenus
abstinendum cenlui: cum lateat, ut aje-
bam, quid illa in diversis diversorum cor-
porum dispositionibus possit efficere, tunc
cum Antagonistam suam luctæ suscipien-
dæ paratum non reperit, seu cum mate-
ria Febris remota nondum est in motu,
neque ad effervesendum disposita. Equi-
dem si China China suum munus in hu-
manum Corpus exerceret præcise per hoc,
quod naturali humorum Symmetriæ ro-
bur quoddam positivum adderet, quo
mediante iidem valerent sibi sponte re-
stitui, atque hinc spontanea pariter emer-
geret Morbi cessatio, absque ulla medi-
caminis in Morbum ipsum, ejusque Cau-
sam pugna, in hac suppositione China
China, quasiquid mere balsamicum, vide-
retur posse prohibito ad præcavendas Fe-
bres usurpari; sed hic, ni fallor, non vi-
detur esse; nec esse posse illius agendi mo-
dus; qui ad febrile potius, ut reor, Fer-
mentum præcise absorbendum, subigen-
dum, atque domandum vi pluries repeti-
ta, ne rursus reviviscat, videtur dirigi,
media quadam lucta; cui non absimilem
videmus inter duos liquores ex mutua
commixtione effervescentes: & quando-
cumque etiam plane pacifice intra corpus
nostrum id fieret, cum alioqui incertum sit,
an qui subeundæ v. g. Tertianæ Febræ dis-
positus est, eam sit fortiturus *Corrupticem*,
ac proinde arcendam pro viribus, an po-
tius *Depurativam*; penes me autem satius
si hanc subire, quam ab ea præcaveri, ob
easdem rationes, propter quas dixi nec ex-
pedire ab eadem, si invalerit, per Chinam
Chinam curari; propterea etiam ex hoc
capite ambigo, an Sanis ea suadenda sit ad
prophylaxim, etiamsi certum foret (quod
sane

fane non est) posse per illam in statu sa-
no Febres Intermittentes præcaveri. Quod-
cumque nihilominus hac de re libeat judi-
cium ferre, id cuiusvis fidentioris arbitrio
relictum volo; non enim (ut fatear) pari
passu putarim procedere inter statum sani,
& ægri hominis suspiciones meas superius
allatas. Iis igitur jam satis usquemodo in
conspectum positis, in rem eandem no-
stram concludo tribus hisce Theorematis
plane inconcussis. Primum est, quod *Chi-
na China est magnum, præstantissimumque
Febrifugum, & suapte natura innoxium*.
Secundum, quod *in Mundo universo non
est Medicamentum, neque Alimentum ul-
lum, quantumvis innoxium, quod extra
opportunitatem datum nocere non possit*.
Tertium denique, quod *Medicamentum
quodlibet semper extra opportunitatem da-
tum censendum est, quando ibi administra-
tur, ubi communis experientia ostendit, il-
lud nequaquam prodesse*.

Non ego tamen per ea, quæ hætenus
protuli, eos activitati Peruviani Corticis
intendo constituere limites, ut de illius
viribus nil ultra quærendum sit. Etsi enim
fortasse nil detegendum superfit ultra quod
est hucusque detectum: attamen non im-
probavetis qui ulterius pergere molitur
in exploranda ad alios morbos, aut Febres
illius virtute: ad eas inquam præsertim
Febres, quæ sunt naturæ quodammodo
ancipitis quoad recipiendam modo, &
modo aspernandam illius actionem, quarum
Febrium genium versatilem fuisse indi-
cavi *Cap. III. hujusce Libri*, & in *Ico-
ne* paulo ante ob oculos posita expressum
volui. Quod dico de hisce, aliisve Fe-
bribus, v. gr. Lymphaticis (in quibus
sæpius invalidum reperi Peruvianum Cor-
ticem) dictum volo de Morbis omnibus,
in quibus nondum ullum ex una parte de
hoc remedio factum fuerit a gravibus,
eoque uti assuetis Auctoribus contrarium
experimentum, atque ex alia parte ad
tentamen hujusmodi aliqua moveat non
commentitia, & aerea, sed probabilis,
& prudens conjectura, sive insolidis ra-
tionibus physicis, sive in observationibus
experimentalibus plurimum analogis veri-
similiter fundata. His enim concurren-
tibus conditionibus cessat cautela antedi-
cta de suspicione in contrarium, & con-
gruenter subingreditur favorabilis præ-
sumptio resultans ex innocentia substan-
tiæ Remedii.

Neque pariter per eadem, quæ hic, &
Terti Therap. Spec.

alibi, præsertim in nonnullis Additioni-
bus hujusce novæ Editionis loquutus sum
de malo, & intemptivo usu Peruviani
Corticis, sibi quispiam persuadeat, velle
me ullum metum incutere, vel quicquam
de illa fiducia recte, ac opportune uten-
tibus demere, quam in prima Tractatus
editione iisdem luculenter indidi; ea
enim ex adverso mihi mens est, ut pla-
ne nolim ab iis, quæ tunc de usu Cor-
ticis evulgavi, ne latum quidem un-
guem recedere, neque dogmata meæ Pra-
xeos, quæcumque fuerint, ullo pacto mo-
dificare, sive restringere, sed ea potius
mediis iisdem Additamentis undique com-
probare, tum ea parte, qua admirandam
Remedii virtutem ad Perniciosas præser-
tim Intermittentes, & Subcontinuas exi-
miis laudibus extuli: quam partem satis
receptam universaliter a Professoribus &
scio, & lætor; tum ea, qua cautelas om-
nes usum inopportunum docentes insi-
mul, atque vetantes sum persequutus:
quam partem, ut fatear, identidem haud
satis exultam & video, & doleo. At-
que ut circa hoc quoque præter regulas
particulares suis locis jam satis expositas,
quidpiam generaliter subdam, liceat mi-
hi Modulum quendam, sive Exemplar
practicum operandi, atque pro re nata
cavendi incidenter ab occasione deprome-
re, illudve Practicorum oculis spectan-
dum exhibere: qua equidem in re neu-
tiquam piget me quoad generalem quan-
dam Ideam sequi vestigia, etsi nequeam
quoad specialem sequi sensa Clarissimi
Ramazzeni, mei quondam in hac mate-
ria Antagonistæ semper spectabilis, sem-
perque colendi. Clausit ille Dissertatio-
nem suam de *Abusu Chinæ Chinæ* hoc
dogmate, videlicet, *Usus Peruviani Cor-
ticis in febribus intervallatis esse debere,
qualis est usus Opii in doloribus demulcen-
dis, atque ad tempus sedandis*. Dogma
istiusmodi, utpote nimis restrictum, &
actum (eo maxime, quo Author se ex-
plicat sensu) sive Modulum hunc ab eo-
dem pro Archetypo in hanc rem nobis
oblatum debita proportione carere, ha-
bito respectu ad opus faciendum, satis
superque ostendi, rejecique idcirco in *Re-
sponsionibus meis Jatro-apologeticis ad S.*
48. pag. 173. & seq. quamobrem hunc
alium potius illi substituendum dixerim,
scilicet, *Usus Peruviani Corticis ad ex-
pungendas easdem Febres* (hic intellige
Vulgares tantum; Perniciosarum siqui-
dem

dem Intermittentium curatio sub hac regula nequaquam cadit; esse debere, qualis esse solet usus externus Sulphuris ad depellendam Scabiem. Ut me clarius explicem in gratiam Tyronum, notum est medicis omnibus, Sulphur bis aut ter externe ilitum, Scabiem multiplicis generis, sive humidam, sive siccam cito, ac certo depellere, & cutem mundare. Notum est pariter; de Scabiebus alias esse, ut sic dicam, Corruptrices liquidorum nostri corporis, cujusmodi sunt quæ habent radicale vitium in cute sive fuerint illæ ab ingentis in ipsa cute vermiculis, aut Acaris ortæ (omnibus enim Scabiebus unam hanc esse originem non ita facile admiserim) sive per contactum fuerint ab externo communicatæ alias vero esse eorundem liquidorum Depuratricum, cujusmodi sunt, quæ post longas ægritudines solent erumpere; aliæque non raro de genere præsertim humido, sponte prodeuntes, quæ pustulis, & tuberculis pus, & ichorem manantibus solent scaterere. Certe has utriusque generis Scabies, dum siccas videlicet, tum humidas (addamas insuper, etiam pro Depurativis nonnunquam habitas) illitione Sulphuris, impurgato corpore, hyemali etiam tempore, expulsa non semel vidi absque ullo subsequente sanitatis detrimento, aut incommodo, præsertim in robustis hominibus, assiduoque labori, motui, & corporis exercitio adstrictis, aut deditis. Felicius autem semper; ut & rationabilius, id accidisse observavi, ubi Scabie recenter per contactum suscepta, priusquam labes fluidis circulantibus communicaretur, fuit illa per externam Sulphuris applicationem depulsa vel ubi eadem labe ipsi fluidis jam communicata, & impressa, aliquis subinde concessus fuit Scabiei jam introductæ progressus, & diuturna quædam materiæ successive erumpentis imminutio, atque consumptio, demumque fuit post præmissam, prout opportuna credita est, venarum depletionem, atque ablutioem cavitarum, Vernali tandem, aut Æstiva tempestate, favente simul transpirationis libertate, & Balneorum aquæ fluvialis commodo, administratum Sulphur. Contra vero pluries ac pluries, forsitan & centies, novi ex suppressa per solam ejusdem Sulphuris butyro excepti inunctionem Scabie sponte orta, vel ægritudinis diuturnarum, aut acutarum suble-

qua, statim Febres Inflammatorias maxime vero Pleuritides, Peripneumonias, & Pectoris hydropes, aliaque non abfinita mala erupisse, quorum non paucis funestum tandem terminum imposuit mors ipsa.

Cuncta hæc, quæ dicta sunt de variis Scabiei speciebus, quarum plurimæ nunquam, aut fere nunquam Sulphure sunt attingendæ, si nempe Depuratoriæ extiterint; aliæ, quamvis Corruptrices, non omni tamen tempore, & modo possunt attingi, quia nempe non semper æque tuto, etsi æque cito, depellerentur, cuncta, inquam, hæc ad varias Febrium Pertodicarum, tum Depurativarum, tum Corruptivarum species, æque facile quidem, & æque cito, sed non semper æque tuto, quovis etiam earum tempore per Chinam Chinam fugabiles, proportionaliter debent referri. Nec aliud deest ad hoc, ut quis opportunitatem, modum, & locum exhibendi Remediū possit ediscere, nisi ut primo loco ad Febrium Naturam, & Differentias, secundo ad Regulas, & Cautiones omnes, quas toto Tractatu recensui, & inculcavi, tertio tandem ad ea omnia, quæ in *Responsionibus meis Jatro apologeticis* nuper citatis eidem Clarissimo Ramazzino reposui circa usum, & abusum Chinæ Chinæ, animum a præjudiciis immunem diligenter advertat.

Quæritur Quarto.

An Cortex Peruvianus per Clysteres injectus, aut Carpis appositus quicquam curationi Febrium conferre valeat. Primus modus, utut imbecillus, non plane rejicitur. Secundus nil prope præbet fiducia, languida illinc, hinc inani respondente experientia.

FEBRES Cortice curabiles, nullo per os exhibitio medicamine, sed ipso tantum Cortice per Clysteres frequenter ad plures dies injecto, facillime curari vulgatum fuit ab *Helvetio* ante annos aliquot peculiari Libello ad hanc Methodum innuendam, & promovendam edito. Paradoxa tamen plerisque visa est hæc opinio; nec sine ratione quidem, eamque diserte satis examinat *Nigrifolus* in Libro alias citato, ad quem curiosos relegamus. Nos, qui dimissis opinionibus, de sola experientia sumus solliciti, si non aliena, quam suis Auctoribus relin-

relinquimus, & legentium fidei, saltem propria; quid nobis circa hoc experiri licuerit, paucis hic perstringemus.

Et primo, quoniam hujusmodi curatio Febrium per frequentissimos Clysteres, ter scilicet, ac quater in die, cursu plurium dierum injectos, deberet absolvi, Methodus hæc apud nos Italos, præsertim Circumpadanos, qui ægre admodum unum, vel alterum Clysterem ad alvum exonerandam admittimus, universaliter usurpari nequit, illamque ideo, etsi certa foret, vix auderem cuiquam proponere. Quam ergo experientiam talis Methodi penes nos propemodum invisæ possidere possim, vel ex hoc uno deducat quilibet.

Fateor tamen, quod licet olim mihi non innotesceret hæc *Helvetii* Methodus, tamen meo Marte hoc tentamen quæcumque ipsi in Anno 1695. prout constat ex *Historia unica Cap. VI. Lib. 3.* descripta. Alias postmodum placuit mihi idem experimentum repetere, Ægro quidem modo feliciter convalescente, ut tunc, modo non convalescente, ut in *Historia tertia Cap. IV.* hujusce Libri. Verum quoniam nunquam præscripsi Corticem in Clysteribus, quin simul præscriperim assumendum per os, sanationem, ubi contigit, longe probabilius tribuendam censeo ingestio, quam injectio remedio, dato quod, ut erat in vortis, ipsa ingestionem roborarit injectio. Ex adverso cum ubi Æger servari non potuit, ne propinatus quidem profuerit Cortex, mirum non est, quod neque profecerit injectus, præsertim cum semel tantum, aut bis, ad summum, ter, fuerit ope Clysteris intrusus.

Cæterum, si liceat libere proferre quod sentio etiam adversus me ipsum, vereor, ne quæ solis Clysteribus facile adscribitur medela, proficiatur potius, maxima saltem ex parte, ab ipsa Natura: tum quia curatio hujusmodi non nisi plurium dierum curriculo potest obrineri, quod æque solet contingere sponte, & citra hanc methodum: tum quia non nisi difficulter potest ad Lactæas pertingere (si quidem *Baubini* valvulam superare queat) injectum medicamen; nec, nisi ad illas pertingat, videtur posse corrigere saltem efficaciter Fermentum febrile, quodcumque illud supponatur, & ubicunque, in ipsis videlicet etiam Intestinis delitescens. Quoniam ergo vix potest intelligi, quod

Febris ulla, quæ grave periculum inferat, ut aliqua v.g. ex Perniciosis, possit debili hac methodo sanari, propterea nulli auctor ero, ut huic uni præcise fidat in casibus arduis, nisi videlicet simul Corticem, & quidem largiore dosi per os exhibuerit, quærens in subsidium tantum ab injectione ejusdem tenuæ id, quod poterit obtineri. Si vero Febris fit mitior, atque diuturnior, videtur mihi longe major Ægro molestia ex remedio, nempe ex repetita toties Enematum admissione, quam ex morbo ad consuetum fere terminum nihilominus perventuro, aut ex breviori Corticis per os assumptione, morbum ipsum statim tollente. Quapropter hujusmodi methodo locus tantum esse videtur in iis casibus, ubi Febricitans Corticem vel renuit, ut si sit delirans, vel nequit assumere, ut si sit lethargicus, vel assumptum retinere, ut si assidue vomat; in quibus casibus, & circumstantiis melius est ancipitem, aut imbecillam, quam nullam methodum experiri; siquidem seposita etiam ancipiti, & infirmiore experientia mea, sufficiens testimonium perhibere potest de aliqua saltem activitate Corticis per Clysteres infusi assertio constans ejusdem *Helvetii* de maxima, adminiculantibus præsertim hujusmodi assertionem aliorum quoque Virorum fide dignorum suffragiis, quos inter Clariss. *Sbaralea*, qui de China China verba faciens, hæc habet -- *Qui non tolerant in stomacho hunc pulverem, ad unciam unam in clysteribus utiliter recipiunt, ut nobis contigit observare in muliere cum facie semper maxime rubicunda: hæc enim assumptam per os Chinam non tolerabat; a prædicto autem clystere sanata est.* Si quis tamen curationem istam Chinæ Chinæ potius per os assumptæ, nec per vomitum forsitan plane rejectæ (posito etiam, quod eam vel magna ex parte, vel non multo post assumptionem mulier illa vomuerit) quam per Clysterem admittæ tribuere velit, is puto, de opposito poterit difficulter convinci.

De appositione Corticis ad carpos, non est, quod multa loquar. Experientia, quæ docet ipsius substantiam prævalere Extractis, atque Tincturis, videtur pariter suadere, virtutem illius consistere non in particulis spirituosissimis, aut volatilibus, per externum contactum facile communicabilibus, ac susceptilibus, sed in tereis, re-

sinosis, ægre admodum per poros insensibiles cutis usque ad sedem qualemcunque febrilis Fermenti traducibilibus, & consequenter vel tenuissimum, vel, quod credibilis est, nullum plane ab externa Corticis appositione juvamen esse sperandum. Huic ratiocinio respondere visa est experientia ipsa, quæ eum potis sit, si inaniter succedat, Medicum exponere derisioni vulgi, ideo semel vacua, non amplius a me tentata fuit. Sic autem se habuit. Quartanariæ cuidam pauperculæ in Xenodochio degenti, Corticem in tenuissimum pollinem redactum, & Vini spiritu subactum, in formam Emplastri, sive, ut ajunt, Epicarpium, utrinque ad carpos apponi jussi, addendo quotidie per dies octo novum pulverem similiter subactum in locum exsiccati, atque deperditi. Paroxysmi interim pari passu procedebant: cumque Ægram tæderet remedium æque ac morbi, mihi que exprobraret illa prioris inefficaciam, audaculæ mulierculæ reposui: me non alio, quam illo eodem in specie medicamento velle ipsam sanare. His dictis, e vestigio jussi Emplastrum removeri, duasque novi Corticis drachmas non Carpis amplius admoveri, sed interius exhiberi, ex Vino potandas. Cum vero illa male credula suspicaretur, ne quid aliud loco Corticis, vel ipsi saltem Cortici furtim commiscendum, præscribere, subdit, malle se (dummodo ipse non renuerem) illum eundem pulverem per os assumere, quem per osiduum circum brachia frustra gestaverat: Miratus ego pervicaciam mulieris, annui. Potavit illa Epicarpium ipsum Vino dilutum, & futuram arcuit Accessionem, continuoque sensim remedio, recidivam etiam evasit, Cortici; cui prius maledixerat plaudens postmodum, ac benedicens.

Sunt hæc, quæ de omnifario usu Peruviani Corticis, respectu habito ad singulas Februm, aliorumque morborum species, hætenus mihi licuit colligere, ac per novem lustra & amplius experiri; nullius enim morbi nomen (dicam eum Hippocrate, intelligendo tamen de morbis, quibus Cortex possit opem conferre) nullius, inquam, morbi nomen defiderare oportet, quod hic non est adscriptum. Qua vero forte peractum id fuerit, videat Lector: Non hic mihi loqui mens est de inelegantia sermonis, vel de illius implexa, & in suo sæpius interci-

sa circuitu prolixitate. Tyronibus etenim scribere id egi, ut a Prælectionum meorum consuetudine nequaquam recederem, Stylo usus mere scholastico, ne dicam barbato, verbisque identidem, quæ Priscianus, aut Orbilius horreat, videns non raro meliora, probansque, sed persæpe deteriora sequutus, utpote rem, quæ doceri exigit, non ornari, commodius explicantia. De his ergo levioribus, & superficiem tantum respicientibus hic non loquor; unice de substantia rei. Hæc ipsa vero, si quædam spectemus crassioris Theorices intermixta specimina, delicatulis quibusdam, atque subtilibus, fore identidem ut parum arideat, satis superque prævideo. Sed & hæc Theoreticam partem ipsemet non magni facio, ac do libenter castigandam doctioribus: non enim refert, si Remedium non prodest propter eam præcise rationem, propter quam illud profuturum conjeci, dummodo proficit. Materiam autem practicam, in ea præsertim, quæ præcipua est, Tractatus parte, adeo factam tectam puto, experientia vindicæ, ab Adversantium cavillationibus, ut si quas forsitan subire cogat, eas universalis Practicorum judicio tacite sim relicturus pacato interim animo cum Sydenhamio concludens -- Sicubi circa Theoriam me hallucinatum fuisse Lector deprehendat, errori veniam peto; verum quod ad Praxim attinet, profiteor, me omnia ex vero tradidisse, nihilque usquam proposuisse, nisi quod probe exploratum habeam &c., ratus, quantulamcumque in hoc scientiæ genere accessionem, etsi nihil magnificentius, quam Odentalgiæ, aut Clavorum pedibus intrascentium, curationem edoceat, longe maximi faciendam esse præ inani subtilium speculationum pompa, ac levicularum rerum notitia, quæ fortasse Medicis ad abigendos morbos non magis ex usu futura est, quam Architecto ad construendas ædes Musicæ artis peritita.

De Cortice dixi, quæ animadverti in Urbe, ac Regione mea: Quid præstet ille apud Alienigenas, immo non in Europa tantum nostra, sed & in America, & Asia, ex Scriptoribus fide dignis jam satis innotescit. Facile est autem ex eo, quod hucusque præstitit, quid sit imposterum præstiturus conicere. Nemo proinde me infimulet vanitatis, si quando (quod ægre crediderim) votis respondentem non plane fortiatur even-

eventum in Regione sua, ut ego dubio procul, eademque certitudine, qua protuli, sum fortitus in mea. Nullus tamen dubito, quin servatis exacte regulis, & limitationibus a me constitutis, eventurum sit semper ubique terrarum, quod hic quotidie contingit, sive Curationem spectemus, sive Febres, ac Signa februm curandarum. Sicuti enim ex Hippocrate -- In omni anno, & omni tempore mala malum, & bona bonum significant, ita probabiliter idem significant in omni loco. Quia vero de his omnibus, quæ late spero, me vadem

nequeo præbere, nisi iis tantum in locis, in quibus circumcirca eadem mihi contigit experiri, liceat ideo mihi met pariter, huic Tractatui finem imposituro, imitari eundem Hippocratem, Prænotionum Librum hac declaratione claudentem -- In Lybia, & Delo, ac Scythia (dicam ego: In Æmia, & Longobardia Cispadana) præscripta vera comperiuntur. Proinde sciendum est, minime difficile esse, in iisdem Regionibus posse aliquem pleraque ex ipsis assequi, si memoria tenens ipsa, judicare, ac recte expendere sciat.

F I N I S.

INDEX RERUM NOTABILIUM;

A

A Bortum passa Mulier tuto potest curari *Peruviano Cortice*, si Febris id remedium exigat, non omittis aliis, quæ Abortum respiciunt pag. 298. 299.

... Circumstantiæ rationabiliores illum exhibendi Puerperis, vel Abortum passis. *Ibid.*

Aborsio Fermenti febrilis per *Corticem* facta est peculiaris, & sui generis coctio. 232.

Abusus quandoque, & neglectus *China China* ob inscitiam medentium. 217.

Aceti solutivi portiuncula in acetario sumpta Febrem *China China* fugatam statim revocavit. 173.

Acetum, nondum statutum est inter Medicos, an refrigeret, an calefaciat. 11.

Acridinem salinam Fermenti Febrilis retundi vult *Borellus* a salibus contrariæ naturæ citra priorum exclusionem. 23.

Actio *Corticis* videtur suadere coacervationem Fermenti Februm Intermittentium extra cruorem. 62.

Actio *Corticis* sine evacuatione sensibili febrem fugans cohæret etiam principiis ipsius Scholæ *Paracelsistæ*, & *Helmontianæ*. 34. 35.

... Neque minus cohæret novo Solidorum, quam vulgato Fluidorum Systemati. *Ibid.*

Acuta facta Febris, hominem tamen non intareptura, si ex se judicetur *integre*, atque *perfecte*, melius etiam quoad suspicionem recidivæ judicatur, quam si curetur per *Corticem*. 152.

Adulterinus quandoque *Cortex* potest nos fallere. 3.

Admonitio Auctoris circa Innocentiam *Corticis*. 75.

Admonitio de *Cortice* caute offerendo in Intermittentium principio. 77.

Ægris nonnunquam accepta magis officiosa jugulatio, quam sanatio minus serviliter præstita. 8. 9.

Ægroti ex Perniciosis Periodicis ad extrema redacti, & repente animam cæteroqui afflati, debita oblata dosi *Corticis*, illico restituntur. 110.

Ægroto jam deplorato ex Perniciosa Intermittente, dummodo vita in futuram accessionem possit advenire debeat protrahi, exhibendus est *Cortex* methodo valida. 138. 139.

Aeris nostro seculo examen multiplex. 96. 97.

Algida Intermittentis Perniciosa descriptio. 119.

Algida Februm *China China* sanatarum Historiæ 186. usque ad 188.

... Algida Febris Historia num. v. 182.

... Alia num. vi. 182.

... Alia num. vii. 184.

... Alia num. viii. *ibidem*.

... Alia num. ix. 185.

... Alia num. x. 188.

Alvi fluxus loturæ Carnium similis, Perniciosa Tertiana associatus curata per Chinam Chinam febre, simul evanescit. 170. 171.

... Item Fluxus atro sanguineus. 212.

Amara non videntur Vermes necare experien-

tia *Redi*, *Vallisnerii*, & Auctoris. 293. 296.

Amulectis, Purgationibus crebris, & Specificis invalidis &c. Medici nimium creduli Intermittentium curationem incausam tentabant ante inventum *Corticem*. 19.

Animadversiones in casu peculiari *China China* feliciter oblatæ. 188.

Animadversio in oblationem *Corticis* haud satis felicem in Intermittentium principio. 74.

Alia in oblationem adhuc minus felicem in Intermittentium plane Depurativarum progressu. 84.

... In casum infelicem. 206.

... In Historiam Hæmoptoes a *Mortono* *Cortice* curatæ. 295. 296.

Animadversiones Auctoris in Historia ab aliis Medicis sibi communicatas. 220. 221.

ANONYMUS stupet Italorum incredulitatem circa *Corticem*. 9.

Apologetice Scribentibus de *Cortice* familiaris est tutela fervidior ejusdem. 8.

... Iisdem necesse est se accomodare crassioribus Adversantium principiis, ut eos convincant. 8.

Apoplecticus insultus periodice cum febre recurrens, & in Paraplegiam commutatus, una cum febre per *Chinam Chinam* sublatus est. 218.

Appendix ad Historias. 220.

Aqua Stibiata Pomponacii morbos plurimos sanat sæpius absque sensibili evacuatione. 24.

AQUIN quidquid a *Cortice* dicatur relictum in corpore post Febres depulsas, maturari putat, concoqui, & discuti sponte. 26.

Arboris Februm Genealogicæ explicatio generalis. 281. 282.

... Illius sententia de Intermittentium causis. 33.

... Ejusdem explicatio particularis. 282. & 283.

Ardentibus, Malignis ab ortu, & inflammatoriis Febribus curandis aptari *Corticem* asserunt nonnulli, sed inexperti, & falso. 262.

Arts Medica superfluis Medicamentis alioqui ditissima, bonis, & certis, quæ innotuerint, identidem caret. 111.

Asthmati convulsivo *Chinam Chinam* opem tulisse, Epistola *Corybii* ad Auctorem ratum facit. 285.

Casus ipse describitur. *ibid.* & 286.

Asthmaticum affectum, Catarrhum suffocativum, dolorem Plenritico similem, Arthriticisque dolores Perniciosi Intermittentibus associatos observavit *Mercatus*, neque tamen veluti morbos consideravit, sed veluti accidentia, ut verè sunt, a Febre producta. 103. 104.

Atrabilaris Febris perniciosa Intermittens describitur. 117.

Atrabilaris dejectio immanis Perniciosa Tertiana adjuncta una cum Febre curatur ope *China China*. 175.

Atta-

Atrabilaris Febris *China China* curatæ Historia una num. vii. *ibid.*

... Ejusdem Historia altera num. viii. *Ibidem*.

AUCTOR anno 1696. usu *China China* ab imminente morte liberatur. 5. & 179.

... Historiam suæ ægritudinis, & curationis refert. 177. ad 180.

... Sobrius est in usu *Corticis* ad Benignas Intermittentes præ aliis Medicis *Cortice* utentibus. 64. & 65. 88.

... Vix unquam eo utitur ad Intermittentes tempore Veris, & in principio Æstatis. 62. 64.

... Illius cum *Mortono* coincidentia quædam fortuita. 150.

... Auget dosim *Corticis* germani, & vegeti, ut vere efficaciam sortiatur, Perniciosi fugandis in extrema angustia necessariam. 151.

... Quid suis Scriptis ominetur. 130.

... Quid de sua Methodo sentiat. 136. 147.

... Ejusdem Methodi discrepantia cum *Mortono*. 149. 150.

... Quid reddat Auctoris Methodum spectabilem, & præ reliquis admirabilem. 145. 146.

... Exemplum offert pro innuenda præstantia hujusce Methodi. 147.

... Methodus Auctoris ad Intermittentium diuturniorum recursum præcavendum post adhibitam Methodum Romanæ Schedæ. 52. 53.

... Semel tantum, vel bis intra Annos circiter 47. illum sefellit *Cortex* in curandis Intermittentibus Febribus. 5.

... Cogitata sua manca, & imperfecta circa Februm Intermittentium Causam, & Genesim innuit. 47. usque ad 50.

... In Dissertatione sua tripliciter. Anno 1698. edita, difficultatibus circa rem Barometricam a *Camerario*, atque *Fontana* sibi objectis respondens, *Schellamerum* valide impugnavit in ea materia plane deceptum. 94.

... Fermenti nomen in Febribus metaphorice usurpat. 32.

... Ubi tamen non bene sonat, aut superfluit, longe rejicit. 39.

... Fluidorum Systemati adhæret potius, quam Solidorum. 32.

... Non omnes complicationes Februm, quot, & quales erant apud Antiquos, facile admittit, sed ad abundantiam supponit. 278.

... Quænam apud eum Continentes Febres. 296. 295. 262. 265.

... Germanas *Corticis* notas describere renuit. 310.

... Sicuti & ejus Historiam. 2.

... Experimenta circa plurima instituit, quæ Lumbricos dicuntur necare, connumerando *Corticem* inter hæc. 292. 294. 303.

... Experimenta ex *Cortice* commixto cum Sanguine, & Bile. 19. 20.

... Experimenta ad exploranda vim *Corticis* sensibilem incausam instituit. 20.

... Se hallucinandum fatetur circa Epistolam *Lancisii* sibi inscriptam. 275.

... *China China* per Clysteres injecit ad

corrigendum Fermentum febrile, *Helvetii* methodo sibi adhuc incognita. 314.

... Tali Methodo parum tamen aut nihil fiendum censet in casibus arduis. *Ibidem*.

... Hæmorrhæi originem probabiliorum exponit. 78.

... Eumque *Cortice* curari posse affirmat. *ibid.* & seqq.

... Textum *Mortoni* de Hæmoptoe exponit. 300. 301.

... Item de Phthysicorum Febre. 301.

... Item Capitulum ejusdem de *Proteiformi Febris Intermittentis genio*, adjectis Scholiis recudit. 110.

... Innocentiam *Corticis* jurejurando testatur. 4.

... Intermittentium Februm originem per conjecturas varias, & imperfectas requirit. 42. ad 50.

... Virtutem *Corticis* ad Perniciosas Periodicas a se detectam, & promulgatam, universaliter receptam fuisse lætatur. 310.

... Cautiones vero illius usum inopportuno docentes, atque verantes, haud satis esse a nonnullis excultas docet. *Ibidem*.

... *Corticem* Peruvianum esse Hæmoptoes habitualis Antidotum herculeam, ut asserit *Mortono*, non admittit. 300.

... Non diffidet cum *Mortono* posse putridas Phthysicorum Febres Intermittentes aliquo modo *Cortice* leniri, interitu tamen Ægrotantis nequaquam inhibito. *Ibidem*.

... Experimentum facit de Lumbricis Terrestribus, & Vitulinis in Infusione *China China*, & in alii succis. Vide, *Lumbrici Vitulini*, & *Terrestres*.

... Quasdam Perniciosas Febres observat forte a *Mercato* non observatas: sicut alias ab Auctore non observatas observavit *Mercatus*. 122.

... Methodus Auctoris ad Perniciosas Periodicas. Vide *Methodus Auctoris* &c.

... Generaliter non admittit suppositionem *Mortoni*. Febrem quamlibet, saltem primariam quomodolibet remittentem, etiam continuam posse *Cortice* curari. 307.

... Nondum cusa, vel nota sibi erant *Mortoni* Scripta, cum propriam Methodum ad Perniciosas exercuit. 208. 210.

... Syrupum ex *China China* præsertim pro Pueris describit. 53.

... Nomenclaturam Veneni Febrilis a *Mortono* usurpatam examinat, nec facile admittit, nisi illis sit de voce. 111. 112.

... Refractariam *Corticis* sæpius deprehendit Lymphaticam Febrem. 312.

... Suspectas habet Virtutes plurimas, a multis *Corticis* attributas. 290. 94.

... Historiam *Corticis*, scribere detestatur, quum eam apud *Badum* legere possit quilibet. 2.

B

- BACCONI** animadversio notatu digna in pra-xi medica. 149. 150.
- BACCONUS** nullum inquit remedium semel oblatum curationi alicui grandiori posse sufficere. 15.
- BADUS** Corticem Peruvianum propugnavit Libro peculiari. 2.
- ... Historiam *Peruviani Corticis* conscripsit. 2.
- ... Afferit sua de *Corticis* Activitate adversus varias Febrium species, plurium ævi sui illustrum Medicorum auctoritate roboravit. 2.
- ... Circa Febrium Intermittentium Causas non coincidit cum *Protospatario*, ut opinatur *Morton*, sed illi adversatur. 32.
- ... Morbis omnibus Frigidis mederi Corticem putat. 295.
- BARBETTE** opinio circa essentiam Febris, & Intermittentium Causas. 32.
- BELLINUS** primus Medico-mechanici Systematis antesignanus. 33.
- ... Ejusdem de Causis Intermittentium Sententia. 34.
- BELLOT** sectator *Magali* in re Chirurgica. 106.
- Benignarum Intermittentium apud Auctores mentio frequens, & curatio copiosa; Perniciosarum sic nulli. 166.
- Bili Humanæ, magisque Bubulæ, injecta *China China* pulverata cito submersa est, non ita in Aqua, licet hæc levior tunc apparuerit eadem Bile. 20.
- Bilis absorbetur a *China China* facilius ac absorbetur plures alii liquoris, ob peculiarem proportionem particule illius cum poris *China China*. 20. 21.
- Bilis æque ac Aqua extinguit ignem, nec est facile inflammabilis: ardet tamen Olei adinstar, si fortiori igne urgeatur. 22. 23.
- Bilis, & Olei analogæ est structura, licet inæquale sit pondus. 22.
- Bilis poros *Corticis* facile repens, illius submersionem in ipsa Bile faciliorem reddit. Horum neutrum efficit Aqua. 23.
- BLEGNY** de Causis Intermittentium, & actione *China China* in illas opinio. 30.
- ... Afferit Morbos *Vaporis* nomine donatos, Febres quascunque *Hydropes*, &c. *Cortice* curari. 296.
- Bolus Paregoricus Auctori familiaris non multo ante paroxysmum Tertianarum Cholericarum. 92. 93.
- BORELLI** opinio de Intermittentium Causis. 29.
- BORELLUS** acredinem salinam Fermenti febrilis rerundi vult a salibus contrariæ naturæ citra priorum exclusionem. 22.
- ... Idem ab actione *Corticis* deducit, Febres evacuationibus non esse curandas. 14.
- ... Ejusdem dictum. 295.

C

- CAMERARII** difficultatibus Auctor respondit. 95.
- CAMPANELLE** opinio de prima Febrium Causa. 32.
- Camphora, dubium est apud Medicos, an refrigeret, an calefaciat. 12.
- CAPRILIUS** octo simul Terrianas dari posse in eodem Ægro, non dubitavit asserere. 279.
- Cardiacæ Febris Intermittentis perniciosæ descriptio. 118.
- Cardiacarum Febrium *China China* sanatarum Historiæ 178. usque ad 179.
- Cardiacæ legitimæ Historia num. ix. 174.
- ... Ejusdem Cardiacæ legitimæ Historia altera num. x. 175.
- ... Cardiacæ Spuriæ Historia n. xi. 175.
- ... Ejusdem Cardiacæ Spuriæ alia Historia numer. xii. 176.
- ... Alia similis num. xiii. 177.
- ... Alia pariter num. xiv. *ibid.*
- Carpis apposita *China China* nihil probabiliter conferre credendum est ad curationem Febrium. 321.
- ... Narratio Historiæ cujusdam lepidæ idipsum confirmantis. *ibidem*.
- Casus minus felix notatu dignus. 202.
- ... Animadversiones in hunc casum. *ibid.* & 204.
- ... Alius pariter casus. 250.
- Cataleptici quodammodo facti Ægrotantes in Perniciosis Febribus *China China* feliciter curati. 206.
- ... Item. 297.
- Cathartica, aut Emetica nequeunt Fermentum Intermittentium, etiam si in Ventriculo, aut Intestinis stabuletur, a scaturigine sua minime instaurante radicibus extirpare. 40.
- Catharticum post Perniciosam Febrem *China China* curatam assumptum in majus statim discrimen Ægrum conjecit; eodem tamen remedio ille iterum sanatus est. 214. 215.
- Catarrhum suffocativum Perniciosis Intermittentibus associatum &c. Vide, *Asthmaticum affectum* &c.
- Causa Febrium est res modis exiguæ. 17. 18.
- ... Non aliter potest figi a *Cortice*, nisi per simplicem absorptionem ipsiusmet Causæ, seu Fermenti febrilis. 18.
- Causa antecedens Febrium Intermittentium ægrum per diuretica, aut diaphoretica potest educi. 24.
- Causæ Quartanam, Tertianam, & Quotidianam Febres producentes in quadam ratione univoce conveniunt. 135. 136.
- ... Quænam probabiliter, sit hæc ratio. 137.
- Causæ Febrium quærendæ sunt in humoribus notis, alteratis in motu, & crasi, seu structura, non in fictitiis putrescentibus, qui debeant evacuari. 22. 23.
- Causas plurium Morborum periodice recurrentium non evacuatione semper sensibili, sed sæpius alteratione curare consuevimus. 22.
- Caute-

- Caute de non exhibendo *Cortice* deploratis omnino, & proxime animam efflaturis. 152. 153.
- Cautiones usum *Corticis* inopportunos docentes, atque vetantes non satis esse a nonnullis excultas dolet Auctor. 318.
- Censura adversus *Corticem* cuiquam patenter morturo frustra administratum inanis. 156.
- Character perniciosus in primo exortu suo mitis, in progressu feroc. 120.
- CHARAS** peculiarem *China China* præparationem docet, ut inhibeantur Recidivæ. 12.
- CHINA CHINA** circa annum 1649. in Italiam translata opera Eminent. Cardin. de Lugo, aliorumque PP. Soc. Jesu. 2.
- ... Illius historiam scribere detestat Auctor, cum eam apud *Badum* possit legere quilibet. 2.
- ... A solo Bado illam transcribere quotquot ante, & post editionem hujusce Tractatus eandem sunt persequuti. *ibid.*
- ... Illius varia nomina. 1. & 2.
- ... Item Locus Nalis. 2.
- ... Ejusdem quamvis innocuæ, oblatio intempestiva potest obesse, ut & oblatio aliorum remediorum, atque ciborum. 15.
- ... Illam Catharticis admiscere ad evacuandam simul Causam Febris, error est. 49.
- ... Eandem obesse pinguibus, ipsamve post annum, vel post septennium saltem Febres iterum, aliove morbos accerere, ridiculum est. 5.
- ... Humano Sanguini recenter educto commixta illius concretione, ut putarunt aliqui, non impedit. 17. 18.
- ... Utiliter commiscetur cum Conservis, Syrupis &c. 52.
- ... Creditur causam Febris figendo, intus detinere ad graviora mala inducenda, sed perperam. 14.
- ... Item 16. usque ad 17.
- ... Relinquit Sanguinem in eo statu, in quo illum reperit, nec adversus illius impuritates pugnat. 60.
- ... Sive in forma solida exhibeatur, sive liquida, sive in Vino tenuiore, sive in generosiore, sive prævia, sive ommissa infusione (quod perinde est) Febrim tollit.
- ... Causæ Febrium antecedenti per viam solius alterationis, non evacuationis adversatur. 16. 17.
- ... Nec figit, neque fundit humores, aut Sanguinem. 18. & 4. 5.
- ... Quid vere efficiat, cum Febres sistit. 229.
- ... Si offeratur dosi congrua in Febre Intermittente, potest Medicus certo spondere Febrim minime redituram. 3. & 4.
- ... In Perniciosarum extremo periculo quum offeratur, expectanda est Accessionis Remissio. Vide, *Remissio Accessionis*.
- ... Narcosum nullam in se continet. 5.
- ... Nisi in principio Subcontinuæ Malignantis, quæ Corruptiva futura sit, exhibeatur, non amplius potest utiliter ægrotanti exhiberi. 232. 233. & 236.
- ... Esse Antidotum Hæmoptoes habitualis, ut *Morton* asserit, Auctor non admittit. 302.
- ... Infusa Clysteribus imbecillium est virium. 311.
- ... Coctionem quandam humorum illico assumpta patenter inducit. 6. & 235.
- ... Hancque potest pro libito nostro inducere segnius. 22. 23.
- ... Usus hujusce, & omissionis difficultates. Vide, *Difficultates*.
- ... Epilepsiæ opem ferre asserit *Toxius*. Vide, *Epilepsia*.
- ... Epileptico Adolescenti visa est levamen asserit. Vide, *Epilepticus*.
- ... Febrifugum universale hucusque non est. 259.
- ... Gravidis, & Puerperis tuto exhibetur. 18.
- ... Immo Gravidis febricitantibus convenire asserit *Frassonus*. 304.
- ... Etsi per se ipsam innocua, cibus tamen non est, sed Medicamentum, quod ubi nullatenus convenit, suspectum redditur. 209.
- ... Stipticitatem plurimis inferens, nonnullis solutionem Ventris, ubi extra rem præferatur, per accidens saltem potest obesse. *ibid.*
- ... Quid possit agere in Fermentum Continuarum ab absentia, cui subigendo est impar; quidve in humores aliorum Morborum effectores, latet. 313.
- ... Ubi non proficit, quandoque obesse asserit *Mortono*. 309.
- ... Etsi Sanis ad prophylaxin præscripta non improbetur, attamen nec laudatur. 309. 310.
- ... Non admodum tuto usurpari videtur in iis affectionibus Hypochondriacis, quæ non in ventriculi male coqueatis dyscrasiâ consistunt, sed in nervoso genere alta jam convulsionum semina jecere. 293.
- CHINA CHINA**. Vide plura in Verbo, *Cortex Peruvianus*, *Febrifugum Peruvianum*, *Peruvianus Cortex* &c.
- CHINÆ CHINÆ** virtutem ad perniciosas Periodicas a se detestam, & promulgatam, universaliter receptam fuisse, lætatur Auctor: Cautiones vero illius usum inopportunos docentes, atque vetantes haud satis esse a nonnullis excultas dolet. 300. 301.
- CHINAM CHINAM** in Hæmoptoe habituali non ut balsamicam, vulnerariam aut stypticam *Morton* considerat, sed ut mere Febrifugam. 310.
- Chirurgorum quorundam Castrensiarum abusus in præscribendo *Cortice* in quarumlibet Febrium quoquo modo periodi speciem Præferentium principio. 241.
- Chocolatæ, Coffee, & Thè usus, ac juvenanticeps. 10.
- Cholericæ Febris Intermittens perniciose describitur. 117.
- Cholericarum Febrium *China China* curatarum Historiæ. 168. usque ad 172.
- ... Febris Cholericæ humidæ Historia I. 168.
- ... Ejusdem Cholericæ humidæ Historia II. 170. 171.
- ... Cholericæ siccæ Historia III. 186. 187.
- Cho-

Cholericiis Tertianis occurrit Auctor non multo ante paroxysmum Bolo paregorico sibi familiarum. 60. 61.

Chylus, & Lympha. Vide, *Lympha*, & *Cbylus*.

Cibi distantia ab assumpto *Cortice* quænam, vide, *Intervallum*.

Cichorii succum sine metu noxæ præscribentes, Cichorium probe conditum sæpe præscribunt. 12.

Ciehorium controversitur, an ad caliditatem magis vergat, an ad frigiditatem. *ibid.*

Circumstantiæ, in quibus certo licet *Corticem* offerre in Subcontinuarum Malignantium principio. 238. 239.

Circumstantiæ gravissimæ, quæ validam *Corticis* administrationem & suadent, & admittunt. 139. 140.

Clysteribus infusa *China China* imbecillium est virium. 218.

Cognitionem quandam humorum patenter illico inducit assumptus *Cortex*. 5. 6. & 236.

Cognitionem illam humorum, quam cito solet *Cortex* inducere, potest pro libito nostro inducere segnius. 24. 29.

COLE opinio circa Intermittentium Causas. 32.

Comitata Febris quænam. 256.

Commixtionem Medicamentorum cum *China China*, vehiculo necessario excepto, *Sydenham* damnat. 56.

Comparatio inter suppressionem Febris Intermittentis Comitata, Subcontinuarum tardigrada, & Subcontinuarum velocioris. 240.

Comparatio *Morsoni* inter curationem Februm Proportionatarum in Malignis Synochos transcurrentium peractam *Cortice*, & peractam sine *Cortice*. 270.

Comparatio usus Sulphuris in depellenda Scabie cum usu *Corticis* in expugnandis Febribus Intervallaris vulgaribus data; & explicata. 311.

Complicationes Februm quot, & quales apud Antiquos. 278.

... Omnes illas non facile admittit Auctor: ad abundantiam tantum eas supponit. *ibid.*

Conditio necessaria pro utili oblatione congruæ dosis *China China* in Perniciosis, mortem cæteroquin intra horas 23. illaturis. 196.

Conditiones Depurativæ Intermittentis. 60.

Conformationem foetus cujuscunque fuisse eorundem Mundo in primo suæ speciei Ovo opinantur Neoterici non pauci. 35.

... Eam de novo fieri videtur libentius opinari Auctor. 35.

Continentes Febres quænam sint Auctori. 260. Item. 263. Item. 260.

... Quænam sint *Morsoni* 266. Item. 263.

Continentes Febres humorales nulla solet sanare *Cortex* experientia Auctoris. 256. & 258.

... Quænam *Cortice* sint fortasse curabiles, si quæ sunt, & quando. 259.

Continua Proportionata. Vide, *Proportionata*.

Continua Periodica. Vide, *Proportionata*.

Continua Periodica qualibet. Vide *Febris qualibet*.

Continuarum, & Intermittentium Februm similitudo, & dissimilitudo. 58.

Continuarum Februm Fermentum ipsi ab intrinseco Sanguini insidet. 59.

Continuitas Periodicarum perniciosarum acquisita solum in progressu, aliter consideranda, & tractanda est ac acquisita in principio. 129. & 124.

Continuitas in Subcontinuarum progressu superveniens, si celerrimo properet gradu, *valida*, ut in reliquis Perniciosis, *Corticis* oblatione curanda est. 142.

Continuitas Febribus Intermittentibus circa initia superveniens, potest quandoque procedere ab influxu copioso, & celeri Fermenti extranei redundantis potius, quam ex prava Sanguinis diathesi. 136.

Continuitas blanda Februm Subintranantium sine gravi symptomate, non constituit Subcontinuarum Februm Perniciosam; sed continuitas cum gravitate symptomatum conjuncta, quæ acutiem simul ostendit. 122. 123.

CONYGI opinio de *China China* Fermenti febrilis particulas dissociante, ac distrahente, non plane recipitur. 20.

CORGHIIUS Asthmata *Chinam Chinam* opitulanti testatus est Auctori. 290.

... Idque Historia confirmavit. *ibid.*

Corruptiva Intermittens ab ipso initio *Corticis* potest curari. 57.

Corruptivæ Febris *China China* feliciter curatæ exempla duo. 80. 81.

Corruptivæ Intermittentis quocunque tempore tales se prodant, *Cortice* sunt curandæ. 62.

... Et quo pacto. Vide, *Quo pacto*.

Corruptivæ Intermittentis conditiones. 61.

CORTEX PERUVIANUS nullas evacuationes criticas sinit, sed tantum symptomaticas. 17.

... Unica, & antiqua dosi exhibitus in paroxysmo leviori, correspondentem tantum leviorum fugare solet, non graviores: oblatus vero in graviore fugat utrunque. 49. & 49.

... Etiam si absorbendo Fermentum febrile dicatur illud figere, non tamen figit cruorem, qui fermenti subjectum est. 17. & 18.

... Noxius non est, cum non proficit, seu cum Februm non pellit: sed potius aliquando forsitan cum nimis cito proficit: hoc est, cum Februm aliquam cito submovet quam expediret sinere progredi. 240.

... Si quid attulit incommodi, non sua certe culpa, sed offerentis attulit. 3. & 4.

... Adulterinus quandoque potest nos fallere. 30.

... Cautè offerendus in Intermittentium principio. 71.

... Experientia Auctoris nullas Continentes Febres Humorales solet sanare. 258.

... Quas forte sanet, si quæ sunt, & quando. 258. 259.

... Non exhibendus deploratis omnino. Vide, *Cautela*.

... Dosi liberaliori exhibitus obesse non potest. Vide, *Dosis liberalior*.

... Vel nullam, vel facilem tantum, ac salubrem vacationem excitat *Cortex*. 6.

... Eiusdem offerendi exemplum in Perniciosis. 21.

... Fe-

... Febribus nullis, quæ simplices vocantur, ut Hæcticis, Synochis impuribus, aut Ephemeris apratur *Cortex*. 258.

... Eundem offerendi formula. Vide, *Formula*.

... Februm Depurativam sistendo imprudenter, magis noxius *Cortex* esse potest, quam si Febribus illum non admittentibus adhibeatur. 300. 303.

CORTICE in extremis angustiis oblato, si intra illum eundem paroxysmum occumbat *Æger*, nil imputando Remedio. 156.

... In Febribus Intermittentibus paulo ante accessionem epoto, nonnullis in Anglia occubuisse, narrat *Sydenham*. 300.

... De exhibendo, vel omittendo *Cortice* difficultas. Vide, *Difficultates*.

CORTICEM PERUVIANUM sunt qui non a trunco, vel ramis, sed a radice Arboris detrahi putant. 302. 303.

... Illum, ejusdemque germani, & vegeti notas describere Auctor renuit. 303.

... optimus ille censendus, qui alias profuit. *Ibidem*.

CORTICEM neque figere, neque fundere Sanguinem experientia patet. 7. & 8.

... Eundem neque tormina, neque tensesum, neque abortum in prægnantibus excitare. 303. & 304.

... Eundem olim in Anglia abesse in contemptum ob Casus infaustos ab illius oblatione paulo ante accessionem facta observatos, refert *Sydenham*. 306.

... Hujusmodi tamen malo facile prospectum exhibendo Febrifugum declinante solum, vel soluto paroxysmo asserit idem Auctor. *ib.*

... Eundem in Benignis Intermittentibus, in vadente paroxysmo, primis temporibus a se, aliique fuisse innoxie semper exhibitum asserit idem, qui supra. *Ibidem*.

... Qui propterea aliam eorum eventuum causam fuisse autumat. *Ibidem*.

... Eundem plane obesse in Continuis ab essentia affirmat *Sydenham*. Vide *Peruvianum Corticem*.

CORTICEM in Febricitantibus Arthritidi obnoxiiis, Causam Febris reprimendo, Arthritidis Causam nequaquam repressisse; immo Podagram extinctæ febri paulo post supervenisse observavit Auctor. 297. 298.

CORTICI nonnunquam adscripta curatio tardior, Auctori redditur incerta. 290. 291.

CORTICIS Actio. Vide, *Actio Corticis*.

CORTICIS Innocentia. Vide, *Innocentia Corticis*.

CORTICIS vis validissima, & ignota coacta se ipsam in cassum exere contra objectum sibi improporionatum in Morbis, quibus non convenit, satis probat oblationem Remedii iis casibus temerariam, & de damno suspectam. 309.

CORTICIS usus, ubi non adit probabilis conjectura posse illum prodesse, aditque experientia de illius invaliditate, rationabilis non est. 298. & 310.

CORTICIS substantia suapte natura est insons:

sed ob incongruam, vel intempestivam oblationem potest esse noxia. 300.

CORTICIS noxa ob imprudentem, vel temerariam oblationem contingens, non est crimen illius, sed Medici perperam præscribentis. *ibid.*

CORTICIS virtus sicut Causæ Februm Periodicarum adversatur in nostram utilitatem, sic ubi hujusmodi Causam non invenit, forsitan potest, alicui fortuitæ dispositioni nostri Corporis adversari non nunquam in damnum nostrum. 304.

CORTICIS PERUVIANI usus ad expugnandas Febres Intervallares vulgates &c. Vide, *Peruvianum Corticis usum*.

CORTICIS PERUVIANI virtus ad Perniciosas Intermittentes. Vide, *China China virtutem*.

CORTICIS Substantia. Vide, *Substantia*.

CORTICIS sex Scrupuli sejunctim assumpti non æquivalent activitati, licet æquivalent ponderi duarum Drachmarum uno haustu assumptarum. 50.

CORTICIS effectus citus cito dignoscitur, an sperabilis. Vide, *Effectus*.

CORTICIS usus exuberans. Vide, *Usus*.

Corticis Fraxini cum *Peruviano Cortice* collatio pro fugandis Febribus. 12. 13.

CORTICIS PERUVIANI effectus est inhibere non paroxysmum ipsum, quo exhibetur, sed correspondentem. 150.

Crisis copiosa per urinam modica infimul diarrhæa comitatam post usum *Corticis* subsequuta. 196.

... Eadem Crisis per urinam simul, & sudorem, post usum ejusdem *Corticis*. 197.

Critica evacuationes. Vide, *Evacuationes nonnunquam*.

Curatio præsentanea Febris Perniciosæ non minus exigit regulariter quam *drach. vj. Corticis* nec plus quam *unc. i. 139.*

... Integra vero, ac universalis curatio, *duabus* plus minus *uncis China China* perficitur. 141.

Curatio Perniciosarum in genere. Vide, *Idea*.

Curatio, quæ ad Morbos diuturnos, & non Febriles solet adhiberi, ea ipsa est, quæ Febribus adhibetur, quando curantur *Cortice*. 239.

Curatio Februm, & quorumvis Morborum, facta per absorptionem principii peccantis, obnoxia est reviviscentiæ ejusdem principii. 236.

... Melior est propterea, si fiat per febrilis effervescentiæ disflagrationem, quando hæc *perfecte* succedit, quam si fiat medio *Cortice* per absorptionem Fermenti, adeoque illa Curatio sub tali conditione, cæteris paribus, huic anteponenda. *ibid.*

... Non ideo tamen videtur hæc in casibus periculi ancipitis absolute rejicienda. 235. 236.

Curatio Perniciosarum Periodicarum ope *China China* probabiliter exercetur quodammodo indirecte, & fortuito, ubicunque generice ad Febres Continuas, & periculosas ea solet adhiberi, ut in Gallia, & alibi. 107.

Curatio Februm, ut ajunt, methodica instituta,

ta, Medicus se gerit ut Inspector Morbi, & ut minister Naturæ: curatione veto instituta per *Chinam Chinam*, se gerit ut Arbitrator Morbi, & ut Instaurator Naturæ. 233. 234.
Curationes insignes Perniciosarum Periodicarum ex quavis earum specie, *China China* peculiariter administrata sanatarum, ordinatim dispositæ. 167. usque ad 228.

D

D' AQUIN quid opinetur circa Febrium Intermittentium Causas, & *China China* actionem in illas. Vide *Aquin*.
DAVINIUS Serenissimi Mutinæ Ducis Medicus, & Auctoris Collega, Lucubrationes quasdam tum Latino, tum Hetrusco Idiome conscripsit in laudem *Corticis Peruviani* sub nomine *Hectoris e Valle*. 210.
... Diluitur umbra quædam, quam prædictæ Lucubrationes præter intentionem offundere visæ sunt assertionibus Auctoris, quibus se prodidit primum repertorem in Urbe sua Methodi curandi per *Chinam Chinam* Perniciosas Intermittentes. 210. 211.
... Illius modestia laudatur. *Ibidem*.
... Quæ methodus illi familiaris in exhibendo *Corticem*. *Ibidem*.
Decocta aliorum Corticum, & Lignorum pluries, ac diu usurpantur cum incertitudine eventus: Cur non & *Cortex Peruvianus* cum certitudine? 14.
Definitio Febrium Periodicarum Perniciosarum in communi. 116.
Defunctorum aliquot *Cortice* modo tractatorum, & modo non, Historiæ. Vide, *Historia Defunctorum*.
Dejectiones alvinae tum spontaneas, tum artificiales, ut plurimum in Febribus Intermittentibus parum proficere, experientia comprobatur. 71.
... Historiæ idipsum testantes. 76. 78.
... Historia I. 66.
... Historia II. 66.
... Historia III. *ibidem*.
... Historia IV. 66.
... Historia V. *ibidem*.
... Historia VI. 66. 67.
Depurativa, seu Perfectiva Febris Intermittens, non ab initio suppressenda per *Corticem*. 58.
Depurativæ Intermittentis conditiones. 60. 61.
Depurativam Intermittentem, licet *Cortice* curari possit, tutius videtur non curare. 61.
Depurativam nonnunquam, & nonnunquam Corruptivam naturam Intermittentium efficiunt plura. 61. & 62.
Depurativam Febrem qui sistit. Vide, *Febrem Depurativam*.
Depurativas Febres præsertim circa initia sistendo &c. Vide, *Febres Depurativas*.
Descriptio Methodi lentioris ad curandas Subcontinuas Perniciosas. 143. 144.
Descriptio Specierum omnium Febrium Periodicarum Perniciosarum. 117. usque ad 123.

Dixta quæ servanda tempore usus *Corticis* in Perniciosis. 143.
Diagnosis Perniciosi symptomatis a non pernicioso illustratur exemplo. 165. 166.
Diagnosis Febris Subcontinuae Perniciosæ, illiusque ortus, atque progressus. 123. usque ad 125.
Diaphoreticæ Intermittentis perniciosæ descriptio. 120.
Diaphoreticarum Febrium *China China* curatarum Historiæ. 280. usque ad 185.
... Diaphoreticæ Febris Historia I. 180.
... Historia II. 183.
... Historia III. 184.
Differentiæ Febrium Periodicarum Perniciosarum ab earum symptomatis peculiaribus derivatæ. 117.
... Prima Febrium Intermittentium Perniciosarum differentia, quæ *Cholerica* dicitur. 106.
... Item & quasi *Dysenterica*. 118.
... Secunda differentia, quæ dicitur *Subcerventia*. 118.
... Item & *Atrabilis*. 118.
... Tertia differentia *Cavidiaca* nuncupata. 118.
... Quarta species *Diaphoretica* dicta. 119.
... Quinta species, quæ *Synopalis* appellatur. 119.
... Sexta quæ dicitur *Algida*. 122.
... Septima, nempe *Lebargica*. *Ibidem*.
... Octava denique, quæ Subcontinua nuncupatur. 120. 121.
Difficultates contra usum *Corticis* in mitioribus febribus afferri solitæ, & per modum fictionis etiam admittæ, in casibus præcipitis exitii locum non habent. 82. 83.
Difficultates quænam sint contra usum *Corticis* in Subcontinuarum Malignantium principio. 232. 233.
... Quæ contra omissionem *Corticis* in principio Subcontinuarum Malignantium. 233. 234.
Discrepantia inter *Mortoni*, & Auctoris Methodum. 150.
Discrepantia quænam sit inter curationem in Febrium tum methodicæ, tum sponte, tum ope *Corticis* absolutam, & curationem aliorum Morborum præsertim Chronicorum. 234. 235.
Discrepantia practica inter oblatum, & non oblatum *Corticem* in Subcontinuarum Malignantium principiis ex *Mortono*. 242. 243.
Discrimen inter Febres certum exitium, & inter alias anceps tantum periculum inferentes, quoad oblationem *Corticis*. 248.
Discrimen quodnam intercedat inter curationem Febrium methodicam, vel etiam spontaneam, & eam, quæ fit ope *China China*. 233. 236.
Distributio congrua dosis *Corticis* pro cita, & certa curatione Febrium Perniciosarum. 139. ad 140.
Distributio Historiarum Curationum Insignium secundum variam Perniciosarum actionem in triplicem humani Corporis regionem instituta. 170.
Distributio *Corticis* congruenter facta, curantur Perniciosæ Periodicæ cum minori *Corticis* quantitate, ac a multis curentur benignæ. 140.

Divi-

Divisio Febrium omnium secundum Auctorem. 250. ad 256.
Divisio Periodicarum Perniciosarum, & specierum earundem ab accidentibus potioribus illas concomitantibus petita. 116.
Alia divisio ad ritus Scholasticos. 117.
Doctrina Febrium. Vide *Febrium Doctrina*.
DOLÆI de causis Febrium Intermittentium opinio. 31.
DOLÆUS Purgantia ad tollendas simul Febres Intermittentes, & earum Causas, minus recte *Corticis* admiscet. 32.
Dolor periodicus in Maxilla superiore *Cortice* sedari visus, sed non curatus. 298.
Dolorem Ventriculi periodicæ recurrentem *China China* sanatum refert *Vallisnevius*. 290.
DONZELLUS (Joseph) quodammodo subscripsit *Protopspatario* circa Febrium Causam. 30.
Dosis liberaliorem *China China* tum universim, tum particulatim consideratam obesse non posse probatur ex *Sydenhamio*, *Mortono*, *Monginotio*, & *Chavaz*. 106. 107.
Dosis liberalior *China China* experientia 50. circiter annorum Auctori familiaris, in usu est quoque apud alios Practicos. 141. 142.
DUCIS DE LESDIGUIERES defuncti Historia. 243.
Dysentericæ Febris Intermittens Perniciosa describitur. 118.
Dysentericæ Febris *China China* curatæ Historia unica num. iv. 172.

E

Effectus *Corticis* citus cum sit, citò dignoscitur, an ille sperari debeat, necne, ubi idem *Cortex* in casibus ancipitis naturæ fuerit oblatum. 241.
EMERICA, & Cathartica Fermento febrili sæpius analoga, & Febrem *Cortice* curatam statim revocantia, Causam febrilem nequeunt evacuare. 24.
EMERICA, aut Cathartica nequeunt Fermentum Intermittentium &c. Vide. *Cathartica*, & *Emetica nequeunt*.
Epilepsia *Chinam Chinam* opem ferre, asserit *Tozzius*. 290.
Epileptica quinquagenaria visa est curari *Cortice*; nec tamen curata est. 297.
Epilepticus Adolescens ab usu *Corticis* plurimum levaminis visus est ab initio reportasse; minime tamen sanatus est. 298.
ETTMULLERI Sententia de Febrium Intermittentium Causis. 31.
Evacuatio Causæ febrilis sæpe succedit assumptioni *Corticis* sub velamine consuetarum excretiorum. 23.
... Nulla sensibilis exigi debet a *China China*, etiam si hæc dicatur febrile Fermentum præcipitare. 16. 17.
Evacuatio artificialis in Febribus Intermittentibus neque a Causa Conjuncta indicatur, neque ab Antecedente. 16.
Evacuazione sensibili, datis etiam Galenicorum

principiis, sæpius opus non est pro curandis Febribus. 24.
Evacuationem vel nullam, vel facilem tantum, ac salubrem excitat *Cortex*. 6.
Evacuaciones omnes ad Febrium Intermittentium curationem damnat *Mortoni*. 26. 27.
... Ita sentit & *Sydenham*. 28.
Evacuaciones nonnumquam critica succedunt post *Chinam Chinam* assumptam. 15.
Evacuaciones defectus cuilibet alio præter *Chinam Chinam* Specifico Febrifugo posset impunitari. 33.
Evacuacionibus ad excessum usque tentatis, *Cortex* usurpandus saltem esset loco Febrifugorum ineptorum. 50.
Evacuatis sine Febri levamine copiosis humoribus, Aegrum ab imminente lethali ægritudine saltem præservatum pronunciant curantes Medici. 10.
Excretiones copiosæ in Febribus, materia incocta, quamvis spontaneæ, vel morbi longitudinem, vel difficilem solutionem protendant. 16.
Exempla oblationis *Corticis* vario cum successu institutæ variis Intermittentium temporibus, & in circumstantiis variis Febrium modo Depurativarum, & modo Corruptivarum taliumque modo ob solam diuturnitatem, & modo ob supervenientia gravia symptomata. 68. 81.
... Historia I. 70.
... Historia II. 71.
... Animadversio Auctoris in oblationem *Corticis* non satis felicem in Intermittentium principio. 72.
... Historia III. *ibid.*
... Historia IV. 73.
... Animadversio Auctoris in oblationem adhuc minus felicem in Intermittentium plane depurativa um progressu. *Ibidem*.
... Historia V. 73.
... Historia VI. *ibid.*
... Historia VII. *ibidem*.
... Historia VIII. 74.
... Historia IX. *ibid.*
... Historia X. 75.
... Historia XI. *ibid.*
... Historia XII. 76.
... Historia XIII. *ibid.*
... Historia XIV. 77.
... Historia XV. *ibid.*
... Historia XVI. 79.
... Historia XVII. *ibid.*
... Historia XVIII. specialiter notanda. 80.
Exemplum pro innuenda præstantia Methodi Auctoris. 147.
... Aliud illustrans diagnosis perniciosi Symptomatis a non pernicioso. 222.
Exemplum Circumstantiarum gravissimarum, quæ *Corticis* administrationem validam & suadent, & feliciter admittunt, & quomodo. 140. 141.
Exemplum offerendi *Corticem* in Perniciosis lentiore Methodo, indicata ordinatim distributione remedii. 142.

Expe-

Experientiam, praximque propriam nonnihil hæsitantem circa oblationem *Corticis* in Subcontinuarum Malignantium principio exponit Auctor, ab aliena complementum sperans. 250: 251.

Experimenta Auctoris circa plurima, quæ Lumbricos dicuntur necare, connumerando inter hæc *Chinam Chinam*. 294: 295.

Experimenta ex *Cortice* commixto cum succis humanis, præsertim cum Sanguine, & Bile. 20: 21.

Experimenta quædam ad *Corticis* vim sensibilitatem explorandam ferme incausam ab Auctore instituta. *Ibidem*.

Extracta, Tincturas &c. *China China* noverunt & primis illius temporibus Medici, qui tunc aderant. 52.

Extractum *China China*, & Tinctura illius utilia sunt, sed utiliora, si illis substantia ipsa *Corticis* adjungatur. 51.

E

Ebreum Depurativum qui sistit *Cortice*, tollit de medio remedium absumptivum Cause morbificæ, ut illi substituatur aliud mere absorptivum cum incerta sub actione ejusdem Cause. 309.

Febres Depurativas præsertim circa initia sistendo peccatur contra Aphorismum Hippocratis: *Que judicantur &c. Ibidem*.

Febres Phthisicorum putridas Intermitteutes posse aliquo modo leniri *Cortice*, interitu Egrotantis nequaquam inhibito *Morton*, & Auctor non dissentit. 300.

Febres Malignæ ab ortu. Vide, *malignæ Febres*.

Febres Intermitteutes, Ardentes, Inflammatorias &c. Vide, *Intermitteutes Febres, Ardentes, Inflammatorias &c.*

Febres in suis transmutationibus possibilibus quemdam veluti Circulum imperfectum videntur agere. 288.

Febres imminentes (ita & alias ægritudines) sicuti licet impedire ne adveniant, cum fieri potest, ita congruum videtur eas impedire per *Corticem*, ne progrediantur, postquam advenerint. 238.

Febres ab ortu Intermitteutes, ut tales esse considerandas etiam post acquisitam recenter continuitatem, & *Cortice* curandas docent *Morton*, & *Sydenham*. 107.

Febres evacuationibus non esse curandas ab actione *Corticis* deduxit *Borellus*. 14.

Febribus nullis, quæ Simples vocantur, ut Hæcticis, Synochis imputribus, aut ephemeris aptatur actio *Corticis*. 258.

Febrifuga vera non solent esse sensibilitate evacuantia. 16.

Quæ talia sunt apud Auctores, atque vehementia, inutilia sunt, & noxia. 9: 10.

Febrifuga nonnulla vegetabilia in locum *Peruvianæ Corticis* suffecta, eodem sunt imbecilliora. 3.

Ita, & alia quævis Febrifuga. *Ibidem*.

Febrifugorum quorundam vis alchalia. Vide, *Sennertus vim alchalicam*.

Febrifugum universale hucusque non est *China China*, licet aliqui se Arte talem eam reddidisse putent. 258.

Febrifugum diu questum reperitur in *Cortice*, statimque repertum rejicitur. 10.

FEBRIFUGUM PERUVIANUM saltem loco Febrifugorum ineptorum usurpandum, post tentatas ad excessum usque evacuationes. 50.

Febrile Fermentum. Vide, *Fermentum Febrile*.

Febris fere quælibet transit in quamlibet, ubi aliqua sit inter illas symboleitas. 288.

Febris Algida, Ardens, Arrabilaris, Cardiaca, Cholericæ, Comitata, Continua, Diaphoretica, Dysenterica, Inflammatoria, Lethargica, Lenta, Maligna ab ortu, Subcontinua, Subcruenta, Subintrans, Symptomatica, Synchialis, Verminosa &c. Vide, *Algida Febris, Ardens, Arrabilaris &c.*

Febris quælibet periodica Continua quo magis ad naturam Intermitteutium accedit eo facilius se submittit actioni *Corticis*: Quo vero magis accedit ad naturam Continentium, seu Synochorum, eo facilius eidem se subtrahit. 262. Item. 274.

Febris secundum *Campanellam* Morbus non est, sed Remedium contra morbum. 233.

Febris acuta facta. Vide, *Acuta facta Febris*.

Febris quibus modis solvi consuescat. Vide, *Quibus modis*.

Febris Perniciosæ periculum extremum. Vide, *periculum extremum Febris &c.*

Februm Intermitteutium origo. Vide, *Intermitteutium Februm origo*.

Februm Doctrina est utrumque Systema mechanicum, tam Solidorum scilicet, quam Fluidorum fatiget, nihilominus congruentius videtur superstrui huic, quam illi. 133: 134.

Fœtus Conformatio. V. *Conformationem fœtus*.

Fermenti nomen in Febribus metaphoricè usurpat Auctor. 35.

Ubi non bene sonat, aut superfluit, longe rejicit. *ibid.*

Exosum est Mechanicis præsertim Solidorum Systema profitentibus. *ibid.*

Fermenti, seu potius Menstrui nomen, & usus in opere digestionis videtur adoptari ab Auctore, sed hæsitanter. 38.

Fermenti Februm Intermitteutium Minera potius ultra, vel citra Sanguinem sita est, quam iatra. 44: 45.

Fermenti Perniciosi, seu venenati natura. Vide, *Natura Fermenti Perniciosi, &c.*

Fermenti Februm Intermitteutium extra cruorem videtur habere coactionem actione *Corticis*. 60.

Fermenti febrilis absorptio. Vide, *Absorptio*.

Fermenti febrilis Acredinem. V. *Acredinem*.

Fermenti, seu Succus Febrilis stagnatio temporanea requiritur videtur ad efficiendam periodum. 43.

Fermentorum Perniciosas, & non Perniciosas

producentium symboleitas. V. *Uniformitas*.

Illius sola retusio a salibus *China China* facta, absque ulla etiam sensibili evacuatione, sufficit ad curationem Februm. 23: 24.

Excretio ejusdem a *China China* absorpti (si qua nonnumquam requiritur) sæpius succedit absque sensibili consuetarum evacuationum incremento. 50.

Fermentorum Symboleitas & uniformitas. Vide, *Uniformitas*.

Fermentum Continuarum ipsi ab intrinseco Sanguini insidet. 58.

Fermentum Intermitteutium. Vide, *Intermitteutium Fermentum*.

Fermentum Perniciosarum. Vide, *Perniciosarum*.

Fermentum Perniciosum. Vide, *Perniciosum Fermentum*.

Fermentum febrile subit potius poros *Corticis*, quam iste poros illius. 22: 23.

Sic absorptum a *Cortice* per ordinarias Naturæ vias sensim, & sponte solet excerni. 24.

Pro varia Subjectorum constitutione, & Succorum commixtione, modo indolis Colliquativæ, modo Coagulativæ potest evadere. 128.

Vel non stabularur in cavitatibus Ventriculi, & Intestinorum, vel saltem ab iis per purgantia, & vomitoria non solet educi. 24.

Debet leniri potius, & corrigi, quam evacuati, & agitari. 47.

Sub consuetis, nec adauxis evacuationibus, post epotam *Chinam Chinam* sæpius excernitur. 15. Item. 50.

Credi potest habere structuram Bili, vel Oleo quadantenus analogam. 23.

Ipsi fixatio, seu depressio per absorptionem a *Cortice* peracta, est vera omnium Febrifugorum, aliorumque Specificorum, quæ passim adhibentur intentio. 19.

Commoda ejusdem sedes videntur esse Glandulæ Mesenterii in Intermitteutibus. 41.

Ejusdem correctionem aliquam per Clysteres tentat Auctor. 168.

Fermentum quid reddat Venenatum. Vide, *Venenatum, seu Perniciosum magis &c.*

Fluida in machina humani Corporis quod pluries præstant ad motus omnes, quam suum esse mere fluxile. 35.

Ad id confert plurimum eorum crassitas, seu determinata compages. 36.

In ipsis, & eorum motibus elegantissimam esse Mechanicam, sed nobis inexplicabilem. *ibid.*

Principium hujusmodi mechanicæ in Fluidis vitalibus esse id, quod ab *Hippocrate* dicitur: *Impetum faciens. ibid.*

Illustratur assertum hoc exemplo Molendini, aliarumque machinarum Hydraulicarum, & Pneumaticarum simul. 37. & 38.

Fluidi nomine intelligendum quidquid actu fluit, vel aptum est fluere. 37.

Fluidorum Systemati adheret Auctor potius, quam Solidorum. 33: 37.

In utroque Systemate æque difficulter explicatur ratio febrilis periodi. 35.

Fluidorum gravitas major, vel minor. Vide, *Gravitas*.

Fluidorum motus primario a spiritu illis intercluso, & secundo tantum a Solidis derivandus. 36: 37.

Fluxus Alvi. Vide, *Alvi fluxus*.

FONTANÆ objectionibus respondit Auctor. 96.

Formula antiquior exhibendi *Corticem* in Benignis Intermitteutibus, reliquis omnibus anteponenda, dummodo opportune repetatur, & continuetur usus remedii. 55.

Formula certior, & simplicior fugandi diurnas Intermitteutes, & Recidivas arcendi. 57.

Formula duplex offerendi *Corticis* ex *Sydenhamio*. *Ibidem*.

Aliæ ejusdem pro Infantibus. *Ibidem*.

Formula *Corticem* præscribendi plures ex *Morsoni*. 57.

Tinctura ejusdem diluta pro delicatulis. *Ibidem*.

FRASSONI obitus Anno 1680. 3.

Ejus disciplinam in praxi subiit Auctor Anno 1677. *Ibidem*.

Illius methodus in usu *China China*. 2.

Ejusdem Epistola sibi inscripta confirmat *Badus* virtutem *Peruvianæ Corticis*. *Ibidem*.

Ejusdem Dictum. 302: 303.

FRASSONO Curationes omnes medio *Cortice* instituta feliciter cesserunt. 3.

Casus singularis excipitur. *Ibidem*.

FRASSONUS Auctoris præceptor laudatur. *Ibidem*.

Inter primos *China China* fautores, connumerandus. 2.

Gravidis Febricitantibus convenire, non adversari *Corticem* asserit. 311.

Fraxini Cortex. Vide, *Corticis Fraxini*.

G

GALENI, & HIPPOCRATIS doctrina purgationem in Febribus minime suadet. 29. & 30.

Galenicorum etiam datis principiis, sæpius evacuatione sensibili opus non est pro curatione Februm. 26.

Glandulæ Mesenterii commoda sedes esse videntur Fermenti febrilis in Intermitteutibus. 41.

GRAAF circa Causas Februm Intermitteutium *Sylvio* subscribit. 31.

Gravida Septimestris ex Subcontinua Acuta per *Chinam Chinam* curata, & ad partum felicem perducta. 195: 196.

Aliæ pariter. 222.

Gravida quadrimestris Cholericæ Febre laborans *Cortice* copiose epoto sanatur, & partum edit suo tempore felicem. 170: 171.

Gravidis, & Puerperis tuto exhibetur *Cortex*. 18.

Item 305. usque ad 307.

Gravidis Febricitantibus *Chinam Chinam* non modo

modo non advesari, sed & specialiter convenire ex *Frassono*. 303.
Gravitas major, vel minor Fluidorum ligno graviorum, præcise non efficit faciliorem, vel difficiliorem ligni submersionem, sed facilior, vel difficilior ingressus particularum fluidi intra poros ligni. 21.

H

Hallucinatio *Mortoni* Hæmoptoe Habitualement *China China* curate molientis. 301.

Hallucinatio nonnullorum circa Textum *Ramazzini*. 276.

... Interpretatio germana ejusdem Textus. *Id.*
Hallucinatio suam fatetur Auctor circa Epistolam *Lancisi* sibi inscriptam. *ibid.*

HECQUETUS laudatur ab Auctore, & colitur. 35. 133.

Hæcticæ abusive dictæ, Lentæ scilicet puerorum Febres, a cruditatibus genitæ, *Cortice* sæpissime curantur. 283.

HECTORIS E VALLE. Vide, *Davinus*.

HELVETII Methodi nondum concisus Auctor, *China China* per Clysteres injecta, Fermentis fibrillis correctionem aliquam tentavit. 316. 317.

... Eidem tamen methodo parum, vel nihil fidendum censuit in arduis præsertim casibus. *ibidem*.

Quibus in circumstantiis eam tentare liceat. 317.

HELVETIUS nullo per os oblato medicamento, sed tantum *Cortice* per Clysteres frequenter injecto, Febres curare satagit. 317.

Hemiplegiæ origo probabilior exponitur. 280.
... Ejusdem ortus, & compositio varia secundum Veteres. *ibidem*.

Curatur *Cortice* secundum Auctorem, *Badum*, & *Restaurandum*. 280.

Hæmoptoe si aliquando est merum Symptoma febris Intermittentis, etiam erraticæ (ut semper esse falso censet *Morton*) probabiliter sanari possit a *Cortice*, Febrem talis Hæmoptoes productricem sanante. 302. & 303.

Hæmoptoes Accidentalis, & Habitualis differentia secundum *Morveau*. 300.

Hæmoptoes Habitualis Antidotum herculeam esse *Peruvianum Corticem*, ut asserit *Morton*, non admittit Auctor. *ibid.*

Hæmoptoes a *Morcano* curatæ, ut inquit, per *Chinam Chinam* Historia. 301.

... Animadversio Auctoris in hanc Historiam. 302. & 303.

Hippocratis, & Galenis doctrinæ male conformis est usus Purgationis in Febribus. 30. 31.

... Ejusdem aphorismus. 309.

Historia peculiaris primæ inventionis, ac administrationis methodi ab Auctore traditæ. 165. usque ad 170.

Historia Præfecti cujusdam Gallicæ Militiæ defuncti. 242.

Historia Hæmoptoes per *Corticem* a *Mortono* curatæ. 301.

Historiæ variæ circa varium *Corticis* usum in variis Intermittentium non Perniciosarum circumstantiis. Vide, *Exempla*.

Historiæ Algidarum Februm, Ardentium. Atrabiliarium, Cardiacarum, Cholericarum, Comitatarum, Continuarum, Diaphoreticarum, Dysentericarum, Inflammatoriarum, Lethargicarum, Lentarum, Malignarum, Subcontinuarum, Subcruentiarum, Subintransientium, Symptomatarum, Syncopalium, Verminosarum &c. Vide, *Algidarum Februm Historiæ, Atrabiliarium Historiæ &c.*

Historiæ Defunctorum, quibus falso vulgatum est fuisse oblatum *Corticem*, cum vere oblatum non fuerit. 157. 159.

... Historia I. 157.

... Historia II. *ibid.*

... Historia III. 160.

... Historia IV. *ibid.*

... Item. 162.

Historiæ Defunctorum, quibus vere *Cortex* fuit oblatum, tam iis scilicet, quibus jam deploratis propinatus fuit indulgenti gratia, quam iis, quibus etsi non desperatis nullatenus profuit. 159. usque ad 162.

... Historia I. 158.

... Historia II. *ibid.*

... Historia III. *ibid.*

... Historia IV. 160.

... Historia V. *ibid.*

... Historia VI. 161.

... Historia VII., & VIII. *ibid.*

Historiæ Februm Perniciosarum *Cortice* curatarum, communicatæ Auctori ab uno ex Collegis illius. 218. ad 222.

... Historia I. 218.

... Historia II. 219.

... Historia III. *ibid.*

... Historia IV. 220.

... Historia V. *ibid.*

... Historia VI. 220.

... Historia VII. 221.

... Aliæ plures acervatim enunciata. 222.

Historiæ ab eodem Collega in Exedra publica nunc vices Auctoris supplente novissime communicatæ. 223. 230.

... Historia I. 225.

... Historia II. *ibid.*

... Historia III. *ibid.*

... Historia IV. 225.

... Historia V. *ibid.*

... Historia VI. 226.

... Historia VII. 227.

... Historia VIII. *ibid.*

... Historia IX. *ibid.*

... Historia X. 218.

... Historia XI. *ibid.*

... Historia XII. 219.

Historiæ Februm Perniciosarum *Cortice* sanatarum Auctori pariter communicatæ ab alio ex ipsius Collegis. 210. usque ad 214.

... Historia I. *ibid.*

... Historia II. 212.

... Historia III. *ibid.*

Histo-

Historiæ Februm Periodicarum Perniciosarum ex unaquaque specie, curatarum *China China* peculiari methodo oblata 174. usque ad 207.

... Item 206. usque ad 235.

Humorales Febres Continentes. Vide, *Continentes Febres*.

Humoristarum eriam data doctrina, sæpe non est opus evacuatione sensibili ad curationem Februm. 22.

Humores per alvum, & per vomitum excreti in Tertianarum principio, sunt illarum effectus, non Causæ. 19.

Humoribus copiosis sine Febri levamine evacuationis &c. Vide, *Evacuatis &c.*

Humorum quaternarius numerus a Scholis jam dudum explosus. 20.

Hydropi Febres Intermittentes subsequenti ex *Restaurando* opitulatur *Cortex*: non sic Hydropi Febres præcedenti. 75.

Hypochondriacis affectibus *Corticem* opitulari putant *Badus*, & alii. 287.

Hypochondriacis affectionibus male vexata Adolescentula visa est curari *Cortice* 290.

... In aliis hujusmodi casibus aliud observatum est. 291.

... Eodem tamen indiscriminatim uti tutum non est. *ibidem*.

Hypothesi qualibet probabiliore supposita circa Intermittentium originem, usus *Chine China* ad illarum curationem indicatur, & explicatur, nulla inde emergente sensibili evacuationis necessitate. 44. ad 48.

Hysteriis, & Hypochondriacis insultibus *Chinam Chinam* prodesse, Spiritusque, & crasni Corporis roborare, affirmat *Sydenham*. 296.

... Non plane dissentit Auctor. 294.

... Item 296. ad 290.

I

Idea quadam practica generalis pro curandis media *China China* Perniciosis Intermittentibus. 134. ad 135.

Inflammatoriam Febrim *Cortice* curari posse afferunt inexperti nonnulli. 259. 260.

Inflammatorias Febres *Mortonus* putat *Cortice* curabiles, quando manifestas exacerbationes, & remissiones habent. 262.

Inflammatoriis Febribus *Corticem* non congruere, affirmant ex adverso *Sydenham*, & *Nigri-solus*. 230. 309.

Infusio *Chine China* turbida, & referta ipso *Cortice*, longe activior est ac percolata. 50.

Infusio simplex *Chine China*, rejecta substantia, dupla saltem dosi exhibeat necesse est, & longiore maceratione instituat, ut proficit. 60. 61.

Innocentia *Corticis* excusare potest tentamen illius in probabili conjectura fundatum, ubi nulla facta fuerit experientia de opposito. 308. & 310.

Innocentiam *Corticis* jurejurando testatur Auctor. 3.

... Ejusdem Admonitio circa hujusce innocentiam. 70.

Torti Therap. Spec.

Innocentiam, & præstantiam *Corticis* testatur *Badus*, atque *Conygius*. 6.

... Idem asserit *Restaurandus*, & *D' Aquin*. 6.

... Idem *Monginotus*, & *Sydenham*. 7.

... Idipsum inculcat *Morton*. 7.

Intermittentes Febres, & quæcumque ab initio tales fuere, necdum omnino a sua natura describere, sunt verum objectum actionis *Corticis*. 9.

Intermittentes Malignæ quanam sint. 250.

Intermittentes Corruptivæ quomodo *Cortice* tractandæ. 60.

Intermittentes ab ortu. Vide, *Febres ab ortu*.

Intermittentes quædam contumacissimæ reperiuntur nonnunquam *Corticis* non auscultantes. 61.

... Exemplum hujusce generis. *ibidem*.

Intermittentes Perniciosæ. Vide, *Perniciosæ Intermittentes*.

Intermittentes putridæ Phthysicorum Febres. Vide, *Febres Phthysicorum*.

Intermittentium Benignarum. Vide, *Benignarum Intermittentium*.

Intermittentium Februm origo per conjecturas varias, & imperfectas ab Auctore quæsitæ. 46. usque ad 48.

Intermittentium origo, & Causæ secundum celebriores plurium Neotericorum opiniones &c. Vide, *Sententia*.

... Opinio *Borelli* de earum Causis. 31.

... Item opinio *Blegny* 32. *Barbettæ*. 33. *Bellini* 32. *Badi* 33. *Cole* 31. *D' Aquin* 32. *Dolæi* 33. *Donzelli* 34. *Etmulleri*. 32. *Graf* 30. *Jonesii* 32. *Monginotti* 33. *Mortoni* 34. *Mundi* 32. *Sacchi* 31. *Sponii* 31. *Sydenham* 32. *Sylvii* 30. *Tozzi* 31. *Villifii* 30.

Intermittentium Fermentum probabiliter advenit Sanguini aliunde. 36.

... Videtur assatim Torrentis adinstar Sanguini accedere invadente paroxysmo, non paulatim tempore intermissionis in Sanguine congeri. 37.

... Item 36. usque ad 57.

... Nonnisi per Vasa lactea, vel per Lymphatica videtur posse in sanguinem deferri, minime vero per Venas cum Sanguine refluxo ab extremis artibus. 57.

... Ubicumque condatur, tandem in lacteas secundi ordinis, seu in Vasa Chylolymphica circa Sanguinem posita, majori saltem ex parte influat necesse est, priusquam deferatur in Sanguinem. 40.

... Consideratum, ut easdem excitant (quæcumque sit illius materia) videtur potius accedere, vel inesse Sanguini, quam alteri cuiquam succo, v. gr. Nerveo. 36.

... Etiam in Ventriculo, & Intestinis stabuletur, non tamen potest per Cathartica, aut Emetica a scaturigine sua mineram instaurante radicatus extirpari. 39.

... In lacteis secundi potius, quam primi ordinis delitescit. 39. 40.

... Potest tamen forsan suum focum habere ubicunque repleti incipiunt Vasa lactea, vel Lymphatica. 37. 38.

... Idem vel in Vasis Chyliferis, vel in

X Lyra-

- Lymphaticis, vel in Glandulis iisdem appensis probabiliter ad tempus congeritur, ut ad tempus pariter ab illis erumpat; vel cum iisdem Vasis saltem communicat, ut per ea deferatur in Sanguinem. *ibid.*
- Intermittentium naturam nonnumquam Corruptivam, & nonnumquam Deputativam efficiunt plura. 60.
- Intervallatæ Febres vulgares. Vide, *Peruvianæ Corticis usum, ad expugnandas Febres Intervallatas &c.*
- Intervallum temporis quodnam servandum inter oblationem Cibi, & Febrifugi in Pernitiosis. 142. 143.
- Intestina non congerere intra se Fermentum Intermittentium, neque illud aliunde recipere, ut per Lactæas primi ordinis transmittant in Sanguinem, plura videntur suadere, inter quæ *Peruvianus Cortex*. 42. 43.
- JONESII opinio circa Februm Intermittentium Causas. 32.
- Itali præcipue notantur de incredulitate erga *Corticem*, præsertim a Gallis. 9.

K

- K**INKINA. Vide, *China China; Cortex Peruvianus, Febrifugum Peruvianum, Peruvianus Cortex, &c.*
- ... Illius varia Nomina. 1. & 2.
- ... Illius Historiam apud *Badum* legere potest quilibet. 2.
- KINKINÆ cum radice Chinæ decoctio Febrem Lentam curavit Hæctica æmulam. 282.
- ... Non sic in alio casu, quantumvis simili. *ibid.*
- KINKINAM, seu *Quinquinam* vocant Galli, quam nos dicimus *Chinam Chinam*. 1.

L

- L**ampadis ignis viralis cum Lampade ignis elementaris comparatio. 58.
- LANCISII Epistolæ Fragmentum ad Auctorem circa Febres Perniciosas *China China* curandas. 108.
- ... Auctoris hallucinatio deprehensa postmodum ab eodem circa sensum hujus Epistolæ. 275.
- LANCISIUS Pontificius Archiater, ejusque Tractatus -- *De nativis, deque adventivis Romani Cæli qualitatibus* -- laudatur. 92.
- LEIBNITII experimentum Hydrostaticum non parum luminis contulit ad abstrusum Barometri phenomenon explicandum, etsi rem adhuc forsitan non consecerit. 93.
- Lenta Febris Hæctica æmula decoctione *China China* cum radice Chinæ curatur. 288.
- ... Non sic in alio casu, quamvis simili. 282.
- Lentæ Febres quænam *Cortice* sint curabiles, & quænam non. 279.
- ... Diagnosin uniu. casus ab alio. *ibid.*
- Lentæ Febrium in Pueris, alitque etiam subjectis, *Cortice* sanatarum Historiæ. 280. usque ad 286.

- Historia I. 275.
Historia II. *ibid.*
Historia III. 276.
Historia IV. 277.
Historia V. 288.
Historia VI. 279.
Historia VII. 280.
- Lentæ Febrium in duplici casu inutiliter *Cortice* tentata curatio. 281. 282.
- Lenientia, aut Purgantia non æque prohibentur ante ac post usum *Corticis*. 68.
- Lethargica Febris Intermittens perniciofa describitur. 119.
- ... Gravior est ex inspectione, ac esse videatur ex relatu. 195.
- Lethargicarum Februm *China China* curatarum Historiæ. 195. usque ad 206.
- Historia I. 196.
Historia II. 197.
Historia III. *ibid.*
Historia IV. 198.
Historia V. 200.
Historia VI. 202.
Historia VII. 203.
Historia VIII. 204.
Historia IX. *ibid.*
Historia X. 295.
Historia XI. *ibid.*
Historia XII. *ibid.*
Historia XIII. 206.
- Lethargicas, seu Veterno comitatas Febres, momento temporis solvit *Cortex*. 5.
- Ligna, seclusis poris, materiam habent Aqua graviorem. 21.
- Lignorum innatio in aqua procedit ex copia, & amplitudine quadam pororum compaginis lignæ. *Ibidem.*
- Lochia suppressa in Febre Cardiaca, curata per *Corticem* Febre, statim revocata sunt. 218.
- Locus natalis *China China*. 2.
- Lumbrici Vitulini, & Terrestris in amara Corticis infusione diu vivunt, experientia Auctoris. 289.
- ... Item in infusione Aloes, & Colocynthis in succo Absyntii, in petroleo, Mercurio ipso &c. *ibid.*
- Lumbrici Vitulini citissime necantur in Vini Spiritu, deinde in Aceto, mox in Vino, Mellificato &c. 289. & 290.
- ... Ita, & quidem citius, etiam Terrestris. 289.
- Lumbrici Vitulini Oleo Magni Ducis Hetruriæ oblititi, ac in eodem aquæ commixto infusi, vivunt: non sic in Vini Spiritu. 288. & 289.
- Lumbrici Terrestris primo loco, mox & Vitulini motus edunt plurimos, & violentissimas contrectationes, præcipue quidem in infusione Viridis Æris, secundo vero in Petroleo. 289.
- Lumbrici Terrestris necantur facile in infusione Viridis Æris; non ita Vitulini.
- Lumbrici diversi ordinis diversum probabiliter convenit, & adversatur pabulum. 287.
- Lumbricorum post assumptam *Chinam Chinam* excretorum exempla. 287.

Lum-

- Lumbricorum excretis depulsæ per *Corticem* Febrifugi subsequens. 205.
- ... Item quoque. 287.
- Lumbricorum Humanorum necandorum, & aliorum, eadem forsitan non est ratio. *ibid.*
- Lumbricos Humanos adhibere in experimentis forsitan non sufficit ad statuendum quid vere illos valentius necet. 288.
- Lumbricos necare credita Remedia forsitan aliud præstant extra Corpus humanum, & aliud intra. 289. 290.
- Lumbricos a *China China* necari sibi compertum scribunt *Ramazzinus*, & alii. 198.
- Lympha, & Chylus primario, secundo vero Succo omnes eadem Chylo immiscere soliti, videntur esse materia Fermenti Februm Intermittentium. 44.
- Lymphaticam Febrem sæpius *Cortici* refractariam deprehendit Auctor. 220. 221.

M

- M**AGATI (Cæsar) Methodus de *vava Pulverum solutione*, & de *Turundis ablegandis*, laudatur. 107.
- MAGATUS (Joh. Bapt.) Cæsar Frater Apparicio cuidam tribuit ingenue primum usum ablegandarum Turundarum, Romanique Chirurgis morem ruræ Vulnerum solutionis: *Cæsari* vero Fratri adscribit Methodum hujus patris rationalem. *ibid.*
- Malignas Febres ab ortu falso asserunt nonnulli posse *Cortice* curari. 257. 258.
- Malignæ Intermittentes quænam sint. 249.
- Malignæ Febres magna ex parte a Fermento Intermittentium cum Fermento Continuarum commixto solent progigni. 260. 261.
- MANZII Professoris Bononiensis prognosticorum in lethali quadam Ægritudine, per administrationem *Corticis* subinde curata. 162.
- Matheos usus in Medicina laudatur, dummodo sobrius, & cautus sit in exercenda praxi. 35.
- Matheus Medico Practico decora est, & sæpius utilis, dummodo illam accommodet Praxi: secus & Praxin accommodet illi. *ibid.*
- ... Ob id nonnumquam præ Medico mathematicis imbuto excellit rudior, in operibus Artibus magis versatus. *ibid.*
- ... Illustratur id exemplo eorum, quæ identidem accidunt in corrigendis incongruis aquarum fluentium moribus. *ibid.*
- Matheus practica Medicinæ bene jugata feliciter applicari potest Morbis organicis, quam similibus. 129.
- ... Id in rebus ad Opticem pertinentibus (pluribus aliis minime exclusis) maxime elucescit. 129.
- Mechanice naturalis fluidorum difficile explicabilis; multo magis vitata febribus. 36.
- Medicamenta *China China* addita ad illam roborandam, ut plurimum supervacanea. 56.
- Medicamenta inutilia præscribentes in legem de *Regesundis* incurunt ex *Balo*. 120.

- Medicamenta evacuantia, titulo Febrifugi ante paroxysmum exhibita, si præsertim plusquam par sit expellant. noxia. 17.
- Medicamenti administratio præpostera, ac ideo inutilis, nil detrahit eidem Medicamento, cæteroqui salubri. 160.
- Medicamentorum cum *China China* commixtionem, vehiculo necessario excepto, *Sydenham* damnat. 59.
- Medici nimium creduli ante inventum *Corticem* primo crebris purgationibus, mox Specificis invalidis, Amuletis &c. Intermittentium curationem tentabant incassum, 10.
- Medici cordatiores aut inventum *Corticem* diuturnarum Februm curationem sæpe Naturæ committent, & Tempori. 11.
- Medici prudentia sola debent decernere in quibusdam casibus naturæ ancipitis, *Cortex* sit offerendus, nec ne, habito ad rationabilem spem, merumve respectu. 236.
- ... Rationes quædam hinc inde militantes asseruntur, & perpenduntur. 240. 236.
- Medici universa Matheis præstantes, etsi nondum Theoriam Februm Periodicarum, & Malignarum, aut Pestilentium satis extricarint; id tamen constanti labore adhibito aliquando sperandum videtur, quoad finit Artis incertitudo. 128.
- Medici Mutineses anno 1696. tantum notant Curationes insignes Februm Perniciosarum: *China China* ab Auctore anno superiore absolutas, sed qua methodo ignorabant. 305.
- Medicis tempore primi adventus *Corticis* in Europam flentibus, condonanda aliqua trepidatio. 13.
- Medico perperam præscribenti imputanda est Corticis noxa, non ipsi Cortici. 301.
- Medicorum nonnumquam scrupulosa superstitio, seu vana Artis ostentatio in Morbis curandis. 131. 132.
- Medicus tenerur cum Veterum, tum Recentiorum Scripta callere, & ex utriusque meliora seligere, ne suo muneri desit. 27.
- ... Nisi in principio Subcontinua Malignantissimæ Corruptiva futura sit, *Corticem* exhibeat, non amplius potest illum utiliter exhibere. 227.
- ... Curans Febres *China China* id agit, quod agit Chirurgus reponens Ossa luxata: curans vero aliis remediis agit, quod Chirurgus vulnera curans, & ulcera. 252.
- Medicus, qui in Febribus Continuis Proportio-natis, etiam de Continuitate essentiali suspensis, velit *Corticem* tentare cum incertitudine de activitate Remedii in tali circumstantia, culpandus non est. 270.
- Medicus misericors potest etiam proxime, ut sibi videtur, morituris *Corticem* nonnumquam offerre, præsertim si sit requisitus, præmissum tamen de innocui tentaminis invaliditate prognostico, dummodo Febris, quæ desinetur Æger, sit ex natura sua de admittentibus *Corticem*. 152.
- Medicus, curatione Februm, ut ajunt, methodi-

X 2

thodi-

- rhodice instituta, se gerit ut Inspector morbi, & minister Naturæ: curatione vero per *Chinam Chinam*, se gerit ut Arbitrator Morbi, & Instaurator Naturæ. 230.
- Medicus unus eundem Morbum in iisdem circumstantiis iisdem Remediis curare potest, non vero alius propter diversitatem ordinis administratorum Remediorum. 105.
- Medicus, qui Febrem Depuratoriam præsertim circa initia sistit, peccat contra Aphorismum Hippocratis: *Quæ judicantur* &c. 303.
- Menstruas Purgationes actu patientibus Fœminis tuto exhibetur *Cortex*, si Febris tunc exigat. 299.
- ... Suspendio tempore usus illius ante inchoatam arbitraria est, nec improbanda, si Febris, moram admittat. *ibid.*
- Mentis torpor quidam ex gravi febre immerito *Cortici* adscriptus, *Cortice* ipso furtim præsertim sublatus. 193.
- MERCATI Tractatulus de *Tertiana Perniciosa* recusus. 86.
- MERCATO observatæ sunt Febres quædam Perniciosa non observatæ ab Auctore, & Auctori quædam forte non observatæ a *Mercato*. 110.
- MERCATUS Tertianarum Perniciosarum primus Observator, & Scriptor. 85.
- ... Pro Perniciosarum curatione quo se vertat anceps, minime anceps fuisse, si novisset *Cortice*. 99.
- ... Asthmaticum affectum, Catharum suffocativum, dolorem Plenitico similem, Arthriticisque dolores Perniciosi Intermittentibus associatos observavit, nec veluti morbos consideravit, sed ut accidentia a Febre producta, 103.
- Mesenterii Glandulæ. Vide, *Glandula mesenterii*.
- Metamorphoses Febrium diversæ eas modo reddunt *Cortici* obsequentes, & modo non. 264.
- Methodi plures curandarum Febrium. Methodo Auctoris succenseant necesse est. 152.
- Methodi lentioris ad curandas Subcontinuas Perniciosas propositæ descriptio. 140. 141.
- Methodo Auctoris quid probabiliter sint obstructuri Vaniloqui. 145.
- Methodo validissima offerendus est *Cortex* in extremo periculo, extremaque temporis angustia: modice valida in periculo modico. 130. 131.
- Methodum Auctoris quid reddat spectabilem & præ reliquis admirabilem. 145.
- ... Eiusdem discrepantia cum Methodo *Mortoni*. 147. 148.
- ... Exemplum pro innuenda præstantia Methodi Auctoris. 146.
- Methodus antiquior offerendi *Cortice* in diuturnis Intermittentibus ex Romana Scheda. 53.
- Methodus Auctoris ad Intermittentium diuturniorum recursum præcavendum post adhibitam methodum Romanæ Schedæ. *ibidem*, & seq.
- Methodus exhibendi *Cortice* in Perniciosis
- duplex est, & pro occasionum diversitate adhuc varia. 125.
- ... Fortior generaliter convenit magis Septemprioribus Perniciosarum speciebus: levior vero Octavæ speciei. 146.
- Methodus servanda in exhibendo ad prophylaxin *Cortice* post Perniciosas Intermittentes depulsa. 139. 140.
- Methodus, qua exhiberi debet *Cortex* in Subcontinuarum Malignantium principio, ubi illum expediet exhibere. 234. 235.
- Methodus *Mortoni*, ubi *Cortex* offerri debeat in Subcontinuarum Malignantium principiis, potest usurpari ab iis saltem, qui non valent exacte metiri proportionem inter vires Remedii, & Morbi, ut fert Methodus Auctoris. 235.
- Methodus Auctoris ad Perniciosas Periodicas proponitur, non solum usquequo illæ parenter sunt periodicæ, verum etiam postquam jam in Continuas obscuratis admodum periodis degenerarunt cum asphyxia, & aliis signis lethalissimis. 108.
- Methodus nonnullorum mitior offerendi *Cortice* in debiliorem Febrium diuturnitate utilis. 53.
- ... In Febribus Fortioribus satius est dosim justam semel saltem præmississe. *ibid.*
- Methodus *Talbotii*. Vide, *Talbotii*.
- Minera Fermenti Febrium Intermittentium potius ultra vel citra Sanguinem sita est, quam intra. 45.
- MONGINOT, data Humoristarum hypothese, nulla sæpe opus esse evacuatione sensibili pro curatione Febrium ostendit. 26.
- ... CHINAM CHINAM affirmat mederi Morbis ab exuberantia Succorum acidorum diversimode in Visceribus stagnantium, vel fermentescentium ortis. 283.
- MONGINOTII de Causis Intermittentium opinio. 22.
- Morbi Herculei, ut credi possint vere curari ab aliquo Remedio, experientia opus est pluries repetita, & diutina perseverantia in statu sano. 292.
- Morbi omnes periodici extra lineam Febrilem, qui dicuntur a multis *Cortice* curabiles, aliquando forsan sortiuntur ab eodem aliquam modificationem, non curationem veram. 290.
- Morbus ab omnibus frigidis *Cortice* mederi putant *Badus*, & *S. Sophia*. 283.
- Morbi ab exuberantia Succorum acidorum diversimode in Visceribus stagnantium, vel mentescentium ortis, *Chinam Chinam* mederi affirmat *Monginotius*. 245.
- Morbus nonnullos præter Febres identidem recurrentes *China China* curat *Morton*. 114.
- ... Immo omnes quoquo modo periodum habentes, ac de latente præsertim Fermento febrili suspectos posse a *Cortice* levamen obtinere, videtur innuere. 112.
- ... Eiusdem Auctoris limitatio rationabilior quoad Sphæram activitatis talis Remedii. 296.

Mor-

- Morbus *Vaporis* nomine donatos. Febres quæcunque, Hydropes &c. per *Chinam Chinam* curari asserit *Blegny*. 283.
- Morbus idem in iisdem circumstantiis iisdem remediis curatus ab uno Medico sanari potest, & non ab alio propter diversitatem ordinis administratorum remediorum. 104.
- MORTON est Causas Febrium minus dilucide forsan explicavit, earum tamen curationem satis viriliter docuit. 34.
- ... Perniciosas Intermittentes sub aliorum Morborum larva delitescentes postremus descripsit, eaque media *China China* feliciter jugulare docuit. 38.
- ... Morbus nonnullos præter Febres identidem recurrentes *China China* curavit. 113.
- ... Item omnes quoquo modo periodum habentes, ac de latente præsertim Fermento febrili suspectos posse *Cortice* leniri, videntur innuere. 112.
- ... Illius responsio ad objectionem petitam a *Recidivis*. 4.
- ... Febres Phthisicorum putridas intermittentes posse aliquo modo *Cortice* leniri, interitu Egrotantis nequaquam inhibito, non diffidetur. 292. 293.
- ... Hæmoptoen accidentalem, & habitualement quomodo discriminet. *ibid.*
- ... Hæmoptoes habituales antidotum herculeam esse *Cortice* asserit, sed Auctor non admittit. *ibid.* & seq.
- ... Hæmoptoes ab eodem curatæ *Hist.* 296.
- ... Inflammatorias Febres, quando manifestas exacerbationes, & remissiones habent, curabiles *Cortice* putat. 246. 257.
- ... Febrem quamlibet, saltem Primariam, quomodolibet remittentem, est Continuum, *Cortice* curabilem supponit. 290.
- ... CORTEX ubi non proficit, quandoque obesse asserit. 303.
- ... Evacuaciones omnes in curandis Intermittentibus damnat. 27.
- ... Febres ab ortu Intermittentes, ut tales etiam considerat post acquisitam recenter Continuitatem, & *Cortice* curat. 106.
- MORTONI Scripta ut in praxi utilissima laudantur, & obiter defenduntur in nonnullis. 147.
- ... Nondum causa, vel nondum nota, quum Auctor propriam Methodum ad Perniciosas exerceat. 106. & 207.
- MORTONI Sententia de Febrium omnium etiam Intermittentium Benignarum Causa. 33.
- ... Eiusdem hallucinatio Hæmoptoen habitualement *China China* curate molientis. 295.
- ... Illius Textus de Febribus Continentibus Inflammatoriis æque curabilibus *Cortice* ac sunt Intermittentes, explicatur. 256.
- ... Eiusdem Comparatio inter curationem Febrium Proportionatarum in Malignis Synochos transeuntium peractam *Cortice*, & peractam sine. 257.
- ... Eiusdem Capitulum unicum recusum, de *Proteiformi Intermittentis Febris genio*. 108.
- ... Eiusdem Textus de *Phthisicorum Febre putris Therap. Spec.*
- trida Intermittente* per *Chinam Chinam* non sananda, sed tantum lenienda. 293.
- ... Idem de *Hæmoptoe* per eandem *Chinam Chinam*, ut putat, sananda. 293.
- MORTONUM præcesserunt in dignitione, & observatione Intermittentium Perniciosarum, *Mercatus*, *Sennertus*, *Meycurialis*, *Saxonis*, *Riverius*, & alii. 107. 108.
- MORTONUS augendo dosim *Cortici* illam revera non intendit augere, quia *Cortice* magna ex parte putat effectum. 244.
- ... Solus inter omnes Perniciosarum Intermittentium Observatores congruam earundem Febrium curationem docuit ope *China China*. 108.
- ... In Puerperio salubriter ministrari *Cortice* asserit, nulla idcirco vi adstrictoria pollentem. 19.
- ... Recentiorum licet doctrina imbutus, Veterum tamen praxin asperiorum, & minus castigatam identidem exercet. 113.
- ... Nominis Febris Continentis intelligit omnes Continuas Remittentes, seu Periodicas, non Febres omni remissione, atque incremento carentes. 257. Item. 259.
- Motus febrilis principium. Vide, *Principium motus febrilis*.
- Motus Fluidorum. Vide, *Fluidorum motus*.
- Motus principium in humano Corpore. Vide, *Principium motus in humano* &c.
- Motus Solidorum. Vide, *Solidorum motus*.
- Mulieribus gravidis. Vide, *Gravidis*.
- Mulieribus Menstruas purgationes patientibus. Vide, *Menstruas*.
- MUNDII Sententia de Causis Intermittentium. 32.
- Mutinæ quando inceptus *China China* usus, & quomodo. 2. & 3.
- Mutinæ perpauci sunt ex Medicis, qui non favent *Cortici*: Plurimi autem, qui favent, varia methodo eodem utentes. 207.
- Mutinenses Medici. Vide, *Medici Mutinenses*.

N

- Narcosim nullam in se continet *China China*. 5.
- Narcoticorum usus in morbis longe infidelior est usu *Cortici* in Febribus. 14.
- Natura Fermenti Perniciosi, seu venenati, in primam Corporis regionem agentis, explicatur analogice pluribus modis. 13.
- Natura, vel indoles Fermenti perniciosi in primam Corporis regionem sævientis Emetica est, atque Cathartica. 127.
- Naturæ mendicatricis nomine quid intelligendum. 65.
- Necessitas exhibendi *Cortice* in extremo saltem Perniciosarum periculo probatur, & illustratur exemplo. 130. 131.
- Neotericorum plurium Sententiæ potiores de Febrium Intermittentium Causis obiter consideratæ favent curationi per *Chinam Chinam* institutæ, est ea nullam sensibilem inferat evacuationem. 29. usque ad 35.
- NIGRISOLI Sententia circa Causas Febrium Intermittentium. 30.

X 3

NIGRI-

NIGRISOLUS luculenter de *Cortice* scribens laudatur. 8.

- ... Idem ad Febres Inflammatorias sanandas minime aptum esse *Corticem* restatur. 257.
- ... Idem ex *Hippocrate* humores nostros fieri meliores, ac mitiores concentratione, asserit & permixtione. 26.
- ... *Corticem* in Febribus Continuis ab essentia, ut & in Inflammatoriis puta in Pleuritide, Peripneumonia, Angina &c. plane obesse affirmat. 305.
- ... Hocque & Sydenham. *ibid.*

Nomenclatura Arboris, cujus Cortex *China* *China* dicitur. 2.

Noxa Corticis. Vide, *Corticis noxa*.

Noxa Purgationis etiam *minorativæ* dictæ in Febribus. 29.

Noxam non arguit, sed ad summum imperfectam judicationem, Recidiva post Febres *Corticis* curatas. 14.

O

Objectio quævis adversus certum *Corticis* usum laborat semper suppositione aliqua incerta, quippe fundata super hypothese[m] aliquam semper incertam. 24.

Objectio resultans ex dictis de Fermento Intermittentium extra Sanguinem posito, qua videtur probari nullam Intermittentem esse posse Depurativam. 63.

- ... Ad objectionem responsio. *ibid.*

Objectio nulla valida potest adduci contra *Corticem*, ignota vera Febrium Causa. 24.

Objectio a Recidivis petita in curatione Perniciosarum peragenda per *Chinam* *Chinam* festiva prius, mox & serâ Responsio. 150.

Oblatio *China* *China* impurgatis *Ægris* *Restaurando* usitata. 66.

Oblationem *China* *China* sine prævia purgatione, aut Venæ sectione instituendam esse vult *Sydenham*. *ibid.*

Oblationem Corticis remorari non debet Recidiva post depulsa Cortice Perniciosas. 156.

Oblationi Corticis Paroxysmus intensior succedens. Vide, *Paroxysmus intensior*.

Oblationis Corticis vario successu instituta Exempla. Vide, *Exempla oblationis*.

Oblationis Corticis omisio. Vide *Omissio*.

Olei, & Bilis analogæ est structura, licet inæquale sit pondus. 22.

Oleum facillime absorbetur a Cortice præ aliis liquoribus. *ibid.*

Omissio oblationis Corticis in Subcontinuarum principio forsitan indicata, corrigi nequit in illarum progressu, ut in meris Intermittentibus. 236.

Opera *Mortoni* nondum cusa, vel nondum nota, quum Auctor suam Methodum curandi Perniciosas Intermittentes exercuit. 107. 207.

Ophthalmiam Periodicam, Epilepticos insultus præ dolore minitantem, *Corticis* curatam refert *Pacchionus*. 253.

Opiata ex *China* *China* in *Zodiaco Medico-Gallico* descripta. 58.

... Eandem efficaciorē reddit *Nigrifolus*. *ibid.*

Opiata ex *China* *China* cum Cardiacis Confusionibus mixta confectæ utilis quidem sunt effectus, sed inutilis expensæ. 60.

Opiniones incertæ de Febrium Causis nequeunt infirmare certam *Corticis* operationem. 15.

Opiniones Neotericorum communiores de Intermittentium Causis &c. V. *Neotericor.*

Opium dubitatur, an refrigeret, an calefaciat. 12.

Oppositio vulgaris in *Chinam* *Chinam* ex sensibilis evacuationis defectu. 15.

P

PACCHIONUS Ophthalmiam periodicam, Epilepticos insultus præ dolore minitantem, *Corticis* curatam refert. 283.

PALO DE LAS CALENTURAS vocatur ab Hispanis *China* *China*. 278.

Paralogismus ex non causa ut causa obvis æquè potest esse, adscribendo *Corticis* effectum bonum; qui ab eo non procedat, ac malum. 270.

Paralyticam, ac elumbem *Verulam* Cortice curatam, ac juvenescere visam refert *Morton*. 286.

Parotides Febribus Periodicis supervenientes *Corticis Peruvianis* medelam non respuunt. 189.

Item. 211.

Paroxysmo lethali jam invadente, vel proxime instante, *Ægroque* etiam ante jam conclamato, non exhibendus, nec infamiam exponendus Cortex infons. 152.

Paroxysmus intensior nonnunquam oblationi Corticis succedens, certioris curationis indicium esse solet. 196.

- ... Frequentius tamen succedit mitior, idque pariter utile. 298.

Periculum extremum Febris Perniciosa curationem etiam tantummodo Palliativam æquius quam Cancer admitteret, nedum veram. 137. 138.

Periculum Reviviscentiæ principii depressi non remoratur Medicos a curatione plurium Morborum nequaquam Febriliū. 194.

- ... Exemplo Chirurgiæ res hæc quodammodo illustratur. *ibid.*

Periodica Continua. Vide, *Proportionata*.

Periodica Continua quælibet. Vide, *Febres quælibet Periodica*.

Periodica Perniciosa. Vide, *Perniciosa*.

Peripneumonici, Pleuritici e morbi radice, Tabidi. Vide, *Pleuritici e morbi radice* &c.

Perniciosa Febris in universum quænam sit. 121.

Perniciosa Febris periculum extremum. Vide, *Periculum extremum*.

Perniciosa Subcontinua curandæ methodus lentior. 140. 141.

Perniciosa Intermittentes, præsertim Comitata, vocantur Intermittentes ab Auctore etiam tunc, cum extremo imminente exitio fiunt Continua. 120.

Perniciosa Intermittentes non sunt admodum infrequentes in praxi: immo quandoque quasi epidemice grassantur. 85.

Perniciosa pro sua curatione quandoque indigent drach. sex Corticis simul oblatis: quandoque vel duæ tantum drach. more veteri possunt sufficere. 138. 139.

... Cu-

- ... Corantur minori *Corticis* quantitate, ac alii curent Benignas, Cortice congruenter distributo. 140.

Perniciosarum Intermittentium Fermentum non nisi accidentaliter differt a Fermento non Perniciosarum. 127.

- ... Evincit id *Peruvianus* Cortex utrumque Fermentum æqualiter domans. *ibid.*

Perniciosarum Febrium periodicarum omnium descriptio. 116. usque ad 125.

- ... Earum differentia. *ibid.*
- ... Item earum divisio. 115. 116.
- ... Alia earundem divisio ad ritus Scholasticos. *ib.*

Perniciosarum Febrium periodicarum ex qualibet earum specie *China* *China* peculiari methodo ministrata sanatarum Historiæ ordinatim descriptæ. 167. 170.

- ... Earundem *Corticis* curatarum gravia symptomata non sunt curanda remediis, peculiaribus; saltem si hæc remedia sint onerosa *Ægrotanti*: ea enim symptomata solvuntur sponte ad solutionem Febrium. 114.
- ... Confirmat id *Maignotius*. *Ibidem*.

Perniciosum Fermentum in primam Corporis regionem agens imitatur indolem Venenorum Colliquantium. 125.

- ... In secundam agens regionem æmulatur utranque naturam, Venenorum Colliquantium videlicet, & Fixantium. 127.
- ... Agens vero in tertiam regionem Venenis tantum sporiferis analogice responder. 128.

Perniciosum Fermentum febrile in primam Corporis regionem agens quædam Perniciosarum species producit. 125. 126.

- ... Idem in secundam agens regionem quædam alias gignit Perniciosarum species. 127. ad 128.
- ... Agens in tertiam regionem Perniciosa Intermittentis speciem peculiarem constituit. 129.

Perniciosus character in primo exortu suo mitis; in progressu ferox. 120.

PERUVIANI CORTICIS usus in principio Subcontinuarum Perniciosarum ad hoc, ut posset damnari, oporteret habere certitudinem de futura judicatione perfecta morbi, abstinendo ab illo, & de Recidiva graviore, illum administrando. 195.

PERUVIANI CORTICIS usum ad expugnandas Febres Intervallatas vulgares (Perniciosarum siquidem curatio cita, & coacta sub hac regula rigoroſe non cadit) esse debere qualis esse debet usus externus Sulphuris ad depellendam Scabiem. 306.

Comparatio hæc explicatur. 234. 235.

PERUVIANI CORTICIS actio videtur suadere coacervationem Fermenti Febrium Intermittentium extra cruorem. 62.

PERUVIANO CORTICI non competit privilegium bonæ fidei, quod aliis Remediis competit citra successum adhibitis. 235. & 269.

PERUVIANO CORTICE Febres Phthificorum putridas Intermittentes posse aliquo modo leniri, interitu *Ægrotantis* nequaquam inhibito, *Morton*, & Auctor non diffidentur. 292.

PERUVIANUM CORTICEM damnant nonnulli, ac si Toxicum foret. 9.

- ... Non congruere Inflammatoriis Febribus affirmant *Sydenham*, & *Nigrifolus*. 267. 268.
- ... Immo & plane obesse etiam in Continuis ab essentia. 305.
- ... Esse Antidotum herculeam *Hæmoptoes* habitualis, ut *Morton* asserit, Auctor non admittit. 294. 295.
- ... Mederi Morbis omnibus frigidis putant *Badus*, & *S. Sophia*. 252.

PERUVIANUM CORTICEM offerendi methodus in Perniciosis duplex est, & pro occasionum diversitate adhuc varia. 135. *Peruvianum* Febrifugum. Vide, *Febrifugum Peruvianum*.

PERUVIANUS CORTEX ut possit suo fungi munere in Febribus Intermittentibus, requirit, ut nullum vitium organicum, nullaque Viscerum labes sit ejus Febris fomes, vel Causa. 254. 293.

- ... Offerendus est methodo validissima in extremo periculo, & extrema temporis angustia: modice valide in periculo modico. 136. 137.
- ... Qua methodo offerendus in Subcontinuarum Malignantium principio, ubi expedit exhibere. 234. 235.
- ... Item qua methodo offerendus ad prophylaxim post Perniciosas Intermittentes depulſas. 140.
- ... Non exhibendus, nec infamiam exponendus, Paroxysmo lethali jam invadente, vel proxime instante, *Ægroque* jam conclamato. 153.

Peruvianus Cortex. Vide plura in verbo: *Cortex*, *China* *China* &c.

Phthificorum Febres putridæ Intermittentes. Vide *Febres Phthificorum*.

Placentinus *Schelbamerum* impugnavit. 96.

Pleuriticis e morbi radice talibus, Peripneumonici, & Tabidis sanandis *Peruvianum Corticem* plane invalidum esse, immo & noxium a melioribus haberi. 303. 304.

Pleuritis cum Febre Intermittente conjuncta Causa peculiaris ab Auctore observata. 255.

Podagricus quidam asserit se a dolore, & diurnitate insultus allevari consuetum per usum *China* *China*. 285.

Pon ponacii Aqua sibiata curat varios morbos abique excretionibus sensibilibus adactis, habita ad potum adactum proportione. 25.

Præfæti cujusdam Gallicæ militiæ defuncti Historia. 46.

Præxeos medicæ cardo consistit non in multiplicitate, sed in electione Remediorum, & in captanda occasione. 105.

Praxis *Mortoni* id saltem attulit utilitatis, ut in casibus ambiguis de effectu Remedii possimus sine metu uti eodem. 265.

Principium Motus Febrilis a Fluidis primario affectis petendum. 35.

Principium motus in humano corpore a Fluidis primo actuantibus Solida videtur deducendum: a Solidis vero diurnitas motus eorundem Fluidorum. 36. 37.

Privilegium bonæ fidei, quo fruuntur alia Remedia citra successum adhibita, non competit Cortici. 238. & 269.

- Prognosticum Auctoris in peculiari quodam casu controversæ oblationis Corticis. 183.
- Prophylaxis post depulsam Subcontinuum Periodicam quo pacto instituenda. 141.
- Proportionata Continua quænam sit, & quomodo producat. 248. 249.
- ... A Fermento Continuarum, & Intermittentium simul commixto procedit. 259. 260.
- ... Ea neque simpliciter Subintrans est, neque simpliciter Remittens, sed de utraque, seu de Fermento utriusque simul concurrente participat. 261.
- Proportionata talis orta, vel orta simpliciter Remittens, Corticis refractaria esse solet: secus si orta fuerit Intermittens. 263.
- Proportionata quævis Continua potest dici Remittens, ac quoquo modo Subintrans; sed nec omnis Subintrans, nec omnis Remittens potest dici Proportionata. 259. 260.
- Proportionata Continua facile curatur Cortice, quando magis de natura, seu de Fermento Subintrans participat: difficillime vero, quando magis participat de natura, seu de Fermento Remittentis simpliciter. 262.
- ... Distinctio hæc explicatur. *ibid.*
- Proportionata Corticis admittentis, ejusdemque respuentis varia descriptio. 262. usque ad 263.
- Proportionata si Symptomata sint, minime Cortice sunt curabiles. *ibid.*
- ... Ita fere, si sint Comitæ vero morbo. *ib.*
- ... Comitæ vero mero Symptomate Cortice curari poterunt, cæteris consentientibus. *ibid.*
- ... Vere, Æstate, atque etiam Autumno facile de natura Subintrans participat: Hyeme facile de Natura Remittentium simpliciter. 275.
- ... Characterem malignum suscipiunt facillime. 261.
- Proportionatarum accidentalem Continuitatem cum essentiali periodo habentium, & China China feliciter curatarum Historiæ. Vide, *Subcontinuarum &c.*
- Proportionatarum essentialem Continuitatem cum accidentali periodo habentium, & China China inutiliter tractatarum Historiæ. 277. ad 281.
- Historia I. 266.
- Historia II. 267.
- Historia III. 268.
- Historia IV. 269.
- ... Animadversio in iv. Historiam. *ibid.*
- Proportionatis, ac Remittentibus omnibus curandis idoneam Chinam Chinam Mortonus reputat. Auctor in quibusdam admittit, in quibusdam non. 258.
- Propugnatores Corticis quandoque abundant aliquo excessu, orto nihilominus ex admirabili deprehensa pluries illius virtute. 8.
- Protestatio Auctoris de integritate, qua præditos putat sentientes aliter ac sentiat ipse, & de sua erga illos existimatione. 250.
- Protestatio Auctoris de Innocentia Corticis per experientiam deprehensa, exceptis casibus Intempestivæ oblationis. *ibid.*
- Protestatio Auctoris de usurpatione nominis Fermenti Febrilis. 309.
- Protestationes Auctoris pro coronide Tract. 309.

- PROTOSPATARIi opinio de Febrili miâmate a *Josepbo Donzello* explicata. 34.
- Puerorum Febres Lentæ, Hælicæ abusive appellatæ, Cortice frequenter curantur. 274.
- Puerorum, & Vitulorum Lumbricis laborantium consimilis halitus, aliquam suadet symbolicitatem inter istorum, & illorum Vermes. 289.
- Puerpera ex Febre Acuta Subcontinua feliciter Cortice curata. 190. 191.
- ... Item. 218.
- Puerperis, & Abortum passis tuto Cortex propinatus. 298.
- Puerperis Febre Periodica laborantibus tuto Cortex administratur, non neglectis quæ Puerperio congruunt. 297. 298.
- Pulsus primas tenet pro manifestando caractere pernicioso in sex prioribus Intermittentium Perniciosarum speciebus: non autem in septima specie. 121. 122.
- Purgantia agunt immediate in Solida, & mediate tantum in Fluida. 29.
- Purgantia ad tollendas simul Febres Intermittentes, & earum Causas, minus recte China China admiscet *Doleus*. 32. 33.
- Purgantia Corticis perperam admiscuntur. 56.
- Purgantia, aut Lenientia non æque prohibentur ante ac post usum Corticis. 67.
- Purgantia ut noxia in Febribus damnat *Monginot*, & Corticem laudat. 27.
- Purgatio, & Venæ sectio ante usum Corticis potest omitti: sed & sæpe potest institui. 67. 68.
- Purgatio levis ante usum Chinæ Chinæ potest institui in quantum indicatur ab aliis Corporis dispositionibus, non ab ipsa Febre, ejusve Causa. 67.
- ... Quomodo eadem utendum, & quibus Solventibus utendum pro varia Februm, & Tempestatum ratione. 68. usque ad 69.
- Purgatio præsertim (sæpe etiam Venæ sectio) in Febribus Intermittentibus non indicatur nec ratione Causæ, nec ratione Febris, sed potius prohibetur ratione utriusque. 67.
- Purgationis etiam *Minorativæ* dictæ noxa in Febribus. 29.

Q

- Quæsitâ nonnulla enodata circa usum Corticis. 283. usque ad 309.
- Quæsitum maximi ponderis in praxi, exemplo practico explanatum, mox suse, & analyticè pertractatum. 226. 227.
- Qualitatem nullam sive manifestam, sive occultam, quam possit nocere, obtinet Cortex. 5.
- QUANDO, UBI, & QUOMODO sit adhibenda China China, sunt tria attente respicienda in usu illius. 147.
- Quartanæ triplicis in uno subjecto, & duplicis in altero; in utroque autem jam complete Hydropem producentis, feliciterque China China curatæ cum Hydropis ipsius eradicatione, exempla duo. 71.
- Quarimonix Ægrorum etiam in extremo periculo Cortice sanatorum. 150.

Qui

- Qui Corticem strenuum Febrifugum respuunt, utuntur Remediis, quibus nullam, vel invalidam inesse virtutem pluries noverunt. 12.
- Quibus modis Febris solvi consuescat, sive per curationem methodicam, sive sponte solvatur. 238.
- Quid vere sentiendum de aliis viribus Corticis attributis præter Febrifugam. 297.
- ... Quid fateantur de hoc *Sydenham*, & *Morton*. 297.
- QUINQUINA, seu *Kinkina* dicitur, Gallis, quæ a nobis dicitur *China China*. 1.
- Quo pacto in curandis Intermittentibus Corruptivis sit exhibendus Cortex, & id fiat pro symptomatum gravitate, & quomodo, si fiat præ sola Februm diuturnitate. 65.
- Quo pacto, & per quas vias possit *Peruvianus Cortex* occurrere Fermento Febrili Perniciosas Periodicas producenti. 130. ad 131.

R

- RAMAZZINI monitum in Libro *De Principum Valerudine tuenda*. 96.
- RAMAZZINI Ephemeridibus Barometricis adnexa Dissertatio Auctoris, anno 1695. edita ad *Borelli* tutamen aliquod, non ad completam defensionem. 96.
- ... Responiones suas Jatro-apologeticas ad Objecta, quæ postremo contra hanc Therapeuticam edidit *Ramazzinus*, Tyronibus legendas commendat Auctor quasi complementum sui Tractatus. 301.
- RAMAZZINUS Auctori vel dissentiens, semper humanus. 240.
- ... Nusquam tractavit Argumentum Auctoris, nec ei simile. 187. 270.
- ... Et in *Constitutionibus* suis Epidemicis Corticis parum amicus, & sæpe cunctabundus, fuit tamen uti tunc insignior ejusdem fautor inter alios Medicos Contreraneos.
- ... Post annum 1695. longe melius coepit sentire de Cortice ac ante 162. Item 271.
- ... Expositio Textus illius circa usum Corticis in Tertianis Intermittentibus Malignis. 271.
- ... Ejusdem Dogma æquiparans usum Corticis usui Opii non admittitur. 307.
- ... Lumbricus necari per Chinam Chinam scribit. 284.
- ... Laudatur. pag. 70. 270. 271. & 307.
- Ratio occurrendi tempestive Recidivis. Vide, *Recidivam*.
- Ratio Remediorum usurpandorum. Vide, *Remediorum usurpandorum*.
- Rationes militantes pro omissione Corticis in Subcontinuarum Malignantium principiis contemnenda non sunt, licet illis præponderare videantur militantes pro illius oblatione. 238.
- Recentiorum plurimorum opiniones circa Februm Intermittentium Causas cursim examinatæ optime suadent illarum curationem media China China institutam, licet ab ea nulla fiat sensibilis evacuatio. 32. ad 34.
- Recidiva facta post sui depulsionem Cortice peractam. Subcontinua Perniciosa non adeo sollicitè iterum Cortice curanda est, ut reliquæ Perniciosæ recidivæ. 142. 143.

- Recidiva post fugatas Cortice Febres ad summum imperfectam judicationem arguit, non noxam. 14.
- Recidiva post curatas Cortice Perniciosas quandoque contingens, sed frequentius non contingens, ab oblatione Corticis non debet Medicum remorari. 249.
- ... Contingens post Corticem non satis diu usurpatum, priorem, vel similem Febrem de more iterum infert, non deteriorem. 16.
- Recidivæ periculum ex Fermento febrili tantum absorpto nec sensibilibiter evacuato, æque imminet & aliis specificis ad alios morbos communiter adhibitis. 20.
- Recidivæ depulsis ope Corticis Febribus succedentes, sæpe adeo leves, ut nulla profusè egent curatione. 14.
- Recidivam Februm post assumptum Corticem objecto diluitur. 4. & 5.
- Recidivarum præcavendarum ratio. 14.
- Recidivo eodem morbo, eadem quoque rependa curatio. 14.
- Remedia Vermes necare credita, aliud forsan præstant extra humanum Corpus, & aliud intra. 288. 289. & 290.
- Remedia pauca satis nota fere totam implent medicam suppellectilem. 264.
- Remediis incertis utuntur Medici, Corticem, quicertum præsidium affert, respuentes. 12.
- Remediorum celebriorum abusus ad omnes indiscriminatim Ægros extremo periclitans. 160.
- Remediorum usurpandorum ratio desumi non debet ex eo, quod noxia illa non sint; sed ex eo, quod positive proficua censeantur. 299.
- Remissio Accessionis expectanda, si fieri possit, cum Cortex offertur in extremo Perniciosarum periculo, ne cum dedecore, est citra culpam exhibeatur. 151.
- Remittens simpliciter Febris quænam sit Auctori. 250. 259.
- Remittens, ac quoquo modo Subintrans dici potest Proportionata quævis Continua; Sed nec omnis Subintrans, nec omnis Remittens potest dici Proportionata. 259.
- Remittens Febres omnes, & omnes Continuas Proportionatas Mortonus appellat *Continentes*. 261. Item. 259.
- Remittentes omnes, sive omnes non Synochi, non sunt objectum actionis Corticis, ut vult *Mortonus*: immo nec plurimæ ex Proportionatis. 265.
- Remittentibus, & Proportionatis omnibus curandis idoneam Chinam Chinam reputat *Mortonus*; sed plane Auctor non admittit. 259.
- Remittentis simpliciter Febris descriptio, & productionis modus. 260.
- ... Est quædam veluti Continens tantum spuria. 260.
- ... Motum cujusdam Incrementi, & Decrementi habet aliunde quam a Fermento Intermittentium. 260.
- Responiones Jatro-apologeticas ad objecta, quæ contra hanc Therapeuticam edidit *Ramazzinus*, Tyronibus legendas commendat Auctor, quasi complementum sui Tractatus. 301.

RIVE.

RIVERIUS donat nomine insignis experimenti, quod silentio præterire sit nefas, curationem Febris Malignæ Epidemicæ a se institutam repetita solum Venæ sectione, & purgatione. 143.

RESTAURANDI in eos, qui oblato Cortice Purgans postredie exhibent, actis censura. 52.

Illius Responso ad objectionem a Recidivis petitam. 4.

RESTAURANDUS, etfi acerrimus Humorista, Chinae Chinae usum doctrinæ Hippocratis confonum esse probat Tractatulo peculiari. 25. 26.

Idem non evacuationem, sed solum humorum alterationem querit a China China.

Idem enervi licet methodo quarundam Perniciosarum curationem aliquam ope Corticis tradidit. 108. 109.

Idem ut Humorista, dum purgationem aliquam in Febribus conatur admittere, illius omissionem experientia ductus potius commendat. 28.

Reviviscentiæ Principii depressi periculum. Vide, Periculum reviviscentiæ.

S

SACCHI Sententia peculiaris de Causis Febrium Intermittentium. 32.

Sallivum in masticatione, & digestionem primas tenere. 39.

Ab aliis quoque succis in ventriculum, & intestina insuis adjuvari. Ibidem.

Salium liquoris componentium sola variatio texture potest eos modo infirmare, modo restituere. 23. 24.

SANCASSANUS sponsor Opetis inscribendi Magnatus redvivus. 106.

Sanguinis status quinam Vere, quinam Æstate, & Autumno. 68.

SBARALEA utilem se reperisse refert Chinam Chinam per Clysterem injectam.

Scabies nonnullæ sunt liquorum nostri Corporis Corruptrices, Depuratrices nonnullæ. 395.

SCHELHAMERUS a Ramazzino, & ab Auctore, mox & a Piacentino circa rem Barometricam fuit impugnatus. 96.

Scholarum Humoristarum doctrinæ sunt innixa præcipua machinamenta contra Corticem. 13.

Scholia Auctoris ad Capitulum Morzoni. 106. ad 113. 114.

Scholia Auctoris ad Tractatum Mercati, & ad singula illius Capitula. 86.

Scopulus duplex, in quorum alterutrum facile est impingere, offerendo, vel omittendo Corticem in Subcontinuarum Malignantium principis. 227.

Scriptores, qui recens advenientem Orbi nostro Chinam Chinam primo salutarunt, excusandi, & laudandi, si cauti fuerint, vel nonnihil hæsitantes. 13.

Sectio Venæ ante usum Corticis. Vide, Purgatio, & Venæ sectio.

Sectio Venæ sæpe, & Purgatio præsertim. Vide, Purgatio præsertim.

Senex nonagenarius, & ultra curatus Cortice. Et post biennium iterum. 217. 218.

Similimum quoque exemplum habet Basidus. 220.

SENNERTI doctrina Febres Nothas describens aptatur descriptioni, quam de Proportio-natis Febribus habet Auctor. 264.

SENNERTUS vim Alchalicam Febrifugorum quorundam explicat ad depressionem Acidit Permenti effervescentiam suscitantis. 17.

In epilogum contraxit, quæ scriptis: Mercatus de Tertiana Perniciosa. 85.

Sententiæ communiore plurium Recentiorum de Febrium Intermittentium Causis. Vide, Recentiorum.

Similitudo graphice repræsentans discrepantiam inter solutionem Febrium spontaneam, & curationem illarum Cortice institutam. 150.

Solida ex Fluidis in prima humani fetus conformatione fuisse constata. 57.

Solidorum motus in machina humani Corporis hydraulico pneumatica primitus a liquido Fluidorum elatere, non a Solidi. ipsis petendus. 36. 37.

Solidorum Systema. Vide, Systema Solidorum.

Spiritus Vitrioli calidusne, an frigidus sit, ambigitur. 12.

SPONII Sententia circa Febrium Intermittentium Causas. 31.

Subcontinua Malignans præsentibus omnibus quamproximæ Morris indicis per Chinam Chinam sanata. 284. 285.

Si in suo principio censeatur cohibenda Cortice, blande tantum, nisi necessitas urgeat, & artificiosa valde distributione Remedii tractanda est. 234. 235.

Eadem in suo principio comitata symptomate valde gravi, analogo iis quæ Comitatis intermittibus Perniciosis solent associari, statim Cortice curari debet. 236.

Quo magis accedit ad naturam Perniciosarum Continuarum, eo fidentius vel in ipso principio tractanda est Cortice: Quo vero minus accedit, eo cautius, & temperantius. 234. 235.

Omnes differentias Continuarum Proportionatarum potest sortiri. 123.

Eadem cum Parotidibus Cortice feliciter curata. 184. Item. 211.

Subcontinua Febris celeriter ad Acutam vergens ægre dignosci potest in principio, an Depurativa futura sit, an Corruptiva. 227.

Subcontinua Febres frequentiores sunt Æstate, Autumno, ac Vere: Hyeme autem vere Continua. 234.

Quædam ex iis nonnunquam sunt, in quibus Cortex inutiliter exhibetur etiam in illarum principio. 238.

Subcontinua Perniciosa Diagnostis, ortus, atque progressus. 133. 134.

Subcontinua Febris Malignantis descriptio. 133.

Quanam sint difficultates adversus Corticem in earum principio. 227. ad 229.

Quanam adversus omissionem in earum pariter principio. 230.

Subcontinuarum Febrium Malignantium in suo pro-

progressu China China sanatarum Historiæ prima num. xi. 189.

Alia num. xii. *ibid.*

Alia num. xiii. 190.

Alia num. xiv. *ibid.*

Alia num. xv. 191.

Alia num. xvi. 192.

Alia num. xvii. *ibid.*

Alia num. xviii. 193.

Alia num. xix. 194.

Alia num. xx. *ibid.*

Subcontinuarum Malignantium in ipso principio China China feliciter curatarum, & infeliceiter suppressarum Historiæ. 240. usque ad 246.

Historia I. 240.

Historia II. 241.

Historia III. 242.

Historia IV. *ibid.*

Historia V. *ibid.*

Historia VI. 243.

Historia VII. *ibid.*

Historia VIII. 244.

Animadversiones in hanc Historiam. *ibid.*

Historia IX. 245.

Animadversio in hanc Historiam. 245.

Historia X. funesta. 245.

Subcontinuarum Perniciosarum curandarum methodus lentior. 140. 141.

Subcruenta Febris Perniciosa Intermittens describitur. 117.

Subcruenta Febris China China sanata Historia prima num. v. 171.

Ejusdem Subcruenta Historia altera, num. vi. 171.

Subintrans Febris descriptio. 259.

Veræ Intermittenti æquiparanda. *ibid.*

Facile in Continuum Proportionatam migrat. *ibid.*

Substantia Corticis superstes infusioni, etfi nonnihil exhausta, validior adhuc est ipsa decolata infusione. 54.

Substantiam simplicem Corticis præferendam esse Tincturis, extractis &c. testatur Morton, & Blegnyus. 56.

Succus nervus est potius terminus, ad quem progrediuntur quandoque Febres, quam terminus, a quo soleant incipere. 40.

Sulphur Scabiem depellit. 307.

Status Sanguinis quinam Vere, Æstate, & Autumno. 68.

SYDENHAM symptoma quoddam Febris Perniciosa gravissimum uno ut morbum considerandum censuit: sed ut symptoma Febris Cortice simul cum Febre curandum. 109. 110.

Idem Febribus Inflammatoriis Corticem non modo non prodesse, sed & obesse affirmat. 257. Item. 304.

Medicamentorum commixtionem cum China China damnat, excepto vehiculo necessario. 58.

Oblatio Corticis in Subcontinuarum Acutarum principio videtur suadere.

Intermittentis cujusdam Perniciosa speciem aliquam exhibet China China sanabilem. 109.

Illius cautela de non exhibendo solvente me-

dicamento iis, qui Cortice curati sunt. 52.

Evacuationes omnes damnant in curatione Intermittentium. 28. 29.

Illius opinio de Causis Intermittentium. 31.

Ejusdem Methodus ad diurnas Intermittentes curandas quænam fuerit, priusquam vires Corticis satis nosset.

SYLVII opinio contra Intermittentium Causas. 30.

Ejusdem utilissimum Dogma. 261.

Symbolitas, vel uniformitas plurima Fermentorum &c. Vide, Uniformitas plurima.

Symptoma Perniciosum non differt a non Pernicioso nisi ratione majoris intensiois. 127.

Perniciosum a non Pernicioso exemplis demonstratur. 121. 122.

Symptomata Febrium, depulsis per Corticem Febribus, nullo indigent distincto Remedio. 62.

Item. 103. 104.

Symptomata Febris quænam. 251.

Symptomata Proportionata. Vide, Proportionata, Symptomata.

Symptomata Intermittens, si dari potest, Cortice curabilis non est censenda. 255.

Symptomatis Febribus nonnullis opitulatur Cortice 254.

Hujus rei aliqua obiter recensentur exempla. *ibid.*

Symptomatis perniciosi diagnosi a non pernicioso illustratur exemplo. 121.

Symptomatis lethalissimis omnibus comitata Febris Cortice curata, & notata digna. num. v. 212.

Syncopalis Intermittentis Perniciosa descriptio. 118.

Syncopalis Febris China China curata, Ægro licet in agone mortis ferme constituto, Historia unica, num. iv. 181.

Synochos permutatas in Remittentes, seu in Proportionatas, Cortice curandas censet Morton: non ita Auctor. 258.

Synochos veras nunquam sanabiles Cortice censuit Morton, quamvis eodem sanabiles dixerit Febres Continentes. 257.

Synochum nullum censet ullo pacto sanabilem Morton, nisi prius in Periodicam mutetur: Sic mutatam semper asserit curabilem Cortice: Neutrum facile admittit Auctor. 257.

Syrupus ex China China, præsertim pro Pueris, ex descriptione Auctoris. 56.

Systema Fluidorum. Vide, Fluida in machina &c.

Systema Solidorum in permultis laudatur.

Systema Solidorum plura pro certis supponat oportet, quæ talia forte non sunt. 40.

Systemati Fluidorum adhæret Auctor potius, quam Solidorum. 35.

In utroque Systemate æque difficulter explicatur ratio Febrilis periodi. *ibid.*

T

TALBOTII, & Affeclarum ejus Methodus in exhibenda China China. 56.

Non plene laudatur, licet nec improbetur. 56.

Illius præparatio non admodum efficax, & potius diuturno usu, quam ex se ipsa talis. 58.

Tertiana Perniciosa, & non Perniciosa differunt minus

minus inter se ac differant Terciana, & Quartana non perniciose. 127.
 ... Differunt enim solum ratione inæqualis intensio- nis æqualium symptomatum. 127. 128.
 ... Ira & eorum Fermenta differunt fortasse solum majoris, & minoris intensiois propriæ acrimoniae, aut discretiæ, *ibid.*
 The, Chocolatæ, & Coffee potus. 11.
 Theorema incōcussum in praxi est: *Corticem adversari Fermento Febrili*, quod Sanguini ab extrinsecō, non illi quod eidem innascitur. 252.
 Tincturæ, & Extracta *China China* jucundiora: sed certior effectus substantiæ illius. 55.
 TOZZI opinio de Causis Intermittentium. 31.
 ... Illius æquivocatio quædam levis circa nomenclaturam *China China* Auctori dedit an- sam felicitis curationis citra dissidium. 293.
 ... Afferit *Chinam Chinam* Epilepsiæ opem fer- re. 284.

V

V ALLESII expositio in Textum Hippocratis de Perniciosis Intermittentibus. 94.
 VALLISNERIUS de INSECTIS plura scripsit, laude, & admiratione dignissima. 288.
 ... Dolorem Ventriculi periodice recurrentem *China China* sanatum refert. 284.
 UBI, QUANDO, & QUOMODO sit adhibenda *China China*, sunt tria scitu necessaria in usu illius. 146.
 Vegetabilia Febrifuga suffecta in locum *Corticis* sunt eodem imbecilliora. 3.
 Venæ Sectio. Vide, *Sectio Venæ*.
 Venæ Sectione, & Purgatione ante *Corticis* oblationem si placeat uti, quomodo utendum, & quibus laxantibus utendum pro varia Februm, Tempestatumque ratione. 68. 71.
 Venenatum, seu Perniciosum magis adhuc red- dit Fermentum febrile varia dispositio *medii*, & *termini ad quem*. 127.
 Veneni febrilis nomenclatura a *Mortono* usurpa- ta examinatur, nec, nisi lis sit de voce, fa- cile admittitur. 110. 111.
 Ventriculi dolor. Vide, *Dolorem Ventriculi*.
 Ventriculus & Intestina non excluduntur absolu- te ab hoc, quod præbeant vel sedem, vel se- mitam Fermento Febrili in Sanguinem ingres- suro. 42.
 Vermes amara non videntur necare. Vide, *A- mara*.
 Vermes. Vide, *Lumbrici*.
 Verminosa Febris Periodica *Cortice* potest tracta- ri. Multo magis si verminosa affectio sit tan- tum fomes, non Causa Febris. 255.
 Vesicantia certo dolorifica, incertum est, an proficua. 13.
 Vetula elumbis, ac paralytica, assumptis tractu

F I N I S.

temporis libris duabus *China China*, iterum juvenescere visa est, referente *Mortono*. 291.
 Virtus ratio in Perniciosis *Cortice* curatis quæ- nam. 142.
 Virtus regimen *China China* utentibus tale præ- scribendum, quale indicatur a morbo: nec enim aliud exigit Febrifugum ipsum. 57.
 VILLIS *Chinam Chinam* neque Sanguinem fi- gere, neque funderè putat, ut alia Febrifu- ga. 18.
 VILLISII Sententia de Causis Intermittentium. 30.
 Vini usus pro *China China* infusione, etsi non necessarius, non tamen noxius; immo uti- lis. 54.
 Vini ulum pro *China China* propinanda minime noxium esse testatur *Sydenham*. *Ibid.*
 Vinum, & ab eo prodeuntes liquores, præcipue vero illius Spiritus, experientia videntur spe- cialiter adversari Lumbricis saltem Terrestri- bus, & Vitulinis. 289. 290.
 Vipera controversum est, an calefaciat, vel re- frigeret. 11. 12.
 Virtus *China China* in omni sexu, ætate, tem- peramento, ac climate semper æqualis. 13.
 Virtus *Corticis*. Vide, *Corticis Virtus*.
 Virtutem *Corticis*. Vide, *China China virtutem*.
 Virtutes plurimas præter Febrifugam, *Corticis* a multis tributas, suspèctas habet Auctor. 283. & seq.
 Vis *Corticis*. Vide, *Corticis vis*.
 Viscerum læsionibus organicis associatæ Febres, siue Perniciose sint, siue non, *Corticis* mede- lam respuunt. 153.
 Uniformitas plurima, seu symbolesitas Fermento- rum Perniciosas, & non Perniciosas Intermit- tentes prodeuntium ostenditur. 127.
 Urina post *Corticem* assumptum semper sensibi- liter augetur, & in meliorem statim aperte- muratur. 52.
 Usus *Corticis* exuberans quandoque foedus socie- tatis inicit cum Febribus etiam cæteroqui beni- grioribus, sed refractariis. 141.
 Usus *Corticis*. Vide, *Corticis usus*.
 Usus Peruviani *Corticis*. Vide, *Peruviani Cor- ticis usus*.
 Usus Matheos. Vide, *Matheos usus*.
 Utero gerentibus. Vide, *Gravidis*.

Z

ZODIACO MEDICO-GALLICO inserta spar- sim Opuscula quædam de *China China* usu, *Nigrifolus* conjunctim recudit. 8.
 ... Variæ *China China* præparationes ex eo- dem Zodiaco. 58.
 ... Opiata *China China* elegans ex eodem. *Ibid.*

AD CRITICAM
DISSERTATIONEM

DE ABUSU

CHINÆ CHINÆ

Mutinensibus Medicis perperam objecto

A CLARISSIMO QUONDAM VIRO

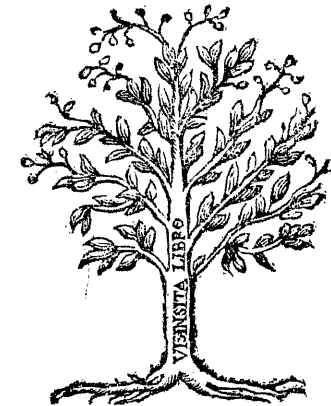
BERNARDINO RAMAZZINO

In Patavina Universitate Practicæ Medicinæ
Professore Primario

RESPONSES

JATRO-APOLOGETICÆ
FRANCISCI TORTI

MEDICI MUTINENSIS.

VENETIIS, MDCCLXIX.

APUD LAURENTIUM BASILIUM.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

AD

ALMO INCLITOQUE CLARISS. ET DOCTISS.
MUTINENSIIUM MEDICORUM
COLLEGIO

FRANCISCUS TORTUS S. P.

QUAS ad Criticam Viri Clarissimi Ramazzini quondam nostri Dissertationem, De Abusu Chinæ Chinæ, intuemini Responsiones meas, COLLEGÆ DOCTISSIMI, hæsi aliquandiu anceps an scriberem: hæsi diutius, postquam conscripseram, magis anceps an promulgarem. Re tandem apud memetipsam serio perpensa, ad tria potissime illas me adornasse novi; ad tutelam nempe meam, ad decus Vestrum, ad bonum Reipublicæ. Ex his quod meum est, Viri defuncti Manibus litandum facile credidi: non ita facile, quod Vestrum, quod publicum. Equidem quicquid in Scriptis legitur extincti Professoris, quod Dignitati Vestræ minus conveniat, communi ve officiat utilitati; id omne ex infelici quondam mei calami Fato, velut ex malo fonte, tum Vobis, tum quibuscumque illud detrimento fuerit, dimanasse, persuasum est mihi: mea etenim si quondam de hac materia siluisset Minerva rudis, & citra venustatem veridica; nullus dubito, quin & Clarissimi Opponentis siluisset affabre compta, & Censoria simul Majestate gravis: nec alio fortasse nomine Vos, imo Nos conjunctim omnes, immerito quidem, criminatus est, nisi ut me unum, quasi ceteros seducentem, perstringeret, qui me unum seorsum perstringere quodammodo veritus est, Criticus Auctor. Idem propterea, qui, prima spectata mali scaturigine Vobis æque, ac publicæ Rei quadantenus obfuit dum prodesse credit, calamus meus; damna præter intentionem illata æquum est ut rependat: siquidem iudicio Vestro acri, & limato id congruum censeatur. His de causis Scripta hæc mea, qualiacunque ea sint, in manibus tandem Vestris posita volui, Vestro subiecta examini, Vestroque plane arbitrio relicta; ut sortem quamcumque illis destinarint Fata, nanciscantur a Vobis; lucem quoque publicam Vestris primum ex placitis receptura, si Literatorum, Ingeniorumque conspectu haud prorsus indigna reputaveritis; sin minus, nativis in tenebris latere contenta, nec vitam habitura, nec nomen. Quod si ea, faustis forte sideribus obstetricantibus orta, Vestro humaniter probentur calculo; nil post hæc illis metuendum credam ab Aristarchis, aut Momis, postquam inter Res Vestras Profanis intemerandas fuerit cooptata, nec ad me amplius, sed ad Vos tantum, qui auctoritate non minus præpolletis, quam robore, ipsorum defensio pertineat. Si vero ex adverso tenues hi conatus mei, sive ut oneri suscepto impares, sive ut Opusculum levidense nimis, sint Vobis despectui; accepta saltem sit, precor, hæc ipsa mea grati animi erga Vos erga Patriam studiosa propensio. Valet ad annos Nestoreos, VIRI DOCTISSIMI, per quos jugiter bene valet Civitas nostra.

Dabam ex Museo meo Idibus Octobris MDCCXV.

APPRO.

A P P R O B A T I O
A L M I C O L L E G I I D . D . M E D I C O R U M
C I V I T A T I S M U T I N Æ .

Responſiones Jatro-apologeticas a Viro Clariffimo D. FRANCISCO de TORTIS, SERENISSIMI DUGIS Medico, & Almi Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Priore, cum ad Patriæ decus, tum ad publicam utilitatem conſcriptas, atque ob id etiam univerſo eorundem D. D. Medicorum Collegio, cui eas humaniter obtulit, quam maxime acceptas, luce ſtatim publica (cæteris, ad quos id pertinet, annuentibus) ipſius Collegii expenſis eſſe donandas, omnes ejuſdem Almi Collegii Doctores unanimiter decrverunt.
Hac die 18. Octobris 1715.

Joannes Maninus Incliti Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Cancellarius de Mandato.

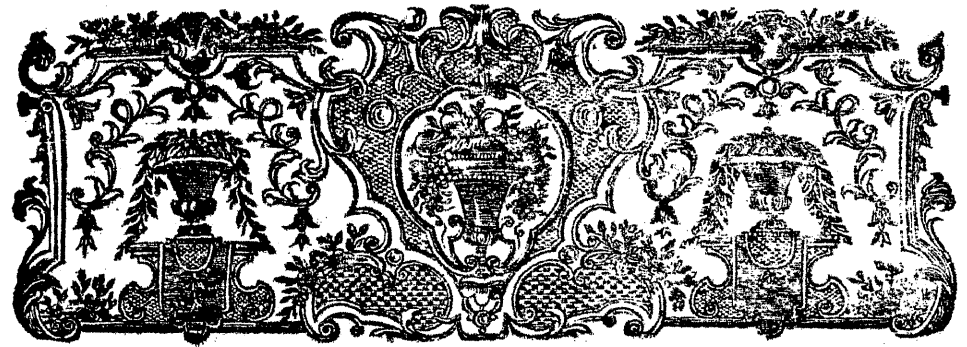
In hujus Divini Remedii laudes non effundar, cum ſe ipſum ſatis commendat.

*Ramazzin. de China China verba faciens Orat. 3.
Jatr. argum. pag. 103. Edit.
Pataw. 1708.*

Idem hæc non acrius accuſavit in Senectute, quam antea deſenſitaverat. Quamvis igitur fuerit acutus, ut fuit: tamen inconstantia levatur auctoritas.

*Cicero de Antiocho Philoſopho ſermonem habens
in Lib. Acad. Quæſt. qui inſcribitur, Lucullus.*

P R O .

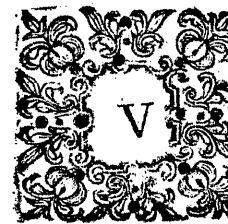

P R O L U S I O

A D

D I S C E P T A T I O N E M
U N I V E R S A M .

Et Scribendi Occaſio .

Vix ſub extremos Octobris dies anni proxime elapſi 1714. ad captanda bidui ſpactio, ne completi quidem, ruris otia fecerem: cum mihi forte ab Amico favente communicatæ, in manus incidere Conſtitutiones Epidemicæ Mutinæſes Clariffimi quondam Viri D. Bernardi Ramazzini, menſe Julio ipſiſmet anni Patavii recuſæ, addita ad calcem nova Diſſertatione Epistolari ejuſdem Auctoris *De Abusu Chinae Chinae Ad D. Bartolomeum Ramazzini Nepotem ſuum Mutinæ Medicinam facientem*. Conſtitutiones ipſas ſicco, ut fatear, pede prætergreſſus, ut qui primam earum editionem alias luſtraveram, in Diſſertationem tantum adjectam curioſos oculos ſtatim conieci ea ſpe, ut argumentum nec parvi ponderis, nec medicæ utilitatis, quod pridem & ipſe in Therapeutice meæ Speciali enucleandum aſſumperam, ruruſ a Viro Cl. majori ſaltem venuſtate, majorique eruditione abſolutum intuerere. Sed meam proſecto non parum feſellit expectationem eventus; non enim Chinae Chinae abuſum tantummodo jure, ac merito reprehendiſſimam, in ea Torti Reſponſ. ad Ramazz.

Lucubratione damnatum legi (cujuſmodi vitium, nedum obiter pluribus in locis Operis mei, ſed ex proſſo per integra Libri Capita, indicatis ſingillatim cunctis erroribus & ipſe perſtrinxi) verum etiam in viſo abuſo nomine ulum ipſum rationalem, atque methodicum, non ſine plurima quidem admiratione, hæud raro notatum vidi, vaniſque potius, ſi fas eſt dicere, terriculamentis, quam rationibus, ſincerive experimentis, a Viro cæteroqui doctiſſimo tentatum ubique, acriterque perſæpe etiam rejeſtum.
Præconceptam adhuc admirationem id magis adauxit, quod Vir Clariffimus iſtiusmodi abuſus crimen, de quo potiori forſitan jure pluriſimas alias Regiones culpæ poterat, Mutinæſi duntaxat Urbi, quam diu coluit loco Patriæ, fideliter objecerit; & quidem ſide nixus unius tantum præoccupati, Relatoris, huic Remedii tunc temporis plus quam par fuiſſet inſeſi, dolens uſque adeo ſcandalum hoc, atque perinde ingemiſcens, ac ſi de immani Civium omnium ageretur excidio. Hac idcirco urinam non affectata, ſollicitudine percitus, totum ſere Mutinæſium Medicorum coerum vehementer impetens, ac de enormi Chinae Chinae abuſu uſque ad quotidianam Egrotorum interneſionem Paragrapho 48. ſuæ Diſſertationis inſinulans, ſperata quaſi ut puſilla, vel ut imbelli hac multitudine, minime veritus eſt in cavernam ut ajunt, formice-

Y

micarum inspuere: cum alioqui multos caveat sic necesse, qui singulos non meruit. Nihil tamen ex his, fateor, tanti penes me valuit, ut proinde præcipitem illico mænum calamò admove-rem: neque enim mea tunc interesse credidi, Medicos omnes contreraneos ab opposito crimine vindicare, multoque minus resellere quemlibet de Peruviano Febrifugo male sentientem, quantumvis immerito. Præterquam enim quod nimis operosum hoc foret, tanta insuper mei ipsius me non tener fiducia, ut alios, qui sui plane sunt juris, placitis meis acquiescentes audacter velim, aut a propriis dimovere arroganter contendam.

Id unum præ cæteris nequivi aut satis mirari, aut tacitus præterire: Cl. nempe Virum, quem paulo ante in Therapeutice mea non amplius, ut olim in Constitutionibus suis Epidemicis, Chinæ Chinæ parum propitium, sed mutata sententia maximum hujusce Remedii Patronum, imo & argumenti mei Fautorem asserui pag. 281. ad 282. 283. 310. ab hoc ipso asserto, palam, & publice a me ibidem promulgato, adeo discrepasse in hac nupera Dissertatione, ut non modo quicquid Peruviano Cortici adversum in istis Constitutionibus protulit, in hac Dissertatione confirmavit, verum etiam hanc, illis recens recusus velut quid plane coherens annexam, ulteriori contra hoc Remedium, meamque Praxim sinistro detortam asperferit acrimonia. Quæ sane omnia apud Lectores Operis mei, quibus forte minime visæ sint Viri Cl. Lucubrationes, liberalem Chinæ Chinæ usum adalque sidera effe-rentes, me jam vel inconsultæ levitatis inculant, si mentem illius haud satis attigisse dicar, vel aperti mendacii, si de industria credat contempserat.

Turpes hæc notas haud leviter perhorrescenti cum se mihi obtulisset illud Boetii *De Consol. Phil.*, eos nempe, qui crimen aliquod affixum fuerunt, *videri meruisse, quæ perferunt*, ne silentio meo propriæ simul existimationi viderer deesse, & publicæ, quæ magis cordi esse debet, utilitati, rem totam in propatulo ponere vestigio decreveram, quippe de Cl. Viri scriptis æque ac de meis, nec non de quocumque controversæ praxeos usu intime conficius, ut versatilem, sed male tornatam illius, modo *Palliatii*, modo *Togati* opinionem, incudi quoque meæ paulisper redderem. Qui itaque gregarium quemlibet, Sciolumque contra scribentem, vel sibi adversantem nequaquam fuisse moratus, nec unquam morabor, a censura nihilominus Famigerati Scriptoris, sua simul & mea in detrimentum Reipublicæ infirmare molientis, haud modice, ut par erat, timendum duxi; ne scilicet ii saltem terrentur, quibus Causæ integræ momenta minime perpesta essent, neve beneficium, quod Praxi Medicæ deferre fueram conatus, in suspicionem intentati maleficii veniret. In id autem tria potissimum assumpseram demonstranda, Primo nempe, Virum Clarissimum sicuti in ca-

nunciatis Constitutionibus suis parum amice sensit de Cortice Peruviano, ut videre est in Constitutione anni 1690. num. 15. & num. 17. & in Constitutione unica trium annorum 1692. 93. 94. num. 32., & num. 56. (siquidem in Constitutione anni 1691. illum commendaverat numer. 34. & n. 37. Cita postmodum constanter per annos tredecim subsequentes, nempe ab anno 1700. usque ad 1712. inclusive, quo tempore meum Tractatum edidi, mirifice non solum, sed & magnifice sensit de eodem Febrifugo, solemniterque pluries, ac pluries scripsisse oppositum, ac scripserit tam in illis Constitutionibus, quam in nupera Dissertatione; ipsum videlicet Corticem, ejus usum, & repetitum, & liberalem, ejusque vim super omnia, quæ hæctenus innoverint, Febrifuga eximiam, miris laudibus absque ulla limitatione deprædicando, & ennumerando inter potiora, humanoque generi magis proficua divinæ magnificentiæ dona: *Secundo*. Virum eundem in hac sua Dissertatione, ubi iterum labitur in priorem, imo & pejorem sententiam, in hoc probabiliter aberrare, quod nonnullis in rebus vere rationabilibus; & bonæ praxi consonis, in quibus non sine lepore quodam affectat ostentare semetipsum a me non modice discrepantem, tantum abest ut vere discrepet, quin potius illa eadem volens volens repetat, confuse licet, quæ ipse ordinatim, ac per extensum in Opere meo prius exaraveram: quod sane a me non parvi faciendum, ob spectabilem cæteroque Viri Famigeratissimi auctoritatem, ubi ea mecum vel invita coincidunt. *Tertio* tandem, eundem Scriptorem, ubi revera dissentit a me, non modo hallucinari per plurimum, & a meliore praxi desistere; sed & æque dissentire a se ipso suisque publicis affectionibus, imo (tribuat id quivis ætati, impediriæque valetudini, libenter annuo) ab ipsa sæpius Facti veritate. Id elucescit quam maxime, ubi adductis in medium peculiaribus casibus Denatærum, qui Viro Cl. mihi socio, quandiu ægotaverunt, curæ meæ fuere commissi, Chinam Chinam, quam ne per somnium istidem præscripsi, si non aperte obitus illorum Ream, enervem saltem, atque frustraneam conatur ostendere ad sanandas Perniciosas eorum Febres quas olim pro præcipuo meæ Therapeutices argumento selegi, & pro objecto activitatis Chinæ Chinæ, adversus eas in summis etiam angustiis lethalibusque circumstantiis eximiam.

Jamque manum Operi coeperam admove- re, crebilique memoratæ Lucubrationis marginem universum conspereram notis, ut istidem postmodum ordinate digestis ureret ad concinnandam longiusculam Dissertationem; cum ecce nil tale expectanti delatum est mihi nuncium iustitiam de Obitu Viri Cl. repentino (quod vere dolendum) fato sublati Nonis Novembris ejusdem anni 1714., dum octogesimum primum ageret, felici etiamnum pollens mentis acumine, ætatis annum. Casus profecto iste plane ino-

inopinatus ab incepto opere calamum statim retraxit, ne scilicet Viri Celebris, mihi que alias amicissimi Manibus, cineribus adhuc repentibus infensus viderer, quasi cum Protogene mortuo bella gerere satagerem, aut Leoni exanimi barbam vellere: cum ea præsertim in hujusmodi contentionibus, ubi nonnihil asperè laceffit quis fuerit, difficillima sit temperantia, quæ omnem excludat acerbitatem; *quid enim est*, ajebat Tullius, *quod contra vim, sine vi fieri possit?* Seposito itaque consilio Dissertationem animo jam conceptam condendi, & cuncta, quæ sparim annotaveram, ita contextendi, ut Auctorem salibus, distertitque distertitum ubicunque me conficasset, vicissim restitucando, servata semper utriusque dignitate, pro ingenii viribus retaliarem (si namque illi Machæra aderat, nec mihi deerat Veruina domi) decentius, ac laudabilius duxi, ipsas tantummodo Animadversiones, seu Responsiones meas, non quidem nudas, quales a primordio mihi excidere, sed eoque tantum adauctas, quoad fert mera, & inculpabilis defensio mea, insimul consarcinata, eodem plane re-vento contrariæ Dissertationis ordine, quæ me certe præ aliis Urbis hujus Medicis, etiam (si fas est dicere) nonnihil intemperanter, vel-

licat. Hanc quoque nihilominus operam, extincto Antagonista, multo magis ac antea facile dimissem, si de una mea ipsius tutela actum fuisset, præsertim ne viderer parte in re medica, & in cultiori Philologia Viri Cl. gloriæ invidere. At (quæ & ab initio potissime ad scribendum me impulit causa) cum de totius agatur negotio Reipublicæ, cujus vitæ, aut incolumitati necesse est modo, ut alterius nostrum noceat sententia, hanc idcirco Provinciam minime deserendam censui; imo potius eidem aperiendum esse Reipublicæ, quam ex parte lateat error, & quam veritas: id quod, omni semoto vilis ultionis, aut turpis cujuslibet æmulationis affectu, mihi plane licere crediderim. Et sane quidni liceat, cum ipsi religiosissimi doceant morum Censores? quos tamen hic immiscere minus opportunum putassem, nisi prius Cl. Auctori longe levior de causa (ut scilicet vana quendam Seculi morem pie sugillaret) placuisset uti auctoritate Sanctorum Patrum §. 49. suæ Dissertationis. Unam igitur interror, quæ prostant, huc libet transferre D. Basilii sententiam, nedum permittentis, sed & expresse momentis, ad criminationes hujusmodi (sunt hæc illius verba) *caendum non esse, non ut contradicendo nos ulciscamur, sed ne mendacio inoffensum progressum permit-ramus*; quod quidem hic maxime videtur cavendum, ubi fallacia dogmatis, auctoritates vel nullius ponderis, vel mutilæ, minusve sinceræ, & apocryphæ tandem narrationes (omnia namque singillatim ostenditur talia) damnosam facile praxim valere in Artem inducere. Quæ cum ita se habeant, ut in

progressu poterit sensim dignoscere quilibet etiam in re medica nequaquam versatus, ip-sius potius indigentiam rei, quam vota mea me expleturum dicam, si positus in mutuum conspectum rationibus a nostrum quolibet hinc inde deductis, Opus tandem meum defendere mihi haud difficulter obtingat, nebulaque omnes perfecte discutere, quas eidem Operi; sive directe, sive indirecte, offundere visus est Cl. Auctor. Vindicato autem a velicationibus, imo & cavillationibus Viri Celebris Tractatu meo, minutioti postmodum obfrepentium, aut objurgantium plebeculæ, de qua sane minus laboro, quam de Ranis palustribus, videbor mihi quodammodo fauces præclusisse. Sic & publicam utilitatem, & rem meam, & Collegarum tandem meorum, imo Patriæ totius dignitatem una tuebor. Nec proinde mihi tam justa causa compulso, neque ledere quemquam, sed respondere meditati, severior quispiam Judex audeat obtrudere.

Nullum cum vitis certamen, & æthere castis unquam probari. Occurrat namque verbis Erasmi, & potiori quidem jure, ac pro sua Causa occurrat olim, aut decertarit Erasmus ipse Apologia ad Libros prædefuncti Alberti Pii quondam Carpensium Principis, quæ sic habent: *Vehementer invidiosum habetur scribere in mortuos, & ut ajunt, cum Larvis luctari. Sed quid facias, si in te scribant mortui, & impingant apud totius Orbis Tribunal, ad quæ condescere non decet? Valeat proverbium, Non esse luctandum cum Larvis, nisi contra proverbium mordent mortui. Fugit Apis; sed in vulnere reliquit aculeum. Non est, quem veseriam, sed est, cui medear.* Est, cui medear, inquam: patriæ quippe Accademæ dignitas læsa (ut singula recolligam) vulnerata commentis saltem in historiis veritas, & periclitans ob panicum terrorem incussum tor Egrotantium salus, medelam profecto nullis dissimulandam officiis expostulant.

Priusquam tamen pensum hocce peragere aggrediar, Febrifugique insontis æque ac benefici partes suscipiam; a proposito minime alienum putarim, generalem quendam æquivocationem, in scriptis Viri Cl. passim obviam, de medio tollere; qua nimirum detentus ille, conatus suos vel minime ad rem, vel prorsus inaniter exerit, Securim, ut est in adagiis, adhibens ad referendas fores, & Clavem ad findenda ligna. Eiusmodi autem fallacia nullo statim negotio submovebitur, ubi quis animadvertat, Remedia medica duplici respectu posse pro noxiis, aut saltem pro suspectis haberi, nempe, vel ratione sui, vel ratione inopportune administrationis, sive deinde hæc referatur ad morbum, sive ad tempus, quorum alterutri remedium non congruat, sive ad utrumque. Priori modo suspectus, aut noxius esse poterit usus exempli gratia Medicamentorum Purgantium, præsertim validiorum, ob solam videlicet acriorem, &

irritantem eorum substantiam ex se nocendi capacem. Altero autem modo, scilicet ratione intempestivæ administrationis, non solum Purgantia, Narcotica, aliaque plura, quæ utramque certe exceptionem patiuntur, sed præterea quotquot sunt in Medicina remedia, quotquot in Mundo alimenta, possunt obesse. Atque hoc nomine minime negaverim, ut pluries factus sum in Opere meo, suspectum nonnunquam dici posse usum Peruviani Corticis, quantumvis ille cæteroqui sit revera Remedium supra omnia Pharmaca, tum mirissimum, & suapte natura prorsus innoxium (quippe quod sine humorum perturbatione, spirituumve irritamento, aut dissipatione, suum munus absolvit) tum etiam efficacissimum in eo præstando effectu, cui illud præordinavit, cum condidit, Divina Bonitas, scilicet in sistendis, atque delendis Febris illis, ad quas extenditur ejus activitas. Adeoque si vis huic Febrifugo ingenua, efficax, & ex se nunquam inanis, transferatur ob nimiam Medici confidentiam, aut imperitiam, ad alios usus extra illius ditionem fros, vel etiam ad ordinarios quidem, sed quorum non sit rationabilis opportunitas, eo certe casu, vel innoxia illud evadet, vel forte noxium, non quidem ratione sui, sed ratione administrationis minus castigatæ; si videlicet, vel in Febre, quæ suapte natura ipsius Corticis morbos resonat, usurpetur, vel in ea, quam forte suppressere sit nefas, utpote *dipurativa* Fluidorum, & *cujusdam quasi viscosi loco* (ut in eodem Opere meo locutus sum pag. 67. & alibi) *fundes sanguinis vere abluuntur*, vel denique in ea, quæ ex una parte nondum debitam maturitatem acquisivit, & ex alia nullum portendit periculum, vi cuius ad suppressionem, aut extinctionem illius statim, ac præmature sit deveniendum. Hæc profecto Medicis incautis nonnunquam haud satis perspicua, nonnunquam etiam ante præcipitem Corticis oblationem neglecta, vertuntur postmodum ab iis ipsis post oblationem, vel irritam, vel minus felicem, in crimen, & contumeliam illius, quantumvis infantis, eosque sero poenitet hujusmodi remedio usos fuisse, cum potius deberet poenitere, se illo perperam fuisse usos.

Contra nonnullis, æqua licet hallucinatione detentis, fors identidem favet opposita. Hi namque Febres, nedum Intermittentes, sed & Continuarum naturam non parum redolentes, imo & quadantenus vere præferentes, quovis etiam earum tempore, fortuita Corticis oblatione nonnunquam feliciter curant (quod non raro quidem, sed non perpetuo contingere debere sum conscius) absque ullo etiam subsequente Egrotantium detrimento; quo fit persæpe, ut ab iis nimium gloriosa, adeoque vana Indo huic Antipyretico texantur elogia; Illud videlicet indiscriminatim posse ad Febres omnes, tam Continuas, quam Intermittentes, quocumque etiam earum tempore suppressendas, & cum eventus certitudine, & impune

penitus usurpari. Has ob causas Scriptores quamplurimi, haud satis, ut reor, remedium experti, in Classes abeunt oppositas, quarum una uni vitio adhæret, & altera alteri; pauci etenim vere sunt, qui medium teneant iter tutissimum, paucis videlicet prælucente, quod Regiam præmonstret viam, claro lumine veritatis, aut constantis experimenti. Nimirum & in hac Cymnade cæteroqui satis frequenti, *Plures Thyfigivos, paucos est cernere Bacchos.*

Cum vero in praxi frequentissima occurrat, vel saltem videatur occurrere, administrandi hujusce Febrifugi occasio, frequenter quoque contingat facillimum est, vel quod usus in abulum transeat penes audaciores, vel quod abusus meru, a recto etiam usu quis misticulosus abstineat, ut de Phlebotomia, aliisque præsidii in peculiaribus quotidie casibus videmus accidere.

Absit ideo, ut ausim quemquam refellere, qui huic farinæ suam inesse furfurem asseveret, ut in v. l. s. s. materia medica cuique farinæ suus inest, sive de Remediis Pharmaceuticis, sive de Chirurgicis sit sermo; quibus equidem cumibus usus rationalis pretium comparat; irrationalis admittit. Hæc ego potissimum de causa hanc eandem farinam repetitis non semel laboribus plene, ac pluries excussum, in Therapeuticis mea jam dudum traxi. Secrevi quippe, qualis Pistorum mos est (si quidem per similia hujusmodi liceat prolixius rem declarare) pluribus veluti distinctis, sæpiusque pertentatis Incerniculis, tum crassiorum, tum tenuiorum furfurem, quoadulque purissimum, & plane impermissum illum collegerim pollinem, unde non rubidus, aut secundarius panis.

Sed tener, & niveus, mollique siliagine Jactus in escam venire potis est quammaxime vitalem, quæ nempe vel prope morituro auxilio sit præsentaneo. Hæc quidem omnia membratim, ac per gradus me præstitisse reor, materiam universam partitis vicibus minutissime perscrutatus, cum primo statim loco Febres Continentes omnes, quotquot sunt) tam Solitarias, quam Comitatas, tam Essentiales, quam Symptomáticas, turmatim a ditione Corticis ablegavi, remanente, pro suscipienda illius actione, confortissimo agmine *Vulgarum omnium*, seu *Benignarum Intermittentium*, quibus tamen nulla fomentum præbeat Viscerum, aut Solidi cuiusquam labes. Id ipsum diligentius adhuc peragere mihi sum visus, cum nonnullas iterum Febres, tum Periodicas, tum Periodicis similes, sed suapte natura vere Continuas, videlicet vel simpliciter Remittentes, vel etiam Proportionatas, sæpe a proficua hujusce remedii administratione sejunxi, retentis iis Periodicis simul, & Continuis Febris, quæ contra suapte genio vere Intermittentes, sed fortuitam quandam continuitatem nactæ, cuiusmodi sunt *Subinvrantes* omnes, usu pariter Peruviani Corticis prudenter adhibiti haud difficulter fugantur, non amplius redi-

redituræ. Ultimam denique manum materiam incernenda. Crebro quodam peculiari, & Medicis hætenus ferme omnibus intempestato, me imposuisse persuasum habeo, cum Februm eandem Intermittentium quidem, saltem ab oru, sed nihilominus quam maxime Perniciosarum, curationem indigitavi, eodem Febrifugo, certa quadam, & speciali regula ministrato feliciter absolvendam, non modo tunc cum Febres illa, moris cæteroqui maxime suadoli, atque maligni, tempestive possunt dignosci, verum etiam non raro postquam curante Medico accipere, Egriusque ad id redegere, ut jam totus aegens, pulsque præditus ferme nullo, ac non amplius perceptibili, Nycthemerino tantum spatio distet a morte, nempe a futuro Paroxysmo, citra dubitationis aleam lethali.

Hic sane hujusce Farinæ purus putus Flos est. Portionibus cæteris, utut summe utilibus, nonnihil tamen tenuissimum saltem Furfuris inesse nequaquam negaverim, idest, ut aperte loquar, non negaverim, locum forte quempiam Superstitiosis quibusdam etiamnum in illis relinqui ad scrupulositates, ineprias, atque sophismata pertinaciter obtrudenda, ut mergem hanc utilissimam reddant in dies abjectiorem. Atque his, palato meliora etiam nauseante instructis, liberum sit expere quod non aridit, meque habebunt minime repugnantem, qualem in Opere meo apertis notis memetipsum sponendi. Minime vero me talem polliceor, ubi agitur de purissimo, mundissimoque hoc polline, quem postrema diligentia excussum secrevi, & cui aëdop nihil est, quod vel a dicacioribus queat opponi. Cum itaque intentum unicum, vel saltem primarium hoc sit Tractatus mei, docere scilicet recensitarum Februm Perniciosarum medelam, Peruviano Cortice peculiariter usurpato instituendam, cætera vero reliquas Febres respicientia, sint mera additamenta, cuiusvis arbitrio vel ibidem relicta, id ipsum est, quod opposita, sed vera, & solida adminiculante experientia, turpem falsitatis, aut vanitatis notam præferre deberet evinci. Quod si quis in Opus meum animadvertens, hoc, quod potissimum dixi, contendat evertere, evincat quoque simul necesse est, crimen esse in Medicina, certo servare hominem cæteroqui certo pereuntem, si per Remedium id fiat quotidie obvium, de quo tamen quis ambigat, an Empiricum illud sit, an Methodicum, & an perpetui, an temporanei tantum quandoque levaminis.

Materiam hanc universam Farinæ nomine hætenus vocitatum, & recensita hucusque sedulitate partitulatim secretam (& parere Lector coactum assumptæ semel allegoriæ satis apposite rem explicantis progressum) totam denuo recens incernere aggressus est Cl. Ramazzinus. Et quidem quicquid ipse partire, nec sine labore segregaveram, ille primo commisit iterum, atque turbulenter confudit; dein uno tantum exillissimo, ac pene imperfecto ad opus suscepto pollinario Cribro, materiaque, quanta

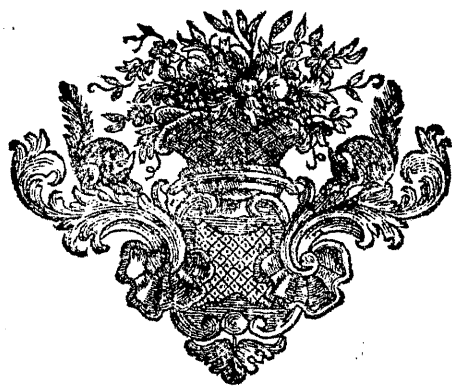
Torti Responf. ad Ramazz.

illa extitit, nonnisi leviter excussa, vix tenuissimum collegit Pollinem; non illum tamen, qui meliore pollens substantia, in egregium panem solet evadere, sed volatiliem illum, qui parietibus, ubi pinxitur, adhæret confluxit, ex quo nonnisi infimissimus panis confici potest. Præpositam hanc cibrandi, aut incernendi normam visus est ille procul dubio tenuisse, cum usum omnem Peruviani Corticis ad unam tantum, vel alteram Dracmam contraxit semel oblatam, & quidem in diuturnis dumtaxat intermittentibus, ad impetrandas aliquot dierum inducias. Reliquam Materiam universæ utilissimam adhuc abunde refertum Farina, nomine Furfuris, & recrementi, nedum inutilis, sed & noxii, plane rejectit, imo & projecit. Uno verbo (ut a Pistoria tandem ad Medicam Artem rem contraham) in id potissime nervos intendit, ut quas delevaram difficultates, iterum suscitaret, ne minimum quidem easdem promovens, crambemque jam coctam recoctioni plane fastidiosa rursus exponeret. Demum in ea totus fuit, ut peculiaris, distinctæque probationis defectum, quo persæpe laborat, oscitaturque jejunia illius Dissertatio, Rhetorica identidem supplet industria, clamans undequaque, declamansque, Americanum istud Febrifugum non tam facile, nec tanta copia, ad unquam videlicet integras in Vino infusum, pluries in die, largaque Dosi, ut Mutine fieri solet, indiscriminatim esse exhibendum, sed modo adhibito: quandoque remedium istud empiricum prorsus, & amethodicum noxas plurimas solet progignere, & ob impropriam illius usum, & ob occultam ejusdem malitiam. Quibus omnibus generaliter, & indefinite hic illic prolatis, quin plurima insit veritatis species, forsitan ambiget nemo, sed facta, ut decet, scrutatio, pro quantum vacuitatis subest, deceptionis, & falsitatis! Si quisquam igitur rumoribus hisce Viri Cl. fortasse præventus, calculum præcoci opinionis illius statim apponendum censuerit (quod consuevit facere nonnemo) suffragium tantisper suum æquum est ut suspendat: *Scelestum* siquidem, & *crudelo* iudicium est, si quid statuatur antea quam cum aconsatione comparata sit defensio, clamat Lucianus *De non remere credendo calumnie*, subdens insuper illud Phocylidis.

Ne Judex fueris, partes ni audiveris ambas. Ad hæc ego respiciens, e re fore censui, priusquam ad criticam Cl. Auctoris Dissertationem meas Responsiones apponam, Propositorum Lucubrationis illius, æque ac Therapeutices meæ, summam præmittere, ut ex juxta posito utriusque nostram germano sensu, clarius inde elucescat consensus, ac dissensus noster: mox erutis ab eadem Dissertatione posterioribus textibus Peruviano Cortici infensus; aliis vero e directo confitis eidem Cortici apprimè faventibus, quos ex variis Cl. Auctoris Operibus, ante meæ Therapeutices evulgationem editis, placuit excerpere, atque transcribere ad literam, quid ab utrisque simul colla-

tis resultet, haud frustraneum credidi nudis terminis, & citra fucum exponere; ultimoque tandem loco ipsam Viri Clarissimi Dissertationem in Paragraphos concisam (quam percurrenti si forte alicubi hæreat aqua, sciat is, primi Exemplaris, non secundi, prout jacet illud hic adamussim reguisti, id esse vitium) cum Notis meis membratim respondentibus, pleniori, nedum Professorum Artis, sed & aliorum quoque Eruditorum notitia subnectere.

An vero per hæc omnia neverim quod Colopavi, scilicet an satis ostenderit, casum licet, ac interrupte, Virum Cl. malo suo (quod agebat Seneca *De Vita beata*) *vini suam exercuisse*, ipsiave clare demonstravi vel præter intentionem nonnumquam contententem mihi; cæterum præter rationem prius, & a me, & a se, & ab ipsa re dissentientem, *Judicet*; ut verbis illius utar, *Judicet*, inquam, *cui cor sapit*.

D I.

D I S C R E P A N T I A

I N T E R

Clarissimum RAMAZZINUM, & Me;

S I V E

S U M M A R I U M

Propositi Cl. Ramazzini, ex illius
Dissertatione fideliter
excerptum.

Propositi mei saltem præcipui, ex
Therapeutice meæ Speciali
fideliter excerptum.

O Pinatur ille in hac Dissertatione (quidquid alias senserit) Chinam Chinam posse obesse Febricitantibus, tum ratione tempestivæ suppressionis Februm, tum etiam ratione *malitiæ* cujusdam *occultæ* illi insitæ, quam pluribus in locis innuit, sed nusquam probat. Ex eo pariter quod *occulta* sit *virtus febrifuga* illius, arcanusque modus, quo ipsa operatur in nobis, cum nullam sensibilem pariat evacuationem; imo ex eo quod in Europa quicquam ei analogum non reperiatur in Vegetabilium familia, concludit ille, rationalem esse non posse hujusmodi Corticis usum, sed mere *empiricum*, & *ambrosiodicum*. Experimenta enim, ad explorandam ejus virtutem antefebrem hætenus instituta, etsi plane non improbet; plurimis tamen hallucinationibus putat obnoxia, ut inde nil utilitatis quis valeat eruere.

Illam æquo animo nusquam admittit, nisi in *diuturnis* tandem *Intermittentibus*, salvis etiam limitationibus infra recensendis; & quidem semel tantum exhibitam *ad drachmam unam*,
vel

O Pinor ego in Opere meo, Chinam Chinam nonnumquam obesse posse, ut possunt omnia Remedia selectiora, omnesque etiam cibi, quantumvis optimi, si *intempestive* illa usurpentur, hoc est si per eam aliquando sistantur Febres, quas expediat omnino sinere progredi, vel si sistantur præmature, quæ serius tantum essent supprimendæ. Posse vero ipsam obesse ob *malitiæ occultam*, quam habeat, vel ex eo quod *arcano* sit illius *virtus febrifuga*, nedum non consentio, sed oppositum rationibus, auctoritatibus, & experimentis satis abunde conor ibidem ostendere.

Illam in Intermittentibus omnibus admitto quidem, cum adest indicans; sed ut ab aliis vel invite admittatur insudare detrecto: neque enim hic est Therapeutice meæ scopus præcipuus. Hanc unam tamen limitationem adjunctam volo; ut scilicet Febres hujusmodi tunc solum curentur Peruviano Cortice, quando naturam *Corruptivam* habeant, vel sensim adipiscantur, secus si *Depurative* sint, vel tales probabiliter sint evaluæ: tunc enim Febres sui ipsius, suæque causæ Remedium esse sum falsus. Adeoque ferme ridicula Quæstio est penes me disputare, an Febres aliqua curanda sit opere Chinæ Chinæ, an alterius cujusvis *Specifici Febrifugi*; si etenim ea vere sistenda sit, nec melius, nec certius id assequi licet, quam usu Peruviani Corticis. Sed prudentis Medici est potius quærere, ac serio perpendere, num *vere* eam Febrem sistere expediat, & an eo tempore, an alio; quod ex dignatione *Depurativi*, aut *Corruptivi* Februm generis plane dependet. Quomodo autem dignoscantur ab invicem hujusmodi *Depurative*, aut *Corruptive* Intermittentes; ibi per extensum doceatur Tyrone.

Et quia ego relapsum Sanatorum in pristinas Febres, quas *Corruptivæ* censui, cum Chinam Chinam præscripsi, prohibere conor pro viri-
bu:

Y 4

vel duas, ad impetrandas aliquot dierum inducias, ut nonnihil reparentur vires, quemadmodum fieri solet oblatione Opii ad sedandos dolores. Cæterum usum repetitum, aut diuturnum improbat, ne illo scilicet impediatur recursus Februm, quas iterum expectandas, exoptandas, imo & excitandas dicit remediis loco; nisi enim redeant, male consultum putat rebus Ægrotantium: ignem namque febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere, novum non esse commemorat.

Liberaliorem illius usum in quibusvis casibus aperte damnat. Et licet de hoc generaliter tantum, & nonnihil etiam hyperbolice loqui videatur, quasi pro certo habeat, exuberantem admodum Chinæ Chinæ profusionem fieri *Mutina* (Urbem quippe hanc inter tot reprehendendam seligit) quia tamen nulla alia uspiam reperitur taxatio licitæ dosis, quam supra recensita unius, vel duarum ad summum drachmarum, quamlibet idcirco dosim, quæ hanc excedat, ab eodem damnari censendum est.

Quamvis autem, ut dictum superius, in Febris Intermittentibus, tunc solum cum illæ nimis protractæ Ægros fatigant, Drachmam unam, vel duas Peruviani Corticis admittat, præscribatque juxta Methodum sanioris, ut ait, ætatis suæ; nihilominus eundem Corticem locum opportunum minime habere autumat in Regionibus, Anni temporibus, Aerisve Constitutionibus humidis; in siccis vero feliciter, sive, ut castigatius loquatur, minori damno inquit exhiberi. In temperamentis pariter Pituitosis Febrifugum hoc suspectum putat: adeoque Corpulentos, & præpingues ho-

bus: idcirco Remedium semel oblatum, pluries cum moderamine repeto. Dosis tamen mea minime transcendit in hujusmodi Febris dosim vulgarem, imo plurimis etiam vulgaribus parior est. Primo siquidem haustus non excedit unquam Drachmas duas, quod summum est. Alias sex Drachmas ad summum pariter impendo trium hebdomadarum spatio ad præcautionem. Atque ita quantitas univèrsa unciæ unius pondere continetur. Nonnunquam etiam, ubi lentiore curationem citiori præferendam putem (ut si præ sola Februm diuturnitate Chinam Chinam præscribam) per *semidrachmas* tantum, ad quindecim circiter dies exhibitas, negotium absolvo.

Ingenue tamen ibidem fateor, me raro in vulgaribus Intermittentibus Corticem præscribere consuevisse, quippe quas sæpissime, ac quibusdam potissimum tempestatibus, pro *Depurativis* habeo, melioremque eo casu, cæteris paribus, reputo curationem sponte Naturæ absolutam, ubi liceat eam sperare, quam Specificorum, sive *China China* adjumento quaesitam. Imo si quando ob suppressam, vel ad præces Ægrotantium importunas, vel ob metum forte præcoccem, qui me corripuerit, Febrim, aliqua mihi suspicio incidat de Febrifugo nonnihil præmaturæ administrato: Febris autem ipsa non multo post redeat: diuturniorem eo casu illi cursum denuo permitto, priusquam remedium repetam: illudque etiam sæpe non repeto, quoties Febre rationabiliter quoque depulsa, sed nihilominus redeunte, *levior* est, & ad spontaneam solutionem facile vergens illius recursus.

De sexuum, ætatum, temperamentorum, institutorum, vitæ, & similibus diversitate accidentali, & quo ad Chinam Chinam exhibendam, vel non exhibendam plane *superstitiosa*, non minus quam ad tot alia, quæ sine hisce cautionibus quotidie offeruntur Remedia, sum parum sollicitus; atque ad ea omnia tantum respicio quo ad dosim plus minus *liberalem* usurpandam, ut in aliis quoque Pharmacis præscribendis mos est, & quo ad vehiculum illius plus minus activum, aut energeticum seligendum. Cæterum indicationem offendi, vel non offerendi, sumo a natura & causa Febris, nec non etiam ab accidentibus ejusdem, si graviora sint præter ordinem. In hunc finem ipsam Februm omnium Periodicarum naturam diligenti indagine pluribus in locis Operis mei ex instituto prosequor, & Causas illarum productrices inquiri, placita Scholarum, tam Veterum, quam Recentiorum perpendens: atque inde ad quævis medendi Systemata, & ad qualvis Scriptorum Hypotheses accommodatum esse Peruviani Corticis usum, pro curandis in quovis Subiecto iisdem Periodicis Febris, luce meridiana clarius ostendo.

Vim nullam fluida nostra *figentem* Chinæ Chinæ inesse, & rationibus, & præctis experimentis perspicue demonstro, admittoque solum in ea Fermenti febrilis absorptionem, meliori quo possim mechanate explicatam. In quo

mines in Cachexiam sensim delabi, ac tandem longum post tempus obire, se observasse refert. In temperamentis vero Melancholicis graviores adhuc noxas Chinam Chinam parere, nervose asserit, de humoris atrabilaris ferocia ibidem nonnulla commentus.

Sed & insuper sexus, ætas, & vitæ conditio parum proficuum reddere solet, ipso Judice, Peruviani Corticis usum. Talem reputat, ut summam dicam, in Pueris, Adolescentibus, & Mulieribus, exceptis gravidis, & operosis, cujusmodi sunt Textrices, Lorrices, & servilibus operibus addictæ. Item ablegat a Monialibus, ab ædibus Nobilium, & Potentium virorum, & tandem (quod fortassis erat illi intentum primum) a *Principibus*; tutioremque usum habere antifebrile istud in Populari gente, quæ ex manuariis operibus vivit, quam in cæteris quibuscumque, tandem concludit.

Neque vero illud prætereundum, quod quamvis hujusmodi remedium admittat semel tantum in diuturnis Febris, ad impetrandas aliquot dierum inducias; nihilominus neque id plane tutum censet, omnibus licet expletis conditionibus supra recensitis, ob suspicionem, ne Febris, quæ ad tempus sisti creditur, Medicum eludat, & sistatur omnino, quod pessimum reputat: quam ob causam non semel illum pœnituit, eo Febrifugo se usum fuisse.

Remedio huic inesse facultatem *figentem fluida quæque* humani corporis, in *Sanguinem, Spiritus &c.* pro re certa supponit, ne lites agat: atque ob id fortasse Nepotem suum serio admonet, ut diligenter animadvertat, Febres Intermittentes post epotam Chinam Chinam *numquam* ad veram, &

quo sensu si quis contendat, a Peruviano Cortice *figi* nudum ipsum *febrile Fermentum*, dum ab illo *absorbetur*, me nequaquam dissentientem habet; dummodo hoc idem dicat de *cæteris absorventibus*, citra diffidium apud omnes innocuis habitis, si rite ulurpentur. Neque enim absorptio materiæ adeo exiguæ, cujusmodi est Fermentum febrile, ullam subinde necessario exigit sensibilem evacuationem: quod pariter quarumlibet Scholarum Thesis coherere, facta prolixiori celebriorum examine, Indigito. Et quotiescumque etiam sensibilibus evacuatio queratur, illam satis superque patefacit, quæ Chinæ Chinæ actionem perpetuo sub solis naturalibus excretionibus minime adauctis facile tota possit delitelcere Fermenti febrilis absorpti materia, & hac demum via integre excerni.

In Febris porro *Intermittentibus Malignis*, non solum admitto Peruvianum Corticem, sed ita admitto, ut nullo pacto patiar omissionem illius; unicum enim hoc est, verum, germanumque Propositum Therapeutice meæ. Harum Februm multiplex *dissentientia*, imo & tempestiva *diagnos* hæcenus parum nota, dilucidata est ex professo pro viribus a me, exemplo etiam Mercati & Mortoni. In his casibus, ubi dignotio sit *tempestiva*, non plus, aut paulo plus Chinæ Chinæ præscribendum dico, ac in *vulgaribus Intermittentibus*: & hac proportione, imo etiam parcius procedendum assero, si *maligna* Intermittens sit ex earum specie, quæ nil aliud perniciosis præferunt, quam dispositionem quamdam proximam ad acquirendam continuationem, quam *Febrim* idcirco *Subcontinuum* appellavi.

Quod si vel ob Medici incuriam, vel ob Ægri calamitatem, *sevis* dignoscat *Perniciosa* Intermittens *malignitas*, sitque *repente* constitutus homo in angustia *sece extrema*, dummodo victurus sit per horas 24. quatenus per totidem distet a futuro lethali accessu, etsi *frigidus*, & *arteria micatione destitutus*; in eo statu constanter statuo, inculco, & doceo, saltem Tyrone (neque hoc unum, quod mordicus sustineo in Therapeutice meæ, ab ullo Viro culto in circumstantiis hujusmodi refutari posse consuevi) assero, inquam maxima, ne dicam certa spe felicitis exitus, offerendum esse Peruvianum Corticem, sed aucta dosi: itaut primus haustus, de quo mihi summa anxietas) secus eventu frustraret) constet Drachmis, modo *tribus*, modo *quatuor*, modo *quinque*, modo etiam *sex*, si opus sit, pro diversa casus plus, vel minus *præcipitis* exigentia; dummodo tamen in progressu, tranfactaque unius, aut alterius diei procella, admodum *temperanter* agatur in oblatione Remedii, suapte licet natura profus innoxii.

Uno verbo ea regula, mensuraque procedendum volo in his casibus, ut non plus quam *unciæ due* Chinæ Chinæ, pro *curatione* simul, & *præservatione* impendantur; una scilicet, vel etiam quod minus pro *subita* extinctione Febris, & spatio *trium hebdomadarum* ad præ-

perfectam apyrexiam pertingere; non enim, inquit ille, Febres vere fugantur, sed potius concentrantur; ideoque non recurrunt quidem Paroxyfmi; verumtamen Febris ipsa, quæ creditur recessisse, tacite cubat, ut ignis sub cinere doloso, & tacite Corpus depascitur: adeoque optandum est, ut in apertam flammam erumpant, sitque reditus illius remedii loco.

Utiliorem forsitan diceret Corticem Peruvianum in Febris Intermittentibus *malignis* a Mercato descriptis, si tales ab initio dignoscerentur; sed illas quoque a Medicis Mutinensibus, tumultuarie, ut inquit, ad sacram Anchoram Chinæ Chinæ, ad uncias in Vino infusæ, incassum confugientibus, minime curatas vidit; perpauca enim ab hujusmodi Febris correptos evasisse, sibi observatum testatur. Et si exemplum aliquod oppositum afferatur, hujusmodi portenta, inquit ille, visebantur quoque antequam Chinæ Chinæ nomen innotesceret.

In hujus, aliorumque etiam assertorum suorum confirmationem auctoritates nonnullas, quodque magis refert, casus etiam nonnullos adducit: quibus tamen omnibus quænam vis insit, & quænam facti veritas, non nisi invite quidem, suo loco patefaciet.

Denique in Febris nullis, quibus obtigerit *continuitas*, qualiscumque ea sit, ne in iis quidem, quæ de Intermittentium natura quodammodo participare credantur, aut sunt de earum *prosapia*, quamvis etiam *quod malignum portendant*, Peruvianum Corticem (quam adversus eas nimis liberaliter, ut dictum supra, *Mutinæ* usurpari putat) exhibendam censet; plurimas enim deceptiones hac in re ait contingere, cum Febris ipsæ Continens

cautionem *altera*. Et hanc methodum, quam *meam*, ac *peculiarem* (voco, possumque *novam* jure vocare, saltem in regione mea, immo & alibi, non abnuo, quin pro libito quisque appellet, vel *suam*, vel *alienam*, dummodo in commune beneficium eadem utatur.

Pro assertorum quorumcunque meorum veritate confirmanda, non modo *anterioritates* assero Scriptorum *expertorum* (inexpertos enim, vel sine methodo expertos fidenter appello quot quot oppositum sentiant, quamvis expertos se jactitent) verum etiam *historias* quamplurimas *insignes* æque ac *fideles*, de quarum certitudine ipse Cl. Ramazzinus expresse, uti socius in curatione, ita & testis a me non semel adducitur; neque tamen earum ullam pro ea, qua pollebat honestate, in Dissertatione sua vel minimum inficiari aggressus est. Utinam vero liceret mihi quas ipse adducit ex adverso, me fontem, seque testem criminis faciens, meo liquet suppresso nomine; pari silentio dissimulare; sed iusta dignitatis meæ tutela, & multo magis communis causæ, quæ defendi debet, inofficiosam hujusmodi moderationem non patitur.

Ad *Continuas* denique *Continentes* omnes, sive *minime* Remittentes Febris Chinam Chinam & ipse inutilem censo, ut & ad plures alias diversorum generum nulla intermissione notabiles. Ad *Continuas Proportionales* sic dictas in Scholis, sive *Periodicas*, minime proficuum pariter dico, si illæ ex radice *Continuarum ab essentia* prodeant, secus si sint de Stirpe *Intermittentium ab ortu*, vel *Subintrantium*, dummodo nondum *continuitatem essentialem* sint affectæ: quousque enim illuc non pervenere, eas etiam dico curabiles Cortice modice exhibitio.

Ne tamen ulla hinc oriantur in praxi confusio, Febris *simpliciter Remittentis*, a me sic appellatæ, naturam, & signa diagnostica minute sum prosecutus, eamque, licet obscure, confuse, aut inordinate periodica videatur, Cortice inexpugnabilem profero; non sic mere *Subintrantem*, quam quoque describo, suisque signis a *simpliciter Remittente* distinguo. Atque hac postea duplicis generis Febre, *Continuæ* quoque *Proportionalis*, ex hisce duabus quodammodo mistis, seu potius ex diversis Febris utriusque Fermenti commixtione conflata, naturam accipitem, Chinæ China quandoque curabilem, & quandoque nequaquam curabilem, sub utraque hac conditione considero, propriisque clare, quantum fieri potest, signis indigito.

Ac tandem ne quis error possit obrepere, distinctas omnium plane Februm species iuxta seriem practicæ earundem Geneos (quarum plurimæ Peruviani Corticis conatus eludunt, aliæ plurimæ eidem cedunt, aliæ denique modo cedunt, & modo non, pro varia ipsarum naturæ, ortu & successiva nonnumquam *Metamorphosi*) in Icone peculiari ob oculos legendum, præsertim Juniorum, pono: ut ideo laborem frustraneum assumisse videatur Cl. Ramazzinus: Opus meum eatenus tantum convellens,

tes, & ab essentia *Continuæ*, quæ Cortici certe non auscultant, quosdam præferant nonnumquam parvos motus, quales sunt iis, qui, Febris Intermittentibus competunt: qua demum vana spe seducti Mutinenses Medici, Chinam Chinam ad uncias integras in Vino infusam pluries in die propinant; sed perperam, etsi illis curationes nonnullæ Ægrorum pro conclamationis habitum *fortuito* feliciter cesserint.

Interim hanc Methodum, neque *novam* esse contendit, neque inclytæ *Scholæ Bononiensis* usui consonam: miraturque ideo, Peruvianam hanc Plantam altas adeo radices egisse *inter Scutellennam, & Gabellum*; non ita vero in Solo Bononiensi finitimo, cum cæteroque apud Medicos temporibus *Viri Cl. Mutinæ* florentes, valde raro; & valde caute præscribi consuevisse Peruvianus Cortex, utpote *infidus*, atque *suspectus*. Hæc ille. Dispiciendum posthac particulatim, quo singula consistant robore.

lens, ut perspicue visitur, quatenus quæ ipse clare disposui, & secrevi ab invicem, ille denovo simul confundit, mox susque deque declamatorie perturbat.

An vero singula, quæ huc transtuli, in ipsa Therapeutice mea satis digesserim, ac ad umbilicum perduxerim, perduxerimve ratione duce, & comite experimento, qui distincte cupit dignoscere; prolixam autem nimium, quippe in gratiam Tyrorum conscriptam, eandem Therapeuticam detrectat percurrere, adeat solummodo Cap. 1. 3. 7. & 8. Libri primi, Cap. 3. & 4. Libri tertii, Cap. 5. Libri quarti, & Cap. 2. & 3. Libri quinti, cunctaque ibidem comminuta, forsitan & supra modum, reperiet.

DISCREPANTIA

Clarissimi RAMAZZINI a semetipso,

S I V E

COLLATIO

Potiorum Textum summam huc translatorum, quos in novissima Dissertatione sua De Abusu Chinæ Chinæ, Anno 1714. divulgata, edidit Clarissimus Ramazzinus in contumeliam Chinæ Chinæ, præsertim ne posthac Juvenes relinquantur dubii (ut eos antea reliquerant Auctores ab invicem discrepantes) in quam partem se dedere debeant, quemadmodum infra deducitur ex eadem Dissertatione, Paragrapho septimo.

A

Non est tam insons, ut vulgo creditur, Americanum istud Febrifugum. Ramazz. Dissertat. de Abusu Chinæ Chinæ Epist. nuncupat. lit. c.

B

Remedium istud natura sua dolosum est. Dissert. ead. §. 50. circa finem.

C

Noxa hujus Febrifugi tanto perniciosior est, quanto occultior. Dissert. ead. §. 15. lit. b.

D

Hoc Febrifugi genus apud me tanti non est pro Febris Intermittentibus curandis, ut Medicina æque bene hoc præ-

Plurium Textum hic ad literam transcriptorum, quos in diversis Operibus suis, non juvenili, aut consistente ætate, sed in medio, ac ultimo Senio, ab Anno scilicet 67. ad 79. ætatis suæ, sive a 1700. ad 1712. Æræ Christianæ, idem Cl. Ramazzinus edidit in laudem Chinæ Chinæ, non Oratorem agens, sed Documenta Theorica, & Practica studiose suggerens Juventuti, ut in Orat. Jatr. argum. ipse ad Lectorem præfatur.

A

Peruvianum Febrifugum, non arte quidem, aut industria repertum est; sed nobis divinitus concessum. Ramazz. Orat. Jatrici Arg. pag. 104. Orat. 3. Edit. Patav. 1708.

B

Peruvianus Cortex Antipyreticorum omnium, quotquot excogitavit Antiquitas, & Chymicorum solertia conflavit, est facile Princeps. Idem ibidem pag. 101.

C

Utinam favore Numinum, & commiseratione, qua solent in res humanas, aliud Febrifugum reperire daretur, quod eadem securitate, qua Peruvianus Cortex Periodicas sanat, reliquas Febres, quas Synochas, & continentales vocant, sanandi facultate polleret. Ibidem pag. 103. & 104.

D

Quot seculis desudarunt Artis Primores, ut Febrifugum aliquod reperirent, aut arte conflarent? Modo e Peruviana Regio-

præsidii genere carere non posset, & Veterum Febrifugis, quæ si non tam cito, tutius tamen operantur, non posset esse contenta. Ibidem §. 18. lit. b.

E

Certe constat, longè tutiora fuisse Veterum Febrifuga, quæ olim usui erant, quam Indum istud. Epist. nuncupat. ejusd. Dissert. lit. e.

F

In quacunque Febre Intermittente, in qualibet Regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento &c. Chinam Chinam indiscriminatim exhibere velle, magnum abusum esse judico. Dissertat. ead. §. 8. lit. c.

G

Chinæ Chinæ Fautores in ea laudanda modum nesciunt, sed summis laudibus ad Astra efferunt, Arborem Vitæ illam appellantes. Ibid. §. 7. lit. a. b.

H

In Febris Tertianis Intermittentibus Malignis Medici Mutinenses ad sacram Anchoram Chinæ Chinæ incassum confugiebant; perpaucos enim ab hujusmodi Febris correptos, evasisse vidi. Ibid. §. 30. & 32. lit. a.

I

Cum post tot conatus Magnorum Virorum, & facta tentamina, adhuc ignotus sit operandi modus hujus celebris Antipyretici, asserere necesse est, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum. Ibid. §. 6.

more

Regione Cortex ad nos defertur divinum plane remedium ad male natam Februm sobolem exterminandam. Ibid. pag. 34. Orat. Secular.

E. F. G.

Quam diu a peritioribus Artis Magistris infudatum est ad Febrifugum aliquod constandum, ex triplici Regno materia petita? At omnes hætenus illorum labores frustrante diligentia in irritum cessere; & si aliquid Antipyreticum in illorum monumentis extat, non nisi sub Grypho descriptum legitur, ut Delio Natatore opus sit, si mens Auctoris sincera habenda sit. Solus Peruvianus Cortex, nobis a Divina beneficentia munus concessum, sine alterius rei mixtura, in qualibet regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, & exterminat, quamquam non defuerunt qui hieron hoc picron ex Arbore Vitæ decerptum temerare pertentarent Opio, aliisque rebus adjunctis, ut solitis mangonis vulgo imponerent. Ibid. pag. 212. & 213. Orat. sept.

H

Equidem hoc præsidii genus in Febris Periodicis miranda præstat, & præsertim in Tertianis Intermittentibus Malignis, quæ in ipso impetu accessionis Ægros interdum necant &c. hoc enim Febrifugum fermentum illud malignum si ve penitus restinguit, si ve ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne Æger in ipso Febris accessu intereat. Idem Dissert. de Contagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepit pag. 37. Edit. Patav. 1712.

I

Licet autem in Peruviano Febrifugo &c. nondum teneamus quid vere sit Febris, nec satis constet quid in nostris corporibus præstet hoc remedium &c.; magnum tamen mortalitati nostræ solamen foret, si consimile præsidium haberemus, quo contra Febres vere continuas, quæ nobis exitium interminantur, cæco licet modo, & Andabatarum.

in

more pugnaremus, quando idem pene de omnibus Remediis, quotquot habet Ars medica, proferre liceat, posse nos quidem pro lubitu fingere quid agant, quoque modo operentur, ubi nostri corporis penetralia subierint; modum autem, & ingenium, quo morbum, & causas morbificas oppugnet, vere, ac scienter nequaquam posse pertingere. *Idem Orat. Jatr. argum. pag. 104. & 105. Orat. 3.*

K

In Periodicis Febris continuatus hujus Febrifugi usus Obstructiones, & Cachexias invehit, Hydoprem & mortem. *Ibid. §. 21.*

L

Sicuti Opium, pro sedandis doloribus semel oblatum, rursus ad prophylaxim repetendum non est; ita nec repetendus ad prophylaxim Peruvianus Cortex, pro sedanda febris semel præscriptus. *Ibid. §. 48. lit. a.*

M

Ab hoc remedio Febres Intermittentes fugari videntur: sed Medicis nimis credulis imponunt: non enim vere fugantur, sed potius concentrantur tacite cubantes, ut ignis sub cinere doloso, & corpus tacite depalcentes. *Ibid. §. 24. lit. b. §. 25. lit. a. & §. 27. lit. b.*

N

Aliquando Medico, qui Americanum istud Febrifugum exhibuit, in votis est Febrem repetere, sed fortiolem, ut tollantur ea mala, quæ China China ob Febrem extinctionem invexit *Epist. nuncupat. lit. c. & d.*

O

Optandum esset, ut in apertam flammam erumperet Febris, postquam Æger ad aliquot dies, ea silente, roboris aliquantum reportasset; nam reditus Febrem remedii loco esset. *Dissertat. cad. §. 25. lit. b.*

Æger

K. L. M.

Profecto postquam hujus remedii usus innotuit, & præmissis iustis purgationibus, non semel tantum, ut olim, sed plures ad dies exhiberi cæptus (ita habet Auctoris Codex) donec febrile Miasma fuerit penitus exantlatum, talem circa Februm doctrinam, ac illam curandi methodum factam fuisse fateri oportet (hic quoque ita habet Auctoris exemplar) qualem in re militari post inventum pulverem pyrium omnes norunt. Quemadmodum autem abjectis Catapultis, & Arietibus, solo tormentario pulvere terræ cuniculis incluso, & accenso alta propugnacula temporis momento solo æquantur, & Arces obsessæ ad deditionem coguntur; sic valere iustis tot pharmaceuticis præsidii, modico Quinquina pulvere exhibito contumaciores Febres vincitas dant manus. *Ibid. pag. 102. & 103.*

N. O. P.

Cum in universa morborum classe nullus extet nobis hostis infensior, & cui minus fidere oporteat, veluti Febris, attamen eo audaciæ ventum est, ut inter Quæstiones Medicas sit, num ad alios morbos curandos Febrem excitare liceat, eo quod interdum in quibusdam affectibus, veluti convulsione, & hypocondriorum dolore, superveniens Febris remedii loco fuerit, quasi in nostra potestate si ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restinguere. Quam libenter scirem, quodnam corpus, sive de genere simplicium, sive compositorum proflet, quo quis Tertianam Febrem, Quartanam, Synocham, vel quamcumque aliam excitare possit. *Pro.*

P

Ægri Febris obstinationem fastidientes, infcio nonnumquam Medico Quinquinam capiunt; sed magno sui damno pœnas luunt, Hypochondriacis postmodum affectibus, Cachexiis, ac lentis Febris correpti; ut postea cogantur Medicos accersere, qui multis remediis Febres excitando morbum vincant, & remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum: in quem finem Spiritus Salis Armoniaci commendatur, & Ficus Pharaonis, qui Tertianas Febres excitare creduntur. Novum enim non est, ignem febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit, licere Febres parvas amovere; fortasse enim curationi opportuniore sunt *Ibid. §. 38. lit. a. b. c. d.*

Pro fabula enim accipitur, quod quidam de Pharaonis Ficu referunt, quam ajunt, Tertianam Febrem excitandi vim habere. Non absimilis priori est alia Quæstio, non adeo tamen audax, quam habet Celsus, num Febrem lentam amovere liceat, ut curationi opportunior fiat: verum quam suspecta, & quam infausi ominis sint beneficia, & dona, quæ ab hoste proveniunt, satis compertum est, ut vetus proverbium admonet, *Hesitium munera non munera*. O quam egregie in hanc rem Seneca. *Gravissima infamia est Medici opus quærere; multi quos auxerant morbos, & incitaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna miserorum vexatione vicerunt*. *Ibid. pag. 94. 95. & 96.*

ANTITHESES RAMAZZINIANÆ

Ex unius nempe Viri Cl. Textibus hucusque citatis,
atque regeſtis excerptæ,

S E U

VERSIGOLOR PAVONIS GAUDA.

Caudæque Pavonis larga cum luce repleta eſt,
Conſimili mutat ratione obverſa colores. Lucr. lib. 1.

China China eſt Remedium

I.

Non tam inſons, ut vulgo creditur,
ſed natura ſua doſoſum, noxium; &
perniciouſum.

II.

Arboris vitæ nomine perperam appel-
latum.

III.

Veterum Febrifugis eo longe tutioribus
poſthabendum.

IV.

Quo nempe pro Febribus Intermittenti-
bus curandis æque bene carere poſſet Me-
dicina, & iis tantummodo, quæ antea ha-
buit, eſſe contenta.

V.

In quacumque Febre Intermittente, qua-
cumque Regione, anni tempore, ætate,
ſexu, temperamento indifcriminatim non
uſurpandum.

VI.

Semel oblatum, non amplius ad Pro-
phylaxim repetendum.

VII.

Non continuandum, ne Obſtructiones in-
ferat, Cachexias, & Hydropem.

In

I.

Plane diuinum, a beneficientia diuina
nobis conſenſum, & Antyreticorum om-
nium facile Princeps.

II.

Hieron (picron ex Arbore [vitæ decer-
ptum.

III.

Veterum Febrifugis eo longe infirmiori-
bus anteponendum.

IV.

Quo nempe contra Febres Intermittentes
reperio, magnum mortalitati noſtræ ſolamen
foret, ſi Medicina conſimile aliud haberet
contra Continuas.

V.

In quacumque Febre ſaltem Intermitten-
te, quacumque Regione, anni tempore,
ætate, ſexu, temperamento indifcriminatim
uſurpandum.

VI.

Non ſemel tantum, ut olim, ſed ad plu-
res dies exhibendum.

VII.

Continuandum, donec penitus exanilatam
ſit febrile miaſma.

In

VIII.

In Tertianis Intermittentibus Malignis,
e quibus perpaucos evaſiſſe obſervatum
eſt, incaſſum adhibendum.

IX.

Quippe Febres Intermittentes vere non
fugans, ſed potius concentrans.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus cum
ſit, uſum quoque ejuſdem irrationalem eſ-
ſe, empiricum, & amethodicum aſſerere
neceſſe eſt.

XI.

Ad tollenda ergo mala, quæ ob Febres
extinctionem illud invexit, excitare Fe-
brem debent Medici, & ad ſepulchrum
ignem ſuſcitandum, remedia, quæ huic
uſui præſtant, exhibere.

XII.

In hunc finem commendantur Spiritus
Salis Armoniaci, & Ficus Pharaonis,
qui Tertianas Febres excitare creduntur.

XIII.

Neque enim novum eſt in Arte noſtra,
ignem febrilem penes prudentes Medicos
ſuum uſum habere. Sic nos docuit Cel-
ſus, cum ſcripſit, licere Febres parvas
augere; fortaiſſe enim curationi oppor-
tuniores ſient.

Præter hæcenus recensitas, aliæ ſupererent pugnantes invicem Propoſi-
tiones, ex una tantum Viri Cl. noviffima Diſſertatione facile depromen-
dæ; quas tamen hic juxta ponere ſuperſedeo, quoniam mutua illarum
repugnantia in Reſponſionum mearum decurſu ſatis pateſcit. Interim ſu-
perius exaratæ, neque ab hac una Cl. Auſtoris Lucubratione, ſed & ab
ea, & ab aliis ſimul ejuſdem Operibus excerptas, placuit uno intuitu ob
oculos ponere, ut me illico quiſque cernat ea ineluctabili neceſſitate com-
puliſum, ut quicquid ſcribam in hac gravi, atque inter nos controverſa
Torri Reſponſ. ad Ramazz.

VIII.

In Tertianis Intermittentibus, præſertim
Malignis, miranda præſtant; adeoque ne
Æger in accellu intereat ſidenter adhiben-
dum.

IX.

Quippe Febres Intermittentes omnes fa-
gans, & exterminans.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus ſic
licet, nil officit, quando idem pene de
omnibus Medicinæ remediis aſſerere necel-
ſe eſt.

XI.

Et tamen eo audaciæ ventum eſt, ut
ad alios morbos curandos contendatur,
num liceat Febrem, qua nil nobis inſen-
ſus, excitare, quaſi in poteſtate noſtra ſit
ignem febrilem accendere, ac pro lubitu
reſtinguere.

XII.

Nullum tamen, aut ſimplex, aut com-
poſitum corpus proſtat, Tertianam, aut
Quarianam excitare potis: pro Fabula
enim accipitur, quod Ficus Pharaonis
Tertianam Febrem excitandi vim ha-
beat.

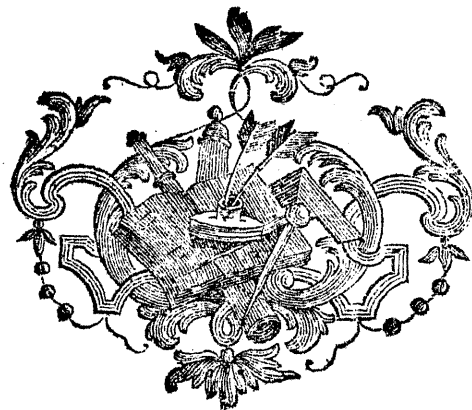
XIII.

Cum ergo inter morbos nullus extet no-
bis hoſtis inſenſor, & cui minus fidere
oporteat, quam Febris, ſuſpectum eſt, &
infauſti ominis, quod habet Celſus; licere
nempe Febrem lentam augere, ut cura-
tioni opportunior fiat.

Z

ma-

materia, velim, nolim, cogar dissentire a Viro Cl. vel septuagenario; vel octogenario; ita tamen, ut quacunq; ex parte illi adveser, ex alia semper adhæream; quapropter, si ex iis partibus meliorem forte selegèrim, eidem Auctori æquius adhærere dicar, quam advesari; idque eo magis, si ab illo quoque ipsa dignoscendæ melioris, aut deterioris partis documenta depromiam. Cum itaque ille §. 7. suæ nuperæ Dissertationis Neptem doceat, fidem potius adhibendam esse iis Scriptoribus, qui de *China* *China* *judicium suum tulerunt data tantum occasione tractandi de Febribus, utpote qui de hoc Febrifugo sana mente, ac ingenue disquiserunt, quam iis, qui ex professo de eadem China China scripsero, ac edidere Tractatus*; ipse autem Scriptorum utriusque Classis personam diverso tempore indutus, steterit pro Cortice Peruviano per annos 15. tunc scilicet cum de *Febribus tractavit, earumque remediis*, ut in Orat. 3. Patavina, & in Dissertatione De Contagiosa Boum Epidemia; & quidem non *juvenili, aut virili, sed proventiori*, atque, ut ipse alibi vocat, *seniori etate* (quam unam *inter varias, quas percurrit, attendendam esse præcipit*. §. 3. & 8. ejusdem Dissertationis) steterit vero advesus Peruvianum Corticem vix ante paucos menses, sive ultima proventissimæ ætatis periodo, cum videlicet *de ipso Cortice ex professo acriter scripsit, ac Tractatum edidit*: idcirco meliorem partem me selesturum, nec illi vere me advesaturum putarim, si eum potius sequar pro *China* *China*, quam advesus *China* *China* scribentem. His præmissis, evestigio rem ipsam aggredior.

ANI-

ANIMADVERSIONES IN TITULUM A CLARISS: RAMAZZINO CONSTITUTIONIBUS SUIS EPIDEMICIS,

Annexæque Dissertationi De Abusu *China* *China*
conjunctim præpositum, qui sic habet:

(a) **C**onstitutionum Epidemicarum Mutinensium Annorum quinque Editione secunda BERNARDINI RAMAZZINI in Patavino Gymnasio Practicæ Medicinæ Professoris Primarii.

(b) *Accedit* Dissertatio Epistolaris de Abusu *China* *China* Ad D. Bartholomæum Ramazzini Mutinæ Medicinam facientem. Patavii 1714.

(a) Constitutionum &c.) **P**rior hæc Tituli portio nihil ad me, quemadmodum nihil ad me Constitutiones ipsæ, quas non alio certe consilio recudere studuit artificiosus Auctor, nisi ut ab his colorem mutuatus, annexæ Dissertationi viam sterneret; quandoquidem in illis quoque parum amice identidem fenserat de Peruviano Cortice. Scripsit ille quidem (atque hoc referre non erit inutile) hujusmodi Constitutiones ab anno ætatis suæ 56. usque ad 61. & cum *Juvenili etate, ac in virili etiam statu Chinam Chinam in magno pretio habuisset; præcedente tamen etate* (cum videlicet eandem Constitutiones conscripsit) *a priori sententia recessit non parum*, ut de his omnibus in subsequenti Dissertatione §. 3. nos monet. Adeoque in Constitutione prima, scilicet anni 1690., usum *China* *China* *improspere cessisse sibi observatam refert*; in secunda vero anni 1691., ejusdem Febrifugi administrationem *saluberrimam fuisse restatur* pag. 126. nuperæ Patavinæ Editionis, confirmatque pag. 131., subdens insuper pag. 132. ex vi oppositarum invicem observationum, in oppositis hisce Constitutionibus a se habiturum, *securiorem probabiliter esse China* *China* *usum, quando humores frano potius egent, quam stimulo*; quod in Constitutionibus calidis, & siccis evenit; secus in frigidis, & humidis. Atque idipsum tandem *ulteriori*, ut ait, *facta observatione incunctanter statuit sub finem ultimæ Constitutionis trium subsequentium annorum 1692. 93. & 94. ubi China* *China* *usum pro curanda lenta Febre, Peticulari male judicata identidem tunc succedente, parum salutarem fuisse adnotat. Omnibus porro hisce ob-*

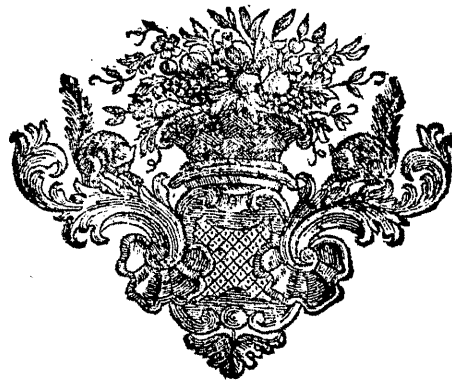
ervationibus haud semper uniformis inter se collatis, pro coroinde demum concludit pag. 192. earumdem Constitutionum -- *In frigidis, & humidis Constitutionibus, quæ corpora nostra crassis humoribus infarcunt, parum salutarem esse Corticis Peruviani usum, in calidis vero, & siccis Constitutionibus, in quibus humores aliquo egent sustamine, Remedium istud egrègiam operam præstitisse. Hæc ille tunc. Ejus vero senta, qualiacumque ea fuerint; huc compendiose retulisse sufficiat, omissa earumdem Constitutionum recussione, quippe frustranea, ut earum connexionem cum subsequenti Dissertatione minime videat de industria dissimulasse. Quid vero, & quanta quidem diversitate, post annum 61. ætatis suæ, nempe post annum 1694., fenserit de eodem Cortice, postquam scilicet memetipsum vidit, sociumque non semel habuit, eo Febrifugo felicissime semper utentem, in arduis præsertim circumstantiis, tam Intermittentium quem Subcontinuarum Februm lethaliter malignantium, quidve in illius commendationem planam scripserit ab anno 67. usque ad 79. ejusdem ætatis suæ, scilicet ab anno Christi 1700. usque ad annum 1712. satis constat ex ipsius Auctoris Textibus superius transcriptis; ut ideo tam insignis mutatio sententiæ, relapsive in priorem, cæteroqui ab eodem repudiaram, contigerit ultimo biennio vitæ illius; quo tempore, & Excedæ addictus, & Regros invilendi vix capax, quantum potuerit in praxi proficere, ut experientia ulteriore edoctum se nobis ostentet, nemo non novit.*

(b) *Accedit* &c.) Altera hæc Tituli pars magis ad me. Hic autem nonnisi de *Abusu China* *China* constituit agere Cl. Auctor: egi

ego in Opere meo de *Ufu, & Abusu*. Ille universum, ac indefinite: ego definite, ac particularitatem. Vide ergo Titulum meae Therapeutices. Praefationem ad Lectorem editionis primae 1712. totumque ferme, si lubet, Librum quintum; nec non Cap. 8. Libri primi, Cap. 5. Libri quarti &c. & me aequae inimicum abusi, ac recto usui amicum ubique deprehendes.

In eandem ergo metam tendimus: disquirendum superest, an eodem itinere, dum quinam sit rectus usus, & quinam abusus intus examinabitur. Vereor tamen, ne huiusmodi examine minus castigata instituto, sibi propterea nimium fidens: & nimium placens, *Ollana auxeris ante Lentem* Cl. Auctor.

ANI

ANIMADVERSIONES

I N

EPISTOLAM NUNCUPATORIAM;

Quae sic inscribitur:

Illustrissimis, atque Excellentissimis D. D. Marci Procuratoribus, & Patavini Gymnasii Moderatoribus, D. GAROLO RUZINO, D. FRANCISCO LAUREDANO, D. ALOYSIO PISANO, Bernardinus Ramazzini Felicitatem.

(a) **C**onstitutiones meas Epidemicas, quas olim circa finem praegressi Seculi divulgavi, & Mutinenses dixi, quia modo Agros, modo Civitatem afflixerint, denuo in publicum prodire volui, sed non nisi sub Nominum Vestrorum auspiciis, Patavini Lycei MODERATORES AMPLISSIMI; neque ab hoc proposito quidquam me dimovit, quod novum aliquod Opus non sint, scio enim Auctoritatem Vestram eam esse, ut Antiquis gratiam, Obsecris lucem conciliare valeat.

Hisc tamen novum aliquid accedit, Dissertatio nempe de Chinae Chinae abusu, quem (b) ubique tam grandem, ac familiarem factum video, ut castigatione aliqua, & animadversione indigeat. (c) Non est enim tam insons, ut vulgo creditur, Americanum istud Febrifugum, ut aliquando Medico, qui illud exhibuerit, in votis non sit febrim repetere, sed fortiozem, ut tollantur ea mala, (d) quae China China ob febris extinctionem invexerit. (e) Certe constat longe iutiora fuisse Veterum febrifuga, quae olim usui erant ad febris causam sensim eliminandam, quam Indum istud, cuius operandi modum in nostris Corporibus, admirari potius licet quam intelligere. (f) Vos autem CLARISSIMI VIRI, quorum, Incolumitas ad publicum bonum tanti interest, ita valere volo, ut Medicorum nullus Peruvianum Corticem, aut quidquam aliud pharmaceuticum Vobis unquam praescribat.

DABAM PATAVII

Die 20. Julii 1714.

(a) (Constitutiones &c.) **Q**uemadmodum prima pars Tituli nihil rei habuit cum Animadversionibus meis, ita nec quicquam habet prima pars Epistolae Nuncupatoriae, quippe quae Constitutiones a me sepositas aequae connotat. Sat igitur fit & hanc ordinis gratia integram recusasse, ne mutila in publicum conspectum veniret. Ceterum cum altera tantum illius parte nonnulla mihi res est.

(b) (Ubique &c.) Animadvertant Geographi, hoc Ubique sumi a Cl. Auctore per strictam quamdam Synecdochen pro eo tantum terrarum spatio, quod inter Scultenam, & Gallum intercipitur. Quod si illud idem Ubique semel saltem in tota Dissertatione occurreret, neque is, qui satis immerito insonti Mutinae affigitur, illi uni imputaretur Chinae Chinae abusus, ferenda utique, dum amplior est adhuc animosa plurimum, Censoria huiusmodi castigatio.

Terti Respons. ad Ramazz.

(c) (Non est enim tam insons &c.) Non esse insons istud Febrifugum, facile est asserere; difficillimum nervose probare. Naturam illius innociam ex opposito satis, superque me ostendisse puto Cap. 1. & 2. Libri 1. meae Therapeutices Specialis, & signate a pag. 4. usque ad 14. inclusive. Id nihilominus ex abundantanti ultro confirmabitur in progressu ex ipsis Responsionibus meis ad peculiare Paragraphos Ramazzinianae Dissertationis, & praesertim ad §. 47. ubi fufius de indubitabili, & patente huiusmodi remedii innocencia. Et sane quidni sit insons Febrifugum, quod Cl. Ramazzinus in *Saniovi aetate* appellavit (ut vidimus in *Collatione Textuum* illius) *Remedium plane divinum, ex Arbore vite decerptum, Antipyreticorum omnium facile Princeps &c.*?

(d) (Quae China China &c.) Satius fuisset dicere, *quae Medicus*, non *quae China China*, ob febris extinctionem intempertivam *invexerit*. Si enim praecise ob febris extinctionem quid-

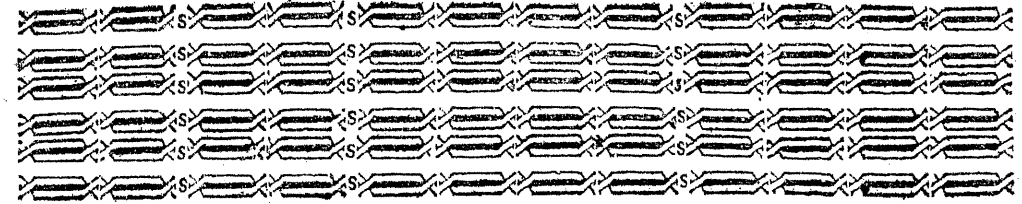
Z 3 quam

quam mali contigit, idem, ut patet, contigit effectus, si per aliud quodvis Febrifugum specificum, puta Gratianam, Centaurium &c. eo tempore Febris extincta fuisset. Medicus ergo rationem reddat præscripti eo tempore Febrifugi Corticis, non ipse tunc forsitan male præscriptus Febrifugus Cortex. Num forte culpatur ut pravus cibus optimus, quem male tulit Eger, quia illum Medicus iuvandum præscripsit invadente accessione, cum debuisset ingerendum præscribere eadem soluta? Ad evitandos hujusmodi scopulos in China China oblatione, circumstantias omnes examinavi, in quibus liceat, vel non liceat Febres suppressere. Hoc est, quod methodicum reddit illius usum, quodque talem reddit usum cuiuscumque remedii, nempe ut illud *tempestive* administraretur: posito enim quod suppressendæ vere sint Febres, & cognito opportuno tempore suppressionis earum, quod ex Medici peritia dependet, non aliud querendum Febrifugum, quam China China, qua certius, aut tutius nullum. Vide propterea totum nuper citatum Caput octavum, ni te pigeat, Libri primi Therapeutices meæ, ut & decimum, si exempla tempestivæ, & intempestivæ oblationis nosse velis in Intermittentibus benignis; si vero in Subcontinuis malignantibus, ac præsertim in earum principio, ne graveris inspicere a fronte ad calcem citatum pariter Caput quintum Libri quarti; & si exempla desideres, etiam Caput sextum ejusdem Libri, ubi in historia prima occurrit tibi curatio Egrotantis a Cl. Ramazzino pro conclamato habiti, subinde tamen Peruviani Corticis administratione restituti. Sane eo casu perspecto, miraberis cum idem Auctor, nulla etiam ratione habita aliorum plurium, arctis adeo limitibus rectum China China usum restrinxerit.

(e) (Certe constat &c.) Veterum Febrifuga

quales olim laudes, sive, ut aperte loquar, quas criminationes in concursu Peruviani Corticis attextuerit Cl. Ramazzinus in suis Orationibus Patavinis, vidimus supra in *Collatione Textuum* illius lit. E. F. G. ubi *frustrantem Præcorum Medicinæ Patrum diligentiam, laboreque in iis, tam repertendis, quam arte conflandis plane irritum, parum abest quin ore pleno derideat: ut proinde & hic subeat mirari, quo pacto iisdem Amplissimis Patavini Lycei Moderatoribus hæc tam facile obtrudat in Veterum Febrifugorum commendationem, coram quibus ante paucos annos tam effuse effatus erat oppositum. Sed nec id inglorium profusus dixerim Viro Cl. Carneadem in hoc imitato, qui coram Catone præso, Galba, aliisque principibus Viris elegantem, & acutam habuit Orationem pro *Injustitia*, cum oppositam haud minus elegantem pro *Iustitia* pridie habuisset *eisdem audiensibus*. Quid de Veterum Febrifugis, partim noxiis, partim inertibus sentiam ipse, legi potest in mea Therapeutice a pag. 10. & 11.*

(f) (Vos autem &c.) Non erat, ut in Epistolæ sine officioso incolumitatis omine averti ab Amplissimis, prosperaque longævitate dignissimis Viris Peruvianum Corticem deprecaretur, qui severo Interdicto Medicis omnibus observando, ab *Ædibus Nobilium, & Potentium Virorum*, ut infra §. 10. vulgare istud Antipyreticum *proscripsit*, Exedrae Præctica Patavinæ Professor Primarius. Quemadmodum tamen ille Nobilium, & Pontentium Virorum genus egregium jam bene valens sine Peruviano Cortice jugiter *valere voluit*: ita ego, ut revaleret non raro male valens ex Periodicis Febris quocumque genus hominum, universam Viri Cl. Dissertationem, ut in sequentibus, valere jugiter volo.

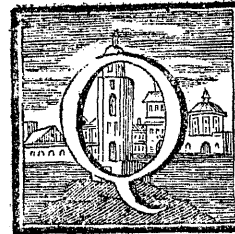
R E S P O N S I O N E S
J A T R O - A P O L O G E T I C A E
A D I P S A M
D I S S E R T A T I O N E M

In Paragraphos divisam, cujus tota series hæc est.

DE ABUSU CHINÆ CHINÆ

Dissertatio Epistolaris.

§. I.

Uæstisti a me per litteras, nec semel (a) *Nepos* carissimè, quidnam ego sentiam de celebri Febrifugo Peruviano, cujus usum (b) *isthic* tam frequentem, tam magnum sensum factum ais, ut qui sine hoc præsidii genere ad febrem oppugnandam velit accedere, tanquam inermis accedat, ac si forte æger intereat (c) *præ magno piaculo* habeatur remedium istud non fuisse perentratum. Quosdam tamen adhuc esse, ut scribis, ingenuos Medicos, qui sui juris sint, & hujusce remedii usum quidem non abhorreant, sed (d) *modum adhibendum* velint, ut nec tam facile, nec in tanta copia sit exhibendum, sed potius hac in re rationem, & experientiam consulendam, longe tamen vincere illorum numerum, qui sibi plaudunt ex hoc solo remedio curatas febres, quas Natura si non tam cito, tutius tamen curasset non ita facile redituras.

(a) (Quæstisti &c.) **P**iscis primum a Capite fixere incipit, Nepoti pluries sciscitanti, usumque Chinæ Chinæ vere immodicum describeat (siquidem tam late, ut in hoc Paragrapho asseritur, illo scripserit) æquum erat certe, ut hujusmodi excessum minime probans referberet Patruus: neque enim is sine stomacho aliquo audire poterat, Mutinensibus Medicis fere omnibus pravum hunc esse mo-

rem (quod tamen longe abest) ut Febrim quamlibet armata semper Peruviano Cortice manu indiscriminatim aggrediantur, imo apud eos hodie piaculum reputari, hoc intentato præsidii genere Febricitantem quempiam interire. At minime æquum, ut a se ipso paucos ante annos scribente, novis nullis emergentibus causis, dissentiret, ad percunctantis opinionem plane oppositam, inexplorata rerum narratarum veritate, me-

diis typis publicis, hæc præceps descenderet. Sane si minus frigide Urbis hujus Medicos, magis vero sobrie Nepotem suum dilexisset Cl. Auctor, æquius, ut opinor, hæc de re iudicium tulisset: *Oportet siquidem solum diligere cum iudicaveris, non cum dilexeris iudicare*, inquit Cic. de Amicitia. Cæterum Relatori ad præscribendam Chinam Chinam tunc temporis parum prope mirum non est, si forte usus laudabilis, a scrupuloso tamen ipsius methodo nonnihil recedens, imposuerit nomine abusus; multoque minus mirum, quod accedentibus partium studiis, isthæc tandem Nepotem non modo, sed & Patrum ipsium transversum egerint. Quod inter nimis austeros in oblatione Corticis collocandus tum fuerit Nepos Cl. Auctoris, satis superque nunc potest erueri quilibet pluribus ex locis Therapeutices meæ, ut pag. 193. historia 9. pag. 162. hist. 2. pag. 181. hist. 11. nec non etiam pag. 206. hist. 2. Idem namque ille est, cujus nomen loci citatis semper officiose fabricui; modo vero scriptæ Dissertationis occasione cum indicetur a Patruo, totius quoque Causæ cognitioni admodum conducit haud amplius oculere; quemadmodum nec grave est mihi, eum in hac materia opinabili, & libera palam ferre discrepantem a me, qui discrepat, aut discrepat a saltem, ut legitur in contextu, a *longe maiore Medicorum Mutinæ degentium numero*. Occasione scribendi, quam captare sibi complacuit Cl. Ramazzinus, quantum sufficit explicata, minus forsitan perit habebit unde obitupescat quisquam, Cl. Auctorem ab iis, quæ pro Cortice nuper scripserat adeo insigniter descivisse in hac Dissertatione, ubi Causam instantis Nepotis iam facit suam. Eius enim profiteatur §. 49. *ad publicum beneficium isthæc se conscripsisse*, nihilominus & in Republicam (ut puto) inofficiosus, & sibi met ipsi, quæ antea docuerat refellens, quodammodo injurius, solis Nepotis sibi clarissimi votis, Censuram in *longe maiorem Mutinensium Medicorum numerum* præstolantis, obtrecundavit. Sed satis forsitan fuisset respondere scilicet: *Ipsæ Testudines comedere, quæ cepisti*.

(b) (*Istæ &c.*) Vastissimum illud *UBIQUE* Epistolæ Nuncupatoriæ statim ad breve *ISTIC* Mutinensis Pomœrii contrahit Cl. Auctor. Licet ergo & mihi hoc idem *ISTIC*, quatenus solas connotat Mutinensium Medicorum domos, restringere sensim in pulcherrimum, & æquali extensione præditum *NUSQUAM*.

(c) *Pro Magno Periculo &c.* Periculum certe foret finire, ut hoc remedio minime pertentato Eger occumberet, si ex *Febre Intermittente Perniciosa* interiret, aut alia simili, ejusdem tantummodo, non alterius cujusvis remedii viribus cessura, unice *Natura* palam succumbenti linqueretur jam desperanda curatio, ne forte aliquando rediret Febri per Chinam Chinam fugata. Si vero obiret ex Febre, remedium hocce respicere, aut eludere solita, cujusmodi sunt omnes Syochi, aliæque ab essentia continuæ, tunc potius illud pertentasse, ridiculum. Neque vero, ut quis ingenuus dicatur, & sui juris Medicus, necesse est illi, usum proficuum hujusce

Febrifugi ab aliis præmonstratum, sibi que cognitum ut talem, rejicere, alienamve Methodum, ne servus videatur, nisi res exigat, minime amplecti.

(d) (*Modum adhibendum &c.*) Modum adhibendum esse, ne nimis facile, aut nimia copia exhibeatur Remedium istud, rationemque, & experientiam huc in se consulendam, ipse quoque in Opere meo pluries inculcavi (si quis enim tam ferreus, ut aliter sentiat?) quodque magis refert, perperam etiam utramque consului. Quamobrem si forte me collocet Cl. Auctor in Classe illa numerosiore Mutinensium Medicorum, qui, ut inquit, in hujusce Febrifugi usu modum non servant, sciat se hallucinari quamplurimum, cum debeat me potius reponere in eorum Classe, qui modum adhibent. Et p. 110 quo ad nimiam in Peruvia Corticis administrationem, an ego vicem hujusmodi culpa, manifeste visitur ubicunque de abusu illius, vel de tot cautionibus, precautionibus varietate hic, & nunc in eo præscribendo adhibendis, locutus sum. Atque ut rem minutius persequar, si sermo sit de hac facilitate in *Febribus Intermittentibus vulgaribus*, seu, non malignis, videndum Caput octavum Libri primi, præcipue a pag. 64. usque ad finem Capituli, & duas primas paginæ Libri secundi, videlicet pagg. 84. 85. quibus in locis me modum cautum, sed & scrupulosum prodidi. Si vero sit sermo de *Subcontinuis malignantibus* (in *Intermittentibus enim malignis*, ac præsertim in præcipiti earum periculo me facilem non solum fateor, sed & profiteor) videndum Caput quintum Libri quarti; imo, & Caput sextum ejusdem Libri a pag. 254. usque ad finem ipsiusmet Capituli. Si denique sermo sit de *Continuis absolute cujuscumque speciei*, legendum Caput secundum, tertium, & quartum, præcipue vero tertium Libri quinti, tandemque Iustranda Icon Februm China China curandarum, vel non curandarum, quæ proliat Cap. quinto ejusdem Libri. Ex quibus omnibus clare elucefcet, me hujusce Febrifugi usum a quamplurimarum Februm curatione plane proferbere, ad alias plane admittere, ad alias vero, imo etiam ad eandem in diversis illius stadiis modo admittere, modo rejicere, summa in hoc adhibita circumspectione, tantaque interdum, remedium istud, quantumvis natura sua profus innoxium, alias tamen ob causas sæpius contra Gravissimorum Scriptorum placita minime verear excludere, vel alicubi nonnisi cunctanter admittere, aut potius permittere, ut latius de his omnibus in Responsonum processu.

Quo vero ad exuberantem illius profusionem, si quis me ab hoc quoque crimine immunem velit dignoscere, legere ne gravetur Caput septimum Libri primi, quod est ad quantitatem in *diuturnioribus Intermittentibus* præscribendam, ubi me non transcendere inter hebdomadas tres, pro earum curatione simul, & præcautione, pondus unciæ Chinæ Chinæ clare deprehendet. Quod si loquamur de *Intermittentibus malignis*, aut etiam de *Subcontinuis*, ut vocitavi, pariter *malignantibus*, & in *acutus* sensim migrantibus, discernendum est Cap. 3. Lib. 3. præsertim a pag.

147. usque ad finem, & Cap. 4. ejusdem Libri a pag. 156. usque ad 158. inclusive. Atque ibi me pro harum validissima curatione in occasione præcipiti non plus Corticis impendere, trium pariter hebdomadarum spatium, quam seliquiunciam, aut ad summum uncias duas, peculiariter tantum distributas, cuique obvium est cernere. At hæc quantitas, imo & longe minor, quæ in *Benignis* impenditur, quo jure poterit improbari a Cl. Auctore, qui, ut vidimus in *Collatione* Textuum illius Cortici favorabilium, Textu literis K. L. M. signato, admittit usum Corticis hodiernum ad plures dies, donec scilicet *febrile malis sit penitus exantlatum*? Ad quod equidem opus absolvendum, eam requiri ad minimum, quam taxavimus quantitatem, nemo non videt; quotidiana siquidem idipsum experientia confirmat. Denique si de omnibus antedictis varia identidem, attentaque determinatione a me statutis, præter scrutinium rationis, quis etiam experientiam desideret, quam quoque *consulendam* esse monet egregie Cl. Auctor, præter historias omnes, tribus primis Capitibus Libri 4. comprehensas, quæ Methodum meam, & proficuum, & rationalem ostendunt, præter illas inquam, ut meam insuper cautionem quoque, imo, & nonnunquam hæsitantiam in præscribendo Cortice, in experimentis ipsis, & observatio-

nibus plurium, ac plurium annorum fundatam queat dispicere, adeat Cap. 10. Libri primi, Cap. 6. Libri quarti, & Cap. 4. Libri quinti, ni velit insuper explicari casus alios innumeros per totum Tractatum meum dispersos. Quæ omnia in ipso Dissertationis limine per extensum indigitasse sufficiat, in reliquo clarius adhuc exponenda ejusdem Dissertationis, ac Responsonum meorum progressu. An vero his omnibus satis patefiat, non solum *modum* ubique *adhibendum* fuisse a me in China China præscribenda, verum etiam fuisse definite indicatum, quinam esse debeat, & qua religione servandus sit hujusmodi modus, a Cl. Auctore generaliter tantum deprædicatus: item an ipse *nimis facile*, aut *nimia copia* in Therapeuticæ meæ illam præscribam, aut præscribendam doceam, ut fortasse visum est Nepoti, & Patruo, penes Practicos iudicium sit. Quod si forte quispiam ex Nostratis Medicis, me infcio, revera sit, vel videatur nimis in usu Chinæ Chinæ, illum, illosve, quotcumque sint, sicuti si regulis, & cautionibus a me positis eadem utantur, recte utentes dicam; ita si fecus, forsitan abutentes. Sitne vero Mutinæ major Medicorum sibi ex hoc plaudentium, vel non plaudentium numero, ego sane, qui gressus alienos non dinumero, calculum hunc nequaquam subduxi.

§. II.

Queris ulterius an salutare consilium esset usum Chinæ Chinæ pertentare ad solam prophylaxim, num scilicet antequam ingruat solita febrium periodicarum tempestas per æstatem, sive autumnum, bonum esset Chinam Chinam adhibere ad præcautionem, ne generetur fermentum illud, quod hujusmodi febres excitare solet.

(*Quæris ulterius &c.*) **F**ucatum hoc Quæsitum abno scalpere, ne color Dissertationi obductus repente

concidat. Cum vero jam præ crassitie sua incipiat ille concidete, quamvis non scalptus, alium idcirco
--- Dic Quintiliane colorem.

§. III.

UT honestis petitionibus tuis satisfaciam, ad primum Quæsitum respon-
deo, juxta varias ætates, quas Divina Beneficentia percurrere mihi
indulfit, (a) *varie ac diversimode* de Peruviano Cortice me sensit, juvenili
ætate, ac in virili etiam statu, fateor mihi in magno pretio habitam Chi-
nam Chinam, & illa familiariter usum, non ita tamen ab illius vesano
affectu me fuisse infatuatum, ut illam tanquam Panaceam omnibus remediis
præferrem, procedente vero ætate, (b) *experientia edoctum* a priori sen-
tentia recessisse me non parum, & non nisi cum summa cautione reme-
dium hujusmodi præscripsisse. Sic frequenter evenit non solum in re Me-
dica, sed in aliis quoque facultatibus, quod ajebat De mea ille Terentianus.

Nusquam ita quisquam bene subducta rationem ad vitam fuit,

Quin res, ætas, usus semper aliquid adportet novi,

Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nescias,

Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

(a) (*Varie, ac diversimode &c.*) **V**arie, ac di-
versimode sensit, aut saltem scripsisse Cl.
Auctorem de Peruviano Cortice diversis tem-
poribus, verum est nimis. *Juvenili ætate ac
in virili etiam statu eam magno in pretio illi
habitam quidem fuisse; sed procedente ætate a
priori sententia ipsum recessisse non parum, bo-
na ejus venia, distinctione indiget; enor-
mis etiam hic latet æquivocatio.* Ante an-
num ætatis suæ 57. ac ideo tum in juveni-
li, tum in virili etiam statu fuisse Cl. Virum
usui Corticis satis addictum ea vulgari, quæ
tunc vigeat methodo, minime inficias ive-
rim: id enim & me non proflus later. Ab
anno 57. usque ad annum 61. ejusdem ætatis
suæ; nempe ab anno 1690. usque ad an-
num 1694. (quo tempore Constitutiones
Epidemicas Mutinenses conscripsit) recess-
sisse ipsum nonnihil a prioris sententia,
itaque nonnisi cunctanter, & cum recensit-
is paulo ante limitationibus, quas modo
ferme ad proscriptionem usque remedii co-
arctat, illius usum admiserit, ultro patet
ex iisdem Constitutionibus. Ast progred-
iente adhuc ætate, & praxi, æque patet,
illum incomparabili huic Febrifugo strictio-
re longe cedere, quam in ipsa juvenili æ-
tate se devinxisse. Id statim patfecit, ac
Patavinam Exedram coepit conscendere, fie-
rus, ut reor, ulteriore experientia ab an-
no 1700. acquisita: quo anno primam habuit in
eodem Patavino Athenæo Orationem, quam
Secularem dixit; in cujus decursu non vul-
garibus Peruvianum Corticem laudibus extulit.
Multo magis extulit in *Tertia* anno 1702.
ibidem habita, & in *Septima* habita anno
1706. Tandemque anno 1712. in Disserta-
tione *De Contagiosa Epidemia, quæ in Bovis*

*irrepsit, eosque devenit, ut sphaeram activita-
tis hujusce remedii propagare conatus fue-
rit, quousque illam tunc me propagaturum
sponderam in Synopsi Tractatus mei antea
edita. Quamobrem quasi iis, quæ ipse pro-
mulgaturus eram, prævium calculum vellet
apponere, ad Tertianas perniciosas curandas
mirabile remedium esse Chinam Chinam
pronunciavit: Quorum omnium veritas, ab-
sque eo quod hanc crambem ad nauseam us-
que recoquam, satis liquet ex Collatione Tex-
tuum illius supra prolatorum, ad quos Læ-
ctorem iterum remitto. Constat itaque e-
videnter, illum in proveciori, gravique
ætate nempe ab anno 67. circiter ejusdem
ætatis usque ad 79. eam mutasse strictiorem
sententiam, quam anno tantum 57. ad 61.
professus erat, ut in mea Therapeutice asse-
rui pag. 289. Adeoque toto vitæ suæ cursu
quater saltem diversimode sententiis videlicet
alternatim oppositis, oppinatus est de Peruvia-
no Cortice Cl. Auctor. Juvenili siquidem æta-
te, ac in virili statu illam in magno pretio
habuit, ut hic fatetur. In prima senecta ha-
buit in minori, ut patet ex Constitutionibus
Epidemicis. In secunda senectute usque ad de-
crepitam ætatem (siquidem menti tam vege-
tæ ulla unquam obtigit ætas decrepita) habuit
in maximo, ut Opera illius palam common-
strant. Ultima tandem Vitæ periodo, ab an-
no scilicet 79. usque ad 81. quo satis cessit,
habuit in minimo, ut nupera hæc Dissertatio
rursus testatur.*

(b) (*Experientia edoctum &c.*) Hanc ergo,
qua edoctum se profertur Cl. Auctor ulterio-
rem experientiam, ab editione tantummodo
Tractatus mei, Fungorum more, citra cultum
repente prognatam, sterile biennium octogena-
riæ ætatis produxit. Ast reclamat ille §. 12.
hujusce

hujusce Dissertationis. *Observationes istæ, sci-
licet usui Corticis infensæ, multorum annorum
sunt fructus (rectius disisset duorum, quos
retuli) & longævitas a divina beneficentia*

*mibi concessæ. Quid ergo? Insequarne amplius
Virum, qui vel in dolo aliquo deprehensus,
unum pro re nata pedem habet in calce, &
unum in polvi?*

§. IV.

Absit tamen, ut febrifugi hujus vim arcanam contemptui habeam;
etenim ingenue fateor Peruvianum Corticem unum esse ex iis quæ
facilius admirari possumus, quam intelligere. Sicuti enim divinum illud
Hippocratis aliquando in morbis reperitur, idest quiddam abditum, quod
humanum captum excedat, ita etiam in aliquibus remediis observatur
non raro *ἄδηρον* & potissimum in Peruviano Cortice. Admirandum est
profecto quomodo ad exiguum pulvisculum quomodocumque exhibitum
febris periodicæ furor conquiescat, interdum etiam extingatur, quod de
quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod
sciam. Opium equidem, ex quo Nobile illud Nepenthes dolorum sedati-
vum, paucarum horarum spatio dynamin suam ostendit, spiritus anima-
les consopiendo, sed hujusmodi virtus ephemora est, nam altera die do-
lor redit, ast Chinæ Chinæ beneficium non tam paucis diebus clau-
ditur.

(Absit tamen &c.) **M**alo nodo malus
Cuneus, dici so-
let; ast hic duro nodo mollis, & iners Cuneus
a Cl. Auctore adhibetur: artificiosa quippe ist-
hæc laudum pondere carentium congeries enco-
miasticis Textibus, alias a Cl. Ramazzino edi-
tis, nequit supplere Commentarii vicem, ut ille
fortassis autumat; nisi Commentarii nomine ve-
niat hic explicatio germano textui plane contra-
ria. Aliud namque est asserere, ut hic asseritur,
inesse Chinæ Chinæ nescio quid arcani, quid ab-
diti, quid tandem divini, uti quid divinum,
aut potius quid divinandum latet in morbis, &
asserere in eum præcisè finem, ut in progressu
postmodum ostendatur illud idem Arcanum illud-
que mirabile, quod humanum captum excedit,
& Chinæ Chinæ inest, illud inquam, ob hoc
ipsum quod arcanum est, esse in praxi amethodi-
cum, irrationale, mere empiricum, natura sua
dolosum, ac noxium, malitiamque habens occul-
tanti, & noxam inferens tanto perniciosiorem,

quanto occultioverem; ut infra §. 6. 8. 15. 47. 50.
&c. aliud est scripsisse, & sine ulla limitatione
pluries promulgasse, eam esse Remedium, non
habens tantummodo quid divini (id vempse divi-
ni, quod etiam in morbis malignis, & in vene-
nis exitiabilibus delirescit) sed divinum plane,
tanquam munus a divina beneficentia nobis con-
cessum, ad male natam Febrim sobolem, non
consopendam tantum, ac interdum etiam ex-
tinguendam, sed absolute exterminandam, &
exantlandam febrile miasma, dummodo ad plures
dies exhibeatur; cui remedio simile aliud optan-
dum est favore Numinum, & commiseratione,
quæ solent in res humanas, ad Febres vere Con-
tinuas, & Continentes pari securitate sanandas,
ac sanantur ab eo Periodicæ &c. quemadmodum
latius legitur in Collatione pluries indicata. Cer-
te Glossa recens minime cohæret veteri Codici,
digna tantum quæ apud Mulieres, & imperitam
plebeculam (si Cl. Auctoris verbis uti licet)
locum habeat, non apud eos, qui sapiunt.

§. V.

(a) **C**ætera Remedia, uti omnia emetica, cathartica, hydrotica in morbis quibusdam promptam opem quam spondent, re ipsa præstant, sed cum ratione, dum e corpore peccantes humores eductos adspicimus; aut exhibitio Cortice, sive in mediocri, sive in larga dosi, saltem, ut plurimum nihil sensibile propelli videmus, fortuitum enim est si aliquid per vomitum rejiciatur, sive propinata China China contingat alvi dejectio, (b) virtute ergo secreta, & adhuc incomperta Febrifugum istud agit id, quod agit.

(a) **Cætera Remedia &c.** **Q**UOD perfundicam, habet hic Cl. Auctor de carentia, saltem ut plurimum, sensibilis evacuationis ab epota China China, non videtur prolatum per modum objectionis; sed etsi eo etiam nomine intelligatur, vulgarem hujusmodi oppositionem ad ultimas usque ineptias solutam vide Cap. 3. 4. 5. & 6. Libri primi Therapeutices meæ. Quod si te pigeat hujusce generis Pandæctus evolvere, & nihilominus Catharticozum, Emeicorum, aliorumque similium remedium inutilitatem, ac noxam, in concursu Febrifugi Corticis nil sensibile propellentis, paucis expressam nosse desideres; ade tantummodo Cl. Auctorem Orat. 3. Jatrici Argum. pag. 101. ubi hæc reperies: *E singulari hujus remedia præstantis (loquitur de Peruviano Cortice) quod in Periodicas Febres vim suam potissimum exorat, id benefici sumus affectus, ut verum discernat inter Febres Intermitteutes, ac eas, que vere sunt Continuas, nec non inter illarum faciem teneamus; neque amplius unica metodo Febres omnes curentur, tam Gastricæ, quam Venosæ, continuas scilicet refrigerantibus, & humectantium usu, tot repetitis venæ sectionibus, tot iteratis purgationibus, que humani corporis machinam potius infirmant; en ergo quid præsent in curandis hujusmodi febribus remedia, que humores e corpore educunt, quæque in hoc Paragrapho tam fidenter dicuntur re ipsa præstare promptam opem, quam spondent) sed ille tantum Febres, que de Intermitteutum familia sunt, pulveris exigui haustu in vino soluti, aut comoresse quiescant, aut etiam penitus aboleantur. Aboleri possunt igitur secundum ipsum Cl. Auctorem Febres, que de Intermitteutum familia sunt, haustu pulveris exigui nihil sensibile propellentis. Quomodo autem tuto, & rationabiliter id fiat, videre est per extensum locis nuper citatis Therapeutices meæ.*

(b) **Virtute ergo secreta &c.** Hocce effectum per modum Consequentia hic loci prolatum, sine ullo etiam antecedente, nemo,

quod sciam, unquam negavit. Ratio tamen potissima (si velimus ingenue fateri) cur tam secreta sit virtus hujusce Febrifugi, est quia secreta est Causa Febrem Intermitteutam gignens, hac enim cognita, facile forsan esset dignoscere quidquid haber in se China China, quod hujusmodi Causæ opponatur. Ita quoque si Chinæ Chinæ in febres agentis ratio intima innotesceret, ad incompertam februm ipsarum notitiam vis facilis sterneretur. Ob hanc rationem Villis, Borellus, & alii ominati sunt, fore, ut ex hujusce Corticis virtute, quamvis adhuc occulta, lumen sufficiens aliquando trahatur ad detegendam occultam pariter Februm Intermitteutum naturam. Sed hi fortasse Viri, inquiet Cl. Auctor, ut in §. septimo, haud satis sana mente disquiserunt de hoc Peruviano Febrifugo. Audiamus potius illum nulla præoccupatione detentum, neque (quod maxime cavendum præcipit eodem §. septimo) de China China Tractatus edentem, sed ingenue data occasione tractandi de Febribus suam judicium ferentem. *Hariolari licet*, inquit ille Orat. 3. Jatr. Argum. pag. 103. *hariolari licet, ex admirando hujus Corticis virtute Febres naturam medullitus aliquando evitam iri; passim enim hujus celeberrimi Febrifugi Chymica Analysis instituitur, &c.* Consequentia igitur, quæ ex hisce omnibus debet inferri de virtute abdita Chinæ Chinæ, respectu habito ad virtutem patientem aliorum remedium, mediis evacuationibus sensibilibus morbos nonnullos curantium, ea non est, quam illaturus est Paragrapho sequenti Vir Cl. quod nempe amethodicus idcirco sit illius usus; sed est ea, quam infert, ab ipso Cl. Auctore sapissime laudatus Sydenham, in Præfat. ad Lectorem lib. de Observationibus Acutorum, videlicet Peruvianum Corticem hac de una causa, quod virtute ignota sine evacuatione sensibili determinatam morbi speciem delet, ac destruit, jure merito Remedium Specificum appellari; imo unicum esse in Medicina, cui vere competat Specifici denominatio; remedia vero, quæ mediantibus evacuationibus ad va-

ad varios morbos curandos adhibentur, æque improprie appellari Specifica, ac quis Scalpellum Plebotomum Remedium Pleuritidis Specificum vocitarut.

§. VI.

Diu equidem, seu frustrante diligentia a sagacioribus Medicis allaboratum est circa hunc Corticem, ut aliquid proferrent quod animum veritatis avidum expleret, sed vincit adhuc natura latendi, ut olim de Nili origine cecinit Lucanus. Cum ergo post tot conatus magnorum virorum, & facta tentamina per varia experimenta, num saltem pro solamine laborum in Vegetabilium familia in Europa aliquid analogum Peruviano Febrifugo reperiri posset, adhuc ignotus sit operandi modus hujus celebris Antipyretici, asserere necesse est rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum.

(Diu equidem &c.) **E**X eo quod Febrifugum istud agit virtute adhuc incomperta, ut supra adnotavit Cl. Auctor, sitque adhuc ignotus, ut modo repetit, illius operandi modus, haud satis percipio, cur necesse sit asserere, ut asserit, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum. Hoc jacto fundamento, numquam China China licebit uti; semper enim obstabit, qui semper occultus, & ignotus est, illius operandi modus: cum tamen aliquando utendum esse, & quomodo utendum sit, per varia ratiocinia, variasque regulas, quæcumque illæ sint, doceat idem Cl. Auctor in processu Dissertationis, & signate §. 48. remediumque istud, quod modo amethodicum dicit, tandem methodicum, & rationale affectet reddere, etsi modo illi etiamnum incomperito vim suam exerat antipyreticam. Sic ego met illud idem, in prima licet inventionione sua, ut alia remedia fere omnia, profus empiricum, ad rationales demum, & insolitos usus extendere pro viribus conatus sum, præeuntibus mihi aliis non paucis, egregii hujusce Febrifugi fortuito quondam detecti utilitatem eximiam legibus Artis promovere, & ampliare studentibus. Scilicet non pudet Medicos culti hujusce Seculi (inquit doctissime suo more Eruditissimus D. Antonius Franciscus Bertini in præclarissimo Opere suo, cui Titulus - *La Medicina difesa* pag. 171.) non pudet, inquam, Medicos hujusce Seculi; imo referunt ii in decus suum, Chinam Chinam qua primo a Barbaris uti didicerat ad Quarantanas tantum expugnandas, ad meliores usus quotidie transferre, nedum ratione, & observationibus fulti; verum & auctoritate ipsius Hippocratis, sic, illo notante, docentis: *Neque vero pigeat ex plebeis sciscitari, si quid ad curandi opportunitatem conferre videatur.* En igitur quo pacto ex mente Divi Senis remedia empirica parum nota, & a plebeis ipsius petita accedente demum Medicorum ob-

servatione, studio, & industria, ad rationales Canones redigi possint. Verum quidem multis? Nonne ignota nobis est virtus cujuscumque Specifici, quorum tam creber est usus, & copia tam ferax in Medicina, ut series eorum, si cuncta vellem persequi, facile volumen impleret? Nemo certe virtutem novit, seu modum actionis, qua Lapis Aetites abortum dicitur præcavere, Judaicus mederi Nephritidi, Hæmorrhoidi, tot Amuleta Quartana, aut Tertianæ Febri, tot alia Ictero, Epilepsia, Hystricæ affectioni &c. An igitur horum virtus; & actio, quantumvis occulta, methodica vocabitur, & rationalis, quia ut plurimum futilis, aut nulla est? Si hac ratione methodicus est rerum hujusmodi occulte agere creditarum usus inanis, vere ex Contrariorum regula erit amethodicus, nedum usus Peruviani Corticis apud Medicos, sed & apud Nautas usus Acus nauticæ, qui ignota, & adhuc incomperta est virtus utique certa, qua vere Magnes constanter respicit Polem. Extraordinarium magis est id, quod additur a Viro Cl. nempe amethodicum esse Chinæ Chinæ usum, eo quia in Vegetabilium familia nihil illi analogum adhuc reperiri potuerit in Europa. Anne quidquid ab Indis ad nos defertur, cui simile non sit in Europa, vocabitur amethodicum in Medicina? Exulent igitur a Pharmacopolis quævis Aromata. Si vero Cortex Peruviano Cortici analogus in Europa reperiretur, numquid propterea methodicus una evaderet Americanus, & Europæus Cortex? Sed hæc frustra obtruduntur a me Cl. Auctori, qui decreto irrevocabili jam sancivit, ex eo quod ignotus sit adhuc operandi modus hujus celebris Antipyretici, necesse esse asserere, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum. Appello itaque a D. Ramazzino Cortici irato ad D. Ramazzino Cortici benigniorem, & ante paucos annos ingenue factum, æque ignotum esse operandi modum omnium ferme, quot quot habet Ars Medica, remedium: ideoque optan-

optandum esse simile aliud Febrifugum pari *secunditate* Febres vere Continuas sanans, ac istud anat Periodicas; neque referre quicquam, etiam si ignoto illius operandi modo, *cæco nos modo Andabatavum* more contra easdem Febres

pugnaremus. Vide propterea, tum Textum notatum lit. C., tum maxime alium notatum lit. I. in *Textibus Ramazzinianis* Corticis favorabilibus, & ni obfuscas, obfuscas.

§. VII.

Suppono Te clariores Scriptores legisse, non eos solum qui ex professo de China China scripsere, qua de re tot in dies prodeunt novitates, ut de hoc remedio jam habeamus Pandectas, sed etiam eos, qui data occasione tractandi de febribus, ac illorum remediis, de hoc Peruviano Febrifugo (a) *sana mente*, ac ingenue disquisiverunt, facile enim Tibi fuisse existimo observare quam parum convenientiam qui ex professo de China China tractatus edidere, & illi qui data occasione de hoc remedio iudicium suum tulere, priores enim (qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento tractatus Integros edunt, in eo quod laudandum assumpserunt modum nesciunt, ac ut ait Juvenalis *de magnis majora loquuntur*) summis laudibus remedium istud ad Astra efferunt. (b) *Arborem vitæ* illud appellantes, alii vero suspensio pede de China China procedunt, (c) *bona & mala* quæ non raro inferat ingenue exponentes, sic (d) *laudatur ab his*, culpatur ab illis, ut legentes, ac præsertim Juvenes dubios relinquunt in quam partem se dedere debeant.

(a) *Sana mente &c.* Quasi sana mente non disquisierint, qui ex professo de China China scripsere, ac edidere *Tractatus*. Sed hoc in obsequium defuncti missum faciamus. Sana certe mente de hoc Febrifugo disquisivit Cl. Auctor in suis Orationibus Jatrici Argumenti, ubi tot, quas partim recensuimus, partim etiam non recensuimus laudes effudit; & quidem majores, ac unquam effuderunt ii, qui, ut inquit ille, *in ea laudanda modum nesciunt, ac de magnis majora loquuntur*. Sana inquam mente tunc disquisivit de China China Cl. Auctor, tum quia non aliter potis erat quicquam scribere; tum quia, non ad augendas de hoc Remedio *Pandectas* ullo scripsit percussus affectu, sed data tantum occasione tractandi de Febribus, & signare in tertia ex iisdem Orationibus (quæ circa Febres versatur tota) ut fusc jam vidimus. Qua postmodum, & quam sana Minerva scripserit ille in hac Dissertatione, ubi ex professo de China China agens, sentit oppositum, decernere meum non est.

(b) *Arborem vitæ &c.* Ego certe, qui de hoc Remedio *Tractatum integrum edidi*, *Arborem Vitæ* illud me appellasse non memini. Memini tantum, pag. 4. ejusdem *Tractatus* dixisse hæc obiter, cum videlicet facilem relapsum in Febres, assumpta semel, ac unica tantum dosi China China, circa contentionem concessio. Nisi hoc unum obstat, *Ar-*

borem Vitæ in China China superstitem divina clementia crediderim. Sed hic Vir Cl. incidit solus in foveam, quam fecit. Mihi enim obstitit aliquid, ne Chinam Chinam appellarem *Arborem vitæ*. At illi, *nullum de eadem Tractatum edenti*, nil obstitit, quo minus asseruerit; ut in præmissa Collatione Textuum, *Hic non hoc Piccon ex Arbore Vitæ fuisse descriptum*. Sic dum Vineta mea cadere latagit Cl. Auctor, cædit sua.

(c) *Bona & mala &c.* Satis memetipsum citavi, ut ostenderem, quam *suspensio pede processerim* in Opere meo, usum Chinæ Chinæ methodicum omni adhibita cautela ibidem indigitans. *Malos vero aque ac bonos eventus an ingenue exposuerim*, quos ab illius administratione, vel præposita, vel præpropa, vel minus castigata, vel minus circumsperta procedere observavi, facile est cernere a pag. 252. usque ad 253. & a pag. 283. usque ad 287. ut & pag. 295. & 297. ejusdem Operis. Imo si quis ultroneam quoque ingenuitatem meam velit adhuc clarius dignoscere, lustret historias defunctorum, quibus, vel plane desperatis, vel constitutis in aliis quibusdam difficillimis circumstantiis inutiliter solum (reque enim noxie) propinatus est Cortex: eas vero reperiet a pag. 166. usque ad 169. *Tractatus* ejusdem. Ut proinde, si forte modo me petat, me certe nequaquam attingat Cl. Auctoris Censura.

(d) *Leu-*

(d) *Laudatur ab his &c.* Laudari ab uno, & culpari ab alio, est Fatum pluribus aliis Remediis commune, ut laudari ab uno, & ab eodem culpari, unius est Chinæ Chinæ in Scriptis Cl. Ramazzini. Inde puto & ego, fore posthac, ut non amplius ambigant Juvenes, in quam partem se dedere debeant. Viro enim Cl. in *Collatione* superius allata viam utramque præmonstrante, tam *dextrorsum* ver-

gere impune potuerunt, quam *sinistrorsum*. Nisi forsitan illis in eo bivio, cui simile raro videtur, constitutis contingat, quod sibi metipsum, Veterum, & Recentiorum volumina, ut naturam Febrium exploraret, evolventi, contigisse refert idem Cl. Auctor pag. 89. *Orat. Jatrici Argumenti*, recolens illud Terentiani Senis. *Incertior multo sum, quam dudum*.

§. VIII.

(a) **I**N *provehitori* ergo ætate experientia edoctus, & observatis noxiis ab illa prognatis, cautius in illius usu processu, & mediocri solum dosi præscripti (b) *ad drachmam unam* vel duas in febribus intermittentibus, quando nimis protraxerit ægros fatigarent: in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur, & vires resumeret, (c) *non sine spe*, imo cum certitudine febrem redituram, quæ una cum natura roborata, morbi causam expelleret, seu mutata aeris temperies, quæ in morbis diuturnis magnam vim habet, febris historiam absolvet; hæc mea est methodus, qua in ætate saniori sum usus. (d) *Cæterum* in quacumque febre intermittente, quacumque ætate, sexu, regione, tempore, temperamento, corporis habitu, Chinam Chinam indiscriminatim exhibere velle, magnum abusum esse iudico.

(a) *In provehitori &c.* Præter, id quod diximus §. 3. dicturi sumus §. 18. de experientia per Cl. Auctorem acquisita in *provehitori*, ut inquit, *ætate* pravorum effectuum Peruviani Corticis, hic quoque loci animadvertat Lector, Virum Cl. ab anno 67. ad 79. ætatis suæ (quæ quidem ætas videtur nonnihil provehita) tot, tantaque scripsisse, ut vidimus, & posthac videbimus, in commendationem Chinæ Chinæ, ut minime verisimile sit, noxas ullas ab ea prognatas illi tunc observatas fuisse. Universam ergo experientiam nozarum hujusmodi eo ipso anno ætatis 80. quo Dissertationem hanc conscribat; praxique Medicæ exercendæ vitio corporis impar evaserat, ipsum acquisivisse necesse est, & tunc tantum Chinam Chinam cautius præscribere didicisse. Hæcne ergo longa illa multorum annorum experientia tam inconcussa, quam jactat?

(b) *Ad Drachmam unam &c.* Præscribere tamen ad Drachmam unam, & semel tantum, idem est fere ac non præscribere. Ad Drachmas autem duas in istiusmodi diuturnis, benignisque Intermittentibus Febribus, vere fat est, ad impetrandas aliquot dierum inajucias, quandoque etiam ad extinguendam Febrem: neque ego hinc casibus hanc dosim vulgarem transcendendo, ut alias sum estatus; nec raro quoque unam tantum Drachmam prima vice præscribo. Sed sive unam præscri-

bam, sive duas, sequentibus semper diebus nonnullas iterum Drachmas, vel saltem semidrachmas sumendas præcipio, ne si fieri possit, Febres, ut vere nocens depulsa, iterum redeat. Idipsum commendavit etiam Cl. Ramazzinus, tum in Dissertatione *De Contagiosa Bourn Epidemia*, factus ibid. pag. 38. taciteque approbans, ut ex contextu, quod nostris temporibus *hujus remedii dosi largior esse cæpit, quam olim*, tum in Orationibus Jatrici Argumenti pag. 102. his verbis. *Postquam hujus Remedii usus innovuit, & non semel tantum, ut olim, sed plures ad dies exhiberi cœpit donec Febrile miasma fuerit penitus exanilatum, talem Febres curandi Methodum factam fuisse fateri oportet, qualem in re Militari post inventum pulverem pyrium omnes novunt &c.* ut fufius in Collatione Textuum illius lit. K. L. M. Immerito ergo nunc ad unam, vel alteram Drachmam restringit rectum usum Corticis idem Cl. Auctor. Alia profecto mensura, & quidem pro Febrium varietate varia, statuenda est. Verum de congruente singulis Febrium generibus Chinæ Chinæ dosi, pleniorum in sequentibus suo loco sermone habebimus.

(c) *Non sine spe &c.* Plura hoc loco sunt perpendenda. Inquit Cl. Auctor, se Chinam Chinam præscripsisse *non sine spe, imo cum certitudine Febrem redituram*. Quoad *spem reditura Febris*, alicui forsitan lusus locus esset,

esset, si viveret Vir Cl. cui placuit olim in *his* Constat. Epidem. pag. 125. annotare, quoniam fuerit Medicis annus *questus*: modo cum cimeribus jocari non decet: atque ob id etiam, quod Viro, non *questus*, sed famæ cupido, minime congerunt hujusmodi ludicra. Relinquamus ergo hanc *spem* cuiquam Agyptæ, aut Circulatori, cotium humanum cum se præbet occasio, lubenter negotianti. Quo ad *certitudinem* vero reditus Febris, quam habuit idem Vir Cl. cum Chinam Chinam præscripsit *ad impetrandas tantum aliquot dierum inducias*, quispiam me doceret velim, quomodo conciliandus sit Textus ille cum alio Textu Paragraphi 27. qui sic habet. *Hic nimirum Medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant, ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant, interdum eludantur, Febre amplius non redeunte sed tacite corpus depascente.* Anne igitur unus ille potuit cum Febre pacisci, ut ea rediret? atque ita quidem ex privilegio speciali, ut quod ei licuit, cæteris Medicis nequaquam liceat? Ad hæc si satis caute se China China usum putat *in ætate saniori*, quia usus est *in hunc prædictum finem, ut aliquot dierum inducias impetratis Eger recrearetur, & vires resurveret, quando Febres nimis protraxerit Eger fatigaret*; cur æque caute se, vel alios non putares uti, si Febris modice tantum protraxerit, ea uterentur ad tollenda *gravia Symptomata* quandoque supervenientia, quæ vires etiam constantes non raro opprimunt, Egrumque tandem in vitæ discrimen adducunt. Haec sane ritulum pro præscribenda rationabiliter China China, Viro Cl. cæteris qui suspecta; potiore crediderim, quam ut Eger a *diuturnitate* morbi recreetur, & vires resumat.

(d) *Cæterum &c.* Huic Textui ante annos octo hunc alium Textum præmisit, & post biennium sponte reculit Cl. Ramazzinus: feratque Lector coactam hanc repetitionem *provocante materia. Solus Peruvianus Cortex, nobis a Divina Beneficentia munus concessum,*

§. IX.

Certe in (a) *Pueris, & Adolescentibus*, ubi per ætatem febribus intermittibus, quæ ut plurimum sunt tertianæ spurix, raro autem simplices, & exquisitæ, parum proficuum observavi Chinæ Chinæ usum, licet enim videantur aliquantulum mitescere, hoc febrifugo exhibito, sæpissime redeunt, & ad multos menses (b) *contumaciores persistent*, nec nisi ad oppositas anni tropas receptui canunt. (c) *Vidi* anno elapso Patavii in familia quadam, quæ multas puellas habebat, eodem tempore febribus istiusmodi laborantes, cum ferina tussi in principio accessionis, quibus cum varia remedia fuissent administrata, sed incassum, & Mater instaret, ut illis præscriberetur China China, nec Medici qui curationi aderant annuere

nuere vellent, Mater libere dixit se tale remedium, cujus vim fuerat experta, esse exhibituram, quod cum fecisset febres semper contumaciores sunt factæ, ac per totum autumnum, ac hyemem, usque ad veris principium perdurarunt; ætas enim hujusmodi ob errata in victu, & minorem per ambitum corporis humorum distensionem, ab hoc remedio, quod nihil e corpore educit, (d) *sed potius concentrat*, nil opis obtinet; fortior autem ætas, qualis est Juvenum & virorum, facilius sustinet incommoda, quæ posset China China inferre.

(a) *Pueris, & Adolescentibus &c.* NE tem-
pus inutiliter terram, ostendendo proficuum Pueris, & Adolescentibus Peruvianum Corticem, (quod nonnisi experimentis potest nervose probari) neve casus propemodum innumeros in medium adducam, qui in dies hoc idem evincunt: sat erit eos tantum rursus indicare, quos in Therapeutice mea protuli, ubi tam diuturniorum *Intermittentium*, quam *Subcontinuarum*, atque etiam *Lentarum*, non contemnendæ curationes visuntur. Adeat ergo Lector Tractatum meum pag. 78. histor. 7. pag. 84. hist. 17. & pag. 85. a principio ad finem. Item pag. 188. hist. 3. pag. 204. hist. 2. & pag. 213. hist. 9. Item pag. 286. hist. 1. pag. 286. 287. hist. 2. pag. 286. hist. 3. pag. 287. hist. 4. & pag. 286. hist. 6. Non ergo parum proficuum Pueris, & Adolescentibus est China China usum, si ea solum cum decet, atque ut decet administratur. Potius non adeo frequens in illis est utendi occasio; quippe quibus facilius est, & febres fortiori *depurativas*, & eas sine gravi incommodo diutius perferre.

(b) *(Contumaciores persistent &c.)* Si persistent Pueris ad multos menses contumaciores Febres, cum redeunt ab epota China China, quomodo *illarum reditus* denuo post Chinam Chinam exoptatur a Cl. Auctore §. 25. loco *remedii*? Vel si *remedii loco* stat *reditus febris*, cur modo ab eo damnatur hoc idem remedium, cujus actio si diutius persistet, diutius juvabit? Hac data occasione, quæterem insuper, si liceat, cum Peruvianus Cortex commendetur sæpius a Viro Cl. in Constitutionibus suis Epidemicis ad Vermes Puerorum necandos, ut pag. 14. & pag. 16. ipsarum Constitutionum; & in præsentis Dissertatione dicatur habere *malitiam occultam*, qua noxas plurimas ratione sui possit progignere, qui fiet, ut solam *virtutem*, qua Vermes necat, non *malitiam*, qua homini nocet, exerat in Pueris industrius Cortex?

(c) *Vidi &c.* Quidquid Patavii contigerit in Puellis unius Familiæ, quibus forsitan *semel tantum* (scitque Deus qua dosi, qua lege, qua methodo, & quo morbi tempore) invitis Medicis Chinam Chinam exhibuit impatiens Mater, certum est, Mutinæ mihi longe aliter sæpius contigisse, ut retuli; nec ab uno tantum eventu male parto affurgit Regula, sed a multiplici. Interim eo quoque casu nil magis profecerant *alia remedia incassum*, ut legitur, *antea administrata*. Neque proinde adhuc mente assequor, unde habuerit Vir Cl. durationem ulteriorem earum Februm adscribendam potius fuisse Chinæ Chinæ, quam aliiis remediis æque incassum administratis. Quoniam ergo, ut subdit, *Contumaciores Febres per totum Autumnum, & Hyemem* his Puellis *factæ fuerunt*, cur illas Veterum Febrifugis, ipso iudice, longe præstantioribus, licet e corpore *nihil sensibile* pariter *propellentibus, quibusque solis*, ut inquit §. 18. *Medicina posset esse contenta*, non fugavit Cl. Auctor, unde erubescerent, & Chinæ Chinæ Fautores, & audacula Genitrix?

(d) *(Sed potius concernat &c.)* Si quis Tractatum meum legere non renuat, inveniet passim in historiis, ut in 19. & 20. Cap. 2. Lib. 4. nempe pag. 202. 203. ab epota China China urinam copiosiore redditam; atque hoc quidem perpetuum est. Inveniet insuper, idem Febrifugum propinatum erumpentibus Corticis Sudoribus, fluentibus Menstruis, Puerperis, Alvo &c. nunquam hæc evacuationes inturbasse; sed eas solum sistere consuevisse, quæ Symptomaticæ sunt; inquantum scilicet tollendo Febrem, inde quoque producta tollit Symptomata: non autem quia vi peculiare polleat easdem evacuationes sistente. Cur itaque tam fidenter, & gratis asserat Cl. Auctor, *hoc Remedium nihil e corpore educere, sed potius concentrare*, non video. At de his fufius alibi, præferim §. 41.

§. X.

(a) **A**ST hoc de muliebri sexu dici nequaquam potest, sexus enim muliebri ex sua natura minus aptus est ad beneficia reportanda ex usu Chinæ Chinæ, minus enim operosus est hujusmodi sexus, & larium domesticorum magis amans; (b) *Monialibus præsertim* intra sua Claustra conclusis, parum salubrem esse Chinæ Chinæ usum, satis compertum habeo; perraro etenim induci potui, ut illis Chinam Chinam exhiberem, nec nisi cum protestatione (c) *febrem redituram*, & pertinacius duraturam, Medici enim non solum ab agris, sed etiam ab aliis Monialibus interdum compelluntur præscribere ea, quæ nollent remedia, quod observavi pariter in puellis, quæ apud ipsas educantur. A Monialibus itaque antifebrile istud exoricum longe ablegare bonum judico, ab experientia sic edoctus, febres enim Sacrarum Virginum, ut ut parvæ, habent nescio quid abhibitum, cui malo abigendo potius alchalia volatilia, quam fixa conveniunt. (d) *Ab Ædibus quoque Nobilium*, aliorumque potentium Virorum, in otio urbano, seu rustri cum victus lautitia degentium, Chinam Chinam proscribi utile judico, licet enim ubi interdum ex aliqua febre intermittente decumbant, quamvis cassiæ modico purgentur, aut vena secetur, non tam facile disponi possunt, ut satis tuto iis præscribi possit febrifugum, ut ab aliis malis postea non plestantur.

(a) (Ast hoc de muliebri &c.) **D**E hoc vitæ potest fructum carpere etiam post lapsum foemineus æque, ac virilis sexus, ut diutius vivat. Si exempla cupiat Lector, adeat (seclusis hinc Mulieribus Gravidis, & operosis, quæ plures forent) adeat inquam Therapeuticam meam pag. 74. historia 4. pag. 79. hist. 5. pag. 79. hist. 6. pag. 83. hist. 14. pag. 183. hist. 9. pag. 184. hist. 10. & 11. pag. 185. hist. 12. pag. 199. hist. 10. pag. 201. hist. 12. pag. 201. hist. 13. pag. 210. hist. 4. pag. 226. hist. 5. pag. 295. & 296. hist. 1. pag. 227. hist. 2. tandemque pag. 232. a fronte ad calcem, ubi prostant insignes Mulierum China China sanatarum historiae. Sed forsitan id contigit, quia hisce temporibus sequior sexus Larium domesticorum est minus amans, ac olim.

(b) (*Monialibus præsertim &c.*) Quod est ad Moniales, adeat idem Lector pag. 73. hist. 2. pag. 80. hist. 9. pag. 81. hist. 10. pag. 203. hist. 16. pag. 214. dist. 6. &c. Id unum sciscitaret a Cl. Auctore, si adhuc esset in vivis, num scilicet ad Vestales quoque illas quas Tertiaras vocant, quæque Moniales cum sint, extra Claustra tamen vagantur, extendatur illius Interdictum. Nec festive tantum sciscitaret, sed ad rem quoque: nuper enim dum hæc scripseram, venit domum meam Tertiaris quædam ex ordinæ S. Francisci, cui nomen Soror

Maria Francisca Rigbi, ut me de inavale tudine sua consulere. Narravit illa mihi (narro ego, quæ ipsa retulit) se Quartanam Febrem diutius gestasse; pro cujus curatione cum Chinam Chinam jugiter respicisset, tandem assumptis, nunc Medicorum, nunc Mulierum suavis, pluribus Veterum Febrifugis, id opis reportavit, ut *Februm causa extenuata*, & *sensim exantata* (quemadmodum loqui consuevit Cl. Auctor) elapso integro decennio convaluerit: post vacationem autem duorum mensium a Febre, sibi ex improvise succrevisse in infimo ventre Tumorem quemdam dolorificum, ferme ac si Corticem Peruvianum, *obstructiones, cachexias*, & his similia, ex eodem Cl. Auctore, mala progredientem, potasset. His ita se habentibus, quærerem, an Peruviano Febrifugo post sex V. G. priores menses assumpto, citius illa, tutius, atque jucundius convaluisset necne. Jam vero rursus ad nos. Siquid cavendum est in Monialibus China China curandis, illud est, ut abigenter dispiciamus, num Febres earum vere præcedant a Fermento ordinario Februm Intermittentium, an potius, ut persæpe accidit, a nervoso, vel lymphatico genere universo, atque occasione potissimum vitæ cœlibis: quo casu longe minus efficax est actio Corticis. Has vero diversi ordinis Febres, per sua signa ab invicem dignosci aptas, nonnisi peritia datum est

est internoscere, iisque tantum, qui callent ex praxi, quantum ab æqualibus absint similia, & --- *Quid distent æra lupinis.*

(c) (*Febrim redituram &c.*) Ne me quidem later, Febrim fere semper redituram, si semel tantum ad *Drachmam unam*, vel duas exhibeatur Peruvianus Cortex, ut Auctor consuevit: non ita, vel non tam facile, si repetatur. Si vero Febres post assumptam Chinam Chinam redeunt, redeunt contumaciores, & pertinacius duratura, cur (quod pluries cogor reperere) cur inquam ex eodem Auctore §. 25. optandum, ut redeant remedia loco, ad absolvendum Febris Historiam? Aut cur Chinam Chinam præscribit & ipse ad impetrandas inducias, si has inducias excepturus est longior cruciatus?

(d) (*Ab Ædibus quoque Nobilium &c.*) Quo ad Viros Nobiles in otio urbano, vel rustri degentes China China curatos, neque tamen ab aliis malis, quæ asserente Cl. Auctore, Chinæ Chinæ potus portendit, subinde vesatos, videntur pag. 186. hist. 14. pag. 190. hist. 2. pag. 196. hist. 9. pag. 218. hist. 13. &c. Forsitan si Cl. Auctoris Edictum aliquanta citius emanasset, non ausus essem præscribere plebejum istud Febrifugum Nobilissimis quibusdam Viris, ut puta Neapolitano Principi Limatula Duci, Tertiana duplici Subcontinua, & ad Acutam properante de- tento; felicissime tamen illius ope sanato: sicut neque Nobili Hispano Viro, & (quod se- eundum Cl. Auctorem auget difficultatem felicitatis curationis) præpingui, Domino Josepho Mar- chioni de Borda, & Aragon, modo pro Sacra Cæs. Cath. Majestate in Regno Neapolis totius Hispanæ pedestris Militiæ Generali Castrorum

Præfecto, qui cum Tertiana passiter duplici, nedum Subcontinua, sed & Malignante, ac ferme Lethargica Mutinæ laboraret, ignobilis hu- jusce Febrifugi auxilio convaluit: neque tan- dem Parmam accitus ad invisendum Marchio- nem Joannem Franciscum Gonzagam, unum ex Generalibus Tribunis Militum Regis Christia- nissimi, Tertiana simplici Intermittente, sed in Cardiacam Perniciosam conversa male vexa- tum, calculum meum apposuissim tam facile, ut illi methode valida, quemadmodum in hisce repentinis Februm mutationibus mihi mos est, exhiberetur exoticum istud, *dolosum*, & vile An- tipyreticum, quantumvis hoc idem a Doctissimis Viri, Parmensibus curationi præsentibus (instan- te præsertim D. Clerico) etiam ut mihi, qui nondum illuc perveneram, pro eorum humani- tate morem gererent, & præcipiti exitio occur- rerent, in ulum jam revocaretur, favente statim communibus nostrum omnium votis eventu, Do- ctissimisque passiter plaudentibus fortunato operi Mantuanis Professoribus, subinde cum Fratre de- eumbentis Equitis illuc pariter accedentibus. Has, inquam, Curationes recentes Nobilium Virorum tam feliciter absolutas fortasse non ausus essem hoc remedio pertentare, aut eo ab aliis jam per- tentato, meis quoque suffragiis additus tam fa- cile persequi, si mihi Animadversio hæc severa Viri Cl. distatorio plane supercilio prolata, & experimentis imaginariis feriantis biennii extre- mæ illius senectæ firmata, paulo prius innotuis- set. Sed quoniam post res jam feliciter gestas tempestive illa non exiit, satius est, eam repe- rito pluries successu inanem deprehensam negli- gi, quam Praxim hanc auspiciatissimam.

§. XI.

(a) **S**ed quid Medico Aulico agendum, inquit, ubi aut Conjugem, aut Filium Principis, sive ipsum Regnantem Principem, febre aliqua intermittente inter ætivos ardores decumbere contingat? (b) *Num suo Principi*, apud quem multoties gloriosas curationes, in hoc atque illo a se factas solo Peruviano Cortice, celebravit, tam fidenter, tam animose (c) *potionem hujusmodi* porriget, ut illi (d) *præcordia non sudent* ob me- tum de aliquo improspere eventu? Hac in re si Galenum consulere veli- mus, optimum habebimus documentum, ille etenim, ut refert in Libro de Præ. Ad Post. ab Imperatore, passione quadam Stomachi ab assumpto cibo laborante, per noctem accersitus, & ab ipso interrogatus quo reme- dii genere hujusmodi passioni mederetur cui Romani Medici nil opus es- se potuissent, promptè respondit se cæteris hominibus sic affectis (e) *vi- num pipere inspersum* exhibere solitum, Regibus autem, non nisi *tutissima remedia* a Medico debere præscribi; (f) *num autem Peruvianus Cortex* inter *tutissima remedia* recenseretur debeat, judicet qui Cor sapit.

(a) (*Sed quid Medico Aulico &c.*) **H**IC cæteroqui congrueret acrior responsio. Nec enim illi fuerat satis, generalia sibi trasse ab exordio, quæ pro arbitrio resolveret Quæ- sita,

fitā, nisi peculiare hoc quoque de rebus, ut iuvat sperare, ne futuris quidem, esset denuo commentus, ut joculari vilis cum Nepote, *es alienum interim ludeat vel nondum eusum*. Emphaticus tamen, quo usus est citra opportunitatem, loquendi modus, est indefinitus, casusque respiciens tantum possibilis (nullus enim hujusmodi haecenus deo dante, saltem hic loci, contigit) videtur *scilicet* admodum, atque *animose* ab Auctore vivente usurpatus; sed liceat modo desinco, quod forsitan minus liquisset viventi. Liceat, inquam, illi hanc impune profere, atque ab Aulis Principum pro libito suo Chinam Chinam proficere. Moneo tamen tantum Typographus, qui omnia simul Viri Cl. Opera quamprimum recitatur dicitur, ut Tractatui illius, *De Principum Valentudine tuenda*, Praeceptum hoc tantum ponderis, ab Auctore ipso tunc omisum, peculiariter adjiciendum curet.

(b) (Num suo Principi &c.) Nisi duos de eadem Fidei veli Cl. Auctor denigrare, non de alio parietes, sed unum tantum, ad eoque si Medicus ille Aulicus forem ego (ut in me unum conversa facile hauriat) Urbis tota) quem pictorio veluti calamo studet ille circumscribere, coloribus a Nuncupatoria Epistola mea forsitan petitis, sed alteratis, & ad omnimodam usque mutationem confusis, sine ulla profus haecitantia haec responderem. An apud meum Principem *gloriosas curatio- nes jactantur*, an laudibus minime promeritis, prout modestum hominem decet, potius obstititiam, tribuerimque divino tantum favori, quos ad Principem fama detulerat fustos eventus: item an ea, quae modo minus humaniter in me vibrantur spicula a longe praeviderim,

--- ipsos divinavitque laetent,
Quis suculanda forent;

tandemque an his de causis Therapeuticam meam, nedum suadente, sed & fere dixerim imperante eodem Principe invitus ediderim, ipse scit, qui mihi & Dominus clemens est, & aequus Judex. Id insuper addam (quae mihi est gloria non levis) eundem Serenissimum Dominum meum, post editam, sibi que jam notam Dissertationem Cl. Auctoris, cum forte haud leviter aegrotaret Vir quidam Principis existimatione dignus, de cuius idcirco salute sollicitus erat ipsemet Princeps, mihi animum, & stimulos addidisse, ut Aegro inspecto, repertoque in talibus circumstantiis, ut ei China China judicio meo posset opitulari, posthabitis, si quae obstitissent adversis cavillationibus, id remedium prompte, statimque praescriberem. Cui cum facile id me praestitutum respondissem, quoties ea se mihi praebuisse opportunitas ex parte morbi, quae se praebat ex parte Subjecti, videlicet privatae personae, non aequae facile idem acturus, si fuisset in discrimine salus cuiuspiam Principis, quibus Chinam Chinam minime offerendam docet Cl. Ramazzinus, reposuit ille subridens, *Cavendum esse pro viribus ab occa-*

sione hujusmodi: ceterum necesse est, ut Principes, qui commune cum reliquis hominibus habent morborum fatum, communia quoque cum illis habeant remedia. Aegrum itaque invisi (ne desit complementum historiae) Tertiana duplici Substrante nonnihil violenta detentum; quam tamen, cum ad depurationem ea vergeat videretur, nondum Peruvianum Corticem attingendam censui; quamobrem methadō tantum vulgari adhibita, ad vigesimam primam usque diem protracta est illius judicatio, quamvis negotia Principis Aegrotanti commissa, citiorem exigenter curationem. Cum vero post dies nonnullos incidisset, suspicio non levis de Febre eadem recidiva, Corticem ipsum ad praecautiōnem praescripsi, facile annuente curante Medico, in hocce remedium suapte genio pro re nata propenso. Paucis horis elapsis ab assumpto Febrifugo, quae jam prope imminerebat, successit Febris; eo tamen repetito, haec statim penitus suppressa est sine reditu, simulque expleta sunt Principis aequae, ac Aegrotantis vota.

(c) (Potiorem hujusmodi &c.) Si ex Croco Metallorum, ex pulvere Algorathi, ex Aclaterio, Elula, aut Gummi gutta conflata esset hujusmodi potio, postea acerbior illa, ne ullo quidem colore quaesito, praescribi, a Cl. Auctore, apertam hoc loco temeritatis notam Aulico Medico apud Principem praeter rationem prorsus inveniunt? Nolo hic historiam recensere accusationis, ab Antiphilo Pictore ad Ptolemaeum Regem delatae adversus Apellem, Luciano referente: quae insimulatio, probabilitatis limites, non parum excedens, evanuit statim ac Rex animadvertit, *Antiphilum Apellae artis amulum esse*: nolo inquam recensere historiam hujusmodi; neque enim Apelles sum ego in Arte medica, aut Viri defuncti aemulatione dignus; neque fuit ille capax umquam livoris Antiphili. Sed ad quid quaeso pavorem, quem vere nullum habebat Vir Cl. imo quem in reliqua Dissertatione, dummodo adhibeatur modus, se non habere profitetur, tam strenue simulavit? Certe neque timuit ille, neque sensum quae protulit. *Nolim quis inferat, velle me ex Aulo medicaminum Chinam Chinam expungere* (inquit ille, §. 48.) *absit hoc; habeat suos usus remedium istud: beneficium, quod asserere potest, ab illo excipiamus &c.* Si ergo *suis usus habere debet remedium istud, si beneficium aliquod potest asserere*, quo jure postea potio illius ex arte parata, sudores e praescribentis Medici praecordiiis, ob metum sinistrae eventus, debebit cedere?

(d) (Praecordia non sudant &c.) Sudant inexpertis praecordia; non millies, & innoxie semper expertis. Mihi fortassis ea sudarent, si quando in Febre aliqua, non tantum Intermittente benigna, de qua sum parum sollicitus, quippe saepius depurativa, sed nonnihil graviore, praesertim in circumstantiis, in quibus Peruvianum Corticem, vel opportunum, vel absolute necessarium censeo (quas omnes tamen

tamen avertat Deus, ut hucusque avertere dignatus est) praesentatum hoc auxilium vano quopiam timore percussus, vel obstrepentibus hujusmodi tericulamentis inaniter divexatus, me omisisse dignoscerem, a munere meo, officioque Principibus meis debito turpiter declinans. Piget me sane Cl. Auctorem tam emphaticè hic locutum, redarguere statim inconstantiæ, ac erroris; sed materiae pondus vulneratae veritatis dissimulationem non patitur. In toto Dissertationis decursu, & signate paulo supra §. 8. ubi revelat ille Methadom sanioris, ut inquit, ætatis sœ, universaliter loquendo, Peruviani Corticis usum admittit, & approbat in hunc praecipuum finem, *ut aliquot dierum inducitur impetratis Aeger recreetur, & vires resumat*, additque insuper infra §. 48. *ad eundem finem obtinendum, scilicet ad obtinendum aliquod interval- lum pro virium reparatione admittendum, & laudandum esse Chinæ Chinæ usum in Febribus praesertim intervallatis*; quin imo §. 22. Aegris ipsis quandoque citra rationem poscentibus, *in mediocri dosi, ut ledere non possit* (potest ergo ita exhiberi, ut ledere non possit) *eam exhibui cum eventu, ut fatetur, satis felici*: id; quod vere cohæret praesceptis illius, ut scilicet usus Chinæ Chinæ in Febribus sit qualis est Opii ad sedandos dolores; utriusque enim remedii, ipso docente eodem §. 48. eadem esse debet, & regula oblationis, & cautio. At hoc solamen saltem, quod fatigatis Aegris cujuscumque conditionis, imo & foeminis ipsis utero gredientibus (quibus §. 13. non solum tuto, sed & cum beneficio asserit Chinam Chinam exhiberi) concedit, & donat Cl. Auctor, quomodo tam fidenter, tam animose Magnatibus denegat, quibus tamen dolore aliquo afflictiis Opiam praescriberet, quamvis, nisi caute exhibeatur, haud neget eodem §. 48. periculum forte subesse, *ne ex somno excitari possimus, quem obdormire volumus* (Si vero in Principibus quoque Chinam Chinam admittat, eo saltem nomine, ut tantummodo reparentur vires; cur in eundem finem, sine praecordiorum sudore, ac actu, potio hujusmodi in dosi mediocri, quae ut ait ille nequit ledere a Medico Aulico porrigi data occasione non poterit, imo & in dosi nonnumquam liberaliore, ut reparentur simul vires, & periclitans salus?

(e) (Vinum Piperis inspersum &c.) Sano consilio abstinuit eo casu Galenus a pipere, ut qui forsitan praevitidit, fore tandem longo seculorum tractu, ut exotica Vegetabilia, quibus aliud analogum non sit in Europa, cuiusmodi est piper, irrationabilia a Cl. Ramazzino declarentur, & amethodica, ut nuper vidimus §. 6. Documentum autem, quod inde trahere debet Posteritas, illud est ut Viris Principibus ea ipsa praescribantur remedia, quae saepius per experientiam profuere plebeiis. Imperator enim ille, Commodus nempe, intellectu Ga-

Torti Respons. ad Ramaz.

leni effato, statim *Vinum Sabinum pipere inspersum, in vulgari gente remedium expertum, sibi laboranti adhiberi iussit, & sanitati feliciter fuit restitutus*, ipso nedum fatente, sed & iidem verbis modo relatis aperte docente Cl. Ramazzino; Orat. Jatr. argument. pagin. 46.

Non omnia quidem remedia (ur nugae etiam has persequar) praesertim sumptuosiora, quae sibi potest comparare dives, aequae potest pauper, ut facile quaecumque potest pauper, potest & dives; quae tamen uni vere conveniunt, quaecumque ea sint, conveniunt & alteri. Profecto non hominum, sed morborum varia conditio varietatem remediorum expostulat. Menti nunc subit, Virum Cl. mecum olim risum effusum risisset, cum forte utrique nostrum nuntiatum fuisset, Medicum quemdam afflictae Mulieri, filii sui unigeniti acerbum funus lamentanti, illudque ipsi Medico, qui morbo adfiterat, acriter expro- banti, haec fidenter reposuisse: *Unicum tibi hunc esse filium quare incauta non monuisti? fortassis enim aliter, aliusve remediis curationem illius, peregrissem*. Sed quid, si Viri hujusmodi testimonio uteretur alicubi in sua Dissertatione Cl. Auctor, cum caeteroqui ex veteri Paroemia, *Nunquam Paternitas qui semel Scurra*.

(f) (Num autem &c.) Num inter tutissima recenseri debeat Remedium plane divinum; Antipyreticorum omnium, quot quot excogitavit Antiquitas, aut Chymicorum solertia con- flavit, facile Princeps; Febrifugum non arte repertum, sed a divina beneficentia concessum, ad male natam Febrem sobolem exterminandam; Sacrum Amarum ex Arbore vitæ decerptum, cui simile aliud optandum a commiseratione Numinum in res humanas, quod eadem securitate Febres vere Continuas sanare sit potis, ac istud sanat Periodicas; num, inquam, Medicamentum hujusmodi inter tutissima remedia recenseri debeat, *Judices cui cor sapit*. Nisi fortasse tussis morum nomine audiant hic ea solum Remedia inertia, & varia, quae nihil agunt; quae tantum ostentant magnificentiam, & pretium. Scilicet apud Magnates vel in ipsis remediis later adulatio. Perniciosa profecto hujusmodi dogmata (ut universum loquar) affectatae circumspeditionis, & vigilantiae plena, quibus ad captandam principum benevolentiam, usi sunt omni tempore Aulici praesertim Medici, non sine aliquo ipsorum quoque Principum detrimento, replevere jam superstitionibus Aulas quamplurimas; non hanc quidem, ubi decora tantum Majestatis custodia, sed excessus nullus. Nimirum communiter male audit, quod Medicus Aulicus accedat ad morbos immediato, diuturno, intimoque contactu vix communicabiles, ut ad Febrem mali moris, Scabiem, Variolas, Morbillos, & hujusmodi; ne scilicet illæsus ipse, morbi tamen effluvia, quasi semina in vesti-

A a 2

men.

mentis suscepta, in Aulam deportet, perinde ac si in Xenodochiis vera peste Infectorum noctu æque, ac interdum assidue ministraret, conviveret, ac obdormiret; cum tamen securitate domi suæ, & familiares, & Liberos illotis persæpe manibus contrectet, osculetur, & amplexetur innoxie: a quibus procul dubio caveret amplexibus, nisi vacuitatem aeræarum hujusmodi circumspeditionum didicisset expertus. Cautela, quæ ad summum devenit subtilitatis, plerumque noxia. Hinc fit, ut in Constitutionibus Epidemicis nonnumquam grassantibus Medicus Aulicus, ut ut doctus, sed tantum ex Libris, si præ scrupulositatibus hisce a morbis communibus invensendis absteineat, cum neque signa diagnostica, neque prognostica, neque remedia ipsa callere queat illius Constitutionis peculiaritatis, ad curandos eosdem morbos, si forte in Aulam irreperiat, plane ineptus evadat, in incertum denuo Tyronem conversus. Populares morbi Magnum fecere Hippocratem, quæsitum Regibus, & Posteris admirabilem. Sed caveam, ne longe nimis ab instituto excurrat calamus.

Ut ergo ad Remedia tutissima redeam, si ab illorum censu excludat Peruvianum Corticem Cl. Auctor, necesse erit remediis tantum usualibus, & quotidie obviis, iis præsertim, quæ in Veterum monumentis extant, quippe tutissimis (etenim qui veteri uruntur Viro Sapientes putat ex Plauto) periodiceas aggredi Magnatum Febres. Statim itaque in usum vocanda erunt celeberrima duo (neque enim alia peculiariter usurpari legimus a Viro Cl. in suis Operibus) & usitatissima Artis præsidia; Venæ sectio videlicet, ac Purgatio, vel horum saltem alterutrum; ut his præmissis, Specificorum deij Febrifugorum usus ab Antiquis celebratorum, quorum plurima, si arte facta sint, ex Mercurio, aut Antimonio erunt parata, minimè vero Peruviani Corticis, quippe parum tuti, sensim succedat. At bone Deus, Tutissima erunt Remedia in Febribus, præsertim intervallatis, Venæ sectio, & Purgatio, quæ & vires deiciunt, & spiritus dissipant, & humores perturbant, & Venas exhauriunt, nisi summa cautione usurpentur, ut cæteroque a prudentibus Medicis solent usurpari;

& tutus non erit debita circumspeditione adhibitus, qui vires non dejecit, qui spiritus non fatigat, qui humores non perturbat, qui Venas non exhaurit, sed ex Cl. quoque Auctore Ægrum recreat, & instaurat Peruvianus Cortex? Id sane non aliud est, nisi nobismetipsis effingere Spectra, & pueriles metus incutere.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnino

caecis
In tenebris metuant: sic nos in luce time-

mus
Interdum, nibilo quæ sunt metuenda magis,

quam
Quæ pueri in tenebris pavitant, fugiuntque

future.

Hæc tamen Lucretii nequiquam congruunt Viro Cl. qui alias minime trepidanter purgationi, & Venæ sectioni, utpote remediis minus tutis, tutissimum Peruviani Corticis anteposuit præsidium. Hic ergo ipse sibi responcionem adornet, ne prævide forsitan quis me locutum arbitretur. Adeamus itaque rursus pag. 101. Orat. Jatriei Argumenti, & videamus, an tutius putet ille, ad Febres, quæ de Intermittentium familia sunt, curandas, uti Methodo ante hanc recepta, an potius Peruviano Cortice. Inquit igitur de China China verba faciens; & inquit tam apposite, ut minime tædio futurum sit, alibi transcriptum huc denuo summam transferre: tanti enim Viri estata etiam repetita placebunt. E singulari hujus remedii præstantia id beneficii fuimus assecuti, ut non amplius unica methodo Febres omnes curentur, continuato scilicet refrigerantium, & humectantium usu, tot repetitis Venæ sectionibus, tot iteratis Purgationibus, quæ humani corporis machinam potius infirmant, quam confirmant; sed illa tantum Febres, quæ de Intermittentium familia sunt, Pulveris exigui basstu in vino soluti, aut compressæ quiescant, aut etiam penitus aboleantur. Num ergo inter tutissima Remedia Principibus exhibenda, in concursu cæterorum, ac præsertim Venæ Sectionis, & Purgationis, recenseri debeat, ex ipsius Cl. Auctoris decreto, Peruvianus Cortex, iterum Judicet, qui cor sapit.

§. XII.

§. XII.

EX nuperis Ephemeridibus hebdomadariis, pro curiosorum pabulo ad nos deferri sollicitis, accepimus in Regia Persona pertentatum fuisse Corticis Peruviani usum, sed non multa Medicorum laude & fortuna, in casu intermittentis febris, ut reor, cum illius non expressa fuerit mentio, fugata enim, seu sopita febris prohiberi non potuit, quin rediret, continuato licet ad prophylaxim Febrifugi usu, at id forsitan pro Regiæ Majestatis beneficio accipiendum, ut febris historiam suam perfecte absolveret.

(Ex nuperis Ephemeridibus &c.) **E**phemeres hebdomadarias non vacat legere: propterea quod tendant hæc spicula, obscurum mihi. Qui præscripsit Corticem, repellat istum, si operæ pretium putet: si secus, negligat. Ru-

mores istiusmodi, re bene perspecta plerumque vacui, Invisissimum certe Galliarum Regem LUDOVICUM XIV. nuperrime extinctum, & China China, ut fertur, valde familiariter utentem dum viveret, nequiquam terrere.

§. XIII.

Tutior ergo usum habet hoc antifebrile in populari gente, (a) quæ ex manuariis operibus vivit, quales sunt Artifices continuis laboribus exerciti, quibus cum non vacet diu in lectulis ægrotare, suam si velint alere familiam, propinare licet potionem hanc febrifugam, (b) etiam ab initio, paucis præmissis, ad consuetos enim labores redeundo, congestos humores, & si quid noxæ Febrifugum affixerit, sudore discutiunt. Hoc itidem dicendum de Mulieribus operosis, & quales sunt, quæ servili operi sunt addictæ, uti Iotrices, textrices, & aliæ hujusmodi. (c) Gravidis quoque mulieribus, sicubi a febre tertiana, seu quartana corripiantur, facta aliqua levi purgatione, scilicet etiam V. S. lubenter remedium hoc præscribi poterit, & cum beneficio, præsertim in postremis graviditatis Mensibus, prævalet enim metus, ne concussio illa, quæ in febribus periodicis, & præsertim quartanis contigit, fœtum cum Matris periculo possit excutere, quod si ex China China præjudicium aliquod subsequi possit, remedio futuram uterinam proluviem, quæ partum consequitur.

(a) (Quæ ex manuariis operibus &c.) **P**ostquam per Varios Virorum, & Mulierum ordines vagatus est Cl. Auctor, nondum quemquam Corticis Peruviano impune potando aptum dignoscens; reperit tandem ex infima Plebe nonnullos, in quibus ille tutiorem usum possit habere, in iis nempe, qui ex manuariis operibus vivunt. Mirum profecto, quod Viri Cl. animadversiones subterfugerit passim obvia Gens Recutita, cum nescio quid peculiare inat huic populo, sive victam consideremus,

siue genus ipsum Vitæ, in activæ, in illis sedentariæ, & plerumque citra manuarii operis exercitium. Id si forte addidisset, ut facile poterat, non aliud defuisset in posterum ad complendos Annales, nisi tandem investigare, quid præter hoc Antifebrile in Ægyptiis apud nos identidem irrequieto pede circumvagantibus.

(b) (Etiam ab initio &c.) Scrupulosissimus alibi Cl. Auctor, hoc tamen loco Peruviano Corticis præter institutum favens. Quæstionem non parvi ponderis duobus tantum verbis libera-

beraliter absolvit : quam quæstionem , agens ego de vulgaribus Intermitentibus , toto sermo Capite 8. Libri primi ; agens vero de Subcontiniis in celerem malignitatem pronis , toto pariter Capite 5. Libri quarti non nisi hæsitanter sum ausus resolvere ; nempe , *Nun in huiusmodi Febrivum principio Chinam Chinam liceat exhibere .* Certe hic videtur oblitus noster Auctor eorum , quæ paulo ante sancivit §. 8. ad leges sanioris Methodi suæ : cumque illi antea Culices hæsitent in Cribro , modo Camelum illinc transmitti facile patitur . Cum enim ibidem docuerit , præscribendam esse Chinam Chinam ad drachmam usum , vel duas in Febris , tunc solum quando nimis protracta Egros fatigant , ut aliquot dierum induciis imperatis . Eger recreatur , siæ spe , imo cum certitudine Febrem redituram : modo recedens a lege , quam posuit , vult , Plebem , que ex manuariis operibus vivit , cuiusmodi sunt Artifices , quibus non vacat diu in lectulis aegrotare , curari posse propinata portione febrifugo Peruvian Corticis , etiam ab initio morbi , suam ut possint alere familiam . Sed nisi statim post Febrem una , vel altera Corticis drachma suppressam , incerto pede , nutante gressu , a lectulis ipsis ad Officinas migrent (quod difficile , ac periculosum simul) post aliquot autem dies pro voto Viri Cl. revertatur Febris , ad consuetos profecto labores non admodum festinanter redibunt . Si vero tempestive redeant , totque , & tanta , quæ ex huiusce Febrifugi usu secundum Virum Cl. imminet pericula , ut Cachexia , Obstructiones , & hydropes , avertuntur tam facile mediamentibus laboribus , & exercitiis , ad quæ ipsimet denuo redeunt Artifices ; cur

non poterit idem effectus obtineri , si post propinatum idem Febrifugum , & Febrem depulsum , Civibus quoque , Nobilibus , & Principibus , solum Pila , Chores , Equitationem , Venationem &c. auctoritate Artis imperemus ? Hos puto labores , tanto etiam pensatos fenore , multo libentius subibunt Potentes , quam diros , & diuturnos labores Febrivum . Nec cateroqui putatim expedire absolute , quod avidis forsitan , si qui sint , expediret Pharmacopolis , Febres nempe Divitum diutius durare , quam Pauperum , ut illis scilicet annus fiat quæstuosior .

(c) (Gravidis &c.) Facilem quoque se præbet Cl. Auctor in exhibendo Gravidis Mulieribus Peruviano Cortice ; & quidem recte : atque adhuc rectius , si abique prævia saltem Purgatione exhiberet . Sed hic insurgit difficultas non contemnenda (fatum nempe quoddam illius est , ut in contradictionem aliquam vel dicti , vel facti adeo frequenter impingat) si enim ex una parte China China postremis præsertim , ut ait , gestationis mensibus offeratur ; habeat autem ex alia parte eadem Quinquina facultatem figentem , ut illi §. 41. pro ve certa supponit , motumque sanguinis compestat , fluida quoque in visceribus corporibus cogat , omnesque evacuationes per se , & non per accidens supprimat ; qua ratione præiudicio , quod ex China China subsequi posset , futura erit remedio , ut hic asseritur , uterina proluxiones , quæ partum amplius (hoc Febrifugo humores quosque figente , & qualvis evacuationes supprimente) non poterit consequi ? Heu quot in Scopulos agimur , cum a cognita nobis veritate sponte deflectimus !

§. XIV.

Cum autem varia , ac diversa sint hominum temperamenta , & corporis habitus , varios , ac diversos effectus operatur China China . (a) In temperamentis melancholicis graviores noxas parere observavi , humor enim atrabilis ferax est , nec tam facile auscultat remedio febrifugo , licet ab initio primarius usus Chinæ Chinæ in febribus quartanis sibi famam , & nomen comparavit , aut si paululum febrem infringat , non multo post ferocior caput exerat . (b) In temperamento quoque pituitoso suspectus est Chinæ Chinæ usus , & quamvis paroxysmi febriles in febribus spuris post longum usum Chinæ Chinæ conquiescant , prolixior est restitutio ad priorem sanitatis statum , crassi enim & pituitosi humores post huiusce remedii usum fixores fiunt , & minus diffiabiles ; homines corpulentos , & præpingues sensim cachecticos factos ex usu febrifugi , ac tandem (c) longum post tempus obiisse observavi ; (d) licet alia culparentur causæ .

(a) (In Temperamentis &c.) Quod de Temperamentorum diversitate , de humoris Atrabilis ferocia &c. profert hic , & in subsequentibus prolaturus est Cl. Auctor , ea præsertim ,

qua utitur male sonante Recentiorum auribus se explicandi forma , eius dignitatis ratione habita dictum nollem : sic enim loqui Medici eo vix tempore consueverunt , quo illis barba femoralibus erat prolixior .

Atque

Atque supercilio brevior coma ----
Jamque mihi videor quempiam audire a Viri Cl. vel a superflite saltem illius Minerva sciscitantem , cuiusnam speciei , aut differentie sit ferax iste humor atrabilis , an scilicet ex Melancholia naturali putrefacta , & exusta , an ex fava bile torrefacta , & in cinerem redacta progenitus , postquam si placuit per obsoleta hæc nomina , quasi per imaginaria quædam Veterum foimidamina terrere ignarum vulgum . Ego vero , qui huiusmodi nomenclaturam tetinui in Febris , Atrabilibus a sine vocitatis , significatione licet longe diversa , ut scilicet solis Antiquorum terminis me accommodarem , non rei , quemadmodum & terminis , & ipsi rei fictitia hic se accommodat Cl. Auctor ; ego inquam , datis illi omnibus hæc commentis , sciscitaret potius quid intelligat , aut ab aliis velit intelligi per hæc , quæ in præsentis Paragrapho , & alibi scriptis idem Vir Cl. fateor enim , me ab hoc Labyrintho nefcire tam facile memet ipsum extricare . Nimirum inquit ille , In Temperamento Melancholico Chinam Chinam graviores , ac alibi noxas parere , quia humor atrabilis (qui pro causa Quartanæ Febris manifeste hic astruitur) ferax est , nec tam facile auscultat remedio Febrifugo , licet ab initio primarius usus illius in Febris Quartanis sibi famam , & nomen comparavit : aut si paululum febrem infringat , illa tamen non multo post ferocior caput exerit .

Tot contradictiones propemodum quot syllabas continet hæc Viri Cl. brevis assertio . Primo namque per hæc aperte supponit ille cum Antiquis , ut annotavimus , fictitium humorem illum atrabilem , in corpore universo prædominantem , esse causam Quartanæ Febris . At §. 46. statuit omnino , secundum Ettmullerum , alioque recentiores , Febres Intermitentes pendere a falso acido Fermento existente intra ventriculum . An forte intelligendus etiamnum per hoc Fermentum humor atrabilis , aut melancholicus per vas breve a Liene ad Stomachum inverso motu transmissus ? Nugæ , Somnia . Secundo clare asserit , Chinam Chinam noxas parere in casibus supra recensitis , eo quod idem humor atrabilis non facile auscultat remedio Febrifugo , quasi Quartanæ Febres consuescant eludere actionem Peruviani Corticis , cum tamen sit vel ipsi Mulierculis notum , eas de more huiusmodi remedio perpetuo vinci , ac edomari . Septem ego Egrotos (nec enim invisi plures) Quartana laborantes prægressa Hyeme felicissime curavi solius Corticis ope , quorum duos tantum Febris rursus corripuit , priusquam plane dimitteret , reliquis statim perfecte convalescentibus , robustis , ac pinguioribus redditis : quos inter peculiari mentione dignus est Co: Johannes Andreas Valentinus , e citrino , fere dixerim , Sceletro in carnosum paulo post , & bene coloratum Athelam conversus . Sed demum , humorem atrabilem , qui pro causa Quartanæ hic habetur a Viri Cl. ,

vere non auscultare remedio Febrifugo . An proinde dicitur ab eo noxam parere ipsum Febrifugum ? Nonne §. 40. , & 41. illi tribuit Auctor Cl. facultatem figentem , quæ tot noxas ibidem inferre dicitur ? Quam ergo noxam inferet , ubi humor , qui figi deberet , eidem non auscultat ? Insuper si hoc ipsum non auscultare Febrifugo in bonis habetur §. 16. , ubi tutior asseritur illius usus in Temperamentis , & Febris biliosis , præcise per hoc , quod biliosus humor non se patitur adstringi vinculis ejusdem Febrifugi , cur in malis habebitur , quod iidem vinculis non se patitur adstringi humor atrabilis in Febris atrabilibus ? Tertio tandem concludit Vir Cl. , noxam graviores inferri a Peruviano Cortice , quia etiam paululum febrem infringat , ea nihilominus non multo post ferocior caput exerat . At si de simplici Febris reditu sit sermo , nonne ex §. 25. Oportundum esset , ut Febris in apertam flammam erumperet , postquam Eger ad aliquot dies silente Febre roboris remedii loco esset ? Et ex §. 27. nonne Medici a China Chinæ eluduntur interdum , Febre amplius non redeunt ? Si vero sit sermo de reditu ipsius Febris , sed fortiore , velut de graviore noxa , nonne ex ipsa nuncupatoria Epistola lit. d. Sæpe Medico in votis est Febrem repetere , sed fortiore , ut tollatur noxa , quas China ob Febris extinctionem invenit ? Et §. 27. nuper citato , nonne Rem feliciter cessisse annotavit , quibus Febris denuo caput erexit etiam ferocior , quam quibus Febris visa est proorsus extincta , & obliterata ; seu parva subsessuta ? Infelix China China , quid tibi agendum , sananti & non sananti æque rejectæ , redeuntibus , & non redeuntibus Febris iisque vel levibus , vel ferocibus æque proscriptæ ?

(b) (In Temperamento quoque pituitoso &c.) Hic quoque loquendo de Temperamento pituitoso , Febres statim spurias in medium adducit Cl. Auctor , quasi ab humore pituitoso , & crasso pendentes , non vero a Salso-acido Fermento Ventriculi , ut ex professo autumat §. 46. Confundit pariter & hic , unumque , & eundem efficit humorem in Temperamento prædominantem , & humores Febres Intermitentes producentem ; cuilibet nimirum Temperamento suam Febrim correspondentem assignans , & cuilibet Febrim , Antiquorum more , suum humorem : quæ omnia jam sunt e Scholis exhibita , & explosa . Hæc tenebris involutus , mirum profecto , quam clare introspicat Causas physicas effectuum , quos nondum in rerum natura observavit quisquam , dum rationes omnium malorum assignat , quorum nulla in pituitosis Temperamentis , aut Febris compariunt alii , a China China illorum . Sed audiamus , quæ probationis loco in sequentibus est allaturus .

(c) (Longum post tempus &c.) Longum post tempus obeunt & Pingues , & Macilentis , obeuntque China China curati , & non curati , Medicis utentes , & non utentes . Fieri ve-

ro Cachecticos ex usu hujusce Febrifugi eodem Præpingues, & corpulentos homines, mihi certe non observatum; potius enim oppositum compertum habui. Et ne videar gratis refellere quod plane gratis asseritur, vere præpingues, ac corpulentos homines, tam Maures, quam Fœminas, plurimis retro annis China China curatos, curatasque, cum facili restitutione ad priorem sanitatis statum, & in hanc ulque diem inculpata valetudine utentes, vide Lector in Therapeutice mea pag. 79. hist. 6. pag. 80. historia 9. pag. 185. historia 5. pag. 195. historia 7. pag. 198. historia 9. pag. 207. hist. 1. &c. Adde recens curatos ope Corticis, & quidem de Vita quam maxime periclitantes (numerum enim pinguium Hominum ex vulgaribus Intermittentibus felicissime sanatorum quis meminit?) corpulentos, ac ætate provecos, D. D. Johannem Baptistam de Carandinis, Paulum Æmilium de Bignardis, & Antonium de Zanellis, Viros huic Urbis plurimis nominibus notos; quos omnes, ut & alios supra recensitos, ferme quotidie sanos, ac robustos intueor; potestque intueri, & audire quilibet alius, cui grave non sit solutionem oppositionis Viri Cl. ex viva illorum voce reperere. Quod si eos, qui maturo jam Fato decesserunt e vivis, memorare liceret, pinguisssimus certo omnium hujus Urbis erat Eger pag. 86. historia 18. descriptus, annoque 1678. (curante illum Præceptore meo colendæ memoriæ) per accidens China China

§. XV.

(a) **N**on paucos hic memorare possem Mutinæ mihi observatos, in quibus hanc principalem causam credidi extinctam fuisse intempestive febrem; (b) *verum noxa* hujus Febrifugi tanto perniciosior est, quanto occultior, cum enim ægri ab illius usu, non autem Naturæ beneficio evaluerint, si postea post aliquod tempus in morbos recidant, creditur a Medicis ab aliis causis prognatum morbum.

(a) (*Non paucos &c.*) **N**on paucos Mutinæ sibi observatos, quos memorare posset, non memorat Vir Cl., & quidem consulte, nam quos alicubi memorat, non raro illum juvisset subtrahisse, ut in decursu videbimus. Quod si nomina supprimit, eo quod fuerint ab ipso potiorari, tunc forsitan cum *Chinam Chinam* habuit in magno pretio, ut supra §. 3., *assidueque suo in eam nimis effuse ferebatur*, ut infra §. 18., *sintque idcirco de eorum numero, pro quorum curatione illum paenituerit, hoc remedio se usum fuisse*, ut §. 27., sciat, Chinam Chinam fuisse insontem, & suo munere bene sanctam, dum Febrem sustulit;

ipsum autem errasse in præscriptione, si maiorum hanc principalem causam credidit, extinctam fuisse intempestive Febrem; quod idem est ac dicere, oblatam fuisse intempestive Chinam Chinam. Sed hoc perperam patratum quis negat? His non obstantibus, ego Febrifugum hoc a Barbitonforibus, Pharmacopolis, imo & Medicis haud multum circumspiculis, non semel minus oportune (ut mihi tunc visum sine ulla, neque tua, neque mox suborta noxa, oblatum novi; cum videlicet Fermentum Febrile, utur præmaturo farsitan, & ut ita dicam in statu suæ cruditatis a Febrifugo absorptum, subinde tamen potuerit expelli, aut discari, priusquam rursus exal-

exaltaretur: quemadmodum probabiliter, & quidem facilius, vel expellitur, vel discitur, vel perfecte subigitur, cum tempestive offertur idem Remedium. Nihilominus illud ego semper inopportune saltem usurpatum suspicor, idque ipsum in Opere meo profero ubique; quotiescumque vel vitæ imminens, certumque periculum non adit, ut in Febribus Intermittentibus Perniciosis, vel probabilissimum, ut in Subcontinuis Malignantibus, vel denique nisi corruptivæ naturæ indicia certa sint in *Vulgaribus Intermittentibus*, quas ut plurimum, nisi valde diuturnæ fuerint, pro *Depurativis* habeo, vel tales nonnumquam evasuras spero. Quo ad hanc ergo intempestivam Febris extinctionem, ne actum agam, me refero ad ea, quæ supra dixi in Animadversionibus ad Epistolam Nuncupatoriam, lit. d. & in Responcionibus ad §. 1. pariter lit. d. & alibi.

(b) *Verum noxa &c.*) Noxa hujus Febrifugi, iterum repeto, nulla est; ex se enim Febrem submovet, quod ex se pariter bonum. Si malum aliquod nonnumquam sit subsecutum (quod non repugnat) ob tempus inopportunum, quo Febris præmaturo suppressa fuerit, expectan-

da erat opportunitas oblationis, nullaque fuisset *noxa* Febrifugi, quamvis eadem fuisset illius actio in corpus Ægotantis. Sed jam æquivocatio isthæc pluries sublata, eo turpior est, quo patentior, & crebrior. Cum vero ex istiusmodi æquivocationis repetito abusu gratis omnino affigatur Chinæ Chinæ beneficæ qualitas quædam *perniciosa*, ratione cujus in contextu imputatur illi quilibet *novus morbus ab aliis causis, longe postquam ejus beneficio Ægri evaluerint, prognatus*: adeoque cum a Cl. Auctore sustineatur mordicus, cavendum esse ab eadem China China, statim licet juvante, quippe tractu temporis nocitura; æque gratis quis posset asserere, tum quod Sallæ parillæ V. G. insit *occulta noxa*, qua homini in Febrem, aliumve morbum delapsio, detrimentum attulerit; postquam hic *ab illius usu, non autem Naturæ beneficio evaluerint* a Lucæ Celtica; tum quod veneno cuiquam vis insit balsamica, postquam eo per sua Antidota tempestive debellato, prosperam nonnemo valetudinem fuerit subinde sortitus. Ut ego ad Chinam Chinam redeam; *Probs est, dicam, materia, si probus illam adhibeat Artifex.*

§. XVI.

(a) **I**n temperamento bilioso securior forsitan Peruviani Febrifugi usus, bilis enim humor subtilis, & facilis motus, non tam arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. (b) *Tempus quoque*, regiones, & annorum constitutiones observandæ; æstivo tempore felicius, seu minori damno exhibetur hoc remedium, & sub finem Autumni, hyemali parum sausto successu, per totam enim hyemem fatigantur ægri, nec nisi ad primum veris accessum liberantur. Hoc idem evenit in regionibus humidis, ubi aer crassus, & humidus, magis, quam in siccis quæ puriori aere gaudent, quales sunt Civitates Montibus proximæ, sive Montanæ.

(a) (*In temperamento &c.*) **R**editum facimus ad consuetas contradictiones, seu potius ab eisdem numquam recedimus. In temperamento bilioso securior reputatur a Cl. Auctore Peruviani Febrifugi usus, quia bilis ab eo non tam arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. Hic ergo bilis supponitur Causa Febris alicujus Intermittentis, puta Tertianæ, cum tamen §. 46. hujusmodi opinio ab eo rejicitur his verbis -- *Neque novum Intermittentes Febres Æstate pervagantes pendere a Salso acido Fermento, licet ut plurimum opinio sit; a luxuriantem bile progigni.* Sed pergamus. Cur quæso modo tutum est, quod humor biliosus non sint se adstringi vinculis *Chinæ China*, si noxium nuper erat §. 14. quod eisdem vinculis se adstringi non sineret, seu quod hujusmodi Febrifug-

go non auscultaret humor Atrabilis? Forsitan quia bonum est, flavam bilem non figi, Febrimque ab ea pendentem minime infringi? At malum erat, interque noxas *Corticis graviores* numerabatur, non figi bilem atram, nec infringi Febrem ab ea pendentem. An denique tutius est modo, ut propriis viribus se expediat febrilis humor, quia ex §. 25. & 27. *optandum est remedii loco reditus Febris a China China fugaræ*; imo reditus Febris fortioris, ac ferocioris, ut ex eodem §. 27. & ex ipsa nuncupatoria Epistola? At nulla major noxa recensetur §. 14. a Peruviano Cortice illata, quam quod Febris paululum enervata, aut ad aliquod tempus depulsa, *denuo ferocior exeret caput.* Quidnam igitur inter hæc omnia bonum est, quidnam malum? Certe tora hæc Dissertatio nonnisi acervus contradictionum videtur.

(b) (*Tem-*

(b) *Tempus quoque &c.*) Exspectabam hoc insuper, ut scilicet dilucidaretur a Viro Cl. an tutius sit exhibere Peruvianum Corticem crescente, an decrescente Luna, die Martis, an die Venis &c. Sed non vacat amplius minutiora hæc, utilia, & vana singillarim persequi. Et quoniam adversus auctoritatem illius haud satis videntur posse experimenta mea, meaque ratiunculæ, illam demum pro me refellat, delectaque æqualis auctoritas. Ex ipso itaque tandem Bove lora sumamus. Idem nempe Vir Cl. una Pe-

riodo sua sibi responsum faciat: pensetque prolixiores, quæ occurrerent animadversiones, repetita quidem, sed pressior illius confessio, tum paulo supra, tum in noxæ jam *Collationis* textibus etiam allata litteris B. F. G. videlicet. *Peruvianus Cortex nobis a Divina beneficentia munus concessum, in quolibet Regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervallatas frugat, & exterminat. Ita ante sexcentium Cl. Ramazzinus Ipse sibi Judex, & Reus ipse sibi.*

§. XVII.

Curiosum porro est quod in Constitutionibus meis Mutinensibus annotavi, nam cum anno 1690. in austrina, & pluviosa tempestate a veris principio per totam æstatem campestris regio infra Mutinam Padum, versus aquis exundaret, quam ob causam pessum ivere fruges cujuscumque generis, Rustici fere omnes eodem tempore ex tertianis febribus intermittentibus decumbebant, observatum est in illis, quibus fuit administrata China China, infeliciter cessisse illius usum, tardius enim convalescere, quam ii qui soli Naturæ negotio commisso citius ad Agrorum culturam redire; sequenti vero anno vagante urbana Epidemia tertianarum febrium in constitutione valde sicca, & æstate præservida Cortex Peruvianus in usum adhibitus, honorem, & famam, quam priori anno amiserat, visus est recuperasse.

(Curiosum porro &c.) **H**ic Paragrapho, partim pro usu Chinae Chinae, partim pro illius omissione militanti, non aliud reponam, nisi quod Autumnali tempestate anni 1714. nuper elapsi, inter omnes, quas meminero, summe pluviosa, vixque integram ob id seminum, fegetumve sationem permittebat, æque felicem, & æque certum illius usum comperi (eam siquidem ad multiplicis generis Febres sæpius præscripsi) ac quavis sicca, & suda tempestate. Quod si in Rusticis anno 1690. observavit oppositum Cl. Auctor; me vel tunc hujusmodi diversitatem saltem in Civibus, non observasse sum conficius: quemadmodum plura alia, quæ de Constitutionibus eorum temporum ipse conscripsit, haud semper coheruisse memini observationibus meis, etsi præ multitudine Egrotantium, quos invisebam quotidie (*Urbis nota laquor*) longe major mihi, quam illi obtigerit opportunitas despicendi, quæ generaliter, quæ peculiariter in iis morbis acciderent. Profecto hujusce Febrifugi actionem semper ego uniformem deprehendi; efficacem scilicet semper in iis omnibus febribus, in quibus revera convenit; in iis, in quibus non convenit, semper inefficacem. Qui propterea nullos unquam Medicos audire consuevi dicentes -- *Hoc anno longe melius,*

ac prægressis purgat Senna, aperit Chalybs, Alchermes vohorat, attenuat Salvia, rideo quoties eorum nonnullos audio identidem exclamantes. *Ve hoc anno mirabilis est Peruvianus Cortex, proficuisque longe magis, ac annis elapsis;* hujusmodi enim assertio, ex observata forsitan illis eventus diversitate procedens, infirmam, & castipantem eorum praxim accusat; quippe quæ ex eo solum oritur, quod cum satis non distinguant ab invicem febres Cortice curabiles ab aliis Cortice non curabilibus, aliquam tamen vicissim similitudinem hallucinationum Matrem habentibus: quotiescumque regnant universaliter febres Cortici suapte natura obsequentes, alius vero generis ferme nullæ, in earum medelam uno Cortice indiscriminatum adhibito fortuito impingunt, & remedium eo anno *Mirabile* prædicant, quoties vero diversæ intrinsecus inter se febres vagantur, aliquam licet symbolicitatem primo aspectu præ se ferentes, easque omnes sine delectu curare satagunt eodem Febrifugo, res male cadit, & Chinam Chinam eo anno ut *Maleficam*, vel saltem sæpius *Inutilem*, summa quidem injuria, criminantur: haud secus ac olim Vetula cæcutiens fortuito casum passa, suæ domus, non sui visus obscuritatem execrabatur.

§. XVIII.

§. XVIII.

Observationes istæ quas memoravi, (a) *multorum annorum* sunt fructus, & longævitatatis a Divina Beneficentia mihi concessæ; hæc affectum, quo a principio in Peruvianum Corticem nimis effuse ferebar, paulatim attemperarunt, & varium, ac suspensum in hujus remedii administratione reddidere: summam igitur hoc Febrifugi genus apud me tanti non est pro febribus intermittentibus curandis, (b) *ut Medicina* æque bene hoc præsidii genere carere non posset, (c) *& Veterum Febrifugis*, quæ si non eam cito, tutius tamen operantur, febrium causam extenuando, (d) *& sensim exantlando*, non posset esse contenta, (e) *qui veteri utuntur vino sapientes putò*, ajebat Plautus in *Casina*.

(a) (*Medicorum annorum &c.*) **Q**uot annorum sunt fructus singillarim quatuor opiniones alterne oppositæ, quæ Cl. Auctorem varium, ac inconstantem reddidere in administratione Peruviani Corticis, ostendit supputatio a me facta §. 3. ex qua inferitur aperte, consulam hanc, & indigestam observationum Chinæ Chinæ irrisarum reminiscenciam (nullas enim, aut fere nullas recentes tam brevi, sibi que tam inopportuno tempore potuit ille institueri) initium sumpsisse ab editione Tractatus mei, paucorumque proinde mensium sobolem plane abortivam fuisse. Etenim si anno 1712. de Contagiosa agens ille Boum Epidemia argumentum ipsum meum ex præmissa ejusdem Tractatus Synopsis mea elucescens, sibi ferme adoptavit, ut patet ex Textu in *Collatione* transcripto lit. H. edito autem immediate post a me anno eodem 1712. ipso Tractatu, tam repente sententiam mutavit, ut subsequente statim anno 1713. Dissertationem hanc Criticam e diametro oppositam scripserit (quod deducitur ex Paragrapho 37. obitum Comitit Torricini; qui eo ipso tempore contigit, connotante, quamvis in annum 1714. protracta fuerit ejusdem Dissertationis editio) satis constat, fallacium hujusmodi observationum reminiscenciam paucorum tantummodo mensium, non *multorum annorum fructum* extirxisse, obliterata illico penitus, vel saltem neglecta favorabilium omnium, quæ antea scripserat, memoria. Nisi hanc Camerinam movisset Vir Cl. neque ego in damna illius movissem fortassis. *Suo igitur ipsius indicio perit Sorex.*

(b) (*Ut Medicina &c.*) Medicina olim carens hoc præsidii genere, Tertianas Perniciosas, atque lethales a Mercato descriptas non sanabat, quamvis innumera tentaret remedia: hodie felicissime sanat, etiam rebus in præceptis ruentibus: sitque testis Urbs Mutinensis tota. Æque bene ergo hoc præsidii genere Medicina carere non posset. Sed asserta mea Cl. Auctori nequaquam probantur: etenim inquit ille infra §. 33. *Antiquam Chinæ Chinæ*

nomen innosceret, hujusmodi portenta visabantur, ut in incerto esset, num Medicamentorum, an Fortune beneficio Ægri convalescerent: Probata igitur erunt mihi asserta illius; eaque præsertim, quæ in Tertia Oratione Jatrici Argumenti prostant a pag. 101. usque ad 105. quorum plurima transcripta cum sint in *Collatione* Textuum illius Chinæ Chinæ favorabilium, præsertim litera C. litera I. & literis K. L. M. idcirco ad evitandam prolixitatem, ea hoc omittere satius duxi, atque illuc Lectorem relegare.

Hunc tamen insuper rogatum velim, ut Textum appositum novissime, tum §. 5. tum in fine §. 11. rursus adire non renuat, ubi ait Vir Cl. -- *E singulari hujus remedii præstantia, id beneficii fuimus affecti &c.* Ex his enim omnibus conjiciet, illum nova, quæ hodie cernimus Medicinæ incrementa, novosque progressus in explorandis Febrium, præsertim Intermittentium Causis, & instituenda meliori earum curatione, uni inventioni auspiciatissimæ Peruviani Corticis adscripsisse: & quasi eo reposito multa quidem, sed non adhuc omnia expleta sint Medicinæ vota, simile aliud insuper remedium ad Febres Continuas, pro ejusdem Medicinæ complemento, a Numinibus implorantem videbit. Quibus equidem tam manifeste, ac per extensum ab eodem prolatis, decernet facile quilibet coherentem. *Hoc Febrifugi genus apud ipsum potius tanti fuisse pro Febribus Intermittentibus curandis, ut Medicina atque bene hoc præsidii genere cavere non posset.* Ast reponet ille fortassis, tunc illud Febrifugum, anno videlicet 1708. apud ipsum tanti fuisse: modo tanti non esse. Videamus ergo quanti saltem apud eum etiamnum sit. Asserit ille §. 48. hujusce nuperæ Dissertationis admittendum, & laudandum esse Chinæ Chinæ usum, ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione: asserit §. 22. Corticem Peruvianum in Febribus Intermittentibus revera aliquid posse, quia paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant: asseruitque supra §. 4. *Ad miran-*

mirandum esse, quomodo ad exiguum pulvisculum Peruvianum Corticis, quomodocumque exhibitum, Febris Periodicæ furor conquiescat, invidum etiam extinguitur; quod de quocumque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod sciat. Hæc sunt effata Cl. Auctoris anni 1714. quæ in hac ipsa Critica illius Dissertatione leguntur. Quomodo ergo Medicina, quæ, ipso farente, tot habet ab hoc uno Febrifugo, & quæ nullum aliud habet remedium pharmaceuticum, de quo quid simile observetur, quod sciat, æque bene hoc præsidii genere carere possit?

(c) (Et Veterum Febrifugis &c.) De Peruviano Cortice, quem modo Veterum Febrifugis postponit immerito, sic olim exclamavit Cl. Ramazzinus, ut in Collatione Textuum lit. D. Quot seculis desudarunt Artis Primores, ut Febrifugum aliquod reperirent, aut arte constarent? Modo a Peruviana Regione Cortex ad nos desertur divinum plane remedium ad male natam Febrim sobolem exterminandam. Eundem Corticem alias appellavit ille, ut in citata Collatione lit. B., Antipyreticorum omnium quotquot excogitavit Antiquitas, & Chymicorum solertia constavit, facile Principem. Tandemque de eodem cum Veterum Febrifugis comparato hæc protulit, ut in eadem Collatione lit. E. F. G. Quamdiu a peritioribus Artis Magistris insudatum est ad Febrifugum aliquod constandum, ex triplici Regno materia perita? At omnes habentibus illorum labores frustrante diligentia in irritum cessere, & si aliquod Antipyreticum in illorum monumentis extat, non nisi sub Grypho descriptum legitur: ut Delio Natatore opus sit, si Mens, Auctoris sincera habenda sit. Solus Peruvianus Cortex &c. Hujuscemodi ergo Febrifugis diu, sed frustra quaeritis a Peritiorum, Antiquiorumque Magistrorum Artis industria, sine Peruviano Cortice, Solus, ipso docente, Febres fugare, & exterminare prohibetur, Medicina possit esse contenta? Illis, illis ergo in Chinæ Chinæ dedecus oportebat curare Puellas Patavinas. §. 9. ab Auctore vi-

fas, nec tamen sanatas, Nobilemque Virginem ab eodem pariter §. 26. infra descriptam, foli- que tempore, & domui paternæ medicatrici commissam.

(d) (Et sensum Examinando &c.) Profecto sensum: & adeo sensum; ut ad biennium sæpius protrahatur in Quartanis ista Causæ febrilis extenuatio, Veterum Febrifugis, quæcumque in usum revocata fuerint, facile adscripta a Cl. Auctore, tanta quidem fiducia, ac si recens ab Academia venerit; praximque medicam nunquam exerceret. Contra, non raro valere iussis illiusmodi Febrifugis, ubi simul quis tenuat uti Peruviano Cortice, intra quatuor, plus minus, menses solet contingere plurius Quartanarum spontanea solutio. Saltem unum ex tot Veterum Antipyreticis, cui magis fidat; indicasset Cl. Auctor, ut factis experimentis, & assertis tam utilibus veritate detecta, rursus istiusmodi Remedium, China China seposita, totis ulnis possemus amplecti, Sed isthæc (ut infra implemet inquit) apud mulieres, & imperitiam plebeculam locum habent, non apud eos, qui sapiunt.

(e) Qui veteri &c. Sapienter admodum in commendationem Febrifugorum a Veteribus usurpatorum, subdit Cl. Auctor effatum plauti -- Qui veteri utuntur Vino, sapienter puto -- Desideratur tantummodo commentarium, quod in Orat. Jatr. Argum. pag. 183. huic ipsi Textui addendum censuit idem Cl. Ramazzinus, quod sic habet. Qui veteri vino utuntur Sapientes puto, agebat Comicus; recte quidem, nisi tamen Vinum in vappam, seu acorem transeverit. Non minus tamen sapientes judicandi, qui recenti utuntur Vino, si desecatum fuerit, hoc enim Vini genus plus nutrit multoque plus spiritus ab eo elicatur. Ita ille. In hisce terminis tam bene quadrat casui nostro collatione facta vappescentium, ac mucidorum Febrifugorum Antiquitatis cum recentis, & vivo Peruviano Febrifugo, exposito Cl. Auctoris, ut volupe mihi sit, absque ulla hæsitantia eidem subscribere.

§. XIX.

Equidem si damni dari, & collati beneficii a Chinæ usu ineatur ratio, non tam facile crediderim, ut ab æquis iudicibus illa possit absolvi a crimine objecto, magis damnosam illam esse, quam utilem, seu num liceat de Peruviano Cortice proferre, quod de Ottone scripsit Tacitus tantummodo apud posteros meruit bonæ famæ, quantum malæ.

(Equidem si damni dari &c.) **O**mne damnum, quod China China possit inferre (si quod potest inferre) eo solum nomine inferre valeat, quod est vere Febrifuga. Nisi ea talis

esset, neque esset in potestate imperiti Medici Febrim sistere, ubi, vel quando non convenit; Hoc est damnum unicum, quod ab usu illius, intempestivo tamen, queat fortasse procedere. Contra, ab usu recto quæ bene-

beneficia prodeant, satis patet vel ex uno Tractatu meo, & ex adductis ibidem historiis. Si ergo damni dari, & collati beneficii ineatur iusta ratio, ab æquis iudicibus facile crediderim posse decerni, minime damnosam illam esse, sed utilem. Quod si ratio ineatur laudum, & proborum, quæ a Viro Cl. ea retulit, tunc vere crediderim,

licere de ipsa proferre, quod est uno tantum defuncti Auctoris versatili calamo (quandocumque velit ei Posteritas fidere) tantumdem bonæ famæ apud Posteros ea meruit, quantum male. Ita nimirum nobismetipsis haud satis faventes

Cedimus; inque vicem præbemus curæ Sagittis, Perl. Sat. 4.

§. XX.

Possem funestos casus referre non paucos, quos observavi toto eo tempore, quo Mutinæ Medicinam feci, sed prolixior essem, & Epistolæ leges transgrederer: unicum tantum in Viro insigni satis noto referam, dum casus, qui in gente vulgari contingunt sine rumore terra obregit. Comes Joannes Carolus Morandi Placentinus, olim Serenissimo Principi Casari Estensi Eques percarus, media ætate simplici quartana correptus est, cui Medicus magnus Peruvianum Corticis Fautor, facta ut puto levi aliqua purgatione, seu etiam V. S. Chinam Chinam ad plures dies pro more suo præscripsit, ast Eques ille contumaciori febre facta in pejus rueret semper cæpit, donec appetente hyeme hydrops ascites factus Placentiam asportari voluit, ut in Majorum sepulcro tumularetur.

(Possem funestos Casus &c.) **M**agnam potius esse dixerim Cl. Auctori penuriam funestorum casuum, quos possit obrudere, si quem primo loco producit, a septem retro lustris cogitur emendicare. Verum nec rem plane tangit acu, neque me imparatum invadit; sed strenue jam præmunitur. Atque hinc dignoscat quilibet, me ingenue bonæ, & mala expevisse in Tractatu meo, non ensomia tantum, laudisque Chinæ Chinæ profusas, qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento Tractatus integros edunt, ut acute notavit §. 7. Cl. Auctor. Hunc igitur eundem Casum vide Lector in Therapeutice mea, pro animi mei candore primo tantum obiter indigitatum in quadam parenthesi pag. 3. dein expositum quidem breviter, sed ad trutinam longiuscule expensum a pag. 83. ad pag. 85. suppresso licet Egrotantis nomine: atque ob id solum suppresso, ne viderer in infausti eventus discrimen velle me trahere, præter Experientissimum Frassonum Præceptorem meum, qui primo solus curæ adfuit, & ab Obreptatoribus suis ob id male audit, ipsum quoque superacrum eidem curationi Cl. Ramazzinum, cujus propterea mentionem facere opus erat. Neque enim satis memineram, quemadmodum neque modo satis sum memor, an Vir iste Cl. qui tunc Chinam Chinam habebat in magno pretio, & affectu suo nimis effuse in illam ferebatur, ante oblationem Peruviani Corticis, an solummodo post oblationem curationi a Præceptore meo susceptæ superve-

nerit; atque ideo an calculum suum pro administratione Febrifugi hujus addiderit necne. Discrepat tamen in nonnullis a mea; in aliis manca est historia a Cl. Auctore laconice nimis expressa; quam ideo nonnihilo fusio- rem, usque tamen sinceram, apud me videre est loco citato his verbis. Meus itaque colenda semper memorie Præceptor Frassonus Nobili cuidam Viro (fuit is idem Comes Jo. Carolus Morandus, de quo hic Cl. Auctor, etsi nomen illius tunc retinuerim) Quartana Febre per mensem circiter detento, & supra modum vexato cum notabili anhelitus difficultate, atque œdematoso pedum tumore ante Febrim exortis, & cum ea in dies crescentibus, Chinam Chinam exhibuit, & Febrim sustulit. Post aliquot alios successive dies tumor œdematosus, suapte natura in incrementum promus, major est factus, ad tibias, & crura sensum procedens, ventre non immuni. Atque ita, increbrescente anhelitus difficultate, intra paucos tandem menses, a serosa colluvie universaliter obrutus Egrot, fæso cessit, Hydropicus Abdominis simul, & Pectoris.

Hæc cum ita vere se habuerint, minime consonat veritati, quod Febris ab epota China China facta fuerit contumacior; ut assertit Vir Cl. sicut nec idem veritati pariter consonat, quod Frassonus ad plures dies ipsam Chinam Chinam præscripserit. Præscripsit illo quidem pro more suo; sed mos illius, omniumque tunc Medicorum erat præscribere ad Drachmas duas, & semel tantum juxta Methodum etiam sanioris ætatis Cl. Ramazzini.

zini. Quod si Febris, ut subdit ille, facta fuit inde contumacior cum Medici tunc solum eludantur, quando ea non redit, sed tacite corpus depascitur. ut §. 27. imo cum res felicitius cedat §. eodem, quando illa caput erigit etiam ferocior, quomodo hinc modo colligit Vir Cl. Chinam Chinam obtinisse, & Hydropem acivisse, si Febris ex ejus effatu nequaquam abiit, sed contumacior evasit? Prodeat tamen iterum e latebris in apertum Veritas. China China semel tantum ad Drachmas duas propinata fuit, & Febris recessit; sed Hydrops antea genitus incrementum, quod eo etiam Febrifugo minime epoto suscepisset, æque suscepit. Rediit quidem pro more post nonnullas hebdomadas paroxysmis levioribus uno tantum Corticis haustu depulsa Febris; sed nulla fere amplius habita est illius ratio: quandoquidem conatus omnes ad se trahebat Hydrops usque succrescens, dum tractu temporis in lentiore symptomatam Febriculam sensim conversa, paulatim obliterabatur Quartana.

Hæc est germana facti series: & præterquamquod vivit adhuc in luctu Comitissa defuncti Viri tunc Conjugis, omnia facile memoris, ipse nequeo non meminisse qui eidem Comiti Johanni Carolo Piacentiam proficiscenti, ut in Majorum Sepulchro, cum obiret, tumularetur, de mandato ipsius Præceptoris adititi, Medicinæ facis vix initiatus, circa annum videlicet 1678. Causæ morbi procatartica, quas brevitatis gratia ibidem subtriciui, modo vero cogor innuere, fuerunt labores insueti, & incommoda lata præsertim Liburni; ut Principi, cui famulabatur, morem gereret, non semel sub dio pernoctans in ipso Porto nebulis confertissimis obitus; interdum vero ferme assidue, ac violenter equitans ad plures dies per juga, & montes, tam in profectioe, quam in reditu. Quæ quidem omnia omnino præter consuetudinem perpeffus, cepit paulo post lumbis dolere, imminuto sensim lotio, domi herere, pallescere, sibi gravis fieri, subumidusque, & an-

helofus nonnihil ad quemcumque motum evadere, ac mox Febre Quartana corripitur, succedentibus postmodum iis omnibus, quæ supra retuli, transcriptique ex Therapeutice mea; ut inde cuique pateat, Calum hunc unicum minus favorabilem, lapsu annorum, vel tunc plusquam triginta mihi observatum, ac quodammodo pro suspecto habitum, fideliter manifestasse. Et quamvis pro Frassono curante tot, tantique ponderis militarent rationes) quas fusius ibidem sum persecutus) ut ob illas Practici eximii placentini, Eques Moraggius, & Stanislaus Homatus, quibus Ægrum tradidi gravissime habentem, ipsum Præceptorem meum omni culpa vacare pro sua ingenuitate asseruerint; eum nihilominus ego severior, ac forsitan minus æquus Judex, in ipso Tractatu meo ab omni suspicione parum cautæ oblationis remedii solam Febricæ, non Hydropem præortum mulctare valentis, nequaquam absolvi.

Interim tamen Lectorem enixe rogatum volo, ut dempto sibi, mihique repetitionis tædi, examen integrum hujusce casus videat in fonte, paginis supra citatis Therapeutices meæ: ubi quando Hydrops China China curari possit, si nempe a Febris pendeat, & quando non possit, si nempe Febres ipsas præcedat: crebris tum experimentis tum Scriptorum expertorum auctoritatibus, statutum reperiet, planeque discussas intuebitur nebulas omnes, quæ hinc Peruvianæ Corticis usui cavillosus quispiam vel tunc studeisset offundere: tandemque nolet, me, his non obstantibus, de Febrifugi administratione haud satis fortasse cauta, ipsum quadantenus Præceptorem meum (æque audacter quidem ac sincere) notasse. Sed hoc idem si detur etiam Cl. Auctori; quid contra Remedium, cum tempestive, atque ubi prodesse debet, non ubi nequit, offertur? Verum rancescunt hæc a Viro Cl. nunc allata, imo dixerim, putent, quippe extincti jamdudum Frassoni Manibus, prout ab Opponente appinguntur, heu nimis insensæ.

§. XXI.

Hujusmodi exemplum in quartana intermittente, multaque alia postmodum mihi observata in febribus periodicis, in quibus continuatus Febrifugi usus obstructions & cachexias invexit, ut ægri cum sanitate in gratiam numquam redierint, ac tandem hydropici obierint, ut postremo contigit Domino Comiti Marsiano, alia inquam exempla cautiorem me fecere in præscribendo hoc Febrifugo, licet febres essent de genere intermittentium.

(Hujusmodi &c.) Cl. Auctor suadere continuatum Febrifugi usum obstructions, & Ca-

chexias invetero, ac tandem Hydropem, & mortem, exemplum insigne inter multa, ut inquit, alia selectum (quæ tamen minime indi-

indigitat) in medium proferre satagit, quasi per transennam memoria recolens obitum Generosi Viri D. Comitis Ludovici de Marsiano, anno 1703. Bononiæ vita sancti, post septennium tamen (quod ille subtricit) integræ valetudinis ab epota China China, quam D. Davinius anno 1696. curationi adians, ad vota solliciti Ægrotantis proposuit pro curatione Quartanæ Febris, qua tunc tenebatur Nob. ille Patiens, D. tandem Ramazzino, meque ipso, cunctanter quidem ante, facilius vero post rem discussam, eo casu remedium admittentibus. Hanc quoque historiam nominatim expressam, atque descriptam videtis Lector in Therapeutice mea pag. 82. histor. 23. sciasque illam non ibi relatum, ut simplicis Quartanæ curationem China China absolutam, velut quid Cedro dignum, promulgarem; puduisset enim trivialia hæc pro magnificis venditare: sed ut Lienis intumescensiam (quæ nobis curantibus negotium facessabat non leve) a Quartana prognatam, ope vero Corticis una cum Quartana ipsa deletam, male credulorum oculis subijcere, fassus hac in re nonnullam quoque hæsitantiam meam; quamvis in Sententiam Cl. curantis Viri, D. scilicet Davinii, qui votis Ægri enixe instantis annuerat omnium facillime, revera descendere. Ad calcem historia, quasi futuræ cavillationis extitisset prælagus, hæc quoque reperies, quæ placuit tunc subdere ferioerem ejusdem Ægrotanti obitum connotantia, si quando & hunc in crimen Corticis quisquam vertere non erubuisse. Sunt hæc præcisa verba pag. 83. meæ Therapeutices exarata. Nisi forte morosus quispiam recidivam morbi illius (videlicet Quartanæ China China curatæ) ap-

pellare velit lethalem ejusdem ægriudinem, post septennium a causa evidenti productam, Febrim videlicet acutam, ex suppressa cutanea quadam habituali affectione oriundam, & intra 14. dies per abscessum ad annum imperfecte judicatam: quo demum abscessu prius in Gangrænam converso, mox difficulter curato, translatoque interim Ægro in aërem palustrem, Febris erraticæ subsecuta est, quæ tractu temporis Lienis tumorem ascivit, dein lictum, mox Hydropem, & mortem. His adde modo, radicem omnium malorum vere fuisse suppressionem, nedum cutanæ ejuisdem affectionis habitualis, ut supra, sed & antiquæ simul Fistule ad annum (quod tunc subtriciui, quippe quod paucis notum) unde profundioris postea, altiorisne abscessus origo cum Febre acuta, inde Gangræna, & partium imiventris intimiorum, ac connexarum labes, Hydrops denique, & mors. Ita sensit distincte inter ceteros Vir Cl. D. Paulus Piela in Consultatione postrema, quam cum plurimis aliis celeberrimi Bononiensis Archilycei Viris illustribus, de mandato Serenissimi Ducis ibidem habuimus Davinius, & ego. Atque hinc sane perenda Causa obitus Viri Generosi, non ex Peruviano Cortice ante tot annos epoto. Certe tot Medici insignes ex inclyto illo Athenæo, qui ad longum tempus curæ illius Equitis adstiterunt, quibusque universa prægressorum morborum series apprime innotuerat, quicquam mali a China China progenitum, ne per somnium unquam sunt suspicari. Vivit unus ex iis Cl. Simonius, quæ circa hoc sentiat valens testari, & parum candidam hæc oppositionem, facilese potius has nugas potens diluere, si sit opus.

§. XXII.

Indulgentior tamen fui in hujus remedii administratione, quando observabam ægrum ipsum instanter appetere tam decantatum præsidii genus, & quodammodo conqueri de mea procrastinatione: novi enim quanti momenti sit ægri confidentia in hisce remediis assumendis, quæ sibi profutura animo conceperint. Ne igitur tam magnam confidentiam frustrarer, Chinam Chinam (a) in mediocri dosi, ut lædere non posset, & cum fati felici eventu exhibui, hac in re Celeberrimum Sanctorium nostrum imitatus, qui, ut in Methodo Vitandorum errorum Libro 13. Cap. 4. suadet Lapidem Bezoar, licet fictitium, aliquando exhibendum, propter nimiam ægrorum confidentiam, & ut vitentur calumniæ propter confirmatam opinionem (b) quod malignæ qualitati obstat: Hæc nimirum opinio de Lapide Bezoar, a veneranda Antiquitate in tanta existimatione habito, fuit penes hunc nostrum Professore, ut illum præscriberet in fide Parentum, a qua opinione non multum abludunt nostrorum temporum Medici peritiores modicæ fidei circa omnia bezoartica, & alexipharmaca, de quibus Virgilianum illud dicere liceat, possunt quia posse videntur.

Totius Respons. ad Ramazz.

B b

cur.

tur, quod dictum nomen Peruviano Cortici non videtur congruere, nam revera in febribus intermittentibus aliquid potest quia paroxysmos sistit per aliquot dies; atque interdum etiam omnino, ut amplius non recedant.

(a) (Medicori dosi &c.) Mediocrem Chinæ a Cl. Auctore constitui in una tantum Drachma, maximam vero in duabus, vidimus jam ipso latente §. 8. Quantitas autem Drachmæ unius, vel paulo major, præsertim semel tantum oblata, nedum lædere non poterat; verum nec fere prodesse, nisi de Febre intermittente plane facili sermo sit, & sponte ad solutionem vergente. Profecto si forte huiusmodi, aut simili Methodo religiose semper hæsit in Praxi Cl. Auctor, ægre admodum de activitate remedii ferre poterat Judicium unde quaque absolutum, ut illud damnaret. Neque jure crediderim potuisse ab illo decerni; an sinistri successus, quos identidem memoravit, aut perhibuit se posse memorare, unice Cortici sidenter attribuit (nisi ab inopportuna forsitan oblatione processerint) a Cortice vere processerint, an a dosi illius enervi, ac invalida, remque propterea infectam relinquente. Sed urget ille, asserens, eo pacto se Chinam Chinam exhibuisse cum satis felici eventu. Hic, fateor, curiosus quærerem, si liceret; cum vero non liceat, mente saltem mea scrutabor, quinam fuerit eventus ille, qui dicitur felix. Vel enim (repetitæ occasione donari velim repetitiunculas quoque nonnunquam mens) Vel enim post aliquot dies Febris denuo caput erexit etiam ferocior: sic enim rem feliciter cessisse Ægrotantibus annotat §. 27. annotavitque in Epistola Nuncupatoria, Febrem sed fortiolem redeuntam, penitente damnâ Chinæ Chinæ, ob eisdem Febris extinctionem Ægris illata: & hunc eventum, quidquid dicat Auctor, procul dubio parum felicem dixerit Æger ipse. Vel Febris non amplius rediit: & hic eventus secundum eundem Cl. Auctorem omnium pessimus est; ex §. enim 25. Optandum esset, ut Febris, quæ diebus a paroxysmo vacuis tacite cubat, ut ignis sub cinere doloso, in aperitam flammam erumperet, nam reditus illius remedii loco esset. Sive ergo reciderit Æger a Cl. Viro China China curatus, sive non reciderit, difficile est eruere ex Theorematis huiusce Dissertationis, quinam fuerit eventus felix, & quinam sinister. Ad lubricas istiusmodi angustias persæpe redactus, quocumque tandem se vertat Cl. Auctor, semper illi a fronte Præcipitium est, a tergo Lupus.

(b) (Quod malignæ qualitati &c.) Gratiâ tandem habeo quamplurimas cineribus Viri Cl. quod in re obvia quidem, sed in casu nostro plurimi æstimanda: quippe quæ prima forsitan, ut mox declarabitur, Controversiæ nostræ-jecit semina, partes meas tam liberaliter, tamque ingenue susceperit. Decernit ille

cum celeberrimo Sanctorio, confirmatam apud Medicorum vulgus Opinionem, quod Lapis Bezoar malignæ; ut ajunt, qualitatis obstat, vanam esse, Medicosque peritiores nostrorum temporum esse modicæ fidei circa omnia Bezoartica, & Alexipharmaca, de quibus Virgilianum illud dicere licet,

--- Possunt, quæ posse videntur; atque ideo, subdam ego, diligenter reponenda erunt inter turissima illa Remedia, de quibus §. 11. Regibus præscribenda. His præjudiciis explosis comparat in contextu eundem Lapidem Bezoarticum Peruviano Cortici, fareturque; cuncta hæc, quæ de Bezoarticorum, & Alexipharmacorum invaliditate ab eo dicta sunt, nequaquam congruere hæc Febrifugo, nam revera (inquit ille) in Febribus Intermittentibus aliquid potest; quia paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non recedant. Lectorem hic, quæso, ne pigeat adire Therapeuticen meam pag. 196. histor. 9. vel saltem pag. 197. Ibi videat, totam discrepantiam, quæ anno 1709. inter me, & Cl. Auctoris Nepotem Relatorem abusus Chinæ Chinæ in Urbe nostra, infurrexit, quæque forsitan Scriptis hinc Cl. Viri ansam præbuit non minimam, in hoc uno constitutam fuisse, quod ille Febres Tertianæ duplicis, ab ortu suo-Intermittentis, aut Subintrantis, mox recens Continuæ, ipsaque Judice, malignæ jam factæ, cum totali asphyxia, frigidisque circa Pectus, Caput, & Collum sudoribus, curationem (quam ego Chinæ Chinæ ope certam pollicebat, ut contigit, inhibito per eam superventuro novo paroxysmo, cæteroque plane lethali) ille inquam Lapide potius Bezoartico, quam Chinæ Chinæ absolvendam, contendere, eo præcipue titulo, ut malignæ obstitere qualitati. Quid ergo mihi, tam secunda ne cogitanti quidem, propitium magis poterat obvenire? Profecto

--- Insuperata accidunt magis sæpe, quam quæ speres.

inquit Plautus in Mostell. Etenim nonne ultronea ferme hæc est Cl. Patruî ingenuitas, quæ Corticem Peruvianum, Paroxysmos Febrivum revera sistentem. Lapide Bezoartico anteponit, peritioresque nostrorum temporum Medicos eos vocat, qui virtutem alexipharmacam illius celeberrimi Lapidis parvi faciunt, opinionem ipsam, confirmatam licet, quod malignæ, ut vulgus Medicorum loquitur, obstat qualitati? Sed nonne simul rationalis erat in casu tam præcipiti sollicitudo mea, ut rationalis felixque sint ipsa Febrifugi oblatio? Nimirum ope illius Perniciosa Febris recessit sine reditu a Subiecto Præpingui, Pituitoso, Adole-

Adolescenti, Nobili, & lautitia vitæ utenti; quæ conditiones, nedum conjunctim omnes, sed & seorsim singulæ, Peruviani Corticis ulum prohibent ex Cl. Auctore, ut supra vidimus: jamque septennium interim inculpatae valerudinis læ-

bitur a China China assumpta. Huiusmodi noxam ex vi occultæ malitiæ suæ intulit illa, intra mensem ad uncias duas epota. Nec majorem forsitan, magisve noxium abusum mox vidit, aut ante viderat Mutinæ studiosus Relator.

§. XXIII.

Atque id est, quod valde admiror, & in variis meis Operibus (a) virtutem, hanc arcanam commendavi, & nunquam satis admirari cessabo, (b) sed optandum esset, ut in periti, & prudentis Medici manibus esset hoc remedium, eo enim ventum est, ut vulgaris quisque Medicus, & juvenis, qui recens ab Academia venerit, non vereatur periodica febre laboranti ægro Febrifugum istud ad multos dies, & in liberali dosi præscribere ea securitate, qua Magistrum suum operari vidit.

(a) Virtutem hanc &c.) Non solum virtutem arcanam

China China (cujus usum ex hoc ipso quod arcanæ est illius virtus, §. 6. huiusce Dissertationis vocat amethodicum) sed usum ipsum liberalem, & amplum ejusdem virtutis, illamque possidentis Peruviani Corticis, cum exclusione fere omnimoda cæterorum præsidiorum Artis, in variis operibus suis commendavit Cl. Auctor, ubique asseverans, ut vidimus, -- An ipyreticum istud esset Remedium cum securitate Febres Periodicas sanans; in Tertianis malignis, Fermentum illarum, sive penitus restringendo, sive quamplurimum enervando miranda præstans, Ægrumque ob id vindicans ab interitu: in qualibet Febre recurrente, quocumque anni tempore, Regione, Ætate, Sexu, Temperamento exhibendum; non tamen semel tantum, ut olim, sed ad plures dies, donec febrile miasma sit penitus exanilatum; valere jussit tot pharmaceuticas præditiis, tot repetitis venæ sectionibus, tot iteratis purgationibus quæ humani corporis machinam potius infirmant, quam confirmant &c. Vulneribus hinc consolidandis, quæ sibi metipsum gladio veritatis inflixit Cl. Auctor, Emplastrum tergiverfationis huiusce Paragraghi profecto est impar, interim tamen nequit saltem non commendati sagax solertia, qua semetipsum expressæ contradictioni subtrahere studuit. Sed jam jacta erat alea, nec ullus supererat amplius (manu licet magistra calamum contractaret) industriosæ defensionis locus. Quod si quis verè fuisset, Viri certe sollicitissimi dexteritatem nequaquam subterfugisset, ut de illo merito dici possit,

--- Si Pergama dextra

Defendi possent, certe hac defensa fuissent.

(b) Sed optandum &c.) Optandum omnino, ut in periti, & prudentis Medici manibus sit hoc Remedium; & magis adhuc optandum, ut in periti, & prudentis Medici manibus sint alia Remedia, non ob præposteram aliquando administrationem tantum, sed suapte natura insidiosa vel periculosa, cujusmodi sunt Cathartica, & Emetica, Opiata omnia, Diaphoretica, ea præsertim, quæ vocant Spirituosa, Venæ sectio, & alia huiusmodi generosiora præsidia. Ex horum quippe usu minus castigato longe majora impendent damna, quam ex usu promiscuo Peruviani Corticis; licet sine rigidiuscula, ut hic, Cl. Auctoris animadversione, vulgaris quisque Medicus, & juvenis qui recens ab Academia venerit, non vereatur illa quotidie præscribere, ea securitate, qua Magistrum suum operari vidit. Non est tamen ideo, quod approbem nimiam, si fit nonnunquam, juvenum facilitatem, quæ vere corripiendam & ipse judico: dico tantummodo, errorem ipsius præcocis Febrivum extinctionis sæpe leviorum reperiri a posteriori (ut cum Scholis loquar) ac priori apparuerit: errorem vero Febrifugi oblatis in Febre, cui nullatenus illud convenit, ut in Synocho, aut alia quavis Febre per essentiam Continua, ad solam ferme palati frustraneam multam forsitan restringi; damnum enim, saltem sensibile, nullum exinde visitur. Propterea, quam jure exquirimus Cl. Auctor, & ego, peritiam, prudentiamque in Medico Chinam Chinam præscribente, eam non solum, sed & majorem exopto ego in Medicis, alia Remedia, si male administrantur, vere periculosa, quotidie tamen, ac si bellaria forent, facillime præscribentibus.

§. XXIV.

Sed hoc etiam esset tolerandum, nisi quoque (a) Chirurghi, Pharmacopola, inficio Medico hanc arrogarent auctoritatem, sibi plaudentes quod pauca impensa ægram e læsto cui diurnæ febres affixissent citissime eximerint non sine prævia purgatione, & venæ sectione; quæ duo magna remedia præmittenda censent, ut methodice videantur operari; quod si febris omnes illorum conatus eludat redeundo, in promptu habent ægroantium errata in victu, & rebus non naturalibus, seu non exhibitam ad plures dies debitam Chinæ Chinæ quantitatem, sed isthæc apud mulieres, & imperitam plebeculam locum habent, non apud eos, qui sapiunt, febres enim intermittentes ab hoc remedio fugari videntur, ac Medicis nimis credulis facile imponunt, (b) non enim vere fugantur, sed potius concentrantur, & quia paroxysmi non repetunt, putant nonnulli febrem abiisse.

(a) (Chirurgi, &c.) Candalum hoc an ipse præviderim, ab excellentia, & præstantia ipsa remedia facile ostenduntur: imo progna una olim apud extraneos quosdam Chirurgis, nec plane innocue tunc Mutinæ, propagatum, an observatum, enunciari, & male tulerim, videre est in Therapeutice mea; primum quidem pag. 190. secundum vero a pag. 252. usque ad finem Capituli. Id bonæ frugis, quod ex malo semine, & tunc, & postea collegi; nempe ex profusa, & anethodica Corticis oblatione, ignavis hisce gentibus identidem usitata, fuit ab hac ipsa cæteroqui reprehensibili, ac temeraria praxi, non malos eos semper, quos suspicatus essem, sed non raro potius bonos, & felices, quos non ita facile expectassem, eventus successisse. Quomobrem etsi administrationi præpostere illius male aperitur excusatio de erratis ægroantium, vel de non satis continuato usu remedii, si Febris redeat: nihilominus hæc eadem excusatio plane contemnenda non est, ut illam videtur plane contemnere Cl. Auctor, si verax alioqui ea sit, & candida. Cum ergo sæpe, ut dictum supra, res bene ceciderit, quamvis remedium minus congruenter fuerit administratum, colligo ego, nullam vere ab hoc Febrifugo ratione substantiæ suæ noxam hominibus inveni; sed eam solummodo nonnunquam (nec enim semper) quam mera intempestiva Depurativa Febris extinctio potest inferre. Bonæ scilicet leges ex malis quandoque moribus etiam in Remedia procreantur.

(b) Non enim vere fugantur &c.) Sciebam

equidem, objici a Medicis Cortici Peruviano infensis, illum, qui solam Causæ febrilis quasi sopita actionem ab iisdem creditur impedire, solas per consequens Febres fugare consuevisse, minime vero Februm Causam, pro illis iterum suscitandis intus latentem: sed Febres ipsas vere non fugari, imo eas concentrari potius (aperitis adeo saltem notis) nondum audiui. Me itaque sponte recipio inter Medicos illos nimis credulos, quibus facile imponunt abdita hujusmodi Febres, quæ sinunt ægrum facile cibum appetere, bene ferre, melius nutriri, optime quiescere, vires resumere, equitare, iter facere, ludere &c. sine lassitudine, sine molestia, sine siti; uno verbo, sine ullo Febris indicio. Certe Maligna valde sit oportet concentrata sic hujusmodi Febris. Modo infortunium nosco a Cl. Auctore toties deprædicarum, si nempe non recidat æger: necesse quippe est illi, latentem hujusmodi Febrem toto vitæ suæ tempore circumferre. Quis tamen ideo vel somniasset unquam, Cl. Auctorem, de suis ægris cæteroqui sollicitum, in hunc errorem scienter incidisse, ut illis non semel imponeret, præscriberetque in ætate saniori, jam experientia edoctus, & noxis Peruviani Corticis observatis, illud idem Febrifugum (quemadmodum se præscripsisse falsus est §. 8. & alibi) sub vano prætextu, quod recrearentur ipsimet ægri, & vires resumerent; cum tamen sciret, ab hoc remedio non fugari Febres, sed concentrari, taciteque ab illis, ut infra §. 27. corpus humanum depasci potius quam recreari?

§. XXV.

§. XXV.

(a) **A**dverte queso mi Nepos, ac diligenter observa, febres intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquam ad veram, & perfectam apyrexiam peringere, qualis contingit quando natura sponte per sudorem, aut alias vias accessionem discutit, nam in tertianis exquisitis in die intermissionis vera & absoluta ex pulsu observatur infebriticatio, non sic vero ubi assumpta fuerit China China, nam pulsus percipitur parvus, & cum aliqua frequentia, quod etiam (b) a Doctissimo Etmullero fuit annotatum, sic facile decipiuntur Medici qui putant febrem recessisse, quæ tacite cubat, ut ignis sub cinere doloso, sed optandum esset ut in apertam flammam erumperet, postquam æger ad aliquot dies silenti febre roboris aliquantum reportasset, nam reditus febris (c) remedi loco esset.

(a) Adverte queso &c.) Mulietularum more a crastinioribus tantum inditiis carentiam Febris eram nuper metitus; sed Medico Vena tangenda est, ajebat Seneca. Venam itaque, seu potius pulsantem Arteriam attente scrutatus Cl. Auctor Nepotem monet, ut diligenter advertat, Febres Intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquam (ne toto quidem Vitæ cursu?) ad veram, & perfectam apyrexiam peringere. Hæc observatio respicit Rem, non Ratiocinia: Quomobrem videtur turpe, contræstato pulsu, Medicos non convenire circa existentiam, aut carentiam Febris. Vadem tamen me pretio quolibet dare volo, nullum inter Obstretores Peruviani Corticis reperiri Medicum tam exquisito prædictum tactu, ut ex pulsu (etsi frequens ille dicatur, ac parvus) valeat dignoscere Hominem hoc febrifugo potius, quam sponte, aut alia quavis via ex Febre Intermittente sanatum; si aliunde nesciat. Isthæc vere apud Mulieres, & imperitam plebeculam locum habere possunt, non apud eos, qui saltem digitis sapiunt. Haud tamen inficior, quod si cuipiam Febricitanti diurnis simul obstructionibus, aliisque similibus affectionibus detento, & diebus etiam a paroxysmo vacuis aliquam pulsus frequentiam de more habenti, offeratur Cortex, eadem ad aliquot dies persistere non possit pulsus frequentia, quæ prius aderat, ut illi persistere vel sponte, vel alia quavis arte sanato; verum illam eandem frequentiam citius evanescere continuato usu Febrifugi, quam si aliter fuerit curatus æger, non semel quoque compertum habui. Cæterum si Febris ante assumptum Corticem perfecte intermitteret diebus a paroxysmo vacuis, quomodo sublato per Corticem paroxysmo, cæterisque in suo statu relictis, poterit ipsam occupare intermissionis diem Febris depulsa? Aliud sane docet nos Praxis, aliudque docuit ipsum Cl. Auctorem Toris Respons. ad Ramazz.

tem. Si enim Febres ab assumpta China China non recessisse, nec vere fugatas esse observasset ille in ægris suis, neque ad veram, & perfectam apyrexiam perivisse, sed concentratas cubasse, & corpus tacite depavisse, ut in hoc Paragrapho videtur monere Nepotem, & in §. 27. alios Medicos; dubio procul non dixisset in Orat. Jatrici Argumenti, Febres, quæ de Intermittentium familia sunt exigui hujusce pulvisu hâusu etiam penitus aboleri: item eundem Peruvianum pulverem Febres, saltem recurrentes, & intervallatas fugare, & exterminare, ut qui vere datus est nobis ad male natam Februm sobolem exterminandam &c. quemadmodum in Collatione textuum lit. D., & E. F. G. potest facile quilibet intueri.

(b) (A Doctissimo Etmullero &c.) Etmullerum, cujus auctoritate hic liberaliter nimis abutitur Vir Cl. vidimus in responsione ad §. 35. dicentem, Chinam Chinam esse Remedium egregium, feliciter (nota illud feliciter) curans tam Quartanas, quam Tertianas Febres etiam duplicatas, seque verissimum arbitrari, hunc Corticem fugare (nota quoque istud fugare) suo usu quasvis Intermittentes; nec has solum &c. An hæc coherere possint aliis, prout jacent in hoc Paragrapho, per Virum Cl. adductis, judicet interim Lector, usquequo germana omnia Etmulleri sensa, in citato §. 35. a nobis aperienda, & ad trutinam expendenda, clarius intueatur.

(c) (Remedi loco &c.) Febrim aliquando remedi vicem supplere posse, in Morbis præsertim Herauleis, cujusmodi sunt Epilepsia, Apoplexia; & alii, nos docet Hippocrates, & experientia confirmat. Arque hisce casibus sicuti Februm suppressio debet esse suspecta, ita potest esse operabilis illarum inopportune depulsarum reditus, ut ipse in Tractatu meo pag. 75. hist. 1. ob-

servavi : idque semper asseram , quotiescunque Febris habeat characterem *Depurative* . Dicam scilicet , illam per nullum Specificum Antifebrile , quod eandem valeat ejicere (quodque præter Chinam Chinam nullum est adhuc) posse fugari sine metu aliquo erroris . Dixi *sine metu* , aut *suspitione* erroris , aut damni , non *sine certitudine* : plerumque enim , ut paulo superius annotavi , Febres quasdam Intermitteutes mihi contingit observare , ab ignavis Empiricis hoc remedio abique ulla inde orta noxa fugatas , quas ipse in quibusdam saltem circumstantiis , præsertim temporis , eo tunc remedio non attigillem . Quamvis

enim aliquid audaciæ subsistit in hisce casibus ; si tamen vivida sit Fluidorum crasis , motus eorum liber , moxque cibrationes ac secretiones adamussim peragantur , sæpissime probe subigitur , aut expellitur Fermentum illud , quod minus castigate fuit in statu cruditatis absorptum . Et si vero in hujusmodi tantum suppressione audacula , & amethodica optandum fortasse nonnunquam sit , ut revertatur Febris ; quando tamen methodice illa depellitur , non est cur eandem votis adeo ardentibus revocemus . Neque idcirco vidimus adhuc varias Tabulas pro Febris reditu in Templis nostris appensas .

§. XXVI.

(a) **N**ovi olim Nobilem Virginem in Monasterio S. Magdalenzæ Mutinæ educatam , cui duplici tertiana spuria correpta , & ad mentem integrum decumbenti , facta aliqua purgatione , aliisque solitis remediis , Peruvianum Febrifugum exhibere constitui , sed non sine alterius Medici consilio . Vocato itaque ad consultandum D. Antonio de Abbatibus , & exposita morbi historia , Chinam Chinam proposui , ut unicum remedium ad febris pertinaciam debellandam , seu aliquot dierum vacationem a tam diris paroxysmis obtinendam , ac ille modeste tamen ac humaniter pro more suo professus est huic remedio se assentire non posse , rationibus , & (b) *experimentis a se habitis* , at ego tandem ab ipso obtinui , ut assensum præstaret , sed non ex animo , ut reor ; propinata itaque Chinæ Chinæ portione ad aliquot dies , paroxysmi obliterari visi sunt , sed Nobili ægrotante pejus se habente , in summum mœrorem , & anorexiam prolapsa , quare mihi in votis erat reditus febris ad priorem statum , sic ad menses integros decumbere in lecto coacta est , ut de illius salute non parum timeretur , e Monasterio tandemeducta , & apud suos liberaliori vitæ commissa , longum post tempus convaleuit .

(a) (*Novi olim &c.*) **H**istoria hæc a quinque retro lustris nonnisi ob inopiam petita , imo & repetita , est illa eadem , quam in Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus habet Auctor Cl. pag. 42. Edition. Mut. pag. vero 57. nuperæ Patav. Edit. , etsi aliqua in narratione novissima hujusce Dissertationis observetur a prioribus diversitas . In Constitutionibus siquidem tam primæ , quam secundæ impressionis dicitur oblata China China in forma boli , cum in Vino infusam Ægra vespuerit ; neque ibi sit ulla mentio de repetitione remedii ; & quidem apposite ad ejus ævi praxim ; tunc enim apud nos nondum erat in usu , Febrifugum istud ad plures dies exhibere . In hac vero Dissertatione aliter factum asseritur , propinata videlicet ad aliquot dies Chinæ Chinæ portione . In aliis quoque variat narratio ; imo & discrepat nonnihil , quæ in Mutinensi editione Constitutionum epidemicarum repetitur , ab ea , quæ modo legitur in Patavina Editione ipsarum Con-

stitutionum in hac enim Domino quondam Antonio de Abbatibus Dignitas Archiatri Serenissimi Ducis Mutinæ , quæ viventi a Cl. Auctore in aliis officiose tributa fuerat hujus historiæ occasione , adempta est , dum recuderentur , extincto . Sed hæc rem nostram non ita immutant , quin ster propositum Viri Cl. quod nempe post Chinæ Chinæ usum Ægra illius pejus habuerit , sive ad longum , ut in Dissertatione dicitur , sive ad modicum tempus , ut in Constitutionibus Epidemicis . At quomodocunque Febrifugum fuerit oblatum (certe tamen semel) qualiscunque fuerit jam Ægræ status , qualiscunque Febris illius , diuturnioris licet , natura , & qualescunque Causæ petuliciter illam producentes , concomitantes , atque foventes , mihi quæ Ægram licet non invisenti , magis fortasse notæ , quam Cl. Auctori , hac in re (si liceret cuncta persequi) non parum decepto : posito nihilominus , quod omni cautela circa singula hæc adhibita , fuerit Cortex parum feliciter propinatus .

subsequente videlicet laboriosa , difficili , seraque , ac diutina , ut hic asseritur , convalescentia , non tamen morte , quid inde propterea ? Nunquid deterior multo fors Ægrotantis evasit ? Nunquid alia Remedia ad mensum integrum prius administrata , inter quæ dubio procul Febrifuga Veterum , causam Febris , ut asserit Vir Cl. sensim exantlantia , profecerant plurimum ? Nunquid ergo sine Cortice feliciter convalescit a tam diris , ut Auctor inquit , *paroxysmis* ea Constitutione , qua (ut adnotat pag. 15. earundem Constitutionum Edit. Patav.) nunquam visa contumacior Febris , ad recidivandum magis prona , & quæ magis Medicorum industriam eluderent ? siquidem (sequitur) nec repetita phlebotomia , nec purgationes , nec mille Alexipharmaca (en hic involuta Febrifuga Veterum) que pleno guttore tanquam munus Deorum , Receptorum Chorus adeo celebrat , quicquam profuere . Adeo igitur mirum non est , in tam perniciosa Constitutione morbosa repertam esse Adolescentulam , cui forte uni opem ceteroqui consuetam Cortex non tulerit , quando id nonnumquam , raro licet , accidere , atque ob id ipsum quoque , raro me in benignis Intermitteutibus , perisæpe Deputativis , Corticem eundem præ-

scribere consuevisse ; apertis literis prodidi , allatoque simul Exemplo confirmavi in Therapeutice mea pag. 69. & 70. Verum quid multis ? Tutela Chinæ Chinæ semel a Viro Cl. improspere , forsitan & improprie oblata , quid ad me ?

(b) (*Experimentis a se habitis &c.*) Ornamentum postremæ huic narrationi superadditum esse crediderim , non quidem quod Aulicus quondam Professor ille oblacioni Peruvianæ Corticis nonnihil obstitit , ac *minime assensum suum præstiterit* : etenim & ille , & reliqui fere omnes Mutinenses Medici , præsertim Seniores eorum temporum , usui , illius quammaxime reluctabantur , ut dixi jam in Therapeutice mea pag. 3. sed Mantissa quædam colorata est , quod obstitit non solum rationibus , verum & *experimentis a se habitis* ; tantum enim abest , ut illa sive fausta , sive infausta de hoc Febrifugo ille habuerit experimenta , ut certo sciam , ipsum , qui sympatheticas potius curaciones in deliciis habebat , aliquando nugatoriam Februm transplantationem in perterebatos Artorum Cortices tentare maluisse , quam implantationem (liceat nonnunquam vocabula conde- re) hujusce Corticis in Corpus humanum .

§. XXVII.

(a) **H**ic nimirum Medicorum est error , ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant , ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant , (b) *interdum eludantur* , febre amplius non redeunte , sed tacite corpus depascente ; non ab similes casus alias mihi contingere , ut me pœnituerit hoc remedio usum fuisse . Rem feliciter cessisse annotavi quibus post aliquot paroxysmos febris denuo caput erexit etiam ferocior , quam quibus febris visa est prorsus extincta , & obliterata , seu parva subsecuta .

(a) (*Hic nimirum &c.*) **Æ**gre admodum cavere poterunt Medici ab errore , a quo nequivit ita cavere Vir Cl. quin illum ob id pœnituerit , hoc remedio se usum fuisse , ut subdit in contextu . Sed tunc forte nondum advenerat tempestas , qua maturefcunt Ficus , ut Ficu febrifera Pharaonis præscripta , de qua §. 38. posset errorem corrigere , depulsamque Febrem iterum revocare . Cum itaque Medici potestate non sit , præcipere Febri discessum ea lege , ut postliminio brevi revertatur : neque Ficus Pharaonis queat illam vel invitam cogere rursus ad reditum pro libito suo ; non aliud agendum supererit , ne Febris ipsa in apertam denuo flammam veniens erumpere , corpus tacite depascatur , nisi abstinere prorsus ab oblacione Febrifugi , etiam ad imperrandas inducias , & ad vitium reparationem ; quod ceteroqui faciendum docuit Cl. Auctor

§. 8. & magis adhuc expresse docebit §. 48. absque ulla formidine erroris . Atque ideo , vel præceptum Viri Cl. de China China exhibenda ad imperrandas aliquot dierum inducias , & ut recreetur eger viresque vestumat , plane corruat necesse est , vel nullus sit error Medici id remedium in ejusmodi suem præscribentis , etiamsi febris vim sibi illatam in recessu indignata , votis eam reducem exoptantibus minime auscultet .

(b) (*Inter eludantur &c.*) Præscribant ergo Medici Chinam Chinam repetantque opportune in eum potius finem , ut , si fieri possint , Ægros , non ad tempus tantum , sed jugiter a paroxysmis reddant : sic enim non eludentur a Febre amplius non redeunte . Sed præscribant tempestive , regulisque ac cautionibus debitis ; itaut non usurpent , nisi Ubi , Quando , & Quomodo decet , ut in Therap. mea pag. 156. & alibi . Si ita se gerant , nunquam eos pœ-

nitebit, se fuisse usos tam strenuo Febrifugo: poenitebit potius post rem prospere gestam tam sero uti didicisse. Tunc & Egri sibi rem feliciter cessisse dignoscant, nec raris se depastis a Febre suspicabuntur (quomodo enim se depastum suspicabitur a febre, qui, ut nuper fatebatur §. 25. ipse Cl. Auctor, eadem *Silente per Chinam Chinam febre reportat robur?*) non suspicabuntur, inquam, a se depastis a febre, sed sibi rem longe feliciter cessisse dicent, si ea vel non revertatur amplius, vel saltem non nisi mi-

tior, ac parva, quam si ferocior caput extulerit. In primo etenim casu illam fuisse a Febrifugo opportune multatam, sensu ipso experientur; in altero minus opportune, absque eo quod alienum, & quidem satis paradoxum, de rebus suis iudicium exquirant. Neque enim homini China China sanato, qui jam, ipso notante ut supra, Cl. Auctore, *roboris aliquantum reportet in dies*, opus esse crediderim consulere Oracula, & trepidanter querere, sit ne sibi melior continuata lanitatis possessio, an relapsus in Morbum.

§. XXVIII.

(a) Dominus Augustus Quirinus Rivinus Scriptor recens, in suo Libro Elegantissimo Medicarum Dissertationum, Typis Lipsiensibus anno 1710. edito in Dissertatione de Febris Intermittentibus, eos fugillat, qui postquam aliquo specifico febrem propulsatam, videant ut illam amplius non esse redituram prædicent, sibi plaudunt, & gaudent, aitenim *Medicos quosdam gratulari, quando egrozantes e Charibdi in Scillam deduxerunt, idest febrem feliciter profligarunt, egro interim vel contabescente, vel intumescente ab humoribus pravis, atque hydropo, & paulo post mentione facta de Veterum Febrifugis, qualia sunt Centaurium minus, Absinthium, Carduus Benedictus, radix Gentianæ, & alia hujuscemodi quorum usum commendat, hæc lubdit verba. (b) Idem hoc de Cortice Peruviano, Gannaperide, vel ut alias vocatur China China, censeo, ut pote qui præ cæteris amaris, aut Febrifugis revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præstet certe sive genuinum, sive adulteratum sit, quod venditur, ab ejus usu interdum quidem febre aliquando delituisse, seu plerumque subsecutam pejorem recidivam, in aliis & frustraneam, & noctivam extitisse.*

NIL minus me terret ratione satis, & experientia munitum, sed me simul nil magis angit, quam Auctoritate impugnari. In id namque discriminis non semel adducor, ut Scriptoribus omni honore, ac existimatione cæteroqui dignissimis, ullo pacto hac in re nequeam subscribere: imo cogar, impellente me nota nimium veritate rei, non modo contrariis aliorum illustrium Virorum adductis testimoniis eos refellere, verum & iis memetipsum fidenter opponere omnium infimum, sed fortasse præ multis expertum. Puderet me sane cum quoquam tanta decertare fiducia, si de subtili quapiam doctrina lis ageretur; sed ubi disquiritur factum, quæ de illo summillies expertus, ingenue referre, & adversus Opponentem quemlibet constanter sustinere haud erubescor. Ob id penes me nulla auctoritas in hac materia experimentalis magni penditur, nisi ab Auctore illa proficiatur, qui per quatuor saltem, vel quinque lustra hoc remedio liberaliter sit usus. Atque ob id ipsum in Tractatu meo inter tot Auctores huic Febrifugo usque ad excessum addictos, paucos selegi pro Antesignanis, eos nempe, qui

langam, crebram, & rationalem de illo experientiam nacti fuerant; relictis tor aliis; qui, quamvis miranda prædicent, forsitan toto Praxeos illorum decursu vigentes Antifebrile istud non præscribere. Quod de Auctoribus faventibus assero multo magis assero de adversantibus; quos inter impossibile fere crediderim numerari quemquam, qui pluries, ac pluries, ut opus esset, Febrifugum istud administraverit. Atque id duplici quidem de causa: primo nempe, quia possibile vere non est, hujusmodi Pharmaco crebro uti, & crebro falli, saltem ut de noxa possit merito quis suspicari, nisi præter rationem profusus utatur: secundo, quia credibile non est, quod Vir honestus, ac probus, qui semel, bis, aut ter eodem usus, quacunque demum de causa, quantumvis irrationabili, sed sibi apparenter vera, umbram non levem suspicionis admiserit, audeat remedium sibi suspectum deinceps præscribere, atque, ut cæteroqui expediret hoc casu, ulterius experiri, sua jam satis suspitione occupatus. Atque hæc præmissis lubuit, ne posthac Lector nimiam mihi facile imputet in rejiciendis oppo-

oppositis auctoritatibus confidentiam; licet hanc quoque omni, quoad siner veritas, modestia me ubique temperaturum polliceor.

(a) (D. Augustus &c.) Jam vero objicitur mihi statim auctoritas D. Augusti Quirini Rivini, Scriptoris, spectata saltem Libri impressione, recensitis; quæ quidem qualitas non parvi faciendæ in casu nostro. Etenim (ne vel hoc ipsum subterfiam) Auctores fere omnes, quantumvis famigeratissimi, qui ante annos plus minus viginti quid sinistri, quidve suspecti de hoc Cortice sibi tunc haud satis noto scripsere; cum scilicet nondum universalis, ut modo, peracta erant de illo experimenta felicia; mirum non est, si solo ducti conjecturarum suapte natura fallacium, & rariorum, incertorumve successuum lumine id egerint, suisque in Scriptis mistas identidem laudibus exceptiones, aut suspensiones quasdam protulerint, accuratori Posterorum indagine discutendas. Persepe quoque absque ulterioris veritatis scrutinio ad unius Cuculis caninum cecinerunt plures: quo dein factum, ut etiam hodie remedium istud egregium damnent nonnulli tantummodo in Fide Paventium, aut ad modulum sui captus; cum tamen, si eis invisendum detur, futurum sit fortasse, ut illud ægre internoscant a Cassia, vel Cinnamomo. Ut igitur redeam ad recentem Scriptorem, cujus Librum, ob locorum distantiam, nondum est datum posse mihi tam facile comparare, omissio illius priore Textu generali, qui nec de China China, vel alio Specifico Febrifugo quicquam loquitur, neque me (quoscunque fugillet) ullo pacto afficit, cum de qualibet præposita Febres pellendi methodo possit intelligi, sive id fiat per insigniter evacuantium, refrigerantium, aut humectantium absum, sive per exuberantem sanguinis effusionem, sive alia quavis via minus laudabili, omisso inquam hujusmodi Textu, quippe Corticem Peruvianum usque adhuc minime improbantem, ad alterum me convertito magis specialem, usuique hujusce Febrifugi minus faventem: siquidem misellus hic Textus, qui per omnes errans Grammaticæ Regulas undique claudicat (luxationem, ut reor, passus, dum dimotus e sede sua) graviore insuper vitio aliquo non laboret.

(b) Idem hoc &c. In hoc Textu cum statim ambigat Scriptor ipse, an adulteratus sit, an genuinus, qui Lipsiæ venditur Peruvianus Cortex, omnino dicendum erit, ut mos eadem geratur, Corticem illum adulterinum esse, non quidem ob facilem Februm recursum, quæ post assumptum etiam quandoque germanum Corticem solent recurrere, nisi diutius ille usurpetur, ac repetatur; imo etiam nonnunquam, rarius licet, quamvis & continuetur, & repetatur usus illius, ut falsus sum in ipso Tractatu meo: sed adulteratum suspicabor ex hoc solum; quod ille præ cæteris, ut inquit, amaris, aut Febrifugis, qualia sunt, Radix Gentianæ, Centaurium

minus, Absinthium, Carduus Benedictus &c. revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præstet. Hic ergo cum non ausim, quasi Corchorus inter Olera, cum Professore Botanices, qualem agnosco D. Rivinum, de re Botanica disputare, quæram saltem, num tanti sit apud ipsum Rivinum Ramazzini auctoritas quanti est apud Ramazzinum auctoritas Rivini. Si pari utrinque, ut reor, passu procedat res, dicam statim ex Cl. Ramazzini effato, ut in Collatione alias citata litera B, Chinam Chinam, nedum vulgariam antifebrilium, cujusmodi sunt Gentiana, Absinthium, Centaurium, &c. sed & Alexyperitorum omnium, quotquot excogitavit Antiquitas, aut Chymicorum solertia conspexit, esse facile Principem. Cum vero hoc ipsum iudicium suum in præsentis Dissertatione retrahere, aut revocare studeat idem, qui protulit Cl. Ramazzinus, appellare demum liceat ad supremum Tribunal universæ Reipublicæ Medicæ, instando enixe, declarari communibus Medicorum Febrifugum hoc expertorum suffragiis, an sincerus, & genuinus Peruvianus Cortex in sistendis, & statim, & semper, Februm Intermittentium paroxysmis, præstet revera aliquid peculiare præ cæteris amaris, aut Febrifugis superius recensitis. Proh magna Europæorum Mercatorum cæcitas, qui ex America Chinam Chinam ad nos apportant, cum satius foret, Absinthium, & Centaurium nostrum ad Americanos devehere! Quod si ad Posteritatis Tribunal Causæ hujuscemodi examen placeat prorogare, nullus dubito, quin decantatis Veterum Febrifugis cum China China collatis id sit eventurum, quod olim Critis Gallinacis in Pavonis Caudam velantibus contigisse, false fabulatur Cælius Calcagninus in suis Apologis. Cum enim illæ in summo capitis fastigio promittentes, Pavonis Caudæ insulcarent, quod postremissimo loco nata esset, scopæque instar terram verteret; Respondeo his, inquit illa, quum vos pallidula, ac etate exesa, e militari cono me hostibus minitantiem suspicietis. Sed ad nos iterum.

Evincit quoque, Chinam Chinam, quæ Lipsiæ venalis prostat, sinceram non esse (quod suspicatur & Langius Professor Lipsiensis) evincit, inquam, idipsum assertio altera ejusdem D. Rivini, nempe, a Peruviani Corticis usu interdum tantum, & aliquando Febrim delituisse: in aliis illum, & frustraneum, & nocuum extitisse, bono enim, & germano assumpto Cortice, si depulsa Febris dicatur etiam solum velitescere, id saltem non contingit interdum, sed semper; adeoque in hoc sensu ne evadit ille unquam frustraneus; dummodo Febris sit, vel Intermittens vel de Intermittentium profapia, quod omnino requiritur. De noxa vero, quæ non nisi ab uno præposito, ut diximus, potest procedere, loqui amplius plane directo, Revera ut hæc omnia, quæ obtruduntur, queant subsistere, non aliud conjectare licebit, nisi quod hic Scriptor loquatur promissive de Febris omnibus, tam continuis, quam Inter-

Intermittentibus: quo solo casu plura ex dictis poterunt haud difficulter admitti. Nec forsitan emendicatum quis dixerit istiusmodi conjecturam; quandoquidem §. 35. huiusce Dissertationis ex Cl. Ramazzino habemus, absque eo quod aliunde quaeremus, in Actis Lipsiensibus improbari usum Chinæ Chinæ, in Constitutione quadam Uratislaviensi anno 1699. universaliter adhibitæ (& quidem perpetuam) ad *Febres continuas populariter grassantes*. Forlan & illuc respicit huiusce Lipsiensis pariter Scriptoris.

Cæterum cum adducta illius auctoritas, prout jacet, non congruat experientiae meae; neque id ego præsumam, ut mihi potius, quam illi acquiescat quivis hoc remedium nunquam expertus Lector (expertus enim jam inter meos connumerum) fas sit, omiffis tot aliis, qui simul congesti efficiunt, ut *de hoc Remedio jam habemus Pandectus*, recentem aliquem Auctorem Lipsiensis pro Conciliatore nostro seligere, cujus Scripta approbet, ac magni faciat ipse D. Rivinus. Sit iste celebris Christianus Johannes Langius; cujus Opera Medica omnia, duobus amplis voluminibus comprehensa, edita sunt Typis pariter Lipsiensibus anno 1704. curante, ut legitur in fronte illorum, eodem D. Augusto Quirino Rivino Patholog. atque Botanico P. P. ut nempe sui conjunctissimi Affinis (quemadmodum ipse ad Lectorem præfatur) labores ac Scripta Cedro digna, & Orbi perutilia commendaret immortalitati. Cum ergo in his Langianis operibus reperitur part. 3. Volum. 2. pag. 361. *Disputatio disertissima De China China virtute febrifuga*, in qua quicquid ferme in eam usque diem a diversis Auctoribus tum in approbationem illius, tum etiam in contemptum prolatum fuerat collectum, examinatum, & discussum visitur ad pag. 375. idcirco ad id saltem me refero, quod in ea Disputatione adversus Obstrictores Corticis adstruit Vir ille Celeberrimus: estis fatear omnia, quæ in ea Lucubrations ab eodem Langio traduntur, etiam de favorabilium numero, mihi non semper probari, ut qui suspicor, haud completam sufficienter fuisse defectu temporis Viro illi Clarissimo, anno ætatis suæ & vita functo, huiusce Febrifugi elegantior

praxim. Interim saltem; quod nobis præcipuum est, reponere liceat, illa eadem quatuor Amara Febrifuga, a D. Rivino Chinæ Chinæ, non quidem prælata (ut illa huic præfert Cl. Ramazzinus) sed tantum æque parata, & æque commendata, nempe *Centaureum minus, Absinthium, Carduum Benedictum, & Gentianam Radicem*, illa inquam eadem nominatim in citata Disputatione a Cl. Langio Chinæ Chinæ ita posthaberi, ut secundum ipsum pag. 372. *His, aliisque*, ut inquit, *hujus generis pluribus Medicamentis Antifebrilibus, quæ ordine recensere nimis esset prolixum, extra controversiam præcipit palmam China nostra China, dubio sine ex sua singularissima textura &c.*

Tandem quoniam huic Langianis Disputationibus D. Rivino *Placuit* (ipse sic Lectorem admonet) *in margine breviter annotare, quæ prolixius in contextu protrahuntur, ut hoc feliciter contenta evolvendi, & vel obiter inspicienti appareant*, referam ipsius D. Rivini verba, pag. eadem 372. Paragrapho 50. in margine apposita, quæ sic habent. *China China reliquis Antifebrilibus antefertur*. Antefertur equidem, fateor, a Langio, sed a Langio Practico egregio, Scriptori recenti, D. Rivino Discipulo, illiusque conjunctissimo Affini; atque id ipsum patitur, & sponte studet exscribere, ac annotare sine ulla limitatione Præceptor ipse D. Rivinus, forsan ut quadam veluti approbatione fortuito apposita, propriis ipsius verbis lis hæc dirimatur. Quod si denique ipsi D. Rivino Scriptori recenti recentissimum aliquem quis opponendum velit, is legat D. Bernardinum Zendirinum, qui in suo de China China Tractatu, Typis Venetis hoc ipso anno 1715. edito, sensa ubique profert sensibus D. D. Ravini, & Ramazzini aperte contraria (reliqua ejusdem Tractatus non est quod persequar, aut perquiram curiosus) ne verbum quidem habens de hac Ramazziniana Dissertatione, paulo ante Paravii impressa, & apud Venetos Bibliopolas publice prostante: indicio manifesto, tam rationes Cl. Ramazzini, quam auctoritates D. Rivini, & aliorum contra Chinam Chinam allatas, libero huic Scriptori nullum negotium facessere valuisse; sed exolevisse neglectas.

§. XXIX.

(a) **U**tilior forsitan esset Corticis Peruviani usus in febribus intermittibus, si tales ab initio dignoscerentur, observantur enim aliquando tertianæ febres vere intermittentes, sed mali moris & perniciosæ, (b) *de quibus Mercatus* peculiare Caput habet, quales febres Hippocrati non prorsus fuerunt ignotæ, in septimo enim Epidemiorum hæc habet verba. (c) *Cholericæ affectiones magis in æstate fiunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt, hæc quandoque malignæ fiunt*. In huiusmodi casu (d) *si aliqua pravitas signa se prodant, quæ ut plurimum obscu-*

obscura sunt, & Medicos fallunt, non alienum erit huius Febrifugi usum pertentare, *periclitari enim oportet, cum morbus periculosissimus est, ajebat Hippocrates.*

Hætenus conatus est Cl. Auctor ostendere, *Hæmorrhoidicum* esse, & *irrationalem* usum Chinæ Chinæ, *suapte natura*, ut inquit, *dolosæ*, ac suspectæ, tum universaliter loquendo, tum etiam peculiariter in Febribus Intermittentibus, nullam malignitatem præferentibus, in quibus, ut vidimus, non ad cautionem omnimodam (quæ hoc remedio obtenta ipso Judice noxia foret) sed ad inducias solummodo aliquot dierum impetrandas, dummodo adfit certitudo de illarum reditu, nonnumquam permittit: dosi tamen satis exili, quippe non repetita, imo & in nonnullis tantum, non omnibus usurpanda Ægrotantium generibus. Cuncta hæc fere ex diametro opponuntur iis, quæ de innocua huius Remedii substantia, usu illius, & dosi, ad Febres Intermittentes non malignas abigendas, toto primo Libro Therapeutices meæ præmissi; ut propterea idem primus scopus unicus hucusque fuerit castigationis a Cl. Auctore in antea tentatæ. Huic tamen labori suo forsitan pepercisset, si primam, & alteram tantummodo paginam Libri secundi non renuisset evolvere; ubi apertissimis notis (quod a Lectore velim considerari) me nullatenus repugnantem polliceor cuiuslibet, qui in benignis Intermittentibus Peruviani Corticis opera uti recuset; cum eo Febrifugo ipse quoque in iisdem Intermittentibus non admodum frequenter urar, quippe pro *Depurativo*, seu *Perfectivo* sapui a me habitis.

Enimvero etiam si contendere velit Cl. Auctor, vel alius quispiam, solam effervescentiam febrilem etiam periodicam, esse instrumentum unicam depurationis Fluidorum; atque hanc depurationem esse igitur a Natura, paucis adminiculante remediorum apparatu, nobis expectandam, usquequo saltem magnum non superveniat, impendatque periculum: adeoque *nullum* unquam esse locum, hac semota conditione, oblationis cuiusvis *Specifici*, quod cito paroxysmos sistat absque crisi valde copiosa, & palam sensibili ejusmodi nullum adhuc præter Chinam Chinam repertum est) ego sane ita sentientem nullo pacto *resellere* aggrediar, quantumvis forsan rigide nimis sentientem. Neque me ab hoc proposito dimoveret quispiam alius, qui minime innixus huiusmodi ratiocinio, haud plane forsitan contemnendo, sed quavis inepta, aut futilli motu ratiuncula, hoc ipsum tamen in re faciendum veller: Est id rigorose semper exigere in praxi, sæpe non cedat in proximi utilitatem; neque tamen cedit in evidens, & gravissimum damnum illius, ut contingit, quoties quis in periculo, & certo, & gravi, certum pariter huiusce Febrifugi a Deo dati spernit auxilium. Cuiuslibet propterea, qui duræ adeo cervicis non sit, at in extrema etiam angustia Remedium istud ablegandum iudicet (iis videlicet in Febribus, iis in circumstantiis, eaque Methodo adhibita, de qui-

bus abunde in Tractatu meo) cuiuslibet inquam hæc, quæ putarim negari non posse, facile admittenti, est in reliquis dein omnibus adversanti, absit, ut unquam succentem, ut qui nullam hinc assertis meis, saltem potioribus, injuriam, nullumque grave (quod majoris momenti est) Praxi Medicæ damnum fateor inferri.

Sola itaque oppugnatio *Methodi* meæ in *Perniciosi* a me descriptis evulgatæ, sola inquam hæc, si forte a Viro quopiam existimatione digno (quod vix crediderim posse contingere) tentaretur, potis esset me commovere nonnihil; nullus tamen impugnatoris, utut Celebris, rationem haberem, nisi se profiteretur satis expertum; qui autem rite expertum poterit se profiteri, rationem impugnatoris habere nequibit. Pro usu vero qualicumque alio Peruviani Corticis in *vulgaribus* Intermittentibus, pro quarum curatione nil fere speciale prodidi, quod a pluribus ante me non fuerit annotatum; nec ea mihi propensio est, nec illud otium, ut velim decertare, & Causam, quam cum tot Viris pari voto mecum sentientibus habeo communem, mihi uni advocare. Atque ideo si intra hosce cancellos substitisset, ut hætenus substitit, Cl. Viri dissentus, omne profecto illius, est alicubi valde peculiare, ac acerbiusculas animadversiones tulissem tacitus; verum eas jam usquequaque ad nimietatem exuberasse, in bonæ simul praxeos, & veritatis detrimentum; atque ira quidem, ut tantum qui steterit non videat, paulo infra clarius patebit. Quod autem palam cepit.

Omnibus & Lippis notum & Tonsoribus esse, id certe a me citra quoddam dedecus amplius dissimulari non poterat. Et porro dissimulare religioni mihi ducerem, cum publica potius res agatur, quam mea; nec exinde minus quam existimatio mea, periclitetur Republicæ utilitas. Jam vero his interjectis pro Lectorum pleniore notitia, Animadversionum Cl. Auctoris simulque Responsorum mearum filium refumo.

(a) *Utilior forsitan &c.* In hoc Paragrapho Vir Cl. tertii præcipue Libri Therapeutices meæ, quippe potioris, asserta quadantenus infirmare aggressus (id enim ex asse conficere haud ita planum) progreditur ad expendendum, quæ locum in Tertianis Intermittentibus *Perniciosi* a Mercato descriptis, queat habere Peruvianus Cortex. Atque hic, priori deposita severitate, duo admittit non exigui ponderis; unum quidem absolute, alterum conditionaliter tantum. Quod absolute concedit, est, Febres Tertianas *malignas, & Perniciosas* a Mercato descriptas esse *vere* Intermittentes; itaut (quemadmodum subdit §. sequenti) *ad perfectam appropinquam deveniant*. Mirum autem visum est mihi, quod Cl. Auctor admittat, Febrem adeo ferocem, quæ

quæ fieri hominem pessime exercuit, & cras est nedom reversura, sed & eundem statim interemptura, hodie illum plane dimittat, nec concentrata tacite cubet, nec corpus illius tacite depascatur; cum omnia hæc mala contingant, neque unquam amplius homo ad veram, & perfectam apyrexiam perveniat ex Cl. Auctoris effato §. 25. & 27. quoties Tertianæ febris benigna curatur Peruviano Cortice, post duas tantum hebdomadas forsitan revertetur, & facile iterum recessura. Alterum, quod conditione apposita admittit pariter Vir Cl. est, Febrifugum istud utilius forsitan (nec enim certo) esse posse in Malignis Intermittentibus, si tales ab initio dignoscantur. Addo ego & etiam si tales ab initio non dignoscantur, sed Medicum fallerent, dummodo in illa ipsa accessione, qua tandem dignoscantur, Æger non pereat, sed in alteram accessionem protogetur illius vita, ut ut frigidus, & arteriarum pulsu fere omnimode destitutus, expirare videatur: in his enim quoque circumstantiis ille, fere dixerim certo, China China secundum Methodum meam oblata restituitur. Imo sæpe etiam, etsi non tam certo, restitui poterit sola usurpata Mortonii Methodo, qui Febres hæc in extremum, quod modo diximus, discrimen hominem adducens, graphice describit, & China China non raro feliciter curat, ut videre est, tum apud ipsam, tum Lib. 2. Tractatus mei pag. 113. ubi Caput peculiare istius Auctoris reculum visitur, & Scholiis meis additis etiam ulterius dilucidatum. Quod ejus Methodo in usum ducta potest sæpe contingere; mea similiter adhibita solet contingere semper, aut fere semper. Experiantur ter saltem, aut quater increduli, dummodo ingenui: meque tunc, si tanta illos teneat fiducia, mendacii redarguant. Quod si eas ab initio per sua signa, perque suos peculiare characteres dignoscendas velit Cl. Auctor, ut curationi suscipiendæ fiant opportuniore; id ex professo me per extensum scio tentasse haud oscitanter, forsitan & integre præstitisse, Cap. primo Libri 3. Mercato præsertim, & Mortonio præeuntibus.

(b) (De quibus Mercatus &c.) Mercatus itaque non unum peculiare Caput habet de hujusmodi Febribus, sed multiplex; illiusque Tractatus de hac materia vere aureus est, ac utilissimus, etsi non admodum comptus; adeoque plurimis philologice ornatu luxuriantibus longe antefereendus. Primus ille fuit, qui ferocissimas hæc observavit, exactissime secundum varias illarum species descripsit, ac pro more suorum temporum peculiariter curare docuerit. Et tamen incuriosa Posteritas nullum inde traxit emolumentum, adeo ut major Scriptorum omnibus fuerit sollicitudo scribendi quodammodo ad pompam, ne dicam ad Læstoris stomachum, de benigna Intermittente Tertianæ,

quæ neminem, quousque talis manet, tollit de medio, quam vestigiis Mercati inhærendo, quidquam scribendi de Perniciosa, & ex se fere semper lethali. Excipe Læstor Mortonum qui de Mercati Scriptis, ut licet conjicere, minime concius, propria nihilominus observatione eandem Febres (minus dilucide quidem) exposuit; quodque laudandum magis, feliciter curare docuit Peruviano Cortice, rebus etiam in præceptis lapsis, liberaliter oblato. Utriusque Auctoris scripta circa hanc materiam habens recusa in Therapeutice mea Speciali, Scholiisque meis haud plane forsitan inutilibus adaucta; quæ simul omnia secundum Librum constituunt ejusdem Operis, ut nuper innui.

(c) (Cholericæ affectiones &c.) Textus hic Hippocratis a Cl. Ramazzino allatus quasi quid peregrinum, ille idem est, quem primo observavit Mercatus, bisque de eodem meminit, Vallesit simul expositionem indigitans. Ego & Textura a Mercato citatum, a Cl. vero Ramazzino nunc recitatum, & ipsam Vallesit expositionem in Scholiis adduxi. Cuncta videbis apud me, primo pag. 90. secundo pag. 98. & 99. Sed hæc forsitan, utur repetita, debiliorem Viri Cl. obtutum subterfugere.

(d) (Si aliquis &c.) Tandem fatetur Cl. Auctor, in hisce Febribus, si aliqua pravitatis signa se prodant; quæ ut plurimum obscura sunt, & Medicos fallunt, non alienum esse (rectius dixisset, necessarium esse) hujus Febrifugi usum pertentare. Hæc una confessio mihi sufficeret, nisi ea statim infirmaretur ab exemplis per eum allatis; quodque pejus est, commentitiis. Sed de his quam mox. Non alienum itaque putat ille uti China China in intermittentibus Perniciosis, si aliquis pravitatis signa se prodant: cum vero istiusmodi signa, ut inquit, obscura sint, & Medicos fallant, Thesis vix statuta statim vacillat. Saltem (fidenter subdam) obscura non erunt signa pravitatis, cum Æger in angustiis supra recensitis constitutus, non sine maxima difficultate febrilem paroxysmum incipit vix vivus transigere. In hujusmodi casu, ni prius dignota sit Perniciosa Intermittens, offeratur a curante Medico Peruvianus Cortex; sed bona venia Cl. Auctoris, non ad drachmam unam, vel duas (neque tamen ad uncias, & uncias) exhibeatur: ea siquidem pusilla dosi præscriptus, nec cito dein, ac pluries, saltem ad Mortonii, vel Sydenhami mentem repetitus, id aget solummodo, ut Vir Cl. possit jure, ac vere restari, quod nonnisi declamando testatur Paragrapho sequenti, paucos nempe qui evaserint, sibi fuisse observatos. Secus vero fiet, si exhibeatur idem Cortex Methodo validiore, sed congrua, & rationali, qualem in Therapeutice mea docui Cap. 3. Lib. 3., felicemque jugiter per plurimis Exemplis ostendi.

§. XXX.

§. XXX.

Memini me vidisse Mutinæ variis temporibus Constitutiones quasdam tertianarum febrium intermittantium, sed malignarum, quæ tertiana quaque die suas habebant accessiones cum rigore, & more solito per sudorem fiebat solutio, ut ad perfectam apyrexiam devenirent, sed quarta, aut quinta accessio tanto rigore invadebat, ut ægri non amplius incallescere, concentrato pulsu, ac toto corpore perfrigerato, nec multo post interierint. In tam gravi, ac subita tempestate Medici tamquam e gravi somno exciti, cum antea super utramque aurem, ut dici solet, obdormirent nil tale expectantes in febribus, quæ cum frigore, & rigore accederent, absoluta infebritatione postmodum subsequente, tumultuarie ad facram ancoram Chinæ Chinæ ad uncias in vino infusæ confugiebant, sed incassum, paucos enim evasisse observavi.

(Memini &c.) Memini & ego quod meminir Vir Cl. varias scilicet Mutinæ contigisse Constitutiones Perniciosarum Intermittantium, quæ non ea solum, qua narrat via, sed valde multiplici, in Tractatu meo ordinatim exposita, Ægrotantes non paucos ante reverentem Methodum meam (id namque addere necesse est) Peruviano Cortice penitus intentato, trahebant repente, ac inopinato ad interitum. Sed simul memini, debuissetque & ille meminisse testis de visu, plurimos alios ejusdem generis Ægrotos, ne dicam omnes, eadem Methodo curatos, ocyssime pariter, ac inopinato evasisse. Saltem quot vidit ille Perniciosos hujusmodi Febribus laborantes, quibus ego meam Methodum adhibuerim, tot vidit repente restitutos; pereuntem vero neminem. Et siquidem ullus sinceræ Inductionis locus concedatur; nonne vidit ille me duodeviginti abhinc annis, cum mihi graviter decumbenti tam humaniter adstitit (medicæ enim manus nobis invicem pro re nata præbebamus adjutrices) nonne inquam vidit, post latam a memetipso, atque ab eo citra dissimulationem admissam de imminente mea morte sententiam, epoto, dosi quidem maxima, unoque haustu, ad sex videlicet usque Drachmas Peruviano Cortice, omnia postmodum consulto repetitione Remedii, ab Orci faucibus illico ereptum, ut fuscè in Therapeutice mea pag. 187. atque ita quidem ereptum, ut ab eo tempore (superato videlicet novo Febri insultu, quem tunc præcavere non libuit) firmiorem ac antea in hanc usque diem traxerim valetudinem? Nonne pariter alios Ægrotos inspexit hujusce ordinis, quandoque etiam mihi socius in curatione, eodem remedio statim sanatos, nec ullo amplius morbo tentatos; Hujusmodi sortem faustissimam experti sunt, tum Æger ibidem a me descriptus pag. 85. anno videlicet 1695. usu Corticis Peruviani, Viro Cl. tunc falice consentiente, curatus; tum alter eodem

remedio, me præscribente, ipso vero desperante restitutus an. 1707. de quo pag. 255. & adhuc vegetus, etsi jam senex: ut plures omittam, de quorum Ægitudine, & cura omni moda pariter certitudinem habuit, quamvis ad eos invilendos vere non accesserit. Ast hæc narrantur, & narrata sunt a me; fortasse vero non admittentur (inquiet aliquis) a Cl. Ramazzino, si respondere potis esset. Scripta sunt a me (subdam) & a Viro Cl. lecto, nec tamen negata; licet omnem lapidem moverit ille, ut assera sua exemplis quibuscumque, ac undecumque conquisitis, imo etiam interdum minus germanis, fulciret; mea vero enervaret. Usque tamen libet eundem audire, hæc ante biennium, anno scilicet 1712. de China China locutum in Dissertatione De Contagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepsit pag. 37. ut in retuli in Collatione Textuum illius lit. H. Equidem hoc præsidii genus in Febribus periodicis miranda præstat, ac præsertim in Tertianis Intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdum necant &c. hoc enim Febrifugum fermentum illud malignam sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud collatur, ne Æger in ipso Febri accessu intereat.

Hic ergo quæro: Si Cortex Peruvianus in Malignis Intermittentibus, ipso Judice, miranda præstat: si Fermentum illud malignum, vel penitus restinguit, vel plurimum saltem enervat; tandemque si periculum illud tollit, ne Æger in ipso Febri accessu intereat; cur tot additis limitationibus, cur tanta incertitudine, ac mutatione, verborumque forsitan interjecto, protulit §. antecedenti, Peruvianum Corticem in iisdem Malignis Intermittentibus esse posse forsitan utilem, si tales ab initio dignoscantur? item, non alienum esse, usum illius pertentare, si malignitatis signa se prodant, quæ tamen obscura sunt, & Medicos fallunt &c. Rursus si ve-

12,

re, ac absolute ille utilis est in hujusmodi casibus, & incunctanter usurpandus, eo quod in *Malignis Febris*, præsertim *Tertianis vere miranda præbet*, ut ante biennium asseruit, ubinam gentium quæso, ubinam terrarum miranda hæc observavit, aut commodius observare potuit ille, quam Mutinæ; imo etiam, ausum dicere, quam me præscribente? Si vero Mutinæ, ea miranda vidit, quæ prædicat, ubi vere vidisse certum est ex antedictis, qua animi fiducia nunc jactat, Mutinenses Medicos pro curandis hujusmodi Febris *sumulturne ad Sa-*

§. XXXI.

Succurrit nunc mihi funestus casus Domini Francisci Guidoni, qui ex hujusmodi febre misere oppetiit; laborabat Vir iste Nobilis media ætate tertiana febre, quæ exquisitæ speciem referebat, ut altera die prorsus apyretos esset, & electo si vellet posset exurgere, die quinta h. e. quinto circuitu accessit febris tanto rigore, & frigore una cum mentis stupore, pulsu exili ut vix perciperetur, unde Medicus ad visitationem pro more accedens, ad ægri adpectum attonitus insitit me non procul habitantem subito pro Consultatione acciri, in qua Vir ille cæteroqui doctus ingenue confessus est se deceptum a febre, quæ tertianæ exquisitæ morem, & leges omnino servabat, nullo se prodente pravitate signo. Proposuit ille Peruvianum Febrifugum more suo propinandum, annui ego memor dicti illius, quod habet Celsus, *in præcipiti periculo multa recte fieri alias omittenda*, sed altera die aphonus, & gelidus æger mortuus est.

Hucusque tribus, vel quatuor Casibus a tempore valde diuturno emendicatis, inter tot, quos ipse referre se posse identidem obrudebat, parum profecit, nihilque probavit Cl. Auctor. Et quotiescumque etiam in pleno robore constitissent, nec potuissent rejici a me ea facilitate, qua sunt rejecti, ut exempla probationis invalidæ, quid quæso a Viro Cl. probatum foret, ubi agebatur de usu Peruviani Corticis in Intermitterentibus tantum diuturnis, & cæteroqui benignis, cujusmodi curationum felicissimarum ipse plusquam quingenta, si omnium memor essem, tribus illis, aut quatuor ab eo recensitis opponere possem exempla? Forsitan modo, ubi agitur de re valde gravi, videlicet de oblatione ejusdem remedit in Febris Intermitterentibus quidem, sed *Perniciosis*, atque lethaliibus, fortioribus exemplis utetur, nec ullam exceptionem admittitur; ut nempe Quartum Librum meæ Therapeutices impugnaturus, Historias in eo contentas, quippe felices, funestis ab ipso mox afferendis infirmit.

(*Succurrit &c.*) Jamque memetipsum armis meis contondere aggreditur, unius ex meis Ægris Perniciosa Tertiana confecti casum opponens, ipse paulo ante mortem ejusdem Ægrotantis in consilium accitus. Sed hæc quoque narratio va-

riam Anchoram China China incassum confugisse, ac perpaucos evasisse sibi observatum? Habet profecto quid admirabile hæc inconstantia, eoque admirabilior ea est, quo brevioribus distincta temporum intervallis. Etenim Textus nuper citatus, ingenue plane ac etiam ultroneus, vix quatuor mensibus præcessit orru Therapeuticæ meæ, ea vero vix in lucem edita, statim conceptum suum sortita est, orta que nuper hæc Viri Cl. Dissertatio, Auctori æque suo intentæ, ac Operi meo.

riat in pluribus; & primo in circumstantia gravi, quæ vel ipsa dirimit Matrimonia: adest quippe *error persona*. Non enim D. Franciscus Guidonius, qui multo ante obierat Apoplecticus, neque a me fuit unquam curatus; sed D. Antonius Francisci, & Opizonis frater fuit, quem Perniciosa illa Febris sustulit; ille vero Medicus ego fui (atque hinc dignoscat quilibet, an Censoria virgula Viri Cl. me peculiariter petat, & an ictum, auras licet, non me suspirantem, queam dissimulare) ille inquam ego fui, qui me deceptum fassus sum a tam celeri prolapsu in illud exitium, quod tardiuscule forsitan, & lentius eventurum a longe fueram suspicatus. Neque enim adeo deceptus fui, quin futurum mentis stuporem tempestive prænotens, priusquam scilicet Æger in præceptis tueret, curarim, ut ille rebus suis, animæque confuleret: cujus rei sollicitudo me impulit, ut D. Marco Antonio Origono Sacerdoti, Ægrotantis familiaris, viventi adhuc, & memori, negotium anxie committerem (quod ille egregie præstitit) quoniam Uxorem de imminente periculo haud rebar satis adhuc persuasam. Cæterum nec morbi series, qualis a Cl. Viro describitur, nec alia minutiora mihi uni nota, non illi, qui cuncta habuit ex relatu meo, & quo-

rum facile postmodum erit oblitus, cum re ipsa concordant. Utcumque tamen hæc fuerint, certum est, Virum illum Nobilem ex Perniciosa Febre, primo Intermitterente, mox Subcontinua, & repente soporosa (quo casu quis forsitan alius, subortam ex improvviso Apoplexiam, vel vase, vel stolidè pronunciasse) præcipiti lapsu occubuisse. Me vesperi fassum esse Cl. Ramazzino, qui post administrata ob prævisum opportune periculum Sacramenta Ecclesiæ fuit in consilium vocatus, deceptum memetipsum a motu morbi supra suspicionem quoque meam matutinam citiore verum est, utroque fateor, me alias etiam magis deceptum, inscio licet Viro Cl. ac si diutius vivam, magis adhuc forsitan decipiendum. In hoc tamen uno me tum deceptum fassus; quod tempus adhuc mihi sufficiens pro China China venturis accessibus exhibenda futurum esse antea conjectaram; cum tamen ob excidium immodice præceptis amplius ea nequiret administrari. Hoc ergo solum nomine, quod nullus ei locus esset, de Peruviano Cortice mentionem habui. Oblatum vero fuisse huic Ægrotanti, aut propositum a me Remedium hujusmodi, ut fidenter asserit, brevique verborum ambitu affabre circumscribit Cl. Auctor, summa dixerim illius etiam non viventis pace, ne per somnium quidem consonat veritati. De assertorum meorum honestate, nec ipsi, si quos novi, Obtrectatores mei solent suspicari. Prostant nihilominus apud Pharmacopolam Hortensium Candrianam, Virum probum, honestumque Schedulæ meæ, Adversaria propria, & Codices fideles, ac integerrimi, lituram non admittentes, unde cui-cumque lubear, vel curæ sit, facile datum est certiorari. Ibi cuncta cernuntur, quæ usui fuere, & inter cætera a Cl. Viro proposita, mihi que statim probata, Ceratum Vescicatorium, & Lapis Bezoarticus, quæ forsitan Celeberimum imitatus Sanctorium, *in fide Parentum* proposit.

Hallucinationem tam masculam, quod nempe obrudat ille pro oblato minime oblatum hoc casu, imo neque propositum Peruvianum Corticem, absit ut exprobrum Cl. Auctori, pie quippe quiescenti, deque his omnibus sibi nunc vanis forsitan ridenti; in cujus obsequium lapsam forte longa die memoriam tantum culpabo. Id unum inquam Lectori; obstupuisse me non parum, cum primo hæc legissem, miratus nempe quomodo Vir circumspicere, ubi de Facto agitur, hujusmodi commentitia tam fidenter, tam animose scripserit, ut illi non sudarint præcordia (quemadmodum loqui consuevit ille §. 11. ob metum de impropero eventu: improper namque illi eventus est, se fuisse isthæc narrando deceptum, vel cum videri, cui fuerit animus alios fortasse decipere. Atque hæc Corinthiis audientibus, & satis scientibus recitat? ajebat olim Lucianus de quodam Historico nugatore, apud Corinthios se vidisse jactante; quæ illum neutiquam vidisse ipsimet norant Corinthii.

Obiit itaque Vir ille Nobilis, Peruviano Cortice ne proposito quidem plane jejunos; quandoquidem præceptis illius lapsus, in Subcontinuis cæteroqui Febris, cujusmodi hæc evalebat, haud ita repente fieri solitus, contrigit præter ordinem quoque; inclinante videlicet die minoris afflictionis: erat enim ea Febris Tertiana duplex, ab initio tamen penitus intermittens. Cum vero paucis horis distaret potior, & plane lethalis accessio; jamque parenter inceptum esset præcox præter morem exitium, lethalia prorsus de more paulo post incrementa susceperunt, ab exhibendo incassum imo & proponendo Febrifugo abstinentium duxi, ne quem servare illud non poterat, occidisse videretur. Scilicet Virum jam conclamatum, & postridie, ut patefecit eventus, moriturum, postridie quoque ab epoto minime cruciante Peruviano Cortice (si forte fuisset exhibitus) occubuisse, fuisset certe, ut infra §. 48. *amaris China China potionibus miserum Ægrum conficere*: interuisse vero deglutito Lapide Bezoartico, & Vescicatoribus Emplastris inaniter divexatum, fuit, illum pro viribus Artis dubio procul rescicere. Sicuti ergo perperam culpatur hoc casu non assumptus, neque præscriptus Cortex; ita perperam culparetur, si morituro fuisset incassum exhibitus. Revera nonne quotquot obeunt, obeant necesse est non multo post assumptum, vel cibum, vel potum, vel cardiacum medicamentum, vel quid aliud æque innocuum, nisi ex inedia deficient? Nonne pariter identidem postridie ab epoto solvitur, aut leniente medicamento pereunt Ægroti, quos tamen non Leniens illud pro innoxio habitum, sed Fatum eorum dicitur sustulisse? Exempla sane hujusmodi, inculpatò nihilominus Remedio simul ac Medico, haud infrequenter occurrunt in praxi. Unum liceat hic referre, non quidem ut defunctum Antagonistam retalem, ac quodammodo vicissim criminer, sed ut inopinata quodammodo quandoque artis infortunia haud intemptive commemo-rem; unum, inquam, liceat referre de Viro Nobili, dum casus, qui in gente vulgari contingunt, ut ajebat §. 20. Cl. Auctor, *sine rumore terra obtegit*. Nimirum ita res accendunt lumina rebus: quemadmodum enim sub initia hujusce Paragraphi succurrebat in rem suam eisdem Cl. Auctori funestus casus D. Antonii Guidoni, Francisci nomine inconsulte appellati, ita in rem meam

Succurrit nunc mihi, & quidem succurrit certa remissio (multoque magis hujusce eventus deberet meminisse, si viveret, idem Cl. Auctor) funestus casus D. Honorii Barocci, qui ex hujusmodi infortuno misere oppetiit. Laboraverat Vir iste Nobilis levioribus quibusdam sed diuturnis Febris, a quibus jam ferme convalescerat, vel saltem adeo leviter afflicti videbatur, ut jam e lecto exurgeret, possetque, si vellet, etiam e cubiculo egredi. Ulque tamen obstinata alvi stipticitate premebatur; pro qua sollicitanda Medicus illi præscripsit sex-

tantum drachmas Eleſtuarium Lenitivi. Eo remedio aſſumpto, Eger ſuperpurgationem paſſus, in deliqua ſubinde incidit, Febremque intenſiſſimam una cum pulſu exili, ut vix perciperetur; unde Medicus ad viſitationem pro more accedens, ad Egri aſpectum attonitus inſtitit, me non procul habitantem ſubito pro Conſultatione acciri; in qua Vir ille ceteroqui doctiſſimus ingenue confeſſus eſt, ſe deceptum a Remedio tam blando, tamque parca doſi ex-

hibito in morbo tam levi, ubi nulla unquam ſe prodidere infauſti ominis ſigna: ſed vix Febricula quædam quæſitor ſuperſtes remanerat, actiones tamen minorum lædens. Irrita fuerit nihilominus quævis in eo præcipiti periculo licuit experiri Artis auxilia: Altera enim die apſonus, & gelidus Eger mortuus eſt.

Loripedem rectus deideat, Æthiopem albus. Juven. Sat. 2.

§. XXXII.

(a) **E**odem fato obiit D. Comes Fortunatus Cortefius, D. Joannes Altimanus, & complures alii eodem pene tempore, perpauca enim ab hujusmodi febre correptos evaſiſſe vidi. (b) Credo equidem, quod ſi attentius hæc febres, quæ æſtate potiſſimum aliquando caput exerunt, obſervarent Medici, credo inquam quod ſigna quædam pravitatis deprehenderint; magnarum enim calamitatum parva ſolent eſſe ab initio ſigna, ut in morbis peſtilentibus evenit. Sæpe exiguus mus augurium tibi triſte dabit, ajebat Doctiſſimus Fracaſtorius de Contagione.

(a) (Eodem Fato &c.) **E**odem vere Fato obiit; China videlicet nec aſſumpta, nec ei præſcripta, D. Joannes Altimanus, ut habetur ex Conſanguineis, ex Pharmacopola, & ex ipſo curante Medico ordinario, nempe D. Riccio: neque enim caſus ille, ut nec ſubſequentis quicquam ad nec; quod quis crederet, oppoſitum indicante prævio contextu? Aſſerit is, qui vere adſtitit, Febrem fuiſſe ab initio Intermittentem, mox in Malignam generaſſe: cui tamen curandæ, nec ipſe, nec D. Ramazzinus ſuperaccitus opportunum umquam putaffent Peruvianum Corticem: tantum abeſt, ut vel propoſitus ille fuerit, vel in uſum ductus. Ita ille: cujus eſſatum quo ad non oblatam Chinam Chinam nequit in dubium revocari, cæteris etiam adminiculantibus: quo vero ad carentiam opportunitatis illam exhibendi, ſtandum erit amborum placitis, cum non aliter deceat.

D. autem Marchio (non Comes, ut habet Cl. Auctor) Fortunatus Cortefius in quadam Egrotudine verè fuit olim curatus (nec quicquam reticeam) & a Cl. Ramazzino Medico illius ordinario, & a me ſimul in conſilium vocato. Evaſit tamen ille tunc a diuturnioribus Febribus; puto etiam ope Chinæ Chinæ ſed non ſatis memini, ut aſſeram, in ultima vero Egrotudine, cui compendiarie ſuccubit; ſolus illi adſtitit Vir Cl. proinde quibus pharmacis (dicam & ipſe verbis illius ex §. 34. petitis) Eger iſte fuerit potioratus in poſtrema Egrotudine, omnino mihi ignotum. Hæredes Deſuncti, conſuetusque illius Pharmacopola Joſeph Sallarolus cenſent, nullum, aut fere

nullum (nullis videlicet hæc de re extantibus monumentis) breviffimo illius morbi tempore præſcriptum fuiſſe remedium: nullam propterea exegit idem Pharmacopola, nullam Hæredes ſolverunt expenſam. Certe Corticem Peruvianum minime uſurpatum fuiſſe, aſſerit hoc quoque caſu idem D. Riccius, qui & hunc ægrum peſſime habentem inviſit, cum forte Mulierem quandam de Nobilibus ejuſdem Viri famulitio tunc Egrotantem curans, ad eum quoque officii cauſa non ſemel acceſſiſſet. Chirurgus pariter Andrea Taſſonus, qui pro ſuo quoque munere eidem adſtitit, de ſolis Veſſicantibus paratis, ſed ob præcocem illius obitum nequaquam appoſitis, memorem ſe perhibet, de Cortice nil conſcius. Quod ſi nihilominus, omnibus inſciis, Chinam Chinam ſe exhibuiſſe contendat Cl. Auctor; cum Methodus illius non tranſcendat drachmas duas; hæc autem in præcipiti periculo nequeant ſufficere; habet hinc potius unde eum poeniteat ſuæ Methodi, puſillaque, ac invalide ſuæ doſis, quam unde alias exprobrat abuſus nomine uſum liberalioris, virilemque adeo fidenter traducat Methodum, qua nullatenus uſus eſt; qua vero uti neceſſe eſt hiſce caſibus, ut Cortex proficit. Quamobrem qua ratione inferret ille, noxium, vel fruſtaneum ſaltem fuiſſe funeſtis hujusmodi caſibus ipſum Peruvianum Corticem, ſi vere fuiſſet oblatum; eadem ratione ſaltem, forſan & potiore, mihi modo liceret inferre, funeſtos probabiliter illos extitiſſe, eo quia non fuit oblatum vel non oblatum ſaltem Methodo mea.

Expectaſſem proinde potius, ut retuliſſet hoc loco, ubi proprios luſtus alienis intermiſcere

ſcere non reuit, Caſum antiquiorem, quem ſibi olim contigiſſe, centies mihi narravit Cl. Auctor de quodam Laico Oblato ex Cœnobio Canonico Regularium Rhenanorum, quos vulgo S. Salvatoris; Mutinæ vero, ab Eccleſia deſumpto nomine, S. Hieronymi appellat. Hic ergo cum Quartana Febre ab aliquot menſibus detineretur, adeoque jam valde debilis, ut & valde fenex exiſteret, atque ex Cararho intra bronchia deliſcente aſſidue ſubſtrens, Cl. autem Ramazzinus invadente acceſſione (cui a nonnullis jam diebus non ut antea præbat amplius omnimoda apyrexia) duas, pro more illius temporis, Corticis drachmas illi exhibuiſſet, ad impervandas, ut puto, aliquot dierum inducias, ea ipſa acceſſione deceſſit e vivis: quo pacto recedente febre, vere optandum eſſet, ut ea rediret. Hunc inquam caſum potius, quam ſupra recensitos expectaſſem ut referret Cl. Auctor, ad innuendam, ſi non malitiam occultam, & prope veneficam, ſaltem invalidam, ac enervem in arduis hiſce, ac Pernicioſis Caſibus Chinæ Chinæ virtutem. Sed forſan meminit, quod ſicuti ſe mihi quondam faſſus erat ab eventu hoc inopinato adeo terrefactum, ut hæc una de cauſa in Conſtitutionibus ſuis Epidemicis nonnihil mericulose ſcripſerit de uſu hujusce Febrifugi (licet cauſam hanc ipſam ſubticaverit, ne ſibi magis noceret, quam Cortici) ita poſtquam mecum rem eandem melius examinavit, viditque poſt editas Conſtitutiones ſuas eam crebro quid poſſit, quidve præſtet remedium iſtud rite uſurpatum, faſſus erat pariter ingenue mihi, ſe clare jam dignoviſſe, protractam ſero nimis eo caſu fuiſſe Febrifugi oblationem ac propterea perperam expoſitum infamæ Remedium ſaluberrimum, cujus magis interpeſſiva eſſe poteſt ſerior, quam præcox adminiſtratio; cum ob ejus innocentiam, atque ſalubritatem de ipſo dici queat oppoſitum, ac de alio quovis remedio dici ſolet; videlicet, in eo uſurpando leviora eſſe perperuo peccata commiſſionis, quam omiſſionis. Ita ille tunc.

Ut ergo rem contrahamus, ea tantummodo, quam ſupra vidimus, eſt vis, & veritas omnium Hiſtoriarum, a Cl. Viro allatarum, quibus probare ſatagit, ſe Mutinæ perpauca vidiſſe Pernicioſis Intermittentibus correptos, qui China China epota ab iis evaſerint; cum tamen contra viderit nonnullos, ſi eorum placuiſſet illi tantulum meminiffe, & noverit alios plurimos, in Hiſtoriis octoginta circiter, toto ſerme Libro quarto, & alibi a me deſcriptos, iſdem quidem Febribus conſoſſos propemodum: ſed ejuſdem nihilominus Febrifugi ope priſtinæ incolumitati, qua etiamnum a tot annis integre utuntur, feliciffime reſtitutos.

(b) (Credo equidem &c.) Credo & ipſe, Medicos, ſi attente advertant animum, poſſe tempeſtively per ſua ſigna, ſi non perpetuo clare cognoscere, ſuſpicari ſaltem rationaliter morena peſſimum harum Febrium Pernicioſarum. Niſi enim id credidiſſem, ecto diſtinctas illarum ſpecies, ac differentias cum ſignis omnibus earum diagnosticis, prout mihi obſervare licuit, non eſſem exactiffime perſecutus toto Capite primo, imo & ſecundo Libri tertii, quemadmodum pro viribus exequi conatus ſum. Neque Traſtatulum Mercati idipſum docentis, nec non etiam Mertonii deſcriptionem compendiarie præmiſiſſem Libro ſecundo; ut ex illorum Auctorum, meiſque obſervationibus ſimul collatis, faciſſior, & clarior evaderet obſcura ceteroqui hujusmodi Febrium tempeſtively Diagnosis. Sed & inſuper quando Medicum etiam oculatum decepit nonnunquam fraudulentus hic hoſtis, dummodo eo ipſo acceſſu, quo ſe prodit, hominem non interſiciat, ſat habet idem Medicus ex obſervationibus, & Methodo mea, unde hoſtem eundem, ultimum licet excidium interminantem, conſodiatur. Ut propterea ſuis Hiſtoriis, tum paucis, tum veritati minus conſentaneis, eviſionem Tertii mei Libri, præxim hanc utiliſſimam, totque inſignibus Hiſtoriis in Quarto expoſitis confirmatam, continentis, irrito plane conatu tentariſ Clariſ. Auctor.

§. XXXIII.

(a) **I**n Febribus porro continuis, dummodo de periodicarum proſapia eſſe iſtic Chinæ Chinæ uſum, & in larga doſi, ſed multæ deceptiones hic etiam contingunt, nam febres continentes, eſſentiales ut vocant, interdum etiam inflammatoriæ, perſæpe de natura intermittentium participare creduntur, cum enim febribus vere continuis obſerventur (b) aliquando parvi motus, & horrotes ex internis vellicationibus, quales febres intermittentium naturam ſapere exiſtimant, unde conſuetum remedium præſcribere non dubitant; habent enim id omnes fere morbi, ut vespertinis horis gravioreſ ſint, Quale eſt ad vespertam exacerbavi, ita & in omni morbo, ajebat Hippocrates 4. Epidemiorum, omnibus pene ægrotantibus commune eſt, ut accedente

Torſi Reſponſ. ad Ramazz.

C c

dente

dente Sole ad occasum magis molesti sint, atmosphaera etenim tunc gra-
vior est, ac perspiratus debilior, quod in morbis melancholicis manife-
ste deprehenditur. Quartana febris, annotante Farnelio in Libro de Ab-
ditis morborum causis, nunquam, vel raro antemeridianis horis, sed
pomeridianis suas habet accessiones. (c) Quod si unum vel alterum e-
xemplum afferatur eorum, qui in aliqua febre continua pessimis acciden-
tibus comitata, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ Chinæ potione
ad uncias integras in vino infusæ pluries in die exhibita, evaserint, ut
hoc solo remedio ab Orci faucibus videantur erepti, talia exempla tanti
non sunt, ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum indiscriminatum,
ac tam liberaliter adhibendum. Antequam Chinæ Chinæ nomen innotes-
ceret, hujusmodi portenta visabantur, ut in incerto esset num medica-
mentorum, an fortunæ beneficio ægri convaluissent; quemadmodum enim,
uti aiebat Celsus, moritur aliquis de quo Medicus securus fuit, quod non
raro evenit, ita aliquando quidem deserti a Medicis convalescunt.

(a) In Febris &c.) Non recedendo penitus a ter-
tio, & quarto, ad convellendum progreditur
Librum quintum Therapeutice meæ Cl. Au-
ctor. Ut ergo cunctis ab eo turmatim obje-
ctis singillatim a me satisfiat, pauca hæc pro
responsione lubet innuere. In Febris recent-
ter tantum Continuis factis (de Continuis
enim ab ortu, seu Continentibus originariis,
tam Solitariis, quam Comitatis, tam Essentia-
libus, quam Symptomaticis &c. hic sermo non
est, utpote quibus, nec meo, prout late in
Therapeut. nec Viri Cl. judicio, China Chi-
na quicquam prodest) in Febris, inquam,
recenter tantum continuis factis, ac ideo Sub-
continuis a me appellatis; dummodo de Perio-
dicarum, hoc est de Intermittentium, aut
Subintrantium profapia sint, si malignum quid
portendant, idque contingat in morbi progres-
su; familiarem mihi esse Chinæ Chinæ usum
non in tam larga, sed in modica, & opportu-
na dosi, ex Libro tertio Tractatus mei Cap.
pariter 3. potest certe Lector habere a pag.
150. usque ad 152. Si vero Continuitas illis
accidat citius, ac in ipso fere morbi principio,
plurima cautione, ac circumspectione agendum
esse, & perpendendum, an ope Chinæ Chi-
næ, an Methodo potius ordinaria tractandus sit
morbus, expresse inculcavi; omnesque proble-
maticas rationes hinc inde pugnantibus fuisse exa-
minavi toto Cap. 5. Libri Quarti: imo & e-
xempla insuper coherentia reuli Cap. 6. ejus-
dem Libri. In Continuis autem de Periodica-
rum quidem, sed Continuarum profapia, hoc
est de Proportionatarum, sive Proportionalium,
ut vocant, Stirpe, quæ modo ad Subintrantium
tantum, modo ad Continuarum originalium ge-
nus reducuntur: nonnisi cum distinctione proce-
dendum dixi in oblatione Peruviani Corticis, in
uno casu proficua, in altero frustranea forsitan
evasura: prout scilicet fermentum peccans, vel

est præcipue insitum sanguini, & febrem natura
sua Continuum gignit, vel præcipue ab extrin-
seco accedit eidem sanguini, & febrem natura
sua producit Intermittentem. Ac tandem natura
Theoreticam distinctionem ad praxim contraxi,
docendo Signa ipsa diagnostica ejusdem Febris,
modo ad unum genus, modo ad alterum per-
tinentis; adeoque modo Cortice curabilis, &
modo non, Cap. tertio Libri Quinti, præci-
pue a pag. 278. usque ad 282. neque enim eun-
dem calceum omni indiscriminatim pedi indu-
cendum uspiam asserui.

Quibus omnibus a Lectore consideratis, faci-
le erit illi discernere, an multa ille deceptiones,
quas hic contingere autumat Cl. Auctor, sive de
activis intelligat, sive de passivis, se teneant ex
parte mei, cuncta minute explicantis, & divi-
dentis (quod omnino requiritur, ut cum utili-
tate exhibeatur hisce Casibus China Chinæ; se-
cus saltem frustra exhibetur) an potius se te-
neant ex parte illius, cuncta, quæ ipse clare
distingueram, turbulenter iterum confundentis;
quasi ut damnare queat sic commissum, quod
damnare nequibat tam clare secretum.

(b) Aliquando parvi motus &c.) Quæ-
nam sint hæc Febres Continue, nonnunquam
etiam Inflammatorie, quibus aliquando parvi
motus, & horrores ex internis vaticinationibus,
aliisque causis obtingunt Intermittentium ad
instar, quæque tamen Peruviano Cortice non
sunt curabiles; adeo perspicue explicare, illas-
que ab aliis eodem Cortice vere sanabilibus,
per sua diagnostica signa distinguere, ac unam
Speciem ab alia vicissim sejungere conatus sum
in citato Libro Quinto Therapeutice meæ
Cap. 3. & signate pag. 277. ut omnino superva-
caneum censeam aliud addere. Imo aliquando
eoulque pervexit cautela mea; ut in Febre In-
flammatoria nequaquam Continua, sed plane
Intermittente (quam semel tantum licuit ob-
servare) a Corticis nihilominus oblatione ab-
stinere.

stinendum duxerim pag. 271. ejusdem Tractatus
mei: ut proinde modo minime repetendum sit
mihi quoad alias luculenter aperui. Dicam
tantummodo in gratiam Tyronum; distin-
ctiones illas practicas unius Continue Febris ab
alia, inter quas Febres nonnulla sit Symbol-
leitas, & similitudo, quæ pluribus identidem
erroribus anam præbet, esse hujusmodi, ut
si probe attendantur, Medicum in Chinæ Chi-
næ administratione apprimè veritatem ostendat,
efficiantque, ut vere nunquam incassum
illam exhibeat cum non exhibeat nisi ubi
eam propemodum certo profuturam prænoscat,
atque etiam præannuntiet; si vero minus exacte
oblerventur, aut intelligantur, detegant illum
eo remedio calpitanter tantum, aut fortuito
utentem, ac non raro iis, quibene uti norunt,
etiam ridiculum. Non omnes, qui habent Ci-
tharam, sunt Citharedi.

(c) Quod si unum, vel alterum &c.) O-
ctoginta circiter exempla, non unum, vel al-
terum atruli in Therapeutice meæ Februm le-
thalissimis per sepe accidentibus comitarum,
& China China, non ad uncias integras plu-
ries in die exhibita, sed dosi decenter liberali,
ut alias dictum est, & clarius etiam dicitur
§. 48. felicissime expugnatarum. Iltas omnes
appellare Continuas non recuso, etiam si ab
ortu fuerint, vel Subintrantes tantum, vel
proprus etiam Intermittentes; pernicio siquidem
in apertum producente, statim in Continua-
rum castra se receperunt; adeoque & Conti-
nue tunc dici potuerunt; eo tamen modo,
quo in eadem Therapeutice meæ locutus sum
pag. 128. An vero talia exempla tanti sint,
ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum libe-
raliter adhibendum, judicent Practici. Quod si
etiam (jure merito reponam ego) unum, vel
alterum exemplum afferatur eorum, qui in ali-
qua Febre Continua, pessimis accidentibus comi-
tata, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ
Chinæ potione exhibita nequaquam evaserint: ta-
lia exempla tanti non sunt, ut animum faciant
ad illius usum, quasi noxius ille fuerit, tam
liberaliter prohibendum: antequam enim Chinæ
Chinæ nomen innotesceret, hujusmodi portenta
crebro visabantur.

At vero portenta, quæ visuntur postquam
Chinæ Chinæ non tamen tantum, sed usum
melior, me promulgante saltem, innotuit,
sunt, ut Perniciosa Febris de Intermittentium,
vel Subintrantium Stirpe, sed mox Continua
recenter reddita, & gravissimis accidentibus
comitata, quæ proinde in extremum vitæ pe-
riculum Ægrotantem redegerit, post biduum,
vel triduum ab epoto hoc Febrifugo statim sol-
vatur; idque non semel, aut bis; sed decies,
vigies; sexages neque etiam fortuito; sed ex
præmissa Prognosi expressa, quod ita sit even-
turum. Adeo celer, adeo constans, & adeo
certa moraliter est vel in hisce angustiis Peru-
viani Corticis actio. Quæ vero nonnumquam,
sed per raro, in hujusmodi casibus, sive Naturæ
opera, sive Fortunæ, aut Artis ordinariæ be-

neficio contingit restitutio Ægrotantium pro con-
clamatis habitorum, nonnisi lente, ægre, ac dif-
ficulter contra ipsam Medici expectationem, at-
que Prognosim succedit. Ad hunc Lydium La-
pidem examinanda est acquisita salus; atque ita
unde illa processerit vel ipsa dignoscant mulier-
culæ; ea quidem facilitate, qua Cuminum di-
spiciunt a Pipere, & fistula a non fistis, costæ a
non costis fistilia Vasa: siquidem & hic, si
qua subest labes,

--- Sonas vitium percussa, maligne
Respondens viridi non costæ facta limo,
ut cecinit Perlius. Sanitas per Corticem obtenta
(dixi pluries in Opere meo, & signate pag. 286.
287. 252. & 269.) facile dignoscitur ex insoli-
ta, qua acquiritur celeritate; id, quod fustis
explicui in Schol. ad Mortonum, pag. 119.
ejusdem Operis, istiusmodi cavillationem jam-
tum prævisam explodens. Sed pergamus.

Virtutem hanc certam sistendi paroxysmos,
quam Chinæ Chinæ tribuit in diurnis Inter-
mittentibus Cl. Auctor, ut videre est in fine §.
22. eo quod scilicet eas illico post remedium il-
lud assumptum cernit subsistere, quantumvis er-
iam non raro, & sponte, & ex improviso subsi-
stant: cur illi denegat in istis Febris recentem
Continuitatem adeptis, adeoque difficilium
sponte sua, tam cito saltem, solubilibus, ad-
scribitque salutem Fortunæ potius, quam Corti-
ci; cum tamen eundem profus, æque certum,
& æque celerem in his, ac in illis intuetur effe-
ctum? Febres, quæ de Intermittentium familia
sunt (aiebat ille in Orat. Jatrici Argumenti
pag. 102.) pulveris exigui haustu in vino solu-
ti, aut compressæ quiescunt, aut etiam penitus
aboleantur. At de Intermittentium adhuc familia
sunt, si me Deus juvet, saltem quo ad susci-
piendam actionem Corticis, Intermittentes illæ,
quæ ab eodem etiamnum Fermento Intermi-
tentium majori ex parte pendentes, vis cepe-
runt se reponere in Continuarum classem. Ad-
mirandum est profecto (aiebat nuper idem Vir
Cl. §. 4. hujusce Dissertationibus) quomodo ad
exiguam pulvisculum quomodocumque exhibitum
Febris Periodica furor conquiescat, interdum et-
iam extinguatur; quod de quocumque alio reme-
dio pharmaceutico non tam facile observatur,
quod sciam. At Febres istæ, de quibus portenta
visuntur, Periodicæ sunt. Si ergo eas oblata Chi-
na China statim sanatas videat, ut saltem octo-
gies videre potest in historiis meis; cur earum
extinctionem Naturæ potius, vel Casui velit ad-
scribere, quam admirando Pulvisculo, cui nul-
lum, quod sciat equiparare potest remedium phar-
maceuticum? Quid vero, si ante pulvisculi ex-
hibitionem Medicus fiat sponsor de subsecuturo
ipsam felici eventu? Prognosim de certa, & cita
morte, omisso Peruviano Cortice, & de certa,
ac cita salute, eodem assumpto, a me in praxi
præmissam ante oblationem illius, & quidem in
circumstantiis gravissimis, vide in Tractatu meo
pag. 196. Historia nona ubi hanc, quam Clar.
Auctor obtrudit cavillationem, penitus explodant
comperies.

§. XXXIV.

Cum decem ab hinc annis clauso jam Lyceo Mutinam venissem ad otia captanda, nec satis cavere possem, quin implicarer in curandis ægris, ac forte ex febre continua decumberet insignis Juris Consultus, vocatus ad consultandum cum Medico, qui curæ aderat, ac postmodum quoque accersito Domino Paulo Piela Clarissimo Medico Bononiensi, qui paucis ab hinc annis omnium dolore e vivis excessit, varie quidem administrata sunt remedia, sed ægro in pejus labente, unde alter Medicus, magnus Chinæ Chinæ virtutum assertor, declamare cœpit, nullum aliud superesse remedium, quam Peruvianum Corticem suo more exhibere; modeste responsum febrem eam non esse, cui conveniret tale remedium, sed illo instante, ac domesticis omnibus nos arguentibus, quod in re desperata unicum remedium arceremus, prædictus D. Piela, & ego assentiri necessariam esse credidimus, ne quidquam relinqueretur inausum. Per duos vel tres dies, si bene memini, quolibet mane, & forsan etiam pluries in die propinata Chinæ Chinæ potio pro more, sed ægro in deterius ruente, & pulsu ita depresso, ut vix perciperetur; quo viso aperte protestati sumus, ab hoc Febrifugo desistendum, quo facto pulsus paulatim cœpit assurgere, ac sensibiliter percipi, torpore quo prius æger tenebatur discusso, sic tandem post multos dies solo victu, remediis omnibus ablegatis, præter spem prioris Medici, qui inter mortuos illum referebat, perfecte convaluit Vir ille, dignus sane qui longum tempus viveret, sed paucos post annos communi fato cedere illi necesse fuit, num autem in postrema ægritudine solito Febrifugo potionatus fuerit, omnino mihi ignotum.

(Cum decem ab hinc &c.) **C**Asus hic, quem pro libito magna ex parte fabrefacit Clarissimus Auctor, est ille idem, quem obiter egomet innui in Tractatu meo pag. 163. historia prima. Ibi namque ultimum, lethalemque describens morbum eximii hujus Jurisconsulti (cujus nomen modo supprimit Vir Cl. ego vero candide tunc patefeci) hanc aliam, quæ jamdudum præcesserat ægritudinem; imo & tentatum in illa Peruvianum Corticem utrum paucis hisce lineis adumbravi. In alia difficillima ægritudine ejusdem Patientis non sine fructu remedium illud (videlicet Peruvianum Corticem) vix vix indicatum, cum aliis tamen quamplurimis, longo temporis tractu (in hoc uno me fecellit memoria; brevis enim, ut infra, fuit ille temporis tractus) præscripsimus; & ab eo morbo contra ipsam expectationem nostram evasit. An Cortex simul cum aliis remediis, an sola Natura actio opus illud absolverit, ignoro. Ita ego tunc loco citato.

Si minus ingenue scripsissem, tribuissemque absolute curationem gravissimi illius morbi,

qui ad extremum usque marasimum ægrotantem perduxerat, soli Peruviano Cortici, mihi que uni arrogassem dignotionem opportunitatis illum utiliter exhibendi, post alia remedia administrata; sed ægro, ut inquit Vir Cl. in pejus labente; imo, ut subdit, re jam desperata, dubio præcul hoc adamussum quadraret narrationi illius, ut in plurimis plurimum alteratæ. Etenim si re desperata, & cum æger in pejus labebatur, propinata fuit per duos, vel tres dies, ut inquit, China China potio; item si brevi illo oblationis tempore (scilicet vere per biduum tantummodo) quo nondum actio Corticis se se poterat exercere, ægrotus ille in deterius quidem, ut cœperat, etiamnum ruere videbatur (siquidem poterat non movens pejus habere) sed tamen assumpta jam intra illud biduum modica quantitate Febrifugi, duarum nempe drachmarum quadripartituram; illiusque virtute in actum; ut mox affolet, paulatim deducta, pulsus, ut pariter inquit, cœpit assurgere, torpore, quo prius æger tenebatur, discusso; itaut solo victu, remediis omnibus ablegatis, convaluerit ipsemet æger; pro-

profecto aliquid non alienum a probabilitate scripsissem, si adscripsissem Febrifugo curationis gloriam, mihi que meritum oblationis, qui tanta efficacia dicor illud proposuisse. Et tamen eo moderamine, eo que neglectu hæc omnia transegi, ut mihi abunde suffecerit mere dixisse, illud non sine fructu fuisse præscriptum; neque a me uno quidem, sed ab omnibus simul curantibus Medicis, ut vere fuit unanimiter, & electum, & exhibitum. Oblatio autem illius instituta fuit per modum levioris alterantis, videlicet ad simplicem semidrachmam, mane, & sero, non tamen in forma potus, ut ait Vir Cl. sed in forma boli, per duas tantum dies, nempe die 25. & 26. Septembris anni 1704. ut habetur ex Schedis meis, & ex Adversariis. Codicibusque Pharmacopœi Hortensii Candrini simul collatis. Ex quibus constat, duas solummodo Peruviani Corticis drachmas intra biduum partitis, & exiguis dosibus, non nisi lente, ac imbecilliter agentibus, fuisse præscriptas. Propositum autem, usurparumque fuit eo modo, eo que casu id Febrifugum in Febre Continua (quæ tamen ab exordio sui talis non fuerat) solum tentandi gratia, nullaque ferme spe, etiam ut Domesticis illud feliciter pluries expertis, morem gereremus; cum cæteroque vix ulla tunc esset offerendi Corticem indicatio, ullave saltem solida ratio. Propterea subdidi, nos præscripsisse quidem Remedium hujusmodi, sed vix vix indicatum.

Qua ergo sui ipsius securitate, postquam hæc scripsissem, quæ a Viri defuncti Uxore, & Filio, bis propter Chinam Chinam vivente, semperque deinceps melius ac antea valente, possunt confirmari, illud ille mihi, inquit, declarasse me (neque enim cum D. Piela, & Ramazzino ullus erat; qui, ut ait, declamare posset, & festivo appellari, Magnus China China virtutum assertor præter me) ut Peruvianus Cortex exhiberetur, si remedium illud, non modo vix vix indicatum fuisse sum fassus; verum et-

iam post absolutam feliciter curationem in dubium revocavi, meque insuper ignorare sum protestatus, num Corsici simul cum aliis remediis, num soli potius Naturæ eadem fuerit adscribenda, quæ contra expectationem nostram successit sanatio? Neque enim unus ego, sed omnes, quotquot curæ aderamus, Medici, ægrem illum inter mortuos referabamus. Atque hæc una de caula, si bene meminisset Cl. Auctor, declamavi (quoniam hoc verbo uti eidem placuit) cum D. Piela, Viro mihi amicissimo & humanissimo, ut Bononiam reversus ante morbi exitum, funestum illud præfagium, quod nobiscum privatim edebat, nullo pacto officii causa ante discessum suum occultaret, sed aperte potius pro ingenuitate sua revelaret Domesticis.

Hæc sunt, quæ mihi uni obruduntur de oblato Cortice Peruviano, quando communibus offertur Mutinensium, & Bononiensium Medicorum suffragiis, & quando tandem æger evadit a Morbo lethali. Quid si solus præscripsissem, & æger occubisset? Tunc certe non fuisset ignotum Cl. Auctori, num solito Febrifugo fuerit potionatus, ut modo inquit, in postrema ægritudine: sciret enim omnino, fuisse potionatum. Sed etsi distincte narraverim in citata historia quo pacto res tota cesserit, ejusque veritatis, nedum Con sanguinei, sed & Adstantes Cives, honestique Viri possint esse Testes, id omne nihilominus Viro Cl. omnino ignotum. Mirum solummodo, ei potius notum non fuisse omnino (quandoquidem Chinam Chinam ante septennium epotam minime veretur ille criminari de morte ægrotantium) insignem illum Jurisconsultum, qui paucos post annos Facto cessit, occubuisse propter illum eundem Corticem, quæ in præcedente sumplerat ægritudine, licet tunc toxicum illud, quippe Clarissimi Auctoris suavis opportune omissum, suis non valuerit amaris potionibus, ut eidem loqui libet §. 48. miserum ægrem conficere.

§. XXXV.

(a) **C**Asus hic, & plures alii, quos Mutinæ variis temporibus, & hic quoque Patavii, de infausto successu hujusce remedii observavi, mihi in mentem revocant quod in Actis publicis Lipsiensibus Anni 1701. memini me legisse de Constitutione quadam Uratislaviensi Anni 1699. in qua (b) febribus continuis populariter grassantibus, China universaliter exhibita causa potissima habita fuerit, quæ Annum illum nefastum plurimorum morte reddiderit, qualis historia fasius legitur in Ephemeridibus Curiosorum Naturæ Anni 1703. talia leguntur de Chinæ usu in continuis febribus. Nimius essem si referre vellem mala, quæ apud gravissimos Scriptores de China China leguntur. (c) Videndus Ettmullerus de Usu, & Abusu præcipitantium, ubi ait persæpe concentrari acidum morbosum, Torti Respons. ad Ramazz. C c 3 quod

quod compressum ad instar spiræ contortæ, ubi vim resumat, suos nifus impetuosiores reddere, quod idem experimur in Automate ubi diu quiescit, motus enim suos ab initio velociores efficit. (d) *Legendus Thomas Sydenham* de febre intermittente, ubi de Quartana, agens de usu Pulveris Peruviani, quem magis laudat paulatim sumptum, & pluribus vicibus, quam in ipsa accessione, ut fieri solet, sic enim ait sensim sanguinem turgere, & officium suum absolvere, neque enim bonum putat febrilem motum illico compescere, & sanguinis despumationem cohibere. Legi quoque meretur Observatio D. Danielis Grægeri in *Ephem. Ger. Decadis 3. Anno 3.* (e) ubi de *intempestivo* Chinæ Chinæ usu varios casus refert, sed unum præcipue memoratu dignum de Pastore quodam, qui prius Epilepsia laborabat, singulis mensibus recurrente, sed Quartana correptus, quæ ipsi remedio erat, & ut ex Hippocrate a magnis morbis liberat, præterlapso dimidio anno tædii ex longa febre pertæsus Corticis Chinæ Chinæ drachmam unam ad aliquot dies assumpsit, febris quidem abiit, ast Epilepsia rediit.

(a) (Casus hic, &c. **P**rovido sane consilio ^{plures alios casus} *infaustos, Mutine, & Patavii*, ut ait, *sibi observatos*, generalibus tantum, & gratius hinc terminis jactat, sed ne unum quidem describit, aut memorat Cl. Auctor: si enim omnes ejusdem sint ponderis, ac recensiti hucusque, nullo negotio evanescent in auras. Tres, aut quatuor protulit ille, accusavitque ut nefastos ob infortunatum, ut contendit, exitum Peruviani Corticis in *diurnis Intermittebantibus* administrati: eos tamen nec funestos omnes, nec a modico tempore, sed a septem lustris, & amplius in hanc usque diem petiros, si opus sit, in eadem linea plane propitios. Tres alios objecit finitri eventus in *Intermittentibus Perniciosis*, eosque nedum fallaces, sed aperte falsos a me demonstratos. His quoque octoginta circiter felicissimos (minime supputatis, quos communicantur Amici) in Therapeutice mea, cum sparsim, tum conjunctim facile opponendos exposui, & plurimos adhuc in hisce responsionibus meis perquam recentes, compendiarie saltem, exponam. Unum denique expectationi haud satis respondentem in *Continuis* obtrusit, eumque partim commentitium, partim invalidum, nec bono tandem successu carentem, ipso fatente. Huic in sola Therapeutice mea insunt, qui possunt opponi, saltem viginti quinque plane inculpabiles, cum ex *Subcontinuarum malignantium*, tum ex eo *Lentarum* genere; ex eo tamen, de quo clare, quantum sufficit, ibidem locutus sum. Neque enim ullam *Febrem Continuum*, quæ talis ab ortu jam fuerit, Peruviano Cortice curandam volo; sed illam tantum quæ per accidens recentior sit talis, quæque fuit ab ortu In-

termittens, vel ad summum *Subintrens*, ut alias dixi.

Cæterum si Casus infelicem nonnumquam eventum sortitos; eos videlicet, ubi a me incassum oblatum est Cortex, aucupabatur Cl. Auctor (quandoquidem immortales nequit efficere homines pharmacum istud, sicuti neque iis ita unquam officere, ut sine calumnia dici queat occisus, qui servari non potuit) eos non aliunde emendicare habebat opus, quam ex Tractatu meo Lib. 3. Cap. 5. & Lib. 5. Cap. 4. ubi quotquot toto vitæ meæ cursu male cecidisse observavi, ut saltem me observasse memini; eos omnes, nedum ingenue descripsi, sed ea simul ratione indigitavi, ut inde regulam elicere aliis communicandam, qua mediante ab exhibitione frustranea Remedii, quod cum non sanat, ab hominibus male feriatis necare dicitur, in similibus circumstantiis quisque caveret.

(b) (*Febribus Continuis* &c.) *Continuis Febribus ab essentia talibus*, quales rationabiliter fuisse puto, quæ in citata Constitutione *Uratilavinesis populariter grassabantur*, & cuiusmodi sunt omnes, quæ nomine *Continuarum simpliciter* solent donari, Peruvianum Corticem, nisi noxie, saltem inaniter adhiberi, non est quod aliorum testimoniis conetur probare Cl. Auctor; cum delendo nimiam hujusmodi fiduciam, & Praxeos intemperantiam abfui, ipse quoque in Tractata meo, tum rationibus, tum observationibus sedulo allaboraverim. Mihi propterea hæc, quæ ex Aëtis Lipsiensibus, ac ex Ephemeridibus Curiosorum Naturæ petita est Auctoritas, nullo pacto adversatur. Sed si qua alicubi unquam reperiretur, quæ Chinam Chinam excluderet, ubi eam incunctanter necessariam statui, scilicet in *Perniciosis Intermittebantibus*, earumque præcipue periculis jam detecto, Methodumque meam

ex-

expresse damnaret, in funestis etiam circumstantiis illarum de more perutilem; hujusmodi, fateor, auctoritatem, aut auctoritates, quotquot fuerint, celeberrimæ, semperque uniformi experientiæ meæ reluctantes, nihili facerem, etiam si forent Responsa Æsculapii, aut Oracula Apollinis. At nulla adversa, saltem quæ rem percutiat, usquam profecto reperiri potest auctoritas. Si enim Methodum Auctoribus pæne omnibus usque adhuc incompetam tradidi; quo pacto poterit ea ab iis, quibus cognita numquam fuit, aut in usum deducta, expresse damnari? Liceat ergo mihi hæc in re peculiarem tantum observationem, & longam, rationalemque experientiam promulganti, Scriptorum quorumcumque conjecturas, si quæ sint, quæ genericè prolarè adversari videantur, ut fallas Magnorum Virorum haud fatis expertorum suspiciones, aut hallucinationes potius corrigere, quam ut Oracula venerari.

(c) (*Videndus Ettmullerus* &c.) Videndus utique Ettmullerus; sed secundum id, quod §. 7. præcepit Cl. Auctor, videndus ubi de *Febribus* agit, ac illarum Remedii: ibi namque hæc saltem leguntur pag. mihi 198. *Vocatur etiam* (loquitur de *China China*) *Antiquarium Peruvianum*, ex eo quod in *Quartana* sit singulari, utur etiam *Tertianas Chronicas*, item *Tertianas duplicatas* etiam *Notas feliciter cures*. Et paulo inferius cum *Gentianæ* pulverem loco pulveris *Chinæ Chinæ* assumi quoque posse prius dixisset, subdit hæc verba -- *Ut ut certum sit, Chinam Chinam egregium remedium, tam in Quartanis, quam Tertianis diuturnis*. Neque ibi quicquam legitur, quod illius usum vel minimum improbet: tantummodo hæc cautelam subjungit. *Sed observetur, quod rite præmissa debent esse universalis, & quod post usum Chinæ Chinæ leniter expurgandum sit Corpus, alias certo recidivant Febres*. Hoc tamen monitum, non tam de præmittendis universalibus, quam de purgatione quacumque post propinatam Chinam Chinam instituenda, ut scilicet inhibeatur relapsus in Febres, mihi, ut verum fatear, ostendit aperte, hunc Auctorem cæteroqui præclarum, in usu tamen Peruviani Febrifugi fuisse parum veratum, ob rationes etiam infra recensendas: nullum enim mea, & universali expertorum fere omnium observatione, medium certius est ad revocandas Febres *China China* depulsas, quam post Antipyretici illius oblationem quælibet, utut levis, successive administrata purgatio. Sed hallucinatio hujusmodi, pluribus aliis Scriptoribus, hoc Febrifugum procul dubio rarius expertis, fallaciæ tantum ratiocinio fidentibus, etiam communis, maxime condonanda est huic Auctori, qui brevi dies suos implevit, nec trigessimum nonum ætatis annum transegit (obiit vero anno 1683.) scripsitque Posthuma hæc valde juvenis, eoque tempore, quo vix coeperat (nec forsan coeperat iis in regionibus, ad quas non nisi serius pervenit) experimentis increbescere fama remedi, illi fortasse vix noti.

Hujus rei conjectura est valde firma, ne di-

cam probatio certa, quod ille Remedium describens loco citato, primo illud sub *Radice*, mox sub *Corticis* nomine designet, tribuatque illi *saporem fere instar Cinnamomi*; cum tamen quo ad saporem minus distent a Cydoniis malis *Mespila*, quam *China China* a Cinnamomo. In *Phytologia* postmodum *Schroderi* dilucidari melius edoctus, verum *China China* saporem se paulo magis nosse indicavit; novissimum tamen interim & ibi hallucinationibus eum detentum videas; non modo quia in Italia Medicinam facientem dicat *Digbæum Anglum*, & in Gallia *Radium Italum* (hæc enim sunt de leviorebus) sed maxime quia genuinam *Chinam Chinam* ex *Roma* afferri asserit, quasi in Romano Solo hæc Planta frondeat, aut in Peruviano florebat *Roma*; tandemque quia contendit *Gentianam nostratam* (proh lapsus!) esse equiparandam, forsitan & præferendam, eadem *China China*:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit herbas,

Quantum lentæ solent inter Viburnæ Cupressi.

Faterur nihilominus iterum hisce verbis, eam esse Remedium expertum contra *Febres Intermitteutes quascumque, etiam Chronicas*, in specie *Quartanas*, item, *usum illius esse in debellandis Febribus Intermittebantibus Francosurti quoque satis frequentem, nec cavere optato successu* &c. Quæ omnia, & his similia leguntur Classe prima *Phytologiæ Schroderi* diluc. pag. mihi 43. & 44.

Si ergo Auctor iste alibi, nempe ubi *De Usu, & Abusu Præcipitantium*, sui innixus ratiociniis quicquam protulit, quod Peruviano Corticis minus favere videbitur; quanti ponderis in hoc contentenda sit illius assertio, ex superius dictis, & infra dicendis eruat Lector. Addo nihilominus, *Ettmullerum* ibidem, in citatæ nempe *Dissertationis De Usu, & Abusu Præcipitantium Capite tertio, §. 5.* priusquam suas exceptiones adducat, hæc præmittere -- *Superius dixi, Corticem Peruvianum fugare suo usu quavis Intermitteutes, id quod verissimum arbitror: nec has solum, quin &c.* ubi vero easdem exceptiones protulit, expresse loqui de usu tantum, ut inquit, *illegitimo*, cum videlicet (sequitur ille) paulo ante, non post *paroxysmum* assumitur Cortex, vel proprio ausu, vel Medici præcoci consilio, & nedum ad *Intermitteutes Febres*, sed & ad *Continuas* quoque, tam benignas, quam malignas, *Symptomaticas, Lentas, & que ex decubitu materia peccantis in quamdam partem oriuntur*: quibus in Febribus, vel perperam, vel saltem incassum usurpari eundem Peruvianum Corticem certum est, ut præter *Ettmullerum* ipse quoque Libro 5. Therapeutices meæ satis admonui.

Cæterum notatu dignum est quod nuper innui, nempe omnem suspicionem malorum, quæ ibidem recenfer hic Auctor, quæque ait posse contingere ex usu *illegitimo* Peruviani Corticis, locum habere tantummodo, ipso quidem late fatente, ubi Cortex *ingruente paroxysmo* exhibetur; secus si exhibeatur post *paroxysmum* solutum.

lutum. *Obtinet hoc* (inquit ille eodem §. 5. capituli tertii) *Obtinet hoc de Cortice dicto, ante paroxysmum more habitenus recepto exhibitio; subdus postmodum ferme immediate. Concinior itaque, ac tutior ista videtur exhibendi methodus, qua post paroxysmum, & intermissionis tempore, idque praesertim in infuso cum vino, repetitis tamen crebrius vicibus, exhibetur: ut ideo hac via, cito, tuto, & jucunda magis videatur cura. Hinc ille; qui proinde crebram, & repetitam, ut patet, oblationem Remedii, nedum non improbat, ut eam improbat Cl. Ramazzinus; verum potius, ea sic instituta, citiorem, ac jucundiorum inde curationem emerisuram sperat.*

Quod si nonnullas hic illic intersevit Scriptor iste querimonias, facilem nonnumquam Febrim recursum connotantes, etiam si Cortex adhibeatur ex arte: id ego quoque, rarius licet, contingere nequaquam diffiteor: sed cum sapientissimo, ac de more contingat oppositum, usui potius, quam exclusioni Remedii faveat haec infrequens ejusdem Auctoris observatio. Alias, si quas obrudit mucidiusculas scrupulositates, partim desumpsit ille a Scriptoribus nonnullis priorum praesertim temporum (quorum alii adeo nervose a Bado fuisse impugnant, ut ne hincere quidem ausi fuerint, alii experientia ulteriori adeo profecerint, ut eo extincto palinodiam sponte cecinerint) partim depromptit a semetipso: cui & propria brevis aetas, & recens adhuc Corticis in eas praesertim Oras adventus, locum nequaquam reliquere, quo melius praconceptam qualemcumque haestrationem diutiori, & crebriori usu emendare poterit. Sed si visisset, ut facile poterat, in hanc usque diem, & triginta duorum annorum, qui ab ejus obitu usque adhuc praeterire, experientiam fuisset natus, aliarumque Nationum tot nova, & tam praecleara legisset monumenta; nullus dubito, quin sine ulla trepidatione cum reliquis consensisset, hujus remedii usum, & innocentiam plane incunctanter admittentibus.

Ad rationem denique peritam ab Acido morbofo Spira ad instar compresso, quam adversus, non Chinam Chinam, sed Praecipitantes omnes generaliter, & quidem, ut rursus ait, sub illegitimo usu adhibitos, adducit idem Ettmullerus, & Automatis exemplo illustrat, liceat respondere in casu nostro, Spiram Acidi morbofo haud difficulter forsitan ita compressam iri, ut omni elasticitate deperdita nequeat amplius resilire, si sufficienti Absorbentis Corticis quantitate, congruo tempore, ac modo, prout a me indicatum est, propinata, prematur illa fortius ut tandem penitus infringatur.

(d) (*Legendus Thomas Sydenham &c.*) Legendus quoque, perlegendus, nocturnaue manu, ac diurna verlandus Celeberrimus Thomas Sydenham, quem pro Antesignano & ipse habui toto Therapeutices meae decursu: proinde qui me renuit sequi, sequatur Sydenham, mecumque vel inquit ferme coincidet. Revera hanc ipsam hujusce Scriptoris cautelam, a Cl. Ramazzino hic loci recensitam, de oblatione

Corticis Peruviani partite potius, & extra accessionem, quam acervatim, & in ipsa accessione in Quartanis, aliiive diuturnis Intermitentibus, apposui & ego; imo & usu proprio confirmatam, exercitavimus in illis iidem circumstantiis expresse tradidi pag. 55. ejusdem Therapeutices meae. Id nihilominus lubet addere, hanc ipsam videlicet cautelam, etsi rationalem in illiusmodi saltem casibus, appositam tamen fuisse in Libro suarum Observationum Medicarum ab Anglo illo Scriptori, cum nondum usus Remedii, a 25. circiter annis tantum tunc in Europam desati, erat universaliter satis perspectus: neque iple perfectam illam adhuc erat nactus, quam deinceps acquisivit experientiam, fiduciamque, in reliquis postea ejusdem Operibus abunde patentem. Mirum vero, quod auctoritatem hujusce Scriptoris ullo pacto attulerit Vir Cl. haud satis animadvertens, quod dum inquit, a Sydenhamio laudari pulverem Peruvianum pluribus vicibus sumptum, sibi statim officit, qui eundem pulverem minime repetendum esse inculcat ibique. Sic & loco ipso per Cl. Opponentem allegato, & innumeris aliiis asserta mea ubique confirmat Doctissimus Sydenham; illius vero dogmata omnia funditus evertit. Licet ergo, ipso provocante, hic immorari tantisper, varioque ejusdem Sydenhami Textus, prout prostant in Tractatu meo, huc iterum transferre in conspectum Dissertationis Cl. Ramazzini, mala jugiter ad se se attrahentis, ut Cecias nubes.

In hac Dissertatione §. 21. & alibi inquit, Chinam Chinam noxas plurimas, videlicet Obstructiones, Cachexias, & Hydropem invehere, quemadmodum & vidimus, & posthac videbitur. Inquit vero Sydenham in Epistola Responsorum ad Bradyum pag. mihi 342. -- Vere affirmare possum, non obstante tam vulgi, quam perpaucorum e ductis praesidio, me nihil malis Aegris accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse: & paulo post -- Profecto si tam effectorum durationem; quam Corticis hujus innocentiam exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quot quot sunt, remedia deserre nullus dubitarem &c. Tartarum abest, ut de ejus insalubritate merito quis conqueratur. Vide Therapeutice meae pag. 6. & 7. ubique plura etiam alia reperies ab hoc Auctore nonnihil acriter exarata. Scias enim, haec de innocentia Peruviani Febrifugi scripta fuisse a Sydenhamio etiam ad dissipandas nebulas, qua illius usui, cum primum coepit in Anglia crebrius adhiberi, offuderat casus aliquis, in quo illud, ut ait, minus opportune fuerat Aegro ingestum; cujus inopportunitatis conjecturam aliquam ulteriorem addidi & ipse in Tractatu meo pag. 161.

Subdit Cl. Ramazzinus, dosim Chinæ Chinæ esse debere ad Drachmam unam, vel duas tantum, nec eam esse repetendam ad prophylaxiam, pluribus quidem in locis, sed praecipue §. 8. & §. 48. Afferit Sydenham, loco ipso per Cl. Virum nuper citato, praescribendam esse unciam

unciā unam Chinæ Chinæ, pro curatione Quartanae Febris cum Conserva Ros. commistam, eamque bis in die paulatim esse assumendam, donec tota Confectio sit absorbpta; subditque hac verba -- Repetatur porro ad tres alias vias interjectis semper diebus quatuordecim. Uncias ergo quatuor, seu Drachmas 32. Chinæ Chinæ impendit Sydenham pro curatione, & prophylaxi Quartanae Febris. Sed tunc nondum firmo talo incedebat illa in praescriptione Corticis. Efficacius adhuc agit in citata Epistola ad Bradyum pag. 342. & 343. ubi ulteriore experientia confirmatus, unciam unam Chinæ Chinæ intra biduum intermissionis ejusdem Quartanae, duodecim scilicet partitis vicibus, singulo quadrihorio repetitis, integre absorbit; quaterque renovat, octo tantum diebus interjectis, eandem oblationem unciæ unius, ut supra. Videtis Therapeutice meae pag. 60.

Contendit Cl. Ramazzinus, In Malignis Intermitentibus incassum confugere Medicos ad Sacram Anchoram Chinæ Chinæ, cum Febres hujusmodi ab initio difficulter dignoscantur; de quo late §. 29. & 30. Affirmat Sydenham in eadem Epistola pag. 352. Febres Intermitentes Symptomate insigni Apoplexiam veram simulante comitatas, quas inter magis Perniciosas collocat Mercatus, qualque ego Lethargicas appellavi, Omissis omnino evacuationibus quibuscumque, in primaria Apoplexia fieri solitis, expectandum esse tantummodo, donec paroxysmus sponte evanuerit; quo tempore Cortex (modo citius idem ingeri non poterit) quam primum est exhibendus, & in intervallis ab hujusmodi accessionibus liberis idem sedulo repetendus, usque dum perfecte convalescit Aeger, Ita ille. Vide Therapeutice meae pag. 116. & 117.

Denique improbat Auctor Dissertationis usum Corticis Peruviani in Febris illis Continuis, quae de Intermitentium prosapia sunt, & quid malignum portendant, ut nuper §. 33. Contra in citata Epistola scribit incunctanter haec Sydenham pag. 349. (vide Therapeutice meae pag. 251. & pag. 280. Cum Febres quaedam apud nos grassentur, quae etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem continuarum nitentur, tamen ad Intermitentes debeant referri, nulla mihi religio est, Corticem vel in maxime Continuis hujus specie sumendum proponere, qui dicto more (videlicet ad scrupulos duos quarta quaque hora) iteratus, ad apyrexiam certe Aegrum perducet. Arque ita secundum Sydenhamium singulis diebus naturalibus quatuor drachmæ Peruviani Corticis impendentur pro certa curatione Febrim maxime Continuarum, quae sint de Intermitentium prosapia, pro quibus peculiariter curandis, subdit insuper ibidem. Hic autem observandum, quod quo magis Febris ad Continuitatem accedit, eo major Corticis quantitas est exhibenda. Itane igitur istiusmodi Patronis suam causam fatagit suscinere, & meam prosternere Cl. Auctor? Sci-

licet dum Chinam Chinam ab horto Medico evellere aggreditur, Anagyrim incautus moveret.

Legendus itaque (repetam & ipse) Thomas Sydenham, nedum in Observationibus Acutorum, sed & in Epistola Responsorum ad Bradyum, & in Dissertatione Epistolari ad Cole. Imo si adeo placeant, quae Sydenham scripsit, eadem quoque ratione legendi Viri alii Celeberrimi, non alia sentientes, Sebastianus Badus in Anastasi Corticis Peruviana, Richardus Morton De Cortice Peruviano, & ejus virtute Febrifuga, Christianus Joannes Langius De Febrifuga, pariter ejusdem Chinæ Chinæ virtute, Franciscus Maria Nigrifolus, similique Nicolaus Blegnyus, Talbotius, Restaurandus, Monginotius, d'Acquin, & Sponius Lib. cui titulus Febris Chinae China expugnata &c. Videndus etiam Guilielmus Cole, Hadrianus Helvetius, Teophilus Bonetus, Antonius Franciscus Bertinus, Joannes Jones, Joannes Jacobus Mangetus &c. Legi quoque merentur inter antiquiores Rolandus Sturmus, Gaudentius Brunaccius, Antymus Conygius, & inter Recentiores Ananias Franciscus de Hieronymis, Carolus Franciscus Cogrossius, Bernardinus Zenderinus, alique propemodum innumeri, quos modo recensere non vacat, in progressu tamen vacabit opportuniore loco.

(e) (*Ubi de intempestivo &c.*) Observationes de intempestivo, ut ait Cl. Auctor, Chinæ Chinæ usu adversus tempestivum usum nil probant, ut pluries dixi: quodnam enim tam levidensis texturæ cerebrum, ut remedii, quantumvis optimi, administrationem etiam intempestivam commendet? Quamobrem ad observationem D. Grugeri exclamabo tantum. Quodnam crimen Peruviani Corticis, si Pastor ille ignorabat Aphorismum Hippocratis 70. Sectionis quintæ: A Quartanis capiti non admodum a Convulsionibus capiuntur: si vero prius capiantur & Quartana supervenerit, liberantur Quamam Febris magis depurativa, quam isthæc? Anne propterea ignari Pastoris loco damnabitur Remedium egregium, quod illam sustulit atque ubi Coquus peccavit, vapulabit Tibicen? Suppressionem Febrim Intermitentium, quæ aliorum nonnumquam morborum semina deleant, rejectam vide in Therapeutice mea pag. 67. 245. & alibi. Opportet ergo distinguere Ubi, quando, & Quomodo sit exhibendus Peruvianus Cortex, ut exhibeatur utiliter, quemadmodum expresse monui pag. 156. ejusdem Tractatus. Nec aliter quidem nobis agendum in praxi, nec enim ipse aliter, ac in criptis tradiderim, in praxi exerceo.

Uno Augusti mense currentis anni decem saltem Aegrotos vidi Quartana intermitente recens correptos (hujusmodi enim febrim feracissimus fuit hic mensis) quibus nil ferme aliud suasi, nisi temporaneam ipsius Quartanae gestationem. Nemini eorum Chinam Chinam adhuc praescriptam, cunctis tamen praescripturus, si quando

do tempus, & opus id tulerit. Interim citra exigentiam Febris, vel deterioris, vel diuturnioris redditæ, ea utar sobrietate, quam mihi familiarem jugiter prodidi pag. 69. & 88. præcitata Therapeut. meæ. Summa itaque negotii hæc est. Febris haud infrequenter homini potest prodesse, ac revera nonnumquam prodest; sæpius vero illi, aut vitam adimit, aut oeconomiam vitalem plurimum labefactat. Atque ita sæpius utilis, imo & necessarium est China China febrem delere (quoniam inter Febrifuga non aliud æque idoneum proficit) nonnumquam vero temerarium, aut noxium. Munus ergo boni Medici est hæc duo probe distinguere, ut a Barbitonforibus, & Pharmacopolis distinguatur & ipse. Atque hæc

sunt, quæ non adeo facilem reddunt *vestam*, & *rationalem* administrationem celeberrimi hujusce Febrifugi: qua de re vide Therapeut. meam, tum C. 8. Lib. 1. tum maxime C. 5. Lib. 4. Sic & in Febribus frequenter recidivis satius est pedetentim progredi, nec illarum recursum statim reprimere; sed ita præbere se temperantem, ut partim ex se ipsa, partim remedii vi Febris deficiat. Neque pudeat Medicum, Ægris Chinam Chinam pro Februm quarundam suapte natura diuturniorum medela intempestive polcentibus, respondere quandoque illud Ovidii.

*Quod malo fers, assuesco; feres bene; multa vestitas
Lenit -----*

§. XXXVI.

(a) **M**emoratu quoque dignum est, quod in paulo ante citata Uratislavienfi Constitutione legitur de duobus Clarissimis Medicis Riccardo Louver celeberrimo Anatomico, qui Elegantissimum Tractatum de Corde edidit, & Sohrt, qui in febre continua ex tumultu orta Peruvianum Corticem sumplerunt, qui nono, vel undecimo die, aut circiter utrumque e medio sustulit. (b) *Nefas porro ducere* omittit quod refert Doctissimus Joannes willelmus Rhambergius in Ephem. Cur Nat. Decad. 3. Anno IX. & X. ubi narrat historiam cujusdam legionis pedestris, quæ prope Manhemium æstiva Castra posuerat, & paulo post 400. fere milites febre tertiana correpti fuere, quibus Chirurgus ad aliquot dies Chinam Chinam exhibuit, qui brevi omnes hydropici evasere cum omni moda virium & appetitus prostratione.

(a) (*Memoratu quoque &c.*) **I**n Febre Epidemica per essentiam Continua citata nuper Constitutionis Uratislavienfis, qua occubuerunt duo illi Cl. Medici, jam dictum est supra, Peruvianum Corticem perperam usurpatum fuisse; de quo abusu satis clamat Tractatus meus, ubi semper, si non ut noxius, (quod profecto non audeo asserere) saltem ut frustraneus in illiusmodi circumstantiis a me rejicitur. Quod si contendantur, eam Febrem fuisse de genere Subcontinuarum a me descriptarum (quod tamen minime admittam) certe, quocumque modo usurpatum fuerit a duobus illis Medicis Peruvianus Cortex, non fuit saltem usurpatum *Methodo mea*, illdem ignota, quod mihi lat est. Neque enim Febres *Perniciosas*, nedum *Continuas*, sed nec *Intermittentes*, Cortice semper curabiles dico, nisi ille *mea Methodo*, quam idcirco *Specialem* appellavi, diligenter administraretur, secus si Methodus qualibet apta semper esset ad opus, *peculiarem* meam promulgassem incassum. Ita nempe observavi Mutinæ; atque haud aliter putarim contingere potuisse & Uratislavie. Singulari nihilominus animadversione

dignum est, quod mors illorum Virorum, quæ contigit exacto, ut mos est, Acutorum stadio, tam *fidenter*, tamque *animose* a Cl. Auctore imputetur Peruviano Cortici, quamvis extrinsecum assumpto; qui scilicet, ut facile decernit ille, *utrumque e medio sustulit* (quasi de mortifero quodam pharmacho sermo esset) minime vero tribuatur *Temulentie*, aut *Continuae Febri epidemice grassanti*, ac *populariter*, ut supra, *funeste*. Profecto ego nescio quid nominis pseudo-prophetica huic divinationi conveniat.

Divinationem sane, seu potius rationalem consequentiam valde dissimilem ex hoc alio Casu (quoniam de Medicis incidit sermo) eliciendam ego censuerim. Vidi nuper Medicum hujus Urbis laborantem Febre Continua generis, cui vere proficuum judicio quoque meo, minime censendus erat Peruvianus Cortex, Febris namque vix de *Remittentium simpliciter*, non de *Subinsuantium* stirpe videbatur. Comitabatur illam dejectione valde frequens, jaectatio, & faucium ariditas. Post septimam circiter morbi diem (quo tempore amicitia causa ad illum invitandum accessi) Diarrhoeæ cepit adjungi fu-

dor aliquis inanis tamen, & nullius adhuc juvenis. Nonnullos post dies, cum rursus ad eum accessissem, narravit ille mihi, se morbi vim, & vehementiam pertesum, eo ipso mane potasse pulveris Peruviani drachmas duas uno haustu; ægre tamen, nec plane ex animo consentiente Docto Amico ipsum curante; subdidit nihilominus, totidem pariter ejusdem pulveris drachmas se potaturum postredie. Admonitus a me de probabili vacuitate hujusce tentaminis, non ideo tamen abstinuit; cum me satis novisset a remedii semel jam sumpti repetitione minus alienum, ac a prima illius sumptione, si forte fuisset consultus. Animosior adhuc factus est ille, postquam ab ore meo excerptis haud difficulter, omnem suspicionem tandem restringi ad irritum tantum, minime vero ad noxium usum Febrifugi quavis malitia carentis. Sumpsit itaque iterum Corticem, prout animo preconceperat; mox tamen cessavit, consilio etiam meo, remedii modica jam dosi adhibiti effectum, quicunque inde emerisset, tantisper expectaturus. Accedente interim morbi statu, & Diarrhoea nonnihil mitiore reddita, largior non parum sudor cepit erumpere; qui ad vigesimam primam usque diem protensus, vilis est Febrim ferme penitus extinxisse. Non proinde tamen ea substitit; sed obcuris motibus quotidie exacerbata, ansam rursus paulo rationabiliorem dedit Ægroto (me quoque non dissentiente) ut Chinæ Chinæ parvioribus dosibus assumptæ vires iterum experiretur. Quod etsi ad plures dies tentasset, semidrachma nempe illius, primo bis, deinde semel in die epota: nihilominus ad trigessimam quintam circiter diem protracta est integra judicatio Febris, consueto temperioris Diarrhoeæ cursu, & spontaneis de more sudoribus tandem soluta.

Post illius solutionem ingenue factus est ille mihi, se primis quoque morbi diebus morbozo pariter nescio quo percitum cestro (cum alias nunquam in suis Ægris curandis quicquam tale peregrisset) nonnullas ejusdem Chinæ Chinæ drachmas clam quidem omnino, sed & incassum potasse. Non ego idcirco unquam crediderim, sanationem hujusmodi, quippe seriusculam, & difficilem, hoc

casu adscribendam Cortici; sed Naturæ, opus, quod jamdudum molita erat, tandem perficienti. Id potius exinde concludendum putarim: primo nempe, Chinam Chinam, sicuti hunc Medicum sanitati restitutum: me quidem judice, nequaquam sanavit; ita duos illos Medicos a Cl. Auctore citatos, & vita sanctos nequaquam interemisse: secundo, eventum hunc, alioque non ab similes mihi observatos, semper magis in dies suadere posse, usum vere proficuum, & rectum Peruviani Corticis, nec ampliores, nec strictiores pati cancellos iis, qui a me fuere in Tractatu meo constituti: tertio denique, Antifebrile istud vere Specificum, tam cum aperte convenit, quam cum minus videtur convenire; nullas evacuationes criticas, cujuscunque sint generis, a Natura institutas, aut præordinatas inturbare, ipsumque tantummodo forsitan obesse posse nonnumquam, ubi præpropere Febrim serius curandam valeat sistere, non ubi vim suam Febrifugam nequit exerere.

(b) *Nefas porro ducere &c.* Nefas ego duxissem potius recensere historiam hujusmodi. Toxicum certe aliquod paulo ante contulisset necesse est in eo Mortario incautus Pharmacopola, in quo Chinam Chinam postmodum quoque contulit; unde quadringentorum simul Abdominum inflatio subsecuta. Dixerit potius Relator historiae, ea de causa, qua tota ferme Legio illa decubuit, (sarte ob locum, victum, aquas, & aerem) plurimos ex iis militibus, ab imperito etiam Chirurgo China China sine methodo oblata curatos, subitimos quoque, aut Lienosos fastos fuisse; quemadmodum in Urbibus, aut Locis palustribus, Febrium æstivarum feracibus, sive adhibito, sive non adhibito Peruviano Cortice, quotannis videmus accidere. Si enim vere *hydropici prope Manhemium 400. illi milites amnes evasissent ob Chinam Chinam*, ut asseritur, *ad aliquot dies assumptam*; cum tantus sit apud nos, exprobrante Cl. Auctore, ejusdem Febrifugi abusus, jam hydropicorum chiliades Mutinæ numerantur. Sed hujus ingenii historias, bona cujusvis venia, inter Fabulas liceat reponere. Scilicet ad has nugas, ad alias vaniloquentias confugeret opus est Cl. Auctori, ut suam, cui germanæ non suppetunt historiae, Causam fatilibus tueatur.

§. XXXVII.

Febres hujus generis, quæ ubi eo pervenerint, ut amplius non recalcant corpora, audio istic algidas a Practicis appellari, (a) *sed scito illos decipi*, nam febres algidæ alio nomine castrenses dictæ, a sui initio usque ad finem algorem habent comitem perpetuum, de quo vide Etmull. de Febr. Helmo. de Febr., Sylvium, & alios. (b) *Hinc magnum documentum habere possunt castrenses Medici, quam periculosum sit*

fit in febribus hujusce indolis hoc Febrifugo uti, nam in morbis hujusmodi generis (quod idem de Epidemicis dicendum) sanum consilium est pravos & malignos humores ad ambitum corporis per diaphoretica sensim promovere, potius quam figere, & concentrare, uti fecit Chirurgus ille imperitus.

Post tentatas haecenus, & successivo pariculationem ordine repetitas aggressiones Tractatus mei, generale quaquaversum certamen tandem indicit, & hinc illinc classicum canit Cl. Auctor, modo hanc pro re nata, modo illam partem invadens; omnimodam demum totius Operis everisionem molitus. Deinceps ergo quo me trahet identidem Cl. Viri vexatio incostans; eo tendit laeessita, ut tempestive occurrat, praesens ubique defensio mea. Pergendum igitur.

(a) Sed scito istos decipi &c.) Hospes adeo non sum in Medicina, ut Februm nomenclaturas frequentiores ignorem, earumve differentias confundam, qui aliquando saltem novi distinguere, Egrotante ne inspecta quidem, Buconocelen, sive Herniam intestinalem ab hysterico dolore, & sola Subligaculi praescriptione (ad morione vero Peritis commissa) statim sanare inde ortam passionem Iliacam, cui antihysterica remedia, & incassum, & perperam quis adhibebat. Quod si istiusmodi Intermittentes Febres, quas descripsi pag. 127. Therapeutices meae, quaeque Sextam apud me Perniciosarum differentiam constituunt, *Algidarum* nomine, quippe alio peculiari carentes, indigitavi; minime propterea me decipiam puto. Qua enim ratione *Continuae* Febres, quae a suo initio usque ad finem algorem habent comitem perpetuum, *Algidae* appellantur, ut docet ex Tripode Cl. Auctor; eadem quoque ratione *Algidae* nuncupantur a me *Intermittentes illae*, quae ab initio Accessionis usque ad finem illius, consueti caloris loco, eundem pariter algorem habent comitem perpetuum: hac una differentia adjecta quod illae *Algidae Continuae* vocantur, istae *Algidae Intermittentes*.

Vix tamen hic risum continere queo, mente recolens, quod de hujusce nomenclaturae novitate me criminari contendat Vir Cl. Auctoritate Helmontii, Etmulleri, & Sylvii in medium adducta, cum non aliis ferme, quam hisce Patronis Causam ipse meam possim tueri. Si enim de Helmontio sit sermo, nemo unquam praeter illo Scriptore, in morbis, aliisque rebus explicandis vocum novitate Medicinam ferre dixerim iniquavit; & tamen minus aegre tulerunt Scholae *Blas*, *Gas*, *Archeum*, *Alkaest* &c. Helmontii, ac ferat modo nomen *Algidarum Intermittentium* Cl. Ramazzinus.

De Etmullero, & Sylvio non aliud dicam, nisi me ab utroque Scriptore *Algidarum*, seu *Frigidarum Intermittentium* denominationem didicisse. Etmullerus siquidem Cap. 17. De Febribus pag. mihi 187. Februm *Frigidarum* exemplum aliquod allaturus, statim *Tertianam In-*

termittentem describit his verbis huc summam translata. *Exempla Februm Frigidarum non tam a Sylvio fuerunt observata* (statim igitur auctoritate Sylvii semetipsum, & me tueretur Etmullerus) *sed & mihi contigit observare &c. Artifex, qui laborabat perfecta Tertiana, seu recurrebat febris tertio quoque die, anticipando semper duabus horis cum nullo subsequente calore &c. Paroxysmus ingruerat cum insigni rigore, & horrore gravissimo, qui ultra horam integrans durabat; postmodum cum deberet succedere calor, nullus apparebat omnino &c. Paroxysmi observabant ordinatum typum, anticipando per horas duas. Haec Etmullerus. Ne vero ulla suspicio incidat hujusmodi *Tertianam* minime fuisse *Intermittentem*, est symptomatis praedictis stipatam, sed fortasse *Continuam*, observetur quid in illius curationis progressu manifeste subdat ipsemet Scriptor. *Prescribo*, inquit, *die Intermittionis &c.* & rursus, *Die Intermittionis denuo continuavit Mixturem &c.* Ictens ergo ictus est eodem lapide, ut astoler, Opponens Cl.*

Prodeat tandem in Scenam & Sylvius, qui Cap. 30. de Febribus Intermittentibus §. 7. & 8. pag. mihi 241. haec habet -- *Ratione Symptomatum graviorum* (quemadmodum de *Synochis jam dictum*) *nomina diversae sortitae sunt Febres Intermittentes. Nam primo Algidae observantur nonnunquam, non tantum frigore praesertim, sed frigore tantum moleste, adeo ut aliquando, & frequentius levis, aliquando & rarius nullus sequatur calor. Tales etiam semper Algidae in Nefocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantum incipiente, atque augefcente, sed etiam vigente, ac declinante, imo cessante Paroxysmo, idest semper, tum suo, tum Adstantium, aut Medicorum sensu moleste urique frigerent, nunquam repere, minus calerent ullibi Egri. Suntque haec Algidae graviores semper forsan Quotidianae. Haec pariter Sylvius. Et haec pariter occasione Alciam curibus suis illisit Cl. noster Auctor. Mirumque plane, quod ob tam decentem, quam respuit immerito, nomenclaturam, velit auctoritate praesertim Sylvii me redarguere Vir idem Cl. cum potius habeat unde Sylvium ipsum corripiat, qui majore forsan pusillorum scandalo haud veritus fuit in Catalogum Februm plures referre magis peregrinas, *Sputatorias* puta, *Ureticas*, imo & *Cacatorias*, Nalutulis forte plurimis non bene olentes.*

(b) (Hinc magnum documentum &c.) Maximum documentum, quod in *Algidis Intermittentibus* curandis possint habere tam Urbani,

bani, quam Castrenses Medici, est, ut fidenter utantur Peruviano Cortice, qui teste experientia illas quotidie sanat; nunquam vero easdem ianant, quae incassum tunc adhibentur Medicamenta Diaphoretica. Hujusmodi enim Febrifugus Cortex Fermentum omnium Intermittentium Februm, etiam Perniciosarum, cujuscunque demum naturae illud fuerit in diversis earum Speciebus, absorbet, sive ut explicat citatus a Viro Cl. Etmullerus de usu, & abusu Praecipitantium, *invertit, attemperat, saturat*, aut etiam si ita placeat, *figit*, atque *concentrat*: quod perinde est, tum apud eundem Auctorem, tum apud me; in eo videlicet sensu, in quo explicui in Therapeutice mea a pag. 19. usque ad 21. & non aliter. Quid igitur mali putat innuere Vir Clar. dum ait, est gratis, Chinam Chinam morbosa femina figere, & concentrare, si D. Hippocrates Lib. de Vet. Med. docuit aperte, *Concentratione, & permixtione meliora, ac mitiora omnia fieri in homine?* Tantura ergo abest, ut ex hujusmodi *Concentratione*, aut *Fixatione* Fermenti febrilis mole *perexigui* (intellige idcirco *concentrationem* illius intra porosam Substantiam Corticis, non intra viscera humani

corporis) sive in *Algidis*, sive in *Æstuosis* Febribus quicquam sequatur incommodi; quin potius enervare aequaliter, & absorpto principio illo diversimode hic fermentante, omnes Intermittentium Perniciosarum Species etiam oppositae, vel saltem, quae tales nobis apparent, nempe tam de genere *Colligativo*, quam de *Coagulativo*, *victas dent manus*; quemadmodum annotavi, manucente semper experientia, pag. 18. toties memorati Tractatus mei. De hoc itaque Febrifugo rursus affirmare liceat, quod generaliter olim de Remediis *Antifebrilibus* scripsit idem Hippocrates Lib. De Affectioibus, illud nempe *Vim habere in Tertianis, & Quartanis Febribus, ut totum corpus conservet in consueta caliditate, ac frigiditate, & neque prater naturam calefcat, neque frigeat*, ut ceteroqui in *Algidis* solet frigereri, & in *Æstuosis* calefieri; eo enim ipso, quod inhibet Paroxysmum febrilem, inhibet simul ejus comitem Algorem, ac Æstum, ut in historiis propemodum innumeris demonstravi toto ferme Libro Quarto ejusdem Therapeutices. Ut quid ergo inutiliter pugnat amplius ratiociniis hinc inde fallacibus, ubi item omnem dirimunt facta?

§. XXXVIII.

(a) **V**ide quaeso mi Nepos quomodo ex nimia facilitate praescribendi Peruvianum Febrifugum in febribus, hoc remedii genus factum fuerit adeo commune Chirurgis, Pharmacopœis, Agyrtis, & ipsis quoque foeminis, ut non amplius in Medicorum potestate sit illud rite administrare, & si Medicus rationibus velit obistere, ægri ipsi febris obstinationem fastidientes, incio illo Quinquinam capiant, quale vitium in hisce regionibus satis obvium & familiare est, sed magno ægrotantium damno, qui poenas luunt, postmodum hypochondriacis affectibus, cachexiis, ac lentis febribus correpti, ut postea cogantur Medicos pro curatione accersere, qui multis remediis, (b) atque febres excitando morbum vincant, & remedia quaerant ad sepultum ignem fuscitandum, in quem finem laudatus Etmullerus spiritum salis armoniaci commendat, & (c) *ficus Pharaonis*, qui tertianas febres excitare creduntur. (d) *Novum est ignem febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit licere febres parvas augere, fortasse enim curationi opportuniore fieri.* (e) *Aureus* extat locus apud Hippocratem de febre, quae in Apoplexia interdum accenditur, qualem locum observat Ballonius Medicus experientissimus, nam si Apoplexia sit sine febre, venam secandam suadet, si vero cum febre praesertim acuta, a V. S. omnino cavendum, ipsi enim Naturae arma praeripiunt, quibus hostem suum potuisset confodere. Alter locus Hippocratis extat in Libris Epidemiorum, *Puerperis convulsivis ignem fac*, ajebat ille, hoc est febrem magnam excitato, febris enim continua graece pyr dicitur, parva autem pyretos. Idem praestat ignis febrilis corporibus male affectis, ac ignis agris humidioribus.

Sape

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
ajebat Virgilius in Georgicis, varias quidem rationes inibi affert Poeta
vere physicas, sed illa potior est, cum ait:

----- *sive illi omne per ignem*

Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor.

(a) (Vide quæso &c.) Ipsam Peruviani Febrifugi excellentiam sibi met aliquando obfuturam; adeoque fore, tum ut sanctorum eventum frequentia illum *abusum* apud imperitos accersat; tum ut ex hujusmodi *abusu* aliquod quoque fundamentum acquirat Adversantium dicacitas, pro eo excludendo etiam tunc legitime deberet admitti, jam pag. 170. Therapeutices meæ sam pridem vaticinatus. Neque tamen ulum rectam apud gnaros suppressendum credam, ne apud ignaros invalescat abusus. Quod si *nimis in præscribendo Peruviano Febrifugo facilitati* impuret Cl. Auctor, quod remedium hocce, inter pretiosiora certe servandum, factum sit *commune Chirurgis, Pharmacopæis, Agytis, & ipsis Ræginis*, jure potiori imputabo ego *nimie facilitati* Obstrictorum illius in eo *proscribendo*, quod præstantissimum, & tutissimum hujusmodi Medicamentum hodie apud Vulgus audiat pro Pharmacopæia accipiti, quod ut olim de phlebotomia in Apoplecticis scripsit Cælius) Egrotantes vel liberet; vel occidat: quo fit interdum, ut illud, magno cæteroque in pretio, & honore habendum, vilescat: sitque non modo (æque indecenter quidem) nunc usui, nunc ludibrio *Chirurgis, Pharmacopæis, Agytis, atque Mulierculis*; verum etiam in Fabulis materiam dictionum suppeditet vel *Pueris ipsis*, & cuiusque infimul libet claudicare cum simulantibus Claudum, & pro re nata cum Pueris puerafcere.

(b) (Atque Febres excitando &c.) Ad suscitandam iterum Febrem a China China depulsam Remedium certissimum est, nec ullum aptius prostat (quid enim aliunde emendicat Cl. Auctor?) quam quælibet paulo post instituta purgatio, ut dictum est nuper, & latius adhuc olim pag. 65. 78. imo & exemplo confirmatum pag. 184. ipsius Therapeutices meæ: nisi forte inter ipsam Chinam Chinam, & Purgans aliquod peculiare, V. G. de amaricantium Stirpe (quod quis observavit, quodque ego haud satis experiri studui) detur aliqua Symboleitas, quæ murum eorum nexum facile ferat, & sine dissidio patriatur. Utique generalis hæc Peruviani Corticis, nescio an dicenda mira proprietas, an potius infirmitas: quod nempe ab assumpto quovis vel levissimo Leniente, hujusce Febrifugi virtus adeo infringatur, & langueat, ut redeat statim Febri antea fugata, hæc inquam proprietas, Medicis haud satis expertis (hujusmodi sunt omnes, qui hæc non cal-

lent) minus perfecta, in causa forsitan aliquando fuit; elique etiamnum, ut Auctores nonnulli cæteroque docti, ad educendam, ut putant, e corpore Causam Febrilem, ipsi Chinæ Chinæ admisceant Purgantia Medicamenta, vel post biduum, aut triduum in eundem finem ea præscribant, vel, ad alvum, ut identidem assolet, slypticam leniendam, etiam post octiduum: quo fit per læpe, ut frustranea vere in primo casu evadat Febrifugi oblatio; in posterioribus vero casibus culpetur idem Febrifugum de inopinato Febris reditu, vel de pejore etiam noxa, si Febris per Catharticum revocata redierit gravior, cum tamen culpa omnis vere sit adscribenda, purgantibus, utut levissimis, perpetrata commissis, aut subinde superpotis, ut crebra diligentes Scriptores, Observatoresque docuit experientia. Sic omnino quidem injuste damnata ab uno, vel altero Auctore minus attento China China fonte, plures postmodum in fide aliena eidem condemnatoris jejunii proflus, & inexperti subscipere sententia.

Nec minus hodie forsitan hallucinantur nonnulli, Chinæ Chinæ virtuti eoque fidentes, ut illam æque sartam testam putent a Purgantium injuria, si eadem post epotum, ac si ante epotum hujusmodi Febrifugum assumantur; quod profecto experientia quotidiana manifeste repugnat, prout pluries, ac pluries observavi. Solvens equidem Medicamentum ante Chinam Chinam præscriptum futuram Corticis in futurum præscribendi actionem non impedit; subsequens autem delecter de more prægressam. Quod si quis, dum China China utitur, intermiscet quoque usum Purgantis cujuspiam; sed pari simul passu, & dosi æque liberali in ejusdem Chinæ Chinæ oblatione etiamnum perseveret; is forsitan damnum, quod Purgans intulit, nequam dignoscet, quia veneno nova succedit antidotus; facile tamen dignoscet, si purgante exhibitio, a Corticis postmodum exhibitione ferietur paulisper; Febre scilicet ante novam Febrifugi oblationem iterum redeunte. Ad quid igitur Sisyphi saxum rotare inutiliter, vel texere vicissim, atque retexere telam Penelopsis; At de hoc jam satis Redeamus ad Virum Cl. pro suscitandis Febribus intempestive depulsis remedia quærentem.

(c) (Ficus Pharaonis &c.) De Ficu febrifera, quam Pharaonis appellant, quamque in Sardinia in Ducatu Galluræ abunde reperiunt, fuse loquitur Badus (quam deinde secus-

secutus est Morton) de Cortice Peruviana Libr. 1. a pag. 125. ad 129. adducitque auctoritatem Hieronymi Cardani, & testimonium de visu Petri Aponeas. Hæc tamen, nec forsitan immerito, inter fabulosas narrationes referunt plurimi. Sed quid, si Ficum febriferam Pharaonis inter Fabulas recenseret, simulque temerariam assereret, imo & a nostra potestate longe distantem praxim ipsam excitandi Febres, pro aliorum morborum medela, eamque idcirco rejiceret, & derideret idem, qui modo laudat, Cl. Ramazzinus? Audiamus illum denuo in Orat. tertii Jarrici Argumenti pag. 94. 95. ita loquentem, etsi alias quoque in memorabili Collocatione Textuum illius audiverimus lit. N. O. P. -- Cum in universa Morborum classe nullus exet nobis hostis insensibilis, & cui minus fidere oporteat, veluti Febri, at tamen eo audacie ventum est, ut inter Questiones medicas sit, num ad alios morbos curandos Febrem excitare liceat (quid ego dicendum de affirmativa sententia, si tam audax est sola Questio?) eo quod interdum in quibusdam affeibus, veluti convulsione, & hypocondriorum dolore, superveniens Febri remedi loco fuerit, quasi in nostra potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro habitu ipsum restinguere. Quam libenter scivim, quodnam corpus, sive de genere simplicium, sive Compositorum proster, quo quis Tertianam Febrem, Quartanam, Synocham, vel quamcumque aliam excitare possit. Pro Fabula enim accipitur, quod quidam de Pharaonis Ficu referunt, quam ajunt Tertianam Febrem excitandi vim habere. Sic suis ipsius pennis capitur Cl. Auctor. Sed pergamus.

(d) (Novum non est ignem febrilem &c.) Ignem febrilem, quando debitam succorum ebullientium despumationem promovet, suum usum habere penes prudentes Medicos, late dixi & ego in Opere meo Cap. 8. Lib. 1. præcipue pag. 66. & Cap. 5. Lib. 4. præsertim pag. 244. secus vero, quando eorundem Fluidorum immanem effervescentiam, corrupte-

lana, aut in visceribus stagnationem producit, sive illam consequitur. Num vero ad *ancipitem* hanc succorum desecationem quærendam, liceat prudenti Medico sequi Consilium Celsi, parvas nempe Febres augere, ut curationi fortasse opportuniores fiant; ex iplo audiamus iterum Cl. Ramazzino, qui ex professo hanc quoque Quæstionem eadem pag. 95. Orat. Jarrici Argumenti resolvit his verbis. Non absumis priori (videlicet nuper exposita) est alia Questio, non adeo tamen audax, quam habet Celsus, num Febrem lentam augere liceat, ac curationi opportunior fiat. Verum quam suspensa, & quam infausi ominis sint beneficia, & dona, quæ ab hoste proveniunt, satis comperitum est, ut vetus proverbium admonet, Hostium munera non munera. O quam egregie in hanc rem Seneca. Gravissima infamia est Medici, optus quævere: multi quos auxerant morbos, & incitaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna miserorum vexatione vicerunt. Ita & hanc Quæstionem advertus semetipsum resolvit Vir Clarissimus, ex eodem ore calidum pariter & frigidum effans, ut eandem Pulvem calefaciat, & frige faciat pro libito.

(e) (Aureus &c.) Aureus potius uterque locus est Cl. nostri Auctoris nuperime recensitus, dignisque plane, quem observaret Ballonius, si modo viveret, ut cum Hippocratis, & Celsi Testibus conciliaret. Sed sive ex auro, sive ex auricalco fuerint loca per Cl. Virum allata, locum certe ullum nequeunt habere, ubi Febri Corruptiva per Corticem tempestive, methodice, ac vere ex arte fuerit ante depulsa, An vero eadem posita, quæ solum poni debet, Corruptive Febri, locum opportunum habeant tot alia ex Græcis dictionibus satis notis, & ex Virgillii Georgicis huc gregatim, confertimque translata, ne dicam intrusa, non quæram. Quispiam forte animosior haud plene importune huc traheret Jambos illos Nicorasti,

*Loqui si indefinenter, multaque & velociter
Prudentiam indicaret; utique hirundines
Fortasse quam nos sapere dicantur magis.*

§. XXXIX.

Non semper terreri Medicum decet, si videat in febribus calorem augeri, pus enim fit ajebat laudatus Ballonius, hoc est humorum maturatio, merito itaque reprehendit idem Scriptor eos Medicos, qui in febribus cum videant calorem augeri, mittunt sanguinem, quod procul dubio non facerent, si abscessum viderent in parte aliqua externa, nam potius maturantia, & calorem foventia, quam V. S. & refrigerantia adhiberent, quæ enim suppurantur non revertuntur, ajebat Hippocrates, ipsa enim maturatio judicatio simul & abscessus. Haud aliter evenit in periodicis præsertim febribus, ex usu Quinquinae intempestivo, impeditur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat, hinc postea habitus cachectici fiunt, & dispositiones ad hydropem.

(Notis)

(*Non semper &c.*) Calorem Februm etiam intensiorem, ac sensibilibus adactum non semper debere Medico terrorem locutare; sed esse pluries verum opificem intestinæ secretionis heterogeneorum particularum dissidentium ab invicem, turbasque effervescentis sanguinis excitantium, ac proinde esse quoque raro instrumentum bonæ Judicationis morbi; tum locis nuper citatis in Paragrapho antecedenti lit. d., tum alibi in tota Therapeutice mea adeo inculcavi, ut forte nimium. *Neque enim* (ajebat Galenus in Comment. Aphor. 12. primæ Sect. Hippocratis) *neque enim fieri potest, ut magna incrementa suscipientibus accessibus, non proxima sit Morbi consistentia, ac per consequens ipsa imputitarum ebullientium secretio.* Atque hanc a Natura expectandam potius nobis esse, si probabiliter queat expectari, quam interceptandam, aut quodammodo impediendam China China, quam solum absorberetur Fermentum effervescentiam gignens, ac fovens; iidem pariter locis, atque insuper pag. 174. item pag. 270. ac 271. apertissime prodidi: cum vere melior, ac perfectior censenda sit (ut ibi sum factus, atque iterum repeto) Judicatio Febris, quæ sponte fit ab ipsa Natura, *perfecte, ac integre* judicante, quam, quæ obtinetur a Cortice Peruviano, aut alio quovis Absorbente Specifico. Ac propterea verum nonnunquam erit, aut esse poterit (nec tamen perpetuo) quod ubi adactus Februm æstus ad depurationem tendat, ex usu *Quinquina* tunc, ut ait Clarissimus Auctor, *revera intempestive, impediatur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat.*

Id autem certe non est de nihilo; etiam si non adeo facile inde *fiant habitus cacæctici, aut dispositiones ad Hydropem*, ut sine ulla hesitantia ipse decernit; quasi ex sola Februm, Cortice nullatenus curatarum *diurnitate Cachexiæ* nunquam contingant, aut Hydropes, de quo vide Therapeuticam meam pag. 84. & quasi eodem Cortice rite administrato non curentur eadem Cachexiæ, aut dispositiones ad Hydropem ab ipsa Februm *diurnitate* procedentes, ut experientia multiplici confirmavit Raymundus Restaurandus, Cap.

§. XL.

HÆc olim non ignota erant Medicis Mutinensibus meorum temporum, uti D. Joanni Manzano Viro sane doctissimo, sed Chinæ Chinæ natis infenso, D. Joanni Baptistæ de Grandis, D. Scajola Equiti, D. Antonio de Abbatibus, D. Antonio Ferrarino, Viro, si quis alius, omnigenæ eruditionis Protomedico vere dignissimo hætenus ultimo eorum, qui in Aula Estensi hujusmodi titulo fuerint insigniti, aut in omnes jam dudum e vivis excessere; vivit tamen adhuc D. Franciscus Tonanus felicissimus

De Hydropis succedentis Febribus curatione ope China China, ac alii quamplures; imo quasi suppressis etiam intempestive Febribus, quandoque Natura non queat Fermentum ipsum febrile, præmaturæ licet absorptum, sponte subigere, aut ad illius perfectam expulsionem converti; & quasi denique, redeuntibus nonnunquam post Corticem, sive præmaturæ forsitan, sive etiam tempestive administratum, Febribus, aliquem rursus iidem progressum permittendum esse ipsemet non suadeam, priusquam repetatur Febrifugum; vel ad omitendam plane illius repetitionem non horret Medicos pag. 14. 153. Therapeuticæ meæ, quoribus levior, ut crebro assolet, illarum recursus solutionem quoque spontaneam, ope ipsius febrilis æstus *depurativi* jam redditi sensim promovendam, haud longe distare prænuunciet: Ad quid ergo fuit istæ Viri Cl. Declamationes non nisi aerem ferientes?

Quia vero idem sæpenumero Febrilis æstus (ut vela contraham) in *diurniorum Intermittentium* progressu succos nutritios potius exhaurit, cruoremque ipsum per repetitas deflagrationes spiritibus depauperat, graviæque sensim accerit etiam symptomata, ut *corruptionis* potior sit metus, quam spes futuræ *depositionis*; item cum in iidem Intermittentibus, mox Subintrantibus, ac dein *Subcontinuis* redditus, cum symptomatis pessimis in dies increbescantibus, ille idem æstus acutius certo, mox & necem probabiliter interminetur: denique cum in ipsis Intermittentibus quidem, sed *Perniciosi* (& hæc est rerum summa) laudatus nuper a Viro Cl. hujusmodi febrilis calor, nonnunquam & funestus algor, certam, ultimam, & inevitabilem, nedum portendat, sed & jam inferat cladem; propterea in hisce casibus, & circumstantiis, in quibus tantum Peruvianum Corticem absolute laudat Therapeuticæ meæ, & quidem adhibicum Methodo pro casuum varietate pariter varia, ipsum proferri eo nomine, *ne vide licet impediatur illa humorum maturatio*, quam in Febribus *salutaribus* promovere nonnunquam solet calor adactus, minime admittam; etsi mille Hippocratis, & Ballonii Textus ad suam sententiam detorqueere conetur idem Clariss. Auctor.

cissimus Præcticus jam senex, Platonis ætatem prætergressus, qui eorum quæ diximus testis esse potest, scitque ipse quam raro caute a laudatis Viris præscriberetur in quibuscumque febribus Peruvianus Cortex, utpote quem suspectum habebant, & infidum, cum nihil de causa morbifica viderent excerni, ac idem evenire, quod interdum in Corporibus a Cadæmone obsessis evenit, quando ab Exorcista malignus spiritus solum in aliqua parte figitur, sed non expellitur.

(*Hæc olim &c.*) **M**edici Mutinenses temporum Viri Cl. meorum quoque fuere temporum. Cum enim ille Mutinam primo domicilium transtulisset Vir jam maturus; tum vero Praxi medicæ primam ego navarem operam Adolescens, Concives meos optime noveram ante adventum illius, non in Exedris, ut longe serius, sed in Cuneis tunc sedentis. Eorum fere omnium trepidationem, cunctationem, imo & aversionem, quo ad recipiendum Chinæ Chinæ usum, vivente Frassono Præceptore meo (qui primus Mutinam advocavit hocce Febrifugum, statim ac illud in Europam cepit deferri) satis in propatulo posui pag. 2. Therapeuticæ meæ. Sed antiquiores illi priorum temporum Mutinenses Medici (rectius dicam omnes ferme illius ævi) quidquid novi Arti accessisset, quod non novisset Galenus, pro commentitio reputantes, nedum de Chinæ Chinæ usu tunc apud eos nascente; sed de ipsa quoque Sanguinis Circulatione, de Chyliferis ductibus, aliisque ad oculum patentibus Inventis haud modice dubitabant; veterem adhuc Hepatis hæmatosim, Facultates Viscerum attractrices, & mille alia signa contra mechanicum humani Corporis artificium, quod manibus contrectamus, acriter sustinentes. An propterea Medici hodierni deliramenta hæc nequaquam secuti, aliamque cohærenter ad detecta exercentes praxim, ut Nugatores, aut Novatores improbi erunt damnandi?

Addo tamen hic, quod in eodem Opere meo pag. 3. innui, videlicet, post obitum egregii illius Viri, qui contigit anno 1680. plures eorum paulatim mutasse sententiam, & Peruviano Cortici humaniores evasisse. Hujusmodi fuit inter cæteros D. Antonius Ferrarinus Archiater certe dignus, qui sibi transmissam ut Schedulis a Celebratissimo Malpighio Talbotii Methodum, mihi de mandato ipsius Malpighii libenter, & ex animo communicavit, laudavitque; cum cæteroque antea fuisset ab hoc Remedio omnimode aversus, ut constat pag. 86. Therapeuticæ meæ hist. 18. Ille namque fuit, quem ibidem descripsi Frassono repugnantem, quamvis nomen illius, quod tunc aperire haud opus erat, subticuerim; quemadmodum pag. 193. hist. 6. & pag. 195. hist. 8. subticui quoque nomen D. Francisci Tonani, ante paucos menses, post editam nempe Cl. Auctoris Dissertationem *Torsi Respons. ad Ramazz.*

nem vita functi; sed cujus testimonio nihilominus non indiget prævia confessio mea. Miror vero, quod Catalogum Medicorum Mutinensium sui temporis contexens Vir Cl. Virum dignissimum D. Antonium Frassonum unicum Præceptorem meum prætermiserit, de se quoque bene meritum, & Chinæ Chinæ in hac Urbe primum, ac celeberrimum Fauctorem, Medicumque experientissimum qui unus tot saltem Egrotos quotidie invisere consueverat, quot invisebant conjunctim omnes alii a Cl. Auctore hic recensiti: simulque miror, quod tot alios suppresserit, eodem Febrifugo, præsertim post Frassoni obitum, palam utentes; quasi solummodo a Clariss. Ramazzini discessu irreperit in hanc Urbem merx vetita, & contagiosa Peruviani Corticis.

Parcant, quæso, Manes Viri Critici, Medicos Mutinenses hodiernos Antiquorum severitate castigare molientis, parcant inquam, si & hæc in re quæ opinabilis non est, sed historica, illum inconstantia redarguere cogor, & contradictionis plane inexcusabilis. Inquit ille hoc Paragrapho, *Medicos Mutinenses suorum temporum raro admodum præscribere consuevisse in quibuscumque Febribus Peruvianum Corticem, utpote quem suspectum habebant, & infidum &c.* Ante annos vero 24. (quod non breve est temporis spatium) anno scilicet 1690. dum priorem suam de Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus Dissertationem conscriberet, uteretur autem satis liberaliter, forsitan & præ aliis, Peruviano Cortice; nescio quo actus tunc spiritu, *Medicis Mutinensibus suorum temporum* hæc eadem de Caula, quod nempe China China ea Constitutione fuerint usi, Num. 15. ejusdem prioris Dissertationis pag. 71. Edition. Patav. ita succentuit -- *Major itaque pars Medentium apud Nostrates* (semper illi cum majore hujus Urbis Medicorum parte lis est) *ut vulgi calumniis, & assiduis Egrotorum querimoniis se subducerent, in hac tempore ad Peruviani Corticis sacram Anchoram confugerent, ac parum prospere; nam in periculosiores scopulos Egrotantes suos per sepe deduxerunt. Usu Febrifugi per aliquot dies equidem sub doloso cinere latebat ignis; verum postliminio violentior recandescerebat. Qui tamen peritiores erant, ac rebus Egrotantium magis quam propria ambitioni consultum volebant, Nabant sine Cortice.* Major ergo Mutinensium

sum Medicorum pars anno etiam 1690. Peruviano Cortice utebatur, imo & abutebatur, si Cl. Auctori habenda sit fides. Sed illum fortasse paulo post inasit religio quædam, ut ad leniendam hujusmodi fugillationem molliora hæc verba subdidit in secunda Constitutione, anni videlicet 1691. Num. 39. pag. 126. -- *Sicuti præcedenti anno Peruviani Corticis usus in Quarantanis ac diuturnis Febris impiope cessit, ita hoc Anno saluberrimus fuit; & si qui passi sunt recidivas, Febris mitiores postmodum experti sunt, ac antequam Hyems accederet, perfectæ convalescerunt: quod & prope finem rursus confirmavit Num. 37. ejusdem secundæ Constitutionis pag. 131. sic inquit -- Sicuti in superioris Anni Constitutione noxius fuit Chinae usus, ut adnotatum, ita in hoc ab illa toto Cælo diversa valde salubris compertus est; multi quidem Quarantani hoc Autumno per Urbem vagari viscebantur, sed quotquot ad hoc remedium confugerunt, vel integre sunt restituti (possunt igitur, ipso fatente, non solum inducias obtinere, sed & sine Febris recursum, & sine noxa integre restitui) Egrotantes, absque eo quod eadem Febris tacite cubet, & corpus eorum depascat) vel si nonnulli recidivas passi sunt, paulo post convalescere. Ex his omnibus, ut reor, satis patet, Medicos Mutinentes, non aliquos tantum, sed majorem, ut inquit, eorum partem, modo quidem feliciter, modo, ut asserit ille, imprope, temporibus Cl. Auctoris Chinae uti consuevisse; atque ita quidem, ut ejus Censuram de intemperantia minime declinare potuerit verus illi Virorum Cætus, qui modo ut maxime temperans in medium adducitur in reprehensionem hodierni.*

Quod si curiosus quisquam, qui Catalogum eorum legerit Medicorum, quos Vir Cl. quinario tantum, vel senario numero comprehensos voluit, alium pariter Catalogum, non totidem tantum, sed plures Professores Cortici amicos continentem, præ oculis habere desideret; occurrent primo statim loco recensendi, quippe temporibus Viri Cl. & quidem valde memoris florentes, modo e vivis sublatis, laudatus nuper D. Antonius Frassonus Chinæ Chinæ celebris administrator, D. Annibal Cervinus Cl. Auctoris antiquus olim Antagonista; adeoque eidem notissimus, nec non D. Marcus Antonius Montagnutus Medicus quondam Aulicus eximus, quo vivente nedum ego, sed & ipse non multo post D. Ramazzinus (qui cæteroqui, ut doctrina, ac ætate me longe præbat, ita & ordine temporis, ac dignitatis merebatur præire, nisi aliter Domino placuisset) ad Serenissimi Francisci

Secundi gloriosæ memoriæ Ducis extraordinarium Famulatum fuimus acciti, ut proinde quinam in usurpanda China China fuerit mos Aulici illius, & doctissimi Professoris, cum viveret nobiscum agentis, ipsum Cl. Ramazzinum nequaquam latere potuerit; occurretque demum inter recenter defunctos D. Joseph Candrinus, eidem Cl. Auctori Præceptorum quondam suo fat notus. His accedent secundo loco viventes adhuc, & bene valentes (memetipsum omitto, quem inter Juniores olim merito collocandum diceret Vir Cl. novus tamen & ille in hac Urbe, cum ego novus in Praxi) occurrent, inquam, inter adhuc viennes D. Joan. Baptista Riccius Practicus pariter notissimus prosectoris ætatis, D. Paulus Florianus ætate simul, & experientia spectabilis, qui tempore militaris incendii Genuensis Urbis, ubi domicilium contraxerat, in Patriam concessit iterum, Genuensis pariter Badi Chinæ Chinæ Propugnatoris celeberrimi sensibus imbutus, vivaque ipsius voce etiam instructus; tandemque Aulicus ipse Collega meus, scientia, & eruditione Clarissimus, D. nempe Johannes Baptista Davinius; Viti sane omnes, & Docti, & Peruviano Cortice usi temporibus Cl. Auctoris, eodemque etiamnum pro re nata, nec raro, nec trepidanter utentes, sed simul nec abutentes, ut ex quamplurimis visitur, quos recensere tædiosum foret, meæ Therapeutices locis. Sed quid si inter alios abunde China China utentes numerandus foret Auctor ipse, nec non etiam (ultrimis quidem temporibus) illius Nepos, qui tamen dicitur Relator Abusus, aut criminis, cujus est complex? Absit tamen, ut id ulli eorum exprobre, de quo mitius judicium infra ferendum mihi §. 49. An vero quisquam ex iis Professoribus, quorum non meminit Vir Cl. quia illum non meminisse juvabat, putarit, aut putet, *Malignum Cause morbificæ Spiritum velut exorcizatum figi a China China in aliqua Egrotantium parte* (ut quodammodo fieri videtur ab illis, qui eam semel oblatam non amplius offerunt, unde febrile fermentum per temporaneam absorptionem nonnihil figitur, sed non plane subigitur) an potius putet, *Spiritum* illum ab ægrotante corpore penitus expelli, meum non est investigare. Ad me quod attinet, si forte usquam, in Ventre porro inflato (lubet seriis ludrica quandoque miscere) quadringentorum illorum Militum, de quibus §. 36. verum Cæcodæmonem a Malefica China China, vel a Chirurgo Incantatore illuc relegatum, delituisse crediderim.

§. XLI.

Quinquam autem facultatem figentem habere (a) pro re certa suppono, cum motum sanguinis, & spirituum compescat, & alvum ipsum densiorem faciat, observatur enim, iis qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint, ventrem adstringi, ut clysteribus indigeant: vim hanc hujus Febrifugi fluida quæque in nostris Corporibus cogendi, talem esse credidit (b) Gedeon Harveus, ut scripta hæc verba reliquerit, omnes evacuationes supprimit China China per se, sed non per accidens.

(a) (Pro re certa &c.) *Supponit pro re certa Cl. Auctor, quod ab aliis Scripatoribus admodum controvertitur & a quamplurimis mordicus negatur, Quinquam scilicet facultatem figentem habere, & vim Fluida quæque in corporibus nostris cogendi. Recens tamen acquisita hæc est eidem cognitio, cum §. 4. §. & 6. ignotam illius, abditam, secretam, & incomptam adhuc virtutem, humanum captum excedere, constanter asseruerit, pleno ibidem hæc decantans gutture. Dru equidem, sed frustrante diligentia a sagacioribus Medicis allaboratum est circa hunc Corticem, ut aliquid profertur, quod animum veritatis avidum exeret; sed vincit adhuc natura latendi &c. Quod si iis in locis se locutum dicat de sola Virtute febrifuga sibi vere occulta, hic verò de sola figente sibi nota, tamquam de duabus rebus toto Cælo diversis; itaut in vi figente nota nullatenus consistat febrifuga occulta: ut quid, quæso, in tota Dissertatione soli Virtuti occultæ, quæ febricit pellit, irascitur Auctor Cl. nec pugnat unice contra Figentem damnosam; quam tamen corrigere posset (si adesset illa) per contraria sua satis obvia sine detrimento Febrifugæ in abscondito degentis?*

Verum ut isthæc quoque sileat de Figente Peruviani Corticis Facultate fallax cantilena: aliud est, Chinam Chinam compescere turbas febriles effervescentis præter naturam sanguinis, absorbendo fermentum illud acidum, seu falso acidum, quod §. 46. ut videbimus, adstruit pro Causa Februm Intermittentium idem Cl. Auctor; aliud est, figere motum ipsum naturalem cruoris, atque spirituum cæterorumque fluidorum, ut valde crassa æquivocatione videtur ille confundere Oream fronti quasi applicans, & Galeam tibiæ. Quid quæso spirituum agitatorum, aut irritatorum turbas sedat, compescit, & compit magis, quam Opium, ut habet §. 5. & 48. Vir Cl. Et tamen ex hoc ipso virtutem eidem Opio rarefacientem potius, quam densantem fluida, tribuit, mechanica adducta satione, Piternius adversus Ettmullerum Dissert. De Circul. Sang. in Anim. gen. & non gen. Quod si cum eodem Ettmullero, quem

libentius loquitur Vir Cl. absorptionem ipsam Fermenti febrilis, mole dubio procul perexigui, velimus donare nomine fixationis, attemperationis, vel saturationis illius quæ omnia idem sonant apud eundem Auctorem: facile in Cl. Opponentis castra descendam: dummodo liberiolem subinde fieri fluidorum motum, cum circularem, tum fermentativum concedat; nec plus figi a China China sanguinem velit; quam figurari a Chalybe, qui pariter dicitur Acidum obstruens absorbere, dum ad Chlorosim V. G. curandam, aliasve tollendas ipsius sanguinis stagnationes assumitur; de quibus vide late Therapeut. meam a pag. 19. usque ad 21. Verum historias potius Februm Syncopalium, Lethargicarum quoque, si lubeat; sed præ cæteris Algidarum, Peruviano Cortice sanatarum, ubi marmoreum frigus, & micatio pulsuum jam semel abolita, stagnationem, aut fixationem fere omnimodam cruoris, atque spirituum aperte prodebat, lustrare sufficit, eamque signate; quam proprio testimonio firmare potest, ni renuat, ipse Cl. Auctoris Nepos pag. 195. recensitam; Ex subita namque eorundem pulsuum elatione, ex calore quaquaversum ad exteriora diffuso &c. facile erit dignoscere, an China China illis casibus Cruoris, Spirituum, & Fluidorum omnium fixationem induxerit.

Per hoc verò, quod Febrifugum istud de more alvum densiorem faciat (quod facile admiserim, etsi non paucis quoque identidem solvat, reddatque laxiorem) nolim deduci a Viro tam docto, eadem ratione figi Spiritus, & densari Sanguinem, qua densantur feces alvine. Pudet hæc ulterius persequi: proinde liceat tantum reponere, Vina generosa, & meraca, si austeriora sint; ut austeriusculus est Chinæ Chinæ sapor, alvum adstrictam facere: interim tamen sanguinem, aut spiritus non figere; sed in ebrietatem magis quam Vina tenuia, dulcia licet, ac alvum laxantia compellere.

(b) (Gedeon Harveus &c.) Gedeonis Harvei auctoritate fortasse subscriberem; nisi opposita, diuturna & multiplex a me retraheret experientia, Evacuationes Sudoris, Urinæ (cujus excretionem depulsis Febris China

China peculiariter promovet) Menstruorum pariter, ac Lochiorum, imo & ipsius Diarrhææ, dummodo Criticis, nunquam ab hoc Febrifugo suppressas vidi, ut in Therapeut. mea pag. 38. innui: pag. vero 206. exemplis confirmavi; atque magis adhuc posui ob oculos casu recenti, in responsione mea nupera ad §. 38. hujus Dissertationis allato lit. a. *Symptomaticas* equidem a Febre pendentes indirecte, sive per accidens supprimit, sistendo Febres, quæ immaturas hujusmodi excretiones producunt; non vero per se; sive per vim propriam, ipsique peculiariter insitam. Proinde nonnihil allucinatorius est (si hoc vocabulo uti liceat sine crimine) Vir quidam doctus, qui commendari a me in Therapeut. mea Peruvianum Corticem pro curatione Dysentericæ suis in Scriptis promulgavit; fortasse quia Febres quasdam Perniciosas, quas ratione adjuncti dysenterici eujuspiam Symptomatis *Dysentericæ* appellavi Lib. 3. cap. 1. eo facile remedio sanari protulerim: quod tamen de *Dysenteria* vera, & essentiali, quæ *Morbis* est, non Symptoma, nequaquam intelligendum, ut expresse monui pag. 167. ejusdem Operis. Sed alterutro forsitan loco, haud satis clare memetipsum explicui. Antifebrilis ergo solum, non antidynterica est China China: neque idcirco prædictam, aut ullam aliam evacuationem, præsertim Criticam, seu quæ febrilis symptomatis rationem non habeat, figit; aut sistit per se, directe, ex natura sua, ut falso autumat Gedeon Harveus.

Ubi experientia loquitur, auctoritates silent; si tamen ulla ardeat, ea nunc delamatur a Scriptore in usu Remedii plurimum exercitato, qualis est Morton, cujus testimonium cre-

bra, & longa praxi credibilis redditum, poterit citra injuriam cuilibet alteri opponi; maxime cum a Mortonio ratiocinium confirmetur ea ipsa experientia, quæ ab Harveo aliter se habere creditur ex vi ratiocinii. Inquit itaque *De Peruviani Corticis Virtute Febrifuga* Exercit. 1. Cap. 7. laudatus Auctor, figentem hanc, atque obstruentem vim Corticis objectam explodens. *Quo pacto Pharmacum, quod in Puerperis* (nulla certe evacuatio magis sollicite servanda, quam isthæc) *salubriter ministratur, inter obstruentia numerari potest?* At suspensus semper habebitur Morton. Vertamus nos ad Ettmullerum, a Cl. Auctore in hac materia tanti habitum, & videamus, an Scriptor iste, ubi Chinæ Chinæ facultates ex professo recenset, figentem illi, & condensantem attribuat. Inquit ergo ille in *Phytologia Sænto-dæii dilucidati* pag. mihi 43. edit. Lugdunæ. in Fol. -- *China China calida; & sicca est, vim habens aperienti* (en primo statim loco vis aperiens, non figens) *discutiendi, attenuandi, resolvendi, putredinem arcendi, roborandi.* An hæc omnia cum supposita virtute figente, & Fluida quæque cogente conveniant, vel rudes judicent Pharmacopæi. Quod si de hac celebri figendi vi auctoritatem ratiocinantis quis optet, in promptu est Senteoria Villisii, a Cl. Auctore pluries pro sua Causa citati, & de *Febribus* cap. 6. scribentis. *Annotetur, quod hoc remedium, non quemadmodum vulgaria Febrifuga sanguinem figendo &c. accessiones febriles sistit &c.* Snum ergo sequatur novum Scriptorem Vir Cl. Ego meos, utut veridicos, præcise non sequor; sed ratione manu-ducente experientiam.

§. XLII.

Nunc autem quando usus, quem penes arbitrium, jus est & norma mendendi, ita Mutinæ obtinuit, ut tanto in honore Febrifugum istud sit, ut nullibi magis, expectandum num ad longum tempus duratura sit illius fortuna, habent enim sua fata medicamenta sicuti cætera omnia. Radix Chinæ ab Indiis Orientalibus in Europam deventa, olim inter Medicamenta ad morbos chronicos, & contumaces propulsandos principatum obtinuit, ac tantam affinitatem cum natura humana habere credita, ut cum cibariis ipsis locum obtineret; modo pene obsolevit illius usus, ac in Officinis cariota reperitur. Quali fors Quinquinam maneat, impostum decernet tempus.

(Nunc autem &c.) **E**t si usus ita obtinuerit Mutinæ, ut hic non minus, quam alibi in præscribendo Peruviano Cortice *Arts Medica*, non secus ac militari, suos *Fabios* habeat, suos *Marcellos*, sortem nihilominus falsam, quam intra universæ jam Europæ consuetudine China China for-

titur, eoque duraturam crediderim, quousque illa germana, sincera, & minime adulterata ad nos devehatur. *Radix China*, quæ a Viro Cl. confidenter hic loci traducitur velut inutilis, plus forsitan ac vere mereatur, ab eo contemnitur. Si tamen illa de more beneficia præstaret in morbis Chronicis, quæ *China Chi-*

na *China* Cortex perpetuo præstat in Febribus, non tam facile in Officinis cariem contraheret. Quemadmodum vero Peruvianum Febrifugum tandiu plurimi habitum est apud nos, quandiu in scriptis Viri Clariss. habitum est in tanto honore & pretio, ut nullibi magis; ita fortassis

posthac in minore habebitur, postquam scilicet adeo finistre de ipso locutus est varius pro re nata, & versatilior ginglymo Cl. Auctor.

Quem penes arbitrium, jus est, & norma loquendi.

§. XLIII.

Verum hic mirari subit quomodo (a) intra Scultennam, & Gabellum tam altas radices egerit Planta hæc Peruviana, non ita vero in solo Bononiensi finitimo. Certe (b) apud Bononiensem Scholam, quæ cæteris pro Regula Polycleti esse potest, satis moderatus semper fuit, estque etiamnum, ut audio, hujus febrifugi usus. (c) Quanta cautione Peruvianum Corticem præscriberet Celeberrimus Malpighius, satis patet ex Centuria Consiliorum hujus Auctoris Patavii impressa Consilio 97. in quo Vir iste Sapientissimus in Febre lenta cum tensione abdominis post usum Aperientium, Diureticorum, Chinam Chinam proponit ad scrupulum unum singulo mane, sive alternis diebus per quindecim dies. Itidem in Opere ejusdem posthumo, Londini impresso, hæc de China China leguntur verba! (d) *Remedia, quæ vulgaviter inventa creduntur a casu, & fortuito, & a sola Empirica, egent pariter, ut examinentur a ratiocinante, & reducantur ad tutam operandi naturam; Id experimur in usu Chinæ, quo sine arte adhibita, non solum est casu recidivatum, sed etiam fixationum, & ut plurimum cachexia.* (e) *Hinc necesse fuit pro illius usu ab eadem elicere tincturam in pauca dosi, & paulatim, & aliis cautionibus, a priori erutis, eam exhibere.* Omittam referre, quæ de hujus remedii (f) malo usu Scripta extant (g) apud Georgium Baglivum in Libro de Fibra Motrice, (h) Nicolaum Lemeri in cursu Chimico, (i) Theophilum Bonetum in Medicina Septentrionali, Mercurio Compitalitio, apud Polialthem.

(a) (Intra Scultennam, &c.) **N**ON

intra Scultennam tantum, & Gabellum altas radices egit Planta hæc Peruviana; verum eas quaquaverlum diffudit, totque saltem in Regionibus jecit, quot sunt natales loci Scriptorum omnium, quos recensere cœpi §. 35. lit. d. & quorum seriem ulteriorem nunc persequi hæc ipsa me cogit uni Scultenna, atque Gabello adscripta fertilitas: cum aliqui ab imo trunco ad elatiores usque ramos satis conspicua pateat hæc Planta ad Arnum, ad Padum, ad Sebetum, ad Tyberim. Tam latæ propagationis ampla hinc illius specimina exhibent Viri Cl. Hieronymus Bardi, Jo: Nardius Vincentius Protospatarius, Hieronymus Sanctasoffia, Franciscus Redius, Antonius Vallisnerius, Lucas Tozzius, Joseph, & Thomas Donzellus, Joseph Lanzonus, Pompejus Sacchus &c. Sed has in Solo tantum Italico. Quas vero in Transalpinis Provinciis, Exterisque Nationibus non egit illa radices? Eam scilicet, præter allegatos citato Paragrapho Auctores Celeberrimos, excolere insuper ad ripas

Iberi, Tamesis, Sequanæ, Rhodani, & Rheni, Gaspar kaldera, Joseph Villeroel, Thomas Villis, Robertus Bradyus, Dionyus Jonquet, Digbæus Hœferus, Rolsincius, Glantzus, Zuvelterus, Thomas, & Erasmus Bartholinus, & Martinus Lister, Andreas Niculus, Moyse Charas, Fridericus Illmer, Joannes Dolæus, aliique adhuc non pauci ad tedium evitandum recidendi.

Prope alia ergo Flumina, a Nostratibus etiam longe distita, firmissimas radices egit, & ramos expandit Orbis toti spectabiles exotica hæc Planta; magis quidem, & minus pro varia Soli, & Cultorum ratione; sed centum in locis longe majores, atque altiores, quam Mutinæ. Præter Cultores vero, seu Scriptores, quos retuli, suis Operibus notos (quibus addere quis posset omnes a Viro Cl. pro sua Causa testibus adductos, & infra adducendos) quot Medici tacite in Hortulo suo domestico, ad privaram scilicet praxim, hanc alunt, aut excolunt Plantam, etiam omnium oculis non exhibeant palam? Horum numerum novit, qui stella dinumerat solus, D d 2 & ac-

Torti Respons. ad Ramazz.

& arenas Maris. Primis certe temporibus, quibus ului cepit esse Febrifugum istud, quinquaginta saltem Illustrum Medicorum testimonia de illius innocentia, & vi ad Febres quaecunque Periodicas, nonnunquam etiam Continuas, Scriptis mandavit Sebastianus Badus nunquam satis laudatus. Modo quot millia possint haberi, coniectat quisque: ut proinde profus immerito mihi, cui forsitan nonnullam quis alius tribueret utilioris administrationis laudem, culpam liberalioris, imo & turpe abusus crimen sidenter, etsi dissimulante obicitur Auctor Clarissimus.

Nolim tamen hic me quispiam redarguat verbis illius §. 49. quod *communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referam*, cum de Cortice Peruviano *Martina* non scripserim solus: extat siquidem in Diario, quod vocant Italice *Galleria di Minerva* Venetiis edito, Tom. 6. pag. 119. Dissertatio quadam Anonymi *De China China in Febribus utilitate, & de una quorundam methodo &c.* sub dat. *Martina* die 5. Novembris 1699. in qua Lucubratione non parum erudita, & eleganti, cum plurimum, & latus admodum suadeatur Chinae Chinae usus, huic potius, quam usae Therapeuticae in hoc calligatori, videtur adaptari posse, atque congruere Cl. Auctoris censura. Verum patent nimium peculiare illius in Opus meum fugillationes: & dato etiam, quod utrique nostrum plene idem intendatur Arcus; tutelam saltem meam in damnum bonae praxeos renuo negligere, aut in detrimentum veritatis. Aliena quidem Lucubrationis sentia, a sensibus praesertim meis non parum aliena, tueri meum non est: sed nec silentio praetercundum, quod sicuti Dissertatio illa *Academica* inscribitur, non *Medica*; ita Auctor illius (quod certo scio) longe aliter ac ediderit in eo Scripto, Corticem Peruvianum praescribit in praxi.

(b) (Apud Bononiensem Scholam &c.) Scholae Medicae Mutinensi, cuius partem lat debilem ago ipse, pro *Regula Polycteti esse posse Bononiensem*, Patavinam, Pisanam, Ticinensem, aliasque inclitas Universitates, tam meo, quam meorum Collegarum & Compromissorum nomine minime cunctabor fateri. Quamnam sit illarum inter se se ipsas proportio, res esset audaciae plena velle decernere. Utcunque de ea re sit, certum est, illas omnes ulum Peruviani Corticis admittere longe lariores, ac in sua Dissertatione sanciverit Cl. Auctor. Et quo ad Bononiensem Scholam, ipse quoque nescim audio, sed & scio, *moderatius*, ut decet, apud eam *semper fuisse*, ac *etiamnum esse huius Febrifugi usum* (quis enim ullius immoderantiae velit arguere prudens illud, ac celeberrimum Athenarum) sed aequo scio, moderatum illum usum longe transcendere cancellos angustissimos, a Cl. Auctore constitutos; meamque praxim, a Cl. Auctore audit *abusus* nomine, haud ita audire in *solo Bononiensi scripto*.

Huius rei fidem manifestam facit Dissertatio

lucubratiissima circa hanc materiam anno 1711. a Clarissimo Viro, in praxi aequae ac in Exedra exercitissimo D. Francisco Simonio conscripta, & a Clarissimo pariter, Scriptisque suis doctissimis Orbi jam noto, D. Jacobo Sandrio subscripta, & approbata. In ea siquidem responsoria ad aliam Dissertationem e Pisauri missam ad duos hosce Viros Celebres Bononiensis Universitatis, de suo circa usum Quinquinae iudicio requisiti, occasione cujusdam Epidemicae Constitutionis, in Urbe Pisauri grassantis, responsa haec sapientissima, & vere practica expressa leguntur. *Plane asserimus, Febrim quancumque Peruviano Cortice curabilem, quantum quidem nobis observare licuit, de natura Intermittentium esse oportere, licet saepenumero continuo Aegros venet. Praesupponendum enim hic est, quod optime docet Sylvius de le Bee in Appendice Prax. Med. Tract. 9. aliud esse continue febricitare, aliud Febre continue laborare: atque haec duo non tam a pedestibus, verum Medicis quoque haud raro male confundi (& hoc est, quod ego explicare, & distinguere totis viribus conatus sum in Therapeutice mea a pag. 277. usque 281.) cum de factis possint Aegri continue Febribus affigi, sed Intermittentibus, quae idcirco nequaquam pro Continuis habenda &c. Reliqua, quotquot sunt, quae Febres istas comitantur Symptomata, sive benigna, sive maligna appellata, nihil ad praesentem Diagnosis spectant, nisi de Spectali tantum natura max indicata debeat &c. Quare neque ab istorum praesenti malignitate, & pernicietate Corticis Peruviani usum frustrari, nec ratione, tum experientia didicimus. Tandem exclusis a ditone ejusdem Corticis Febribus ab essentia Continuis, Symptomaticis quoque omnibus, Inflammatoriis &c. (quod & ipse in eodem Opere meo plane decerno) sic in ea Dissertatione concluditur. *Omnibus hisce conditionibus ex parte Februm vite perpejis, atque servatis, nos quoque divinam plane, & admirabilem huius Corticis utilitatem ulro asserimus, atque iis omnibus elegis libenter subscribimus quibus ejus famam condecorarunt Celeberrimi Scriptores plerimi. Quia imo facile id etiam largimur, quod . . . . . D. Franciscus Torti jampridem se ostensurum promisit in suo, quem prope diem evide expectamus, de re ista Tractatu; Perniciosas scilicet, & Malignas Febres (modo indicatae naturae sint) ejus usu tuto curari posse &c.**

Haec sunt sentia duorum inclitae Scholae Bononiensis luminum, quibus vel praebat, quoniam praebat etate, vel saltem astipulabatur in praxi, cum viveret, Cl. Livizzanus, Famigeratissimi Malpighii amicissimus; astipulaturque hodie eidem veritati, sibi & usu, & dogmate plane comperta, Cl. quoque Albertinus ejusdem Celeberrimi Malpighii Propinquus, alique sat noti. Imo, si liceat addere, quae ex ore ipso eorundem Professorum nuper accepi, dicam, Cl. Simonium per plures casus mihi narrasse *Nobilium*

quum Virorum Perniciosis Intermittentibus laborantium, & China China liberaliter oblata ab eodem felicissime sanatorum: Cl. vero Albertinum mihi pariter exposuisse, se non modo in vulgaribus Intermittentibus eo Febrifugo familiariter uti consuevisse; sed & illud celebri cuidam Pharmacopola, *Perniciosa* Terriana detento, praescripsisse *ad drachmas sex*, tempore inter tertiam, & quartam accessionem medio, partite oblatas; calculum suum libenter apponentibus Viris Eximiiis, D. D. Livizzano, & Salano, in consilium vocatis. Quo praesidio adhibito, Aeger caeteroqui moriturus facile restitutus fuit; atque etiamnum vivit incolomis. Male itaque praxi mea obicit Vir Cl. praxim Bononiensis Scholae, cujus usum saltem recentiorum, cum suam Dissertationem conscripserit, haud satis callebat.

De aliarum Scholarum ritu non loquor, cum nec loquar Auctor Cl. & cum de illo satis superque loquantur nedum Scriptores, verum & fama universalis. Jam notum quippe quinam generaliter Italiae nostrae, quinam Galliae, quinam Angliae, quinam Hispaniae mos sit. Accepi nuper a Sacerdote Aragonensi inclitae Soc. Jesu, Viro fide dignissimo, Scholam Caesaraugustanam in usu adeo frequenti Febrifugum hoc habere, ut nihil magis; neminemque cui praesto sit illud, quod immediate a P. P. Iphis beneficiae illius Societatis ab Indiis apportata, Febres unquam recidivas pati. Sed nimirum distant a Coelo nostro, ut Viri Cl. assensum mereantur, aut fidem, istiusmodi Scholae. Caeterum si Paravinam suam Orbi tam celebrem, sibi (uni forsitan, qui de Cortice tam male sentiat) vel modice faventem novisset ille, non reticuisset profecto.

Sed quoniam cuncta, quae sibi quoque modo favorabilia tantummodo imaginabatur, in medium tam facile adduxit, cur non licebit & mihi Scriptorum qualicumque meorum sortem, modeste ut decuit hucusque suppressam, approbationemque commodam; quam a permultis insignibus nostri Saeculi Professoribus (una quidem suadente materia) Scripta eadem sortita sunt a cavillationibus Viri Cl. saltem ad defensionem opponere? Cur inquam non liceat, cum id ipsum non me tantum respiciat, sed & publicum Bonum, cui in primis servando mea haec instituta est Apologia? Sane apud Homines a partium studiis liberos magno momento erit, ut ab illis Methodus mea in beneficium usum adopretur, si ea doctissimis avi nostris Professoribus probata compareat. Inter tot tamen, tantisque Viros laboribus meis propitios unus sit instar omnium Celeberrimus Lancisus, *Viv, si quis alius, omnigena exorditionis, Archiatroque Pontificis vere dignissimus*, & effectuum Chinae Chinae utilissimorum Observator nequaquam recens, ut ex Therapeut. mea pag. 115. Illius ergo Epistolam perelegantem (innumeras aliunde acceptas supprimo, ne jactare videar, vel ostentare) exuberante licet erga me humanitate refertam; cum primo Opus meum

recepit, excepitque, liceat proferre; eo saltem titulo, ut Romanae Scholae, quam non immerito representat unus, haud male acceptum probem Tractatum meum: cujus omnia quotquot sunt, satis ab Opponentum sophismatis tuta, imo & facta testata, in eadem Epistola, ipso Iudice, reputantur. Unum autem ex integra Romana Academia Lancisum seligo, quod hic illius est Caput, non quod aliis ea careat Viris Illustribus ob egregia scripta Orbi jam notis, & de Opere meo humaniter aequo sentientibus. Excipe tamen (quod auspiciatissimum mihi) Excellentissimum Barnabam Ciccolinum, Romae scriptitantem, atque in Libello suo novissimo, cui titulus -- *La Filosofia e Medicina de' Savj* -- acriter incandescentem adversus non me unum quidem, sed Neotericos omnes, vel minime lectos, vel perperam intellectos, atque Atomistarum nomine illis affixo, confidenter traductos; eo tamen ingenii acumine, ac robore, ut verear, ne (quod aiebat Cic. 1. de Orat.) *aliis miserandus, aliis irridendus esse videatur*. Et hoc illi responsum; nec unquam aliud.

Quia vero quadam veluti pietatis, ac religionis specie Vir iste bonus ea ineptit Magistratu securitate, ut ideo a probabilitate minime alienum sit suspicari, quod Religiosiores saltem Viri, sapientia quidem, zeloque pollentes, sed rei Medicae haud satis gnari, nonnullam illi fortasse adhibitori sint fidem, quippe facile metuentes, ne doctrina, quam tradidit Renatus des-Cartes, etiam castigata, nimium nihilominus accedat adhuc ad errores Democraticos: quam vero tradidit Petrus Gassendus, ad Epicureos (quibus Sestis, Cartesianae praesertim, necessario additis Recentiores Medicos, quotquot sunt, satis absurde arbitratur, blateratque Excellentissimus Ciccolinus) idcirco, non ut illi quicumque reponam, sed ad tollenda, si qua fuerint, super hac re Pusillorum scandala, pauca haec raptim liceat addere, tum Medicos omnes Neotericos universim tum memetipsum peculiariter a futilibus hisce facillime vindicantia.

Notum sit itaque, hodiernam solidiorem Medicinam, qua Theoricam, qua Practicam, pro suo stabili fundamento unice agnoscere Structuram organicam humani Corporis, postremo tantum aevi nostro melius detestam, oculo Iudice: adeoque in Viscerum, Glandularum, Ductuum &c. compage, textura, dispositione, ac usu, item in varia Fluidorum natura, motu, commissione, fermentatione, secretionem &c. hic evidenter, illic probabiliter cognitis, omnes fundari Hypotheses, & omnia Systemata Recentiorum Theoretica; si ve deinde cuncta haec Scholasticae considerata, vel more Peripatetico, vel Cartesiano, vel quovis alio (quod perinde Medico est) explicentur, pro vario scilicet Philosophantium, & Scholarum totius Orbis arbitrio, aut ritu: eandem vero Medicinam Recentiore, quo ad exercendam Praxim, Sisti, velut in basi sat firma, partim in Inventis itidem

Anatomicis, partim in observatione experimentalis; quia identidem non modo remedium fere omnium, etsi ex arte administratorum, incertitudo perspicitur, quam præferunt tum ratione sui, tum ratione Subjecti suapte natura mutabilis; verum etiam certa quotidie visitur nonnullorum, a Veteribus in magno pretio habitorum, inefficacia; clareque dignoscitur, Priscam, quæ ad noviter deceptorum normam minime correctâ sit, mendandi Methodum, nec coherere principiis constituentibus humanum Corpus, nec respondere expectationi Medientium in morbis curandis, peritorum iudicio, & consensu unanimi. Utinam tam perspicue didicissemus, quæ seligenda sint, ac utilia, quemadmodum didicimus, quæ vana, vel noxia sunt, atque vitanda. Hinc emerit Galenicæ nonnullam, vel Galeno saltem adscriptæ Methodi castigatio in nonnullis; in nonnullis aliis approbatio; prout detecta veritas identidem suadet, propriumque munus exigit, & quæsitâ præceteris Egrotantium salus.

Cæterum nec Priscorum Medicina probos, piofve facit Homines, nisi aliunde sint tales, nec Recentiorum impios, aut improbos. Sic potius conscientia suæ non deesset quandoque, qui nova medici ordinis minime ponderata, aut examinata cæco quodam instinctu contemnunt. Hac de re vide Therapeuticam meam pag. 26. 27. Nihil ergo rei magis habet Neotericorum Medicina cum Philosophia Cartesii, vel Gassendi, quam cum Philosophia Aristotelis: a quibus etiam omnibus Scholis, si libeat, potest illa præscindere. Hanc idcirco praxim, non minus quam vetustiorum, potis est exercere citra religionis detrimentum Christianus quilibet Medicus, ac summe pius, non secus ac illam exerceat Judæus, vel Scythia, *Physicam Aristotelis, & Galeni Ignorantiam* longe ante hoc sæculum propulsi, suamque *Novam Medicinam*, novamque Sectam fundavit Jo: Baptista Van-Helmont; necdum tamen in Scholis ortum habuerat Cartesii, vel Gassendi Philosophia.

Quod est ad me, nulli me Factioni profiteor serviliter deditum, sive de rebus Medicis sermo sit, sive de Philosophicis; neque ideo Remedia, quæ Hippocrate duce, incerta protuli, sive *periculoso* identidem *experimento* obnoxia (cujusmodi sunt eorum non pauca) plane ob idiplum proscindenda censeo; iis siquidem utroque & ipse defectu certiorum, ut patet undique ex Tractatu meo; ea tamen utroque fiducia, & cautela, quæ incertitudinali nunc majori, nunc minori æquum est ut respondeat. Incerta solummodo, & inutilia, quæ nempe talia deprehenderim, quantumvis magnifica, constanter rejicio: contra vero, efficacia, quæ scilicet longo usu expertus sum talia (sunt autem hæc numero non multa quidem: sed nec tam pauca, quin satis) constanter quoque adhibenda sustineo, ut abunde jam in eadem Therapeuticæ mea. Hanc sane si illustrasset, ut cæteroque par erat, Excellentissimus Cic.

colinus folis paginis 11. 12. 13. ab eodem citatis, vel etiam pag. 110. & 111. magisque attente considerasset quæ a me sunt absolute, quæ tantum comparative, aut cum aliqua limitatione prolata, quæque pariter in tota historiæ inibi narratarum praxi mihi usui fuerent remedia, vel denique si Lexicographos, ubi illi opus erat, consulere non erubuisse; profectè nec tam facile pro Bajulis a me tortuito alicubi memoratis Apparitores, aut Lictores intellexisset, nec tot ablona, falla, & vana, quæ puderet hic recensere, æque inaniter quidem ac illepide obruisse.

Sed quoniam ex Opere meo latine conscripto laborare noluit, ut satis perciperet quid obiter saltem de Cartesii doctrina leniterim pag. 133. commodius certe poterat, atque etiamnum posset idiplum edificare ex Dissertatione quadam mea Epistolari anno 1706. vernaculo sermone exarata ad Doctissimum D. Marchionem Ursium, & ab eo edita in Eruditissimo Libro suo, cui titulus -- *Lettere di diversi Autori in proposito delle Considerazioni del Marchese Gio: Giosseffo Orsi &c.* a pag. 287. usque ad 330. ejusdem Operis: ibi namque, ubi fuisse de Cartesio, nec non de Gassendo, & Aristotele sermonem habui, me nullius in verba Magistri quo ad res Philosophicas unquam jurasse, aperte visitur. Ea siquidem semper, quæ tam in Sententia ejusdem Aristotelis, quam Cartesii, Gassendi, aliorumve saniora, & meliora credidi, ni mea me fecellit electio, conatus sum hinc inde excerpere, & pro ingenii viribus etiam connectere: quæ vero deteriora, plane rejicere: id perpetuo præ omnibus ratum habens, in hisce videlicet rebus, persæpe etiam vanis, veritatem in puteo latere, nulli hominum in hac vita unquam le prodituram. Jam vero unde digressus sum denuo revertor. Epistola itaque Famigeratissimi Lancisi sic habet.

Viro . . . . .

D. FRANCISCO TORTO

Med. Doct. & Mutinensis Academiæ
Professori longe . . . . .

JO: MARIA LANCIUSIO

S. P. D.

VIX librum, Therapeuticæ specialis ad Febres quasdam perniciosas, quam avidissime præstolabar, Clavissimus Parochianus noster abs te mihi reddidit, cum statim aperire illum, atque evolvere occipi, tamen nondum compactum, & conglutinatum. Nec sane Titulus ipse citra admirationem modestiæ tuæ occurrit: rem enim summis dignam ingenii, & in arte medica exercitissimis tractandam aggress-

aggressus, Juniorum, & Candidatorum propositam tibi utilitatem profiteri. Tum itaque, ad Principem nempe, atque ad Lectorem epistola singularem animi tui moderatiorem, ac eruditionem nobis exhibuit. Subinde Librorum singula Capita percurremus, ex iisque, perspicue pulcherrimorum undique argumentorum, quæ varietate simul, & varietate, procul a fastidio, atque offensione, mirifice blandiantur. Deinceps attentissime legimus primum, & secundum Librum, in quibus, ut experimenta de China usu tanquam preciosam Recentiorum mercem extollis, ita Priscorum, ac Mercati præsertim animadversiones circa perniciosarum Februm discrimen aureum veluti pulcherrimè agitare non prætermittis, æquissimus semper iudex, verique amantissimus. Ex reliquis autem tribus Libris tot, tantaque, omnia tamen tuo ab ingenio cum fructu succunditatis, atque utilitatis, deprompsimus, ut, quemadmodum tu sine plena rerum Physico Mechanico Anatomica-rum scientia, ac longo usu, scriptis illa tradere nequisses; sic neminem, qui eadem penitus persequi velit, absque magno suorum studiorum emolumento a lectione recessurum existimamus. Placuerunt, fateor, inter cætera, quæ Libr. 3. Cap. 2. nervose, ac doctissime a te proponuntur: etenim insequeris eo loci perniciosarum Februm fermentum, aut subsistens, aut fugiens a primis in secundas obliquas vias, atque ab iis in tertias circulantibus sanguinis, quartasque excurrentis succi nervi semitas, itaque, quocumque se hostis recipiat, curbar faciat, classicumque canat; armata semper Peruviano Cortice manu feliciter profuges, atque profernas. Quid? quod Arborem immortalitatis dignam, in calce libri delineatam. Studiorum in gratiam posuisti. Scilicet ut ab ejus singulis ramis, ut scribis, non decorticatis (modo memoria committantur) totidem quasi hæc ad confodiendas febres, pleurumque exitiales parari facillime possint. Hæc autem omnia eo quidem iudicio ubique rinatus es, ut nihil a stylo tuo (satis alioquin robusto, atque eleganti) excidere videatur, quod non sit vel gravissimorum Virorum auctoritate, vel longo tuo experimento confirmatum. Quomobrem si forte imprudens quispiam (caveat hic sibi Excellentissimus Ciccolinus) carpere aliquid tuis in Scriptis ausus fuerit, latrabit semper ille, non mordebit. Meque vero præteriti sine grata humanitatis tuæ commendatione loco illos, quibus me, meosque labores officiose commemoras. Hoc sane faciet, ut jure multo majori meis in Commentariis æternorum tuorum Operum debeam meminisse. Vale Vir . . . Amicis pariter, & Reipublicæ.

Datum Romæ XIII. Kalend. Martii
MDCCXII.

(c) (Quanta cautio &c.) Tanta cautione, remotioribus præsertim temporibus, Corticem Peruvianum, ut & alia ferme omnia remedia, præscribere consueverat oculatissimus Malpighius, ut fuerim ausus in Therapeuticæ mea pag. 13. proferte, suam illi in

hoc condonandam esse cautelam, quippe eisdem in more quidem familiarem, sed circa usum hujusce Febrifugi forte nimiam. In citato tamen per Cl. Auctorem Consilio nihil illi condonandum duxerim; neque enim eo casu valde ancipiti quicquam amplius ipse proposuisset. Habebit fortasse quid donet illi, aut potius quid parcat, sed de excessu; idem Cl. Auctor, qui duas tantum Chinæ drachmas exhibere consuevit; neque tamen repetere: cum contra hic Malpighius drachmas quinque ad quindecim diebus partitis vicibus offerendas proponat. Atque hanc ipsam & mihi iis nonnunquam casibus Lentarum, & Diuturniorum febrium, ex Intermittentium tamen radice, esse Methodum præscribendi Peruvianum Corticem, potest quilibet intueri pag. 56., & 57., imo & a pagin. 290. ad 293. ejusdem Therapeuticæ meæ.

(d) (Remedia &c.) Ad hunc Textum petitum ab Opere Posthumo ejusdem Malpighii, & signate ad primam illius partem respondeo, hic improbari a Viro illo circumspiciatissimo Chinam Chinam tanquam recentissimum malorum productricem, si ea, ut clare inquit, fuerit sine arte adhibita. Adhibetur itaque ex arte, ut in Tractatu meo sum conatus explicare pro viribus; atque ita non modo evitabuntur Recidivæ, Fixationes, & Cachexiæ, quas arte non adhibita meruit (fortassis & supra modum metuit) famigeratissimus Malpighius; sed hæc ipsissima mala, Fixationes nempe, & Cachexiæ, si præextiterint, a Febribus diuturnis investæ, eodem Febrifugo una, & eadem opera sanantur. Audiamus in hanc rem, præter Restaurandum, Monginotium, alioque plures super hæc materia citatos in Therapeuticæ meæ pag. 84. 85. & pariter historias a me ipso allatas, tum ibidem, tum pag. 82. histor. 13. & pag. 83. histor. 14. audiamus inquam lex Medicos Insignes, ex Inclyto Collegio Mediolanensi videlicet Joan: Horatium Castellioneum, Joan: Paulum Cambiagum, Hieronymum Cardanum, Franciscum Guadignanum, Sebastianum Calvum, & Cristophorum Palavicinum, apud Badum lib. 3. pagin. 205. hæc attestantes ab anno 1658. quo tempore novus adhuc erat in Europa Peruvianus Cortex, illorum verba sunt hæc. *Facta igitur a nobis per decem continuos annos (non per decem dies, aut menses) multiplici experientia, omnibus, quibus ex præscripto exhibitus fuit, profuit. Aut enim eos omnino a Febre immunes reddidit unica vice assumptus, aut si ex delictis in vitæ ratione, vel ex alia causa adderem, si bene ferret Cl. Auctor, qui sapiebat plurimum, ex non continuato illius usu) Febris rediit, denuo eo assumpto liberari evasere. Mirum dictu! Lienosi, Cachectici, extincta Febri, nullis aliis assumptis remediis, a Cachexia, & Lienis infarctibus liberati sunt &c.* Nullis quod sciamus, notamentum attulit &c. En ergo quomodo de Chi-

na China ex arte illorum solummodo temporum præscripta, & reperita Recidivas facile tollebat, & Fixationes intra Lienem, & Cachectias ipsas curabat. Idem confirmat serioribus hæc temporibus famigeratissimus Joan. Jacobus Macquetus Biblioth. Medico Pract. libr. 6. a. 20. pag. mihi 239. his verbis. *Cortex non tantum Febrem, sed nonnunquam etiam Hydroperem inde ortum depellit: & quidem in substantia ipsa exhibitus, non Tractatus specie; etenim ex eodem Auct. ibidem §. 16. In Substantia sumptus efficacior est: certius enim, & citius paroxysmos sistit &c.*

(e) (*Hinc misse fuit &c.*) Quemadmodum prima pars hujus Textus respicit usum Chinæ Chinæ sine arte addita, hoc est adhibita, vel Ubi, vel Quando non convenit (qua de re jam pluries ad fastidium usque) ita secunda hæc pars respicit Modum eadem utendi rationalem. Arque hic animadvertat Lector, quam parum caute, quam parum apposite Cl. Ramazzinus Chinæ Chinæ usum quemcumque §. 6. mere empiricum, irrationalem, & amethodicum prædicans, utatur hoc Textu, quem Malpighius, ut satis patet, protulit in eum præcise finem, ut ejusdem Febrifugi usum, non mere empiricum, sed methodicum, rationalem, & plane jam tutum, mediis præparationibus valis, apud Medicos factum ostenderet. Adeoque nil aliud hinc posset inferre noster Auctor, nisi ad summum, necessarias esse præparationes a Malpighio allegatas, ut tuto possit China China adhiberi ad eas Febres, ad quas illius actionem pertinere docet experientia, cum in substantia nuda exhibetur.

Licet autem quo ad illas Remedii præparationes ego experientia multiplici ductus possum afferere denuo, quod & afferui in Therapeut. mea pag. 58. cum Mortono, & Blegno; Efficaciorum scilicet esse substantiam simplicem hujusce Febrifugi, quam Extracta, & Tinctura illius, ut tenit quoque Lemerys in cursu Chymico, a Cl. Auctore infra citatus, & in Bibliotheca Medico -- practica, ut annotavimus nuperrime, Jo: Jacobus Mangerus, alique; nihilominus neque renuo rursus admittete, quod in obsequium Viri tamen celeberrimi admisi pag. 57. ejusdem Therapeut. posse videlicet Tincturam potius, quam substantiam ligneam Corticis, eamque paulatim potius, quam cumulativam exhiberi, ubi non magna urgeat necessitas, vel sollicitudo citioris, aut certioris eventus: uno verbo, in diuturnis, & benignioribus Intermitentibus. In Perniciosis siquidem, tam intervallatis, quam Subcontinuis, etsi quandoque Extracta, & Tinctura ex usu esse possint, nec inutiliter; haud tamen vereor affirmare, certiorum, semper esse citiorum, nec propterea minus tutam curationem, quæ Substantia Corticis assumpta obtinetur, quam quæ obtinetur, ope Tincturae, aut Extracti: quemadmodum in Libro, cui Titulus, Oculorum, & Membris vigilie, pag. 274. auctoritate Mortoni, & propria expe-

riencia fretus, huic eidem Malpighianæ animadversioni respondet Cl. Sbaragli, ejusdem pariter Scholæ Bononiensis Professor, & (quantum ex ejus Scriptis licet conjicere) Peruvianum Corticis administratur neququam scrupulosus. Sed & his missis, Malpighius certe temporibus suis ne cogitavit quidem de Febribus hujusmodi lethalius China China curandis, vel de tam valida illius virtute in extremo etiam emendand Februm exitio; imo in angustiis præcipue curæ jam necis. Neque enim meum Recidivum, nec Fixationum, nec Cachectias, nec aliorum quorumvis morborum, servato tunc Egrotante subinde facile curabilem, in tam gravibus circumstantiis objecisset, satis conficius auri essati, quod habet Celsus lib. 8. cap. ult. *Nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est.*

His omnibus de causis, suam in Therapeut. mea, loco citato, cautelam dixi condonandam Malpighio, Viro sane, quem libenter & ipse fateor Sapientissimum, qualem modo prædicat, qui sibi favorabilem putat Cl. Ramazzinus. Neque ego propterea tanto Viro, velut cimen aliquod unquam objecerim, quod illis populari, crebraque praxi minus adiectus, sapienter etiam in otio rurali Sectionibus Anatomicis, præsertim minoribus, occupatissimus (quibus studiis, utilitate sua nequaquam carentibus, longe a Medentium, & Egrotantium turba eminenter inclaruit, inaccessa peragrans loca, & nullas ante Trita pedes) humilioribus hitte, quantumvis aque saltem utilibus, minus vacare possent, aut potius voluerit. Nullus enim dubito, quin pro sua ingenuitate, si vixisset in hac utque tempora, alienæ saltem praxi eam fidem in hoc fuisset adhibiturus, quam anatomicæ illius dextentari alii adhibere consueverant. Nec proinde illius ego curiosam diligentem salibus Aristophanis præferuimus, ut satis manifeste, dissimulante licet, olim perficere visus est Cl. noster Auctor: & quidem acrioribus, ac unquam perficuerit illam iisdem temporibus Auctor Dissertationis De Recentiorum Medicorum studio. Videtis curiose Lector Dissertationem Cl. Ramazzini de Constitutionibus trium annorum 1692. 93. & 94. §. 58. & 59. pag. 193. Edit. Patavin. ibique Mantissam hanc illi Dissertationi, etsi jam plane absolutæ, pruriente nihilominus calamo eleganter assutam reperies.

(f) (*Male usu &c.*) Quis quæso de malo usu, nedum Peruvianum Corticis, sed & aliorum remediorum, puta Phlebotomiæ, Purgationis &c. acria non scribat? Contra malum hujusce Febrifugi usum scripsi & ego, qui tamen dicor alicubi a Cl. Auctore, Magnus China China virtutem assertor; scripsere Sydenhamius, imo & Mortonus ipse, alique fere omnes, qui innocui cateroqui, & saluberrimi Remedii Fautores, ut passim videre est, tam in Scriptis eorum, quam in ipsa Therapeutice mea. Sed quid inde? Oportus esset ostendere, malum usum, quem da-

annant auctoritates omnes, tum hoc, tum aliis Criticæ hujus Dissertationis locis adductæ, esse illum eundem, quem specie recti usus exerceat Mutinenses Medici; five, ut citra fucum loquimur, quem titulo peculiaris, ac perutilis Methodi proponit, ac laudat eadem Therapeutice mea; rectum vero usum illum esse tantummodo, quem limitibus arctissimis conclusum ferme ad nihilum tandem redegit Cl. Auctor. Ad hæc oporteret (ut vim probationis haberent eadem auctoritates) oporteret, inquam, ut Scriptores illi Methodum ipsam meam, in circumstantiis præsertim, in quibus eam peculiariter proposui, nedum præcise damnarent, sed & damnarent experti, non ratiociniis tantum innixi; neque se ipsa falsitatis evincerent, aut vaniloquentiæ. Sed quis, Mortono excepto, aliusve perparcis, Peruvianum Corticem in Perniciosis Febribus a Mercato descriptis, methodice, ac ex arte fuit unquam, saltem constanter expertus, ante vulgationem Tractatus mei, specialem Methodum, nondumque notam præsentis, ut praxi meæ suam in iisdem Febribus, & circumstantiis æqualiter exercitam, queat opponere experientiam?

Quæ igitur de malo hujusce Corticis usu generaliter scripta extare dicuntur apud Georgium Baglivum, Nicolaum Lemery, & Theophilum Bonetum in variis Operibus suis, nil probant adversum me, nilque adversum Peruvianum Corticem: cum vix aliquid per translationem apud ipsas legatur de abusu Antisepticum omnium in genere, ut & de usu Chinæ Chinæ nonnunquam, ut ajunt explicitè, interpositum; quem quoque interpositum nihilominus etiam admittunt in curatione costæ. Contra vero reperio plurima apud eisdem Auctores de vi, certitudine, & securitate hujusce remedii, quæ aciem legentis Clariss. Ramazzini fortasse subterfugerunt, quæque facile a curiosis Lectoribus possunt adinveniri, ut in sequentibus.

(g) (*Apud Georgium Baglivum &c.*) Georgius ergo Baglivus, ut aliquid obiter inuam de singulis, Lib. 2. Prax. Med. Cap. 3. pag. mihi 165. hæc habet. *China China est Remedium profecto herculeum in curatione Intermitentium; dummodo tamen (quæ peritorum omnium cautela est) non detur suspicio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus interveni; neque in principio, cūdis adhuc existentibus humores &c.* Item lib. eod. pag. 234. de inutili, ac noxia locutus bilis evacuatione in Tertianis. *Evincit id, inquit, supervivna Corticis Peruviani, aliorumque Febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter, & temperate datis, & Febres omnes Intermitentes, a quibuslibet denum causis productæ felicissime eliminantur, nullus in medium productis Quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum. De Remedii denique Specificis agens pag. 222. principem statim locum tribuit Peruviano Cortici, inquit, Sine constantia, vi-*

delicet Remedia specifica, methodo præscribendi munia, & morbo specificæ, ac ferme infalibiler respondentia, prout est in Intermitentibus Cortice Peruviano &c.

Quod si in Tractatu de Fibra Motrice, & morbolâ identidem succentri usui China Chinæ, perpetuo loquitur coherenter ad superius relata, tum de illius oblatione ante sublatam, ut clare semetipsum explicat, *Cacochyliam*, tum de abusu ejusdem in Febribus Mesentericis Romanorum, ut vocat, ex vitio illius visceris non levi proficentibus, ac proinde Symptomaticis; adversus quas nil posse Peruvianum Corticem, communiter notum est, & a me pariter, nedum annotatum, sed & superiori explicatione declaratum pag. 269. & 270. Tractatus mei. Oportet ergo probe dignoscere Februm species, differentias, & transmutationes, ut pluribus aliis in locis Tyrones docui. Sed hoc (ut ajebam pag. 93. ejusdem Tractatus) quod maxime oportet docere, idipsum est, quod nequit satis doceri. Qui ergo omnes hæc Februm vicissitudines exarsit, quantum licet per observationes, & experimenta, non caller, nunquam erit Corticis opportunus administrator, remediumque a perito Medico fere nunquam incautum adhuc, si forte bis, aut ter cum successu, quatur aut quinquies sine successu exhibebit. In hos scopulos, in has Syntes forsitan impere Scriptores nonnulli, China Chinæ ulus frigidiuscule tantum plaudentes.

(h) (*Nicolaum Lemery &c.*) Nicolaus vero Lemerys in cursu Chymico Part. 2. Cap. 6. de Quinquina pag. mihi 454. ait -- *Hoc est Remedium tutius, quod usque adhuc reperitur sit adversus Februm Intermitentium seruentium &c.* Usus illius prima oblatione liberalis præcipit, continuaturque dimiuta dosi bis in die per oblitum, & semel in die per aliud oblitum; asseritque constantem illius repetitionem impedire Februm recursum, dummodo Egger fuerit antea rite purgatus; impurgato enim corpore Chinam Chinam exhibere, minime tutum existimat. Hac de re vide Therapeut. meam lib. 1. Cap. 9.

(i) (*Theophilum Bonetum &c.*) Quo ad Theophilum denique Bonetum, in variis hujus Auctoris Operibus tot sunt, quæ favent usui Peruviani Corticis, ut cuncta recensere non vacet; siquidem apud vassorum hujusmodi Collectaneorum Scriptores qui aliena diversorum generum acervatim referunt in Studentium commodum, quisque reperit facile quod sibi congruit. In Polyalthie itaque suo Bonetus Tom. 1. Lib. 1. de Febr. Tit. 5. Cap. 1. de Intermit. in gen. §. 59. de China China hæc habet ex Sponto pag. mihi 227. *Omnium usitatissimum, & certissimum omnium est Febrifugum &c.* suadetque ex eodem ad præcavendum Februm recursum dosim liberalem ad uncias usque duas §. 61. item ex Saccho hæc addit eodem §. 59. *In his Febribus China China valde salutaria ab experientia probatur &c. & si revertatur paroxysmus, nova China exhibitione sup-*

primitur. Ex Villifio quoque §. 60. sic loquitur pag. 222. *Ufus pulveris Corticis Peruviani hunc morbum (hic intellige Quartanam) certissime curare perhibetur &c.* Denique (ut plura alia omittam loca tam vasti Operis) ibidem ex Boyle sic concludit. *Si credendum erit in magno Digbeo, culpandus potius Medicus, quam nobilis hæc Medicina, si post hujus exhibitionem unquam revertatur Febris; nam cum illum consultevem super hac re, sancte mihi asseveravit, ex 30. aut 40. circiter Quartana decens, quos hoc solo remedio curavit, ne vel duos vel quos fuisse; neque tamen inde crediderim, Cacheticos illos paulo post obiisse, aut Hydropicos. Sed citati Auctores de inhibendo relapsu adeo solliciti, nesciebant adhuc Theorema practicum Cl. Ramazzini: videlicet, Optandum esse, ut Febris redactæ remedii loco: Medicosque Chinam Chinam præscribentes interdum eludi Febre amplius non redeunte; sed tacite corpus depascere.*

Idem Bonetus in Mercurio Compitalitio, ubi de China China sermonem habens nihil edit de proprio, sed tantum Villifii verba transcribit, scilicet lib. 6. de Febre Intermittente in genere, pag. 207. hæc nobis innuit. *Qui ea ratione (videlicet usu Peruviani Corticis repetito) crebras inducias Quartana procurabant, alacres, & viridi ad negotia quæque expediti degebant, cum secus enervæ, & pallidi in languorem, & vitiosum corporis habitum redigerentur. Vix unus e centum hoc remedium incassum tentavit: nec tantum in Febre Quartana; verum in aliis Intermittentium Speciebus cum fructu adhibetur &c.*

Tandem in Medicina Septentrionali felicissimas adducit idem Bonetus Februm curationes, ope Chinæ Chinæ absolutas. Harum tres juvat recensere. Prima legitur Volum. 2. Lib. 5. De Febris Sect. 1. De Medicam. Antifebr. Observ. 5. pag. mihi 177. estque observatio Erasmi Bartholini, qui primo in se ipso anno 1679., mox in aliis felix de illa periculum fecit, ejusque famam illis in Regionibus antea obscuram illustravit; imo & rationibus validis usum ejusdem ea ipsa observatione confirmavit. Et quasi Regionibus illis indecorum putasset, apud alienigenas credi minus excultum ibidem esse remedium illud, quod non multo ante Europæ innoverat, hæc addidit. *Celeberrimus Vir Villifus multis experimentis edoctus statuit lib. de Febr., certissimas esse hujus pulveris vires in Febre Quartana debellanda; id, quod & Nobilissimus Robertus Boyle testatur in diversis editis a se Scriptis. Quare neque nos decuit usum ejus in terris hisce Septentrionalibus salutarem fuisse silentio præmittere, ut optimis rebus bonos in primis habeatur, neque in Medicamentorum cognitione confessa cum anticipitibus, & obscuris confundamus. Et paulo post. Adcoit verissimum esse deprehendendum quicquid laudati Auctores (alios enim antea citaverat, præsertim Antyrum Conygiu, sive Honoratum Fabri (de hoc pulverem bono publico divulgavit; neque in hisce*

terris minorem esse ejus in nobilitatem, quam in Meridionalibus.

Observatio altera habeant eadem Part. 2. Medicin. Septentr. lib. 7. Paraleipomen. ad lib. 3. Sect. 3. de Febris Intermittent. pag. mihi 350. Observat. 19., estque illa observatio Ferdinandi Fridetici Illmer, pariter digna, quæ lustretur; licet hic ob suam prolixitatem omittatur. Ex ea siquidem non minus Peruviani Corticis efficacia, quam inefficacia potius vulgaris Methodi, aliorumque Antifebrilium ferme omnium, eo casu inutiliter usurpatorum, clare deprehenditur.

Sed tertia Observatio, quæ hanc immediate antecedit pag. 549., estque Observ. 18. rem plane conficit. Exhibet hæc Auctorem ipsum, qui eam describit, Theophilum Bonetum Quartana laborantem, & in ipso morbi principio, post sextum videlicet Paroxysmum, China China intra biduum ad drachmas, non duas tantum pro more, sed sex assumpta, perfecte tantum, atque ad calcem Observationis p. 550. plura de hoc Febrifugo egregie locutum; inter quæ nonnulla hæc cursim excepta. *Circa usum istius Febrifugi, notandum, quo simplicius exhibetur, eo efficacioris ejus vim deprehendi; neque consortium aliorum medicamentorum exposcere. Nam neque adjuvante indiget, quod vim illius intendat, cum hætenus nullum adeo efficax antipyreton innovaverit, hinc ut quicquid in societatem illius venerit, infirmus sit, & inutile: neque corrigente, cum nullum ab ejus usu ex arte exhibiti, experientia teste, damnum emergat &c. Si Recidiva succedit, ea vel Egri intemperantia adscribenda, aut quis intempestive, vel coacte id assumptum est &c. Quid clarius? Quid Cortici favorabilius? Itane illum auctoritatibus Baglivii, Lemerii, & Boneti multat Cl. Auctor? Certe & hac vice Carpathus testem.*

Quid vero si ego, præter responsonem hanc ab iisdem petitam, retaliarem Virum Cl. auctoritatibus quinquaginta forsitan Scriptorum supra enumeratorum, tot, & tanta eidem adversa canentium? Quid, si unius Langii Dissertationem? Quid, si solam Mangeti Bibliothecam, vel Medico-practicam, vel Pharmaceutico-medicam cum Auctoribus in eadem, præter a nobis expositos, recensitis, Rajo, Courtine, Goodall, Hulse, Robinson &c. opponerem? Sed puderet, ubi de praxi agitur, alio uti teste, quam experientia: maxime cum non de primæva vulgari Methodo, nec de Febris tantum diurnis, de quibus solummodo passim loquuntur Auctores, inter nos sit Quæstio suborta; sed de Methodo recentis, & de usu paucissimis noto, cujus Judicium penes seculum istud deinceps erit, serisque Nepotes, non penes prægressum. Id unum liceat a Mangeto supra laudato in rem nostram excerpere, Biblioth. Pharmaceutico-med. lib. 17. pag. mihi 597., quod sic habet. *Pro ejus vi febrifuga (loquitur de China China), quidam acriter militarunt, dum alii mobile hoc medicamen-*

amentum totis impugnavit viribus, (en igitur quam facile sit, & simul quam vanum, notas jam, sed effectas, atque hodie inanes contra illud congerere auctoritates) donec tandem ultimis hisce annis ab omnibus prope Medicis Cultoribus, Ægyptorum suorum solatium vere expectantibus, non tantum amice excipitur (en ex adverso quam facilius sit, sed simul quam æ-

quius, potiore auctoritate, & experientia firmatas, condere pro eodem Pandectas) sed etiam pro Panacea quadam quasi specie non immerito salutarer. Cur ergo ultimis hisce annis desit saluberrimam hujusmodi Medicinam ita salutarem, qui ante paucos annos, imo ante paucos menses tam humaniter, tamque benigne salutaverat Cl. Auctor?

§. XLIV.

Sed forte quis dicet ignotam fuisse novam hanc Methodum Chinam Chinam exhibendi in larga dosi ad uncias, & pluries in die, ac in illius usu persistere donec febris extincta fuerit. At ista Methodus nova non est, (a) licet pro nova venditur, jamdiu in Germania usui esse cœpit, ut videre est in Epistola responsiva Roberti Bradi ad Thomam Sydenham, ibi enim verba hæc scripta reperio. *Equidem scio quosdam haud infimi subsellii Medicos, qui in magna quantitate, & dosi sæpius repetita cum exhibent; alios item qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus julapia, & emulstones conficiunt, quibus modis se non tantum intermittentes, sed & continuas quasdam certo curare affirmant. Profecto hac in re (b) nil inausum, nil intentatum reliquit Medicorum industria, ut etiam excogitarit ex Chinæ China decocto Clysteres Febrifugos.*

(a) Licet pro nova &c. PRO nova certe venditur a me Methodus mea, quam patior libenter, ut appellet quisque pro arbitrio, vel meam, vel alienam, vel ad imitationem alienarum confarctam, quemadmodum in Therapeut. mea lib. 3. Cap. 4. pag. 154. & seq. Posse nihilominus, forsitan & debere, novam vocari, habito ad circumstantias quasdam respectu, quæ se tenent tum ex parte Februm curandarum, tum maxime ex parte modi exhibendi Peruvianum Corticem, illiusve industri quadam, & inæquali partitione distribuendi, pro ratione angustiae temporis, & imminentis exitii, ne inutiliter administraretur, ex eodem Cap. 4. lib. 3. a pag. 154. usque ad 159. luce meridiana clarius apparet.

Sed hæc novitas, seu, quod refert, peculiaris utilitas Methodi meæ non consistit in exhibenda, ut hic inquit Cl. Auctor, China China in larga dosi ad uncias, & pluries in die &c. hujusmodi enim lata nimium, & indeterminata loquendi forma satis a me exhibita est pag. 149. Tractatus mei; sed consistit ad summum, ut alias recensui, & ut patet ex eodem Opere meo pag. 149. in duabus plus minus uncias Chinæ Chinæ, intra tres hebdomadas assumptis, una ex illis ad curationem, altera ad præcautionem præscripta, in casibus Februm Perniciosarum, ac summe lethaliu, ubi major necessarium, quam in benignioribus impenditur copia Febrifugi. Dosim ista copiosorem, quæ scilicet pro una Ægritudine curanda, uncias duas longe tran-

scendat Peruviani Corticis, tamquam ab usum a me damnatum vide pag. 157. & 152. ejusdem pariter Tractatus mei. Distributio autem istiusmodi dosis liberalior est mihi tantummodo in primo Cyatho, sive in prima Remedii oblatione, in casibus tamen solum maxime urgentibus, & deficiente tempore lentius agendi: tunc siquidem remanentiam de more, paulo etiam plus, aut paulo minus, pro affectus, ac temporis exigentia præscribo. Atque ita suffamine statim imposito Febræ præcipiti, reliquum Corticis ad alteram usque unciam, lentiore sensim pro re nata progressu, consumptum volo. De his omnibus fufe, & ordinate in eodem Opere meo a pag. 144. usque ad 159. ubi totum Corticis impendium, & tota simul meæ Methodi novitas abunde perspicitur. Novum quippe revera est, propinare hoc pharmacum in iis circumstantiis, in quibus nulla amplius pharmaca locum habent, magis novum, propinate tam utiliter, & maxime novum, hanc utilitatem pendere ab industri quadam modicæ potius, quam exuberantis tandem quantitatis distributione.

Sed si Methodus ista nova non est, & si jamdiu in Germania, ut inquit, usui capere esse, cur illam soli Mutina sequaci imputar, non vero Germania, ut asserit, præeunti Cl. Auctor? Ast hallucinatur ille non parum, dum in asseriti sui probationem adducit Epistolam Bradii (fallitur & in hoc, quod responsivam vocat, cum sit sciscitatoriam ad Sydenham) Robertus enim

enim Bradyus, ut patet ex eadem Epistola, & ex Responsoribus annexa Sydenhamii ad ipsum Bradyum pag. 332. & seq. in Operibus præcitate Sydenhamii, Edit. Patav. 1700., est Professor *Cantabrigiæ*; verbaque a Cl. Ramazzino hic recensita scripsit idem Bradyus e *Cantabrigia*, Urbe, non *Germania*, sed *Anglia* celeberrima, ut videre est loco citato. Crebro nimis profecto labitur vel inter plana hæc cæspitans Vir Cl., ut queam ipse tam crebro distimulanter connivere. Quod ille §. 31. *Franciscum* pro Antonio extinctum, sive occisum voluerit: quod §. 32. alium quempiam de *Marchione Comitum* fecerit: quod §. 33. Fernelii Libros De abditis non *Rerum*, sed *Morborum* Causis inscriptos dixerit: quod denique hoc ipso Paragrapho Epistolam Bradii *Sciſcitatoriam* pro Responsoribus sumplerit, & Nationum Medicinam confundens, *Germanicam* Scholam citavit loco *Anglicæ*, vel *Germaniam* ipsam ad *Tamesim*, & *Camum* pro *Anglia* collocavit; id omne illi facile condonandum dixerim; quamvis idipsum alii non ita facile latui sint Medici, neque Geographi. Sed quod morem ejusdem *Anglicæ* Scholæ, quam mihi, tunc licet infans, præeuntem in liberaliori *Chinæ* usu ad *Perniciosas* Intermittentes pluris asserui in Opere meo, vel illi adscribere insuper *Scholæ Germanicæ* in contumeliam Methodi meæ, ut scilicet omne illi adimat novitatis decus; id certe non æque facile ferendum mihi: quemadmodum nec bene ruli, nec unquam feram, venditatum falso ab eodem (puto quia sine crimine) pro infante alicubi exhibitum, nullatenus exhibitum, aut propositum *Peruvianum Corticem*.

Sed quoniam *Germanum* effinxit invita *Natura Robertum Bradyum*, cur saltem illius germana sententia nostro Cortici adeo favorabilia, & ex immediato ejusdem contextu clare patentia non subdidit Vir integerrimus? Subdam ego de more prolixior quod de industria omisit ille, cum maxime ipsum juvabat brevitati studens; imo totum, prout jacet, Bradii Textum, a Cl. Ramazzino partim allatum, & partim omisum integre huc reddam. Sic ergo Thomæ Sydenham Londinensi sub die 30. Decembris anni 1679. scripsit e *Cantabrigia* Robertus Bradyus. In *Sermone* prima Cap. 5. Libri tui paucis egisti de usu Corticis Indici, & ejusdem exhibendi Methodo. Equidem scio quosdam haud infirmi subfelli Medicos, qui in magna quantitate, & dosi sæpius repetita cum exhibent; alios item, qui ex eadem extracta, infusiones, & ex infusionibus iustitia, & emulsionem conficiunt: quibus modis se non tantum intermittentes, sed & Continuas quasdam certo curare affirmant. Magnum procul amari dubio in curandis Intermittentibus est remedium. Ego quidem per 20. plus minus annos dictum Corticem varia forma, & multiplici præparatione maximo cum successu exhibendam curavi. Si vero peculiare quippiam de usu hujus Corticis nosti, vel quid melius progrediente experientia fueris edoctus, id æt graveris, precor, in lucem proferre. Hæc omnia e *Cantabrigia* Bradyus. In *Anglia* ergo, non in *Germania*,

(penes Mortonum saltem, & Sydenhamium) usitata erat *Methodus*, non quidem eadem, sed nec longe absumilis a mea, præscribendi *Peruvianum Corticem*, ut candidè fassus sum in *Therapeutice* mea locis citatis, & alibi. Quodnam autem Bradyo responsum dederit Sydenham, & qua *Methodo* se usum dixerit in ministrando *Ægrotis Peruviano Febrifugo*, satis patet ex *Textibus* illius a me transcriptis, tum olim in *Tractatu* meo, tum denuo in hisce Responsoribus *Jatro apologeticis*. Quod si insuper particulam quandam singularem Responsoribus ejusdem Sydenhamii ad Bradyum, pro melius dignoscenda eximia vi Corticis ex arte adhibita, meorumque insimul dictorum exploranda fide, illustrare libeat; quoniam hæc ipsa Sydenhamii conclusio rebus quoque meis tam bene congruit, ut mihi fortassis hodie idem de Opere meo liceat affirmare, quod de suo quondam Sydenhamius asseruit; hæc illius verba summam huc translata haud piget subdere. Si placuisset ad ea animum advertere, quæ annis abhinc quatuor tradideram; quo pacto scilicet Cortex debuerit ministrari, tum postea repeti, *Ægro convalescente*, viverent fortassis haud pauci eorum, quos jam terra tegit; utut homines vilipendunt tenuis sane illos conatus nostros, communi omnium bono dicatus, & monita spreverint ibidem dictata. Hæc eadem itaque mihi fors obtigit a Cl. Ramazzino, cui mea minime placuerunt vel dono missa. Nullo igitur pretio mercem hanc venditavi, quæ tantum abest, ne illum emptorem habere meruerit, quin potius habuerit contemptorem.

(b) (Nil inausu &c.) Ausus iste tam insolens præscribendi *Clysteres ex China China* deo, si apud Cl. Auctorem male audiat ut enervis aut parum efficax, eadem quoque ratione non admodum gloriose audit apud me pag. 302. *Tractatus* mei; quamvis non semel & hæc via mihi usui fuerit idem *Peruvianus Cortex*. Si vero male audiat alio nomine; sciat idem noster Auctor, ad usum hujusmodi, præter *Helvetium Facinoris Auctorem*, pervenisse quoque e *Schola* inclita *Bononiensi* (quæ ceteris ipso *Judice*, pro *regula Polyleti* esse potest) *Clarissimum* Sbaragli, per superiora, & per inferiora *Febrifugum* hoc pro casuum exigentia in *Ægrotantium* corpus immittere non renuentem, ut in *Oculorum*, & *Mentis Vigilis* pag. 273. Sciat insuper, ad eundem aulum nedum pervenisse in curatione aspicatissima *Pueri quinquennis*, remedia quævis per os respuentis, sed & *Practicis* stimulos addidisse ad idem tentamen *Georgium Baglivum*, quem §. antecedenti citavit Cl. Auctor tamquam *Scriptorem* usui *Chinæ Chinæ* adversantem. Legatur *Casus* apud eundem *Baglivum* lib. 1. *Prax. Med.* Cap. 13. pag. mihi 128. Quid ergo miratur adeo Vir. Cl. de *Clysteribus Febrifugis* ex *China China* paratis, qui *Moniali* cuidam nihil per os assumenti, ad 66. dies per solum *Clysterem Nutrientem*, singulis diebus injectum, vitam se prorogasse refert in suis *Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus*, a pag. 107. usque ad totam pag. 109. Metuitne for-

san,

san, ne qui parantur ex *China China* *Clysteres*, *Cachexiam* pariant, aut *Hydropem*, eadem, qua *Nutrientes* illi alimentum intrudebant via? Certe si crebro, & copiose repetantur, inflabunt Ab-

domen: cujusmodi infortonium forte contigit quadringenis illis militibus prope *Manhemium* æstiva castra fortitis.

§. XLV.

Jam multa habita sunt experimenta permiscendo *Chinam* cum variis *Spiritibus*, cum succis corporis animalium, cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine recenter extracto, ad observandum, num aliqua fiat effervescentia, & colorum mutatio. Hujusmodi tentamina, quæcumque ea sint, non improbo, sed dico hac in re non paucas contingere hallucinationes; in *Stomacho* etenim ex succo acido, qui inibi ex naturæ lege hospitatur, & alchali fixo *Chinæ Chinæ* fit lucta, & exinde novum concretum, quod ad alias partes demissum, diversas habet vires, quod permixtum cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scit Deus. Quantum in rerum natura possit mixtio, ex nitri, sulphuris, & carbonis permixtione, unde emergit pulveris pyrii tantarum virium compositio, jam satis notum. Sat celebre est illud *Ausonii* de *Muliere mœcha*, quæ *Marito* zelotypo toxicum dedit, ac postea ut illius vim geminaret, *Argentum vivum* porrexit, sed antidotum prioris veneni exhibuit.

(Jam multa &c.) NE quis possit ambigere, utrum ipse perar, & an ventiletur Opus meum in hac *Dissertatione Critica* universa, placuit Cl. illius Auctori in ipsa quoque *Specialia* experimenta mea, seu potius tentamina quedam, ad explorandam *febrifugam* virtutem Corticis aliquando instituta, & pag. 21. mei Operis exposita, nonnihil animadvertere. Et licet ex iis me nihil solidi elicuisse fassus; imo licet in iis nil improbandum se reperisse quodammodo fateatur Vir ipse Cl. nihilominus aliquid tandem expiscatur, quod carpat, generaliter inquires, *Hæc etiam in re non paucas contingere hallucinationes*: quasi fallax fuisset *regula* investigandi per hæc tentamina virtutem Corticis, quotiescumque etiam per illa phenomenon aliquod speciale, ac novum innotuisset. Sed, bona ejus venia, hallucinatur ille non parum, ordinem philosophandi experimentalem invertens. Ex actione quidem cujuspiam Remedii quid peculiare agentis extra corpus humanum, haud satis certo potest elici conjectura, quod idem pariter acturum sit intra corpus humanum, ob tot aliorum, diversorumque succorum commixtionem, quibus inficitur, ut pag. quoque 306. *Tractatus* mei minime sum veritus confiteri. At vero si illud idem Remedium, nempe in casu nostro *China China*, certo agit quid peculiare intra corpus humanum; scilicet *Fermentum febrile* nobis occultum certo corrigit, ut certo corrigit; subinde autem per expe-

rimenta extra corpus habita nobis constat (quod tamen nequivit constare) illam succos V. G. insigniter acidos, amaros, aut salios retundere, eosque omni acrimonia Naturæ modum excedente spoliatos, ad dulcedinem quandam reducere; plurima certe probabilitate, ne dicam evidentiâ, inferri poterit, tum quod *China China* humores nostri corporis præter naturam acidos, amaros, aut salios redditis, vi sua cogat dulcescere, tum maxime quod ipsum *febrile fermentum* ab eadem retusum, acidum revera sit, amarum, aut falsum.

Aliud ergo est, quære per experimenta extra corpus instituta *Remedium febrifugum*; aliud est, *Remedii febrifugi* jam reperti quære vim intra corpus exercitam, per experimenta illam demonstrantia extra ipsum corpus. Si ex *Toxici*, *Hydrargyri*, & *humana* simul *Salivæ* permissione, *Toxicum* ipsum extra corpus humanum dulcescere, suæque acrimonia spoliari, aliquando observare potuisset *Mulier Mœcha*, ab hujusmodi commixtione intra corpus *Mariti Zelotypi* dubio procul abstinuisset, aliterque cecidisset *Ausonius*. Sed & aliter caneret hodie, si *Medicos* quosdam nosset in usu *Chinæ Chinæ* parum veratos, qui hoc *Februm Alexipharmacum* propinato, & *Febre* depulsa, aliud paulo post *Pharmacum purgans* exhibent, quo *Febrim* statim revocant, dum arcere contendunt: exclamaret quippe; nec forsitan lepide minus.

Et cum *Fata volunt*, *Pharmaca* *hinc* nocent.

§. XLVI.

§. XLVI.

(a) **E**X permixtione solutionis Vitrioli cum solutione Chinæ Chinæ obfervavi speciem quamdam atramenti, unde suborta mihi suspicio idem fieri in Stomacho ex potione Chinæ Chinæ dum acido permiscetur, sicque fermenti febrilis crasim inverti, ac impotentem fieri ad novos motus febriles excitandos. Neque novum intermittentes febres æstate pervagantes pendere a falso-acido fermento, licet, ut plurimum opinio sit (b) a luxuriante bile progigni. Æstate acida quæquæ avide appetimus ac utimur, & fructus hujusce naturæ exquirimus, unde Ventriculi acidum tunc temporis abundare non alienum est credere, quamvis enim in principio februm intermittentium rejici soleat multa bilis, irritamentum prius in Stomacho factum ab acido turgente, vasa cholidoca trahere potest in consensum, veluti fit in nephritica passione; puto ergo Chinam Chinam totam vim suam in Ventriculo exerere, quia video in febre intermittente, alterum paroxysmum, qui expectabatur, omnino sisti, quod certe admirationem facit; in aliis autem locis extra Ventriculum, aut parum, aut nihil operari, seu quia illius virtus sit infracta, seu quia contrarietatem non reperiat, nam ubi febris (c) primo periodica, postea continua facta fuerit, nihil admirandi observo, quod Chinæ Chinæ, licet larga dosi assumptæ, mereatur adscribi, febris enim ad plures dies perstat & paulatim solvitur.

(a) (Ex permixtione &c.) **E**xperimenta Chinæ Chinæ virtutem indagandam tentata, per commissionem illius cum aliis Succis extra humanum corpus, reputat fallacia Cl. Auctor; in Stomacho etenim, aiebat ille Paragrapho antecedenti, ex succo acido, qui mihi ex natura lege hospitatur, & alcali fixo Chinæ Chinæ fit lucta, & ex inde novum concretum, quod ad alias partes demissum diversas habet vires, permixtam cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scire Deus. Statim tamen in præfati Paragrapho horum omnium oblitus, suum ille Experimentum, pari penitus modo institutum adducit, solutionem nempe Vitrioli cum solutione (rectius dixisset, cum infusione) Chinæ Chinæ permiscens; suamque inde fidenter deducit hypothesein, qua modo vult, Chinam Chinam totam vim suam exerere, non amplius in sanguine, ut immediate dixerat, sed in ventriculo: in aliis autem locis extra ventriculum, aut parum, aut nihil operari. Illi ergo uni datum fit per contrarias undique semitas adire Corinthum, & quomodolibet propriam sententiam proferte, ac proprium experimentum. Verum quid proprium illius experimentum dixi, quod ab Ettmullero, Langio, & aliis fuit ille mutatus; quodque omnibus ex infusione Gallarum, & solutione Vitrioli atramenta conficiuntur, ut olim in suis Constitutionibus Epide-

micis pag. 121. annotavit Vir ipse Cl. quotidie est obvium? Cum ergo (ut hinc æstimeretur pondus experimentorum illius) cum, inquam, tam ex permixtione infusionis Gallarum, Cinamomi; aliarumque rerum porosarum, colore quandatenus his similiam, quam ex permixtione infusionis Chinæ Chinæ cum una semper solutione Vitrioli, eadem suboriatur atramenti species (ut factum experimento observavi) eodem quoque pacto deberet a Gallarum, Cinamomi &c. pulvere Fermenti febrilis crasim inverti, & impotens reddi ad novos motus febriles excitandos, ut reddatur a Chinæ Chinæ, secundum hypothesein Viri Cl. quod tamen inde sperare foret ridiculum.

(b) (A luxuriante bile &c.) Tertianas Febres Æstate pervagantes a luxuriante bile progigni, opinabatur Paragrapho 16. hujus Dissertationis ipse Cl. Auctor, ut vidimus: modo non illi ardet amplius, quæ tunc placuit opinio: fortasse quia similem quoque me fovere sit suspicatus. Cum enim experimenta mea, pro investiganda Chinæ Chinæ actione quondam instituta, ad trutinam revocasset ille Paragrapho antecedenti, ut ea parvi penderet; ex usque longe faciliorem deduci ipsius Chinæ Chinæ nexum cum Bile, quam cum Lympha, Saliva, Urina, aliisque diversis fluidis, ut reor, considerasset; aliqua hinc mihi occasio suspicandi, Virum Cl. me propensum saltem putasse ad statuendam pro Inter-

intermittentium Causa eandem Bilem, maxime cum pag. 14. Operis mei hæc verba protulerim. Quod de Bile, & Oleo constat per experientiam (sermo ibi est de facili absorptione Chinæ Chinæ intra Bilem, & Oleum observata) potest fortasse per conjecturam credi de Fermento febrili: sive ad illud constituendum Bilis concurrat, sive aliud Fluidum oleosa forsitan natura particeps. Sed facile poterat certior fieri, me nullquam determinate adstruxisse Bilem, ut Causam Intermittentium, si animadvertisset fere ibidem hæc alia verba, pag. 22. ejusdem Tractatus exarata. Pavum refert observare quid Chinæ Chinæ operetur intra Bilem qualemcumque, cum nos lateat quinam sit, vel esse possit, ad Causam Intermittentium constituendam Bilis concursus.

Multo magis id poterat ille dignoscere, si Conjecturas meas omnes de Intermittentium Causis, toto ferme Cap. 6. nec non etiam 8. Libri primi prolatis, & pro imperfectis a me ipso habitas, legere non renuisset; ubi nempe me in generalibus tantum quibusdam Theorematis firmum, in peculiaribus summe hæsitantem deprehendisset: Et jure quidem merito quemadmodum enim in meo Tractatu, anno 1712. publici juris factum, occultam plane protuli ad ea usque tempora veram, & germanam Intermittentium Causam; ita minime verebor fateri, idem contigisse in hanc usque diem; æque conscius, Naturam ulli nondum Medicorum liberaliorem, sed æque avaram ac antea se præbuisse, in pendendo hujusmodi arcano. Tantum adest, ut Bilem luxuriantem, aliumve liquorem determinate humani corporis (quamquam eorum aliquem certe peccare necesse sit) hujusmodi criminis reum audeam proferre. In re tam obscura sat sit suspicione nonnullas in eodem Tractatu cunctanter olim enunciasse locis citatis.

Non est igitur cur mihi obtudat Vir Cl. Intermittentes æstivas pendere a Falso-acido Fermento, non a luxuriante bile, atque (ut in contextu) Chinam Chinam totam vim suam in ventriculo exerere: siquidem revera hanc litem mecum agere fatagat: mihi enim abunde sufficit, quod eadem Chinæ Chinæ Fermentum febrile pessunder, sive acidum dicatur illud, sive fallum, sive amarum, sive aliis saporis, aut indolis. Quod vero Febrifugi actio, incipiendo a Ventriculo, non prætergrediatur secundas Chyli vias: & quod sanguis (quem in Intermittentibus mere passive se habere centies dixi) nullam probabiliter iudicio meo sensibilem alterationem patiatum ab eodem Febrifugo, jam literis cubitalibus scripsi in ipsa Therapeutice mea iisdem pariter citatis Cap. 6. & 8. Libri primi. Sed quid, si ad componendam litem, quam mihi, non eo, quo forsitan censuit; modo, de hisce revera sententiis, videtur indicere Vir Cl., opinionem Eruditissimi D. Zendrini quispian in medium adduceret? Cum enim Professor iste pro Intermittentium Causa Bilem adstruat, sed Acidum redditam, & in duodeno præferim Intestino suæ dyscrasie vires in Chyli damna exercentem, jam fere cessare deberent Cl. Ramazzini querimonie contra eandem Bilem: quateus Torii Respons. ad Ramazz.

in hujusmodi Hypothesei Causa februm, & acida esset, quamvis constituta in ipsa bile, & vix infra Ventriculum (quod illi displicere nequit) sedem haberet.

Scio equidem fore, si viveret Vir Cl. ut D. Zendrini sententiam de Feorium Intermittentium ortu, & circuitu minime admitteret, saltem ut proficiscentem a Viro docto quidem, sed qui de præstantia, actione, dosi, & usu Chinæ Chinæ post me nuperime scribens, innumera protulit, tum Theorica, tum Practica, Operi meo, sensibus meis in eodem expositis plane conformia: adeoque Scriptore sibi suspecto: posset nihilominus illum a partium quarumlibet studii immunem ex hoc saltem agnoscere, quod in nonnullis aliis, nec parvi quidem ponderis, pari a me facilitate discreparit: licet consensus, æque ac dissensus sui, prout liberum Philosophum decet, nullam omnino rationem habuerit, aut scrupulosam sollicitudinem. Quod vero in tot aliis mecum coincidat pro tutela, & administratione Febrifugi optimi, id ejusdem Remedii præstantiæ adscribendum omnibus Professoribus notæ, non literariæ amicitie nexui inter nos exinde suborto.

Seposita itaque illius auctoritate Clarissimo fortasse Ramazzino suspecta, reponamus quoque omnem considerationem de quovis concursu Bilis ad Febres Intermittentes, & de quacumque illius dyscrasia, & motu, tam fermentativo, quam progressivo &c. quem progressivum laudatus D. Zendrinus Circularem statuit, Venarum Mesaricarum ope, ferus experientia Reverhoft, aliorumque nonnullorum Anatomicorum, præsertim Borelli rationcinantis conjectura. Eos tamen (ut hoc obiter innuam, unde aliquando speranda solutio non contemnendi Problematis) eos inquam rejecit in sua Historia Hepatica anno 1711. edita accuratissimus Anatomicus, idem pariter & Amicus D. Jo. Baptista Bianchi Parr. 1. Cap. 11. §. 11. pag. 52. his verbis -- Multo minus per venas mesaricas resurgitur biliosus hic humor, ut inde per eas in Portam derivatus, hinc per Hepar rursus in Ductum excretorium, & Intestina consuens, Circulationem habeat & suam per viscera Abdominis, amulam exposita salivariæ circulationi per viscera, & sanguinem; quantum ferunt Modernorum aliquorum insomnie (& hic asterisco notat in margine Jo. Alphonsum Borellum, Nuck, & Reverhoft) Nam præterquamquod in Intestinatorum cavitate non hiant Mesaricæ; nil contra Circuitus leges, & animalium machinam deformius excogitari potest bilioso hoc motu circulari; ut vel Medicina intricatis poter. Hæc citatus D. Bianchi. Amicus ille mihi, Amicus D. Zendrinus; nec dubito, quin utriusque, non minus quam mihi, amica futura sit Veritas, quotiescumque eorum alterutri contingat, illam e tenui, qua eriamnum obvolvitur caligine, educere. His ergo dimissis omnibus, mihi potius esset e re, Hypothesein ipsam Cl. Ramazzini de falso acido

Fermento febrili propius examinare. Eam nihilo minus in pluribus quidem fortasse non contemnendam, sed quæ suos in plurimis aliis patitur Manes, ego hic in obsequium Defuncti minime vellicabo; ne videar, ut ab exordio jam dixi, velle me luctari cum Larvis.

Id unum rursus dilquiram, si liceat; quo nempe jure dicatur hic China China corrigere Fermentum acidum, aut *salso acidum*, tamquam *Causam* Intermittentium Februm, cum ex adverso §. 14. dictum fuerit a Viro Cl. *hemorem atrabilem, seu melancholicum* (qui dubio procul statuitur *acidus* ab admittentibus hæc, & similia Veterum commenta) non *auscultare huic Febrifugo*. Quod si vere China China agat in Febres Intermittentes, easque depellat, in quantum Fermenti febrilis *salso-acidi morbosam crasim invertit*, & ad novos motus febriles excitandos impotentem reddit, totamque vim suam exerit intra ventriculum (quem nullo pacto irritat, aut lædit, sed præamatore suo potius roborat) parum vero, aut nihil operatur in aliis locis extra ventriculum, ut modo conjicit Vir idem Cl. profecto nescio, quo pacto ea per modum operandi tam blandum, tamque tutum, cujusmodi est simplex immutatio Crasis Fermenti febrilis ventriculo inexistens, possit de tot noxis alibi recensitis suspecta reddi, ac dici sanguinem figere, viscerumque *Obstructiones*, & *Cachexias* inducere; cum ad loca extra ventriculum sita non extendatur, ex ejusdem Viri Cl. effato, illius activitas.

(c) (Primo Periodica, postea Continua &c. Quotiescumque Febris primo Intermittens, mox Continua recenter facta (de illa enim quæ continuitatem essentialiam adeptam jam sit, mihi sermo non est) quotiescumque, inquam, Febris hujusmodi post assumptam dosim congruam Chinæ Chinæ, ad plures adhuc dies persistet, & tantum paulatim solvatur; ultro concedo, ne quicquam admirandi contingere in curatione illius hoc pacto peracta, nec Chinam Chinam mereri, ut illi adscribatur sanationis gloria, tamquam iners, & effecta ea fuerit; quemadmodum pluries protuli in Tractatu meo, videlicet pag. 247. 266. 280. & 281. At in hisce Febribus, continue quidem (ut nuper agebat ex Sylvio Cl. Simonius) Ægrum vexantibus, sed non ideo vere *Continuis*; in quibus nempe viget adhuc primæva Intermittentium conditio, ipsaque adhuc prævalet Periodicarum speciale Fermentum, etsi paroxysmorum confusio veram continuitatem simulet; in hisce inquam Febribus, sive mortem proximam, ratione cujusdam adjuncti perniciosi Sympto-

matis, sive acutam, malignamve metamorphosim, hinc & mortem quoque, serioscule saltem, minitantibus, exhibitio, ut decet pro varia casuum exigentia, Peruviano Cortice, non paulatim, sed illico, nempe intra biduum, aut triduum succedit salus, æque ac fit in veris Intermittentibus, ut late dixi in responsione ad §. 53. lit. c.

Id autem evenit (ut me rursus nonnihil explicem) quia in istiusmodi febribus per accidens tantum, hoc est per productiones, aut intempestivas renovationes, & communicationes paroxysmorum *Continuis* redditus, non fermentum quoddam sanguini *ingentum*, quod Cortici refractarium est, peccat, ut in *Continuis* ab origine talibus; sed illud tantummodo, quod eidem sanguini per crebras, & repetitas vices aliunde accedit, nec tamen qualibet vice integre absumitur, sed secundum quosdam sui portiones haudquaquam subactas paulatim in ipso cruore contubernalet agit radices, minime tamen indigenas; unde assidua, sed præter ordinem incidens, februm protractio. Hujusmodi idcirco radices nondum firmæ, sive istæ fermenti *extranei* reliquæ sensim aggestæ, haud difficulter evelluntur ope Corticis, etsi fortasse in illas non immediate amplius agat ipsemet Cortex, sed solum mediate, quatenus nempe suppetias, unde alimentum trahunt, & quo per interceptionem paroxysmorum sublati arescunt illæ, omnino prohibet, arcet, ac destruit: adeoque consecutione quadam ipsam februm etiam exitialium *fortuitam* continuitatem quam cito, ac plane admirabiliter delet, ut sule, fatisque, ut reor, dilucide explicare hæc omnia conatus sum pluribus in locis Therapeut. meæ, præsertim Cap. 6. & 8. Lib. 1. Cap. 3. Lib. 5. & alibi.

Quod si miranda hæc non observavit Cl. Auctor; neque mirum mihi, ea non fuisse illi observata: si enim in saniori ætate nullo pacto in Febribus quamcumque continuitatem adeptis, exhibuit unquam Peruvianum Corticem; in juvenili vero nondum mos invaluerat, præsertim apud nos, uti Febrifugo hujusmodi, aut hisce *casibus* aut hisce *modis*; quandonam quæso potuit ille quicquam *admirandi* observare in hac materia? Si tamen non observavit, aut se observasse non meminit, ne in Curationibus quidem eo mihi socio absolutis; id saltem facile poterat in Historiis meis observare, toto ferme Libro quarto descriptis, ipsosque restitutos Ægrotantes etiamnum bene valentes interrogando pro libito, de *citissima* illorum post assumptionem Corticis sanitate acquisita, ore ipso tenus certior fieri.

§. XLVII.

DUM hæc ad Te scriberem (a) allata est mihi Epistola, quæ funestum casum Comitum Torricini, Serenissimi Ducis Guastallæ Ministri, referebat. Vir iste parva febre laborare cœpit, ut vix annotationem sensibilem haberet; modico Cassiæ a Medico familiari purgatus est, ac alterantibus ad universalem purgationem disponebatur. Medicus alter majoris auctoritatis accessit, qui Chinam Chinam proposuit, ut ægrum ad solitum ministerium, quam primum remitteret, reposuit alter sibi non satis tutum videri impurgato Corpore hanc febrem velle abolere, sed prævaluit consilium, quod citam sanationem pollicebatur. Exhibita China China, modo in tota substantia, modo in vino infusa, sed parum fausto successu, augebatur enim febris in dies, facta manifeste continua, sed die 20. nequitiam suam aperte prodidit: vocati illico e vicinis regionibus alii Medici, sed Vir ille inter Medicorum controversias misere oppetiit. Casus hujusmodi, hic & illic identidem occurrentes, (b) sive ob remedium improprium usum, sive ob ejusdem occultam malitiam, in causa sunt, ut Peruvianus Cortex a Doctis Scriptoribus, veluti (c) *Vvil-liso, Etmullero*, titulis parum honorificis vocitetur.

(a) (Allata est mihi &c.) UT Mutinam corrigat Cl. noster Auctor, Guastallam plectit; parciteque nemini, ne pareat Cortici. Mihi quoque allata fuit haud ablimilis Epistola, funestum videlicet eundem eventum apportans, data sub die 17. Novembris anni 1713. octo nempe vix elapsis diebus ab obitu Nob. illius Viri. Annexa insuper aderat historia Morbi, quotidianum tum febris, tum Curae progressum describens, & quatuor Assistentium Medicorum nomine firmata: quæ quidem in pluribus non exigui ponderis circumstantiis discrepat a narratione summaria Viri Cl. Meum non est hic inquirere (mihi etenim, etsi super hac ipsa re expresse requisito, semper a munere Judicis abstinendum duzi) meum, inquam, non est inquirere solerti indagine intimam naturam, aut speciem illius Febris, neque accidentia omnia eam concomitantia, quæ oblationi Corticis ansam, ut reor, rationalem præbuere. Hujusmodi enim examine minime prævio, culpa semper vocare dixerim Corticem etiam inutiliter oblatum; quin & præscribentes Medicos, qui auxilium suapte natura tutum, quamvis incassum (ut per sepe aliis remediis adhibita fieri solet) rationabiliter tamen tentavere, præeunte Mortono, aliisque Scriptoribus, præsertim in circumstantiis prævisi forsan exitus, cæteroqui etiam funestis: quæ de re Apologeticam propediem edendam esse ab iisdem curantibus Medicis, vel eorum saltem nonnullis, Responsum ad hæc ipsa Cl. Ramazzini objecta, haud obscure subaudio. Quæ

cum ita sint, nequeo non admirari in Cl. Auctore rem confidentiæ, & animositatis plenam dum ipsum tam lubricæ, tamque præcipiti lapsu irruere intueor in damnationem illud iudicium suum adversus Viros illos egregios curatione functos, quos aperte redarguere videtur imperitiæ; aut ignorantiæ: quasi ex ipsa Corticis oblatione mors Ægrotantis emerferit, nempe, vel ob remediis, ut subdit in contextu, *improprium usum*: en imperitiæ Præceos; vel ob occultam ejusdem malitiam: en ignorantia Botanices; vi cuius eos fetellit *occulis malitis* Peruvianæ Plantæ, Cl. Auctori, quippe doctiori apriime nota.

At (bone Deus!) culpari equidem quandoque solet de morte Ægrotantium, etsi sæpius etiam in merito, Remedium aliquod ex se tumultuosum, & magnum, videlicet in corpora nostra sensibilibus, ac fortiter agens. V. G. Purgatio, aut Venæ sectio, tunc cum Æger, cæteroqui haud multum graviter habens, statim a Purgatione, aut Venæ sectione ruit in præceps ac moritur. Sed cum ab assumpto remedio nullam molestiam, aut turbationem sensibilem inferente, morbus stadium suum ad plures, & plures dies pro more absolvit, donec Ægrum sensim tabescentem conficiat, ut in casu, de quo agitur; magna profecto confidentia est asserere, ejusmodi remedii culpa Ægrum periisse: quasi, ut agebam in Therapeut. mea, idem sit mori post assumptum, imo longe post assumptum, ac propter assumptum remedium.

Cœpit autem hic offerri China China in

substantia ad drachmam tantum nona morbi die : cum scilicet Febris jam sensibiliter ingravesceret, adeo ut vereretur Medici, ne oneri diutius ferendo par esset Ægrotus; impoluitque terminum remedio in substantia oblato die duodecima. Substituta equidem fuit die 13. unctura ejusdem Chinæ Chinæ; sed & hæc statim omiſſa. Interim circa undecimam Febris miteſcere viſa fuerat, apparentibus in urina coctionis ſignis; ita ut in fine duodecimæ Medicus noviffime ſuperacutus Ægrum a Febre immunem aſſeruerit. Subinde tamen ſenſim reciduit morbus, qui vigefima tandem die Patientem gravi ſenio, laboribusque conſectum fulſiſſit.

Hæc omnia me docuit recentia curantium Medicorum omnium Relatio. Cur igitur lentus, ac ſenior Ægrotantium interitus Cortici impatur antea exhibitio, cum eidem Cortici recenter oblato non adſcribatur unquam, me quoque conſentiente, lenta, ſeniorque ſanatio? Cur illi potius hæc culpa tribuitur, quam Mannæ (fuit enim Mannæ oblata, non Caſſia) vel ſanguinis miſſioni, aut omiſſioni illius, quoniam de hoc præſidio Narratio ſilet, vel Confectionibus, aut Elixiribus calidioribus, vel Bezoartico Lapidi, vel Vino, vel Aqua, quorum utrumque controverſebatur, vel aliis omnibus, quæ uſui ſue eſſent inſolentibus quidem, ut reor, ſingulis; ſed jure potiori a rigido quopſem Cenſore culpabilibus? Memini me dixiſſe alio Corticem Peruvianum tunc ſolam ſibi obſeſſe poſſe, cum duas exeret vires, & tunc ſiſſit, ſed ſeparatim; quam nempe tunc eſſet poſſibi durus. At cum Febrem nequa ſiſſere, ut nequirit hæc caſu, cur eam dicamus deteriorem ſiſſere? Anne meliorem ſiſſeret, quæ Chinæ Chinæ in augmento morbi abſentibus coctionis ſignis, & tunc ad urinæ vias excretoriarum motu præſcribatur, aut illi præſentenda proponatur nova purgatio? Minime gentium certe. Cortex ergo nec Febrem, nec Ægrum ſuſtulit. Si Febrem fugiſſet, Cl. Auſt. illam optaſſet rursus, ſed ſeniorum, remedii loco. Non fugavit, nec prohibuit, quin paulo poſt fortior fieret. Vori ergo compos abunde hædus, quid Cortici iraciſſet, qui & Cardiacis, & Bezoarticis, & Febrifugis Veterum, & Febri ipſi medicatrici locum, ac tempus de more ad curationem ſufficiens conceſſit, forſan & impetravit?

Hæc contingere dum ſcriberet Vir Clariffimus: dum autem ipſe hæc reſcriberem; imo potius dum anceps adhuc hærerem, an ſcripta hæc ante ſpatium trireſtre jam condita promulgarem, allata eſt mihi Epifſola, quæ caſum, nedum periculofum, ſed & præcipitum D. Auguſtini Tomaſii, Plebis Maſſæ Finalenſis Archipreſbyteri referebat. Vir iſte die 21. Junii 1715. Tertiana Febre laborare cepit, quæ primo accellu vix ſenſibilem frigoris annotationem habuit, eademque penitus caruit accellibus ſubſequentibus. Tertio paroxyſmo brevem, quam antea præſerulerat,

applexiam amiſit, continua duplex jam redita, cum anxietate, & inquietudine maxima, ſiti inexplebili, lingua ſcabra, urina crocea; craſſa, pauca, & iſiviali; uſque tamen periodum ſervans, exacerbationemque, ac remiſſionem, quantumvis obſcuriſſimam. Admonitus ego, ut ſupra, per litteras D. Morandi Medici curantis de periculo Decumbentis Viri mihi conjunctiſſimi, illuc conſeſtim transferor die 29. ejusdem menſis, hora ipſa invadentis, ſeu potius recrudelcentis quinti paroxyſmi.

Tam gravis fuit hujusmodi exacerbatio, ut inde vita Ægrotantis in manifeſtum discrimen fuerit adducta: ſiquidem præter Symptomata prænarata ſuperſenit ſudor circa brachia, colum, & frontem ſubfrigidus, copioſus, vineſque ſumme dejiciens, qui licet ad ſenotam tandem nonnihil pertingeret; nihilominus Febrem quam minimum levabat. Pulſus tunc temporis parvus factus eſt, & inæqualis, reſpiratio anhelofa, urina ſerme nulla, ſubortulque tandem ſingulis. Priuſquam tamen iſte patenter ſe proderet, quod mox contigit Corticis Peruviani drachmas tres ex Aqua Card. b. potandas exhibui: hora quinta pomeridiana. Sex horis elapſis, miſſio copia inſignis, colore vero, & conſiſtentia laudabilis ſubſeſcuta eſt; quod animum addidit ad duas iterum drachmas ejusdem Corticis ſtatim ex Vino tenuiore offerendas; horas nempe noctis tertia. Mane hora undecima, nova drachma oblata eſt pariter ex Vino tenui; & hora vigefima, alia iterum drachma; tandemque, poſt adminiſtratum Euchariſticum Sacramentum, conſiſtis alia mane diluculo ſequenti die, quæ majoris afflictionis dies eſſe debuerat. Sed dum in uſum duceretur remedium, res omnes horridam, quam præſerulerant, faciem adeo inſigniter mutavere, ut intra tri-duum, ea ſcilicet ipſa die, qua id futurum prædixeram, Febris abierit, circa ſimul erumpente urinæ copia. Repetitum eſt nihilominus, poſt biduum vacationis omnimodæ, idem Febrifugum ad præcautionem (ſi dicere liceat ſine Cl. Auſtoris ſtomacho) ad prophylaxim, quandoquidem omnis jam Febris evanuerat; primo quidem ad drachmas duas, die tertia Julii; poſtmodum ad drachmam tantum, duobus ſubſequentibus diebus; tandemque, interjeſto octo dierum ſpatio, rursus oblato eſt Remedium ad drachmas duas die 15. ejusdem menſis, deinde ad Semidrachmam per quatuor dies ſucceſſivos. Atque ita conſumptis trium hebdomadarum curriculo unciis duabus Chinæ Chinæ, Æger, tum ſtatim ab omni Febre liberatus eſt, tum paulatim ab omni relapſu præſervatus.

Cunſta hæc teſtari poſſunt Viri Docti, & ingenui Finalenſes Medici, D. nempe Morandus curans, & D. Manſiedus, qui pro ſua humanitate me ibidem inviſit officii caufa, ipſumque Ægrotantem graviſſime habentem, ſocio ſibi adjuncto D. Ignatio de Groſ.

Groſſis; Viro nedum literato, & pluribus nominibus ſpectabilis: ſed & Medicinæ Theoricæ, ac Practicæ haud parum gnaro. An Scriptis Clariff. Ramazzini circa hiſtoriam Comitiss Torricini calculum facile ſint addituri unanimis Guafſallenfes Medici, ut mea circa hunc Caſum aſſerta prompte roboraturi ſunt, ſi res exigat, Finalenſes; non longa, ut reor, dies oſtendet.

(b) (Sive ob remedii &c.) Hic pedetentim quaſo. Duplex hæc fovea, -- Sive ob remedii improprium uſum, ſive ob ejusdem occultam malitiam, -- eo non eſt, ut uno ſaltu queat tam facile tranſigi: diſtant enim non parum hæc duo ab invicem. Oportet ergo omnino diſtinguere inter malum uſum, & malam occulte naturam. Primum, quod ex præſcribitis imperitia procedit, conceditur obſeſſe poſſe; debitis tamen additis limitationibus, ut pluries effat ſum. Secundum gratis omnino, eſt dubitative, hic prolatum, minime admittitur: nec niſi cum aliquo propriæ exiſtimationis, ac ingenuitatis detrimento, poſſet quiſquam viriliter aſſerere, quod clam, & occulte noceat id, quod evidenter, etiam quandoque cum minus appoſite uſurpatur, prodeſt. Innocentiam intrinſecam Chinæ Chinæ ſatis me probaſſe puto toto ſerme Libro primo Therapeutices meæ. Sed, & poſt eam edictam ſancte teſtari poſſum, me in nonnullis caſibus plane incurabilibus Morborum quorundam, non febrilium quidem, ſed periodo nihilominus aliqua recurrentium, aut recrudelcentium, præſertim de genere convulſivo) experienti causa quæ a pluribus Clariſſis Auſtoribus ſuaderetur (eſt mihi minus credulo minus pariter probaretur) præſcripſiſſe Corticem Peruvianum ad plures dies quotidie, modo ad drachmas duas, modo ad ſeſquidrachmam, modo ad drachmam, aut ſemidrachmam; ita ut tractu temporis modici, puta duarum hebdomadarum, conſumptæ fuerint unciæ duæ, aut tres ejusdem Corticis; nihilque incomodi, aut damni Ægrotantes hujusmodi fuiſſe paſſos, eſt fuerint imbecilles, conſumpti, & ad maraſmum uſque perducti: imo potius eorum nonnullos, non omnes inſignem, & immediatam opem reportaſſe præter ipſam expectationem meam. Et quamvis, fateor, haud diuturnum fuerit levamen iſtiusmodi, cæteroqui conſpicuum; deinceps tamen longe levior, & tolerabilior evaſit conſuetæ morbi recrudelcentia: eaque ipſa, cum recurreret, novo ſemper uſu Corticis miteſcebat.

Quid ſimile pluries contigit D. Comitiffæ Barbaræ de Stoffis, cujus infrequentem æque ac diuturnam ægritudinem hic per tranſiennam innuere, haud inopportunitate crediderim. Laboravit hæc ad duos annos, nec dum tamen laborare deſiit peculiari quodam convulſivo Aſthmate, cujus paroxyſmus ſtatim horis quotidie a prandio recurrebat, per
Tortii Reſponſ. ad Ramazze.

octo circiter horas ferociter perſeverans, cum ſerina, ſiccaque tuſſi, interceptione loquelæ omnimoda, contractis digitis, convulſis oculis, tenuique, brevi, ac interſiſto ducto, creſta licet perpetuo cervicæ, diſſiciliter ſpiritu. In vigore paroxyſmi attonita, & ſerme immobilis evadebat, poſt ejusdem paroxyſmi ſolutionem qualemcumque actorum circa eam immemor, quippe omni ſerme ſenſu tunc deſtituta. Macilentæ proinde reddita erat inſigniter (præter morem obſeſſi cæteroqui plurimum habitus ſui) quo ad partes omnes ſupra abdomen, cum articulorum dolore, ac duritie, imo & oſium peſtoris nonnullorum diſtortione inæquali: tumida æque inſigniter, ut aſſolent leucophlegmatis affecti, quo ad inferiores. A ſolo ſerme uſu Corticis admodum liberali, cum amplius par non eſſet ferendis paroxyſmis, in ipſo mortis agone illam conſtituere ſæpe viſis, auxilium præſentaneum incantamenti ad inſtar, ut Galenus loqui conſueverat, retulit ea non ſemel. Redibat tamen, ſed admodum mitior, poſt modicum temporis morbus, irrita remedii repetitione, a cujus uſu propterea, ceſſante ſenſum inſimul occasione, congruo parto aliis quoque remedii loco, jamdudum ceſſavit; eo uſura tantum in majoribus; ſi forte redirent, anguſtiis. Nunc temporis, in ſtatu licet valetudinario verſetur jugiter, atque nonnihil ægrius ſit illi ad velperas quo ad tuſſim, & quo ad ſpirandi modum, nec niſi elata cervicæ queat decumbere in lecto, & quidem ad aliquot tantum horas; illam tamen, quantumvis adhuc excarnem, ſed in artubus pariter inferioribus talem, nec amplius tumidam, revixiſſe dicunt quotquot laborantem videre: quod & ipſa late fatetur reſtaturque cunctis domi, & non raro extra, matutino tamen tempore, ac ſeſto quoque die, illam inviſentibus. Sic citra omnem noxam, imo non citra levamen evidens in circumſtantiis adeo diſſicilibus liberaliter uſurpatus eſt Cortex: ut ſleam exuberantem hujusce remedii conſumptionem, quam in nonnullis Europæ provinciis fieri notum eſt abſque eo quod ulla, quod ſciamus, reclamet inſignis, quæque famam excitent adverſam, experientia.

Et ne longe ab hac Urbe recedam, recens aliud hic proſtat exemplum in Senæ jam ſerme nonagenario, D. Sebaſtiano de Gberardis, qui ante biennium Quartana Febre correptus epoto Peruviano Cortice, brevi, & facile ſanatus eſt. Admiratus ille hujusmodi Pharmacothæſon, ſponte ſua deinceps, & abſque Medici præſcripto, identidem coepit idem remedium aſſumere: quo in hanc uſque diem (parum abeſt, quin aſſidue) uſus, & in poſterum conſtanter, ut aſſerit, ſemper uſurus, firmiorem
E e 3 ſibi

sibi suadet se comparasse, & posthac comparaturam valetudinem. Tantum abest, ut noxam ullam ex *oculta*, quam metuit Vir Clariss. illius *malitia* perferant. Noxa igitur omnis, quæ huic Febrifugo possit attribui, sola erit Februm *immatura* suppressio; quas si ideo nunquam suppressas velit, nisi cum periculum, ne anceps quidem, sed certum, & inevitabile imminet, parum refert: neque enim quicquam plus a Medico exegerim ex debito officii sui, etsi quid amplius consulam ex abundantia cautela.

Hujusmodi ergo est, quam hucusque sum persecutus, & quæ toties objicitur Peruvianæ Corticis *malitia occulta*, & *perniciosa noxa*. Sed abigatur tandem mulca hæc importuna,

*Quæ quamvis de pelle Viri sit sæpe repulsa:
Assultat morsura tamen, -----*

ut cecinit Homerus; turpisque demum hæc, & malitiam habens minime occultam (loquor de malitia physica, nempe de falsitate, non de morali) diluatur objectio, paritate ineluctabili adducta, sique iudicium apud ipsos Peruvianos Corticis Obtractatores. Eja, sit hoc Febrifugum, vel possit esse *ne-vium*, tum ob *improprium usum*, tum ob *ocultam* simul *malitiam*, credaturque illi inesse hæc ipsa malitia, & hæc noxa, quæ nobis occulta est, cum vere nulla sit, solisque forsan appareat Adversantibus. Quid inde? Illam certe non semper exerit; mille enim saltem homines in una hac Urbe, quæ Criticæ hujus Dissertationis subjectum est, & ubi a duodecim annis præsertim, Deo dante, perfectissima, & inculcata viget universalis salubritas; mille inquam ad minus homines in una hac Urbe videre est, ex variis Febribus periodicis, a variis item Medicis una China China curatos, modo a duobus, modo septem, modo a quindecim, modo a viginti retro annis; & quidem diversi inter se se temperamenti, ætatis, & sexus, omnes vero etiamnum penitus incolumes: pluresque etiam illorum ab ea curatione nullo amplius morbo tentatos: argumento satis firmo, & cuiusque locum interroganti facile obvio, quod remedium istud sæpe sæpius *ocultam*, quam dicitur habere, *malitiam*, non exerit; imo quod illam) datis etiam vanis probationibus ex adverso allata) exerit rarissime, si a septem lustris in hanc usque diem Clariss. Ramazzinus, omnia callens hujus Civitatis in hac materia, vix sex, aut septem fallacissimos Casus, minus, ut autumat, felices, novit colligere, aut explicari, sed ea forte, qua quis Anguillas prehasas sibi a manibus præ lubricitate elabi mox videt. Ergo, infero (etsi paritas hæc sit præsertim injuria Chinæ Chinæ longe magis infanti) infero inquam: ergo ad summum noxia est

China China, & ob *improprium usum*, & ob *ocultam malitiam*, solummodo ut noxia sunt, & propter *improprium usum*, & propter *malitiam occultam*, seu *mavis patientem*, inter Chirurgica quidem Remedia *Venæ sectio*, inter Pharmaceutica vero *Purgatio*; imo & præter hæc, *Narcotica* omnia, *Diaphoretica* vere talia &c. ut & inter extrinsecus apposita, *Vesicantia*, *Caustica* &c. Equis enim tam perficitæ frontis erit uspiam professor Medicus, qui huc audeat incitari, & Chinam Chinam hisce remediis magis suspectam, aut periculosam afferere?

Si liceret subducere calculum Egrotantium omnium, quibus obfuit Venæ sectio, & Purgatio, remedia adeo decantata, sed in Morbis quibusdam, præsertim Acutis, adeo controversa, puta in Variolis, in Febribus Particularibus, & tot aliis, ubi agitur immediate de Cortio humano; præponderaretne, quæso, ratione inita, illorum clades, quos Chirurghi Plebotomom, vel Crater Pharmacopolæ, vel etiam obductus auro soporifer Bolus de medio sustulere: an eorum, quos China China inique dicitur interemisse? Certe pauci occumbunt, quibus ægotantibus præscripta non fuerit Venæ sectio, aut Purgatio, quamvis sæpiissime non ob id vere obierint; nonnumquam tamen ob idipsum quoque. Paucos vero ex eis interite observamus, quibus China China exhibetur; nec unquam profecto ob eam assumptam. Pater hoc satis ex Therapeutice mea, in qua candide eorum historias exposui, qui toto Vitæ meæ decursu in difficillimis jam, gravissimisque circumstantiis positi, eoque remedio, frustra illud me præscribente, tractari obiere, cum contra mille subticuerim feliciter eodem sanatos in circumstantiis facilibus: patetque adhuc magis ex Dissertatione ipsius Clar. Ramazzini, tot propitiis casibus a me allatis nil in ea valentis reponere; res enim ipsa loquitur: tam paucos vero, quodque magis refert, tam vanos adveſti exitus opponentis. Cur ergo uni Cortici imputabitur mors paucorum gravissime certe jam habentium; non ita vero Phlebotomiæ, Purgationi, aut Narcosi mors innumerorum sæpe non tam graviter affectorum? Sed infaustos eventus, quos peperit *Phlebotomia*, aut *Purgatio*, propter assuetudinem *sine rumore terra obtegit*.

Anne vero, ob fortuitos hujusmodi furiosos casus, contra Cathartica, Venæ sectionem, Opium &c. Investigæ acerbiores erunt ejaculanda, quam contra Pisonem, Verrem, aut Catilinam vibravit Cicero? Et tamen non longe ab similes in hac Dissertatione vibrantur contra Corticem Peruvianum; qui nihilominus (etiãsi tractu temporis illum nocere posse pertinaciter quispian contendat) prodest certe statim ac usurpatur:

tur: cum ex adverso Phlebotomia, & Purgatio, quæ ex Clariss. Auctore *humani corporis machinam infirmam potius quam confirmant*, statim certo debilitent: sitque in antiqui semper, an in posterum sint profuturæ. Quocumque ergo modo noxia dicatur, aut suspecta China China; cum tamen semper minus noxia, & suspecta illa sit, aut saltem non magis, quam Purgatio, & Venæ sectio; sitque ea sæpius, atque etiam magis, quam Purgatio, & Venæ sectio proficua (Febres enim quamplurimas perniciosas sæpiissime sanat, quas minime novit sanare Cathartica, aut phlebotomia) eadem saltem fiducia, imo longe majore, debet illa in usum posse revocari, ac revocantur quotidie, secundum rationem quidem, atque ut plurimum citra dissidium, celeberrima illa duo, & alia quævis methodica Artis præsidia.

(c) (Villifio, Etmullero &c.) Quam decenter, quam candide virtutem febrifugam, utilitatemque Peruvianæ Corticis a septem jam lustris fastus sit Etmullerus pluribus in locis (pro ratione saltem eorum temporum, & proprii usus non adhuc plane completi) vidimus nuper §. 35. Cunctatio illius alicubi nonnulla; tum ob suspicionem *intempestive* oblationis, ac præcisè eo quia minus tuto offeratur remedium *invadente*, quam *recedente* Accessione; tum ob merum recursus Februm, ignorata posteriorum temporum methodo tunc vere frequentioris: condonanda penitus Ætati, Tempori, Regioni, & Consuetudini haud satis liberaliter introductæ.

Quam vero favorabiliter de eodem Cortice Villifio scripserit, etsi ante annos abhinc quadragesima deserit vivere; non est cur per extensum referam, cum non paucos illius textus, ab Erasmo Bartholino, & Theophilo Boneto §. 43. lit. f. in laudem ejusdem Corticis cita-

tos, nuper viderimus. Revera nullus forsan Scriptor primis illis temporibus æquius sensit de hujusmodi febrifugo, quam Thomas Villis, unicum tantummodo Februm reditum, quem nondum inhibere quis norat, hic illic obtrahens. Interim tamen apertis notis testatur Lib. 6. de Febribus, illud esse *unicum adhuc reperitum Febris Quartanæ alexiterium*; quod *nititur ipsius, aliarumque Intermittentium paroxysmos, saltem pro tempore, inhibet &c. quod fere in omnibus paroxysmos tollit &c. ita ut vix unus e centum hoc remedium incassum tentatis &c. quod non tantum in Febre Quartana, verum in aliis Intermittentium Speciebus, quibuscumque nimirum appyæta quadam intercedit, cum fructu adhibetur &c. quod in quibusdam valde imbecillis, & lecto affixis sine prævia pharmacia solitarie sumptum effectus laudabiles procuravit &c. quo denique usi non pauci Quartana laborantes, alacres, & viridi ad negotia quævis expediti debebant, cum secus enervos, & pallidi in languorem, & visiosum corporis habitum redegerentur: in quem vitiosum corporis habitum hodie redigi eos autumat noster Auctor, qui hoc Febrifugo in iidem Quartanis utuntur. Quod si ergo, ut ajebam paulo ante, tum Villifio, tum Etmullerus de Februm recursu perpetuo suspicantes, hujusmodi nihilominus curationem, tunc temporis veluti *palliativam* ab ipsis creditam, non modo non respuebant, sed admittebant libenter, & laudibus prosequiebantur, ubi tantum morbi *diuturnitas, fractæ vires, appetitus dejectus*, & ad genus alia idipsum suassent; quanto libentius hodie, si essent in vivis ipsius Febrifugi usum felicitermitterent ad Febres, tum *Intermittentes*, tum *Subcontinuas*, vel *Malignas*, vel jam *Malignas*, & *perniciales*, nullaque alia tandem arte, aliove remedio sanabiles?*

§. XLVIII.

(a) **S**ed ex his, quæ hætenus de Peruviano Cortice diximus, nolim quis inferat, velle me ex albo Medicaminum Chinam expungere; ablit hoc, habeat suos usus remedium istud, beneficium quod afferre potest, ab illo excipiamus, & malo, quod interdum ex illo consequitur, bene uti discamus; periti Nautæ ventis etiam adversis aliquando portum fortiter occupare norunt. Illius usus sit qualis Opii, quod magnum est dolorum sedativum: in doloribus nephriticis, colicis, podagricis, aliisque similibus singularem beneficium ab Opiatis habemus, non quod morbi causam tollant, sed quia gravia symptomata compescant, vigiliis scilicet contumaces, & spirituum dissipationem, interim reparatis per somnum viribus, morbi causa auferenda propriis remediis. At quia scimus, quod ubi vis Opii expiravit, redi-

turos pristinos dolores, an rursus altera die repetenda opiata ad prophylaxim? Nemo prudens Medicus id ager, sed ægro petenti, & instanti denuo idem remedium offerri, reluctabitur, ne morbi causam figat, & contumaciorem reddat, Opiata enim ea cautione sunt exhibenda, ut e somno excitare possimus, quem obdormire volumus. Mæhercle si papaveris virtus nobis ignota esset, aut Plantam hujusmodi Europa non aleret, ac ex Indiis ad nos deferretur succus concretus, cujus grana tria vel quatuor paucarum horarum spatio doloris quoscunque gravissimos sedarent, ut post aliquem somnum ad analgysiam devenirent, majori certe admirationi esset talis planta, ex qua haberetur tantarum virium succus, quam Cortex Chinæ Chinæ, quæ exhibita præsentem febrem non tollit, sed eam quæ altera die erat reditura. Sicuti ergo composita ex Opio a prudenti Medico non exhibentur in vehementia dolorum, nisi ad obtinendum aliquod intervallum pro virtutum reparatione, ita ut diximus, ad eundem finem obtinendum admittendus, & laudandus Chinæ Chinæ usus in febribus præsertim intervallatis. (b) *Aut quotidie*, ac plures in die larga dosi, ut istuc fieri solet, in febribus, quæ maligni aliquid præferant, atnaris potionibus Chinæ Chinæ in vino infusæ, miserum ægrum conficere, (c) *id est quod periculosum*, & omnino empiricum existimo.

(a) (Sed ex his &c.) **P**ost præmissam Rhetoricam Præfatunculam, concludit tandem medicæ Clariss. Auctor, omnem usum Chinæ Chinæ, cujus dosim taxavit jam §. 8. ad drach. unam, vel duas, ad unicam quoque oblationem restringi debere: neque repetendam esse ad prophylaxim remedium; quemadmodum sedatis per Opium doloribus, altera die rursus repetenda non sunt ad prophylaxim Opiata. Hæc occasione virtutem ejusdem Opii admirabiliorem, & præstantiorem prædicant, ac sit Chinæ Chinæ virtus: cum tamen §. 4. virtutem Opii tantummodo ephemeram dixerit; beneficium vero Chinæ Chinæ non tam paucis diebus claudi. Insuper haud ignotam hic nobis supponit virtutem Opii, quippe Europæi Papaveris sobolem; ignotam vero virtutem Chinæ Chinæ, quippe Plantæ Americane; cum tamen æque ignotus, aut controversus sit modus, quo agit Opium, ac modus, quo agit China China; & æque notum sit, Chinæ Chinæ virtutem esse Febrifugam, ac esse narcoticam Opii virtutem. Hæc quidem leviora sunt; sed sibi de more contraria. Contrarium nihilominus huic assertioni de non repetendo ad prophylaxim Febrifugo magis est, quod Orat. 3. Jatrici Argum. docuit idem Clariss. Auctor, ubi in Collatione Textuum lit. K. L. M. ubi nempe longe meliorem factam esse ait Febrim doctrinam, illaque curandi methodum, postquam hujus Febrifugi usus innotuit; nec semel tantum, ut olim, sed plures ad dies illud exhi-

beri ceptum, donec febrile miasma sit penitus exantillatum. Sed tunc cum ita scripsit, annum licet agens 75. & Dogmata hæc Theoretica, & Practica studiosa suggerens Juventuti, in juvenili tamen adhuc ætate forsitan & semetipsum constitutum dicit; quo tempore Chinam Chinam, ut alibi vidimus, habebat in magno pretio, & in eam affectu suo nimis effuse ferebatur. Missa ergo faciamus, & ut fuctus immaturos præservidæ juventutis leponamus quæcumque favens Peruviano Febrifugo scripsit ille ad annum ulque 79. ætatis suæ; sitque nobis hæc ultima Dissertatio Prototypus unicus opinionis acceptabilioris Viri Cl. in hac materia.

Inquit itaque ille in hoc Paragrapho, laudandum, & admittendum esse Chinæ Chinæ usum in febribus præsertim intervallatis, dummodo ea Opii more semel oblata non repetatur ad prophylaxim; sed tantum ad obtinendum aliquod intervallum pro virtutum reparatione, unica vice usurpetur. Sed neque hoc sufficit; alia namque ad rectum illius usum requiritur necessaria conditio ex paragrapho 27. deprecanda; ut scilicet Medicus, priusquam dolosum illud Febrifugum præscribat ad intervallum illud temporis obtinendum, certitudinem habeat, vel eam sibi comparet, de novo post aliquot dies Febris reditu, alias gravissime erraret. Hic nimirum Medicorum est error (scripsit ille antedicto §. 27.) ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant (in hunc autem solum finem licere Chinam Chinam præscribere con-

ten-

tendit ille in tota Dissertatione, ut vidimus, & paulo infra videbimus) ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant, interdum cludantur, Febre amplius non redeunte, sed (en damnum gravissimum) tacite corpus depascens. Id sibi quondam in Nobili Virgini, quæ nonnisi ægre, ac serio a diutino morbo convaleuit, contigisse refert §. 26. subdens statim citato §. 27. hæc verba -- Non absimiles casus alias mihi contingere, ut me pœnituerit hoc remedio usum fuisse.

Crediderim autem hæc, & similia illi contigisse eodem tempore, quo nimis effuse ferebatur affectu suo in Peruvianum Corticem: exinde tamen ita profecisse, ut in saniori ætate didicerit modum præscribendi remedium istud cum certitudine reditus Febris: secus, deficiente hujusmodi certitudine, caro nimis quis emere aggrederebatur breves aliquot dierum inducias, si subelset periculum, ne corpus tacite depasctum irer, Febre amplius non redeunte. Quod autem ita exinde profecerit Clariss. Auctor, ut nonnisi cum certitudine reditus Febris Chinam Chinam in saniori ætate præscriperit, palam faciunt hæc illius verba, ex §. 8. huc iterum revocata -- In præsertim ergo ætate experientia edoctus, & observatis noxiis a China China prognatis, cautius in illius usus processit, & mediocri solum dosi præse ipsi ad drachmam unam, vel duas in febribus Intermitentibus, quando nimis protrahæta ægros fatigarent; in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum induciis impetratis æger recuaretur, & vires resumeret, non sine spe, imo cum certitudine (hic enim est cardo rei) Febrim redituram &c. Hæc mea est Methodus, qua in ætate saniori sum usus. Et ex hac Methodo, atque ex hoc dogmate colligo ego, cæteros Medicos, qui de futuro rursus Febris reditu certitudinem non habeant (cujusmodi sunt quotquot in hoc Orbe sunt) etiam si semel tantum, & dosi unius, vel duarum drachmarum præscribant Peruvianum Corticem, adhuc eo remedio uti non posse sine trepidatione, & suspitione, ne sorpora Ægotantium tacite depascat Febris latens, nec in apertam flammam forsitan amplius eruptura.

Atque ut in epilogum hac occasione contrahatur universa Clariss. viri Sententia, et si scripserit ille §. 4. & in præsentem confirmarit, se nec contemptui habere, nec parvi facere Peruvianum Corticem, utpote qui non vulgaria commoda præstat in Medicina; at tamen sensum usum illius ad eas redigit angustias, ut tandem ferme penitus feriantem velit. Etenim, ut ordine recenseam, illum neque proficuum censet in Pueris, neque in Adolescentibus (en pars Virorum non infima) neque in Mulieribus (quæ medietatem saltem constituunt humani generis) præsertim vero Monialibus, nec in Puellis, quæ apud

ipsas educantur, nec in Nobilibus, aut Potentibus Viris, multoque minus in Principibus. Item nec in Temperamentis Melancholicis, nec in Pituitosis, nec in Humilibus corpulentis, aut habitu propinquæ præditis, nec in Regionibus humidis, aut aere crasso refertis, sicut nec Hyberno tempore, aut alia quavis Humida, Australi, ac Pluviosa Constitutione. His demum omnibus exclusis, unam tantum, vel duas ad summum illius drachmas concedit alicubi; non quidem innoxie, sed minori damno usurpandas: at semel dumtaxat; cavendo a repetitione remedii; easque tandem, ut modo annotavimus, salva conditione certitudinis de novo Febris reditu; secus nonnisi cum damno, vel saltem nonnisi cum periculo exhibentur. Adcoque (si velimus citra fucum sincere loqui) æque pro Febrim curatione, ac pro earumdem præcautione locum habere poterit, imo & debet, gravissimum effatum Viri Clariss. Paragrapho finali ab eodem prolato; videlicet -- Consilium tandem magis sanum esse, remedium istud natura sua dolosum prorsus omittere. Hæc est germana Conclusio totius Operis, ut ex supradictis patet; quantumvis Ex albo Medicaminum se minime expungere velle Peruvianum Corticem, hoc ipso Paragrapho profiteatur verbo tenus idem Clarissimus Auctor.

Quod si revera aberat ab illius animo inauspicatum istud propositum, quemadmodum tam in præsentem, quam in quarto Paragrapho abunde testatus est; imo si Beneficium, quod China China potest afferre, ab eadem libenter est excepturus, & male, quod interdum ex illa (sic ait ipse) consequitur, bene uti discere etiamnum sagax, ut in hoc contextu: cur postea beneficium istud, coarctato supra modum usu remedii ad nihilum redigit, & quæ largiore usu parta sunt experimenta felicia, tamquam male, aut temere parta contemnit? Norum est, Artem Medicam consuevisse ex rebus, quæ nullius suapte natura sunt usus; imo & ex deleteriis ipsis Venenis, industri præparationum, & correctionum magisterio salubria identidem medicamenta, quæ Dracones subinde mitigatos vocant, conficere, potius quam illa, etsi vel mutilia, vel absolute nocentia, plane rejicere. Si ergo Viri Clariss. cordi erat publica solam utilitas, ut sequenti Paragrapho late asserit, cur quælo medicamentum istud, magna saltem (quod negari nequit) ex parte saluberrimam, ea demum parte, qua noxium reputat, non est conatus ita præparare, atque corrigere, ut dein sine meru, & suspitione posset ad notos saltem, si non etiam meliores usus adhiberi? Atque ut ad specialia descendam; censebatne Vir Clariss. Cortici huic certe Febrifugo inesse ulterius vira quæ-

quoddam figentem, qua Obstructiones, & Cachexias tractu temporis posset inducere? Cur igitur hanc vim sibi notam præparatione aliqua delere non studuit, intacta Febrifuga, sibi, ut fatetur, ignota, adeoque secundum illius hypotheseam a figente diversa? Si vero modum eam vim delendi non norat, cur saltem non docuit illam infringere per remedia, volatilitatem aliquam substantiæ Corticis impertiri apta, vel per aperientia peculiaria commissa, vel per hujusce generis alia?

Mercurale si isthæc addere, aut committere fortassis erubuit, vel hujusmodi correctionem tentare, ne Remedium suapte natura egregium temerare videretur, memor eorum, quæ protulerat in Orat. Jatr. argum. ut in Collatione lit. E. F. G. nempe. *Solum Peruvianum Corticem, nobis a divina beneficentia munus concessum, sine alterius rei mixtura, in qualibet Regione, quocumque anni tempore, ætate, sexu, temperamento Febris saltem recurrentes, atque intervallatas fugare, & exterminare, quamquam non desueverint, qui Hieron. hoc picron ex Arbore Vitæ deceptum temerare pervertit Opio, aliisque rebus adjectis, ut solitis mangoniis vulgo imponerent -- si inquam ob hæc tam clara effata sua fortassis erubuit, Chinæ Chinæ correctionem per hujusmodi additamenta tentare, facile femetipsum excusare poterat titulo junioris ætatis; nonnisi enim, ut & nuper innui, 75. annum agebat, cum isthæc conscripsit. In proventu ergo & saniori ultima ætate longe aliter sentiens, libere quoque poterat addere; & Orbi pandere quicquid malitiam remedii serius defectam valeret infringere. In hoc feracissimo Campo suam longe melius, & in majorem proximi utilitatem poterat Minervam exercere; innocuisque experimentis sedulo institutis, docere nos: ulum Corticis saniozem adhuc, atque certiozem, aut, si ita libeat, etiam tutiozem, potius quam hucusque repertum, tamque utiliter exercitum, in vilo: Abusus nomine falso traducere. Satius namque fuisset, Remedium simpliciter bonum, etsi quadantenus, ut modo autumat, imperfectum perficere, quam ex toto proscribere; imo & proscribere, quia nimis efficax, & bonum, nempe quia sæpe non ad tempus tantum, sed perpetuo valet Febrim depellere. Felicia venena Correctoza nacta. Infelix Remedium ultra venena exulare iustum. Sed magis infelix hominum conditio, quos media China morti eripere nefas est in morbis exitiabilibus, ob metum superstitionis obstructionis; cum tamen, eodem metu minime obstant, liceat passim eodem remedio ex præscripto ipsius Cl. Auctoris, aliquot tantum dierum inducias impetrare in morbis benignioribus.*

(b) (Aft quotidie &c.) Omne igitur crimen, admissio, & laudato per Cl. Auctorem Chinæ Chinæ usu pro virium reparatione, omne inquam crimen, si quod est, consilium in larga dosi ejusdem Chinæ Chinæ, quotidie ac pluries in die in Febris, quæ maligni aliqui præferant, exhibita: quasi ad libras consuecat illa præscribi (quod tamen liceret, ubi nulla alia proxtaret salutis via) & quasi inter libras illius, & inter drachmas ad summum duas, quas semel tantum concedit Vir Clar. non detur medium. Alibi, nempe §. 32. & 33. magis determinate locutus ille, improbat portionem Chinæ Chinæ ad uncias integras in Vino infusa pluries in die exhibitam; quo nomine magis in Methodum Talbotii, vere Corticis uncias in copiosa Vini quantitate acervatim, cumulatimque infundentis animadverteret, quam in meam, vel in Mortonii, aut Sydenhamii Methodum, qui eam tantummodo, qua tunc uti opus est, Febrifugi dosim qualibet vice præscribitur. Sed quemcumque petat sagillatio isthæc, vanus est ictus; ea siquidem, quæ subest æquivocatio, apud mulieres tantum, & imperitam plebeculam locum habere potest: non apud eos, qui sapiunt. Altunde est infundere in Vino, aliore liquore unciam integram, vel etiam uncias integras (si ita velit) Chinæ Chinæ, & pluries in die portionem debitam, ac modicam illius exhibere: aliud est, uncias easdem integras plures in die; seu qualibet dosi propinare. Providus Pater Familias plures Vini Congios infundit in Dolio; illud tamen Familiæ distribuit solum ad Lagenas, & Cotylas, ebrietatem cavens.

Hujusmodi tamen Methodum, qua nimirum una, vel duæ Peruviani pulveris uncias, in phiala vino plena infusa, partitis haustibus exhibentur, quæque in vulgaribus Casibus, & quandoque etiam in arduis, sed nonnihil lentioribus, haud inutiliter solet administrari, neque mihi, ut verum fatear, universaliter loquendo plane probatur, præsertim in Casibus præcipitis exitii: non quidem ob inanes hæc Viri Cl. declamationes, molem universam hyperbolice commensas; sed ob rationes, quas olim innui in Therapeut. mea, tum Lib. 1. cap. 7. tum Lib. 3. cap. 3. præsertim a pag. 146. ad pag. usque 148. Id enim est sæpe ad Sacram Chinæ Chinæ anchoram vere nonnihil tumultuarie confugere, quod plurimi perpetuo hic illic faciunt exemplo Talbotii, & aliorum, quodque solis nihilominus Empiricis, aliisque parum expertis vix condonandum, dosi per vices quodammodo foruita utentibus. Hinc namque identidem fit, ut tunc cum res magis urget, haud satis valida sit; nimis vero cum minus res postulat, dosi remedii.

Hæc

Hæc ipsa dosi, magis adhuc incerta redditur, & fortuita ex Mulcularum ut plurimum assidentium locordia, liquorem scilicet modo magis, modo minus turbidum (quicquid clamet Medicus) offerentium; adeoque remedii particulis modo magis, modo minus imprægnatum. Ex qua sola inæqualitate, invero nonnunquam ordine instituta, cum labitur occasio præceps, periclitatur non raro, nonnunquam & perditur, quæ cæteroque servari poterat, hominis vita; tumque inefficacium solummodo dicitur oblatum remedium, cum potius dici deberet oblatum & perperam. Medicus ergo Navis hujusce Palinurus, præscribat quoties, & prout opus est, dosim certam, certis quoque temporibus exhibendam, ea adhibita partitione inæquali, & industri, quæ morbi, & temporis exigentia respondeat, ut fule Tyrones docui in Therapeut. mea eodem cap. 3. imo & 4. Libri 3.

Ad me igitur, Methodumque meam quod attinet, repeto quod centies dixi; nimirum sesquiquintam circiter, vel uncias duas Chinæ Chinæ, spatio trium hebdomadarum epotas, pro curatione simul, & præservatione sufficere; sive sermo sit de Subcontinuis Malignantibus, ubi lenior; sive de Perniciosis Intermittentibus, ubi validior requiritur Methodus. Licet enim in Tractatu meo, maxime vero in historiis, identidem de Methodo validissima, de dosi liberali &c. indefinite sermonem habeam; attamen non alia determinate uspiam legitur dosi, nec alia debet, aut potest intelligi, quam supra recensita. Id satis patet vel ipso Indice ejusdem Tractatus, ubi sub litera C. hæc præstant. *Curatio præsentanea Febris Perniciosa non minus exigit regulatiter, quam drachmas sex Corticis, nec plus quam unciam unam, pag. 141. Integra vero, ac universalis Curatio duabus plus minus uncias perficitur, pag. 149. Me legat ergo locis ibidem citatis curiosus quilibet, ac insuper etiam pag. 146. ipsiusmet Operis. Totum dosi augmentum penes me, in Casibus tamen solummodo urgentissimis, quando nimirum præ foribus mors est, altera die hominem interemptura, totum inquam augmentum dosi tunc consistit in prima oblatione, a futuro accessu magis remota: illam etenim ex quatuor ut plurimum drachmis Febrifugi constatam volo; & pluribus etiam, si minor; paucioribus, si major sit ab eodem paroxysmo distantia. Hoc facto curationis fundamento, rem totam per drachmas deinceps, ac mox etiam per semidrachmas absolvo, usquequo duæ circiter uncias pulveris, trium saltem hebdomadarum decursu, compleantur. Hac una Methodo sanati sunt, & ab Orci faucibus erepti amaris Chinæ Chinæ potionibus, minime vero confecti, quotquot in historiis retuli.*

(c) (Id est quod periculosum &c.) Res periculosa profecto, & valde infalubris est mors. Amara pariter, etsi a Cratere dulci, & ab incruento Medici calamo illa proficiscatur, quocumque tandem modo ab eodem Medico conficiatur Egrotus miser. Sed nec dulce sonat nostratum Medicorum auribus crebrum modulamen illius Isthæ, quo Mutinæ ita de more fieri innotat Clariss. Auctor, summa nobis confidentia crimen alienæ interneconis attribuens. Verum mittamus isthæ, & pacificum nunc Senem in veritatis gremio placide quiescentem finamus. Hoc unum liceat reponere, amaris Chinæ Chinæ potionibus non modo non confici Mutinæ miseris Egrotantes, seu, quod idem est, non modo Methodum meam revera nec periculosam esse, nec mere empiricam; sed potius mirum esse, quod ea tam confidenter, vel a Viro Cl. vel ab ejus Nepote abusus Relatore diffametur ut talis, & velut merx plane improba, cum nullam unquam quisquam eorum inde prognatam noxam me curante observavit. Sexies illis videre me contigit illum exercentem. Ter vidit Patruus, ut ex Therapeut. mea pag. 83. histor. 16. pag. 184. hist. 1. & pag. 250. histor. 1. Ter quoque vidit Neptos, ut pag. 181. histor. 11. pag. 192. histor. 9., & pag. 205. histor. 2. Quam felices, & simul quam arduæ fuerint illiusmodi curationes, ipsi norunt. Ne unam quidem præter illas, sive faustam, sive infelicem inspexere; imo unam ambo inspexere, ipsi quidem assidentibus me vero superacuto, ob id solum insaufam, quia ibi Methodus mea nequivit, ut proposueram, administrari, quemadmodum viderunt in eadem Therapeut. pag. 259. histor. 2. Quo ergo pacto ut malam redarguant Methodum, quam quoties viderunt in usum deductam, semper proficuum novere, nunquam vero frustraneam, aut noxiam? Quod si aliarum quoque curationum, quas recensui in Opere meo, & quibus ipsi minime interfuere, exitum omnem investigassent curiosi, nil pariter carpendum reperissent; nec probabiliter reperere, cum non carperint.

Quos enim in tota Dissertatione sua retulit ex adverso Cl. Auctor Casus parum felices; ii nec sibi constant, nec meis ullo pacto opponuntur; quatenus videlicet nonnulli ex illis Egrotis a morbo tandem evasere; alii vero vita functi Corticem nullatenus potaverunt; & alii pariter tandem obitum passi (fuerunt autem duo intra septem lustra) potaverunt methodo tantum vulgaris, non mea, de qua agitur, quippe ex Quartanis Intermittentibus laborantes; atque unus quidem ex his, post septennium inculpatae valetudinis a China China epota, obiit demum ex alio morbo acuto ab origine, mox in Chronicum converso; aliter

ter vero ex Chronico pariter, nempe ex Hydrope, ante epotam Chinam Chinam inchoato; præscribente tamen illam Frassono ante annos 37. non me, ut retuli in Therapeut. mea; ubi *unicum* hunc casum antequam Viri Cl. Dissertatio mente illius conciperetur, rigidiuscule examinavi pag. 82. hist. 15.

Septem ergo, ut rem minutius persequar, vel octo sunt Casus, per Virum Clar. a septem lustris ostiatim quæsit, & nominatim oppositi, dempto casu D. Co: Torricini Guastallæ defuncti, qui me nullatenus tangit, & de quo jam satis §. 47. Duo ex iis Ægrotis, ut nuper ajebam, a morbo convalere, ipso fatente, nempe Virgo in Monasterio S. Mariæ Magdalænæ Mutinæ educata, de qua in Dissert. sua §. 26. & insignis Jurisconsultus, de quo §. 34. ipso pariter fatente restitutus: quibus si tertium Casum addere velit ille sibi, ut inquit §. 9. Virum Patavii in Puellis illis, quarum nomen minime protulit, quibusque etiam Chinam exhibuerit Mater, febres nihilominus (non continuato, ut reor, Febri-fugo) usque ad Veris principium perduraverunt; nil officit, quandoquidem & illæ pariter sanitatem demum sunt affectæ, & eam frustra ab aliis remediis citorem quæsierunt. Atque ita jam tres ex adductis a Viro Clar. Ægrotis (multas puellas unius familie pro uno tantum Casu numerando) sanitatem tandem integram sunt sortiti. Tres alii, qui vere decefferunt e vivis, decebere prorsus jejuni Peruviano Cortice; nempe D. Antonius Guidonius de quo §. 31. & D. Marchio Fortunatus Cortesinus, Dominusque Jo. Altimanus, de quibus §. 32. Duo ergo tantum supersunt, videlicet D. Comes de Marciano, de quo §. 21. per septennium ab hausto Cortice strenue valens, ac tandem ex aliis evidentibus morbis confectus; & D. Co: Jo: Carolus Morandus, de quo §. 20. qui vere post fugatam Cortice Quartanam, in Hydropem antea inceptum ultro progredi minime desit: sed ad interitum, quo jam tendebat, pertigit anno, ni fallor, 1678. vel circiter, me hæsitantem semper relinquens, ut candide fassus sum in Therapeut. mea, num hoc casu intra annos nunc quidem 37. singulari, minus fausto, fuerit ad leges circumspiciendæ Præceps præscriptus idem Cortex, minime adeo profuturus Hydrope a Quartana nequaquam producto, sed ab aliis peculiaribus causis. Hi omnes sunt Ægroti, Viro Cl. nedum referente, sed pene dixerim flente, China China confecti. Atque ne unus quidem ex recensitis, ex iis scilicet, qui vere Chinam Chinam hauserunt; illam haustit *Methodo mea*: quam tamen unam in fine hujus Paragraphi, quem modo expendimus, tamquam in totius Dissertationis epilogo, manifeste tra-

ducere fatagit Clariss. Auctor; sed *Methodo tantum Vulgari*. Ut proinde hinc exemplis quibuscumque, non mihi uni, sed omnibus vel religiosissimis Chinæ Chinæ fautoribus bellum, inane quidem, nil tale putans indixerit. Sic dum *Bullonem adoritur* Vir Cl. *percutit Fabrum*.

Sed quod majorem ultimo tandem loco incutit admirationem illud est, quod omnes hinc Casus vere nihili umquam fecerit, aut usui Corticis quicquam officientes putarit ipse, qui modo tanti facere ostentat, Clariss. Ramazzinus. Licet enim afferuerit §. 8. hujus Criticæ Dissertationis, *se in proventu atate experientia edoctum, & observatis noxis a China China prognatis, cautius in illius usu processisse*, ac subinde has omnes historias in asserti sui probationem attexerit; nihilominus hæ ipsæ historiae, de quarum veritate satis sibi conscius extiterat, minime obstituerunt, quo minus in maximas Chinæ Chinæ laudes fuerit effusus in Orationibus Jatr. argum. pluribus citatis; imo nec obstituerunt, quo minus ad ultimos usque annos incolatus sui in hac Urbe, quæ idcirco miratur adhuc novissima illius effata, fuerit usus eodem Febri-fugo; & quidem semper fidentius, ac liberalius, quam antea.

Atque ut clarius elucescat hæc veritas, & cuncta ordinatim enucleem, sciat Lector, Virginem in Monasterio S. Magdalænæ educatam ægrotasse, & convaluisset (neque enim obiit) anno 1690. Jurisconsultum insignem, Dominum nempe Nicolaum de Sanctis, a Secretis Serenissimi Ducis Mutinæ, ægrotasse pariter, & convaluisset anno 1704. Eodem anno 1704. ex Perniciosis Tertianis Febribus, *China China nequaquam epota*, Fatis cesserunt D. Antonius Guidonius, D. Marchio Cortesinus, & D. Jo: Altimanus. Anno 1703. occubuit D. Comes de Marciano & circa annum 1678. vel 79. D. Comes Morandus. Clariss. autem Ramazzinus post hos morbos, & post hæc funera gressu nedum pari, sed & firmiore in eadem semper praxi procedens, ut Urbi huic universæ notissimum est, Orationes suas Jatrici argumenti, quas Peruviani Corticis quisque diceret Panegyricas, conjunctim edidit anno 1708. Dissertationem vero *De Contagiosa Boum Epidemia*, anno 1712. immediate ante editionem Tractatus mei; longe vero post editionem *Synopsis* ejusdem Tractatus, in qua Dissertatione sua ferme sibi adoptare visus est argumentum ipsius Therapeutices meæ, sub Prelo tunc existentis. Atque ita quidem, ut ideo putarint nonnulli (temere tamen) Virum Clariss. in ea Dissertatione, dum meus cuderetur Tractatus edita, indicare voluisse semetipsum ante me conscium *Methodi*, quam propediem

eram

eram promulgaturus; explosa vero a me pag. 187. & sequent. Operis mei omni suspitione, quod illi Methodus hujusmodi innotuisset priusquam mihi; ipsum in oppositam partem animum converisse, acriter impugnando quod sibi amplius nequibat asciscere. Sed falluntur quotquot de tam perspectæ dignitatis Viro tam finistre opinantur, Scripsit ille tunc quæ sentiebat de admiranda Corticis virtute, ut veritati subscriberet sibi cognitæ, mihi quæ plauderet illum promulgaturo. Mox illum facti penituit; neque tamen mentem mutavit, sed cor.

Mentem igitur suam (ut revertar unde recessi) ingenue patefecit ille in prædicta Dissertatione *De Contagiosa Boum Epidemia* anno 1712. longe scilicet post finitros Casus nuperrime memoratos, patefecit inquam textu illo insigni alias recensito, videlicet *Equidem hoc prædicti genus (loquitur de China China) in Febribus periodicis miranda præstat, ac præsertim in Tertianis Intermittentibus Malignis; quæ in ipso impetu accessivis ægros interdum necant &c. hoc enim Febri-fugum Fermentum illud malignum sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne æger in ipso Febri accessu intereat*. Cui restui (ne vel hoc subiticeam (haud satis percipio quomodo quadret textus finalis hujus Paragraphi, nempe, *omnino periculosum esse, amaris Chinae Chinae portionibus uti in Febribus quæ Maligni aliquid præferant, quasi benignitas, vel malignitas Fermenti febrilis, contra id quod exprimitur, reddat Febrem, etsi Intermittentem, Subintrantem, aut Subcontinuum in primo casu curabilem Cortice, insanabilem in secundo: & quasi non liceat in secundo: & quasi non liceat in extremo Vitæ periculo uti China China more Opii, & pro Curatione etiam palliativa perperam credita (qua similitudine, ab Opio nimirum, alisque Narcoticis desumpta, ipse quoque sum usus in Therapeut. mea pag. 14. 159. & alibi) cum tamen ad impetrandas in Febribus minime periculosas aliquot dierum inducias, ex Viri Clariss. effato in hoc ipso Paragrapho, *admittendus sit, & laudandus Chinae Chinae usus; imo cum ex eodem contextu usus illius esse debeat qualis est Opii*. Sed redeamus in Viam. Alias ergo noxas sibi observatas post annum 1708. imo post 1732. opus erat recensere Viro Clariss. non Historias inanes, longe ante edita Corticis encomia sibi notas, quæ tamen encomiis subinde prolatis non obstitere. Rumor itaque omnis tandem desinat, partim in Puellas Patavinas, quibus anno 1713. empirice prorsus Chinam Chinam obtulit Mater, & quarum *sanatio* in subsequens Ver dilata fuit, partim in Historiam Co: Torricini eodem anno Guastallæ extincti, Auctori nostro, dum hæc scriberet, communicatam per literas; sed illi satius fuisset, ut reor,*

hanc quoque Cicadam ala nequaquam contempnisset.

Sunt hæc, a Viro Cl. objecta, septem, vel octo Corticis facinora, quæ deprædicantur inausita. Prodeant ergo in apertum necesse est, non quidem ad ostentationem, nec meæ tantum defensionis habita ratione, sed & publicæ utilitatis, quæ fuere præclara. Verum hæc jam satis prodire in Therapeutice meæ Ægrotantium restitutorum series (non hic est sermo de Ægrotis citra grave periculum febricitantibus, qui forent innumeri, sed de *lethaliter* decumbentibus) facta suppuratione omnium hic illic cumulatum descriptorum, seclusis etiam Historiis ab aliis communicatis, numerum implet 74. Horum 64. cujuslibet sexus, temperamenti, ac ætatis, incolentes vivunt adhuc, suntque vivi testes virtutis eximie, quam Deus indidit huic remedio. Reliqui ab eo, quo desit scribere, tempore (agitur jam quintus annus, etsi senior processerit impressio completa totius Operis) obierunt: quatuor quidem jam octogenarii descripti olim, cum convaluerunt ope Corticis, in eodem Opere pag. 78. hist. 8. pag. 79. hist. 9. pag. 80. hist. 10. & pag. 207. hist. 4. sex alii virilis, aut inclinantis ætatis, & ex causis plane evidentibus, sive, ut ajunt, procatartice, in varios demum morbos delapsi, descriptique pariter quondam, cum China China fuere servati, pag. 178. histor. 5. pag. 179. hist. 8. pag. 191. histor. 6. pag. 201. hist. 18. pag. 205. hist. 3. & pag. 214. hist. 12. omnes vero, tam primo scilicet, quam secundo loco recensiti, post annos, modo septem, modo octo, modo sex, & ad minimum duos ab epota China China, e vivis sublatis, neque illa in postremis, quibus succubere, ægri tudinibus usi.

Unum tamen excipiam, & aliis addam, memoratum olim in citata Therapeutice mea pag. 82. hist. 16. qui *viginti* ab hinc annis præsentaneo Corticis auxilio a periculosa Febre feliciter evaserat; sed nuperrime dum hæc scribere jamdudum desissem, occubuit, eodem remedio rursus, sed incassum, adhibito. Ne itaque ab ingenio meo unquam desectam, quem admodum in eo Tractatu lib. 3. cap. 5. & lib. 5. cap. 4. historias omnes defunctorum, quos China China servare nequivit, sum fideliter persecutus; in modo hunc ejusdem sortis eventum, imminente harum Responsorum evulgatione præter expectationem mihi observatum (quandoquidem,

Multa cadunt inter calicem, supremæque labra)

candide recensere, meum existimo. Idem igitur Vir Nobilis D. Geminianus Levizanus,

zanus, de quo jam loco citato, paulo ante Æquinoctium Autumnale hujusce anni 1715. duplici Tertiana Subcontinua ruri correptus, in Urbem se transfudit; ubi methodice a me, ut loqui mos est, ab initio tractatus, non modo nil opus ab Arte retulit, sed accessionibus, quæ se mutuo excipiebant, obscurioribus redditis, & ingravescentibus in dies symptomatis, e Subcontinua periodica ad Acutam, & Continentem febrem jam propter tendebat. Ulque tamen motum levem exacerbationis, & remissionis haud plane contemnenda servabat eadem Febri: ut proinde Peruvian Corticis usum, non plena quidem, sed nec minima fiducia, fore proficuum crederem. Illum itaque præscripti parciore tantum dosi, ut morbi, remediique vires sensim explorarem; ad drachmam nempe unam per dies quatuor quolibet mane in Aqua Cardiaca. Me interim alio migrante, ad inviscendum scilicet Ægrotum Nobilissimum ruri graviter decumbentem, cum postridie reverterer, actionem aliquam Febrifugi salutarem probabiliter percepturus, non sine admiratione quendam oppositum deprehendi, æqualem videlicet, imo & fortiozem, ut supra natura ferebat progressus morbi, Febri quoque progressum agnoscens, perinde ac si Chinam Chinam nullatenus Æger potasset; quem idcirco in novissima exacerbatione insigniter soporosa, & gravi Sacris celeriter muniendum putavere Medici, qui vicem meam brevi eo tempore suppleverunt. Admonitus interim ego de levi quidem, sed perceptibili motu, quem Febri adhuc servabat, recollectaque memoria, quod mihi narratum fuerat contigisse primis morbi diebus (nisi me feberrere adstantes decepti & ipsi) Febrim scilicet, dum ruri aperet Nobilis Patiens, claros Tertianæ duplicis, Subcontinuis licet, paroxysmos præ se tulisse, facile persuasum habui, illam etiamnum de *Subintrantis* potius, etsi gravioris, atque contumacioris, quam de *simpliciter Remittentis* natura participare; adeoque Cortice justa dosi exhibitio curationem illius (quam non aliunde licebat sperare, quoniam frustranea videbantur alia, quæ simul ex usu erant Artis præfidia) esse tentandam. Duas itaque Chinæ Chinæ drachmas summo mane in forma boli sumendas statim præscripti, & totidem mane sequenti: quibus oblati, non modica facta est morbi remissio, & confectarum exacerbationum abolitio omnimoda, superstitæ tantum levioris Febricula vix perceptibili. Hæc tamen cum intra duos, aut tres dies minime solveretur, ut cæteroque affolet hisce casibus; imo pertinaciter persisteret, comitantem illam voce exili, & facillima etiamnum ad somnum, placidum licet, propensione; maximum mihi terrorem incussit: præcipue cum simul de pondere quodam in regione thoracis toto mor-

bi decoru conquestus fuerit Æger, quamvis sine ulla unquam difficili respiratione. Fuit autem ejusmodi, qui me tunc corripuit timor, ut actum esse probabiliter de vita Ægrotantis facile pronunciaverim, latentem aliquam in præcordiis labem suspicatus, qua decumbentem Virum sensim esset confectura. Intermissio idcirco ad aliquot dies Febrifugo, in hisce circumstantiis inutili a me credito, & continuatis tantummodo reliquis remediis vulgaribus, pari adhuc passu procedebat superficies Febricula; sed cum tolerantia adeo facili, ut jam non parum spei Adstantes omnes conciperent, & Contingenti; me tamen apertis notis jugiter reluctante.

Ne vero Febrifugo plane posthabito violenter iterum recandesceret Febri, & revivisceret Exacerbationes, facile illi postliminium præstituto loco suspensio: & cum inania ex alia parte experiret quotquot ad omnimodam Febris extinctionem administrabantur remedia, ad ejusdem Corticis usum iterum transitum feci, præscribendo ad drachmas tres in formam Opiatæ, intra tres tamen dies partite absumenda. Quæcumque fuerit eventus causa, ab eo certe tempore levius se habere cepit Ægrotus quo ad emnia, & quo ad ipsam quoque Febriculam; quæ tamen nunquam iniegre obliterabatur. Vox illius cepit se exere, & sonora evadere; sputum quoddam crassum, nonnunquam subcrevatum, ac identidem ferme tenuipurulentum facile externi; somnus de more placidus levamen ferre; urina antea crassa laudabilis fieri; appetitus non modice redire, ac fere dixerim nimis: itaut solidos cibos appeteret Æger, & e lecto surgere sibi permitti constanter efflagitaret. In hac rerum tranquillitate cum tamen nunquam plane recederet obstitinata Febricula, jamque instaret vigesima morbi dies, Contingenti, & Amicis illius, qui inter sanos eum plane referebant, mihi que, nondum non fidenti, sed & omnino malum exitum metuanti, parum aberat quin illaderent, aperte dixi, me adduci non posse, ut unquam crederem, Ægrotum ab eo morbo evaluatum, etsi illum domi ambulantem cernerem: quandequidem laticæ illiusmodi Febres me vel prope quadagesimum diem alias decepere. Nihilominus ne forte, ut aliis videbatur, propria abuterer, Corticem ad semidrachmam in forma boli ad quatuor adhuc dies continuandam præcepti, tredecim sic illius drachmis toto morbi tempore partite consumptis. Quod quidem eo fructu visum est fieri, ut vigesima quinta morbi die Æger mihi cubiculum mane ingrediendi nuntiari potuerit, se nocte prægressa a Febre omnino liberum semetipsum dignovisse, & etiamnum talem se mihi perhibere, ac perfecte jam sanum. Immanem vere tunc a Febre & ipse deprehendi,

hendi, pronuntiavi, & metum libenter deposui; subdens tamen Uxori solite, me reapse non reparare levamen illud pro ultimo morbi termino, cum solutionem feriuscule protrahendam etiamnum censebam; atamen deprehenfam febris carentiam tanti ponderis esse apud me, ut jam jam Ægrotum in tuto positum crederem, neque amplius eum tentari posse, nisi febriculis forsitan levioribus, & paulatim facile recedens. Revera vespere motu nonnihil sensibili novus accessit febrilis insultus; quo statim terrefactus Æger, se de vita desperare palam fateretur, cibum, quem antea bene appetebat, averfans, me tamen illum redarguente de pusillanimitate intempestiva. Sed heu vana quam sunt hominum judicia: Mane sequenti gravissime habentem invenio, & faucibus quasi stertentem, quem pridie tutum putaram. Præscribo tumultuario plura, sed incassum; nec Corticis locus, aut tempus est, nec ulla mihi amplius fiducia. Post meridiem exacerbatur febris cum sopore, & gravi anhelitu. Anima idcirco iterum consulit, & postridie mane, vigesima nempe septima morbi die dum levius habere creditur ab Adstantibus, me ideo statim acciri curantibus, sub eorum oculis spe rursus concepta lætantium, sine stertore, sine labore ullo placide expirat.

Recentem hunc eventum, qui minime successit ex voto, tanquam quid infrequens in hac Praxi (*Omnia* namque *Malis* *Peniculis* *inest* *aliquid* *granum* *pure*) excipere prudens Lector; & ex numerosa, quæ superserit faulorum serie, & ex perspecta, etiam cum plane tollere morbum nequit, sed tantum mulcere, innocentia remedii, conjice quam sæpe fidendum sit, quam raro custodandum in usu Peruvian Corticis, ubi præsertim satis patens Februm indoles, & imminens periculum illius administrationem rationabiliter suadeant. At vero quid hic immoror, librando Casus felices olim relatos, ut eos huic uni, ubi remedium distulit tantum, non prohibuit eadem, vel paucis quibusdam commentitiis, & vanis, a Viro Cl. adductis, longe præponderantes ostendam? Nonne præter sexaginta quatuor in Therapeutice memoratos Ægrotos adhuc superstites, nonne, inquam, septem alios, quasi in defunctorum locum suffectos (neque enim China China semel curati immortales sunt) & septem famosis Casibus a Cl. Auctore oppositis jure merito præferendos, in harum Responsionum decursu recensui, quippe qui post editam eandem Therapeutice, decubere, & felicissimam in periculosis circumstantiis sanationem unius Chinæ Chinæ ope fuere sortiti? Ut omnes simul colligam, fuere hi Viri Nobilissimi. D. D. Dux *Limatula* Neapolitanus, *Marchio Borda* Hispanus, *Marchio*

Gonzaga Mantuanus; item D. D. *Joc. Baptistæ de Cavandis*, *Paulus Æmilii de Bignardis*, *Antonius de Zanellis* Mutinenses, & Archipresbyter *Malla* Finalensis paulo ante descriptis.

Quod si alios addere liceat admirabili hoc Febrifugo recens curatos, quorum nulla hæcenus facta est mentio; in promptu erunt Viri pariter Nobilissimi, DD. *Marchio Thomas de Obicis*, & *Comes Fulvius de Rangonis*, ambo ex Tertiana duplici Subcontinua cum symptomata non parum gravibus, & priora minitantibus ægrotantes; *Monialis* ferme octogenaria e *Cœnobio S. Clara* lecto fere semper affixa, quæ a Tertiana intermittente convalescens, post nonnullos subinde menses e Subcontinua iterum longe graviore decubuit; D. *Lucretia Ferraria* ejusdem pariter ætatis, ex *Peniciosa* *Lethargica* ad ferreum mortis soporem properans; D. *Claudius de Donno* ex Subcontinua Tertiana in Algida conversa ad extremum vitam plane redactus. D. *Dejanira de Reynaldi Roviglia*, quæ ex Quartana triplici Subintrante in Continuum demum soporolam ruebat gradu præcipiti; D. *Alphonus Tonanus* ex Quartana itidem, primo simplici, mox duplici, ac demum continua, cum assiduis vomitibus, singultibus, & animi deliquis gravissime habens; D. *Joannes Amorusi* jam senex, & ex Algida Tertiana Lipyriam amulante quam maxime, & quam proxime periclitans; D. *Margarita Vaccaria* prope nonagenaria, quæ urequoque post tertiam Febriam Tertianæ paroxysmum accessit, in profundissimum soporem cum renovatione Paralytis, quam ante aliquot menses ex Apoplexia contraxerat, & a qua demum evaserat, denuo labebatur, itaut æternis diebus novum veluti levis Apoplexiæ insultum experiri videretur, una cum febrili paroxysmo invadentem; tandemque D. *Lavinia de Speramanis* in domo Camporea moram trahens, cui Tertiana primo simplex, mox duplex in Perniciosam migravit ex Catarrho, ut vocant, suffocativo, in vigore accessionis stertorem plane mortiferum intra bronchia pulmonis excitante; ita ut recurrente bis, aut ter, semperque ferocius, cum paroxysmis febrilibus horrendo hoc symptomate, Ægra brevi pro conclamata habita fuerit a sacris ipsis Ministris, spiritus exitum quam mox expectantibus. Quam quidem Perniciosam Tertianam speciem a Mercato descriptam, mihi vere nunquam contigit observare, ut in Therapeutice dixi; hanc tamen observavit, cu ravitque unus ex *Junioribus illis Medicis*, quem Cl. Auctor diceret recens ex *Academis venise*, Corticem præscribens dosi *liberali* (drachmas tamen sex partite oblatas non excedente) ea *securitate*, qua *Magistrum suum operari vidit*, eademque pariter

ter securitate Febrim infimul, & exitiale illud Symptoma sustulit; omnibus quotquot aderant, possuntque cuncta testari, non parum stupebitibus.

His Ægrotis alii accedere possent inferioris notæ, cujusmodi facere nescio quis de Famulatio D. Ducissæ Massensis, nunc Mutinæ commorantis, nomine *Jacobus*, ex duplici Tertiana Subcontinua Malignante quam graviter habens: *Jacobus Antonius Corghius* minister in Xenodochio, ex Tertiana duplici in Subcontinua acutam permutata non modico positus in discrimine: *Christophorus Ricciolius* ex Tertiana duplici Subcontinua cum Diarrhoea immani singultuosus factus, frigidus, & omnimodæ asphyxiæ propinquus; *Antonia Pini* ex Cardiacâ Tertiana duplici ad Continuum properante cum delirio, luctuosus suspiriis, & voce exili ad obitum vergens. *Ludovica de Manzeris* in quarto Tertianæ Syncopalis paroxysmo sua cæteroqui proxima prænoscentis funera: *Dominicus Doricius* septuagenarius, ex Lethargica Perniciosa Catalepticus jam redditus; & *Bernardinus de Floranis*, ex Algida pariter Tertiana ad interitum ruens: quos omnes Ægrotos unum hoc Alexiterium ex arte adhibitum prompte restituit; non me uno quidem, sed & aliis quoque Medicis illud præscribentibus; iis

nempe, qui sui jamdudum facti sunt juris, nec vere dici queunt amplius recens ab Academia venisse.

Scio equidem, *Pauperis esse numerare pecus*. At si septem tantum pecudes, & macras, & verulas pro integro suo grege hucusque ostentavit Cl. Auctor, qui se nobis perhibebat tam divitem; cur centum pinguisimas, pluresque ex iis adhuc tenellas e grege meo feligere ipse non possim, & digito commonstrare, nec tamen haberi pauperculus; Quid vero si Febricitantes omnes Viri Cl. ut sine parabolis loquar, persequi vellem China China fortasse curabiles, quibus tandem ea posthabita, vel neglecta, non Galenus, non Hippocrates, non Celsus, non Ballonius, sed solus *Aceftas medicatus est*? Absit, hoc tamen ut unquam mediter. Hoc igitur, quo nuperrime recensui, pacto *Mutinæ amaris Chinae Chinae potionibus quotidie, ac pluries in die larga dosi oblatis, in Febris, que maligni aliquid præferat, Ægri miseri consueverunt*. Clamet, pugnet, oblitrepat, verbis, cavillationibus, sophismatis, auctoritatibus Viri Cl. Philologia ipsa, & Arte Rhetorica in subsidium vocata, ceu qui motum *progressivum* dari pernegabat; ego interim silens, sed eandem semitam calcans, eodemque jugiter passu pergens, responsum faciagi.

§. XLIX.

Hæc habe mi Nepos pro responsione ad primum tuum quæsitum, de quo multa alia haberem dicenda, provocante materia. Scio me hac Dissertatione non multum gratiæ reperiturum apud eos, qui communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referunt, sed neminem hic nominavi, nec veteris Comædiæ more volui quemquam perstringere. Mens mihi ad publicum beneficium solum fuit isthæc conscribere, non laudes quærere, eas potissimum, quibus uti solent Scriptores in re Medica, cum aliis Scriptoribus ampullosis titulis laudes cumulando, quæ nec ipsis Medicinæ Parentibus vix convenirent, ut alias similes ab iis exigant. Revera novum non est hoc vitium, sed ad summum devenit. Suppetit mihi egregium dictum D. Hieronymi in Epistola ad Celantiam, quæ Epistola creditur D. Paulini. *Est sane grande, & subtile artificium, laudare alterum in commendationem sui, & decipiendo, animum sibi obligare decepti.*

(*Hæc habe mi Nepos &c.*) **S**eva in fune do parvino. In calce Dissertationis cessatio Viri Cl. a profuse adhibita hucusque libertate, seu major licentia, ubi præferim officiosas protestationes ipsum destruit Factum, haud plane satisfacit iis, in quos peculiariter hæc etiamnum cuditur Faba, Communis namque in Republica Medica perpetam vocatur error, qui non modo uni tantum Mutinensi Scholæ, sed uni duntaxat adscribitur, imputaturque illius parti; ne uni dicam Scholæ meæ, cui forte largiuscula illa haud male aptatur appellatio *numerofioris Mutinensium Medicorum partis*, de immodico Chinae Chinae usu apud Cl. Auctorem §. 1. notatæ. Apud hosce igitur omnes Urbis Mutinensis Professores si multum gratiæ fortasse non reperit Vir Censorius, nec plurimum ob id certe meruit reperisse. Neminem quidem ex his nominavit ille; sed injuriosus sibi ipse Pictor (respice Paragraphum undecimum Ramazzinianæ Dissertationis Lector, qui supine non dormis) si cur nec varo, nec valgo, distortis tamen de industria cruribus a se depicto, nomen addere necessum putet, ut notum faciat. Me saltem noluit perstringere, qui veteris Comædiæ more noluit perstringere quemquam. Ita pie credendum cineribus Viri Cl. Verum ut quid cineribus dixi? Ipsi viventi credendum; meque jam meæ poeniteat præconceptæ suspicionis: mihi siquidem ipsi de Opere meo, cum illud primum ex me recepit humaniter, hæc sub die 12. Septembris 1712. rescripsit lingua vernacula, nisi & hic (quod ægre admiserim) non *Torti Respons. ad Ramazz.*

idem sint Scriptura, & Leticus. -- Ho sempre avuto somma venerazione alle cose di V. S. . . . si in voce, come in iscritto, e l'averò sempre ulque ad cineres &c. Non ho dubbio, che quest' opera non sia per esser ricevuta se non con lode da gli Uomini dotti, molto più, che quelle leggendo, che sono . . . colle quali taluno si crede d'immortalare il suo nome. Mi rallegro con V. S. . . . che sia entrata nella Classe de' Veri Scrittori con un' Opera, che merita nome di Libro, e le rendo per un tal favore infinite grazie &c. Officiosus hinc verbis, quamvis supra merita commendatus, minime tamen contra honestatem a Viro ingenuo me deceptum credam, qui nec illum unquam decepi, cum laudibus promeritis sum prosecutus, neque ab eo antehac recipi unquam, unde me sic deceptum suspicari potuerim.

Ut igitur & huic, & cuicumque graviore notæ defunctum Virum tandem eximamus, dicamus etiamnum, *isthæc*, quæ in præfenti Dissertatione prostant, ab eo fuisse conscripta exercendi ingenii, sive, ut dici solet, arguendi gratia (qui nobis olim quoque mos fuit in Disputationibus, cum in hoc Mutinensi Lycæo Medicinam ambo pari munere profiteremur) imo ad publicum solum, ut asserit, beneficium: illud beneficium scilicet, quod ex mutua ingeniorum collisione solet emergere, exuto inde claro lumine veritatis. Convellendum dubio procul assumptis ille (quis non videt?) Tractatum meum; non eo tamen fortassis animo, ut everteret, cum vere sentiret, quæ sentio; sed ut *functus* quodammodo vice *F f* *cotis*

coris vomerem mihi rastrum, & marram acueret, ad detegendam facilius, effodiendam & expugnandam ab inquinamentis omnibus veritatem. Ita mentem illius modo lubet interpretari. Suadeamus insuper nobis (ut Nepotem quoque subtrahamus a nota Relatoris minus sinceri) eundem Cl. Auctorem, ut hæc lepidius nobis obtruderet, Dissertationem suam inscripserit Nepoti forsitan incerto, nec de China China quicquam locuto, nec responsum ullum per litteras unquam querenti. Juvat hoc credere, tum quia tantum in Viro modesto, cujusmodi est Nepos defuncti Auctoris, non libet fiduciam arguere, ut numerosiori, forsitan & digniori, Mutinensium Medicorum parti, Peruviano Febrifugo liberaliter, ut decet, utenti, tam facile successerit; tum maxime quia abunde jam constat, ipsum longe aliter ac olim de China China sentire coepisse, suamque laudabilem mutationem sententiæ usu ipso practico prodidisse non semel.

Exemplum recens hujus metamorphoseos ipse nuper aliud acturus ex inopinato deprehendi: cum enim quispiam de Familia D. Caroli Foresti a septem circiter diebus febricitaret, illique Cl. Auctoris Nepos Medicinam faceret; mihi constitit ex inspectione fortuita Adversariorum Pharmacopæi, dum scilicet meæ cujusdam Schedulæ rationem quærerem, hujusmodi Egrotanti præscriptam fuisse sub die 16. Julii labentis anni 1715, a memorato curante Viro unciam unam Chinæ Chinæ in vino infusam, & immediate postredie drachmas tres ejusdem medicaminis in forma boli, quæ dosis postrema quater renovata fuit in morbi de cursu: atque ita unciis duabus, & semis Chinæ Chinæ larga satis manu, etiam supra morem meum, administratæ, convaluit Egrotans, Magis adhuc recens Exemplum nuper-

rime sum intuitus apud Aulicum Pharmacopolam in Tabula & Scedularum Medicarum, pro R. R. P. P. Capuccinis ab ipso pariter conscriptarum, ibi enim, sub die 30. Julii proxime elapsi, primo semunciam Chinæ Chinæ descriptam vidi, dein (& quidem immediate post) unciam unam, quæ subinde fuit pluries repetita. Subsequentibus postmodum mensibus eadem proportione rem processisse, admonent Scedulæ peculiare: ut omittam, quæ insuper ex Amicorum, & Pharmacopæorum relatu hæc occasione mihi certo innotuere de crebra, & liberali oblatione ejusdem Febrifugi, quæ hodie citra ullam hæsitantiam, aut frugalitatem in usu est eidem Cl. Auctoris Nepoti. An ergo censendus ille dosim parciosem, majori urgente periculo alius usitatam, abusus nomine apud Patrum traduxisse? Saltem si ante biennium cum nondum Collega noster evaserat, tam sinistre opinabatur; eo exacto, meliusque perspecta utilitate remedii, in meliorem quoque sententiam, prout hominem ingenuum decebat, tandem devenit. Quod illi quidem gloriosum plane, & ad delendas admitti olim præjudicii notas abunde sufficiens.

Quod si nimis officiosæ, adeoque affectatæ cuiuspiam videantur piæ illiusmodi erga Defunctum Virum, & erga Superstitem meditationes meæ, ut affectatæ visæ sunt mihi protestationes illius in principio hujusce Paragraphi, easque idcirco ingenuitati meæ minus coherentes putet; is, ne candori meo quicquam detrahat, posthabitis quibuscumque meis, aut semotis, quæ præstare sum conatus, officiis; expensis vero æqua utrinque lance totius Causæ momentis: prout illi videbitur concedens, Cl. Auctore, de me, ac de integra tandem controversia nostra judicium ferat.

§. L.

Alium quæstum, num scilicet salubre foret pertentare Corticis Peruviani usum ad prophylaxim, paucis absolvam. Suppono Te pro remedio prophylactico non intelligere hujus remedii usum, profligata febre, ne amplius redeat, licet etenim a Medicis in hoc sensu communiter accipiat, proprius tamen non est illius sensus, nam ut Joannes Gorræus in suis Definitionibus medicis, nomine prophylaxeos intelligendum est remedium illud, quod potius operetur ne morbus aliquis accedat, quam quod jam profligatus redeat, sed hoc multo ante scripserat Galenus in Commento Aphorismi 22. Sectionis secundæ, puto igitur secundum rationem licere experiri Febrifugum Peruvianum, sed modica dosi ad aliquod tempus quolibet mane, antequam febrium periodi-

riodicarum, & continuarum quoque per æstatem, & autumnum ingruat tempestas, nam ex Hippocrate, *Quæ facta tollunt, ante facta fieri prohibent*, quem locum primo adpectu obscuriorem egregie exponit Vallesius, purgationes, Venæ sectiones, solita morborum remedia antefacta, ut primo vere, fieri prohibent morbos æstate, & autumnum. *Quibus convenit Venæ sectio, vel purgatio, hoc Vere purgare, vel Venam secare oportet*, ajebat Hippocrates Aphorismo 47. 6. Sectionis, in cujus Aphorismi expositione ajebat Galenus se hisce remediis multos præservasse gravissimis morbis per autumnum laborare solitos, hujus tamen remedii ad prophylaxim usum, si quis velit experiri, exhibendum existimo in iis, qui commode fruuntur sanitatis statu, nam si quid noxii Chinæ insit, convenienti corporis exercitio facile excutient. At forsitan consilium magis sanum erit remedium istud, natura sua dolosum omittere, nam ex Celsi monitu: *caevendum ne in secunda valetudine adversæ præsidia consumantur*. Vale.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

(Alium Quæstum &c.) **M**ibi istis nec metetur, ajebat apud Plautum Epidicus. Sed neque hic forsitan metet Nepos ipse Viri Cl. aut alius quispiam. Non metam ego, qui nomine Prophylaxeos usus sum in Opere meo, intelligendo præcautionem a novo quoque morbi præteriti, sed facile recurrens insultu; sive proprius hic sit vocis illius sensus, sive communiter adoptatus erit ut talis. Nihil inquam emolumentum hinc referam, omnium fere Medicinæ Scriptorum vestigia secutus, & posthac pariter secutus; hi enim de inhibendo Asthmatis, Epilepsie, aut alterius Morbi intervallati recursum locuti, hujusmodi verbum perpetuo usurpare. Me tamen usque magis firmabit in posterum exemplum ipsum Cl. Auctoris, in hac ipsa Dissertatione vocem Prophylaxeos sub eadem significatione bis usurpantis, nempe nuperime §. 48. circa medium & §. 12. circa finem. Sic & in minimis sibi advertatur, miliumque torno inaniter sculpi Viri ceteroqui doctissimi. Denique nec metet, aut manipulos colliget Nepos ipse Viri Cl. aut quispiam alius, ob dogmatis incertitudinem, ubi hæc ipsius verba perpendat. *Puto igitur, secundum rationem licere experiri Febrifugum Peruvianum quolibet mane* (nota hic facilem citra exigentiam repetitionem remedii malitiam occultam habentis §. 48. altera die prophylaxim minime repetendi) quolibet, inquam mane modica dosi, ad aliquod tempus &c. & paulo post perpendat hæc alia verba, palinodiam de more canentia, -- *At forsitan consilium magis sanum erit, Remedium istud natura sua dolosum omittere*. Hæc illi: *Remedia tamen natura sua dolosa*, qualem contumeliose vocat Chinam Chinam Vit Cl. ad extrema redactus suæ Antifebrifuge Dissertationis, nusquam legitur in Ge-

nessi, Deum, qui Medicinam condidit, unquam creasse.

Hæc habet mihi Lector pro responsione ad objecta Cl. Ramazzini, cujus animadversiones, quantumvis futiles, tacite negligendas minime credidi; non me quidem perturbante Scripto, aciore licet, Viri, qui in vivis non est, sed sola, ut inquit ipse, *provocante materia*. Non alia tamen hujus ingenii ex me fortasse posthac habiturus est quispiam, si vel dilaceretur a Cynicis Opus meum, aut aliquam simultatem fomentibus. Cum enim nullum amplius ex illius propugnatione commodum Republicæ queat emergere; ipse vero nihil faciam labores meos, nisi quatenus cessuri sint in bonum ejusdem Republicæ; non est, quod in posterum commovear tam facile, animo potius pacato deinceps laetaturus.

rhoncos, & ludibria turbe
Nasuta, & quicquid fingere livor amat.
Id unum vix potis esset animi fortasse mei firmitatem nonnihil inflectere; si nempe utiliosem, atque potissimam Tractatus partem, Methodum videlicet Specialem curandi Perniciosas Febres a Mercato descriptas (quæ summa Operis est) quisquam arte clarus resurandam susceperet. Sed quis unquam, qui attem calleat, nudam observationem meam, non ratiociniis suapte natura fallacibus, sed constanti innixam experimento, ubi præsertim nullum aliud pro Curatione perentis hominis plane coacta, sed nihilominus plane tota prostat auxilium, aggrediatur resellere? Et quodcumque id etiam contingeret, qua necessitate cogente aggrederer ipse, observationem, & experientiam meam argumentis, rationibusque tueri, aut auctoritatibus etiam fulcire, cum factis ea semetipsum tueatur, & fulciat? Cætera ejusdem Tractatus, ut non prolix inania
Ff. 2. cui-

cuiuslibet tamen Sophistæ pro arbitrio ventilanda tacitus, & lubens relinquo. Solo diutius vivere, & novissima Scripta sua pro eximio, quo pollebat, ingenii acumine, etiamnum defenditare volente Cl. Ramazzino, potuisset perennare, his nostra: tunc enim publicæ utilitati, quæ stimulus addidisset, accessisset quoque voluptas mea, ab amoenitate styli resultans Eruditissimi Antagonistæ: cuius aculeos, suo semper melle confectos, pluries experiri, mihi haud injucundum fuisset; & cui propterea minime hæsitassem aptare, quod Joannes Franciscus Picus De Imitatione disputans cum Petro Bembo, scriptum reliquit; videlicet -- *Tantum suavis acrimonia prefeferunt illi ipsi aculei, tantumque me Viri Clarissimi simul & pupugit, & oblectavit oratio; ut iterum pungi cupiam, quo possim iterum oblectari.* Illiusmodi conditione femota, præstat filere.

Hucusque igitur per me satis actum in hac materia; forsan & nimis: neque idcirco lubet amplius per eandem lineam terram reciprocare.

Etsi vero quæ Stylo Apologetico hætenus proponenda censui, ferme invitus, quippe coactus, & laceffitus addiderim; nihilominus haud plane inutiliter tempus me trivisse rebor, si vel ex Disceptatione hujusmodi, vel ex Therapeutice ipsa jam pridem edita nonnemo forsan pro exitium saltem Februm, de quibus præcipue sermo est, curatione rectius instituenda, quicquam profecerit; etsi per quem profecerit; etiam dissimulet: vel si quis alius, me viam præmonstrante, hanc mox arenam ingressus, sed materiam feliciter exauriens, præcipuam exinde sibi compareret famam: vel denique si paucis male feriatis invisus, bene mereat tandem de pluribus, & bene cordatis. Adeoque, ut Doctissimi Vvillisi verbis utar, ex Pharmaceut. Rational. Præfat. ad Lectio. depromptis, -- *Si levis hi conatus alios ad Studium istud melius excolendum instigavit, quicquid ab invidis, ac malevolis opprobrii metiar (metam potius, vel patiar legendum puto) operæ me meæ neutiquam pomitebit.*

F I N I S.

DISSER.

DISSERTATIO EPISTOLARIS

Prima circa Mercurii motiones in Barometro.

ORNATISSIMO VIRO AMIGO SUMME COLENDO
Domino BERNARDINO RAMAZZINO in Mutinensi Ly-
ceo Publico Medicinæ Professori, nec non Cæsareo-Leopoldinæ Aca-
demix Curioforum Naturæ Collegæ Meritissimo

FRANCISCUS TORTUS S. P.

Vir ornatissime; Amice summe colende.

Opitum jam penes nos suscitatus denuo, Vir Eruditissime, amœnum Problema, quod nostram alias Mineram exercuit ipso coram Serenissimo Francisco Secundo Duce quondam nostro Clementissimo, dum convalescens adhuc a gravi morbo decumberet, ejusque curationi de more interessemus, in quam nempe causam refundenda sit Hydrargyri intra Fistulam Torricellianam inconstans libra-
tio, illiusve saltem vicissitudo constan-
tior, ut nimirum sicco, & sereno Cælo Mercurius nonnihil altius, humido vero, ac pluvio demissius externo prementi aeri æquilibretur. Quid circa implexum Phænomenon istud opiner, etsi pensum solutionis in me nequaquam suscipiam, eo tamen ingenuo, quo vicissim utimur, animi candore, tibi pluries id ipsum sci-
ficantanti haud hæsitanter aperiã, ut qui non meum tandem, sed Famigeratissimi Viri Jo: Alphonsi Borelli votum præcise Torti Dissert. Epist.

sum prolaturus: neque enim (ut fatear) in disquirenda hujusce effectus ratione, si recta velimus incedere, aliam viam calcandam censeo præter eam, quam scientifico lumine prævio indigitavit, & fravit idem Vir Præclarissimus.

Enim vero quid umquam lumini naturæ consentaneum magis possumus imaginari, nisi quod dum elevatur Mercurius, augeturque, ut inde patet, aeris pondus, & pressio, id fiat, quia idem aer toto tempore pluviam antecedente (esto nobis sereno) intra suas sublimes porositates, seu intermedia inania spatiola perennem, & disgregatam aqueorum vaporum una cum cæteris exhalantibus particulis sursum, ac sursum protrusorum affluentiam, & hospitale contubernium admittit, ut fieri posse per additionem novæ materiæ, ipsoque aere præexistente nequaquam depulso, Borellus autumat lib. de Motionibus Naturalibus a gravitate pendentibus, prop. 274. his verbis: *Nec a veritate omnino alienum est, ut particula minima aquæ tam minuta sint (& loquitur hic de crassioribus,*

F f 3

non

non de vaporosis) ut possint intra vacuas capacitates aerearum particularium, scilicet intra tubulos illos contineri, & id eo ab aliqua vi possint ibidem insnuari; quod idem postea expresse, & in terminis statuit prop. 259. definiens, positus licet ab eo intra aerem vacuitatibus, Non tamen esse necessarium, ut universum spatium intra aeris particulas contentum sit prorsus inane; possunt enim ibidem innumerae particulae corporeae, ramosae, & solutae existere, & vagari, ut sunt exhalationes aquae, terreae, igneae, & innumerae aliae, quibus intra tales vacuitates congruam sedem assignat? E contra vero dum deprimitur idem Mercurius, imminuiturque, ut similiter patet, aeris pondus, & pressio, quid pariter verosimilius conjectandum occurrat, nisi quod hoc ipsum contingat, quia eadem pluviae materia ad turgentiam antecederet aggesta, tempore demum actu pluvioso ab aeris latibus, quasi ex spongia, sensim exprimitur, cum ex eodem Borello prop. 113. Aer habeat consistentiam veluti spongiosam, unde idem aer, qui praegnans antea, ac successive superfœtans majorem pro sui æquipondio Hydrargyri molem sustinebat, erumpente postmodum, vel integre excluso fœtu, aqueas illas recenter enixas particulas, minorem quoque Mercurii molem sibi patitur contrahere, donec paulo post redeunte undecumque, pro ejusdem aeris ad propinquum aerem æquilibrium, per subsequenter serenitatem nova vaporum illuvie, praegnans denuo, denuoque ponderosior, in novam rursus Hydrargyrum urgeat altitudinem; praecipue cum doceat Borellus prop. 170. indisciplinatum, & absque ulla serenitatis, vel pluviae limitatione, aqueas particulas perpetuo intra aerem insnuari, & paulo post subdat, quod revera nunquam reperiri potest Aer omnino aridus, & absque ulla admixtione aquae, sed est veluti spongia quaedam, qualem nos quoque modo retulimus?

Qua equidem alterna particularum aerearum perpetuo commeatu poros aeris subeuntiam inclusione, & exclusione, luculenter explicari videtur, tum serena, tum pluviosa constitutio, simulque in imbrifero aere imminutum pondus, auctum vero in sereno, cujus idcirco cum ad summum devenerit Athle-

tica plenitudo, & ad summum proinde altitudo Mercurii, vix fieri potest, quin intra modicum temporis intervallum pluvia suboriatur; quemadmodum ex praegnanti ventre immaniter turgido, & gravi, parum distare exclusionem fœtus quaelibet, vel rudis, novit muliercula. Hanc ob causam longam serenitatem longa regulariter excipit pluvia, qua etiam perseverante, si antecederet pluviali materia quaquaversum intumerit Aer, non modo secundum altitudinem, verum etiam secundum vastissimam latitudinem, in ipso pluviae descensu vix, ac ne vix quidem, Mercurius deprimitur; statim vero per brevissima alternatim sicciora intervalla, pertinaciter iterum attollitur, recurrente videlicet in subsidium per copias auxiliarias a lateralibus partibus eodem aerei Cylindri aqueo pondere, usquequo depleta undequaque immodicis imbribus Atmosphaera, Cylindro tandem leviore (cui scilicet novus non succedat desuper, hinc, & inde aqueorum vaporum affluxus) in novissimae pluviae finali descensu Mercurium premit; cujusmodi exemplum in proxime elapso Decembri supra modum pluvioso palam conspeximus, in quo insuper illud animadversione dignum extitit, quod excussa tandem penitus pluvia, ac subsequente postmodum nova plurium dierum serenitate, proindeque novis, sed modicis, imbutis vaporibus aere, nihilominus ad tantam nunquam pervenit Mercurius altitudinem, ad quam ob exuberantem vaporum aggestionem pertigit non modo ante pluviam, sed & in ipsa pluvia actuali, cui longiores idcirco totius anni serenitates, quae ad elevandum Mercurium, praeter morem cessere. Huc propterea respiciens Borellus ipse, ex solertissimis duorum annorum observationibus simul collatis, hunc inter tot Anomalos Mercurii ritus stabiliosem videri cautissime protulit in expositione prop. 113. inquit: Videtur deduci posse, quod multoties (non tamen perpetuo, ut salvet incrementum Mercurii stantibus, citra pluviae suspensionem, ventis Septentrionalibus, aliasque excipiat, ut suo loco fatetur, supremæ Atmosphaeræ, agitationes (cum imminet aliqua diuturna, & continuata pluvia in illa Regione) (& quidem diaphana non raro apud nos adhuc vigente, non tamen diu-

„ tina,

„ tina, serenitate (tunc Mercurius in fistula per aliquos gradus supra consuetam altitudinem elevatur, quasi hic sit summa repletionis, supra notatae, non durabilis status, pluviam imminentem, hoc est non longe distantem, praenuncians, cum videlicet elevatur Mercurius excessu supra morem satis insigni, ut constat ex illius verbis, nam in consuetam circiter, vel paulo majori altitudine constitutus, cum modicam solummodo denotet vaporum copiam, ultro tamen etiam augendam, congeri, licet in aere aliquod augmentum ponderis indicet, diuturnæ nihilominus etiam serenitatis potius, quam pluviae signum esse consuevit: E contra (subjungit idem Borellus) pluvia jam actu cadente Mercurius in praedicta fistula deprimi solet, decrescente videlicet per excretionem pluviae incumbentis aeris pressione, & pondere. Quare inferius eadem cautione, & circumspeditione exhibita concludit: Fieri potest, ob aeris pressionem supra Mercurium stantem in fistula, ut ante pluviam (ly ante pluviam; totum; serenum etiam tempus, omnem penitus pluviam vere antecedens connotante) aer multo magis gravitet, & comprimat, quam in ipso pluviae (etiam vaporosae, ut infra) descensu. Neque per hoc quod in magna Mercurii elevatione dicitur pluvia imminere, audiendus est textus de immediatissima pluviae propinquitate, sed tantummodo de morali; quandoquidem clare circa hoc se ipsum explicat laudatus Auctor prop. 115. inquit, Quod per aliquod tempus, antequam pluvia descendat fieri potest, ut Mercurius supremam illam altitudinem pertingat, in eaque etiam permaneat, ex quo notabile aliquod temporis intervallum ante pluviam intelligi debere, neminem latet; usquequo enim in ea altitudine sustinetur Mercurius, potest quidem non longe distans pluvia, ut plurimum, praemonstrari, minime tamen potest tunc ea contingere, cum ipsa jam actu cadente Mercurium absolute deprimit, nuperrime protulerit.

Jamque duobus expositis, praeviae nempe serenitatis, & subsequenter pluviae temporibus, nodus difficultatis coarctatur ad reliqua duo tempora, quorum unum est illud nubilum aqueis particulis abunde scatens, quod pluviam sensibili-

lem proxime instantem immediate incedit, & quo (si sensui sit quaedam index) cum major quam sereno appareat ex nubibus vaporum copia, Mercurius deberet altius attolli, cum tamen per experientiam humilior subsidat: Alterum vero tempus est serenum illud, quod pluviam delapsam immediate subsequitur, quo vice versa Mercurius attollitur, cum tamen potius decrementum ejusdem deberet inducere absoluta jam penitus aerearum particularum excretio.

Pro nodi utriusque integra solutione, distinguere oportet diversos vaporum pluviosorum in nubes proxime descensuras concrecentium modos, ac motus, juxta quod omnes aer nubilus sereno quidem gravior dici potest, facta comparatione cum sereno subsequente, & aqueis jam particulis expurgato, sed non semper cum sereno antecedente, aqueisque vaporibus jamdudum referto; isto enim solummodo magis gravitabit nebulosus aer; si talis evadat per supervenientiam novae supra jam congestam materiae, & insuper si talem materiam additam in se sustineat, nec nullo pacto in terram dimittat, quae sanæ duae conditiones cum adsunt, tunc vere per nubilolum etiam tempus, experientia teste, elevatur Mercurius, ut omnino distinguendum sit tempus nubilum, quod pluviosum nullo pacto futurum est, ab eo, quod est proxime cessurum in pluviam, cum in primo casu resistentibus intra aerem iidem ponderosissimis vaporibus, nunquam deprimat Mercurius; in secundo vero utique: Quia ergo nubilo tempore non modo non semper attollitur, sed ut plurimum, vel ibidem permanet, vel, quod frequentius est, etiam subdit idem Mercurius (& hæc est potissima difficultas) ideo tunc vel alterutram, vel utramque allatam conditionem deesse necesse est; quapropter in hisce casibus nubilus aer pluviam praecedens (ut istius prima ratio habeatur) non modo sereno praegresso gravior non est, sed aliquando æque tantummodo gravis, & aliquando insuper positive levior, ut mox singillatim ostendetur; Quod æqualem sereno nubilus aer quandoque servet gravitatem, usquequo videlicet æqualem adhuc servat Mercurius altitudinem, duplici potissimum ratione contingere posse credendum est, vel quatenus abunde jam saturo aqueis

particulis cæruleo , fuscove aere (talis quippe color est fereni aeris altis vaporibus repleti) illi iidem vapores ; qui ipsum serenum aerem disgregatim sublimius imbuebant , per majorem postea , glomerofumque contactum , & exclusionem materię levioris interclusę , mutata solum textura , & situ , densiores fiunt , atque e poris aerę compagis expressi (ubi eos , ut diximus , collocavit Borellus prop. 259.) in quoddam quasi velum crassius coalescunt , & lentissimo nisu recta paululum descendentes , diaphaneitate deperdita , ob umbram mutam diversimode refracti luminis , opacum aerem reddunt , absque ullo , ut patet , noxę materię , aut aerei ponderis incremento ; vel potest hujusmodi opaci , & nubilosı aeris pondus manere idem , ac antea cum serenus erat , quatenus vapores sub longinquo Cælo in nubes coagmentari , aliisque ventorum transversaliter vestı , non autem intra poros illius ipsissimi aeris divisim reconditi , eundem aerem præexistentem deturbant , depulsa videlicet non proprio conatu , sed per violentum ventorum impetum æquali portione , & mole ipsiusmet aeris eundem præcise locum , & situm antecedenter occupantis ; ac proinde iidem nubibus succedentibus æqualiter , vel fere æqualiter ponderosi ; in quo pariter secundo casu nec ullum sensibile fieri potest in aere sic permutato augmentum ponderis , opacitate nil in contrarium probante , cum cæteroque aere nitido levior sit fumus ater , oleumque minus gravitet , ac gravitet aqua , qua tamen longe est opacius . Quod vero sæpissime ipsius nubilosı aeris gravitas minor adhuc positive fiat ingruente pluvia , & paulo ante deciduas guttas , ut ideo tunc temporis deprimatur *Mercurius* , licet , si non tota moles , plurimę saltem magmatis aerei particule concrecentes in imbrem ponderosiores fiant , facile erit conjicere , si hoc ipsum considerare non pigeat , quod ob illud idem , quod plures particule fiunt graviore reliquis , ob id præcise debent ab illis statim recedere , & subsidere , molemque idcirco universam allevare : idque de facto imminente proxime pluvia contingere satis constabit , si experientia duce , lubeat animum adicere præcoci illi ante crassio rem pluviam vaporum aqueorum præ-

cipitationi , & dimissioni ab aere in terram , quę apud nos nomine aeris humidioris communiter audit , & sic pluviam ipsam distinguere in sensibilem , & insensibilem ; istam namque nobis vel inscis ; vel negligentibus perpetuo illi præcedere , & sarcinam aeris diminuerę , quoties decrescente *Mercurio* aer ipse ad pluviam sensibilem proximus disponitur , haud ægre sibi suadebit quicquid attendet , ipsa , quod magis est , inculcata serenitate , Rorem , & Pruinam , etsi post casum sensibiliores , inconspicuo descensu , discreto tamen , interpolato , & minimo in terram delabi : Id ipsum tamen validius adhuc evincit prævia illa eadem universalis humiditas , cujus causa frustra licet sæpius oculis quęsitā dum perpluit , acutam tamen quandoque ipsorum aciem (quippe crassiuscula) non penitus subterfugit ; per quam propterea , & occulte delabentem , & manifeste delapsam capilli sensibilibiter humectantur , vel saltem flaccescunt ; silices , & marmora madescent lubrica superficie ; sal sponte liquefcit , atque dissolvitur ; lucernę accensę crepitant , ac si ellychnium aqua conspergeretur , & extinctę scēnt ; membra incuneato intus madore perfusa tumēt , ac dolent ; funes fidelque supra modum tensę , & inflatę dirumpuntur ; ligna cæteroque siccissima novo humore quasi revirescentia , ut aquis immersa , & obruta exrescunt , in tantum ut ostia , & fenestrę intra consuetos limites ægre adaptentur , vitrę fistulę tenuissimę , atque tersissimę aperto tunc aeri , ut & flantibus Austris expositę , satis jucundo spectaculo paulo post aqua sensibili intus perfusa deprehenduntur ; & sexcenta hujusmodi contingunt Phænomena , quę , ut instantem pluviam sensibilem vel rudioribus de more prænunciant ; ita actualem insensibilem accusant Philosophis ; Vix enim concipere possumus , quod dum nubes ante pluviam sensibilem proxime secuturam , oculo iudice , ad terram magis appropinquant (secus enim pluvia sequi non consuevit) jure pari eadem nubes secundum aliquam inchoative portionem sui , prævio insensibili influxu terram non assequantur , & enucleatos edant effectus : Neque enim in vapores ab humo exhalantes id potest refundi ; ut qui a marmoreis saltem , & imis Urbium compitis , molaribusve Platearum lap-

lapidibus ante pluviam oculariter madescentibus exprimi nequeunt ; & quotiescunque etiam a capaci minera , & tempore idoneo eos elevari contingat , tunc non proprio , sed alieno potissimum pressio nis nisu protrusi ; vim longe minorem possidet in ascensu , utpote ad vacuum tendentes , & omni impetu cassi , quam ut aerem intra funium , lignorum , fidiumve spatiola latitantem possint depellere , & multo minus intra talium corporum poros incunari , eosque ulro etiam distendere , adeoque culpari nequeunt ut causa talis humectationis , in solos ideo jam condensatos vapores acquisito semper gravitatis impetu ab alto decedentes omnino refundendę : quippe cum istę jam condensatę , & deciduę *Minimę particule aquam componentes* ex Borello prop. 274. *minores sint particulis aerem componentibus , adeoque per corium , vasa fictilia , & ligna aeri impervia exudantes* , altius in ista corpora , ac assurgentes vapores , & aer ipse , quem proinde trudent , per auctum successivo descensu gravitatis impetum poterunt implantari , eorumque porositates in morem cunei violentius distendere , & ulro ampliari ; ut in funibus ingentia pondera sustinentibus ab aqua fieri eleganter explicuit Borellus ipse de Vi Percussionis . Quod si crassiusculi hujusce madoris ascendentes vapores criminari quis vellet , profecto a volantibus , ut notum est , Veris tempore , & prima Æstate indefinenter a Terraqueo Globo humidiorę , & vim acrioris calorıs jam perferente copiosissimis vaporibus , necessario cuncta assidue madescerent , cum tamen præ siccitate incipiant ligna retrahi , & scissuras contrahere , omniaque sensui patere intensioris siccitatis inditia ; Vapores etenim ascendentes , cum ad ulteriorem , ut mox explicabimus , rarefactionem tendant , semper magis redduntur ad humectanda corpora inertes ; secus vero decedentes , cum ad majorem densitatem vergant , & in aqueam simpliciter redeant naturam , humectandis iisdem corporibus aptiores fiunt . Hinc non parum labefactur opinio alterius Borelli Gallici Chymici , quam obiter innuit Philosophia Burgundica Physicę generalis tract. 2. cap. ultimo : *Pluvio nempe tempore magnam vaporum copiam e terra ascendere , qui propter impenetrationis necessitatem , aerem gravio rem alio trudentes , Atmospheram reddant levio rem ;*

nam præterdicta superius , & præterquam quod in hac Plenistarum hypothese videntur vel vacuitates omnes ab aere ablegari , vel supponi vapores magna vi propria (ac si daretur levitas positiva) aerem prementem repulfare , cum tamen & ipsi graves , minus licet , ab illius pressione coacti sursum urgeantur , ut in fumo probavit Borellus nosser prop. 66. difficile est insuper intelligere , quod eo tempore , quo graviore vapores , appropinquante saltem , si non inchoata jam pluvia , descensum moliantur , immo non raro visibiliber etiam depluant ; minusque graves ab humo copia uberiore (mere supposita) assurgant , & per motum oppositum quasi victores incumbentis aeris repercutiant pondus , cui sedem pacificam , qua data porta assurgentes , atque detrusi debent concedere salvis etiam quę ab Italo Borello dicuntur prop. 168. de quibus obiter suo loco . Haud equidem inficior , aqueos vapores pro diverso eorum statu esse reliquo aere modo leviores , modo graviore ; leviores quidem , dum sursum aguntur halitus tenuioris specie , graviore vero . dum infra ipsum aerem suo pondere conantur delabi ; sed in utroque statu semper aeris gravitatem ab iis intendi extra dubium videtur : siquidem Ascendentes , licet aerem leviores , ipsi aeri minime deturbato intime adjiciuntur , nec propterea Cylindrum , quem augent , priore levio rem possunt constituere , maxime cum doceat experientia , ipsis etiam manifeste in nubes aeri simpliciter innatantes , non vero cadentes ; vel unquam casuras , coagmentatis ; *Mercurium* nullatenus deprimi , cum ex opposito absentibus nubibus deprimatur ab humido tantum Austrorum afflatu , inditio manifeste non quamlibet vaporum existentiam in aere , minorem illius gravitatem inducere (oppositum enim vaporosa primę æstatis serenitate observamus) sed eam solum , quę inconspicuum saltem eorundem delapsum in terram includit ; Descendentes vero vapores , etiamsi eundem aerem loco depellant , cum tamen graviore sint portione depulsa (secus non descenderent) Cylindrum pariter per sui morulas graviorem ex parte constituunt Cylindro simpliciter aereo . Cum ergo vapores in regione infima pluviam præcedentes de genere descenduntium , vel descen-

descensum molientium esse satis constiterit, etsi ab iis etiam supponatur aer ipse detrudi, semper tamen dicendi sunt, antequam terram irrorent, aereum pondus augere; nec alia ratione dicuntur a nobis tale pondus ab iisdem antecederet adactum instante tandem proxime pluvia imminuere, & *Mercurii* depressionem inducere, nisi quia tunc temporis incipiunt ab aere excuti, & ab humo excipi, ac sustentari, quatenus nempe tunc infimum istum aerem continuato defluxu quaquaversum inebriant, & amplius, lentique invisibilis adinstar fluminis in terram delabuntur, quam dum latenter attingunt, ejusque superficiem humectant, necessario portio ponderis non contemnenda ab aere demitur, quod præclare in prop. 115. expressit Borellus hoc sensu: *Si postea a qualibet causa nebula impellatur, ut terram paulatim attingat, & eam humectet, patet illam non amplius aeris gravitatem augere; sed imminuere, &c.* ut formalibus verbis suo loco exponemus; unde eodem alleviato, nobis licet non percipientibus, aere, *Mercurius* paulo ante pluviam ipsam sensibilem manifeste deprimitur, nisi aliunde ex reliqua Atmosphæra nova supeditetur materia priori æquiponderans, & *Hydrargyrum* ibidem sustinens, ut in diuturnis pluviis quandoque assolet, ac quemadmodum in proxime elapso Decembri pertinaciter imbrifero observasse retulimus. Quod si aliquando contingat nullam prorsus insensibilem pluviam sensibili viam sternere, ut in repentinis, atque nimboris pluviis identidem succedat, illis nec ullum sensibile *Mercurii* decrementum præcedet, quemadmodum non succedente post insensibilem pluvia sensibili, ut fit non raro propter ventorum afflatus, ipsa tunc contingens *Mercurii* depressio expectatæ sensibili pluviae falso præludit, ut ideo longe verius valeat statuere, eandem *Mercurii* depressionem actuali jam pluviae (saltem vaporosæ) regulariter associari, sicuti ex duorum annorum exactissimis observationibus expresse Borellus tradidit citatis verbis prop. 113. *Pluvia jam actu cadente Mercurius in prædicta fistula deprimi solet.*

Ad id vero, quod pro alio sereno tempore pluviam immediante subsequente addebatur (& erat alter difficultatis nodus) mimum, quod aere tunc per pluviam

sensibilem exonerato, deberet *Mercurius* deprimi potius, quam elevari ipsa responsum suggerit experientia, cum vere evacuata aqueorum vaporum saburra *Mercurius* ex quotidiana observatione ad aliquod tempus depressus maneat, modo quidem magis, modo minus, pro ut magis, vel minus, citius, vel tardius a Terraqueo Globo, vel a circumstante Atmosphæra, nova successive subministratur propinquo aeri magis inani vaporosa materia, intra relictas vacuitates, ubi minor est resistentia, per mechanicam pressionis necessitatem subintrans in supplementum deperditæ; ex quo novum subinde *Hydrargyro* paulatim redditur incrementum. Atque ita his omnibus modis sufficienter explicatos reor sensibiliores quacumque tempestate, & constitutione *Mercurii* motus, ipso quidem per serenum tempus tum distante, tum appropinquante pluvia, per gradus elevato, per nubilosum inchoata pluvia, & per pluviosum adacta, depresso, ac per serenum rursus delapsa jam pluvia, subsidente nonnihilo, iterumque successive elevato: quas omnes *Hydrargyri* pro ratione temporum varietates allata hucusque explicatio integre comprehendit.

Juxta hanc rationem a Celeberrimi Borelli Itali fundamentis resultantem satis patere arbitror nequaquam in hoc experimentum hallucinatum esse ipsum Borellum, cujus dignitatem, ne minimum quidem, lædit ejusdem experimenti simplicissima veritas, si modo cum eodocissima illius scripta conferantur: quod eo libentius me impræsentiarum pro viribus aggressurum polliceor, quo certior sum hac in re de te ipso, Vir humanissime, qui cæteroque summe perspectam scio Borelli famam, non minus ac de literalia Republica benemereri, si Virum Clarissimum a quacumque, vel levi, incuriæ, aut deceptionis umbra vindicaverim.

Inquit itaque laudatus Vir lib. eodem de Mot. natural. a gravitate pendentibus, prop. 115. *Mercurius in fistula Torricelliana altius elevabitur, dum aer nebulis pluviosis imprægnatur.* At quandonam magis imprægnatur, quam cum serenus est, totoque tempore omnem pluviam antecedente, quo pluvia ipsa, ut ita dicam, in aerem ascendit? Hic ergo animadvertendum est. sermonem procedere de Ne-

de Nebulis pluviosis, non de Pluviis nebulosis; immo nec de Nubibus ipsis, quarum nusquam ulla fuit mentio, cum sint mere accidentales, & ex varia vaporum textura pendentibus, adeoque tum cum depressione, tum cum elevatione *Mercurii* compossibiles, juxta varium pondus, quod vel simpliciter innatando, vel ad terram usque descendendo, possunt intra aerem exercere: Cum igitur de Nebulis pluviosis loquatur Borellus audiendus est de nebulis potissimum ascendentibus vaporis specie, quibus videlicet solis aer potest dici imprægnari, & in morem spongiæ imbui: ut eidem pariter Borellus placet, cum terminus iste tendentiam sursum importet; non vero de descendentibus ad terram usque, quibus sic prodeuntibus aer desinit imprægnari, & incipit parere. Quas nebulas ascendentes solos aqueos vapores esse per serenitatem exhalantes colligitur ex ipso Borellus prop. 64. ubi nebulæ ascendentiæ structuram assimilat structuræ fumi, qui procul dubio vaporosus assurgit, dicens; *Fumus esse aggravatum ex particulis minimis ab invicem separatis, ut præclare in nebula observatur, & in aliis aqueis vaporibus;* in quo textu nebulas, & vapores aqueos sub eadem promiscue appellatione comprehendit, & paulo post subdit: *Illanebula, quæ representabatur continua (& loquitur semper de ascendente, quam summo proinde comparat,) apparet esse conflata ex immensa multitudine exiguorum granulorum aquæ, quæ lento quodam motu per aerem agitantur,* quales pariter istas nebulas, quas in casu nostro nomine pluviosarum indigitat, adamussim describit, & in altissimis aeris partibus reponit in contextu: Vocat autem Pluviosas, seu, ut idem explicat, aqua gravidas, non quia actu depluant, sed quia remota cum sint pluviae materia, in pluviam tandem sunt reversuræ, ad differentiam terrestrium, siccarumque nebularum, quæ cum late dissipentur abeuntes in aerem, nec pondus illius notabiliter augment (nec pluviosæ queunt stricto modo appellari: *At postquam pluvia*) sequitur Borellus (*delapsa est*) vel secundum partem, vel secundum totum) *de quo Mercurius in fistula deprimitur;* proportionaliter videlicet ad pondus decidens, & ante novum vaporum reditum,

quibus recurrentibus, recurrit iterum prima pars ejusdem propositionis.

Sed ne videamur ludere in verbis, jam palam evidentissime fiat genuinus sensus allatæ propositionis, qui profecto non alius esse potest ab eo, quem semel atque iterum retulit immediate ante Borellus ipse prop. 113. ut alias notavimus, scilicet, quod *appropinquante pluvia Mercurius solet elevari, pluvia vero jam actu cadente, deprimitur, & quod aer magis graviter ante pluviam, quam in ipso pluviae descensu;* Quare coherenter ad istos clarissimos textus, idem prorsus terminis universalioribus, ideoque diversis, concludit in prop. 115. quam tamen, priusquam statuatur, evidentissimo experimento (quod accuratissime institutum suppono) antecederet demonstrat in prop. 114. quæ pro transcripta ad litteram integre hic habeatur, utpote quæ secundum omnia sua membra 115. in cuius gratiam præmittitur, exacte respondet. Facta itaque seria horum omnium collatione, sensus iste indubitanter ex controversa propositione resultat, nempe, quod * Dum aquæ particulæ intra aerem simpliciter degunt supra superficiem *Mercurii* stagnantis, idem *Mercurius* ab addito isto pondere elevatur, dum vero infra illius superficiem concidunt, & terram incipiunt attingere, ab isto demoto pondere per gradus deprimitur. * quemadmodum immerso intra puteum oleosum Barometro, citata prop. 114. additoque insuper Vase arena, vel aqua pleno) ut adduntur in aere aquæ nebulæ) *Mercurius* elevatur; eodem vero revoluto Vase, quandiu arena, vel aqua descendens *Mercurii* superficiem non prætergreditur (ut cum nebulæ remotissimo descensulente deorsum vergentes nondum delabuntur infra *Mercurium*) tandiu præcise *Mercurius* ibidem sistitur; at statim ac infra *Mercurii* superficiem delapsa arena, vel aqua purei fundum perrepat (ut nebulæ ipsæ, cum terram paulatim attingunt) *Mercurius* quoque proportionaliter sensim deprimitur. Quibus dubio procul ad mentem Borelli sic stantibus non potest ullo pacto intelligi in allata prop. 115. pro nebula pluviosa *Mercurium* attollente nebula perpluens, & decidens in terram, ut eam assequatur cum *pluvia jam actu cadente, ut videmus*

„ terramque premente , ac propterea se-
 „ cundum aliquam portionem sui delapsa ,
 „ deprimatur Mercurius ; sed debet con-
 stanter intelligi quilibet aeris status ante
 vaporum translationem in terram , sive
 deinde (ut crebrius assoleat) serenus sit
 aer , & vapores congerat , aut discretos
 afferret , sive nubilus , & eos opaciores
 citra descensum sustineat , sive denique
 sit in tali dispositione , ut vel nubilus ,
 vel leviter solum turbatus eisdem etiam
 incipiat remote (præcisò semper tetræ
 contactu) deorsum dirigere ; quarum om-
 nium varietatum respicientium Prognos-
 tum temporum , in fundando suo univer-
 sali Theoremate , aeris pondus , non tem-
 periem explicante , minime sollicitus fuit
 Borellus Philosophum agens , non Astro-
 nomum .

Et huc revocanda sunt , quæ supra fir-
 mavimus de Pluvia vaporosa , & insensi-
 bili tot rationibus , & effectibus sensibilibus
 manifesta , qua sola rite examinata , nul-
 la potest esse in Borelli propositionibus ,
 & Experimentis dubietas ; siquidem ex
 aliis enumeratis Phænomenis , quæ apud
 omnes audiunt a sæculo pro signis futu-
 ræ pluviz , patet , vapores aqueos terram
 imbueri , atque comprimere , & in
 aere infimo nobiscum cohabitare quan-
 doque longe ante pluviam sensibilem , &
 ipsa aliquando etiam non succedente , im-
 mo in ipsa serenitate paululum turbida ;
 quare etsi motis etiam ab alto cum len-
 ta directione ad terram vaporibus , *Mer-
 curius* adhuc altus sustineatur , ante eo-
 rum contactum cum superficie Terræ ,
 talis tamen vaporum transitoria suspen-
 sio , & brevis est , & nobis occulta , ac
 cum sereno tempore plerumque confusa ,
 eo enim ipso , quod vel leve illius in-
 ditium nobis apparet , jam vapores no-
 stram infimam regionem , & terram ip-
 sam assequuntur ; quare tempus omne de-
 scensus illorum ante contactum terræ ,
 a prævio tempore simplicis innationis
 nequit distingui , sed cum eo prorsus coin-
 cidit , tum quo ad premendum æqualiter
Mercurium , tum quo ad nullos adhuc
 pluviosos producendos effectus nobis sen-
 sibiles . Cardio igitur difficultatis versatur
 in dignoscendo præcisè tempore , quo va-
 pores isti terram premunt , vel non ; cum
 vere non raro apud nos perpluant , & per
 quandam veluti præcipitationem quasi e
 spongia exprimantur , ob inexplicabiles

superioris Atmosphæræ agitationes , tunc
 cum minus videntur perpluere , quod
 flantibus in ipsa , qualicunque , serenitate
 Austris , & Euronotis est manife-
 stum , ut ideo quotiescunque crassior quæ-
 dam humiditas , & mador in infimis cor-
 poribus , puta laxis , lignis , aliisque re-
 centis deprehenditur , sive id per nebu-
 losam , nubilosam , turbatam , vel etiam
 serenam (eo quo potest modo) tempe-
 statem contingat , toties infallibiliter (&
 alias etiam cum minus sensibilis est ma-
 dor iste) actualem aqueorum vaporum
 descensum in terram liceat statuere . Un-
 de mirum non est , si per aliquot horas ,
 immo per diem quandoque integrum ante
 pluviam sensibilem conspicua reddatur
Mercurii depressio , ab imminuto
 per vaporosam pluviam aeris pondere ,
 atque discerpta substantia procedens ,
 quam propterea depressionem falso quis
 vaporibus simpliciter innatantibus : vel
 terram nondum affectis adscriberet . Quam-
 obrem inconcussum adhuc Doctissimi Bo-
 „ relli stat Theorema , quod *Dum aer*
 „ *nebulis pluviosis imprægnatur* , & ip-
 „ *sis gravidus manet in quacunque sui*
 „ *parte (dummodo fœtus terram non pre-*
 „ *mat , secus non amplius prægnaret aer)*
 „ *tunc Mercurius elevatur . At postquam*
 „ *pluvia delapsa est* , seu postquam nebu-
 „ *læ , & vapores illi terram attigerunt*
 „ *(alleviato sic , vel partialiter , vel to-*
 „ *taliter , vel sensibilibus , vel insensibi-*
 „ *liter aeris pondere) Mercurius in fi-*
 „ *stula denuo deprimitur* , proportionaliter
 ad descensum vaporum , & antequam
 recentibus iterum , quod paulo post
 solet contingere , Aer imprægnatur .
 Atque ita quamlibet pluviosam humi-
 ditatem comprehendendo Torricelliana
 fistula , in qua *Mercurius* per siccita-
 tatem crescit , & per humiditatem de-
 crescit , sibi non minus (ac forte uni-
 versaliter) Hygrometri , quam Baro-
 metri nomen poterit in posterum vin-
 dicare .

His in hunc modum statutis , progre-
 ditur ad demonstrandam Propositionem
 suam Vir Pespiciatissimus subnectens :
 „ *Ab hoc evidentissimo experimento (vi-*
 „ *delicet in antecedente prop. 114. enun-*
 „ *ciato) problema nostrum solvi posse*
 „ *cenfeo ; quandoquidem quid aliud sunt*
 „ *nebulæ pluviosæ , scilicet aqua gravi-*
 „ *da , quam aggregatum ex innumeris*
 „ *gra-*

„ *granulis minutissimis aqueis ? (quam*
 bene concordat hic textus cum nuperri-
 me allato propof. 64. nebulam ascenden-
 tem , & fumo comparatam describente !)
 „ *Et cum prædicta nebula in altissimis*
 „ *aeris partibus innatat (en explicita*
 „ *aeris inferioris serenitas per expressam*
 „ *innatationem rarioris , & diaphanæ ne-*
 „ *bulæ , & per situm altissimum , in quo*
 „ *eadem sustinetur (vel lentissimo motu*
 „ *aqueæ particulæ ejus descendunt) en*
 „ *aliqua non nunquam serenitatis turba-*
 „ *tio , quatenus ex eadem prop. 64. præ-*
 „ *dicta granula aquea copiosissima vagan-*
 „ *tia per aerem non facile visibilia sunt*
 „ *sigillatim ob eorum exiguitatem , sed pos-*
 „ *sunt , quandoque magis , quandoque*
 „ *minus , pro varia raritate , vel den-*
 „ *sitate , transitum luci impediunt : Cum*
 „ *inquam lentissimo motu descendunt a-*
 „ *queæ altissimarum nebularum particu-*
 „ *læ , hoc est errabundo , & tortuoso*
 „ *progressu obvios aere texturæ mæan-*
 „ *dros cæspitanter , ac oblique pervan-*
 „ *dunt , ibidemque immorantes , & ab*
 „ *ipso adhuc aere sustentatæ varie , &*
 „ *lente admodum circumaguntur ad cen-*
 „ *trum , nondum tamen , ut infra ex*
 „ *contextu , terram attingunt , eamve*
 „ *usque adhuc humectando assequuntur)*
 „ *procul dubio suo pondere naturali au-*
 „ *gent aeris gravitatem (quatenus in-*
 „ *tra illius vacuitates , ut alibi , super-*
 „ *auditæ reconduntur ; atque nonnihil*
 „ *immorando vagantur) ideoque majori*
 „ *nisu Globum Terraqueum comprimunt ,*
 „ *quam aer purus , & aqueis guttulis*
 „ *omnino privatus constringere eum possit ;*
 „ *& ideo fistula Mercurialis A. B. C. in*
 „ *infimo prædicto constituta comprimitur ,*
 „ *nedum a pondere superstantis aeris , sed*
 „ *præterea a pondere totius aqueæ nebu-*
 „ *læ supremæ componentis (vocando*
 „ *hanc ipsam aquam nomine iterum su-*
 „ *premæ , & altissimæ nebulæ , nunquam*
 „ *vero Nubis , ut ipsam comitem serenita-*
 „ *tem includeret .)*

Hic autem considerat Auctor aqueam
 vaporum naturam , in quam sunt resolu-
 vendi , & incrementum aeri ponderis
 per additionem eorum , sive ipsi innatent
 aeri , sive intra eum longe a ter-
 ra descendant , ac denique ejusdem aeris
 ponderis decrementum per hujusmo-
 di vaporum (non sine terreis etiam
 particulis) ablegationem , & translatio-

nem in terram ; juxta quas omnes itus ,
 & reditus vicissitudines , alterna quo-
 que succedit secundum diversas Atmos-
 phæræ partes , & secundum diversa ite-
 dem tempora , serenitatis , & pluviz
 perpetuitas . Hinc haud difficulter po-
 test elici conjectura excelsi , atque mi-
 randi vaporum ascensus , & expressionis
 eorundem a Globo Terraqueo , cum
 enim innumeras aeris vacuitates per to-
 tum Cap. 12. abunde probatas (quas
 etiam supponamus æthere perfusas , pa-
 rum refert) hoc loco supponat Borellus ,
 facile est intelligere ad seriem doctrinæ il-
 lius , quod ubi aer secundum notabilem
 portionem sui , sive ob pluvias anteceden-
 tes , sive ob quamlibet causam vaporosis
 aqueis guttulis interpositis magis priva-
 tus , atque inanis extiterit , aer reliquus
 circumjacens , magisque plenus , ac den-
 sus Globi Terraquei superficiem (ut ejus-
 dem ; ut supra , Borelli verbis utar) ma-
 jori nisu constringet , ac illam constrin-
 gat , & comprimat antedicta portio
 majoribus vacuitatibus scatens , in easque
 propterea vacuitates , & capacia inania
 spatiosa , ubi nulla est resistentia , neces-
 se erit sursum urgeri particulas aqueas
 usque ad propinqui aeris æquilibrium ,
 quemadmodum in Vacuo Torricelliano .
 Aqua per hujusmodi pressionem ad tri-
 gintaduorum pedum altitudinem eleva-
 tur . Sed quia sicuti de fumo notat idem
 Borellus prop. 66. quod *absque exhalatio-*
 „ *nibus igneis non possent ad insignem alti-*
 „ *udinem fumi particulæ elevari ; & conclu-*
 „ *dit ab igneis particulis fumum rarefactum*
 „ *elevari postea ab impulsu gravioris aeris*
 „ *ambientis per expressionem , ita de Aqua*
 „ *animadvertit prop. 275. certum esse ignis*
 „ *particulas seu exhalationes , perpetuo dis-*
 „ *currere , fluereque per omnia corpora tam*
 „ *densa , quam fluida , & quo major erit co-*
 „ *pia discurrentium igniculorum , eo magis*
 „ *corpora inertia , ut sunt aqueæ particule in-*
 „ *tra aquam equilibratæ , agitari , impellique*
 „ *posse , & perseverante præsertim Aqua in*
 „ *statu fluido , per eam procul dubio insi-*
 „ *gnem copiam igniculorum diffundi , & agi-*
 „ *tari ; & in progressu fidentius inferri ,*
 „ *probabile esse , ut in statu præsertim flui-*
 „ *ditatis magna copia igniculorum , vel ex-*
 „ *halationum ignearum impellere possit mini-*
 „ *mas Aquæ particulas , easque injnuare in-*
 „ *tra vacua spatia tabulorum æreorum ; esto*
 „ *etiam quod per transfennam in prop. 168.*
 „ *aqueis*

aqueis vaporibus non modo concesserit, præter vacuitatum repletionem, particulas ipsas aereas e suis quandoque loculis nonnihil dimovere, & eas perterebrare, ut viam sibi parent ad vacuum (non ita tamen ut procul abeant aereæ, sed tantummodo ut cedant in se ipsas, suasque intimas vacuitates receptæ) verum etiam eosdem vapores ab aqua hyemis tempore motu placido diffari protulerit, absque adjumento ignis (intelligendo tamen defectum ignis sensibilioris, ad differentiam vaporum ferventis aquæ) aut alterius, ut inquit, rapidæ violentiæ: cuius textus, etsi occasionalis, sensum cum dogmaticis super allatis potest conciliare quilibet intentionem Auctoris in diversis hisce casibus accuratius attendet: in quo insuper textu, ut & in aliis infra addendis, licet vapores aqueos, atque nebulas nil aliud esse, quam congeriem exillissimarum particularum aquæ prodiderit, attamen hoc tantummodo relate ad potiore partem concretum vaporis constituentem, & denominationem aquei illi tribuentem intellexit, cum cæteroqui in ipsis vaporibus inclusos perpetuo, ut supra, simul igniculos, ubique comprehendat, atque supponat, quod una hic pro pluribus vice admonuisse sufficiat: Quia inquam indubitanter ex Borelli mente intra ipsam aquam (idem dico proportionaliter de terreis exhalationibus) aliqua degit subtilior materia, sive a Sole, sive ab Æthere, sive ab Ignibus subterraneis, aliove quolibet calore Terræ concentricoderivata, quæ jugi suo motu particulas ejusdem aquæ indefinenter evolvit, hinc fit, ut eadem halituosæ particulæ intra aeris spatiosa affurgentes, dato etiam, quod simplex aqua ad extremam tenuitatem quacunque vi cum plurima superficie redacta possit se sola aeri innatare, ut ipsi aquæ auri folia supernatant, cum non nisi a susceptis igniculis queant attenuari, & dividi, ipsi idcirco intime immixtis, vel alia qualibet leviore interclusa verosimiliter turgeant materia: (quæ propter summam tenuitatem ultra omnia corpuscula ponderosiora, etiam, si lubeat, ob eorum pressionem superaffurgit) adeoque avolantes vapores hujusmodi non sint, rigorose loquendo, simplicissima aqua, sed adjunctam habeant tantam levigrem materiam, ut cum ea

concretum quoddam rarius, seu moleculam quandam ex majori aquæ, & minimo alterius materiæ pondere conflata constituant (ut in bullis puerilibus ex aquæ, sapone, & spiritu inflato confectis fieri observat Borellus citata prop. 259.) quæ rara, inanis, & expansa molecula sic contexta absolute æque solum, vel minus etiam graviter, ac gravitatur aer data paritate molis, ac proinde supra sortem, & Libellam Aquæ intra Vacuum ascendens affurgat, repletisque disgregato agmine plurimis ejusdem aeris spatiosis (quæ ex propositionibus 259. & 274. ingentia valde sunt comparative ad molem aeris densam) auctoque semper per sui additionem novo pondere, in ipsum etiam aerem, a quo sursum exprimitur, nonnunquam fatescat, ut in vaporibus effluviis ab aqua fervente elevatis quotidie cernimus. Intra elatiorem ergo aeris regionem tandiu spatiantur moleculæ, seu, ut cum alia de causa turmatim agitatur, motu, & confusæ ulteriorem densitatem, & opacitatem acquirant, ac per majorem tandem contactum ad invicem diffingantur, avoletque illico in supremam regionem contentus halitus, ipsæque effectæ, ac in aqueam nativam simplicitatem redeuntes, molem, & corpus reinduant pari mole subjecti aeris gravius, non alia quidem via acquisito pondere, nisi ob variatam, acquisitamve molem densiorem, & ob materiæ subtilioris exclusionem, ut in distillationibus artificialibus, earumque primo vaporosis nebulis, postmodum successivis concretis imbris palam deprehendimus. In hac autem vaporosa metamorphosi in aquea primæ natalia iterum redeunte, talis ut plurimum servatur progressus, & ordo, ut antecedenter ad pluviam sensibilem, ac successive perseverante pluvia, exiles, & invisibiles (densiores quippe) vapores aquei paululum graviore aere, ut supra, redditi, prævio, & durabili influxu per insignem loci tractum, infimum ipsum aerem clandestino madore imbuant, terramque simul lente, occulte, ac prorsus insensibiliter conspergendo ejusdem aeris clam se exonerantis pondus, ac pressionem imminuant, postmodum unitis per majorem adhuc contactum crassioribus disruptarum molecularum particulis, in guttas tandem concre-

crecant, pluviam sensibilem efformantes, præcipiti nisu, festinanter (medio videlicet subterfugiente, & impetum ruentis molis minime substante) inferius reducem.

Ex his omnibus varium Atmosphæræ statum pro diversa tempestatum habitudine satis exprimentibus, rationabiliter colligi potest, serenum aerem, serenitate potissimum pluviam antecedente, etsi in inferiore sui parte rutilans sit, magna tamen vaporum copia turgere in superma, & altissima (ut supra verbis Borelli retulimus) ad quam cum insuper clare non pertingat humanus oculus, qui vix veræ serenitatis est Index competens ad modicum Atmosphæræ intervallum, atro-cæruleum longinqui aeris colorem (diaphanum quippe) serenum judicat, præcipue cum nebulæ ibidem degentes sint in morem corpusculorum in Solis radiis conspicuorum intra cubicula, nec propterea aeris serenitatem rigorose tollentes, similitudinem adducente Borello in citata pr. 64. E contra quando vapores, vel nubium specie, vel turbidior solum influxu descendendo infimum aerem, terramque ipsam perficiunt (quod dum insensibiliter perpluunt, solet contingere) tunc aerem, qui vere pluviosus est, nubilum, & caligantem tantummodo judicat oculus, delapso vero universo vaporum cumulo, nitidior solum fati, perspicuum, pellucidam, minusque luteam priore serenitatem intueri certius suademur, cæruleo colore, & glasseo (qualis fere nubibus quandoque fulmineis per æstatem competit) in vividior, & splendidior converso; Nec prorsus injuria sensuum fidem videtur eludere Borelliana hæc hypothesis tot vapores sereno, & luminoso aeri tribuens, quot nubiloso, & opaco: quandoquidem notum est plus vaporum, & materiæ crassioris inesse candelæ accensæ, cujus e lumine lumen carpinus, quam recens extinctæ, cujus fumo cæcutimus. Quibus ita se habentibus, & ad regulam ponderis intra aerem crescentis, & decrescentis, crescente quoque, & decrescente intra fistulam Torricellianam Mercurio, cohærenter subjungit Borellus: Itaque per aliquod tempus, antequam pluvia descendat, (non

vero dum Nebulæ jam specie descendit; immo nec immediate ante, sed per aliquod tempus antequam pluvia, etiam insensibilis, descendat, ut serena semper magis, nec ullo pacto pluviosa innuatur constitutio) „ fieri potest „ ut Mercurius in fistula supremam illam (non solum modicam) altitudinem M. pertingat, in eaque permaneat (ut per hanc insignem elevationem permanentem, non immediatam, sed tardiusculam, & usque ad depressionem Mercurii protrahendam pluviam, rursus insinuet) Et hoc nedum „ a nebulis, sed a quacunque alia causa „ gravitante effici potest; Si enim terre „ stris pluvia a Vento, vel alia commotione sursum impellatur (quemadmodum sursum impelluntur Nebulæ pluviosæ) „ atque per aerem dissipetur, „ spargaturque (ut illum ibidem dispersi, & diu suspensum retineri pr. 65. notat idem Borellus) „ tunc nemo dubitat aerem graviore nisu superficiem Orbis Terraquei comprimere. Si postea a „ qualibet causa nebula impellatur (sermo adhuc est principaliter de nebula insensibili, quod idem est de vaporibus, & non præcisè de pluvia sensibili) „ ut nimirum terram attingat, scilicet „ cet pluvia paulatim (hoc est lente, & insensibiliter) terram assequatur, eamque humectet (inquit solum humectet, non perluat, inundet, vel faturet, ut simplicem etiam humectationem, qualem citra pluviam sensibilem sensibilibus observari retulimus, ex vi istius textus comprehendat) „ tunc patet innu- „ mera aquæ granula terræ inniti, nemus & graviditatem) „ compressio- „ nem augere (ad differentiam lentissimi illius motus, quo descendentes aqueas nebularum particulas aeris gravitatem augere supra dicebat idem Borellus, omnem tunc penitus terræ contactum excludens, aeremque propterea nebulis pluviosis adhuc prægnantem appellans; qui sane duo textus de eadem nebula descendente, atque aeris gravitatem augente ante contactum terræ, post contactum vero minuente, ad invicem sunt conferendi, & clare distinguendi pro nostra, & Borelli ipsius indemnitate) Et quia a terra subjecta „ sustentantur, non possunt ut prius suo „ natu-

„ naturali pondere comprimere superficiem
 „ infimam Mercurii stagnantis, & pro-
 „ pterea semper a minori pondere Mercu-
 „ rius in C. comprimitur, prout magis
 „ pluvia ad terram perducitur, & prout
 „ magis aer illo pondere alleviatur (quæ
 „ omnia Mercurii depressionem, & aeris
 „ expurgationem per gradus apprime ex-
 „ plicant, quia pluviam simul insensibilem
 „ sensibilibus Prodromam ex antedictis sup-
 „ ponunt) Et propterea superficies ejus
 „ in suprema fistulæ parte sensim deprimi-
 „ tur usque ad infimum situm F. Atque
 „ hic est terminus depressionis. Post plu-
 „ viæ vero delapsum, quemadmodum per
 „ aliquod breve tempus hujusmodi depref-
 „ sio perdurat, sic paulo post per gradus
 „ iterum Mercurius incipit elevari ad cal-
 „ culum, & mensuram novi vaporum
 „ ascensus.

Hæc de sicco, & pluvioso aere dicta,
 proportionaliter Ventis Septentrionali-
 „ bus, & Meridionalibus possunt applica-
 „ ri, quatenus Australes Venti aqueam
 „ humiditatem, qua abunde scatent, ab
 „ aere in terram asportant, ut eorum fla-
 „ tus sit quædam abortiva pluvia, cum
 „ eosdem, qui pluviam vaporosam comi-
 „ tantur, experiamur effectus, ut cuilibet
 „ obvium est; Aquilonares vero sicco
 „ flamine aerem verberantes, in ip-
 „ sum aerem, quem propterea densio-
 „ rem, & strictiorem reddunt, eosdem
 „ vapores, una cum novis terreis, qui-
 „ bus sunt referti, particulis magis in-
 „ cuneant, adeoque per Septentrionales
 „ Ventos (per quos proinde serenitas sta-
 „ bilior inducitur, etsi augeatur aereum
 „ pondus) elevatur Mercurius, per Au-
 „ strales vero deprimitur. A quibus pari-
 „ ter ventis Atmosphæram varie confun-
 „ dentibus, & nonnunquam evertentibus
 „ contingere potest id, quod Corollarii lo-
 „ co opportune monet laudatus Vir, nem-
 „ pe: *Licet hoc verum sit* (scilicet per
 „ excretionem pluviae cujuslibet Mercu-
 „ rium deprimi) *non tamen inde elici*
 „ *potest conversæ regula generalis, ut ni-*
 „ *mirum quotiescumque Mercurius in fistu-*
 „ *la elevatur, debeat pluvia expectari*
 „ (nam præter quamquod ad hoc præno-
 „ scendum insignis requiritur, & non
 „ quæcunque, ut alibi diximus, Mercu-
 „ rii elevatio, universalior etiam aliis
 „ nominibus regula est de pluvia actuali
 „ insensibili in decremento Mercurii sensibi-

lem proxime dispositam regulariter præ-
 „ monstrante, quam de eadem sensibili
 „ futura in incremento ejusdem; quod
 „ sane, ut ex prop. 113. cum Borello cir-
 „ cumspicte notavimus, salvat Mercurii
 „ elevationem per ventos Septentriona-
 „ les diuturnioris serenitatis auctores, &
 „ per nubes quandoque ipsas non descen-
 „ suras, sed dissipandas, vel alio trans-
 „ portandas inductam, ut infra ex con-
 „ textu; multoque magis salvat, & ul-
 „ tro confirmat expositionem nostram in
 „ propof. 115. quod nempe aliud sit ae-
 „ rem imprægnari nebulis pluviosis, aliud
 „ nebulas pluviosas ab aere in terram
 „ præcipitari; siquidem in elevatione
 „ Mercurii primum contingere absolute
 „ decrevit, secundum vero non modo
 „ actualiter non succedere, sed nec uni-
 „ versaliter inde expectandum esse velut
 „ aliquid necessario consequens, hoc lo-
 „ co, ubi de tempestatum temperie ex
 „ professo verba facit, prudenter admo-
 „ net) *quandoquidem* (immediate sub-
 „ jungit) *potest hujusmodi augmentum*
 „ *compressionis produci ab aliqua ingenti*
 „ *agitatione suprema Atmosphære. Et si*
 „ *forte a particulis aqueis, & terreis sub-*
 „ *levatis major gravitas aeris producitur,*
 „ *feri potest, ut a violentia Ventorum ali-*
 „ *bi transportentur nebulae, & sic pluvia*
 „ *alibi translata non decidat in eo loco*
 „ *ubi originem habuit;* (unde idem non-
 „ nunquam ventus uni regioni serenita-
 „ tem, alteri pluviam adducit) Quare si
 „ ad normam ipsius experimenti, & co-
 „ hærenter simul ad Borelli principia, ali-
 „ qua frequentius contingens quoad pro-
 „ gnosis tempestatum statuenda sit ob-
 „ servatio, hæc potissimum esse poterit,
 „ ut in modica Mercurii altitudine Aer
 „ ut plurimum serenus existat cum pro-
 „ babili duratione; in insigni, aut immo-
 „ dica altitudine serenitas ipsa pluviam
 „ non longe distantem prænunciet; in
 „ depressione vero huic altitudini succe-
 „ danea, pluvia actualis insensibilis, &
 „ hinc sensibilis futura, vel eadem sen-
 „ sibilis jam præsens, aut immediate
 „ prægressa indigetetur, adeoque eleva-
 „ tio modica Mercurii sit serenitatis si-
 „ gnum simpliciter diagnosticum, insi-
 „ gnis vero sit pluviae prognosticum, ac
 „ tandem depressio sit ipsius pluviae tum
 „ insensibilis, tum sensibilis, vel præsentis
 „ vel immediate futuræ, vel immediate præ-

prægressæ signum respective diagnosti-
 „ cum, atque prognosticum, salvis ta-
 „ men reliquis, notante Borello, Vento-
 „ rum ut supra spirantium motionibus;
 „ In qua pariter recte instituenda Progno-
 „ si, illud summe notandum, non esse
 „ considerandam simpliciter, vel abstra-
 „ hendam ab integro anni cursu majorem
 „ indiscriminatam, vel minorem Mercurii
 „ altitudinem, cum pro diversa anni tem-
 „ porum ratione Aer etiam purus, & fe-
 „ re vaporibus crassus propter variam,
 „ quam tunc suapte natura sortitur, den-
 „ sificationem, vel raritatem, sit quoque di-
 „ versimode ponderosus, adeoque aliqua
 „ Mercurii altitudo, quæ uno tempore
 „ serenitatis est index, altero sit index
 „ pluviae, ut quilibet ex re ipsa potest
 „ dignoscere, sed esse considerandam di-
 „ versitatem altitudinum eadem ipsissima
 „ tempestate sibi invicem proxime succe-
 „ dentium, & respective semper, ac in-
 „ dispensabiliter ad constitutionem aeris
 „ immediate antecedentem. Quæ omnia,
 „ & singula tum cum veritate experimen-
 „ tali, tum cum solidis Borelli Propositio-
 „ nibus, earumque rationibus exactissime
 „ congruunt, ut propterea idem rationa-
 „ biliter sic inferat: *Atque ex his omni-*
 „ *bus concludi potest aërem revera suo*
 „ *pondere, & vi elastica comprimere*
 „ *Mercurium in fistula contentum, eum-*
 „ *que ad illam determinatam altitudinem*
 „ *elevare;* hoc est, ut in epilogum om-
 „ nia contrahantur. * Aerem ipsum tan-
 „ diu graviorem reddi, & Mercurium al-
 „ tius urgere, quamdiu intra ejusdem spa-
 „ tiola suspenduntur vapores aquei, quod
 „ in ipsa serenitate succedit; eundem ve-
 „ ro aerem minus gravitare, & Mercurium
 „ in minori altitudine sustinere, quamdiu
 „ illi iidem vapores incipiunt ab aere ex-
 „ cuti, & terræ inniti, quod in ipsa plu-
 „ via, & paulo ante pluviam sensibilem
 „ solet contingere. * In hoc autem finali
 „ Theoremate satis provide nudo, & igna-
 „ vo ponderi vim insuper aeris elasticam
 „ hucusque semper suppositam, & prop.
 „ 112. jam luculenter probatam explicite
 „ adjungit, ut quæ in exercendo pressio-
 „ nis nisu, aucto vicissim, & imminuto
 „ superiori ponderi justissima semper pro-
 „ portione respondet: Qui equidem cona-
 „ tus elasticus quantum conferre possit ad
 „ variandam librationem Mercurii in fistu-
 „ la Torricelliana, vel ex hoc consistere

Torti Dissert. Epist.

poterit, quod etsi non consuescat, no-
 „ tante Borello, ab aeris calore, vel fri-
 „ gore eadem libratio notabiliter variari,
 „ quoties idem Aer calidus, vel frigidus
 „ cum aere sibi proximo, vel cum reli-
 „ qua Atmosphæra potest æquilibrari, ni-
 „ hilominus, si immisso, ut pluries ex-
 „ pertus sum, intra Vas aliquod exacte
 „ clausum, & externo aeri impervium,
 „ Barometro, eminente extra Vas suffi-
 „ cienti portione fistulæ, Vas idem cale-
 „ fiat, aerque ibidem conclusus, & rare-
 „ factus in majorem elasticitatem cieatur,
 „ statim Mercurius alipes celerrime volans
 „ affurgit, iterumque refrigerato Vase
 „ sponte subsidit: quare quid analogum
 „ forte contingere posse in aere libero
 „ non modo per proprium pondus, sed
 „ & per aliquam vim superiorem intra
 „ constitutos limites naturaliter detento,
 „ atque nonnihil coercito, & in sicca ma-
 „ gis, quam in humida constitutione quo-
 „ ad partes suas rigidoflexiles resilienti,
 „ & elastico (igneo quippe, terreove,
 „ non aqueo) magisque propterea pre-
 „ menti (ut accideret massæ crinium cri-
 „ spatæ intra cotylam per vim conclusæ,
 „ & in ejusdem latera ad mensuram alter-
 „ næ siccitatis, vel humiditatis vario nisu
 „ impingenti) aliquis forte conjecturæ lo-
 „ cus esset; nec pauca suppeterent pro
 „ firmanda, ac dilucidanda hujusmodi hy-
 „ pothesi, quæ tamen modo enucleare
 „ non vacat.

Ab ipso autem absolute prementis ae-
 „ ris conatu Mercurium in diversa altitu-
 „ dine sustineri, eodem Mercario præter sui
 „ ponderis exercitium huic operi nihil præ-
 „ stante, facile conjicere possumus ex hoc,
 „ quod duobus assumptis Barometris, &
 „ altero eorum utrinque probe obturato,
 „ ut omne tollatur externi aeris commer-
 „ cium, istud ad varias alterius, ut mos
 „ est, aperti mutationes minime alteratur;
 „ restitudo vero eidem externi iterum ae-
 „ ris commeatu, illico alteri non occluso
 „ sive in statu elevationis, sive depressio-
 „ nis existenti adamussim æquatur; illud-
 „ que insuper hac occasione non profus
 „ incuriose omittendum, quod dum Mer-
 „ curius altius adigitur (quo succedente,
 „ ex altera extremitate decrescit, & e con-
 „ verso) superficie, qui aerem premen-
 „ tem, ipsumque fugantem respicit conca-
 „ vus est, præter morem suæ superficiei;
 „ dum vero descendens, quasi victor, ae-
 „ rem

rem auget, parte eadem, qua aerem fugat, convexus est, ut vel ex hoc tantum possit unico intuitu dignosci, an *Mercurius* sit in via ad ascensum, an ad descensum; quia vero spatium supremum deserit, ubi nullam sensibilem pressionem patitur, nec ullam pariter sensibilem, sive in ascensu, sive in descensu pariter superficiei mutationem, nisi fistula in parte superiore sit ad horizontem non-nihil inflexa, in quo casu dum *Mercurius* suo tantum pondere labitur, aliquot granula sphaerica per tubi asperitates confuevit relinquere. Quare plurimis adhuc speculationibus occasio superest in perscrutando intimius hoc Mercuriali, Aereoque Phænomeno, cujus ulteriorem indaginem citra ullius injuriam philosophica libertate haecenus tentare non pauci, nec alio nomine posthabitis omnibus, quæ crassior Minerva mea forsitan suggereret cogitatis, vulg. D. Borelli rationem amplector ipse, nisi quia de meo curtæ supellectilis penu magis idoneam depromere non suppetit, alienamque se-

quor, meliore carens, quam nihilominus a perspicacissima Pallade tua juvat expectare.

Attende interim, Vir Solertissime, cui se tota lubenter pandit Natura; num quæ retuli sedulis tuis Barometricis Ephemeridibus quam proxime cudendis consonent; sin minus, in id animum intendere, ut quidquid lima rigidior indiguerit, priusquam publici Juris facias, amica saltem severitate castiges; idque constanter credas, fore numquam, ut vel istius, vel cujuscumque alterius literarum rei mihi complaceream, nisi simul illa eadem tibi placuerit, cui cuncta placere sum anxius, quæ summam de re existimationem meam valeant testatam facere: hanc ipsam vero humanitati tuæ satis acceptam rebor, si tantumdem retribuas amoris, quantum tibi amicissimi obsequii præstare studet.

Tui semper Nominis

Mutinae die Januarii 1695.

Officiosissimus Cultor
Franciscus Tortus.

DISSERTATIO EPISTOLARIS

Altera Triceps,

CIRCA MERCURII MOTIONES IN BAROMETRO in qua Clariss. Virorum D. Rudolphi Jacobi Camerarii P. D. Cajetani Fontanæ & D. G. C. Schibhameri Quæsitæ, Objecta, Cogitata Explentur, Diluuntur, Expenduntur à Francisco Torto M. P. ad Virum Ornatiss. & Amiciss. D. Bernardinum Ramazzinum Pub. Med. Prof. & inter Acad. Nat. Curios. Hipp. III.

Vir ornatissime; Amice summe colende,

Uæcumque post editas, Vir Eruditissime, Barometricas Ephemerides tuas, meamque itidem te evulgante adjectam Epistolam, huc usque in lucem prodire circa eandem materiam aliorum Scripta, in duas considerationes, quæ prius aliud agenti minime occurrerant, animum subinde meum traxere. Harum una est, quod his, qui semel sive otio, sive genio, sive aliis indulgens, etiam perfunctorie scripserit, porro, ut sibi, si non indulseat, saltem consulat, volens, nolens,

iterum cogatur rescribere; altera vero, quod ea humani captus est imbecillitas, eaque rerum naturalium obscura profunditas, ut in illarum penitiori indagine mens nostra deficiat, & dum alterarum carpit, materiam non raro suppetit ipse, quam reliqui carpant. Duo sane valida scribendi, & non scribendi argumenta.

Priori considerationi ansam primitus dedit salita quædam Epistola, festive tamen (ut juvat interpretari de communi Amico nostrate apud Exteros, quos rei authores indigitat, degente) tibi inscripta, quæ tuam in primis ac dein hypotheseam meam jocosè vellicabat: Secundo loco

loco se nobis obtulere Solertissimi Viri D. Rudolphi Jacobi Camerarii Prof. Med. Tubing. & Acad. Curios. in suis Ephemeridibus Meteorologicis solidæ quædam animadversiones, non sine aliquali, eoque humanissimo, a conjecturis nostris dissensu, cui nihilominus (providum modestiæ specimen injunctam licuit observare in apertione proprii sensus parcissimam temperantiam: Tertio tandem erupit P. D. Cajetani Fontanæ Cler. Regul. vulgo Theatini Mutinensis nostri in sua institutione Physico-Astron. candida sugillatio, quæ citra omnem assentationis aleam aperte statuit, tua prius, ac D. Boccabadati rejecta sententia, *Tanta inter meum, & sensum Borelli* (cujus Prop. 115. lib. de Mot. Natural. a Gravitate factis debili quidem patrocinio tuebatur) *intercedere diversitatem, quanta, ut inquit ipse, intercedit inter duo Contradiçoria.*

Hæc porro, si non omnia, saltem eorum pleraque, licet aliquam cohærenter ad primam ex meis meditationibus rescribendi titillationem incuterent, me tamen aliis intentum ad resumendum calamum nequitiam compulere, ut qui ludo quodam ingenii potius, quam seria soliditate tunc temporis scripsisse jam factus, Literatorum assensum, vel plausum minime quaeritaverim: Nec ulli sane placere mens fuit; mihi metipsi namque cum placere non suffecerim, tertium quidpiam edere satius duxi, ad modificandas saltem severam vulgo nimis in Borellum censuram, & extenuandam crassissimi suppositi erroris notam in Viro tam celebri, quem proinde apud Eruditos si non plane defensum, saltem plusquam excusatum crediderim; idque a me eo lubentius tentatum, quo tutior interim sic fiebam, ne meum, etsi pluries a te requisitus, nec tamen habens quo satisfacerem, sensum eniterer: quod sane cum expresse ad calcem Epistolæ meæ fusius edixerim, sensatis omnibus haud vereor quin satis constiterit. Ne tamen rerum mearum minime sollicitus videar, neve ut incuriosus omnino suspinæ socordiae nimium insimuler, ea scilicet ipsa negligendo, vel ignorando, quæ necum, & domi, ut ita dicam, aguntur, maxime tunc cum amplius vindictis est locus, pauca hæc pacato animo, & cum integro moderamine incul-

patæ tutelæ, denuo exarare congruum duxi, eaque tibi rursus inscribere, ut qui primus hisce altercationibus ansam, licet insons, præbuisi, earum quoque nugas ferendo, & pœnam luas, & patiaris incommoda.

Cæterum in hoc non frivola Unius sugillationes me terrent, sed res ipsa antecedenter difficilis jam cognita, ipsæque superstites meæ; quæ mentem medullitus torquent, esto ab aliis haecenus fere intactæ, difficultates; Nam quoad peregrinam illam, quam nosti Epistolam, ut aculeis, & salibus abunde respersam, ac saturam, sic respectu saltem Hypothesis meæ rationibus, & argumentis, (consulto quidem id factum puto) profusus jejunam, in promptu essent ex Juvenali, aliisque Satyricis, Comici sive Poetis acuta dictoria, quæ parem ad reponendum, & retaliandum suggererent lubricitatem; sed absit ut Amico privatim, & jocosè scribenti, publicæ, & serio mordicus responderem, eo saltem nomine, ne nobis tandem contingeret, quod inter Bacchanalia antiquitus contigisse carminibus hisce notavit Horatius.

Libertasque recurrentes accepta per annos

Lust amabiliter, donec jam sævus apertam

In rabiem verti cepit jocus....

quod quidem ab instituto meo, genio, & vivendi norma nimis alienum: Eam namque sortem Amicorum Scriptis libet concedere, quam non semper licet accipere, eandem scilicet, quam suis ab Amico Neoterio sibi ominabatur Symmachus *Qui Amico nugas suas, & deliramenta committit; non debet formidare judicium; commendatum enim religione quicquid culpari posset examine.*

Pervenere post hæc in Italiam, nostram mihi a te liberaliter communicatæ Ephemerides Meteorologicæ Tubingenses laudati D. Camerarii, Viri profecto, quem fateri æquum est, non minus quam colere ingenium Veritatis sectatorem, adeoque nihil controversiæ mihi cum illo, utpote quod non paucas ipse prævidderim, quas & idem adnotat difficultates in Borelliana Hypothesi, etiam quomodolibet explicata, cui Factum ipsam & ex Facto oriunda phænomena haud ita exacte videntur accommodari.

Tres autem potiores placidissime obtrudit Vir Humanissimus, duas quidem in ordine ad observationes experimentales, tertiam vero in ordine ad rationem eidem Experimento minus consonam. Prioribus duas Factum respicientes, mite insimul, & sensatum Epistolæ meæ suscipiens examen, laudesque identidem sibi magis, quam mihi congruas prodigus interspergens, his demum verbis absolvit. *Idem qui Borelli Propositionem Mercurius in fistula Torricelliana altius elevabitur, dum aer nebulis pluviosis imprægnatur; at postquam pluvia delapsa est, denuo Mercurius in fistula deprimitur a dubiis, & difficultatibus, quæ laborat doctæ vindicare satagit D. Tortus, motus Mercuriales pag. 106. in hoc compendio exhibet Mercurium per serenum tempus, tum distante, tum appropinquante pluvia per gradus elevari, per nubilosum inchoata pluvia, & per pluviosum adaucta deprimi, ac per serenum rursus delapsa jam pluvia subsidere nonnihil, iterumque successive elevari -- quibus ex me habitis, immediate subnectit pag. sua 30. & 31. Mibi Mercurius potius cum principio serenitatis maxime altius videtur, adeoque si t. t. novi usque vapores adveniunt, aer accessu illorum non fit gravior; quod si diutius daret serenitas, Mercurius non tam ulterius elevabitur, quam vel in statione illa aliquamdiu conservabitur, vel, & sæpius quidem, sensim demitteretur, per multos dies, sicco aere interdum, & nulla adhuc instante, vel inchoata pluvia &c. & paulo post. Ulterius quando Mercurius post pluviam, vel nivem porro descendit, tum pro novæ instantis pluvie signo cum Lana ipsum agnosco; alias autem, & ordinarie statim post pluviam plane non est humilior, quam in pluvia, aut immediate ante ipsam.*

Duabus hæc observationibus haud difficilis videtur Responsio: siquidem quoad Primam fateor me aliquoties idem cum D. Camerario observasse, videlicet in principio serenitatis quandoque Mercurium satis attolli, sed & sæpius observasse contrarium, scilicet Mercurium non illico in prima serenitate supremam sedem attingere, sed successive, & per gradus, ac perseverante eadem serenitate, ultro adhuc, & altius urgeri, quemadmodum hæc scriberem perbelle contigit observare; redeunte namque post

diutnam pluviam circa Vernale Æquinoctium serenitate, per tres, vel quatuor dies Mercurius ut antea depressus mansit, postmodum sensim, ac sensim cæpit elevari, donec flante Austro iterum in præceps ruerit; Nec longe absummum progressum Mercurii supponere videtur idem D. Camer. in sua Regula decima divinatoria pag. 21. ubi plures etiam anomalias circa Mercurii motiones contingere animadvertit, ut proinde difficile sit certam regulam, certumve prognosticum inde elicere. Unum hoc minime negaverim, quod ascendente sensim per serenum tempus Mercurio, vere in tali incremento non semper fervetur proportio prioris ascensus, unde si prima, vel altera die Mercurius unum scandat gradum, aliquando per tres, quatuor, vel quinque dies vix scandet alterum, sicut & pluries ibidem sistetur quasi immobilis, donec appropinquante pluvia, seu, quod idem est, vaporosa succedente, vel flantibus in perturbata serenitate Austris humidioribus, successive deprimatur, ut hinc modo temporibus frequenter experimur, dum

Vere madent udo terræ, & pluvialibus Austris.

Id autem omne quomodocumque contigerit, sive tardius, sive celerius (quod parum refert) semper ad regulam, & proportionem intromissionis, & extromissionis vaporum contigisse in aere potest explicari? Quandoque etenim evecto statim sublimiter in prima serenitate Mercurio, citissime post pluviam vapores copiosissimi a Terra veluti fermentescentente sursum traduntur, qui postquam aerem affatim inebriando, quasi perpendiculariter assurgentes, Cylindri Mercurii prementis pondus auxere, non amplius eadem proportione, immo vix, ac ne vix quidem, sensibilibus ejusdem jam saturi pondus supra eundem Mercurium adaugent, sed potius lateraliter diffunduntur, vel alios præexistentes vapores diffundi cogunt; quos peliunt, & deturbant in transitu, quem habent ad inania spatiosa; unde non intruso in eundem usque cylindrum, sed diffuso ad latera, & æquilibrium tantummodo in reliqua Atmosphæra faciente novo pondere, Mercurium in tali casu jam celeriter elevatum, parum vel nihil ultro attolli necessesse est;

se est; quodsi positive deprimatur constante serenitate, tunc vel in ipsa (certe impuriore) fiet insensibilis crassiorum vaporum præcipitatio alibi statuta, qualem in rore, & pruina sereno Cælo sensibilibus observamus, vel, ut dicebamus, flabunt Australes Venti, aliæve aderunt causæ alias per extensum adductæ.

Ad Secundam vero observationem omnis dubietatis nebulas discutit sola terminorum explicatio, quatenus & D. Camerarii, & mea observatio coincidunt, dum enim protuli, *Per serenum rursus tempus delapsa jam pluvia Mercurium subsidere nonnihil, iterumque successive elevari*, sensus non est, quod post pluviam Mercurius magis deprimatur, quam in ipsa pluvia; hoc enim ego quoque pro novæ pluvie signo regulariter deprehendi; sed sensus est, quod per aliquod breve tempus maneat in sua depressione usque ad novum ascensum vaporum, qui ascensus aliquando citius, aliquando tardius absolvitur, vel inchoatur; licet enim non sit culpandus D. Camerarius referens *ly Rursus* ad verbum *Subsidere*, & verbum ipsum *Subsidenti* intelligens pro ulteriore descensu ad inferiorem locum, ut vere potest intelligi, artamen juxta mentem meam *Rursus* eo loco refertur ad tempus serenum, ejusdem serenitatis reverentem connotans, & *Subsidere* ibi significat subsistere, seu commorari, ut subsidentem in Sicilia Cecin. dicebat Cic. & fæces, aut amurcas in fundo diu subsidentes dixit Columella.

Tertiam denique difficultatem ortam ex collatione Facti, & insensibilis pluvie a me adductæ in Borellianæ Propositionis explicationem paucis adumbrat laudatus Vir, post pluviam illius insensibilis considerationem obiter subdens: *In unum ultra jam dicta disquirerem, quod mihi minus vero simile videtur, an pluvia illa insensibilis aeris pondus in tantum diminuere possit, quantum observationes requirunt, quantum ne sensibilis unquam procurasse legitur, ut ut ipsam mole multoties necessario excedat.*

Huic Quæsitio non exigui ponderis videtur tamen posse satisfieri, ad primum dicendo, quod vere pluvia illa insensibilis absolute loquendo possit aeris pondus in tantum diminuere, quantum observatio-

Torti Dissert. Epist.

nes requirunt, quia tunc decrecente regulariter Mercurio in tubo perpendiculari ad tantam plus longitudinem, quanta tredecies, cum sensu multiplicata (ista namque est proportio ponderis Aquæ ad Mercurium) vix transversum pollicem excederet, debet per consequens ex toto Cylindro aereo correspondente tanta aqua difgregata decessisse, quanta congregata, & simul juncta transversus pollicis longitudinem æquaret, immo satis minorem, propter aliarum partium ponderosorum, terrestrium nempe, aliarumque insignem, & simultaneam cum vaporibus aqueis præcipitationem, ut pag. 113. epistolæ meæ scriptum est: *Quæ sane quantitas aquæ, detracta insuper materia terrestri, non videtur improporcionata, sive observationibus, quæ fieri possunt circa molem materialem coacervatam pluvie insensibilis, sive illis, quæ fieri solent circa decrementum Mercurii: Quantum enim est quæso pondus istud aqueum decedens ab aere?*

Quod vero sit improporcionata, & parum respondens eventui comparative, seu relate ad pluviam sensibilem majorem, a cujus descensu vix ultro deprimatur Mercurius, nec ita facile admiserim, cum iste idem effectus ad regulam Hypothesis Borellianæ vere nedum possit, sed & debeat ita contingere, quia videlicet in tali casu tantundem ponderis Atmosphæra illico restituitur, quantum per pluviam sensibilem demitur, quod non contingit insensibili: In ista namque sit solummodo lenis, & minime tumultuaria e poris aeris expressio subtilissimorum granulorum aquæ continuato defluxu ita in terram delabentium, ut ex istius, fere dixerim, conatus excretorii existentis in aere, nec sinant tam facile vapores tunc temporis parcos, (quosque si adessent repellerent) e terra directione opposita sursum trudi, nec a partibus Atmosphære lateralibus insinuari, maxime cum spatiosa derelicta successive impleantur a novis granulis decidentibus, & illa eadem granula decidendo, motum in aere lentum quidem, sed turbinosum, ac veluti vorticalem necessario excitent, vi cujus quodammodo arcentur partes ipsæ lateralis Atmosphære: In pluvia vero sensibili, facta per guttarum crassiorum concrecentium, & armatum decidentium insigni aeris divulsionem, & resultante per depluentes affatim

G 3 nubi-

nubilofos globos notabili spatio inani intra aerem, unde decesserunt, statim quoque, dictum factum, ex circumstante Atmosphæra tantundem materiæ recurrere necesse est, quantum requiritur ad æquilibrium faciendum, ut pag. 94. prioris Epistolæ alia occasione notavi.

Quod autem pro Atmosphære æquilibrium recurrens pondus aereum sit æquale circiter ponderi aqueo, quod recessit, licet paradoxum videatur, facile tamen est ex alibi dictis deducere; si enim probabile est ex hypothese alias per me firmata pag. 98. quod idem ferens aer cum eadem vaporum disgregatorum quantitate, & mole possit permutari in nubilum, variata solum vaporum eorundem mox congregatorum textura, situ, & contactu, invariato vero pondere (sicut invariato remanet pondus Cylindri aquei simul, & arenosi, notante Borello, supra immersum Barometrum prementis, sive per eundem Cylindrum disgregatim spatientur superius arenulæ subtilissimæ, sive coacervatim in glomeris ætæ hæreant in medio, sive supra eundem Mercurium in humiliore loco immediate subsistant, ut omittam, quæ de Urinis in hanc rem eleganter prodidit idem D. Camerarius) quod mirum pariter, quod postquam per expressionem pluvie insensibilis, absque ullo notabili materiæ recursum, minus ponderosus factus est aer, demum cum exclusa sensibiliter aquea saburra crassiore, novarum particularum, aquarum præcipue, terrestrium, salinarumve statim ob æquilibrium necessitatem recurrentium contubernium irruente repletur, fiat æque ponderosus, ac ante sensibilem pluviam, & paulo post novæ usque materiæ adventu adhuc gravior, ut proinde non solum parum, delabente sensibili pluvia, & nihil ultro, penitus delapsa, subsidat Mercurius, sed etiam non multo post vaporibus usque crescentibus attollatur? Adde, quod quemadmodum in pluvia insensibiliter delabente cessat necessitas, ut novum statim pondus lateraliter saltem, vel inferne sursum se insinuet intra spatiola derelicta, quæ in statu naturali citra ullam violentiam inania morantur, ita neque in sensibili ulla necessitas est, quod recurrat pondus om-

nino æquale ad sustinendum ibidem, vel fere ibidem Mercurium in fistula, quia nempe in hoc casu, etiamsi pondus minus intra spatium a pluvia crassiore relictum subintret, cum tamen totus ponderis redeuntis defectus dividi debeat, atque distribui proportionaliter admodum late per insignem tractum Atmosphære uniformiter æquilibratæ, hinc est quod imminutio talis ponderis vix, ac ne vix quidem, possit esse sensibilis Mercurio; qui propterea intra tubum ibidem, vel fere adhuc consistit.

Hac data proinde occasione, liceat ad illustrandam magis Borelli Propositionem coherentem adjungere, posse non sine aliqua probabilitate contingere, quod ea Mercurii depressio, quæ pluviam sensibilem actualem paulo antecedit, vere succedat ob aquas etiam sensibiles ad mentem ejusdem Borelli actu in terram decedentes, non quidem ibidem loci præcise, ubi fit ipsa Mercurii depressio, cum pluvia non semper decidat, ut idem Bor. inquit, in eo loco, ubi originem habuit, sed ad modicam loci distantiam, ubi ea incipiat sensibiliter descendere pluvia, quæ sensim postea, & paucis horis elapsis propaganda est ad Regionem ipsam, & locum, ubi degit Barometrum pluviam prænuuncians; cum enim, ut supra dicebamus, decedentibus pluviis, & inanito per consequens ab earundem casu insigniter aere, novus recurrat e lateribus circumquaque aer ad æquilibrandam per notabile saltem spatium loci exactissime Atmosphæram, necesse est ob modicam locorum distantiam, quod dum alibi, modice longe, pluvia contingit, Regio ipsa, in qua Barometrum residet, suum vestigal solvat, & portionem sui ponderis, ac materiæ contribuat, ad replendum pro rara spatium distans a pluvia descensu inane redditum, adeoque necesse est aerem talis Regionis nondum sensibiliter pluviosum a sua densitate, & constrictione nonnihil recedere, & secundum sui particulas aliquantisper laxari, resilire, ac extendi, & sic aliquid, etiam ob hanc causam, de proprio pondere deperdere, & consequenter Mercurium ipsum minus comprimere, ut aeri reliquo non distantissimo æquilibrium; quapropter ad hoc, ut posset concludenter redargui Borellus, præterquam quod deberet esse insub-

insubstans quidquid de pluvia vaporosa dictum est diu, deberet insuper evinci, quod dum Mercurius inflante pluvia descendit, tunc nulla contingeret pluvia; non solum in eo loco, ubi degit Barometrum, sed neque intra tantam loci distantiam, intra quantam communicabilis est ad invicem variatio accidentalis ponderis diversarum partium Atmosphære.

Quæ quidem conjectura omnem Mercurii depressionem cum pluvia actuali (intra notabilem rationabiliter Atmosphære extensionem) non modo insensibiliter perpetuo concilians, non paucis explicandis Experimenti hujusce vicissitudinibus aditum præbet: Namque peti potest ratio

Primo cur non semper pluviam præcedat depressio Mercurii, cum scilicet eadem pluvia vel in ea illa sola Regione, ubi Barometrum afferatur contingit, vel saltem ab ea incipit, ut dein propagetur in alias, quod forte pluries potuit contigisse ipsi Borello in Urbibus montanis, ubi pluviarum potius est origo, quam meta, tunc cum phænomenon istud exploravit, degenti;

Secundo cur in pluviis diuturnioribus aliquando Mercurius pertinacius attollatur, quia videlicet incipiente forsitan, & perseverante ibidem pluvia, potest diu nova, & major hinc inde suppeditari ejusdem pluvie materia, quæ Mercurium potius ibidem attollat, deprimat vero viceversa (ut credi potest) solum in Regionibus remotioribus, unde talis materia derivatur.

Tertio denique reddi potest ratio, cur imminens pluvia, non modo Mercurium deprimat, sed & deprimat proportionaliter magis quam ipsa pluvia actualis ejusdem loci; quia si res attente explicetur, dicendum videtur potius, quod pluvia imminens alicubi, ibi Mercurium deprimat, non quidem ut imminens ibi, sed ut decidens alibi, ob rationem imminuti aeri ponderis in eo ipso loco, ubi nondum cadit, sed probabiliter ob viciniam paulo post itidem casura est; iste namque regulariter est successivus pluviarum maturiorum progressus: Ubi vero actualiter pluvia decidit, non ulterio sensibiliter deprimatur idem Mercurius, ac deprimatur ubi ea solummodo imminet, ob recursum æqualis circiter

ponderis advenientis, & inde statim uniformiter propagati, ut supra explicuimus. Hæc tamen conjectura præcipiti calamo, ac hæsitanter prolata, novis, & exactis (quas ut fatear nequaquam institui) indiget observationibus, ut magis vel confirmetur, vel infirmetur, quam Spartam curiosis ingeniis, & cui libet otium hoc suppetat, tantum indigito, ad ingenuæ veritatis indaginem, quamque allequi haud difficulter poterunt, si ad distantiam viginti V. G., vel triginta Milliariorum circulariter abeant, & excitent Amicos observatores, qui omnes unanimiter pluries in die Mercurii motiones, & pluvie casum suis in Urbibus, & Regionibus adnotent horis præcis, ut sic ad invicem conferendo, ex collatione fideliter facta, possit absolvi exacte calculus, an ea hora, qua depressus est Mercurius Mutinæ V. G., pluvia deciderit Bononiæ, & sic deinceps.

Hæc quidem, vel similia videntur excogitari posse, & adduci pro dilucidanda & sustinenda, si non ut plane adæquata, saltem ut non adæquate improbabili Borelliana Hypothese. Cæterum suis quælibet laborat nodis, cum hujusce Phænomeni excitatio involvat acervum, & cumulum rerum summe disparatarum, ac Meteororum plerumque variabilium, & occultorum, ut idem D. Camerarius prudenter animadvertit; In cujus demum Viri Solertissimi Cogitatis, etsi doctissimis, ac præcipue in Casuarum Motus Mercurialis indagine, nubesculas nonnullas menti quoque meæ observari haud vereor ingenue fateri; quas tamen, ut intellectus mei nebulas, & umbras malo conniventibus oculis declinare, quam curioso lumine perscrutari.

QUO vero ad P. Fontanæ Votum quasi Dictatorie prolatum, esse minime inficere me in explicanda controversa Borelli Propositione 115. *Cum Aer nebulis pluviosis imprægnatur, Mercurius elevabitur; ac postquam pluvia delapsa est, Mercurius in fistula denuo deprimatur*, rigide nimis a nonnullis damnata, eandem extendisse ad salvandam depressionem Mercurii paulo ante pluvias observari solitam, probando videlicet tunc quoque pluviam aliquam, sal-

tem vaporosam, decidere, istamque circumstantiam a Borello quidem non expressam, sed neque illi reluctantem, quodcumque non penitus improbabili sit, vere, ac rigorose coherere intentioni, & sensui genuino ejusdem Authoris; & licet ultro fatear ipsam Borelli Propositionem, atque Hypothesin etiam sic explicatam, mihimetipsi non quidem aridere ut patenter veram, sed ut non patenter erroneam, adeoque ut saltem probabilem (sicuti multo minus aridet ea, quam fidenter adducit idem P. Fontana, quamque rejicere nec vacat, nec omnino congruit, sed sat est eam sibi relinquere;) attamen nec explicationem meam ipsi Borellianæ Propositioni Oppositam, vel Contradictoriam, nec Borellum ipsum funditus, vel in Facto, vel in Theoremate aberrante facillimum est demonstrare, repetito iterum allatæ Propositionis examine, & facta collatione illius cum interpretatione mea, ut inde constet, quod nullo prorsus jure, non minus quam Te, & D. Boccabadatua, me quoque Philosophica libertate sugillaverit, & erecto quasi Tribunali hanc Definitorem Sententiam, quasi Aphoristicè, tulerit Insit. Sua Physico-Astronom. pag. 180. Vir iste Laconicus: *Demum D. Tortus Borelli nimis Cultor in ipsius verba jurare vult; sed profecto diversissimum, immo oppositum sonant verba Borelli Propos. 115. ab eo quod intelligit Vir iste Eloquentissimus: & nota in ly Eloquentissimus, quantum differat Vorum P. Fontanæ a Voto D. Camerarii de me dicentis, Paucis multa complectitur D. Tortus &c. Vel uterque ludit, vel uterque favet, vel alteruter agit alterutrum.*

Evolvatur ideo, si lubet, a fronte ad calcem tota Disti, & facti Borelliana dispositio tribus successivis Propositionibus 113. 114. 115. comprehensa: Sane nil aliud unquam medullitus eruere datum est, nisi, ut alias scripsi, atque iterum constanter repeto) quod quandiu granula aquea, seu aqueæ pluviosarum nebularum particulæ ita innatant aeri, ut supra superficiem apertam Mercurii stagnantis sint constitutæ, aer ipse tunc magis gravitet, magisque Mercurium premat, ac altius urgeat in fistulam, sive in Vacuum; quandiu vero eadem aquea granula infra superficiem eandem

Mercurii præterlabuntur, & terram incipiunt attingere, aer ipse proportionatè ad pondus infra Mercurium descendens minus gravitet supra eundem Mercurium, ipsumque minus elevatum detineat in fistula: Quod quidem a me jam pluries, & ad literam exaratum tam clare expressit Borellus (esto in verbo Nebularum pluviosarum, & imprægnationis aeris prop. 115. æquivocent plurimi, & præ cæteris P. Fontana, sonum potius verborum, quam sensum genuinum considerans) ut pro fundamento ejusdem prop. 115. præmittat 114. in qua adamussim demonstrare fatagit quidquid a me tum alias, tum modo ad unguem exponitur.

In citata itaque Propositione 114. (puddet toties dicta repetere) tale instituit experimentum Borellus. Infundit in fundo Putei, seu Vasis vitrei cylindrici totius altitudinis fastibilis, oleoque repleti Barometrum, & notat altitudinem Mercurii a Cylindro Aeris, & Olei indutam, postmodum addit supra oleum Vas aliquod capax innatas, aqua, vel arena semiplenum, & observat ab addito isto pondere pressionem, & pondus Cylindri Mercurio impositi augeri, ita ut Mercurium rursus urgeat usque ad determinatam majorem altitudinem. Hoc factu revolvit ipsum Vas, ut aqua vel arena contenta possit, ut inquit ipsa, ad modum pluvie, deorsum fluere per spatium oleosum, & observat quandiu aqua, vel arena descendens adhuc labitur intra oleum, sed supra superficiem Mercurii stagnantis, nec tamen eam adhuc prætergreditur, eandem usque servari a Mercurio altitudinem intra fistulam; Statim vero ac aqua, ut ait, vel arenosa pluvia incipit infra Mercurium præterlabi, & fundum putei attingere, tunc decrescens Cylindri prementis pondere Mercurium in fistula deprimi. Atque ex hoc experimento (cujus fides sit penes Authorem) tamquam ex unico, & firmo fundamento concludit, eadem quoque ratione Mercurium in fistula attolli cum nebulis pluviosis ita imprægnatur aer, ut istæ supra Mercurii superficiem consistant, hac enim solum supposita conditione, Propositionem suam 115. statuit; eundem vero Mercurium in fistula deprimi, cum eadem pluviosæ nebulæ, & aquea granula infra Mercurii

superficiem concidunt, ut paulatim terram assequantur, eamque humectent, ut verbis ejusdem Borelli se per extensum explicantis utar; & ideo, ut inquit idem Author, *Pluvia jam actu cadente* prop. 113., ac etiam *postquam est delapsa* prop. 115. *Mercurius in fistula denuo deprimitur*; sumendo ly *postquam pro paulo post*, non vero pro *jam pridem*, quia tunc recurreret prima pars, non vero amplius secunda Borellianæ propositionis, eo quod aer non multo post delapsam pluviam incipiat iterum novis vaporibus imprægnari.

Ex istis ergo evidenter constat, quod secundum Borellum, pluvia actu cadente, & pluvia immediate delapsa, aqueis scilicet vaporibus infra Mercurii superficiem concidentibus, & aerei Cylindri pondus minuentibus, antequam in illum novi redeant, Mercurius ipse reperitur in statu depressionis, quod utriusque verum est, & experientie clare respondet; si enim in eo statu est pluvia cadente, ut norunt omnes, necessario in eodem erit etiam ea delapsa, saltem quatenus dum pluvia successively delabitur, portio illius est jam lapsa, & secundum portionem delapsam successively, ac successively verificatur Propositio, quæ etiam absolute vera est, dummodo intelligatur, ut monui, per breve temporis intervallum post pluviam delapsam, antequam scilicet tempus illud post pluviam, fiat tempus, quo novæ, etsi distantis, futuræ tamen aliquando pluvie materia congregatur. Supposito ergo, Mercurium in sententia Borelli deprimi pluvia tum cadente, tum delapsa, eo saltem quo explicuimus modo, ex Contrariorum regula sequitur per consequens, Mercurium ex opposito elevari, quando nec pluvia actu delabitur, nec nuperrime delapsa est; ergo superest quod secundum istum Authorem Mercurius elevetur tempore inter unam, & alteram pluviam intermedio (nisi aliter evenire cogat Ventorum afflatus ipso monente Borello) incipiendo non multo post unam pluviam, & continuando usque ad alteram pluviam exclusive: Tunc autem vel serenus est Aer, vel nubilus, & in utroque hoc casu relate ad Propositionem verum est quod aer imprægnatur, vel imprægnatus est Nebulis in pluviam tandem cess-

suris, seu ut Borellus ait, Pluviosis, talibus scilicet in actu primo, non in actu secundo, (ut cum P. Fontana scholasticè philosophemur) Nebulis enim in actu secundo pluviosis, seu decidentibus, quod idem est ac dicere, *pluvia jam actu cadente*, Borellus apertè istius contradictionis incapax, Mercurium non attolli, inquit, sed deprimi; Nec illum forte, nec me criminaretur adeo P. Fontana, si pro *Nebulis pluviosis, Vaporibus*, quod idem est, in sua Propositione usus esset Borellus: & in utroque hoc pariter casu relate etiam ad Experimentum, verum est, quod Mercurius attollitur, videlicet dum serenus, & dum nubilus est aer, dummodo nubes supra Mercurii superficiem se ipsas, aqueamve materiam sustineant citra descensum, hoc est, vel longe a pluvia, vel ea absolute non secutura, ut mecum observat Acuratissimus Camerarius, ipse quidem pag. 24. in suis Ephemerid. Meteorolog. dicens: *Solet Mercurius minus urgeri a nubibus ante pluviam, vel in ipsa versus terram descendentibus, quam ab illis altioribus, quæ pluviam non æque ferunt, & cum quibus etiam alius solet manere Mercurius* (quamquam ratio ex paritate Naviculæ gravioris in aqua natantis deducta, & conjecturaliter tantum prolata sit minus nervosa) Ego vero antecederet in Epistolam a pag. 97. dicendo, *quod si Aer materians nubilosam in se sustineat, nec ullo pacto in terram dimittat, tunc vere per nubilosum etiam tempus, experientia teste elevatur Mercurius, ut omnino distinguendum sit tempus nubilum, quod pluviosum actu nullo pacto futurum est, ab eo quod est proxime cessurum in pluviam, cum in primo casu resistantibus intra aerem iisdem ponderosis vaporibus nunquam deprimatur Mercurius, in secundo vero utique, ut proinde omnino mirari subeat, tam confidenter P. Fontanam mihi absolute affixisse pro mea istam propositionem, nempe vapores in statu, in quo serenitatem impediunt, & nubes jam efformatæ, minus pondus Aeri conferre, quod in his terminis neque per somnium cogitavi, ut fusius infra. Constat ergo per Borellum elevari posse Mercurium, non quidem tempore pluvie, nec immediate post, sed vel sereno tempore, vel nubilo, vel utroque. De sereno, & de nu-*

de nubilo longe ante pluviam res clara est, tum ex parte Experimenti, tum ex parte Propositionis, ut sensate huc usque probatum puto.

Supereff solummodo examinandum tempus nubilum paulo ante pluviam, in quo nec pluvia delabi videtur, nec immediate ante delapsa est, sed potius Aer vaporibus iisdem, ne dicam pluribus, adhuc imprægnatus apparet, & tamen tunc Mercurius deprimi solet, experientia ipsa reluctante Propositioni Borelli. Hæc autem una fuit libertas, quam mihi usurpavi in explicanda Borelli propositione (cohærenter tamen ad illius fundamenta, nec incohærenter profus ad illius verba in decursu propriæ expositionis) dicendo tunc temporis, esse tantummodo nubilosum quoad primam apparentiam, nec adhuc actu pluviosum, pluviam tamen (insensibilem quidem, & vaporosam, tot vulgaribus experimentis, atque rationibus suffulram, ut ibi fusc pag. 99. & seq.) actu esse cadentem, & consequenter tempus illud nubilum (quod unum forte, si quod aliud, minus exacte visus est observasse Borellus) ut actualiter pluvium, comprehendi sub ea parte Borellianæ propositionis, qua statuitur, pluviam tum nuperrime delapsam, tum actu cadentem Mercurii depressionem inducere.

Non ergo quærenda erat Contradictio verbalis, & parum decora, infeliciter æquivocando in verbo *Pluviosarum Nebularum*, quasi per illas intelligendæ essent Nebulæ illæ perpluentes, quas perspicendo loca nonnihil opaca oculariter cadentes ad terram usque intuemur, & quasi illis dixisset Borellus Aerem imprægnari, ac ponderosorem effici, dum in tempestate (ut inquit P. Fontana) actu pluviosa in terram decidunt, manifesta, & immediata ejusdem Borelli contradictione, qui potius in contextu easdem Nebulas Clarissime explicuit ut sursum ascendentes, & Aeri simpliciter innatantes, similitudine deducta ex pulvere terrestri per Ventos sursum acto, cum ad ostendendam majorem ejusdem Aeris gravitatem a Nebulis illis inductam subdidit: *Et hoc nedum a Nebulis, sed a quacumque alia causa gravitante effici potest: Si enim terrestris pulvis a Vento, vel alia commotione sursum impellatur, atque per Aerem*

dissipetur, spargaturque; tunc nemo dubitat Aerem graviori nisi superficiem Orbis Terraquei comprimere: Si postea a qualibet causa nebula impellatur, ut nimirum terram attingat, scilicet pluvia paulatim terram assequatur, eamque humectet, tunc patet innumera aquæ granula terræ immitti, neque amplius Aeris gravitatem, & compressionem augere. Quid clarius? Disquirendum itaque potius erat, num vere quoties Mercurius attollitur, & Aer fucus, ac serenus est, vere particulæ aqueæ intra poros Aeris supra Mercurii superficiem copiosius afferuntur, & gravitent, & num quoties deprimitur idem Mercurius, & pluvia proxime imminet, vere infra Mercurii superficiem sint sitæ, adeoque saltem contra pluviam istam insensibilem a Borello minus explicitè expressam, & circa quam tot, & tantas ego ipse, & novi, & fateor difficultates ad salvanda insufficienter Barometri Phænomena erat acuendus calamus. Hoc sane disputatione dignius aderat Argumentum, quod adhuc relinquatur cujuslibet impugnantis arbitrio: Sed quis posthac respondebit? Non ego sane: Non semper suppetit otium laudandi, nimiumque ab instituto recedere, si longe gravioribus, quæ me urgent, neglectis hæc inania prosequeretur. Unum hoc subit mirari, P. Fontanam Virum Oculatissimum, Pluviam hanc, & physice & moraliter quidem levem, sed quæ meæ (levissimæ per consequens) hypothese unicum fundamentum erat, denisso lumine, & sicco, ut ajunt, pede, seu mavis, quoniam de pluvia agitur; sicco pileo pertransiisse, tamque alto comprehendisse silentio, ut de ea (sive sufficiens sit, sive non, ad omnia salvanda, quæ salvari debent) ne verbum quidem fecerit, ut omnino fas sit credere, quod eam nullatenus ob ejus tenuitatem inspexerit, dum tot mihi objicit hoc uno fundamento, priusquam obtruderentur rejecta; Sed forte meo, quod eleganter suis laudibus corripit, obtrutus multiloquio, & fatietate creditæ Contradictionis exuberans, de minimis hæc non curavit, licet stantibus illis, tum facta testæ Borellianæ Propositionis substantia, tum Contradictio mihi gratis objecta plane salvetur.

Non aliud etenim profecto sonat Epistola mea (ut comparationem prosequar-

mur in Borellianæ Propositionis explanationem, quam quod huc usque ex ipso Borello repetere fuit opus, ut pluribus in locis Asterisco etiam signatis ibidem cuique oculato, velut ad Lydium lapidem recurrenti pag. 109. & 124. potest apparere; Fallax namque est primo, & nullius efficacæ, quod citata pag. 180. mihi adnectit P. Fontana, dum statuit me putare *Vapores in statu, in quo serenitatem non impediunt majus pondus aeris conferre, secus autem in statu, in quo impediunt, & nubes jam efformata*; Hoc enim, ut supra reruli, tantummodo conditionaliter, & cum distinctione a me prolatum est, non absolute; scilicet verum esse Vapores, sive serenitatem impediunt, sive non (quod mere accidentaliter se habet) majus pondus aeri supra Mercurium conferre, si supra superficiem ejusdem Mercurii consistant, secus vero si infra illam incipiant descendere; hic enim duplex status Vaporum oppositus præcise consideratur a me ex mente ipsius Borelli, præcendendo ab hoc, num per aeris imprægnationem factam a Nebulis pluviosis, seu, quod idem est, a Vaporibus ascendentibus, intelligat vapores impediunt serenitatem, vel non impediunt. Mihi sufficit, quod non intelligat Nebulas actu depluentes, quas intelligi non posse, jam satis, superque probatum est. Lubrice itaque nimis ultro procedit idem P. Fontana, subjungens: *Quid autem dicat Borellius in citata Propositione videamus, ait enim Mercurius in fistula Torricelliana altius elevatur dum aer nebulis pluviosis imprægnatur &c. Dicit ergo Borellius tunc aerem esse graviolem, cum nebulis pluviosis imprægnatur; sed nebula pluviosa non sunt vapores serenitatem non impediunt, sed impediunt in tempestate pluviosa, (& nota ly pluviosa tempestate quæ perperam confunditur cum pluviosis nebulis) Ergo tanta est diversitas inter sensum Borelli, & sensum D. Torti, quanta est inter duo Contradictoria, videlicet vapores impediunt serenitatem, & non impediunt serenitatem. Corruente Supposito, quod mihi favet adjungere P. Fontana de Vaporibus serenitatem impediuntibus, seu de Nubibus semper, ut falso putat; pondus aeris imminuentibus, corrui & moles superstructi Argumenti, cujus etiam Propositio minor,*

(siquidem Syllogismus sit ille, quod Deus avertat) partim manifestæ falsitatis, partim confusionis, & implicationis terminorum Rea potest evinci, ex eo quod distum est millies, ut proinde in hisce Logicis cavillationibus pudeat amplius immorari, & crambem pluries recoctam denuo recoquere.

Reliquum Censuræ, quam mihi adaptare prosequitur idem P. Fontana, iisdem semper laborat suppositis, & ideo ex se ipsa labefactatur, ut mirum sit tantum Virum adeo patenter æquivocasse, ac si vix unam, vel alteram paginam Epistolæ meæ perlustrasset; si enim passus esset cuncta, licet proluxa, (non tamen quantum opus erat, ut video, ad mei sensus explanationem) legere, saltem ut impugnaturus, profecto minus emphatice subdidisset: *Uz quid ergo intelligit D. Tortus de Massa vaporum collecta, quæ utique non in terra est sed in aere, quo tempore deprimatur Mercurius?* (At quando nam concessum est a me massam vaporum esse collectam adhuc in aere, dum Mercurius deprimatur, si potius eam latenter in terram ex parte didicisse statutum est?) *cum enim est in terra, & delapsa est pluvia, falsum est deprimi tunc Mercurium* (cautius quidem, ut infra, & minus absolute hoc prolatum velim) *Afferenda igitur ratio, cur Massa vaporum in Aere collecta minus pondus eidem conferat, & cur factum (ut eadem utar phrasi) nondum ut prius in interspersis latibulis divisum, sed integrum, (& nota ly integrum) suis sevens ulnis Aer non magis gravitet &c.* Quæ omnia clare demonstrant P. Fontanam nullo pacto Aeris exonerationem occultam, & copiosam a me adductam, & ab eo priusquam hæc diceret, vel impugnandam, vel saltem exhibendam, considerasse: Quare cum perpetuo a me statutum sit, omnem Mercurii depressionem contingere ob delapsam portionem vaporum aqueorum, & similitum in terram, etiam tunc cum nulla adhuc pluvia sensibilis observatur, p. autem Fontana me interpretetur, ac si dixissem omnem Massam vaporum adhuc esse integre collectam in Aere tunc cum ante pluviam sensibilem deprimatur Mercurius, vere sequitur inter illius explanationem, & sensum meum potius quam inter explanationem meam, & sensum Borelli tantam intercedere diversitatem, quanta intercedit inter Duo Contradi-

traditoria : quod jam , ut reor , luce clarius apparuit .

Hoc uno iterum eum monitum volo pro integra responsione , minus caute scilicet , ut supra innui , ab eodem dici , quod cum delapsa est pluvia falsum sit deprimi tunc Mercurium ; deprimitur enim vere , ut patet , & ut Borellus intelligit , cum delapsa est pluvia respective ad altitudinem , in qua constitutus erat longe ante pluviam , dum Aer vaporibus abunde scatebat ; ac insuper , ut alias protuli , dici potest deprimi Mercurius delapsa pluvia , ut dicitur deprimi pluvia cadente , eadem scilicet delapsa successive per gradus , & partes ; neque enim delabi potest , quin sit per partes successive delapsa , ut tandem tota integre evacuat ibidem deprimatur Mercurius , seu rigorosius loquendo depressus maneat , donec brevi vaporibus redeuntibus Aer iterum sive sensim , sive celeriter imprægnetur , eademque proportione elevetur Mercurius , ut absolute in hoc sensu delapsa pluvia , post aliquod modicum plus minus tempus , omnino verum evadat , Mercurium non deprimi , sed elevari , ut asserit P. Fontana , in primam tamen interim Borellianæ Propositionis partem paulatim impingens , quemadmodum explicui jam in Epistola mea pag. 108 .

Non tamen ideo sibi idem P. Fontana me ut plane irreprehensibilem sustinere , etiam si qua melior se prodatur , Sententiam Borelli , cujus equidem si Cultor dicar , licet plus habeam unde gloriari , quam unde erubescam , attamen Nimirum Cultorem dici non æque tulerim , neque in illius verba credi jurasse magis , quam in verba Veritatis . Mihi sat sit ejus Opinionem in hac materia in cæterarum concursu non esse seponendam , vel minime audiendam , quasi fundo tenus erroneam ; quotiescumque etenim non improbabile sit serenam aerem multo vaporosarum particularum disgregato pondere , saltem in sublimi scaterere , & eundem nubilum paulo ante pluviam iisdem vaporosis particulis , sive insensibiliter , sive etiam (per pluviam non procul contingentem) sensibiliter exonerari , eo ipso , Propositio Borelli , si non ad certitudinem , saltem ad probabilitatem nulli reliquarum opinionum secundam redacta est . Cum ergo ista Positio non repugnet verbis , vel rationibus ipsius Borelli , sed illis &

accommodetur , & cohæreat , nequit unquam constare , Borellum illam non supposuisse ; & cum per eam salventur intra probabilitatis limites omnia salvanda , concludendum videtur , non modo a me sine fucum explicatum Borellum , sed & Virum istum Clarissimum nequam errasse , & Sententiam non minus probabilem protulisse , ac Tot post eum protulerint , qui eandem ex præcipiti præjudicio forte plusquam par erat neglexere . Et hæc cursim pro me , ipsiusque Borelli tutela iterum exarata volui ad tollendam simpliciter æquivocationem ejusdem P. Fontanæ , Tanti cæteroqui Viri Habitum , Natalia , & Virtutem summe perspecta , semper habiturus .

Quod si cuiquam (ut hoc addam coronidis loco) minus arideat , quod ante pluviam sensibilem præcipitentur insensibiliter vapores aquei , vel quod (ut innuebam Doctissimo Camerario) contingat in propinquis Regionibus pluvia sensibilis actualis pondus Atmosphæræ intra insigne spatium , etiam , ubi nondum pluvia decidat , æqualiter allevians , adeoque minus exactam quis adhuc credat per nubilosum tempus instante pluvia Observationem Borelli , cui forte pluries potuit contingere , quod modo mihi dum hæc scribo contingit circa anomalos , & inconstantes præter consuetudinem Mercurii motus , in tali casu de sola omissione , non de positivo errore culpandus esset Borellus , adducens in considerationem Facti solum tempus repletionis , & depletionis Aeris , nempe ascensus , & descensus , seu accretionis , & excretionis vaporum , omittendo forsitan respective ad alias Mercurii motiones crassiuscule observatas statum , vel habitudinem vaporum , dum proxime descensuri sunt , pro cuius status mirabili phænomeno (licet non perpetuo) aliam insuper rationem requiri cognovisset ; quæ tamen quando cumque (ut fas est credere de tam sublimi Intellectu) reperta fuisset , vel adhuc ab aliis reperiretur , forte non destrueret primam , sed cohæreret eidem reliqua phænomena luculenter explicanti : Neque enim repugnat , Experimentum etiam rigorose consideratum , & ratiotinium Borelli tribuens majus pondus Aeri aqueis vaporibus turgido , quam eodem iisdem casso simul conciliari , quotiescumque detur per hoc explicari tantum-

tummodo partem Experimenti , non Factum integrum ; & consequenter potest etiam ratio ipsa Borelli subsistere ut vera , licet forte non subsistat ut tota ratio Causalis ; neque enim implicat , quod Aer humidus , & aquosus magis gravitet quam siccus , sed sicco minus premat , adeoque nec implicat Mercurium ab aere aqueis vaporibus pleno majorem molis gravitatem pati , sed minorem pressionem , ac patiatur ab aere talibus vaporibus viduato ; Vis enim pressionis potest haberi major ab impetu , vel conatu extrinseco cum minori molis gravitate , & minor cum majori , & consequenter potest esse verum Factum , & vera Ratio , licet non ob eam præcise Rationem verum sit Factum , unde sic , quantum est ex parte gravitatis , Mercurius deberet attolli magis humido , quam sicco aere , sed propter alias cumcausas vim aeris elasticam plus , vel minus exercentes sequi potest oppositum ; Quare non improvide forsitan in explicatione suæ propositionis 115. clausit Borellus . Concludi potest aerem revera suo pondere , & vi elastica comprimere Mercurium in fistula contentum , eumque ad illam determinatam altitudinem elevare . Sane supra Lanæ cumulum minus gravitat imposta manus mea pondere suo naturali sibi relicta , quam pondus 25. librarum , & tamen addito conatu , manus ipsa mea potest lanam premere magis , ac illam premat pondus 25. librarum . Quid , si quid analogum contingeret in casu nostro ? Oppositum quis novit ? Certe ex Facto deducitur in aere aquoso minor pressio , non minor gravitas ; neque hæc ad invicem convertuntur , nisi quatenus conatus (ubi quis adest a gravitate distinctus) supplet ponderi , & illi tantundem æquivalet in exercenda pressione ; quod & obiter tetigi in priorè Epistola mea circa finem .

Unde vero deducendus sit iste Conatus ipsi Gravitati hic , & nunc superadditus , & a qua Causa , num scilicet a Ventis , num ab alia vi superioris Atmosphæræ (ut analogico quodam experimento crassiore ibidem per transfennam signavi) hoc unum forte superest inquirendum , maxime cum inconstans sit adeo Mercurii motio , ut qualibet tempestate contingat quælibet ; constantior vero , si

qua est , forte potius in ventos , quam in nubes , & serenitatem , seu & in nubes , & in serenitatem , sed propter Ventos possit refundi ; idque eo magis , quoniam Cum nubibus alioribus , quæ , ut apposite dicebat D. Camerarius , pluviam non æque ferunt , altus solet manere Mercurius , & cum iisdem nubibus ante pluviam , vel in pluvia versus terram descendentibus humilis ; si autem nubilosus aeris gravitas in uno casu minor est , quam sereni , qui sit , ut utroque tempore æque nubilo , non æque contingat in fistula depressio Mercurii ?

Hæc adhuc , fateor , velim a Philosophis Naturalibus clarius exposita , quibus nempe onus hoc plane relinquo . In hanc Arenam suo quilibet Marte descendat , in quam ego ludens irrepsi , & unde alios in posterum spectaturus recedo : Quod si aliquis istus eruditus sive Borello , sive mihi fortuito inter spectandum obtigerit , parum refert ; quippe & istud est aliquod aucupium Famæ : nec plane inglorius moriar , si in Albo Litteratorum scribar pluries , etsi ut rejessus temper : scilicet sic & per me compleantur Annales . Hæc cuique data est in scribendo libertas , nec potest vere quisquam lædere non renuentem lædi ; ista namque prætereuntem dissidia excusar apud Senecam inutilitas ipsa materiæ , Operose enim (inquit ille) nihil agunt qui in literarum inutilium studiis detinentur , ut querere quem numerum remigum Ulysses habuisset , prior scripta esset Ilias , an Odyssæa , & alia hujus notæ ; quæ sive continas , nihil tacitam conscientiam juvant , sive proferas , non doctior videberis , sed molestior . Hujusmodi supervacua , vel acriora scribant ad satietatem si qui sunt , quos teneat prurigo , vel Cacoethes scribendi , sitque istud illis solamen , & nobis volupe ; licet enim (ut idem ait Seneca) non sit profutura talis scientia ; est tamen quæ nos speciosa rerum vanitate detineat . Neminem ideo posthac in tali materia lubet refellere , etsi vellicantem : Obstrepant illi , & clamitent ad ravim usque

Semper ego Auditor tantum .

Hanc ipsam autem scribendi tempe-
rantiam incussit ultro altera meæ
Considerationis a primordio expressa ,
quod nempe hæc eadem in rebus abstru-
sis

sis scribendi, aliove corripiendi activa proclivitas sit in scribentem sæpe sæpius passive conversa. Hinc vero Morali Animadversioni occasionem præbuere Scripta in hanc rem recenter edita a D. G. C. Schelhamero Acad. Kilon. Prof. Medic. Primario; mihi que pariter a te, ut crebro Scriptis peregrinis favendo affoles, humaniter impertita; ea namque statim emenso, quod pridem calcaveram Stadio Anatomico voracissime legi, utpote Virum tandem reperiens Mercurii librationem in Barometro cum Borelliana Propositione conciliantem in hoc, quod pondus aeris majus sit, tunc cum vaporibus aqueis scatet, quam cum iidem depletur, adeoque quantum ex hoc capite D. Schelhamerus semitam illam primus trivit, quæ paulo ante indigitabam: *Causam tamen Motuum Mercurialium non in superiore quidem Atmosphæra; sed in infima fluidi aerei statione quæsitit, & invenisse gloriatus est; at alio principio profecto diversissimo in morem Demonstrationis, adversus ea, quæ a te peculiariter, Vir Ornatisime, & ab aliis omnibus ex sola Aerometria rationem mutuat huc usque prolata sunt fidenter adducto; forte tamen, ut verum fatear, parum felici.*

Quæ tamen præmittit Vir iste, vel in hoc laudabilis, quod solo Veritatis (talem quippe putavit) amore, non contradicendi libidine percitus scripserit in impugnationem tuæ Hypothesis (andicam aliquot conjecturarum a te, ut meæ a me, utque ambo fumus professi, oscitanter prolatarum?) intacta relinquam, ne in tuam messem temeraria falce videar irrepsisse, maxime cum validiora quæque Argumentorum tela, quæ aliorum forte Virtutem fatigarent, tuæ tamen Fortitudinis robori opposita haud dubitem quin vel ipso

Possunt umbone repelli.

Mihi sit itaque summa religio positivam præcise D. Schelhameri Sententiam, quatenus meæ (si quam haberem) minus consonam, aliisque proinde omnibus, quæ te unice respiciunt posthabitis, obiter expendere. A quo nihilominus examine prorsus caverem, nisi ampla hæc ab ipso Schelhamero foret concessa libertas, & nisi pro demonstrata promulgaretur illius Propositionis; quatenus enim intra solius conje-

cturæ limites diceretur consistere, nam, etsi mancam, utique ferrem; neque enim mei moris est aliorum placita, vel opiniones convellere; Quia tamen Opinio sectatores tantum allicit, & Demonstratio compellit, propterea quotiescumque rem aliter se habere sit demonstrabile, ut modo, deceptio non æque sinenda in præjudicium Veritatis, in cujus gratiam veniam eandem D. Schelhamerus, quam ab aliis exigit, æquius donet.

Procedit ergo Vir iste Eruditus Methodo, ut putat, & proficitur, Demonstrativa, constanter evulgando Solutionem noti Problematis, & adducendo pro Basi Regulam infallibilem Hydrostaticam, qua notum, & certum est, quod Corpus specificæ, ut ajunt, gravius aliquo Fluido, hoc est, ut norunt vel hospites in Hydrostatica, habens sub data mole pari majus pondus, ac habeat sub eadem paritate molis ipsi fluidum, tale corpus in tali fluido mergitur; Corpus vero habens minorem specificam, hoc est sub æquali mole minus ponderis ac habeat fluidum, tale corpus in tali fluido innatat; Corpus vero data paritate molis, seu quantitatis, habens etiam paritatem ponderis, seu æqualem gravitatem specificam, neque emergitur, neque emergit, sed consistit intra fluidum in quocumque loco sistatur, cum non habeat supra se gravitatem specificæ majorem, quæ illud detrudat, nec infra se minorem, quæ ab eo trudatur, sed talem, quæ suppleat defectum, & vices illius portiois, seu quantitatis fluidi, quæ si ibi adesset, locum præcise eundem a tali corpore æque ponderoso occupatum pacifice possideret.

Hinc postea propter Principium istud evidens, & inconcussum sequitur, quod Corpora, quæ in fluido ipsis specificæ minus gravi merguntur, in alio ipsis specificæ graviore ascendunt, & quod datis duobus Fluidis inæqualis ponderis, & crassitiei, Corpus, quod in fluido minoris ponderis ad certam mensuram immergitur, debeat in altero fluido ponderosiore minus mergi, quod apte illustrat D. Schelhamerus exemplo Navis in aqua dulci levioze, magis, & in falsa graviore, minus se se immergentis: quod idem accidit, si idem Fluidum levius, sed sem-

per

per specificæ gravius corpore immerfo, acquirat majus adhuc pondus, majoremque crassitiam, ut si Aqua dulcis, cui innatet Navis, soluto in ipsa sale copioso fiat ponderosior, in quo casu Aqua eadem, modo majorem, modo minorem gravitatem nata, diverfimode sustinebit eandem Navim; Atque hæc Regula proportionaliter procedet de omni corpore gravi, respectu omnium fluidorum suscipientium magis, & minus crassitiei, vel ponderis, dummodo non ita varietur illorum pondus, ut evadant leviora corpore illis imposito, sed semper servetur major gravitas specificæ in quolibet fluido, cui debet aliquo modo innatere Corpus grave, cum cæteroque Saxum specificæ gravius omni aere & omni aqua, in neutro horum fluidorum natet; e contra vero Lignum, quod in aere ruit, natet in aqua, ob majorem ejusdem ligni gravitatem specificam respectu aeris, minorem vero respectu aquæ; non minus ac idem Saxum in aere, & aqua descendens natet in Mercurio, ob majorem gravitatem specificam Mercurii saxum efferentis, ac sursum trudentis. Quam quidem Regulam Hydrostaticam cum suis conditionibus inseparabilibus comprehendit D. Schelhamerus his verbis: *Primo notum est, & apud omnes in consensu, immo sensibus omnium quædam Corpora Gravia in fluido leviori (non quidem, ut puto, relate ad corpus in illo innatans, quod absit, sed leviori relate ad aliquod aliud fluidum gravius, duobus eorum datis) ascendere, & vel in medio, vel ipsa etiam superficie consistere. Secundo id fieri constat ad regulam Hydrostaticam, secundum quam ejusdem quantitatis, ejusdemque ponderis corpora neque emergunt, neque merguntur; quæ vero majoris sunt ponderis, ejusdem vero quantitatis cum aqua subjecta, fundum petunt; minoris vero ponderis ascendunt in superficiem, & supernatant. Quæ omnia sane in bono sensu, ut ea supra explicui, sunt Theoremata perpetuæ veritatis, licet inde minus apposite deducat D. Schelhamerus, quod ideo Salinæ particule affusa aqua ubi solutæ sunt in fundo dispaveant, & aquæ poris se insinuent sponte, quia in minima redactæ leviores sint aqua, hoc est ejusdem quantitatis, & minoris ponderis; quam distonam illationem hoc loco rimari non vacat.*

Juxta regulam itaque modo explicatam contendit D. Schelhamerus ideo Mercurium Barometri in Vasculo, vel quomodolibet aeri expositum intra aerem humidiorum, crassiorumque ut ait, extrema sua superficie succrescere, decrefcere vero intra fistulam, quia eadem aeris humidioris, ac ponderosioris (talem quippe probare fatagit, ut Borellus, ob admixtionem aquæ) acquisita crassities in causa est, ut Mercurius in æquilibrio cum aere jam positus necessario non nihil attollatur in vase intra idem fluidum aereum crassius, & ponderosius redditum respectu ad aerem siccum (quem putat minus ponderosum, & aqueis particulis cassum) intra quem ex opposito, ob regulam dictam, sua extrema superficie profundius mergi, & magis deprimi autumat, ut elevetur intra fistulam, ea ratione, qua magis attollitur Navis intra Aquam Marinam graviorem, atque crassiorum, quam intra Fluvialem minus gravem, minusque crassam; Supponit siquidem Mercurium sic æquilibratum, etsi longe graviorem omni aere, tum sicco, tum humido, esse tamen redditum ex vi talis æquilibrii de ratione corporum, quæ neque merguntur, neque emergunt in aere, quasi Vitrum ambiens, & Vacuum superflans de nihilo sint, dum inquit; *Est enim Mercurius corpus in fluido tenuiore consistens, & quidem ejus habet rationem, quod in medio fluido neque mergitur, neque emergit (Mirum sane, quod dicatur consistere in medio Corpus, quod vix tangitur a fluido, secundum minimam portionem suæ superficiæ, secundum reliquam vero, vel Vitro adhereret, vel Vacuum respicit, unde si mergeretur, deberet mergi in Vase, & in Vacuo, in quod terminat, non in aere) Sed audiamus rationem, cur tale corpus neque mergatur, neque emergat; Nam omnes, inquit, fatentur propterea eum non effluere, quia æquiponderat columnæ aeris ejus superficiæ incumbentis: unde etiam videmus pro Atmosphære altitudinem eum vel ascendere, vel descendere in tubo, & in Montibus altis longe esse depressiore quam in convallibus: Simul igitur illud tenue fluidum mutatur sique crassius, necessum est eum ascendere extra tubum, & altiora fluidi incrassati (videlicet aeris humidioris) loca petere, unde necessario in tubo descendet;*

det: fit enim (inquit alibi) crassius fluidum humidus aer; quam erat antea siccus, & perinde illi accidit, ac si in aqua dulcem injeceris salem, ex quo crassior redditur, ac ponderosior: Neque enim descendere Mercurius in tubo potest, nisi quia ascendit altius in aerem, qui in subiecto Vasculo illi suppositus est, & cujus superficiem aer tangit. Atque hæc quidem tam clare deducta supponit, ut aut falsam Regulam Hydrostaticam, aut vera illius Asserta necessario deprehendenda concludat: Verum hic priusquam ad ulteriora procedam, unum obiter quæro, cur non æque explicetur descensus Mercurii intra Vasculum, & ascensus in Fistulam aere humido in siccum mutato, ac explicetur ascensus intra vas, & descensus ex fistula, aere sicco in humidioram converso; Dum enim aer transit a statu humiditatis, ad statum siccitatis, necesse erit ideo Mercurium in Vase deprimi ex principis D. Schelhameri, quia cum aer tunc fiat fluidum tenuius, Mercurius in eo magis mergatur, atque descendat proprio pondere, & nulla crescente vi impulsivæ prementis aeris, qui potius minus debet premere, utpote levior factus, ac antea. At quomodo brevissima columna Mercurii (sola namque columna correspondens debet in toto Vase considerari, ut patet si ex recurva solum fistula absque ullo Vase fiat Barometrum) suo pondere potius est longe altiore columnam intra fistulam sursum pellere, ut scilicet possit ipsa brevior profundius mergi? Sed hæc per transennam.

Jam vero rem ipsam prius aggrediamur, qua equidem rite perpensa, admittaque ut evidenti Regula Hydrostatica nuper allata, non aliud dicendum est, nisi quod propter hanc ipsam Regulam, cui supstruere nititur D. Schelhamerus molem suæ creditæ demonstrationis (summa diverim pace, & veneratione tanti Viri Scriotis felicioribus, ut audio. Clarissimi) claudicat, & corrumpit tota Hypothesis inde oblique deducta, ob omnifensionem conditionis essentialis in actuali applicatione Principii superius adducti, & cæteroqui infallibilis; nam præterquam quod æque falso dicitur, quod Mercurius specificè gravior omni aere, etiamsi accidentaliter, eo quo notum est modo, æquilibratus, magis vel minus

emergat in aere, modo tenuiore, modo crassiore, ac diceretur Saxum magis, vel minus emergere, vel immergi in aqua modo dulci modo salta reddita, cum tamen (celerius quidem, & tardius) semper mergatur, & emergat nunquam, propter excessum gravitatis specificæ saxi supra aquam tum dulcem, tum saltam, & præterquam quod nullo umquam pacto admiserim Mercurium Barometri posse dici hæere in medio aere, ut de Corporibus vere in medio fluido hærentibus dici solet, eo quia Mercurius in tali casu & Vitro continente excipitur, & non undequaque circumpremitur ab aere, ut indispensabiliter requireretur, nec proinde potest emergere magis intra aerem crassiorum, quam intra tenuiorem, cum idem aer non subeat alteram ejusdem Mercurii superficiem Vacuum respicientem; sicuti multo minus potest, ut falso supponitur, tunc ad emergendum urgeri a pondere columnæ Mercurialis in fistula contentæ, quæ, ut fatetur D. Schelhamerus, fiat pro æquilibrio totius cylindri aeri exterius prementis, cui cylindrus aereus, cum, ut idem inquit crassior tunc factus pondus majus acquirat, debet ex opposito potius reniti, ne columna interior urgeat exteriorem; præter hæc inquam omnia satis absorta, & implicata, altera insuper patens æquivocatio, & radix omnium malorum (detur venia veritati) est, quod Mercurius in eo loco situs supponitur Corpus ob sui librationem redditum tale, ut dein non amplius ob totius Cylindri aerei pressionem illud intra Vacuum usque ad æquipondium urgentis, sed suapte ipsa natura, & gravitate (proh transitus!) neque emergat, neque mergatur; idque non aliam ob causam perperam dicitur, nisi quia confunditur gravitas absoluta cum gravitate specificæ, hoc est sit comparatio tanti ponderis, posthabita comparatione tantæ molis; dum enim dicitur apud omnes in confesso esse Mercurium in fistula suspensum detineri a toto Cylindro, seu columna aeris superjacentis vasculo, ut ad verbum supra reiatum est, ommittitur, immo excluditur conditio in ipso Principio essentialiter inclusa, & nuperrime expressa de paritate molis, seu quantitatis inter Aerem, & Mercurium, seu inter Fluidum, & Corpus, quod dici-

dicitur innatare, hæere, vel mergi, & adducitur sola paritas ponderis cum immensa molis disparitate, quanta scilicet est inter altitudinem cylindri Mercurialis, & columnæ aeræ contranitentis, & æquiponderantis: Ideo enim Mercurius ibi hæret intra fluidum aereum (si ita improprie loqui lubeat) seu major intra Vasculum, & inter confinia aeris, & vacui, quia secundum cylindrum suum triginta circiter transversos pollices altum, habet tantum pondus, quantum habet cylindrus aereus æqualis quidem Diametri, sed altitudinis millies, ac millies majoris. At quis non novit libram paleæ esse gravem æqualiter libræ plumbi, sed cum quanto molis, & quantitatis excessu? Ac proinde quis Paleam æque gravem specificè dicet, ac Plumbum?

Hinc est ex opposito, quod acquirente crassitiem, & gravitatem, ut dicitur, aere, crescere debeat pressio supra Mercurium, illumque altius urgere intra fistulam (ubi nullum est corpus, quod illum repellat, vel aeri eundem prementem contranitentem) nisi tanta evadat aeris crassities, ut aer ipse acquirat majorem gravitatem specificam, respectu Mercurii; ut sic idem Mercurius possit scandere etiam, si lubeat, totam Atmosphæram; Omnia enim corpora, quæ in aliquo fluido demersa ascendunt, id non agunt, ut notum est, per levitatem absolutam: quam nullam habent, sed id patiuntur propter majorem gravitatem ejusdem fluidi se se insinuantis subtus ea, ideoque illa sursum trudentis, ut eorundem protrusione absoluta, sibi tandem æquilibrium reparat; Atque ita non poterit Mercurius Barometri, etiamsi dicatur demersus in aere, intra eundem aerem crassiorum exterius magis attoni, nisi idem aer tantum acquirat pondus, ut per illud descendendo infra Mercurium, illum sursum tradat in Vase, maxime cum nequeat amplius, ut dictum est, refundi illius ascensus in contrapressionem factam ab alio Mercurio intra fistulam degente; qui stando, ut fatetur D. Schelhamerus, pro æquilibrio aeris externi gravioris redditi, debet ex hoc capite repelli potius, quam repellere? Nec ob aliam rationem Navis Aqua marina, tum fluviali specificè minus gravis, plus tamen emergit in aquis

marinis, quam in fluvialibus innatans, nisi quia major cum sit gravitas specificæ Aquæ Marinæ, quam Fluvialis, non solum ad invicem, sed & respective ad eandem Navim, Aqua idcirco marina magis quam fluvialis Navim, quam subbit, sursum pellit, ad sibi æquilibrandum proportionata mensione pondus impositum; ac per consequens minus spatium occupat intra Aquam marinam, & mergitur secundum minorem sui portionem, seu æquivalet toto suo pondere moli minori ejusdem Aquæ Marinæ Navis, ac occupet intra Fluvialem, intra quam mergitur secundum majorem sui portionem, quia toto suo pondere æquivalet moli majori ejusdem Aquæ fluvialis.

Hinc pariter est, quod si intra Aquam mergatur Barometrum, elevetur sensibilibiter, ut pluries expertus sum, supra altitudinem, quam ab aere sortitus erat, intra fistulam Mercurius, ad proportionem aquei ponderis superadditi; quia scilicet columna externa mista ex aere, & aqua (quidquid dicat in contrarium Schelhamerus) magis premit superficiem Mercurii externo ponderi expositam, cum tamen juxta hypothesin hujusce Viri deberet potius intra aquam: quæ profecto est fluidum crassius aere; ex crescere, seu emergere magis ex parte aperta Mercurius æquilibratus, & de crescere intra tubum, quod est contra experientiam ipsius Schelhameri, & omnium quot quot experientur; & ratio majoris ascensus Mercurii in aqua est, primo quia Mercurius versus summitatem fistulæ adactus non invenit resistentiam, vel contactum. Aquæ, quæ illum ibidem firmet (quod esset necessarium, tum ad hoc, ut in aqua posset dici innatare, tum ad hoc, ut ex parte aperta succresceret, si cæteroqui posset; sicuti necessarium esset adesse aerem in summitate fistulæ, tum ad hoc, ut posset exinde succrescere intra aerem liberum, tum ad hoc ut posset dici innatare in eodem aere) sed in Vacuum minimè resistens altius urgetur; secundo quia licet Aqua sit fluidum crassius aere, non tamen est fluidum crassius Mercurio, quod omnino requiretur ad hoc ut Mercurius, etiam si esset vere intra aquam, ut corpora ibidem hærentia, æquilibratus, posset intra eandem ascendere: Sed demus pro interim hoc loco bina falsiffi-

ma ejusdem supposita, primo scilicet quod demersus intra aquam Mercurius Barometri innatet, vel hæreat in eadem, ut corpora specificæ æque gravia herent in illa circum premente, secundo quod intra eandem Aquam Mercurius ille patiatur solam pressionem Aquæ super incumbentis, non vero aeris externi; adhuc tamen istis datis, si tanta salis copia, quantam capere potest Aqua Putei v. gr., cui mergatur Barometrum, in eadem Aqua solvatur, ut aqua ista fiat fluidum crassius, ac prius, decresetne in tubo Mercurius, ut intra Aquam hanc salis magis ascendat, an descendet intra illam, ut magis ascendat in tubum? Quæsitum, omnemque litem solvat res ipsa, quam oculatis relinquo. Sane ad hoc ut intra aquam salis magis assurgeret, opus esset, primo quidem, ut ab eadem Aqua undequaque circumvallaretur Mercurius, deinde ut ipsa aqua sic falsa reddita fieret specificæ gravior Mercurio; nisi enim talis fiat, nil relevat quod columna Aquæ quatuordecim circiter digitos transversos longa æquiponderet uni digito transverso Columnæ Mercurialis ejusdem Diametri, ad hoc ut Mercurius hoc pacto æquilibratus, & in Aquis hærens mediis (ut cum Schelhamero improprie loquar) possit, vel debeat altius intra aquam salis ascendere, intra tubum vero (quod nunquam accidet) deprimi.

At nimum verum est, quod una facta Zizania plures suboriri necesse est. Hinc fit propterea, quod facta per D. Schelhamerum immersione Barometri intra aquam, dein facta minus recte comparatione Mercurii in altera sui extremitate Vacuo circumscripti, cum corporibus secundum omnem suam superficiem in aqua demersis, in duo impingat absurdum, quorum unum est, quod Mercurius ille patiatur solam pressionem Aquæ incumbentis non vero Aeris; Fallaciæ sane fecunda, aliisque prægnans gravioribus in resolutione Objectionum, quas non leves sibi constituit, cohærenter partit; Alterum vero inconveniens adductum in probationem primi est dicere, quod si aliter res esset, nempe si Mercurius Barometri demersi pateretur pressionem Aeris simul, & Aquæ, sequeretur, quod Corpora omnia gravia in aquis undequaque mersa (quæ cum Mercurio

sic demerso perperam comparat) magis gravitarent intra illas, quam intra aerem, quia scilicet supra se ferrent onus, non solum totius aeris, sed & aquæ incumbentis, cum tamen pateat, quodlibet Corpus grave in aqua demersum, non modo non acquirere majorem gravitatem, sed & portionem illius positive, deperdere: Interim tamen his non obstantibus. Atque ipsius pressionem supra corpus vere demersum, non modo non renuit, sed & eam tranquille concedit, dum post allatum Experimentum quoddam a nullo, ut inquit, adhuc Mathematicorum solutum de Corpore latioris superficiæ aquis illo gravioribus ita immerso, ut subtile illud nulla queat aqua insinuari, & nihilominus (quod ni viderim ægre crediderim) emergente, sic ait: *Id tantum interrogabo, qui fiat, quod sub aqua quodvis Corpus grave longe minus sit grave, quam in aere corpore leviori, cum si expressione incumbentis columnæ esset pondus illud, multo deprehenderetur gravius, nimirum & aeris, seu Atmosphære quod antea sustinebat, & aquæ cui immersum est incumbit pondus (verè utique esset hæc illatio, si vera foret Causalis, nempe quod gravitas corporis demersi haberetur a pressione aeris, & aquæ incumbentis; sed aliud est aerem, & aquam circumpremere corpus demersum, & aliud est ab utriusque pressione haberi gravitatem corporis demersi.) Ac secus fit; Ergo &c. Itaque necessario erit concedendum Aquam, cui immergitur corpus grave, sustinere solam illam columnam aeris, seu Atmosphære incumbentem, itaut corpus in mediis ærens aquis ejus gravitati non amplius sit obnoxium, sed aquæ solius incumbentis pondere prematur: Id quod adeo certum est, ut ipse etiam Mercurius in Tubo Torricelliano incumbente aqua, vix ad unius digiti altitudinem ascendat, intelligo supra altitudinem extra aquam præexistentem, alias falsum esset experimentum) nisi ultra digitos 14. aqua emineat &c. Ex quo sane manifestius est nihil, quam remotam interventu aquæ columnam Atmosphære in subiectum Mercurium nil amplius habere potestatis, quod erat demonstrandum. Hæc Schelhamerus.*

Hic autem priusquam reddatur genuina ratio, cur corpora gravia vere demersa intra aquam, minus gravia ibidem depre-

deprehendantur, ac intra aerem, absque eo quod illorum minori gravitationi quicquam officiat pressio ejusdem aquæ, vel aeris, & cur nihilominus Mercurius in casu posito ita patiatur pressionem utriusque Elementi, ut ex utraque pressione vere supra illum sensibiliter augeatur pondus columnæ incumbentis, quod non fit supra corpora undequaque demersa, hoc saltem obiter videtur præmittendum, quod dum D. Schelhamerus admittit pressionem Aquæ supra corpora quævis gravia demersa, ea ipsa ratione, qua probare satagit eorum gravitatem intra aquam augendam esse, si aeris, & aquæ pondus sustineant (pari siquidem modo credit premi quævis corpora vere mersa, ac premitur Mercurius immergi Barometri) eadem quoque ratione cogetur & ipse dicere talia corpora magis gravitare in aqua, si sustineant ejusdem, etsi solius, aquæ impositum pondus, ac gravitent in se; immo eo plus in eadem aqua gravitare, quo profundius merguntur, crescente videlicet Aquæ prementis columna, quod est contra omnem experientiam; Recurrendum itaque erit in hoc casu ad contranitentiam aquæ tum subjacentis, tum lateralis circumprementis, & repellentis pressionem aquæ superioris: nec male: Sed quid inde pro Mercurio Barometri in aqua quidem abscondito, sed in vacuum terminate dicendum? Nil aliud, profecto, nisi quod oculis patet, & quod expertus sum ipse, nempe eum a pressione aeris, & aquæ urgeri sursum tantum, quantum requirit utriusque pondus, & quantum sinit continens fistula; tum quia nequaquam demersus est integre, tum quia specificæ magis gravitat, ac omnis Aqua.

His præmissis, ut anxio D. Schelhameri Quæsito plene satisfiat, cur nempe corpus grave in aqua demersum minus in ea gravitet, quam in Aere, nec obset imminutioni ponderis illius aquæ ejusdem, vel aeris circumpressio, notandum est, tantum abesse, quod eadem circumpressio quidquam valeat ad augendum pondus corporis immergi, quin potius illi nihil præstet omnino, quatenus ut dictum est, pressio superior fluidi a pressionibus inferiori, & laterali ejusdem fluidi, quasi a tot potentiis hinc inde & undequaque contranitentibus vicissim reunditur, & enervatur usque ad quod-

dam veluti æquilibrium pressivi conatus nihil propterea in medium corpus agentis, eo pacto, quo si tale corpus a pluribus potentiis æqualibus circulariter illum ambientibus traheretur, in nullam partem moveretur, vel flecteretur; sed minuitur intra quodvis fluidum momentum corporum demersorum, quia cum ibi occupent tantum spatii, quantum occuparet moles illis æqualia ipsius fluidi, quæ moles tunc abest, cum adest corpus, necesse est tantum ponderis ab eo corpore detrahi, quantum est pondus molis absentis, & æqualis fluidi, in quo Grave demergitur, remanente sensibili in corpore merso, tanto solum pondere, quantum est excessus ponderis in tali corpore supra pondus molis æqualis ipsius fluidi, quod quidem de omni corpore, tam in aere, quam in aquis ad trutinam revocato, perpetuo verificatur secundum istam proportionem, sicuti secundum eandem tale Grave in tali Fluido descendit, videlicet secundum excessum gravitatis specificæ supra specificam gravitatem fluidi, & secundum eundem pariter excessum, non vero secundum totum suum pondus in tali fluido pensitatum gravitat.

His vero non obstantibus, Mercurius Barometri in Aqua demersi (de hoc namque corpore Aqua non circumpresso, sed in Vacuum terminante unice loquor, ne Propositionem universalem ab ipso prolatam de omnibus Corporibus vere demersis ad trutinam strictius revocem, tritamque Quæstionem hic subeam, an Corpora aquis circumvallantibus realiter mersa vere patiuntur ullam pressionem ejusdem Aquæ, quod, circa expeditissimos in Aquis profundioribus Urinatores ansam dat disputandi, & cujus effectus ratio satis elegans, etiam admissa gravitatione Aquæ supra Aquam, hujus loci non est) his inquam superius expositis minime obstantibus, Mercurii Barometri in Aqua demersi absolute patitur utramque pressionem, Aeris videlicet, & Aquæ, tum propter rationes dispares diversæ mersionis huc usque allatas, tum propter assertum ejusdem D. Schelhameri; si enim Aqua, ut ipse late fatetur, sustinet pressionem, & pondus totius aeris, & Mercurius Barometri, eo quo potest modo, mersus sustinet pressionem Aquæ incumbentis, qui fit quod Mercurius

curius non patitur pressionem Aquæ ut patientis pressionem Aeris? Forte Aqua Mercurium premens a pondere aeris sibi imposito tunc præcindet in gratiam Mercurii? In hanc rem sibi hæc fabella: Homuncio quidam modiolum tritici ad Moletrinam delaturus, ne proprio, & triplici pondere suum plusquam par esset fatigaret Afellum, illum quidem conscendit, sed triticum sic equitans propriis assumpsit humeris, eodem scilicet levamine emergente pro Afello, quod pro Mercurio Barometri aquis immerso, potest emergere adversus pondus aeris, dum aqua Mercurium premens aerem eundem sustentat. Sed ipso hoc lapsu magis adhuc est labilis ratio per D. Schehmerum adducta, quandoquidem hoc nedum probasse, sed & demonstrasse contendit per infusionem Barometri in aquam, in quo casu Mercurius ultro elevatur in fistulam, ut ipse fateatur cum tamen juxta illius hypothesein intra fluidum crassius aere deberet exterius crescere, & intra fistulam deprimi) elevatur inquam ultro, sed solum ad proportionem ponderis aquæ simul, & aeris. At Bone Deus, si istud incrementum Mercurii, seu ista elevatio major in fistula habetur ab aqua proportionaliter ad pondus illius, nonne pariter elevatio consueta antecedens, quæ ante demersionem habebatur per ipsum a columna aeris, & quæ conservatur, & augetur intra aquam, ut experientia constat, habebitur pariter, & stabit pro æquilibrio totius Cylindri aerei correspondentis, ut stabat extra aquam ante immersionem Barometri? Quid ergo est, quod immerso Barometro non descendit Mercurius e fistula, ut solum tantum illius intra eandem remaneat, quantum sufficit ad æquandam librationem cum sola aqua premente?

Nec est quod hic sim nimis in recensendis Assertis hujusce Viri quamplurimis ab hac una radice abunde postulantis, quæ totius Atmosphære ordinem, & pressionem videntur fuditur pervertere qualia sunt, quod intra Aerem Nubes, & Aquam suam veluti Sphæram, ac Fornicem (illam non integram, istum non hume suf-

sultum) constituant, & supra se sarcinam superstantis Atmosphære suscipiant, absque eo quod reliquæ Atmosphære subjacenti illud communicent; quod Aer propterea (ex falso Antecedente illatio deterior) sub hoc fornice exerceat pressionem ponderis solius molis sub fornice constitutæ, minime vero superioris Atmosphære, vel saltem propriæ Elasticitatis, ad regulam eiusdem ponderis, quod dicitur sublaturum, & sustentatum a fornice, quasi aer in cubiculo, vel alibi conclusus non exerceat adhuc particulis suis elasticis in æquali etiamnum compressione detentis nisum, & suppleat pondus totius Atmosphære, ad nihilum suffragante cubiculi fornice, ut notum est, utque clarissime demonstravit Famigeratissimus Borellus, & similia satis patientia, quæ seorsum examinare non vacat.

Sed caveam quæso, ne nimium ferar, neve in Viri alias Doctissimi Hypothesein videar minus moderanter invehi, tunc cum communem nostrum lapsus promptitudinem potius quam redarguere, subit commiserari, ut hoc proinde, quod cæteroqui foret incitamentum scribendi, mihi præcise argumentum fiat rebus impofterum meis cautius consulendi.

Tu vero; Vir Ornatissime, penes quem rerum mearum stat omne iudicium, vide sis denuo, num iisdem per ea, quæ nuper nime raptim protuli, satis prope xerim; Sed quoniam ex uno capite iacta est alea irretractabilis, ex alio vero, ut Hesperio scribebat Symmachus, *Sæpe fit; ut iudicii severitatem frangat affectio, & Amicorum facta, dictaque ea indulgentia conseamus, qua plerumque singuli etiam vitia nostra diligimus*, propterea mihi tutius cum sit tuo potius examine, quam humanitate fraudari, siquid incomptius se sibi obtulerit, cuius te pigeat, susline; si quid inanis, cuius tædeat, abstine; meque tot nominibus tibi devotissimum excole, tuique amantissimum redama. Vale.

Dabat Mutinæ k. Ap. 1698.

Tui semper nominis.

Officiosissimus Cultor
Franciscus Tortus.

F I N I S.